

Ex libris Joh. Henr. Herz
1726.

Dh

Rare Books
Folio
Division SCF
E65
Section 1914

My dear Mr. North

After a careful examination of the notes written in the Greek-Latin New Testament Basel, Frobenius, 1519, I find that they are at least by two hands. What part Melancthon may have had in writing some of these notes is indeed very difficult to tell, for he has written at least in seven or eight different styles.

I can tell that several of the notes are very like to his handwriting, but I would not state that they were merely written by him; there is only a strong resemblance. With my best regards
yours J. Martin

Comp. 151. B. #

PAF
16.60.

1.15.10.

Library of the Theological Seminary,
PRINCETON, N. J.

Presented by Mr. Ghas. B. Alexander.

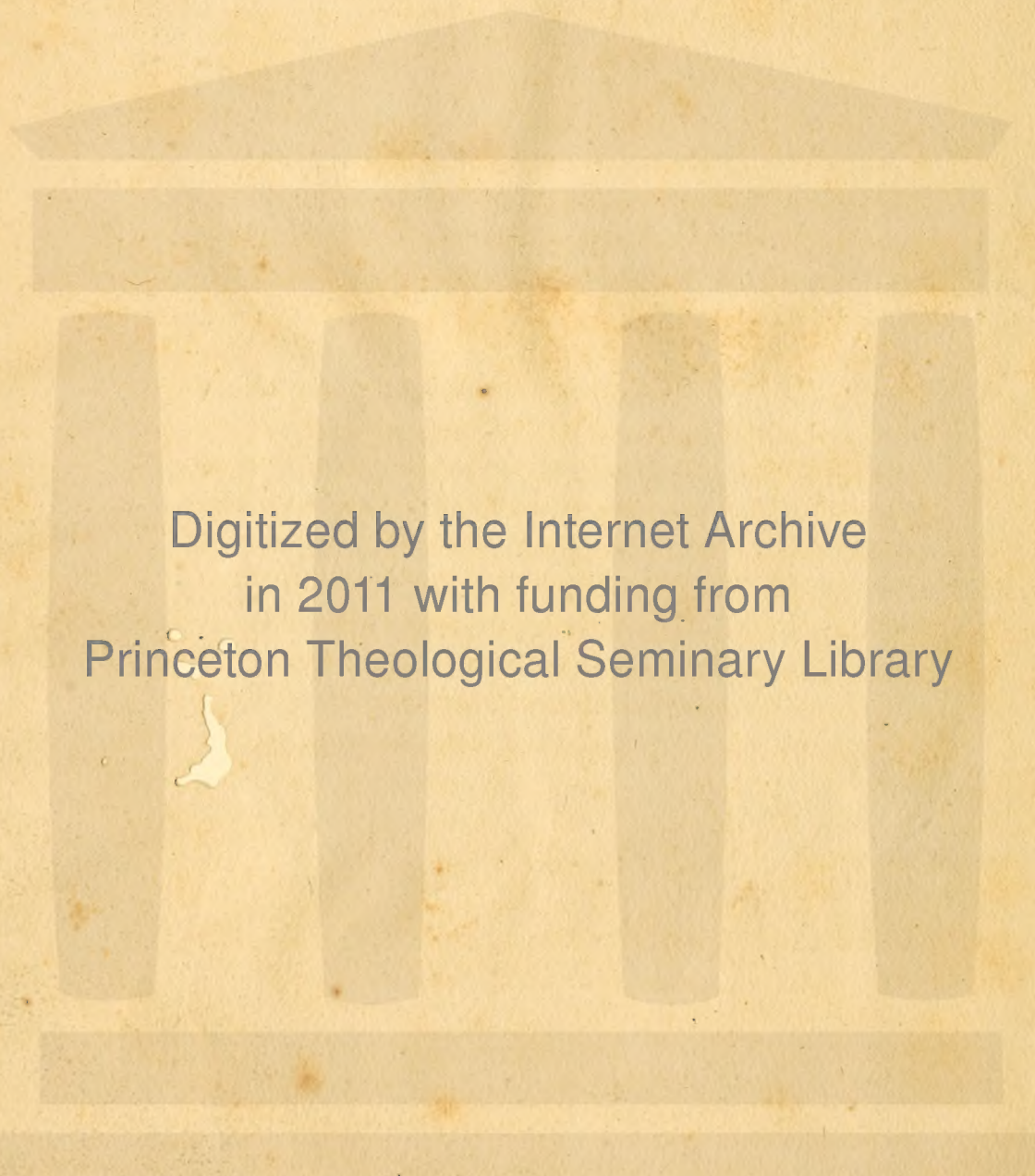
Rare Books

Folio

Division BS65

5. E65

Section 1519

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Princeton Theological Seminary Library

17,003.6.

W. J. W. my L. cu annotationibus. romae auct.
 Bible. N.T. Greek. 1519. Erasmus

NOVVM TESTA-

MENTVM OMNE, MVLTO QVAM ANTEHAC DI
 ligentius ab ERASMO ROTERODAMO recognitū, emē
 datum ac translatum, nō solum ad Græcam ueritatē, uerum
 etiam ad multorū utriusq; linguæ codicum, eorūmq; ueterū
 simul & emēdatorum fidem, postremo ad probatissimorū
 autorum citationem, emēdationem & interpretationē, præ
 cipue Origenis, Athanasij, Nazianzeni, Chrysostomi, Cy
 rilli, Theophylacti, Hieronymi, Cypriani, Ambrosij, Hila
 rij, Augustini, unā cū Annotationibus recognitis, ac magna
 accessione locupletatis, quæ lectorem doceant, quid qua ra
 tione mutātū sit. Quisquis igitur amas uerā Theologiam, le
 ge, cognosce, ac deinde iudica. Neq; statim offendere, si quid
 mutatum offenderis, sed expende, num in melius mutatum
 sit. Nam morbus est non iudicium, damnare quod non in
 spexeris.

Rome .19. .19. 1519.

SALVO VBIQVE ET ILLABEFAC TO
 ECCLESIAE IVDICIO.

Addita sunt in singulas Apostolorum epistolas
 Argumenta per ERASMV M ROT.

IMAGO VITAE AULICAE

LIBRARY OF PRINCETON
 * JAN 15 1910 *
 THEOLOGICAL SEMINARY.

DILECTO FILIO ERASMO ROTERODAMO SA/
 CRAE THEOLOGIAE PROFESSORI.

A S

· LEO · P P · X ·

DILECTE fili Salutē, & apostolicam beñ. Valde nos
 delectarunt lucubrationes tuæ in testamētum nouum iam
 pridem æditæ, non tam quia nostro nomini dicatæ fuerant,
 q̄s quod nō uulgari, sed noua & insigni quadam eruditione
 præstabant, omniumq; doctorū calculo plurimū laudaban
 tur. Quas nuper à te recognitas, & pluribus additis annota
 tionibus locupletatas, illustratasq; fuisse certiores facti, non
 mediocriter gauisi fuimus, ex prima illa æditione quæ abso
 lutissima uidebatur, coniecturā facientes, qualis hæc futura,
 quantūm ue boni, sacrae Theologiae studiosis, ac orthodoxæ
 fidei nostræ sit allatura. Maacte igit̄ istius animi tui esto, ac
 publicæ utilitati studēs, operi tam sancto, ut in lucē exeat, se
 dulo inuigila. Dignā quidē tot laborū mercedē ab ipso deo
 relaturus: a nobis uero meritam cōmendationem, & cunctis
 Christifidelibus perpetuā laudē consecuturus. Datum Ro
 næ apud sanctū Petrū. Sub annulo piscatoris. Die X. Se
 ptembris. M · D · XVIII.

Pontificatus nostri Anno Sexto.

Euangelista.

Apelles olim huiusmodi pictura Calumniam uictus est.

LEONI DECIMO

PONTIFICI MODIS OMNIBVS SVMMO, ERA/
SMVS ROTERODAMVS THEOLOGO /
RVM INFIMVS. S. D.

INTER tot egregia decora, Leo decime, pontifex maxime, quibus undiq; clarus & suspiciendus, ad pontificæ dignitatis culmen adisti, hinc infinitis Mediceæ domus ornamenti, nõ minus eruditorũ hominũ monumentis, quàm maiorum tuorum imaginibus & honoribus inclytæ, hinc innumeris corporis animiq; dotibus, quas partim diuini numinis indulsit benignitas, partim eadem aspirante, tua parauit industria, non alia res te uerius, aut magnificentius illustrauit, q̃ quod ad istum honorem, quo maior inter homines, homini non potest contingere, parẽ morum attuleris innocentia, neq; uero uitam modo ab omni dedecore longe, lateq; semotam, uerum etiam famam, nulla unq; sinistra rumoris labe aspersam. Id quod cum ubiq; difficillimum est, tum præcipue Rhomæ, cuius urbis tanta est libertas, ne dicã petulantia, ut illic à conuictis parum tuta sit & integritas, ac ne ij quidem absint à crimine, qui plurimum absunt à uitis. Quibus rebus factum est, ut Leoni nõ paulo plus ueræ laudis pepererit, quod summum pontificium promeruisset, q̃ quod accepisset. Iam in ipsa pulcherrimi simul & sanctissimi muneris functione, cum tot prædatis factis, tot eximjs uirtutibus susceptum honorem uicissim cohonestes, nihil tamen est, quod te superis pariter & mortalibus commendet efficacius, q̃ quod summo studio, pariq; sapientia, illud potissimum agis ac moliris, ut indies in melius pouehatur Christiana pietas, hætenus temporum maximèq; bellorũ uitio, non nihil labefacta collapsaq; ut est cæterarum item omnium rerum humanarum natura, ni manibus pedibusq; obnitamur, paulatim in deterius relabi, uelutiq; degenerare. At res egregias aliquoties ut difficilium, ita & pulchrius est restituisse, q̃ condidisse. Proinde quando tu nobis uelut alterum præstas Esdram, & sedatis, quod in te fuit, bellorum procellis, sarciedæ religionis prouinciam strenue capeffis, par est nimirum, ut omnes ubiq; gentium ac terrarum Christiani, rem omnium pulcherrimam ac saluberrimam conantem, pro sua quisq; facultate adiuuent. Iam uideo passim, excellentes ingenio uiros, ceu magnos & opulentos reges, Solomoni nostro in templi structuram mittere marmora, ebur, aurum, gemmas. Nos tenues reguli

Aa 2 seu

seu potius homunculi, qualescunque materias, aut certe caprarum pelles, ne nihil conferremus, mittere studemus, uile quidem munusculum, quod ad nostram attingit operam, sed unde (nisi me fallit animus) CHRISTI templo, si nō multum splendoris, certe non parum utilitatis sit accessurum, præsertim si eius calculo comprobetur, de cuius unius nutu ac renutu summa rerum humanarum pendet uniuersa. Etenim cum illud haberem perspectissimum, præcipuam spem, planèque sacram, ut aiunt, ancoram, restituendæ faciendæq; Christianæ religionis in hoc esse sitam, si quotquot ubiq; terrarum Christianam philosophiam profitentur, in primis autoris sui decreta, ex Euangelicis Apostolicisque literis imbibant, in quibus sermo ille cœlestis, quondam è corde patris ad nos profectus, adhuc nobis uiuit, adhuc spirat, adhuc agit & loquitur, sic ut mea quidem sententia nusquā aliàs efficacius aut præsentius: ad hæc, cum uiderem salutarem illam doctrinam longe purius ac uiuidius ex ipsis peti uenis, ex ipsis hauriri fontibus, quàm ex lacunis, aut riuulis, nouum ut uocant testamentum, uniuersum ad Græcæ originis fidem recognouimus, idq; non temere, neque leui opera, sed adhibitis in consilium compluribus utriusque linguæ codicibus, nec ijs sanè quibuslibet, sed uetustissimis simul & emendatissimis. Et quoniam nouimus in rebus sacris, religiose quoque uersandum esse, nec hac contenti diligentia, per omnia ueterum Theologorum scripta circūuolantes, ex horum citationibus aut expositionibus subodorati sumus, quid quisque legisset, aut mutasset. Adiecimus annotationes nostras, quæ primum lectorem doceant, quid qua ratione fuerit immutatū, deinde si quid alioqui perplexum, ambiguum, aut obscurum, id explicent, atque enodent. Postremo quæ obstant, quo minus proclive sit in posterum deprauare, quod nos uix credendis uigilijs, restituissemus. Quanquam ut ingenue dicam, quicquid hoc est operis uideri poterat humiliter, quàm ut ei dicandum esset, quo nihil maius habet hic orbis, nisi conueniret, ut quicquid ad religionem instaurandam pertinet, haud alijs consecretur, quàm summo religionis principi, & eidem assertori. Neque metus est, ne munus hoc nostrum qualecunque, sis aspernaturus, qui non loco tantum referas illum, qui donaria non pretijs sed animis solitus sit æstimare, qui duo minuta pauperulæ uiduæ, splendidis & opimis diuitum donarijs prætulit. Iam an non cottidie uidemus inter auro gemmisq; radiantia regum donaria pratensibus flosculis, aut hortensibus herbulis concinnatas corollas suspendi diuis, quas, re tenuis, pietate diues offert plæbecula? Alioqui quicquid illud est seu magnum, seu pusillum, seu ludicrum, seu serium, quod huius ingenioli fundus produxerit, id omne, ut nullus dedicem, suo iure sibi potest uindicare, summus ille apud suos, uirtutum ac literarū omniū Mecænas & antistes, Gulielmus Archiepiscopus Cantuariensis, totius Angliæ, non tituli tantum honore primas, actux sanctitatis legatus, ut uocant, natus, cui me ipsum quoque quantus quantus sum debeo, non modo uniuersum studiij mei prouentum. Siquidem is (ut ne dicam interim, cuiusmodi tum publice, tum priuatim in me fuerit) id præstat suæ Britannix, quod Leo præstat orbi terrarum, quodq; Medicea domus iam olim est Italiæ, uel hoc nomine.

Decreta Christi.
si.

Annotatio
nō utilis.

Archiepiscopus
Cantuariensis.

nomine terrarum omnium felicissimæ, hoc is suis est Anglis, ceu salutare quoddam sydus, ab ipsis fatis in hoc datus, ut eo præside, quicquid est bonarum rerum repullulet ac subolescat. Nam perinde, quasi uno in homine plures sint heroes, & unicum pectus, non simplex inhabitet numen: ita miris modis Archiepiscopum gerit ecclesiæ, legatum sedi Rhomanæ, consiliarium regiæ, cancellarium iusticiæ, Mecœnatem studijs, cuius opera potissimum factum est, ut insula iam olim uiris, armis, opibusque pollens, nunc optimis item legibus, religione, moribus, ad extremum ingenijs omni literarum genere perpolitus, adeo floreat, ut cum quauis cæterarum regionum possit ex æquo contendere. Verum quo latius huius laboris nostri manaret utilitas, uisum est, tui nominis apud omnes sacrosancti, ceu lenocinio quodam ad publicam orbis abuti commoditatem, præsertim cum huc uocet ipsa quoque rei ratio, quod pulchre congruebat, ut illius auspicijs hæc Christiana philosophia diriuaretur ad omnes mortales, qui Christianæ religionis teneret arcem, ac per eum proficisceretur doctrina cœlestis ad uniuersos homines, per quem CHRISTVS nos uoluit accipere, quicquid homines è terris euehit in cœlum. Quanquam adeo, quid tandem uetat, quo minus hic liber gemina commendatione fultus, hoc etiam feliciter & auspiciatius exeat in manus hominum, si duobus totius orbis summatis uiris communiter fuerit cōsecratus? Quandoquidem aris templisque uidemus hoc plus accedere maiestatis ac uenerationis, quod pluribus simul diuis sint dedicata. Iam hoc quantumlibet nouum uideatur, modo publicæ conducat utilitati. Et ea est Leonis modestia facilitasque, ut hac parte non minus sit maximus, quàm ea qua maximos omnes longo superat interuallo. Et ea est Archiepiscopi in omni decorum genere præstantia, ut Leonem omnibus numeris summum, non alius magis deceat collega. Postremo si fas est apud tantum principem non nihil Thrasonis è comœdia referre, quantumuis in speciem humilis uideatur hic meus labor, tamen confido futurum, ut attentus lector aliquanto plus deprehendat in secessu, quàm prima statim fronte præ se ferat opus. Sed ne celsitudinem tuam iugi sollicitudine;

terrarum orbi consulentem, longiore sermone remo-

rans, in publica peccem commoda, quod reli-

quum est, cum plebeio lectore transigam,

sed prius illud apprecatus, ut cuius

prouidentia Leo decimus

contigit subleuandis

rebus mortali-

um, idem eum no-

bis & quàm maxime longæ

uum esse uelit, & felicissimum.

Basileæ Anno restitutæ salutis M.

D. XVI. Calendis Februarijs."

ERASMI ROTERO

DAMI PARACLESIS AD LECTOREM PIVM.

Lactantius.

ACTANTIVS ille Firmianus, optime lector, cuius linguam unice miratur Hieronymus, Christianæ religioni patrocinaturus aduersus ethnicos, cum primis optat sibi dari eloquētiam, Tullianæ proximā, improbum ratus, opinor, optasse parē. At ego sanē, si quid huiusmodi uotis proficitur, tātisper dū mortales omnes ad sanctissimum ac saluberrimum Christianæ philosophiæ studiū adhortor, ac ueluti dāssicum canēs euoco, uehemēter optarim eloquētiā mihi dari, lōge aliam q̄

Optat eloquētiā efficacem.

Mercurius.

fuerit Ciceroni: si minus picturatā quā fuit illius, certe multo magis efficacē. Imō si cui unq̄ talis cōtigit dicendi uis, qualem nō omnino sine causa, ueterū poëtarū fabulæ subnotarunt in Mercurio, qui ceu magica uirga, diuināq̄ cithara somnū immittit cū libet, & idē adimit, quos uult ad inferos impellēs, ac rursus ab inferis euocans, Aut qualē signarunt in Amphione Orpheoq̄, quorū alter rigida mouisse saxa, alter quercus & ornos traxisse cithara, fingitur. Aut qualē Ogmio suo tribuebant Galli, mortaleis omnis catenulis à lingua in aures infixis, quò uellet circūducenti, Aut qualē Marfyæ fabulosa tribuit antiquitas, Aut certe, ne nimiū diu fabulis immoremur, qualē Socrati tribuit Alcibiades, Peridi uetus comœdia, quæ non aures tantū mox peritura uoluptate delinuat, sed quæ tenaces aculeos relinquat in animis auditorū, quæ rapiat, quæ trasformet, quæ multo aliū dimittat auditorem q̄ acceperit. Timotheus musicus ille nobilis Dorios occinens modos, Alexandrū Magnū ad belli studiū inflāmare solitus legitur. Neq̄ defuerunt olim, qui preaminibus, quas Græci uocant ἐπιπρόαιε, nihil ducerent efficacius. Quod si quod usq̄ esset huiusmodi genus incantamenti, si qua uis harmoniæ, quæ uerū habeat ἐνδοσσιασμοδον, si qua Pithò uere flexanima, eā mihi cupiā in præsentia suppetere, quo rē omnium saluberrimā omnibus persuadeā. Quanc̄ illud potius optandū, ut CHRISTVS ipse cuius negociū agitur, ita citharæ nostræ chordas temperet, ut hæc cantilena penitus afficiat ac moueat animos omnium. Ad quod quidem efficiendū, nihil opus rhetorū epicherematis, aut epiphonematis. Hoc quod optamus, non alia res certius præstet, q̄ ipsa ueritas, cuius quo simplicior, hoc efficacior est oratio. Ac primū quidē nō libet in præsentia refricare querelā illam, non omnino nouā, sed heu nimiū iustā, & haud scio an unq̄ iustiorē q̄ hisce temporibus, cū tam ardentibus animis in sua quisq̄ studia, mortales incumbāt, hanc unā CHRISTI philosophiā à nōnullis

Musici nobiliss. Timotheus.

Veritatis oratio quo simplicior hoc efficacior.

Philosophia Christi neglecta.

In uenturo Ant. (effig. 2. dng martirum, & c. uittor. Annus ad h. f. f. f. & c. d. n. n. n. Hercules Celticus. Marsyas. Socrates. Alcibiades. Pericles.

Conspicitur Eras. philosophiam Christi neglecta. & apud omnes neglectam.

à nōnullis

à nonnullis etiam Christianis rideri, à plerisque negligi, à paucis tractari, sed frigide non enim dicam insyncere. At in cæteris disciplinis omnibus, quas humana prodidit industria, nihil est tam abditum ac retrusum, quod non peruestigarit ingenij sagacitas: nihil tam difficile, quod non expugnarit labor improbus. Qui fit autem, ut hanc unam philosophiam, non his quibus par est, animis amplectamur, quot quot ipso etiam cognomine CHRISTI nomen profitemur: Platonicis, Pythagoricis, Academicis, Stoicis, Cynicis, Peripateticis, Epicureis, suæ quisque sectæ dogmata, tum penitus habent cognita, tum memoriter tenent, pro his digladiantur illi, uel emoriturus citius, quam autoris sui patrocinium deserant. At cur non multo magis tales animos præstamus autori nostro principique CHRISTO? Quis non uehementer foedum censeat, Aristotelicam profitenti philosophiam, nescire quid uir ille senserit de causis fulminum, de prima materia, de infinito: quæ nec cognita felicem, nec ignorata reddunt infelicem. Et nos tot modis initiati, tot sacramentis adacti CHRISTO, non foedum ac turpe putamus illius nescire dogmata, quæ certissimam omnibus præstent felicitatem? Nam quorsum attinet hic contentione rem exaggerare, cum hoc ipsum impiæ cuiusdam dementiæ sit, CHRISTVM cum Zenone aut Aristotele, & huius doctrinam cum illorum, ut modestissime dicam, præceptiunculis conferre uelle? Affingant illi suæ sectæ principibus, quantum possunt, aut quantum libet. Certe solus hic è cælo profectus est doctor, solus certa docere potuit, cum sit æterna sapientia: solus salutaria docuit unicus humanæ salutis autor, solus absolute præstitit, quicquid unquam docuit, solus exhibere potest, quicquid promisit. Si quid à Chaldæis aut Aegyptiis adfert, id ob hoc ipsum acrius auemus cognoscere, quod è peregrino sit orbe deportatum, & pretij pars est è longinquo uenisse, & sæpenumero in somniis homunculi, ne dicam impostoris, tam anxie distorquemur, non solum nullo fructu, sed magno temporis dispendio, ut ne quid addam grauius: tametsi iam hoc ipsum ut nihil accedat, grauissimum est. At qui fit, ut huiusmodi cupiditas non item Christianos titillet animos, quibus persuasum est, id quod res est, hanc doctrinam non ex Aegypto Syriæ, sed ex ipso uenisse cælo? Cur non ita nobiscum cogitamus omnes: nouum & admirabile philosophiæ genus sit, oportet, quod ut traderet mortalibus: is qui deus erat, factus est homo: qui immortalis, factus est mortalis: qui in corde patris erat, sese demisit in terras. Magnum quiddam & haudquaquam triuiale sit, oportet: quicquid illud est, quod ille tam admirandus autor, post tot excellentium philosophorum familias, post tot insignes prophetas, docturus aduenerit. Cur non hic pia curiositate singula cognoscimus, disquirimus, excutimus? Præsertim cum hoc sapientiæ genus, tam eximium, ut semel stultam reddiderit uniuersam huius mundi sapientiam, ex paucis hisce libris, uelut è limpidissimis fontibus, haurire liceat longe minore negotio, quam ex tot uoluminibus spinosis, ex tam immensis, ipsque inter se pugnantibus interpretum commeterijs, Aristotelicam doctrinam, ut ne addam, quanto maiore cum fructu. Nihil enim hic necesse est, ut tot anxij disciplinis instructus accedas. Simplex & cuius paratū est uaticum. Tantū fac adferas pium ac promptum

Singid' aut in syncret.

Philosophorum gentium peritia.

Christianorum socordia.

Christus.

Peregrina placent. In somniis homunculorum distorquemur

Ex cælo uenit.

Præstantia philosophiæ Christianæ.

Quib⁹ instru-
tum oporteat
esse, qui Chri-
stianam philo-
sophiam discere
cupiat.

Facilitas.

Ab idiotis
etiam legi debet
diuina litera.

Cognitio.

Non ut agnoscere
sunt a diuina pos-
sunt.

Atq; hinc.

Theologi.
Monachi.

Vere Theo-
logus.

animum, & in primis simplici puraq; præditum fide. Tantum esto docilis, & multum in hac philosophia promouisti. Ipsa suppeditat doctorem spiritum, qui nulli sese lubentius impartit, quam simplicibus animis. Illorū disciplinæ, præterq; quod falsam promittunt felicitatē, multorū ingenia submouent, ipsa uidelicet præceptorum difficultate. Hæc omnibus ex æquo sese accommodat, submittit se paruulis, ad illorum modulum sese attemperat, lacte illos alens, ferens, confouens, sustinens, omnia faciens, donec grandescamus in CHRISTO. At rursum ita non deest infirmis, ut summis etiam sit admirabilis. Imò quo longius in huius opes progressus fueris, hoc longius illius maiestate submoueris. Paruis pusilla est, magnis plusq; maxima. Nullam hæc ætatē, nullum sexum, nullam fortunam, nullam reijcit conditionem. Sol hic non perinde cōmunis, & expositus est omnibus, atque CHRISTI doctrina. Non arceat omnino quenq;, nisi quis semet arceat, ipse sibi inuidens. Vehementer enim ab istis dissentio, qui nolint ab idiotis legi diuinas literas, in uulgi linguam transfusas, siue quasi CHRISTVS tam inuoluta docuerit, ut uix à pauculis theologis possint intelligi, siue quasi religionis Christianæ præsidium in hoc situm sit, si nesciatur. Regum mysteria cœlare fortasse satius est, at CHRISTVS sua mysteria q̄maxime cupit euulgari. Optarim ut omnes mulierculæ legant euangelium, legant Paulinas epistolas. Atq; utinam hæc in omnes omniū linguas essent transfusa, ut nō solum à Scothis & Hybernis, sed à Turcis quoq; & Saracenis legi cognoscicq; possint. Primus certe gradus est, ut cunq; cognoscere. Esto riderēt multi, at caperentur aliquot. Utinā hinc ad stiuam aliquid decantet agricola, hinc non nihil ad radios suos modulet̄ textor, huiusmodi fabulis itineris tædium leuet uia- tor. Ex his sint omnia Christianorū omnium colloquia. Tales enim fermè sumus, quales sunt cotidianæ nostræ cōfabulationes. Assequat̄ quisq; quod potest, exprimat quisq; quod potest. Qui posterior est, non inuideat præcedenti: qui prior est, inuitet sequentē, nō desperet. Cur professionē omniū cōmunē ad paucos cōtrahimus? Neq; enim consentaneum est, cum baptismus ex æquo communis sit Christianorum omnium, in quo prima Christianæ philosophiæ professio est, cum sacramenta cætera, denique cum præmiū illud immortalitatis ad omnes ex æquo pertineat, sola dogmata, in pauculos istos esse relegandā, quos hodie uulgus theologos aut monachos uocat: quos ipsos tamen, tametsi minima quæpiam portio sunt ad populum Christiani nominis: tamen hos inquā ipsos optarim maiore in modum esse quod audiunt. Vereor enim ne inter theologos reperire liceat, qui multum absint à suo titulo, hoc est, qui terrena loquantur non diuina, & inter monachos, qui CHRISTI paupertatē, & mundi cōtemptum profitentur, plusq; mundum reperias. Is mihi uere Theologus est, qui nō syllogismis, arte cōtortis, sed affectu, sed ipso uultu atq; oculis, sed ipsa uita doceat aspernandas opes, Christiano non esse fidendum huius mundi præsidij, sed totum oportere pendere de cœlo, nō esse retaliandam iniuriam, bene precandum male precantibus, bene merendum de male merentibus: bonos omnes uelut eiusdem corporis membra diligendos ac fouendos ex æquo, malos tolerandos, si corrigi nequeant: qui suis exuunt bonis, qui

Theologi modo uero
absint à suis titulis,
atq; Monachi plurimi.

Officij hinc.

Esse quod audiunt.

et q̄ uocant. Iste
audia fur, hoc
est, uocatur
fur.

qui depellunt possessionibus, qui lugent hos beatos esse, non deplorandos, mortē optandam etiā p̄s: ut quæ nihil sit aliud q̄ traiectus ad immortalitatē: hæc inquā & huiusmodi, si quis afflatus spiritu CHRISTI prædicet, inculcet, ad hæc hortetur, inuitet, animet, is demū uere Theologus est, etiam si fossor fuerit aut textor. Hæc si quis & ipsis præstet moribus, is deniq; magnus est doctor. Qua ratione intelligant angeli, fortasse subtilius differat alius, uel nō Christianus, at illud persuadere, ut hic puri ab omnibus inquinamētis uitam exigamus angelicam, id demū Christiani theologi munus est. Qd̄ si quis obstrepet, hæc esse crassula, & idiotica, nihil aliud huic respōderim, nisi quod hæc crassa CHRISTVS præcipuē docuit, hæc inculcant apostoli, hæc quantūuis idiotica, tot germane Christianos, tot insignium martyrū examina nobis prodiderūt. Hæc inquā illiterata, ut ipsis uidetur, philosophia, summos orbis principes, tot regna, tot gentes, in suas pertraxit leges, id quod nulla Tyrannorū uis, nulla philosophorū poterat eruditio. Neq; uero repugno, quo minus sapientiam istam, si uidetur, loquantur inter perfectos. At hoc certe nomine consoletur sese humile Christianorū uulgus, quod istas subtilitates, an sciuerint apostoli, uiderint aliq̄, certe non docuerunt. Hæc inquā plebeia, si præstarēt pro sua sorte principes, si in concionibus inculcarēt sacerdotes, si pueris instillarēt ludimagistri potius q̄ erudita illa, ex Aristotelis & Auerois deprompta fontibus, nō sic perpetuis penē bellis tumultuaretur undiq; res Christiana, nō tam insano studio, per phas nephascq; congerendi diuitias feruerent omnia, nō tot litibus ubiq; perstreperent sacra pariter ac prophana. Deniq; non titulo tantum & ceremonijs differremus ab ijs qui CHRISTI philosophiam non profitentur. Siquidem in his tribus hominum ordinibus præcipue situm est Christianæ religionis uel instaurandæ uel augendæ negocium, in principibus, & qui horum gerunt uices magistratibus: in episcopis, & horum uicarijs, sacerdotibus: & in ijs qui primam illam ætatem ad omnia sequacem instituunt. Quos si omisso suo negocio contingat ex animo conspirare in CHRISTVM, nimirum uideremus haud ita multis annis, uerum quoddam, ut & Paulus inquit *γνώσιον* Christianorum genus passim emergere, quod CHRISTI philosophiam, non ceremonijs tantum, & propositionibus, sed ipso pectore, totaq; uita referret. His armis longe citius pellicerentur ad CHRISTI fidem, Christiani nominis hostes, q̄ minis, aut armis. Ut omnia iungamus præsidia, nihil ipsa ueritate potentius. Platonius non est qui Platonis libros non legerit, & theologus est, nō modo Christianus qui CHRISTI literas non legerit: Qui diligit, inquit, me, sermones meos seruat. hanc ipse notam præscripsit. Proinde si uere ex animo sumus Christiani, si uere credimus illum è cælo missum, ut ea nos doceret, quæ philosophorū sapientia nō poterat, si uere exspectamus ab eo, quod nulli principes, quantumuis opulenti donare queunt, cur est nobis quicq; huius literis antiquius? Cur omnino quicq; uidetur eruditum, quod ab huius decretis dissidet? Cur in his adorandis literis, idem, ac penē dixerim plus, nobis permittimus quàm in Cæsareis legibus, aut medicorum libris sibi permittunt interpretes prophani: ut perinde quasi in re ludicra uersetur: ita quicquid in buccam uenerit, cōmentemur,

Magnus doctor.

Munus Theologi Christiani.

Christi doctrinam crassam uocant & idioticam.

Apostoli subtilitates non docuerunt. *non modo docerunt.*

Principes:

Episcopi. *ant. nōq; om. Christi. nōq; diligentijs*

Ludimagistri

γνώσιον. op. nōq; hor. d. et uerū

Veritas.

Temeritas quorundā. commentemur, detorqueamus, inuoluamus. Cœlestia dogmata, ceu Lydiam regulam, ad nostram pertrahimus uitam: & dum omnibus modis fugimus, ne parum multa scisse uideamur, quicquid usquàm est prophanarum literarū huc conuehentes, id quod est in Christiana philosophia præcipuum, non dicam corrumpimus: sed quod negari non potest, ad paucos homines contrahimus, rem quam CHRISTVS nihil uoluit esse communius. Hoc philosophiæ genus in affectibus situm uerius, quàm in syllogismis, uita magis est quàm disputatio, afflatus potius quàm eruditio, transformatio magis quàm ratio. Doctos esse, uix paucis contingit: at nulli non licet esse Christianum, nulli non licet esse piū, addam audacter illud, nulli non licet esse Theologum. Iam facile descendit in animos omnium, quod maxime secundum naturam est. Quid autem aliud est CHRISTI philosophia, quam ipse renaſcentiam uocat, quàm instauratio bene conditæ naturæ: Proinde quanquàm nemo tradidit hæc absolutius, nemo efficacius quàm CHRISTVS, tamen permulta reperire licet in ethnicorum libris, quæ cum huius doctrina cōsentiant. Nulla fuit unquam tam crassa factio philosophiæ, quæ docuerit pecuniam, hominē reddere felicem: nulla tam impudens, quæ in uulgaribus istis honoribus aut uoluptatibus, finem boni cōstituerit. Viderunt Stoici neminē esse sapientē, nisi bonum uirum: uiderunt nihil esse uere bonum aut honestum, præter ueram uirtutem, nihil horrendum aut malum, præter unam turpitudinē. Iniuriam non esse pensandam iniuria, multis modis apud Platonem docet Socrates: item cum immortalis sit anima, non esse deplorandos, qui cum fiducia bene actæ uitæ hinc demigrant in uitam feliciorē: præterea animam omnibus modis abducendam ab affectibus corporis, & ad ea traducendam, quæ uere sunt, cum non uideantur. Nullam rem nobis suauem esse posse, quæ non aliquo modo cōtemnatur, in politicis scripsit Aristoteles, una uirtute excepta. Nihil in uita homini suaue esse posse, nisi adsit animus nullius mali sibi conscius, unde ceu fonte scatet uera uoluptas, fatetur & Epicurus. Quid quod magnā huius doctrinæ partē præstitere non pauci, præcipue Socrates, Diogenes, & Epictetus? At eadem cum tanto plenius & docuerit & præstiterit CHRISTVS, an non prodigij simile, hæc à Christianis uel ignorari uel negligi, uel etiam rideri? Si sunt quæ propius pertinent ad Christianismum, his antiquatis, illa sequamur: sin hæc sola sunt, quæ uere Christianum possint efficere, cur hæc propemodum magis pro obsoletis & abrogatis habemus, quàm libros Mosaicos? Primum autem est scire quid docuerit, proximum est præstare. Neque enim ob id opinor, quisquàm sibi Christianus esse uideatur, si spinosa, molestaque uerborum perplexitate, de instantibus, de relationibus, de quidditatibus ac formalitatibus disputet: sed si quod CHRISTVS docuit & exhibuit, id teneat exprimatque. Non quod horum studium damnem, qui in argutijs huiusmodi non sine laude, exercuerunt ingenij sui uires: nolim enim offendi quenquam, sed quod existimem, & uere, ni fallor, existimo, puram ac germanam illam CHRISTI philosophiam, non aliunde feliciter hauriri, quàm ex euangelicis libris, quàm ex apostolicis literis, in quibus si quis pie philosophetur, orans magis quàm argumentans, & transformari studens potius quàm armari, is nimirum comperiet nihil esse

esse quod ad hominis felicitatem, nihil quod ad ullam huius uitæ functionē pertineat, quod in his non sit traditum, discussum, & absolutum. Siue quid discere cupimus, cur alius autor magis placet quā ipse CHRISTVS? Siue uiuendi formam requirimus, cur aliud nobis prius est exemplum, quā Archetypus ipse CHRISTVS? Siue pharmacum aliquod aduersus molestas animi cupiditates desideramus, cur alibi putamus remedium esse præsentius? Siue cupimus residem ac languescentē animum expergefacerere lectione, quæso ubi reperias igniculos æque uiuos & efficaces? Siue uisum est animū ab huius uitæ molestijs auocare, cur aliæ magis placent deliciæ? Cur statim malumus ex hominū literis, CHRISTI sapiētiam discere quā ex ipso CHRISTO? qui quod pollicitus est se semper nobiscum fore usque ad consumptionem seculi, in his literis præcipue præstat, in quibus nobis etiamnum uiuit, spirat, loquitur, penè dixerim efficacius, quam cum inter homines uersaretur. Minus uidebant, minus audiebant Iudæi, quam tu uides & audis in euangelicis literis, tantū ut oculos & aures adferas, quibus ille cerni & audiri possit. Quid tandem hoc rei est? Literas ab amiculo scriptas, seruamus, exosculamur, circumferimus, iterum atque iterum relegimus: & tot sunt milia Christianorū, qui cum alioqui docti sint, euangelicos & apostolicos libros, ne legerint quidem unquam in omni uita. Mahumetæi sua tenent dogmata. Iudæi & hodie ab ipsis cunabulis suū ediscunt Mosen. Cur nos non idem præstamus CHRISTO? Qui Benedicti profitentur institutū, regulam ab homine, eoque penè idiota, & idiotis scriptam, tenēt, ediscunt, imbibunt. Qui Augustiniani sunt ordinis, autoris sui regulam callent. Franciscani Francisci sui traditiunculas adorant, amplectuntur, & quôquo terrarum se contulerint, secum circumferunt, tutos se non credunt, nisi libellus adsit in sinu. Cur illi plus tribuunt regulæ ab homine scriptæ, quam uniuersi Christiani suæ regulæ, quam omnibus tradidit CHRISTVS, quam omnes ex æquo professi sunt in baptismo? Denique qua (ut sexcentas etiam addas) nulla possit esse sanctior? Atque utinam fiat, ut quemadmodum Paulus scripsit, Mosi legem non fuisse gloriosam præ gloria succedentis euangelij, ita Christianis omnibus euangelia & apostolorum literæ ita sanctæ habeantur, ut hæc præ illis non uideantur esse sancta. Quid Alberto magno, quid Alexandro, quid Thomæ, quid Aegidio, quid Ricardo, quid Occam alij uelint tribuere, per me sanè cuique liberum erit: nolim enim cuiusquam imminuere gloriam, aut cum inueteratis iam hominum studijs dimicare. Sint illa quantumuis erudita, quantumuis subtilia, quantumuis si uelint seraphica, hæc tamen certissima fateantur oportet. Paulus diiudicari uult spiritus prophetarum, num ex deo sint. Augustinus omnes omnium libros cum iudicio legens, nihilo plus iuris postulat & suis. In his solis literis, & quod non assequor, tamen adoro. Hunc autorem nobis non schola Theologorum, sed ipse pater cœlestis, diuinæ uocis testimonio comprobauit, idque bis, primum ad Iordanē in baptismo, deinde in monte Thabor in transfiguratione: HIC (inquit) EST FILIUS MEVS DILECTVS, IN QVO MIHI COMPLACITVM EST, IPSVM AUDITE. O solidam autoritatem, uerèque (ut isti uocant) irrefragabilem.

Utilitas. C. M. Philo. S.

Literæ hoim.

Christus non minus nobis præsens est in euangelicis literis, quā cum uideret.

Homines.

Deus.

Pium uocant.

Theologia recens.

Ab autorē.

Quid

Quid est ipsum audite? Nimirum, hic unicus est doctor, huius unius discipuli sitis. Attollat studijs suum quisque quantum uolet autorem, hoc de uno citra exceptionem dictum est CHRISTO. In hunc primū descendit columba, paterni testimoniij cōprobatrice. Huius spiritum proxime refert Petrus: cui summus ille pastor oues suas semel iterum ac tertio pascendas cōmisit, pascendas autē haud dubium quin Christianæ doctrinæ pabulo. Hic in Paulo ueluti renatus est, quē ipse uocauit organum electum, & insignem sui nominis præconē. Ioannes quod sacrosancto illo pectoris fonte hauserat, id suis expressit literis. Quid quæso simile in Scoto (nolim id contumeliæ causa dictum uideri) quid simile in Thoma? Quancū illius ingenium admiror, huius etiā ueneror sanctimoniam. Cur non in his tantis autoribus philosophamur omnes? Quin hos sinu circumferimus, hos semper habemus in manibus, quin in his uenamur, scrutamur, disquirimus assidue? Cur maior uitæ portio datur Auerroi, quā Euangelij? Cur tota penè ætas in hominum decretis, & inter se pugnantibus opinionibus conteritur? Iam uero sint illa sanè, si libet, sublimium Theologorū. At in his certe sit futuri quondam magni theologi tyrociniū: Quotquot in baptismo iurauimus in uerba CHRISTI: si tamen ex animo iurauimus, mox inter ipsos parentū cōplexus, & nutricū blandicias, CHRISTI dogmatis imbuamur. Nam & altissime infidet, & tenacissime hæret, quod primum rudis illa animi testula cōbiberit. CHRISTVM prima sonet balbuties, ex huius euangelij prima formet infantia: quē ita cum primis tradi cupiam, ut & à pueris ametur. In his deinde uersent studijs, donec tacitis auctibus adolescant in uirum robustū in CHRISTO. Aliorū literæ sunt eiusmodi, ut nō parū multos pœnituerit in sumptæ in illis operæ: ac sæpenumero fit, ut qui per omnē uitam, pro tuendis illarū decretis aū mortē usque depugnarūt, in ipsa morte, ab autoris sui factione desciscant. At felix ille quē in hisce literis meditantē mors occupat. Has igitur toto pectore sitiamus omnes, has amplectamur, in his iugiter uersetur, has exosculemur, his demum immoriamur, in has transformemur, quandoquidē abeunt studia in mores. Qui cōsequi nō potest (quis autē id nō potest, si modo uelit) is saltem adoret, hasce literas, ceu thecam illius diuini pectoris. Si quis ostendat CHRISTI pedibus impressum uestigium, quā procumbimus Christiani, quā adoramus? At cur non potius uiuam illius & spirantē imaginē in hisce ueneramur libris? Si quis CHRISTI tunicam exhibeat, quo non terrarū prouolaturi simus, ut eam osculari liceat? Atqui ut totam illius suppellectilem proferas, nihil erit, quod CHRISTVM expressius ac uerius repræsentet, quā euangelicæ literæ. Ligneam aut saxeam statuam, amore CHRISTI, gemmis auroque decoramus. Quin hæc potius auro gemmisque, & si quid his pretiosius, insigniunt, quæ tanto præsentius CHRISTVM nobis referunt, quā ulla imaguncula? Siquidem illa, quid aliud quā corporis figuram exprimit: si tamē illius quicquàm exprimit: at hæc tibi sacrosanctæ mentis illius uiuam referunt imaginē, ipsumque CHRISTVM loquentem, sanantē, morientē, resurgentē, denique totum ita præsentem reddunt, ut minus uisurus sis, si coram oculis conspicias.

PARACLESIS FINIS.

Ratio

*Opto Quibus ante Petrus.
Sensu composita pascit.
Sas Christiana doctrina
pabulo.*

*Paulus.
Ioannes.
Scotus.
Thomas.*

Christi dogmatis imbuendi pueri

Literæ humana.

Diuina.

In has transformemur.

In euangelicis & apostolicis literis spirans est & uita Christi imago.

Euangelicæ literæ.

RATIO SEV COM-
PENDIVM VERAE THEOLOGIAE, PER
ERASMV M ROTERODAMVM.

VM primum nouum testamentum , à nobis recogni-
tum , esse m æditurus , flagitantibus id amicis quibus-
dam , methodum quandam ac rationem Theologici
studij curaueram adijciendam, breuem quidem illam,
sed quæ tum mihi uisa est satis copiosa in operis præ-
fatione:ueritus, ne non præfatio , sed aliud opus operi
additum uideretur. Quod si hæc ratio me nihil mouisset,
tamen operis celeritas, iam ad metam decurrentis,
breuitatem flagitabat. Nunc idem agemus aliquanto

Opus retextū

copiosius, & ita rem temperabimus, ut si libeat, præfationis uice possit addi: sin mi-
nus, separatim legi: nimirum conuiuatores frugaliter splendidos, & magnifice sor-
didos imitati, qui pridianorū obsoniorū frustula recentibus admixta, cōmuni te-
gunt conditura. Atq; utinam præstare queam, quod flagitor. Magnū quidem, ad
Theologiæ studium animos hominū inflammare: sed absolutioris artificis est,
huiuscæ cœlestis studij uiam ac methodum tradere, nō dicam ut dignum est (quid
enim potest humana industria, quod rebus diuinis ulla ex parte respondeat?) sed
sic, ut labor hic noster mediocrē adferat utilitatē, sacrosanctæ Theologiæ candida-
tis. Non minima negocij pars est, adeundi negocij uiam nosse: & satis festinat, qui
nusquam aberrat à uia. Sæpe & sumptum duplicat & laborē, qui crebris erroribus
& longis ambagibus tandem eò peruenit, quò destinarat, si tamen peruenire con-
tingat. Porro qui compendiarium quoq; uiam indicat, is gemino beneficio iuuat
studiosū: primum, ut maturius quò tendit, pertingat: deinde ut minore labore
sumptuq; quod sequitur, assequatur. Sed subuereor, ne, cui mea tenuitas nota sit,
protinus hic reclamet: Tū uiam indicabis, quā ipse nunq; ingressus es? aut certe
infeliciter ingressus es? non minus ridicule facturus, q̄ si cæcus cæco dux esse postu-
let, iuxta prouerbium Euangelicum. Equidem maiore in modum optarim, ut istuc
uere queam inficiari. Sed tamen quid uetat, imitari nautas quosdam: qui cum ipsi,
naui ad scopulum elisa, nudi uix enatarint, nihilo secius alijs soluentibus solent re-
cte cōsulere, cōmonstratis periculis: aut certe Mercuriales illas statuas
quæ quondā in cōpitis poni solitæ, suo nōnunq; indicio uiatorē eò puehunt, quò
nunq; ipsæ sint peruēturæ: & ut nōnihil ex Poëtis attingam, fungī uice cotis, acutū
Reddere quæ ferrum ualet, exors ipsa secandi: Postremo, cæcus uti si monstret
iter, tamen aspice. Tametsi diuus Aurelius Augustinus accurate simul & copiose

Exhortatio.

Methodus.

γνώμη.

Cōpendium.

Prouerbiū.

Simile.

Simile.

*Simile ex
Horatio.*

Bb quatuor

quator libris, quibus titulum fecit De doctrina Christiana, super hoc propemodū argumēto differit: & ante hunc, opinor, Dionysius quidā in opere, quod inscribit De diuinis nominibus: quo magis nos idem agemus, nō modo cōtractius, uerum etiam crassius, & pinguiore, quod aiunt, Minerua: quippe qui nequaquā excellentibus uiris ista paramus, sed rudibus ac plebeis, uenacū inferioris ingenijs nostra qualicunq; industria nitimur subuenire. Itaq; quod primo loco præcipiēdum erat, id sanè perq̄ facile, & ut isti loquuntur, numero dici potest. Cæterū quod ad usum attinet, omniū est longe primū ac maximū. Et ut in præcipiendo minimū est negotij, ita est in præstando plurimū: nimirū ut ad hanc philosophiam, nō Platonicam, aut Stoicam, aut Peripateticam, sed planè cœlestem: animū adferamus ea dignum, nō tantum purum ab omnibus, quoad fieri potest, uitiorū inquinamentis, uerum etiam ab omni cupiditatū tumultu tranquillum ac quietū: quo expressius in nobis, uelut in amne placido, aut speculo leui & exterso, reluceat æternæ illius ueritatis imago. Nam si Hippocrates à suis discipulis exigit mores sanctos & integros: si Iulius Firmicus in arte superstitiosa nō admittit ingeniū luci gloriæue morbo corruptum: si prisca dæmonū cultores nō recipiebant quenq; ad sua prophana mysteria, nisi prius multis obseruationibus repurgatum: quanto magis æquum est, nos ad huius diuinæ sapientiæ scholam, seu templum uerius, purgatissimis animis accedere: Paulus enarrationem arcanæ scripturæ, non philosophiam, sed prophetiam uocat: Prophetia uero, spiritus illius æterni donum est.

Huic igitur pectus tuū præpares oportet, ut tu quoq; uerbo prophetico *θεοδιδ' ακμε* uocari merearis. Adsit oculus fidei simplex & columbinus, qui non cernit nisi cœlestia. Accedat summus ardor discendi. Non dignatur hoc incōparabile margaritū, uel amarū uulgariter, uel cum alijs diligentiē requirit animū, & nihil aliud sitientem. Iam hoc sacrū limen adituris procul absit omnis fastus, procul absit omne supercilium: ab huiusmodi protinus resilit ille spiritus, qui mansuetis minimeq; ferocibus gaudet animis. Augustum est huius reginæ palatiū, si penetraris in penetralia, sed uehemēter humili ostio patet aditus. Ceruicē submittas oportet, si uelis admitti. Procul absit illa ueri nocentissima pestis, gloriæ fames, quæ ferocia solet ingloria comitari: absit rixarum parens pertinacia, multo magis cæca temeritas. Quod Pythagoræ numeros quosdam magicos docenti, præstiterunt auditores, tu multo magis præstes spiritui doctori: tuo iudicio diffusus, illi te fingēdum formandumq; permittas. Cum loca subis religione ueneranda, exoscularis omnia, adoras omnia: & quasi nusq; nō adsit numen aliqd', ita nihil nō reuereris: id tibi multo religiosius faciendū memineris, cum hæc diuini spiritus adyta subiturus es. Quod datur uideri, pronus exosculare: qd' non datur, tamē opertū quicquid est, adora simplici fide, proculq; uenerare. absit impia curiositas. Quædā mysteria uel ob hoc ipsum uideri mereberis, quod temetipsum ab illorū conspectu reuerēter submoueris. Cæteras disciplinas cautim ac sobrie uult Augustinus attingi, libros humanos uult cum iudicio delectūq; legi. Hic si quid occurrit, qd' parum congruat in naturā diuinā, aut qd' cum CHRISTI doctrina pugnare uideat: caue calumniaris, quod scriptū est:

sed te

Primum præceptum.

Animus theologia dignus.

Hippocrates.

Iulius Firmicus.

βιβλίοι.

Theologia prophetia.

Fides. Ardor.

Mansuetudo.

κένος δ' οξία.

Contentio.

Quomodo legendi sacri libri.

sed te potius crede non assequi quod legis, aut subesse tropum in uerbis, aut codicē esse deprauatū: ueluti cū legis deum irasci, aut pœnitētia tangi: cum id habeat certū Christiana fides, deum ab affectibus huiusmodi prorsus immunē esse: aut cū legis à CHRISTO præcipi apostolis, ut diuenditis tunicis, emant sibi gladios: cum idem antea uetuisset, ne malo resisterēt. Inter humanas disciplinas aliā alium habēt scopum. Apud rhetorē hoc spectas, ut copiose splendideq; dicas: apud dialecticū, ut argute colligas, & aduersariū illaquees. Hic primus & unicus tibi sit scopus, hoc uotum, hoc unum age, ut mueris, ut rapiaris, ut affleris, ut transformeris in ea, quæ discis. Animi cibus est, ita demū utilis, nō si in memoria ceu stomacho subsidat, sed si in ipsos affectus, & in ipsa mentis uiscera trañciat. Ita demū tibi uideare profecisse: nō si disputes acrius, sed si te senseris, paulatim alterū fieri, minus elatum, minus iracundū, minus pecuniarū aut uoluptatū aut uitæ cupidū, si cotidie uitij decedat aliquid, aliquid accrescat pietati. In disputando seruanda sobrietas, summaq; animi moderatio, ut collatio, non cōflictatio uideatur. lectionē subinde interrumpat precatio, aut gratiarum actio: quorū altera sacri spiritus imploret opem, altera beneficium agnoscat: sicubi te senseris profecisse.

Quorundā em̄ mores faciūt, ut hoc sanctissimū studiū apud q̄sdā male audiat: cum apicē & fastigiū huius professionis assecuti, ferociiores sint idiotis, ambitiosiores, magis irritabiles, lingua uirulentiores, ac prorsus ad omnem uitæ cōsuetudinē incōmodiores: non modo quā sunt imperiti, sed quā ipsi soleant esse, ut tales ab ipsa Theologia redditi quibusdam uideantur. Sanctus Iacobus admonet, ut qui ueram sapientiam sit assecutus, eam præstet ac declaret, non supercilio aut disputandi pertinacia, sed p̄bitate morum ac mansuetudine. Porro scientiam, quæ amarulentam habet æmulationem, quæ pertinacem contentionē, negat è supernis proficisci, sed terrenam, sed animalem ac dæmoniacam uocat. Nam sapiētia uere theologica primum, inquit, pudica est: deinde, modesta, pacifica, tractabilis, plena misericordiæ, & fructibus bonis, nescia dijudicationis, nescia simulationis.

Iam quod ad eas attinet literas, quarū adminiculo commodius ad hæc pertingimus, citra cōtrouersiam prima cura dabit̄ perdiscendis tribus linguis, Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ: quod cōstet, omnē scripturā mysticam hisce proditam esse. Quarū cum Augustinus Latinā duntaxat calleret, Græcam leuiter attigisset, Hebraicā nesciret, nec speraret: tamē libro De doctrina Christiana secundo nō dubitat, harum cognitionē ad sacros codices, uel intelligēdos, uel restituendos necessariam pronunciare: qd̄, quēadmodum incognitis elemētorū figuris nemo legit qd̄ scriptū est, ita sine cognitione linguarū nullus intelligit qd̄ legit. Neq; uero mihi protinus hic resiliās amice lector, negocij difficultate, ceu claua repulsus. Si nō desit animus, si non desit præceptor idoneus, minore penē negocio tres hæc linguæ discentur, q̄ hodie discit̄ unius semilinguæ miseranda balbuties, nimirū ob præceptorū, tum incitiā, tum inopiam. Atq; hoc sanè nomine par est, ut clarissimi uiri Hieronymi Buslidij, quondā præpositi Arienſis, memoria sacrosancta sit, cum omnibus honestarū disciplinarū studiosis, tum præcipue Theologiæ candidatis: qui fraudatis etiā hæredi-

Tropi.

Scopus studij
Theologici.Profectus ar
gumentum.Disputatio
& lectio
quales.Theologia
moribus ex
primenda.

Iacobi. iij.

Disciplinæ ad
Theologiam
necessariæ.
Tres linguæ.

Augustinus,

Hieronymus
Buslidius.

bus, ingentē pecuniarū uim in hunc usum legato reliquit, ut honesto salario pararentur, qui Louanij tres linguas profiterent. Cuius laudis nō minima portio debetur & huius germano Aegidio Bullidio, qui sic fauet fratris testamēto, imō sic literis ipse literatissim⁹, ut malit eam pecuniam iuuandis studijs omniū, q̄ suis scrinijs augendis dicatā. Exēplum hoc pulcherrimū gnauiter æmulat uir omniū seculorū memoria dignus, Stephanus Poncherius episcopus Parisiensis, undique præmijs amplissimis euocans, qui linguas doceant. Neq; flagitat Aurelius Augustinus, ut in Hebræis Græcisq; literis usq; ad eloquētiae miraculum proueharis, qd' admodum paucis cōtingit & in Rhomano sermone. Satis est, si ad mundiciem & elegantiam, hoc est, mediocritatē aliquā progrediare, qd' sufficiat ad iudicandū. Nam (ut omnes cæteras humanas disciplinas negligamus) nulla ratione fieri potest, ut intelligas qd' scriptū est, si sermonis, quo scriptū est, fueris ignarus: nisi forte malumus ociosi, quicquid hoc est muneris, cum apostolis è cœlis expectare. Neq; em̄ audientes arbitror istos quosdā, qui cū in sōphisticis tricis, & illiteratis literis usq; ad decrepitam ætatē cōputrescant, dicere solent: Mihi satis est Hieronymi translatio. Sic em̄ potissimū respōdent ij, qui ne Latine quidē scire curant, ut his etiā frustra uertit Hieronymus. Cæterū ut ne dicam interim, plurimis modis referre, è suis haurias fontibus aliquid, an è qualibuscūq; lacunis. Quid qd' quædā ob sermonū idiomata ne possunt quidē ita transfundi in alienā linguam, ut eandē lucē, ut natiuam gratiam, ut parem obtineant emphasin? Quid qd' quædā minutiora sunt, q̄ ut omnino reddi possint: id qd' passim querit, clamitatq; diuus Hieronymus. Quid qd' permulta ab Hieronymo restituta, tēporū iniuria interciderūt, uelut Euangeliā ad Græcam ueritatē emendata, uelut obelorū & asteriscorū notulæ, ueluti Prophetæ cōmatis, colis & periodis distincti? Quid qd' scriptorū uel errore, uel temeritate sacri codicēs tum olim uitiatī sunt, tum hodie passim uitiant? Quid qd' Hieronym⁹ unus omnia nec restituit, nec potuit restituere? Quid si idem quædam perperā uel emēdauit, uel transtulit? Aufer mihi hic illa tragica, ô cœlum, ô terra: liceat uera loqui. Quālibet uir pius, quālibet eruditus, homo erat, & falli potuit & fallere. Multa (ut opinor) illum fugerunt, multa fefellerūt. Postremo, quid qd' nec ea cōmentaria, quibus Hieronymus ea restituit, satis intelligunt, si linguas, quarū testimonijs niti tur, prorsus ignores? Quod si semel sufficebat Hieronymiana trāslatio, quorsum tandē attinebat, cauere Pontificū decretis, ut ueteris instrumēti ueritas ab Hebræis uoluminibus, noui fides è Græcorū fontibus peteret? quod ipsum nō uno in loco præcipit Augustinus. Deniq; si hæc, qua uulgo utimur, satis erat, qui postea factū est, ut tot manifestarijs ac pudendis erratis lapsi sint primi nominis Theologi? Id quod apertius est, q̄ ut negari, uel dissimulari possit. In quibus est & Augustinus inter antiquos præcipuus: & ipse neotericorū omniū, mea sentētia, diligentissimus Thomas Aquinas, quē mihi parū propitiū esse uelim, si aut mētor, aut cōtumeliæ causa hæc dico: ne quid interim loquar de cæteris, cū hoc haudquaq; conferendis, meo quidē iudicio. Quod si cuius ætas iam ad hoc præterijt, is, qd' est uiri prudentis, suam sortem boni consulat, & quantū potest, aliena fulciat industria, modo ne

bonæ

Aegidius
BullidiusStephanus
Poncherius.

Obiectio.

Rationes quare
necessariæ lin-
guæ.
Idiomata ser-
monum.Deprauatio
codicum.Tho. Aquinas
laudatus.

bonæ spei iuuenibus, quibus hæc potissimū scribunt, obstrepat. Quancūq; ego profecto ne senibus quidē fuerim autor desperandi, quando quidē quatuor nominatim recensere possim, mihi familiariter notos, uiros iam libris etiam æditis celebres: quorū unus duodequingenta natus annos, nemo nō maior quadraginta, prima Græci sermonis elementa sit aggressus. Porro quò profecerint, ipsi suis testantur monimētis. Quod si Catonis exēplum leuiter nos mouet: ipse diuus Augustinus, iam episcopus, iam senescens, ad Græcas literas puero degustatas quidē, sed fastiditas, reuersus est. RODOLPHVS AGRICOLA, unicū Germaniæ nostræ lumē & ornamentū, annū egressus quadagesimū, Hebræas literas discere nec erubuit, uir in re literaria tantus, nec desperauit homo natus tam grandis. nam Græcas adolescens imbiberat. Ipse iam quinquagesimūtertium ingressus annū, ad Hebraicas literas olim utcunq; degustatas, cū licet, recurro. Nihil est em̄ qd' nō efficiat humanus animus, modo sibi imperauerit, modo impense uelit. Et ad hoc, ut dixi, negocium qualiscunq; mediocritas satis est, dum ea sanè absit à temeritate, quæ ferè solet hoc audacius pronunciare, quo minus exacte diiudicat. Felicior quidē hac in parte iuentus: at interim nō desperandi sunt senes. Illa plus spei de se præbet, at huic non nunq; ardor animi præstat, qd' alijs nō præstat ætatis uigor. Porro sentētiā Hilarij & Augustini, qui putant in ueteris instrumenti libris nihil requirendum ultra Septuaginta translationem, satis in epistolis ac præfationibus ipse refellit Hieronymus: & si non refellisset ille, satis refellebat insignis ille lapsus Hilarij in dictione Osanna: diuo quoq; Ambrosio ad eundem impingente lapidem. Sed more hominum fit, ut tantum quisq; probet, quantum se assequi posse confidat. Ad interpretationem Septuaginta uetus testamentum contulit Augustinus: multo magis idem facturus ad Hebraicam ueritatem, si literas eas tenuisset.

Porro si rara quædā felicitas, & alba, qd' dici solet, indoles insignē Theologū polliceri uidebit, haud mihi displicet, qd' in libris De doctrina Christiana placuit Augustino, ut cautim ac moderate degustatis elegantioribus disciplinis per ætatē, instruat ac præparet, nempe dialectica, rhetorica, arithmetica, musica: cū primis autē rerum naturalium cognitione uelut syderū, animantium, arborū, gemmarū: ad hæc locorū, præsertim eorū, quos diuinæ literæ cōmemorant. Fit em̄ ut agnitis ex cosmographia regionibus, cogitatione sequamur narrationē obambulantē, & omnino nō sine uoluptate, uelut unā circumferamur, ut rem spectare uideamur, nō legere. Simulq; nō paulo tenacius hæret, quæ sic legeris. Neq; uero raro locorū uocabula suis libris, ceu lumina quæpiā, interijciunt Prophetæ, quorū allegoriam si quis tractare conetur, nec tuto nec feliciter id fecerit, si locorū situm ignoret. Iam si gētium, apud quas res gesta narrat, siue ad quas scribūt Apostoli, nō situm modo, uerum etiā originē, mores, instituta, cultū, ingeniū ex historicorū literis didicerimus: dictum mirum, quantū lucis: & ut ita dicam, uitæ sit accessurū lectioni, quæ profus oscitabunda mortuaq; sit oportet, quoties nō hæc tantū, sed & omniū penè rerum ignorantur uocabula: adeo ut nōnunq; uel impudēter addiuinantes, uel sordidissimos cōsulentes dictionarios, ex arbore faciant quadrupedē, è gēma piscem, è citharcedo

Nec senibus
desperandæ
linguæ.

Cato senex
Græce di-
dicit.

Augustinus.
Rodolphus
Agricola.

Hilarij & Au-
gustini opinio

Post linguas
quæ discendæ.

Dialectica.
Rhetorica.
Arithmetica.
Musica.
Physica.
Cosmographia.

Historia.

γελοιον.

fluviū, ex oppido fruticē, è sydere auem, ex brassica bracam . Abunde doctū uidet̃ istis, si tantū adiecerint, est nomē gemmæ, aut est species arboris, aut est genus animantis, aut si quid aliud mauis. Atqui nō raro ex ipsa rei pprietate pendet Intellectus mysterij. Quod euidētius declarat Augustinus libro De doctrina Christiana secundo, cap. xvj. exēplis aliq̃t in eam rem arguendam adductis. Porro quidā sola dialectica freti, satis instructos sese putant, ut quauis de re differant. Et probat quidem Augustin⁹, si quis cōnexionū rationes teneat, modo absit peculiaris huic arti morbus, pertinax contentio, ac libido rixandi. Sed obsecro te, quid diuides aut finies, aut quid colliges, si rerū, de quibus differit̃, uim ac naturā ignores? Quid profuerit tibi cōcinnasse syllogismū in Celarent, aut Baroco, de crocodilo disputans, si nescias qd' arboris, aut animātis genus sit crocodilus? Neq̃ uero hęc tam discunt̃ ex octo libris Naturaliū Aristotelis, qui soli nūc tradunt̃ in scholis, q̃ ex eruditissimis eiusdē cōmētarijs de animantib⁹, ex libris meteorologicōn, ex problematis: ex Theophrasti libris de plantis, uentis, ac gēmis: ex Plinio, ex Macrobio, Athenæo & Dioscoride, ex Senecæ naturalibus, alijsq̃ hoc genus scriptorib⁹: etiamsi nō me/

Dialectica sola non sufficit ad disputandum.

Vnde discitur Physica.

Poeta. diocriter ad hanc eruditionis partē conducunt Poetæ, apud q̃s frequēs huiusmodi rerū descriptio, uelut apud Lucanū, quanta descriptio uenenorū? Oppianus uero etiā ex professo de piscium ac ferarū naturis prodidit, Nicander de noxijs bestijs. Sunt quædā artes, quas Augustinus inter supersticiosas & improbatas recenset: è quarū ritibus quædā narrationes ducunt̃ in sacris literis. Profuerit igit̃ & harū supersticiosas obseruationes nō ignorare, quā ad rem potissimū cōferet lectio Poetarum, subinde magicas ineptias depingentiū. Conferrēt & Senecæ libri de superstioso deorū cultu, si modo extarent, q̃s Augustinus se legisse testat̃. Et sunt quidā, aut fuere potius, qui sua industria Christianorum ocio consuluerunt in hac parte, explicatis uocabulis, ac naturis earū rerum duntaxat, quarū in diuinis libris habet̃ mētio, quorū de numero fuit Eusebius Cæsariēsis episcop⁹. Et extant hodie quoq̃ in hoc genere nōnulla monumēta, partim Hieronymi titulo, sed, ut apparet, cōfusa mutilaq̃. Tamen si nec ista legimus pleriq̃, sed si qua uox ignotæ seu peregrinæ linguæ inciderit, tripodis uice nobis est Ebrardus Græcista, aut cōfusissimus ille libellus de nominib⁹ Hebraicis. Quibusdā ad om̃ia satis est unū Catholicon, aut hoc eruditior Isidorus. Nec illud, opinor, inutile fuerit, si Theologiæ destinatus adolescens, diligēt̃ exerceat̃ in schematis ac tropis grāmatorū rhetorūq̃, quæ nō magno negotio ediscunt̃: etiā præludat in fabulis ad allegoriam explicandis, præsertim ijs, quæ ad mores bonos pertinet̃. ueluti si Tantalī fabulā accōmodes ad diuitē incubantē & inhiantē opibus suis, nec tamē fruētē. si Phaētontis, ad periculosam temeritatē suscipiētis magistratū, qui magistratui gerēdo nō sit idoneus. Idem fiat in Apologis: in Similibus, de quibus à nobis nōnihil est proditū. Tum in his præcipue partibus rhetorices, quæ tractant de statibus, de ppositionibus, de probationibus, de amplificationibus, de quibus accuratissime tractat Fabius: deq̃ geminis affectibus, alteris q̃s ἠδῆν uocant, mitioribus: alteris acrioribus, quos πᾶν dicunt, de quibus nemo diligentius scripsit Aristotele: qd' harū rerū peritia maiore in modū faciat

faciat ad iudicium, quæ res in omni studiorum genere ualet plurimū. Et quoniam professio theologica magis constat affectibus quæ argutijs, quas in Ethnicis quoque philosophis ipsi rident Ethnicis, Paulus in Christiano detestatur, idcirco non uno in loco: conueniet non segniter per ætatem in hoc genere exerceri, quo postea dexterius in Theologicis allegorijs, locisque cõmunibus tractandis uersari possit. In illis felicissimus est Origenes, in his creberrimus est Chrysostomus. Hoc, ni fallor, uidebat Augustinus, quum Licentium suum ad suas musas, à quibus iam parabat desciscere, reuerti iubet, quod eiusmodi studia ad cæteras item literas, seriasque disciplinas reddant ingenium uegetius ac succulentius. Alioqui si quis tantum infantibus illis & anxijis ieiunisque præceptiunculis imbuatur, puta dialectices, aut uerius, ut nunc ferè traditur, sophistices: quam ipsam tum cotidie nouis & commentitijs difficultatibus, aliam atque aliam reddunt: fit, ut ad contentionem quidem inuictus euadat. Cæterum in tractandis diuinis literis, in sacris concionibus, deum immortalem, quàm uidemus istos iacere, frigere, imò quàm nõ uiuere, quorum præcipue partes erant, animos inflammare: cuius rei si quis exemplum requirat, legat Origenis homiliam de Abraham, iussu filium immolare: in quo typus & exemplar ob oculos ponitur, fidei robur omnibus humanis affectibus esse potētius. At operæpretium sit, singulis pensatis, spectare, quibus & quot machinis tentatio, patris animum impetat, ac repetat. Tolle, inquit, filium tuum. Cuius parentis animum non labefactaret filij nomen: Sed ut ualidior esset hic aries, addit, charissimū. Nec hoc cõtentus, adiecit: quem diligis. Satis hæc uideri poterant ad quodlibet humanum pectus expugnandum. Additum dulcissimum paternis affectibus filij uocabulum, Isaac, in quo refricatur & promissi diuini memoria: à quo audierat: In Isaac uocabitur tibi semen: & In Isaac erunt tibi repromissiones. Optabat posteritatem uir optimus, nec erat huius ulla spes reliqua occiso eo, per quæ unum ueatura erat posteritas. Et tamen hunc non simpliciter iubet occidi, sed imperat immolari, ut inter apparandum identidem cruciet senis animū affectus pietatis. Multa grauiaque tentationis pondera. Super hæc omnia iubetur, montem excelsum conscendere, ad quem tertio demum die peruentum est, ut diu uarijs cogitationibus parentis animus quateretur, hinc sollicitante affectu humano, hinc urgente iussu diuino. Iam cum inter eundem puer lignis, quibus exurendus putabatur, onustus, parentem, ignem gestantem & gladium, appellans dicit: Pater mi. atque is respondet: Quid uis fili? Quanto ariete charitatis arbitramur pulsatum senis animū? Cui uero non commoueat miserationis affectum, pueri patri obsequentis simplicitas, cum ait: En ignis & ligna, sed ubi uictima? Tot modis sollicitata fides Abraham. Iam mihi uide, quo robore, quaque constantia iussa peragit. Non responsat deo, non expostulat de fide promissi, non deplorat orbitatem suam apud amicos & cognatos: quibus rebus utcunque leniri solet dolor. Loco procul conspecto iubet residere famulos, ne quis iussa peragenti obsisteret: filium onerat lignis, ipse struem in altari collocat, ipse filium alligat, & lignis maetandum atque adolendū imponit, reducto brachio uibrat ensem: filium unicū, omnē posteritatis adamatæ spem, iugulaturus

Licentius Augustini.

In præcipuo theologiæ munere frigent. Abraham tentatus apud Origenē.

ni subito uox angelica senis dextrā inhibuisset. Hæc copiosius & elegantius ab Ori gene differuntur, haud scio maiorē ne uoluptate lectoris, an fructu. cum tātum in terim in historico sensu uerfet: nec aliud agat in diuinis libris, quā Donatus egit in Comœdijs Terentianis, dum Poëtæ consilium aperit. An eadē uisurus erat, qui politiores literas nunquā attigisset: qui uix degustatis grammaticæ præceptis, idē ex autoribus male grāmaticis, mox ad spinosas argutias, & ieiunas quæstionū an xietates raptus, in his consenuit: Possem exemplis innumeris declarare, quæ frigde, ne dicam ridicule, ineptiant quidam, quoties est encomio celebrādus diuus aliquis, aut hymno alioue scripti genere utēdum, quod splendorē & affectum desyderat. Huiusmodi Theologis debemus hymnos quosdā & cantica, quas uulgus Sequē tias appellat, quæ nemo doctus uel absq; risu, uel absq; nausea legat. Verū in præ sentia non hoc nobis agitur, ut cuiusquā inscitiam traducamus, sed ut ad optimam studij rationē inuitemus adolescentes. Tantum illud dicam in genere, si quis huius rei promptū aliquod argumētum requireret: ueteres illos theologos, Origenem, Ba siliū, Chrysofomum, Hieronymum cū hisce recentioribus componat cōferatq;: Videbit illic aureum quoddā ire flumē: hic tenues quosdam riuulos, eosq; nec pu ros admodum, nec suo fonti respondententes. Illic uelut in felicissimis hortis affatim tū oblectaberis, tū expleberis, dū hic inter spineta sterilia dilaceraris, ac torqueris. Illic maiestatis plena omnia: hic adeo nihil splendidū, ut pleraq; sordida, parumq; digna dignitate theologica. Quod si diutius immorādū sit prophanis literis, equi dē id fieri malim in ijs, quæ propius affines sunt arcanis libris. Neq; uero me dām est, quanto supercilio quidā cōtemnant poëticen, ceu rē plusq; puerilē, quāto rheto ricen, quanto bonas, ut uocāt, & sunt, literas omēs. Attamē hæ quālibet istis fastidi tæ literæ, insignes illos dedere Theologos, quos nūc procliuius est negligere, q̄ uel intelligerē, uel imitari. Cuius rei si quis sibi fidē fieri postulet, dispiciat q̄ multis hoc quicquid est poëticæ seu grammaticæ, ut aiunt, facultatis æmulari conatis, non suc cesserit. A nominibus tempero, ne quem offendam. Poëticis figuris ac tropis scatēt undiq; Prophetarum literæ. Parabolis omnia penē conuestiuit CHRISTVS, id quod Poëtis est peculiare. Neq; puerilis operæ putauit Augustinus in Propheti cis ac Paulinis literis, schemata rhetorum, & orationis cæsuras ac circuitus indicare, in libris De doctrina Christiana: à grammaticis pronunciationis, & syntaxeos dif ferentiam petere. Non referam hic, quod immortalitate digni uiri, Gregorius Na zianzenus, Damasus, Paulinus, Iuuēcus CHRISTI mysteria poëticis carminibus tractarint. Ipse Paulus apostolus non semel abutitur Poëtarum testimonijs. Vbi tandem in his literis, quod Aristotelem, quamlibet argutum aut eruditum, quod impium Auerroēm referat: Vbi primarū & secundarū intentionum, ubi forma rum syllogisticarum, ubi formalitatum, aut quidditatū, aut etiam eccitatum ulla mentio: quibus apud istos differta sunt omnia. An ideo parum argute differunt, quod nō in conclusones & corollaria dissecant omia: quod nō prius dicant, quid di cturi sint, q̄ dicāt: ac rursus admoneāt sibi dictū esse, quod aliquoties dictum nō est: quod nō sermonē omnē uerbatim penē concisum cōtruncēt: Hæc pars diuidit̄

in tres

Veteres theo/ logi cū recen/ tioribus colla/ ti.

Bonæ literæ.

Pānci poëti/ cen assequūt.

in tres, prima rursus in quatuor, atq; harum singulae in ternas. prima ibi. secunda ibi. Haec demum nobis erudita uidentur, quae sunt frigidissima: & his à pueris assueti, nihil intelligimus, nisi quod ad eum modum sit frustulatum discerptum. In caeteris professionibus pulcherrimum, ut est, habetur, si suos quisque principes & autores referat. Vergilius expressit Homerum, Theocritum & Hesiodum: Horatius Pindarum & Anacreontem: Auicenna Galenum: Cicero Demosthenem: Platonem Xenophon: Aristoteles, qui nihil non tractauit, pro diuersis argumentis, diuersos: Aristotelem Theophrastus, Themistius & Auerroës. Cur soli nos aut si sumus à nostrae philosophiae principibus tota differendi ratione desciscere? Quid enim tam dispar ac discrepans à stilo Prophetarum, CHRISTI & Apostolorum, quam hoc, quo qui Thomam ac Scotum sequuntur, nunc de rebus diuinis disputant? Augustinus sibi gratulatur, quod cum uarijs erroribus ad huc circumferretur, in Platonem potissimum inciderit, quod huius dogmata propius accedant ad CHRISTI doctrinam. Et à finitimis cognatisq; procliuior est transitus. Neq; uero haec eo dixerim, quod damnè ea studia, quae nunc ferè uidemus in publicis scholis solennia, modo sobrie casteq; tractentur: neq; sola tamen. Cuiusmodi uero, citra philosophiam Aristotelicam non audere Theologum profiteri: sine grammatica, sine rhetorica, sine omnis antiquae ac politioris eruditionis cognitione, uel antesignanum ordinis theologicum profiteri? Proinde complectantur & illa, si uidetur, pauci, quos æquus amauit Iuppiter, ut uerbis utar Vergilianis, & quibus uacat ali quam ætatis partem perdere. Nos plebeium & properantem instituiamus theologiae tyronem: tametsi, ut ingenue quod sentio dicam, mihi parum tutum uidetur, ad theologiam destinato, in prophanis studijs, praesertim alienioribus consenescere. Fit enim, ut qui palatum ac linguam multo absynthio habet infectam, is quicquid deinde biberint aut ederint, absynthium sapiat. Et qui diutius in sole uersati sunt, is deinde quicquid uiderint, eo sese offerat colore, quem ipsi secum in oculis glaucomate uitiatis, circumferunt. Ita qui bonam uitae partem in Bartholis ac Baldis, in Auerroibus & Durandis, in sophisticis cauillationibus posuerunt, is diuinæ literæ non sapiunt id quod sunt, sed quod illi secum adferunt. Etenim ut elegans est fortassis, in tractione diuinarum literarum nonnihil uelut ab exoticis illis opibus obiter aspergere: ita uehementer absurdum uidetur, cum rem tractes ab omni sapientia mundana longe diuersissimam, nihil crepare nisi Pythagoram, Platonem, Aristotelem, Auerroem, & his prophaniores autores: ad horum opiniones, uelut ad oracula obstupescere. An non istud est CHRISTI caelestem philosophiam, non condire, sed prorsus aliam reddere? Taxatur Chrysippus, quod totas Tragedias in eius commentarijs, quos de logicis conscripsit, reperire licuerit. Quo iustius nos taxauerit aliquis, si uideat plusq; totum Aristotelem in Theologorum commentarijs inueniri. Quod si quis clamabit, absq; exacta horum cognitione non esse Theologum: equidem consolabor meipsum tot insignium uirorum exemplis, Chrysostomi, Cypriani, Hieronymi, Ambrosij, Augustini, Clemētis, cum quibus theotologus esse malim, q̄ cum quibusdā, qui sibi plusq; homines uidentur, Theologus.

*Imitatio An-
torum.*

Simile.

*Optimis pri-
mū assuescenti-
dum.*

*Chrysippus
notatus.*

*Veteres theo-
logi fere rheto-
res erant.*

Deniq;

Deniq; consolabor meipsum exemplo Petri ac Pauli, qui ista nō solum nō calluerunt, uerū etiam damnant aliquoties, certe cōstat, nisi q̄ usos esse. Quādā didicisse oportet, nō discere, ut inquit Seneca. At quale spectaculum est, octogenariū Theologum nihil aliud q̄ in scholis dialecticam ac philosophicā uel docere, uel decertare palāstrā: hic sine fine garrere, ad prædicandū CHRISTI euāgelium elinguemus?

Exemplum. & ad extremū usq; uitæ nihil aliud q̄ disputare? Qui se rei bellicæ parant, is potissimū exercentur, quæ ad uictoriā certissime cōducunt. Aliptæ futurū athletam, iam tum à puero delectum, fingūt ac formāt in futura certamina, & ad scopū suū omnia destinant. At præcipuus Theologorū scopus est, sapiēter enarrare diuinas literas: de fide, nō de friuolis quæstionibus rationē reddere: de pietate grauius atq; efficaciter differere: lachrymas excutere, ad cœlestia inflāmare animos. Ad hæc iā inde à studiorū initio præludat futurus Theologus, potius q̄ in alienis literis cōsenescat.

Illud mea sententia magis ad rem pertinuerit, ut tyrunculo nostro dogmata tradantur, in summā ac compendium redacta, idēq; potissimū ex Euāgelicis fontibus, mox Apostolorum literis, ut ubiq; certos habeat scopos, ad quos ea quæ legit, cōferat: uelut illa, ut exempli causa pauca notem. CHRISTVM cœlestem doctore, nouum quēdam populum in terris instituisse, qui totus è cœlo penderet, & omnibus huius mundi præsidijs diffusus, alio quodā modo diues esset, alio sapiens, alio nobilis, alio potens, alio felix: quiq; contemptu rerum omnium, quas uulgus admiratur, felicitatem consequeretur: qui nesciret liuorem aut inuidētiam, nimirum oculo simplici: qui nesciret spurcam libidinem, utpote sponte sua castratus, angelorum uitam in carne meditans: qui nesciret diuortium, quippe nihil non malorum uel ferrens, uel emendans: qui nesciret ius, urandum, ut qui nec diffideret cuiq; nec falleret quenq;: nesciret pecuniæ studium, ut cuius thesaurus in cœlis esset repositus: non tittillaretur inani gloria, ut qui ad unius CHRISTI gloriam referret omnia: nesciret ambitionē, utpote, qui quo maior esset, hoc magis sese propter CHRISTVM submitteret omnibus: qui nesciret, ne lacescitus quidem, uel irasci, uel maledicere, nedū ulcisci, qui ppe qui & de male merentibus benemereri studeret: qui ea morum esset innocentia, ut uel ab Ethnicis comprobarentur: qui ad infantulorum puritatem ac simplicitatē, ueluti renatus esset: qui uolucrum ac liliorum ritu in diem uiueret: inter quos summa esset concordia, nec alia prorsus quàm membrorum corporis inter ipsa: inter quos mutua charitas omnia faceret communia, ut siue quid esset boni, succurreretur cui deesset, siue mali quippiam, aut tolleretur, aut certe leniretur officio: qui doctore spiritu cœlesti sic saperet, qui ad exemplum CHRISTI sic uiueret, ut sal, ut lux esset orbis, ut ciuitas esset in ædito sita, omnibusq; undiq; conspicua: qui quicquid posset, id omnibus iuuandis posset: cui uita hæc uilis esset, mors optāda immortalitatis desyderio: qui nec tyrannidem timeret, nec mortem, nec ipsum denique Satanam, unius CHRISTI præsidio fretus: qui modis omnibus sic ageret, ut ad extremum illum diem semper esset uelut accinctus ac paratus: Hunc esse scopum à CHRISTO propositum, quò omnia Christianorum sint referenda, licet interim tolerandi fouendiq; sint imbecilles, donec proficiant.

Hæc

Hæc sunt auctoris nostri dogmata noua, quæ nulla philosophorū familia tradidit. Hoc erat uinū nouum non cōmittendum nisi nouis utribus. Hæc sunt per quæ renascimur è supernis. Vnde & Paulus nouā creaturā appellat, quisquis in CHRISTO est. Peripatetici tenent Aristotelis placita: Platonici, Platonis decreta. Epicuri tenent Epicuri scita: multo magis conuenit nos tanti auctoris tenere dogmata. Sed in his pro rerum & hominum uarietate nonnulla differentia est.

Quædam planè uetat: quod genus sunt illa, ne sint inter nos diuortia, ne sit liuor, ne sit ambitio, ne studiū pecuniæ, ne uindicta, ne suspicio, ne obtrectatio: quos omnes affectus, quanto studio, quātōq; consilio eximendos curarit ex animis suorum discipulorum, mox aliquanto copiosius indicabimus.

Apte uetita à Christo.

Quædā planè præcipit omnibus: quod genus est, de mutua charitate, de cōdonandis fratrum erratis, de tollenda sua cuiq; cruce: quod si recuses, nō agnoscit CHRISTVS discipulū: de māsuetudine, cum ait Matthæi capite undecimo: Discite à me, quod mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris: de fide, quam ubiq; requirit: de beneficentia in omnes, alijsq; his consimilibus.

Præcepta.

Quædam ita commendat, ut tamen non exigat: præmio sollicitans, qui possint assequi: non pœnam comminans, si nequeant. Siquidem Matthæi cap. decimono, no, beatos pronunciat eunuchos, qui seipsos execuerunt & euirarunt propter regnum dei. Non dicit infelices, qui legitimum matrimonium caste purēq; colūt. Fortassis huc pertinet, quod iuueni dicit: Si uis perfectus esse, uade uende omnia quæ possides, & ueni sequere me. Nam mihi potius uidetur, ad uniuersos Christianos pertinere, quorum nemo non debet esse hoc animo, ut si quid eiusmodi postularit CHRISTI gloria, cuncta libenter sit pro derelictis habiturus: nam perfecti nomine Christianum designat. Erat ille probus Iudæus: supererat, ut CHRISTI discipulus factus, perfecta iam sequeretur. Nihil in rebus humanis uere perfectum: uerū in suo cuiq; statu perfectionis studium adesse debet.

Non exacta.

Quædam contemnit CHRISTVS, ac uelut indigna se reijcit. ueluti cum Lucæ cap. duodecimo, inuitatus ad diuidendam hæreditatē: Homo, inquit, quis me cōstituit iudicē aut diuisorē super uos? Quædā ueluti dissimulat, tanq̄ ad se non pertineant, aut tanq̄ ad ea sit indifferens: quod genus, cū apud Matthæū cap. decimo octauo, Petrum interrogat, utri deberēt tributū regibus, filij an alienigenæ: uelut illarū rerū imperitus ac rudis, ut quæ ad huius mundi sordes pertinerēt. Ac perinde locutus, quasi nō debeatur: tamē dari iubet didrachma, haud pro omnibus tamē, sed pro se dūtaxat, ac Petro. Huius generis & illud, quod apud Matthæū cap. uigesimosecundo, insidiosè rogatus, num oporteat tributū pendere Cæsari, iubet exhiberi nomisma uelut ignotum: eo uiso, rogat, cuius esset imago, & cuius inscriptio, tanq̄ id quoq; nesciret. Ac de tributo Cæsari red dēdo, respondet nō sine ambiguitate: Date Cæsari quæ sunt Cæsaris: si quid illi debet, soluite. Sed illud ad me magis pertinet admonere, ut detis deo, quæ dei sunt. Ad consimilē modū, adulterā in adulterio deprehensam, apud Ioannem Euangelistā, nec damnat, nec tamen palam absoluit, sed admonet, ne iteret cōmissum, nolens hominū necessarijs legibus suum

Contempta.

Dissimulata.

De tributis.

De censu.

Supplicia.

suum ius adimere, & tamen damnationis autor esse nolebat, qui uenerat seruandis omnibus: quod quidē in ipso fuit. Rursus apud Lucam renunciātibus quibusdam de Galilæis horrendo nouoq; affectis supplicio, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum ipsorum sacrificijs, nec probat, nec improbat legum seueritatem, sed exemplo ad occasionem admonitionis abutitur. Putatis, inquit, quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccauerint, quia talia passi sunt? Non, dico uobis: sed nisi resipueritis, omnes similiter peribitis, sicut illi decem & octo, in quos incidit turris in Siloë, & occidit eos.

*Circūstantie
faciunt ad in-
tellectum.*

Accedit hinc quoq; lucis non nihil ad intelligendum scripturæ sensum, si perpendamus non modo quid dicatur, uerum etiam à quo dicatur, cui dicatur, quibus uerbis dicatur, quo tempore, qua occasione, quid præcedat, quid consequatur. Siquidē alius sermo decet Ioannem Baptistam, alius CHRISTVM. Aliud præcipitur rudi populo, aliud Apostolis. Rursus aliud præcipitur Apostolis adhuc rudibus, aliud formatis iam & institutis. Aliter respondetur insidiosè interrogantibus, aliter simplici animo sciscitantibus. Deniq; series ipsa narrationis altius repetita, sententiam aperit, aliàs obscurā. Sæpenumero locorum collatio nodum explicat difficultatis, dum quod alibi dictū est tectius, alibi dilucidius refertur. Et quoniā totus fermè CHRISTI sermo figuris ac strophis obliquus est, diligenter odorabitur theologiæ candidatus, quam sustineat personam is qui loquitur, capitis an membrorum, pastoris an gregis. Siquidem CHRISTVS cum, in cruce patrem in clamans, ait: Deus meus, deus meus, quare deseruisti me? longe à salute mea uerba delictorum meorum: non capitis, sed membrorum suorum uoce loquitur, autore diuo Augustino. Item dum mœret, dum angitur, dum poculum deprecatur: uidetur membrorum affectum in se transtulisse. Rursus dum imminētibus satellitibus ait: Si me quæritis, sinite hos abire: pastoris & episcopi personam agit, Apostoli gregis. Nam pastoris officium est, si quando ingruat persecutionis procella, pro gregis incolumitate suum caput obijcere periculis. Porro discipuli, dum metu territi diffugiunt, Petrus dum abiurat dominum, dum percutit gladio: gregis adhuc infirmi, & in spem meliorum confouendi, personam sustinet. At dum flagellis cōcinnatis negociatorum turbam prostrigat è templo: summi Pastoris agit partes. Nonnunq; ex alieno loquitur affectu, ueluti cum Cananææ, improbius interpellanti, respondet: Non est bonum, sumere panem filiorum, & obijcere canibus: Iudæorum uoce loquitur, qui se solos hominū sanctos esse ducebant: Cananæos, Samaritanos, ac reliquas prophanas nationes pro impuris & canibus habebant; cum apud CHRISTVM non fuerit ullum gentis discrimen, nisi pro temporis dispensatione. Nouerat, eius mulieris animum, Iudæorum fidei præferendum esse: uerum id uoluit infigere suæ gentis animis, regni cœlorum fore participes, qui quacunq; origine per fidem in hoc irrupissent. Rursum cum suos interrogat: Vos quem me esse dicitis? capitis personā agit. Petrus totius populi Christiani uoce & uice respondet: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Nullus enim est in corpore CHRISTI, à quo non exigatur ista confessio: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Consimiliter quod Petro dicitur: Tu es

Petrus

Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam. Et tibi dabo clauēs regni cœlorum: ad uniuersum populi Christiani corpus pertinet. È diuerso cū Petro ter amorē professio, dicit: Pasce agnos meos: CHRISTVS summi Pastoris, hoc est, capitū uices sustinet: Petrus cuiusuis episcopi typum gerit, cui non committitur grex, *Episcopi,* pro quo mortuus est CHRISTVS, nisi uehementer amanti CHRISTVM, nec usq̃ spectanti, nisi ad huius gloriam. Neq̃ uero dictum est, rege, aut, subige oues, sed pasce. Neq̃ dictum est, oues tuas sed, meas. Alieni gregis pastor es, non dominus. uide ut oues bonā fide annumeres, tibi creditas. Itidē Paulus in epistolæ ad Romanos cap. septimo, cum multa questus de carne suā, spiritui rebellante, tandem exclamat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius: nō suā uo *Peccatoris!* te loquitur, ut opinor, sed alterius cuiuspiam adhuc imbecillis, & qui cupiditatibus suis etiamnum impar esset. Quāq̃ autem personarum obseruata ratio plurimum habet momenti in ueteris instrumenti literis, uelut in Prophetis, in Psalmis, in Canticis canticorum, tamen frequenter & in nouo testamento locum habet, præsertim in Paulinis epistolis. Quædam autem ita proponuntur, ut ad omnes quidem per *Gradus.* tineant, at non citra discrimen: quod genus est, quod cum Apostolis loquens dicit: Vos estis sal terræ: uos estis lux mundi. sic ad omnes CHRISTI religionem profutentes pertinet, ut præcipue tamen ad episcopos ac magistratus. Itē cum ait: Estote perfecti, sicut & pater uester cœlestis perfectus est: omnibus suis ostendit, quò sit enitendum, quāq̃ id maxime præstādum ihs, qui præsunt ecclesiæ CHRISTI. Ut personarum igitur, sic & temporum obseruata uarietas, obscuritatem discutit in ar *Temporū ratio.* canis literis. Neq̃ enim quicquid Iudæis uel imperatū est, uel interdictum, uel permissum, ad Christianorum uitam est accomodandum. Non quod in ueteris instrumenti libris quicq̃ sit, quod ad nos nō pertineat, sed quod pleraq̃ pro tempore tradita ad typum & adumbrationem futurorum, pernitiōsa sint, nisi t. ahantur ad allegoriā: ueluti circūcisio, sabbata, delectus ciborū uictimæ, odiū inimici, bella, turba uxorum, aliāq̃ his consimilia, quæ tanq̃ umbræ ad coruscantē Euangelij lucem profus euauerunt. Verum quis in hisce uel simpliciter ad nostros mores accommodandis, uel per allegoriam explicandis, habēdus sit delectus: quoniā Augustinus satis copiose differit in libris De doctrinā Christianā, non est consilium hic persequi. Primum igitur tempus esto, si uidetur, quod CHRISTI præcessit atate. *Tempus primum.* Proximum, cum nondum quidem exorta, sed tamen aduentante iam, & imminēte Euangelij luce, superioris legis tenebræ rareferent: ueluti cum nōdum exorto sole, sed ad exortum properāte, cœlum sensim albescit. Tum satis adhuc erat, Ioannis baptismo tingi, ad superioris uitæ pœnitentiam inuitari. Satis erat admonitos esse publicanos, ne quid exigerent, præter id quod illis constitutum esset. Satis erat, admonitos esse milites, ne cui uim facerent, ne quē depredarentur, sed contenti essent suis stipendijs. Nō, quod ista bonos facerent, aut Christianos, sed quod minus malos redderent, ac mōx successuræ CHRISTI prædicationi præpararent. Neq̃ enim usq̃ Ioannes docuit, non esse iurandum, non esse repudiandam uxorem, tollendam crucem, benemerendum de inimico. *Secundum.*

CHRISTO seruabantur. Fortassis ad hoc tempus pertinet, prima discipulorum prædicatio, cum iubentur exemplo Ioannis, ad pœnitentiam prouocare, regni cœlorum uiciniam denunciare, de CHRISTO silere. Et haud scio, an baptismus, quod tum baptizabant, huiusmodi fuerit. Nam tum quoq; baptizabant Apostoli, cum CHRISTVS ipse, teste Ioâne, neminem baptizaret. Nec omnino proditum est canonicis literis, quæq; à CHRISTO baptizatum fuisse. Tertium esto, si libet, CHRISTO iam late miraculis ac doctrina clarescente terrarū orbi, cum sic Euangelica doctrina proferretur, ut tamen legis obseruatio nō interdiceretur: quod tempus complectitur, & post datum spiritum sanctū, rudis adhuc & nascentis ecclesiæ primordia. Videntur autem ad hoc quædam peculiariter attinere: uelut omnes illæ parabolæ, de colonis uineæ, qui domini filium occiderant: de nuptijs & excusantibus inuitatis: item quæ de supplicijs prædicatorū CHRISTVS prædicat: ac fortassis quæ præcipit de tollenda cruce: de excutiendo pedum puluere: de nemine salutando in uia: de fugiendo à ciuitate in ciuitatem: de relinquendo patre ac matre & uxore: de beatitudine castrantium se propter regnum dei: de uendēdis possessionibus, ac renunciando omnibus affectibus: de subinde mutādo loco: postremo quæ de signis dicta sunt, eos qui crederent secuturis: alioqui Christiani nō essemus hodie, quos hæc signa constat non esse secuta: licet ex superioribus illud ad nos pertinet, quod ubicunq; inciderit necessitas, hoc animo iubeamur habere, quicquid habemus charum, ut parati simus ob CHRISTI gloriam relinquere. Ad idem tempus pertinet & illud, quod in Actis apostolorum per Iacobum ac Petrum decernitur: ut qui ex gentibus ad CHRISTVM sese contulissent, abstinere à suffocato, à sanguine: quorum neutrum apud nos habetur nepharium: siquidē datum est hoc inuincibili Iudæorum pertinaciæ, quibus conuenire nō poterat cum incircuncisis, si nihil habuissent omnino Iudaismi. Paulus præcipit, ut episcopi suas uxores ac liberos bene gubernent: nunc & hypodiaconis ius habendi uxores, interdicitur. Paulus uult, uxore fidelem manere cum infideli marito, Augustinus diuersum sentit, & hodie secus iudicat ecclesia. Paulus non uult, seruum Christianū ab hero Ethnico discedere, secus hodie decretum est. Sunt id genus alia permulta, quæ pro temporum illorum usu instituta, post oblitterata sunt, aut mutata: ueluti de ceremonijs sacramentorum pleraq;. Complura tum nō obseruata, quæ nunc iubemur obseruare: quod genus sunt dies festi: & fortassis hæc, qua nunc salubriter utimur, secreta admissorum cōfessio. Nam per uniuersum terrarum orbem propagata iam & constabilita CHRISTI religione, quam imperatores armis suis non persequebantur, ut solebant, sed tuebantur: nec depredabantur opes ecclesiæ, sed accumulabant (sit em̄ hoc, si uidetur quartum tempus) pro mutato rerum statu, nouæ leges sunt inductæ, quorum aliquot uiderentur cum CHRISTI decretis pugnare, nisi distinctione temporum scripturas in concordiam redigamus. Iam quintum tempus facere licebit, ecclesiæ prolapsæ ac degenerantis à pristino uigore Christiani spiritus. Ad quod opinor pertinere, quæ dicit dominus in Euangelio: quod abundante iniquitate, refrigescet charitas multorum: ad hæc futuros, qui dicerent: Ecce hic est CHRISTVS, ecce illic.

Sed

Sed ne tanta temporum, personarum ac rerum uarietas inuoluet lectorem, non abs re fuerit, uniuersum CHRISTI populū in tres circulos diuidere, quorū omnium unicum sit centrum, CHRISTVS IESVS, ad cuius simplicissimam puritatem, pro sua cuiq; uirili, enitendum est omnibus. Neq; enim oportet scopum suo mouere loco, quin potius omnes mortalium actiones ad scopum dirigendæ. Primū autem circulum teneant, qui quoniam uelut in uices CHRISTI successerunt, CHRISTO proximi sunt, illi semper adhærentes ac sequentes agnū, quocunq; ierit: quales sunt Sacerdotes, Abbates, Episcopi, Cardinales, ac summi Pontifices: hos oportet quā maxime puros esse à rerum mundanarum contagio: cuiusmodi sunt, uoluptatum amor, pecuniæ studium, ambitio, uitæ auaritia. Horum est, CHRISTI puritatem ac lucem è proximo hausitam, in secundum circulum transfundere, qui principes habet prophanos, quorum tamē arma legesq; suo quodā modo CHRISTO seruiunt: siue dum necessarijs ac iustis bellis profligant hostem, publicamq; tuentur tranquillitatem: siue dum legitimis supplicijs coercent facinorosos. Tertium circulum promiscuo uulgo dare licebit, ceu crassissimæ huius orbis, quem fingimus, parti: sed ita crassissimæ, ut nihilo secius ad CHRISTI corpus pertineat. Quanquam in singulis circulis ordinem aliquē imaginari licet. Etenim cum sacerdotes sacrificijs litant deo: cum pabulo sermonis Euāgelici pascunt populum: cum puris precibus cum deo colloquuntur: cumq; pro salute gregis interpellant, nimirū in purissima circuli sui parte uersantur. Cæterum dum principum affectibus obsecundant, ne prouocati, grauiores excitent tragœdias: dum infirmorum imbecillitati multa concedunt inuiti, ne ad deteriora prolabātur: in extrema circuli sui uersantur ora, ad quam tamen non aliter sese demittunt, nisi ut alios ad se rapiant: non ut ipsi fiant deteriores. Inter elemēta, quibus infimus hic mundus constat, suus cuiq; locus est. Sed ignis, qui proximum orbi lunari locum obtinet, cum in summa sui parte purissimus sit ac liquidissimus, cœlicę naturæ simillimus, in aëris confinio se ipso crassior est. Aër itē in summo sui circuli margine simillimus igni: in infima parte, qua confinis est aquæ, crassescit. Fortassis idem de aqua terraq; dici potest: & tamen ignis paulatim omnia rapit ad se: & quoad licet, in suam transformat naturam: terram spiritibus attenuatam, uertit in aquam: aquam eliquatam uertit in aërem: aërem extenuatum in se transformat. confinia seruiunt transformationi, non in deterius, sed in melius. sic & CHRISTVS ad discipulorū imbecillitatem sese frequenter accommodabat. Sic Paulus multa indulgebat Corinthijs: distinguens interim, quæ domini nomine proponeret perfectis, & quæ suo nomine condonaret infirmis: hac spe tamen, ut proficerent. Proinde cum summi Pontifices condonationibus & indulgentijs, ut uocant, segnes, aut fortasse desperationi proximos, erigunt ac fouent, donec ad meliora proficiant, non uersantur in summa circuli sui parte. Idem dum legibus cauent, de decimis prædialibus ac personalibus extorquendis: de usu pallij redimendo: de annatis exigendis: de patrimonio Petri, ut uocant, armis uindicando: de subigendis bello Turcis: deque alijs innumeris, ut donemus eos tractare rem ad communem uitam necessariam, aut certe utilem: nemo tamen

C a dixerit

Circuli tres.

Primus circulus.

Secundus circulus.

Tertius circulus.

Gradus in singulis circulis.

Ordo in elemētis.

Simile.

Functio non summa.

- Leges Pontificiae.* dixerit, eos uersari, in eo quod proprium est philosophiæ cœlestis. Atq; haud scio an summi Pontifices, etiam si maxime uelint, possint ita moderari leges suas, quas ad cōmunem hominum uitā ædunt, ut per omnia CHRISTI decretis respondeāt. CHRISTVS ut purissimus ille fons omnis lucis & innocentiae, præcepit ea, quæ cœlum sapiant. Pontifices homines & hominibus infirmis, atq; adeo uarie infirmis, pro tempore præscribunt, quod uidetur expedire. Proinde fieri nō potest, quin in horum quoq; placitis insint quædam, quæ sapiant humanos affectus, & in quibus innocētiam CHRISTI desyderes. Porrò quemadmodum ignis infima pars liquidior est aeris summa parte: ita par est, ut quod in Pontificum cōstitutionibus crassissimum est, propius tamen accedat ad CHRISTI simplicitatem, q̄ quod in Cæsarium, aut magistratuum legibus est maxime diuinum. Nam hi quoniam in hisce rebus uersantur, quæ cum infima fece, quæq; cum sordidis mundi negocijs coniunctæ sunt, argumento suo respondeant, oportet. Neque enim horum legibus fit, ut boni simus, sed ut minus mali. Proinde si quid geritur aut cōstituitur ab his, quod non nihil degenerat à CHRISTI decretis, etiam atq; etiam caue, ne Christianæ philosophiæ purissimū fontem, cum horum qualibuscunq; lacunis commisceas. Debent humanæ leges ab hoc archetypo peti: ab eodem lumine, legum humanarum scintillæ sumuntur. Sed aliter relucet æternæ ueritatis fulgor in leui tersoq; speculo, aliter in ferro, aliter in lympidissimo fonte, aliter in lacuna turbida. Hæc ideo dicta sunt, ne cœlestem CHRISTI philosophiam, hominum uel legibus, uel disciplinis uitiumus. Maneat intactus ille scopus: sit illibatus unicus ille fons: seruetur illa uere sacra ancora doctrinæ Euangelicæ: ad quam in tanta rerum humanarum caligine confugere liceat. Neque protinus reijce, quod ab istis præscribitur, sed circumspecte, quis præcipiat, quibus præcipiat, quo tempore, qua occasione præcipiatur. Spiritua-
lis omni: dijudicat, inquit Paulus, ipse à nemine dijudicandus. Quod si ad leges humanas CHRISTI dogmata detorqueantur, quæso te, quæ spes iam reliqua est: multo minus etiam, si ad cupiditates hominum deflectatur diuina philosophia, & iuxta Græcorum prouerbium, Lesbica nobis fiat regula.
- Concētus doctrinæ & uita Christi.* Super hæc, non mediocrem adferet utilitatem, si diligēter euoluentes libros utriusq; testamēti, attente consyderemus mirabilem illum orbem, & consensum totius CHRISTI fabulæ, ut ita loquar, quā nostra causa peregit, factus homo. Sic enim futurum est, ut non solum rectius intelligamus, quod legimus, uerum etiam ut certiore cum fide legamus. Nullum est enim sic arte compositū mendacium, ut undiq; sibi constet. Ex ueteris testamenti uoluminibus confer typos & Prophetarum oracula: quorum illi CHRISTVM deliniant atq; adumbrant: hæc eundē aduentantē, Angeli. uelut oculis fidei demonstrāt. Succedit his angelorum testimonium, Gabrielis uirgini cœlestes nuptias renunciantis: rursus in natiuitate chori angelici concinentis, Pastores. gloria in excelsis deo: mox accedit pastorum, deinde Magorum testimonium: præterea Symeonis & Annæ: deinde præludit Ioannis Baptistæ prædicatio, digito iā indicantis præsentem, quem Prophetæ uenturum prædixerant. Ac ne nesciremus, quid nobis esset ab eo sperādum, addit: Ecce qui tollit peccatum mundi. Hic unus est agnus

est agnus, omnis maculae nescius: nec agnus est solum, uerum etiam agnos facit. Non promittit suis regnum aut opulentiam: innocentiam promittit, si modo resipiscat. Nihil autem uerorum bonorum ab futurum est, si adsit innocentia. Post haec omne uitae seriem obserua, quomodo adoleuerit, usque proficiens in melius & apud deum & apud homines. Apud deum laus est bonae conscientiae: apud homines decus est honestae famae, quae non affectata, felicius consequitur ueram uirtutem. Duodecim natus annos, in templo docens uicissim & audiens, primum sui specimen dedit. Rursum in nuptiis primo miraculo priuatim edito, paucis innotuit. Nam non nisi baptizatus, & columbae signo, patrisque uoce commendatus, postremo non nisi quadragenario ieiunio, & Satanae tentatione spectatus & exploratus, praedicandi munus aggressus est. Excute natiuitatem, educationem, praedicationem, mortem, nihil aliud reperies, quam paupertatis, & humilitatis, imò innocentiae totius exemplar. Totus doctrinae circulus ut secum consentit, ita cum ipsius uita consentit, etiam ipsius naturae iudicio consentanea. Praecipit innocentiam: ipse sic uixit, ut nec subornati testes, cum id uariis modis conarentur, reperirent, quod probabiliter calumniarentur. Docuit mansuetudinem, ipse tanquam ouis ad mactationem ductus est. Docuit paupertatem, ipse nihil unquam possedisse legitur. Deterruit ab ambitione & fastu, ipse discipulis suis lauit pedes: docuit hanc esse uiam ad ueram gloriam & immortalitatem. Ipse per crucis ignominiam assecutus est nomen, quod excellit omne nomen: & dum nullum regnum ambit in terris, meruit caeli pariter ac terrae principatum. Vbi resurrexit, non alia docuit, quam ante docuerat. Docuerat, prius non esse metuendam mortem, & ob id exhibuit sese rediuuium. Suis ipsius uidentibus, ascendit in caelum, ut sciremus, quod nobis esset enitendum, quorumque referenda omnia. Postremo loco delapsus est spiritus ille caelestis, qui tales afflatu suo reddidit Apostolos, quales CHRISTVS esse uoluit. Reperies fortassis in Platonis aut Senecae libris, quae non abhorreant a decretis CHRISTI: reperies in uita Socratis, quae utcumque cum CHRISTI uita consentiant: at circulum hunc, & omnium rerum inter se congruentium harmoniam in solo CHRISTO reperies. Multa sunt in Prophetis & dicta diuinitus, & gesta pie: multa in Mose, ceterisque uiris uitae sanctimonia claris: orbem hunc in nullo reperies homine, qui quidem orbis a Prophetis exorsus, per Apostolorum uitam ac doctrinam, in sese coit. Hi, quicquid CHRISTVS docuit, expresserunt: quicquid promisit, praestiterunt: eundem hauserant spiritum: eadem sonant ac docent, quae CHRISTVS. Haec tamen adoranda sunt omnia: caetera cum delectu iudiciorum legenda, aut etiam imitanda. Quanquam & Apostoli sic CHRISTVM referunt, ut tamen ad illius maiestatem non assurgant.

Neque uero confundit hanc harmoniam, CHRISTI uarietas: imò sicut è diuersis uocibus apte compositis, concentus suauissimus redditur, ita CHRISTI uarietas plenior efficit concentum. Sic omnia factus est omnibus, ut nusquam tamē sui dissimilis esset. Nunc diuinæ naturae profert indicia, cum uentis imperat ac mari, cum peccata remittit, cum in monte nouam speciem, & humana praestantiorē, exhibet suis. Nunc diuinitatem dissimulans, hominem agit, cum esurit, cum sitit, cum fatigatur labore,

Christus
puer.Christus ado
lescens.Doctrina.
Vita.
Natura.

Mors.

Resurrectio.

Ascensio.

Varietas
Christi.Christus de
us & homo.

cum esuriens ad ficum accurrit, cum inceret, cum affligitur, cum occiditur. Quosdam ultro ad se uocat, alios à retibus, Matthæum è telonio. Quosdã sequi uolentes, reijcit: cuius exemplũ habes apud Matthæum cap. octauo, de scriba, dicente: Magister, sequar te quocunq; ieris, cui respondit IESVS: Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, at filius hominis nõ habet, ubi caput suũ reclinet. Rursus ibidem, alteri poscenti ueniã abeundi: Sequere, inquit, me: & sine, mortui sepeliant mortuos suos, huic timuit, ne relaberetur: illũ sciebat inutilem negotio minime delicato. Zachari delectatus ardore, ultro sese ad illius ædes inuitat: quẽadmodũ legis Lucæ cap. decimonono. Herodem ubiq; contemnit, ut impiũ Iudæũ, & ob id Ethnicis deteriorẽ eũ uulpem uocat Lucæ decimotertio, Ite & dicite uulpi illi: ad quem adductus, nec alloquio dignatur. Nonnunq; ultro, ueluti captata occasione, miraculũ ædit, sicuti de ficu, quæ ad execrationẽ illius exaruit: de turba satiata paucis panibus: de Lazaro: aliã ceu grauatim & coactus facit: quod genus est, cum apud Ioãnem Euangelistam, in nuptijs matri de uini defectu submonenti, respondet: Quid mihi tecũ est mulier? nõdum uenit hora mea. rursus cũ apud Matthæum cap. decimosextimo rogatus sanare lunaticũ, cui discipuli nõ potuerãt opitulari, cõmotus exclamat: O generatio incredula & peruersa, quousq; ero uobiscum? quousq; patiar uos? afferte huc illum ad me. Cananæam grauatim, nec nisi interpellatus, audit, nec statim obsequitur. Ex aduerso, leproso se facilem præbet: Volo, inquit, mundus esto. Rursum pharisæis, signũ ab ipso poscẽtibus, planè negat: Generatio, inquit, mala & adultera signũ quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. Cõsimiliter cap. decimosexto, Pharisæis ac Sadducæis tentantibus IESVM, ut è cœlo signũ aliquod æderet, respondit: Faciem cœli dñjudicare nostis, signa autẽ temporũ non potestis? Alicubi sileri iubet miraculũ æditum, uelut apud Matthæum cap. nono, cæcis sanatis interminatus, edicit: Videte, ne quis sciat: haud ignarus futurum, ut tanto magis diuulgarent. Ad cõsimilem modũ apud eundem Euangelistã cap. duodecimo, curatis multis, præcepit, ne se facerent manifestũ uulgo. At Marci cap. quinto, dæmoniacũ sanatum non admittit in suũ consortiũ, neq; tamẽ silere iubet, sed apud suos prædicare, non IESVM CHRISTVM, sed, quid sibi beneficio dei cõtigisset. À suis confessionem exigit: Vos autem, inquit, quem me esse dicitis? Dæmoni palãm cõfidenti, ipsum esse CHRISTVM, silentiũ indicit. Rursus aliã exigit gratiam ab ijs, qui beneficium acceptũ cœlant: uelut à muliere, quæ à contactu palij desierat profluere sanguine: Quis me tetigit, inquit: neq; destitit donec illa coram omnibus beneficium agnosceret. Similiter nouem leprosis ingritudinẽ exprobat: qui cum essent Iudæi, non redierint tamen, daturi gloriam deo.

Est & alia quædam in miraculis ædendis uarietas. Alios sine negotio sanat, ut cum uerbo puellam excitat: Puella, tibi dico surge. Cæco lutum sputo maceratum illeuit oculis: nec hoc contentus, præcepit, ut sese abluat in piscina Siloë, atque ita demum sensit restitutæ sanitatis beneficium. Neque decem illi leprosi protinus mundati sunt, sed iussi adire sacerdotes, inter eundem lepra liberati sunt. Porro Lazarum excitaturus, fundit etiam lachrymas, infremit spiritu, iubet sibi cõmonstrari

commonstrari sepulchrum, tolli saxum, atque ita defunctum ualido clamore euocat. Nonnunquam irascitur ac minatur morbo. In huiusmodi uarietatibus conueniet philosophari, & pia curiositate, diuini consilij scrutari mysterium. Est item uarius in responsis: captiose sciscitantibus, oblique respondet, & cautim: ueluti pharisæis, de repudianda uxore sciscitantibus, de censu Cæsari reddendo, de magno præcepto: ex ostenso nomismate capit occasionem admonendi, quid illi non facerent, cum id in primis ad rem pertineat: in diuortijs retundit illorum licentiam, non ex iure concessam, sed inuincibili malitiæ datam. De præcepto item declarat eos non facere, quod scirent in primis esse faciendum: Pharisæis legis scientiam tribuens, pietatem adimens: Sadducæos ob stolidam interrogationem stultitiæ damnat, qui non intelligerent, quod legerent. Est ubi nihil respondeat, sed quæstionem quæstione, ceu clauum clauo retundit: ueluti cum interrogatus, quamnam autoritate faceret ea, quæ faciebat: uicissim rogat, Baptisimum Ioannis, utrum è cælo censerent esse, an ex hominibus. Aliàs respondet quidem, sed interrogationem interrogatione prosequitur. ueluti cum apud Matthæum cap. uigesimosecundo, rogat Pharisæos, CHRISTVS cuius filius est? cumq; respōdissent, Dauid: quomodo, inquit, Dauid in spiritu loquens, uocat eum dominum suum, cum sit ipsius filius? Apud Marcum capite uigesimosexto, nihil respondet testibus: consimiliter cap. uigesimoseptimo, apud Herodem prorsus obticet: apud Pilatum per pauca respondet, nec ad omnia tamen: apud Caipham tacet: uinctus, cæsus, irrisus, nihil respondat. alapa cæsus, respondet: ad conuicia Iudæorum in cruce mutus est: at idem non sustinet deplorari à sequentibus mulierculis. Nonnunq; ceu tædio affectus, fugitat turbam: rursus aliàs misericordia motus, ultro petit turbas, ac premi se patitur: aliquando semet abdit in altissimum secessum, ut oret: aliquando sponte sese in confertissimam templi frequentiam ingerit: aliquando furtim elabatur è manibus insidiantium, uelut in montem ductus, ut præcipitaretur: atq; iterum lapidandus à turba, danculum euanescit. Quædam mandat apostolis, ut prædicet: quædam credit ad tempus silenda, ueluti uisionē exhibitam in monte Thabor, & arcanum cū Mose colloquium de morte sua: rursus aliter loquitur discipulis, aliter promiscuæ multitudini: postremo à resurrectione, nunc hac nunc illa specie semet exhibet suis. Adeo cum nostro CHRISTO nihil sit simplicius, tamen arcano quodam consilio Proteum quædam repræsentat uarietate uitæ ac doctrinæ. Ea fortassis nouo theologia tyroni futura est admirationi, uerum attento & exercitato nō erit difficile singulorum causas inuestigare. Sed magis his offendunt, quæ prima specie pugnare etiam inter se uidentur: quod genus sunt illa, quod in Euangelio Ioannis, negat Ioannem Baptistam esse lucem, cum de eodem postea testetur: Erat lucerna ardens & lucens: cumq; dicat Apostolis adhuc rudibus: Vos estis lux mundi: item cum ait, Mea doctrina non est mea: si quis uerborum summam modo cutem attendat, uidentur sibi non constare. Rursus apud Ioannem cap. sexto, cum ait: Qui edit meam carnem, & bibit meū sanguinem, habet uitam æternam: contra paulo post: Spiritus est, qui uiuificat, caro nō prodest quicq;: nonne pugnantia loqui uidetur?

Simillimū est huic, quod proximo cap. cum dixisset: Et me scitis, & unde sim, scitis: mox subiicit, uelut à seipso dissentiens: Verus est, qui misit me, quem uos nescitis. Alicubi negat se iudicare quenq̄, alibi testatur, dicens: Pater omne iudicium dedit filio. Discipulos suos uetat irasci, cum ipse legatur, ira commotus fuisse. Quin & in narrationibus quibusdam manifesta in speciem uarietas, impiorum calumniæ patuit: quod genus est, quod Matthæus unum cæcum sanatum prodit, cum Lucas testetur duos sanatos. Item cum aliquoties nomen pro nomine positum uidetur, cum aliter narrare uidetur in Actis Stephanus, q̄ in Geneleos habeatur historia. Huiusmodi scrupi si quando inciderint, non oportebit offendi, aut de fide scripti dubitare, sed pensitatis omnibus circumstantijs, explicandæ difficultatis rationem quærere: qua quidem in re sudatum est à maioribus nostris, quorum industria iu- uabimur, si minus à nobis reperietur, quod animo faciat satis.

*Argumenta
utriusq̄ natu-
ræ in Christo.*

Iam & illud obseruandum erit, quibus argumētis CHRISTVS utranq̄ naturā dei & hominis declararit. Siquidem à puro homine quis speraret ueram salutem? Rursum, purum deum quis crederet pati quicq̄? Voluit autē, ut illum redamare- mus, ut uerum hominē, uere pro nobis afflictum: neq; dubitaremus, quin præsta- turus sit, quicquid promiserat, cum sit uere deus, Quid quod ne exēplum quidē sat efficax futurū erat, si quod in CHRISTO gestum est, non ueris affectibus gestum sit, sed ficta modo fabula quædā obiecta sit oculis? Humanæ naturæ indicia sunt, quod cōcipit̄ in utero sceminæ: diuinæ, quod è spiritu sancto, humanæ, quod statis tēporibus è grauida nascitur, diuinæ, quod citra uirilem operā. Hominē uerum ar- guunt, quod sese subinde uocat filium Adæ, quod adolescit solitis ætatū auctibus, quod dormit, quod uescitur, quod esurit, quod sitit, quod ex itinere lassescit, quod humanis affectibus tangit̄. Sæpenumero legitur misertus turbæ, ueluti Matthæi cap. uigesimo: apud Marcū cap. tertio, irascitur & indolescit: apud eundē cap. octa- uo, ingemiscit spiritu: rursum Ioannis cap. duodecimo, multo ante passionē turbat̄ animo, in hortulo usq; ad sanguineū sudorē angitur animo: in cruce sitit, quod ex more solet in eo supplicij genere accidere: flet, conspecta ciuitate Hierosolyma: flet & apud Lazari monumentum, & turbatur animo. È diuerso tot æditis miraculis, diuina natura prodebat: nam factis q̄ uerbis hanc maluit declarari. Quancq̄ & uerbis testatur se filium dei, è cælo missum, & in cælo fuisse, & esse, cum uersaretur in terris, cumq; patrem deum subinde inculcat, quod & à Iudæis intellectum est, cum aiunt: Tu homo cum sis, facis te ipsum deum: denique cum resurgit à morte, dum fertur in cælum, dum mittit paracletum, subito nouantē Apostolos. Sed hoc ut paucis admoneri potest, ita nimis prolixum fuerit, singulatim explanare.

*Quare meri-
to reiecti Iu-
dei.*

Ad diuini consilij perpensionē & illud pertinere uidetur, annotare quot modis testatum esse uoluit, Iudæos, quibus olim promissus & expectatus fuerat Messias, suapte culpa fuisse reiectos ob incredulitatem, gentes ob fidei simplicitatem in ho- rum locum receptas. Nouerat suæ gentis duritiem CHRISTVS, quæ hoc longius aberat à uera iusticiā, quod falsa iusticiæ persuasione tumeret: nouerat esse genus calumniosissimum. Proinde nihil non ab eo factum est, ne quam ansam haberent exostulandi

expostulandi cum deo, quod præter meritū promissis essent frustrati. Prædictum erat à Prophetis fore, ut gentes fide ad Euangelij gratiam irrumperet, Iudæi uitio suo à promissis excideret. Apud ipsos nasci uoluit, quibus erat promissus: decantatus est ab angelis, prædicatus à pastoribus, indicatus à Magis, agnitus à Symeone & Anna, demonstratus ab Ioanne Baptista, patris oraculo cõmendatus, tot miraculis inclaruit, tot beneficijs illos prouocauit, tam salubria docuit, & tamẽ his rebus nihil profectum est. Inuidia, superbia, & auaritia excæcati, Prophetas occiderant, Ioanni non credebant, miracula calumniabantur Beelzebub præsidio fieri, CHRISTVM ipsum persequerent: & tamen interim inani legis titulo, & templo per orbem uenerabili, superbiebant, dicentes: Templum domini, templum domini, templum domini. Magi primū omniū adorant: Herodes Iudæus puerū persequitur. Hoc consilio CHRISTVS prohibuit suis, primū ad Euangelij munus emandatis, ne subirent urbes Samaritanorū, ne quid hinc cauillarentur Iudæi, uelut à CHRISTO neglecti. Telonem uocat, & relictis omnibus sequitur: Pharisei tot modis prouocati, moliuntur in diuersum. Ingerit eis exemplum fidei ab ihs, quos illi profcleratis habebant, & abominandis: exhibet Cananæam, uix auditam, mox etiã cum conuicio repulsam, inuicta fide peruinentem, & CHRISTVM ad beneficium præstandum, ueluti cogentem. Quem enim non expugnaret illa mulieris uox? Etiam domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensis dominorum suorum. Audis superbe Iudæe, Cananæe foeminæ plenam fiducia modestiam? Illa sic reiecta, tamẽ instat & urget: tu nullis officijs potes pellici. Proinde illa audit: O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut uis. Quid audiunt Iudæi? Relinquet uobis domus uestra deserta. Et apud Matthæum cap. uigesimo primo, palam exprubat illis, quod publicani & meretrices, ob ardorem fidei præcederent illos in regnum dei. Ingeritur centurionis exẽplum, Matthæi cap. octauo, in tantū fidentis CHRISTO, ut putarit ad rem nõ pertinere, uisere domū suam, cum posset uerbo nutuq; cõferre sanitatẽ. Quid hic sentis infelix Iudæe? Centurio pphanus, & militiæ minister, qui Prophetas non legerat, sic fidit CHRISTO: & tu sine fine reclamationes seruatori tuo, tot iam seculis expectato? Proinde meretur audire: Amen dico uobis, nõ inueni tantã fidem in Israël: tibi uero quid dicis? Nempe quod legimus apud Lucã cap. undecimo: Regina Austri surget in iudicio aduersus uiros generationis huius, & cõdemnabit illos, qd' illa ab extremis terræ finibus uenerit Hierosolymam, ut audiret sapiẽtiam Solomonis: tibi ultro exhibitus est, ad cuius sapiẽtiã nihil erat Solomon, & audire grauaris. Idem faciet Niniuitæ, qui ad prædicationẽ Ionæ submiserint sese: tu spernis eum, ad quem Ionas nõ est cõferendus. Ingeritur exẽplum Zacchæi, qui ardore uidendi CHRISTI, cõscēderat arborẽ. Audis auare Iudæe, prophanū hominẽ de se testantẽ: Dimidium bonorū meorū do pauperibus: ut intelligeres, non generi, sed uitæ fideiq; promissum regnum cœlorū. Audit itaq; te coram: Hodie salus contigit huic domui, eo quod & ipsa filia sit Abrahæ: gens alioqui zelotypa, tot tamẽ exemplis nõ prouocatur ad æmulandum, ne tam multis quidem parabolis flectitur. Apud Lucam cap. decimo octauo, ingerit tibi

publicanum

publicanū peccatorē, sed humilem, sed misericordiam implorantem, superbo iusto praelatū. Te tibi depingit cap. decimosextimo, cum nouem leprosi Iudæi, beneficiū dissimulant, solus Samaritanus rediens, agit gratias. Idem designat parabola de uulnerato, quē Iudæis prætereuntibus, solus Samaritanus curandum suscipit. Nec aliud agitur apud Matthæum cap. uigesimoprimum, duabus parabolis, altera de duobus filijs: quorū alter pollicitus, se patris iussa facturum, nō fecerit: alter primū detrectans, sed mox resipiscens, fecerit, quod se facturū negarat. Altera de impijs colonis: qui prius seruis male mulctatis, postremo filium ipsum & hæredem occiderunt. Sic enim subiicit Euangelista: Et cum audissent principes sacerdotū & pharisæi parabolam eius, cognouerūt quod de ipsis diceret: & adeo non sunt tacti pœnitentia, cum sibi male conscī forent, ut sequatur: Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas. Eōdem pertinet & inibi sequens parabola de inuitatis ad nuptias. Iudæi partim excusant, partim seruos inuitantis, contumelijs afficiunt. Iure igitur his præteritis, promiscua gentium turba implentur triclinia nuptialia.

Quid em̄ facias ihs, qui prouocati ad salutē, obstinate sæuiunt in amice consulentem? Nec aliō spectat parabola de cōductis mercenarijs ad operam præstandam in uinea. Murmuran enim Iudæi aduersus nos, qui serius uenerimus, & tamen in Euangelij gratia simus illis æquati. Arbitror & parabolam de filio prodigo horsum spectare: in qua filius, qui legis iusticiam obseruat, indignat̄ aduersus fratrem, post longas erroris ambages resipiscens, & ob hæc à demente patre cum gaudio receptum in familiam. Iudæus sua benefacta cōmemorat, Ethnicō resipiscenti non exprobrant̄ admissa uitæ prioris. Consimilis argumēti sunt, ut arbitror, parabolæ de drachma perdita & inuenta: de oue erratica, ad gregem reducta: de ficu post triennium adhuc sterili, in proximū annum succidenda, nisi stercoreatione adhibita, desineret esse sterilis: de pueris in foro sedentibus, & alterne inter sese concinentibus: Tibihs cecinimus, & nō saltastis: lugubria cecinimus uobis, & nō plorastis. His tam uarijs rationibus seruator optimus, simul & Iudæorum pertinaciam exitio dignam, testatam esse uoluit, & Apostolorū animos, nō nihil adhuc Iudaismo infectos, instruebat, ne ab Ethnicis, in Euangelij consortium recipiendis, abhorrent. Quando Petrus postea c̄p̄ audierat à CHRISTO: Ite in orbē uniuersum, & docete om̄es gētes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: post acceptū spiritū cœlestem, nō audet Cornelium admittere, nisi uisione admonitus. Proinde apud Ioannem cap. decimo, præmonet eos, dicens: Ego & alias oues habeo, quas oportet me adducere, & fiet unum ouile. Rursus apud Lucam: Regnū cœlorū uim patitur, & qui uis uim facit in illud. Vi irruerūt Ethnicī, qui foris erant: ob diffidentiam exclusi sunt Iudæi, qui intus erant. Hierosolyma uersa est in Sodomā: & ubi antea dicebat̄, nō populus, dicti sunt filij dei. Hæc quæ dicta sunt antehac, ita pertinent ad illa tēpora prisca, ut nihilo secius ad omne tempus queant accōmodari. Nulli ætati desunt sui pharisæi, nulli nō est periculum, si dei beneficijs abutatur.

*Argumenta
innocentiæ
Christi.*

Proximū uidetur his animaduertere, quot modis CHRISTVS suam innocentiam omnibus testatā esse uoluerit, ne quid esset, quo possit aliquis huius doctoris autoritatem

autoritatem eleuare. Ex parentibus modicis, sed probis tamen & inculpatis nasci uoluit: non, quod apud deum parentum cōmissa liberis imputent, sed quod uulgo soleat atrocius obijci filijs, si quid designarint parentes, q̄ ipsi scelerum autoribus. Quin & uitricum probum habere uoluit, de quo legis apud Matthæum: Ioseph autem, cum esset uir iustus. Angeli cœlitus testantur de puero. Magi muneribus numen agnoscunt. Pastores, quæ uiderant, prædicant. Symeon amplectitur tot seculis expectatum infantem. Attestatur Anna castissima uidua. Pater deus semel atq; iterum de cœlo clamat: HIC EST FILIVS MEVS DILECTVS, IPSVM AVDITE. Toties de eo testatus est Ioannes. Agnoscunt & confitentur dei filium & dæmones, etiamsi grauatur ab his prædicari. Turba toties admiratur in eo diuinam potentiam. Testantur & ministri apud Ioannem cap. septimo, in hoc missi, ut illum cōprehensum adducerent: Nunq̄ sic locutus est homo, ut hic loquitur. Confitetur Martha: Tu es CHRISTVS filius dei, qui in hunc mundum uenturus erat. Confitetur Samaritana: Propheta es tu, Confitentur Apostoli: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Nam quisquis deum agnoscit, liberat eum ab omni crimine. Testatur & Pilatus: Purus ego sum à sanguine iusti huius, uos uideritis. Testatur & huius uxor: Nihil tibi & iusto isti. Attestatur afflatus prophetico spiritu Caiphas: Expedi uobis, ut unus moriatur homo pro populo, & nō tota gens pereat. Agnoscunt huius innocētiam & inimici iudices, multorū testimonio reiecto. Declarant & ipsi testes, ut mentirentur subornati: non habent quod obijciant, nisi de templo soluendo, ac denuo erigendo: atque hoc ipsum secus obijciunt, q̄ ab eo dictum fuerat: & obijciunt, quod non intellexerant. Confitetur & infelix Iudas: Peccaui, tradens sanguinem innoxium. Confitetur ad crucem centurio: Vere filius dei erat iste. Confitentur & scelerati pharisæi, qui crucifixo nihil habebant quod exprobrarent, nisi quod templum dei demoliturus fuisset, & in triduo excitaturus. Adeo fuit immunis ab omni crimine, ut nihil in illum probabiliter uel confingi posset.

Sub hæc obseruabit pie curiosus lector, quib⁹ modis, quoue cōsilio, CHRISTVS mundū uniuersum, in tot religiones dissectum, in sua decreta pertraxerit. Neq; em̄ machinis bellicis subegit regna mundi, non philosophorū syllogismis, aut rhetorum entymematis, non opibus. Nihil ex humanis præsidijs huic negocio uoluit admisceri, quod totum cœlo deberi uoluit. Primū, ad fidem faciendam adiuuabat, tot uaticiniorū consensus, quibus astipulatur Ioannis testimoniū: neq; em̄ subito nouauit orbem. Difficillimum est, ex hominū mentibus reuellere, quod à pueritia imbibimus, quod publico consensu traditum est à maioribus. Diu prælusit Ioannes baptismo pœnitentiæ: præluserunt Apostoli, nondum Messiam annunciantes, sed tantum instare regnum cœlorū. Per homines tenues & idiotas rem aggreditur, ne quid hinc sibi uindicaret mundus: quos ipsos diu rudes ac diffidentes tolerat, ne uiderentur temere credidisse. Thomas pertinacissime diffidit, nec nisi contractatis clauorum & lanceæ uestigijs, dicit: Dominus meus, & deus meus. Quin ascēsurus in cœlum, om̄ibus exprobrat duritiem cordis, ac difficultatē in credendis his, quæ uiderant. Exorsus est à gēte sceleratissima Iudæorū, & pertinaciter rebelli.

Cœpit

*Consilium
Christi in
pertrahendo
mundum in
suas leges.*

Cœpit non à Nazareth, ne auctoritatem eleuaret patria: sed à Capernaum, ciuitatē luxu & opibus perditā. Nihil aperte reprehendit, quod esset cum auctoritate publica receptum. Vix enim est quisquā, qui hoc æquo patiaturo animo. Legis testimonium ubiq; comprobāt, licet aliter interpretans. Accommodauit sese his, quos ad sese trahere studebat. Vt homines seruaret, homo factus est: ut peccatores sanaret, cum peccatoribus familiariter uersatus est. Vt Iudæos alliceret, circumcisus est, purificatus est, obseruauit sabbata, baptizatus est, ieiunauit, uicit mansuetudinē, uicit beneficentia, uicit ipsa ueritate, cuius uis omnibus incantamentis est efficacior: uincuntur hisce rebus & malæ bestia. Nihil asseuerat, quod non scripturæ testimonio confirmet. Quin & conuicio laceffitus, aut rationibus agit, aut scripturis. Etenim apud Matthæum cap. duodecimo, cum atrocissimo conuicio diceretur, ope Beelzebub exigere dæmonia: Omne, inquit, regnum diuisum contra se, desolabitur. Et in iudicio cæsus: Si male dixi, inquit, testimonium perhibe de malo: sin bene, cur me cædis? Addidit miracula, sed hæc ipsa nihil aliud erant, quā beneficia. Nec ullum ædidit miraculum, cui non certam fidem adiunxerit. Turba teste ferè gessit omnia. Leprosos mittit ad sacerdotes, non ut mundarentur, sed ut magis constaret, esse uere mundatos. Cæcus uulgo notus sanatur, accersuntur parentes, reuocatur ipse: nec aliud his omnibus rebus agitur, nisi ut fides astrueretur miraculo. Vbiq; declarat, quicquid patitur, præsciū ac uolentem sese pati: & nobis pati, non sibi. Nec illud mediocrem fidem illius doctrinæ conciliauit, quod ex omnibus suis benefactis nihil unquā præmij captauit, nō gloriam, nō opes, non uoluptates, non regnū: ut in eum ulla corrupti officij suspicio competere posset. Nec ante missum spiritum cœlestem Euangelica tuba per orbem uniuersum intonuit, ne quid ipsi uiuo quæri uideretur. Porro nullum est efficacius testimoniū inter mortales, quā sanguinis. Morte sua & suorum, fidem asseruit suæ doctrinæ. Nam de contentu totius uitæ iam ante nō nihil attigimus. Cæterū de genere doctrinæ, qd' ferè constat similibus, quæ ex rebus uulgo notissimis ducunt, & ob id nō solum efficax est, uerum etiā ad imperitæ quoq; multitudinis captū accōmodū, aliquanto post nō nihil dicemus.

Christi
præsidia.

His fermè præsidijs CHRISTVS (& post hunc Apostoli) Iudaicæ gentis expugnauerunt peruicaciam: Græciæ philosophia tumentis uicit supercilium: his tot Barbararum nationum armis inuictam feritatem subegit: his totius orbis tyrannos ac satrapas, fidei iugo subdidit, & in suas leges pertraxit: iuxta uaticiniū Esaiæ, quo mansuetissimus gentium expugnator CHRISTVS ita depingitur: Ecce puer meus, quem elegi: dilectus meus, in quo bene complacitū est animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & iudicium gentibus nunciabit. Non contendet, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis uocem eius. Harundinem quassatam non confringet: & linum fumigans non extinguet, donec eiciat ad uictoriam iudicium, & in nomine eius gentes sperabunt. Hic non audis arte contortos syllogismos, non audis minas ac fulmina, non audis ferro armatas copias, non audis strages & incendia. Sed iudicium audis, mansuetudinē audis, audis lenitatem erga imbecillos, in quibus ulla spes esset bonæ frugis. Victoriā audis, nō machinis extortā, sed iudicio

iudicio quaesitam. Victore audis, non formidabilem uictis, non expilatore & grauem ijs, quos subegit. Quid igitur? Talem audis, ut in eo gentes officijs deuictae, salutis suae spem fixerint. Quis autem non uidet, quibus rebus respublica Christiana nata, aucta constabilitaque est, iisdem esse tuendam ac uindicandam, ubi collapsa sit: praefertim ab ijs, qui se in CHRISTI & Apostolorum uices successisse profitentur? Verum haec alias crebro sunt a nobis disserta. Nunc quod institutum est, prosequemur.

Illud item animaduertendum, quibus rationibus, & quam diligenter praemunit suos, ad Euangelij negocium ituros, ut intelligant, qui hodie praedicandi CHRISTVM munus suscipiunt, quibus rebus oporteat instructos esse. Regnum caelorum uocatur, a quo conuenit procul abesse cupiditates terrenas, quae regnum obtinent in ijs, qui mundum diligunt. Eas omnes, quanto studio, suorum animis exemerit, operae precium est consyderare. *Luxus:* Luxum & uoluptatum affectum exemit parabola de diuite comessatore & Lazaro mendico, quorum alter a temporarijs delicijs ad aeternos cruciatus detractus in Tartara, alter ab huius uitae malis in aeternam quietem translatus, ob oculos ponitur. *Auiditia.* Diuitiarum studium eximit parabola diuitis, horrea sua dilatantis, sibique suauem ac mollem uitam in multos annos pollicentis, cum eadem nocte mors immineret misero, semel ereptura, quicquid ille tot annorum sudore congelessit. Rursum, dum prohibet nos esse sollicitos de crastino, dum iubet recondi thesauros aeternos, nec tineis, nec furibus obnoxios: dum praecipit, ut caelestis patris bonitate prouidentiaque freti, liliorum ac passerulorum more in diem uiuamus: dum Marci cap. decimo, occasione iuuenis, qui mcerens discesserat, simul atque iussus est relinquere diuitias, habebat autem opimas: uersus ad suos, ait, esse facilius, ut camelus eat per foramen acus, quam diues ingrediatur regnum caelorum. Atque id ut experimento quoque persuaderet, discipulos sollicitos de panibus, commonefacit eius, quod paulo ante uiderant, paucis panibus ac piscibus aliquot hominum milia saturata: & ita saturata, ut corbes multi reliquijs onusti, tollerentur a conuiuio. Ad haec, cum eos nullo instructos uatico, legat ad primam praedicationem, & reuersi facti sunt, sibi nihil defuisse.

Parentum & cognationis affectum (quandoquidem hic quoque non raro solet auocare nos a studio pietatis) multis modis reuellit: iubens, ut toti pendeant a patre caelesti, neque quenquam patrem appellent in terris: item negans se agnoscere discipulum, qui non patri ac matri, sororibus ac fratribus: denique qui non uxori quoque renunciarit, ubi poposcerit negocium regni dei. Ipse licet matrem habuerit unice piam, tamen huic nusquam blandus est. De uino interpellanti: Quid tibi, inquit, mecum est mulier? In templo obiurgatus: Quid est, inquit, quod me quaerebatis? An nesciebatis, quod in his, quae patris mei sunt, oportet me esse? Rursum apud Matthaeum cap. duodecimo, inter docendum multitudinem, imperiosius interpellatus, matris & fratrum nomine cupientium eum conuenire, quae non blande respondit: Quae est mater mea, & qui sunt fratres mei? Rursum, in cruce mulierem, non matrem appellat, sui loco Ioannem supponens.

Ceterum honoris studium & ambitionis morbum, qui generosis & erectis ingenijs maxime solet innasci, quot modis ex animis discipulorum reuellit: haud ignarus,

De hanc

hanc fore præcipuam pestem procerū ecclesiasticorū. Et hoc affectu passus est suos tangi, quo efficacius eximeret. Ambitionis erat, quod filij Zebedæi per matrem, in hoc subornatam, postulant, ut CHRISTO proximi sedeant in regno cœlorū. Ambitionis erat, quod inter se disceptant, quis esset futurus primas in regno cœlorum. Proinde audiunt à domino: Principes gentium dominantur eis: & qui potestatem habent, exercent in suos: non sic erit inter uos, imò quicumque uoluerit inter uos maior fieri, sit uester minister: & qui uoluerit inter uos primus esse, erit uester seruus. Nec hoc cōtentus, obijcit exemplum sui: Sicut filius hominis nō uenit, ut sibi ministret, sed ut ministret alijs, & animam suam det pro multis. Papæ, quantum hæc oratio discrepat ab ambitionis affectu? Exhibet puerum humilem ac pusillum, negans quenquam ingressurū regnum cœlorū, nisi qui sese ad eius modulum submitteret. Rursum Matthæi cap. uigesimotertio, scribarū ac Phariseorū fastum & ambitionem palam insectatus, quod dilatatis phylacterijs, ac simbrijs ampliatis ostentantes sese, captarent primos accubitus in cœnis, & primos confessus in synagogis, atque in foro gauderent honoris gratia saluari rabbinis: Vos autem, inquit, nolite uocari rabbi: unus est enim magister uester, omnes autē uos fratres estis. Et patrem nolite uobis uocare super terrā: unus est enim pater uester, qui in cœlis est. Nec uocemini magistri, quia magister uester unus est CHRISTVS. Qui maior est uestrum, erit minister uester. Porrò qui semet extulerit, humiliabitur: qui se humiliauerit, exaltabitur. Idem agit Lucæ cap. decimoquarto, parabola de inuitatis: inter quos qui sibi postremū locum delegerat, iubetur ascendere. Eōdem pertinet, quod inuitat, ut submissi blandum ac molle iugum suum accipiant: Discite, inquit, à me, quod mitis sim & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Tumultuosa res est superbia, cōtendit de honore, uindex est: & dum nulli cedit, nunquam à pugna uacat. Quamquam nulla doctrina efficacior, quam ipsius uita. Quē enim homunculum non pudeat erigere ceruicem, cum ille uere summus, præcinctus linteo, lauat pedes discipulis suis? Capitur, cœditur, conuictus afficitur, ac ueluti flagitiosus in crucem tollitur. Denique per summam deiectiōem sui, promeruit ad summam euehi dignitatem.

Generis
fiducia.

Porrò permulti tument generis nobilitate, qui morbus omnium quidem communis: Iudæis tamen peculiarius adhæsit, qui sine fine iactabant patrē Abraham: Ne cœperitis, inquit, dicere: Filij Abrahæ sumus. Dico enim uobis: Potēs est deus, de lapidibus his suscitare filios Abrahæ. Et aliās filios Abrahæ uocat, quicumque Abraham factis referrent: ipsos qui se gloriarentur Abrahæ filios, diaboli filios esse, qui parentem hunc impijs factis æmularentur. Omnis igitur Christianorum nobilitas recte factis æstimanda est, non stemmatis. Is demum pudendæ conditionis est, quisquis seruit uitijs. Centurionem alienigenam præfert Iudæis. Samaritanum leprosum antepositum Iudæis. Rursum Samaritani uulnerati uiatoris curatorem, antepositum sacerdoti & leuitæ, qui Samaritanos ut extremos homines aspernabantur, seipos pro semideis gerebant.

Sæuitia.

Sæuitiæ malum funditus exigit, tot parabolis ad clementiam & ignoscendi facilitatem prouocans, apud Matthæum cap. decimo octauo, de seruo qui noluerit remittere

remittēre conseruo , cum ipse domini cōmunis lenitatem esset expertus: dum inibi iubet errantē fratrem clanculum absq; arbitris corrigi: dum septuagiessepties resipiscenti, totidem iubet ignoscere. Rursum cum Lucæ cap. decimonono, Samaritanis CHRISTVM nō recipiētibus, Iacobus & Ioannes: Vis, inquit, ut iubeamus ignem è cœlo descendere, qui cōsumat istos? Ab hoc affectu protinus eos reuocat ad affectum mansuetudinis: & acriter increpat illis: Nescitis, inquit, cuius spiritus estis. Filius hominis non uenit ad perdendas animas, sed ad seruandas.

Et est alius affectus, qui inter ipsa benefacta bonis etiam uiris infidiatur, ni caute ^{Fiducia sibi} rint, fiducia nostri, non tolerat hunc in suis CHRISTVS. Parum pius est, qui sibi pius uidetur. Pharisaum sua merita prædicantē è proximo fastidit: Publicanum è longinquo sibi displicentē agnoscit. Item apud Lucam cap. decimosextimo, adhibita similitudine declarat, nihil gratiæ deberi seruis, etiam si per omnia suo functi fuerint officio: Sic & uos, inquit, cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt uobis, dicite: serui inutiles sumus. quod debuimus facere, fecimus. Nec aliud agit proximo capite, parabola de talentis ab hero commissis. Sors est aliena, quantulacunq; est: quicquid hinc quæritur industria nostra, domino quæritur, nō nobis. Dispensatio nobis est credita. male nobis, si cessauerimus: nō est quod gloriemur nostro nomine, si cum officio rem gesserimus. Huc spectat, quod legimus apud Matthæum cap. decimonono, cum cuidam interroganti, quid boni sibi faciendum esset, ut haberet uitam æternam: Quid me, inquit, interrogas de bono? unus est bonus deus. Sensit morbum hominis, sibi bonitatis laudem arrogantis: cum omnes nostræ iusticiæ coram oculis dei, nihil aliud sint, q̄ pannus mulieris menstruo profluuiio polluta. Ad hæc apud eundem cap. uigesimoquinto, solos illos agnoscit, qui ipsi sua benefacta nesciunt: Domine, quando te uidimus esurientē, & pauimus: sitientē, & dedimus tibi potum? Quando autem te uidimus hospitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te? Aut quando te uidimus ægrotum, aut in carcere, & uenimus ad te? Hoc est certissimū ueræ pietatis argumentū, si conatus pro uiribus omnia, tibi uidearis expers pietatis. Iniusti mirantur, si quod officium præterissent: adeo sibi non uidebantur impij. Ne eos quidem agnoscit, apud Matthæum cap. septimo, qui sese commemorant, & dæmonia per illius nomen eiecisse, futura prædixisse, multa q; stupēda gessisse: Amen, inquit, dico uobis: nescio uos. Huc alludit, ni fallor, parabola, quā apud Lucam cap. duodecimo proponit, admonēs, ne quis iusticiæ suæ fiducia prouocet ad iudicem, iuris rigorem experturus. cōponat magis cum aduersario litem. Nec aliud agit Ioannis cap. decimoquinto, cum ait: Non uos me elegistis, sed ego uos elegi: & posui uos ut eatis, & fructum adferatis. Atq; inibi paulo superius, se uitem uocat, discipulos palmites. Si quid à nobis adfertur bonæ frugis, totum stirpi transcribendum est, sine qua nihil sumus nisi ignis alimonia. Ac mox capite proximo, discipulos nō nihil sibi placentes, cum aiunt: Nunc scimus, quod scis omnia, nec opus est, ut quisquā te interroget, per hoc credimus, quod à deo sis profectus: ut mox repellit, nec sinit in eo manere affectu: Nunc, inquit, creditis. Ecce ueniet hora, & iam uenit, ut me deserto, dispergamini aliq; alió.

D d 2 Nec

Nec Petrum tulit, humana fiducia magnifice de se pollicentem: Etiam si omnes offensi fuerint, ego certe non labascam: Amen, inquit, dico tibi, quod hac nocte priusquam gallus bis canat, ter me negabis: aliàs discipulos, iactantius referentes, quàm in primo prædicationis tyrocinio res successisset, dæmonijs quoq; subiectis: Amen, inquit, dico uobis: uidi Luciferum tanq̃ fulgur de cælo cadentē. Nolite gloriari super hoc, quod spiritus subiiciunt uobis: de hoc potius gloriemini, quod nomina uestra scripta sunt in cælis. Nec solus Petrus se fortem fore prædicarat: uox illius, uox erat omniū: nec ille solus diffusus est, diffugerūt cæteri quoq;, metu territi.

Pudor hu- manus.

Præter hæc, est mira uis pudoris humani, quem sæpenumero non possunt contemnere, qui possunt opes & uoluptates contemnere: proinde beatos pronunciat, cum illis exprobrarint homines, confictis calumnijs eos traduentes. Addit exemplum sui: Si patrem, inquit, familias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos eius? Non est discipulus supra magistrum. Et in Actis, gloriæ sibi ducunt Apostoli, publicitus flagris cæsi, quos deus dignos habuerit, ut pro CHRISTI nomine contumelijs afficerentur. Atque alibi uices mutuas pollicetur: Quem mei puduerit, inquit, apud homines, huius me quoq; pudebit apud patrem meum: & qui me professus fuerit apud homines, hunc uicissim agnoscam apud patrē. Paulus non alijs de rebus gloriatur, quàm de cruce domini IESU CHRISTI, quam mundus summum probrum esse ducit. Idem nouit, per infamiam & bonam famam, Euangelij negocium agere, sic, ut si quid gloriæ cōtigisset, CHRISTO transcriberet: si quid ignominia, gloriæ loco duceret, ob CHRISTVM male audire.

Persecutio.

Restabat extremus affectus, adeo nobis insitus natura, ut inexpugnabilis uideri posset, nisi nihil non posset deus. Quis enim humanis præsidijs contemnat metum iudiciorum capitalium, sæuitiam tyrannorum, crudelissima supplicia, denique mortem etiam probrosam apud homines? Hac quoq; in parte, suos securos esse iubet, præcipiens, ne meditentur apologiam, qua se tueantur pro tribunalibus: se suggesturum, quod dicto fuerit opus: se suppeditaturū facundiam, cui non queant aduersarij resistere: non formidandos eos, qui corpus ualeant occidere, animam non possint, qua incolumi, nihil totius hominis perit: quando pollicitus est, ne pilum quidem capitis nostri periturū. Ab his igitur affectibus liberos, quid est quod uel corrumpere possit, uel terrere? rursus qui his obnoxius est, non potest constanter CHRISTI negocium gerere. Videt episcopus, quid expediat gregi, & uult illi consultum, sed protinus reclamant affectus: Si hâc pergas, decrescet census, offendet principem, non assequeris galerum Cardinalicium, habeberis delirus. Nec tamen est irritandus quisquam, sed si CHRISTI res secus obtineri nō potest, magno animo ferenda sunt rerum dispendia, famæ probra, capitis discrimina. Apostoli nusquam prouocant magistratus aut principes, non exprobrant populo pristinae uitæ dedecora: tantum ad CHRISTVM, ad uitæ nouitatem, ad salutem inuitant: & omnibus, quantum licet, sese accōmodant, quo plures pelliciant ad CHRISTVM. Quod si fluctibus rerum humanarum sic inuoluemur, ut quò CHRISTVS & animi uotum inuitat, pertendere non possimus, tamen huc pro uiribus enitendum erit.

Nihil nō. dō.

erit. Opibus oneravit te fortuna, fortasse non expedit abijcere: posside cōtemptim: & ut Pauli uerbis utar, posside tanq̄ nō habeas. Minus angēris, si quid decurtatū sit: minus metues, si quid imminēat dispendij. Contigerunt tibi parentes clari, contigit uxor insignis: habeto tanq̄ non habeas, & minus auocabit à pietate horum possessio. Contigit principis fauor: ne hinc intumescas, sed abutere potius, quatenus licet, in rem CHRISTI. Inuolutus es aulae negocijs: explica te pro uirili, nihilo secius interim ex hoc malo decerpēs, si qua bonae rei sese obtulerit occasio. Semper interim Martha murmuret aduersus Mariam, inuidens illius ocio. Super omnia adsit innocentia, quā pudeat & malos incessere. Adsit charitas, ad benemerendum de omnibus exposita, & alacris. Adsit animi lenitas, quae s̄uitiam impiorū uel mitiget, uel toleret. Adsit simplex prudentia, & prudens simplicitas, quae sic declinet iniuriam, ut ipsa nullum afficiat iniuria. Adsit certissima fides, quae de CHRISTI promissis nihil addubitet. Hos animos si praestiterint ij, qui in Apostolorum uices succedunt, tum uere mereatur dici regnum caelorum, ecclesia CHRISTI. Nunc adeo plerique absunt ab hac imagine, ut sint qui haec uelut obsoleta rideant: ut sint qui diuersa doceant.

Quoniam autem huc tendit uniuersa CHRISTI doctrina, ut ipsi pie sancteque uitam traducamus, cōueniet ad omnes uitae actiones exemplum ac formā è diuinis libris uenari, praecipue uero ex Euangelijs, è quibus potissimū nostra ducuntur officia. Obseruandum igitur, ut ipse CHRISTVS se gesserit erga uarios uarie: erga parentes, puer & natu grandis (puer obtēperat, docens contemnit) erga discipulos, erga pharisaeos elatos, erga percontantes insidiosos, erga plebem simplicē, erga afflictos, apud suos, apud exteros, apud magistratus: quibus etiā rationib⁹ suos ubiq; praemunierit, quomodo se gerere debeant erga cognatos & amicos, quos ne saluari quidē uult cum Euangelicae praedicationis dispendio: erga benemerētes & excipientes Euangelij gratiā, erga reiicientes, erga persecutores, erga Iudaeos, erga gentes, erga fratrem imbecillum aut errantē, erga fratrem incorrigibilem, erga iudices impios, erga gregem sibi cōmissum: caeteraque, quae nobis in cotidiano uitae usu solent incidere. Horū, si uidetur, locos aliquot cōmonstrabimus ob imperitiores, quo facilius reliqua per se possint annotare.

Duo quaedam peculiariter & perpetuo inculcat CHRISTVS, fidem & charitatē. Fides praestat, ut nobis diffusi, fiduciam omnē collocemus in deo. Charitas hortat, ut de omnibus bene mereamur. Primū apud Matthaeum cap. nono, alienā etiam fidem imputat paralytico: Videns autē IESVS fidem illorum. Ac paulo post, caecis opem ac misericordiam implorantibus, non prius succurrit, q̄ de fide stipulatus: Creditis, inquit, qd̄ hoc possim facere uobis? Cumq; respondissent se credere, tum deniq; tetigit oculos eorū, dicens: Secundū fidem uestrā fiat uobis. Rursus ibidem mulieri, cōtactu uestis sanitatē affecuta: Confide, inquit, filia fides tua te saluā fecit. Apud eundē Euangelistam cap. decimoquarto, discipulis expauefactis, ac uociferantibus praetimore: Habete, inquit, fiduciam: ego sum, nolite timere. Ac mox Petrus fide fultus, ad exemplum praceptoris ambulat super aquas. Idem haesitans,

Exempla uitae
è sacris literis.

Fides &
charitas.

peffum it, & audit: O parum fidens, quare dubitabas? Ac proximo cap. ueluti co-
 actus per Cananæ fiduciam, ut cui nollet, præstaret hoc beneficij, exclamat: O
 mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut uis. Apud Lucam cap. decimo septimo, le-
 profum fidei uult acceptam referre sanitatem: Surge, inquit, uade, quia fides tua te
 saluum fecit. Rursum Ioannis cap. quarto, reguli fides salutem impetrat filio mo-
 rienti: Credidit, inquit, homo sermoni, quæ dixit ei IESVS, & ibat. Iam autē eo de-
 scendente, serui occurrerunt ei, & filij salutē nunciant. Iterū Matthæi cap. decimo
 sexto, discipulis de panibus sollicitis, *ὀλιγοπισίαν* exprobrat. Apud eundē cap. deci-
 mo septimo, discipulis admirantibus quid obstiterit, quo minus potuerint sanare
 lunaticū: Propter incredulitatē, inquit, uestrā nō potuistis. Ac mox, declarans, quan-
 ta sit fidei uis: Si habueritis, inquit, fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic,
 transi hinc, & transibit, neq; quicq; erit uobis impossibile. Apud eundē cap. uigesi-
 moprimo, discipulis admirantibus, ficum ad execrationē IESV exaruisse: Amen,
 inquit, dico uobis: si habueritis fidem, nec hæsitaueritis, nō solum quod accidit ficui
 facietis, sed etsi monti huic dixeritis, tollere & proijce temet in mare, fiet. Et quic-
 quid postulaueritis in precibus uestris, accipietis. Item apud Marcum cap. decimo,
 cæcus sanatus audit: Fides tua te saluum fecit. Apud Lucam cap. octauo, discipulis
 ob tēpestatis uim periclitantibus: Vbi, inquit, est fides uestra? Ac mox eodem cap.
 exanimato archisynagogo ad nunciatam filiæ mortē: dominus IESVS, Noli, ait,
 timere, crede tantum, & salua erit. Tanta res est fides, ut ex huius uel inopia, uel im-
 becillitate ferè nascatur, quicquid uitiorum Christianorum mores corrumpit.

Charitas. De charitate uero quid attinet indicare? Quid enim aliud docet, quid aliud tota
 sua uita inculcat CHRISTVS, nisi summam charitatē? unum hoc erat, quod nos
 docturus uenerat. Siquidē apud Lucam cap. duodecimo: Ignē, inquit, ueni ut mit-
 tam in terrā, & quid uolo, nisi ut accendat? Iam apud Ioannē, totum hoc quod lo-
 quitur, quod agit apud discipulos, imminēte mortis tēpore, quid aliud sonat, quid
 aliud spirat, q̄ igneam ac flagrantissimam charitatem? Quis tam saxeus est, ut illa
 legat absq; lachrymis? Hæc est charitas illa, morte fortior, quæ amantē ad mortis
 usque cōtemptum inflammat, quæ efficit, quod nulla humana possunt præsidia.

Ioan. xij. Huius unius symbolo uoluit suos discipulos à cæteris discerni: Per hoc, inquit,
 cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si charitatem habueritis inter uos mu-
 tuam. Deus, inquit, charitas est: ab hoc excidit, quisquis excidit à charitate. Proin-
 de Matthæi cap. uigesimo quinto, declarans & ob oculos ponēs, quibus factis de-
 beatur cælum, uide quid cōmemorat: Num uestem sordidam? num ieiunia? num
 ciborū delectum? num psalmodiū uim demurmuratum? num eruditionē? num mi-
 racula? Nihil horū. Quid igitur? Pauistis, inquit, esurientē, potum dedistis sitiēti,
 excepistis hospitē, nudum texistis, ægrotum inuisistis, carcere inclusum subleuastis
 alloquio. Nihil autē aliud sunt hæc, q̄ officia charitatis. Euolue testamentū omne

Ceremonie. nouum, nihil usquam reperies præceptū, quod ad ceremonias pertinet. Vbi de ci-
 bis aut ueste uerbum ullum? Vbi de inedia, aut similibus, ulla mentio? Solam cha-
 ritatem suum uocat præceptum. Ex ceremonijs oriuntur dissidia, è charitate pax.

Apud

Apud Matthæum obmurmurant CHRISTO Pharifæi, quod fame perpulsi, sabbato uelleret spicas: quibus Dauid obiicit exēplum, qui non ueritus sit sacrosanctis uesci panibus: Quod si nossetis, inquit, misericordiam uolo, & nō sacrificiū, nunq̄ cōdemnassetis innocētes. Dñs est em̄ filius hominis etiā sabbati. Atqui hæc erant à deo præcepta, & tamē nō uult obseruari, quoties charitatis officiū est præstandū. Quid igit̄ dicēt homunculi obscuri, qui ob interdictū esum carniū, aut his frigidiores constitutiunculas postulant, ut totus homo ueniat in capitis periculum? Apud Ioannē cap. nono, magnas excitant tragœdias, qđ cæco reddidisset oculos die sabbati. Apud eundē cap. quarto, paralytico sanato obmurmurant, qui iussu CHRISTI grabatū suū sabbato sustulisset. Apud Matthæum uero cap. nono, taciti secū obganniunt, qđ peccata remitteret. Obmurmurant alibi, qđ sabbato sanasset mulierem cōtractā: qui bouem aut asinū in puteū delapsū, nō uerent̄ educere sabbato. CHRISTVS damat, nō hominē ob sabbatū esse cōditū, sed sabbatū ob hominē esse repertū: & tu uis tuas leges tantū ualere, ut citius pereundum sit hominī Christiano, q̄ ab ijs latū digitū discedat? Rursus obmurmurant apud Matthæū cap. decimoquinto, qđ discipuli manibus illotis cibum caperēt. Hic uero nō solum pius dñs excusat suos, uerū etiā crimē in ipsos retorquet, qui ob corban, qđ auaritia sacerdotū repererat, negligebant dei præceptū. Nam dei uocat, qđ ad naturalem pietatē attinet. Succurrere parētibus, charitatis est: ab hac auocabant, modo non nihil accresceret gazophylacio. CHRISTVS damat: Non quod intrat in os, polluit hominē: & tu exigis à Christiano, ut ingenti ualetudinis dispēdio uescat̄ piscibus? In nō præ te non ducis pro Christiano, qui corporis habitu cōpulsus, quocunq̄ die, quocūq̄ cibo uescens, gratias agit deo. Adeo placet CHRISTO beneficētia, quam eleemosynā appellat: ut apud Lucā cap. decimosexto, collaudet iniquū dispēfatorē, qui fraudato dño, subuenerit debitoribus. Iam quid aliud commendant Apostoli suis epistolis? Et nos ad hæc om̄ia penē surdi, plusq̄ Iudaicis cōstitutionib⁹ oneramus CHRISTI sanguine liberos? Ob has calumniāmur immerentē? Verum hæc insectari, nō est huius instituti. Reliqua carptim, ut quicquid occurrerit, attingem⁹.

Annotandum, quod CHRISTVS ubiq̄ ferē miseretur turbæ simplicis, in solos Pharifæos, Scribas, & diuites, uæ formidabile intonat: uidelicet indicans, in episcopis, theologis, ac principibus esse situm, ut populi uigeat pietas. ab illis omne malum oritur. Miseret populi, qui dum Pharifæi suum agunt negocium, destitutus oberrat, in morem gregis à pastore deserti disiectiq̄.

CHRISTVS more Iudæorū ieiunasse credit̄, uel hoc argumēto, quod eo nomine calumniant̄ discipulos, non ipsum: ut legis apud Matthæum cap. nono, significans omnē occasionē calumniæ uitandam ijs, qui pastores agunt, aut principes.

CHRISTVS bis duntaxat sæuisse legitur, in primores, Matthæi cap. uigesimo primo: & apud eundem cap. uigesimotertio, in negociantes in templo: satis testans, his fontibus uniuersam ecclesiæ pestem orituram.

Nullos esse magis capaces Euangelicæ doctrinæ, quàm simplices, mites ac modestos, aperit: ubiq̄ pusillos amplectens, & horum esse regnum cœlorū prædicans.

Non admittendum cuiusquam hominis consilium, quod auocet à pietate: docet exemplo suo, cum Petrum paulo ante collaudatum, Satanam appellat: & qui cōsultor prære uolebat, imitatione mortis sequi iubet: quemadmodum legis apud Matthæum cap. decimo octauo.

Quædam & præter ius facienda, ne turbetur ordo publicus, submonet eodem cap. iubens solui didrachmum: cum testatus esset, immunes esse regni filios.

Nihil insanabilius esse impietate, pietatis imagine personata: docet apud eundem Euangelistam cap. uigesimo primo: Amen, inquiens, dico uobis, quod publicani & meretrices præcedunt uos in regnum dei. Pharisei nusquam nõ reclamant CHRISTI doctrinæ, sanctimonix falsa specie turgidi. Publicani & meretrices morbum agnoscentes suum, ad medicum accurrunt.

Ac mox ibidem, In factis non uerbis, in affectu non cultu, in obedientia non ceremonijs sitam esse ueram pietatem, docet proposita parabola de duobus filijs, è quibus laudatur is, qui quod uerbis detrectarat, re præstitit.

Episcopis, & ijs, qui legitimis funguntur honoribus, etiam parum probis, tamè obtemperandum esse, modo recta doceant, admonet apud eundem cap. uigesimo tertio: Super cathedram Mosis sederunt Scribæ & Pharisei &c. Audiendus est qui docet Euangelium, etiam si non uiuat euangelice. Cæterum eodem in loco taxat eos, quod humanis cōstitutiunculis onerent populum, subindicans in huiusmodi negligendos: quandoquidem aliàs & Apostolos defendit aduersus Phariseos, calumniantes quod illotis manibus cibum caperent.

Non temere neque subito irrumpendum ad munus Euangelicæ prædicationis, docet ipse, tot testimonijs ante comprobatus, Ioannis, columbæ, patris: à baptismo secessit, ieiunauit, tentatus est, uicit: atq; ita demum undiq; spectatus atque instructus, non statim summa docuit, sed ab Ioannis prædicatione fecit initium, ad resipiscentiam & superioris uitæ pœnitudinem prouocans. Nullus enim opem medici desyderat, cui non displicet sua ualetudo.

Quod autem ultro quosdam accersit, uelut Iacobum, Andream, Petrum, ac Matthæum: quosdam sequi uolentes, reijcit: nos admonitos uoluit, non quoslibet esse recipiendos ad nostræ religionis consortium, sed eos duntaxat, qui sincero simpliciq; accedunt animo. Id quidem certo liquebat ei, cui patebant omnia: nobis idem coniecturis peruestigandum est.

CHRISTVS ut om̄ibus prædicauit, ita neminẽ unq̄ blandimētis aut humanis promissis ad se pellexit, neq; quenq; ui adegit, cū esset om̄ipotēs. benefactis traxit, exēplo uitæ traxit, idem factū ab Apostolis. Proinde uidendū, rectè ne sentiant ij, qui Turcas bellicis machinis student Christianos facere. Imò potius tonet apud illos Theologorū uox, Aplice similis: luceat uitæ candor. sic fiunt uere Christiani.

Apud Matthæum cap. octauo, Geraseni, conspectis miraculis, rogant IESVM, ut excederet suis finibus, quod ad ipsorum affectus esset inutilis. Ita nostris quoq; temporibus plerique sunt, qui taceri uelint doctrinam Euangelicam, ut cum ipsorum uitæ instituto pugnantem.

Christus

CHRISTVS adhuc infans fugit in Aegyptum, uir ultro sese offert satellitibus: indicans esse tempus fugiendi, ac subducendi sese, cum imminens periculum non uideretur facturum ad gloriam CHRISTI.

Apostolos suos diu rudes & incredulos, lenissimo pertulit animo, donec paulatim proficerent: ita sacerdotes summa mansuetudine ferre debent populum infirmum, donec sensim ad meliora prouehatur.

Idem se facilem ac popularem & expositum omnibus præbuit, ne publicanorū quidem ac peccatorum fugiens conuiuia, sed nusquam non agens Euangelij negocium. Ita conuenit episcopum, aut horum uicarios, omnibus sese accommodare, sed hoc interim agentes, non ut ipsi ditiores euadant, uerum ut suos reddant meliores. Asciiuit te princeps in regiam, ut sis à confessionibus, aut à concionibus: ne id agas, ut episcopatum auferas, sed ut pauciora peccentur inter aulicos.

Carnis necessitudines obstare ijs, qui rem Euangelicam gerunt, testatur apud Matthæum cap. decimotertio, inter suos pauciora proferens miracula ob illorum incredulitatē: Nonne, inquit, hic est fabri filius? nōne mater eius dicitur Maria: & fratres eius, Iacob & Ioseph & Simon & Iudas? & sorores eius omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista? Atq; alibi cognati illius parant eum in uincula conijcere, dicentes: In furorē uersus est. ut legimus Marci cap. tertio. Proinde qui uirtute uelit prodesse multis, maiore cum fructu peregre faciet, quàm domi.

Discipulos, non habentes quod pro se responderent, ubique defendit aduersus Phariseorum calumnias: uelut apud Matthæum cap. duodecimo, dum sabbato uellunt spicas: rursum cap. decimoquinto, dum illotis manibus cibum capiunt: iterum alibi, dum non ieiunant, quemadmodum Ioannis discipuli.

Non adnitendum, ut à quibusuis lauderis, sed duntaxat à probatis, & ab ijs, qui non laudent nisi honesta: docet diuersis locis. Nam Marci cap. primo, in templo uociferanti dæmonio, respōdet: Obmutescē, & exi ab homine. Apud eundem cap. tertio, spiritib⁹ clamantib⁹: Tu es filius dei: additis minis interdicit, ne se proderēt.

Iudam admonuit, nō reiecit, nec ab osculo solito submouit, neq; prodidit, à quo erat prodendus: tantum tribuit amicitiaē, ac domesticæ familiaritati: docens nō temere deserendam semel initam amicitiam. Sic & Martinus tulit Brixium suum.

Quod Petrus à negatione resipiscit, CHRISTO in illum oculos defigente: Iudas pœnitudine facti ductus, abiit, ac suspēdit se laqueo: duplicē indicat pœnitentiā, frugiferam & infrugiferā. Felix autē peccator, quē lapsum aspiciit CHRISTVS: infelix, qui semet ab illo auertit, ut uideri nō possit. Est aliquid, seruatorē uel eminus sequi.

Quid nobis agendum sit, si quando ingruerit extrema malorū procella, aut mortis necessitas, quæ neminē nō manet: docet ipse, sub tempus mortis secedens, uigilans, instanter orans, prostratus in terram, ueluti suis præsijs destitutus, totus à patris auxilio pendeat. Martyr qui suas metitur uires, impar erit supplicijs.

CHRISTVS raro ædidit miracula, quæ præter admirationē nihil haberent utilitatis, qualia ferè sunt, quæ nunc fingunt de diuis. Sanauit ille, pauit, liberauit à periculis, quæ beneficentiæ sunt. Proinde qui magnus uideri uult in ecclesia, huiusmodi factis

factis magnū sese declaret, quæ iuuent, nō quæ populi malo uires ipsius testent.

Nunquām cessandum à doctrina sacra, licet non proficiat omnibus: docet parabola seminantis. Satis est si quædam proueniunt.

CHRISTVS cum suis discipulis, ut ab amicis ultro porrigentibus, quædam accepit: ita nihil exegisse legitur, aut captasse, nec nisi pro uitæ usu præsentis. Ita qui præ sunt gregi Christiano, gratis doceant: non deerunt, qui ultro suppeditent, si modo frugi sint, & ultra naturæ necessitatem nihil requirant.

Nihil accipiendum ab ijs, qui pertinaciter aspernantur salubrem admonitionē, ne uideamur illorum fauere peccatis: docent Apostoli, qui ex doctrina domini, pedum quoq; puluerem excutiunt in eos, qui non recipiunt Euangelium.

Non esse statim phibendos, qui administrant ecclesiæ sacramēta, aut qui doctrinam CHRISTI prædicant, etiā si uita parū respōdeat: subindicat Marci cap. nono, uetans phiberi, qui miracula ædiderat sub noīe CHRISTI, cū ipsum nō sequerēt.

Boni pastoris esse, nonnunquām se in altissimum ocium abdere ac secedere, quo liberius precibus ac sanctæ lectioni uacet: ut ijs rebus redintegratus, uegetior redeat ad episcopi munia: docet Marci cap. sexto, suos abducens in locum desertum, ut aliquantisper requiescerent.

Quales oporteat esse secessus episcoporū, multis docet locis: non ad uoluptates secedens, aut uenationes, sed ad orandum, ad familiarius colloquendum cum suis: tales erant secessus olim præsulorum, quos ob infrequētiam monasteria uocabant.

Solam ficum exetratus est CHRISTVS, quæ folijs uelut imposuit esurienti: significans nullum hominū genus sibi esse inuisius, quām hos, qui sub pietatis prætextu sunt impij, & religionem titulo, cultuq; profitentes, uiuunt irreligiose.

Quicquid ad salutē nostrā pertinet, id crebris precibus à deo flagitandum: docet ipse, subit de orans. Quicquid obtigerit boni, id deo ferendū acceptū: docet ipse, frequenter gratias agēs patri: idem inculcat parabolis aliquot, uelut illius, qui cogit improbitate sua, nocturnū amicū surgere: item uiduæ, iudicē inexorabilē assidua interpellatione defatigātis: idē nō uno loco præcipit discipulis suis: Petite & accipietis.

Indolem egregij pastoris etiam in puero submicare, ac scintillulis quibusdam sese proderet: docet ipse, puer duodecim annos natus, in templo sapiētiae suæ specimen ac gustum præbens: item in nuptijs præludens miraculo, & ante baptismum iam ceu meditans Euangelicum munus, ac prægestiens ad futuram prædicationem.

Qui uelit prædicationis Euangelicæ negocium suscipere, eum oportet ab omnibus carnis affectibus esse repurgatū, neq; quicq; nisi cœlestia sapere. CHRISTVS in baptismo spiritu impletus est, huius impetu raptus est in desertum. Hinc à tentatione uictor, spiritus impetu raptus est in Galilæam: quemadmodū legis apud Lucam cap. quarto. Hinc ingressus Nazarenam synagogam, explicato uolumine Esaiæ, locum nactus est de spiritu: Spiritus domini super me, eo quod unxit me: ad euangelizandum pauperibus misit me. Nicodemum iubet renasci, non ex carne, sed ex spiritu. Apostolis, post resurrectionem ad prædicandum ire iussis, afflat spiritum sanctum. Rursum ab ascensione mittit spiritum igneum.

Quidam

Quidam ob hoc ipsum sancti uolunt haberi, quod semet abdunt à uulgi conspectibus. At exemplo CHRISTI, qui uere Christianus est, non horret consortium imbecillium, modo spes sit ulla resipiscētiæ: in conuiuio contrectatur à muliere peccatrice: colloquitur priuatim cum muliercula Samaritana, quæ cum sexto uiuebat adultero: conuiuatur cum publicanis. Cur enim horreat fidus & amicus medicus homines morbidos, modo spes sit sanitatis?

Beneficium gratis, & absq; spe redituri fœnoris esse collocandum, nec ullam benefactorum expectandam mercedem, nisi in resurrectione iustorum: docet apud Lucam capite decimoquarto, parabola proposita, monens, non esse inuitandos cognatos, aut uicinos, aut diuites, sed pauperes, debiles, cœcos, & claudos.

Cum uulghus horum, qui sibi p̄i uidentur, in preculis, aut superstitionis ceremoniolis summam pietatis collocet, CHRISTVS apud Lucam capite decimoquinto, præcipuum pietatis officium, deoq; gratissimum declarat esse, si quis peccatorē ad resipiscētiā adducat: eandem sententiam tribus parabolis inculcans, ouis centenariæ receptæ, drachmæ decimæ repertæ, & filij prodigi resipiscētis.

Atq; inibi summus ille pastor, qui solus omnium prorsus ab omni uitiorū labe fit immunis, docet peccatorē ex animo resipiscēte, cū gaudio recipiendū: cū uulgo his insultem⁹, & cū æterna nota recipiamus, p̄inde quasi nos uacemus omni crimine.

Vbiq; facta dictaq; sua refert ad autorem patrem, exemplo dato, ne quid nos homunculi nobis arrogemus, neue nostræ innitatur prudentiæ.

Quicquid uita communis obtulit, hoc ferè uertit in occasionem docendæ pietatis. Ostenso Cæsaris nomismate & imagine, detorquet huc, ut ex imagine mentis meminerimus, quid debeamus deo. Turbas frequentius affluentes ob conuiuium exhibitum, hortatur ad cibum, qui non perit. Rursus apud eundem Ioannem, effragitibus signum aliquod, quod cum manna cœlitus olim delapso, conserri possit, ad sui corporis epulas uocat, longe quouis manna sacrationes. De insigni sceleratorum quorundam supplicio renunciantes, per occasionem inuitat ad pœnitentiam. Pueros oblatos uertit in exemplum mansuetudinis. Templi structurâ ostentantibus, meminit de morte & resurrectione sua. Mulieris elogium, clamantis beatum uterum, qui talem gestasset infantem, beata ubera, quæ tali puero lac porrexissent: huc deflectit, ut potius beatos ostendat, qui concipiunt sermonem diuinum, & hinc fructum ædunt nunquam periturum. Quâquam hæc ratio latius patet, quàm ut sit omnibus exemplis explananda.

Quod apud Ioannem capite duodecimo, pharisæi destinant & Lazarum interficere: typum habet, quod improbi non solum oderunt CHRISTVM ipsum, sed eos quoque per quos CHRISTI nomen illustratur.

Annotandus est apud eundem circulus, in quo ferè se uoluit, ubiq; & societatem & fœdus Christianum commendans: præsertim cap. duodecimo, & decimotertio, se declarat idē esse cum patre: adeo ut qui filiū norit, norit & patrem: qui filiū spernat, spernat & patrem: nec separatur ab hac cōmunionē spiritus sanctus. Sic em̄ legis in epistola: Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, pater, sermo, & spiritus, atq;

atq; hi tres unum sunt. In idem consortium trahit suos, quos palmites suos appellat: obsecrans, ut quemadmodum ipse idem erat cum patre, ita & illi idem essent secum. Impertit iisdem communem patris suumq; spiritum, omnia conciliantem.

Non credit Petro suas oves pascendas, nisi ter amorem CHRISTI professio: subindicans, episcopo nihil spectandum præter salutem gregis, & CHRISTI gloriam. Ac mox ostendit, quo debeat se præparare fidus ac uerus pastor, subiiciens: Amen dico uobis, cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas quò uolebas: cum autem feneris, porriges manus tuas, & alius cinget te, ducetq; quò non uis.

Ad hunc modum conueniet in singulis mysticorum uoluminum locis philosophari, præsertim in Euangelij: nam hæc exempli gratia duntaxat in medium adduximus, quo uiam indicaremus alijs, forsitan his meliora reperturis.

Sed bona difficultatis pars sita est in ipso sermonis habitu, quo traditæ sunt nobis sacrae literæ. Nã tropis & allegorijs, ac similibus, seu parabolis ferè opertus est, & obliquus, nonnunq; usq; ad ænigmatis obscuritatem: siue id CHRISTO uisum est, quo Prophetarum sermonem, cui Iudæorum aures assueuerant, referret: siue hac difficultate segniciem nostram exercere uoluit, ut postea gratior esset fructus, non sine negotio quæsitus: siue hoc consilio sua mysteria prophanis & impijs operata cælatâq; esse uoluit, at sic, ut interim pijs scrutatoribus non intercluderetur asséquedi spes: siue genus hoc dictionis potissimum placuit, quod ut ad persuadendū cum primis efficax est, ita doctis pariter & indoctis expositum & familiare, maximeq; secundum naturam: præsertim si similitudines ducantur ab ijs rebus, quæ uulgo notissimæ sunt, quod genus fuisse ferè leguntur Socraticæ. Neq; uero tãtum ad docendum ac persuadendum efficax est parabola, uerumetiam ad commouendos affectus, ad delectandum, ad perspicuitatem, ad eandem sententiam, ne possit elabi, penitus infigendam animo. Nam uehementius afficit animum adhibita parabola de filio prodigo resipiscente, in qua narratur adolescens à patre postulare portionem substantiæ, quæ ad se rediret: deinde sibi filius, committere se regioni longinquæ: mox oblitus indulgentissimi patris, cum turpissimis scortis ac nepotibus prodigere rem, parentis benignitate datam: deinde coactus extrema rerum omnium penuria, tandem amentiam suam agnoscere, & relictæ uitæ tangi desyderio. Reuertitur filius, agnoscit erratum. Occurrit pater, in amplexus filij effundit se. Profertur noua uestis, profertur anulus, occiditur uitulus saginatus, tota domus læticia perstrepit. Nec aliter gaudet senex recepto iuuenē, quàm si reuixisset. Non exprobratur temeritas poscentis, non luxus ac nequitia profundentis. Non meminit iam horum paterna pietas, cui satis est, quod resipuerit, quod sibi redditus sit filius. Hæc inquam, acrius feriunt animum, quàm si quis citra parabolam dicat, deū libenter recipere peccatorem, modo ex animo pœniteat superioris uitæ: nec exprobrari peccatum ei, qui ipse uehementer oderit sua commissa.

Rursus adhibita ex Genesi parabola mystica, cum Abraham passim fodit puteos, Philistæi, iniecta terra, obturant fossos: refodit eosdem Isaac, ac plures insuper addit, qui uenas habeant uiui laticis: Nón ne iucundius audieris, quàm si simpliciter

pliciter dicas, ex diuinis libris petenda præcepta recte uiuendi: ab his abhorre, qui terrenis bonis addicti sint: Item qui nude declaret, quibus uirtutibus oporteat episcopum esse præditum, frigidius audietur, quæ si totum Aaron apparatus, à Mose diligentissime descriptum, ad allegoriam accommodet. Sunt quæ gratius per crystallum aut succinum pelluceant, quæ si nuda conspiciantur. Et nescio quo pacto, quæ sacra sunt, plus habent maiestatis, si sub inuolucro proferantur oculis, quæ si prorsus resecta uisuntur. Iam qui dicat, quicquid in nobis boni sit, id à CHRISTO nobis autore proficisci, intelligetur quidem: uerum si huc accommodet similitudinem de stirpe uitis & palmitibus, de capite & membris, de radice & ramis: mox uelut imagine depicta, res oculis subiicitur. Quin aliquoties fallit CHRISTVS suos ad tempus allegoriarum ænigmatibus, quo post altius inhæreat, quod uolebat intelligi: ueluti cū Matthæi cap. decimosexto, monet cauendum à fermēto Pharisæorū: illis de panibus omissis succurrit, cum ille de uitanda Pharisæorū hypocrisis loqueretur.

Rursum cum apud Lucam, diuendita tunica, iubet emi gladium: cumque respondentibus duos adesse gladios, ait, sufficit: per occasionem animum addit Petro, ut gladio rem aggredere: cum hoc ageret CHRISTVS, ut hunc affectum, uiuendi sese aduersus persecutiones, penitus ac radicitus ex animis suorum euelleret.

Item cum apud Ioannē, admirantibus ingentem templi structuram, ait: Soluite templum hoc, & in triduo excitabo illud: nec Apostoli senserunt, illum de corpore suo loqui, occidendo, & intra triduum reuicturo. Ad hæc cum ait apud eundem: Modicū & nō uidetis, & iterū modicū & uidebitis me: ueluti per ænigma significauit, se breui moriturū, sed mox à resurrectione semet illis exhibiturū usque ad diem ascensionis. Apud Matthæum uero quot parabolis regnum cælorū nobis adumbrat: seminantis uarie, rursum seminantis bonū semē, grani sinapis: fermēti exigui, in ingentē farinæ massam abditi: thesauri in agro defossi, insignis margaritæ.

His finitima cognataque sunt prouerbia, quod genus est: Cecinimus uobis tibijs, *Prouerbia.* & non saltastis: cecinimus lugubria, & non plorastis: quo significatū est, Pharisæos nec Ioannis austeritate, nec CHRISTI ciuilitate fuisse prouocatos ad pœnitentiā.

Sunt autem tropi, qui nō pertineant ad grammaticos aut rhetores, sed pertinent ad idioma sermonis: quod si ignoretur, frequēter aut fallit, aut moratur lectorem. *Tropi.* Ac Græca quidem lingua complures habet cum Latina communes, quosdam habet sibi peculiare. Cæterum Hebræa plurimas habet loquendi formas, ab utraque dissonantes. Commune est nobis cum Græcis, quod dicimus, benefacere eum qui bene meretur de quopiam: at non item commune, quod illi dicunt *εὖ ωαδῆμ*, id est, bene pati, pro beneficio affici. Commune est cum illis, quod pro *ἔχω χάριμ* dicimus, habeo gratiam. Non est commune quod illi pro eodem dicunt, *οἶδ' α χάριμ*, id est, noui gratiam. Iam Apostoli, tametsi Græce scripserint, tamē non parum referunt ex proprietate sermonis Hebraici. Porrò Septuaginta, qui ueteris instrumenti libros nobis Græce tradiderunt, permulta referunt ex Hebraici sermonis proprietatibus, quæ ferè sunt ab Hieronymo mutata, qui ueterē sustulit translationē, quam in opere De locutionibus adducit Augustinus (si quis uelit illius gustum capere)

E e adeo

adeo , ut qui sit eius sermonis rudis , etiamsi probe Græce calleat , non assequatur aliquoties sententiam loquentis . Cuius generis sunt , ut unum aut alterum exemplum docendi gratia producam : iurat in cælo , pro eo quod erat , iurat per cælum : & credit in eo , pro eo quod erat , fiduciam habet in illo : & confitetur in eo , cōfitemur illum : in hoc cognoscent , in gladio percussit , per hoc cognoscent , gladio percussit : ero illi in patrem , erit mihi in filium : ero illi pater , erit mihi filius : duos & duos , pro binos : magis fortior est nobis , fortior est nobis : mulier si fuerit uiro alienigenæ , pro eo quod erat , si nupserit uiro alienigenæ : homo homo , pro quisquis : uiri uiri , cuius cunq; uiri : quæ fecit uirtutem eorum , pro , quæ fecit exercitibus illorum . Nam hoc arbitratus est Augustinus ad Hebraicum idioma pertinere , cum mihi uideatur idiomatis Græcanici . Hebraicum est , pronomen ex superuacuo addere : Beatus populus , cuius dominus deus eius : ostendit , pro fecit : bonas bonas , pro ualde bonas : Maria Cleophæ , pro Maria uxor Cleophæ : Iacobus Alphæi , Iacobus Alphæi filius . Eclipsis est familiaris Hebræis : omnis caro , pro omnes homines : centum animæ , pro centum hominibus : uerbum , pro , facto : Quid uerbum hoc fecisti nobis ? honor , pro subsidio : misericordia , pro beneficentia . Porro quod usu uenit in his , quæ uersa sunt ex sermone Hebraico , idem accidit in ijs , quæ translata sunt ex sermone Græco , quoties interpres illius linguæ reddit idioma . Verum huius generis formas aliquot indicauimus in Annotationibus , quas scripsimus in nouum testamentum . Et Aurelius Augustinus libris aliquot idem egit , quibus titulus est , De locutionibus . Quamquam in hoc argumento felicius uersari poterat , si , quod annotauit , ex Hebræorū potius quam Græcorum fontibus hausisset . Extant & annotationes Titanij Græci , scriptoris , ut apparet , neoterici in hoc ipso genere .

Honor, pro subsidio.

Græci sermo / nis idioma.

Iam alijs quoq; tropis frequenter explicatur difficultas . Nam quod Matthæus & Marcus prodiderunt latrones , qui cum CHRISTO erant crucifixi , conuiciatos ei fuisse : cum Lucas tradat alterum duntaxat id fecisse , sic explicat nodum Augustinus , ut dicat esse ἐπ' ἑξωσίου numeri , latrones dictum pro latro .

Heterosis numeri.

Synecdoche.

Rursum , CHRISTVM triduo fuisse in sepulchro , per synecdochen explicant : quemadmodum & illud , quod apud Marcum post tres dies resurrecturus scribitur , cum diluculo tertij diei surrexerit .

Hyperbaton .

Quoties autem explicato hyperbati anfractu , sensus obscuritatem discutiunt & Origenes , & Chrysostomus , & Hieronymus , & Augustinus .

Hyperbole .

Quin & hyperbole non raro succurrit , uelut illuc : Ascendunt usque ad cælos , & descendunt usq; ad abyssos : cum uehementē tempestatē undarum intelligi uellet Psalmista . Neq; cōtinuo mendacium est , quod ultra ueri fidem dicitur . sed in hoc adhibetur tropus , ut acrior & ardentior sit oratio . Ac ne quis absurdum putet , in diuinis libris hyperboles meminisse , facit hoc non raro Origenes , facit Chrysostomus , facit Augustinus & Hieronymus . Huius generis sunt illa : Facilius est camelum per foramen acus transire , quam diuitem intrare in regnum cælorū : cum nihil aliud intelligi uellet , q̄ esse difficillimū , ut diues obtemperet Euangelicæ doctrinæ : Item apud Lucam : ubi parabola iubet ad conuiuium adhiberi debiles cæcos , & claudos :

claudos: nihil aliud significatur, quæ abiectos & calamitosos esse subleuandos bene-
 ficio gratuito. Rursum ubi prohibet, ne quæ inter uiam saluent Apostoli: cum hoc
 uoluerit intelligi, non committendum eis, ut ob humanos affectus, ullis dispendijs
 Euangelij negocium remorent. Vbi uetat, ne peram aut baculum tollant in uiam,
 sentit, eos his præsidijs liberos esse oportere, quibus uulgus se munit, iter initurum.
 Neque enim dubium, quin Apostoli peras & baculos habuerint: cum Paulus & la-
 cernam & bibliothecam reliquerit Troade. Vbi suos iubet liliorū exemplo uiuere,
 sentire uoluit, abiiciendam anxiam sollicitudinē reponendi in posterū cōmeatus.
 Vbi iubet præberi maxillam leuam percutienti dextram: quid aliud uult, quàm nō
 referendam illatam iniuriam? Idem sentiendum, opinor, de relinquenda tunica ei,
 qui pallium abstulerit: & ultro ambulando bis mille passus cum eo, qui ad semel
 mille compulisset. Vbi negat esse suum discipulum, qui nō oderit patrē & matrem,
 plus dixit quàm intelligi uoluit. Vbi iubet ungi faciem oleo, ne uideamur ieiunare:
 nihil aliud sentit, quàm in benefactis nō captandam ostentationē. Nam arbitror,
 Apostolos nō solitos ungere faciem, cum ieiunarēt. Origenes indicat hyperbolen
 esse, quod in Genesi scriptum legimus: Lauit in uino stolam suam, & in sanguine
 uuæ pallium suum. Quis enim abluuit uestes suas in uino? Verum his uerbis nihil
 aliud intelligi uoluit, quàm insignem & exuberantē agri fertilitatē. Idem hyperbo-
 len esse putat, quod Paulus scripsit, Rhomanorum fidem prædicatam in uniuerso
 mundo, cum multis esset ignota regionibus. Diuus Augustinus in epistola ad Pu-
 blicolam, quæ inter cæteras numero censetur centesima quinquagesima quarta, pu-
 tat in illis uerbis CHRISTI, quibus prohibet, in totum ne iuremus, neque per cœ-
 lum, neque per terram, neque per aliud quicquid, hyperbolen esse: plus enim dixit quàm
 sentit, quo uehemētius deterreret à periurio. Augustini uerba, si quis requiret, sub-
 scribam: Si tamen illud nos adhuc mouet, quod in nouo testamēto dictum est, ne
 omnino iuremus. Quod quidem mihi propterea dictum uidetur: non, quia uerum
 iurare, peccatū est: sed, quia peierare, immane peccatū, à quo nos longe esse uoluit,
 qui, omnino ne iuremus, admonuit. haftenus ille. Veluti cum interminamur pue-
 ris, ne natent, dicimus: si uel aspexeris lacum, occidam te. Quam interpretationē si
 recipimus, confirmili ratione explicabuntur & illa: ne diuertas ab uxore, ne resistas
 malo, ne irascaris. Iam quod Ioannes in Euangelij sui calce scripsit, totū mundum
 nō fore capacē librorū, qui de CHRISTO scribendi forent: Cyrillus & Chrysosto-
 mus ingenue fatentur, hyperbolen esse. Opinor & cum prohibet, ne quæ uocemus
 patrem in terris. Præterea cum ait: nec iota nec apiculum unum legis omittendum,
 qui non impleatur: intelligens, nihil omnino prætereundum ex promissis diuinis:
 quæ constare possunt, etiam si apices aliquot sublatis fuerint. Sed huius quoque ge-
 neris aliquot exempla cōmonstrauimus in Annotamentis, quibus nouum testa-
 mentum explanauimus. His cognata sunt illa, quæ an tropis constent, nescio, certe
 ad uulgarem sensum accommodanda sunt potius, quæ ad uiuum, ut aiunt, exigenda:

Ad uulgarem
 sensum accom-
 modanda.

Ee 2 morem,

morem, qui ceu deo diffusus, anxie torquebatur cura futuri temporis. Cum prohibet resistere malo, sentit, malum non esse propulsandum malo, ut uulgo hominū solet: alioqui licet reprehendere peccantes, licet & coercere. Cum prohibet, ne uocentur rabbi, sentit, ne Pharisaorum more, qui supercilio turgebant ob hunc titulum. Cum prohibet in precibus multiloquium, sentit, non esse precandum iuxta quorundam exemplum, qui existimabant, deum multitudine uocum capi, magis quam affectu mentium: alioqui legimus & CHRISTVM orasse prolixè. Sic iubet non irasci, sentiens iram uulgarem, quæ tendit ad iniuriam. Sic damnat eum, qui fratri suo dixerit, fatue: sentiens, qui, quod uulgo solet, contumeliæ gratia id fecerit: alioqui CHRISTVS ipse suos discipulos, & Paulus Galatas stultos appellat, sed arguens, non incessens. Huiusmodi fermè sunt, cum apud Matthæum ait: Misericordiam uolo, & non sacrificium: omnino sacrificium uolebat, quod ipse indixerat: sed prius est præstare misericordiam, quam offerre sacrificium. Rursum cum ait: doctrina mea non est mea, suam negat esse, quam patri ut homo ferebat acceptam. Rursum cum ait: nondum fuisse spiritum, quod IESVS nondum esset glorificatus: non sentit simpliciter, non fuisse spiritum, sed in Apostolis nondum apparuisse spiritum illum Euangelicum.

Latini sermo,
nis idiomata.

Quin & ipse sermo Latinus habet sua quædam idiomata, quæ parum attentis, aut minus eruditis imponunt aliquoties: quod genus est illud apud Marcum cap. quinto, cum ab archisynagogo uenire dicuntur, qui ab illius ædibus ad illum uenirent: quem locum habemus iam olim deprauatum ab ijs, qui nō agnoscebant Latinæ linguæ proprietatē, qua dicimus, ad me ibimus, pro eo quod erat, ad domum meam. Cæterum addubites forsitan, an in Apostolicis & Euangelicis literis reperire liceat ironiam: cum dubium esse non possit, quin in uetere testamento reperiat, nimis ū libri Regum tertij, cap. decimo octauo, Helias irridens prophetas Baal: Clamate, inquit, uoce maiore: deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur. Potest & in his uerbis CHRISTI accipi ironia: Dormite iam & requiescite: iuxta Theophylacti Vulgariensis episcopi sententiam. Rursum apud Paulum epistolæ prioris ad Corinthios cap. sexto: Contemptiores qui sunt, hos ad iudicandum cōstituite: per ironiam dictum uideri potest, præsertim cum sequatur: Ad pudorē uestrum dico. Fortassis & illa CHRISTI uerba non multum absunt ab ironia: Non est bonum, sumere panem filiorū, & proijcere canibus. Nec illa: Non ueni ad uocandum iustos, sed peccatores: neque enim uere sensit eos esse iustos, sed exprobrat, quod sibi iusti uiderentur.

Sunt & aliæ figuræ complures uerborū ac sententiarū, quæ ad cōpositionē, aut grauitatē, aut iucunditatē orationis faciunt, quas diuus Augustinus non grauatus est multis uerbis indicare in libris sacris, in opere, cui titulus, De doctrina Christiana. De omnibus diligenter tradiderunt Donatus ac Diomedes, sed his diligentius Quintilianus libro Rhetoricarū institutionū nono. At ne quis hanc literaturæ partem fastidiat, ut grammaticā ac triuialem, Augustinus in opere De doctrina Christiana iubet nō indiligēter addisci, uelut utilem ad intelligēdos libros canonicos.

Iam

Iam amphibologia vitium quidē est orationis, sed quod sæpenumero vitari nō potest, etiam si Fabius, quoad fieri potest, vitandum esse monet. Augustinus adeo vitari vult, ut existimet manifestariū solæcismū citius admittēdum, q̄p̄ ambiguum dictionē: & ossum dici mauult, q̄p̄ os, si unum aliquod significamus, quæ multa dicuntur ossa, nō ora: qua quidem in re nō illi prorsus assentior. Verum hæc incommoditas frequētius accidit in lingua Græca, q̄p̄ Latina. Proinde nos cōpluribus locis & indicauimus, & ubi licuit, submouimus. Tollitur autem ferè uel cōpositione, siue ordine sermonis cōmutato, si ex cōtextu nascatur, uel dictione ancipiti, per periphrasin explicata: quod ipsum Augustinus exemplis aliquot prosequit̄. Verum abusus uocis nōnunq̄p̄ ancipitē reddit orationē: sed qui nō tam linguæ sit peculiaris, q̄p̄ scriptori, ut sunt & inter autores sua cuiq̄ propria. Nam frequēter hærebit in Quintiliani sermone, qui præter Ciceronē nihil legerit. Sic Paulus aliàs carnē uocat cognatos, aut sanguinis affinitatē, aliàs totum hominē carnem appellat: nōnunq̄p̄ crassior hominis, aut alterius cuiuspiam rei pars, caro dicitur: interdum affectum hominis ad uitia sollicitantē, carnē appellat: item corpus sæpe uocat, quod ex membris cōstat: aliquādo corpus idem illi ualet, quod caro. Spiritū alicubi uocant summū illum ac cœlestem: alibi mentis impetum, spiritū dicunt. Rursus aliàs dona spiritus sancti dicuntur spiritus: nōnunq̄p̄ aër hic motus, spiritus dicitur, ut ibi: Spiritus ubi uult, spirat. cui penè idem est, quod ait Paulus: Spiritus quidē meus orat, mens uero mea sine fructu est. Huius generis sunt & illa, cum fidem dicunt pro fiducia: cum Latinis fides sit uel pollicētis, ut dare fidem: uel præstantis, aut nō præstantis, p̄missum, ut soluere fidem, præstare fidem: fidentis aut credentis nō est, nisi cum sic loquimur, habeo tibi fidem, abrogat illi fidem. item cū Paulo dicit̄ ædificare, qui prodest: & destruere, qui nocet. rursus cum benedictionē uocat, beneficium sponte collatū. Sed de his plura sparsim dicta sunt nobis in Annotationibus: & in argumentis, quæ scripsimus in epistolas Apostolorū, non nihil attigimus.

Verum in allegorijs, ut huc redeamus, quoniam his omnis ferè constat diuina scriptura, per quam æterna sapientia nobiscum ueluti balbutit, præcipua cura ponenda est: quæ nisi succurrunt, præsertim in ueteris testamenti uoluminibus, maxima pars fructus perierit lectori. Aliquoties perniciosus est uerborū sensus, nisi adhibeas allegoriæ remedium: quod genus illud: Beati, qui se castrauerūt propter regnum dei. & illud Petri: Hoc enim faciens, carbones igneos congeres super caput eius. Augustinus & illud huius esse generis opinatur: Nisi quis ederit carnē meam, & biberit sanguinem &c. Hic igitur, ut dictum est, conducet rerum naturalium cognitio: tum in poeticis allegorijs per ætatem prælusisse, aut etiam ab omni genere rerum ducendis aut tractandis similibus: qua de re & nobis olim libellus æditus est. Sunt qui noui quoq̄p̄ testamenti historiam ad allegoriam trahunt, quod ego sanè uehementer approbo, cum aliquoties sit necessarium, sæpissime festiuum & elegans, si quis modo scite rem tractet. Nam mihi uidetur Ambrosius in hanc partem, ut illius pace dixerim, immodicus esse nonnunq̄p̄, ueluti cum Petrum ad prunas calefacientem se, negat corporis frigus sensisse: cum id temporis frigus esse non

Ec 3 possit,

posset, sed mentis hoc fuisse frigus. Eleganter hoc, quod ait in allegoria uersans: Sed frigus erat, ubi IESVS non agnoscebatur, ubi non erat, qui lucem uideret, ubi negabatur ignis consumens. cæteraq; in hanc sententiam. uerum nihil uetat, quominus & narrationis constet fides. Addit autem: si tempus consyderemus, frigus esse non poterat. ac paulo post: frigus ergo mentis, non corporis. Etenim licet in ea regione satis repeat cælum illis mensibus, tamen nox in æstuantissimis etiam plagis suum frigus habet. Huic simillimum est, quod subiicit de negatione Petri, magis argute, quàm uere patrocians ei, quem CHRISTVS ob hoc ipsum labi passus est, ut ipse resipiscens, miserante CHRISTO, confirmaret fratres suos: & tamen adeo nouum uideri uult, potuisse peccare Petrum, ut peccatum illius nec ab Euangelistis comprehendere potuerit: perinde quasi satis idoneum sit argumentum, illos nõ affecutos, de quo uarie narrarint, cum idem plurimis accidat locis. Deinde cum apud Matthæum ac Marcum pro denti puellæ, respondet: Nescio quid dicas: huc detorquet, quasi non negarit dominum, sed à muliebri prodicione se separarit. Quod si maxime quis urgeat, illum abnegasse, quod esset de numero eorum, qui fuerant cum IESV Galilæo, aut, ut à Marco scriptum est, Nazareno, tamen huc uerba deflectit, quasi negasset se nosse Galilæum, aut Nazarenum, quem dei filium nouerat. Rursum quod apud Matthæum habetur: Non noui hominem: eodem torquet, quasi discipulus hominis non esset, qui discipulus dei uellet haberi. Nam quod confirmandæ rei gratia adducit ex Paulo: Paulus apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per IESVM CHRISTVM, & deum patrem (etiamsi non nesciam, secus ab alijs explicari) mihi uidetur, non naturam significasse Paulus, quam CHRISTO non ademit: sed infirmius quiddam & humiliter intelligi uoluisse hominis uocabulo: uelut cum ait: An secundum hominem hæc loquor? Atque hæc quidem licet plausibiliter & argute dicerentur in scholæ declamatoria, tamen in rebus sacris neque ludendum est, neque decet argutari, neque expedit torquere quicquàm: ne dum falsa defendimus, fidem ueris abrogemus. Simplex est, iuxta Tragici sententiam, ueritatis oratio: nihil autem CHRISTO neque simplicius, neque uerius. Fortassis huius generis est, quod Augustinus in homilia quadam de muliere in adulterio deprehensa, quinque uiros, & sextum uirum non uirum ad allegoriam accommodat, meo iudicio coactius. Iam in numeris passim philosophantur de numero trigesimo, sexagesimo, & centesimo, rem Hebraicam ad Græcos aut Latinos numeros accommodantes. Item de quinque milibus hominum satiatis, de quinque panibus, de duobus piscibus: de talentis decem, quinque, & uno: de farinæ satis tribus. non quod negem alicubi in numeris latere mysterium, sed quod in quibusdam ascita, detortaq; uideantur adferri. Simplicissimū est, quod idem uerissimum esse puto, decem, quinque, & unum posita esse, pro plurimo, mediocri, & minimo. Est ubi summam parabolæ satis sit attigisse, etiam in ijs, in quibus allegoria uitari non potest: uelut in parabola patrisfamilias, aduersus nocturnum furem uigilantis, quæ nihil aliud deliniat, quàm eius diei subitum & inopinatum aduentum. Sunt qui fastidiant omnes allegorias, tanquàm

tanquàm rem arbitrariam, somnicq; simillimam. A quibus ut uehemèter dissentio, cum uideam absq; his plerofq; sensus, aut absurdos esse, aut perniciosos, aut futiles, leues ac frigidos: cumq; constet CHRISTVM allegorijs usum, & Paulum aliquot ueteris instrumenti locos per allegoriam interpretari: ita non possum non improbare quorundam ineptum allegorismum, qui fingunt, quod explicent allegoria. Viator fessus infedit tergo ingentis draconis, arboris truncum esse ratus: is excitatus deuorauit miserum. Viator est homo: draco, mundus, qui sibi innitentes perdit. Satis est ea, quæ reperiuntur in sacris libris, ad allegoriam accommodare, si res ita postulet, ut ipsi nihil affingamus. Audiui quendam theologum Parisiensem, qui de filio prodigo parabolam, in quadraginta dies protraxit: effingens iter abeuntis ac redeuntis, quasi nunc in diuerforio uesceretur artocrea, è linguis confecta, nunc præteriret molam aquatilem, nunc aliud atque aliud ageret: & ad eiusmodi confictas nãnias, Prophetarum & Euangeliorum uerba detorquebat. Atq; interim imperitæ multitudini, & crassulis magnatibus deus esse uidebatur. Nec sine causa ridet Hieronymus eos, qui Poëtarum fabulas ad CHRISTVM detorqueant: nisi si quid ad mores commode deflectetur: ueluti fabula Protei in inconstantes, Phaëtonis in temerarios, Tantali in auaros & parcos, Midæ in diuites stolidos, Danaës in ius pecunia corruptum, Ixionis & Danaïdum in frustra laborantes. Quandoquidem dubium non est, quin ueteres in hunc usum pleraq; commenti sint. Nullum autem familiarius docendi genus, nec efficacius, quàm per similitum collationem. ea CHRISTVS à rebus uulgarissimis sumit, qui suam doctrinam quàm maxime popularem esse uoluit. Quis enim non uidit iaci semen in terram? quis non conspexit pisces, iacentes retia? quis nescit palmites amputatos exarescere? Atq; hæc uulgata mire nouat, ad suam philosophiam accommodans. De Scotidarum subtilitatibus, paucorum est differere, in his promptum est quibuslibet philosophari. Vides exorientem solem, exhilararis: quid uoluptatis sensurus, si cordis oculis exoriatur sol ille iusticiæ? Molesta res est morbus corporis, quanto molestior animi morbus? Horres contagium pestis corporalis, multo magis uitanda morum pestilentium contagio. Res elegans tibi uidetur, hortus omnium florum & arborum genere uernans: quale spectaculum animus innocentia uirens, ac uirtutum omnium genere exuberans? Vides serpentem, habes exemplum Christianæ prudentiæ. uides columbam, habes imaginem Christianæ simplicitatis. uides ceruum, habes symbolum, admonens auide sectandas diuinas literas. uides agnum, habes typum innoxie mansuetudinis. urget hyems, admoneris ut in rebus aduersis, fortunæ melioris expectatione te sustineas. blanditur ætas, admoneris ut te præpares ad uenturas erumnas. grauis est senectus, aspiras ad immortalitatem. grata est iuuentus, admoneris ut uenturæ senectuti, uirtutū & eruditionis pares præsidia. Ita quicquid hic uisibilis mūdus offert oculis corporeis, eius ideam reperies in rebus animi. Cæterum quibus ex fontibus petendæ sint allegoriæ, partim explicat Dionysius in opere, cui titulum fecit, De diuinis nominibus: partim Augustinus libro De doctrina Christiana tertio: propositis & explicatis septem

Allegorie
Theologicæ.

Ticonij regulis, aliquanto plus honoris habens, primū infanti, deinde hæretico, quæ nos habeamus scriptoribus quibusdam orthodoxis. Fortassis & à nobis nonnihil conferetur, si quando uacabit absolui libellum, olim cœptum, de Theologicis allegorijs. Interim unum illud addam, non satis esse circumspicere, quomodo iuxta sensum historicū, simplex est: quomodo iuxta tropologicum, qui ad mores & uitam cōmunem pertinet, quomodo iuxta allegoricum, qui capitū ac totius corporis mystici tractat arcana, quomodo iuxta anagogicum, qui cœlestem attingit hierarchiam, diuersis in rebus uarie reluceat æterna ueritas (nam ad hunc modum uideo quosdam diuidere) uerum etiam cōsiderandum erit in singulis horum, qui gradus sint, quæ differentiæ, quæ tractandi ratio: quot modis tractet Origenes Abraham à deo tentatū, & in historia uersans, quos tamen locos inuenerit. ut ne dicam interim, quod typus pro uarietate rerum, ad quas accommodatur, pro diuersitate temporū uelut aliam accipit figuram: sicut porcorum siliquæ, quibus perditus ille filius cupit explere uentrē famelicum: ad opes, ad uoluptates, ad honores, ad mundanam eruditionem possunt accommodari: & tamē adhuc uersaris in Tropologia. Quin tota parabola potest ad Iudæorū populum, ac gentes illius temporis applicari. Gentes relipiscunt & recipiuntur, obmurmurant Iudæi: placat utrosq; pater cōmunis. Iam ex personarū, quibus accommodatur parabola, temporūq; uarietate, noua penē facies sermonis nascitur. qua de re nōnihil attigimus in superioribus. Porro in tractandis allegorijs, felicissimus artifex est Origenes, sedulus magis quæ felix Ambrosius, si quis forsitan requirit exemplum, quod imitetur:

Citatio. Quin & illud in primis admonendus est theologiæ candidatus, ut apposite citare condiscat sacræ scripturæ testimonia, nō è summulis, aut elenchis, aut sordidis conciunculis, aut alijs id genus collectaneis, iam sexcentis aliunde aliò confusis ac refusis: sed ex ipsis fontibus. Nec imitetur quosdam, quos non pudet oracula diuinæ sapientiæ uiolente detorquere ad alienos sensus, aliquoties & ad contrarios. id ne fiat, prima sit cura, librorum omnium ueteris nouiq; testamenti sententiam ex priscis illis interpretibus perdiscere. Audiui quosdam in palæstris Sorbonicis non uulgariter exercitatos, qui in frequentissima concione multa philosophabantur, non intellecto themate, quod ex more proposuerant, ne ad literam quidem, ut uocant: magnoq; pudore doctorum hominum tumultuabantur, extra oleas, ut est in prouerbij, currentes. Sunt qui secum adferunt sua decreta, & uulgaribus opinionibus infecti, his seruire cogunt arcanam scripturam, cum ex hac potius petenda sint animi decreta. Quod eleganter admonet Hilarius libro De trinitate primo, cui optimus diuinorum uoluminū lector est, qui dictorū intelligentiam expectet ex dictis potius quæ imponat, & retulerit magis quæ attulerit: neq; cogat id uideri dictis contineri, quod ante lectionem præsumpserit intelligendum. Sunt qui eam ad publicos affectus ac mores pertrahunt: & cum huius regulæ seruire conueniat, quicquid oporteat fieri: huius patrocinio tuentur id, quod uulgo fit. Iam est occultius quidem, sed hoc ipso nocentius deprauandi genus, cum abutentes diuinæ scripturæ uocabulis, ecclesiam, quæ CHRISTI corpus est, interpretamur sacerdotes: mundum,

mundum, quo uocabulo mali affectus designantur, interpretamur laicos Christianos, perinde quasi hi ad ecclesiam non pertineant: interim quod de Christianis omnibus est dictum, proprie monachis accommodantes: cum quod de cultu diuino dictum est, ad solas ceremonias deflectimus: quod de sacerdotis officio, ad solas preculas utcunque dictas trahimus. Proinde qui recte uolet uti scripturis, non sat habeat, quatuor aut quinque decerpisse uerbula: quin potius circumspiciat, unde natum sit, quod dicitur. Frequenter enim huius aut illius loci sensus ex superioribus pendet. Perpendat, à quo dicatur, cui dicatur, quo tempore, qua occasione, quibus uerbis, quo animo, quid præcesserit, quid consequatur. Quandoquidem ex hisce rebus expensis collectisqueprehenditur, quid sibi uelit, quod dictum est.

In his hæc quoque seruanda regula, ut sensus, quæ ex obscuris uerbis elicimus, respondeat ad orbem illum doctrinæ Christianæ, respondeat ad illius uitam, denique respondeat ad æquitatem naturalem. Quidam impudenter scripturam diuinam trahunt ad sensum alienissimum, uelut is, qui quod dictum est de tentorijs hostium, apud Abacuc: Turbabuntur pelles terræ Madian: detorsit ad Bartholomæum excoriatum, quod habet historia, licet ea, fide careat. aut is quod habetur in libro Iudith: Gyranes uallem, uenerunt ad portam: stultissime deflexit ad argumeta quatuor librorum Petri Lombardi, qui scripsit sententias theologicas. Sunt qui ludant uerbis scripturæ diuinæ, ac ueluti fit in centonibus Poëtarum, ad alienum sensum, ceu per iocum abutuntur. Quod aliquoties facit diuus Bernardus, uenuste magis, quam grauiter, meo quidem iudicio. Sic enim imbiberat uir ille præclarus sacras literas, ut nusquam non occurserent. Nam quod hodie quidam, si quando festiui student uideri, uerba mystica deprauant ad iocos scurriles, non solum indoctum est, uerum etiam impium, & supplicio dignum. Impingit hoc Hieronymus Origeni, quod aliquoties uim faciat scripturis, opinor, ut nos profus abducatur à litera, plerumque sterili. Quin potius nemo ferme ueterum non alicubi torquet, quoties cum aduersario dimicat: atque ipse etiam Hieronymus: quod non uno in loco propemodum fatetur. In his igitur cautius obseruandum, num qua uis facta sit uerbis sacris: nisi si quis fas esse putat id facere, quoties capiendus est hostis, aut à uitij deterrendus infirmorum animus. Mihi uidetur rectissimum, ut caste, ut opportune sacris uerbis utamur. Si primum curaris, ut id facias quam optime, postea fiet, ut & facile facias. Id cum ubique præstari uelim, maxime tamen præstare conuenit, ubi res est cum aduersarijs nostræ religionis: aut ubi refellitur falsitas, & asseritur ueritas, aut ubi mysticæ scripturæ sensus enarratur. Fit enim alioqui, ut non solum non euincamus, quod astruimus, uerum etiam risui simus aduersario. & tamen mea sententia nusquam magis peccatum est à ueteribus. Huius generis arbitror, quod Ambrosius libro De spiritu sancto secundo, capite sexto, ex loco qui est apud Paulum in epistola ad Philipenses capite tertio: Qui spiritu seruiamus deo: ratiocinatur aduersus Arrianos, spiritum sanctum aperte deum dici, connectens has duas uoces $\piνεύματι$ & $θεῷ$, cum Græco sermone magis exprimatur sensus diuersus, uidelicet nos colere deum non corporeis uictimis ac ceremonijs, sed spiritu: præsertim cum

cum spiritui non addatur suus articulus. Præterea quod Beda ex mulierculæ Cananæ uerbis: Misere mei domine fili Dauid: colligit, illam perfecta fide & deum credidisse CHRISTVM & hominem. quod id temporis, opinor, nec ipsos Apostolos credidisse, quasi deum agnoscat, quisquis domini nomine compellet, aut quasi subsidium huiusmodi nõ soleat & à sanctis uiris peti. Rursum quod Augustinus uerba Baptistæ, quæ leguntur apud Ioannē cap. primo: Et ego nesciebam eum: abunde efficax telum arbitratur ad fundendas uniuersas Donatistarū phalanges, interpretans, unum hoc eatenus latuisse Ioannē, quod CHRISTVS auctoritatem baptismi sibi, pprie seruasset, cum cætera nosset omnia: neq; em̄ CHRISTVS magis autor est baptismi, q̄ ordinis: & tamē ab hæretico cõsecratus episcopus, re-consecratur: ut interim donemus uerum esse sensum, quem inducit Augustinus.

Loci theol
logici.

Quod nunc dicturus sum, haud scio an uel præcipuam allaturum sit utilitatem, si quis dextre præstiterit: id est, huiusmodi, ut locos aliquot theologicos aut tibi pares ipse, aut ab alio quopiam traditos, accipias: ad quos omnia quæ legeris, uelut in nidulos quosdam digeras, quo promptius sit, ubi uidebitur, quod uoles uel promere, uel recondere: uelut (ut exempli causa rem notem) de fide, de ieiunio, de ferendis malis, de subleuandis infirmis, de ferendis impijs magistratibus, de uitando simplicium offendiculo, de studio sacrarum literarum, de pietate erga parentes, aut liberos, de Christiana charitate, de honorandis primatibus, de liuore, de obtrectatione, de castimonia, atque alijs id genus: nam innumerabiles fingi possunt. His in ordinem compositis, iuxta rerum pugnantiam, aut affinitatem (ut in Copia quoq; nostra quondam indicauimus) quicquid usquam insigne est, in omnibus ueteris instrumenti libris, in Euangelijs, in Actis, in literis Apostolorum, quod uel conueniat, uel dissonet, ad hos erit redigendum. Quod si cui uisum erit, poterit ex antiquis interpretibus: postremo uel ex Ethnicorum libris huc conferre, quod usui futurum existimarit. Hac usum fuisse ratione diuum Hieronymum, ex ipsius scriptis mihi propemodum uideor animaduertere. Siue quid erit differendum, aderit ad manum parata supellex: siue quid explicandum, facilis erit locorum collatio. Quandoquidem hæc non Origeni tantum, sed & Augustino optima ratio est interpretandi diuinas literas, si locum obscurum ex aliorum locorum collatione reddamus illustrem: & mysticam scripturam mystica, sacra sacram exponat. Atque hisce iam rebus instructus, iugi meditatione uersetur in diuinis literis, has nocturna curet uersare manu, uersare diurna, has semper in manibus, semper habeat in sinu, ex his semper aliquid aut auribus instrepat, aut oculis occurrat, aut animo obuersetur. In naturam ibit, quod usu perpetuo fuerit infixum.

De ediscendo. Nec mea sententia fuerit inconsultum, diuinos libros ad uerbum ediscere, uel nõ intellectos, autore Augustino: quod equidem sic interpretor, etiam si sensum mysticum nondum percipias. Nam facere, quod apud monachos aliquot fieri uidemus, nec aliter ediscere psalmos, quàm psitacus ediscit uoces humanas, plus habet tædij quàm fructus. Neq; enim facilius tantum ac tenacius inhærescunt memoriæ, quæ intelligimus, uerum etiam maiore cum utilitate. Id primum fieri uelim in noui testamenti

testamenti uoluminibus, quæ tanto præsentius faciunt ad nostram professionem, ut hodie uel sola sufficere possint, nimirum uulgata iam, & animis omnium infixæ CHRISTI doctrina. Nam olim Iudæis ad fidem adducendis, necessario erat adhibenda ueteris autoritas instrumenti: nunc nobis cum Iudæis minimum est negocij, & apud alios non est eadem autoritas libris Hebræorū. Etiam si non negem, plurimam ex illis utilitatem capi: si quis adhibitis allegorijs, uel ad CHRISTVM, in illis adumbratum, uel ad mores accomodet: atq; id si non immodice, sed carptim fiat. Sunt enim, quæ uerbatim ad allegoriam trahere, frigidum sit, quod admixta sint multa: non ut significant aliquid, sed ut tenor ac series historiæ constet. Sit igitur apud nos primus honos nouo testamento, per quod Christiani sumus, & ubi CHRISTVS nobis multo expressius quàm in uetere depingitur: proximus ueteri, & in hoc his libris, qui cum nouo maxime consentiunt, quales sunt Esaiæ libri. Quanquàm si dispositis, ut dixi, locis, frequenter Paulinas epistolas cum Euangelijs, & cum utrisque conferas Esaiam, reliquaq; ueteris testamenti loca: futurum est, ut hæc suapte sponte inhærescant & insideant memoriæ. Quod si quos deterret hic labor, illud quæso secum cogitet, qui conueniat, ut theologus futurus sophisticas præceptiunculas ediscat, ediscat qualescūq; in Aristotelem cōmētarios, aut etiā paraphrasim, ediscat Scoti conclusiones, quas uocant, & argumēta: & idem operæ grauetur dare libris diuinis, ex quorum fontibus uniuersa scatet theologia, quæ modo uere sit theologia. At quanto satius est, semel hoc laboris (nec enim dixerim tædij) deuorare, quàm semper recurrentibus in orbem laboribus, quoties tractandum aut citandum erit aliquid, ad dictionarios, summulas, & indices confugere: ueluti faciunt mei similes quidam, qui cum domi nihil habeant supellectilis, quoties opus est cantaro aut patella, à uicino petunt utendam. At recte monet sapiens ille, ut aquam de tua bibas cisterna, & adeo non sit necesse aliunde rogare, ut tu potius de tuo fonte deriuas in alios. Quin igitur omissis confusis istis formularijs, & impuris summulariorū lacunis, tuum ipsius pectus bibliothecam facito CHRISTI, ex eo uelut è penuario depromito prouidus paterfamilias seu noua, seu uetera, ut cunq; postulabit res. Longe uiuidius penetrant in animos auditorum, quæ è tuo pectore ceu uiua prodeunt, quàm quæ ex aliorum farragine subleguntur.

Nonum testamētum.

Atq; inter hæc roget aliquis, quid tu, num adeo facilem & expositam iudicas scripturam diuinam, ut absq; cōmentarijs possit intelligi? Quid ni possit, aliquò usq; prius cognitis dogmatibus, & hac qua dixi collatione locorum adhibita? Alioqui quid aliud secuti sunt, qui principes in hanc commentarios ædiderunt? inter quos præcipuus est Origenes, sic hanc Venerem exorsus, ut nemo post illum ausit manus apponere? Quid autem uetet alios eodem peruenire, quò peruenerunt illi, si eadem ingrediantur uia? Non hæc dico, quod cuiq; autor esse uelim, ut præteritis ueterum cōmentarijs, diuinæ scripturæ sciētiam sibi uindictet, aut etiā uenetur. Imò partem laboris adimat nobis ueterū labor, adiuuemur illorū commentarijs, dum modo primum ex his deligamus optimos, uelut Origenem, qui sic est primus, ut nemo cum illo conferri possit: post hunc, Basilium, Nazianzenum, Athanasium,

De cōmentarijs.

Origenes.
Basilius.
Nazianzenus
Athanasius.

Cyrillum,

Cyrillus. Chrysoſtomus. Hieronymus. Ambroſius. Hilarius. Auguſtinus.
 deinde ut hos ipſos cum iudicio delectuſq; legamus, etiamſi reuerenter legi uolo.
 Homines erant, quædam ignorabant, in nonnullis hallucinati ſunt, dormitarunt
 alicubi, nonnulla dederunt utcuq; uincendis hæreticis, quorum contentionibus
 tunc feruebant omnia. Præterea uix quiſquàm eſt horum, cuius falſo titulo non
 permulta circumferantur: atq; adeo quod eſt impudentius, cuius libris non multa
 permixta ſint aliena, id quod in Hieronymo certe palam arguimus, & in Auguſti-
 no forſitan arguemus. Nec ita multum negocij fuerit idem facere in cæteris, hoc
 eſt, in Origine, in Ambroſio, in Chryſoſtomo. Quod ni hic quoq; fuerit oculatus
 lector, periculum eſt, ne impoſtoris aut nebuloniſ ſomnium, pro Hieronymi aut
 Ambroſij oraculo amplectatur. Sic enim hodie quidam τὸν ἥλιον ὑπερφρονοῦντες,
 περιίονται: Sic ait Hieronymus in quodam ſermone, ſic Auguſtinus in quadam
 homilia ad fratres heremitas: perinde quaſi de tripode pronunciarent oraculum.
 Sit igitur delectus non ſolum autorum, uerum etiam operum. Et in autoribus nõ
 hoc modo diſcimẽ eſt, quod Græci præcellunt Latinos, quod ueteres recentiores:
 uerum etiam quod in ſingulis etiam generibus alius ſit alio præſtantior. In operi-
 bus cauendum, ne nothum & ſuppoſitium pro germano ueròque amplectaris.
 Proinde quandoquidem in tanta librorum multitudine, & in tanta ætatis fugaci-
 tate, non uacat euoluere omnia, ſupereſt, ut primum legamus optima. Quorſum
 attinet in hiſce neotericis coaceruatoribus uerius, q̄ interpretibus, bonas horas
 haud bene collocare: in quibus primum q̄ multa ſunt, quæ tibi poſtea ſint maio-
 re negotio dediscenda? Deinde ſi quid ineſt recti, id ex ueteribus hauſtum com-
 peries, ſed mutilum ferè ac decurtatum: quod ob linguarũ & rerum inſcitiam mul-
 ta, & haud ſcio an optima, quoniam nõ aſſequebantur, coacti ſunt prætermittere.
 Quid, quod bona pars iſtorum, ne decerpit quidem ab illis, ſed à ſæpius collectis
 ac tranſiſis collectaneis, uelut è decima lacuna, ſuffuratur, ut penè nihil reſipiant
 ſui fontis? Deinde ne nihil de ſuo addidiſſe uideat, aſpergit aliquid ſuorũ ſomnio-
 rum, aut è ſordido quopiam, & pridie nato autore admiscet, quaſi cum multa iura
 confundit cocus: ut inquit Plautus. Poſtremo, ut eadem doceant cum priſcis, q̄
 frigent apud hos ſordẽntque omnia, ob ſermonis infantiffimam balbutiem? At
 Hieronymus ita delicijs omnia condit ac locupletat, ut cum aberrat à uero, aut à re
 digreditur, tamen plus bonæ rei doceat, quàm iſti, cum uere rem tradunt. Vt ne di-
 cam interim, quod omnino tales ipſi reddimur, cuiuſmodi ſunt autores, in quibus
 aſſidue uerſamur. Neq; enim perinde ciborum qualitas tranſit in corporis habi-
 tum, ut lectio in animum ac mores legentis. Si in ieiunis & frigidis, in fucatis, in ſpi-
 noſis ac rixoſis ſcriptoribus aſſidui ſimus, tales euadamus oportet: ſin in hiſ, qui
 uere ſapiunt CHRISTVM, qui ardent, qui uiuunt aguntq; qui ueram pietatem &
 docent & præſtant: hos ſaltem aliqua ex parte referemus. At dices, ſi nihil acceſ-
 ſerit, parum inſtructus fuero ad palæſtram ſcholæſticam. Neque uero nos pugilem
 inſtituimus, ſed theologum, & eum theologum, qui quod profitetur, malit expri-
 mere uita quàm ſyllogiſmis. Nec eſt quod tibi tantopere diſpliceas, ſi inter iſtos
 parum

Delectus au-
torum & ope-
rum.

Coacerua-
tores.

parum theologus habeatis: cum inter eosdem ne Hieronymus quidē ipse sit habiturus quod respōdeat, ac fortasse nec ipse Paulus. In culpa est nō ipsa Theologia, quæ non sic nata est: sed quorundam tractatio, qui totam illam ad dialecticorum argutias, & Aristotelicam philosophiam detraxerunt: ut illic non paulo plus sit philosophiæ quàm theologiæ. Atqui fieri potest, ut rhetor aliquis, aut arithmeticus, aut musicus sic eandem tractet, ut nemo iam sit intellecturus, nisi qui prius artium illarum uim omnem cognitam habeat. Quid autem necesse est, ad omnes omnium quæstiunculas certa respondere Theologum? quarum neque numerus est ullus, neque modus, neque finis: dum hydræ in morem, pro una recisa, sexcentæ repullulant? Sunt quæ parum pium sit inuestigare, sunt quæ citra salutis dispendium possunt nesciri: sunt de quibus eruditius sit ambigere, & cum Academicis ἐπέχειν, quàm pronounciare. Quis enim fructus si me torqueam, an deus creare possit hominem ἀναμάτητον? an deus aliquo ab ipso distincto sit unus? An possit respectum producere sine fundamento & termino? an anima CHRISTI poterit falli aut mentiri? an hæc propositio, deus est scarabeus, æque possibilis sit, atque hæc, deus est homo? Dictum est, scrutamini scripturas, non ut semper dubitemus, sed ut dubitare desinamus. Non quod hoc exercitationis genus in totū damnem: sunt & in neotericorum libris multa digna cognitu: sed ea per ætatem modice degustentur, sobrie castèque tractentur. Nam hoc studiorum genus olim apud Theologos prorsus incognitum fuit: deinde posteaquam irrepsit, ut ferè sit in rebus humanis, paulatim in immensum increuit. Vnde cœpit in aliquot iam Academijs parcius ac moderatius adhiberi, uelut apud Anglos in Cantabrigiensi, apud Brabantos in Louaniensi. Nec ideo minus florent hæc studia, sed uerius florent. Quale uero spectaculum est, theologum octogenarium nihil aliud sapere, quàm mera sophismata? Nam huiusmodi non paucos uidimus olim Lutetiæ, quibus si quid depromendum fuisset ex Paulo, uidebantur sibi prorsus in alium mundum translati. Proinde si cui contigit tanta ingenij uis, ut utrunque studiorum genus complecti possit, eat sanè per nos, eat quò illum sua uirtus uocat, eat pede fausto. Sed ab ijs tamen, quæ nos prætulimus, incipiendum: his maiorem ac meliorem uitæ partem impertiendam, censeo. Quod si alterutrum sit deserendum, non possum non fateri, quod uerissimum est: malim in hoc latus deflectere. Præstat, paulo minus esse sophistam, quàm minus sapere in Euangelicis & Apostolicis literis. Satius est, ignorare quædam Aristotelis dogmata, quàm nescire CHRISTI decreta. Denique malim cum Chrysostomo pius esse Theologus, quàm cum Scoto esse inuictus. Illud certe negari non potest, per ueteres illos illustratam ac defensam CHRISTI doctrinam, quos ita demum patiar antiquari, si constet, horū argutissimis argutijs & subtilissimis subtilitatibus uel unum Ethnicum conuersum ad CHRISTI fidem, uel unum reuictum ac mutatum hæreticum. Nam quod hodie pauciores sunt, aut certe extant hæreses: id, si uerum fateri uolumus, fasciculis debemus uerius, quàm syllogismis. Quis enim omnino nodus dialectica subtilitate necti potest, qui non eadē subtilitate dissoluatur, si liberū

lit utrisq; quod uoluerint, assumere? Quis uero fructus, si nectas, quod explicare non potest, qui tamen non assentitur, imò aliquoties ne is quidem qui nectit? Sed simplices illæ literæ, ueritate non arguta efficaces, totius orbis populos, pauculis annis innouare potuerunt. Verum missam faciamus studiorū collationem. sit in his suum cuiq; pulchrum, & ut Paulinis uerbis utar: in suo quisq; sensu abundet. Cui placet scholasticæ conficiationes, sequatur suo quidem arbitratu, quod in scholis receptum: modo ne solum hoc agat, modo ne nimium diu. Nam uidi complures, qui iam semicani, cum prisca illa theologia conati sunt redire in gratiam, sed parū feliciter successit conatus, nimium serus. At si quis magis cupit instructus esse ad pietatem quàm ad disputationem, statim ac potissimum uersetur in his scriptoribus, qui proxime biberunt de fontibus. Si quid extiterit dubitationis, in his quæ pertinent ad pietatem, non deerit integro prudentiq; uiro, quod è diuinis oraculis salubriter respondeat. Habet Paulus fidele consilium, ubi domini præceptum non habet. Quod diminutum erit in syllogismis, id pensabit sancta ad deum precatio. Deniq; satis inuictus fueris Theologus, si nulli succumbas uitio, nullis cedas cupiditatibus, etiamsi à contentiosa disputatione discesseris inferior. Abunde magnus doctor est, qui pure docet CHRISTVM. Si turpe ducunt, nescire quid definiat Scotus, turpius est, nescire quid decernat CHRISTVS. Si parum theologicum est, non assequi quæ scripsit Durandus, minus theologicū est, nō assequi quæ scripsit Paulus. A diuinis oraculis nomen habet Theologus, non ab humanis opinionibus. Et bona theologiæ pars afflatus est, qui non contingit, nisi moribus purgatissimis.

RATIONIS SEV COMPENDII VERAE THEOLOGIAE, PER
DES. ERASMV M ROTERODAMVM, FINIS.

DES. ERASMI ROTERODAMI APOLOGIA.

R O D A M I A P O L O G I A .

AM ut paucis occurram Apologia, redamaturis, Paulus apostolus, referente Luca, fortunatum sese prædicat, quod apud Agrippam pro se causam dicturus esset, cui propter diutinam cum Iudæis consuetudinem, res omnes in quibus uertebatur quæstio, maxime cognitæ compertæq; essent. Atq; utinam eodem nomine mihi quoque gratulari possim, qui planè diuersum quiddam usu uenit atque Paulo. Nam ne opus quidem est nobis Apologia, nisi apud istos, qui totum hoc negocium, de quo controuersia est, non intelligunt: nec prorsum aliam ob causam

Apud indo-
stos tantum
Apologia est
opus. *et c.*

*Erasmus
de Apologia
1518*

sam calumniantur, nisi quod nō intelligant. Siquidem apud eos qui Latinas, Græcas, & Hebraicas literas uel ad mediocritatem degustarunt, qui serio in uestigandis diuinæ scripturæ mysterijs, qui feliciter ac diligenter in uetustis illis, ac non minus ueris quàm uetustis Theologis uersati sunt, nihil addubito, quin magnam initurus sim gratiam, etiam si quod conatus sum, parum assecutus fuero. Proinde mire fiet, ut quibus hac opera nostra non magnopere sit opus, quiq; soli damnare quædam possint, quod ob bonoram peritiam literarum possint iudicare, n̄ non solum comprobent suo suffragio nostram industriam, uerumetiam gratiam haud uulgarem habeant. Contra qui hisce de rebus nullo modo possunt ferre sententiam, & hoc magis egent huius laboris subsidio, quo longius absunt à bonis literis, n̄ non solum non amplectentur opus ipsorum paratum usui, uerum etiam obstrepent, calumniabuntur, damnabunt: quorum alterum extremæ cuiusdam ingratiitudinis esse uidetur, alterum insignis impudentiæ. Quid enim fingi potest impudentius, quàm damnare librum quem ne legeris quidem, tum eiusmodi, ut si maxime legas, tamen absque linguarum peritia pronunciare de eo non possis? Quid autem ingratius, quàm pro tam immensis sudoribus uigilijsq; quas tantum iuuandi animo susceperis, & quibus nulla par gratia referri queat, rependi calumniam, idq; potissimum ab ijs, ad quos potissimum operis utilitas sit reditura? Cum ubique fœda est ingratiitudo, tum in nullos æque par est gratos esse, atque in eos qui dispendio rei pecuniariæ, iactura uoluptatum, nonnullo etiam ualitudinis ac uitæ suæ detrimento, in hoc totis uiribus incumbunt, ut ingenij sui momentum orbi consulant. Verum haud scio an usquam ingratius reperias mortaliū ingenium, nec aliàs esse uerius arbitror, quod non minus eleganter quàm grauius dictum est à Seneca, Tutius esse, quosdam offendisse quàm demeruisse. Nihil æque perit, atque id quod confertur in ingratos. At magis perit officium, mea quidem sententia, quod in eos collocatur, qui non intelligunt officium, & minus redit ab ijs qui non cognoscunt meritum, quàm qui non agnoscunt. Nam n̄ tam et si dissimulant, tamen apud se sunt obnoxij, nonnuncq; pudore coguntur agnoscere. Denique spes est fore, ut aliquando resipiscant. Illi quod est beneficium, iniuriam interpretantur & officio adiuti in ius uocant benemerentem. Theologorum in primis est, non solum gratitudinem præstare, uerum etiam candorem & mansuetudinem. Et Theologis potissimum hic meus desudauit labor, atque his Theologis, quibus aut nō uacauit, aut nō contigit, eas discere literas, sine quibus diuina scriptura penitus intelligi non possit. Horum adiuuandis studijs, nostrum impendimus studium, ut quod illis sua fortuna negauit, id nostra suppeditaret industria. Et tamen si qui reclamaturi sunt, ex hoc grege prodituros auguror. Amplectuntur medici, non aspernantur iureconfulti, recipiunt philosophi, si quid ad illorum professionem instaurandam conducit. Soli Theologi pertinaciter reclamamus, & ipsi nostris inuidemus bonis. Sanè permolestum est, pro benigne collato beneficio nullam recipere gratiam. Molestius ab ijs de quibus benemereri studeas, calumniam præmij loco reportare, & à quibus tuo iure poteris exigere debitam

Dotti, qui possent ob peritiā am carpere, probant.

Indotti, qui iudicio carent, damnant.

Impudentia.

Ingratitudo.

Quibus potissimum debeat gratitudo.

γνώμη.

Non cognoscetes meritū, nō agnoscētibus ingratiiores.

Theologi quales. Erasmi labor Theologis desudauit

gratiam, his actoribus iniuriæ causam dicere. Seneca summum liberalitatis genus esse putat, ac diuinæ beneficentiæ proximum, si quis non tantum gratuito proficit, uerum etiam sciens perdat beneficium. At mihi uideor hoc quoque superaturus, si de his quoque pergam benemereri, qui beneficium iniuria retaliant. Et quemadmodum fidi medici, reclamantibus etiam & conuiciantibus ægrotis, tamen pergunt subuenire, ita nos hoc quoque uelut auctario beneficium nostrum cumulabimus, ut beneficium quod accipiunt intelligant. Primum igitur etiam atque etiam adhortor omnes Theologos, ut quibus per ætatem aut occupationes uacat, Græcas degustent literas, & item Hebræas, si liceat, In ipsis arcanæ scripturæ fontibus diligenter philosophentur, ueteres Theologos, quos & eruditio commendat & uitæ sanctimonia, iugiter euoluant. Deinde nostra si uolent conferant & expendant, atque ita probent si quid recte monuimus, emendent amice, si quid ut homines aberauimus à uero, & minus affecti sumus, quod sedulo sumus secuti. Quod si impetro causam, uici, pro accusatoribus habiturus patronos. Cæterum à quibus hoc non impetro, saltem illud mihi uel precario donent, ut credant, me simplici pioque iuuandi studio quicquid hoc laboris est suscepisse. Quod si parum alicubi successit, error est, non scelus: & corrigi mereor, incesse non mereor. Nihil enim magis agnosco, quam me nihil scire. Profiteantur alij quantumlibet ingentia, Ego pro mea tenuitate nihil profitens, præsto tamē quod licet, paratissimus ad palinodiam, sicubi more hominum lapsus sim, ipse quoque mihi censor futurus, simul atque deprehendero. Cæterum diuus Hieronymus non fert reprehensorem, qui damnare possit, docere non possit. Quorum illud tyrannicum est, hoc amicum & eruditum. Iam illud quemadmodum extra controuersiam est apud eruditos, ita indoctis etiam, multorum libris persuasum esse reor, hanc noui testamenti æditionem Hieronymi non esse. Tametsi nos, nec hanc, qualiscunque est, aut cuiuscunque est, neque conuelimus ullo modo, neque calumniatur. Tantum restituimus, quæ temporum ac librorum uitio fuerant deprauata, obiter indicatis & his, quæ uel ambigue, uel parum attente reddidit interpretes (nam non recte, mihi religio est dicere, etiamsi id non ueritus est aliquot locis Hieronymus) idcirco fecimus, neque leui quod dici solet brachio, neque temere, sed primum ex canonum consilio, ad Græcæ originis fidem, examinatis exemplaribus Latinis, neque tamen fidentes paucis, aut quibuslibet. Laurentius Valla septem bonæ fidei codices se secutum fuisse testatur. Nos in prima recognitione quatuor Græcis adiuti sumus, in posteriore quinque. Deinde consultis tum peruetustis tum emendatis aliquot Latinæ linguæ uoluminibus: nec hoc contenti, discussis & exploratis probatissimis autoribus, non oscitanter obseruauimus quid citarint, quid legerint, quid emendarint, quid interpretentur. Atque hisce rebus omnibus qua licuit uigilantia, certe, summa fide, collatis ac pensatis, quod optimum iudicauimus, secuti sumus, & hac lege in medium contulimus, ut nihilo secius suo quisque iudicio frueretur. Iam uero si qui uerentur, ne sacrarum literarum autoritas uocetur in dubium, si quid usquam uariauerit: hi sciant oportet, iam annos plus mille, neque Latinorum neque Græcorum exemplaria per omnia consensisse

Adhortatur
theologos.

Linguae.

Fontes arca/
nae scripturae.

Veteres theo/
logi.

Erasmi sim/
p. ex piumq;
studium.

Damnare
posse, docere
non posse.

Vulgata noui
testamenti ædi/
tio, Hierony/
mi non est.

Quid erit
Erasmus.

Quid secutus.

Exemplariū
diuersitas tā
apud Latinos
q̄ Græcos.

consensisse. Id quod ne fieri quidem possit, nimirum in tanta librorum, non solum turba, sed incertitia, temeritate, Vt ne cōmemorem quàm multa mutata sint ab eruditulis, aut certe à parum attentis. Comperio quædam erasa aut inducta à factionibus, quarum tumultu quondam sursum ac deorsum miscebantur omnia, præsertim Oriens, dum quisq; pro suarum partium patrocinio scripturam uariat. Id certe factum non obscure compluribus in locis declarat Hieronymus. Quid autem accidit religioni Christianæ, quod tot iâ seculis, aliud legit Hieronymus, aliud Cyprianus, aliud Hilarius, aliud Ambrosius, aliud Augustinus? Apud hos alicubi non modo diuersa comperies, sed & pugnantia, cum in summa Christianæ fidei cōsentiant. Quid facias, posteaquàm nec ipsa horum temporum æditio per omnia sibi consentit? Qua de re si quis dubitet, huic fidem fecerint codices typis etiam excusi, cum annotamentis marginalibus, & si id parum est, ex commentarijs diui Thomæ, ex commentarijs Lyrani, ex commētarijs Hugonis Carrensensis intelliget. Quæso quid periculi consecutum est, quod sanctus Hieronymus uetus & nouum instrumentum mundo iam senescenti, ad Hebræam & Græcam ueritatem instaurauit? Reclamatum est tum à nonnullis, quibus ipse suis libris abunde satisfacit, nec ob aliud opinor reclamatum, nisi quod nescirent eas literas. At num hinc uel tantulum incommodi natum est Christianæ religioni? Augustinus fatetur ipsa codicum discordia, se non mediocriter adiutum fuisse, dum quod hic parum apte dixerat, alter clarius ac rectius efferret, id quod uel fortuito fieri necesse est. Quid decessit euangeliorum maiestati, quod ea Iuuenus heroicis uersibus incluserit? Quid accepit incommodi scriptura diuina, quod eam ferè totam Aegidius Delphus noster, insignis Theologus elegiaco carmine nuper complexus est? Nos locos aliquot innouauimus, non tam ut elegantius redderemus, quàm ut dilucidius ac fidelius. Quid autem erat periculi, si paraphrasi totam orationem nouassemus? Quibus hæc placet æditio, quam ego nec damno, nec muto, huic sua manet æditio. Siquidem ea nostra castigatione non læditur, sed redditur illustrior, purior, emendatior. Illa legatur in scholis, canatur in templis, citetur in concionibus. Illud ausim polliceri, quisquis hanc nostram domi legerit, suam rectius intelleturus est. Proinde si nihil offendit nisi nouitas, & illa iam uetus olim noua fuit, & hæc noua, si patiamur, olim uetus fuerit. Nimis imperiti est hominis, libros annorum æstimare numero, ac nō potius ipsarum rerum iudicio. Optarim & ipse in sacris literis, nihil esse deprauatum, nihil dissidere. Atque id ut optare est in prodiui, ita nec fuit unquam, nec futurum est unquam. Iam quid attinet istos refellere, qui non minus indocte quàm impudenter solent uociferari, facinus esse non ferendum, ut quisq; corrigat Euangelia? O uocem uix auriga dignam, nedum Theologo? Fas est nebuloni cuiuis, Euangelij codices deprauare, & nefas erit quod deprauatum est restituere? præsertim homini, ne quid dicam insolentius, in hoc genere literarum, nec indiligenti, nec inexercitato, idq; tot Græcis ac Latinis uoluminibus, tot clarissimis autoribus in consilium ascitis? Mihi plurimis argumentis uehementer probabile est, uniuersum instrumentum nouum Græce scriptum fuisse

Varia uariorū lectio.

Nouū instrumentū à Hieronymo olim instauratum.

Utilitas è codicum discordia

Iuuenus.

Aegidius Delphus.

Nouitas.

In eos qui negant esse fas ut quisq; euangelia corrigat

Instrumentū nouū Græce scriptum.

non Latine. Certe si quis excipiat Euangelium iuxta Matthæum, & unam ad Hebræos epistolam, de reliquo nulla controuersia est. Proinde qui mutare paret, quod scriptum fuit ab Apostolis & Euangelistis, in hunc iure clamitent, quod corrigat Euangelia, non in eum qui iuxta Pontificum decreta ex Græcorum fontibus, ex sacrorum interpretum sententia syncera fide reponat, quod uel à scribis erat uitiatum, uel ab interprete parum apte redditum in Latinis codicibus, cum Græce scripserint Apostoli. Sed cur hæc pluribus ago? cum diuus Hieronymus compluribus epistolis huius causæ patronum agat, qui nec ipse, cum in re non ita dissimili laborasset, calumnia caruit. Cuius emendatio si extaret, aut non fuisset nobis hoc laboris capiundum, aut fuisset quod sequeremur. Itaque te quæso lector optime, cum occurret nouatum aliquid à nobis, ne protinus ad solitæ lecti-
Lector conferrat & expendat singula. onis gustum ac saliuam reiicias, ac damnes, quasi necesse sit malum esse, quicquid diuersum est, simul & me fraudans mea laude, & te operis utilitate. Sed primum nostra conferto cum Græcis, quod quo promptius esset, illa è regione adiecimus: Expende num fidelius, num apertius, num significantius expresserim, quàm uetus interpres. Nec hic rursus protinus in ius trahant, si minus uerbum uerbo respondeat, id quod ut maxime coneris, ne fieri quidem potest. Si nefas esse ducunt, usquam à literis ac syllabis discedere, cur hic interpres passim id ausus est, aliquoties nulla nec adactus necessitate, nec inuitatus utilitate, sed uelut in re ludicra lasciuens & oscitans? Quod si licet, ut certe licet, si me comperies sententias, maiori fide reddidisse quàm ille reddiderit, ne damna quod nouum est, sed amplectere quod est rectius. Iam si collatio tibi non satisfacit, ne continuo pronuncies. Consule nostras Annotationes, quæ fortasse tibi uel autoritate testium, uel rationibus adductis satisfacient. Fit interim, ut diuersa sit lectio, fit, ut ipsæ ex uerbis complures sensus accipi possint. Nos primum unicam duntaxat lectionem proponimus. Nec enim aliter poteramus. Cæterum in annotamentis uaria referimus, aut indicantes quid nobis optimum uideatur, aut tuo relinquentes arbitrio, quid sequi malis. Sunt in quibus nostra uulgata magis probatur æditio, aut Ambrosiana lectio, quàm Græci codices. Et tamen consentientibus omnibus Græcis exemplaribus, quoniam illa mutare non licuit, Latina accommodauimus, ne non responderent, cum in hoc ipsum adderentur. Cæterum id in scholis discuti-
Addita. mus. Comperio quædam apud illos addita ex more solenni, ueluti coronidem illam sic additam precationi dominicæ, quemadmodum apud nos in calce psalmodum adijcitur Gloria patri. Ea non resecuimus à contextu, sed tamen in commentariolis admonemus addita. Nam is error minus habet periculi, cū quod frequenter comperio factum, ex alijs locis ascribit lector, quod in simili sententia deerat alibi. Attamen id quoque curauimus admonere. Proinde non ita tradimus hanc lectionem, quasi certa indubitataque sint omnia, sed quod ex nostra emendatione, accedentibus annotamentis, non mediocriter adiuuandus sit lector uigilans & attentus. Inerunt permulta quæ ceu minutula friuolaque contemnenda uidebuntur alicui. Verum qui conferet, qui expendet, qui tractabit & interpretabitur sacras
Minutula non contemnenda sacras tractantur literas. literas

litteras, is ipse comperiet, in his minutulis non minimum esse utilitatis. Ad hæc facile mihi ueniam dabit, huiusmodi minuta persequuto, qui cogitarit ad huiusmodi scrupos primi nominis autores impegisse, nonnunquam & pudendo errore lapsos esse, nimirum ipsum Hilarium, Augustinum, & inter recentiores doctissimum Thomam Aquinatem, ne iam cæteros commemorem. À quibus in hoc uersanti negotio, nonnunquam dissentire fuit necesse, quod quidem ut semper ingenue feci, ita nusquam contumeliose, ne in istos quidem procacior, quorum impudens temeritas, & insolens inscitia parum merebatur hanc ciuilitatem, in quos etiam si liberius inuectus fuisset, tamen apud eruditos omneis excusaret me Plautinum illud, Quod dignis maledicatur, bene dictum est, non maledictum. Verum malui rationem habere quid me dignum esset, quam quid isti mererentur. Erat animus, istorum ineptias omnino dissimulare, nisi libri passim manibus omnium tererentur, & oraculorum instar legerentur ac citarentur. Nec rursus id à me factum est affectate, sed obiter locis aliquot, quo posthac minus illis fidant, qui quicquid apud huiusmodi scriptores utcumque positum aut additum reppererint, id alba, quod aiunt, amissi in suos conuerterent cõmentarios: aut certe quibus autores isti magni sunt, intelligerent, ob harum rerum quas indicauimus ignorãtiam, magnos etiam autores turpiter ac plusquam pueriliter hallucinatos esse. Alioqui si quicquid in horum uoluminibus uel rideri, uel improbari poterat, persequi uoluisset, tum uere mihi inter manus nata fuisset ἰλιὰς κακῶν, ut est in Græcorum prouerbio, nec ad ea refellenda una suffecerat ilias. Cæteros autem, quos præter eruditionis commendationem ornat & uitæ sanctimonia, tantum abest, ut incessam petulantius, ut sæpenumero captatis etiam prætextibus, aut eleuem errorem, aut excussem, aut tegam. Nec mihi succensere debent, si quid lapsus est Augustinus aut Thomas, cum res ipsa clarior est, quam ut dissimulari possit. Imputent inscitiam linguarum, aut si malint, imputent illorum seculis. E re studiosorum erat, illa non omnino dissimulare. Nõ quod me putem oculatiorem summis illis uiris, sed quod alicubi fortasse fuerim attentior, & fortasse linguarum opibus instructior, certe quam Aquinas, qui Latine tantum nouit. Quos omnes, ut semper ueri fuere studiosissimi, magis propicios esse mihi confido, uel hoc nomine, quod illorum libros aliquanto reddiderim purgatiores. Quid minutius hypostigma? At tantula res hæreticum gignit sensum, quemadmodum docet Aurelius Augustinus libro de doctrina Christiana tertio, exempli causa citans illud Ioannis: In principio erat uerbum apud deum, & deus erat. Et interposita diastola, sequitur: Verbum hoc erat in principio apud deum. Hanc lectionem hæreticam appellat, uidelicet eorum, qui negabant uerbum dei, deum esse. Item illud quod est apud Paulum in epistola ad Rhomanos: Quis accusabit aduersus electos dei? Ab hoc loco quæ sequuntur, nisi per interrogationem legantur, sensum non hæreticum modo, sed prorsus blasphemum efficiunt. Quasi respondeas ad superiora, Deus qui iustificat. Deinde, quis est qui condemnet? Ad id rursus respondeas, CHRISTVS IESVS, qui mortuus est. Idem offensus amphibologia Paulini sermonis,

Thomas, laudatus.

Erasmi modestia.

Augustinus. Thomas.

Augustini in minutissimis aptissimis diligencia.

cum ait: Quod stultum est dei, sapientius est hominibus, mauult ita reddi, quod stultum est dei, sapientius est quam hominis, quod alioqui uideri potuerit incertum, dandi ne casu dictum esset hominibus, an auferendi. Atque hæc & alia his ferme consimilia multis uerbis illic annotauit uir tantus, quæ nihil negocij sit animaduertere, etiam si nullus moneat. Quid si is legisset tot portenta mendarum à nobis prodita, sublataque? tot crassissimas discussas tenebras? tot sensus præpostere non solum ambigue redditos, suæ restitutos integritati? an non hunc laborem nostrum utrisq; manibus complexus fuisset? Quædam autem tanta breuitate sunt annotata, ut ni nostram annotatiunculam ad locum ipsum conferas, non sis animaduersurus quid uoluerim. Nam quod compluribus locis occurrent eadem, id data opera factum est, quo consuleremus lectori uel parum memori, uel inquirendi laborem fugitanti. Et sanè non nihil uereor, ne quemadmodum multos sit offensura nouitas, ita è diuerso existât, quibus hoc ipsum displiceat, quicquam esse quod conueniat cum ueteri interprete. Alijs nihil probatur, quod sit diuersum: alijs ineruditum uidetur, quod non tota ratione pugnet ac diffideat. Rursus alios offendit sermo paulo purior ac Latinior, nempe hos qui nihil acutum iudicant, nisi quod prodigiosis scateat solœcismis. Alij contra fastidiunt, quicquid non referat Ciceronianum illum nitorem. Nos in hoc opere ut non affectauimus eloquentiam, ita mūdiciem, si qua in promptu fuit, non respuimus. Non offenditur deus solœcismis, at idem non delectatur. Odit superbam eloquentiam, fateor, at multo magis superciliosam & arrogantem infantiam. Nos toleramus istorum balbutiē, ferant ipsi uicissim nostram qualemcunq; dicendi mediocritatem. Verum ut aliquando finiam, quemadmodum ingenuè fateor esse permulta, quæ doctius tractari potuissent: ut non inficias eo, locis aliquot me dormitasse lassum: ita res ipsa, ni fallor, indicabit, me, post Laurentium Vallam, cui non hac tantum in parte debent bonæ literæ, post Iacobum Fabrum, uirtutis omnis & literarum antistitem: nec sine causa uersatum in hoc negotio, nec sine fructu. Bene Valento lector amice, & si quid adhuc desyderas, à præfatione quam Annotationibus præfixi, petito.

Portenta mendarum ab Erasmo sublata.

Breuitas auctoritatis.

Eadem.

In lectoribus uaria palata.

Superciliosam & arrogantem infantiam odit deus.

Laurentius Vallam, Iacobus Faber Stapulensis.

APOLOGIAE FINIS.

De hac

DE HAC POSTERI

ORI AEDITIONE;

ERASMVVS ROTERODAMVVS PIO

LECTORI. S. D.

MNIBVS omnium cauillationibus respondere, lector optime, præterq̃ quod infiniti sit negocij, nec admodum ex huius operis dignitate fore uideo, nec operapretium ullum intelligo: propterea quod qui studium hoc nostrum suggillât ac traducunt, ferè non legunt, aut certe non intelligunt nostras apologias. Et iam satis illis responsum est duabus apologijs, quas primæ quoq; æditioni, cœu dypeos, aduersus istorum tela præfiximus: præterea in epistola, qua Martino Dorpio respondemus: postremo in epistola ad insignem Theologum Henricum Bouillum. Proinde hic capitaduntaxat argumentorum annotabimus lectori, uel occupato, uel crassiori.

1 Primum illud testamur, & ubiq; testatum esse uolumus, nos nusq̃ à iudicio ecclesiæ catholicæ, uel unguem aut digitum latum uelle discedere: Quod si quid usquàm eiusmodi deprehendatur, nõ data opera dictum, sed elapsum: ut sumus homines: id iam nunc pro recantato uolumus haberi.

2 Nec præimus eruditorum iudicio, nec publicarũ scholarum autoritati præiudicamus. Manet incolume suum cuiq; iudicium. Annotationes scribimus, non leges: Et expendenda proponimus, non protinus habenda pro compertis.

3 Nec ideo hanc posteriorem æditionē immensis sudoribus parauimus, quod priori diffideremus, sed opus quod tum pro uirili, proq; temporis spacio q̃ fieri potuit optimum dedimus: nunc emendatius multo, multoq; locupletius damus. Atq; id sanè facturos nos, prima statim æditione sumus polliciti.

4 Quod in æditione prima parcus fecimus, ueriti, ne tantam nouitatem non ferrent quidam: nunc hortantibus amicis magnis & eruditis, animurq; addentibus, uberius præstitimus, ut totus noui testamēti sermo simplex quidem, sed tamē latinus esset, exceptis uerbis aliquot, & idiomatibus, quæ receptiora uidebã, quàm ut mutari possent: Sicut fides pro fiducia, fidelis pro fidenti, benedictus pro laudatus aut laudandus.

5 Neq; parum adiecimus prioribus annotationibus, & priores illas autorum nomenclatura cõmuniuimus, ob quosdam, auidioses calumniandi q̃ discendi.

6 Sed offenduntur, qui latine nesciunt: & ueteres solcecismos, quibus assueuerunt

tunē

runt, requirunt. Habent isti ueterem æditionem, per me quidem integram & intactam. Scio, plurimos ob sermonis imperitiam, ne dicam spurciciem, à sacris uoluminibus abhorrere. Boni consulent isti, si his quoq; consultum esse uoluimus, præsertim cum ipsi nihil perdant.

7 Non offenditur, inquiūt, deus solæcismis. Verum fortassis, at idem non delectatur. Excusat Augustinus sermonis uitium, non præfert. & excusat in idiotis, nō in Theologis, postremo tolerat inuitus, nā in totum mutari malit, si liceat. Quod si sensum reddit ambiguum, aut etiā peruersum, quod locis aliquot indicauimus factū, detestat. Quin & deus odit supbos Solæcistas, qui recte loquētes insectant, nec ipsi uolūt meliora discere: nec alios sinūt, ceu canes in præsepi, iuxta prouerbiū.

8 Alioquin illud ab istis requiram: utrum omnes solæcismos amplectātur, an eos tantū quibus assueuerint. si quosuis amplectuntur, cur ab istis quoq; uapulanti pueri, cū dicunt, fuit in domo tuo: aut, friget corpus meus. Imò uel in templis exhiberent omnes, si diaconus pro filio legat, pilio: aut pro Philippo, pilippum. Et tamē absurdiora sunt sæpenumero quæ cōmittunt ipsi. Quod si nulli placēt Solæcismi, nisi quibus assueuerint, iā palām est, eos nō duci iudicio recto, sed suis blandiri neuis, & eos imitari, qui cū ab aliorum hulceribus abhorreant, sua tamē familiari scabie nō offenduntur. Porrò quid interea fiet ijs, qui Solæcismis nō assueuerunt?

9 Augustinus patitur barbare dici, Iustus ut palma floriet, pro florebit: sed patitur in plebe imperita, patitur, ut eruditi p, os, cuius paternus casus sit, ossis, ossum dicant, sed quoties imperitis loquuntur, aliter non intellecturis. Iam uero cum uulgo nemo latine loquatur, quod Augustinus scribit de Solæcismis, non magis ad nos pertinet, quàm si moneret, ut apud Gallos Gallice loquens cōcionator, uerbis Gallicis uulgo notis uteretur. Alioqui cur Augustinus ipse in suis libris non solæcissat, cum sæpenumero nec ab eruditulis intelligatur?

10 Augustin⁹ nō admittit solæcismos, nisi apud imperitos, ut dictū est, & in hoc dūtaxat, ut sententiā reddāt dilucidā. At docuimus, locis aliquot interpretis solæcismis totā subuerti sententiā, & hac occasiōe magni nominis interpretes fuisse lapsos.

11 Porrò quod obijciunt, indignū esse, diuinā scripturā subjici regulis Donati: ut à uiro sancto dictū est, ita nō perinde circumspecte. Primū em̄, interpretis sermo nō est scriptura sancta, sed quod Moses aut Apostoli scripserunt. Nos interpretis sermonē emendamus, & sanctæ scripturæ suā lucē restituimus. Deinde si contumeliosum est de rebus diuinis emendate loqui, in ius uocādi sunt ueteres penè om̄es, qui non eleganter modo, uerum etiam eloquenter tractarunt res mysticas.

12 Mihi uidetur ad propagandū CHRISTI Euangeliū pertinere, ut casto puròq; sermone tradatur, quatenus licet. Recte loquendi ratio omnium est cōmunis: at uaria res est barbaries, & intellectu difficilis, quippe recedens à sermone naturali. ut nihil est dilucidius sermone recto, ita nihil facilius.

13 Quod si quis neget in hac interpretatione inesse Solæcismos, non illos quidem haustos ex Apostolico sermone, sed ex uulgi fece: consulat indicem meum: & mox, opinor, mutabit sententiam.

Ibidem

14 Ibidem uidebit, quot locis hallucinati sint interpretes etiā magni nominis, tantum ob sermonis uitium. ne quis putet nullum aliud esse incommodum, nisi quod parum munda sit oratio.

15 Porrò quanquā haud inficiamur, in Apostolorum & Euangelistarum Græco sermone nonnulla esse præter rationem grammaticam, tamen non erat causa, cur nos tantum Solæcismorum prodigiosorum adderemus.

16 Et fortassis, quod illis temporibus conducebat, ut Apostolorū oratio esset inconditior, nunc expediat mutari, quando nec Apostolico cultu nunc utuntur Episcopi, sed in omnibus splendor accessit ecclesiæ. Olim expediebat Apostolos eo sermone uti, qui latissime patebat, & à literatis pariter ac illiteratis intelligebatur (quādoquidē & CHRISTVM Syriace locutū apparet) nunc ea ratio adeo locū non habet, ut ijs qui latine didicerint, noua balbutiendi ratio sit discēda ob interpretis nō Apostolorū solæcismos. Proinde, ut olim abusi sunt Apostoli ea lingua, quā repererunt uulgo maxime cōmunē ita nunc cōducibile fuerit, sacras literas eo sermone tradi, qui sit omnibus latine doctis communis. Conuenit em̄ id esse cōmunissimū, quod est rectissimū. quod dictū est de sermone Apostolico, idē ualet in oratiōe ueterū interpretū, cū sermo Rhoanus adhuc esset promiscue multitudini cōmunis.

17 Si ob eā causam diuinos libros expedit inerudite uerti, quo possint à plurius intelligi, potissimū uertendi essent in linguam Gallicam, aut Germanicam.

18 Si non licet Christianis recte loqui, cur Augustinus grāmaticā recte loquēdi magistrā, ponit inter artes necessarias ad sacrorum uoluminum intelligentiā? cur tot grammaticorum scholis plena sunt omnia? cur tot laboribus excrucietur ætas illa rudis? an ut discat mendose loqui?

19 Vt nihil aliud sit commodi, certe hoc boni habet sermonis elegantia, quod simplex sit & naturalis, cum in emendate loquendi sexcentæ sint species.

20 Etiam si nos in sermone Apostolorū, ne syllabam quidē mutamus, imò sermonē illorū, uitio libratorum aut alioqui deprauatū, restituiamus. Proinde ne quis clamet: hic corrigit Euangelium, hic emendat precationē dominicā: sed, hic codices Euangeliorū à mēdis repurgat, nec magis obiurgāndus sum, quā qui scopis euerit sordes è templo. Non enim quicquid in templo est, continuo sanctum est.

21 Iam si, quicquid hic uertit interpres, spiritui sancto libet ascribere, & ob id nefas esse, quicquā hinc demutare: cur audet reprehēdere Hieronymus, qd' apud hūc legitur? cur audent diuersum legere, Cyprianus, Ambrosius, & Augustinus?

22 Hieronymus in præfatione ad Desyderiū, plurimū interesse putat inter uertem & interpretē: ibi, inquit, spiritus uentura prædicat, hic eruditio & uerborum copia, ea quæ intelligit, transfert. & tamē hic Hieronymus agit de Septuaginta, quorum autoritas penē fuit sacrosancta. At nemo nouit, quis hic fuerit interpres, nam innumeros fuisse testatur Augustinus, atq; eos admodum tenuiter eruditos.

23 Arbitror non plus honoris huic interpreti deberi quā Septuaginta, quorum æditionem non raro sequuntur & apostoli, sed horum translationem mutauit ecclesia, simul atq; nacta est meliorem.

Vtrum

24 Vtrum autem uolunt huic uni hoc honoris haberi, an interpretibus omnibus: si huic uni, causam adferant, cur huic potius quàm cæteris, si debetur omnibus, cæteris nimirum antiquatis facta est iniuria.

25 Non idem honoris debetur interpreti & Euangelistæ, alioqui quisquis concinnat aut describit codicem Euangelicum, hoc honoris sibi postulabit. Versantur omnes in re Euangelica, sed dispari functione. Imò diuus Hieronymus interpretum operam, qua nobis sacros libros in aliam linguam transfuderunt, confert cum studio M. Tullij, quo quædam Xenophontis, Platonis ac Demosthenis opuscula latinis dedit.

26 Quod si iuxta Hieronymum optimus interpres est, qui linguas & rem optime teneat: opinor me neutra in re hoc certe interprete uideri inferiorem.

27 Porro si prorsus in Interprete requirunt afflatum spiritus sancti: quid obstat, quo minus & nobis adsit cõmunis omnium Christianorum spiritus, qui solet uberius opitulari his, qui suam quoque industriam adiunxerint.

28 Audio quosdam adeo superstitiosos, ut nihil patiantur immutari à uerbis Euangelistarum in uertendo. Quasi uero istuc uertere sit, ac non potius peruertere. Duabus rebus constat oratio, uerbis ceu corpore, & sententia uelut anima. Si utrumque reddi potest, non obsto, quo minus fiat. si non potest, præposterum fuerit interpretem uerborum tenacem, à sententia recedere.

29 Si prorsus contendunt uerbum esse uerbo reddendum, cur toties à uerbis recedit interpres, aliquoties nulla inuitatus commoditate? Si licet, utique semper hoc spectandum erit interpreti, ut sententiam bona fide uerbis quàm aptissimis efferat.

30 Nec constat nec probabile est, hanc, qua uulgo utimur, æditionem, ullius Synodi autoritate fuisse comprobata. Neque probabile est, in Synodis hac sola patres uisus fuisse, quæ ex Græcis, Latinis ac Barbaris constabant: quorum alius Græce citabat, alius Ambrosium sequebatur, alius Cyprianum, aut alium quempiam.

31 De Septuaginta non ueretur pronunciare Hieronymus, illos uertisse uerbis ambiguis, quod non intelligebant: & alibi conuersionem illorum mendacium appellat. Cur igitur putemus sacrilegium esse, si quis ab hoc ignoto dissentiat?

32 Sed utitur iam annis aliquot ecclesia Rhomana, utitur sed non sola, nam & Hieronymum legit, & Ambrosium, & cantus ecclesiasticus sæpenumero discrepat ab hac æditione, nec sic utitur, ut decernat, nihil illic esse, quod possit reddi melius.

33 Diu usa est ecclesia ueteri conuersione ueteris testamenti, quæ quod septuaginta Græce uerterant, ad uerbum reddit sermone prorsus absurdo: quod palam fuerit, si quis legat Augustinum De locutionibus, nec ideo respuit commodiorem interpretationem, quæ priori substituta est per Hieronymum, ut arbitrantur.

34 Quod si quis omnino contendat, nusquam ab interprete dissentiendum esse: Primum excuset ea loca, in quibus ostendimus illum palam uel dormitasse, uel lapsus esse, uel ita inscite reddidisse Græca, ut ob illius ineptam interpretationem summates Theologi, qui tantum latine sciebant, turpiter lapsi sint. Hæc si notiora sunt, quàm ut negari possint, fateamur, interpretem hominem fuisse, ne quid dicam acerbius.

Etiam si

35 Etiam si pleraque sunt eiusmodi, ut probabile sit, uitio librariorum inducta fuisse: ut interpretatione approbet ecclesia, certe deprauatione non approbat.

36 Neque quicquid receptum est in usum ecclesiasticum, continuo receptum est iudicio. Quaedam casu irrepunt, ad quae conuiuet ecclesia, praesertim si non uideantur ad fidei morumque periculum pertinere. Imò fieri potest, ut in hoc genere quaedam ad tempus ignoret ecclesia.

37 Cum Damasus hoc negocij daret Hieronymo, ut nouum testamentum ex Graecorum fontibus emendaret, habebat nimirum iam tum ecclesia, quod legebat: & fortasse seculis aliquot legerat: Id si syncerum erat, quid opus erat emendatione Hieronymi? Sin corruptum, palam est ecclesiam ad tempus uti, quod sit in melius uertendum. Idem dico, de uetere testamento.

38 Non ideo uacillat autoritas scripturae sacrae, si mendae tollantur è codicibus, imò potius uacillaret, si constet, nos uti deprauatis exemplaribus: atque id certe negari non potest.

39 Optandum, ut nullum mendum insit sacris libris, & id quoad fieri potest, enitendum est: Verum id non contigit post annos mille trecentos, nec fortassis unquam continget ad plenum. Bene nobiscum agetur, si quominimum insit mendarum.

40 Proinde ne nos quidem profiteamur, omnes mendas à nobis sublatas: plurimas certe sublatas audebimus profiteri: & nos rem eò deduxisse, ut posthac codicibus quam minime mendosis uti liceat, si quis hoc filum secutus, emendare uelit, cum autoritate Pontificis Romani.

41 Nos enim non sic proponimus hanc aeditionem, ut uelimus per omnia haberi emendatam: sed quod apud Graecos frequentissimum habetur, maximeque constans, id uertimus: indicantes, ubi nostra cum Graecis consentiant, aut dissentiant, & quid nobis rectissimum esse uideatur.

42 Scio res sacras reuerenter ac religiose tractandas: Et idcirco, licet in infima functione uersantes, tamē omni qua licuit circumspectione sumus usi. Contulimus utriusque linguae uetustissimos ac probatissimos codices, nec eos sanè paucos. Excussimus ueterum ac recentiorum commentarios, tum Graecos tum Latinos. Obseruauimus, quid diuersi legant. Pensitauimus ipsius loci sententiam: atque ita demum pronunciauimus, quid sentiremus: Imò ne pronunciauimus quidem, sed lectorem admonuimus, suum cuique iudicium liberum relinquentes.

43 Thomas, Lyrensis, & Carrensis, alijque his obscuriores, satis habent annotasse: alia litera sic habet: quod sic in codice quoquam scriptum, aut fortasse deprauatum offenderint, & uidentur rem utilem praestare. Et nobis obstrepitur, qui tot argumentis, ac summorum uirorum autoritate ueram lectionem restituimus?

44 Si uarietas abrogat fidem libris, iam olim uariabant codices, & tamen adhuc sacris libris sua constat autoritas.

45 Si loca quaedam deprauata fidem eleuant arcanis uoluminibus, iam olim id usu uenisset temporibus Origenis, qui Homilia in Matthaeum octaua quaeritur hac de re his uerbis: Multam enim differentiam inter exemplaria inuenimus,

Gg siue

siue per negligentiam scribentium, siue ex temeritate quorundam, siue propter eos, qui negligunt emendare scripturas, uel propter eos, qui quod ipsis uidetur, in emendationibus uel adiungunt, uel subducunt. Audis lector, iam tum uariasse libros: audis fuisse deprauatos: audis quædam adiecta, aut subtracta?

46 Atque ut ille non est ausus, in nouo præsertim testamento, pronunciare per obelos & asteriscos, sed tantum admonere lectorem: ita nos, quid nobis uideretur, & quamobrem uideretur, ostendimus.

47 Hoc fortasse uincimus Origenem, quod illi nihil erat, quod sequeretur in nouo testamento, præter codices græcos. Nos Græcos contulimus cum Latinis, & ab utriusque linguæ probatissimis interpretibus adiuti sumus: cum is penè primus scripserit in libros diuinos.

48 Si quis contendit, nullum omnino mendum esse in libris sacris, quid fiet his locis, quæ tam palam deprauata sunt, ut nulla sit tergiuersatio? Sin fatentur aliquot locos uitiatos, cur non sinunt corrigi, quicquid corrigendum esse uidetur?

49 Sed audio quosdam ita loqui: Rem amplectimur, sed offendiculum datur multitudini, si senserit in libris, quos hactenus secuti sumus, inesse quicquam uel uiciatum uel non intellectum. Primum non ista scribuntur multitudini, sed eruditis, & præcipue Theologiæ candidatis: Hos offendi non oportet. Neque nos correctionem appellamus laborem nostrum, sed annotationes. Neque cuiquam molesti sumus, aliter citanti, & ueterem, aut etiam deprauatam æditionem sequenti: Ab ipsis potius nascitur offendiculum, qui in publicis concionibus, qui in computationibus, qui in uehicularum ac nauibus apud idiotas ac mulierculas uociferantur esse, qui sacros libros & præcationem dominicam emendet.

50 Misera uero conditio sacrorum uoluminum, si horum autoritas pendet ab indoctis, ut ferè sunt, librarijs, aut temulentis Typographis.

51 Non uociferantur in eos, à quibus palam est sacros codices uitari quotidie, cum sint illiteratissimi, qui hoc audent. In me clamitant, hominem in hoc certe genere studij, quod à linguarum peritia pendet, nec omnino indoctum, opinor, nec inexercitatum. Illis temere licet pro suo arbitratu deprauare. Mihi non licebit ex fide ueterum codicum, ex probatissimorum interpretum autoritate restituere.

52 In illis non requirunt autoritatem, satis est illitum esse chartas. In me requirunt. Cur, inquiunt, credamus Erasmo? Imò si Erasmo diffidunt, fidant Theologo. Nam si mihi tradita est autoritas interpretandi sacras literas, mirantur si auisim de lectione quicquam hiscere.

53 Quanquam non postulo, ut mihi credant. Credant uetustis & emendatis exemplaribus, credant græcæ ueritati, præsertim ubi horum lectio cum orthodoxorum interpretatione congruit. Postremo nec his credant, sed rem secum expendant, non mordeant admonitorem.

54 Hieronymo mandauit Damasus. Mandauit, sed ut amicus, non ut summus Pontifex. Mandasse legimus, approbasse non legimus. Postremo extra controuersiam est, non extare castigationem Hieronymi. Et constat, hanc rursus uitiatam,

tiatam, ut maxime demus, fuisse Hieronymo castigatam.

55 Nihil, inquit, tentandum absque Synodi autoritate. Quid magis ridiculum dici possit. Vt mihi liceat admonere, quid uel à scriba uideatur corruptum, uel ab interprete melius reddi potuerit, præsertim ex ueterum sententia: tota Synodus erit conuocanda? Cotidie noui scribuntur commentarij in sacras literas, proponuntur oracula de rebus grauissimis, nec ulla Synodus requiritur.

56 Quid si nouum testamentum uertissem carmine, quod fecit Iuuenus, aut paraphrasi dilucidius explicuissem, an ob eam rem putant indicendam fuisse Synodum? Nunc tantum quod est in Græcis uerto, aliquoties non probans, quod apud illos legitur.

57 Quod si nefas iudicant quicquam extare diuersum ab hac æditione, abolendi essent Ambrosiani commentarij, supprimendus Cyprianus, Hieronymus & Augustinus, nihil attingendum Græcorum interpretum. Atque eadem ratione nefas habebitur, nouum ac uetus testamētum ædidisse græce, quod nuper ex Aldi mei prodijt officina.

58 Nos opus hoc dedimus, non, unde nō liceat dissentire, sed quod ad emendandos pariter & intelligendos sacros libros magnopere conducit. Et ut nos proponimus, ita probat suo scripto LEO. X. Pontifex uere maximus: hac quoq; parte consultum esse cupiens religioni Christianæ.

59 Tot mendas sustulimus, tot loca male reddita explicuimus, tot prodigiosos solæcismos amouimus, tot nodos, in quibus hæserunt & ueteres, extricauimus: tot insignes lapsus autorum indicauimus, tot amphibologias refecimus, tot hyperbata digessimus, ut finiam, tot sensus antehac obscuros ac nubilos illustrauimus, tantam utilitatem gratis detulimus, & uociferantur quidam aduersus benemerentem.

60 Iam non me clam est, hoc male habet quosdam, quod à magni nominis scriptoribus dissentiam. Qui fauent Augustino, frendent, me non per omnia cum illo sentire. Qui Thomæ addicti sunt, dolent illum attingi. Minoritæ nollent refelli Lyranum, aut Scotum. Atqui si hanc accipimus legem, à nemine profusus licebit dissentire, cum ipsi tamen inter se dissentiant. In hoc opere, ueritatis maior quæ autoritatis erat habenda ratio.

61 Non est contumeliosum à quamlibet probatis autoribus dissentire, si rationibus adductis id facias. Hoc interest: sunt, à quibus par est reuerenter dissentire, uelut ab Hieronymo; ab Ambrosio, ab Augustino. Sunt, quibus hoc reuerentiæ non debetur, Thomæ fortasse debetur, Lyrensi aut Carrensi non debetur, neque doctrinæ, neque sanctimonix nomine. Et referebat, hos aliquot locis taxari, quod uiderem solos mira fiducia, sed nullo iudicio passim legi.

62 Sed cauillor in hos fortassis uno aut altero loco: Primum ipsis imputetur, qui tam ridicula scripserint, non mihi. Deinde si stomachantur, quod hos aliquoties attingo, cur non magis agnoscunt ciuilitatem meam, cum ad tam multa conuideo? quæ nequaquam præteriturus eram, si animi causa taxassem illos. Quod

Gg 2 aliquoties

aliquoties attingi coëgit studiorum utilitas, quod rarius id facio, datum est Christianæ modestiæ.

63 Verum hoc ipsum, ni fallor, offendit plerosq̃, quod admonentur, quasi hæcenus aliquid ignorarint in his literis, quarum scientiam profitentur: & pudet quæ imberbes didicere, senes perdenda fateri. Primum nimium arrogans sit, qui profiteatur se nihil nescire, deinde taciti hæc quoq̃ discant, & desinent ignorare. Hac uia probum hoc optime effugerint.

64 Quod si usque adeo inuisa est nouitas, ut ferri non possit, fuit & hæc æditio, qua nunc utimur, olim noua. Et stultissimum est, rerum æstimationem ab annis sumere. Hac æstimatione res prædara fuerit ebrietas, quæ est uetustissima: & ex prisca usque seculis in hanc ætatem deducta. Quin rem ipsam potius quàm annales expandimus?

65 Si nouitas offendit, nos uetera instauramus, & nouitatem excludimus. Nam posterior est æditione, deprauatio. Si qui sunt, qui non possunt mutare saluam, quam à pueris imbiberunt, manet istis sua uetus æditio, si uolunt, tum dilucidior, tum emendatior: si nolunt, eadem & sui similis. Si glandes istos obstinate delectant, saltem ne inuideant ijs, qui tritico uesci malunt.

66 Vtrum quæso fas est, post ueteres aliquid inquirere, an non? Si fas non est, cur ausi sunt Alexander ac Thomas, & post hos alij complures, totam Theologiæ faciem immutare? Si fas, cur nostris obstrepunt studijs, præsertim cum & nullius iudicio præscribant, & ueterum autoritate nitantur? Etenim si fas est inducere noua, multo magis fas est reuocare uetera.

67 Si nihil aliud quàm codices nostros emendassem ex Græcis exemplaribus, comprobanda erat industria, qui id conatus essem, quod Augustinus nõ uno in loco feri iubet. Nunc nõ hoc cõtentus, ex orthodoxorũ cõmentarijs rem peto.

68 Vt donemus, nihil esse mendii in libris nostris, tamẽ multis de causis oportebat ad fontes confugere, ob amphibologias, ob quædam obscure reddita: ob Emphasim Græcanicæ phraseos, quæ sæpenumero reddi non potest: ob gratiam idiomatis, quæ in uertendo non respondet.

69 Vt donemus Græcorũ libros æque deprauatos esse ac Latinos, tamen ex collatis exemplaribus æque deprauatis sæpe deprehendit uera lectio: quod sæpenumero fit, ut quod hic casu deprauatum est, in alio codice reperiatur integrum.

70 Augustinus in epistola LIX. non audet respondere, rogatus de sententia uersiculi cuiusdam ex psalmis, nisi consultis libris Græcis. Idem ueteris testamenti nouicq̃ libros cum Græcis contulit, nimirum diffusus uulgatæ interpretationi, id quantum habeat utilitatis in ueteri testamento uiderint alij, certe in nouo necessarium est. Et nos nõ dubitamus de omnibus pronunciare, freti uulgatis codicibus?

71 Hieronymus laudat studium mulierum Germanarũ, quæ Latinum psalterium cum Græco contulerint, cum id ab Hebræorum fontibus manarit: & nos absurdum putamus idem fieri in nouo testamento, quod totum, aut penè totum fluxit à Græcis.

Sed

72 Sed audio quosdam in totum abrogare fidem Græcorum libris, posteaq̄ se semouerunt ab ecclesia Rhomana. Atqui eadem de causa, nō est fidendum Hebræorum libris, quod illi sint infensissimi, nō solum Rhomano Pontifici, sed Christo, & Christianis omnibus. Et tamen Hieronymus illis fides est id temporis, cum maxime fuisset tempestiuum deprauare, si quid deprauare uoluissent.

73 Si Græcis in animo fuisset deprauare codices suos, his potissimum locis deprauassent, in quibus à nobis dissentiunt, ueluti de processione spiritus, aut si quid aliud est eiusmodi, at in his nobis consentiunt. Nec ullus locus proferri potest, qui hoc nomine suspectus haberi possit.

74 Aristoteles apud nos habet autoritatē suam, cum plus sit q̄ schismaticus, uidelicet à Christo alienissimus. Et Græcorū uoluminib⁹ nulla erit apud nos fides.

75 Si olim deprauati sunt Græcorum codices, iam adhuc erant orthodoxi: Sin nuper à schismate, qui sit, ut horum codices cum ueterum libris consentiant. Nisi forte tam impudens erit aliquis, ut dicat, uniuerfos codices, & interpretū commentarios simul esse uitiatos à schismaticis.

76 Ego magis suspicor, si quid deprauatū est in Græcorū libris, id à Latinis exemplarib⁹ fuisse p̄fectū: posteaq̄ Rhomana ecclesia cœpit absorbere Græciam.

77 Nec tota diuulsa est à nobis Græcia, Creta Christum agnoscit, agnoscit Rhomanum Pontificem, cur horum libris diffidimus. Et ab his potissimum nobis ueniunt exemplaria.

78 Risit olim Heluidiū Hieronymus, qui sibi stultissime persuaserit, Græcos codices esse corruptos: ac dictum hominis stultius esse putat, q̄ ut sit argumētis refellendum. Et tamē iam tum Oriens fermè om̄is hæresibus feruebat Arrianorū & Origenistarum: ab his magis timendum erat exemplaribus, q̄ à schismaticis.

79 Damnauit ecclesia quasdam Græcorum opiniones, codices Græcorum nunquam damnauit. Et cur nos damnamus, quod non damnauit ecclesia. Imò cur non habemus fidem his, quibus fidem haberi uoluit ecclesia.

80 Iam quod à quibusdam studiū hoc nostrum contemnitur, ut humile ac puerile, qui circa syllabas ac uoculas laborem, non ita ualde me mouet. Ego magnum arbitror, quicquid ad rem theologiam pertinet. Et cum non ignorarem, quantum reuerentiæ sacris libris debebatur, mihi conscius sumpsi, quod in eo munere uideretur infimum.

81 Sit hoc grammaticum, sit puerile, sit triuiale, modo fateantur esse necessarium. Ut nihil aliud doceam q̄ rectam lectionē, nimirū turpe est hoc ipsum nescire magnos Theologos. Et tamen hoc manifestius est, q̄ ut negari possit: posteaq̄ hic lapsus deprehenditur Augustinus, lapsus Thomas, lapsus Lyrensis, & Carrensis: posteaq̄ frequenter audiamus hos, qui concionantur in templis, etiam thema, quod proponunt, perperam intellectum adducere.

82 Scrupi sunt quàmlibet minuti, sed ad hos impingunt frequēter οἱ τὸν ἕλιον ὑπερφρονῶντες. Si iuxta Chrysostomū & Augustinum, articulus ὁ, hoc est minutissimum elementū, additum aut omissum, sensum facit orthodoxum, aut hæreticū:

Gg 3 si idem

si idem efficit hypostigme, non suo posita loco: quid est, cur hæc ut minuta negligamus, quæ tantum habent momenti?

83 Quamquam hæc minus negligenda uidebuntur, si quis periculum fecerit, quantis hæc minuta constant sudoribus: Aut si quis aggrediat tractare scripturam diuinam, & in ea, sicut oportet, rimari curiose singula. usu sentitur utilitas, non tumultuaria lectione. Postremo desinet contemnere, qui non unam aut alteram annotationem, sed uniuersum opus expenderit. Tu mihi ociosus ac supinus hunc aut illum locum expendis, & uideris tibi copiosius ac doctius tractare potuisse. Poteram & ipse, si decem modo fuissent excutiendi. In tot milibus hanc præstare diligentiam difficillimum est.

84 Augustinū non pœnitebat operæ suæ, cum huiusmodi quædam annotaret in libros Pentateuchi, non ex fontibus Hebræorum, sed ex græcis uoluminibus. Is rem annotatu dignam duxit, quod in sacris literis reperiatur uerbum multitudinis numero additum nomini, rem significanti, quæ cōstet ex multis. Quod genus est: Dimitte populū meū, ut seruiant mihi. Itē: Omnis terra adorēt te. Præterea quod in hac oratione: Si interrogauerit te Esau, dicens: Cuius es tu, & quo uadis, & cuius hæc, quæ antecedunt te? Et dices, pueri tui Iacob: postremo loco redundet, coniunctio, &. Rursus quod in hoc sermone: Tu autē testamentū meum cōseruabis. Conseruabis, positum sit pro conserua. Rursum, quod hæc uerba, quæ sunt in Leuitico: *ἀκάθαρτος ὢν, ἀκάθαρτος ἔσαι*: putat ad hunc modū uerti posse, immūdus existens, immundus erit. Et tamē participiū existens, nō esse ab existere, sed ab esse, cū græce sit ὢν, quasi dicas, essens. Præterea quod docet, mulierē dici, quæ uirgo sit, cū hebræam uocem nesciat, unde pendeat quæstio. Item quod *ὄφιμορ* græcū, parū latine dicatur ferotinū. Ad hæc tam puerilia nō grauatus est descendere tantus episcopus. Quid ipse Hieronymus, nōne quædam annotauit, quæ friuola uideri possent, si quicquam omnino friuolum esset in sacris libris? In epistolam ad Ephesios cap. 5. in Pauli uerbis: Propter hoc relinquet patrē & matrē &c. annotauit, *ἀντὶ τούτου* dictū, pro *ἐνεκεν τούτου*, cum utraq; dictio probe quadret, & eundē efficiat sensum: uice uxoris relinques patrē & matrē: Et, causa uxoris relinques patrē ac matrē. Idem in epistolam ad Philemonē indicauit, *ἀγαπητόν* magis sonare diligibilem quam dilectū, qui græce dicatur *ἠγαπημένος*, iterū in epistolam ad Rhomanos: *παντὶ τῶ ὄντι ἐν ὑμῖν*, omni dictum esse pro omnibus, cum utroque modo dicatur idem: quisquis est inter uos, & omnibus qui sunt inter uos. Iam uero quid cōmemorem, qualia sint pleraque, quæ Hieronymus annotauit in libello, quem de castigatione psalterij scripsit ad Suniam & Fretelam.

85 Nullus igitur reprehendat, si argumēto suscepto respondeo. Mihi abunde satis est, si nullus ante me plus præstitit in hoc scripti genere. Quid alij possint, aut præstituri sint, nescio. Certe optarim existere permultos, qui me prorsus obscurarent. Imò uel reprehendi gaudebo, si quis industria sua rem tam sacram, à nobis utcumque tentatam, adiuuerit. Absit modo procacitas, quam foedam & indecoram sibi ducunt & Ethnici.

Meminerit

86 Meminerit is, qui reprehensionē parat, se quoq; hominem esse, neque minus labi posse reprehendendo, quàm potuerit autor operis scribendo. Quanquàm longè plus ueniæ debetur ei, qui prodesse studens, in ingenti opere dormitauit alibi, non assecutus, quod uoluit, quàm ei, qui in alieno libro cupiens ingeniosus uideri, uenatur quod carpat, & tamen hoc ipsum perperam facit.

87 Sic oportet ad librū legendum accedere lectorē, ut solet ad cōuiuū cōuiuā ciuiliſ. Cōuiuator annitiſ om̄ibus fatiffacere: & tamē si quid apponit, quod huius aut illius palato non respōdeat, urbane uel dissimulant, uel probant etiam, ne quid cōtristent cōuiuatorē. Quis em̄ eum cōuiuam ferat, qui tantū hoc animo ueniat ad mensam, ut carpens quæ apponuntur, nec uescatur ipse, nec alios uesci sinat.

88 Et tamen his quoq; reperias inciuiliores, qui palam, qui sine fine damnent ac lacerent opus, quod nunquàm legerint. Atq; hoc sanè faciunt, qui se Christianæ pietatis doctores profitentur, & religionis antistites: cum sit plusquàm sycophanticum, damnare quod nescias.

89 Nec intelligunt, quantū abesse oporteat linguā pphetici canis, quæ lingo do medet hulerib⁹: à lingua uiperæ aut aspidis, cuius uenenū immedicabile. Nec cogitant, quantū discriminis sit inter hierophantam, & sycophantam.

90 Cum Theologorū scholæ, nec Scotū, nec Petrū Lombardum, nec Occam, nec Thomam, nec Augustinū, nec Ambrosium, nec Hieronymū, nec Hilariū, nec Cyprianū, nec Chrysolomū, nec Ioannē Damascenū, nec Origenē, imò nec Petrum apostolum prorsus ab errore liberent, & ab eo quidem errore, quem si tuearis, hæreticus sis: cur nostra tam iniquo legunt iudicio?

91 At summis illis, inquit, hoc ciuilitatis debetur, tibi non item: imò quo magis præcelluerunt illi uel dignitate uel eruditione, hoc minus ueniæ debebatur. Neque enim, opinor, isti me inter usque adeo indoctos numerant, quos non oporteat quicquam omnino scribere.

92 Nomen hæreseos quo grauius est, & inuisius Christianis auribus, hoc turpius est, id temere cuiquam impingere. At isti nihil magis habent in promptu, nec dubitant hæresim indamare, priusquam circumspeciant, qua de re loquantur. Et quemadmodum uno sue grunniente grunniunt omnes, ita ad huius aut illius clamorem omnes eiusdem factionis sodales uociferantur hæresim.

93 Ita ualde Christiani uideri uolunt, si in Christianum sint fortiter contumeliosi. Idc̄ quo possint impune, principum tyrannidi fauent, & Rhomano Pontifici semper adulantur, pessime interim de illo sentientes, cui putant quicquam esse charius, quàm quod ad Christi gloriam & gregis salutem pertinet.

94 Qui simpliciter errat, fraterne monendus est. Qui nihil aliud q̄ prodesse studuit, cum fauore & candore legendus est. At mirum q̄ isti sæuiunt, quo fastu, quo supercilio censuram agunt, frequenter ubi rem non intelligunt. Nam id accidisse, docere si libeat possim: qua re quid potest esse turpius?

95 Origenes aduersus Celsum plusq; hæreticū, qui totā Christi uitam indignissimis cōuicijs lacerarat, argumētis egit, nō cōuicijs. Augustinus cū Pascētio di-

sputans, semper clarissimū uirū appellat, cū is iuxta Arrianorū dogma negaret hominon patri filiū. Cum Pollētio, de diuortio sic disputat, ut nulla sit usq; hæreseos mētio. Ad Madaurēses idololatrias honorifice rescribit, fratres dilectissimos, & dominos p̄dicabiles eos appellans: nec grauat causam illorū sibi cōmēdatā adiuuare.

96 Inquisitoribus hoc datum est negocij, ut indices sint, non iudices: doctores, non sycophantæ: monitores, non calumniatores: fidei custodes, non sub fidei defendendæ prætextu tyrannidem affectantes.

97 Hæresis non est, ubi non est ambitio, ubi non est malicia, ubi non est arrogantia comes pertinacia. Nec in quouis errore hæresis est, sed in ijs duntaxat, quæ proprie ad catholicam fidem pertinent.

98 Quam iniquum est, impune impingere tantam contumeliam: nec uictori ullum præmium aut talio, nisi quod elapsus uideatur.

99 Christus ipse nō extinguit linū fumigans, nō cōminuit baculum fractum: & nos ob humanū lapsū, imō ob fastū nostrū alienam erecta feliciaq; ingenia.

100 An non turpissimum est, à magnis olim Theologis damnatas fuisse Pici Mirandulani conclusiones, ut impias & hæreticas: quæ nunc ut Christianæ piæq; leguntur ab omnibus, non sine applausu Theologorum?

101 Iam sentio quosdā esse, qui carpēdis aliorū scriptis famā aucupant, cōpendiaria quidē, sed sceleratissima uia. Olim tibicen ille meliorē parandi subito nominis uiam monstrauit, ut doctis ac uulgo celebribus se probaret: qd' horū suffragijs futurū esset, ut à populo quoq; probaret. Quis autem genius malus hanc rationē cōmōstrauit? Ingerūt se trāsuerim in opus alienū, & unū aut alterū locū uellicant, moxq; famam, quā alius cōpluriū annorū uigilijs sibi parauit, uno æquant die, nec æquant modo, uerū etiā superant: nam doctior habet qui reprehēsor ac censor est.

102 Quod hoc est ingratitudeis genus, totius operis laudem sibi uindicare, ob unum aut alterum locum castigatum: cum dissimulet interim, se tot locis fuisse adiutum? Perinde quasi, si quis donatus sexcentis aureis, unum alterum ue ex his ὑπόχαλκον καὶ κίβδηλον fuisse clamitet.

103 Si detestandæ ingratitudeis est, bñficiū acceptū inficiari: quale uidebit, p̄ gratis collato officio cōtumeliam reponere? Et si inciuilis habet, qui donaticij equi dētes inspiciat: q̄lis habebit, q̄ in ope necessario nihil aliud querit, nisi qd' arrodat?

104 Si quis existat prorsus ἀναλόγητος, & indoctus, qui pio quodam animi studio gratis concinnet, aut sarciat codices Euangelicos: nōne futurum esset, ut omnes huius pietatem exoscularentur? Nonne huius hominis memoriam suis fastis inscriberent? Et in hoc officio, quod longe plus adfert utilitatis, & nobis non paulo pluris constat, tam sunt ingrati quidam.

105 Si quis donet istos nouo pallio, si quis accipiat cœna lautiore, si quis nummis aliquot donet: tantum non adorant, pietatem hominis ubique prædicant: sua merita, quibus abundant scilicet, illis impertiuntur. At hoc meo beneficio magis egebant, & oblatrant benemerenti.

106 Porro quod obiter admonuimus quædam, quæ uidentur dissonare cum his,

his, quæ publicitus recepta sunt in scholis, nec sine causa fecimus, nec odiose tamen. Fortassis expediret reipublicæ Christianæ plura conuelli, quæ nunc uelut oracula publice docentur: cum priuatim fateantur se diuersum sentire.

107 Alius hoc agit, ut orbis sit Thomista: alius, ut Scotista: quin illud potius agimus omnes, ut orbis sit Christianus?

108 Iam audio iactare quosdam, à me permulta præterita, quæ forent annotatu digna. Primum illud lectorem admonitum esse uolo, me nõ persecutum esse, quicquid in nouo testamento uideretur annotandum, sed ea duntaxat, quæ adlectionis sinceritatem pertinent. Etiam si hic quoq; multa prudentes omisimus, ne lectorem oneraremus. Quod si quis adijciat nostris, gratulabor etiam utilitati publicæ. Imò si à nobis alicubi dissentiet, modo id agat argumentis non conuicijs, ut erudito dignum est: non offendar. Argumenta possunt honeste refelli argumentis: conuicia conuicijs retaliare, turpe est: cum interim ferre sit molestum. Qui rationibus agit, simplex negocium & sibi sumit, & exhibet responsuro. At qui contumeliose dissentit, duplex sumit ac facessit negocium, geminumq; malum accersit, dum & famam lædit alienam, & sibi ipsi maledicentiæ suspicionem conciliat.

109 Prodesse ut pulcherrimum est, ita difficillimum. Lædere ut facillimū est, ita sceddissimum. Cur hæc posterior pars plerisq; magis placet? In altera se magnos declarent, qui famam affectant apud posteros, homine Christiano dignam.

110 Si qua mihi foret incantatio, qua possem nouum hoc aspidum genus sopire, non grauarer uti. Nunc quando id non datur: aduersus istorum uenenata sibilata, bonorū fauore, uelut antidoto, me consolor. Oblatrant, sed inter eruditos ferè nulli: complures ex eo hominum genere, qui se deuouisse uidentur dijs manibus, si queant bonas literas, hoc est, omneis, quas ipsi non didicerunt, funditus extinguere. Nam negligendos, opinor, idiotas ex media uulgi fece, unà cum superstitionis mulierculis: quos isti uel redemerunt ad uociferandum, uel subornarunt. Aduersus horum maliciam, primū omnium me consolatur recta conscientia, & Christus agonotheta noster: deinde tot hominum iudicia, quorū alios uitæ sanctimonia, alios insignis eruditio, alios fortunæ splendor, alios ecclesiastici muneris dignitas, quosdam hæc omnia simul à contemptu uindiciant. Quorum suffragium hoc ponderis plus habere debet, quod horū nemo sit, cuius fauorē aut emeruerim officio, aut precibus sim eblanditus. Literis ex omni terrarū plaga missis, mihi cotidie gratias agunt, quod meis lucubrationibus, qualibuscunq;, sint inflammati ad bonæ mentis, ad sacrarum literarum studium: & qui nunq; Erasmus uiderunt, tamē ex libris cognitum amant. Nullus est in his à me prouocatus, ut modo dixi, nec est cur mihi blandiantur, aut uenentur aliquid ex me. Experta utilitas, & gratus animus hæc mihi parauit suffragia. Vt omnibus in commune laboraui, ita gratias agunt omnes, cuiuscunq; gentis, cuiuscunq; ordinis. Hoc ego præmium pulchrius esse duco, q̃ si contigisset episcopatus. Agnoscit officium meum Italia, præcipue Roma & Venetia. Tot Cardinales fauent nostris laboribus: sed præcipue uir in literis grauioribus absolutissimus, Reuerendissimus Cardinalis Dominicus Grymanus

Titulo

*Scilicet / ymaginibus / episcopatus /
vulgi /
Quis me nō potest potius /
dramati /*

Titulo diui Marci, & omni ornamentorum genere cumulatissimus D.R. Cardinalis Titulo Sanctorum quatuor. Quin ipse totius reipublicæ Christianæ princeps LEO decimus, ut ad priorem æditionem literis humanissime scriptis adhortabatur, ita nunc ad hanc posteriorem rursus adhortatur, ut interim non commorem episcopos, & eruditorum hominum centurias. Agnoscit Hispania, uel hoc argumento, quod Reuerendissimus Archiepiscopus Toletanus, qui hunc præcessit, bis me sollicitauit præmijs haud aspernandis, ut Hispanias adirem. Porro qui huic successit, adhuc agens Louani, & studijs honestissimis adnitens, ut omni uirtutum genere fortunæ magnitudini respondeat, quo me animo prosequatur, in præsentia non referam, ne uidear gloriosulus. Agnoscit Germania omnis, summorum præsulum ac principum literis me prouocans ad amplissima præmia. Agnoscit Hungaria, agnoscit Bohemia, episcoporum ac summorum uirorum literis mihi gratias agens. Quid enim dicam de Britannia, ubi tot mihi sunt Mæcenates, inter quos primus Clariss. Baro, Guilielmus Monteuiuius: proximus Guilielmus Archiepiscopus Cantuarien. totius Angliæ primas: tertius Reuerendissimus Cardinalis Eboracensis, uir acerrimi iudicij: summus rex ipse, non minus animi quàm fortunæ bonis florentissimus, quorum uterq; & benignitate sua ultro fouent ocium nostrum, & si libeat, inuitant ad ampliora. A Gallis, præcipue ab incomparabili uiro Stephano Poncherio, episcopo Parisiensi, & à rege Christianissimo iam toties inuitor non uulgaribus promissis. Postremo, quanquam nusquam gentium plus ualeant Sycophantæ, quàm apud nostros, nec unquam minor sit honos bonis literis: tamen sunt hic quoq;, qui faueant pro commodo publico laboranti: quorum præcipui sunt, uir cordatissimus simul & oculatissimus D. Erardus à Marca, episcopus ac princeps Leodiensis: & clarissimus. D. Philippus à Burgondia, episcopus ac princeps Traiectensis, quorum uterq; ultro defert amplam fortunam, si quid expeterem huiusmodi. E summis præcipuos duntaxat attingi, cum cotidie literis obruar, quibus mihi celebres Academiae, quibus uiri doctrina præstantes, quibus religione commendabiles, & gratulantur & gratias agunt. Horum animis fretus, moderatius fero Sycophantarum ingratisimorū grunnitus. Felicissimum est placuisse omnibus. Verum id quoniam nulli adhuc contigit, proximum est, placuisse optimis.

¶ Hæc, opinor, abunde satisficient, qui sibi fieri satis ullo modo patietur. Cæterum qui sibi obturant aures, ne cognoscant, qui occludunt oculos, ne cernant, frustra canitur hæc fabula. Proinde sit hæcenus huic negotio datum satis.

FINIS.

SOLOECISMI PER IN-

TERPRETEM ADMISSI MANIFESTARII ET INEX-
CVSABILES, È PLVRIMIS PAUCI DECERPTI.

Atthæi, cap. 5. pag. 26. p. Quicūq; te angariauerit mille passus. uade cū illo & alia duo. pro eo qd' dicēdū erat, miliariū unū, & alia duo.

Matthæi, cap. 6. pag. 31. m. Magis pluris estis uos. Cū huiusmodi cōduplicationes cōparatiuorū, quas Augustinus in libris De locutionibus ueteris testamenti docet ex hebræi sermonis proprietate, Rhomanus sermo non recipiat.

Cap. 7. pag. 32. m. Videbis eijcere, pro, dispicies ut eijcias, græcam figurā reliquit, Nam Latinis, Videt eijcere, qui uidet eijcientem.

Cap. 8. pag. 35. f. Quid nobis & tibi, pro eo quod erat: Quid tibi nobiscū? Rursus græci sermonis proprietatē reliquit. Neq; enim dicimus, quid mihi & longis tibijs, sed, quid mihi cum longis tibijs? *τίμοι καὶ μακροῖς ἀυλοῖς;*

Cap. 11. pag. 40. f. Cum consummasset præcipiens, græce dixit interpret, pro eo quod erat, finem fecisset præcipiendi.

Eodem cap. pag. 41. p. Pauperes euangelizantur, græce dixit. Neq; enim minus solæcon est, pauperes euāgelizant, q̄ pauperes annūciant, cū illis quippiā nūciat.

Cap. 15. pag. 53. p. Tunc accesserunt ad eum ab Hierosolymis Scribæ, pro, Scribæ Hierosolymitani. cum græce sit, *οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς.*

Cap. 20. pag. 66. p. Principes gentium dominantur eorum. primum eorū dixit, pro, earum, græco genere relicto. Deinde dominantur eorū, pro, dominantur eis, græco casu per incuriam relicto.

Ibidem. Filius hominis non uenit ministrari. græce dixit, sed male latine, pro eo quod erat, Non uenit ut sibi ministraretur. Quanquam hoc ipsum uenit ministrare, pro, ad ministrandum, non est latinum.

Cap. 22. pag. 69. f. Impletæ sunt nuptiæ discumbentium. genitiuum græcum reliquit oscitans interpret, pro, impletæ sunt discumbentibus.

Eodem. pag. 70. m. Neq; nubent, neq; nubentur. Quis unq̄ audiuit nubentur?

Cap. 24. pag. 74. m. Opiniones bellorum dixit, pro, rumores bellorum.

Iam in hac cōiunctione, quia, siue cū, pro qd' abutit, siue cū iuxta græci sermonis proprietatē addita, latinis superuacua est. Velut Ioannis, cap. 1. pag. 167. f. Confessus est, quia nō sum ego Christus. Nam ut donemus quia idem pollere cū, qd'. Quid aliud dictū est, nisi Baptistam fuisse cōfessum, qd' Euangelista non esset Christus? Rursum apud eundē, cap. 4. pag. 174. p. Recte dixisti, quia uirum nō habeo. Quid aliud expressit, q̄ Samaritanā dixisse, qd' Christus uirum nō haberet. Item apud Marcum, cap. 12. pag. 107. f. Dicētes quia ego sum. Rursum Lucæ, 4. pag. 120. p. Quia nemo est in cognatione tua &c. Quia plane redundat.

Lucæ

Lucæ. cap. 1. pag. 119. f. Memorare dixit, pro meminisse.

Cap. 4. pag. 131. p. Quanta audiuius, uertit, quæ siue quæcunq; audiuius. Similiter apud Ioannē cap. 22. pag. 187. f. Tanta signa dixit, pro tot, siue tam multa.

Lucæ. 19. pag. 152. m. De pecunia locutus, subiunxit, exegiffem illud, somnians se græce loqui, nam ἀεγύσιον, quod hic uertit pecuniam, Græcis neutri generis est.

Item cap. 23. pag. 159. m. Et uentres quæ non genuerunt, quæ dixit pro qui, putans se græce loqui, quod κοιλία fœminini generis sit.

Ioannis cap. 1. pag. 166. p. Gloriam quasi unigeniti à patre. periculoso solœcismo dixit quasi, pro tanquàm. Nam quasi simulationem declarat non ueritatem. At Christus erat uere unigenitus patris.

Cap. 3. pag. 173. f. Non contuntur Iudæi Samaritanis. Ut demus recte dici, utuntur Samaritanis pro, habent commercium cum illis, quis unquam dixit conti, pro mutuuum inter se habere commercium?

Cap. 6. pag. 178. p. Fuit ad terram, pro, appulit ad terram.

Cap. 7. pag. 179. f. Festo mediante dixit, græcam uocem imitatus, sed audacter magis q̄ feliciter, cum paraphrasi licuit uti, cum dimidium festi peractum esset.

Cap. 14. pag. 189. f. Et maiora horum facient, pro, maiora his, dixit, oblitus se Latine loqui.

Cap. 15. pag. 191. f. Ut fructum plus adferat, p, plus fructus adferat, siue, fructum uberiorem adferat. Nam Græcis est πλείονα καρπῶν.

Eodem. pag. 192. p. Cum præcessisset palmites, subiunxit: Et colligent ea, græco genere seruato, quod κλήμα neutri generis sit: Nam numerus ideo tolerabiliter mutatus est apud Græcos, quod antea collectivè dixerit, omnem palmitem. Ut dissimulem interim quod paulo superius bis addidit eum, ex idiomate sermonis Hebraici: Omnem palmitem non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum. Etiam si idem uitium sermonis est in Græcis.

Actorū, cap. 2. pag. 203. p. Ad inuicē dicentes, pro, inter se dicentes. Quis unquam Latinus dixit ad inuicem? Non magis profecto quàm ad mutuo. Et tamen hic sermo apud interpretem creberrimus est.

Cap. 3. pag. 205. m. Pœnitementi igitur, uerbo inaudito dixit, pro, μετανοήσατε, cum latine dicere potuisset, resipiscite.

Cap. 5. pag. 207. f. Cum præmississet agrum, oblitus se latine loqui, uertit uenundatum, quod κτήμα & χωρίον Græcis neutri generis sit.

Cap. 7. pag. 210. f. Multi eorū qui habebant spiritus immundos, clamantes uoce magna, exhibant. Quid potuit absurdius dici? cum sensus sit: Spiritus cum ingenti uociferatione exisse, ab ijs qui ab illis tenebantur.

Cap. 10. pag. 214. p. Per ter dixit, pro, ter, siue tribus uicibus.

Cap. 16. pag. 221. m. Foras portam, pro, è porta.

Cap. 17. pag. 223. p. Q̄ celeriter dixit, pro, q̄ celerrime, cum Græce sit ὡς τάχιστα.

Cap. 20. pag. 230. f. Cum præcesserit uerbum, subiicit, qui potens est, pro, quod potens, quod Græcis λόγος sit masculini generis.

Cap. 20. pag. 230. f. Nec facio animam meam pretiosorem quam me. Neque uerba græca reddidit interpres, neque sensum, cum sit Græcis, οὐδέ ἔχω πῶς ψυχὴν μου τιμίαν ἑμαυτῷ.

Cap. 21. pag. 231. m. Et cum suadere ei non possemus, inquit, cum antea narrasset illos suasisse. Videlicet hic abusus suadere, pro, persuadere. cum plurimum interfit.

Cap. 26. pag. 237. m. De omnibus quibus accusor à Iudæis rex Agrippa, æstimo me beatum apud te, cum sim defensurus me hodie, maxime te sciente omnia, quæ apud Iudæos sunt consuetudines & quæstiones. Primum, ut dissimulemus, quibus accusor dictum, pro, de quibus accusor: æstimo, pro, existimo, quod beatum apud te dixerit, pro, qui defensurus me sim apud te, quàm crassus solœcismus est, quod cum præcesserit omnia, mox subiicit, consuetudines & quæstiones, non animaduertens græcum genus, quod reliquit in omnia, fuisse mutandum. Quis enim audiuit unquam omnia consuetudines? Eamus nunc & contendamus nusquam dormitasse interpretem.

In epistola Pauli ad Rhomanos, cap. 2. pag. 258. p. Testimonium illis reddente conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium aut defendentium. cum genitiuum græcum absolute positum, uerterit in ablatiuum, reddente cōscientia, quæ supinitas erat alterū genitiuū relinquere, iratis grāmaticis om̄ibus?

Cap. 10. pag. 283. m. Quis credidit auditui nostro? Quis unquam latine loquens, auditum, dixit sermonem loquentis?

Cap. 12. pag. 289. p. Odientes malum, pro, odio habentes.

In epistola ad Corinthios .2. cap. 8. pag. 377. m. Non minorauit, dixit pro, non minus habuit.

In epistola ad Philippenles cap. 4. pag. 439. f. Refloruistis pro me sentire, pro eo quod erat, reuiguit uester in me affectus.

In epistola ad Hebræos cap. 3. pag. 501. p. Quanto ampliorem habet honorem domus, qui fabricauit eam. cum sensus sit, quanto maiorem honorē habet qui condidit domum, quā ipsa domus. Et interim negamus referre quomodo loquamur, cum ob hunc solœcismū Thomas & hunc secuti recentiores, scēdissime lapsi sint.

Cap. 6. pag. 505. m. Per maiorem sui, dixit pro, maiorem se, nō cogitans se Latinis loqui, non Græcis.

In epistola Iacobi cap. 1. pag. 519. p. cum ait: Deus intentator est malorum, nōne de deo irreligiose locutus est? cum intentator dicatur, qui impingit mali quippiam. Sentit autem deum neque tentare quenquam malis, neque tentari.

In Apocalypsi cap. 1. pag. 543. Mirus & insignis est solœcismus in sermone græco, ἀπὸ τοῦ ὧμ, καὶ ὁ ἦμ, καὶ ὁ ἐρχόμενος. Nam qui cohæret, ὁ ὧμ cum ijs quæ præcedunt ἀπὸ? Deinde quid sonat ullis ὁ ἦμ? Rursus, qui quadrat ὁ ἐρχόμενος cum ἀπὸ τοῦ? Qui putant Apocalypsim ab Ioanne conscriptam, negent si uolent, usque apostolos male græce locutos. Nam id quidā cōtendunt, uidelicet apostolorū patroni.

Luc. 21. pag. 154. m. Et ois populus manicabat ad eū, quod apud Græcos est ὠσθησε, latina uoce est imitatus, sed impudenter. Quis em̄ ferat manicare, p, mane uenire?

Hh Loca

LOCA OBSCURA

ET IN QUIBUS LAPSI SINT MAGNI NOMINIS INTERPRETES, EX INNVMERIS PAVCA DECERPTA, VT SIT AD MANŪ quod obijciatur eis, qui dicunt superfuisse, quod nostris annotationib⁹ foret explicandū.

Atthæi cap. i. pag. 6. & 7. Traducere perperā intellectum à Magistro sententiarum.

Cap. ii. pag. 4. m. Regnū cœlorū uim patitur, pleriq; interpretant de ui cohibendis affectibus, cum Christus sentiat gētes & peccatores uiolentia fidei irumpere, cum Iudæi inuitati nollent ingredi.

Lucæ cap. i. pag. 112. f. Rerum quæ in nobis cōpletæ sunt, quis Latina intellexisset, nisi cōsultis Græcis, cū Euangelista sentiat, res quas narraturus sit certas esse, cōper- tæq; fidei. Interpres nihil putauit interesse, inter *πεπληρωμῶν* & *πεπληροφορημῶν*.

Eodem. pag. 119. f. Disperfit superbos mente cordis sui. Vulgus interpretum putat esse sensum, quod deus cogitatione sui cordis disperferit superbos, cum sensus sit, superbos à deo dissipatos, suis ipsorum consilijs & cogitationibus: qua de re nulla est apud Græcos tergiuersatio, cum illi legant, *καρδίας αὐτῶν*.

Eodem. pag. 120. m. Iusiurandum quod iura. ad Abraham pa. no. daturū se nobis. Solennis distinctio qua chorus ecclesiasticus uersus hos diducit, ob prolixiorē, ut opinor, sententiam, effecit ut complures non animaduertant uerum sensum, ut illic indicauimus. Ac mox in remissionē, cum sit in remissione, pro, per remissionē. Ac mox: Oriens, nomen est substantiuū, cum uulgus putet esse participiū. Sunt & alia in hoc cantico, quod cotidie canitur in templis, & à paucis intelligitur.

Cap. 2. pag. 123. f. Tuam ipsius animā pertransibit gladius. In tuam ipsius, lapsus est Hugo Carrensis, & Lyranus. In pertransibit, lapsus Augustinus, existimans pertransire dictum p. præterire, ut aliquoties inuenitur. cum Græce sit *διελύσεται*, per medium ibit, siue perfodiet.

Cap. 19. pag. 152. f. Si cognouisses & tu. Locus obscurus, & hæctenus à paucis intellectus.

Cap. 22. pag. 155. m. De emendo gladio, reiecta Lyrensis & recentium interpretatio, uelut à Christi mente alienissima.

Ioannis cap. 12. pag. 137. f. Adhuc modicum lumen in uobis. Vulgus interpretatur, pauxillum lucis esse in apostolis, cum sensus sit, Christum lucem exiguo tempore apud illos uersaturum.

In Actis.

In Actis cap. 20. pag. 230. m. Nec facio animã meam pretiosiorẽ q̃ me. Quis intel-
ligat sensum, cum male reddiderit interpretes? Sed de hoc dictum est in solœcisimis.

In epistola ad Rhomanos, cap. 2. pag. 257. m. Quærentibus uitam &c. Sic red-
didit interpretes, ut sensus percipi non possit.

Cap. 3. pag. 259. f. Credita sunt illis eloquia. Lyranus interpretatur, quod Iudæi
fidem habuerint eloquijs, cum sensus sit, illis esse commissa, siue concredita elo-
quia dei.

Cap. 5. pag. 267. m. Nam iudicium quidẽ ex uno. Vulgus accipit ex uno Adam,
cum sensus sit ex uno peccato.

Cap. 11. pag. 285. m. Vt illos æmulentur. Thomas quadruplicem sensum induxit,
nec tamẽ attigit uerum, cum hæc sit sententia: ut deus illos ad æmulandum prouo-
caret.

Cap. 12. pag. 287. m. Rationabile obsequium. Vulgo interpretantur, moderatam
macerationem carnis, cum sensus sit, deo immolandam uictimam non brutam,
sed rationis participem, hoc est, ipsum hominem.

Cap. 14. pag. 294. p. Alius iudicat diem ad diem: alius iudicat omnem diem. Sic
interpretatus est Augustinus, ut uideatur procul abesse à sensu Pauli. Etiam si non
nihil torquet hunc locum Ambrosius: nam Paulus agit de superstitiosa obserua-
tione dierum ad exemplum Iudæorum, cum Christianis olim omnes dies æque
facti fuerint.

Eodem. pag. 293. m. Qui infirmus est, holus manducet. Sic uulgo interpretantur,
quasi iubeat superstitiosos holeribus uesci. Imò Paulus mallet nullum esse supersti-
tiosum. Sed ostendit, quid faciat firmus, fretus sua fide, quid infirmus obsequens
sua superstitioni.

Eodem. pag. 294. m. In suo sensu abundet. Abundare suo sensu, petuacis est.
Paulus sentit, ut in his quæ citra uitium uel fieri, uel non fieri possunt, unicuiq; sua
mens satisfaciat.

In epistola prima ad Corinthios. pag. 309. m. Spiritualibus spiritualia compa-
rantes. Vulgo sic accipiunt, quasi uiris sacris sacra conueniant, cum Paulus sentiat,
genus sermonis adhiberi debere rebus spiritualibus aptum.

Cap. 3. pag. 311. m. Lignum, foenum, stipulam, interpretantur de uitiosis actibus,
& gradibus peccatorum. cum Paulus sentiat de doctrina quorundam apostolo-
rum insyncera, quæ ad exactum iudicium improbaretur, periretq; opera tum eo-
rum qui didicerunt, tum eorum qui docuerunt dediscenda.

Cap. 10. pag. 340. m. An æmulamur dñm, p̃ eo quod est, ad iram prouocamus?

In epistola. 2. ad Corinthios, cap. 1. pag. 360. f. Ex multarum personis facierum.
Locus est obscurissimus, & à nobis uarie explanatus.

Ioan. cap. 18. pag. 193. f. Ad Caipham. Vbi ob locum deprauatum tota uia aber-
rat Augustinus.

Cap. 4. pag. 367. p. Vt sublimitas sit uirtutis dei, cum sit sensus, ut sublimitas uir-
tutis per nos aditã, sit dei, & non ex nobis.

Cap. 5. pag. 370. m. Si qua in Christo noua creatura, sensus est, si quis est in Christo, is est noua creatura.

Cap. 8. pag. 378. p. Destinatum uoluntatem, Thomas interpretatur, ab æterno prædestinatum, multum aberrans à sensu Pauli, cum is dixerit προθυμία, id est, animi promptitudinem, siue propensionem.

Ibidem. f. Gloriæ Christi. Locus est obscurus, sed paucis hic indicari non potest.

Cap. 10. pag. 383. p. Sed ipsi in nobis. Locus obscurus & uulgo parum intellectus. Ne is quidem paucis potest annotari.

In epistola ad Galatas, cap. 1. pag. 394. m. Non acquieui carni & sanguini. Thomas ac uulgius recentiorum interpretantur, Non acquieui uitijs carnalibus, cum Paulus neget se contulisse Euangelium suum cum Petro & cæteris apostolis hominibus, quos carnem & sanguinem uocat.

In epistola ad Ephesios, cap. 1. pag. 414. p. Vulgius legit: Super omnem ecclesiam, cum sensus sit, Christum esse summum caput ecclesiæ suæ, præfectum omnibus, ut cui data sit omnis potestas.

Ibidem. cap. 2. m. Potestatis æris. Locus hætenus à paucis intellectus.

In epistola ad Philippenfes, cap. 1. pag. 431. f. Dum omni modo siue per occasionem. Quanquam id paucis annotari non potest.

Cap. 2. pag. 433. & 434. Formam serui accipiens &c. Secus explanata, quæ uulgius explanat.

Ibidem. f. Et perficere. Putant esse consummare, cum sit ἐνεργῆν, hoc est, agere.

Eodem. pag. 435. m. Supra sacrificium. Locus longe secus intelligendus, quam uulgo exponant.

In epistola ad Colof. cap. 2. pag. 444. m. Diuitias plenitudinis. cum Græce sit πληροφωρία, non potest esse alius sensus, quam ut optet illis Paulus certissimam fidem & persuasionem mysterij.

Ibidem. Ne quis uos decipiat, dixit, p depredef. quod certe interpretis est uitium.

Cap. 2. pag. 445. p. Chirographum decreti. Locus uulgo paucis intellectus.

Ibidem mox. Traduxit, expensa Augustini interpretatio. Quo loco Thomas miserabiliter lapsus est.

Ibidem. f. Nemo uos seducat, p eo quod erat, nemo uobis præmium interuertat.

Eodem. pag. 446. f. Ambulans in his quæ non uidit. Locus non à quibusuis intellectus, in quo lapsus uidetur & Augustinus.

Ibidem. f. Quid adhuc decernitis, ut male uertit interpres, ita uulgius perperam intelligit. Nam Paulus sentit, eos non amplius debere teneri decretis humanis.

Cap. 3. pag. 448. f. Exultat, uertit, βραβεύτω. Et interpretem secuti recentiores interpretes, tota aberrant uia.

In epistola ad Hebræos, cap. 2. pag. 493. m. Minuisti eum paulo minus ab angelis. Secus expositus locus, quam uulgius accipit.

Ibidem mox. pag. 500. Decebat enim. Quod de patre dictum est, uulgo ad filium referunt, perperam legentes consummari, pro consummare.

Ibidem.

Ibidem. f. Et tentatus. Locus noue & uere expositus, & restituta lectio.

Cap. 3. pag. 501. p. Ampliorem honorem domus. & lectionem palam uitiatam, & sensum hactenus non intellectum ostendimus.

Cap. 5. pag. 503. m. Interpretabilis ad dicendum. Thomas anxie torquetur, ob culpam interpretis, qui debuerat uertere, difficilis enarratu, siue ad interpretandum.

Ibidem. p. Et quidem cum esset. Locus uehementer obscurus, sed explanatus.

Cap. 11. pag. 513. p. Castra uerterunt. Quidam interpretantur pro, euerterunt, cum sentiat esse uersa in fugam.

Ibidem. m. In melotis. Thomas hoc loco insigniter allucinatus est.

Cap. 13. pag. 516. p. Placuerunt quidam angelis ho. re. Vt deprauate legimus uulgo, ita perperam intelligimus, cum sit sensus, quosdam inscientes excepisse angelos hospitio, quos homines esse putabant.

In epistola Petri. 1. cap. 2. pag. 526. f. Quali modo geniti infantes rationabiles, lac & c. Ex deprauata lectione sequitur sensus deprauatus. cum Petrus non uocet pueros rationabiles, sed lac animi non corporis rationale uocat.

Cap. 2. pag. 528. m. Tradebat autem iudicanti se iniuste. Vt uulgo deprauate legimus, ita perperam exponimus, cum Petrus sentiat Christum non sumpsisse sibi uindictam, sed eam tradidisse patri, qui iuste iudicat.

Cap. 3. pag. 529. p. Pertinentes ullam perturbationem. cum sensus sit, non expauescentes ullo pauore.

Ibidem mox. Honorē impartientes. cum Petrus loquatur de abstinentia coitus, recentiores exponunt de cultu & uictu prospiciendo uxori, iuxta illius dignitatem. Item quod sequitur de non interrompendis precibus, interpretatur, non exaudiri preces, nisi concordet uir & mulier.

Ibidē. m. In fide legimus, p, in fine, siue in summa, & hinc mirus error interpretū.

Ibidem. f. Mortificatos quidem carne. ob deprauatam lectionem, toto cœlo errant interpretes neoterici.

Cap. 4. pag. 530. f. Estote itaq; prudentes. cum Petrus iubeat illic non esse sobrios.

In epistola Petri. 2. pag. 535. m. Et habemus firmiorem. Locus antehac parum intellectus.

Ibidem in fine. Aspectu enim & auditu. Locus longe secus enarratus, quàm antehac intellectus est.

Pag. 536. p. Sectas non metuunt & c. Locus noue expositus.

In epistola Ioannis. 1. cap. 5. pag. 539. f. Non pro illo dico ut roget quis & c. Locus difficillimus noue explanatus.

Ioannis in Euange. cap. 5. pag. 175. m. Probatica piscina putant coherere, cum probatica, sit nomen loci, in quo erat piscina.

Cap. 12. pag. 185. Duodecim horæ diei. secus expositi q̄ uulgus accipit.

Act. cap. 24. pag. 236. f. Patri & deo, pro, patrio deo. Et hinc mirus interpretum tumultus.

LOCA MANIFESTE

DEPRAVATA, SED EX INFINITIS, VT OC-
CURREBANT, PAUCA DECERPTA.

Matthæi cap. 3. pag. 16. f. Appropinquabit, pro, appropinquauit: sed potius appropinquat, in quo perpetuo penè peccatum est à scribis.
Cap. 4. pag. 19. f. Angelis suis mandauit, pro, mandabit: errorem errore pensante scriba.

Cap. 8. pag. 35. p. Imperauit uentis, pro, increpauit. Ad eundem lapidem impegerunt Luc. cap. 4. pag. 131. m. Imperauit feбри, pro, increpauit.

Cap. 12. pag. 46. m. Spiritus autem blasphemix, pro, spiritus blasphemia. Quo loco mendum lectionis turpiter imponit interpretibus neotericis.

Cap. 22. pag. 70. m. Nubent & nubentur, pro, nubunt & nubuntur.

Cap. 23. pag. 73. m. Qui mundatis &c. pleni estis, mendose legimus p, plena sunt.

Lucæ cap. 5. pag. 96. f. Ad Archisynagogum, pro, ab Archisynagogo.

Actorum, cap. 1. pag. 201. m. Erant autem hominum, pro, nominum.

Actorum, cap. 14. pag. 219. f. Italiam, pro, Attaliam.

Marci, cap. 8. pag. 103. p. Qui me confessus fuerit: Confessus, deprauatum est, pro confusus.

Lucæ cap. 1. pag. 120. f. In remissionem, pro, in remissione, hoc est, per remissionē.

Cap. 8. pag. 136. m. Et non poterat audire. Audire, deprauate legimus pro adire.

Ibidem mox. Compellebantur, pro, complebantur.

Cap. 9. pag. 137. f. Et inde ne exeatis, pro, & inde exeatis.

Cap. 10. pag. 139. m. Pro septuaginta legimus, septuagintaduo.

Eodem. pag. 140. m. Suspiciens autem Iesus, pro, suscipiens, ὑπολαβών.

Cap. 12. pag. 145. f. Et duo in tres diuidentur. Vitiosa distinctione sensum corripimus.

Cap. 14. pag. 147. m. Neq; uicinos, neq; diuites. legendum, neq; uicinos diuites. Nam à pauperibus uicinis nihil erat periculi, ne uicissim non uocent ad cōuiuium.

Cap. 15. pag. 148. p. Euertit, pro, euerrit, siue uerrit, cum græce sit σαροῖ. Id mendii & in uetustissimis exemplaribus inoleuit.

Ibidem mox. Consummasset, scriptum est pro, consumplisset.

Ibidem. f. Deuorauit substantiam suam, pro, substantiam tuam.

Cap. 16. pag. 150. p. Et sepultus est in inferno. Vitiosa distinctio uitiauit sensum. Nam post, sepultus est, apud Græcos colon est.

Cap.

Cap. 23. pag. 160. p. Qui in eadem damnatione es. Qui, deprauatum est pro, quia siue, quod.

Ioannis, cap. 1. pag. 168. m. Hæc in Bethania facta sunt. Bethania, pro, Bethabara corrupte scriptum est.

Ibidem. f. Qui tollit peccata mundi, cum sit, peccatum mundi.

Cap. 5. pag. 175. m. Bethsaida, pro, Bethseda.

Cap. 7. pag. 179. m. Non uolebat, pro, non ualebat, hoc est, non poterat.

Cap. 10. pag. 185. f. Ut glorificetur filius dei per eum. cum legendum sit, per eam, uidelicet infirmitatem.

Ioannis, cap. 18. pag. 193. f. Ad Caipham, pro, à Caiapha. Quo loco lapsus est Augustinus.

Cap. 21. pag. 197. p. Sic eum uolo manere, pro, si eum uolo manere.

Actorum, cap. 15. pag. 220. m. Dirupta, pro, diruta scriptum est.

Ibidem. mox. Suffusa, pro suffossa.

Cap. 16. pag. 221. p. Vidua, scriptum est pro, Iudæa.

Cap. 19. pag. 227. m. Virtutesq; non modicas quaslibet. Duplicem lectionem commiscuit scriba.

Cap. 24. pag. 236. m. Patri & deo meo, pro, patrio deo meo.

Cap. 27. pag. 239. p. Ciuitas Thalassa, pro, ciuitas Lassea.

Eodem. pag. 240. f. In locum bithalassum, pro, dithalassum, hoc est, bimarem.

Ibidem. mox. Insigne Castrorum, pro, insigne Castorum, hoc est, Castoris & Pollucis.

Episto. ad Rhomanos, cap. 3. pag. 260. p. Est, pro, esto.

Cap. 8. pag. 272. f. Sapientia carnis inimica est, pro, inimicitia est.

Cap. 9. pag. 279. m. Ex uno concubitu, pro, ex uno concubitum habens. Vbi deprauatam lectionem sequitur & sensus deprauatus.

Cap. 10. pag. 281. p. Moses enim scripsit. Locus deprauatus, qui tamen paucis indicari non potest.

Cap. 12. pag. 290. f. Mihi uindictam, pro, mihi uindicta, siue, mea est uindicta.

Cap. 13. pag. 292. f. Nox præcessit, pro, processit, hoc est, progressa est.

Cap. 14. pag. 296. f. Tu fidem quam habes, in teipso habes, pro, tu fidem habes, in teipso habe.

Cap. 16. pag. 301. m. Asiæ scriptum est, pro, Achaia.

Ibidem. Asineretum, pro, Asyncritum.

Epistol. ad Corinthios. 1. cap. 1. pag. 304. f. In eadem scientia, pro, in eadem sententia.

Cap. 2. pag. 308. m. Nunquam, pro, nequaquam.

Cap. 8. pag. 336. p. Idolotica, pro, Idolothyta.

Cap. 11. pag. 342. f. Quod pro uobis tradetur, pro, quod pro uobis frangitur.

Cap. 12. pag. 343. f. Dicit anathema Iesu, pro, dicit anathema Iesum.

- Eodem.pag.345.p.Gloriatur,pro,glorificatur, δὸξάζεται .
 Cap.14.pag.347.f.Spiritus loquitur,pro, spiritu loquitur.
 Eodem.pag.349.m. Quis supplet locum idiotæ, pro , qui supplet &c. Vna litera
 addita,& distinctionem & sensum corruptit.
 Eodem.pag.351.p. Quid insanitis,pro, quod insanitis.
 Eodem.pag.353.m. Nouissime autē inimica,pro,nouissima autē inimica.
 Ibidem mox. Propter uestram gloriam,pro,per nostram gloriam , ut sit iuran-
 tis.Et hic lectio mendosa totam subuertit sententiam.
 Epi.ad Corint.2.cap.1.pag.361.p. Legistis & cognouistis, p,legitis & cognoscitis.
 Cap.5.pag.369.f.Excedimus,pro,excidimus, cum græce sit ἐξέστημεν .
 Cap.8.pag.376.m. Ingenium,pro,ingenuum, hoc est,ingenuitas.
 Cap.12.pag.390.Sed esto,ego uos grauauit,pro,esto, ego uos non grauauit.
 Ad Galatas, cap.2.pag.400.m. Quoniã reprehensibilis erat, p, reprehensus erat,
 Cap.4.pag.407.m. Bonum autem æmulamini,pro,bonum autem æmulari.
 Ad Ephesios, cap.2.pag.419.p. Decretis euacuans , pro , in decretis. Hic omissa
 præpositio, totum sensum subuertit.
 Cap.6.pag.429.f. Et in omnibus perfecti stare,pro, perfecte stare.
 Ad Thessalonicenses, cap.2.pag.452.m. Ut crederetur à nobis. A, redundat , &
 sensum uitiat .
 In secundam, cap.1.pag.459.f. Retribuere retributionē, p, retribuere afflictionē.
 In epistol. ad Timothæum.1.cap.4.pag.472.p. Affecutus,pro, affectatus.
 In epist.ad Thef. cap.3.pag.462. Per epistolam hanc.hunc,legendum, nō hanc.
 In epistol. ad Timotheum.1.cap.2.pag.468.f. Si manserit,pro, si manserint. Vbi
 deprauiata lectio,& sensum totum corrumpit.
 Ad Timoth.2.cap.4.pag.484.m. Et fratres eius,pro, & fratres omnes.
 Ad Heb. cap.2. Decebat enim. cōsummari mendose scriptū est, pro, cōsummare.
 Cap.13.pag.516.p. Placuerūt angelis hospitio acceptis. de q̄ & ante meminimus.
 Epistol. Iacobi, cap.3.pag.321.m. Cæterorum,pro, cæterum.
 Cap.5.pag.522.f. Adduxistis,pro, addixistis.
 Epistol. Petri.1.cap.2.pag.527.p. Domos spirituales,pro, domus spiritualis.
 Cap.3.pag.529. In fine autem,pro, in finem , aut in summa.
 Eodem.pag.530.p. Mortificatos carne,pro, mortificatus carne.
 Cap.5.pag.533.f. In Babylone collecta,pro, in Babylone cōlecta.
 Epistol. Iudæ, pag.541.m. Imperet tibi deus, pro increpet te deus.
 Matthæi.1.pag.4.f. Mater Iesu Maria,pro, mater eius Maria.
 Rursus pag.10.m. Et uocabitur nomen eius,pro, uocabunt nomen eius.
 Cap.5.pag.23.f. Reconciliari fratri tuo,pro, reconciliare.
 Cap.26.pag.82.p. Quod dixerat,pro, qui dixerat.
 Marci.11.pag.106.m. Timemus populum,pro, timebant populum.
 Lucæ.1.pag.116.m. Sorte exiit,pro, fors exiit.

AD PLACANDOS

EOS, QUI PVNT IN SACRIS LIBRIS NIHIL
NEQVE SVPERESSE, NEQVE DEESSE, QVAE/
DAM EXCERPIMVS, QVAE MANIFESTIVS
DEPRAVATA SVNT IN HOC GENERE,
QVAM VT NEGARI POSSIT.

Atthæi cap. 2. pag. 15. f. Ploratus & ululatus. cum græci codices habeant,
lamentatio, ploratus, ac fletus. Et ita recitet Hieronymus, pariter & iuxta
Septuaginta, & iuxta Hebraicam ueritatem.

Cap. 3. pag. 18. p. Iam enim securis. legēdum iuxta Græcos: Iam enim
& securis.

Cap. 12. pag. 45. f. Indicat Hieronymus omīssum quiddam in uaticinio Esaia.

Cap. 15. pag. 56. Quem dicunt homines esse filium hominis? cum & in græcis &
in uetustis codicibus habeatur, quem me dicunt esse &c.

Cap. 27. pag. 85. p. Liberet eum si uult. legendum, si uult eum.

Marci cap. 1. pag. 91. p. Quia in potestate spiritibus imperat. legendum, & spiritibus
imperat.

Lucæ cap. 4. pag. 131. p. Impleta est scriptura. legendum, scriptura hæc.

Cap. 7. pag. 135. p. A filiis suis. legendum: Ab omnibus filiis suis: iuxta Græcos &
Ambrosium, sic etiam interpretantem.

Ioannis. 1. pag. 167. p. Et gratiam pro gratia. Et, redundat.

Cap. 3. pag. 173. p. Qui de terra est, de terra loquitur. legendum: Qui de terra est,
de terra est, & de terra loquitur.

Cap. 6. pag. 178. m. Nōne hic est filius Ioseph? cum iuxta Græcos & Augusti-
num legendum sit: Nōne hic est Iesus, filius Ioseph?

Epistola ad Rhomanos, cap. 12. pag. 288. f. Habentes donationes. legendum: Ha-
bentes autem donationes. Omīssa coniunctio sensum subuertit.

Epistola ad Corinthios. 1. cap. 7. pag. 324. m. Quod honestum est, & facultatem
præbeat dominum sine impedimento obsecrandi.

Cap. 9. pag. 337. p. Et qui triturat. Desunt quædam apud nos.

Epistola ad Galatas, cap. 3. pag. 494. f. Testamentum confirmatum à deo &c. Iuxta
Græcos & Ambrosium deest, in Christum.

Epistola ad Thessalo. 1. cap. 3. pag. 456. m. Ministrum dei. Iuxta Græcos & Am-
brosium deest, & cooperarium nostrum.

Epistola ad Philemonem. pag. 490. f. In Christo Iesu &c. Ante hæc uerba deest,
quod est in nobis: iuxta græcos codices, Chrysostomū, Ambrosium, & Hieronymū.

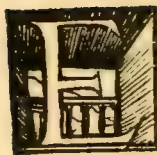
Epistola Petri. 1. cap. 4. pag. 532. p. Desunt quædam apud nos iuxta Græcos.

Quæ

QVAE SINT ADDI

TA IN NOSTRIS EXEMPLARIBVS.

Pistolæ ad Ephesios, cap. 2. pag. 417. m. Et cõuiuificauit. Cõuiuificauit, nec est apud Græcos, nec apud Hieronymum, nec Ambrosium, nec in uetustissimis codicibus.

Epist. Ioannis. 1. cap. 2. pag. 538. m. Quæ nõ est ex pa. Quæ, redundat.

Epist. ad Timotheum. 1. cap. 2. pag. 468. p. Cuius testimonium &c. Cuius, & confirmatum est, non sunt apud Græcos.

Epist. ad Timotheum. 2. cap. 2. pag. 481. f. Fidem, spem. Spem, nec est apud Græcos, nec apud Ambrosium, nec in uetustis exemplaribus.

Cap. 2. pag. 482. p. Qui resistunt ueritati. Veritati, redundat, iuxta Græcos & Ambrosium.

Cap. 3. ibidẽ. Cæci, redundat, nec est in Græcis, nec in Latinis antiquis, nec apud Chrysostomum, nec apud Ambrosium.

Epist. ad Colossenses, cap. 1. pag. 443. p. Omnem plenitudinẽ diuinitatis. Diuinitatis, redundat: nec apud Græcos additur, nec apud Ambrosium.

Epist. ad Hebræos, cap. 4. pag. 502. m. Confessionẽ spei nostræ. Spei nostræ, nec est apud Græcos, nec apud Chrysostomũ addit, nec in exẽplaribus uetustissimis.

Cap. 5. pag. 503. m. Cum esset filius dei. Dei, redundat iuxta græcos codices. Item iuxta Chrysostomum & Vulgarium interpretes.

Epist. ad Romanos, cap. 8. pag. 277. f. Neque futura, neque fortitudo &c. Fortitudo, non est apud Græcos.

Cap. 11. pag. 284. p. Saluæ factæ sunt &c. Duæ dictiones redundant, dei, & saluæ.

Epist. ad Corinthios. 1. cap. 6. pag. 319. f. Empti enim estis pretio magno. Magno, redundat iuxta Græcos, Chrysostomum, & Ambrosium.

Matthæi cap. 5. pag. 23. m. Sine causa. & iuxta Hieronymum eradendum est, etiam si sic interpretetur & legat Chrysostomus.

Luca cap. 11. pag. 141. f. Lucerna corporis tui. Tui, additum est.

Cap. 13. pag. 156. f. Sata tria, in Luca sunt addita, ex Matthæo.

Mat. cap. 5. pag. 26. m. Diligite inimicos uest. apud Græcos plus est q̃ in nostris.

Epist. ad Romanos, pag. 287. p. Honor & gloria. Honor, redundat.

Epist. ad Ephesios, cap. 2. pag. 419. m. In spiritu sancto. Sancto, redundat iuxta græcos codices, Hieronymum, & Ambrosium.

Matthæi cap. 6. pag. 29. m. Quia tuum est regnũ. Hæc coronis, apud Matthæum addita est apud Græcos duntaxat.

Epist. ad Rho. cap. 12. pag. 290. m. Prouidẽtes bona. Apud Græcos tantũ est, corã oib⁹ hoib⁹. nõ solũ corã deo, additũ ẽ. nec addit hæc Origenes aut Theophylact⁹.

Epist.

Epistola ad Corinthios. 1. cap. 7. pag. 322. m. Per mulierem fidelem, non nihil uerborum additum est apud nos.

Matthæi cap. 6. pag. 30. m. Lucerna corporis tui. Tui, redundat.

Epistola ad Corinthios .1. cap. 4. pag. 313. m. Hæc particula, sicut & ego Christi, nec apud Græcos ascribitur, nec in exemplari Paulino, nec apud Ambrosium.

Epist. ad Philip. cap. 2. pag. 435. m. Tam unanimum. Tam, redundat apud nos.

Matthæi cap. 6. pag. 31. p. Animæ uestræ. De potu nec apud Chrysostrum additur, nec apud Hilarium, nec apud Græcos, paucis exceptis.

Corinth. 1. cap. 5. pag. 352. m. Adhuc enim estis. Enim, redundat & officit sensui.

Matthæi. 9. pag. 37. p. Et dixit puella surge. Hæc quatuor uerba nec habent apud Græcos, nec adduntur ab Hieronymo, nec extant in antiquis exemplaribus.

Ad Corinth. 2. cap. 2. pag. 362. f. Tristiciam super tristiciam. Super tristiciam, apud nos additum est ex alio quopiam loco, cum nec Ambrosius addat, nec Vulgarius interpres.

Ibidem mox. Me, redundat apud nos.

Mat. cap. 10. pag. 38. f. Dicentes, pax huic domui. Hæc uerba sunt adiecta apud nos, cum nec apud Græcos sint, nec apud Hieronymum interpretem, nec apud Theophylactum.

Corinth. 2. cap. 2. pag. 363. f. Et ad hæc quis tam idoneus. Tam, planissime redundat, cum nec Origenes addat.

Matthæi cap. 14. pag. 52. p. Discipuli dederunt turbis. Dederunt, additum est.

Ad Galatas cap. 3. pag. 402. p. Non credere ueritati. Hanc particulam Hieronymus putat adiecticiam, nec addebatur in uetustissimis exemplaribus Latinis.

Ibidem. f. Et in uobis crucifixus. Et, additum est, & officit sensui.

Matthæi cap. 15. pag. 54. m. Labijs me honorat. Hic redundat aliquid apud Græcos, aut certe nobis deest.

Ibidem mox. Doctrinas & præcepta. Et, redundat, cum sit appositue dictum.

Cap. 16. pag. 57. m. Quia ipse esset Iesus Christus. Iesus, redundat.

Corinth. 2. cap. 6. pag. 372. m. Eandem autem retributionem habentes. Habentes, superest apud nos.

Ad Ephesios cap. 5. pag. 427. f. Implemini spiritu sancto. Sancto, superest.

Ibidem mox. In uerbo uitæ. Vitæ, superest.

Matthæi cap. 21. pag. 68. f. Verebuntur forte filium meum. Forte, additum ab interprete, non sine incommodo sententiæ.

Corinth. 2. cap. 11. pag. 384. f. Excidant, additum est apud nos,

Matthæi. 27. pag. 84. f. Ut impleretur quod. Totum testimonium prophetæ, adiectum est.

Ad Galatas cap. 5. pag. 409. p. Nemini cōsenseritis. Hanc particulam ut adiecticiam præterit Hieronymus.

Ibidem paulo ante. Non credere ueritati.

Ibidem. f. In occasionem detis carni. Detis, adiectum est.

Ibidem superius. Persuasio hæc uestra. Hæc uestra, supersunt. Tantum est persuasio.

Marci. 5. pag. 97. p. Etiam Euangelista non nihil adiecit de suo.

Ioannis

Ioannis cap. 6. pag. 178. p. Duodecim cophinos, & duobus piscibus. tria uerba sunt adiecta, quæ nec in Latinorum uetustis exemplaribus reperiuntur.

Marci cap. 8. pag. 102. p. Tu es Christus. Additū apparet aliunde, filius dei uiui.

Luçæ cap. 4. pag. 130. f. Et diem retributionis. Hæc uerba nec sunt apud Græcos, nec adduntur ab Hieronymo.

Ad Ephesios cap. 1. pag. 414. m. In remissionem peccatorū. In, redundat, nec est apud Ambrosium aut Hieronymum.

Luçæ cap. 11. pag. 141. f. Lucerna corporis tui. Tui, additum est.

Act. cap. 1. pag. 220. m. Quam audistis, inquit. Inquit, additum est per interpretē.

Luçæ cap. 11. pag. 141. p. Si perseuerauerit pulsans. adiectum ex alio Euangelista.

Luçæ cap. 17. pag. 150. f. Aut pascentem boues. Græce non est boues.

Ioannis cap. 6. pag. 178. m. Quia dixi. Hic additum est, uiuus.

Ioannis cap. 7. pag. 180. p. Ego scio eum &c. Hic aliquot uerba sunt addita ex alio loco.

Ibidem mox. Nondum erat spiritus datus. Datus, redundat.

Cap. 8. pag. 183. f. Et exiuit de templo. In Græcorū codicibus quædā redundat.

Cap. 12. pag. 187. p. Ecce totus mundus abit post eum. Totus, haud dubie redundat apud nos.

Ad Rhomanos cap. 1. pag. 244. p. Qui factus est ei. Ei, additū est ab interprete.

Eodem. pag. 252. m. Veritatem dei. Dei, adiectum est.

Eodem. pag. 255. f. Qui cum iusticiam dei. Hoc loco hæc uerba sunt addita, Non intellexerunt.

Cap. 5. pag. 264. m. In spe filiorū dei. Filiorū, apud nos redundat, & gloriæ, deest.

Cap. 9. pag. 268. p. An ignoratis. Fratres, additum.

Cap. 8. pag. 273. m. Spiritum adoptionis. Hic redundat, dei.

Cap. 9. pag. 281. p. Et non misericordiam consecutam &c. Hieronymus fatetur aliquid superesse.

Cap. 10. pag. 283. f. Et contradicentem mihi. Mihi, adiectum est.

QVAE PER IN

TERPRETEM COMMISSA.

In his quæ hæcenus annotauimus quædam incuria librariorū, nonnulla studio semidoctorum commissa sunt, per multa & interpretis, quisquis is fuit uel inscitia, uel negligentia. Cæterum quæ sequuntur, non possunt, nisi interpreti imputari.

Luçæ cap. 3. pag. 126. m. Nihil amplius, quàm quod cōstitutum est uobis, faciatis.

Cum

Cum Græce sit *πράσσει*, non animaduertit uertendum fuisse, exigatis, præsertim eū alibi *πράκτορις* uerterit exactores, & *ἔπραξα* exegissem.

Luc. 16. pag. 150. p. In his om̄ibus, quod arbitror uertendū fuisse, super hæc om̄ia.

Actorum cap. 18. pag. 226. m. Et nemo apponetur tibi, pro, inuadet, siue inijciet tibi manum. Cum sit *ἐπιθήσεται σοι*.

Actorum cap. 24. pag. 236. m. An non manifeste dormitauit, cum uocem latinam interpretatur per Græcam, sed idem significantem: Secundum sectam quam dicunt hæresim.

Epist. ad Timothe. 1. cap. 4. pag. 472. p. *παρηκολούθηκα*, pro affectatus uertit affectus. Idem fecit in præfatione Euangelij Lucæ.

Epist. ad Timoth. 1. cap. 1. pag. 463. p. *γνησίω* uertit dilecto, pro germano.

Corin. 1. cap. ultimo. pag. 358. p. *ἕως ἧς πεντηκοστῆς* usque ad quinquagesimum, subaudi, diem, uertit, usq; ad pentecosten.

Ibidem. m. De Apollo autē fratre, interpretes addidit de suo, notum uobis facio: quo sermo foret explanatior.

VBI INTERPRES AV

SVS SIT ALIQUID IMMVTARE, DE VERBIS APOSTO-
LORVM AVT EVANGELISTARVM.

Atth. cap. 16. pag. 57. f. Cū Græce sit *ἰλεώς σοι κύριε*, id est, propicius tibi domine, interpretes non dubitauit uertere, absit à te domine. Quemadmodum illud, *μη γένοιτο*, id est, ne fiat, uertit constanter absit, sensum exprimens, à uerbis recedens.

Luc. 1. pag. 119. m. pro *μακαρίσσι*, id est, beabunt, non dubitauit uertere, beatā dicent, periphraſi rem explicans.

Actorum cap. 1. pag. 200. m. Quam audistis inquit, uerbum inquit, interpretes addidit de suo.

Ad Rhom. cap. 8. pag. 274. m. Qui subiecit eam, eam addidit, explanandæ rei gratia.

Cap. 10. pag. 282. m. *καταγαγῆμ* deducere, quod interpretes uertit reuocare.

Ibidem, de suo addidit scriptura, quo sermo esset dilucidior.

Ad Corin. 1. cap. 10. pag. 339. m. Cōsequēte eos petra, eos interpretes addidit de suo.

Cap. 12. pag. 342. *ὃ κλώμενον* quod frangitur, uertit tradetur, opinor, quod alterū uerbum esset durius futurum auribus: quod de Christo scriptum sit, Os non cominuetis ex eo.

FINIS.

I i

ΟΡΟΙΑ Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΡΙΣΤΙΣ ΗΜΩΝ ΤΩΝ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ, ΗΓΟΥΝ

Η ΘΕΟΤΗΣ .

Πατὴρ
Θεὸς εἷς
οὐσία μία
φύσις μία
μορφή μία
Βασιλεία μία
Δόξα μία
Δύναμις μία
ἐὼς μία
Χάρις μία
πίσις μία

ἱὸς

πνεῦμα ἅγιον
Πρόσωπα τρεῖς.
ἰποσάσεις τρεῖς.
ἰδιότητες τρεῖς.
Χαρακτῆρες τρεῖς.
Ἀρχαὶ τρεῖς.
λαμπρότητες τρεῖς.
Κυριότητες τρεῖς.
ἐνεργαὶ τρεῖς.
ἐπιγνώσεις τρεῖς.
ὁμολογίαι τρεῖς.

ΙΣΤΕΤΩ εἰς ἓνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πάντων ἑξαοράτων, ἢ εἰς ἓνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ μαρίας ῥα παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, σαρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ ποντίου πιλᾶτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἑκαθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρί καὶ ἰσὺς συμπροσκυνούμενον, καὶ συμπροξομαζόμενον, τὸ λαλῆσαι διὰ τῶν προφητῶν· εἰς μίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν. ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ἀμήν.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΚΑΝΟΝΩΝ

ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ,

ΕΙΣΕΒΙΟΣ ΚΑΡΠΙΑΝΩ ΑΓΑΠΗΤΩ, ΑΔΕΛΩ

ΦΩ ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΧΑΙΡΕΙΝ.

ΜΜΩΝΙΟΣ μὲν ὁ ἀλεξανδρεὺς, πολλῶν ὡς εἰκὸς φιλοποιῶν
καὶ πᾶσι δὲ εἰσαγοχῶς, ὅτι τῶν τεσσάρων ἡμῖν καταλείπειν
εὐαγγελίον, ἵνα κατὰ ματθαῖον τὰς ὁμοφώνους ἢ ἢ λοιπῶν
εὐαγγελιστῶν περικοπᾶς παραδείξῃ, ὡς δὲ ἀνάγκης συμμιῶσθε
τὸν τῆς ἀκολουθίας εἰρημὸν ἢ ἢ τριῶν διαφρασεῖν, ὅσοι ἐπὶ
ἑκάστῃ τῆς ἀναγνώσεως. ἵνα δὲ σωζομένου καὶ τῶν λοιπῶν
δι' ὅλου σώματος τε καὶ εἰρημῶν, εἰδέναι ἔχοις τοὺς οἰκείους ἐκά-
στου εὐαγγελιστοῦ τόπους ἐν οἷς ἢ ἢ αὐτῶν ἠνέχθησαν φιλα-
λήθως ἐπιθεῖν, ἐκ τῶν πονήματων τῶν προσημνίου ἀνδρῶν εἰλη-

φῶς ἀφορμᾶς, καθ' ἑτέραν μέθοδον, κανόνας δέκα ἢ ἢ ἀριθμὸν διεχάραξά σοι τῆς ὑποτεταγμένων.
ὧν ὁ μὲν πρῶτος πρὸς ἑξῆς ἀριθμοὺς ἐν οἷς τὰ πᾶσι ἀπλήστια εἰρήκασιν οἱ τέσσαρες, ματθαῖος, μάρκος,
λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ δεύτερος, ἐν οἷς τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς.

ὁ τρίτος, ἐν οἷς δύο, ματθαῖος, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ τέταρτος, ἐν οἷς τρεῖς, ματθαῖος, μά-
ρκος, ἰωάννης. ὁ πέμπτος, ἐν οἷς δύο, ματθαῖος, λουκᾶς. ὁ ἕκτος, ἐν οἷς δύο, ματθαῖος,
μάρκος. ὁ ἕβδομος, ἐν οἷς δύο, ματθαῖος, ἰωάννης. ὁ ὄγδος, ἐν οἷς δύο, λουκᾶς, μάρκος.
ὁ ἕνατος, ἐν οἷς δύο, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ δέκατος, ἐν οἷς ἕκαστος αὐτῶν ἰδίως ἀνέγραψεν.

Αὕτη μὲν οὖν ἢ ἢ ὑποτεταγμένων κανόνων ὑπόδειξις ἢ δὲ σαφὴς αὐτῶν διήγησις, ἔστιν ἢ δὲ. ἐφ'
ἐκάστῃ ἢ ἢ τεσσάρων εὐαγγελίων ἀριθμὸς τις πρόκειται ἢ ἢ μέρους ἀρχομένου ἀπὸ πρώτου, ἔπειτα
δευτέρου, καὶ τρίτου καὶ καθ' ἑξῆς προῶν δι' ὅλου μέχρι τῶν τέλους τῶν βιβλίου. καθ' ἕκαστον δὲ ἀ-
ριθμὸν, ὑποσημείωσις διὰ τῶν μέλανων ἔγκεται, δηλοῦσα ἐν οἷσιν ἢ ἢ δέκα κανόνων κείμενον
ὁ ἀριθμὸς τυγχάνει, οἷον ἐμὸν ἄλφα, δῆλον ὡς ἐν τῷ πρώτῳ, εἰ δὲ βῆτα ἐν τῷ δευτέρῳ, καὶ
οὕτως μέχρι ἢ ἢ δέκα. εἰ οὖν ἀναπύξαις ἐμ τι ἢ ἢ τεσσάρων εὐαγγελίων ὅποσον δῆποτε βουλκ-
θεῖς ἐπισύναυτι ἢ ἢ βῆτα κεφαλῶν, καὶ γινώσκαι τίνες τὰ παραπλήστια εἰρήκασιν, καὶ τοὺς οἰκείους
ἐν ἐκάστῳ τόπῳ εἰθεῖν, ἐν οἷς ἢ ἢ τὸ αὐτὸ ἠνέχθησαν, ἢ ἐπέχεαι περικοπῆς ἀναλαβῶν τὸν προ-
κειμένου ἀριθμὸν ἐπιζητήσας τε αὐτὸν ἕνδρον τῷ κανόνι, ὃν ἢ δὲ τὰ μέλανων ὑποσημείωσις ὑπο-
βέβληκεν, ἴση μὲν οὖν εὐδύς ἐκ τῶν ἐπὶ μετώπῳ τῶν κανόνων προσημνίων, ὅποσοι καὶ τίνες, τὰ
παραπλήστια εἰρήκασιν. ἐπισήσας δὲ καὶ τῆς ἢ ἢ λοιπῶν εὐαγγελίων ἀριθμοῖς τοῖς ἐν τῷ κανό-
νι ἢ ἐπέχεαι, ἀριθμὸς παρακειμένου ἐπιζητήσας δὲ αὐτοὺς ἕνδρον, ἐν τοῖς οἰκείοις ἐκάστῳ εὐαγγε-
λίῳ τόποις, τὰ πᾶσι ἀπλήστια λέγοντας εἰρηκῆσαι. ἔρρωσο ἐν κυρίῳ.

Κανῶν

ΜΑΤ.	Μαρ.	ΛϞ.	Ιωαν.	ΜΑΤ.	Μαρ.	ΛϞ.	Ιωαν.
κ	β	ζ	ι	σπδ	ρξε	σξς	ξε
ια	δ	ι	ς	σπδ	ρξε	σξς	ξξ
ια	δ	ι	ιβ	σπθ	ρο	σοε	ρξς
ια	δ	ι	ιδ	σγα	ροβ	σοδ	ρμς
ιδ	ε	ιγ	κκ	σγδ	ροε	σπα	ρξα
κγ	κζ	ιβ	ιε	σγε	ρος	σπβ	μξ
κγ	κζ	λδ	μς	σγε	ρος	σπβ	μβ
κγ	κζ	με	μς	τ	ρπα	σπε	ρμκ
ο	κ	λζ	λκ	τ	ρπα	σπε	ρθγ
πζ	ρλθ	σμ	ρμα	τβ	ρπγ	σπζ	ρξ
ρκ	ρς	ρισ	ρκα	τδ	ρπδ	σπθ	ρο
ρκ	ρς	ρισ	ρκ	τς	ρπζ	σγ	ρξβ
ρκ	ρς	ρισ	ρκα	τς	ρπζ	σγ	ροδ
ρκ	ρς	ρισ	μ	τι	ργα	σγζ	ξθ
ρκ	ρς	ρισ	ρμδ	τιγ	ργδ	σγδ	ροβ
ρκ	ρς	ρισ	ρκθ	τιδ	ργε	σγα	ρξς
ρλγ	λζ	οζ	ρλα	τιδ	ργε	σγα	ρξκ
ρμα	μ	ιθ	ρθ	τιε	ργς	σγβ	ροε
ρμβ	μα	κα	λε	τικ	ργθ	τ	ρος
ρμξ	ξδ	γγ	μθ	τκ	σ	τβ	ροκ
ρξς	πβ	γδ	οδ	τκε	σδ	τι	ρπδ
σθ	ριβ	σλδ	ρ	τκς	σε	τια	ρπκ
σια	ρκα	σλκ	κα	τκς	σε	τιγ	ργδ
σκ	ρκβ	σλδ	πε	τκκ	σς	τιδ	ργς
σκ	ρκθ	σμβ	πκ	τλα	σθ	τιε	ργζ
σκ	ρκβ	σξα	οζ	τλβ	σι	τικ	ρξξ
σμδ	ρλδ	σμ	ρμα	τλδ	σιβ	τκα	σα
σμδ	ρλθ	σμ	ρμς	τλε	σιδ	τκδ	ργθ
σοδ	ρμς	σξ	κ	τλς	σιε	τιζ	ργκ
σοδ	ρμς	σξ	κκ	τλς	σιε	τιδ	ργκ
σοδ	ρμς	σξ	γς	τμγ	σκγ	τκθ	σδ
σος	ρμκ	οδ	γκ	τμκ	σκξ	τλβ	σς
σπ	ρξβ	σξθ	ρκβ	τμδ	σκκ	τλγ	σκ
σπδ	ρξε	σξς	με	τρβ	σλα	τλς	σδ
σπδ	ρξε	σξς	ξγ	τρβ	σλα	τλς	σια

ΤΕΛΟΣ

ΤΟΥ

Α

ΚΑΝ.

113

ΜΑΤ.	ΜΑΡ.	ΔΘΚ.	ΜΑΤ.	ΜΑΡ.	ΔΘΚ.	ΜΑΤ.	ΜΑΡ.	ΔΘΚ.
ιε	ς	ιε	ρκγ	λδ	ρμζ	σκε	ρλδ	σμε
κα	ι	λβ	ρλ	λε	πβ	σκς	ρλγ	σμδ
λα	ρβ	ρπε	ρλα	λς	ος	σκθ	ρλε	σλζ
λβ	λθ	ρλγ	ρλε	λκ	οη	σκθ	ρλε	σμς
μ	λθ	οθ	ρλζ	μδ	ρξζ	σμβ	ρλζ	σλζ
εβ	μα	μς	ρμγ	μζ	ς	σμβ	ρλζ	σμη
ζβ	ιγ	δ	ρμδ	ρθ	ιβ	σμγ	ρλκ	σμο
εγ	ιγ	κδ	ρμθ	ρς	μγ	σμη	ρμγ	σθ
εζ	ιη	λγ	ρμθ	ξς	λε	σρκ	ρμγ	σργ
εθ	ιε	κς	ρμγ	ξθ	λς	σμδ	ρμδ	σρδ
οα	μζ	πγ	ρξδ	οθ	ρμδ	σρα	ρμς	σμε
οβ	κα	λκ	ρζη	ωγ	ςε	σργ	ρμη	σδ
οβ	κβ	λθ	ρξκ	ωγ	ςς	σρκ	ρμ	σρζ
ογ	κβ	ρπς	ρο	ωε	ςς	σρθ	ρμα	σρη
οδ	κγ	μ	ροβ	ωζ	ςκ	σξδ	ρμε	ρμς
ος	μθ	ωε	ροδ	ςα	ςθ	σζθ	ρμδ	σκη
οθ	μβ	ρξθ	ρος	ςγ	ρα	σοα	μβ	σλ
π	κθ	πς	ροκ	ςε	ρβ	σοκ	ρξ	σξγ
πβ	λ	μδ	ροκ	ςε	σιρ	σπα	ρξγ	σξκ
πβ	μγ	ωζ	ροθ	ςθ	ρρζ	σπε	ρρς	σξε
πγ	μγ	ρι	ρς	ρε	ρςε	σπε	ρξς	σζρ
πγ	μδ	ρζ	ρςβ	ρς	οις	σςς	ροζ	σπ
πε	μδ	ριβ	ρςγ	ρζ	ρκα	σςς	ροζ	σπδ
πε	με	ριδ	ρςγ	ρζ	σικ	τα	ρπβ	σπς
πη	με	ρκ	ρςδ	ρκ	ρμβ	τκ	ρπδ	τε
πκ	ρμα	ρμκ	ρςδ	ρκ	οιθ	τιβ	ρργ	σςθ
ςβ	ρμα	σρα	ρςε	ρθ	σκ	τις	ρρζ	σςγ
ςδ	μ	ω	ρςκ	ρι	σκα	τιρ	ρρκ	σςε
ςδ	ως	ςρ	ρςθ	ρια	ρογ	τκβ	οβ	τδ
ργ	ως	ρμς	σα	ριβ	σκβ	τλη	σικ	τκβ
ριδ	α	ο	σγ	ριδ	σο	τλθ	οιθ	τκε
ρις	κδ	μα	σε	ρις	σκδ	τμ	σκ	τκζ
ρις	κε	μβ	σς	ριζ	σλβ	τμβ	σκβ	τκγ
ρις	κε	ρξε	σκ	ρικ	σλγ	τμδ	σκδ	τκκ
ρκα	κε	ροζ	σιζ	ρκζ	σμ	τμς	σκε	τλ
ρκβ	λβ	ρκζ	σιθ	ρκκ	σμα	τμγ	σλβ	τλζ
	γ	ρκθ	σκγ	ρλ	σμγ	τμδ	σλγ	τλη
						τέλ.	ρβ	καν.

ΚΑΝΩΝ ΤΡΙΤΟΣ ΕΝ Ω, ΟΙ ΤΡΕΙΣ.			ΚΑΝΩΝ ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΕΝ Ω, ΟΙ ̄		
ΜΑΤ.	ΛΥΚ.	Ιωαν.	Ματθαῖος.	Μάρκος.	Ιωάννης.
α	ιδ	α	ιη	η	κς
α	ιδ	γ	ριρ	κς	ςγ
α	ιδ	ε	ριζ	κς	ςε
ζ	ς	β	ρη	εζ	μα
ζ	ς	με	ρεα	οζ	κγ
μδ	εγ	ρις	ρεα	οζ	μγ
εστ	ξε	λζ	σδ	ριε	ςα
ς	μη	ριη	σδ	ριε	ςλε
ς	μη	ρλδ	σις	ρκε	ςμ
ςζ	σια	ρε	σις	ρκε	ςκκ
ρια	ριδ	λ	σις	ρκε	ςλζ
ρια	ριθ	ριδ	σοζ	ρκε	ςλγ
ρια	ριδ	ρηκ	σοθ	ρμδ	ςη
ριβ	ριθ	πζ	σοθ	ρεα	ςκα
ριβ	ριδ	μδ	σπζ	ρεα	οβ
ριβ	ριδ	εα	σγγ	ρεη	ςμβ
ριβ	ριδ	ος	σζρ	ροδ	ςζ
ριβ	ριδ	ς	σθθ	ροη	ο
ριβ	ριδ	η	τζ	ρπ	ςγ
ριβ	ριθ	ρηδ	τκα	ρμ	ςεδ
ριβ	ριθ	ρηβ	τκα	σα	ςπ
ριβ	ςβ	μζ	τκγ	σα	ςςβ
ςμς			τκθ	σγ	ςπγ
			τκθ	σζ	ςπε
			τλγ	σρ	ςπρ
				σια	σγ
ΤΕΛΟΣ	ΤΟΥ ̄ ΚΑ	ΝΩΝΟΣ.	ΤΕΛΟΣ	ΤΟΥ ̄ Λ	ΚΑΝ.

ΜΑΤ.		ΛΥΚ.		ΜΑΤ.		ΛΥΚ.		ΜΑΤ.		ΛΥΚ.	
γ	β	οκ	ση	ρρβ	σοβ						
ι	η	ωλ	ρια	σιγ	σλε						
ιβ	ια	ως	ρδ	σκα	ρπα						
ισ	ισ	γγ	ρμε	σκη	ρλδ						
κε	μς	γε	ρξ	σλα	ροθ						
κς	μρ	ςς	ρπβ	σλα	σιε						
κκ	μκ	ςς	ρπδ	σλβ	ρμβ						
λ	μδ	ρβ	ξθ	σλδ	ρλς						
λδ	ρρδ	ρδ	οα	σλς	ρλε						
λς	ρρβ	ρε	ργγ	σλρ	ρλκ						
λκ	ργ	ρζ	ογ	σλκ	ρμ						
μ	ρβ	ρκ	ριε	σμ	ρμα						
μα	ρε	ρι	ρικ	σμα	ροε						
μγ	ρκγ	ριδ	ρκς	ρμε	ρβ						
μς	ρμγ	ρκε	ξβ	ρμς	ρς						
μζ	ρλδ	ρκζ	ρκκ	ρμζ	σιγ						
μκ	ρςα	ρκκ	ρλβ	ρςα	ρζ						
μδ	ρμ	ρκδ	ρλ	ρςβ	ριβ						
μα	ρδ	ρλβ	πα	ρςε	ρμζ						
μγ	ρκε	ρλδ	ρκ	ρςς	ρμε						
μδ	ρο	ρλκ	ρξκ	ρςζ	ρμκ						
ρε	ρξ	ρμς	μρ	σο	ρκδ						
ρζ	ρςα	ρμκ	σκς	σοβ	σλα						
ρκ	ξ	ρξβ	ρζα								
ξ	ρσα	ροε	σ								
ξα	ξδ	ρπβ	ρπζ	ΤΕΛΟΣ	ΤΟΙΕΚΑ						
ξε	ροβ	ρπβ	ρπδ	ΝΟΝΟΣ.							
ξς	ρς	ρπγ	ρςκ								
ξκ	ρε	ρπζ	ρςδ								

ΜΑΤ.	ΜΑΡ.	ΜΑΤ.	ΜΑΡ.
Δ	Υ	σμζ	ρμβ
ΙΖ	Ζ	σρ	ρμε
κ	Δ	σρβ	ρμζ
κβ	ΙΑ	σρδ	ρμθ
μδ	ΡΚΣ	σξ	ρρβ
ορ	ΞΥ	σξγ	ρργ
ρ	ϚΗ	σρε	ρρζ
ρλδ	ΜΕ	σπβ	ρξδ
ρμε	Ξ	σπς	ρξρ
ρμκ	ΞΕ	σπη	ρξθ
ρρβ	ΞΗ	σς	ροα
ρρδ	ΟΑ	σςβ	ρογ
ρρζ	ΟΒ	σςκ	ροθ
ρρθ	ΟΓ	τε	ρπε
ρξ	ΟΣ	τθ	ρρ
ρξγ	ΟΗ	τια	ρρβ
ρξε	Π	τλ	ση
ρξθ	ωδ	τλζ	σιζ
ρογ	ωθ	τμα	σκα
ρπ	ρ	τμζ	σκς
ρρθ	ργ	τρ	σκδ
σβ	ριγ		
σιδ	ρκ	ΤΕΛΟΣ	ΤΟΥ Σ
σιε	ρκλ	ΚΑΝΟΙ	ΝΟΣ.
σκλ	ρλα		
σμς	ρμ		

ΜΑΤ.	Ιωαν.
ε	ωγ
ιβ	ιβ
ιδ	λβ
ιθ	λδ
ρκ	ωβ
ρωε	σιε
σζ	ρα
ΤΕΛΟΣ	ΤΟΙ Ξ̄
ΚΑΝΟ	ΝΩΤ.

ΛΥΗ.	Μαρι
κγ	ιβ
κε	ιθ
κζ	ισ
κζ	κη
κη	ιρ
ωδ	μβ
ωθ	μς
ζα	ξα
ς	οθ
ργ	ρρ
σμζ	ρλς
σοζ	σις
τλε	σλ
τμ	σλδ
ΤΕΛΟΣ	ΤΟΙ Ξ̄
ΚΑΝΟ/	ΝΟΣ.

Λυκ.	Ιωαν.	Λυκ.	Ιωαν.
λ	σιθ	τιβ	ρπς
λ	σκβ	τγ	ρπβ
σξβ	ριγ	τζ	ρπβ
σξβ	ρκδ	τιβ	ρπβ
σδδ	σκθ	τμ	σιγ
σδδ	σκζ	τμα	σιζ
σδδ	σλα	τμα	σκα
τγ	ρς	τμβ	σκγ
τλ	ρς	τμβ	σκα
τιβ	ρς		
τγ	ρπς	ΤΕΛΟΣ	ΤΟΙ Θ
τζ	ρπς	ΚΑΝΟ	ΝΟΣ.

ORDO SEV NUMERVS

LIBRORVM NOVI TESTAMENTI.

Ευαγγέλιον κατὰ ματθαῖον.
 Ευαγγέλιον κατὰ μάρκον.
 Ευαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν.
 Ευαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην.

Πράξεις τῶν ἀποστόλων.

Evangeliū secundū Matthæum.
 Euangeliū secundum Marcum.
 Euangelium secundum Lucam.
 Euangelium secundum Ioannem.

Acta apostolorum.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ἸΣΤΕΡΙΣΤΟΛΩΝ ΤΟΙ ΚΑΤΑΛΟΥ.

INDEX QVATVORDECIM EPISTOLARVM PAVLI.

ᾱ πρὸς ρωμαίους.
 β̄ πρὸς κορινθίους. ᾱ.
 γ̄ πρὸς κορινθίους. β̄.
 δ̄ πρὸς Γαλάτας.
 ε̄ πρὸς Εφεσίους.
 ς̄ πρὸς Φιλιππησίους.
 ζ̄ πρὸς Κολοσσᾶς.
 η̄ πρὸς Θεσσαλονικῆς. ᾱ.
 θ̄ πρὸς Θεσσαλονικῆς. β̄.
 ῑ πρὸς Τιμόθεον. ᾱ.
 ιᾱ πρὸς Τιμόθεον. β̄.
 ιβ̄ πρὸς Τίτον.
 ιγ̄ πρὸς Φιλήμονα.
 ιδ̄ πρὸς Ἑβραίους.

1 Ad Rhomanos.
 2 Ad Corinthios .1.
 3 Ad Corinthios .2.
 4 Ad Galatas.
 5 Ad Ephesios.
 6 Ad Philippenfes.
 7 Ad Colossenses.
 8 Ad Thessalonicenses .1.
 9 Ad Thessalonicenses .2.
 10 Ad Timotheum .1.
 11 Ad Timotheum .2.
 12 Ad Titum.
 13 Ad Philemonem.
 14 Ad Hebraeos.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ.

INDEX EPISTOLARVM CANONICARVM.

Επιστολή τοῦ ἁγίου Ἰακώβου.
 Επιστολή τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου. ᾱ.
 Επιστολή τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου. β̄.
 Τῶ ἁγίου Ἰωάννου ἀποστόλου ἐπιστολή. ᾱ.
 Τῶ ἁγίου Ἰωάννου. β̄.
 Τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. γ̄.
 Ἰούδα ἀποστόλου ἐπιστολή.

Epistola beati Iacobi.
 Epistola beati Petri apostoli .1.
 Epistola beati apostoli Petri .2.
 Beati Ioannis apostoli epistola .1.
 Beati Ioannis epistola .2.
 Beati Ioannis epistola .3.
 Iudæ apostoli epistola.

Ἀποκάλυψις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ θεολόγου.

Apocalypsis beati Ioannis Theologi.

Kk Vita

VITA SANCTI MATTHAEI PER
DIVVM HIERONYMVM.

Matthæus qui & Leui, ex publicano Apostolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circuncisione crediderant, euangelium CHRISTI Hebraicis literis uerbisque composuit. Quod quis postea in Græcum transtulerit, non satis certum est. Porro ipsum Hebraicum habetur usque hodie in Cæsariensi bibliotheca, quam Pamphilus martyr studiosissime cōfecit. Mihi quoq; à Nazaræis, qui in Bercea urbe Syriae hoc uolumine utuntur, describendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quod ubicunque euangelista, siue ex persona sua, siue ex persona domini saluatoris, ueteris scripturæ testimonijs utitur, non sequatur Septuaginta translatorum auctoritatem, sed Hebraicam, è quibus illa duo sunt. Ex Aegypto uocaui filium meum. Et, quoniam Nazaræus uocabitur.

ΤΟΙ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ
ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

CAPITA EVANGELII
SECUNDVM MAT-
THAEV M.

- α Περὶ τῶν μάγων. 3.
- β Περὶ τῶν ἀναρεθέντων παδίων. 4.
- γ πρῶτον Ἰωάννης ἐκήρυξε βασιλείαν οὐρανοῦ. 4.
- δ Περὶ τῆς δασκαλίας τοῦ Χριστοῦ. 6.
- ε Περὶ τῶν μακαρίων. 7.
- ς Περὶ τοῦ λεπροῦ. 14.
- ζ Περὶ τοῦ ἐκατοντάρχου. 14.
- η Περὶ τοῦ πενήτητος πέτρου. 15.
- θ Περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ τοῦ κίλων νόσου. 15.
- ι Περὶ τοῦ μὴ ἐπιτρεπομένου ἀκολουθεῖν. 15.
- ια Περὶ τοῦ ἐπιτιμῆσεως τῶν ὑδάτων. 16.
- ιβ Περὶ τῶν δύο δαμονιζομένων. 16.
- ιγ Περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 16.
- ιδ Περὶ ματθαίου. 17.
- ιε Περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγωγῶ. 18.
- ισ Περὶ τῆς αἱμορροῦσης. 18.
- ιζ Περὶ τῶν δύο τυφλῶν. 18.
- ιη Περὶ τοῦ δαμονιζομένου τοῦ κωφοῦ. 18.
- ιθ Περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων διαταγῆς. 19.
- ια Περὶ τῶν ἀποσταλέντων πρὸς Ἰωάννου. 22.

κα

- DE Magis. cap. 1.
- De pueris interfectis. cap. 2.
- Primus Ioannes prædicauit regnum cælorum. cap. 3.
- De doctrina Christi. cap. 4.
- De beatitudinibus. cap. 5.
- De leproso. cap. 6.
- De Centurione. cap. 7.
- De socru Petri. cap. 8.
- De ijs q curati sunt à uarijs morbis. 9.
- De eo cui nō permisit ut sequeretur. 10.
- De increpatione aquarum. cap. 11.
- De duobus dæmoniacis. cap. 12.
- De paralytico. cap. 13.
- De Matthæo. cap. 14.
- De filia archisynagogi. cap. 15.
- De muliere sang. profluuiio labo. 16.
- De duobus cæcis. cap. 17.
- De dæmoniaco muto. cap. 18.
- De apostolorū ordinatione. cap. 19.
- De discipulis à Ioanne missis. cap. 20.

De

- κ̄ᾱ π̄ρὶ τοῦ ξηρὰ μ' ἔχοντο πλὴν χεῖρα. 24.
 κ̄β̄ π̄ρὶ τοῦ δαίμονιζομένου κωφοῦ καὶ τυφλοῦ. 25.
 κ̄γ̄ π̄ρὶ τῶν αὐτῶν σημεῖων. 26.
 κ̄δ̄ π̄ρὶ τῶν π̄ρὶ βολῶν. 27.
 κ̄ε̄ π̄ρὶ Ἰωάννου καὶ Ἡρώδου. 31.
 κ̄ς̄ π̄ρὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. 32.
 κ̄ζ̄ π̄ρὶ τοῦ ἐν θαλάσῃ περιπάτου. 33.
 κ̄η̄ π̄ρὶ τῆς π̄ρὶ ἀβάσεως τῆς ἐν τοῖς ἑβραίοις. 33.
 κ̄θ̄ π̄ρὶ τῆς χαναναίας. 34.
 λ̄ π̄ρὶ τῶν διεραπυθέντων ὄχλων. 35.
 λ̄ᾱ π̄ρὶ τῶν ἐπὶ ἄρτων. 35.
 λ̄β̄ π̄ρὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. 36.
 λ̄γ̄ π̄ρὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως. 36.
 λ̄δ̄ π̄ρὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ χριστοῦ. 37.
 λ̄ε̄ π̄ρὶ τοῦ σελιωτιζομένου. 38.
 λ̄ς̄ π̄ρὶ τῶν αὐτῶν τὰ διδραχμα. 39.
 λ̄ζ̄ π̄ρὶ τῶν λεγόντων, τίς μείζων. 39.
 λ̄η̄ π̄ρὶ τῶν ἐκατὸν προβάτων π̄ρὶ βολῆ. 40.
 λ̄θ̄ π̄ρὶ τοῦ ὀφείλοντος μύρια τέλαντα. 41.
 μ̄ π̄ρὶ τῶν ἐπερωτησάντων, εἰ ἔξειμι ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα. 42.
 μᾱ π̄ρὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουτοῦ τὸν Ἰησοῦν. 43.
 μ̄β̄ π̄ρὶ τῶν μισθμένων ἐργατῶν. 44.
 μ̄γ̄ π̄ρὶ τῶν ἡμῶν ζεβεδαῖ. 45.
 μ̄δ̄ π̄ρὶ τῶν δύο τυφλῶν. 45.
 μ̄ε̄ π̄ρὶ τῆς ὄνου καὶ τοῦ σώλου. 46.
 μ̄ς̄ π̄ρὶ τῶν τυφλῶν καὶ χολῶν. 47.
 μ̄ζ̄ π̄ρὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς. 47.
 μη̄ π̄ρὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων. 47.
 μη̄ περὶ τῶν δύο ἡμῶν παραβολῆ. 48.
 μ̄ περὶ τοῦ ἀμπελῶν. 48.
 μᾱ περὶ τῶν καλεσμένων εἰς τὸν γάμον. 49.
 μ̄β̄ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὸ κλῆσιν. 50.
 μ̄γ̄ περὶ τῶν σαδδουκαίων. 50.
 μ̄δ̄ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος νομικοῦ. 51.
 μ̄ε̄ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως. 51.
 μ̄ς̄ περὶ τοῦ ταλαντισμοῦ γραμματέων καὶ φαρισαίων

- De eo qui manū habebat aridam. 21.
 De dæmoniacο cæco & mu-
 to. 22.
 De requirētib⁹ signum. 23.
 De parabolis. 24.
 De Ioanne & Herode. 25.
 De quinque panibus & duobus pisci-
 bus. 26.
 De ambulatiōe Christi sup mare. 27.
 De transgressiōe præcepti dei. 28.
 De Chananæa. 29.
 De turbis sanatis. 30.
 De septem panibus. 31.
 De fermento pharisæorum. 32.
 De interrogatiōe apud Cæsareā. 33.
 De transformatiōe Christi. 34.
 De lunatico. 35.
 De exigentibus didrachma. 36.
 De dicentibus, quis maior. 37.
 De centum ouibus parabola. 38.
 De eo q̄ debebat decē milia talēta. 39.
 De interrogantibus, an liceret diuor-
 tium facere cum uxore. 40.
 De diuite interrogante Ie-
 sum. 41.
 De mercede conductis operarijs. 42.
 De filijs Zebedæi. 43.
 De duobus cæcis. 44.
 De asina & pullo. 45.
 De cæcis & claudis. 46.
 De ficu quæ exaruit. 47.
 De principibus sacerdotum & seniori-
 bus dominum interrogantibus. 48.
 De duobus filijs parabola. 49.
 De uinea. 50.
 De ijs qui uocati fuerūt ad nuptias. 51.
 De quærētibus occasione census. 52.
 De Sadducæis. 53.
 De legisdoc. Christū interrogante. 54.
 De quæstiōe domini. 55.
 De deploratione scribarum &
 K k 2 pharisæorū.

- φάρισάϊων. 51.
 μζ̄ πρὶ φηὶ σωτελείας. 54.
 μη̄ πρὶ φηὶ ἡμέρας καὶ ὥρας. 56.
 μθ̄ πρὶ φηὶ δέκα παρθέτων. 57.
 ξ̄ πρὶ φηὶ τὰ τάλαντα λαβόντων. 57.
 ξᾱ πρὶ φηὶ ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ. 58.
 ξβ̄ περὶ φηὶ ἀλαβύσεως τοῦ κυρίου μύρου.
 60.
 ξγ̄ πρὶ τοῦ πάχα. 60.
 ξδ̄ πρὶ τύπου μουσικοῦ. 61.
 ξε̄ περὶ φηὶ παραδόσεως τοῦ ἰουδαίου. 62.
 ξς̄ ἀρνήσις πέτρου. 64.
 ξζ̄ περὶ φηὶ τοῦ ἰουδαίου μεταμελείας. 64.
 ξη̄ περὶ φηὶ αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου. 67.

- Phariseorum. 56.
 De consummatione. 57.
 De die & hora. 58.
 De decem uirginibus. 59.
 De his qui talenta acceperunt. 60.
 De aduentu Christi. 61.
 De ea quæ unxit dominum unguen-
 to. 62.
 De Paschate. 63.
 De typo mystico. 64.
 De proditione Iudæ. 65.
 Negatio Petri. 66.
 De pœnitentia Iudæ. 67.
 De petitione corporis do-
 mini. 68.

VITA SANCTI MARCI PER
DIVVM HIERONYMVM.

Marcus discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem
 audierat, rogatus Rhomæ à fratribus, breue scripsit euangelium.
 Quod cum Petrus audisset, probauit, & ecclesiæ legendum sua au-
 toritate ædidi, sicut Clemens in sexto ὑποτυπώσεων libro scribit. Et
 Papias Hierosolymitanus episcopus, meminit huius Marci, & Petrus in epistola
 prima, sub nomine Babylonis, figuraliter Rhomā significans. Salutatur uos quæ in
 Babylone cum electa, & Marcus filius meus. Assumpto itaq; euangelio quod ipse
 confecerat, perrexit Aegyptū, & primus Alexandria Christum annuncians, con-
 stituit ecclesiam, tantæ doctrinæ & uitæ continentia, ut omnes sectatores Christi
 ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, uidentem Alexan-
 driæ primam ecclesiam adhuc iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum su-
 per eorum conuersatione scripsit, & quomodo Lucas narrat Hierosolymæ creden-
 tes omnia habuisse communia, sic ille quod Alexandria sub Marco fieri doctore
 cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepul-
 tus Alexandria, succedente sibi Aniano.

Capita

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕ-
ΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

CAPITA EVANGELII SE-
CVNDVM MARCVM.

- α πρὸ τοῦ δαίμονιζομένου. 72.
 β πρὸ φηὶ πενθερᾶς πατρὸς. 73.
 γ περὶ τῶν ἰασηέντων ἀπὸ κοικίλων νό-
 σων. 73.
 δ πρὸ τοῦ λεπτοῦ. 73.
 ε πρὸ τοῦ παραλυτικῶ. 74.
 ς πρὸ τῶν τέλων. 75.
 ζ πρὸ τοῦ ἔχοντος πλὴν χεῖρα. 76.
 η πρὸ φηὶ τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς. 76.
 θ πρὸ τοῦ παύρου παραβολῆς. 78.
 ι πρὸ φηὶ ἐπιτιμῆσεως τῶν ὑδᾶτων. 80.
 ια πρὸ τοῦ λεγεῶνος. 80.
 ιβ περὶ φηὶ θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώ-
 γου. 81.
 ιγ πρὸ φηὶ ἀιμορροῦσσης. 81.
 ιδ πρὸ φηὶ τῶν ἀποστόλων διαταγῆς. 83.
 ιε πρὸ ἰωάννου καὶ Ἡρώδου. 83.
 ις περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύ-
 ων. 85.
 ιζ περὶ τοῦ ἐν θαλάσῃ περιπάτου. 86.
 ιη περὶ φηὶ παραβάσεως φηὶ ἐντολῆς τοῦ
 θεοῦ. 86.
 ιθ περὶ φηὶ συροφονίσσης. 88.
 κ περὶ τοῦ μογιλάου. 88.
 κα περὶ τῶν ἐπὶ ἄρτων. 89.
 κβ περὶ φηὶ ζύμης τῶν φαρισαίων. 89.
 κγ περὶ τῆς τυφλοῦ. 90.
 κδ περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως. 90.
 κε περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίου. 91.
 κς περὶ τοῦ σελιωῖαζομένου. 92.
 κζ περὶ τῶν διαλογιζομένων, τίς μείζων. 93.
 κη περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον εἰ ἔξει-
 σι ἀπολυσαὶ τὸν γωᾶνα. 94.
 κθ περὶ τοῦ ἐπερωτησάντος τὸν
 κύριον. 95.
 λ περὶ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου. 96.
 λα περὶ Βαρτιμαίου. 97.
 λβ περὶ τῆς κώλου. 97.

- De dæmoniacō. cap. 1.
 De socru Petri. 2.
 De curatis à varijs mor-
 bis. 3.
 De leproso. 4.
 De paralytico. 5.
 De publicano. 6.
 De habente manum aridam. 7.
 De apostolorum electione. 8.
 De semine parabola. 9.
 De increpatione aquarum. 10.
 De legione. 11.
 De filia archisynago-
 gi. 12.
 De muliere sang. pfluuio laborāte. 13.
 De apostolorum ordinatione. 14.
 De Ioanne & Herode. 15.
 De quinq; panibus, & duobus pisci-
 bus. 16.
 De ambulatione in mari. 17.
 De transgressionē præcepti
 dei. 18.
 De Syrophœnissa. 19.
 De balbo. 20.
 De septem panibus. 21.
 De fermento pharisæorum. 22.
 De cæco. 23.
 De interrogatione in Cæsarea. 24.
 De transformatione domini. 25.
 De lunatico. 26.
 De disputantib⁹, quis esset maior. 27.
 De his qui interrogabant dñm, an lice-
 ret cum uxore diuortium facere. 28.
 De diuite qui dominum interroga-
 bat. 29.
 De filijs Zebedæi. 30.
 De Bartimæo. 31.
 De pullo. 32.

- λγ̄ περι φλι ξηρανθείσης συκῆς. 98.
 λδ̄ περι ἀμνηστικακίας. 99.
 λε̄ περι τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρ-
 χιερέων καὶ πρεσβυτέρων. 99.
 λς̄ περι τῶ ἀμπελῶν. 99.
 λζ̄ περι τῶ ἐπερωτησάντων διὰ τὸ κῆνσομ. 100.
 λη̄ περι τῶν σαδδουκαίων. 101.
 λθ̄ περι τῶ γραμματέως. 101.
 μᾱ περι τῶ κυρίου ἐπερωτήσεως. 102.
 μᾱ περι τῶ δύο λεπθῶ. 102.
 μβ̄ περι σωτελείας. 103.
 μγ̄ περι τῶ ἡμέρας καὶ ὥρας. 104.
 μδ̄ περι τῶ ἀλεψάσης τὸν κύριον μύρω. 105.
 με̄ περι τῶ πάχα. 105.
 μς̄ περι παραδόσεως προφητείας. 106.
 μζ̄ ἀρνησις πέτρον. 109.
 μη̄ περι φλι αὐτήσεως τῶ σώματι τῶ κυ-
 ρίου. 111.

- De ficu quæ exaruit. 33.
 De obliuione iniuriarum. 34.
 De principibus sacerdotum & seniori-
 bus, qui dominū interrogabant. 35.
 De uinea. 36.
 De his qui interrogabant occasione
 De Sadducæis. 38. (census. 37.
 De scriba. 39.
 De interrogatione domini. 40.
 De uidua quæ duo minuta obtulit. 41.
 De consummatione. 42.
 De die & hora. 43.
 De ea quæ unxit dñm ungueto. 44.
 De paschate. 45.
 De proditione prophetia. 46.
 Negatio Petri. 47.
 De petitione corporis do-
 mini. 48.

VITA SANCTI LUCÆ PER
DIVVM HIERONYMVM.

Lucas medicus Antiochensis, ut eius scripta indicant, Græci sermonis
 ignarus fuit, sectator apostoli Pauli, & omnis peregrinationis
 eius comes, scripsit euangelium, de quo idem Paulus: Misimus, inquit,
 cum illo fratrem, cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias. Et ad
 Colossenses: Salutatur uos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheum, Lucas
 est mecum solus. Aliud quoque ædidi uolumen egregium, quod titulo *πράξεις ἀπο-
 σόλων* prænotatur, cuius historia usque ad biennium Rhomæ commorantis Pauli
 peruenit, id est, usque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem
 urbe librum esse compositum. Igitur *περὶ ὁδου* Pauli, & Theclæ, & totam baptizati
 Leonis fabulam, inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, ut in-
 diuiduus comes apostoli, inter cæteras eius res, hoc solum ignorauerit? Sed & Ter-
 tullanus uicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Asia *αουδαϊν*
 apostoli Pauli, conuictum apud Ioannem, quod autor esset libri, & confessum se
 hoc Pauli amore fecisse, & ob id excidisse quidam suspicantur, quotiescunque in epi-
 stolis suis Paulus dicit iuxta euangelium meum, de Lucæ significare uolumine. Et
 Lucam non solum ab apostolo Paulo didicisse euangelium, qui cum domino in
 carne non fuerat, sed à cæteris apostolis, quod ipse quoque in principio sui uolumi-
 nis declarat, dicens: Sicut tradiderunt nobis, qui à principio ipsi uiderunt, & ministri
 fuerunt

fuerunt sermonis. Igitur euangelium, sicut audierat, scripsit. Acta uero apostolorum, sicut uiderat, composuit. Vixit octoginta & quatuor annos, uxorem non habens. Sepultus est Constantinopoli, ad quam urbem uicesimo Constantij anno, ossa eius cum reliquijs Andreæ apostoli translata sunt de Achaia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM LVCAM.

- ἁ περὶ τοῦ ἀπογραφῆς. 119.
 β περὶ τῶν ἀγραυλῶντων ποιμνῶν. 120.
 γ περὶ σιμεῶν. 121.
 δ περὶ ἄννης προφητιδῶ. 121.
 ε περὶ τοῦ γεννηθέντος ῥήματος πρὸς ἰωάννην. 123.
 ς περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν ἰωάννην. 123.
 ζ περὶ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ χριστοῦ. 125.
 η περὶ τοῦ ἔχοντος πνεῦμα δαμονίου. 127.
 θ περὶ τοῦ πενθερῆος πέτρῳ. 127.
 ι περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. 127.
 ια περὶ τοῦ ἀγρῶν ἰχθύων. 128.
 ιβ περὶ τοῦ λεπτοῦ. 128.
 ιγ περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 129.
 ιδ περὶ τοῦ ληθῆος τελῶν. 129.
 ιε περὶ τοῦ ξηρῶν ἔχοντος πλὴν χεῖρας. 131.
 ις περὶ τοῦ ἀποστόλων ἐκλογῆς. 131.
 ιζ περὶ τῶν μακαρισμῶν. 132.
 ιη περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου. 134.
 ιθ περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ χήρα. 135.
 κ περὶ τῶν ἀποσταθέντων πρὸς ἰωάννην. 135.
 κα περὶ τοῦ ἀλαφάσκει τὸν κύριον μύρω. 136.
 κβ περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ σπείροντος. 137.
 κγ περὶ τοῦ ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων. 139.
 κδ περὶ τοῦ λεγεῶντος. 139.
 κε περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγῃ. 140.
 κς περὶ τῆς αἰμορροῦσσης. 140.
 κζ περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν δώδεκα. 141.
 κη περὶ τῶν ἐν πέντε ἄρτων καὶ τοῦ δύο ἰχθύων. 142.
 κθ περὶ τῆς κυρίου ἐπερωτήσεως. 142.
 λ περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίου. 143.
 λα περὶ τοῦ σελιῶναζομνίου. 144.
 λβ περὶ τῆς διαλογισομνίου τίς μείζων. 144.
 λγ περὶ

- De censu. cap. 1.
 De pastoribus in agro agentibus. 2.
 De Simeone. 3.
 De Anna prophetissa. 4.
 De uerbo quod factum est ad Ioannem. 5.
 De his qui Ioannē interrogabant. 6.
 De tentatione Christi. 7.
 De eo qui habebat spm̄ dæmonis. 8.
 De focu Petri. 9.
 De curatis à uarijs morbis. 10.
 De captura piscium. 11.
 De leproso. 12.
 De paralytico. 13.
 De Leui publicano. 14.
 De habente manum aridam. 15.
 De apostolorum electione. 16.
 De beatitudinibus. 17.
 De Centurione. 18.
 De filio uiduæ. 19.
 De discipulis missis à Ioanne. 20.
 De ea quæ unxit dñm unguento. 21.
 De eo q̄ sementē faciebat parabola. 22.
 De increpatione aquarum. 23.
 De legione. 24.
 De filia archisynagogi. 25.
 De muliere sang. profluuii labo. 26.
 De duodecim apostolis. 27.
 De quinque panibus & duobus piscibus. 28.
 De interrogatione domini. 29.
 De transfiguratione. 30.
 De lunatico. 31.
 De disputantibus, quis esset maior. 32.
 Kk 4 De eo

- λγ̄ περι τῆ μη ἐπιτρεπομένη ἀκολυθῆν. 145.
 λδ̄ περι τῆ ἀναδείχθέντων ἐβδομήκοντα. 146.
 λε̄ περι τῆ ἐπερωτήσαντων νομικῶν. 147.
 λς̄ περι τῆ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λησάρας. 147.
 λζ̄ περι μάρθας καὶ μαρίας. 148.
 λη̄ περι προσεύχης. 148.
 λθ̄ περι τῆ ἔχοντος δαυμόνιον κωφόμ. 148.
 μ̄ περι τῆ ἐκ τῆ ὄχλου ἐπεράσσης φωνῶν. 150.
 μᾱ περι τῆ ἄτάντων σημεῖον. 150.
 μβ̄ περι τῆ φαρισαίου τῆ καλίσαντων τὸν
 κύριον. 151.
 μγ̄ περι τῆ ταλαισίμου τῆ νομικῶν. 151.
 μδ̄ περι τῆς ζύμης τῆ φαρισαίων. 152.
 με̄ περι τῆ διελοντων μερίσασθαι πλὴν κλη-
 ρονομίας. 153.
 μς̄ περι τοῦ εὐφορήσεμ ἢ χῶρα. 153.
 μζ̄ περι τῆ γαλιλαίων, καὶ τῆ ἐν τῷ σι-
 λωάμ. 156.
 μη̄ περι τῆς ἐχέσσης πνεῦμα ἀδινείας. 156.
 μθ̄ περι τῆ παρὰ βολῶν. 157.
 μῑ περι τῆ ἐπερωτήσαντων, εἰ ὀλίγοι οἱ σω-
 ζόμενοι. 157.
 μᾱ περι τῆ ἐπιόντος τῷ Ἰησοῦ διὰ ἡρώδη. 158.
 μβ̄ περι τῆ ὑδρωπικοῦ. 158.
 μγ̄ περι τῆ μη ἀγαπᾶν τὰς πρωτοκλι-
 σίας. 159.
 μδ̄ περι τῶν καλυμμένων ἐν τῷ δειπνῶ. 159.
 με̄ παρὰ βολὴν περι τοῦ οικοδομῆς πύργου. 160.
 μς̄ παρὰ βολὴν περι ἐκατὸν προβάτων. 160.
 μζ̄ περι τῆ ἀποδημήσαντος εἰς χῶρα μα-
 κράν. 161.
 μη̄ περι τῆ οἰκονόμου τῆ ἀδικίας. 162.
 μθ̄ περι τῆ πλουσίου καὶ τῆ λαζάρου. 164.
 ζ̄ περι τῶν δέκα λεπρῶν. 165.
 ξᾱ περι τῆ κριτοῦ τῆς ἀδικίας. 167.
 ξβ̄ περι τῆ φαρισαίου τῆ τελώνου. 167.
 ξγ̄ περι τῆ ἐπερωτήσαντος πλῆσις τῆ Ἰησοῦ. 168.
 ξδ̄ περι τῆ τυφλοῦ. 169.
 ξε̄ περι τῆ Ζακχαίου. 169.
 ξς̄ περι τῆ πορευθέντων λαβῆν ἑαυτῶ βα-
 σιλίαν. 170.
 ξζ̄ περι

- De eo cui nō permisit ut sequeretur. 33.
 De designatis Septuaginta. 34.
 De quaestione legisperiti. 35.
 De eo qui inciderat in latrones. 36.
 De Martha & Maria. 37.
 De oratione. 38.
 De habente dæmonium mutum. 39.
 De muliere quæ de turba uocē extulit. 40.
 De his qui signū petebant. 41.
 De pharisæo qui dominum inuitaue-
 rat. 42.
 De deploratione scribarū. 43.
 De fermento pharisæorum. 44.
 De eo qui uolebat diuidere hæredita-
 tem. 45.
 De eo cuius ager ferax fuit. 46.
 De Galilæis & ijs qui in Siloë &c. 47.
 De muliere quæ habebat spiritum in-
 firmitatis. 48.
 De parabolis. 49.
 De eo qui quærebat, an pauci essent
 qui salutem consequerentur. 50.
 De eo qui dicebat Iesu de insidijs Hero-
 di. (dis. 51.
 De hydropico. 52.
 Non amandos primos accubi-
 tus. 53.
 De inuitatis ad cœnam. 54.
 De ædificatione turris parabola. 55.
 De centum ouibus parabola. 56.
 De eo qui peregre profectus est in re-
 gionem longinquam. 57.
 De dispensatore iniquo. 58.
 De diuite & Lazaro. 59.
 De decem leprosis. 60.
 De iudice iniquo. 61.
 De pharisæo & publicano. 62.
 De diuite qui interrogauit Iesum. 63.
 De cæco. 64.
 De Zacchæo. 65.
 De homine qui in regionē longinquā
 profectus est, ut acciperet sibi regnū. 66.
 De his

- ξζ̄ περι τῶν λαβόντων τὰς μνάς. 170.
- ξη̄ περι τοῦ πάλου. 171.
- ζθ̄ περι τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κυρίον ἀρ̄
χιερέων καὶ πρεσβυτέρων. 172.
- ᾱ περι τοῦ ἀμπελῶν. 172.
- σᾱ περι τῶν ἐγκαθέντων διὰ τὸν κῆνσορ. 173.
- οβ̄ περι τῶν σαδδουκαίων. 173.
- ογ̄ περι τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως πρὸς τοὺς
φarisαίους. 174.
- οδ̄ περι τοῦ τὰ δύο λεπτά. 174.
- οε̄ περι τοῦ σωτελείας. 175.
- οστ̄ περι τοῦ πέχρα. 177.
- οζ̄ περι τῶν φιλονακησάντων, τίς μείζων. 178.
- οη̄ περι τῆς ἑξατήσεως τοῦ σατανᾶ. 178.
- οθ̄ ζουθένσις Ἡρώδου. 181.
- π̄ περι τῶν κατὰ μὲν γυναικῶν. 182.
- πᾱ περι τῆς μετανοήσαντος λησοῦ. 183.
- πβ̄ περι τῆς αἰτήσεως τῆς σώματος τῆς κυρίως. 183.
- πγ̄ περι κλειόπα. 184.

- De his qui minas acceperunt. 67.
- De pullo. 68.
- De principibus sacerdotum & senioribus qui dñm interrogabant. 69.
- De uinea. 70.
- De his q̄ Christo insidiabant occasio.
- De Sadduceis. 72. (ne census. 71.)
- De interrogatione domini aduersus pharisæos. 73.
- De uidua q̄ duo minuta obtulit. 74.
- De consummatione. 75.
- De paschate. 76.
- De cōtendentib⁹ quis maior esset. 77.
- De expetitione satanæ. 78.
- Contemptus Herodis. 79.
- De mulieribus dñm plangētibus. 80.
- De latrone qui respuit. 81.
- De petitione corporis domini. 82.
- De Cleopa. 83.

VITA SANCTI IOANNIS PER DI
VVM HIERONYMVM.

Ioannes apostolus, quem Iesus amauit plurimum, filius Zebedæi, frater Iacobi apostoli, quem Herodes post passionem domini decollauerat, nouissimus omnium scripsit euangelium, rogatus ab Asia episcopis aduersus Cerinthum, aliosq; hæreticos, & maxime tunc Ebionitarum dogma confurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Unde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferunt, quod cum legisset Matthæi, Marci & Lucæ uolumina, probauerit quidem textum historię, & uera eos dixisse firmauerit, sed unius tantum anni, in quo & passus est post carcerē Ioannis historiam texuisse. Prætermisso itaq; anno, cuius acta à tribus exposita fuerant, superioris temporis anteq; Ioannes clauderet in carcerem, gesta narrauit, sicut manifestum esse poterit his qui diligēter quatuor euangeliorū uolumina legerint. Quæ res etiā διαφωνία, quæ uidet Ioannis esse cū cæteris, tollit. Scripsit autē & unā epistolam, cuius exordiū est: Quod fuit ab initio, quod audiuius & uidimus oculis nostris, qd̄ perspeximus & manus nostræ contrectauerūt de uerbo uitæ: quæ ab uniuersis ecclesiasticis & eruditis uiris probatur. Reliquæ autem duæ, quarum principium est: Senior electæ dominæ & natis eius, & sequentis, Senior Caio charissimo, quem ego diligo in ueritate: Ioannis presbyteri asseruntur, cuius & hodie alterum sepulchrum apud Ephesum ostenditur, & nonnulli putant duas memorias eiusdem Ioannis euangelistæ esse, super qua re cum

cum per ordinem ad Papiam auditorem eius uentum fuerit, differemus. Quarto decimo igitur anno, secundam post Neronem persecutionem mouente Domitiano, in Patmos insulam relegatus, scripsit Apocalypsim, quam interpretantur Iustinus martyr & Hirenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatem à senatu rescissis, sub Pertinace principe redit Ephesum, ibique usque ad Traianum principem perseuerans, totas Asiæ fundauit, rexitq; ecclesias, & confectus senio, sexagesimo octauo post passionem domini anno mortuus, iuxta eandem urbem sepultus est.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ
ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

α	περὶ τῆς ἐν κανᾶ γάμου. 192.
β	περὶ τῶν ἐκβληθέντων ἐκ τοῦ ἱεροῦ. 193.
γ	περὶ νικοδήμου. 193.
δ	ζητήσεις περὶ καθαρισμοῦ. 195.
ε	περὶ τῆς σαμαρείτιδος. 196.
ς	περὶ τοῦ βασιλικοῦ. 198.
ζ	περὶ τοῦ τριᾶκοντα ἔτη ἔχοντος ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. 199.
η	περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τοῦ ἑνὸς ἰχθύου. 202.
θ	περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου. 203.
ι	περὶ τοῦ ἐκ γεννητῆς τυφλοῦ. 212.
ια	περὶ λαζάρου. 217.
ιβ	περὶ τῆς ἀλεψιάσκης τὸν κύριον μύρον. 221.
ιγ	περὶ ὧν εἶπερ ἰουδαῖος. 221.
ιδ	περὶ τοῦ ὄνου. 221.
ιε	περὶ τοῦ προσελθόντων ἐλλώων. 222.
ισ	περὶ τοῦ νηπίου. 224.
ιζ	περὶ τοῦ παρακλήτου. 229.
ιη	περὶ τῆς ἀτήσιως τοῦ κυριακοῦ σώματος τοῦ. 238.

CAPITA EVANGELII
SECUNDVM IO-
ANNEM.

De nuptijs in Cana. cap. 1.
De eiectis è templo. 2.
De Nicodemo. 3.
Quæstio de purificatione. 4.
De muliere Samaritana. 5.
De regulo. 6.
De eo qui triginta & octo annos te- nebatur morbo. 7.
De quinque panibus & duobus pisci- bus. 8.
De ambulatione in mari. 9.
De cæco à natiuitate. 10.
De Lazaro. 11.
De muliere quæ unxit dñm ungueto. 12.
De uerbis Iudæ. 13.
De asina. 14.
De Græcorum aduentu. 15.
De lauatione. 16.
De paradeto. 17.
De petitione corporis domi- nici. 18.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ
ΚΑΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΝ.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ὁ καὶ λθνίς, ἀπόσολθ ἀπὸ τελωνῶν, ὃν τῆ ἰουδαίᾳ πρῶτθ
διὰ τοῦ ἐκ περιτομῆς πωσιεύσαντας εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ ἡγάμασιν, καὶ
ῥήμασιν ἑβραϊκοῖς σωτέαξερ, ἀγνωστῶν τοῦ μετὰ ταῦτα εἰς ἐλλνικὸν τοῦ
το μεταφράσαντθ. τὸ δὲ ἑβραϊκὸν ἄχρι τῆμερὸν ὄσιν ὃν τῆ βιβλιοθήκῃ καὶ
σαρείας φιλ παρὰ παμφίλου μάρτυρθ περιπαθδάσως κατασκευαοδείσης.
Εμοὶ δὲ παρὰ τῶν ναζωραίων τῶν ὃν βεροία φιλ σαρείας τούτω κεχρημένων, ἄδεια
παρεχέθη φιλ τούτου μεταγραφῆς, δι' οὗ ὄσιν ἀκριβῶς παθινῶναι, ὡς ἔνθα ἄρ ὁ εὐαγγελιστὴς
εἶτε ἐκ προσώπου δικείου, εἶτε ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ καὶ σωτῆρθ τῶν μαρ
τυρείας κατακέχνηται τῶν παλαιῶν γραφῶν, μὴ ἀκολοθεῖν τῆ ἀυθεντία τῶν ἐβδομήκοντα ἐρ
μιλυντῶν, ἀλλὰ τῆ ἑβραϊκῆ, ἀφ' ὧν τὰ δύο ὄσιν ἐκέναν. δις ἀγύπτου ἐκάλεσα τὸν ἴόν μου, καὶ
ὅτι ναζωραῖθ κληθήσεται.

ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΟΥ ΚΥ
ΡΙΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑ
ΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

Ἰ μὲν οὖν πρὸ τοῦ νόμου ἐκέναν θεοὶ ἄνδρες οὗ διὰ ἡραμμάτων καὶ βιβλίων
ἐδιδάσκοντο, ἀλλὰ καθαρὰν ἔχοντες πλὴν διάνοιαν, τῆ το πνεύματθ ἐλ
λάμψη ἐφωτίζοντο, καὶ οὕτω τὰ το θεοῦ ἐγίνωσκον θελήματα, αὐτοῦ ἐκεί
νου ὁμιλοῦντθ αὐτοῖς σόμα κατὰ σόμα. τοῖστος ἡμ ὁ κῆρ, ὁ ἑβραῖμ, ὁ
ἰωβ, ὁ μαύσῆς, ἐπεὶ δὲ ἠδέννησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φωτίζεσθαι καὶ
διδάσκεσθαι ὑπὸ τῶ πνεύματος, δέδωκεν ὁ φιλόανθρωπος θεὸς τὰς γραφὰς ἵνα
καὶ διὰ τούτων ὑπομιμνήσκωνται, τῶν το θεοῦ θελημάτων. οὕτω καὶ ὁ χριστὸς τοῖς μὲν ἀποστό
λοις, αὐτοπροσώπως ὠμίλησε, καὶ πλὴν το πνεύματθ χάριμ διδάσκαλον αὐτοῖς ἐπεμψεν. ἐπι
δὲ μετὰ ταῦτ' ἐμειλλορ αἰρέσεις ἀναβλασῆσαι καὶ τὰ ἡδῆ ἡμῶν διαφθαρεύσαι, εὐδόκησε ἡραφύσαι
τὰ εὐαγγέλια, ἵνα ἐκ τούτων διδάσκόμενοι πλὴν ἀλήθειαν, μὴ παρὰσυνῶμην ὑπὸ το ψεύδους τῶ
αἰρέσεων, μὴ δὲ παντελῶς διαφθαρώσι τὰ ἡδῆ ἡμῶν. τέσσαρα δὲ δέδωκεν ἡμῖν εὐαγγέλια, τῆ
χὸρ διότι τὰς καθολικὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐκ τούτων μανθάνομεν, πλὴν ἀνδρείαν, πλὴν φρόνησιν,
πλὴν δικαιοσύνην, πλὴν σωφροσύνην. πλὴν μὲν ἀνδρείαν, ὅταν λέγη ὁ κύριθ, μὴ φοβῶσθε ἀπὸ
τῶν ἀποκτανόντων τὸ σῶμα, πλὴν δὲ φυχὴν μὴ δυνάμενων ἀποκτεῖναι. πλὴν δὲ φρόνησιν, ὅταν
παρὰνθ

παράνῃ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφρα. πλὴν δὲ δικαιοσύνη, ὅταν διδάσκη, καθὼς θέλει ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ἢ ὑμεῖς ποιῆτε αὐτοῖς ὁμοίως. πλὴν ἡ σωφροσύνη, ὅταν ἀποφαίνηται, πᾶς ὁ ἐμβλέψας γινώσκῃ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἥδη ἐμοίχθυσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. καὶ ἄλλως δὲ τέσσαρα εἰσὶν τὰ εὐαγγέλια.

Εὐαγγέλιον λέγεται, διότι ἀγγέλλει ἡμῖν πράγματα ἐν καλῶς ἔχοντά, τῶν ἐπισημῶν ἀγαθῶν, ἀφῆσιν ἀμαρτιῶν, δικαιοσύνη, ἀνοδὸν εἰς οὐρανοῦς, καὶ ὑποθέσιν θεοῦ. ἀγγέλλει, ὅτι ευκόλως ταῦτα ἐλάβομεν. μὴ γὰρ ἐκοπιᾶσαμεν ἡμεῖς ἐπὶ τῇ κτήσει τούτων ἢ τῶν ἀγαθῶν, ἢ τῶν ἰδίων κατὰ θωμάτων ταῦτα ἐλάβομεν, ἀλλὰ χάριτι καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ θεῶν τῶν κληρικώντων ἀγαθῶν ἢ ἐξιώθημεν.

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ. Τέσσαρες εἰσὶν οἱ εὐαγγελισαί. τούτων δὲ οἱ μὲν δύο ματθαῖος καὶ ἰωάννης ἦσαν ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν δώδεκα. οἱ δὲ δύο μάρκος καὶ λουκᾶς, ἐκ τῶν ἐβραϊστικῶν. ἦν δὲ ὁ μὲν μάρκος ἀκόλουθός καὶ μαθητὴς πέτρου, ὁ δὲ λουκᾶς παύλος. ὁ τοίνυν ματθαῖος πρῶτον πάντων ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον ἐβραϊστὶ φωνῇ πρὸς τοὺς ἐβραῖων πιστεύσαντας, μετὰ ὀκτὼ ἔτη φησὶ χριστοῦ ἀναλήψεως. μετέφρασε δὲ τὸ τοῦ ἰωάννης ἀπὸ φησὶ ἐβραϊστὶ γλώτῃ εἰς τὴν ἐλληνίδα, ὡς λέγουσι. μάρκος δὲ μετὰ δέκα ἔτη φησὶ ἀναλήψεως ἔγραψεν, ὑπὸ τῷ πέτρῳ διδάχθεις. λουκᾶς δὲ μετὰ πεντεκαίδεκα. ἰωάννης δὲ ὁ θεολογικώτατος μετὰ τριάκοντα δύο ἔτη. λέγουσι γὰρ, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνων ἐπιζήσαντι αὐτοῖς προσώχθησαν τὰ τρία εὐαγγέλια, ἵνα ἴδῃ αὐτὰ καὶ κρίνῃ, εἰ ἀληθῶς σωεγράφησαν. ὁ δὲ ἰδὼν ταῦτα καὶ φησὶ ἀληθείας χάρις ὑπεραποδείξάμενος, ὅσα ἐκείνοι παρέλασαν, αὐτοὺς ἀνεπλήρωσεν, ὅσα σωτόμως ἔειπον, αὐτοὺς ἐπλάττωεν ἐν τῷ οἰκίῳ εὐαγγελίῳ, διὸ καὶ ἀπὸ θεολογίας ἤρξατο. ἐπεὶ γὰρ οἱ ἄλλοι οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς πρὸ αἰώνων ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ λόγου, αὐτοὺς ἐθεολόγησε περὶ ταύτης, ἵνα μὴ νομιθεῖν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος φίλος ἄνθρωπος εἶναι, τῶν ἐπι δόξα θεότητος. ματθαῖος ἢ περὶ τῆς κατὰ σάρκα μόνης ὑπάρξεως τοῦ χριστοῦ διαλέγεται. πρὸς γὰρ τοὺς ἐβραῖους ἔγραψεν, οἷς ἀρετὸν ἦν τὸ μαθεῖν, ὅτι ἀπὸ ἀβραάμ καὶ δαβὶδ ἐγεννήθη ὁ χριστός, ἀναπαύεται γὰρ ὁ ἐβραῖων πιστεύσας, ὅταν πληροφορηθῆ, ὅτι ἀπὸ δαβὶδ ἔστιν ὁ χριστός. ἀλλὰ λέγε μοι, ὅτι οὐκ ἤκη εἰς εὐαγγελιστής, ἄκτε τοίνυν ὅτι ἤκη μόνον, ἀλλὰ ἵνα διακρίνῃ μάλλον ἢ ἀλήθεια, διὰ τὸ τοῦ τέσσαρες σωεχωρήθησαν γράψαι. ὅταν γὰρ ἴδῃς τούτους τοὺς τέσσαρας μὴ συνέλθοντας, μὴ δὲ συγκαθίσαντας ἀλλήλοις, ἀλλὰ ἄλλοι ἀλλοῦ ὄντας, ἔγραψαντας περὶ τῶν αὐτῶν ὡς περὶ ἀφ' ἑνὸς σώματος, οὐκ ἂν θαυμάσας πλὴν τοῦ εὐαγγελίου ἀλήθειαν, καὶ εἰποὺς ὡς ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐλάλησαν; καὶ μή μοι λέγε, ὅτι οὐχ ὁμοφωνοῦσιν ἐν πᾶσι. ἴδε γὰρ ἐν τίσιν οὐχ ὁμοφωνοῦσιν. ἄρα ὁ μὲν εἶπε, ὅτι ἐγεννήθη χριστός, ὁ δὲ, οὐ; ἢ ὁ μὲν, ὅτι ἀνέστη, ὁ δὲ, ὅτι οὐ; μὴ γένοιτο. ἐν γὰρ τοῖς ἀναγκαϊότεροις καὶ κυριωτέροις ὁμοφωνοῦσιν. εἰ τοίνυν ἐν τοῖς κυριωτέροις οὐ διωχθήσασιν, τί θανάτου εἶναι ἐν τοῖς ἐλαχίστοις δοκῶσι διαλλάτθαι. δι' αὐτὸ γὰρ τὸ τοῦ μάλλον ἀληθεύσασιν, ὅτι μὴ κατὰ πάντα ὁμοφωνοῦσιν. ἐνομίσθησαν γὰρ ἅμ, ὅτι συγκαθίσαντες ἀλλήλοις καὶ συμβουλευσάμενοι, ἔγραψαν: νῦν δὲ ὁ παρέλαψεν οὗτος, ἔγραψεν ἐκέν. καὶ διὰ τὸ τοῦ δοκοῦσιν ἐν τίσιν διαλλάτθαι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

NOVVM TESTAMEN

TVM, AD GRAECAM VERITATEM, AC VETVSTISSIMO RVM SIMVL ET EMENDATISSIMORVM EXEMPLA RIVM LATINORVM FIDEM, TVM AD ORTHO DOXORVM INTERPRETATIONEM AC CI TATIONEM DENO DILIGENTISSIME RECOGNITVM, AB ERASMO RO TERODAMO, SACRAE THEO LOGIAE PROFESSORE.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

EVANGELIVM SECVN DVM MATTHAEVM.

ΒΙΒΛΟΣ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΙΗ' ΣΤ' Ψ' ΔΑΒΙΔ Ψ' ΑΒΡΑΑΜ, Α-

βραάμ ἐγέννησε τὸ ἰσαάκ. ἰσαάκ ἤ, ἐγέννησε τὸ ἰακώβ. ἰακώβ ἤ, ἐγέννησε τὸ ἰσδὰμ, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. ἰσδὰμ ἤ, ἐγέννησε τὸ φαρέθ, καὶ τὴν ζαρά, ἐκ τῆς θάμαρ. φαρέθ ἤ, ἐγέννησε τὸν ἐσρώμ. ἐσρώμ ἤ, ἐγέννησε τὸν ἀράμ. ἀράμ ἤ, ἐγέννησε τὸν ἀμινάδαβ. ἀμινάδαβ δὲ, ἐγέννησε τὸν ναασόμ. ναασόμ δὲ, ἐγέννησε τὸν σαλμών. σαλμών δὲ, ἐγέννησε τὸν βοοζ ἐκ τῆς ραχάβ. βοοζ ἤ, ἐγέννησε τὸν ὠβεδ, ἐκ τῆς ρούθ. ὠβεδ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰεσαί, ἰεσαί ἤ, ἐγέννησε τὸν

Iber generatio/ nis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahā. Abrahā

genuit Isaac. Isaac autem, genuit Iacob. Iacob autem, genuit Iudā, & fratres eius. Iudas autem, genuit Phares, & Zarā è Thamar. Phares autem, genuit Esrom. Esrom autem, genuit Arā. Aram autem, genuit Aminadab. Aminadab autē, genuit Naasson. Naasson autē, genuit Salmon. Salmon autem, genuit Booz, è Rhachab. Booz autē, genuit Obed, è Ruth. Obed autem, genuit Iesse. Iesse autem ge-

a nuit

IO. FROB. TYPIS EXCVDEBAT. ΜΟΜΗΣΕΤΑΙ ΤΙΣ ΘΑΣΣΟΝ Η ΜΙΜΗΣΕΤΑΙ.

νησε τὸ δαβίδ· τὸ βασιλέα· δαβίδ ἡ δὲ βασίλειος
 ἐγέννησε τὸμ σολομῶνα ἐκ φθι τοῦ οὐρίσ. σολο
 μῶν δὲ, ἐγέννησε τὸμ ροβοάμ. ροβοάμ ἡ, ἐγέν
 νησε τὸμ ἀβιά. ἀβιά δὲ, ἐγέννησε τὸμ ἄσα. ἄσα
 δὲ, ἐγέννησε τὸμ ἰωσαφάτ. ἰωσαφάτ δὲ, ἐγέν
 νησε τὸμ ἰωράμ. ἰωράμ δὲ, ἐγέννησε τὸμ ὀζί
 αμ. ὀζίας δὲ, ἐγέννησε τὸμ ἰθάθαμ. ἰθάθαμ ἡ
 ἐγέννησε τὸμ ἄχαζ. ἄχαζ δὲ, ἐγέννησε τὸμ ἐζεκί
 αμ. ἐζεκίας ἡ, ἐγέννησε τὸμ μάνασῆ. μάνασῆ
 ἡ, ἐγέννησε τὸμ ἀμὼμ. ἀμὼμ ἡ, ἐγέννησε τὸμ ἰω
 σίαμ. ἰωσίαμ ἡ, ἐγέννησε τὸμ ἰεχονίαμ, ἡ τὸν ἄ
 δελφὸν αὐτοῦ, ἐπὶ τὸ μερικεσίαμ βαβυλωνος, με
 τὰ τὸν μερικεσίαμ βαβυλωνος, ἰεχονίας ἐγέν
 νησε τὸμ σαλαθιήλ. σαλαθιήλ ἡ, ἐγέννησε τὸν ζο
 ροβάβελ. ζοροβάβελ ἡ, ἐγέννησε τὸμ ἀβιάδ. ἀβι
 οὐδ δὲ ἐγέννησε τὸμ ἐλιακίμ. ἐλιακίμ δὲ, ἐγέν
 νησε τὸμ ἀζώρ. ἀζώρ δὲ, ἐγέννησε τὸμ σαδώκ. σα
 δώκ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἀχλὺ. ἀχλὺ ἡ, ἐγέννησε τὸμ
 ἐλιούδ. ἐλιούδ ἡ, ἐγέννησε τὸμ ἐλεάζαρ. ἐλεάζαρ
 δὲ, ἐγέννησε τὸμ ματθάν. ματθάν δὲ, ἐγέννησε
 τὸν ἰακώβ. ἰακώβ δὲ ἐγέννησε τὸμ ἰωσήφ, τὸμ ἄν

* δὲ μαρίας, ἡ ἡ ἐγέννηθη ἸΗΣΟΥΣ, ὁ λεγόμενος
 χριστός. Πάσαι οὖν αἱ γενεαὶ, ἀπὸ ἄβρα
 ἄμ ἕως δαβίδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες. ἡ ἀπὸ
 δαβίδ ἕως τὸ μερικεσίαμ βαβυλωνος, γενεαὶ
 δεκατέσσαρες, ἡ ἀπὸ τὸ μερικεσίαμ βαβυλω
 νος ἕως τοῦ χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες.

* τὸ ἡ ἰησοῦς χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν, μνη
 σευδῆσθη γὰρ φθι μητρὸς αὐτοῦ μαρίας τοῦ ἰω
 σήφ, πρὶν ἢ σωελεθῆν αὐτοῦ, εὐρέθη γὰρ γα
 ρί ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. * ἰωσήφ δὲ ὁ
 ἄνθρωπος αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐ
 τὴν πρὸς ἀγαματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολύ
 σαι αὐτήν. ταῦτα ἡ αὐτὸς ἐνθυμηθέντες, ἰδοὺ
 ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων.
 ἰωσήφ ἡ δὲ δαβίδ μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν
 μαριάμ τὴν γυναῖκα σου. ὅτι γὰρ ἐν αὐτῇ γεν
 νηθὲν, ἐκ πνεύματος ἁγίου ἔστιν ἁγία. τῆς δὲ
 ἡδὲν, καλέσας τὸ ὄνομα αὐτῆς ἰησοῦ. αὐ
 τὸς δὲ σώσει τὸν λαόν αὐτῆς ἀπὸ πάντων ἁμαρτιῶν
 αὐτῶν. τὸ ὅτι ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῆν
 ὁ ἡθέρ

nuit David regem. David autē rex, ge
 nuit Solomonē, ex ea quæ fuerat uxor
 Vriæ. Solomon autem genuit Roboam.
 Roboam autē, genuit Abia. Abia autem,
 genuit Asa. Asa autē, genuit Iosaphat.
 Iosaphat autē, genuit Ioram. Iorā autē, ge
 nuit Hozia. Hozias autē, genuit Ioatham.
 Ioathā autē, genuit Achaz. Achaz autē, ge
 nuit Ezechiam. Ezechias autē genuit Manaf
 se. Manasses autē, genuit Amon. Amon
 autē genuit Iosia. Iosias autem, genuit Ie
 chonian, & fratres eius in exilio Babylo
 nico. Porro post exiliū Babylonicum, Ie
 chonias genuit Salathiel. Salathiel autē,
 genuit Zorobabel. Zorobabel autē, ge
 nuit Abiud. Abiud autē, genuit Eliacim. E
 liacim autē, genuit Azor. Azor autē, genuit
 Sadoc. Sadoc autē, genuit Achin. Achin
 autē, genuit Eliud. Eliud autē, genuit Elea
 zar. Eleazar autē, genuit Matthan. Mat
 than autē, genuit Iacob. Iacob autē, genuit
 Ioseph, maritū Mariæ, ex qua genit⁹ fuit
 Iesus, ille q̄ dicit⁹ Christus. Vniuersæ itaq̄
 generatiōes ab Abrahā usq̄ ad David, ge
 neratiōes quatuordecim, & à David usq̄
 ad demigrationē Babylonicā generatiōes
 quatuordecim, & à demigratiōe Babylo
 nica usq̄ ad Christū generatiōes quatuor
 deci. Christi uero natiuitas sic habet, Cū
 mater ei⁹ Maria despōsa esset Ioseph, pri
 usq̄ cōgressi fuisset, deprehēsa est grauida
 è spū sc̄to. Porro Ioseph marit⁹ eius, qm̄
 erat iust⁹, & nolebat illā infamare, uoluit
 clāculū ab ea diuertere. Hæc autē cū is i aīo
 uerfaret, ecce angelus dñi in sōnis uisus est
 illi dicēs, Ioseph fili David, ne metuas ad
 iūgere tibi Mariā uxorē tuā. Nā qd' in il
 la conceptū est, à spū sc̄to profectū est. Pa
 riet autē filiū, & uocabis nomē eius Iesum.
 Is em̄ saluū faciet populū suū à pctis suis.
 Porro totū hoc factū est, ut perficeretur
 id qd' dictū

β
 γ
 δ

πνεύματι ἁγίῳ
 συνέχεται.

U. n. saluū faciet

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

SECUNDVM MATTHAEVM.

τὸ εὐαγγέλιον ὑπὲρ τοῦ κυρίου διὰ τῆς προφητείας λέγοντος.
 ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν κοιλίᾳ ἔξει κὴ τέξεται υἱόν, καὶ
 καλέσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔμμανουήλ, ὃ ὄζει με
 θρῆνυμι καὶ ὄμιλιον, μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. διενεφθῆς ἡ
 ὁ ἰωσήφ ἀπὸ τῆς ὑπνοῦ, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν
 αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου. καὶ παρήλασε πλὴν γυναι
 κας αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἐτε
 κει τὸν υἱόν αὐτῆς, τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε
 τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦ. * **Τ**οῦ δὲ ἰησοῦ γενι
 νηθέντος ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας ἐν ἡμέραις
 ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατο
 λῶν παρήλθοντες εἰς ἱεροσόλυμα λέγοντες, ποῦ
 ὄζει ὁ παρθένος βασιλεὺς τῆς ἰουδαίας; εἶδο
 ραμὸν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστὲρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἦλ
 θομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ἡρώδης
 ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα ἱεροσόλυ
 μα μετ' αὐτοῦ, ὅτι σάραγον τὸ πάντας τοὺς ἀρ
 χιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπιωθάνετο
 παρ' αὐτῶν, ποῦ ὁ χριστὸς γεννητῶν. * οἱ δὲ ἐπι
 πομ αὐτῶν ἐν βηθλεὲμ ἐπὶ ἰουδαίας. οὕτως
 γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου. Ὁ σὺ βη
 θλεὲμ γὰρ ἰσραὴλ, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τῆς
 ἡγεμονίᾳ ἰσραὴλ, ἐκ σου γὰρ μοι θελευσεται
 ἡ γέφυρα, ὅς τις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν
 ἰσραὴλ. * **Τ**ότε ἡρώδης λάθρα καλέσας τοὺς
 μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τῆς
 φαντασίᾳ ἀστέρων, καὶ πᾶσαι αὐτοῦ εἰς
 βηθλεὲμ ἐπέμ. πορευθέντες, ἀκριβῶς ζητεῖ
 σατε πρὸς τὸ παλδίον, ἕως οὗ δὲ εὕρητε, ἀπαγ
 γείλατέ μοι, ὅπως ἡγῶ ἐλθὼν προσκυνῆ
 σαι αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως, ἐπο
 ρεύθησαν, ὅτι ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδομεν ἐν τῇ ἀνατο
 λῇ προῦγεν αὐτοῦ, ἕως ἐλθῶν, ἔσθ' ἐπάνω οὗ
 ἔμ τὸ παλδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστὲρα, ἐχάρη
 σαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. καὶ ἐλθόντες
 εἰς πλὴν οἰκίαν εὗρον τὸ παλδίον μετὰ μαρίας
 ἐπὶ μὴτρὸς αὐτοῦ, καὶ προσέκυον αὐτῷ
 αὐτῷ καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν,
 προσήνεγκαν αὐτῷ θύρα, χρυσόν καὶ λίβα
 νον καὶ σμύρναν, ὅτι χρηματιζέντες κατό
 νος, μὴ ἀνακάμψαι πρὸς ἡρώδην, δι' ἄλλης
 ὁδοῦ

id quod dictum fuerat à domino per pro
 phetā ita loquentem. Ecce uirgo erit præ
 gnans, & pariet filium, & uocabunt nomē
 eius Emmanuel, quod si quis interpretet
 sonat, nobiscū deus. Excitatus autē Ioseph
 à somno, fecit ut iniunxerat sibi angelus
 domini, & adiunxit sibi uxorem suam, &
 nō cognouit eam, donec peperisset filium
 suum primogenitum, & appellauit nomē
 eius Iesum. **C**um autē natus esset Iesus
 in Bethleem uico Iudææ tēporibus Hero
 dis regis, Ecce magi ab oriente accesserūt
 Hierosolyma, dicentes, Vbi est ille, qui na
 tus fuit rex Iudæorum? uidimus enim il
 lius stellā in oriente, & accessimus, ut ado
 remus eum. Auditis autem his Herodes
 rex, turbatus est, & tota Hierosolymorum
 urbs cum illo, & conuocatis omnibus pon
 tificibus, & scribis populi, percontatus est
 eos, ubi Christus nasceret. At illi dixerūt
 ei, In Bethleem Iudææ. Sic enim scriptum
 est per prophetā, Et tu Bethleem terra Iu
 da, nequaquā minima es inter principes Iu
 da. Ex te em̄ mihi proditurus est dux, qui
 gubernaturus est populū meū Israel. **T**ū
 Herodes clam accersitis magis, accurate
 perquisiuit ab illis, quo tempore stella ap
 paruisset. Et iussis ire in Bethleē, dixit, pro
 fecti illuc, accurate inquirete de puero. Vbi
 uero reperitis, renūciate mihi, ut & ego ue
 niā & adorē illū. At illi audito rege, profe
 cti sunt, & ecce stella quā uiderāt in oriēte,
 præcedebat illos, donec progressa, staret
 supra locū in quo erat puer. Cū autē uidis
 sent stellā, gauisi sunt gaudio magno ual
 de. Et ingressi domū, repererūt puerum,
 cum Mariā matre eius, & prostrati adora
 uerunt illum, & apertis thesauris suis,
 obtulerunt illi munera, aurum, & thus,
 & myrrham, & oraculo admoniti, in so
 mnis, ne reflecterēt se ad Herodē, per aliā
 a 2 uiam

Emmanuel.

Donec, quomodo
 accipiendū sit.
 uide ἡγοράς
 nos Era. fac
 F. Mat.
 cor. 1.
 m. fac.

3
 5
 1

ὁ δὲ οὐ ἀνεχώρησεν, εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.
 ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος
 κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ ἰωσήφ, λέγων.
 ἐγερθεὶς, πρὸς ἀλαβε δὲ παιδίον καὶ τὴν μητέρα
 αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς αἴγυπτον, καὶ ἴθι ἐκεῖ,
 ἕως ἄρ' εἰπω σοι, μετὰ γὰρ ἡρώδης ζητεῖ τὸ
 παιδίον, ἵνα το ἀπολέσῃ αὐτό. ὁ δὲ ἐγερθεὶς
 πρὸς ἔλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ
 νυκτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς αἴγυπτον, ὥστε ἐ-
 κῆ, ἕως τ' ἐτελευτήσῃ ἡρώδης, ἵνα πληρωθῇ τὸ
 ῥηθὲν, ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγον-
 τος. Ἐξ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. τότε
 ἡρώδης ἰδὼν, ὅτι ἐνεπαύχθη ὑπὲρ τῶν μάγων,
 ἐδυμῶσθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, ἀνῆλε πάν-
 τας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν βηθλεέμ, καὶ ἐν πᾶσι
 τοῖς ὄροις αὐτῆς, ἀπὸ δ' ἰερῶν, καὶ κατωτέρων,
 καὶ τὸν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσεν πρὸς τῶν μά-
 γων. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ ἰερουμίου
 τοῦ προφήτου λέγοντος. φωνὴ ἐν ῥαμὰ ἠκούσθη.
 διδάσκων ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ δρυμὸς πολλῶν.
 ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς ὅτι οὐκ ἔθε-
 λε πρὸς ἀκλιδῶσαι, ὅτι οὐκ εἰσίμ. τελευτήσαν-
 τος δὲ τοῦ ἡρώδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ'
 ὄναρ φαίνεται τῷ ἰωσήφ ἐν αἰγύπτῳ λέγων.
 ἐγερθεὶς, πρὸς ἀλαβε δὲ παιδίον, καὶ τὴν μη-
 τέρα αὐτοῦ, ὅπως εἰς γῆν ἰσραὴλ. τεινί-
 κασι γὰρ οἱ ζητῶντες, τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου,
 ὁ δὲ ἐγερθεὶς. πρὸς ἔλαβε δὲ παιδίον καὶ τὴν
 μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν ἰσραὴλ. ἀκού-
 σας δὲ, ὅτι ἀρχέλαος βασιλεὺς ἐπὶ τ' ἰουδαί-
 ας ἀντὶ ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη
 ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χηματιθεὶς δὲ κατ' ὄναρ,
 ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη οὗ γαλιλαίας, καὶ
 ἐλθὼν, κατέσκησεν εἰς πόλιν λεγομένην να-
 ζαρέθ. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προ-
 φητῶν, ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

ῥ * ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, πρὸς γίνετο ἰω-
 ς ἄννης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ οὗ
 ἰουδαίας, καὶ λέγων. μετανοεῖτε. ἤγγικεν γὰρ
 ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. * οὗτος γὰρ ὄψιμ ὁ ῥη-
 α θεὶς ὑπὲρ ἡσαίου τ' προφήτου λέγοντος. φωνὴ
 βοῶντος

uiam reuerſi ſunt in regionem ſuam. Di-
 greſſis aut̄ illis, ecce angelus dñi apparet
 in ſomnis Ioseph dicēs, Surge & aſſume
 puerum ac matrem illius, & fuge in Ae-
 gyptum, & eſto illic, donec dixerō tibi.
 Futurum eſt enim, ut Herodes quærat
 puerum ad perdendum eum. Ille uero
 excitatus, aſſumpſit puerum & matrē eius
 noctu, & ſeceſſit in Aegyptum, & fuit illic
 uſq; ad obitū Herodis, ut perficeret̄ quod
 dictū fuerat à dño per prophetā dicentē.
 Ex Aegypto uocaui filiū meū. Tū Hero-
 des ubi uidit ſibi illuſum fuiſſe à magis, in
 dignatus eſt uehementer, ac miſſis ſatelli-
 tibus, interfecit om̄es pueros qui erāt Be-
 thleem, & in omnibus confinijſ Bethlee-
 miticis, quotquot eſſent bimuli aut mino-
 res, iuxta tēpus, quod exacte cognouerat
 ex magis. Tūc perfectū eſt, quod dictum
 fuerat ab Hieremia propheta, cū ait, Vox
 in Rhama audita eſt, lamētatio, plorat⁹, &
 fletus multus. Rhachel plorās filios ſuos,
 & noluit conſolationē admittere, propte-
 rea, quod nō ſint. Cæterū defuncto Hero-
 de, ecce angelus dñi in ſōnis apparet Io-
 ſeph in Aegypto, dicens, Surge & aſſume
 puerū & matrē ei⁹, & uade in terrā Iſrael.
 Defūcti ſunt em̄, qui quærebāt aiam pue-
 ri. At ille ſurgēs aſſūpſit puerū & matrē il-
 lius, & uenit in terrā Iſrael. Verū cū audi-
 ſet Archelaū regnare in Iudæa, loco Hero-
 dis patris ſui, timuit illuc abire, ſed oracu-
 lo admonitus in ſomnis, ſeceſſit in partes
 Galilææ, ac profect⁹ habitauit in ciuitate
 quæ uocatur Nazareth, ut impleretur, qđ
 dictum fuerat per prophetas, Nazareus
 uocabitur. In diebus illis, accedit Ioan-
 nes Baptiſta, prædicans in deſerto Iudææ
 dicensque, Reſipiſcite, in propinquo eſt
 enim regnum cœlorum. Nam hic eſt
 ille, de quo dixit Propheta, qui ait, Vox
 clamantis

βοῶντ **Ϟ** ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν
 κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. * αὐ
 τὸς δὲ ὁ ἰωάννης, εἶχε δὲ ἔνδυμα αὐτοῦ, ἀπὸ
 τριχώμ καμήλῳ, καὶ ζώνην δερματίνην, καὶ
 πλῆθὸς σφιδῶν αὐτοῦ, ἢ ἢ ἔροφῆ αὐτοῦ ἢ ἀκριδίεσ,
 ἐμέλι ἄγριον, τότε δὲ ἐπορεύετο πρὸς αὐ
 τὸν ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ ἰσραήλ, καὶ πᾶ
 σα ἢ πρὶ ἠχώρος τοῦ ἰορδάνου, ἐβαπτίζοντο ἐν
 τῷ ἰορδάνῳ ὑπὸ αὐτοῦ, ἔξομολογούμενοι τὰς
 ἁμαρτίας αὐτῶν. * Ἰδὼν ὃ πολλοὺς ἦν φαρι
 σαίον καὶ σαδδουκαίωμ ἐρχομένους ἐπὶ τὸ
 βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπερ αὐτοῖς. γεννήματα
 ἐχιδνῶν, τίς ὑπέσβεσεν ὑμῶν φυγᾶν, ἀπὸ τῆ
 μέλλουσας ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρπὸν ἁγί
 ος ἐν μετανοίᾳ. καὶ μὴ δόξετε λέγειν ἐν
 ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν ἢ ἄβραάμ. λέγω
 γὰρ ὑμῖν, ὅτι δάσεται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τῶν
 τῶν ἐγγείων τέκνα τῷ ἄβραάμ. ἦδῃ δὲ καὶ
 ἢ ἀξίη πρὸς πλῆθὸς ἰζαμ ἦν δὲ ἔμδρωμ κέεται.
 πᾶρ οὖν δὲ ἔνδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν,
 ἐκκόπεται, καὶ ἐίεσιν βάλαντα. * Εγὼ μὲν
 βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετανοίαν, ὃ ὃ
 πῖσῶ μιν ἐρχόμενοι, ἰχυρότερός μου ὄξει.
 οὐδὲν ἐμὶ ἰκανὸς τὰ ὑποδείματα βασάσαι,
 αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ
 πυρὶ, * οὐ τὸ πῦρον ἐν τῇ χερσὶ αὐτοῦ, καὶ δια
 καθαρῆ πλῆθὸς ἁλῶνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σί
 τον αὐτοῦ, εἰς πλῆθος ἀποθήκην, δὲ δὲ ἄχυρον,
 κατακαύσει περὶ ἀσβέσου. * τότε παραγί
 νεται ὁ ἰησοῦς ἀπὸ γαλιλαίας ἐπὶ τὸν
 ἰορδάνην πρὸς τὸν ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆ
 ναι ὑπὸ αὐτοῦ, ὃ ὃ ἰωάννης, διεκώλυεν αὐτόν, λέ
 γων. ἐγὼ χρεῖα ἔχω ὑπὸ σου βαπτισθῆναι,
 καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰη
 σοῦς, εἶπε πρὸς αὐτόν, ἀφες ἄρτι; οὕτω γὰρ
 πρέπει ὄξει ἡμῖν, πληρῶσαι πᾶσαν δικαιο
 σύνην. * τότε ἀφῆκεν αὐτόν. Ἐβαπτίσθη δὲ
 ὁ ἰησοῦς, ἀνέβη ἐκ τοῦ ὕδατος. Ἐ
 βῆ δὲ ἀνεώχθησεν αὐτῷ ὁ οὐρανός, καὶ εἶδεν
 τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαίνον ὡσεὶ περι
 σσῆν, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ αὐτόν καὶ ἰδοὺ
 φωνὴ ἐκ

clamantis in deserto, parate viam dñi, re
 ctas facite semitas eius. Ipse uero Ioannes
 habebat indumentum suum è pilis came
 lorum, & zonam pelliceã circum lumbos
 suos. Porro cibus illius erant locustæ, &
 mel syluestre. Tunc egressa est ad illum
 Hierosolyma, & tota iudæa, totaque rei
 gio undique finitima Iordani, & baptiza
 bantur in Iordane ab illo, confitentes pec
 cata sua. Cum uidisset autem multos
 ex pharisæis & sadducæis, uenientes ad
 baptismum suum, dixit illis. Progenies
 uiperarum, quis uobis submonstrauit, ut
 fugeretis à uentura ira? Facite igitur fru
 ctus, qui deceant pœnitentiam. Et ne si
 tis hac mente, ut dicatis intra uosipsos,
 patrem habemus Abraham, Dico enim
 uobis, quod possit deus facere, ut ex lapi
 dibus his, filij surgant ipsi abrahæ. Iam
 uero & securis ad radicem arborum po
 sita est. Omnis igitur arbor quæ non fa
 cit fructũ bonũ, exciditur, & in igne mitti
 tur. Ego quidẽ baptizo uos aqua ad pœ
 nitentiam. At ille qui post me uenturus
 est, fortior me est, cuius non sum idoneus
 ut calciamenta portem. Ipse uos baptiza
 bit spiritu sancto & igni, cuius uentilabrũ
 in manu ipsius, & repurgabit areã suã, &
 cõgregabit triticũ suũ in horreũ, paleam
 aut exuret igni inextinguibili. Tunc acce
 dit Iesus à Galilæa ad Iordanẽ ad Ioãnẽ,
 ut baptizaretur ab illo. At Ioãnes prohi
 bebatur illi dicens, Mihi opus est, ut abs
 te baptizer, & tu uenis ad me? Respon
 dens autem Iesus dixit ad illum, omitte
 nunc. Sic enim decet nos, ut complea
 mus omnẽ iustitiam. Tunc omittit illum.
 Et baptizatus Iesus, ascendit protinus ab
 aqua, & ecce aperti sunt illi cœli, & uidit
 spiritum dei descendentem tanq̃ colum
 bam, & uenientem super ipsum. Et ecce

φωνῆ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγῃσα, οὗτος ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. * τὸ πρὸς ἰησοῦς ἀνῆλθεν εἰς πλὴν ἕρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, περιεβλήθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ ἠνυσεύσας ἡμέρας πεσάρακοντα, καὶ νύκτας πεσάρακοντα, ὕψερρον ἐπεινάσεν. * καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπερ. εἰ υἱός εἶ τοῦ θεοῦ, εἶπέ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοποι γένωνται. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπερ. γέγραπται. οὐκ ἐπ' ἄρτων μόνων ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορεύομεν, διὰ στόματος θεοῦ. τότε πάλαι βάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς πλὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵσκειν αὐτὸν ἐπὶ τῷ πύργῳ τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. εἰ υἱός εἶ τοῦ θεοῦ, βάλλε σεαυτὸν κάτω, γέγραπται γὰρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται πρὸς σοῦ, καὶ ἐπὶ χερσῶν ἄρξοσί σε, μήποι προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, πάλιν γέγραπται. οὐκ ἐκπειράσῃς κύριον τὸν θεόν σου. πάλιν πάλαι βάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου, καὶ πλὴν δόξαμ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ. ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἕὰν πεσῶν προσκυνήσῃς μοι. τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὑπάγε σατανᾶ. γέγραπται γὰρ. κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσῃς, καὶ αὐτῷ μόνων λατρεύσῃς. * τότε ἀφίκειν αὐτὸν ὁ διάβολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διέκονον αὐτῷ. * Ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἰωάννης πρὸεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς πλὴν γαλιλαίας, καὶ καταλιπὼν πλὴν ναζαρεθ, ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς καπερναοὺμ πλὴν πρὸ θαλασσίας, ἐν ὁρίοις ζαβουλῶν, καὶ νεφθαλὶμ, ἵνα πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος. γῆ ζαβουλῶν καὶ νεφθαλὶμ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ ἰορδάνου, γαλιλαία τῆν ἐν ἠνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθ' ἡμέρας ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα, καὶ τῖς καθ' ἡμέρας ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτελεν αὐτῖς. * ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς κηρύσσειν λέγειν,

uox de caelis dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Tunc Iesus subductus fuit in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo. Et cum ieiunasset dies quadraginta, ac noctes quadraginta, tandem esuriit. Et cum accessisset ad eum ille qui tentat, dixit, Si filius es dei, iube ut lapides hi panes fiant. At ille respondens, dixit, Scriptum est, Non solo pane uicturus est homo, sed omni uerbo quod egreditur per os dei. Tunc assumit illum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinaculum templi, dicitque illi, Si filius es dei, præcipita te deorsum. Nam scriptum est, Angelis suis mandaturus est de te, ac manibus tollent te, ne quando impingas in lapidem pedem tuum. Dixit illi Iesus, rursum scriptum est, Non tentabis dominum deum tuum. Rursum assumit illum diabolus in montem excelsum ualde, & commonstrat ei omnia regna mundi, & gloria illorum, & dicit illi, Hæc omnia tibi dabo, si prostratus adoraueris me. Tunc dicit illi Iesus, Abi satana. Scriptum est enim, Dominum deum tuum adorabis, & illum solum coles. Tunc omittit illum diabolus. Et ecce angeli accedebant, ac ministrabant ei. Cum audisset autem Iesus, quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam, & relicta Nazareth, profectus habitauit in Capernaum, quæ est ciuitas maritima, in finibus Zabulon & Neptalim, ut impleretur quod dictum fuerat per Esaiam prophetam dicentem, Terra Zabulon & Neptalim iuxta uiam maris, ultra Iordanem, Galilæa gentium. populus qui sedebat in tenebris & umbra mortis, uidit lucem magnam, & qui sedebat in regione & umbra mortis, lux orta est eis. Ex eo tempore cepit Iesus prædicare, & dicere,

15
6
15
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

III

κ̅α
 β̅
 κ̅ε
 5
 κ̅ι
 γ̅
 α
 κ̅δ̅
 κ̅ε
 5
 κ̅ε
 κ̅ζ̅
 ε̅
 κ̅η
 ε̅
 κ̅δ̅
 ε̅

η̅ λέγει. μετανοᾷτε, ἦγγικε γὰρ ἡ βασιλεία
 τῶν οὐρανῶν. περιπατῶν δὲ ὁ ἰησοῦς παρὰ
 τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν δύο ἀδελ
 φούς, σίμωνα τὸν λεγόμενον πέτρον, καὶ ἄν
 δρέα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμύ
 βλητον εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν δὲ ἀλιεῖς. Ἐ
 λέγει αὐτοῖς, * δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑ
 μᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἀφέντες ἐυθέως
 τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. * καὶ προσβὰς
 εἰκὼς, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, ἰακώ
 βον τὸν υἱὸν ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν
 αὐτοῦ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ ζεβεδαίου υἱοῦ πα
 τρός αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐ
 τῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. οἱ δὲ ἐυθέως ἀφέντες
 τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠκολούθη
 σαν αὐτῷ. * καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν γαλι
 λαίαν ὁ ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγω
 γαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τοῦ
 βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον,
 καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. καὶ
 ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν συρίαν. Ἐ
 προσώκειν αὐτῷ, πάντας τοὺς κακῶς ἔχον
 τας, ποιητὰς νόσων καὶ βασάνων, σωματικῶ
 νος, καὶ δαιμονιζομένων, καὶ σελιπτῶν, καὶ
 κληρονομικῶν, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. καὶ ἠκο
 λούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς γαλιλαί
 ας, Ἐδεκαπόλεως, καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαί
 ας, καὶ πέραν τῆς ἰορδάνης. * ἰδὼν ἡ γὰρ ὄχλος,
 ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ καθίσαντες αὐτοῦ,
 προσήλθοσαν αὐτῷ. οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, * καὶ
 ἀνοίξαντες τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκον αὐτούς,
 λέγων. * μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ἅ
 ὅτι αὐτῶν ἔστι ἡ βασιλεία τοῦ οὐρανῶν. μακά
 ριοι οἱ πενθῶντες, ὅτι αὐτοῖς παρακληθήσονται.
 * μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοῖς κληρονομήσου
 σιν τὴν γῆν. * μακάριοι οἱ πένοντες ἑαυτῶν
 διὰ τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοῖς χορηγήσου
 νται. * μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοῖς ἐλεη
 θήσονται. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆς καρδίας, ὅτι
 αὐτοῖς τὸ θεὸν ὄψονται. μακάριοι οἱ ἐριψο
 ποιοί, ὅτι αὐτοῖς ἰδοὺ δεῖξαι κληθήσονται. μακά
 ριοι οἱ

& dicere, Resipiscite, instat enim regnum
 caelorum. Ambulans autem Iesus iuxta
 mare Galilææ, uident duos fratres, Si
 monem qui uocabatur Petrus, & An
 dream fratrem eius, iacientes rete in ma
 re (Nam erant piscatores) & dicit illis,
 Sequamini me, & faciam uos piscato
 res hominum. At illi relictis illico reti
 bus, secuti sunt illum. Et progressus il
 linc, uident alios duos fratres, Iacobum
 filium Zebedæi, & Ioannem fratrem
 eius in nauî, cum Zebedæo patre suo,
 facientes retia sua, & uocauit eos. At
 illi protinus relictâ nauî & patre suo, se
 cuti sunt eum. Et circumibat totam Ga
 lilæam Iesus, docens in synagogis illo
 rum ac prædicans euangelium regni, &
 curans omnem morbum, & omnem lan
 guorem in populo. Et dimanauit fama
 illius in totam Syriam. Et adduxerunt
 ad illum omnes male affectos, uarijs mor
 bis ac torminibus contractos, & dæmo
 niacos, & lunaticos, & paralyticos, sa
 nauitque illos. Et secutus eum tur
 bæ multæ, à Galilæa ac Decapoli, & Hie
 rosolymis, & Iudæa, & à regionibus trans
 Iordanem sitis.
 Cum uidisset autem turbas, ascendit
 in montem, & cum confedisset, acceffe
 runt ad illum discipuli eius, & postquam
 aperuisset os suum, docebat illos, di
 cens, Beati pauperes spiritu, quoniam
 illorum est regnum caelorum. Beati qui
 lugent, quoniam ipsi consolationem accipiet.
 Beati mites, quoniam ipsi hæreditatem
 accipient terræ. Beati qui esuriunt & si
 tiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabun
 tur. Beati misericordes, quoniam ipsi mi
 sericordiam consequentur. Beati mundo
 corde, quoniam ipsi deum uidebunt. Beati paci
 fici, quoniam ipsi filij dei uocabuntur. Bea
 a 4 ti qui

ρισι οἱ δεδιωγμῶν ἐνεκεν δικαιοσύνης,
 ὅτι αὐτῶν ὄψιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. * μα-
 κάριοι ἐστέ, ὅτι ἂν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς ἢ διώξω-
 σιν, καὶ εἰπωσὶ πᾶν πονηρὸν ῥῆμα κατὰ ὑμῶν
 ψευδόμενοι, ἐνεκεν ἐμοῦ. χαίrete ἢ ἀγαλλιᾶ-
 σθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐστὶν τῆς οὐρα-
 νοῦς. οὕτως ῥῆς ἐδίωξαν τοὺς προφήτας, τοὺς
 πατρῶν. * ὑμεῖς ἐστέ τὸ ἄλλο ἅγιον. ἐὰν δὲ
 τὸ ἄλλο μωρανθῆ, ἐν τίνι ἁλιθίστη; εἰς οὐδὲν
 ἰχθὺς ἐστὶ, εἰ μὴ βληθῶναι ἐξω, καὶ καταπα-
 τεῖσθαι ὑπὲρ τῆς ἀνθρώπων. * ὑμεῖς ἐστέ τὸ φῶς
 τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πῶς κρυβῆναι
 ἐπὶ ἀνὸς ὄρεως κεκλιμένη, οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ
 τιθέασιν αὐτὸν ὑπὲρ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν
 λυχνίαν, ἢ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.
 οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῆς
 ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔρ-
 γα, ἢ δόξασωσὶ τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν
 τοῖς οὐρανοῖς. * μὴ νομίσῃτε, ὅτι ἦλθον κατα-
 λύσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας, οὐκ ἦλθον
 καταλύσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι αὐτῶν. ἢ λέγω ὑ-
 μῖν. * ἔγωγε ἂν πρὸς ἐλθὼν οὐρανοῦ ἢ γῆς, ἢ ἰώτα
 ἢ ἕνα κενόγραμμα, οὐ μὴ πρὸς ἐλθὼν ἀπὸ τοῦ νόμου, εἰ-
 πως ἂν πάντα γένηται, ὅς ἐάν οὐκ ἴδωσιν μίαν
 τῆς ἐντολῶν τῶν ἐλαχίστων, ἢ διδράχμης
 οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται
 ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ὅς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ
 διδράχμης, οὕτως μέγας κληθήσεται, ἐν τῇ βα-
 σιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑμῖν. ἐὰν μὴ
 περιεσέσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη, πῶς ἂν
 γράμματέω ἢ φαρισαίω. οὐ μὴ εισέλθη-
 τε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἢ κέσα-
 τε ὅτι ἐρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσατε, ὅς
 δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἐσται τῇ κρίσει. ἐγὼ δὲ
 λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀ-
 δελφῷ αὐτοῦ ἐκ κῆς, ἔνοχος ἐσται τῇ κρίσει, ὅς
 δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥῆμα, ἔνοχος
 ἐσται τῷ κρίσει. ὅς δ' ἂν εἴπῃ μωρὸν, ἔνο-
 χος ἐσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν
 οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρο σου ἐπὶ τὸ θυσια-
 στήριον, καὶ ἐκεῖ μνησθῆς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου
 ἔχει

ti qui persecutionē patiuntur propter iu-
 stitiam, quoniam illorum est regnum cœ-
 lorum. Beati estis, cum probra iecerint in
 uos homines, & insectati fuerint, & dixe-
 rint omne malum uerbum aduersus uos
 mentientes, propter me. Gaudete & exul-
 tate, quoniam merces uestra multa est in
 cœlis. Sic enim persecuti fuerunt prophe-
 tas, qui fuerunt ante uos. Vos estis sal ter-
 ræ. Quod si sal infatuatus fuerit, quo salie-
 tur? Ad nihil ualet ultra, nisi ut proñcia-
 tur foras, & conculcetur ab hominibus.
 Vos estis lux mundi. Non potest oppi-
 dum abscondi supra montem situm, ne-
 que accendunt lucernam, & ponunt illam
 subter modium, sed super candelabrum,
 & lucet omnibus, qui sunt in domo. Sic lu-
 ceat lux uestra coram hominibus, ut uide-
 ant uestra bona opera, glorificentq; pa-
 trem uestrū, qui est in cœlis. Ne existime-
 tis, quod uenerim ad destruendā legē aut
 prophetas, imo nō ueni ut destruā, sed ut
 compleā. Amē quippe dico uobis, donec
 prætereat cœlū & terra, iota unū, aut apex
 non præterierit ex lege, quoad oīa facta
 fuerint. Quisquis igit soluerit unū ex mā-
 datis hisce minimis, & docuerit sic homi-
 nes, minimus uocabitur in regno cœlorū.
 Quisq; aut fecerit & docuerit, hic magn⁹
 uocabit⁹ in regno cœlorū. Dico em̄ uobis,
 Nisi abūdauerit uestra iustitia, pl⁹ q̄ scri-
 barū & pharisæorū, nō possitis ingredi in
 regnū cœlorū. Audistis quod dictū sit ue-
 teribus, Nō occides. Quisq; aut occiderit,
 obnoxius erit iudicio. At ego dico uobis,
 quod quisquis irascitur fratri suo temere,
 obnoxius erit iudicio. Quicūq; uero dixe-
 rit fratri suo rhaca, obnoxius erit concilio.
 Quisq; aut dixerit fatue, obnoxius erit ge-
 hēnæ incēdio. Itaq; si obtuleris mun⁹ tuū
 ad arā, & illic recordat⁹ fueris, qd̄ frater tu⁹
 habet

ἔχα τί γινώσκῃς, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἐμὲ
 προσδεῖν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὑπάγε προῦτον,
 διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου. καὶ τότε ἐλ-
 θὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. * ἴδι ἐνοῶν τῷ
 ἀντιδίκῳ σου ταχὺ, ἕως οὗτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ
 μετ' αὐτοῦ, μήποτε σε πρῶτος ὁ ἀντίδικος
 τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτὴς σε πρῶτος τῷ ὑπε-
 ρέτῃ καὶ εἰς φυλακὴν βληθῆσῃ. ἀμὴν λέγω
 σοι, οὐ μὴ δὲζέλθῃς ἐκεῖθεν. ἕως ἄρ' ἀποδῶς,
 τὸν ἔχατον κοδράντιον, * ἠκούσατε, οὐ ἐξέ-
 θε τῶν ἀρχαίων, οὐ μοιχεύσατε, ἐγὼ δὲ λέγω
 ὑμῖν, οὐ πᾶς ὁ βλέπων γυναικὰ πρὸς τὸ
 ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἡδὴ ἐμοίχθυσεν αὐτὴν ἐν
 τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δεξι-
 ὸς σκανδαλίζῃ σε, ἐξέλε αὐτὸν καὶ βάλῃ ἀπὸ
 σοῦ. συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓξ ἰντῶν με-
 λῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς
 γένναμ, καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζῃ
 σε, ἐκκοψομ αὐτὴν καὶ βάλῃ ἀπὸ σου. συμφέ-
 ρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓξ ἰντῶν μελῶν σου,
 καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γένναμ. ἐξ-
 ἔθεν δὲ, ἕως ἄρ' ἀπολύσῃ τὴν γυναικὰ αὐτοῦ ὁ
 τῶν αὐτῆ ἀποστάσιον. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, οὐ
 εἰς ἄρ' ἀπολύσῃ τὴν γυναικὰ αὐτοῦ, πρὸς τὸ
 λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχεύσασθαι. καὶ
 ὅς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχεύεται.
 πάλιν ἠκούσατε, ὅτι ἐξέθεν τοῖς ἀρχαίοις,
 οὐκ ἐπισηκῆσατε, ἀποδώσατε δὲ τῷ κυρίῳ
 τὸν φόβον σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁ-
 μόσαι ὅλας, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ. ὅτι θρό-
 νος ἐστὶ τοῦ θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῆ, ὅτι ὑπο-
 πόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς ἱερο-
 σόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασι-
 λέως, μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόση, οὐ οὐ
 δάσασαί, μίαμ τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναμ
 ποιῆσαι. ἕως δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναὶ. οὐ
 οὐ. τὸ δὲ πρῶτον τῶν ἔκ τῶν πονηρῶν ὄζειν.
 ἠκούσατε οὐ ἐξέθεν, ὁ φκαλμὸν ἀντιὸφθαλ-
 μοῦ, ὁ δόντα ἀντὶ ὁδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω
 ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ. * ἀλλ' ὅς τις
 σε ῥαπίσῃ ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σαγόνα, ῥε-
 ψομ ἐν τῷ

habet aliqd aduersū te, relinque illic mun⁹
 tuū corā altari, & abi, prius recōciliaris fra-
 tri tuo, & tū ueniēs offer munus tuū. Ha-
 beto beneuolentiā cū aduersario tuo cito,
 dū es in uia cū illo, ne qñ te tradat aduerfa-
 rius iudici, & iudex te tradat ministro, &
 in carcerē cōñciaris. Amē dico tibi, nō exi-
 bis illinc, donec persolueris extremū qua-
 drantē. Audistis quod dictum fuerit anti-
 quis, nō cōmittes adulterium. At ego dico
 uobis, quod quicūq; aspexerit uxorē alte-
 rius, ad concupiscendū eā, iā adulteriū cū
 ea cōmisit in corde suo. Quod si oculus tu-
 us dexter obstaculo tibi fuerit, erue illum,
 & abijce abs te. Expedit em̄ tibi, ut pereat
 unū membrorū tuorū, ac nō totū corpus
 tuū conñciatur in gehennā. Et si dextera
 tua man⁹ obstiterit tibi, amputa eā, & pñ-
 ce abs te. Expedit em̄ tibi, ut pereat unum
 membrorū tuorū, ac nō totū corpus tuū
 conñciat in gehennā. Dictū est autē, Qui-
 cūq; repudiauerit uxorē suā, det illi libellū
 diuortij. At ego dico uobis, qd' q̄squis re-
 pudiauerit uxorē suā, nisi causa stupri, effi-
 cit ut illa sit adultera, & quicunq; repudia-
 tā duxerit, adulterium cōmittit. Rursum
 audistis, quod dictū fuerit antiquis, non
 peierabis, sed persolues dño ea quæ iura-
 ueris. At ego dico uobis, ne iuretis omni-
 no, neq; per cœlū, quia thronus dei est, ne-
 que per terrā, quia subsellium est pedū il-
 lius, neq; per Hierosolyma, quoniā ciuitas
 est magni regis, neq; p caput tuū iurabis,
 propterea quod nō potes unum pilum al-
 bum, aut nigrum facere. Sed erit sermo
 uester est est, non non, Porro quod ultra
 hæc adiungitur, ex malo proficiat. Au-
 distis quod dictū fuerit, oculum pro ocu-
 lo, & dentē pro dente. At ego dico uobis,
 ne resistatis malo, sed quisquis impegert
 alapam in dexterā tuam maxillā, obuer-
 te illi

Quil ad huc om-
 niamonitio est
 uobis uobis
 ne est repud-
 iatio, qd
 i oblatio
 est
 iuramentum
 iuramentum

λ5
λ7

λ1

ἴσους αὐτῶν καὶ πλὴν ἄλλω, ἢ ἡ θέλοντι σοὶ
 κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σε λαβῆν, ἄφες
 αὐτῶν καὶ τὸ ἱμάτιον, * Ἐὰν τις σε ἀγαρεύ-
 σαι μίλιον ἔμ, ὑπαγε μετ' αὐτῶν δύο, ἡ δὲ αὐ-
 τῶντί σε δίδῃ, καὶ τὸν διέλοντα ἀπὸ σοῦ δὲ
 νείσασθαι μὴ ἀποστραφῆς, ἠκούσατε ὅτι ἐξῆ-
 θη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις
 τὸν ἐχθρόν σου. * Εγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπά-
 τε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς κατα-
 ξυμύζοντες ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦ-
 ντάς ὑμᾶς, ἢ προσέχετε ὑπερ' ἧν ἐπικρα-
 ζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γέ-
 νηθε ἴσους τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι
 τὸν ἥλιον αὐτῶν ἀνατέλλει ἐπὶ τοὺς καλοὺς καὶ
 ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.
 * Ἐὰν δὲ ἀγαπήσῃτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς,
 τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ ἢ οἱ πελῶναι τὸ αὐ-
 τὸ ποιῶσιν; καὶ ἐὰν ἀσπάσῃτε τοὺς ἀδελφοὺς
 ὑμῶν μόνον, τί πῶς οὐ ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ
 πελῶναι οὕτως ποιῶσιν; ἔσεσθε οὖν ὡς ἐγώ, ἡ
 λειοί, ὡσαύτως ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν οὐρανοῖς,
 τέλει ὅς ἐστιν. * προσέχετε πλὴν ἐλεημοσύνην ὑ-
 μῶν, μὴ ποιῆτε ἕμπερον ἢ ἄνθρωπον,
 πρὸς δὲ δεαθῆναι αὐτοῖς, εἰ δεμῆγε, μισθὸν
 οὐκ ἔχετε πρὸς τὸν πατέρα ὑμῶν ἡ ἐν οὐρα-
 νοῖς. ὅτι ἂν οὖν ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλ-
 πίσης ἕμπερον σου, ὡσαύτως οἱ ὑποκριταὶ πι-
 σῶσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, ἢ ἐν ταῖς ἐξήμαις,
 ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀμὴν
 λέγω ὑμῖν, ἀπέχου τὸν μισθὸν αὐτῶν, σὺ
 δὲ ποιῶν ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστε-
 ρὰ σου, τί ποιῆ ἢ διεξίῃ σου, ὅπως ἢ σου ἢ ἐλεη-
 μοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ ἐκλεπῶν
 ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοὶ ἐν τῷ φανε-
 ρῷ. Ἐὰν οὖν προσεύχη, οὐκ ἔσθι ὡσαύτως οἱ ὑπο-
 κριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ
 ἐν ταῖς πονίαις ἢ πλάττωμα ἐσώπεις προσεύ-
 χεσθαι ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις, ἀμὴν λέ-
 γω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχου τὸν μισθὸν αὐτῶν, σὺ δὲ
 ἂν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμίον σου, καὶ κλεί-
 σαι πλὴν θύραν σου, πρόσθεν ἐὰν τῷ πατρί σου
 ἐν τῷ

te illi & alteram, & ei qui te uelit in ius tra-
 here, ac tunicam tuam tollere, permitte il-
 li & pallium, & qui te adegerit ad miliari-
 um unum, abito cum illo duo. Petenti abs-
 te dato. & cupientem mutuum accipere,
 ne auerferis. Audistis quod dictum sit,
 Diliges proximum tuum, & odio habe-
 bis inimicum tuum. At ego dico uobis,
 Diligite inimicos uestros, bene precemi-
 ni deuouentibus uos, benefacite ijs, qui
 uos odio prosequuntur, orate pro ijs, qui
 laedunt & infectantur uos, ut sitis filij pa-
 tris uestri, qui est in caelis, quia solem su-
 um exoriri sinit, super malos ac bonos, &
 pluuiam mittit super iustos & iniustos.
 Nam si dilexeritis eos, qui diligunt uos
 quod praemium habetis? Nonne & pu-
 blicani idem faciunt? Et si complexi fueritis
 fratres uestros tantum, quid eximium fa-
 citis? Nonne & publicani sic faciunt? Eri-
 tis igitur uos perfecti, quemadmodum pater
 uester qui est in caelis, perfectus est. At
 tendite ne eleemosynam uestram praeste-
 tis coram hominibus, quo spectemini ab
 illis. Alioqui praemiū nō habetis apud pa-
 trem uestrū, qui est in caelis. Itaque cū praes-
 tatis eleemosynā, ne tubis canatur ante te,
 quemadmodum hypocritae faciūt in cōcilia-
 bulis, & in uiciis, ut glorificentur ab homi-
 nibus. Amē dico uobis habent mercedē
 suā. Ceterū tu cū praestabis eleemosynā, ne
 sciat sinistra tua, quod facit dextera tua, ut
 sit tua eleemosyna in occulto, & pater tuus
 qui uidet in occulto, ipse reddet tibi in pro-
 patulo. Et cum oraueris, non eris quemad-
 modum hypocritae. Nā illi solent in cōci-
 liabulis & in angulis platearum, stantes
 orare, quo cōspicui sint hominibus. Amē
 dico uobis, quod habent mercedē suā. Tu
 uero cum oras, introito in condaue tuum,
 & occluso ostio tuo, ora patrem tuum qui est

λθ

μ

μα

μβ

VI

in

μγ
 ε
 εν τω κρυπτω, η ο πατηρ σου ο βλέπων εν
 τω κρυπτω, αποδώσει σοι εν τω φανερω. * προ
 σβυχομνοι η, μη βαηολογησητε, ωσως δι εθνη
 κοι. διοκτισι η, ο εν εν τη πολυλογια αυτων εισ
 ακουθησοντη. μη οω δμοιωθητε αυτης, ο ιδεν
 η ο πατηρ υμων, ωμ χειραμ εχετε, προ του υ
 μαε ατησασ αυτημ. ουτως οω προσευχεσθε
 υμαε, πατερ ημων ο εν τω ουρανω, ατι αδη
 τω ονομα σου, ελθετω η βασιλεια σου, γε
 νηθητω θελημα σου, ωε εν ουρανω, η επι τ
 γης. του αρτη ημων ημ επισηοιομ, δε ημ ημ
 σημερομ, η αφε ημ τα οφειλματα ημων,
 ωε ε ημαε αφιερωμ τω οφειλεται ημων.
 η μη εισενεγκη ημαε εις παρασμομ, αλλα
 ενουσαι ημαε απ τ πονηρε. οτι σου οδισ η βα
 σιλεια ε η δαυαμια, η η δόξα, εις τωσ αω
 ναε αμω. * εαμ η αφητε τω ανθρωποισ τα
 πηρα ημων ο ουρανω, αφησα ε υμ ημ ο πα
 τηρ ημων ο ουρανω, εαμ η μη αφητε τωσ αν
 θρωποισ τα πηρα ημων ο ουρανω, ουδε ο πα
 τηρ ημων αφησα τα πηρα ημων, οτι
 αμ η ησευητε, μη γινεσθε ωσως δι υποκριται
 σκουρωποι. αφανισσι γαρ τα προσωπα αυ
 τωμ, οπωε φανωσι τω ανθρωποιε ησευον
 πε. αμω λεγω υμ ημ, οτι απεχσσι του
 μισομ αυτωμ. ου δε ησευωμ αλαφα σου
 πτω κεφαλω, η η το προσωπομ σου νιφα,
 οπωε μη φανηε τω ανθρωποιε ησευωμ, αλ
 λα τω πατρι σου, τω εν τω κρυπτω, η ο
 πατηρ σου ο βλέπων εν τω κρυπτω, απο
 δώσει σοι εν τω φανερω. * μη δικασυριζετε υ
 μ ημ θκασυροε επι οη γηε, οπσ σηε η η βρω
 σιε αφανισα, η η οπσ κλεπται διορυσσει,
 η η κλεπτισιμ. θκασυριζετε δε υμ ημ δικασυ
 ροε εν ουρανω, οπσ, ουτε σηε, ουτε βρω
 σιε αφανισα, η η οπσ κλεπται ου διορυσσει
 σιμ, ουδε κλεπτισιμ. οπσ γαρ οδισ ο δικασυ
 ροε υμων, εκε εσαι η η καρδια υμων.
 μδ
 ε
 ο λιχνω του σωματοε οδισ ο οφθαλμοε,
 εαμ οω ο οφθαλμοε σου απλσε η, ολομ θε
 σωμα σου φωτενομ εσαι. εαμ δε ο οφθαλμοε
 σου πονηροε

in occulto, & pater tuus qui uidet in oc
 culto, persoluet tibi in propatulo. Verum
 orantes, ne sitis multiloqui, sicut ethnici.
 Putant enim fore, ut ob multiloquium su
 um exaudiantur. Ne igitur efficiamini si
 miles istorum. Nouit enim pater uester
 quibus rebus opus sit uobis, priusquam
 petatis ab illo. Ad hunc ergo modum
 orate uos, Pater noster, qui es in caelis, san
 ctificetur nomen tuum. Veniat regnum
 tuum, fiat uoluntas tua, quemadmodum
 in caelo, sic etiam in terra. Panem nostrum
 quotidianum da nobis hodie, & remitti
 to nobis debita nostra, sicut & nos remit
 timus debitoribus nostris. Et ne indu
 cas nos in tentationem. Sed libera nos
 a malo. quia tuum est regnum, & potentia &
 gloria, in saecula saeculorum. Amen. Proin
 de, si remiseritis hominibus errata sua,
 remittet & uobis pater uester caelestis.
 Quod si non remiseritis hominibus erra
 ta sua, nec pater remittet errata uestra.
 Porro cum ieiunaueritis, ne sitis ueluti
 hypocritae tetrici. Obscurant enim facies
 suas, quo perspicuum sit hominibus ipsos
 ieiunare. Amen dico uobis, habent mer
 cedem suam. Tu uero cum ieiunas, un
 ge caput tuum, & faciem tuam laua, ne
 conspicuum sit hominibus te ieiunare,
 sed patri tuo, qui est in occulto, & pa
 ter tuus qui uidet in abdito, reddet tibi in
 propatulo. Ne reponatis uobis thesau
 ros in terra, ubi erugo & tinea corrumpit,
 & ubi fures perfodiunt ac furantur. Sed
 recondite uobis thesauros in caelo, ubi
 neque erugo, neque tinea corrumpit, & ubi fu
 res non perfodiunt, neque furantur. Nam
 ubi fuerit thesaurus uester, illic erit & cor
 uestrum. Lucerna corporis est oculus. Si
 igitur oculus tuus simplex fuerit, totum
 corpus tuum lucidum erit. Quod si oculus
 tuus malus

σου πονηρὸς ἢ, ὅλον τὸ σῶμα σου σκοτεινὸν
 ἔσται. εἰ δὲ ὦς εἶς φῶς εἶς ἔν σοὶ σκοτῶ ὄζει, τὸ
 μὴ
 σκοτὸς πόσον; * οὐδεὶς δὲ ἰδύαται διὰ κυρίοις
 ε
 δ' ἄλλω. ἢ γὰρ τὸ ἕνα μισήσῃ, καὶ τὸ ἕτε
 ρον ἀγαπήσῃ, ἢ ἐν ὄσ ἀνδρέζεται, καὶ τὸ ἕτε
 ρον καταφρονήσῃ. οὐ δὲ ἰδύαται θεῶ δ' ἄλλω
 μὲ
 καὶ μαμωνᾶ. * διὰ τὸ λέγω ὑμῖν, μὴ με
 ριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, καὶ τί πίη
 τε, μὴ δὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσθητε. οὐ
 χὶ ἡ ψυχὴ πολλὸν ὄζει φθί τροφοῦ; καὶ εἰς
 σῶμα τὸ ἐνδύσθητε; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πε
 τεῖα τῶ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύσῃ, οὐδὲ διερί
 ψῃ, οὐδὲ σωθήσῃ εἰς ἀποθήκας, ὅ
 ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ἔφερα αὐτά. οὐχ
 ἡμεῖς μάλλον διαφέρετε αὐτῶν; τίς δὲ εἰς
 ὑμῶν μεριμνῶν, δὲ ἰδύαται προσθῆναι ἐπι
 πλῶ ἡλικίαν αὐτοῦ πῶ ἕνα; καὶ πῶ ἔν
 δὲ ἰδύαται τί μεριμνᾶτε, καὶ τὰ κρι
 να τῶ ἀγροῦ, πῶς ἀυξάνει. οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νή
 θει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομῶν ἐν πᾶ
 σῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τοῦ
 πῶ. εἰ δὲ τὸν χόρτον τῶ ἀγροῦ σήμερον ὄν
 τα, ὅ ἄνριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὅ
 διεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῶν μάλλον
 ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; καὶ οὐ μεριμνήσατε λέ
 γοντες, τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περι
 βαλώμεθα. πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη
 ἐπιζητεῖ. οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
 οὐ, ὅτι ζητεῖτε τῶν πάντων. ζητεῖτε
 δὲ πρῶτον πλῶ βασιλείαν τῶ θεοῦ, ὅ πλῶ
 δικαιοσύνη αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προσθε
 θήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμνήσατε εἰς πλῶ
 ἄνριον, ἢ ἄ ἄνριον, μεριμνήσατε τὰ ἑαυτῶν, ὅς
 κετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἢ κακίᾳ αὐτῶν. * μὴ κρινετε,
 ἵνα μὴ κρινῆτε, ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρινετε,
 κρινῆσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρον μετρεῖτε, με
 τρηθήσεται ὑμῖν. * τί ἢ βλέπετε εἰς κᾶρπον εἰς
 ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τῶ ἀδελφοῦ σου, πλῶ δὲ
 ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου ὀφθαλμῷ σου κατανοεῖς;
 ἢ πῶς εἶδες τῷ ἀδελφοῦ σου, ἄφες ἐκβα
 λῶ τὸ κᾶρπον ἀπὸ τῶ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ
 ἴδου

tuus malus fuerit, totū corpus tuum tenei
 brosum erit. Ergo si lumē quod est in uo
 bis, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quātæ? Ne
 mo potest duobus dñis seruire. Aut em̄
 hunc habebit odio, & alterū illū diliget,
 aut huic adhærebit, & alterū illum negli
 get. Nō potestis deo seruire & māmonæ.
 Propterea dico uobis, ne sitis solliciti uitæ
 uestræ, qd esuri sitis, aut bibitori, neq; cor
 pori uestro, qbus indumētis usuri. Nōne
 anima pluris est, q̄ cibis, & corpus pluris
 q̄ indumentū? Vertite oculos ad uolati
 lia cœli, quia nō serunt neq; metunt, neq;
 conuehunt in horrea, & pater uester cœle
 stis alit illa. Nonne uos longe præcellitis
 illa? Quis autem ex uobis sollicite cogi
 tando, potest addere ad staturam suam
 cubitum unum? ac de indumento quid
 solliciti estis? Cognoscite lilia agri, quomo
 do crescant. Non laborant, neq; nent. At
 tamen (dico uobis) ne Solomonem qui
 dem in uniuersa gloria sua, sic amictum
 fuisse, ut unū ex his. Quod si gramē agri,
 qd' hodie cū sit, cras in clibanū mittit, de
 us sic uestit, an nō multo magis uobis id fa
 ciet, o parū fidētes? Ne sitis igit' solliciti di
 centes, Quid edemus aut quid bibemus,
 aut qbus operiemur? Nā om̄ia ista gētes
 exquirūt. Nouit em̄ pater uester cœlestis
 quod opus habeatis his omnibus. Quin
 potius quærite primum regnū dei, & iusti
 ciam eius, & hæc omnia adhiētur uobis.
 Ne sitis igit' solliciti in crastinū. nā crasti
 nus dies curā habebit sui ipsi. Sufficit sua
 diei afflictio. Nolite cōdenare, ne conde
 mnemini. Quo em̄ iudicio iudicatis, eo iu
 dicabit' de uobis. & qua mēsurā metimini,
 ea metiet' uobis aliq. Cur aut' uides festucā
 quæ est in oculo fratris tui, trabē aut' quæ est
 in oculo tuo, nō aīaduertis? Aut quō dicis
 fratri tuo, sine eximā festucā ex oculo tuo, &
 ecce

VII

ἴδον ἢ δοκὸς ἐν ὄφθάλμῳ σου; ὑποκρι-
 τὰ, ἐκβάλλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφ-
 θαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψῃς ἐκβαλεῖν
 τὸ κάρφον ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ
 σου. * μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ, μὴ δὲ
 βάλλετε τὴν μαργαρίταν ἐμὴν ἐμπροσθεν
 τοῦ χοίρου, μήποτε καταπατήσωσιν αὐ-
 τὴν ἐν τῆς ποσὶν αὐτῶν, καὶ σφραγέντες
 ἐρήξωσιν ὑμᾶς. * ἀτῆτε ὅτι δοθήσεται ὑμῖν,
 ζητήτε, καὶ ἐνεθήσεται, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται
 ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν, λαμβάνει, καὶ ὁ
 ζητῶν εὐρίσκει, ὅτι ὅτι κρούοντι ἀνοιγήσεται.
 ἢ τίς ὄσκει ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ
 ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσῃ αὐ-
 τῷ; καὶ ἐὰν ἰχθυῖον αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώ-
 σαι αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, ὅτι
 δόματα ἀγαθὰ δίδόναι τῶν τέκνων ὑ-
 μῶν, πόσῳ μάλλον ὁ πατήρ ὑμῶν, ὁ ἐν τῆς
 οὐρανοῦ δώσῃ ἀγαθὰ τοῖς αἰτῶσι αὐτῶν; * πᾶν
 τα οὐδὲ ὅσα ἐμὴν θέλητε, ἵνα κινήσῃ ὑμῖν οἱ ἀν-
 θρωποι, οὕτω ὅτι ὑμεῖς ποιῆτε αὐτοῖς. οὕτως
 γὰρ ὄσκει ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. * εἰσέλθετε διὰ
 τῆς στενῆς πυλῆος. ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύ-
 χωρος ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλει-
 αμ, ὅτι πολλοὶ εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς.
 ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἢ
 ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν
 οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν. * προσέχετε δὲ ἀπὸ
 τοῦ ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς
 ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἕσωθεν δὲ
 εἰσι λύκοι ἄρπαγες, ἀπὸ τοῦ κερπῶν αὐ-
 τῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. * μὴ τι συλλέ-
 γουσι ἀπὸ ἀκαριῶν σαφυλῶν; ἢ ἀπὸ
 τριβόλων σῦκα; * οὕτω πᾶν δένδρον ἀ-
 γαθόν, καρποῦς καλοῦς ποιῆ. τὸ δὲ σα-
 πρὸν δένδρον, καρποῦς πονηροῦς ποιῆ.
 οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποῦς πο-
 νηροῦς ποιῆ. οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρ-
 ποῦς καλοῦς ποιῆ. πᾶν δένδρον μὴ ποι-
 οῦν καρπὸν καλόν, ἐκκόπεται, ὅτι εἰς πῦρ
 βάλλεται. ἀράγε ἀπὸ τοῦ κερπῶν αὐτῶν
 ἐπιγνώσεσθε

ecce trabes in oculo tuo? Hypocrita,
 eijce prius trabem ex oculo tuo, & tum
 perspicies, ut eximas festucam ex ocu-
 lo fratris tui. Ne detis quod sanctum
 est canibus, ne proieceritis margari-
 tas uestras ante porcos, ne quando hi
 conculcēt eas pedibus suis, & illi uersi in
 uos lacerent uos. Petite & dabitur uo-
 bis, quærite & inuenietis, pulsate, & ape-
 rietur uobis. Quisquis enim petit, ac-
 cipit, & quicumque quærit inuenit, & pul-
 santi aperietur. An quisquam est uestrū
 homo, qui si filius eius petierit panem, la-
 pidē daturus sit illi? Aut si piscem petie-
 rit, num serpentem addet illi? Si uos igi-
 tur cum sitis mali, nostis dona bona
 dare filijs uestris, quanto magis pater
 uester, qui est in cælis dabit bona, si
 postuletis ab ipso? Omnia igitur quæ
 cunque uolueritis, ut faciant uobis ho-
 mines, sic & uos facite illis. Hæc enim
 est lex & prophetæ. Introite per ar-
 ctam portam, quoniam lata est porta,
 & spaciofa uia, quæ abducit in exiti-
 um, multique sunt, qui ingrediuntur
 per illam. Quoniam angusta est por-
 ta, & stricta uia, quæ abducit ad ui-
 tam, & pauci sunt, qui inueniunt illam.
 Cauete uero uobis à pseudoprophe-
 tis, qui ueniunt ad uos, in uestitu
 ouium, sed intrinsecus sunt lupi rapa-
 ces. A fructibus ipsorum agnosce-
 tis eos. Num qui colligūt de spinis uuam?
 aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor
 bona, fructus bonos facit. Putris au-
 tem arbor, fructus malos facit. Non
 potest arbor bona, fructus malos fa-
 cere. neque arbor putris, fructus bonos
 facere. Omnis arbor, quæ non facit fru-
 ctum bonum, exciditur, & in ignem
 conijcitur. Igitur ex fructibus ipsorum
 agnosce-
 tis

ΝΒ
 ΝΓ
 ΝΔ
 ΝΕ
 ΝΣ
 ΝΖ
 ΝΧ

b agnosce-
tis

ΝΘ ἐπιγνώσεσθε αὐτοῦ. * οὐ παρὶς ὁ λέγων μοι κύ-
 ριε κύριε, εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς μου
 τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου
 τῶν οὐρανῶν. πολλοὶ ἐρῶσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡ-
 μέρᾳ, κύριε κύριε, οὐ τοῦ ὀνόματι προεφητέυ-
 σαμεν, Ἐὶ τῷ ὀνόματι δαμόνια ἐξεβά-
 λομεν; Ἐὶ τῷ ὀνόματι δυνάμας πολ-
 λάς ἐποιήσαμεν; Ἐ τότε ὁμολογήσω αὐ-
 τοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνωρ ὑμᾶς. ἀποχω-
 ρᾶτε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ ἐργαζόμενοι πλὴν ἁνομί-
 ας. * παρὶς οὖν ὅστις ἀκούσῃ μου τῶν λόγων
 τούτων, Ἐ ποιῆσθε αὐτοῦ, ὁμοιώσω αὐτὸν
 ἀνδρὶ φρονίμῳ. ὅστις ὠκοδόμησεν πλὴν δικί-
 ας αὐτῷ ἐπὶ πλὴν πέτρας, Ἐ κατέβη ἡ βρο-
 χὴ, ἢ ἦλθορ ὁ ἰσχυρὸς οἱ ποταμοί, Ἐ ἐπνεύσαρ οἱ ἄνε-
 μοι Ἐ προσέπεσαρ τῇ δικίᾳ ἐκείνῃ, ἢ οὐκ ἔ-
 πεσερ. πεθεμιλίωρ ἔπι τῇ πέτρᾳ. ἢ παρὶς
 ὁ ἀκούσῃ μου τῶν λόγων τούτων, Ἐ μὴ ποι-
 ῶν αὐτοῦ, ὁμιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ. ὅστις
 ὠκοδόμησερ πλὴν δικίᾳ αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἄμμονι,
 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ. Ἐ ἦλθορ οἱ ποταμοί ἢ
 ἐπνεύσαρ οἱ ἄνεμοι Ἐ προσέκοψαρ τῇ δικίᾳ
 ἐκείνῃ, ἢ ἔπεσερ, Ἐ ἢ ἢ πῶσιν αὐτῆς με-
 γάλῃ. * καὶ ἐγγύετο, ὅτε ἐτέλεσερ ὁ ἰκ-
 σοῦς τῶν λόγων τούτων. ἐπεπλήρωοντο οἱ
 ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδασκίᾳ αὐτοῦ. ἢ γὰρ διδάσ-
 κων αὐτοῦ ὡς ἐξουσίᾳ ἔχωρ. Ἐ οὐκ ὡς
 οἱ γραμματεῖς. * καταβάντι δὲ αὐτῷ
 ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἢ κολύθησαρ αὐτῷ ὄχλοι
 πολλοί, Ἐ ἰδοῦ λεπρῶν ἐλθῶν, προσε-
 κῆσαρ αὐτῷ λέγων. κύριε ἰάμε δέλη δάμα-
 σαί με καθαρῶσα. Ἐ ἐκτείνασ πλὴν χεῖρα,
 ἢ φάτο αὐτῷ ὁ ἰησοῦς λέγων. θέλω, κα-
 θαρῶσθαι. Ἐ ἐνδιῶσ ἐκαθαρίσθαι αὐτῷ ἢ λέ-
 πρᾳ. Ἐ λέγα αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὅρα μηδε-
 νί εἶπῃς, ἀλλὰ ὑπάγε σεαυτὸν δᾶξορ τῷ
 ἰερεῖ, Ἐ προσένεγκε τὸ δῶρορ, ὃ προσέταξε
 μωσῆς, εἰσ μαρτύριον αὐτοῖς. * εἰσελθόν-
 τι δὲ τῷ ἰησοῦ εἰς καπερναοῦν, προσῆλ-
 θερ αὐτῷ ἑκατόνταρχος παραινεῶν αὐ-
 τὸν λέγων. κύριε ὁ παρὶς μου βέβληται
 ἐν τῇ δικίᾳ

agnoscetis eos. Non quisquis dicit mihi
 domine, domine, introibit in regnum
 caelorum, sed qui fecerit uoluntatem pa-
 tris mei, qui in caelis est. Multi dicent mi-
 hi in illo die, Domine, domine, nonne
 per nomen tuum prophetauimus, &
 per nomen tuum daemonia eiecimus?
 & per nomen tuum multas uirtutes praes-
 titimus? Ac tum confitebor illis, nunquam
 noui uos. Discedite a me, qui operamini
 iniquitatem. Omnis enim qui audit ex
 me sermones hos, & facit eos, adsimi-
 labo illum uiro prudenti, qui aedificauit
 domum suam super petram, & descen-
 dit hymbes, & uenerunt flumina, & fla-
 uerunt uenti, & irruerunt in domum
 illam, & non est prostrata. Fundata enim
 fuerat super petram. Et omnis qui audit
 a me sermones hos, & non facit eos,
 adsimilabitur uiro fatuo, qui aedificauit
 domum suam super arenam, & descen-
 dit hymbes, & uenerunt flumina, & fla-
 uerunt uenti, & impegerunt in domum
 illam, & deiecta est, & fuit ruina illius
 magna. Et factum est, ut, cum finisset
 Iesus sermones hos, obstupuerint turbae
 super doctrina illius. Docebat enim
 eos uelut habens auctoritatem, & non si-
 cuti scribae. Cum descendisset autem
 de monte, secutae sunt eum turbae multae,
 & ecce leprosus accedens, adorauit eum
 dicens, Domine, si uelis, potes me munda-
 re. protensaque manu, tetigit illum, di-
 cens, Volo, mundus esto, ac protinus
 mundata fuit illius lepra. Et dicit illi Ie-
 sus. Vide, ne cui dixeris, sed abi ostende
 te ipsum sacerdoti, & offer munus, quod
 iussit offerri Moyses in testimoniū ipsi-
 s. Porro cum ingressus fuisset Iesus Caper-
 naum, adiit eum centurio, obsecrans eum &
 dicens, Domine, famulus meus decubabit
 domi

VIII

Σειρήν. χίλι

KATA MATTHAION.

SECUNDVM MATTHAEVVM.

ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δὲνῶς βασιανίζο
 μῆν. ἢ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐγὼ ἐλθὼν
 θεραπέυσω αὐτὸν, καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόν
 ταρχος, ἔφη, κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μὲν
 ὑπὸ πλὴν σέλω εἰσέλθῃς, ἀλλὰ μόνον εἰπέ
 λόγον, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄν
 θρωπος εἰμι. ὑπὲρ ἑξῆς αἰῶν, ἔχω μὲν ὑπέμαυτον
 στρατιώτην, καὶ λέγω τῷ τρω, πορεύθητι, καὶ πο
 ρεύεται. Ἐὰλλω ἔρχε, καὶ ἔρχεται. Ἐὐθὺς δὲ
 λη μὲν, ποίησον τῷ τρω, Ἐὐθὺς δὲ ἀκῆσας δὲ
 ὁ ἰησοῦς, ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τίς ἀκολῆθῆ
 σιμ. Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ
 ροσάλλω πείσιμ ἔυρομ. * λέγω ἡ ὑμῖν, ὅτι πολλ
 λοι ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἤξουσιν καὶ ἀνα
 κλιθήσονται μετὰ ἀβραάμ καὶ ἰσαὰκ. Ἐὐθὺς δὲ
 ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οἱ ἡἰοὶ τῆ βασιλεί
 ας ἐκβλήθησονται εἰς τὸ σκοτὸς τῶν ἐξώτρων, ἐκῆ
 ἔσαι ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν οὐρανῶν. * καὶ
 εἶπερ ὁ ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῳ. Ὑπάγε, καὶ ὡς
 ἐπίστυσας γεννηθήτω σοι, καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ
 ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ. * καὶ ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν
 οἰκίαν ἐπέειπε, εἰδὲν τὴν πεντηκστήν αὐτὴν βεβλημ
 μῶν καὶ περὶ αὐτῶν. καὶ ἠψατο τὸ χεῖρ αὐτοῦ,
 καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ περὶ αὐτῶν. καὶ ἠγέρθη Ἐὐθὺς
 κόνει αὐτοῦ. * οφείας ἡ γενομῶν, προσήνεγ
 θησαν αὐτῷ δαίμονιοι μῶν πολλοὺς. Ἐὐθὺς δὲ
 βαλε τὰ πνεύματα λόγων. καὶ πάντας
 τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐδιδόκοντο. ὕπως
 πληρωθῆν τὸ ἔργον διὰ ἡσάτου τοῦ προφή
 τῶν λέγοντος. αὐτὸς τὰς ἀδενείας ἡμῶν
 ἔλαβεν καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν. ἰδὼν
 δὲ ὁ ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περι αὐτὸν ἐκέ
 λθοντο ἀπελθεῖν εἰς δὲ πέραν. * καὶ προσελ
 θὼν εἰς γαμματεὺς εἶπερ αὐτῷ. διδάσκα
 λε, ἀκολῆθῆσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Ἐ
 λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλε
 οὺς ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
 κατασκηνώσας. ὁ δὲ ἦδες τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ
 ἔχει πλὴν κεφαλῆν κλίνῃ. Ἐτερος δὲ πῶ
 μαθητῶν αὐτοῦ εἶπερ αὐτῷ, κύριε ἐπίτρε
 ψόν μοι πρώτῳ ἀπελθεῖν καὶ δάψαι τὸν πα
 τέρῃ

domi paralyticus, ac grauiter discruciat.
 Et dicit illi Iesus, Ego cum uenero mede
 bor illi. Et respondens centurio dixit,
 Dñe, non sum idoneus, ut tectū meum
 subeas, imò tantum dic uerbum, & sana
 bitur famulus meus. Nā & ego sum ho
 mo alterius potestati subditus, & habeo
 sub me milites, & dico huic, uade, & ua
 dit. & alteri, ueni, & uenit. & seruo meo,
 fac hoc, & facit. Hæc autem cum audisset
 Iesus, admiratus est, & ait sequentibus
 se, Amen dico uobis, ne in Israel quidē
 tantum fidei reperi. Dico autem uobis,
 quod multi ab oriente & occidente uen
 turi sunt, & accumbēt cum Abraham &
 Isaac, & Iacob, in regno cœlorum, filij ue
 ro regni eijcientur in tenebras extremas,
 illic erit ploratus & stridor dentium. Et
 dixit Iesus centurioni, Abi, & quemad
 modū credis, ita fiat tibi, & sanatus est
 famulus eius in hora illa. Et cū uenisset
 Iesus in domum Petri, uidit socrū illius
 in lecto decumbentem, & febricitantē, te
 tigitq; manum illius, & reliquit illam fe
 bris, & surrexit, ac ministravit illis. Cum
 autem appetisset uespera, adduxerunt il
 li dæmoniacos multos, & eiecit spiritus
 uerbo, omēsq; male habentes sanauit,
 ut impleretur quod dictum erat per Esa
 iam prophetam cum ait, Hic infirmita
 tes nostras suscepit, & morbos portauit.
 Cum uidisset autem Iesus turbas mul
 tas, circum sese, iussit, ut abirent in ul
 teriorem ripam, & cum adisset, unus
 scriba dixit ei, Præceptor, sequar te quo
 cunque abieris. Et dicit illi Iesus, Vul
 pes foueas habent, & uolucres cœli ni
 dos, at filius hominis non habet, ubi ca
 put reclinet. Alius de numero discipu
 lorum suorum dixit ei, Domine permit
 te mihi prius, ut abeam, & sepeliam pa
 trem meū.

ξε
 ε
 ξε
 ε
 ξε
 ε

τερα μω, ο δε ιησους ειπερ αυτω, ακολουθ
 θαι μοι, ε αφες τους νεκρους διαψαι τους εαν
 τωμ νεκρω. * και εμβαντι αυτω εις τ πολιο
 ομ, ηκολυθησαν αυτω οι μαθηται αυτου. ε
 ιδου σασμοσ μεγας εγγετο εν τη θαλασ
 ση, ωσπε τ πολιορ καλυπθεθα υπο τω
 κυματων. αυτωσ δε εκαθονδεμ. ηρη προσελ
 θοντες οι μαθηται, ηγαραν αυτωμ λεγον
 τες. κυριε, σωσομ ημασ, απολυμεθα. ηρη
 λεγει αυτωσ. τι θαλοι εσε ολιγοπισοι; το
 πε εγερθεισ, επετιμησε τωσ ανεμοισ ηη τη
 θαλασση, ηρη εγγετ γαλων μεγαλη. οι δε
 ανθρωποι εθαυμασαν λεγοντες, ποταποσ
 εσμι ουτω, οτι ε οι ανεμοι, ηη η θαλασα
 υπακωσση αυτω; και ελθοντι αυτω εις τ
 περαμ. * εις χωραμ τω γεργεσινωμ, υπω
 τησαμ αυτω δυο δαιμονιζομνω εκ τω μνη
 μειωμ εζερχομνω χαλεποιλιαμ, ωσε μη
 ισχυειμ τινα παρελθεμ δια φηι οδου εκει
 νησ. ηρη ιδου εκραξαμ λεγοντες. τι ημτη
 ηρη σοι ιησου ηε τω θεου; ηλθεσ ωδε προ
 καιρω βασανισαι ημασ; ημ δε μακραμ απ
 αυτωμ αγελμ χοιρωμ πολλωμ βοσκομνω.
 οι δε δαιμονεσ παρεκαλωμ αυτωμ λεγον
 τες. ει εκβαλλεσ ημασ, επι τρηφομ ημτη
 απελθεμ εις τιμ αγελω τω χοιρωμ. ηρη
 ειπερ αυτωσ, υπαγετε. οι δε εζελθοντεσ,
 απηλθομ εις τιμ αγελω τω χοιρωμ, ηρη
 ιδου ωρμησεμ πασα η αγελμ τω χοιρωμ κα
 τα τω κρημνω εις τιμ θαλασαμ, ε απεθα
 νομ εν τωσ υδασιμ. οι δε βοσκοντεσ εφυγομ.
 ηη απελθοντεσ εις τιμ πολιμ, απηγαλαμ
 παντα ηη τα τω δαιμονιζομνω. ηη ιδου
 πασα η πολιεσ εζηληθεμ εις σωαντησιμ τω
 ιησου ε ιδοντεσ αυτωμ, παρεκαλεσαμ, ο
 πως μεταβη απο τω οριωμ αυτωμ. ηρη
 εμβασ εις τ πολιορ διεπερασεμ ηρη ηλ
 θεμ εις τιμ ιδιαμ πολιμ. * και ιδου προσε
 φερομ αυτω παραλυτικω επι κλινησ βε
 βλημνωμ. ηρη ιδου ο ιησους τιμ πασιμ
 αυτωμ, ειπεν τω παραλυτικω. θαρσα τεκνον,
 αφιωται

trem meum. At Iesus dixit illi, Sequere
 me, & sine ut mortui sepeliant mortuos
 suos. Et cum esset ingressus nauim, se
 cuti sunt eum discipuli sui, & ecce motus
 magnus factus est in mari, adeo ut na
 uis operiretur a fluctibus, ipse uero dor
 miebat. Et accedentes discipuli, excita
 uerunt illum dicentes, Domine, serua
 nos, perimus. Et dicit illis, Quid timidi
 estis exigua præditi fiducia? Tunc excita
 tus, increpauit uentos & mare, & facta
 est tranquillitas magna. Homines uero
 admirabantur dicentes, Qualis est hic,
 quia uenti quoque & mare obediunt il
 li? Et cum uenisset ad ulteriorem ripam,
 in regionem Gergesenorum, occurre
 runt ei duo dæmoniaci, è monumentis
 egressi, erant autem sæui supra modum,
 adeo ut nemo posset transire per uiam
 illam. Et ecce uociferabantur dicentes,
 Quid rei nobis tecum est Iesu fili dei? ue
 nisti huc ad cruciandum nos ante tem
 pus? Erat autem procul ab illis grex por
 corum multorum pasces. Dæmones ue
 ro rogabant eum dicentes, Si eijs nos,
 permitte nobis, ut demigremus in gre
 gem porcorum. Et ait illis, Abite. Illi ue
 ro egressi abierunt in gregem porco
 rum. Et ecce ferebatur totus grex porco
 rum, per præcep in mare, & perierunt in
 aquis. Porro qui pascebant, aufugerunt,
 & digressi in ciuitatem, renunciauerunt
 omnia, & quid accidisset dæmoniacis. Et
 ecce tota ciuitas exiuit, in occursum Iesu.
 Et cū uidissent illū rogabant, ut decede
 ret a finibus suis.

Et ingressus nauem, traiecit ac ue
 nit in suam ciuitatem. Et ecce adduxe
 runt illi paralyticum in lecto decum
 bentē. Cuncq; uidisset Iesus, fidē illorū,
 dixit paralytico, Bono animo esto fili,
 remittunt

ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἰδοὺ
 κινῆς τῶν γραμματέων ἔειπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗ
 τῷ βλασφημῆ. καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὰς ἐν-
 θυμήσεις αὐτῶν, ἔειπε. ἵνα τί ὑμεῖς ἐνθυμῆ-
 σθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί γὰρ
 ὅτιμ ἐυκολώτερον, εἰπεῖν ἀφένονται σοι αἱ ἁ-
 μαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε & ἄναστα; ἵνα δὲ
 εἰδῆτε, ὅτι ὅτις στίβον ἔχει ὁ ἄνθρωπος
 ἐπὶ τῇ γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, τότε λέγει
 τῷ πνευματικῷ. ἔγειρε, ἄρση σου τὴν κλίνην,
 καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἔγειρε, ἀπῆλ-
 θεν εἰς τὸν οἶκόν σου. ἰδοὺ περὶ ὅτι οἱ ὄχλοι, ἐθαύ-
 μασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα ὅτις
 στίβον τρυφῶν τῶν ἀνθρώπων. * καὶ πνεύματι
 ὁ ἰησοῦς ἐκείθεν, εἰδὲν ἄνθρωπον καθήμε-
 νον ἐπὶ τῷ τελωνίῳ ματθαῖον λεγόμενον,
 καὶ λέγει αὐτῷ ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς,
 ἠκολούθησεν αὐτῷ, * καὶ ἔγγιεν αὐτῷ ἀνακα-
 μῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶ-
 ναὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες, συνανέκαν-
 τιν τῷ ἰησοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ
 ἰδόντες οἱ φαρισαῖοι, ἔειπον τῶν μαθητῶν
 αὐτοῦ. διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν
 ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; * ὁ ἰησοῦς ἀκού-
 σας, ἔειπε αὐτοῖς. οὐ χρειάζεσθαι οἱ ἰχθῦ-
 οὗοι τες ἰατρῶν, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. πορθη-
 θέντες δὲ μάθετε τί ὅτιμ, ἔλεειν θέλω, καὶ θυ-
 θυσίαν, οὐ γὰρ ἠέλω καλέσαι δικαίους, ἀλλ'
 ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. τότε προσέρ-
 χονταὶ αὐτῷ οἱ μαθηταὶ ἰωάννου λέγοντες.
 διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν πολ-
 λά, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν; καὶ
 εἶπε αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. μή δύνανται οἱ υἱοὶ
 τοῦ νυμφῶντος πενθεῖν ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν
 ὅτιμ ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν
 ἀπαρθῆ ἡ ἀνὴρ ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύ-
 σασιν. οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπὶ βλημαξάκους
 ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ. ἄρα γὰρ
 δὲ πλῆρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χῆ-
 ρον χίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον ἐν
 οἴκῳ, εἰς ἀσκῶν παλαιῶν. εἰδὲ μή γε, ῥηγνυ-
 νται οἱ

remittuntur tibi peccata tua. Et ecce qui-
 dam ἐ scribis dicebant intra sese, Hic blas-
 phemat. Et cum uidiſſet Iesus cogitatio-
 nes illorum, dixit, ad quid uos cogitatis
 mala in cordibus uestris? Vtrum enim
 est facilius dicere, remittuntur tibi peccata,
 an dicere, surge & ambula? Vt autē scia-
 tis, quod potestatem habeat filius hominis
 in terra remittendi peccata, tunc dicit pa-
 ralytico, Surge, tolle tuum stratum, & abi-
 in domum tuam. & ille surrexit, abijtque do-
 mum suam. Turbae uero quae uiderant, ad-
 miratae sunt & glorificauerunt deum, qui
 dedisset potestatem talem hominibus. Et
 praeteriens Iesus illinc, uidit hominem de-
 ſidentem ad telonium Matthaeum nomi-
 ne, dicitque ei, Sequere me. Atque is surgens
 secutus est eum. Et factum est, ut Iesus accu-
 beret in illius aedibus. Et ecce multi publi-
 cani & peccatores, qui uenerant, simul accu-
 buerunt cum Iesu, & discipulis illi. Cumque
 id uidissent pharisaei, dixerunt discipulis
 eius, cur cum publicanis & peccatoribus su-
 mit cibum praecipitor uester? At Iesus ubi
 audiuit, dixit illis, Non opus habent, ij
 qui ualidi sunt medico, sed qui male ha-
 bet. Quin potius ite & discite, quid sit il-
 lud, misericordiam uolo, & non sacrificium.
 Non enim ueni ad uocandum iustos, sed pec-
 catores ad poenitentiam. Tunc aduertunt eum
 discipuli Ioannis dicentes, Quam ob cau-
 sam, nos & pharisaei ieiunamus plerumque,
 discipuli uero tui non ieiunant? Et dixit
 illis Iesus, Num possunt filij sponsi luge-
 re, quamdiu cum illis est sponsus? Veniet
 autem dies, cum tolletur ab eis sponsus, &
 tunc ieiunabunt. Nullus immittit assu-
 mentum panni rudis in ueste ueteri. Au-
 fert enim supplementum illius a uestimen-
 to, & peior ruptura fit. Neque mittunt ui-
 num nouum, in utres ueteres, alioqui rumpun-
 tur

σα
β
οε
β
ογ
β

b 3 tur

οδ
β

οε

Για οἱ ἄσκοι, ὁ οἶνον ἐκχῆται, καὶ οἱ ἄσκοι
 ἀπολοῦνται, ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον,
 εἰς ἀσκὸν καινόν, ὡς ἀμφοτέρω σωτηροῦν
 ται. * ταῦτα αὐτὸ λαλοῦντος αὐτοῦ, ἰδοὺ
 ἀρχῶν ἐλθῶν προσεκύων αὐτῷ λέγων,
 ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἔζη ἐτελεύτησεν. ἀλλὰ ἐλ
 θὼν ἐπίθεις πλὴν χεῖρα σου ἐπ' αὐτήν, ὡς ἴσῃ
 τα. καὶ ἐγερθεὶς ὁ ἰησοῦς, ἠκολούθησεν αὐτῷ
 καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἰμορροῦσ
 σα δώδεκα ἔτη, προσελθούσα ὀπίσθεν ἡφα
 πο τῷ κρασέδῳ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, ἔλεγε
 γὰρ ἐν ἑαυτῇ, ἂν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱμα
 τίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. ὁ δὲ ἰησοῦς ἐπι
 σραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτήν, ἔειπεν. θάρσει θυ
 γατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ ἐσώθη
 ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. καὶ ἐλθὼν ὁ
 ἰησοῦς εἰς πλὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχοντοῦ, καὶ
 ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυ
 βούμενον, λέγει αὐτοῖς. ἀναχωρεῖτε, ὅ
 γαρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει.
 ὡς κατεγέλωσεν αὐτοῖς. ὅτε δὲ ἔξεβλήθη ὁ ὄχι
 λος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τὴν χειρὸς αὐτῆς,
 ὡς ἠγέρθη τὸ κοράσιον. ὡς ἔζηλευσεν ἡ φήμη
 αὐτῆς, εἰς ὅλην πλὴν γῆν ἐκείνην. * καὶ πα
 ράγοντι ἐκείθεν ὡς ἰησοῦ, ἠκολούθησαν
 αὐτῷ δύο τυφλοὶ κρᾶζοντες καὶ λέγοντες.
 ἐλέησον ἡμᾶς ἢε δαβὶδ. ἐλθόντι δὲ εἰς
 πλὴν οἰκίαν, προσήλθον αὐτῷ, οἱ τυφλοὶ.
 καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πιστεύετε ὅτι δύ
 ναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ
 κύριε. τότε ἤψατο τὸν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέ
 γων, κατὰ πλὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑ
 μῖν. καὶ ἀνεώχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. ὡς
 ἐμβριμήσατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγων, ὁρᾶ
 τε μηδεὶς γινώσκειτω. οἱ δὲ ἔξελθόντες, διε
 φημήσαν αὐτῷ ἐν ὅλη τῇ γῆ ἐκείνῃ. αὐτῶν
 δὲ ἔξερχομένων, ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐ
 τῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαμονιζόμενον, καὶ
 ἐκβληθέντα τῷ δαμονίου ἐλάλησεν ὁ
 κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες,
 ὅτι οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν Ἰσραὴλ
 οἱ δὲ

tur utres, & uinum effunditur, & utres
 pereunt. Sed mittunt uinum nouum in
 utres nouos, & utraq; simul seruantur.
 Hæc cum illis loqueret, ecce primas qui
 dam uenit, & adorauit eum, dicens, Filia
 mea modo defuncta est, sed ueni, & im
 pone manum tuam super illā, ac uiuet.
 Et surgens Iesus secutus est eum, ac disci
 puli illius. Et ecce mulier quæ sanguinis
 profluuiio laborauerat duodecim an
 nos, accedens à tergo, tetigit fimbriam
 uestimenti illius. Dixerat enim intra se
 se. Si tantum tetigero uestimentum illi
 us, ero salua. At Iesus conuersus, ut ui
 dit illam, dixit, Confide filia, fides tua sal
 uam te fecit. Et salua facta fuit mulier à
 tempore illo. Et cum uenisset Iesus in
 ædes primatis, uidissetq; tibicines, & tur
 bam tumultuantem, dicit illis, Secedite,
 non enim mortua est adolescentula, sed
 dormit. Et deridebant illum. Cum autē
 fuisset eiecta turba, introgressus tenuit
 manum illius, & surrexit adolescentula.
 Et emanauit rumor hic in totam terram
 illam. Et cum discederet illinc Iesus, se
 cuti sunt illum duo cæci, clamantes, ac
 dicentes, Miserere nostri fili Dauid.
 At cum uenisset in ædes, adierunt il
 lum cæci, & dicit illis Iesus, Creditis me
 hoc posse facere? Dicunt illi, Credimus
 domine. Tunc tetigit oculos illorum
 dicens, Iuxta fidem uestram fiat uobis.
 & aperti sunt illorum oculi. Et intermi
 natus est illis Iesus, dicens, Videte ne
 quis sciat. At illi cum abissent, diuulga
 runt famam illius in tota terra illa. Il
 lis autem egredientibus, ecce adduxe
 runt illi hominem mutum demonia
 cum, & eiecto dæmonio, locutus est
 mutus. Et admiratæ sunt turbæ, dicen
 tes, Nunquam apparuit sic in Israel.
 At

ο5
 β
 ο5
 οκ
 ε
 οθ
 β
 π
 β
 πα
 β
 π
 β
 π
 γ
 β

οἱ δὲ φαρισαῖοι ἔλεγον, ὃν τῷ ἄρχοντι πρὸ
 δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * καὶ
 περιῆγεν ὁ ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ
 τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς
 αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον φιλί βα
 σιλίας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ
 πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. * ἰδὼν δὲ
 τὸν ὄχλον, ἐσπλαγχνίσθη πρὸ αὐτῶν, ὅτι
 ἦσαν ἐκλελυμένοι ἢ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρό
 βεατὰ μὴ ἔχοντα ποιμένα, * τότε λέγει τῶν
 μαθητῶν ἑαυτῶν, ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ
 ἔργατα ὀλίγοι, δέηθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ
 θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἔργατα εἰς τὸν θε
 ρισμὸν αὐτοῦ, * καὶ προσκαλεσάμενος τῶν
 δώδεκα μαθητῶν αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἔξ
 ἑσάμηνα κατὰ πνεύματων ἀκαθάرتων ὥστε
 ἐκβάλλειν αὐτὰ, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νό
 σον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν. τῶν δὲ δώδε
 κα ἀποστόλων τὰ ὀνόματα οὗτοι ταῦτα.
 * πρῶτος σίμων ὁ λεγόμενος πέτρος,
 καὶ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἰάκωβος ὁ
 ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, φί
 λιππος καὶ βαρθολομαῖος. θωμᾶς καὶ ματ
 θαῖος, ὁ τελώνης. ἰάκωβος ὁ τοῦ ἀλφαίου.
 καὶ λεβθαῖος ὁ ἐπικληθεὶς θαδδαῖος. σίμων
 ὁ κανανίτης. καὶ ἰσδὸς ἰσκαριώτης, ὁ καὶ πα
 ραδούτος αὐτοῦ. * τῶν δὲ δώδεκα ἀπέστα
 λεν ὁ ἰησοῦς, παραγγέλλας αὐτοῖς λέγων.
 εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν
 σαμαριτῶν μὴ εἰσέλθητε. πορεύεσθε δὲ μάλ
 λον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα ὀ
 κείνου ἰσραὴλ. πορεύσθε οὖν κηρύσσετε λέγον
 τες, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ οὐρανοῦ. ἀ
 θενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε,
 νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, δω
 ρεῖαν ἐλάβετε, δωρεᾶν δότε. μὴ κτήσθητε
 χρυσόν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκόν εἰς τὰς
 ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραμ εἰς ὁδοὺς. μηδὲ δύο
 χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον,
 ἄξιός ἐστι ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ οὗτος. * εἰς ἡμ
 ἐραν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ζητήσατε,
 τίς ἐστὶν

At pharisæi dicebant, Per principem da
 moniorum eicit daemonia. Et circum
 ibat Iesus ciuitates omneis ac uicos, do
 cens in synagogis illorum, & prædi
 cans euangelium regni, & sanans omnē
 morbum & omnē languorem in popu
 lo. Cum uidisset autem turbas, affectu
 misericordiæ tactus est erga illas, quod
 essent destituti, ac dispersi uelut oues, nō
 habentes pastorem. Tunc dicit discipu
 lis suis, Ipsa quidē messis copiosa, cæterū
 operarij pauci. Rogate igit̄ dñm messis,
 ut extrudat operarios in messē suā. Et
 accersitis duodecim discipulis suis, dedit
 eis potestatem aduersus spiritus immun
 dos, ut eijcerent eos, & sanarent quēuis
 morbū, & quēuis languorē. Porro duo
 decim apostolorū nomina sunt hæc. Pri
 mus Simon qui uocatur Petrus. Et An
 dreas frater eius. Iacobus filius Zebe
 dai. Et Ioannes frater eius. Philippus, &
 Bartholomæus, Thomas, & Matthæus,
 qui fuerat publicanus. Iacobus filius Al
 phæi. Et Lebbæus, cognomento Thad
 dæus, Simon Cananeus, & Iudas Iscari
 otes, qui & prodidit illum. Hos nume
 ro duodecim, emisit Iesus, quibus præ
 ceperat dicens, In uiam gentiū ne abie
 ritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne
 ingrediamini, sed ite potius ad oues per
 ditas domus Israel. Profecti autem præ
 dicare dicentes. Appropinquauit regnū
 cœlorum. Infirmos sanate, leprosos mū
 date, mortuos suscite, daemonia eij
 cite. gratuito accepistis, gratuito date.
 Ne possideatis aurū, neq; argentum, ne
 que æs in crumenis uestris, neq; peram
 ad iter, neq; duas tunicas, neq; calciame
 ta, neq; uirgam, Nam dignus est opera
 rius cibo suo. Sed in quancunq; ciuita
 tem, aut uicum fueritis ingressi, exquirite
 b. 4 quis in

X

τις ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιμ. καὶ ἐκεῖ μένετε ἕως ἃμ
 πδ
 ε
 ἐξέλθητε. * εἰσέλθοντες οὖν εἰς τὴν οἰκίαν,
 ἀπαύσατε αὐτὴν. Ἐὰν μὲν ἡ οἰκία
 ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπάνω, ἐὰν
 δὲ μὴ ἡ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν, πρὸς ὑμᾶς
 πε
 6
 ἐπιστραφήτω. * Ἐὰν μὴ δέξεται ὑμᾶς
 μὴ δὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξέλθον-
 τες οὖν οἰκίας ἢ οἴκου ἐκεῖνης, ἐκτὶ
 νάξατε τὸν κονιορτὸν τῆς πόλεως ὑμῶν. Ἀμὲν
 λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῆσοδόμων
 καὶ γομόρφων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῆς πό-
 πσ
 ε
 λεως ἐκείνης. * Ἴδού ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς
 πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν φρό-
 νιμοὶ ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοὶ ὡς αἱ περι-
 πτε
 α
 σσειαί. * προσέχετε δὲ ἀπὸ πάντων ἀνθρώπων.
 ἵνα μὴ δώσουσι ὑμᾶς εἰς συνέδρια, Ἐν ταῖς
 συναγωγαῖς αὐτῶν μασιγώσουσιν ὑμᾶς,
 καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς ἀχθήσε-
 σθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς, καὶ
 πη
 β
 τοῖς ἐθνεσιν. * ὅτι ἃμ δὲ παρὰ δίδωμι ὑμᾶς,
 μὴ μωρομνήσητε, ὡς ἢ τί λαλήσητε. διδί-
 σετε γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε.
 οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ διαλεῖντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦ-
 μα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.
 ἵνα μὴ δώσῃ δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον,
 καὶ πατήρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκ-
 να ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ
 ἕσεσθε μίσθμιοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνο-
 μά μου. ὃ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, ὄψοι-
 πθ
 σωθήσεται. * ὅτι ἃμ δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν
 τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην.
 Ἄμην γὰρ λέγω ὑμῖν. οὐ μὴ τελήσητε τὰς
 πόλεις τῆς Ἰσραὴλ, ἕως ἃμ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
 θρώπου. * οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τοῦ διδάσ-
 καλου, οὐδὲ δούλος ὑπὲρ τοῦ κυρίου αὐτοῦ.
 ἀρκετὸν ἴσθι μαθητὴς, ἵνα γένηται ὡς ὁ δι-
 δάσκαλος αὐτοῦ. καὶ ὁ δούλος ὡς ὁ κύ-
 ριος αὐτοῦ. * εἰ τὸν οἰκοδεσπότην βεελζε-
 βούλ ἐκάλεσαν, πόσω μάλλον τοὺς οἰκί-
 α
 β
 α
 οὺς αὐτοῦ; μὴ οὖν φοβηθήτε αὐτούς. * οὐ-
 δὲμ γὰρ ἔστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀπο-
 καλυφθήσεται

quis in ea sit dignus, atq; illic manete do-
 nec exeatis. Cū aut̄ intrabitis domū, salu-
 tate illā, & siquidē fuerit domus digna,
 ueniat pax uestra sup̄ illā. Sin minus fue-
 rit digna, pax uestra ad uos reuertatur.
 Et quicūq; nō exceperit uos, neq; audie-
 rit sermones uestros, exeūtes ex aedibus,
 aut ciuitate illa, excutite puluerē pedum
 uestrorū. Amē dico uobis, Tolerabilius
 erit terræ Sodomorū, & Gomorrhō-
 rum in die iudicij, q̄ ciuitati illi. Ecce ego
 emitto uos, uelut oues in medio lupo-
 rum. Estote igit̄ prudētes, ueluti serpen-
 tes, & simplices sicut columbæ. Cauete
 autē ab illis hominibus, tradent em̄ uos
 in concilia, & in conciliabulis suis flagris
 cædent uos. quin & ad principes ac re-
 ges ducemini, propter me, in testimoni-
 um ipsis ac gētibus. At cum tradiderint
 uos, ne sitis solliciti, quomodo, aut quid
 loquamini, dabitur enim uobis in illa
 hora quid loquamini. Nō em̄ uos estis
 illi loquentes, sed spiritus patris uestri,
 qui loquitur in uobis. Tradet autem
 frater fratrem in mortem, & pater filiū,
 & insurgent filiū aduersus parentes, &
 morte afficient eos, & eritis odio habiti
 ab om̄ibus, propter nomē meum. Verū
 qui sustinuerit usq; ad finem, hic saluus
 fiet. Cum autem persecuti uos fuerint in
 ciuitate hac, fugite in aliā. Amen dico uo-
 bis, Non perambulaueritis omnes ciui-
 tates Ifrahelicas, quin iā uenerit filius
 hominis. Non est discipulus supra præ-
 ceptorem, neq; seruus supra dominum
 suum. Sufficit discipulo ut sit sicut præ-
 ceptor ipsius. & ut seruus sit sicut domi-
 nus ipsius. Si ipsum patremfamilias uo-
 cauerunt Beelzebul, quanto magis do-
 mesticos illius? Ne igitur metuatis eos,
 Nihil enim est tectum, quod non sit re-
 tegendum

καλυφθήσεται. Ἐκρυψθὲν δ' οὐ γνωσθήσε-
 57 ται. * Ο λέγει ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἶπατε ἐν
 58 φωτὶ. Ἐδ' εἰς τὸ σὺν ἀκούετε, κηρύξατε
 ἐπὶ τῶν δωματίων. Ἐ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν
 ἀποκτείνοντων τὸ σῶμα, πλὴν δὲ ψυχῶν μὴ
 θανατωμένων ἀποκτείναι. φοβήθητε δὲ μάλι-
 λον τὸν θανάτῳ μὴ τὴν ψυχῶν, Ἐ τὸ σῶ-
 μα ἀπολέσαι ἐν γεννῇ. οὐχὶ δύο σφραγί-
 60 δασαρίου πωλεῖται, ἢ ἐμὲ αὐτῶν οὐ πεί-
 61 σθῆται ἐπὶ πλὴν γῆν, ἀνθὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν.
 ὁμῶν δὲ ἢ τῆς τρίχως ἐν κεφαλῆς πασσαί,
 62 ἢ ἰδιωματῶν εἰσὶν. μὴ οὖν φοβηθῆτε, πολλ-
 63 λῶν σφραγῶν, διαφέρειτε ὑμᾶς. πᾶς οὖν οὐ
 64 τις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἐμπροσθεν τοῦ ἁν-
 65 θρώπου, ὁμολογήσῃ καὶ γὰρ ἐν αὐτῶ, ἐμὴ
 66 προσηγορίᾳ τοῦ πατρὸς μου εἶ ἐν οὐρανοῖς. * ὅς
 67 τις δ' ἄρ' ἀρνήσῃται με ἐμπροσθεν τοῦ ἁνθ-
 68 ρώπου, ἀρνήσομαι αὐτὸν, καὶ γὰρ ἐμπροσθεν τοῦ
 69 πατρὸς μου ἐν οὐρανοῖς. * μὴ νομίσῃτε,
 70 ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ πλὴν γῆν, οὐκ
 71 ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ἦλ-
 72 θον γὰρ διακρίσει ἄνθρωπον ἅπλ. τοῦ πατρὸς
 73 αὐτοῦ, ἢ θυγατέρα κατὰ ἐν μήτρί. ἄνθρω-
 74 οὐκ ἐν φιλήσει ἀποθνήσκει, ἢ ἐχθροὶ
 75 τοῦ ἁνθρώπου, οἱ δὲ δικαιοὶ αὐτοῦ. * Ο φιλῶν
 76 πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἐστὶ μου ἀξί-
 77 ος, καὶ ὁ φιλῶν ἑμὲ ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ,
 78 οὐκ ἐστὶ μου ἀξίος. Ἐ ὅς οὐ λαμβάνει τὸν σταυ-
 79 ρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ
 80 ἐστὶ μου ἀξίος. * ὁ ἐνζῶν πλὴν ψυχῶν αὐτοῦ
 81 ἀπολέσει αὐτῶν, Ἐ ὁ ἀπολέσας πλὴν ψυχῶν
 82 αὐτοῦ ἐνεκερ ἐμοῦ, ἐσθλήσει αὐτῶν. * ὁ δεχόμε-
 83 νον ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται, Ἐ ὁ ἐμὲ δε-
 84 χόμενον, δέχεται τὸν ἀποσείλαντά με.
 85 * ὁ δεχόμενον προφήτην ἐν ὀνόματι προφή-
 86 τῶν, μισθὸν προφήτου λήψεται. καὶ ὁ δε-
 87 χόμενον δίκαιον ἐν ὀνόματι δικαίου, μι-
 88 σθὸν δικαίου λήψεται. * ἢ ὅς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα
 89 τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχρῶν ὕδατος
 90 μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. * καὶ ἐγγύε-
 91 σθε

regendum, & nihil occultum, quin futu-
 rum sit ut sciatur. Quod dico uobis in tene-
 bris, dicite in luce. Et quod in aurem au-
 ditis, prædicate in tectis. & ne metuatís
 uobis ab his qui occidunt corpus, animā
 autem non possunt occidere. Sed metui-
 te magis illū, qui potest & animā, & cor-
 pus perdere in gehenna. Nōne duo pas-
 serculi minuto asse uenēunt? & unus ex
 illis nō cadet in terram, sine patre uestro.
 Vestri uero etiā pili capitis omnes nume-
 rati sunt. Ne igitur metuatís. uos pluris
 estis, quā multi passeruli. Omnis igit̄ qui
 cōfitebitur me corā hominibus, confite-
 bor & ego illū corā patre meo, qui est in
 cœlis. Porro quisquis negauerit me corā
 hominibus, negabo eum & ego corā pa-
 tre meo, qui est in cœlis. Ne arbitremini,
 quod uenerim ad mittendū pacē in ter-
 ram. Non ueni ut mitterē pacem, sed gla-
 dium. Nā ueni ut dissidere faciā homi-
 nē aduersus patrem suū, & filiā aduersus
 matrē suā, & sponsam aduersus socrum
 suā, & inimici hominis erunt, ἢ qui sunt
 domestici ipsius. Qui amauerit patrem,
 aut matrem ultra me, nō est me dignus,
 & qui amauerit filiū, aut filiam supra
 me, nō est me dignus. Et qui nō accipit
 crucem suam ac sequitur me, non est me
 dignus. Qui inuenerit animam suā, per-
 diturus est eam, & qui perdiderit animā
 suam mea causa, inueniet eā. Qui reci-
 pit uos, me recipit, & qui me recipit,
 recipit eum qui misit me. Qui recipit
 prophetā in nomine pphetæ, mercedē
 prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum
 in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.
 Et q̄cūq; ad bibendū dederit uni ex pu-
 illis his poculū aquæ frigidæ tantū no-
 mine discipuli, Amen dico uobis, nō per-
 diturus est mercedē suam. Et factū est

ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς διατάσων τοῖς δώ-
 δεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκῆθεμ τοῦ
 διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσι καὶ
 κωμοῖς. * ὁ δὲ ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσφ̄ κ̄
 μωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμψας δύο
 ἡ̄ν̄ μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπερ αὐτοῖς, σὺ εἶ ὁ
 ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; καὶ
 ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπερ αὐτοῖς. πο-
 ροὐθέντες ἀπαγγείλατε ἰωάννη, ἃ ἀκούετε
 καὶ βλέπετε. τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, καὶ
 χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρῶντι-
 ται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγεί-
 ρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. καὶ
 μακάριοι ὄσι, ὅς ἐάν μὴ σκανδαλιθῆ
 ἐν ἐμοί. τούτων δὲ πορρομυθῶν, ἤρξα-
 το ὁ ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ ἰω-
 ἀννου. τί ζητεῖτε ἐν τῷ ἔρημῳ δεῦρα
 θαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλιδόμε-
 νομ; ἀλλὰ τί ζητεῖτε ἰδεῖν; ἀνθρωπομ
 ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἡμφιεσμένον; ἰ-
 δοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς
 οἴκοις ἡ̄ν̄ βασιλέωμ ἐσίμ, ἀλλὰ τί ζη-
 τεῖτε ἰδεῖν; προφήτῳ; ναὶ λέγω ὑμῖν,
 καὶ περιωτότερον προφήτου. οὗτοῦ γὰρ
 ἐσι περὶ οὗ γέγραπται. * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποσέλ-
 λω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου,
 ὅς κατασκιδάσει τὴν ὁδόν σου ἐμπροσθέν
 σου. * Ἄλλῳ λέγω ὑμῖν, ὅσ ἐγείρεται ἐν
 γεννητῆς γυναικῶν, μείζων ἰωάννης ἢ βαπτί-
 σῆ. ὁ δὲ μῖκρότερος, ἐν τῇ βασιλείᾳ ἡ̄ν̄ οὐ
 ρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐσίμ. * ἀπὸ δὲ ἡ̄ν̄ ἡμε-
 ρῶν ἰωάννου τοῦ βαπτίσῆ ἕως ἄρτι, ἢ βασι-
 λείᾳ ἡ̄ν̄ οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιάσαι ἄρπα-
 ζοσὶν αὐτὴν. * πάντες γὰρ οἱ προφῆται
 ὁ νόμος, ἕως ἰωάννου προεφήτησαν. Ἐἰ
 θέλετε δεῖξασθαι, αὐτός ὄσι ἡλίας ὁ μέλλων
 ἐρχεσθαι. ὁ ἔχωρ ὄτα ἀκούει, ἀκούτω.
 * τίνι δὲ ὁμοίωσω τὴν γενεάν ταύτην; ὁ
 μοία ὄσι παιδαρίοις ἐν ἀγοραῖς καθήμε-
 νοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἐταίροις αὐτῶν,
 καὶ λέγουσι, ἡνλίσαμῶν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὤρχη-
 σασθε.

cū finē fecisset Iesus mandandi duode-
 cim discipulis suis, progressus est illinc, ut
 doceret & prædicaret in ciuitatibus illo-
 rum. Ioannes autem cum audisset in
 carcere facta Christi, missis duobus di-
 scipulis suis dixit illi. Tu es ille, qui uentu-
 rus est, an alterum expectamus? Et re-
 spondens Iesus dixit illis, Ite & renun-
 ciate Ioanni ea quæ auditis & uide-
 tis. Cæci uisum recipiunt, & claudi am-
 bulant, leprosi mundantur, & surdi au-
 diunt, mortui excitantur, & pauperes
 lætum accipiunt euangelij nuncium. Et
 beatus est quisquis nō fuerit offensus
 per me. Euntibus autē illis, cœpit Iesus
 dicere turbis de Ioanne. Quid existis
 in desertum ut uideretis? Num arundi-
 nem quæ agitur à uento? Age, quid
 existis ut uideretis? Num hominē mol-
 libus uestibus amictū? Ecce qui mollia
 gestant, in domibus regū sunt. At quid
 existis uidere? Num prophetam? Certe
 dico uobis, & excellentiorem propheta.
 Hic est enim de quo scriptum est, Ec-
 ce ego mitto nuncium meum ante faciē
 tuā, qui præparaturus est uia tuam ante
 te. Amen dico uobis, non exortus fuit
 inter eos, qui nascuntur è mulieribus
 maior Ioanne Baptista. Attamen is qui
 minor est in regno cœlorum, maior illo
 est. Porro à diebus Ioannis Baptista, us-
 que ad hunc diē, regnum cœlorum uim
 patitur, & uiolenti rapiunt illud. Nam
 omnes propheta, & ipsa lex, usq; ad Io-
 annem prophetauerunt. Et si uultis reci-
 pere, ipse est Helias ille, qui uenturus
 erat. Qui habet aures ad audiendum au-
 diat. Sed cui assimilabo generationē
 hanc? Similis est pueris, qui sedent in
 foris, & acclamant sodalibus suis, ac di-
 cunt, Tibia cecinimus uobis, & nō salta-
 stis.

σαοθε. εθρλωησαμην υμιν, ουκ εκοφαθει
 ηλθε γαρ ιωάννης μήτε εδίων μήτε πίνων,
 ηχη λέγουσιν, οτι δαμόνιον εχει. ηλθεμ
 ο υος του ανθρωπου εδίων ηχη πίνων, ηχη
 λέγουσιν. ιδου ανθρωπος φάγος ουνοπό
 τικε, πελωνωμ φίλος, η αμαρτωλων, η εδι
 καιωθη η σοφία, απ' ην τέκνων ανης.

* τότε ηρξατο οναδίζηντας πόλας εν αις ε
 γένοντο αι πλείεσθαι δωάμας αυτω, οτι ου
 μετενόησαμ. * ουαι σοι χοραζην, ουαι σοι βηθ
 σαιδάμ, οτι ει εν τύρω ηη σιδωνι εγγύοντο αι
 δωάμας αι γενεόμνηαι εν υμιν, πάλαι αι
 εν σάκκω ουποδω μετενόησαμ. πάλιν λέ
 γω υμιν, τύρω ηχη σιδωνι, ανεκτόπερον εσα
 εν ημέρα κρίσεως, η υμιν, και σν καπναούμ,
 η εως του ουρανού ηφωθέσα, εως εδου κατα
 βιβασθήσθαι, οτα ει εν σοδόμοις εγγύοντο αι
 δωάμας αι γενεόμνηαι εν σοι, εμεναμ αι με
 ρη ηη σήμερον. πάλιν λέγω υμιν, οτι γη σο
 δόμων ανεκτότερον εσαι εν ημέρα κρίσεως,
 η σοι. * εν εκείνω θεη καιρω αποκριθείς ο ιη
 σους, ειπεμ. θεομολογημαί σοι πάτερ ηγριε
 ουρανυ ου ηη, οτι απεκρυψας ταυτα
 απο σοφών, ηχη σμωετών, η απεκάλυψας
 αυτα ηπίοις. και ο πατηρ, οτι ουτως εγε
 νετο ευδοκία εμπροδιεμ σου. * πάντα μοι
 παρεδόθη υπό του πατρός μου, ηχη ουδεις
 επιγινώσκει τον υόν, ει μη ο πατηρ, ουδ η ημ
 πατέρα τις επιγινώσκει, ει μη ο υος, ηχη ο
 εαμ βούληται ο υος, αποκαλύψαι. * δευτε
 προς με πάντες οι κοπιώντες, ηχη πεφορ
 τισμύνοι, κη γω αναπάσσω υμάς. αρατε τον
 ζυγόν μου. εφ υμάς ηχη μάθετε απεμο
 οτι ηραός ειμι, ηχη ταπεινός ηη καρδιά,
 η ευρήσετε ανάπαυσιν ταυτε ψυχαυε υμών.
 ο γαρ ζυγός μς ηησός, ηη τον φορτίον μου
 ελαφρόμ όζειμ. * εμ εκείνω θεη καιρω, εσο
 ρεύθη ο ιησους ποτε σάββασθι δια ην απρι
 μων. οι η μαθηται αυτ, επείνασαμ, η ηρξαντο
 τίλλην σαχουα, η εδιεμ. οι η φαρισαυοι ιδόν
 τεε ειπομ αυτω. ιδου οι μαθηται σσ ποιούσιν,
 ο ουκ

stis. lugubria cecinimus uobis, & non
 planxistis. Venit em̄ Ioannes, nec edens
 nec bibēs, & aiūt, Dæmoniū habet. Ve
 nit filius hominis edens ac bibēs, & di
 cūt, En hominē comedonē, & uini potoi
 rē, publicanis amicū, ac peccatoribus, &
 iustificata est sapiētia à filijs suis. Tūc cœ
 pit exprobrare ciuitatibus, in quib⁹ ædi
 tā fuerāt plurimæ uirtutes ipsius, quod
 non pœnituiſſent. Væ tibi Chorazin :
 Væ tibi Bethsaidan, quoniã si in urbe
 Tyri, aut Sidonis factæ fuissent uirtutes
 quæ factæ sunt in uobis, olim in sacco &
 cinere, pœnituiſſent. Attamē dico uobis,
 Tyro & Sidoni, tolerabilius erit in die
 iudicij q̄ uobis. & tu Capernaū, quæ es
 usq; ad cœlū exaltata, usq; ad inferos de
 traheris, qm̄ si in Sodomis æditæ fuif
 ſent uirtutes, quæ æditæ sunt in te, māsif
 ſent usq; ad hodiernū diē. Verūtāmē di
 co uobis, qd' Sodomis tolerabilius erit
 in die iudicij, q̄ tibi. In illo tempore re
 spondens Iesus dixit, Gratias ago tibi
 pater domine cœli & terræ, quod abscon
 deris hæc à sapientibus & prudentibus,
 & reuelaris ea paruulis. Certe pater, sic
 fuit bona uoluntas apud te. Om̄ia mihi
 tradita sunt à patre meo, & nemo nouit
 filium, nisi pater, neq; patrē quisquam
 nouit, nisi filius, & cuiusq; uoluerit fili
 us reuelare. Venite ad me omnes, qui la
 boratis, & onerati estis, & ego refocilla
 bo uos : Tollite iugū meū super uos, &
 discite à me, quod mitis sim, & humi
 lis corde, & inuenietis requiē animabus
 uestris : Iugū enim meū commodū est,
 & onus meū leue est. In illo tempore,
 ibat Iesus sabbatis per segetes. Discipuli
 uero illius esuriebant, & cœperūt uellere
 spicas, & comedere. At pharisæi cū uidif
 ſent, dixerūt illi, Ecce discipuli tui faciūt,
 quod nō

ὁ οὐκ ἔξεσι ποιῆσαι σαββάτω. ὁ δὲ εἶπερ
 ριε̅
 1̅
 αὐτοῖς, * οὐκ ἀνείνωπε, τί ἐποίησεν δαβὶδ,
 ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ὡς
 εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, ἃ τῶν ἄρτων
 ἐφ' ἡμερῶν προσέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξόμῃ αὐ-
 τῷ φάγετο, οὐδὲ τῶν μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τῶν
 ἱερεῶν μόνοις. ἢ οὐκ ἀνείνωπε ἐν τῷ νόμῳ
 ὅτι τῶν σάββατον οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάβ-
 βατον βεβηλοῦσι, καὶ ἀνάτιοί εἰσι; λέ-
 γω δὲ ὑμῖν, ὅτι τὸ ἱερὸν μείζων ὅσων ὧδε.
 εἰδὲ ἐγνώκατε, τί ἐστὶν ἔλεος καὶ θέλω, καὶ οὐ
 θυσιῶν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τῶν ἀναιτίων.
 κἀγὼ γὰρ ὅτι τὸ σαββάτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
 θρώπου. ἃ μεταβάς ἐκῆθερ ἦλθεν εἰς τὴν συ-
 ναγωγὴν αὐτῶν. * καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν, κα̅
 β̅
 τὴν χεῖρα ἔχων ξηρὰν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν
 λέγοντες, εἰ ἔξεσι τῶν σάββατον δουρατεύειν;
 ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτῷ. ὁ δὲ εἶπερ αὐτοῖς.
 τίς ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἄνθρωπου, ὃς ἔξει πρόβα-
 τον ἕν, ἃ ἐὰν ἐμπέσῃ τὸ τοῦ σάββατον
 εἰς βόθλον οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερῆ; ὡς
 οὐκ οὐκ διαφέρει ἄνθρωπος πρόβατον. ὡς
 ἔξεσι τῶν σάββατον καλῶς ποιῆσαι, τότε λέ-
 γει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτενον τὴν χεῖρά σου,
 καὶ ἔτενε καὶ ἀπεκατεσάθη ἡ γῆρας ὡς ἡ
 ἄλλη. * οἱ δὲ φαρισαῖοι ἔλεθόντες συμβού-
 ριον ἔλαβον κατ' αὐτῷ, ὅπως αὐτὸν ἀπο-
 λέσωσιν. * ὁ δὲ ἰησοῦς γινούσ, ἀνεχώρησεν
 ἐκῆθερ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί,
 καὶ ἠθεράπυσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπετί-
 μισεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανεροὺς αὐτὸν ποιήσω-
 σιν. ὅπως πληρωθῆ ὁ ἔκθερ διὰ ἡσυχίας τοῦ
 προφήτου λέγοντος. ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν
 ἠρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν ἐυδόκησεν
 ἡ ψυχὴ μου. θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ
 κηρύσσει τῶν ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. οὐκ ἐρίσει, οὐ
 δὲ κραυγάζει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλα-
 ταῖς τὴν φωνὴν αὐτοῦ. κάλαμος σιωπῆσι
 μύρον οὐ κατεῖλε, ἃ λίνον τυφόμενον, οὐ
 σβέσει, ὡς ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῆκος τὴν κηρύσσει,
 καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔσονται ἔλπιονσιν.

quod non licet facere in sabbato. Ille ue-
 ro dixit eis, Nō legistis quid fecerit Da-
 uid, cū esuriret ipse, & ἡ qui erāt cū illo?
 Quomodo ingressus sit in domū dei, &
 panes propositionis ederet, quos ipsi nō
 licebat edere, neq; ἡs qui cum illo erant,
 nisi sacerdotibus solis. Aut non legistis
 in lege, quod sabbatis sacerdotes in tem-
 plo sabbatū prophanant, & crimine ua-
 cant? Dico aūt uobis, quod tēplo maior
 est hoc in loco. Quod si sciretis, quid sit,
 misericordiam uolo, & non sacrificium,
 nequaquā condēnassetis infontes. Nam
 dñs est & sabbati, filius hominis. At pro-
 gressus illinc, uenit in synagogā illorū, &
 ecce homo erat, manū habens aridā, &
 interrogabant illū, dicentes, Licet ne sab-
 batis curare? ut accusarent eū. At ille di-
 xit eis, Quis erit ex uobis homo, qui ha-
 bebuit ouem unam, & si ea incidere sab-
 batis in foueā, nōne apprehendet illā &
 eriget? Quanto igit' prāstantior est ho-
 mo oue? Licet igit' sabbatis beneficio af-
 ficere. Tūc dicit homini, Extende manū
 tuā, & is extēdit, ac restituta est sanitati, si-
 cut altera. Porro pharisæi egressi, cœpe-
 rūt consiliū aduersus eū, quō illū perde-
 rēt. At Iesus ubi nouisset, secessit illinc, se-
 cutaq; sunt eū turbæ multæ, & sanauit
 eos oēs, & interminatus est illis, ne se fa-
 cerent manifestū, ut compleret quod di-
 ctū erat per Esaiam prophetā, qui ait, Ec-
 ce filius meus, quē elegi, dilectus meus,
 in quo sibi bene cōplacuit anima mea.
 Ponam spiritū meum super illū, & iudi-
 cium gentibus annūciabit. Nō contendet,
 neq; clamabit, neq; audiet quisq; in pla-
 teis uocē eius. arundinē comminutā, nō
 confringet, & linum fumigans nō extin-
 guet, donec eiciat ad uictoriam iudiciū,
 & in nomine illius gentes sperabunt.

τότε

Tunc

ρβ
ε
ρβ
3
ρκα
β
ρβ
β
ρβ
β
ρβ
β
ρβ
ε

* Τότε προσλήχθη αὐτῷ δαμονιζόμενος κβ
 τυφλὸς καὶ κωφός, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὥς ἐ-
 τὸν τυφλὸν καὶ κωφόν, καὶ λαλῶν καὶ βλέπων.
 * Ἐθίξαντο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον. μή-
 τι οὗτος ὄζειν ὁ υἱὸς δαβὶδ; * οἱ ἧ φαρῖσαῖοι ἄ-
 κέσσαντες εἶπον. ὄντως οὐκ ἐκβάλλει τὰ δα-
 μόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ βεελζεβούλ ἄρχοντι τῷ
 δαμονίῳ. * εἰδὼς ἡ ἰσχυρὰ τὰς ψυθυμῆσιν
 αὐτῶν, εἶπερ αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία μερι-
 διᾶσα κατ'ἑαυτῆς, ἐρημύεται. καὶ πᾶσα πό-
 λις, ἢ οἰκία μεριδιᾶσα κατ'ἑαυτῆς, οὐ σταθήσε-
 ται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει,
 ἐφ'ἑαυτὸν ἐμεριδιᾷ. πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βα-
 σιλεία αὐτοῦ; καὶ εἰ ἐγὼ ἐν βεελζεβούλ ἐκβάλ-
 λω τὰ δαμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν, ἐν τίνι ἐκβάλ-
 λουσιν; διὰ τῶν υἱῶν ὑμῶν ἐσόνται κριταί.
 εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δα-
 μόνια, ἄρα ἐφθασερ ἐφ'ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ. ἢ πῶς δυνάταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰ-
 κίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι,
 εἰ μὴ πρῶτον δῆσῃ τὸν ἰσχυρόν, καὶ τότε τὴν
 οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει; οὐ μὴ ὡν μετ'ἑμῶν,
 κατ'ἑμῶν ὄζειν. καὶ ὁ μὴ σιώγαρον μετ' ἐμοῦ,
 σκορπίον. * διὰ τῶν λέγων ὑμῖν. πᾶσα ἁ-
 μαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς
 ἀνθρώποις, ἢ δὲ τὸ πνεύματ' βλασφη-
 μίας, οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ὅς
 ἐὰν εἴπῃ λόγον ἡ τῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀ-
 φεθήσεται αὐτῷ. ὅς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τὸ πνεύ-
 ματ' τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ,
 οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.
 * ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλόν, καὶ τὸν
 καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον
 σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρὸν. ἐκ
 γὰρ τὸν καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.
 γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνανται ἀγα-
 θὰ λαλῆναι ποικίλοι οὔτε; ἐκ γὰρ τὸν πε-
 ριστεύματ' φησὶ καρδίας τὸ σῶμα λαλῆναι.
 * ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυ-
 ροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονη-
 ρὸς ἄνθρωπος ἐκ τῆς πονηρῆς θησαυροῦ,
 ἐκβάλλει πονηρὰ

Tunc adductus est ad eum, qui dæmo-
 nio agitabatur cæcus ac mutus, & sana-
 uit illum, ita ut cæcus ac mutus, & loque-
 retur & cerneret. Et obstupuerūt omnes
 turbæ, dicebantq̄, Num hic est ille filius
 David? At pharisæi cum audissent, dice-
 bant, Hic non est dæmonia, nisi præsi-
 dio Beelzebul principis dæmoniorū. Je-
 sus autem cum sciret cogitationes illorū,
 dixit illis, Omne regnū diuisum aduer-
 sus sese defolatur, & omnis ciuitas, aut
 domus diuisa aduersus seipsam, non sta-
 bit. Et si satanas satanam est, aduersus
 seipsum diuisus est. Quomodo igit̄ sta-
 bit regnum illius? Et si ego præsidio Be-
 elzebul esticio dæmonia, filij uestri cuius
 præsidio esticiunt? Propterea ipsi iudica-
 bunt de uobis. Quod si spiritu dei ego
 esticio dæmonia, ergo peruenit ad uos re-
 gnum dei. Alioqui quomodo potest ali-
 quis intrare domum potentis, & uasa il-
 lius diripere, nisi prius uinxerit potentē,
 & tunc domū illius diripiet? Qui nō est
 mecum, aduersum me est, & qui non cō-
 gregat mecum, spargit. Propterea dico
 uobis, Omne peccatum & conuicium re-
 mittetur hominibus, at conuicium in spi-
 ritum, nō remittetur hominibus. Et qui
 cunque dixerit uerbum aduersus filium
 hominis, remittetur illi. Qui autem dix-
 erit aduersus spiritum sanctum, non re-
 mittetur ei, neque in præsentī sæculo, ne-
 que in futuro. Aut facite arborem bonā,
 & fructum eius bonum, aut facite arbo-
 rem uiciosam, & fructū illius uiciosum.
 Nam ex fructu arbor agnoscitur. Proge-
 nies uiperarum, quomodo potestis bo-
 na loqui, cum sitis mali? Siquidē ex abū-
 dantia cordis os loquitur. Bonus homo
 ex bono thesauro cordis, expromit bona:
 & malus homo ex malo thesauro depro-
 mit mala.

ρκδ λαι πονηρὰ. * λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα
 ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀπο-
 δώσουσι ὑπὲρ αὐτοῦ λόγον, ἢ ἡμέρα κρίσεως.
 ρκζ ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιώθησιν, καὶ ἐκ τῶν
 ε λόγων σου καταδικασθήσιν. * τότε ἀπεκρίθη
 ἡμῶν ἱδῆμ. * οὐδὲ ἀποκριθεὶς, ἔειπεν αὐτοῖς.
 ρκη γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς, σημεῖον ἐπιζη-
 ε τῆ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, ἔτι μὴ τὸ
 σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὡσπερ γὰρ ἦν ἰων-
 νᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας, ἔ-
 τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ γῆε, τρεῖς ἡμέρας ἔ-
 τρεῖς νύκτας. ἄνδρες νινυῖται ἀναστήσαντα ἐν τῇ
 κρίσει μετὰ τοῦ γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρι-
 νῶσιν αὐτὴν, ὅτι μεμνησάμεν εἶς τὸ κήρυγμα
 ἰωνᾶ. Ἐἰδού πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. βασιλισα
 νότῃ ἐγενεθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τοῦ γε-
 νεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινῆ αὐτὴν, ὅτι ἦλθεν
 ἐκ τῶν περὶ τῶν τοῦ γῆε ἀκῶσαι πλὴν σοφί-
 αμ σολομῶντος, καὶ ἰδού πλεῖον σολομῶν-
 ρκθ τῶ ὧδε. * οὐδὲν δὲ τὰ ἀκάθαρτον πνεῦμα
 ε θξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύ-
 δρωρ τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὐ-
 ρίσκει. τότε λέγει, ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν
 μου ὅδερ θξῆλθον. καὶ ἔλθωρ εὐρίσκει χο-
 λάζοντα, σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον.
 τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' αὐ-
 τοῦ ἑπτὰ ἔτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυ-
 τοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατὰ ἐκεί. καὶ γίνε-
 ται τὰ ἔχματα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, χεῖρο-
 να τῶν πρώτων, οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύ-
 τη τῇ πονηρᾷ. * ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος ἦν
 ὄχλοις, ἰδού ἡ μητήρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰ-
 σήκασαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτὸν λαλήσαι. ἔι-
 πε δὲ τίς αὐτῶ. ἰδού ἡ μητήρ σου, καὶ οἱ
 ἀδελφοὶ σου, ἔξω ἐσῆκασιν, ζητοῦντές σοι
 λαλήσαι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἔειπεν ἑπιόντα
 αὐτῶ. τίς ὄστιν ἡ μητήρ μου, καὶ τίνας εἰσὶν
 οἱ ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας πλὴν χεῖρα αὐτοῦ
 ἐπὶ τοὺς

mit mala. Sed dico uobis, quod de quo-
 cunq; uerbo ociofo, quod locuti fuerint
 homines, reddaturi sunt rationem in die
 iudicij. Nam ex dictis tuis iustificaberis,
 & ex dictis tuis condemnaberis. Tunc
 interrogauerunt eum quidam e scribis
 κγ ac pharisæis dicentes, Præceptor, uolu-
 mus ex te signum uidere. At ille respon-
 dens dixit illis, Generatio praua & adul-
 tera signū quærit, & signum non dabi-
 tur illi, nisi signum Ionæ prophetæ. Quæ
 admodū em̄ fuit Ionas in uentre ceti tri-
 bus diebus, ac tribus noctibus, sic erit fi-
 lius hominis in corde terræ, tribus die-
 bus & tribus noctibus. Viri Niniuitæ
 surgent in iudicio, cum generatione hac,
 & condemnabūt eam, quod ipsi respue-
 rint ad prædicationē Ionæ. Et ecce plus-
 quam Ionas est hoc loco. Regina Au-
 stri surget in iudicio cum generatione
 hac, & condemnabit eam, quod uenerit
 à finibus terræ, ad audiendam sapientiā
 Solomonis. Et ecce plusq; Solomon
 est in hoc loco. Cum autem immundus
 spiritus exierit ab homine, perambulat
 per arentia loca, quærens requiem, & nō
 inuenit. Tunc dicit, reuertar in domum
 meam unde exiui, & cum uenerit, reperit
 eam uacantem, & scopis purgatam, atq;
 ornatam. Tunc abit, & adiungit sibi se-
 ptem alios spiritus sceleratiores se, & in-
 gressus inhabitat illic, & fiunt postrema
 hominis illius, peiora primis. sic erit &
 generationi huic peruersæ. Cum autem
 adhuc loqueret̄ turbis, ecce mater & fra-
 tres eius stabant foris, quærentes ei loqui.
 Dixit aut̄ illi quidam, Ecce mater tua, &
 fratres tui foris stant, quærentes tibi lo-
 qui. At ille respondens dixit ei, qui sibi
 renunciauerat, Quæ est mater mea, aut
 qui sūt fratres mei? Et p̄tenta manu sua
 in

β

ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν, εἶπερ· ἰδοὺ ἡ μη-
 τὴρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου, ὅς τις γὰρ ἂν ποι-
 ῆσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς,
 αὐτὸς μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μητὴρ
 ὄσεται. * Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἔξελθὼν ὁ ἰη-
 σοῦς ἀπὸ τοῦ οἴκου, ἐκάρθητο παρὰ πλὴν θά-
 λασσαν, ἃ σωήθησάν τε πρός αὐτὸν ὄχ-
 λοι πολλοί, ὡς ἐντὸς εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάν-
 τα καθύπευθε, ἃ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν ἁγί-
 ον ἐσέκη, ἃ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ καὶ
 ἐν παραβολαῖς λέγων. ἰδοὺ ἔξελθον ὁ
 σπείρων τὸ σπείρον, καὶ ἐν τῷ σπείρον αὐ-
 τῶν, ἃ μὴ ἔπεσε πρὸς τὴν ὁδόν, καὶ ἤλθε
 τὰ πετεινά, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα
 δὲ ἔπεσε ἐπὶ τὰ πετρῶδη, ὅπου οὐκ ἔιχε
 γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἔξανεταλε διὰ
 τοῦ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. ἡλίς δὲ ἀνατεί-
 λαιτο, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔ-
 χαιν ρίζαν, ἔξηρανθη. ἄλλα δὲ ἔπεσε ἐπὶ
 τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αὐτὰ ἀκάνθαι, ἃ
 ἐπέπνισαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσε ἐπὶ
 πλὴν γῆν πλὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν,
 ὃ μὴν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριά-
 κοντα. ὃ ἔχων ὄτα ἀκούσας, ἀκούτω, καὶ
 προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ·
 διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὃ
 δὲ ἀποκριθεὶς εἶπερ αὐτοῖς, ὅτι ἡμῶν δέ-
 δοται γινῶναι τὰ μυστήρια τοῦ βασιλείου
 τοῦ οὐρανοῦ, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. * ὅς τις
 γὰρ ἔχη, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσούσει
 ταῦτα, ὅς τις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται
 ἀπ' αὐτοῦ. * διὰ τὸ ἐν παραβολαῖς αὐ-
 τοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπομεν,
 καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούομεν, οὐδὲ σωήθη-
 σιν. καὶ ἀναπληροῦνται ἐπ' αὐτοῖς ἡ προ-
 φητεία ἡσαΐου ἡ λέγουσα· ἀκοὴ ἀκούσει
 τε καὶ οὐ μὴ σωήθητε, καὶ βλέποντες βλέ-
 ψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἔπαχύνθη γὰρ
 ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ
 βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
 αὐτῶν ἐκάρθησαν, μή ποτε ἴδωσι τοῖς
 ὀφθαλμοῖς

in discipulos suos, dixit, Ecce mater mea,
 & fratres mei. Quisquis enim fecerit uo-
 luntatem patris mei, qui est in caelis, ipse
 meus frater & soror & mater est.

In die uero illo, egressus Iesus è do-
 mo, sedit iuxta mare, & congregatae sunt
 ad illum turbae multae, adeo ut ipse na-
 uim ingressus federet, & uniuersa turba
 in littore stabat. Ac dicebat illis multa
 per similitudines, dicens: Ecce exiit qui se-
 minabat ad seminandum, & cum semi-
 naret, alia quidem ceciderunt iuxta uir-
 tam, & uenerunt uolucres, ac deuoraue-
 runt ea. Alia uero ceciderunt in loca saxo-
 sa, ubi non habebat multum terrae, & pro-
 tinus exorta sunt, propterea quod non
 haberent profunditatem terrae. cum au-
 tem exortus esset sol, exusta sunt, & quia
 non habebat radicem, exaruerunt, Alia
 rursus ceciderunt in spinas, & insurrexe-
 runt spinae, & suffocauerunt ea, Alia uero
 ceciderunt in terram bonam, & dederunt fru-
 ctum, aliud quidem centuplum, aliud uero se-
 xagecuplum, aliud uero trigecuplum. Qui
 habet aures ad audiendum, audiat. Et ade-
 untes discipuli dixerunt illi, Quare per pa-
 rabolas loqueris illis? At ille respondens
 dixit, Vobis datum est nosse mysteria re-
 gni caelorum, illis autem non est datum. Quis-
 quis enim habet dabitur illi, & reddetur
 abundantior. Quisquis autem non ha-
 bet, etiam illud quod habet, tolletur ab
 eo. Propterea per parabolas loquor illis,
 quia uidentes non uident, & audientes
 non audiunt, nec intelligunt. & comple-
 tur in illis prophetia Esaiæ, quae dicit,
 Auribus audietis, & non intelligetis,
 & uidentes uidebitis, & non cernetis.
 Incastratum est enim cor populi huius,
 & auribus grauius audierunt, & oculos
 suos occluserunt, ne quando uiderent

XIII

ὀφθαλμοῖς, καὶ τῆς ὠσὶν ἀκούσωσι, Ἐτῆ
 καρδίᾳ σωθῶσι, καὶ ἐπισηφῶσι, καὶ ἰά-
 σωμαι αὐτοὺς. * ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀ-
 φθαλμοί, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὄσα ὑ-
 μῶν, ὅτι ἄκουσα. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,
 ὅτι πολλοὶ προφήται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμη-
 σαμ ἰδεῖν ἃ βλέπετε, Ἐὐκ εἶδον, καὶ ἄκου-
 σα ἃ ἀκούετε, Ἐὐκ ἤκουσα. * ὑμεῖς
 οὐκ ἄκουσατε πλὴν παραβολῶν τοῦ πείρον-
 τῶ. παντὸς ἀκούοντῶ τὸν λόγον τοῦ
 βασιλείας, καὶ μὴ σωθῆντῶ, ἔρχεται
 ὁ πονηρὸς, καὶ ἀρπάξαι τὸ ἐσπαρμένον ἐν
 τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. οὗτός ἐστιν ὁ πρὸς πλὴν
 ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρῶδη πα-
 ρεῖς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ
 εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν, οὐκ
 ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαι-
 ρός ἐστιν. γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ
 διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. ὁ
 δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας παρεῖς, οὗτός ἐστιν, ὁ
 τὸν λόγον ἀκούων, Ἐἢ μέριμνα τοῦ αἰῶ-
 νος τούτου, καὶ ἢ ἀπάτη τοῦ πλούτου
 συμπίγη τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπῶ γί-
 νεται. ὁ δὲ ἐπὶ πλὴν γλῶ πλὴν καλῶν παρεῖς,
 οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συ-
 νιῶν, ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν
 ἑκατόν, ὁ δὲ ἐξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα.
 * ἄλλω παραβολῇμ παρῆθην αὐτοῖς,
 λέγων. ὠμοιώθη ἡ βασιλεία τοῦ οὐρανοῦ
 ἀνθρώπων πείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τοῦ
 ἀγροῦ αὐτοῦ, ἐν δὲ τοῦ καθεύδοντος ἀν-
 θρώπου ἦλθεν ὁ ἐχθρὸς, Ἐἔπει-
 ρε ζιζάνια ἀνα μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλ-
 θεν. ὅτε δὲ ἐβλάσκησεν ὁ χορτῶ, Ἐκαρ-
 πόμ ἐποίησε, τότε ἐφάνη Ἐ τὰ ζιζάνια.
 προσελθόντες δὲ οἱ δούλοι τοῦ δικοῦ ἀπο-
 τῶ, εἶπον αὐτῷ. κύριε, θυγί καλὸν σπέρμα
 ἔσπερας ἐν τοῦ σῶ ἀγροῦ; πόθεν οὐκ ἔχει
 ζιζάνια; ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς ἀνθρώ-
 πῶ τῶτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δούλοι εἶπον
 αὐτῷ. θείλες οὐκ ἀπελθόντες συλλέξω-
 μῶν αὐτά

oculis, & auribus audirent, & corde intel-
 ligerent, & conuertantur, & sanem illos.
 Vestri uero beati sunt oculi, quia uidēt,
 & aures uestræ, quia audiunt. Amen di-
 co uobis, quod multi propheta & iusti
 desiderauerunt uidere quæ uidetis, &
 non uiderunt, & audire quæ auditis,
 & non audierunt. Vos igitur audite pa-
 rabolam seminantis. Cum quiuis au-
 dit sermonem regni, & non intelligit,
 uenit ille malus, & rapit id quod semi-
 natum est in corde illius. hic est qui iu-
 xta uiam seminatus fuit. At qui in pe-
 tricosa semen iactum exceperat, hic est,
 qui uerbum audit, ac protinus cum gau-
 dio accipit illud. uerum non habet radi-
 cem in semetipso, sed temporarius est.
 Porro cum inciderit afflictio, aut perse-
 cutio propter sermonem, continuo offen-
 ditur. At qui in spinas semen excepe-
 rat, hic est, qui uerbum audit, & cura se-
 culi huius, deceptioq; diuitiarum suffo-
 cat sermonem, & infrugifer redditur.
 Cæterum qui in terram bonam excepit
 semen, hic est, qui sermonem audit &
 intelligit, qui deniq; fructum quoq; red-
 dit ac facit, alius quidem cētuplum, alius
 uero sexagecuplum, alius uero trigecu-
 plum. Aliam parabolā proposuit eis, di-
 cens, Assimilatum est regnum cælorum
 homini semināti bonum semen in agro
 suo, sed dormientibus hominibus uenit
 illius inimicus, & seminauit zizania inter
 triticum, abijtq;. Cum autē germinasset
 herba, & fructum fecisset, tunc apparue-
 runt & zizania. Accedentes autē serui pa-
 trisfamilias, dixerunt illi, Domine, nōne
 bonū semen seminabas in tuo agro? un-
 de igitur habet zizania? Ille uero dixit il-
 lis, Inimicus homo hoc fecit. Serui autē
 dixerunt illi, Vis igitur abeamus & colliga-
 mus

μεν αὐτά· ὁ δὲ ἔφη· ὅτι, μὴ ποτε συλλέγονται τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσῃτε ἅμα αὐτοῖς τὸν σίτον, ἀφῆτε συναυξάνεσθαι ἀμφοτέρω μέχρι τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἔν τῷ καιρῷ τοῦ θερισμοῦ, ἐρῶ τῆς θηρισαῖς. συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ δῆσατε αὐτὰ εἰς δεσμάς πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτὰ, τὸν δὲ σίτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου.* ἄλλω παραβολῷ πᾶρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· ομοία ὄζειν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπευεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ, ὃ μικρότερον μὲν ὄζει πάντων τῶν σπέρματων, ὅτι δὲ αὐξηθῆ μείζον τῶν λαχάνων ἐστίν, καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πεταὰ τῶν οὐρανῶν, ἢ κατασκηνώσῃ ἐν τῆς κλάδοις αὐτοῦ.* ἄλλω παραβολῷ ἐλάλησεν αὐτοῖς. ομοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἢ λαβοῦσα γυνὴ κρύψασα εἰς ἀλεύς σάτα τρία ἕως ὅτι ἐξυμῶθη ὅλον.* ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς πᾶραβολῆς οὐκ ἐλάλα αὐτοῖς, ὅπως πληρωθῆ τὸ ἔνδρον διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμά μου, ἐρεύξομαι ἀποκεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.* τότε ἀφῆς τὸν ὄχλον, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ ἰησοῦς· καὶ προσήλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, φράσον ἡμῖν τὴν παραβολῷ τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· ὁ σπέρμα τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ δὲ ἀγρός ὄζειν ὁ κόσμος. τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί ἐσιν οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνια ἐστὶν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ. ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπέρμα αὐτῶν ὄζειν ὁ διάβολος. ὁ δὲ θερισμὸς σωματεία τοῦ αἰῶνος ὄζειν. οἱ δὲ θηρισαὶ ἄγγελοι ἐστὶν. ὡς περὶ οὗ συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ κατακαίεται, ὅπως ἔσται ἐν τῇ σωματεία τοῦ αἰῶνος τὸ τῶν ἀποσείει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τὸν ἀγγέλους αὐτοῦ,

mus ea? At ille dixit. Non, ne dum colligitis zizania, eradicetis simul cum illis & triticum, sinite pariter crescere utraque usque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, & colligate in fasciculos ad comburendum ea: triticum uero congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis, dicens. Simile est regnum caelorum grano sinapis, quod acceptum homo seminavit in agro suo, quod minimum est omnium feminum. Ceterum ubi excreuerit maximum est inter holera, & fit arbor, adeo ut ueniant uolucres caeli, & nidulentur in ramis illius. Aliam parabolam dixit illis: Simile est regnum caelorum fermento, quod acceptum mulier abscondidit in farinae factis tribus, donec fermentaretur totum. Haec omnia locutus est Iesus per parabolas ad turbas, & sine parabola nihil locutus est illis, ut compleretur quod dictum fuerat per prophetam qui ait: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita a constitutione mundi. Tunc dimissis turbis, uenit in domum Iesus, & accesserunt ad illum discipuli eius, dicentes, Dissere nobis parabolam zizaniorum agri. At ille respondens, dixit illis, Qui seminat bonum semen, est filius hominis. ager autem est mundus. Porro bonum semen, ij sunt filij regni. zizania uero sunt, filij illius mali. inimicus autem qui seminat ea, est diabolus. messis uero consummatio saeculi est. messores autem angeli sunt. Sicut igitur colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione saeculi huius. Mittet filius hominis angelos suos,

καὶ συλλέξουσιν ἐκ τοῦ βασιλείας αὐτοῦ
πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦν-
τας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς
εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ
κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς ὡς ὁ δόντων.
τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχωρ
ῶτα ἀκθερ, ἀκτέτω. πάλιν ὁμοία
ἔστι ἡ βασιλεία ἣν οὐρανῶν θεσπεῖα κε-
κρυμμένον ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὐρὼν ἀνθρώ-
πος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τοῦ χαρᾶς αὐτοῦ
ὑπάγει, ἅπαντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, ἢ ἀ-
γοράσει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. πάλιν ὁμοία
ἔστι ἡ βασιλεία ἣν οὐρανῶν ἀνθρώπου ἐμ-
πόρου, ζητυῦν καλοῦν μαργαρίτας. ὃς ἐν-
εὐρὼν ἓνα πολυτίμον μαργαρίταν, ἀπελ-
θὼν πέπρακε πάντα ὅσα ἔχει, ἢ ἡγό-
ρασεν αὐτόν. πάλιν ὁμοία ἔστι ἡ βασιλεία
ἣν οὐρανῶν σαγυῆς βληθείσης εἰς τὴν θά-
λασσαν, ἅπαντες γάρ οὗτοι συναγαγέ-
σθαι, ἢ ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ
τὴν ἀγίαν, ἅπαντες σὺν ἑλέξαν
τὰ καλὰ εἰς ἀγαθὰ, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβα-
λον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ σωτηρίᾳ τοῦ αἰῶ-
νος. ἄγγελοι, καὶ ἀφο-
ριστοὺς τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσων ἣν δικαίων,
καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυ-
ρός, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς
ὡς ὁ δόντων. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, σὺν ἡ-
καπε ταῦτα πάντα, λέγουσιν αὐτῶ, καὶ κύ-
ριε. ὁ δὲ εἶπερ αὐτοῖς, διὰ τὸ τοῦ πατρὸς γραμ-
ματὺς μαθηθῆναι εἰς τὴν βασιλείαν ἣν οὐ-
ρανῶν, ὁμοίως ἔστι ἀνθρώπου οἰκοδεσπότου, ὃς
τις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ κἀνὰ
αὐτῶν. * καὶ ἐγγύετο, ὅτι ἐτέλεσε
ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετήρεν
ἐκεῖθεν. καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδί-
δασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε
ἐκπλήθησαν αὐτοὺς ἢ λέγειν, πόθεν τούτου ἢ
σοφία αὐτῆς ἢ αἰδωάμενος; οὐχὶ οὗτός ἐστι ὁ
τέκνον ἡσυχίου; οὐχὶ ἡ μητὴρ αὐτοῦ λέγεται μαριάμ,
καὶ

& colligent è regno illius omnia offen-
dacula, & eos qui patrant iniquitatem,
ac mittent illos in caminum ignis. ibi
erit ploratus stridorq; dentium. Tunc
iusti fulgebunt ut sol in regno pa-
tris sui. Qui habet aures ad audien-
dum, audiat. Rursum, simile est re-
gnum cœlorum thesauro absconso in
agro, quē repertum homo abscondi-
dit: & præ gaudio quod habet super
eo abit, & omnia quæcūq; habet uen-
dit, ac mercatur agrum illum. Rursum
simile est regnum cœlorum homini
negociatori, quærenti pulchras mar-
garitas: qui cum inuenerit unam pre-
ciosam margaritam, abiens uenditit
omnia quæ possidebat, & mercatus est
illam. Rursum, simile est regnum
cœlorum uerriculo iacto in mare, &
ex omni genere contrahenti: quod
cum impletum fuisset subduxerunt
in littus, & sedentes collegerunt quæ
bona sunt in uasa, quæ uero mala
foras abiecerunt. Sic futurum est in
consummatione sæculi. uenient an-
geli, & segregabunt malos de me-
dio iustorum, & mittent eos in cami-
num ignis. illic erit ploratus & stri-
dor dentium. Dicit illis Iesus: Intelle-
xistis hæc omnia? Dicunt illi: Etiam
domine. At ille dixit illis: Propterea
omnis scriba doctus ad regnum cœlo-
rum, similis est homini patrifamilias,
qui depromit è thesauro suo noua &
uetera. Et factum est, ut cum finisset Ie-
sus sermones hos, digrederetur illinc.
Et cum uenisset in patriam suam, do-
cuit in synagoga illorū, ita ut stuperent
ac dicerent: Unde huic sapiētia hæc &
uirtutes? Nonne hic est ille fabri filius?
Nonne mater eius uocatur Mariam,
& fratres

*Johna ueni
in uita*

μα
α

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

SECUNDVM MATTHAEVM. 31

καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἰακώβου καὶ ἰω-
 σῆς καὶ σίμων καὶ ἰούδας· καὶ αἱ ἀ-
 δελφαὶ αὐτοῦ οὐκ ἦσαν πρὸς ἡμᾶς·
 εἰσιν· ὅθεν οὖν τὸτα ταῦτα πάντα·
 καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτοῖς· * ὁ δὲ ἰη-
 σοῦς εἶπερ αὐτοῖς· οὐκ ἔστι προφήτης ἀτι-
 μος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰ-
 κίᾳ αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πλ-
 λὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν· * ἐμ ἐκείνῳ ἔφη καὶ
 καιρῷ ἠκούσθη ἡρώδης ὁ τετραρχῆς τὴν ἀκο-
 λῶν ἰησοῦ, καὶ εἶπερ τῷ πασίμ αὐτοῦ, οὗτος ὅστις
 ἰωάννης ὁ βαπτιστής, αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νε-
 κρῶν, καὶ διὰ τὸτα αἱ δυνάμεις ἐνεργήσιν ἐν
 αὐτοῖς· * ὁ γὰρ ἡρώδης κρατήσας τὸν ἰωάννην
 ἐδήκασεν αὐτόν, καὶ ἔθετο εἰς φυλακὴν διὰ τὴν
 διάδωκα τὴν γυναικᾶ φιλιππίου τοῦ ἀδελφοῦ
 αὐτοῦ· ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης· οὐκ ἔξεσι-
 σσι ἔχειν αὐτήν, καὶ θέλω αὐτόν ἀποκτεῖναι,
 ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτης αὐ-
 τὸν εἶχον· * γενεσίωμ δὲ ἀγομνῶν τῆ ἡρώ-
 δος, ὡρχήσατο ἡ θυγάτηρ φιλίππου ἡρώδου ἐν
 τῷ μέσῳ, καὶ ἤρесе τῷ ἡρώδῃ· ὅθεν μετ᾽
 ὄρκου ὡμολόγησεν, αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτή-
 σῃται· καὶ δὲ προβιβαθεῖσα ὑπὸ φιλίππου
 αὐτοῦ, ἰδοὺ μοι φησὶν ὡς ἐπὶ πίννακι τὴν κε-
 φαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· καὶ ἐλυπήθη ὁ βα-
 σιλεύς· διὰ τὸ τὸν ὄρκον, καὶ τοὺς σωανακει-
 μῶνας ἐκέλευσε δοῦναι αὐτῇ· καὶ πέμ-
 ψας ἀπεκεφάλισεν τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυ-
 λακῇ, καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πί-
 ννακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἠνεγκε-
 τῇ μητρὶ αὐτοῦ· καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ
 αὐτοῦ, ἤραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό, καὶ
 ἐλθόντες ἀπήγαγον τῷ ἰησοῦ· * καὶ ἀκρί-
 στας ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοί-
 φῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν· καὶ ἀ-
 κούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτοῖς
 περὶ τὴν ὁδὸν πύλων· καὶ ἐλθὼν ὁ
 ἰησοῦς εἶδεν πολλὸν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγ-
 χνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐδιδάκτους τοὺς
 ἀρρώστους αὐτῶν· * ὁψίας δὲ γενομένης,
 προσῆλθον

& fratres eius Iacobus & Ioses & Si-
 mon & Iudas· & sorores illius nonne
 omnes apud nos sunt· Vnde igitur huic
 hæc omnia· Et offendebantur super eo. Je-
 sus autem dixit illis: Non est propheta ex
 pers honoris nisi in patria sua, & domo
 sua. Et non ædidit illic uirtutes multas
 propter incredulitatem illorum.

In illo tempore audiuit Herodes tetra-
 cha famam Iesu, & dixit famulis suis: Hic
 est Ioannes baptista, is surrexit a mor-
 tuis, & ideo uirtutes agunt in illo. Nam
 Herodes cœperat Ioannem & uinxerat,
 ac posuerat in carcere propter Herodia-
 dem uxorem Philippi fratris sui. Dice-
 bat enim illi Ioannes: Non licet tibi ha-
 bere eam. Et cum uellet eum occidere, me-
 tuebat multitudinem, propterea quod
 illum ceu prophetam habebant. Cum
 autem celebraretur natalis Herodis, sal-
 tabat filia Herodiadis inter illos, & pla-
 cuit Herodi. Vnde cum iureiurando pol-
 licitus est, se daturum illi quicquid pete-
 ret. At illa prius instructa a matre sua:
 Da mihi, inquit, hic in patina caput Io-
 annis baptistæ. Et indoluit rex: attamen
 propter iusiurandum, & eos qui simul
 accumbebant iussit dari: & missis carni-
 ficibus, amputauit caput Ioannis in car-
 cere: & allatum est caput eius in patina,
 datumque est puellæ, atque illa obtulit ma-
 tri suæ. Et accesserunt discipuli eius, & su-
 stulerunt corpus, ac sepelierunt illud: abie-
 runtque & renunciarunt Iesu. Id cum audis-
 set Iesus, secessit illinc in nauem ad desertum
 locum seorsim. Et cum audissent turbæ,
 secutæ sunt illum itinere pedestri relictis
 urbibus. Et egressus Iesus uidit multam
 turbam: & tactus est affectu misericor-
 diæ erga illos, sanauitque ex illis qui male
 ualebant. Porro cum appetisset uespera,
 adierunt

XIIII

προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρεῖληθον, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπερ αὐτοῖς. οὐ χρειὰ ἔχουσι ἀπελθεῖν, ὅτε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγῆτε, οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ. οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰμὴ πέντε ἄρτους, καὶ δύο ἰχθύας. ὁ ἦ εἶπερ. φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοῖς χόρτουσιν, καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν, καὶ κλάσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες, ἔχοντες ἄριστον. καὶ ἦσαν ὅ περιεσπυρῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐδίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡς πεντακισχίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. * Ἐὐθέως ἠνάγκασεν ὁ ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμεῖναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. * καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. * ὁψίας ἦ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. ὁ δὲ πλοῖον ἦδὲ μέσον ἐν θαλάσῃ ἦν, βάσανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος. τετάρτη δὲ φυλακῆ ἐν νυκτὶ ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα, ἐταράχθησαν, λέγοντες, ὅτι φάντασμα ὄζει. καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξον. εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγων, θαρσύνετε ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. * ἀποκριθεὶς ἡ αὐτῷ ὁ πέτρος, εἶπερ. κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρὸς σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. ὁ ἦ εἶπερ, ἐλθέ, καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ πέτρος, περιπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν ἰησοῦν. βλέπων ἡ τὸν ἄνεμον ἰχυρίσθαι, ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξε

σμκ
5
σμθ
β
σμ
α

ρμα

adierunt eum discipuli ipsius, dicentes, Desertus est locus, & hora iam præterijt, Dimitte turbas, ut abeant in uicos, & emant sibi cibaria. At Iesus dixit illis, Non est illis necesse ut abeant, date illis uos quod edant. At illi dicunt ei, Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces. Ille uero dixit, Afferte mihi illos huc. Et iussis turbis discumbere super gramina, sumptisque quinque panibus, ac duobus piscibus, sublatis in cælum oculis, benedixit, & cum fregisset, dedit discipulis panes, discipuli uero turbis. Et comederunt omnes, & saturati sunt, & sustulerunt quod superfuerat de fragmentis, duodecim cophinos plenos. Porro qui comederant fuere uiri ferme quinquies mille præter mulieres ac pueros. Et statim compulit Iesus discipulos suos, ut conscenderent nauim, & præcederent se in ripam ulteriorem, donec dimisisset turbas. Ac dimissis turbis, ascendit in montem solus ad orandum. Cum autem aduenisset uespera, solus erat illic. Caterum nauis iam in medio maris erat, & afflictabatur ab undis, nam uentus erat aduersus. Quarta autem noctis uigilia abiit ad illos Iesus, ambulans super mare, & ubi uidissent eum discipuli super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes, Spectrum est, ac præ metu exclamauerunt, sed statim locutus est illis Iesus, dicens. Bono animo este, Ego sum, ne terreamini. Respondens autem illi Petrus, dixit, Domine, si tu es, iubeto me ad te uenire super aquas. At ille dixit, ueni. Et cum descendisset è nauí Petrus, ambulabat super aquas, ut iret ad Iesum. Caterum cum uideret uentum ualidum, territus est, & cum cœpisset demergi, clamauit

ἔκραξε λέγων. κύριε σώσόν με. ἐυθέως δὲ ὁ ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτὸν, καὶ εἶπε αὐτῷ. ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐπίσασα; * Ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἦν ἡ ψῆφος ἡσυχία, ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. * Ἐδιαπεράσαντες, ἦλθον εἰς τὴν γῆν γεννηζαρέθ. καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τῶ τόπου ἐκείνου, ἀπέσταλαν εἰς ὅλην τὴν περιχώρον ἐκεῖνην, καὶ προσώμασαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, Ἐπαρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἄφοντα τῶ κρῶσθαι τῶ ἱματίου αὐτοῦ, Ἐὖτοι ἦσαν, δῖεσώθησαν. * τότε προσέρχονται τῶ ἰησοῦ οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων γραμματεῖς Ἐφarisαῖοι, λέγοντες. διὰ τί οἱ μαθηταὶ σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; ὃν γὰρ νίπνται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐδίωσι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε αὐτοῖς. διὰ τί Ἐὖμῶς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τῶ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὃ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο, λέγων, τίμα τὸν πατέρα Ἐὖ τὴν μητέρα. καὶ ὁ καταλογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε. ὅς ἂν εἴπῃ τῶ πατρί ἢ τῇ μητρί, δῶρον ὁ ἐὰν εἴξῃ ἐμῶ ὠφελήσῃ, καὶ ὃν μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἐὖκυρώσατε τὴν ἐντολήν τῶ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ὑποκριταί, καλῶς προσεφίθουσε τῶν ὑμῶν ἡσάίαι, λέγων. ἐγγίζε μοι ὁ λαὸς ὁσὺ τῶ σόματι αὐτῶν, καὶ τῆς χεῖρασί με τιμᾶ, ἢ ἡ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχεσθαι ἐμῶ, μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκουσι διδασκαλίαις, ἐντέλματα ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπε αὐτοῖς. ἀκούετε καὶ σιωπέτε. ὃν τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ σῶμα κοινῶν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τῆς σόματος, τὸ κοινῶν τὸν ἄνθρωπον. * τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπον αὐτῷ. οἶδας ὅτι οἱ φarisαῖοι, ἀκούσαντες

clamavit, dicens, Domine serua me. Continuo autem extenta manu, apprehendit eum, & dixit illi, Exigua fiducia prae dicitur, cur haesitabas? Et cum essent ingressi nauim, conquieuit uentus. Porro qui erant in nauí, accesserunt & adorauerunt eum, dicentes, Vere dei filius es. Et cum traiecissent, uenerunt in terrā Gennesareth. Et cum agnouissent illum uiri loci illius, emisserunt nuncios in totā undiq; finitimam regionē illā, & obtulerunt illi omnes male habentes, & obsecrabant eum, ut tantum tangerent fimbriam uestimenti ipsius, & quotquot tetigissent, salui facti sunt.

Tunc accedunt ad Iesum, qui ab Hierosolymis uenerant scribae & pharisaei, dicentes, Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? Non enim abluunt manus suas, cum edunt panem. At ille respondens, dixit eis, Quare & uos transgredimini praeceptum dei propter traditionem uestram? Nam deus praecepit, dicens, Honora patrem & matrem. & qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicumque dixerit patri aut matri: quicquid doni a me profecturum erat, id in tuum uertitur commodum, & non honorabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis praeceptum dei propter traditionem uestram. Hypocritae, recte de uobis praedixit Esaias, dicens, Appropinquat michi populus hic ore suo, & labijs me honorat, ceterum cor eorum procul abest a me, sed frustra me colunt, docentes doctrinas, praecepta hominum. Et aduocatis ad se turbis, dixit eis, Audite & intelligite. Non quod ingreditur in os, impurat hominem, sed quod egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem. Tunc accedentes discipuli, dixerunt illi. Nosti pharisaeos, audito

XV

ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶ θεοῦ
καὶ τῶν ἀνθρώπων
καὶ τῶν ἀγγέλων
καὶ τῶν ἁγίων
καὶ τῶν ἀποστόλων
καὶ τῶν μαρτύρων
καὶ τῶν ἐκκλησιῶν
καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν
καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν
καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν
καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν

ἀκόνσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίθησαν·
 ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· πᾶσα φυτεία,
 ἢ ἢ οὐκ ἐφύτθισε πατρὸς μου ὁ οὐράνιος,
 ἐκρίζωθήσεται. * ἄφετε αὐτούς, ὁ δὲ κηροί
 εἰσὶ, τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφ-
 λῶν ἐὰν ὁδηγῆ, ἀμφοτέρω εἰς βόθρον
 πεσοῦνται. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πᾶτερ εἶ-
 περ αὐτῶ, φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύ-
 την· ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπερ, ἀκμὴν ἢ ἡμῶν
 ἀσύνετοι ἐσε, ὅπως νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ εἰς
 πορθνόμενον εἰς δόμα, εἰς τὴν κοιλίαν
 χωρεῖ, ἢ εἰς ἀφειρωτὰ ἐκβάλλεται· τὰ ἢ ἐκ
 πορθνόμενα ἐκ τοῦ σώματος, ἐκ τοῦ καρδίας
 ἐξέρχεται, κακῆα κοινῇ τῶν ἀνθρώπων.
 ἐκ γὰρ τοῦ καρδίας ἐξέρχονται διαλογισ-
 μοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, πόρνοι, κλο-
 παὶ, ἡβδουμαρτυρίαι, βλασφημίαι, ταῦτά
 ὄντι τὰ κοινῶν τῶν ἀνθρώπων· τὸ δὲ ἀνί-
 πῆρις χορσὶ φαγεῖν, οὐ κοινῇ τῶν ἀνθρώπων·
 καὶ ἐξελθὼν ἐκῆθερ ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν,
 εἰς τὰ μέρη τυροῦ καὶ σιδωνῶν, * ἢ ἰδοὺ γυ-
 νὴ καναναῖα ἀπὸ τῶν ὀρίων ἐκείνων ἐξελθού-
 σα, ἐκράσερ αὐτῶ λέγουσα, ἐλέησον με κύ-
 ριε ἢ ἐ δαβὶδ, θυγάτηρ μου κακῶς δαιμο-
 νίζεται, ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον· ἢ
 προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐ-
 τῶν λέγοντες, ἀπόλυσον αὐτὴν, ὅτι κράζει
 ὀπίσθερ ἡμῶν. * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπερ, οὐκ
 ἀπεσάλλω εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολω-
 λότα οἴκου ἰσραὴλ. * ἢ δὲ ἐλθούσα προσεκύ-
 νησερ αὐτῶ λέγουσα· κύριε βοήθει μοι· ὁ δὲ
 ἀποκριθεὶς, εἶπερ, οὐκ ἔστι καλὸν, λαβεῖν
 τῶν ἄστον τῶν τέκνων, ἢ βαλεῖν τρεῖς κυναι-
 ρίοις· ἢ δὲ εἶπερ, ναὶ κύριε, ἢ γὰρ τὰ κυνά-
 ρια εἰδία ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν σπιθόντων
 ἀπὸ τοῦ τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν· τότε
 ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπερ αὐτῇ, ὅ γὰρ
 μεγάλη σου ἢ πίστις, γενήθητω σοὶ ὡς θέ-
 λεις· ἢ ἰάθη ἢ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ὥρας
 ἐκείνης. * Ὁ μεταβάς ἐκῆθερ ὁ ἰησοῦς ἦλθε
 παρὰ τὴν θάλασσαν τοῦ γαλιλαίας καὶ
 ἀναβὰς

audito sermone isto offensus fuisse?
 At ille respondens, ait, Omnis plan-
 tatio, quam non plantavit pater me-
 us cœlestis, eradicabitur. Omittite il-
 los, duces sunt cæci cæcorum. Porro,
 si cæcus cæco dux fuerit, ambo in fou-
 eam cadent. Respondens autem Petrus,
 dixit ei, Dissere nobis parabolā istam.
 Iesus autem dixit, Adhuc & uos intelli-
 gentia caretis? Nondum intelligitis,
 quod quicquid ingreditur in os, in al-
 uum abit, & in secessum eijcitur? At ea
 quæ proficiscuntur ex ore, ex ipso corde
 egrediuntur, & illa impurum reddunt
 hominem. Nam ex corde exeunt co-
 gitationes malæ, cædes, adulteria,
 stupra, furta, falsa testimonia, conui-
 cia. Hæc sunt quæ impurant hominem.
 Cæterum illotis manibus capere cibum,
 non inquinat hominem. Et digressus il-
 linc Iesus, secessit in partes Tyri & Sido-
 nis. Et ecce mulier Cananæa, quæ à fini-
 bus illis uenerat, clamabat ad illum, di-
 cens, Miserere mei domine fili Dauid.
 Filia mea misere à dæmonio agitatur. Il-
 le uero non respondit ei uerbum. Et acce-
 dentes discipuli eius, rogabant illum, di-
 centes, Amitte illam, nam clamat post
 nos. At ille respondens, dixit, Non sum
 missus, nisi ad oues perditas domus
 Israëlita. Illa uero uenit & adorauit eū
 dicens, Domine succurre mihi. At ille re-
 spondens dixit, Non est honestum, su-
 mere panē filiorum, & obijcere catellis.
 Hæc autē respondit, Certe domine, Ete-
 nim catelli edūt de micis, quæ cadunt de
 mensa dominorum suorum. Tunc re-
 spondēs Iesus dixit illi. O mulier magna
 est fides tua, fiat tibi, sicut uis. Et sanata
 fuit filia eius ex eo tēpore. Et progressus
 illinc Iesus, uenit iuxta mare Galilææ, &
 conscenso

ρμδ
 ε
 ρμζ
 ε
 ρμκ
 ε
 ρμθ
 ε
 ρμζ
 ε

ἀνάβας εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ, ἔπροσηλ. λ
θου πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες μετ'
ἑαυτῶν, χωλούς, τυφλοὺς, κωφούς, κυλλούς,
ἔτέρους πολλοὺς, καὶ ἔρριψαμ αὐτοὺς πα
ρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐδιδραπέυσεν
αὐτούς, ὡς περὶ τῶν ὄχλων δαυμάσαι βλέ
ποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγι
εῖς, χωλοὺς περὶ πατοῦντας, τυφλοὺς βλέ
πόντας, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἰσραήλ.

ξξ
5 * Ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τὸς μαθη
τάς αὐτοῦ, εἶπερ. ὡπλαγχνίζομαι ἐπὶ τῷ λα
ὄχλῳ, ὅτι ἥδη ἡμέρας τρεῖς προσμύουσί
μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν, καὶ ἀπολύ
σαι αὐτοὺς ἵνα εἰδῶ, οὐ θέλω, μή ποτε ἐκλυθῶ
σιν ἐν τῇ ὁδοῦ, καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθη
ταὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι το
σοῦτοι, ὡς περὶ χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; καὶ
λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πόσους ἄρτους ἔχε
τε; οἱ δὲ εἶπορ, ἐπτά, ἔδολίγα ἰχθυΐδια. καὶ
ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῷ
γῶ. καὶ λαβὼν τοὺς ἐπὶ ἄρτους καὶ τῶν
ἰχθυΐων, ἐευχαρισήσας, ἐκλάσας ἔδωκε τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ. οἱ δὲ μαθηταὶ ὄψατο ὄχλῳ,
καὶ ἔφαγον πάντες, ἔχορτάσθησαν, καὶ
ἦσαν δὲ πρὸς εἴκοσι ἄνθρωποι κλασματῶν ἐπὶ ἅσπ
ρίδας πλῆρεις, οἱ δὲ ἐδοῖοντες ἦσαν τετρακισ
χίλιοι ἄνθρωποι, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδῶ
ν.

ξξβ
ε * Ἐὰπολύσας τῶν ὄχλων, ἀνέβη εἰς
τὸ πλοῖον. Ἐἦλθεν εἰς τὰ ὄρια μαγδαλά.
καὶ προσελθόντες οἱ φαρισαῖοι καὶ σαδδου
καῖοι, παρεζόντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν, σκ
μῆορ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δεῖξαι αὐτοῖς; * ὁ δὲ ἀπο
κρίθεις εἶπερ, αὐτοῖς, ὁψίας γενομένης λέγε
τε, εὐδία, παρεξάξει γὰρ ὁ οὐρανός, καὶ πρῶτος
σήμερον χαμῶν. παρεξάξει γὰρ ὁ οὐρανός σου
γνώζωμ. ὑποκριταί, τί μὲν προσωπορ τῷ οὐ
ρανῷ γινώσκετε διακρίναμ, τὰ δὲ σκμῆα τῶν
καιρῶν οὐ δυνάσθε; * γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχα
λὶς σκμῆορ ἐπιζητεῖ, ἔσκμῆορ οὐ δοθήσεται
αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σκμῆορ ἰωνᾶ τοῦ προφήτου, * καὶ
καταλίπωμ αὐτούς, ἀπῆλθεν, καὶ ἐλθόντες
οἱ μαθηταὶ

conscenso monte, sedebat illic. Et accesserunt ad eum turbæ multæ, ducentes secum claudos, cæcos, surdos, mutilos, & alios multos, & abiecerunt eos ad pedes Iesu. & sanauit eos, adeo ut turbæ miratæ sint, cum uiderent mutos loqui, mutilos esse sanos, claudos ambulare, cæcos uidere, & glorificabant deum Israel. Iesus autem uocatis ad se discipulis suis dixit, Miseret me turbæ, propterea quod iam triduum perseuerant apud me, & nõ habent, quod edant, & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in uia. Et dicunt ei discipuli eius, Vnde nobis in solitudine panes tam multi, ut saturemus turbam tantam? Et dicit illis Iesus, Quot panes habetis? At illi dicunt, Septem & paucos pisciculos. Et iussit turbas discumbere in terra. Et sumpsit septem panes, ac pisces, & postquam gratias egisset, fregit, deditque discipulis suis. discipuli uero turbæ, comederuntque omnes & saturati sunt, & sustulerunt, quod supererat fragmentorum septem sportulas plenas. At qui comederant, erant quater mille uiri, præter mulieres & pueros. Et dimissis turbis, conscendit nauim, uenitque in fines Magdala.

Et aggressi pharisæi unâ cum Sadducæis tentantes rogabant eum, ut signum è cælo ostenderet sibi. At ille respondens dixit eis, Cum cœperit esse uespera, dicitis, serenitas erit, nam rubet cælum, & mane, hodie tempestas, rubet enim cælum tristæ. Hypocritæ, faciem cæli scitis diiudicare, signa uero temporum non potestis? Natio praua, & adultera, signum requirit, & signum non datur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. Et relictis illis abiit. Et cum uenissent discipuli

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπερ αὐτοῖς, ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ φιλί ζύμης ἤν̄ φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. * οἱ δὲ διελογίζοντο ἑαυτοῖς λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. γινούσθε δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπερ αὐτοῖς, τί διαλογίζεσθε ἑαυτοῖς ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; ὅπου νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τὸς πέντε ἄρτους ἤν̄ πεντακισχίλιων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε. οὐδὲ τὸς ἑπτὰ ἄρτους ἤν̄ τετρακισχίλιων, καὶ πόσους σαρύδας ἐλάβετε; πῶς οὐ νοεῖτε, ὅτι οὐκ ἐπὶ ἄρτων εἶπον ὑμῖν προσέχετε ἀπὸ φιλί ζύμης ἤν̄ φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων; τότε σιωπήκαμ, ὅτι οὐκ εἶπερ προσέχεμ ἀπὸ φιλί ζύμης τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ φιλί διδαχῆς ἤν̄ φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. * Ἐλθὼν δὲ ὁ ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη καισαρείας φιλί φιλίππου, ἠρώτα τὸς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων. τίνα με λέγεσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ ἔειπον, οἱ μὲν, Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ, ἄλλοι δὲ ἠλίου, ἔτεροι δὲ ἱερεμίου, ἢ ἕνα ἤν̄ προφητῶν. λέγει αὐτοῖς, ὑμεῖς ἔτι τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος εἶπερ, Σὺ εἶ ὁ χριστὸς υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπερ αὐτῷ. * μακάριος εἶ σίμων βαρ ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτην τὴν πέτραν οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πύλαι ἁίδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖδας φιλί βασιλείας ἤν̄ οὐρανῶν. καὶ ὅσα ἐὰν δέσῃς ἐπὶ φιλί γῆς, ἔσονται δεδεμμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὅσα ἀνλύσῃς ἐπὶ φιλί γῆς, ἔσονται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * τότε διεσείλατ τῆς μαθητῶν αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἰπωσιν, ὅτι αὐτὸς ὄζει ἰησοῦς ὁ χριστὸς. ἀπὸ τότε ἤρξατ ὁ ἰησοῦς δεικνύειν τῆς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱεροσόλυμα

discipuli eius, in ulteriorē ripā, p obliuio nē nō sūpserāt panes. Iesus aut̄ dixit illis, Videte & cauete à fermēto pharisaeorū, ac sadducaeorū. At illi reputabāt intra se se, dicētes, Panes nō sumpsimus. Quod ubi cognouit Iesus, dixit illis, Quid cogitatis intra uosipsos, o parū fidentes, qđ panes nō sumpsistis? Nondū intelligitis, neq; memoria tenetis, quinq; illos panes, cū homines essēt quinquies mille, & quot cophinos sustuleritis? Neq; septē illos panes, cū homines essēt quater mille, & quot sportas acceperitis? Qui fit, ut nō intelligatis, me nō de pane dixisse uobis illud, ut caueretis à fermēto pharisaeorū & sadducaeorū? Tūc intellexerūt, qđ nō iussisset cauere à fermēto panis, sed à doctrina pharisaeorū, & sadducaeorū. Cū uenisset aut̄ Iesus in partes Cesareae eius quae cognominat̄ Philippi, interrogauit discipulos suos dicēs, Quē me dicūt homines esse filiū illū hoīs? Illi uero dicebāt, Alij quidē Ioannē Baptistā, alij uero Heliā, alij uero Hieremiā, aut unū de numero prophetarū. Dicit illis, At uos, quē me dicitis esse? Respondens aut̄ Simon Petrus, dixit, Tu es Christus ille filius dei uiuētis. Et respondēs Iesus dixit illi, Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus qui est in caelis. At ego uicissim tibi dico, quod tu es Petrus, & super hāc petra aedificabo meā ecclesiā, & portae inferorū non ualebūt aduersus illā. Et dabo tibi clauēs regni caelōrū, & quicquid solueris in terra, erit solutum in caelis, & quicquid alligaueris in terra, erit alligatū in caelis. Tūc edixit discipulis suis, ne cui dicerēt quod ipse esset Iesus Christus. Ex eo tēpore, cœpit Iesus indicare discipulis suis, quod oporteret ipsum abire Hiero-

solymam,

σόλνμα, καὶ πολλὰ παθεῖν, ἀπὸ τῶν πρεσβυ-
 τέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων,
 Ἐπιπορευθῆναι, καὶ τῆ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγε-
 ρῆναι. * Ἐπιπρολαβόμενος αὐτὸν ὁ πῆ-
 ρος, ἤρξατο ἐπιτίμασθαι αὐτῷ λέγων. Ἰλε-
 ῶς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσαι σοι τῶν δὲ ὄψων, εἰ-
 πέμω σοι πῆρ. ὕπαγε ὀπίσω μου σατα-
 νᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ
 θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. * τότε ὁ ἰη-
 σὺς εἶπεμ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. εἰ τις θέ-
 λει ὀπίσω μου ἔλθεν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν,
 καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολου-
 θεύτω μοι. ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐ-
 τοῦ σώσασθαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὅς δ' ἂν ἀπο-
 λῆσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, ἐνρήσει
 αὐτήν. τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν
 κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ
 ζημιώσῃ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα
 τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
 που ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐ-
 τοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. καὶ τότε ἀπο-
 δώσει ἑκάστῳ, ἡ δὲ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. * ἀμὲν
 λέγω ὑμῖν, εἰσὶ τινες ὧδε ἐσώτων, οἱ τινες
 οὐ μὴ γενῶσιν θανάτῳ, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν
 υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ
 αὐτοῦ. * καὶ μετ' ἡμέρας ἕξ, παραλαμβά-
 νει ὁ ἰησοῦς τὸν πῆρ καὶ ἰάκωβον ἑταί-
 ρον αὐτοῦ καὶ ἀδελφόν αὐτοῦ, Ἐναφέρει αὐ-
 τοὺς εἰς ὄρη ὑψηλὴν κατ' ἰδίαν, καὶ μετε-
 μορφώθη ἐμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε ὡς
 πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ἡλιοῦ, τὰ δὲ ὀφθαλ-
 μαὶ αὐτοῦ ὡς ἡλιοῦ. καὶ ἰδοὺ ὡφθησαν αὐτοῖς
 μωσῆς καὶ ἡλίας, μετ' αὐ-
 τὸν συλλαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πῆρ,
 εἶπεμ τῶν ἰησοῦ. κύριε καλὸν ὅστις ἡμεῖς ὡ-
 δεῖναι. εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκη-
 νᾶς, σοὶ μία, καὶ μωσῆϊ μία, καὶ ἡλίας ἓξ. ἔτι
 αὐτοῦ λαλοῦντων, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ
 ἐπεσκέασεν αὐτοὺς. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ οὐ-
 νεφέλης λέγουσα. οὗτός ἐστις ὁ υἱὸς μου ὁ ἀ-
 γαπτός ἐν ᾧ ἐνδόκησα, αὐτὸν ἀκούετε.

καὶ

solymam, ac multa pati à senioribus &
 principibus sacerdotum, & scribis, & oc-
 cidi, & tertio die resuscitari. Et cum abdu-
 xisset eum Petrus, coepit illum increpare
 dicens, Propitius tibi sis domine, nequa-
 quam erit tibi hoc. At ille conuersus di-
 xit Petro, Abi post me satana, obstacu-
 lo es mihi, quia non sapias ea quæ sunt
 dei, sed ea quæ sunt hominum. Tunc
 Iesus dixit discipulis suis, Si quis uult
 post me uenire abneget semetipsum, &
 tollat crucem suam ac sequatur me. Qui
 enim uoluerit animam suā seruare, per-
 det eam. Rursus qui perdiderit animam
 suam mea causa, inueniet eam. Quid
 enim prodest homini, si totum mundū
 lucratus fuerit, animæ uero suæ iacturā
 fecerit? Aut quid dabit homo cuius per-
 mutatione redimat animam suam? Fu-
 turum est enim, ut filius hominis ueniat
 in gloria patris sui, cum angelis suis, &
 tunc reddet unicuique iuxta facta ipsius.
 Amen dico uobis, sunt quidam hic stan-
 tes, qui non gustabunt mortem, donec
 uiderint filium hominis uenientem in
 regno suo. Et post dies sex, assumit
 Iesus Petrum ac Iacobum & Ioannem
 fratrem eius, & subducit illos in montē
 excelsum seorsum, transformatusque est
 corā illis, & splenduit facies eius sicut sol.
 Vestimenta autem illius facta sunt al-
 ba, sicut lumen. Et ecce conspecti sunt il-
 lis Moses & Helias cum illo colloquētes.
 Respondens autem Petrus, dixit Iesu.
 Domine bonum est nos hic esse. Si uis
 faciamus hic tria tabernacula, tibi unū,
 & Mosi unum, & Helias unum. Adhuc
 eo loquente, ecce nubes lucida obumbra-
 uit illos. Et ecce uox è nube quæ diceret,
 Hic est filius meus dilectus, in quo mihi
 bene complacitum est, ipsum audite.

d Et

καὶ ἀκρόσσαντες οἱ μαθηταί, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν, καὶ εἶπερ. ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν ἰησοῦν μόνον. καὶ καταβαίνοντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, συνέειλατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγων. μηδενὶ εἰπήτε τὸ ὄραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.

καὶ ἐκκρότησάν αὐτὸν οἱ μαθηταί αὐτοῦ λέγοντες. τί ὄω οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι ἡλία μὲν εἶπεν πρότερον, * οὗτος ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπερ αὐτοῖς. ἡλίας μὲν ἔρχεται πρότερον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ἡλίας ἦδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν ὡς αὐτῶν, ὅσα ἠθέλησαν. οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάχαρ ὑμῶν. τότε σωθήκαμεν οἱ μαθηταί, ὅτι ἡ ἰωάννου τοῦ βαπτίστου εἶπερ αὐτοῖς. * καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσήλθε μ' αὐτῶ ἀνδρῶπιος τις γονυπετῶν αὐτῶ, καὶ λέγων. * κύριε ἐλέησον μὲν τὸν υἱόν σου, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάχαρ, πολλὰκις γὰρ πίπῃ εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλὰκις εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ προσέειπε αὐτῶν τῶν μαθητῶν σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεύσαι. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπερ. ὦ γενεὰ ἀπίστη καὶ διεσπασμένη, ἕως ὅτε ἔσομαι μετ' ὑμῶν; ἕως ὅτε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε, καὶ ἐπιτίμησεν αὐτῶ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἔζηθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς, ἀπὸ φιλίας ἐκείνου. * τότε προσελθόντες οἱ μαθηταί τῷ ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπορ. διὰ τί ἡμεῖς, οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; οὗτος ἰησοῦς εἶπερ αὐτοῖς, διὰ τὴν ἀπισίαν ὑμῶν. ἀλλὰ γὰρ λέγω ὑμῖν. ἐὰν ἔχητε πίσιν ὡς κόκκον σίνάπερος, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μεταβῆθι ἔντευθε μ' ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται. καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσῃ ὑμῖν. τούτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ὡς προσοχῆ καὶ νηστείας ἀναστρέφομεν.

307

308

309

Et cum hæc audissent discipuli, proceiderunt in faciē suā, & territi sunt uehementer. Et accedens Iesus tetigit illos dixitq̄. Surgite & ne timeatis. Vbi uero sustulissent oculos suos, neminem uidebant, nisi Iesum solum. Et cum descenderent de monte, præcepit illis Iesus dicens, Ne cui dixeritis uisionem, donec filius hominis à mortuis resurgat. Et interrogauerunt eum discipuli sui, dicentes, Cur igitur scribæ dicunt, quod Heliam oportet at uenire prius? Iesus autem respondens dixit illis, Helias quidem ueniet prius, & restituet omnia. Verum dico uobis, Heliam iam uenisse, & non agnouerunt eum. sed fecerunt in eo quæcunque uoluerunt. Sic & filius hominis passurus est ab illis. Tunc intellexerunt discipuli, quod de Ioanne Baptista dixisset ipsis. Et cum uenisset ad turbam, accessit ad eum homo quidam flectens genua illi, dicēsq̄, Domine miserere filiæ mei, quoniam lunaticus est, & misere affligitur. Nam sæpe cadit in ignem, & sæpe in aquam, & obtuli eum discipulis tuis, nec potuerunt eum sanare. Respondens autem Iesus dixit, O natio incredula, & distorta, quousque tandem ero uobiscum? usquequo patiar uos? Adducite illum huc. Et increpauit illud Iesus, & exiit ab eo dæmonium, & sanatus est puer à tempore illo. Tunc accedentes discipuli ad Iesum seorsum, dixerunt, Quare nos non potuimus eijcere illud? Iesus autem dixit illis, propter incredulitatem uestram. Amen quippe dico uobis, si habeatis fidē sicut granū sinapis, dicetis monti huic, demigra hinc illuc, & demigrabit, neq̄ quicq̄ impossibile erit uobis. Sed hoc genus nõ egredit̄, nisi per deprecationē & ieiuniū. Cum

ρο5
β

ρο3

ροη
β

ροθ
β

ρπ

* ἀναστρεφόμενῳ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, εἶπερ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσθαι αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται, καὶ ἔλυπθησαν σφόδρα. * ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς καπρναοῦμ, προσήλθορ οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες ὡς πέτρα, καὶ εἶπορ. ὁ δίδρακαλὸν ὑμῶν οὐ πλεῖ τὰ δίδραχμα; λέγε, καί. καὶ ὅτε εἰσῆλθερ εἰς πλῆθικίαν, προσέφθασερ αὐτῶν ὁ ἰησοῦς, λέγων. τί σοι δοκεῖ σίμων; οἱ βασιλεῖς οὐ γίνεσθαι ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τὰ τέλη ἢ κῆνσον, ἀπὸ ἧν ἡμῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ ἧν ἄλλοτρίων; λέγε αὐτῶν ὁ πέτροσ, ἀπὸ ἧν ἄλλοτρίων. εἶπερ αὐτῶν ὁ ἰησοῦς, ἀράγε ἐλευθέροι εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμαι αὐτοῖς, πορεύθεισ εἰς πλῆθιν θάλασσαν, βάλει ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάνα πρῶτον ἰχθυῶν ἄρσεν, καὶ ἀνοίξει τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐκίσεισ σάττερα, ἐκένουρ λαβῶν δὲ οὐκ αὐτῶν ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ. * ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσήλθορ οἱ μαθηταί ὡς ἰησοῦσ, λέγοντεσ. τίς ἄρα μείζων ὄστι ἐν τῇ βασιλείᾳ ἧν ὀυρανῶν; καὶ προσκαλεσάμενοσ ὁ ἰησοῦσ παίδιον, ἔστησεν αὐτό ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπερ. ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ἰὰρ μὴ στραφῆτε καὶ γρόηθε ὡσ τὰ παῖδια, οὐ μὴ εἰσελθῆτε εἰς πλῆθιν βασιλείαν ἧν ὀυρανῶν. ὅσ τίσ οὐκ ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡσ τὸ παῖδιον τούτο, οὐκ ὄστι μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ ἧν ὀυρανῶν, καὶ ὅσ ἰὰρ δέξεται παῖδιον τοιούτο ἐπὶ ὡσ ὀνομάτισ, ἐμὲ δέχεται. * ὅσ δ' ἂν σκανδαλίση ἓνα ἧν μικρῶν τούτων ἧν πῶσθοντων εἰσ ἐμέ, συμφέρει αὐτῶ, ἵνα κρεμασθῆ μύλοσ ὀνικὸσ ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῆ ἐν ὡσ πελάγεσ θιν θάλασσοσ. οὐαὶ ὡσ κόσμω ἀπὸ ἧν σκανδαλωρ. ἀνάγκη γάρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πολλῶν οὐαὶ ὡσ ἀνθρώπων δὲ οὐ τὸ σκάνδαλον ἐρχεται. * εἰ δὲ ἢ χεῖρ σου ἢ ὁ πῶσ σου

Cum autem uersarentur in Galilæa, dixit illis Iesus: Futurum est ut filius hominis tradatur in manus hominum, & occident eum, ac tertio die resurget. & mœrore affecti sunt uehementer. Cum autem uenissent in oppidum Capernaum, accesserunt qui didrachma solent accipere ad Petrum, dixeruntque: præceptor uester num soluit didrachma? Dicit, etiam. Et cum ingressus fuisset in domum, præuenit illum Iesus, dicens: Quid tibi uidetur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributa aut censum? à filiis suis, an ab alienis? Dicit illi Petrus: Ab alienis. Ait illi Iesus: Ergo liberi sunt filij. Verum ne simus illis offendiculo, profectus ad mare mitte hamum, & eum piscem qui prodierit primus, tolle: & aperto ore illius inuenies staterem: acceptum eum da illis pro me & te.

In illo tempore accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Quis maximus est in regno cœlorum? Et accersitum ad se puellum Iesus, statuit in medio illorū, & dixit: Amen dico uobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum. Quisquis igitur humiliauerit semetipsum, sicut est puellus iste, hic est ille maximus in regno cœlorum. Et qui receperit unum puellum talem in nomine meo, me recipit. Qui autem offenderit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collum eius, ac demergatur in profundum maris. Væ mundo ab offendiculis. Necessè est enim ut ueniant offendicula. uerum tamen ue homini, per quem offendiculum uenit. Quod si manus tua, uel pes

XVIII

Non puerum apposto-
lis, ut statum habeat
paruulorum. sed inuocato:
et qual illi possident
f. aut. hi. possident
f. industria. ut omni-
cia non paruulorum
paruuli sint. Qui autem
ergo humiliauerit
se sicut puer iste,
hic est maior in
regno gloria sicut
iste paruulus cui uobis
exemplum habeo, non
pœnerat in uacua.
no locus inuenit.
no uidens pulcherrima
ierem deleratur non
aliud cogitat aliud
loquitur.

σε σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὸν, καὶ βάλλε ἀπὸ σε. καλὸν σοι ὄξει εἰσελθεῖν εἰς πλὴν ζωῶν, χωλὸν ἢ κνηρὸν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰῶνιον. καὶ εἰ ὀφθαλμός σε σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλὸν σοι ὄξει μονόφθαλμος εἰς πλὴν ζωῶν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμούς ἔχοντα βληθῆναι εἰς πλὴν γέενναν τοῦ πυρός. * οὐρα μὴ καταφρονήσῃτε εἰς τὸν ἁπλῶς μίκρον τῶτον. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διαπαντός βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. * τί ὑμῖν δοκεῖ; ἔὰν γῆθηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἐμὲς αὐτῶν, οὐχὶ ἀφείρεται τὰ ἐννεηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, πορεύσθαι εἰς ζήτησιν τὸ πλανώμενον; καὶ ἔὰν γένηται εὐρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐννεηκονταεννέα τοῖς μὴ πλανημένοις. οὐ γὰρ οὕτως οὐκ ἐστὶν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται ἐμὲς μίκρον τῶτον. * ἔὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σε, ὑπάγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μετὰ ἑαυτοῦ καὶ αὐτὸ μόνον, ἔὰν σου ἀκούσῃ, ἔκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. * ἔὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σου ἓτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ τὸματι δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ τὸ ῥῆμα. ἔὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἔὰν δὲ καὶ ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔσω σοι ὡς περὶ ὁ ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἔὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσονται δεδεδεμένα ἐν οὐρανῷ. καὶ ὅσα ἔὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσονται λελυμένα ἐν οὐρανῷ. * πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔὰν δύο ἢ ἓξ συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ πᾶν τὸ πρᾶγμα τὸ ὅ ἐὰν αὐτήσονται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὐ γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἔμῳ

tuis obstaculo est tibi, abscide eum, & proijce abs te. Bonum est tibi ad uitam ingredi claudum, aut mutilum, potius quam duas manus uel duos pedes habentem, mitti in ignem aeternum. Et si oculus tuus offendit te, erue eum, & proijce abs te. Bonum est tibi, ut luscus intres in uitam, potius quam ut duos oculos habens mittaris in gehennam ignis. Videte ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim uobis: quod angeli eorum in caelis semper uident faciem patris mei, qui in caelis est. Venit enim filius hominis seruare quod perierat. Quid uobis uidetur? si fuerint alicui homini centum oves, & errauerit una ex eis, nonne relictis nonagintanouem in montibus, uadit & quaerit eam quae errauerat? Et si contigerit ut inueniat eam, amen dico uobis, gaudet super ea magis quam super nonagintanouem quae non errauerunt. Sic non est uoluntas coram patre uestro qui in caelis est, ut pereat unus de pusillis istis. Porro si peccauerit in te frater tuus, uade & argue eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: sin uero te non audierit, adhibe tecum adhuc unum aut duos, ut in ore duorum aut trium testium consistat omne uerbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiae. Quod si ecclesiam non audierit, sit tibi uelut ethnicus & publicanus. Amen dico uobis, quaecunque alligaueritis super terram, erunt ligata in caelo. & quaecunque solueritis super terram, erunt soluta in caelo. Rursum dico uobis, quod si duo ex uobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis a patre meo qui in caelis est. Vbi enim sunt duo uel tres congregati in nomine

ρπα

ρπβ

ρπγ

ρπδ

λκ

*Das ist der rechte
Bau. in solatio blis
bo, in san vni
griffelisi. ~~ist~~ ?
in mit vni uel
Hiesu oder yr
wills gunt
willen, am*

ρπε

ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ ἐμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

* Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ πῆτρος εἶπε·
 κύριε ποσάκις ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ὃν λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.
 * διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τοῦ οὐρανοῦ ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε σῶσαι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ σῶσαι, προσκνήχθη αὐτῷ εἰς ὄφρα λήθης μυρίων τάλαντων. μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσε αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πρᾶξαι, καὶ πᾶσι γυνῶσιν αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα ἔιχεν, καὶ ἀποδοῦναι. πεσὼν οὖν ὁ δούλος, προσεκύνη αὐτῷ λέγων· κύριε μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. πωλαχθὼν δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσε αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον ἀφήκεν αὐτῷ. ἤλεγδον δὲ ὁ δούλος ἐν εὐρεῖ ἕνα τῶν σῶδούλων αὐτοῦ, ὃς ὄφρα λην αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. καὶ κρατήσας αὐτόν ἐπνίγε, λέγων· ἀπόδος μοι ὅ, τι ὀφείλεις. πῶσόν οὖν ὁ σῶδούλος αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτόν, λέγων· μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. ὁ δὲ οὐκ ἠθέληεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν, ἔβαλεν αὐτόν εἰς φυλακὴν, ἕως ὅτου ἀποδώσῃ ὀφειλόμενον. ἰδόντες δὲ οἱ σῶδούλοι αὐτοῦ τὰ γενομένα, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἐαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. τότε προσκαλεσάμενος αὐτόν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ· δούλε ποῦ εἶ, πᾶσαν τὴν ὀφελὴν ἐκείνην ἀφήκᾳ σοι, ἐπεὶ παρεκάλεισάς με. οὐκ ἔδει ἢ σε ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς ἐγὼ σε ἠλέησα; καὶ ἠργιόχειρος ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτόν τοῖς βασανισαῖς, ἕως ὅτου ἀποδώσῃ τὸν ὀφειλόμενον αὐτῷ. οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἂν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν

nomine meo, ibi sum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? Num usque septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies. Ideo assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui uoluit conferre rationem cum seruis suis. Et cum cœpisset conferre, oblatus est ei unus qui debebat ei decem millia talentorum. Cæterum cum is non esset soluendo, iussit eum dominus uenundari, & uxorem eius, & liberos, & omnia quæ habebat, ac fieri solutionē. Procidens autē seruus ille adorabat eum, dicens: Dñe, esto patiens erga me, & omnia tibi reddam. Misertus autem dominus serui illius, absoluit eum, & æs alienum remisit ei. Egressus uero seruus ille, inuenit unum de conferuis suis, qui debebat sibi centum denarios, & iniecta in eum manu, obtorto collo trahebat, dicens: Solue quod debes. Et procidens conferuus eius, rogabat eum, dicens: Esto patiens erga me, & omnia reddam tibi. At ille nolebat, sed abiit & coniecit eum in carcerem, donec redderet debitum. Porro cum uidissent conferui eius, quæ fiebant, indoluerunt ualde, & uenerunt, aperueruntque domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc accersiuit illum dominus suus, & ait illi: Serue sceleste, totum debitum illud remisisti tibi, cum obsecrares me. Nonne oportuit & te miseri conferui tui, sicut & ego tui misertus eram? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoad usque redderet totum quod debebatur sibi. Sic & pater meus cœlestis faciet uobis, si non remisieritis suo quisque fratri de

σπθ
5

τῶν καρδῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐ-
 τῶν. * καὶ ἐγγύετο, ὅτι ἐτέλεσεν ὁ ἰη-
 σοῦς τὸν λόγον τῶν τούτων, μετῆρξεν ἀπὸ φλι-
 γαλίλαας, ἔβη εἰς τὰ ὄρια φλι. ἰουδαί-
 ας πέραν τοῦ ἰορδάνου, ἢ ἠκολούθησαν αὐ-
 τῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς
 ἐκεῖ. καὶ προσήλθοσαν αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι
 πειράζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ. εἰ
 ἔξειμι ἀνθρώπων ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα αὐ-
 τοῦ καὶ πᾶσαν αἰτίαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἐ-
 περ αὐτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀ-
 πᾶρχῆς, ἄρξεν καὶ δῆλον ἐποίησεν αὐτούς;
 καὶ εἶπερ, ἐνεκεν τούτων καταλείψα ἄνθρω-
 πὸν τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ
 προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσου-
 νται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν, ὡς τε οὐκ ἔτι εἰ-
 σὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὁ ὄντως ὁ θεὸς σωεί-
 ζουσιν, ἄνθρωπὸν μὴ χωρίζετω. λέγουσιν
 αὐτῷ. τί ὄντως μωσῆς ἐνετείλατο δὲνα βί-
 βλίον ἀποσασίει, ἢ ἀπολύσαι αὐτήν; λέγει
 αὐτοῖς, ὅτι μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν
 ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυ-
 ναῖκας ὑμῶν, ἀπᾶρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕ-
 τως. * λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὁ ἀπολύσῃ τὴν
 γυναῖκα αὐτοῦ, εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, ἔλαβεν
 ἄλλω, μοιχᾶται. ὁ ἀπολελυμένην γαμή-
 σασε, μοιχᾶται. * λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ
 αὐτοῦ. εἰ οὕτως ἔστι ἢ αἰτία τῆς ἀνθρώπου με-
 τὰ φλι. γυναικός, οὐ συμφέρει γαμήσαι. ὁ ἦ
 εἶπερ αὐτοῖς, οὐ πάντες χωρῶσιν τὸν λόγον
 τούτου, ἀλλ᾽ οἱ δέδοται. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι,
 οἱ τινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγενήθησαν οὕ-
 τως. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἱ τινες εὐνοχίωθη-
 σαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἔτι εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἱ
 τινες εὐνοχίσαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλεί-
 αν τοῦ οὐρανῶν. ὁ δὲ διὰ μὲν χωρῶν, χω-
 ρεῖται. * τότε προσωλέχθη αὐτῷ παῖς, ἵνα
 τὰς χεῖρας ἐπιθή αὐτοῖς, ἢ προσεύξηται. οἱ
 δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησοῦς
 εἶπερ. ἄφετε τὰ παῖς, ἔτι μὴ κωλύετε αὐ-
 τὰ εἰσεῖν πρὸς με, τῶν ἢ τοιούτων ὅσων ἢ βα-
 σιλεία

βγ

α

βγα

ι

ββ

β

cordibus uestris delicta illorum.

Et factum est, cum consummasset **XIX**
 Iesus sermones hos, demigrauit à Ga-
 lilæa, & uenit in fines Iudææ trans Ior-
 danem, & secutæ sunt eum turbæ mul-
 tæ, & sanauit eos ibi. Et accesserunt ad
 eum pharisæi tentantes eum, & dicen-
 tes ei: Licet ne hominì diuortium facere
 cum uxore sua qualibet ex causa? Qui
 respondens, ait eis: An non legistis;
 quod is qui fecit ab initio, masculum &
 foeminam fecit eos? Et dixit: Propterea,
 deseret homo patrem & matrem, & ad-
 glutinabitur uxori suæ, & erunt duo in
 carnem unam. Itaque iam non sunt
 duo, sed una caro. Quod ergo deus co-
 pulauit, homo ne separet. Dicunt illis:
 Cur ergo Moyses iussit dare libellum
 repudiij, & amittere eam? Ait illis: Mo-
 ses ad duritiam cordis uestri permisit
 uobis repudiare uxores uestras, cæte-
 rum ab initio non fuit sic. Dico autem
 uobis, quod quicumque repudiau-
 erit uxorem suam, nisi ob stuprum, & aliam
 duxerit, is committit adulterium. Et qui
 repudiatam duxerit, is adulterium com-
 mittit. Dicunt ei discipuli eius: Si ad
 istum modum habet causa hominis
 cum uxore, non expedit contrahere ma-
 trimonium. Qui dixit illis: Non omnes
 capaces sunt huius dicti, sed ij quibus
 datum est. Sunt enim eunuchi, qui de
 matris utero sic nati sunt. & sunt eunu-
 chi, qui facti sunt eunuchi ab homini-
 bus. & sunt eunuchi, qui seipsos castraue-
 runt propter regnum cœlorum. Qui po-
 test capere, capiat. Tunc oblatis sunt ei
 puelli, ut manus eis imponeret & oraret.
 Discipuli autem increpabant eos. Iesus
 uero ait eis: Sinite puellos, & ne prohibe-
 atis eos ad me uenire, taliū est em̄ re-
 gnum

87γ β σιλία τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιβίβησεν αὐτοῖς τὰς
 χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκ ἐδεῶν. * καὶ ἰδοὺ εἶς προσ-
 ελθὼν, εἶπερ αὐτῷ. Διδάσκαλε ἀγαθε, τί μα-
 87δ β ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; ὁ
 δὲ εἶπερ αὐτῷ. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐ-
 δεῖς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις
 εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντο-
 λὰς. λέγει αὐτῷ, ποίας; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπερ.
 τὸ, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις,
 οὐ ψευδομαρτυρήσεις. τίμα τὸν πατέρα ὁ
 πῶν μήτερά, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον
 σου ὡς σεαυτὸν. λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος.
 87ε β πάντα ταῦτα ἐφύλαξα ἐκ νεότητός μου.
 τί ἔτι ὑσώφ; * ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. εἰ θέλεις
 τέλει εἶναι, ὑπάγε πώλησον σου τὰ ὑ-
 πάρχοντα, καὶ δός τῶν πτωχοῖς, καὶ ἔξελθε
 87ε β σαυρὸν εἰς οὐρανῶν, καὶ δεῦρο ἀκολουθή μοι.
 * ἀκούσας ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπέ-
 δε λυπήθη, ἥμ γὰρ ἔχον κτήματα
 πολλὰ. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπερ τοῖς μαθηταῖς αὐ-
 87ε β τῶν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πλῆθος δύσ-
 κόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
 οὐρανῶν. καὶ πάλιν λέγω ὑμῖν, ἐυκόλως
 87ε β πέρον ὄξυ κἀμῆλον διὰ τρυπήματός ξαλί-
 δος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλεί-
 87ε β αμ τῆ θεοῦ εἰσελθεῖν. ἀκούσαντες ὁι μαθηταὶ
 αὐτοῦ, ἔξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες, τίς
 ἄρα δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας ὁ ἰησοῦς,
 εἶπερ αὐτοῖς. παρὰ ἀνθρώποις τῶτο ἀδύ-
 87ε β νατό ὄστιν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δύνατά
 ὄστι. * τότε ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος, εἶπερ αὐ-
 87ε β τῷ. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκο-
 λουθήσαμέν σοι, τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; ὁ δὲ ἰη-
 87ε β σοῦς εἶπερ αὐτοῖς. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
 ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι ἐν τῇ παλιγι-
 87ε β γενεσίᾳ, ὅτ' ἂν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσετε καὶ ὑ-
 87ε β μεις ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώ-
 δεκα φυλὰς τοῦ ἰσραὴλ. * ἢ πᾶς ὅς ἀφῆκερ
 οἰκίαν, ἢ ἀδελφόν, ἢ ἀδελφάν, ἢ πατέρα, ἢ
 87ε β μητέρα, ἢ γυναικα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροῦς, ἐνεκερ
 τῶν ὀνομα

gnum caelorum. Et cum imposuisset eis
 manus, abiit illinc. Et ecce unus accedēs,
 ait illi: Magister bone, quid boni faciam,
 ut habeam uitam aeternā? Qui dixit ei:
 Cur me uocas bonū? Nullus est bonus,
 nisi unus, nempe deus. Qd' si uis ad ui-
 tam ingredi, serua mandata. Dicit illi:
 Quae? Iesus autem dixit: Non facies ho-
 micidium. Non committes adulterium.
 Non facies furtum. Non falsum dices
 testimonium. Honora patrem & ma-
 trem. & diliges proximum tuum, ut te-
 ipsum. Dicit illi adolescens: Omnia haec
 seruaui à iuuetute mea, quid adhuc mihi
 deest? Ait illi Iesus: Si uis perfectus esse,
 uade uende quae habes, & da pauperi-
 bus, & habebis thesaurū in caelo, & ueni
 sequere me. Cum audisset autem adole-
 scens eum sermonem, abiit tristis. Erat
 enim habens possessiones multas. Iesus
 autem dixit discipulis suis: Amen dico
 uobis: diues difficile intrabit in regnum
 caelorum. Et iterum dico uobis: Facilius
 est camelum per foramen acus transire,
 quam diuitem in regnum dei ingredi.
 Auditis autem his discipuli expauerunt
 ualde, dicentes: Quis ergo potest saluus
 fieri? Intuitus autem illos Iesus, dixit il-
 lis: Apud homines hoc impossibile est,
 apud deum autē omnia possibilia sunt.
 Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce
 nos reliquimus omnia, & secuti sumus
 te: Quid ergo erit nobis? Iesus autē dixit
 illis: Amen dico uobis, quod uos, qui se-
 cuti estis me in regeneratione, cum sede-
 rit filius hominis in sede maiestatis suae,
 sedebitis & uos super sedes duodecim,
 iudicantes duodecim tribus Israel. Et
 omnis qui reliquerit domos, aut fratres,
 aut sorores, aut patrem, aut matrem,
 aut uxorem, aut filios, aut agros, propter

5
β
σ

τω ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λή-
 ψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. * πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔχοντες, καὶ ἔχοντες
 πρῶτοι. * Ὁμοίᾳ γὰρ ὄσιμ ἢ βασιλείᾳ τῆ
 οὐρανῶν ἀνθρώπων οἰκοδεσπότῃ, ὅς τις θῆξ ἄλ-
 θεμ ἄμα πρῶτὸν μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν μβ
 ἀμπελῶνα αὐτοῦ. συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν
 εργατῶν ἐκ δὴναρίου πλὴν ἡμέραν, ἀπέσει-
 λεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. καὶ θῆξ
 ελθὼν πρὸς πλὴν τρίτῃ ὥρᾳ, εἶδε ἄλλ-
 λους ἐσῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούους, καὶ ἐκί-
 νοις εἶπερ. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπε-
 λῶνα, καὶ ὁ ἴαμ ἢ δίκαιον δώσω ὑμῖν. οἱ
 δὲ ἀπῆλθον. πάλιν ἡ θῆξ ελθὼν πρὸς ἑκτῇ
 καὶ ἑνῆκτῇ ὥρᾳ, ἐποίησεν ὡσαύτως. πρὸς
 δὲ πλὴν ἑνδεκάτῃ ὥρᾳ θῆξ ελθὼν, εἶρεν ἄλλ-
 λους ἐσῶτας ἀργούους, καὶ λέγει αὐτοῖς, τί
 ὦδε ἐσῆκατε ὅλῃ πλὴν ἡμέραν ἀργοί, λέγει
 σὶρ αὐτοῖς, ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέ-
 γει αὐτοῖς. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμ-
 πελῶνα. καὶ ὁ ἴαμ ἢ δίκαιον, λήψετε. ὁ φίας
 δὲ γενομμένης, λέγει ὁ κύριος τῷ ἀμπελῶ-
 νος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ. κάλεσον τῶν ἐργά-
 τας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀρχά-
 μβος ἀπῆλθον ἑκάτων ἕως τῶν πρῶτων. Ἐ-
 λθόντες, οἱ πρὸς πλὴν ἑνδεκάτῃ ὥρᾳ, ἔλα-
 βον ἀνα δὴναρίον. ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι,
 ἐνόμισαν ὅτι πλεονάζουσι, ἔλαβον
 καὶ αὐτοὶ ἀνα δὴναρίον. λαβόντες ἡ ἐγόγγυ-
 ζον ἡ τῷ οἰκοδεσπότῃ, λέγοντες. ὅτι οὗτοι
 οἱ ἔχοντες μίαν ὥραν ἐποίησαν, ἔλαβον ἡ
 μῖν αὐτοὺς ἐποίησαν, τῶν βασιλέως ἡ βάρους
 φθὶ ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκρι-
 θεις εἶπερ ἐνὶ ἀντιῶν. ἔταῦρε, οὐκ ἀδικῶ σε,
 οὐκὶ δὴναρίον σωφρονήσας μοι; ἄρα τὸ σὸν,
 καὶ ὑπάγε. θέλω δὲ τὸ τῷ ἑκάτων δού-
 να ὡς καὶ σοί. ἢ οὐκ ἐξέσι μοι ποιῆσαι ὁ δὲ
 λω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονη-
 ρός ὄσιμ, ὅτι ἔγω ἀγαθός εἰμι; οὕτως ἔσον-
 τη οἱ ἔχοντες πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔχοντες. πολλοὶ
 γὰρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

καὶ

nomen meum, centupla accipiet, & uitæ
 aternæ sortiet hæreditatē. Multi aut̄ pri-
 mi, erunt nouissimi: & nouissimi, primi.

xx

Nam simile est regnum cœlorū homi-
 ni patrifamilias, qui exijt primo statim
 diluculo ad conducendos operarios in
 uineam suam. Conuentione autē facta
 cum operarijs in singulos dies denario,
 misit eos in uineam suam. Et egressus cir-
 citer horam tertiam, uidit alios stantes
 in foro ociosos, & illis dixit: Ite & uos in
 uineam, & quodcunq; iustum fuerit,
 dabo uobis. Illi autem abierunt. Rur-
 sum autē exijt circiter sextam & nonam
 horam, & fecit similiter. Circa undecimā
 uero exijt, & inuenit alios stantes, ac dicit
 illis: Cur hic statis tota die ociosi? Di-
 cunt ei, quia nemo nos conduxit. Dicit
 illis: Abite & uos in uineam, & quicquid
 fuerit iustum, accipietis. Cum autem ue-
 spera facta esset, dicit dominus uineæ,
 procuratori suo: Voca operarios, & red-
 de illis mercedem, incipiens à postremis
 usq; ad primos. Et cum uenissent qui cir-
 ca undecimam horam uenerant, accepe-
 runt singuli denarium. Veniētes autē &
 primi, arbitrati sunt, qd' plus essent acce-
 pturi, & acceperūt ipsi quoq; singuli de-
 narium. Et cū accepissent, murmurabant
 aduersus patrēfamilias, dicentes: Hi no-
 uissimi unā horā fuerūt in opere, & illos
 pares nobis fecisti, qui portauimus pon-
 dus diei & estum. At ille respondens uni
 eorū, dixit: Amice, non facio tibi iniuriā.
 Nōne denario pactus es mecum? Tolle
 qd' tuū est, & abi. Volo autē huic nouis-
 simo dare sicut & tibi. An non licet mihi
 qd' uolo facere in rebus meis? Si oculus
 tuus malus est, q; ego bonus sim? Sic no-
 uissimi erunt primi, & primi nouissimi.
 Multi em̄ sunt uocati, pauci uero electi.

Et

σα
β

σβ
5

σγ
β

σδ
δ

σε
β

* και αναβαινωρ ο ιησους εις ιεροσόλυμα, παρῆλαβε τους δωδεκα μαθητας κα τῆς ἰδίας ἐν τῇ ὁδοῦ, καὶ εἶπερ ἀντῆς. ἰδοὺ ἀναβαίνομον εις ιεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱος τοῦ ἀνθρώπου παρὰδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρίνοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παρὰδώσουσιν αὐτὸν ῥῆς ἔθνεσιν εις ὁ ἐμπαῖσαι, καὶ μασιγῶσαι, καὶ σαυρῶσαι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. * τότε προσῆλθεν αὐτῶ ἡ μητρὴς τῶν υἱῶν ζεβεδαῖς μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκαύσσα καὶ αὐτῶσά τι παρ᾽ αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπερ αὐτῆς. τί θέλεις; λέγει αὐτῶ. εἶπέ ἵνα καθίσωσιν ὄντοι οἱ δύο υἱοί μου, εις ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εις ἐξ ευωνύμων ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ιησους, εἶπερ. οὐκ οἶδατε τί αὐτῶσθε. δῶσαδε πω εἶμ τὸ ποτήριον, ὁ ἐγὼ μέλλω πίνειν; * και τὸ βάπτισμα ὁ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῶμαι; λέγουσιν αὐτῶ, δῶσάμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς. τὸ μόν ποτήριόν μου πίνετε, καὶ τὸ βάπτισμα ὁ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῶσθε, ὁ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ ευωνύμων, οὐκ ἔσιν ἐμοῦ δοῦναι, ἀλλ᾽ οἷς ἡτοίμασα ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου. * καὶ ἀκῶσαντες οἱ δέκα ἡγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. ὁ δὲ ιησους προσκαλεσάμενος αὐτούς, εἶπερ. οἶδατε ὅτι ἀρχοντες τῶν ἔθνῶν, κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ ὅυτως ἔσιν ἐν ὑμῖν, ἀλλ᾽ ὅς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσιν ὑμῶν διάκονος, ὅς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσιν ὑμῶν δούλος. * ὡσαυτὸ ὁ υἱος τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δῆναί τιλ ψυχῶν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. * και ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ ἱερὸς ἰχῶ, ἠκολούθησεν αὐτῶ ὄχλος πολλός. και ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκῶσαντες, ὅτι ιησους παρῆλα, ἐκραξάμ λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱε δαβίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα

Et conscendens Iesus Hierosolyima, asumpsit duodecim discipulos suos solos in uia, & ait illis: Ecce conscendimus Hierosolyima, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum ac scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum: & tertia die resurget. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filijs suis, adorans & petens aliquid ab eo. At ille dicit ei: Quid uis? Ait illi: Dic ut sedent hi duo filij mei, unus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petitis. Potestis bibere poculum, quod ego bibiturus sum? & baptismate quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei: Possumus. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis, & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini. sedere autem ad dexteram meam & sinistram, non est meum dare, sed ijs contingeret quibus paratum est à patre meo. Et cum audissent decem, indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem uocauit eos ad se, & ait: Scitis, quod principes gentium dominantur illis, & qui magni sunt, potestatem exercent in eas. Non ita erit inter uos, sed quicumq; uoluerit inter uos magnus fieri, sit uester minister: & qui uoluerit inter uos primus esse, sit uester seruus. Sicut filius hominis nõ uenit ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministraret: utq; daret animã suam redemptionem pro multis. Et egredientibus illis ab Hiericho, secuta est eum turba multa. Et ecce duo cæci sedentes secus uiam, cum audissent, qd Iesus transiret, clamauerunt dicentes: Domine miserere nostri fili Dauid. Turba autẽ increpabat eos,

ut

ἵνα σῶπῆσωσιν, οἱ δὲ μῆζομ ἔκραξαν, λέγοντες· ἐλέησον ἡμᾶς κύριε ἢ δαβίδ· καὶ εἶπερ· τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; λέγουσιν αὐτῷ· κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί· ὡπλάγχνισθεις δὲ ὁ ἰησοῦς, ἤφατο ῥῆ ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ ἐυθέως ἀνεβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἤκολούθησαν αὐτῷ· * καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἤλθον εἰς βηθφαγῆ πρὸς τὸ ὄρεθ ῥῆ ἑλαῶν, τότε ἰησοῦς ἀπέσταλε δύο μαθητᾶς, λέγων αὐτοῖς· πορεύθητε εἰς πλὴν κώμην πλὴν ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ ἐυθέως εὐρήσετε ὄνον δεδεμνίην, καὶ πῶλον μετ' αὐτῆ, λύσαντες ἀγαγετέ μοι, καὶ ἐὰν τις ὑμῖν εἴπῃ τί, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν ρεῖάμ ἔχει· ἐυθέως δὲ ἀποσέλλει αὐτούς· * τῆτο δὲ ὄλον γέροντα, ἵνα πλῆρωθῆ τὸ ἔκθερ διὰ τὸ προφήτη λέγοντες· εἰπατε τῆ θυγατρὶ σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σὺ ἔρχεται σοὶ πρὸς, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον ὁ πῶλον ἵδου ὑποζυγίου· * πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ἤλθον καὶ ἠκούσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἤγαγον πλὴν ὄνον, καὶ τὸν πῶλον, ὁ ἐπέδηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, ὁ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν· ὁ δὲ πλῆθος ὄχλος ἔδωσαν αὐτῶν τὰ ἱμάτια ἔν τῆ ὁδοῦ· ἄλλοι ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ ῥῆ δένδρων, ὁ ἔδωκαν αὐτοῖς τῆ ὁδοῦ· * οἱ ἔρχομαι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες· ὡς ἀνὰ τῷ ἢ δαβίδ· ἐυλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡς ἀνὰ ἔν τοῖς ὑψίστοις· * ὁ εἰσελθόντος αὐτῶ εἰς ἱεροσόλυμα εἰσεῖθῃ πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσιν αὐτοῖς ὅτις ὅστις οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, οὗτος ὅστις ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ ναζαρέθ τῆ γαλιλαίας· * ὁ εἰσελθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν τῶ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας ὁ ἀποβάλλοντας ἔν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς βῆστας τῶ κολυβιστῶν κατῆσεν, καὶ τὰς καθέδρας τῶ πωλοῦντων τὰς πρὸς ἑσθῆ, καὶ λέγει αὐτοῖς· γέγραπται·

ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Miserere nostri domine fili David. Et stetit Iesus & uocauit eos, & ait: Quid uultis ut faciam uobis? Dicunt illi: Domine, ut aperiatur oculi nostri. Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum. & cōfestim uisum receperunt oculi illorum, & secuti sunt eum.

Et cum appropinquassent Hierosolymis, & uenissent Bethphage ad montem oliuarum, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra uos est, & statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea, soluite & adducite mihi. Et si quis uobis aliquid dixerit, dicite: Dominus his opus habet, & cōfestim emittit eos. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam, dicentem: Dicite filia sion: Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus, sedens super asinam & pullum filium subiugalis. Euntes autē discipuli, fecerunt sicut præceperat illis Iesus. Et adduxerunt asinam & pullum, & imposuerunt super eos uestimenta sua, & eum super illa collocarunt. Plurima autē turba strauerunt uestimenta sua in uia. Alij uero cedebant ramos de arboribus, & sternerant in uia. Porro turbae quae præcedebant & quae sequebantur clamabant, dicentes: Hos anna filio David. benedictus qui uenit in nomine domini, hos anna in altissimis. Et cum intrasset Hierosolyma, commota est uniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? Turbae autē dicebant: Hic est Iesus ille propheta à Nazareth Galilææ. Et intrauit Iesus in templum dei, & eiecit omnes uendentes & ementes in templo, mensasque nummulariorū, & cathedras uendentium columbas euertit. Et dixit eis: Scriptū est,

σβ
σδ
σε
σς
σζ
ση
σι
σια

xxi

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

SECUNDVM MATTHAEVM. 47

ὁ οἶκος μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται,
 ἡμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπηλαιον λεγῶν.
 * Ἐπροσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ ἢ χολοὶ ἅνθρωποι
 ἱερῶν, ἢ θεράπευσεν αὐτούς. * Ἰδόντες οἱ ἀρχιερεῖς
 ἢ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησεν,
 Ἐτύεσαν τὰς ψαλμοὺς ἃς ᾄδοντες ἐν τῷ ἱερῷ,
 ἢ λέγοντες, ὡς ἄννα τῷ ἱερῷ δαεῖθαι, ἢ γανάκη
 τῆσασιν ἢ εἶπον αὐτῷ. ἀκέραις τί οὗτοι λέγουσιν; ὅτι
 ἢ ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. ναὶ, οὐδέποτε ἀνέγνω
 τε οὐδὲ ἐκ σομάτων νηπίων Ἐθλαζόντων κα
 τηρίσθω αἶνον; * Ἐκατάλιπὼν αὐτοὺς ἔβη
 ἔξω φθιτῶν εἰς βηθανίαν καὶ ἠυλιθὴν
 ἐκείνην. * πρῶτος ἢ ἐπανάγωμεν εἰς πλὴν πόλιν,
 ἐπιείνασεν, ἢ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ φθιτῶν
 ἠλθεν ἐπ' αὐτὴν. καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ, εἰ
 μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ. μηκέτι ἐκ
 σοτῶν καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἶωνα, καὶ ἔβη
 εἰς βηθανίαν ἢ συκῆν, καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταί
 ἐθαύμασαν λέγοντες. πῶς παραρρημα
 ἔβη εἰς βηθανίαν ἢ συκῆν; * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς
 εἶπερ αὐτοῖς. Ἀμὲν λέγω ὑμῖν. ἐὰν ἔχητε
 πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον εἰς φθι
 τῶν ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν ὅρα τὸ
 εἰπητέ, ἀρθεῖτε ἢ βληθήτε εἰς πλὴν θάλασ
 σον, γενήσεται. * καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήση
 τε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψετε. * καὶ
 ἔλθοντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐ
 τῷ διδάσκοντι ἢ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβυ
 τῆροι τοῦ λαοῦ λέγοντες, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
 ταῦτα ποιεῖς; ἢ τίς σοι ἐδωκε πλὴν ἐξου
 σίαν ταῦτα ποιεῖν; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶ
 περ αὐτοῖς. ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ λόγον ἔνα
 ὄν ἐὰν εἰπητέ μοι, καὶ γὰρ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ
 ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖ. εἰ βᾶπτισμα ἰωάννου
 ποθεῖ ἢ ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ ἢ
 λογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς λέγοντες. ἐὰν ἐπω
 μὲν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν. διὰ τί οὐκ ἐπι
 στεύσατε αὐτῷ; ἐὰν ἢ ἐπιπωμα ἐξ ἀνθρώπων,
 φοβέμεθα τὸν ὄχλον. πάντες γὰρ εἶχον τὸν
 ἰωάννην ὡς προφήτην. καὶ ἀποκριθέντες
 τῷ ἰησοῦ εἶπον. οὐκ οἶδαμεν. ἔφη αὐτοῖς
 καὶ αὐτός

domus mea, domus deprecationis uoca
 bitur. At uos fecistis illam speluncam la
 tronum. Et accesserunt ad eum caeci &
 claudi in templo, & sanauit eos. Cum ui
 dissent principes sacerdotū, & scribae, mi
 rabilia quae fecerat, & pueros clamantes
 in templo, & dicentes, Hos anna filio
 Dauid, indignati sunt, & dixerunt ei, Au
 dis quid isti dicunt? Iesus autem dicit eis,
 Quid nisi? Nunquam legistis, Ex ore infan
 tium & lactentium perfecisti laudem? Et relictis illis, exiit e ciuitate in Betha
 niā, & diuersatus est illic. Mane autē reuer
 tes in ciuitatē, esuriit. Et cū uidisset ficū ar
 borē unā in uia, uenit ad eā, & nihil inue
 nit in ea, nisi folia tantum. Et ait illi, Ne post
 hac ex te fructus nascatur in aeternū, & are
 facta est continuo ficus. Et eo uiso discipu
 li mirati sunt, dicentes, Quomodo conti
 nuo exaruit ficus? Respondēs autē Iesus,
 ait eis, Amen dico uobis, si habueritis fi
 dē, & nō haesitaueritis, nō solū hoc quod
 accidit ficui facietis, uerum etiam si mon
 ti huic dixeritis, tollere & proijce te in ma
 re, fiet. Et omnia quaecumque petieritis in de
 precatione credentes, accipietis. Et cum
 uenisset in templū, accesserunt ad eū do
 centē principes sacerdotum & seniores
 populi, dicentes, Qua autoritate haec fa
 cis? & quis tibi dedit istā autoritatē? Re
 spondens autē Iesus, dixit eis, Interroga
 bo uos & ego quiddā, quod si dixeritis
 mihi, & ego uobis dicam qua autoritate
 haec faciam. Baptismus Ioannis unde
 erat? ē cælo an ex hominibus? At illi co
 gitabant apud se, dicentes, Si dixerimus
 ē cælo, dicet nobis, Quare ergo non cre
 didistis illi? Sin autē dixerimus ex homi
 nibus, timemus turbā. Omnes enim habe
 bant Ioannē ut prophetam. Et respon
 dentes Iesu dixerunt, Nescimus. Ait illis
 & ipse

σβ
1
σιγ
5

σιδ
5

σιε
5

σις
2

μη

κη' αὐτοῦ, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἔζησεν
 σίκα ταῦτα ποιοῦ. * τί ἢ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρωπος μὲν
 ποὺ εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ πρώ-
 τῳ εἶπε, τέκνον ὑπάγε, σήμερον ἐργάζου ἐν
 τῷ ἀμπελῶνι μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε,
 οὐ θέλω. ἕστερον ἢ μετὰ μεληθεὶς, ἀπῆλθε. καὶ
 προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπε, ὡσαύτως, ὁ ἢ
 ἀποκριθεὶς, εἶπε, ἐγὼ κύριε, καὶ οὐκ ἀπῆλ-
 θην. τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πα-
 τρός; λέγουσιν αὐτῷ. ὁ πρῶτος. λέγει αὐτῷ
 ὁ ἰησοῦς, ἀλλ' ἄρα λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι
 αἱ πόρνοι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλεί-
 αμ τῆς θεοῦ. ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς ἰωάννης ἐν ὀνόματι
 δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ, οἱ ἢ τε-
 λῶναι καὶ πόρνοι ἐπίστευσαν αὐτῷ. ὑμεῖς ἢ
 ἰδόντες, οὐ μετεμελήθητε ἕστερον ἢ πιστεῦσαι
 αὐτῷ. * ἄλλη μὲν παραβολὴ ἀκούσατε. ἄνθρωπος μὲν
 τις ἦν οἰκοδεσπότης ὅστις ἐφύτευσε ἀμπε-
 λῶνα, καὶ φραγμῶν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ ὄρυξεν
 ἐν αὐτῷ ληνὸν, καὶ ὠκοδόμησεν πύργον, καὶ ἐξέ-
 δασε αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπέδῃμισεν. ὅτε δὲ
 ἤγγισεν ὁ καιρὸς τοῦ καρπῶν, ἀπέστειλε τῶν δού-
 λων αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργούς, λαβῆναι τὸν
 καρπὸν αὐτοῦ, καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τῶν
 δούλων αὐτοῦ. ὁ μὲν ἕδραρον. ὁ δὲ ἀπέ-
 κτεναν, ὁ δὲ ἐλιθοβολήσασιν. πάλιν ἀπέ-
 στειλεν ἄλλους δούλους καλίωνας τῶν πρώ-
 των, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὡσαύτως. ἕστερον
 δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέ-
 γων. ἐν τῷ παρῆσονται τὸν υἱὸν μου. οἱ δὲ γε-
 ωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς.
 οὗτος ὄξιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνω-
 μεν αὐτὸν, καὶ καταλάβωμεν τὴν κληρονομίαν
 αὐτοῦ. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἐξέβαλον ἔξω τοῦ
 ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτεναν. ὅτι ἄρ' οὐκ ἔλθῃ
 ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τῶν γεωρ-
 γῶν ἐκείνων; λέγουσιν αὐτῷ, καθὼς ἀ-
 πόλεσθαι αὐτοῦ, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδόσειν ἄλ-
 λοις γεωργοῖς, οἱ ἂν ἀποδώσουσιν αὐτῷ τὸν καρ-
 πόν, ἐν τῷ καιρῷ αὐτῶν. λέγει αὐτῷ ὁ ἰη-
 σοῦς, οὐδὲ ποτε ἀνεγνωτέ ἐν ταῖς γραφαῖς; λίθον
 ὃν ἀπέδο-

& ipse, Nec ego dico vobis qua autorita-
 te hæc faciã. Quid aut vobis videt? Ho-
 mo habebat duos filios, & accedens ad
 priorẽ dixit, Fili, uade hodie operare in
 uinea mea. Ille aut respondens ait, No-
 lo, postea uero pœnitentia motus, abiit.
 Accedens aut ad alterum, dixit similiter.
 At ille respondens ait, Ego dñe, & non
 abiit. Vter è duobus fecit qd uoluit pa-
 ter? Et dicunt ei, prior. Dicit illis Iesus,
 Amen dico uobis, quod publicani & me-
 retrices præcedunt uos in regnum dei.
 Venit enim ad uos Ioannes per uiam
 iustitiæ, & non credidistis ei, publicani
 autem & meretrices crediderunt ei. uos
 autem cum uidissetis non fuistis comoti
 pœnitentia postea, ut crederetis ei. Aliã
 parabolã audite. Homo quidã erat pa-
 terfamilias, qui plantauit uineã, & sepẽ
 circumdedit ei, & fodit in ea torcular, &
 ædificauit turrim, & locauit eam agrico-
 lis, ac peregre profectus est. Cum au-
 tem tempus fructuum appropinquas-
 set, misit seruos suos ad agricolas, ut ac-
 ciperent fructus ipsius. Et agricolæ ap-
 prehensis seruis eius, alium ceciderunt,
 alium occiderunt, alium uero lapidaue-
 runt. Iterũ misit alios seruos plures prio-
 ribus, & fecerunt illis similiter. Nouissi-
 me aut misit ad eos filiũ suũ, dicens reue-
 rebuntur filiũ meum. Agricolæ aut uiso
 filio, dixerunt intra se. Hic est hæres, ueni-
 te occidamus eum, & occupemus hære-
 ditatem eius. Et apprehensum eum, eie-
 cerunt ex uinea, & occiderunt. Cum er-
 go uenerit dominus uineæ, quid faciet
 agricolis illis? Aiunt illi. Mali cum sint,
 male perdet illos, & uineam suam loca-
 bit alijs agricolis, qui reddent ei fructum
 temporibus suis. Dicit illis Iesus, Nun-
 quam legistis in scripturis, Lapidem
 quem

σικ

σικ β

ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ δοκδομοῦντες, οὗτος
 ἐγενήθη εἰς κεφαλῶν γωνίας, πρὸς κυρίως ἐγγύς
 τοῦ ἄντη, καὶ ἐστὶ θαυμασὴ ἡ ὀφθαλμοῖς ἡμῶν·
 διὰ τὸ λέγει ἡμῖν, ὅτι ἀρθῆσθε ἀφ' ὑμῶν ἡ
 βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ ὁδοῦσθε ἔθνη ποιοῦντι
 τὸν καρπὸν αὐτῆς. καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λί-
 θον τὸν τοῦτον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἄνθρωπος
 πεσῆ, λιθνήσεται αὐτόν. * καὶ ἀκόντισαντες οἱ ἀρχιερεῖς
 καὶ οἱ φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἐγνώ-
 σαμ, ὅτι πρὸς αὐτῶν λέγει. Ἐπισημαίνετε αὐ-
 τὸν κρατῆσαν, ἐφωβήθησαν τὸν ὄχλον, ἐπε-
 δὴ ὡς προφήτῳ αὐτὸν εἶχον. * καὶ ἀποκρι-
 θείς ὁ ἰησοῦς, πάλιν εἶπερ αὐτοῖς ἡ παραβο-
 λαίς, λέγων. Ομοιώθη ἡ βασιλεία τοῦ
 οὐρανοῦ ἀνδρὶ ὡς βασιλεῖ, ὃς τις ἐποίησε γά-
 μους ἑξ ἡμέρας, καὶ ἀπέστειλε τὸν δούλον αὐ-
 τοῦ, καλεῖσαι τὸν κληκμύνας εἰς τὸν γά-
 μον, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. πάλιν ἀπέστει-
 λεν ἄλλους δούλους, λέγων. εἰπατε τοῖς κλη-
 κμύνοις. ἰδοὺ ὁ ἀριστόν μου ἡ τοίμασσα, οἱ
 ταῦροι μου καὶ τὰ σιτισὰ πεδυμύνα, ἔτοιμα
 ἔτοιμα, δεῦτε εἰς τὸν γάμον. οἱ δὲ ἀμε-
 λήσαντες, ἀπέβησαν, ὃς μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀ-
 γρόν, ὃς δὲ εἰς πλὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ, οἱ δὲ λοι-
 ποὶ κρατήσαντες τὸν δούλον αὐτοῦ, ὑβρίσαν
 καὶ ἀπέκταναν. ἀκούσας δὲ βασιλεὺς, ὡργί-
 σθη, ἔπεμψεν τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπέ-
 λεσε τὸν φονεῖς ἐκείνους, καὶ πλὴν πόλιν αὐ-
 τῆν ἐμέπησεν. τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐ-
 τοῦ, ὁ μὲν γάμον ἐπιμύνας ὄζει, οἱ δὲ κλη-
 κμύνοι οὐκ ἔσονται ἄξιοι. πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς
 διεξόδους τῆν ὁδῶν, ἵνα ὅσους ἐὰν εὕρητε, κα-
 λέσατε εἰς τὸν γάμον. καὶ ἐξελθόντες οἱ δού-
 λοι ἐκῆνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάν-
 τας ὅσους εὕρησαν πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς, καὶ
 ἐπλήσθη ὁ γάμον ἀνακειμύνας. * εἰσελ-
 θὼν δὲ ὁ βασιλεὺς δεῖσας αὐτοὺς ἀνακειμέ-
 νους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον
 ἐνδυμα γάμου, καὶ λέγει αὐτῷ. ἔταῦρος, πῶς
 εἰσῆλθες ἕδω, μὴ ἔχω ἐνδυμα γάμου; οὗτος
 ἐφίμωσθη. τότε εἶπερ ὁ βασιλεὺς τοῖς δούλοις

νοῖς

quē reprobauerūt ædificantes, hic factus
 est in caput anguli . à domino factū est
 hoc , & est mirabile i oculis nostris. Ideo
 dico uobis, auferet à uobis regnū dei, &
 dabitur genti faciēti fructus eius . Et qui
 ceciderit super lapidem istum, confringe-
 tur: super quē uero ceciderit, cōteret eum.
 Et cum audissent principes sacerdotū ac
 pharisæi parabolas eius, cognouerunt,
 q̄ de se diceret . Et quærentes illi manus
 iniċere, timuerunt turbas, quoniam tan-
 quam prophetam eum habebant. Et re-
 spondens Iesus, iterum dixit eis per para-
 bolas, & ait:

XXII

Simile factum est regnum cœlorum
 homini regi, qui fecit nuptias filio suo, &
 emisit seruos suos, ut uocarent inuitatos
 ad nuptias, & nolebant uenire . Rursus
 emisit alios seruos, dicens : Dicite inuita-
 tis : Ecce prandium meum parauī , tauri
 mei & altilia mactata sunt, & omnia pa-
 rata, uenite ad nuptias. Illi autē neglexe-
 runt, & abierunt, alius in uillam suam,
 alius uero ad negotiationem suam. Re-
 liqui uero tenuerūt seruos eius, & contu-
 melijs affectos occiderūt. Rex autē cum
 audisset, iratus est, & missis exercitibus
 suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatē
 illorū succendit. Tunc ait seruis suis: Nu-
 ptiaē quidē parataē sunt, sed qui inuitati
 erant non fuerunt digni. Ite ergo ad exi-
 tus uiarū, & quotcūq; inueneritis, uocate
 ad nuptias . Et egressi serui eius in uias,
 congregauerunt omnes quotquot inue-
 nerunt, malos pariter ac bonos, & im-
 pletæ sunt nuptiaē discumbentibus . In-
 gressus autem rex ut uideret discumben-
 tes, ubi uidit illic hominem nō uestitum
 ueste nuptiali, ait illi: Amice, quomodo
 huc intrasti, nō habēs uestem nuptialē?
 At ille obmutuit . Tunc dixit rex mini-

stris

νοις. δέσαντες αὐτὸν πόδας καὶ χεῖρας, ἐκί-
βάλλετε εἰς τὸ σκοτὸν τὸ ἑξωτερικόν. ἐκεῖ ἔ-
σαι ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

πολλοὶ γὰρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

* Τότε πορεύθεντες οἱ φαρισαῖοι συμβού-
λιον ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσι
ἐν λόγῳ. καὶ ἀποπέμπουσιν αὐτὸν πρὸς
μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν ἱεροδυναμῶν, λέγον-
τες· Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ,
καὶ πλὴν ὀδύνης οὐ θέσῃ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκειν,
καὶ οὐ μέλει σοὶ περὶ ὀδυνοῦ, οὐ γὰρ βλέ-
πεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, εἰπέ οὖν ἡ-
μῖν, τί σοὶ δοκεῖ; ἔξει δοῦναι κλῶσον
καίσαρι, ἢ οὐ; γινούσθαι δὲ ὁ ἰησοῦς πλὴν πονη-
ρίαν αὐτῶν, εἶπερ· τί με πειράζετε ὑποκρι-
ταί; ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τὸ κίνησον.
οἱ δὲ προσώψοντες αὐτὸν δινάριον. Ἐλέ-
γε αὐτοῖς, τί τὸ ἡνικῶν αὐτῆ, ἢ ἡ ἐπιγρα-
φή; λέγουσιν αὐτῶν· καίσαρ. τότε λέγει
αὐτοῖς· ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρι, καίσα-
ρι, καὶ τὰ τῷ θεῷ, τῷ δεῷ. καὶ ἀκούσαν-
τες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπήλ-
θον. * Ἐρῆκεν τῆ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῶν
σαδδουκαῖοι, οἱ λέγοντες, μὴ εἶναι ἀνασα-
σίμ, Ἐπιρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες· Διδά-
σκαλε, μωσῆς εἶπερ· ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔ-
χωρ τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐ-
τοῦ πλὴν γυναικῆ αὐτοῦ, ἢ ἀνασῆσει σπέρμα
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ἥσαν δὲ πᾶς ἡμῖν ἐπὶ
ἀδελφοί, καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐπέλυ-
τησεν, καὶ μὴ ἔχωρ σπέρμα, ἀφῆκε πλὴν
γυναικῆ αὐτοῦ τῷ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ὁμοίως
καὶ ὁ δεύτερος, ἢ ὁ τρίτος ἕως τῶν ἑπτὰ.
ἕσπερον δὲ πάντων ἀπέθανε ἢ ἡ γυνή. ἐν
τῇ οὖν ἀναστάσει, τί τῶν ἑπτὰ ἔσται γυ-
νή; πάντες γὰρ ἔχωρ αὐτῶν. ἀποκριθεὶς
δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπερ αὐτοῖς· πλανᾶσθε, μὴ εἶ-
δότες τὰς γραφὰς, μὴ δὲ πλὴν δυνάμειν τῶν
θεῶν. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὐτε γαμοῦσιν,
οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τῶν
θεῶν ἐν οὐρανοῖς εἰσίν. περὶ δὲ τῆ ἀναστάσεως
τῶν

stris: Ligatis pedibus & manibus eius;
mittite cum in tenebras exteriores. ibi
erit fletus, & stridor dentium. Multi em̄
sunt uocati, pauci uero electi. Tunc ab-
eunt pharisei consilium coeperunt, ut
illaquearent eum in sermone. Et ad il-
lum emittunt discipulos suos cum He-
rodiānis, dicentes: Magister, scimus
quod uerax sis, & uiam dei in ueritate
doceas, neque cures quenquam, Non
enim respicis personam hominum. Dic
ergo nobis, quid tibi uidetur? Licet cen-
sum dari Cæsari, an non? Cognita au-
tem Iesus malicia eorum, ait: Quid me
tentatis hypocritæ? Ostendite mihi
numisma census. At illi obtulerunt ei
denarium. Et ait illis: Cuius est imago
hæc; & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris.
Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt
Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo.
Et his auditis, mirati sunt, & omisso eo
abierunt. In illo die accesserunt ad eum
Sadducei, qui dicunt non esse resurre-
ctionem, & interrogauerunt eum, dicen-
tes: Magister, Moses dixit, si quis mor-
tuus fuerit, non habens filium, ut ducat
frater eius uxorem illius, & suscitet se-
men fratri suo. Erant autem apud nos
septem fratres, & primus uxore ducta
defunctus est: ac non habens semen, re-
liquit uxorem suam fratri suo, similiter
secundus & tertius usque ad septimum.
Nouissime autem omnium defuncta
est & mulier. In resurrectione ergo cuius
è septem illis erit uxor? Omnes enim
habuerunt eam. Respondens autem
Iesus, ait illis: Erratis, nescientes scriptu-
ras neque uirtutem dei. In resurrectio-
ne enim neque matrimonium contra-
hant, neque elocantur, sed sunt sicut an-
geli dei in cælo. De resurrectione uero
mor.

σκγ
β

ΝΒ

ΝΓ

τῶν

πρὶ νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῶν
 ἀπὸ τοῦ θεοῦ λέγοντος. ἐγὼ εἰμι ὁ θεὸς Ἰα-
 βραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ.
 οὐκ εἰμι ὁ θεός, θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων.
 καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ὄξυπλῆσαντο ἐπὶ
 τῆ διδασχῆ αὐτοῦ. * οἱ δὲ φάρισάιοι ἀκούσαν-
 τες, ὅτι ἐφίμωσε τοὺς σαδδουκαίους, σαυήχ-
 θησαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐπηρεώτησαν εἰς ἃ μΔ
 αὐτῶν νομικὸς τις, φησὶς ἄρα ἡμεῖς λέ-
 γωμεν. διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν
 τῷ νόμῳ; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπερ αὐτῶ. ἀγα-
 πῆσαι κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ
 σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ δια-
 ολίᾳ σου. αὕτη ὄξιμ πρῶτη καὶ μεγάλη ἐντολή.
 δευτέρα δὲ ὁμοία αὕτη. ἀγαπῆσαι τὸν πλη-
 σίον σου ὡς σεαυτόν. ἐν ταύταις ταῖς δυ-
 σίμ ἐντολαῖς, ὅλθ ὁ νόμος, καὶ οἱ προφῆ-
 ται κρέμανται. * σωκηνδύων δὲ πρὶ φάρι-
 σαίων, ἐπηρεώτησαν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, με
 τί ὑμῶν δοκεῖ πρὶ τῆ χρυσῶ; τίνθ ἕως ὄξιμ;
 λέγουσιν αὐτῶ, τὸ δαβίδ. λέγει αὐτοῖς.
 πῶς οὗ δαβίδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν
 καλεῖ, λέγων; εἶπερ ὁ κύριθ τῷ κυρίῳ
 μου, κἀθὲν ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἄμ θῶ τοὺς
 ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.
 * εἰ οὗ δαβίδ κύριον αὐτὸν καλεῖ, πῶς ἕως
 αὐτοῦ εἰσι; καὶ οὐδεὶς ἠδύατο αὐτῶ ἀποκρι-
 θῆναι λόγον. οὐδὲ ἐτόλμησέν τις ἀποκρί-
 ναι ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκ ἔτι.
 * τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ
 τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων. ἐπὶ τῷ μω- μς
 σέως καθέδρα ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς ἔ-
 οι φάρισάιοι, πάντα οὗ ὅσα ἄμ εἰπωσιν ὑ-
 μῶν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, καὶ ἡ τὰ ἐρ-
 γὰ αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. λέγουσιν γρὶς ἡ οὐ ποι-
 οῦσιν. * δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ
 δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτίθειασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους
 πρὶ ἀνθρώπων, καὶ ἡ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέ-
 λουσι κινήσαι αὐτά. * πάντα ἡ τὰ ἐργὰ αὐτῶν
 ποιῶσιν πρὸς θεοῦ ἀδύνα τοῖς ἀνθρώποις.
 καὶ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν, καὶ
 μεγαλύνουσι

mortuorum, non legistis quod uobis di-
 ctum est à deo, qui ait: Ego sum deus
 Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob.
 Deus non est deus mortuorū, sed uiuen-
 tium. Et cum audissent turbæ, stupue-
 runt de doctrina eius. Pharisei autem
 cum audissent, qd' silentiū imposuisset
 Sadduceis, conuenerunt in unum, & in-
 terrogauit eum unus ex eis legis doctor
 quispian, tentans eum & dicens: Magi-
 ster, quod est mandatum magnum in le-
 ge? Ait illi Iesus: Diliges dominū deum
 tuum ex toto corde tuo, & in tota anima
 tua, & in tota mente tua: Hoc est primū
 & magnum mandatum. Secundum au-
 tem simile est huic: Diliges proximum
 tuum sicut teipsum. In his duobus man-
 datis, uniuersa lex & prophetæ pendent.
 Congregatis autem pharisæis, interro-
 gavit eos Iesus, dicens: Quid uobis uide-
 tur de Christo? cuius filius est? Dicunt
 ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Da-
 uid in spiritu uocat eum dominū, dicēs?
 Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis:
 Donec ponā inimicos tuos subfelliū pe-
 dum tuorum. Si ergo Dauid uocat eum
 dñm, quō fili⁹ eius est? Et nemo poterat
 ei respōdere quicq̃, neq; ausus fuit q̃sq̃
 ex eo die eum amplius interrogare.

Tunc Iesus locutus est ad turbas, & **XXIII**
 ad discipulos suos, dicens: In cathedra
 Moyfi sedent scribæ & pharisæi: Omnia
 ergo quæcunq; iusserint uos seruare, ser-
 uate, & facite: secundum opera uero eo-
 rum nolite facere: Dicunt enim, & non
 faciunt. Colligant enim onera grauiā
 difficiliaq; portatu, & imponunt in hu-
 meros hominum, cæterum digito suo
 nolunt ea mouere. Omnia uero ope-
 ra sua faciunt, ut spectentur ab homini-
 bus. Dilatant autem phylacteria sua, &
 e 2 magnificent

σκηδ

σκηβ

σκηβ

σκηβ

σκηε

σκηβ

μεγάλων· οὐ τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐ-
 τῶν· φιλοῦσι τε τὰς πρωτοκλίσιαις ἐν τοῖς
 δεῖπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθιδρίας ἐν ταῖς
 σωμαγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς
 αγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν
 σλ
 πωμ ῥαββεί· * ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββεί·
 εἰς γὰρ ὅστις ὑμῶν ὁ καθηκτικὸς ὁ χριστός·
 πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐσε· καὶ πατέρα
 μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ γῆς· εἰς γὰρ ὅστις
 ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, μὴ δὲ κλη-
 σλ
 θῆτε καθηκτικαί, εἰς γὰρ ὑμῶν ὅστις ὁ κα-
 θηκτικὸς, ὁ χριστός· * ὁ ἡμείζων ὑμῶν, ἔσται
 ὑμῶν διάκονος· ὅστις δὲ ὑψώσῃ ἑαυτὸν,
 σλβ
 τὰ πνευμάτια ταπεινώσεται· καὶ ὅστις ταπεινώσῃ ἑαυ-
 τὸν, ὑψώσεται· * οὐαὶ δὲ ὑμῶν γραμματεῖς
 Ἐ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βα-
 σίλειαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
 πων, ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσερχοσθε, οὐδὲ τοὺς εἰ-
 σερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν· * οὐαὶ ὑμῶν
 σλγ
 γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι
 κατεδιέτε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προ-
 φάσι μακρὰ προσδύχουμινοι, διὰ τὸ τοῦ λίψε-
 σθε πρὸς ὁτιότερον κρῖμα· οὐαὶ ὑμῶν γραμμα-
 τεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι πρὸς ἀγαγε-
 τὴν δάλασσαν καὶ τὴν θηρῶν, ποιῆσαι ἕνα
 προσήλυτον, ἢ ὅτι ἄν γένηται, ποιῆτε ἄν-
 τὸν ὑμῶν γεέννης διπλότροπον ὑμῶν· οὐαὶ ὑ-
 μῶν ὁδοῦ τυφλοῖ, οἱ λέγοντες, ὅτι ἄν ὁμο-
 ση ἐν τῷ ναῷ, οὐδέ ἐν ὅστις· ὅτι δὲ ἄν ὁμοση
 ἐν τῷ χρυσῷ τῷ ναῷ, ὀφείλει· μωροὶ ἢ τυ-
 φλοὶ, τίς γὰρ μείζων ὅστις, ὁ χρυσός, ἢ ὁ ναός
 ὁ ἀγιάζων τὸν χρυσόν· ἢ ὅτι δὲ ἄν ὁμοση ἐν
 τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέ ἐν ὅστις· ὅτι δὲ ἄν ὁμοση
 ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει· μωροὶ
 ἢ τυφλοὶ, τίς γὰρ μείζων, ὁ δώρον, ἢ τὸ θυσια-
 στήριον ἢ ὁ ἀγιάζων ὁ δώρον, ὁ οὐκ ὁμοσας ἐν
 τῷ θυσιαστηρίῳ, ὁ μνῆσαι ἐν αὐτῷ ἢ ἐν πᾶσι
 τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ· καὶ ὁ ὁμοσας ἐν τῷ να-
 ῷ, ὁ μνῆσαι ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι
 αὐτόν· ἢ ὁ ὁμοσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ μνῆσαι
 ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθήμενῳ
 ἐπάνω

magnificant fimbrias palliorū suorum·
 Amantēq; primos accubitus in cœnis, &
 primas cathedras in synagogis, & salu-
 tationes in foro, & uocari ab hominibus
 rabbi· Vos autem nolite uocari rabbi·
 unus est enim magister uester, nempe
 Christus: omnes autē uos fratres estis· Et
 patrē nolite uocare uobis super terram;
 unus est enim pater uester qui in cœlis
 est· Nec uocemini magistri, unus em̄ ue-
 ster est magister, nempe Christus· Qui
 maior est uestrum, erit minister uester·
 Qui autem se exaltauerit, humiliabit· &
 qui se humiliauerit, exaltabit· Væ autē
 uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia
 clauditis regnum cœlorū ante homines:
 uos em̄ nō intratis, nec aduenientes fini-
 tis intrare· Væ uobis scribæ & phari-
 sæi hypocritæ, quia comeditis domos uidua-
 rum, dum sub prætextu precibꝰ prolixis
 precamini, propter hoc plus accipietis
 damnationis· Væ uobis scribæ & phari-
 sæi hypocritæ, quia circūitis mare & ari-
 dam, ut faciatis unum proselytū: & cum
 fuerit factus, facitis eum filium gehennæ
 duplo magis q̄ uos estis· Væ uobis du-
 ces cæci, quia dicitis: quicumq; iurauerit
 per templum, nihil est: qui autē iurauerit
 per aurum templi, reus est· Stulti & cæci·
 utrum enim maius est: aurum, an tem-
 plum quod sanctificat aurum? Et qui-
 cunq; iurauerit per altare, nihil est: qui-
 cunq; autem iurauerit per donum quod
 est super illud, reus est· Stulti ac cæci· utrū
 em̄ maius est, donū, an altare qd̄ sancti-
 ficat donū? Qui ergo iurauerit p̄ altare,
 iurat per eum & per omnia quæ super
 illud sunt· Et qui iurauerit per templum,
 iurat per illum & per eum qui habitat
 in ipso· Et qui iurauerit per cœlum, iurat
 per thronum dei, & per eum qui sedet
 super

σλδ' επάνω αυτω. * ουαι υμῖν γραμματεῖς υγι
 ε φαρισαιοῖ υποκριται, οτι αποδεκαετε δε
 ηδύοσμορ υγι δε ανθορ υγι τ κύμινορ, υγι
 αφηκατε τα βαρύτερα τω νόμω, πλὴν κρίσιμ
 υγι τὸρ ἔλεορ. ε πλὴν κρίσιμ. ταῦτα ἔδει ποι
 σσαι, κακῆνα μὴ ἀφιέναι. * ὁδηγοὶ τυφλοί,
 σλε' οὐ διυλίζοντες τὸρ κώνωπα, πλὴν δὲ κάμηλορ
 σλδ' καταπίνοντες. * ουαι υμῖν γραμματεῖς
 ε υγι φαρισαιοῖ υποκριται, οτι καθαρίζετε
 δε ἔξωθερ τω ποτηρίου υγι φθι παροψίδορ,
 ἔσωθερ δὲ γέμισιμ δε ἀρπαγῆρ καὶ ἀκρα
 σίας. φαρισαῖτε τυφλὲ, καθάρισορ πρῶτορ
 δε εἴητε τω ποτηρίου, καὶ φθι παροψίδορ,
 ἵνα γλύκται υγι δε ἕκτερ αυτῶν καθαρὸρ.
 σλζ' * ουαι υμῖν γραμματεῖς κη φαρισαιοῖ υπο
 ε κριται, οτι παρομοιάζετε τάφοιρ κεκονίασ
 μῶοιρ, οὐτινες ἔξωθερ μὲν φαίνονταῖ ἔξωτι
 οὐ, ἔσωθερ δὲ γέμισιμ ὀσέωρ νεκρῶρ. ε πά
 σκερ ἀκαθαρσίας. οὕτω καὶ υμεῖρ, ἔξωθερ
 μὲν φαίνεθε τοῖρ ἀνδρώποιρ δίκαιοι, ἔ
 σωθερ δὲ μεσοὶ ἔσε υποκρίσεωρ υγι ἀνο
 σλκ' μίας. * ουαι υμῖν γραμματεῖς ε φαρι
 ε σαῖοῖ υποκριται, οτι οἰκοδομεῖτε τοὺρ τά
 φορρ ἢν προφητῶρ, ε κοσμεῖτε τὰ μνη
 μεῖα ἢν δικαίωρ, ε λέγετε. εἰ ἡμεθα εἴη
 ταῖρ ἡμέραρ ἢν πατέρωρ ἡμῶρ, οὐκ ἂν ἡμε
 θα κοινωνοὶ αυτῶρ εἴη τῶν ἁματιῶν ἢν προφη
 τῶρ. ὡστε μαρτυρεῖτε ἑαυτῶρ, οὐ ἡμοὶ ἔσε ἢν
 σλθ' φονδύσαντων τῶν προφῆταρ, * κη υμεῖρ πλκ
 ε ρώσατε δε μέτρορ ἢν πατέρωρ ἡμῶρ. ὄφρα,
 σμ' γεννήματα ἐχιδνῶρ πῶρ φύγητε ἀπὸ τῆ κρι
 ε σεωρ φθι γεέννηρ. * διὰ τῶτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀπο
 σέλλω πρὸρ υμᾶρ προφῆταρ υγι σοφοὺρ υγι
 γραμματεῖρ, κη δε αυτῶρ ἀποκτενεῖτε κη σαύ
 ρώσατε, ε δε αυτῶρ μασι γώσατε εἴη ταῖρ συ
 ναγωγᾶρ ἡμῶρ, κη διώξετε ἀπὸ πόλεωρ εἰρ
 πόλιμ, ὅπωρ ἔλθῃ ἐφῦμαρ πᾶρ ἁμα δὴ
 καιορ, ἐκχαώμονορ ἐπὶ τῆ γῆρ, ἀπὸ τῆ ἁ
 ματορ ἀβελ τῶ δικαίου ἕωρ τῶ ἁματορ ζα
 χαρίρ ἢν βαραχίρ, ὅμ ἐφονέυσατε μεταξὺ
 τῆ ναῦ καὶ τῶ θυσιαστηρίου. ἀμὲν λέγω υμῖν
 ἢρα

super illum. Væ uobis scribæ & pharisæi
 hypocritæ, quia decimatis mentham &
 anethum & cuminum, & reliquistis quæ
 grauiora sunt legis, iudicium & miseri
 cordiam ac fidem: Hæc oportuit facere,
 & illa non omittere. Duces cæci, excolan
 tes culicem, camelum autem glutientes.
 Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ,
 quia purgatis exteriorē poculi patinæq;
 partem: cæterum intus plena sunt rapi
 na & intemperantia. Pharisæe cæce, pur
 ga prius quod est intra poculum & pati
 nam, ut & exteriores horum partes puræ
 reddantur. Væ uobis scribæ & pharisæi
 hypocritæ, quia similes estis sepulchris
 dealbatis, quæ foris quidem apparent
 speciosa, intus uero plena sunt ossibus
 mortuorum omniq; spurcitiâ. Sic &
 uos, foris quidem apparetis homini
 bus iusti, intus autem pleni estis fictione
 & iniquitate. Væ uobis scribæ & phari
 sæi hypocritæ, quia ædificatis sepulchra
 prophetarum, & ornatis monumēta iu
 storum, & dicitis: Si fuissetus in diebus
 patrum nostrorum, non fuissetus socij
 eorum in sanguine prophetarum. Itaq;
 testimonio estis uobismetipsis, quod filij
 sitis eorum, qui prophetas occiderunt.
 Vos quoq; implete mensuram patrum
 uestrorū. Serpentes, progenies uiperarū
 quomodo effugietis iudicium gehēnæ?
 Ideo ecce ego mitto ad uos prophetas &
 sapientes & scribas, & illorum aliquot oc
 cidetis crucifigetisq;, & illorum nonnul
 los flagellabit in synagogis uestris, &
 persequemini de ciuitate in ciuitatem,
 ut ueniat super uos omnis sanguis iu
 stus, qui effusus est super terram, à san
 guine Abel iusti usque ad sanguinem
 Zachariæ filij Barachîæ, quem occidistis
 inter tēplum & altare. Amē dico uobis:
 c 3 uenient

ἦξα ταῦτα πάντα ἐπὶ πῶν γενεῶν ταύτων.
 σμα ε * ἱερουσαλήμ, ἱερουσαλήμ ἡ ἀποκτείνουσα τὸν
 προφήτας, καὶ λιθοβολῶσα τὸν ἀπεσταλ-
 μένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπι-
 στώα γὰρ εἶναι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπι-
 στώα γὰρ ὄρνιθες τὰ νοσσία ἐαυτῶν ὑπὲρ τὰς πτε-
 ρυγας, ὅτι οὐκ ἠθέλησατε; ἰδοὺ ἀφίετὶς ὑμῶν
 ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω ἡ ὑμῶν, ὅτι
 μή με ἴδῃτε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἄν ἐπισητε, εὐλογη-
 μένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.
 σμβ β * καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ
 ἱεροῦ, ὅτι προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπιθῆ-
 ξαι αὐτῶν τὰς ὀκνοδομάς τοῦ ἱεροῦ. ὁ δὲ ἰη-
 σοῦς, εἶπερ αὐτοῖς. οὐ βλέπετε πάντα ταῦ-
 τα; ἀλλὰ λέγω ὑμῶν, ὅτι οὐ με ἀφελθῆναι ὡς λί-
 θος ἐπὶ λίθον, ὅς οὐ με καταλυθήσεται. * κα
 σμγ β θημὸν δὲ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους ἦν ἑλαιῶν,
 προσῆλθον αὐτῶν οἱ μαθηταὶ κατιδίαν, λέ-
 γοντες. εἶπε ὑμῶν, πότε ταῦτα ἔσονται; καὶ
 τί τὸ σημεῖον σου τῆς παρουσίας, καὶ τῆς σωτε-
 λείας τοῦ αἰῶνος; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς,
 εἶπερ αὐτοῖς, βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανή-
 σῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνό-
 ματι μου, λέγοντες, ἐγὼ εἰμι ὁ χριστός,
 καὶ πολλοὺς πλανήσουσι. μελλήσετε δὲ
 ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοῆς πολέμων, ὅ-
 ρατε μὴ θροῦσθε. δὲ γὰρ τὰ πάντα γενέ-
 σθαι, ἀλλ' οὐπω ὅτι τὸ τέλος. ἐγερθήσεται
 γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, βασιλεία ἐπὶ βα-
 σιλείαν, καὶ ἔσονται λιμοὶ, καὶ λοιμοί, ὅτι
 σφομοὶ καὶ τὸ πᾶν. πάντα ἡ ταῦτα ἀρχὴ
 ὡδίνων. * τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλί-
 ψιν, καὶ ἀποκτενέσουσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μι-
 σῶμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομα
 μου. * καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοί,
 καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν
 ἀλλήλους, καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται ἐγερ-
 θήσονται, καὶ πλανήσουσι πολλούς, καὶ
 διὰ τὸ πλεονάζειν τῶν ἀνομίαν, συνη-
 σεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. ὁ δὲ ὑπομεί-
 νων εἰς τέλος, ὁὗτος σωθήσεται. * καὶ κη-
 ρυχθήσεται

uenient hæc omnia super generationem istam. Hierusalem, Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties uolui cōgregare filios tuos: quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & nolulistis: Ecce relinquitur uobis domus uestra deserta. Dico enim uobis, haudquaquam me uidebitis post hac, donec dicatis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

Et egressus Iesus discedebat à templo: Et accesserunt discipuli eius, ut ostenderent ei estructuras templi. IESVS autem, dixit illis: Nonne uidetis hæc omnia? Amen dico uobis: non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destructur. Sedente autem eo in monte oliuarū, accesserūt ad eum discipuli secreto, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum aduentus tui, & consummationis sæculi? Et respondens Iesus, dixit eis: Videte, ne quis uos seducat. Multi enim uenient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, multosque seducent. Audituri autem estis bella, & rumores bellorum, uidete ne turbemini: Oportet enim omnia fieri, sed nondum est finis. Consurget enim gens cōtra gentem, & regnum contra regnum: & erunt pestilentia, & fames, & terræmotus singulis locis. Hæc autem omnia initia sunt dolorum. Tunc tradent uos in afflictionem, & occident uos, & eritis inuisi cunctis gentibus propter nomen meum. Et tunc offendiculum patientur multi, & alius alium inuicem tradent, scilicet odio habebunt inuicem. & multi pseudopropheta surgent, ac seducēt multos. & quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorū. Qui autem perseuerauerit usque in finē, hic saluus erit. Et prædicabit

XXIII

σμλ
5
σμκ
β
σμθ
β
σν
5
σμα
β
σμβ
5
σμγ
β
σμδ
5
σμε
ε
σμς
ε
σμζ
ε
σμη
β
σμη
β

ρυχθήσεται τὸ τὸ εὐαγγέλιον τῆ βασιλείας
 ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς
 ἔθνεσιν, καὶ τότε ἔξει τὸ τέλος. * Ὅταν δὲ ἴ-
 δητε τὸ βδέλυγμα τῆ ἐκμύσεως, τὸ ἔκθερ δια-
 δανηλ τῶ προφήτου, ἐσὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὃ
 ἀναγινώσκωμ, νοεῖτω, * τότε οἱ ἐν τῇ ἰσραήλ
 φθγγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη. ὃ ἐπὶ τῶ δώματι,
 μὴ καταβαίνετω ἄραι τι ἐκ τῆ οἰκίας αὐτοῦ. Ὁ
 ὃ ἐν τῷ ἄγρῳ, μὴ ἐπιστρέψατω ὀπίσω ἄραι
 τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. * Ὅταν δὲ ἴσῃς ἐν τῇ ἐκείνου
 καὶ τῶν θηλαζούσων ἐν ἐκείνου τῶν ἡμέραι-
 * προσεύχεσθε δέ, ἵνα μὴ γῆνηται ἡ φυγὴ ὑ-
 μῶν χαμῶνος, μηδὲ ἐν σαββάτω. * Ἔσα β
 τότε θλίψις μεγάλη, ὅσα οὐ γένομεν ἄπο ἄρ-
 χῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γῆνη-
 * καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκείνου,
 οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ, διὰ δὲ τοῦ ἐκλε-
 κτούς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκείνου.
 * τότε ἐὰν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός,
 ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. * ἐγερθήσονται γὰρ ψευ-
 δόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι
 σημεῖα καὶ τέρατα, ὥστε πλανᾶ-
 σθαι, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς, ἰδοὺ
 προεῖρηκα ὑμῖν. * ἐὰν δὲ εἴπωσιν ὑμῖν, ἰ-
 δοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστὶν, μὴ ἐξέλθητε, ἰδοὺ ἐν
 τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. * ὡσαύτως γὰρ ἡ ἄ-
 σραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φα-
 νεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσα ἡ παρυσία
 τοῦ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. * ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πῶ-
 μα, ἐκεῖ σωμαχθήσονται οἱ ἄετοί. * ἐθεώως δὲ
 μετὰ τῶν θλίψις τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὃ ἥλιος
 σκοτιοθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέ-
 γος αὐτῆς, Ὁ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐ-
 ρανῶ, Ὁ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσον-
 ται, καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῶ, * καὶ τότε κόψονται
 πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆ γῆς, Ὁ ὄφονται τὸ μύθον
 τῶ ἀνθρώπου, ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τῶ
 οὐρανῶ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, καὶ
 ἀποσελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγ-
 ῶ φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισωάξουσιν
 τοὺς

dicabitur hoc euangelium regni in uni-
 uerso orbe in testimonium omnibus
 gentibus, & tunc ueniet consummatio.
 Cum ergo uideritis abominationem
 desolationis, quæ dicta est à Daniele
 propheta, stantem in loco sancto: qui
 legit, intelligat. tunc qui in Iudæa sunt,
 fugiant ad montes: qui in tecto, non
 descendat ut tollat quicquam de domo
 sua. & qui in agro, non reuertatur ut tol-
 lat uestes suas. Væ autem prægnantibus
 & lactantibus in illis diebus. Orate au-
 tem, ut non fiat fuga uestra hyeme, neq;
 sabbato. Erit enim tunc afflictio ma-
 gna, qualis non fuit ab initio mundi ad
 hoc usque tempus, neque fiet. Et nisi de-
 curtati fuissent dies illi, non fieret salua
 omnis caro: sed propter electos decur-
 tabuntur dies illi. Tunc si quis uobis
 dixerit: ecce hic Christus. aut illic, nolite
 credere. Surgent enim pseudochristi &
 pseudopropheta: & dabunt signa ma-
 gna & prodigia: ita ut in errorem indu-
 cantur, si fieri possit, etiam electi. Ecce
 prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis,
 ecce in deserto est, nolite exire: ecce in pe-
 netralibus, nolite credere. Sicut enim
 fulgur exit ab oriente, & apparet usque
 in occidentem: ita erit aduentus filij ho-
 minis. Vbicunq; enim fuerit cadauer,
 illic congregabuntur & aquilæ. Statim
 autem post tribulationem dierum illo-
 rum sol obscurabitur: & luna non dabit
 lumen suum, & stellæ cadent de cælo, &
 uirtutes cælorum commouebuntur. &
 tunc apparebit signum filij hominis in
 cælo: & tunc plangent omnes tribus ter-
 ræ, & uidebunt filium hominis, uenien-
 tem in nubibus cæli cum uirtute & glo-
 ria multa. Et mittet angelos suos cum
 tubæ uoce magna, & congregabunt
 e 4 electos

τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνε-
 μωμ, ἀπ᾽ ἀκρω ὀυρανῶν ἕως ἀκρω αὐτῶ. ἀπὸ
 ἧ φηι συκῆς μάθετε πλὴν πρῶτοβολῆμ. ὅτ᾽ ἂν ἡ-
 ϑη ὁ κλάδος αὐτοῦ γένηται ἀπαλός, καὶ τὰ
 φύλλα ἐκφυῖ, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς τὸ θέρος.
 οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅτ᾽ ἂν ἴδητε πάντα ταῦτα, γι-
 νώσκετε ὅτι ἐγγύς ὄσκει ἐπὶ θυρώμας. ἀμὴν λέ-
 πω ὑμῖν, οὐ μὴ πρῶτοβολῆμ ἡ γενεὰ αὐτῆ, ἕως ἂν
 σξβ πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ πρῶ-
 5 λένουσονται, οἱ ἡ λόγοι μου οὐ μὴ πρῶτοβολῆμ. * πρὶ μὴ
 σξβ δὲ φηι ἡμέρας ἐκεῖνης καὶ τὸ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν,
 σξβ οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ
 ε μου μόνος. * ὡσαύτῃ δὲ αἱ ἡμέραι τῶν ὧν, οὕτως
 εἶσα καὶ ἡ παρρησία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὡσαύτῃ
 γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις, ταῖς πρὸ τῶν κα-
 τακλισμῶν, τρώγοντες καὶ πίνοντες, γα-
 μοῦντες, καὶ ἐγκαμίζοντες, ἀρχὴ ἡς ἡμέ-
 ρας εἰσηλθὲν ὧν εἰς πλὴν κιβωτόν. καὶ
 οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἡλθὲν ὁ κατακλισμὸς,
 καὶ ἦσαν ἀπανταί, οὕτως εἶσα καὶ ἡ πα-
 ρρησία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. * τότε δύο
 εἶσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς παραλαμβάνει-
 ται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. δύο ἀλήθευσα ἐν τῷ
 σξβ μύλωνι, μία πρῶτοβολῆμ, καὶ μία ἀ-
 σξβ φίεται. * γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε ποῖα
 σξβ ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. * ἐκῆνο ἡ γινώ-
 σξβ σκετε, ὅτι εἰ ἦθε ὁ οἰοδιδασκότης, ποῖα φυλα-
 κῆ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐρηγορήσαμ ἂν, καὶ οὐκ
 ἂν εἶασε δι᾽ οὐρανόθεν πλὴν δικίαν αὐτοῦ. διὰ
 σξβ τῶτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἑτοιμοί, ὅτι ἡ ὥρα οὐ-
 σξβ δοκῆται, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * τίς ἄρα
 ε ὄσκει ὁ πιστὸς δούλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέ-
 σξβ σκετο ὁ κύριος ἐπὶ φηι διαπραΰνας αὐτοῦ, τῶ
 ε διδόνον αὐτοῖς τὴν τροφήν ἐν καὶ ἄρα; * μακά-
 σξβ ριστοῦ ὁ δούλος ἐκῆνο, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐ-
 σξβ τοῦ, εὐρήσει ποιούτων οὕτως, ἀμὴν λέγω ὑ-
 σξβ μῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ κα-
 σξβ τασήσει αὐτόν. * Ἐὰν δὲ εἰπῆ ὁ κακὸς δού-
 σξβ λος ἐκῆνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἡσυχάζει ὁ κύρι-
 σξβ ος μου ἐλθῆν, καὶ ἄρξεται τύπην τοῦ σαρδύ-
 σξβ λος, ἐδίειμ ἡ πίνειμ μετὰ τῶν μεθόντων,
 ἡξβ

electos eius à quatuor uentis, à summis
 caelorum usque ad terminos eorum. Ab
 arbore autem ficì discite similitudinem:
 cum iam ramus eius tener fuerit, & folia
 fuerint enata, scitis quod prope sit aestas.
 Ita & uos, cum uideritis hæc omnia, sci-
 tote quod prope sit in foribus. Amen di-
 co uobis, non præteribit ætas hæc, do-
 nec omnia ista fiant. Cælum & terra præ-
 teribunt, uerba autem mea non præteri-
 bunt. Cæterum de die illo & hora nemo
 scit, ne angeli quidem caelorum, nisi pa-
 ter meus solus. Sed sicut erant dies Noë,
 ita erit & aduentus filij hominis. Sicut
 enim erant in diebus, qui præcesserunt
 diluuium, edentes & bibentes, contra-
 hentes matrimonium, & nuptum dan-
 tes, usq; ad eum diem quo intrauit Noë
 in arcam: & non cognouerunt, donec
 uenisset diluuium, & sustulisset uniuersos:
 ita erit & aduentus filij hominis. Tunc
 duo erunt in agro, unus assumitur, &
 alter relinquitur. Duæ molentes in mola,
 una assumitur, & altera relinquitur.
 Vigilate ergo, quia nescitis qua
 hora dominus uester uenturus sit. Illud
 autem scitote, quoniam si scisset pater-
 familias, qua hora fur uenturus fuisset:
 uigilasset utiq; & nõ fuisset perfodi do-
 mum suam. Ideo & uos estote parati,
 quia qua hora non putatis, ea filius ho-
 minis uenturus est. Quisnam est fidelis
 seruus & prudens, quæ præfecit dominus
 famulitio suo, ut det illis cibum in tem-
 pore? Beatus seruus ille, quem cum uene-
 rit dominus eius, inuenerit sic facientem:
 Amen dico uobis, quoniã super omnia
 bona sua cõstituet eum. Quod si dixerit
 seruus ille malus in corde suo, cunctatur
 dñs meus uenire, ceperitq; percutere con-
 seruos, imò edere & bibere cum ebrijs,
 ueniet

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

SECUNDVM MATTHAEVM. 57

ἦξα ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ, ἣ ἔδου
 προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ ἔδου γινώσκει, καὶ δι-
 χοτομήσει αὐτόν, ὅτι τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν
 ὑποκριτῶν θήσεται. ἐκείνη ἔσται ὁ κλαυθμὸς ὅτι ὁ
 βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. * τότε ὁμοιωθήσεται μὲν
 ταῖς βασιλείαις τῶν οὐρανῶν δέκα, καὶ τῶν θένοντες,
 αἱ τινες λαβῶσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν,
 ὅτε ἦλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου. πέντε
 δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν μωραῖ, καὶ αἱ πέντε φρόνι-
 μοι. αἱ τινες μωραὶ λαβῶσαι τὰς λαμπά-
 δας αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μετ' ἐαυτῶν ἔλαιον,
 αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τῆσι ἀγγεί-
 οισι αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων. ἡσυχάζοντες
 δὲ τῶν κυρίων, ἐνύπνουσαν ὡσαύτως ὅτι ἐκείνη ὁρ-
 μέσθη ἡ νυκτὶς κραυγὴ γέγονε, ἰδοὺ ὁ κυ-
 ρίος ἔρχεται, ὅτε ἔρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐ-
 τοῦ. τότε ἠγέρθησαν ὡσαύτως αἱ τῶν θένοντες ἐκεί-
 ναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν,
 αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον, δὲ ὅτι ἡμῶν
 ἐκ τῶν ἐλαίων ἡμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν
 σβέννυται, ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέ-
 γουσαι, μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῶν ὅτι ἡμῶν,
 πορεύεσθε δὲ μάλλον πρὸς τὸν πωλοῦντας,
 καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. ἀπερχομένων δὲ αὐ-
 τῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ κύριος, καὶ αἱ ἑτοι-
 μοὶ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον, καὶ
 ἐκλείσθη ἡ θύρα. ὑστερὸν δὲ ἔρχοντες καὶ αἱ λοι-
 παὶ τῶν θένοντες, λέγουσαι. Κύριε, κύριε, ἀνοίξου
 ἡμῶν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε. Διὸ λέγω
 ὑμῶν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. ἡσυχάζετε οὖν, ὅτι οὐκ
 οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ἣ ὁ
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * ὡσαύτως καὶ ἄνι-
 θρωπὸς τις ἀποδὲ ἡμῶν, * ἐκάλεσε τὸν υἱὸν
 δούλου, καὶ τῶν δούλων αὐτοῦ τὰ ὑπάρχον-
 τα αὐτοῦ, καὶ ὅτι μὴν ἔδωκε πέντε τάλαντα, καὶ
 ὅτι δὲ δύο, ὅτι δὲ ἑμ, ἐκάλεσε καὶ τὸν υἱὸν
 δούλου, καὶ ὅτι ἑμ ἔδωκε πέντε τάλαντα,
 ὡσαύτως καὶ ὁ τῶν δύο, ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλ-
 λα δύο, ὁ δὲ τῶν ἑμ λαβὼν, ἀπελθὼν ὥρμησε ἐν
 τῆ γῆ

ueniet dñs serui illius in die, quo non ex-
 pectat, & hora qua ignorat, & dissecabit
 eum, partēq; eius ponet cum hypocritis,
 illic erit ploratus & stridor dentium.

Tunc simile fiet regnū cœlorū decem uirginibus : quæ sumptis lampadibus suis, exierūt in occursum sponso. Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes. Quæ erant fatuæ acceptis lampadibus suis, nō sumpserant oleum secū. Prudentes uero sumpserant oleum in uasis suis unā cum lampadibus. Tandante uero sponso, dormitauerunt omnes ac dormierunt. Porro medio noctis clamor factus est: ecce sponsus uenit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes uirgines illæ, & apparauerunt lampades suas. Fatuæ autē prudentibus dixerunt: Date nobis de oleo uestro, quia lampades nostræ extinguntur. At responderunt prudentes, dicētes: Nequaquā, ne nō sufficiat nobis & uobis: sed ite potius ad eos qui uendunt, & emite uobis ipsis. Porro dum irent emptū, uenit sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, clausaq; est ianua. Postea uero ueniunt & reliquæ uirgines, dicentes: Domine, domine, aperi nobis. At ille respōdens, ait: Amen dico uobis: nō noui uos. Vigilate itaq; , quia nescitis diem neq; horā, in qua filius hominis ueniet. Sicut enim homo quidam peregre proficiscens, uocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. & huic quidē dedit quinq; talenta, alij autem duo, alij uero unum, unicuiq; secundum ppriam facultatē, & pfectus est statim. Abijt autē qui quinq; talenta acceperat, & operat⁹ est in eis, & confecit altera quinq;. Similiter & q duo acceperat, lucratus est & ipse altera duo. Qui autē unum acceperat, abiēs fodit in terram,

σξη

σξβ
σξδ

τῆ γῆ, καὶ ἀπέκρυψε τὸ ἀργύριόν τῷ κυρίῳ
αὐτοῦ. μετὰ δὲ χρόνον πολλὸν ἔρχεται ὁ κύ-
ριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει με-
τ' αὐτῶν λόγον. καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέν-
τε τάλαντα λαβὼν, προσώεγκεν ἄλλα πέν-
τε τάλαντα, λέγων, κύριε, πέντε τάλαντά
μοι προσέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐ-
κέρδησα ἐν αὐτοῖς. ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐ-
τοῦ. εὖ δ' ἔλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς
πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἰσελθε
εἰς πλὴν χαρὰν τῷ κυρίῳ σου. προσελθὼν δὲ καὶ
ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν, εἶπεμ, κύριε, δύο
τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα δύο τά-
λαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη αὐτῷ ὁ κύ-
ριος αὐτοῦ. εὖ δ' ἔλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ
ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω.
εἰσελθε εἰς πλὴν χαρὰν τῷ κυρίῳ σου. προσελ-
θὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον λαβὼν, εἶπεμ.
κύριε, ἐγνων σε ὅτι ἀσκληρὸς εἶ ἀνθρώπος, θει-
ρίζωμ ὅπως οὐκ ἔσῃσας, καὶ σκώσωμ ὅθην
οὐ διεσκόρπισας, καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν
ἐκρυψα τὸ τάλαντόμ σου ἐν τῆ γῆ, ἴδε ἔχων
τὸ σόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεμ
αὐτῷ. πονηρὲ δ' οὐλὲ καὶ ὀκνηρὲ, ἦδεις ὅτι θε-
ρίζω ὅπως οὐκ ἔσῃσας, καὶ σκώσω ὅθην οὐ
διεσκόρπισα, εἴδει ὅσω σε βαλῆμ τὸ ἀργύριόν
μυ τοῖς τραπέζιταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκο-
μισάμην ἅμ τὸ ἐμόμ σου τόκω, ἄρατε ὅσω
ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ ὅτε ἔχοντι τὰ
δέκα τάλαντα. * ἔφ' ἔχοντι παντὶ δοθήσε-
ται, καὶ πλεονηθήσεται. ἀπ' ἧ μὴ ἔχοντες, ἃ ὁ
ἐχθὲ ἀρθεῖσεν ἀπ' αὐτῶν. * καὶ τὸ ἀργεῖον διπλασθὲν ἐκ-
βάλλετε εἰς τὸ σκοτόρ τὸ ἔξωτον. ἐκεῖ ἔσται ὁ
κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν δούλων. * Ὅτ' ἄμ
δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῆ δόξῃ αὐτοῦ,
καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε
καθήσεται ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχ-
θήσεται ἐμπροσθεμ αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ
ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπὸ ἀλλήλων, ὡσπὺ ὁ ποιμὴν
ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶθήσεται
τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια

terram, & abscondit pecuniam domini
fui. Post multū uero temporis uenit do-
minus seruorū illorum, & ponit rationē
cum eis. Et accedens is, qui quinq; talen-
ta acceperat, attulit altera quinq; talenta,
dicens: Domine, quinq; talenta tradidisti
mihi, ecce altera quinq; lucratus sum per
ea. Ait illi dominus eius: Euge serue bone
& fidelis, super pauca fuisti fidelis, super
multa te constituam. intra in gaudiū do-
mini tui. Accedēs autē & qui duo talenta
acceperat, ait: Dñe, duo talenta tradidisti
mihi, ecce alia duo lucratus sum per ea.
Ait illi dñs eius: Euge serue bone & fide-
lis, super pauca fuisti fidelis, super multa
te cōstituam. intra in gaudiū dñi tui. Ac-
cedēs autē & qui unū talentū acceperat,
ait: Dñe, noueram te quod homo durus sis,
metens ubi nō seminasti, & inde congre-
gans ubi nō sparsisti: ac territus abi, ab-
scondi quod talentū tuū in terra: Ecce habes
quod tuum est. Respondens autē dñs eius,
dixit ei: Serue male & piger, sciebas quod
metam ubi nō seminaui, & cōgregem il-
lic ubi nō sparsi: Oportuit ergo te com-
mittere pecuniam meam mēsarīs, & ue-
niens ego recepissem utiq; quod meum
est cum usura. Tollite itaq; ab eo talen-
tum, & date ei qui habet decem talenta.
Omni enim habenti dabitur, & abunda-
bit. Qui uero non habet, etiam id quod
habet, auferet ab eo. Et inutilem seruū
eijcite in tenebras exteriores. illic erit fle-
tus & stridor dentium. Cum autem ue-
nerit filius hominis in gloria sua, & om-
nes sancti angeli cum eo, tunc sedebit su-
per sedem gloriæ suæ, & congregabun-
tur ante eum omnes gentes, & separa-
bit eos, alteros ab alteris, sicut pastor se-
gregat oues ab hædis: & statuet oues
quidem à dextris suis, hædos autem

σοα
ε
σοβ
ε
σουγ

ξ̅α̅

ξ̅ξ̅

α̅

ἢ ἐυωνύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς ἤτις ἐκ δε
 ξιῶν αὐτοῦ. δεῦτε οἱ ἐυλογημένοι τοῦ πατρὸς
 μου, κληρονομήσατε τὸν ἡτοιμασμένον ὑ-
 μῶν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπεί
 νασα γὰρ ἢ ἐδώκατέ μοι φαγῆν, ἐδίψησα, ἢ
 ἐποτίσατέ με. ξένος ἦμινα, ἢ σωτηγάγετέ
 με. γυμνὸς, ἢ περιεβάλετέ με. ἠοδένησα, ἢ
 ἐπεσκεψάσθε με. ἢ φυλακῆ ἦμινα, ἢ ἦλθετε
 πρὸς με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῶν οἱ δίκαι
 οἱ, λέγοντες. κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶν
 ἢ ἢ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα ἢ ἐποτίσαμεν;
 πότε δέ σε εἶδομεν ξένον, ἢ σωτηγάγομεν;
 ἢ γυμνὸν ἢ περιεβάλομεν; πότε δέ σε εἶδοι
 μεν ἠοδενῆ ἢ ἢ φυλακῆ, ἢ ἦλθομεν πρὸς σε;
 ἢ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς. ἀμὲν λέ
 γω ὑμῖν. ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐν τῷ παρῶν
 δευτέρω μου πρὸν ἐλαχίστον, ἐμοὶ ἐποιήσατε.
 τότε ἐρεῖ ἢ ἢ ἢ ἐυωνύμων. πορεύεσθε ἀπὸ
 μου οἱ καταραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ
 ἡτοιμασμένον τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέ
 λων αὐτοῦ. ἐπεινάσα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ
 μοι φαγῆν, ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με.
 ξένος ἦμινα, καὶ οὐ σωτηγάγετέ με. γυμνὸς,
 ἢ οὐ περιεβάλετέ με. ἠοδενῆ καὶ ἢ φυλακῆ,
 καὶ οὐκ ἐπεσκεψάσθε με. τότε ἀποκριθήσονται
 αὐτῶν καὶ αὐτοὶ λέγοντες. κύριε, πότε σε
 εἶδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμ
 νὸν, ἢ ἠοδενῆ, ἢ ἢ φυλακῆ, καὶ οὐκ ἐποιήσα
 μέν σοι; τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων.
 ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐ
 νὶ τῷ παρῶν πρὸν ἐλαχίστον, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσα
 τε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰ
 ώνιον, οἱ ἢ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. * καὶ
 ἐγγύετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς πάντα τοὺς
 λόγους τούτους, ἔπερ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.
 οἶδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάχα γί
 νεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδο
 ται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. * τότε συνήχθησαν
 οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ
 πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς πλὴν αὐτῶν τοῦ ἀρ
 χιερέως, τὸ λεγόμενον καϊάφα. καὶ συνεθε
 λυσάντο

à sinistris. Tunc dicet rex his qui à dex
 tris sibi erunt: Venite benedicti patris
 mei, possidete regnum paratum uobis
 ab exordio mundi. Esuriui enim, & dedi
 stis mihi edere. Sitiui, & dedistis mihi bi
 bere. Hospes eram, & collegistis me. Nu
 dus, & operuistis me. Infirmus, & uisi
 tastis me. In carcere eram, & uenistis ad
 me. Tunc respōdebunt ei iusti, dicentes:
 Domine, quando te uidimus esurientē,
 & pauimus: aut sitientē, & dedimus tibi
 potum? Quando autē te uidimus hospi
 tem, & collegimus te: aut nudum, & co
 operuimus te: aut quādo te uidimus in
 firmū aut in carcere, & uenimus ad te? Et
 respōdens rex, dicet illis: Amen dico uo
 bis, quatenus fecistis uni de his fratribus
 meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet &
 his qui à sinistris erunt: Discedite à me
 maledicti in ignē aeternū, qui paratus est
 diabolo & angelis eius. Esuriui em̄, & nō
 dedistis mihi cibum. Sitiui, & non dedi
 stis mihi potū. Hospes eram, & nō colle
 gistis me. Nudus, & non operuistis me.
 Infirmus & in carcere eram, & nō uisita
 stis me. Tunc respōdebūt ei & ipsi dicen
 tes: Domine, quando te uidimus esurien
 tem, aut sitientē, aut hospitē, aut nudum,
 aut infirmum, aut in carcere, & nō mini
 strauimus tibi? Tunc respōdebit illis, di
 cens: Amē dico uobis: quatenus nō feci
 stis uni de minimis his, nec mihi fecistis.
 Et ibunt hi in suppliciū aeternū, iusti ue
 ro in uitam aeternam.

Et factum est, cū cōsummasset Iesus
 sermones hos omēs, dixit discipulis suis:
 Scitis qd' post biduū pascha fit, & filius
 hoīs tradit' ut crucifigat'. Tunc cōgrega
 ti sunt principes sacerdotū & scribae & se
 niores populi in atrium principis sacer
 dotū, qui dicebat' Caipha: & cōsiliū ini
 erunt,

xxvi. *Οὐκ ἔστιν*
Μονία α.
Ζωα χχγ Α
10α *χiii +*

σοδ
 α
 σοε
 ε

σού
 α
 σού
 δ
 σού
 β
 σού
 δ
 σού
 α
 σού
 β

λένσαντο, ἵνα τὸν ἰησοῦν κρατήσωσι δόλω,
 καὶ ἀποκτείνωσιν. ελεγορ δὲ, μὴ εἴη τῆ ἑορ
 τῆ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ. * τὸ
 δὲ ἰησοῦς γενουμένου ἐν βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ σίμων
 υἱοῦ τοῦ λεπτοῦ, προσῆλθερ αὐτῷ γυνὴ ἀλα- ξβ
 βασρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου, ἣ κατέ-
 χεμερ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆ ἀνακαμένης. ἰδόν
 τες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν, λέγον
 τες. εἰς τί ἡ ἀπάλα αὐτῆ; ἠδ' αὐατο γὰρ
 τὸ τοῦ μύρου πρᾶξιμα πολλῶν, ἣ δοθῆναι
 πτωχοῖς. γνοῦς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπερ αὐτοῖς. τί
 κόπτεσθε πρὸς τὴν γυναικί; ἔργον γὰρ κα-
 λὸν ἐργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ τῶν
 πτωχῶν ἔχετε μετέαυτῶν, ἐμέ δὲ οὐ πάντο
 τε ἔχετε. * βαλῶσα γὰρ αὐτῆ τὸ μύρον τῷ
 ἐπὶ τὸ σῶματός μου, πρὸς τὸ εὐταφιάσαι με
 ἐποίησεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κη-
 ρυχθῆ τὸ εὐαγγέλιον τὸ τοῦ ὅλου τῷ κόσ-
 μῳ, λαληθήσεται ἡ ἐποίησεν αὐτῆ εἰς μνη-
 μόνωσιν αὐτοῦ. * τότε πορεύθη εἰς ἡρῶν δώ-
 δεκα, ὁ λεγόμενος ἰσκαριώτης, πρὸς
 τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπερ. τί θέλετέ μοι δοῦναι,
 καὶ γὰρ ὑμῖν πρᾶξιμα αὐτόν; οἱ ἡ ἔσκησαν αὐ-
 τῷ τριάκοντα ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζη-
 τη ἐνκαίρια ἵνα αὐτὸν πρᾶξιμα. τῆ δὲ πρώτῃ ξγ
 ἡρῶν ἀζύμων προσῆλθορ οἱ μαθηταὶ τῷ ἰη-
 σοῦ, λέγοντες αὐτῷ. ποῦ θέλας ἐτοιμάσω-
 μέν σοι φαγεῖν τὸ πάχα; ὁ δὲ εἶπερ. ὑπά-
 γετε εἰς πλὴν πόλιν πρὸς τὸν δαῖνα, ἣ εἶπα
 τε αὐτῷ. ὁ δὲ δὲ ἀσκαλῶ λέγει. ὁ καιρός
 μου ἐγγύς ἐστιν, πρὸς σε ποιῶ τὸ πάχα με-
 τὰ ἡρῶν μαθητῶν μου. ἡ ἐποίησεν οἱ μαθηταὶ
 ὡς σωέταξερ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἣ ἡτοίμασαν
 τὸ πάχα. * ὁ ψίνας δὲ γενομένης, ἀνέκετο με-
 τὰ ἡρῶν δώδεκα. ἡ ἐδοιόντων αὐτῶν, εἶπερ.
 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰς ἕξ ὑμῶν πρᾶξιμα
 με. * ἣ λυπῶμονοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν
 αὐτῷ ἕκασος αὐτῶν. μὴ τι ἐγὼ εἰμι κύριε;
 * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπερ. ὁ ἐμβάλας μετ' ἐ-
 μου ἐν τῷ τρυβλίῳ πλὴν χεῖρα, οὗτός με πα-
 ράξιμα. ὁ μὲν ἦος τῷ ἀνθρώπου ὑπάγα,
 καθὼς

erunt, ut Iesum dolo caperent, & occide-
 rent. Dicebant autē: Non in die festo, ne
 tumultus fiat in populo. Cū autē Iesus
 esset in Bethania in domo Simonis le-
 prosii, accessit ad eū mulier, habens alaba-
 strum ungueti preciosi, & effudit sup ca-
 put ipsius recumbētis. Vidētes autē disci-
 puli, indignati sunt, dicētes: Ad quid per-
 ditio hæc? Potuit enim istud unguentū
 uenundari magno, & dari pauperib⁹. Eo
 autē cognito, Iesus ait illis: Quid molesti
 estis mulieri? Op⁹ em bonū operata est
 erga me. Nā semp pauperes habetis uo-
 biscū, me uero nō semp habetis. Qd' em
 hæc unguentū hoc misit sup corp⁹ meū,
 ad sepeliendū me fecit. Amē dico uobis,
 ubicūq; p̄dicatū fuerit hoc euangeliū in
 toto mūdo, hoc quoq; qd' hæc fecit nar-
 rabit in memoriā ipsius. Tūc abiit unus
 de duodecim, qui dicebat Iudas iscario-
 tes, ad principes sacerdotum, & ait illis:
 Quid uultis mihi dare, & ego uobis tra-
 dam illū? At illi cōstituerūt ei triginta ar-
 gēteos. Et ex eo tpe quærebat opportu-
 nitatē ut eū traderet. Caterū primo die
 azymorū accesserunt discipuli ad Iesum,
 dicētes ei: Vbi uis paremus tibi ad eden-
 dum pascha? At ille dixit: Ite in ciuitatē
 ad quendam, & dicite ei: Magister dicit:
 Tempus meum prope est, apud te facio
 pascha cum discipulis meis. Et fecerunt
 discipuli sicut constituit illis Iesus, & pa-
 rauerunt pascha. Vespere autem facto,
 discumbebat cum duodecim, & edenti-
 bus illis, dixit: Amen dico uobis, quod
 unus uestrum me proditurus est. & moe-
 sti redditi uehementer, cœperunt singuli
 dicere ei: Num ego sum domine? At
 ipse respondens, ait: Qui intinxit me-
 cum manum in catino, hic me prodi-
 turus est. Filius quidem hominis uadit,
 sicut

σπβ
5
σπγ
1
σπδ
α
σπε
β
σπς
5
σπζ
δ
σπκ
5
σπθ
α
σπς
5
σπγ
δ
σπδ
α

καθώς γέγραπται πρὸ αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ τῷ
ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ ᾧ οὐδ' ὄψος τοῦ ἀνθρώπου πα
ραδίδοται, καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννή
θη ὁ ἄνθρωπος ἐκ αἵματος. * ἀποκριθεὶς δὲ ἰσ
δασ, ὁ πρῶτος αὐτῶν, εἶπερ. μή τι ἐγώ
ἐμι ξαββεὶ; λέγει αὐτῷ, σὺ εἶπας. * ἐδιδόν
των δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ ἰησοῦς τὸν ἄρτον, ἔ
ευχαρισήσας, ἔκλασεν καὶ ἐδίδοτο τοῖς μαθη
ταῖς, καὶ εἶπερ. λάβετε, φάγετε, τὸ τὸ ὄψι
τὸ σῶμά μου. * καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ
ευχαρισήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων. πίνετε
ἐξ αὐτοῦ πάντες. τὸτο γὰρ ὄψι τὸ αἷμά μου
τὸ φθὶ καὶ νῆς διαθήκης, τὸ πρὸ πολλῶν ἐκ
χωρόμηνον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. * λέγω ὑ
μῖν, ὃν μὴ πίνω ἄρα τῷ ἐκ τούτου τοῦ γεννή
ματῶ φθὶ ἁμπελὺς ἕως φθὶ ἡμέρας ἐκείνης,
ὅτ' ἂν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καὶ ὁρῶ ἐν τῇ βα
σιλείᾳ τοῦ πατρὸς μου. καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλ
θον εἰς τὸ ὄρη ἡ ἑλαιῶν. * τότε λέγει αὐ
τοῖς ὁ ἰησοῦς. πάντες ὑμεῖς σκανδαλιθήσε
σθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, * γέγραπται ἰ
σααῖα τὸν ποιμνία. καὶ διασκορπισθήσε
ται τὰ πρόβατα φθὶ ποιμνῆς. μετὰ δὲ ὁ
ἐρηθῆναι με, προἶξω ὑμᾶς εἰς πλὴν γαλι
λαῖαν. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πῆτρος εἶπερ αὐ
τῷ. εἰ καὶ πάντες σκανδαλιθήσονται ἐν σοι,
ἐγὼ ὅτι οὐδέποτε σκανδαλιθήσομαι. ἔφη αὐ
τῷ ὁ ἰησοῦς. ἀλλὴ λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ
τῇ νυκτὶ πρὶν ἂλέκτρα φωνῆσαι, τρίς ἄπαρ
νήσει με. * λέγει αὐτῷ ὁ πῆτρος. κἀν δ' ἐν με
σῶ σοι ἀποθανῆναι, ὃν μὴ σε ἀπνησώσομαι. ὁ
μοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον. * τότε
ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ ἰησοῦς εἰς χωρίον λε
γόμενον γεθσημανῆ, ἔ λέγει τοῖς μαθηταῖς,
* καθίσατε αὐτῷ ἕως ὃν ἀπελθὼν προσεύξω
μαι ἐκεῖ. καὶ πρῶτα λαβὼν τὸν πῆτρον ἔ τῆς
δύο υἱοῦς ζεβεδαῖος, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ
ἀδμονεῖν. * τότε λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. περι
λυπὸς ὄσιν ἡ ψυχή μου. ἕως θανάτου, μείνατε
ἔδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. * καὶ προελ
θὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ
προσόνχο

sicut scriptum est de illo: Vae autem ho
mini illi per quem filius hominis prodit
ur: Bonum erat ei, si natus non fuisset
homo ille. Respondens autem Iudas, qui
tradidit eum, dixit: Num ego sum rabi
bi? Ait illi: Tu dixisti. Velcentibus au
tem eis, accepit Iesus panem, & cum egis
set gratias, fregit deditq; discipulis, &
ait: Accipite, comedite, hoc est corpus
meum. Et accepto poculo, gratijs actis,
dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.
Hic est enim sanguis meus qui est novi
testamenti, qui pro multis effunditur in
remissionem peccatorum. Dico autem
vobis: non bibam posthac ex hoc fru
ctu vitis usque in diem illum, cum illud
bibam vobiscum novum in regno pa
tris mei. Et cum hymnū cecinissent, exie
runt in montem oliuarū. Tunc dicit illis
Iesus: Omnes vos scandalum patiemini
per me in ista nocte. Scriptum est enim:
Percutiam pastorem, & dispergentur
oues gregis. Postquam autem resurrexe
ro, praecedam vos in Galilaeam. Respon
dens autem Petrus, ait illi: Et si omnes
scandalum passi fuerint in te, ego tamen
nunquam scandalum patiar. Ait illi Ie
sus: Amen dico tibi, quod in hac nocte
antequam gallus cantet, ter me nega
bis. Ait illi Petrus: Etiam si oportue
rit me mori tecum, non te negabo. Si
militer & omnes discipuli dixerunt.
Tunc venit Iesus cum illis in uillam, quae
dicitur Gethsemane, & dixit discipu
lis: Sedete hic donec uadam & orem il
lic. Et assumpto Petro & duobus filijs
Zebedaei, coepit affici dolore ac mœ
stitudine. Tunc ait illis Iesus: Tristis est
anima mea usque ad mortem: Ma
nete hic & uigilate mecum: Et progres
sus pusillum, procidit in faciem suam,
f orans

Cum ye omnia noua
dant sed uobis pos
re in uocacione
bibit in hoc loco
uide amos 8
Nouum & manna
anima corporis nouum
prohibet comedere pro uobis
In regno ut regnum
paris sui resurrectione
habet proclat
In hoc in ierosolima

62

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

EVANGELIVM

προσὸν χόμην, καὶ λέγων. πᾶτες με, εἰ
 δωατόμ ὄσιμ, π̅ρ̅ελ̅θ̅έ̅τω̅ ἀπ̅ὲ̅ μ̅ς̅ τ̅ πο̅τήρι-
 ομ τῶτο, * π̅λ̅ι̅ν̅ ο̅υ̅χ̅ῶ̅ς̅ ἐγὼ θέλω, ἀλλ̅ῶ̅ς̅
 σ̅υ̅. * καὶ ἔρχεται πρὸς τὺς μαθητὰς, καὶ εὐ-
 ρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, Ἐ λέγει τῷ π̅έ-
 τρω. οὕτως οὐκ ἰχύσατε μίαν ὥραν γρηγο-
 ρῆσαι μετ' ἐμ̅ς̅, γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε,
 ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς π̅ρ̅ασ̅μ̅ό̅μ̅. * τ̅ μ̅λ̅ι̅ π̅ν̅εῦ̅
 μα π̅ρ̅ο̅θ̅υ̅μο̅μ̅, ἢ δὲ σὰρξ ἀδινής. * πάλιν ἐκ-
 δούτερος ἀπελθὼν, προσήυξατο λέγων. πᾶ-
 περ με, εἰ οὐ δάωατη τῶτο τ̅ πο̅τήριον π̅ρ̅ελ̅
 θ̅ᾶμ̅ ἀπ̅ὲ̅ μ̅ς̅, ἐὰν μὴ αὐτὸ π̅ί̅ω, γενικητῶ τ̅ θέ-
 λημά σ̅ς̅. καὶ ἐλθὼν, εὐρίσκει αὐτοὺς πάλιν
 καθεύδοντας, ἦσαν δὲ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βε-
 βαρηκνῆσθαι. καὶ ἀφίει αὐτοὺς, ἀπελθὼν πάλιν,
 προσήυξατο ἐκ τρίτου, τ̅ αὐτὸν λόγον εἰπῶν.
 * τότε ἔρχεται πρὸς τὺς μαθητὰς αὐτ̅, καὶ λέ-
 γει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύε-
 σθε, ἰδοὺ ἡ γυκερ ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 π̅ρ̅ο̅σ̅θ̅ί̅δ̅ο̅ς̅ εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν. ἐγείρε-
 σθε, ἀγῶμεν, ἰδοὺ ἡ γυκερ ὁ π̅ρ̅ο̅σ̅θ̅ί̅δ̅ῶ̅ς̅ με.
 * καὶ ἔτι αὐτῷ λαλῶντ̅, ἰδοὺ ἰσ̅δα̅ς̅ εἰς
 τ̅ ἦν δώδεκα ἥλθερ, καὶ μετ' αὐτ̅ ὄχλος πολλὸς
 μετὰ μαχαρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τ̅ ἦν ἀρχιερέ-
 ων καὶ πρεσβυτέρων τ̅ λαῶ. * ὁ δὲ π̅ρ̅ο̅σ̅θ̅ί̅δ̅ῶ̅ς̅ αὐ-
 τῶν, εἰδὼκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων, ὅμ̅ ἄμ̅ οὐλί-
 σω, αὐτὸς ὄσιμ, κρατήσατε αὐτόμ, καὶ εὐθέως
 προσελθὼν τῷ ἰησ̅ εἶπερ. χαῖρε ἑσθεῖ, καὶ
 κατεφίλησεν αὐτόμ. ὁ δὲ ἰησ̅ εἶπερ αὐτῷ.
 εταῖρε, ἐφ' ὃ πάρε, τότε προσελθόντες ἐπέβα-
 λον τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶ ἰησ̅μ̅ Ἐ κεράτκσαμ
 αὐτόμ. * καὶ ἰδοὺ εἰς τ̅ ἦν μετὰ ἰησ̅, ἐκτείνας
 τὴν χεῖρα, ἀπέσασε τὴν μάχαρσιν αὐτῶ,
 Ἐ πατάξας τὸν δ' ὄλον τῶ ἀρχιερέως, ἀφῆ-
 λεν αὐτῶ δ' ὠτίον. * τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰη-
 σ̅ς̅. ἀπόστειλόμ σου τὴν μάχαρσιν εἰς τ̅ τό-
 πον αὐτοῦ. πάντες γὰρ οἱ λαμβάνοντες μά-
 χαρσιν, ἔν̅ μαχαίρα ἀπολοῦντ̅. ἢ δοκῆς
 ὅμ̅ οὐ δάωαμα ἄρτι π̅ρ̅ο̅σ̅θ̅ί̅δ̅ῶ̅ς̅ αὐτῶ τ̅ πατέ-
 ρσιν μου, καὶ π̅ρ̅ο̅σ̅θ̅ί̅δ̅ῶ̅ς̅ μοι πλείονες ἢ δώδε-
 κα λεγιῶνας ἐγγύλων, πῶς οὐκ ἔσθω πληρωθῶσιμ
 αἰ γασ-

orans & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste. ueruntamē non sicut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad discipulos, & reperit eos dormientes, & dicit Petro: adeo non potuistis una hora uigilare mecum? Vigilate & orate, ut ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, at caro infirma. Rursus altera uice abiit, & orauit, dicens: Pater mi, si non potest hoc poculum transire à me, nisi bibam illud, fiat uoluntas tua. Et uenit, & reperit eos iterum dormientes. Erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iterum abiit, & orauit tertio, eundem sermonem dicens. Tunc uenit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite iam & requiescite, ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum. Surgite eamus, ecce appropinquauit qui me tradit. Adhuc eo loquente, ecce Iudas unus de numero duodecim uenit, & cum eo turba multa cum gladijs & fustibus, missi à principibus sacerdotum & senioribus populi. Is uero qui tradebat eum, dedit illis signum, dicens: Quicumq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Aue rabbi. Et osculatus est eum. Dixitq; illi Iesus: Amice, ad quid ades? Tunc accesserunt, & manus iniecerunt in Iesum, & ceperunt eum. Et ecce unus ex his qui erant cum Iesu, extendens manū, exemit gladium suū, & percutiens seruum principis sacerdotū, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi Iesus: Conuerte gladiū tuū in locū suū. Omnes enim qui acceperint gladiū, gladio peribunt. An putas qd' nō possum nunc rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur scriptu-

τδ
α

τε
5

τδ
α

τδ
δ
τη
β

τδ
5

τι
α

τια
5
τιβ
β
τιγ
α
τιδ
α

αι γραφαι, οτι ουτως δε γενεθαι. * εν
κεινη τη ωρα ειπεμ ο ιησους τις οχλοις, ως
επι λησιω θηληθετε μετα μαχαρωμ, η εν
ξυλων συλλαβεμ με, καθημεραμ προς υμας
εκαδιζομμ, δ'ιδασκωμ εν τω ιερω, η ουκ
εκρατησατε με. * τω δε ολον γεγονεμ,
ινα παρησθησιν αι γραφαι τω προφητω.
* τοτε οι μαθηται παντες, αφεντε αυτον
εφυγον. * οι δε κρατησαντες τον ιησυν, απηγαγον
προς καιαφαρ τον αρχιερα, ο πο ο γραμματες, η εν οι
πρεσβυτεροι σωηχθησαν. * ο δε πετρο ηκολυθη αυτω απο
μακροδου εως τ αυλης του αρχιερω, * εν
εισελθωμ εσω, εκαθητο μετα των υπηρετων
ιδων τον τελω. οι δε αρχιερω η εν οι πρεσβυτεροι, η εν
το σωεδριον ολον εζητωσιν ενδομαρτυριαν η εν
του ιησου, οπως αυτον θανατωσιν, η εν ουχενον, η
πολλω δουδομαρτυρων προσελθοντων, ουχενον. * υσε
ρον δε προσελθοντες δυο δουδομαρτυρες, ειπον.
ουτω εφη. δωσαμε καταλυσαι τον ναον του θεου,
η εν δια τριων ημερων οικοδομησαι αυτον. και
ανασας ο αρχιερες, ειπεμ αυτω. ουδεν αποκρινη,
τι ουτοι σου καταμαρτυρουν; ο δε ιησους
εισωπα η εν αποκριθεις ο αρχιερες ειπεμ
αυτω. θηροκιζω σε η εν του θεου των ζωντων,
ινα ημην ειπης, ει συ ει ο χρισος ο υιος του
θεου. λεγει αυτω ο ιησους, συ ειπας. * πλυ
λεγω ημην, απαρτι οφειθε τ υον του ανθρωπου
καθημονομ εν δεξωρ φιλωαμεις η εν
ερχομνομ επι των νεφελων του ουρανου.
* τοτε ο αρχιερες διερηξε τα ιματα αυτου
λεγωμ, οτι εβλασφημισε. * τι εν χειρα
εχομν μαρτυρων; ιδου ναυ ηκασατε
πλυ βλασφημιαμ αυτ. τι ημην δοκα; οι η
αποκριθεντες, ειπον. ενος θανατου εσι.
* τοτε ενεπισαμ εις τον προσωπον αυτου,
ενεκολαφισαμ αυτ. οι η ερραπισαμ λεγοντες
προφητισομ ημην χρισε, τις οστιμ ο πασας
σε; * ο δε πετρο εζη εκαθητο εν τη αυλη.
εν προσθηθεν αυτω μια παδισκη, λεγουσα

scriptura, quia sic oportet fieri. In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladijs & fustibus ad comprehendendum me: quotidie apud uos sedebam docens in templo, & non me coepistis. Hoc autem totum factum est ut complerentur scripturae prophetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. At illi comprehensum Iesum duxerunt ad Caipham principem sacerdotum, ubi scribae & seniores conueuerant. Petrus autem sequebatur eum procul usque ad atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris ut uideret finem. Principes autem sacerdotum, & seniores, & totum concilium querebant falsum testimonium contra Iesum, ut morti eum traderet, & non inueniebant. etiam cum multi falsi testes accessissent, non inueniebant. Nouissime autem uenerunt duo falsi testes, & dixerunt: Hic dixit: Possum destruere templum dei, & in triduo aedificare illud. Et surgens princeps sacerdotum, ait illi: Nihil respondes? Cur isti aduersum te testimonium dicunt? Iesus autem tacebat. Et respondens princeps sacerdotum, ait illi: Adiuuro te per deum uiuum, ut dicas nobis, an tu sis Christus filius dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. Veruntamen dico uobis, a modo uidebitis filium hominis sedentem a dextris uirtutis, & uenientem in nubibus caeli. Tunc princeps sacerdotum discidit uestimenta sua, dicens: Blasphemauit: quid insuper egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam eius: quid uobis uidetur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciem eius, & colaphis eum caeciderunt. Alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes: Vaticinare nobis Christe, quis est qui te percussit? Petrus uero sedebat foris in atrio, & accessit ad eum una ancillula, f 2 dicens:

λέγασα. καὶ σὺ ἦσθα μετὰ ἰησοῦ τοῦ γαλι-
 λαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάν-
 τῶν, λέγων. οὐκ οἶδα τί λέγεις. * Ἔλεθ' οὖν
 τὰ δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλ-
 λην, καὶ λέγει τῷ ἑκῆ, καὶ οὗτος ἦν μετὰ
 ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου, ὁ πάλιν ἠρνήσατο μετ'
 ὄρκου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. μετὰ μι-
 κροῦ ἢ προσελθόντες οἱ ἐσώτες, εἶπον τῷ πέ-
 τρω. ἀληθῶς καὶ σὺ ἦς αὐτῶν εἶ, ὁ ἢ ἡ λα-
 λῖάσου δὴ λόγος σε σοῖς. τότε ἤρξατο κατανα-
 θεματίζεσθαι καὶ ὁμνῆσαι, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρω-
 πον, καὶ ἐνδιέως ἀλέκτορος ἐφώνησε. * καὶ ἐμ-
 νήθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος ἰησοῦ, εἰρηκότος
 αὐτῷ, ὅτι πρὸς ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἕως ἀπὸ τῆς
 σῆμερ. καὶ ἔλεθ' οὖν ἕξω, ἔκλαυσε κτηνηῶς.
 * πρῶτα δὲ γενουμένης, συμβύλιον ἔλαβον
 πάντες οἱ ἀρχιερεῖς ὁ δὲ πρεσβύτεροι τ' λαῶν
 καὶ τοῦ ἰησοῦ, ὡς περὶ θανάτωσαι αὐτόν. * καὶ δὴ
 σάντες αὐτὸν, ἀπήγαγον καὶ πρὸς δώκαμ αὐτῷ
 ποντίου πιλᾶτου τῷ ἡγεμόνι. * τότε ἰδὼν ἔξ
 ἰσδ' ας ὁ πρῶτος αὐτὸν, ὅτι κατεκρίθη, με-
 ταμεληθείς, ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύ-
 ρια τῶν ἀρχιερέων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων λέ-
 γων. ἡμαρτηρὸν πρῶτος αἷμα ἀδῶσθαι. οἱ ἢ εἶ-
 πομ, τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄφθ. καὶ ῥίψας τὰ ἀρ-
 γύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησε, καὶ ἀπελ-
 θὼν ἀγῆγξατο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ
 ἀργύρια, εἶπον. οὐκ ἔξεσι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸ
 κορβονᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματος ὅστις, συμβύ-
 λιον δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἑξ αὐτῶν τὸν ἀλ-
 γσὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφῶν τῶν ξένοις, διὸ
 ἐκλήθη ὁ ἀγσὸς ἐκείνος, ἀγσὸς αἵματος, ἕως τῆς
 σῆμερ. τότε ἐπληρώθη ὁ ῥηθὲρ διὰ ἰερεμίας
 τοῦ προφήτου λέγοντος. καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα
 τὰ ἀργύρια πλὴν τῆς μίνας, ὅμ 11
 ἐτιμήσαντ' ἀπὸ ἰσδ' ας, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ
 εἰς τὸν ἀγσὸν τοῦ κεραμέως, καθὼς σωτέταξέ
 μοι κύριος. * Ὁ δὲ ἰησοῦς ἔσκη ἔμπροσθεν τοῦ
 ἡγεμόνος, καὶ ἐπερωτήσεν αὐτὸν ἡγεμὼν λέ-
 γων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰσδ' ας; * ὁ δὲ
 ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ. σὺ λέγεις. καὶ ἐν τῷ καταγραφῶν

dicens: Et tu cū Iesu Galilæo eras. At ille
 negavit coram omnibus, dicens: Nescio
 quid dicas. Cum autē exisset in uestibu-
 lum, uidit eum altera ancilla, & ait his
 qui erant ibi: Et hic erat cū Iesu Nazara-
 no. & iterum negavit cum iureiurando:
 Non noui hominem. Et post pusillum
 accesserūt qui stabant, & dixerūt Petro:
 Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua
 te manifestū facit. Tunc cœpit detestari
 & iurare, qd' nō nosset hominē. Et conti-
 nuo gallus cātavit. Et recordatus est Pe-
 trus uerbi Iesu, qui dixerat ei: Priusq̃
 gallus cantet, ter me negabis. & egressus
 foras, fleuit amare. Mane autē facto, xxvii
 cōsiliū inierūt omēs principes sacerdotū
 & seniores populi aduersus Iesum, ut eū
 morti traderēt. Et uinctū eū adduxerūt
 & tradiderūt pōtio Pilato præfidi. Tunc
 uidēs Iudas, q' eū tradiderat, qd' dānat⁹
 esset, pœnitētia ductus, retulit triginta ar-
 genteos principibus sacerdotū & seniori-
 bus, dicēs: Peccaui, tradens sanguinē in-
 noxium. At illi dixerūt: Quid ad nos: tu
 uidebis. Et proiectis argēteis in templo,
 recessit, & abiens laqueo se suspēdit. Prin-
 cipes autem sacerdotū acceptis argēteis,
 dixerūt: Non licet eos mittere in corbo-
 nam, quia precium sanguinis est. cōsilio
 autē inito, emerūt ex illis agrum figuli in
 sepulturā peregrinorū, quapropter uo-
 catus est ager ille, ager sanguinis, usq̃ in
 hodiernū diem. Tunc impletū est, quod
 dictum est per Hieremiam prophetam,
 dicentē: Et acceperūt triginta argenteos
 precium æstimati, quem æstimatū eme-
 runt à filijs Israël: & dederūt eos in agrū
 figuli, sicut cōstituit mihi dñs. Iesus autē
 stetit ante præsidē, & interrogauit eum
 præses, dicens: Tu es rex Iudæorum?
 Dicit illi Iesus: Tu dicis. Et cum accusa-
 retur

Handwritten notes in a cursive script, likely a commentary or translation, located at the bottom of the page.

ρῆθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν
 πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. τότε λέ-
 γει αὐτῷ ὁ πῖλᾶτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σοι κατα-
 μαρτυροῦσι; Ἐὐὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐ-
 δε ἕμ ῥῆμα, ὡς τε θαυμάζω τὸν ἡγεμόνα λί-
 αμ. * κατὰ δὲ ἑσπέρην εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπο-
 λύειν ἓνα τῶν ὀχλοῦ δέσμιον, ὃν ἠθέλον. * Ἐ-
 χομ δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον, λεγομένον
 βαρᾶββᾶμ, σωκηνωμῶν ὄνομα αὐτῶν, εἶπερ
 αὐτοῖς ὁ πῖλᾶτος. τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑ-
 μῖν, βαρᾶββᾶμ, ἢ ἰησοῦν τὸν λεγομένον χρι-
 στόν; ἠδὲ γὰρ, ὅτι διὰ φθόνου τῶν εἰδωκαμ αὐ-
 τόν. * καθηκόντος ἡ αὐτοῦ ἐπὶ τῷ βήματι, ἀ-
 πῆσατε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα, μη-
 δέμ σοι καὶ τῶν δικαίων ἐκείνων, πολλὰ γὰρ
 ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. * οἱ δὲ
 ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπασαν τὴν
 ὄχλου, ἵνα ἀτήσωνται τὸν βαρᾶββᾶμ, τὸν ἢ
 ἰησοῦν ἀπολέσωσι. ἀποκριθεὶς ὁ ἡγεμὼν,
 εἶπερ αὐτοῖς, τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπο-
 λύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον, βαρᾶββᾶμ, λέγει αὐ-
 τοῖς ὁ πῖλᾶτος. * τί οὖν ποιήσω ἰησοῦν τὸν λε-
 γόμενον χριστόν; λέγουσιν αὐτῷ πάντες.
 Σταυρωθήτω. ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη, τί γὰρ κα-
 κόρ ἐποίησεν; οἱ δὲ περιώσως ἔκραζον, λέ-
 γοντες, Σταυρωθήτω. * Ἰδὼν ὁ πῖλᾶτος,
 ὅτι οὐδὲν ὠφελῆ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνε-
 ται, λαβὼν ὕδωρ ἀπὸ κρήνης ἀπέ-
 ναντι τῷ ὄχλῳ, λέγων, ἀθῶός ἐμι ἀπὸ τῶν
 μαρτυρῶν δικαίων τούτων, ὑμεῖς ὀφείθετε ἀπο-
 κριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπερ. τὸ αἶμα αὐτοῦ
 ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. * τότε ἀπέ-
 λυσεν αὐτοῖς τὸν βαρᾶββᾶμ, τὸν δὲ ἰησοῦν
 φραγελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρω-
 θῆ. * τότε οἱ στρατιῶται τῷ ἡγεμόνι τῶν
 λαβόντες τὸν ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, σωκην-
 ωμῶν ἐπ' αὐτὸν ὄλλω πλὴν ὡσάν. Ἐκδύ-
 σαντες αὐτὸν, περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκ-
 κίνω, καὶ πλέξαντες σφάνον ἄκονθῶν,
 ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλα-
 μόν ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ γονυπετή-
 σαντες

retur à principibus sacerdotū & seniori-
 bus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pila-
 tus: Non audis quā multa aduersum te di-
 cunt testimonia? Et non respondit ei ad
 ullum uerbum. ita ut miraretur praeses
 uehemēter. In festo autem consueuerat
 praeses turbæ dimittere unum uinctum
 quem uoluissent. Habebat autem tunc
 uinctum insignem, qui dicebatur Barab-
 bas. Congregatis ergo illis, dixit Pila-
 tus: Vtrum uultis dimittam uobis, Ba-
 rabbam, an Iesum qui dicitur Christus?
 Sciebat enim, quod propter inuidiam tradi-
 disset eum. Sedente autē illo pro tribu-
 nali, misit ad eum uxor eius, dicens: nihil
 tibi cum iusto illo, multa enim passa sum
 hodie in somnis propter eum. Principes
 autem sacerdotū & seniores persuaserūt
 turbis, ut peterēt Barabbam, Iesum uero
 perderēt. Respondens autē praeses ait illis:
 Vtrū uultis uobis ē duobus dimittā? At
 illi dixerunt, Barabbam. Dixit illis Pila-
 tus: Quid igitur faciam Iesu, qui dicitur
 Christus? Dicunt ei omnes, crucifigat.
 Praeses autē ait: Quid enim mali fecit? At
 illi magis clamabant, dicētes, crucifigat.
 Videns autem Pilatus quod nihil pro-
 ficeret, sed magis tumultus fieret, acce-
 pta aqua, abluit manus corā populo, di-
 cens: Innocēs ego sum à sanguine huius
 iusti, uos uidebitis. Et respōdens uniuersis
 & super filios nostros. Tunc dimisit illis
 Barabbam, Iesum autem flagellatū tra-
 didit ut crucifigeretur, tunc milites praes-
 idis suscipientes Iesum in pratorio, con-
 gregauerūt ad eum uniuersam cohortē.
 & cum exiissent eum, circumdederunt ei
 chlamydem coccinam, & coronā de spi-
 nis cōtextā imposuerūt super caput ei⁹,
 & harundinē in dexteram eius, & genu-
 flexo

τκβ
 β
 τκγ
 δ
 τκδ
 ι
 τκε
 α
 τκς
 α
 τκζ
 ι
 τκη
 α
 τκθ
 δ

σάντες ἔμπροσθε αὐτοῦ, ἐπέαζον αὐτῷ λέ
 γοντες, καὶ ὁ βασιλεὺς ἦν ἰσραήλ. * καὶ
 ἐμπήσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλακον τὸν κάλαμον,
 καὶ ἐτυπῆσαν εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτοῦ. καὶ ὅτε
 ἐπέαζον αὐτῷ, ἔδυσαν αὐτὸν τὸν χλα
 μύδα, ἃ ἐδύσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
 καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σαυρώσαι. * ἔξερ
 χόμενοι δὲ ἕνα ἀνθρώπου κυρηναῖον, ὀνό
 ματι σίμωνα. τῷ ἦγαγόν αὐτὸν, ἵνα ἄρῃ
 τὸν σαυρὸν αὐτοῦ. * καὶ ἔλθόντες εἰς τόπον λε
 γόμενον γολγοθᾶ, ὃ ὄζει λεγόμενος κρηνὶς
 τόπος, * ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χο
 λῆς μεμιγμένον. καὶ γούσάμενος, οὐκ ἤθε
 λε πιεῖν. * σαυρώσαντες δὲ αὐτὸν, διμερίσαν
 το τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βαλλόντες κλήροισιν, ἵνα
 πληρώσῃ τὸ ῥηθὲν ὑπὲρ τοῦ προφήτου. διέμερί
 σαν τὰ ἱμάτια μου ἐαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱμα
 τισμόν μου ἔβαλον κλήροισιν. ἃ καθήκοντο ἐ
 τήρῳ αὐτοῦ ἐκεῖ. * καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆ
 κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν ἀτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην,
 οὗτος ὄζει ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶ ἰσραήλ. * τὸ
 τε σαυρῶνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί, εἷς ἐκ δε
 ξιῶν, καὶ εἷς ἐξ ἐναντιῶν. * οἱ δὲ πᾶσοι ὀνό
 μοι, ἐβλασφήμασαν αὐτὸν, κινῶντες τὰς κε
 φαλας αὐτῶν, καὶ λέγοντες, ὃ καταλύω τὸ
 ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις δοικοδομήσω, σῶ
 σορ σεαυτόν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀ
 πό τοῦ σαυροῦ. * ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμ
 παύζοντες μετὰ ἡρώδου ἡρακλεῶντος ἃ πρεσ
 βυτέρων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσον, ἐαυτὸν οὐ
 δάωται σῶσαι. εἰ βασιλεὺς ἰσραήλ ὄζει, κα
 ταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σαυροῦ, καὶ πεισέσωμεν
 αὐτῷ. ἃ ἐποιθεῖν ἐπὶ τὸν θεόν, ἔυσάδω νῦν
 αὐτὸν, εἰ δέλει αὐτόν. εἰπε γὰρ, ὅτι θεὸς εἰμι
 υἱός. * τοῦ αὐτοῦ καὶ οἱ λησταί οἱ σωσαυρωθέν
 τες αὐτοῦ, ὠνείδισον αὐτόν. * ἀπὸ δὲ ἕκτης
 ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν
 ἕως ὥρας ἐνάτης. * περὶ ἧ τὴν ἐνάτην ὥραν
 ἀνεβόησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων.
 ἡλεὶ ἡλεὶ, λαμᾶ σαβαχθανί, τῷ ἔσιμ, θεέ μου,
 θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες, τίνες δὲ
 ἦν

flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave rex Iudæorū. Et cum expuissent in eum, acceperunt harundinē, & percutiebant caput eius. Et postq̄ illuissent ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum uestimētis suis, & abduxerunt eum ut crucifigerent. Exeuntes autem inuenērunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem. hunc adegerūt, ut tolleret crucē eius. Et uenerunt in locum, qui dicitur gollgotha, quod est caluarie locus. Et dederunt ei acetum bibere cum felle mixtum. & cum gustasset, noluit bibere. Postq̄ autem crucifixerūt eum, diuiserūt uestimenta eius, sorte mittentes, ut impleret quod dictum est per prophetā: Diuiserunt sibi uestimēta mea, & super uestem meam miserunt sortem. Et sedentes seruabant eum ibi. & imposuerūt super caput eius causam ipsius scriptam: Hic est Iesus rex Iudæorū. Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones, unus à dextris, & alter à sinistris. Prætereuntes autem conuicia iaciebant in eum, mouentes capita sua, & dicētes: Tu ille qui destruebas templum, & in triduo ædificabas: serua te metipsum. si filius dei es, descēde de cruce. Similiter & principes sacerdotum, illudentes cum scribis & seniorib⁹, dicebant: Alios seruaui, seipsum nō potest seruare. Si rex israel est, descēdat nunc de cruce & credemus ei. Confidit in deo, liberet eum nunc si uult eum. Dixit enim, filius dei sum. Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei. À sexta autem hora tenebræ factæ sunt super uniuersam terram usq̄ ad horam nonam, & circa horam nonam clamauit Iesus uoce magna, dicens: Eli eli lama sabachthani: Hoc est, Deus meus, deus meus, cur deseruisti me? Quidam autem illic

τμβ
 β
 τμγ
 α
 τμδ
 β
 τμε
 τμς
 β
 τμζ
 σ
 τμκ
 α
 τμθ
 α
 τν
 σ
 τμα
 ι

ἦν ἐκεῖ ἐσώτων ἀκόντων, ἔλεγον, ὅτι ἡλί
 αμ φωνεῖ οὗτος. * καὶ εὐθέως δρασμῶν εἰς θζ
 αὐτῶν, καὶ λαβῶν σπόγγον, πλῆσας τε ὄ
 ξυς, καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν.
 οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, ἄφες, ἵδωμεν εἰ ἔρχεται
 ἡλίας σώσων αὐτόν. * οὗ δὲ ἰησοῦς πάλιν
 κρᾶξας φωνῆ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα.
 * καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη
 εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, * καὶ ἡ γῆ ἐσει
 σθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνη
 μεῖα ἠνεώχθησαν, Ἐπολλὰ σώματα ἦν κε
 κοιμηθῶν ἁγίων ἠγέρθησαν, καὶ ἔξελθόντες
 ἐκ τῶν μνημείων μετὰ πλὴν ἔγερσιν αὐτῶν, εἰ
 σήλθομεν εἰς πλὴν ἁγίαν πόλιν, Ἐνεφανήθη
 σαρ πολλοῖς. * οὗ ἑκατόνταρχος ἔτι με
 τ' αὐτῶν τρεῖς ἄλλοι, ἰδόντες τὴν σεισ
 μὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφοδρῶς,
 λέγοντες, ἀληθῶς διεξ ἡμῶν οὗτος. * ἦσαν
 δὲ ἐκεῖ γυναικες πολλαί, ἀπὸ μακρόθεν θεω
 ρούσαι, αἱ τινες ἠκολούθησαν τῷ ἰησοῦ ἀπὸ
 φηι γαλιλαίας, διακονῆσαι αὐτῶν, ἐν αἷς ἦν
 μαρία ἡ μαγδαληνή, καὶ μαρία ἡ τῶν ἰακώ
 βου, καὶ ἰωσή μητὴρ, καὶ ἡ μητὴρ τῶν υἱῶν
 ζεβεδαίου. * οφείας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄν
 θρωπος κλιμακίου ἀπὸ ἄριμαθαίας, τὸ ὄνομα
 ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθητὴς τῷ ἰησοῦ. οὗ
 τῶν προσελθὼν τῷ πιλᾶτῳ ἠτήσατο τὸ σῶ
 μα τοῦ ἰησοῦ. τότε ὁ πιλᾶτος ἐκέλευσε ἀ
 ποδοῦναι τὸ σῶμα. * καὶ λαβῶν τὸ σῶμα ὁ
 ἰωσήφ, ἐνετύλιξε αὐτὸ σινδῶνι καθαρῶ, ἔθηκε
 κερ αὐτὸ ἐν τῷ κοινῶ αὐτῶ μνημείῳ, ὃ ἐλατὸ
 κησεν ἐν τῇ πέτρῳ, καὶ προσκυλίσας λίθον
 μέγαν τῇ θύρῳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. * ἦν
 δὲ ἐκεῖ μαρία ἡ μαγδαληνή καὶ ἡ ἄλλη μα
 ρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. * τῇ δὲ
 ἐπαύριον ἦτις ὄσι μετὰ πλὴν πρῶσκυλίνω, σωή
 χθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς
 πιλᾶτον, λέγοντες, κύριε, ἐμνήσθημεν, ὅτι
 ἐκεῖνος ὁ πλάνης εἶπερ ἔτι ζῶν, μετὰ ἑξῆς ἡ
 μέρας ἐγείρομαι, κέλευσον δὴν ἀσφαλιθῆ
 ναί τῳ τάφῳ ἕως τῆ τρίτης ἡμέρας, μήποτε
 ἐλθόντες

illicitantiū, cū audissent, dicebant: Helia
 uocat iste. Et cōtinuo currēs unus ex eis,
 cū acceptā spongiam impleffet aceto, im
 posuit harundini, dabatq; ei ut biberet.
 Cæteri uero dicebant: sine, uideam⁹ an
 ueniat Helias liberaturus eū. Iesus autē
 cum iterū clamasset uoce magna, emisit
 spiritū. Et ecce uelum tēpli scissum est in
 duas partes à summo usq; ad imum. &
 terra mota est, & petræ scissæ sunt, & mo
 numenta aperta sunt, & multa corpora
 sanctorū, qui dormierant, surrexerūt. &
 egressi è monumētis post resurrectionē
 eius uenerūt in sanctā ciuitatē, & appa
 ruerunt multis. Centurio, uero & qui cū
 eo erant custodientes Iesum, uiso terræ
 motu, & his quæ facta fuerant, timuerūt
 ualde, dicentes: Vere filius dei erat iste.
 Erant autē ibi mulieres multæ, è longin
 quo spectantes, quæ secutæ fuerāt Iesum
 à Galilæa, ministrātes ei: inter quas erat
 Maria magdalene, & Maria Iacobi, &
 Iose mater, & mater filiorum Zebedæi.
 Cū autē uespera facta esset, uenit homo
 diues ab Arimathæa, nomine Ioseph,
 qui & ipse discipulus fuerat Iesu. hic ac
 cessit ad Pilatū, ac postulauit corp⁹ Iesu.
 Tunc Pilatus iussit reddi corpus. Et cum
 accepisset corpus Ioseph, inuoluit illud
 sindone munda: posuitq; illud in monu
 mento suo nouo, quod exciderat in pe
 tra: & aduoluto saxo ingenti ad ostium
 monumenti, abijt. Erat autem ibi Maria
 magdalene & altera Maria, sedētes con
 tra sepulchrum. Postero autem die quæ
 sequit⁹ parasceuen, conuenerūt principes
 sacerdotū & pharisæi ad Pilatum, dicen
 tes: Domine, recordati sumus, quod im
 postor ille dixit adhuc uiuens: post tres
 dies resurgam, iube ergo muniri sepul
 chrum usq; in diem tertium, ne quando
 f 4 ueniant

ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψασιν αὐτὸν,
 Ἐἰπὼσι μὲν λαῶν, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,
 Ἐἶσα ἢ ἐχάτη πλάνη χεῖρων φθὶ πρώτης.
 ἔφη αὐτοῖς ὁ ποιλάτῳ. ΕΧΕΤΕ ΚΕΣΩΔΙΑ
 αμ. ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. οἱ
 δὲ φοβηθέντες, ἠσφάλισαν τὸν τάφον,
 σφραγίσαντες τὸν λίθον, μετὰ φθὶ κέσωδίας.
 τρβ
 α *Οὐδὲ δὲ σαββάτων τῆ ἐπιφωσκούσῃ, εἰς μί
 αμ σαββάτων, ἥλθεν μαρία, ἢ μαγδαλη-
 νή, καὶ ἢ ἄλλη μαρία, θεωρήσαι τὸν τάφον.
 καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος
 γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν
 ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ φθὶ θύρας, καὶ ἐκά-
 θητο ἐπάνω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀ-
 στραπὴ, καὶ ὁ ἐνδύμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χι-
 ῶν. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσειόθησαν οἱ τι-
 μοῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. ἀποκρι-
 νείσ δὲ ὁ ἄγγελος εἶπερ ταῦς γυναιξί,
 μὴ φοβῆσθε ὑμᾶς, οἶδα γὰρ ὅτι ἰησοῦς, τὸν
 ἔσαυρωμένον ζητεῖτε, οὐκ ἔστι ὧδε. ἠγέρ-
 θη γὰρ καθὼς εἶπερ. δεῦτε ἰδετε τὸν τόπον
 ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος, Ἐταχὺ φοβηθεῖσαι
 εἶπατε τῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ
 τῶν νεκρῶν, Ἐἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς πλὴν
 γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτόν ὄψεσθε. ἰδοὺ εἶπορ
 ὑμῖν. καὶ ἐξελθῶσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνη-
 μείου μετὰ φόβου Ἐχαρᾶς μεγάλης, ἔδρα-
 μορ ἀπαγγεῖλαι τῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὡς ἡ
 ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
 καὶ ἰδοὺ ἰησοῦς ἀπῴτησερ αὐταῖς, λέγων.
 χαίρετε. αἱ δὲ προσελθῶσαι, ἐκράτησαν αὐ-
 τοῦ τῶν πόδας, Ἐπροσκύνησαν αὐτῶν. τότε
 λέγει αὐταῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ φοβῆσθε. ὑπάγει-
 τε, ἀπαγγεῖλατε τῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλ-
 θωσιρ εἰς πλὴν γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ με ὄψοντες.
 φοβηνομένων ἡ αὐτῶν, ἰδοὺ τινες φθὶ κέσω-
 δίας ἐλθόντες εἰς πλὴν πόλιν, ἀπήστειλαν τῖς
 ἀρχιερεῦσιρ ἅπαντα τὰ γενόμενα, καὶ συνα-
 χθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συνέβησαν τε-
 λαβόντες, ἀργύρια ἵκανὰ ἕδωκαν τῖς στρατι-
 ωταῖς, λέγοντες. εἶπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
 νυκτὸς

ueniant discipuli eius, & furentur eum:
 dicantq̄ plebi, surrexit à mortuis: & erit
 nouissimus error peior illo priore. Ait
 illis Pilatus: Habetis custodiam: Ite, mu-
 nite sicut scitis. Illi autem abeuntes, mu-
 nierunt sepulchrum, obsignato lapide,
 adhibitis custodibus.

Vespera autē sabbatorū, quæ lucefcit XXVIII
 in unā sabbatorū, uenit Maria magda-
 lene & altera Maria, ut uiderent sepul-
 chrum. Et ecce terræmotus factus est ma-
 gnus. Angelus em̄ dñi descēdit de cælo:
 & accedens, deuoluit lapidē ab ostio, se-
 debatq̄ super eum. Erat autē aspectus
 eius sicut fulgur, & uestimentū eius can-
 didum sicut nix. Præ timore autem eius
 concussi sunt custodes, & facti sunt uelut
 mortui. Respōdens autem angelus, dixit
 mulieribus: Nolite timere uos. scio enim
 quod Iesum, qui crucifixus est, quæritis,
 non est hic. surrexit em̄ sicut dixit. Veni-
 te, uidete locū ubi positus erat dñs. Et ci-
 to euntes dicite discipulis ei⁹, qd' surrexit
 à mortuis, & ecce præcedit uos in Gali-
 læam, ibi eum uidebitis, ecce dixi uobis.
 Et digressæ celeriter à monumento cum
 timore & gaudio magno, currebant ut
 renunciarent discipulis eius. Cum autem
 issent ad renunciandum discipulis eius,
 & ecce Iesus occurrit illis, dicens: Auete.
 Illæ autem accesserunt & tenuerūt pedes
 eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis
 Iesus: Nolite timere: Ite renunciate fra-
 tribus meis, ut eant in Galilæam, & ibi
 me uidebunt. Quæ cum abissent, ecce
 quidam è custodibus uenerunt in ci-
 uitatem, ac renunciauerunt principibus
 sacerdotum omnia quæ acciderant. &
 congregati cum senioribus, consilio ha-
 bito, pecuniam copiosam dederunt mi-
 litibus, dicētes: Dicite quod discipuli eius
 nocte

νυκτὸς ἐλθόντες, ἐκλεψάμ' αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένῳ, καὶ εἰς ἄκρῳ τῷ τοῦ ἡγεμόνου, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνοσ' ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ δι' ἐφ' ἡμέρας ὁ λόγος οὗτος πρὸς ἰσραήλ. οἱ δὲ ἐνδέκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς πλὴν γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύκωσαν αὐτῷ, οἱ δὲ ἐδίεσαν. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων, ἐδόθη μοι πᾶσα δυνάμις ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βάπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνεταλάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως συντελείας τοῦ αἰῶνος.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ
ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓ
ΓΕΛΙΟΥ.

nocte uenerint, & furati sint eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit sub praeside, nos persuadebimus ei, & securos uos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt sicut erant edocti. & diuulgatus est hic sermo apud Iudaeos usq; in hodiernum diem. Undecim autem discipuli abierunt in Galilaeam, in montem ubi constituerat illis Iesus. Et cum uidissent illum adorauerunt eum, quidam autem dubitauerunt. Et accedens Iesus, locutus est eis dicens: Data est mihi omnis potestas in caelo & in terra. cuntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quaecunq; praecipui uobis. Et ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad summationem saeculi.

EVANGELII SECUNDVM
MATTHAEVM,
FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΚΑΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΝ

Αρκος μαθητής και έρμηνευτής πέτρου, καθώς τω πέτρω δέχνηομυλνσ ακήκοι, πρσκληθεις εν τῆ ρώμη πρσ τ' αδελφωμ, βραχυ σωεταξερ ευαγγελιομ. ω πρ εν τυχωμ πέτρω εδοκίμασε, η τῆ εκκλησία αναγνωσθησόμενον αυθεντίσας δξεδω κε, καθσ σωεγραφα κλήμης εν τω έκτω τ' υποτυπώσεωμ λόγω. και παπίας ίε ραπολίτης επίσκοπος μέμνη τστου τ' μάρκου. η πέτρος εν τῆ πρώτη επισολῆ, επονόμεια βα βυλωνος, εικονικως ρώμω σκμαίνωμ. Απάζετη υμάς φκσίμ η εν βαβυλωνι σω τῆ εκλεκτῆ, η εν μάρκω δ' έμους υός. πρσ λαβωμ τοιγαρωμ δ' ευαγγελιομ οπρ αυτος σωεταξε, καταλαμβάνη πω άιγυπτορ, η εν πρωτος εν αλεξανδρεία ιησωμ χρισωμ κηρύπωμ, κατεσάπα εκκλησίαμ. τοσαύ τη παιδένσει η βίου καρτερία δ' έπρεφερ, ωστε πάντας τ' ακολουθούστας τω χρισω έπειδ τῆ τστου διαγογῆ. οθερ C' ωίλωμ δ' τ' ισθαύωμ έλλογιμώτατε, ορωμ εν αλεξανδρεία πρωτλω εκ κλησίαμ εν ισθαύουσασ, ωσανείεις επανωμ τω οικείου έθνους, βίβλωμ πρ τ' τστωμ διαγωγῆς σωεγραφατο. η ωσπερ λουκάς δ' ηγετη τ' εν ιεροσολύμοις πισεύσαντας πάντα εχικέναι κοινα, ουτς κηκῆνος οπρ εν αλεξανδρεία επι μάρκου τ' διδασκάλου έώρα γινόμωμ, τῆ μνήμη πρ έδω κε. τελουήσας η τω ο γδωμ τω νέρονος έτει, απετέθη εν αλεξανδρεία. διαδεξαμυλνσ αυτη ανανίσ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΑΚΤΟΥ.

Ο Μ' μάρκου ευαγγελιομ μετὰ δέκα έτη τ' χρισω αναλήφωσ σωεγραφα εν ρώμη. ημ μλ ε' ουτος ο μάρκος πέτρω μαθητής, ομ υομ αυτω ο πέτρος ονομάξα πωνυματ' εκομ πάντως. εκλεθτο δε η εν ιωάννης. ανεπίος δε βαρνάσα. αλλά C' παύλου συνέκδικμος. τέως μλνρι πέτρω σωλω τὰ πλεσα, C' εν ρώμη σωλω. η τήσαντ' οω αυτωμ οι εν ρώμη πωσοί, μη μόνομ άγραφωσ κηρύσασμ, αλλά η εν γραφωσ εκθέδτ' τ' κατὰ χρισωμ πρσματίαμ. μδλις οω πωθεεις σωεγραφα. τω η πέτρω απεκαλύφθη πρσ θεσ, οω μάρκος σωε γραφερ ευαγγελιομ. ιδωμ οω η επιβεβαιώσασ ωσ ακηθές, έιτα η εν επίσκοπη αυτημ απεσαλεμ εις άιγυπτορ. ενθα δ' η εν κηρύξασ εν αλεξανδρεία τε εκκλησίαμ συσκηάμωμ, τῆς πρσ τω μεσημ βρηω κλίμαα πάντας έφώτισεμ. Εσιμ οω ο χαρακτῆρ τ' ευαγγελίου σαφῆς, η ουδερ έχωμ πρσινε νοκμύωμ. χεδόμ τε η C' πάντα τω ματθαίω σωεχεχωμ ο πρωμ ευαγγελισῆς, πλιν οσομ ο ματθαίος πλατύτρος, η εν οω δ' μλ ματθαίος τ' κατὰ σάρκα γεννήσεωσ τω κυρίω εν αρχῆ μνημονεύεσ, ουτρε η απ τω προφήτου ηρξατο ιωάννου. οθερ τινές ει C' πρ τ' υγιότερομ δοκῆ, ριστόμ τι νόημα έι πομ επι τῆς ευαγγελισαίς, ο επι τ' χρομβίμ καθήμωος θεός, α τεξαπρσσωπα η γραφή λείεσ, πρ ε δωκεμ ημτμ τεξάμορφωμ τ' ευαγγελιομ εν τ' πνεύμαα σωεχομωμ. ωσπερ οω τὰ χερουβίμ εκασομ, εν μλ πρσσωπη έιχεμ ομοιομ λείονι, έτερομ η ανθρωπω, η έτερομ αετῶ, η εν έτερομ μόχω, ου τωσ C' η τω ευαγγελικου κηρύγματς πρσματία. τὸ μλ κατὰ ιωάννω ευαγγελιομ, έχη λεοντοπρσ σωπη, βασιλικαμ ε' ο λείωμ, C' η γεμονικόμ δξιμ. ομοίωσ οω C' ο ιωάννης απ τω βασιλικου η εν δει σωοικου αξιωματς τ' θεότῆς τω λόγου ηρξατ, ειπωμ, εν αρχῆ ημ ο λόγος, C' ο λόγος ημ πρσ τ' μ θεόμ, τὸ η κατὰ ματθαίωμ, ανθρωποπρσσωπομ, απ η τ' κατὰ σάρκα γεννήσεωσ η εν ανθρωπησεί τω λόγου ηρξατ. τὸ δε κατὰ μάρκου, αετῶ πρσκαζόμελωμ, απ ε' πρσφήτου ηρξατ τ' ιωάννου. η δε πρσφήτικῆ χάρις πρσραλικῆ οωσα C' οξείωσ τὰ πόρρω βλεπουσα, αετός δξι. φασί γρ τ' αετμ δευ διεκείασμ είναι, ωστε C' μόνομ εκ τῶ άλλωμ ζωωμ πρσ τὸμ ήλιομ δάωαδτ' ατενίζημ μη καμύ οντα. μόχω δε ομοιομ τ' κατὰ λουκάμ, δ' ίοτι απ οφί ιερατείας τω ζαχαρίου ηρξατ, υπερ τῶ αμαρτιωμ τω λαου θυμιώντ' C', μόχος δε ημ ο θυόμελωσ τότε. αρχεταμ οω ο μάρκω τω ευαγγελίου απ οφί τω πρσδρόμου διαγωγῆς η εν ενδείξωσ, άκουε οω τί φκσίμ.

ευαγγέλιου

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ
ΜΑΡΚΟΝ.

EVANGELIUM SECUNDUM
MARCVM.

ΡΧΗ ΤΩ
ΕΥΑΓΓΕ
ΛΙΟΝ ΙΗ
ΣΩ ΧΡΙ
ΣΤΟΥ
ΚΥΡΙΟΥ
ΚΑΙ
ΜΕΣΤΗ
ΡΟΝ

Nitium euange-
lij Iesu
Christi filij dei,
sicut scri-
ptum est
in pro-
phetis:

φίτασε. Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγε-
λόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατα-
σκυιάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. * φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε
τὴν ὁδὸν κυρίου, ἑυθείας ποιεῖτε τὰς τρί-
βους αὐτοῦ. * Ἐρχέτο ἰωάννης βαπτίζων ἐν
τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα με-
τανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἔξει-
πορεύοντες πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα,
καὶ οἱ ἱεροσολυμίται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ
ἠθρολογῶντες τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ ὁ ἰωάννης ενδεδυμένος
 τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερμα-
τίνην περὶ τὴν ὀσφῶν αὐτοῦ, ἐδίωκεν ἅ-
μαρτίας καὶ μέλι ἄγριο, καὶ ἐκήρυκε λέ-
γων. * ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου,
οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς κύβητα ἵνα ὑποδύωμαι τὰ ἰμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. ἐγὼ
μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει

Ecce ego mitto nuncium meū ante
faciem tuam, qui præparabit uiam
tuam ante te. Vox clamantis in de-
serto: Parate uiam domini, rectas fa-
cite semitas eius. Baptizabat Ioan-
nes in deserto, prædicans baptismū
pœnitentiæ in remissionem pecca-
torum. Et egrediebantur ad eum
tota Iudæa regio, ac Hierosolymi-
tæ, & baptizabantur omnes ab il-
lo in Iordane flumine, confitentes
peccata sua. Erat autem Ioannes
uestitus pilis cameli & zona pel-
licea circa lumbos suos, uescebaturq;
locustis ac melle syluestri, & præ-
dicabat, dicens: Venit is qui fortior
est me post me, cuius non sum ido-
neus ut procumbens soluam cor-
rigiam calciamentorum. Ego qui-
dem baptizauī uos aqua, ille uero
baptizabit

βαπτίσθη ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ· καὶ ἐγγύε
 το ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν ἰησοῦς
 ἀπὸ ναζαρεθ γαλιλαίας, * ὁ βαπτίσθη
 ὑπὸ ἰωάννου ἐν ὄρδανῃ· καὶ εὐθέως ἀνα
 βάνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν χιζομύσας
 πύς οὐρανός, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν
 καταβάνον ἐπ' αὐτόν· καὶ φωνὴ ἐγγύετο ἐκ
 οὐρανῶν· σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν
 ᾧ εὐδόκησα. * καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα αὐτὸν
 ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον· καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ
 ἐρήμῳ ἡμέρας πεσάρακοντα, περὰ τὸ μῆκος
 ὑπὸ τοῦ σατανᾶ, * καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ
 οἱ ἄγγελοι διακόνου αὐτοῦ. * μετὰ δὲ τὸ
 πρὸς ἀποθνήσκειν ἰωάννου, ἦλθεν ἰησοῦς εἰς τὴν
 γαλιλαίαν, * κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βα
 σιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων· ὅτι πληρώθη
 ὁ καιρὸς, ἔγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, με
 τανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. πε
 रिπατῶν δὲ πρὸς τὴν θάλασσαν γαλιλαί
 ας, εἶδεν σίμωνα καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν
 αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβλητρα ἐν τῇ θα
 λάσσῃ, ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς, * καὶ εἶπερ αὐτοῖς
 ὁ ἰησοῦς· δεῦτε ὀπίσω μου, ἔσθε ψαρεύοντες
 μετὰ ἐμοῦ εἰς ἀνδρῶπων· καὶ εὐθέως ἀφέντες
 τὰ δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. * καὶ
 προσῆλθεν ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν ἰάκωβον τὸν
 πατέρα τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννου τὸν ἀδελφὸν αὐ
 τοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ
 δίκτυα, καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς. ὁ ἀφέν
 τις τὸν πατέρα αὐτοῦ ζεβεδαίου ἐν τῷ πλοίῳ
 μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.
 * καὶ εἰσπορεύοντες εἰς καπερναοῦμ· καὶ εὐθέ
 ως τοῖς σάββασιμ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγω
 γὴν, ἐδίδασκεν. * καὶ ἐξεπλήσθησαν ἐπὶ τῇ
 διδασκίᾳ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς
 ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.
 * καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ὁ
 οὗτος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραζε λέ
 γων· τί ἡμῖν σοὶ ἰησοῦ ναζαρενέ; ἦλ
 θεις ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδ' ἀσε τίς εἶ, ὁ ἅγιος
 θεὸς. ὁ ἐπιτίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, λέγων·
 σιωπήθητι

baptizabit uos spiritu sancto. Et factum
 est in diebus illis, uenit Iesus à Naza
 reth Galilææ, & baptizatus est à Ioan
 ne in Iordane. Et statim cum ascende
 ret ex aqua, uidit diffindi cœlos, & spi
 ritum quasi columbam descendentem
 super illum. Et uox facta est de cœlis:
 Tu es ille filius meus dilectus, in quo
 mihi bene complacitum est. Et conti
 nuo spiritus illum expellit in desertum,
 & erat illic in deserto dies quadraginta,
 & tentabatur à satana, eratq; cum feris,
 & angeli ministrabant illi. Postquam
 autem comprehensus esset Ioannes, ue
 nit Iesus in Galilæam, prædicans euan
 gelium regni dei, & dicens: Impletum
 est tempus, instatque regnum dei, resi
 piscite & credite euangelio. Cum am
 bularet autem iuxta mare Galilææ, ui
 dit Simonem & Andream fratrem eius,
 iacentes retia in mare, erant enim pisca
 tores. Et dixit eis Iesus: Sequamini me,
 & faciam ut efficiamini pisces ho
 minum. Ac protinus relictis retibus
 suis, secuti sunt eum. Et progressus illinc
 pusillum, uidit Iacobum filium Zebe
 dai, & Ioannem fratrem eius, qui & ipsi
 in nauí reconcinnabant retia, statimque
 uocauit illos. Et illi relicto patre suo Ze
 bedæo in nauí cum mercenarijs, secuti
 sunt eum. Et ingrediuntur Capernaum,
 & statim sabbatis ingressus in synago
 gam docebat. Et stupebant super do
 ctrina eius. Erat enim docens eos tan
 quam auctoritate præditus, & non sicut
 scribæ. Et erat in synagoga eorum homo
 obnoxius spiritui immundo, & exclama
 uit, dicens: Ah, Quid rei nobis tecum est
 Iesu Nazarene? Venisti ad perdendum
 nos? Noui te qui sis, nimirum ille san
 ctus dei. Et increpauit illum Iesus, dicēs:
 Obmutescē

φιμώθητι καὶ ἐξέλθε ἐξ αὐτοῦ· καὶ παραῤῥαμ
 αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαμ φωνῆ
 μεγάλη, ἐξῆλθεμ ἐξ αὐτοῦ. καὶ ἐθαμβήθησαν
 πάντες, ὥστε συζητῆμ πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες· τί
 ὄζει τοῦτο; τίς ἢ διδάχῃ ἢ καυῆ αὐτῆ;
 ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ πῶς πνεύμασι πῶς
 ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῶ;
 ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοή αὐτοῦ ἐνδύς εἰς ὄλιον τῆ
 πρὶ χωρὸν φιλί γαλιλαίας. * Ἐθεώως ἐκ φιλί
 συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθομεν εἰς πλὴν οἰκίαν
 σίμωνος καὶ ἀνδρέου μετὰ ἰακώβου καὶ ἰωάννου.
 ἡ δὲ πνευθεῶς σίμωνος κατέκειτο πυρεσσουσα,
 καὶ ἐνδύως λέγουσιν αὐτῶ πρὶ αὐτῶν φιλί.
 καὶ προσελθὼν ἤγαγεν αὐτὴν, κρατήσας
 φιλί χερσὸς αὐτοῦ, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς
 ἐνδύως, καὶ δεικνόντες αὐτῶς ὁφίαις δὲ γενομῶν,
 ὅτε ἐδύ ἡ ἡλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν
 πάντες τὸς κακῶς ἔχοντας, καὶ τὸς δαιμονιζομῶνους.
 καὶ ἡ πόλις ὄλη ἐπισσηγμένη ἦν πρὸς
 πλὴν δύραν, καὶ ἐδεράπθυσεν πολλοὺς
 κακῶς ἔχοντας πικρῶν νόσων, * Ἐδαιμόνια
 πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ ἦφτε λαλῆμ τὰ
 δαιμόνια, ὅτι ἤδασαμ αὐτόμ. * καὶ πρὸ
 ἐννεχομ λίαν ἀνασῶς ἐξῆλθε, καὶ ἀπῆλθε
 ὁ ἰησοῦς εἰς ἔρημον τόπον, καὶ κειρὸν
 προσήχετο. καὶ κατεδίωξαμ αὐτὸν ὁ σίμων,
 καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐυρόντες αὐτόμ, λέγουσιν
 αὐτῶ· ὅτι πάντες ζητοῦσιν σε. καὶ λέγει αὐτῶς·
 ἄγωμ εἰς τὰς ἐρημίας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ
 ἐκεῖ κηρύξω, εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα.
 καὶ ἡμ κηρύσσω ἐν ταῖς συναγωγαῖς
 αὐτῶν, εἰς ὄλιον πλὴν γαλιλαίας, καὶ τὰ
 δαιμόνια ἐκβάλλωμ. * καὶ ἔρχεται πρὸς
 αὐτόμ λεπρὸς πρὸς ἀκαλῶν αὐτόμ, καὶ
 γονυπετῶν αὐτῶ, καὶ λέγων αὐτῶ· ὅτι ἐὰν
 θέλῃς, δύναμαι καθαρίσαι σε. ὁ δὲ ἰησοῦς
 ἀποχρῆσας αὐτῶ, ἐκτείνας πλὴν χεῖρα, ἤψατο
 αὐτόμ, καὶ λέγει αὐτῶ· θέλω, καθαρίσθητι. καὶ
 ἐπιπύοντες αὐτῶ, ἐθεώως ἀπῆλθεμ ἀπ' αὐτοῦ
 ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. καὶ ἐμβριμκσάμνος
 αὐτῶ, ἐθεώως ἐξέβαλεμ αὐτόμ. καὶ λέγει αὐτῶ· ὅρα
 μηδενί

Obmutescet & exi ab homine. Et cum discerpisset eum spiritus immundus, exclamassetq; uoce magna, exiit ab eo. Et obstupuerunt omnes, ita ut conquirent inter se, dicentes: Quid est hoc? Quae doctrina noua haec? quia cum auctoritate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei? Emanauit autem fama eius statim in totam undiq; regionem Galilaeae finitimam. Et protinus e synagoga egressi, uenerunt in domum Simonis & Andreae cum Iacobo & Ioanne. Socrus autem Simonis decumbabat febricitans, & continuo dicunt ei de illa. Et accedens erexit eam, apprehensa manu eius, & reliquit eam febris ilico, ac ministrabat eis. Vespero uero, cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, & qui a daemoneis agitabantur. Et ciuitas tota congregata erat ad hostium, & sanauit multos qui aegrotabant uarijs morbis, & daemonia multa eiciebat: & non sinebat loqui daemonia, quod ipsum nossent. Et mane multa adhuc nocte cum surrexisset egressus est, & abiit Iesus in desertum locum, ibique orabat. & persecutus est eum Simon, & qui cum illo erant. & cum inuenissent eum, dicunt ei: Omnes te quaerunt. Et ait illis: Eamus in proximos uicos, ut & ibi praedicem: In hoc enim egressus sum. Et praedicabat in synagogis eorum, in tota Galilaea, & daemonia eiciebat: Et uenit ad eum leprosus deprecans eum, eique ad genua accidens, ac dicens illi: Si uis potes me mundare. Iesus autem misertus, protensa manu, tetigit illum, & dicit ei: Volo, mundus esto. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est: Et comminatus ei, statim emisit illum, dicens ei: Vide

ne cui

15

15

15

15

μηδενὶ μηδὲν εἶπες, ἀλλὰ ὑπάγε, σεαυ-
 τὸν δέξομαι ἑρῆ, καὶ προσέειπεν πρὶ τῷ
 καθαρισμῷ σου, ἃ προσέταξε μωσῆς εἰς
 μαρτύριον αὐτοῖς. * ὁ δὲ ἐξελθὼν, ἤρξα-
 το κηρύσσειν πολλὰ, καὶ διαφημίσει τὸν λό-
 γον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δυνάσασθαι φανε-
 ρῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἐξῶ ἐν ἐρη-
 μίοις τόποις ἦν, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν
 πανταχόθεν. * καὶ πάλιν εἰσῆλθον εἰς
 καπέρναουμ δι' ἡμερῶν, καὶ ἠκούσθη ὅτι
 εἰς οἶκον ἐσὶ, καὶ εὐθέως συνηχθησαν πολ-
 λοι, ὥστε μηκέτι χωρεῖν, μηδὲ τὰ πρὸς πλὴν
 δύραμ, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Ἐξ-
 χοντα πρὸς αὐτὸν πᾶσαι τικὸν φέροντες,
 αἰσρόμωρον ὑπὸ πτεσάρων. καὶ μὴ δυνάμε-
 νοι προσεγγίσειν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπει-
 σέγασαν πλὴν σεργίλῳ ὅπερ ἦν, καὶ ἐξορῶσαν
 περὶ χαλῶσι τὸν κράββατον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυ-
 τικὸς κατέκειτο. Ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς πλὴν τῶν
 αὐτῶν, λέγει ἑρὶ πᾶσαι τικῶν, τέκνον, ἀφέ-
 ωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σε. ἦσαν δὲ τινες ἄ-
 γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλο-
 γιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τί οὕτως
 οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀ-
 φέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἰς ὁ θεός; καὶ εὐθέως
 ἐπιγινούσ ὁ ἰησοῦς ἑρὶ πνεύματι αὐτῷ, ὅτι
 οὕτως διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπερ αὐ-
 τοῖς. τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρ-
 δίαῖς ὑμῶν; τί ὄσην ευκοπώτερον εἰπέμ ἑρὶ
 παραλυτικῶν, ἀφένταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ
 εἰπέμ, ἔγερε καὶ ἄρσεν τὸν κράββατον, ἑρὶ
 περιπάτη; ἴνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφέναι ἐπὶ τῇ γῆς ἁμαρ-
 τίας, λέγει ἑρὶ πᾶσαι τικῶν. σοὶ λέγω, ἔγερε
 καὶ ἄρσεν τὸν κράββατον σε, ἑρὶ ὑπάγε εἰς τὸν
 οἶκόν σου. καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρσεν τὸν κράβ-
 βατον ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων. ὥστε ἐξί-
 σασθαι πάντας, καὶ διοξάζειν τὸν θεόν, λέ-
 γοντες, ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἰδομεν. * καὶ ἐξῆλ-
 θεμ πάλιν πρὸς πλὴν θάλασσαν, καὶ πᾶς ὁ
 ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν
 αὐτούς

θ
κ
α

κα
β

ne cui quicquam dicas, sed abi teipsum ostende principi sacerdotū, & offer pro emundatione tui, quæ præcepit Moses in testimoniū illis. At ille egressus cæpit prædicare multa, & diuulgare sermonē, ita ut iam nō posset Iesus manifeste introire in ciuitatē, sed foris in desertis locis erat, & ueniebant ad eum undiq;.

Et iterum intrauit Capernaum post dies aliquot, & auditum est quod in domo esset, & protinus cōgregati sunt multi, adeo ut iam non caperent eos, nec illa loca quæ erant circa ianuam, & loquebatur eis sermonē. Et uenient ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur: & cum non possent appropinquare illi præ turba, nudauerūt tectum ædium in quibus erat, perfossoq; tecto funibus demittunt grabatum, in quo paralyticus decumbebat. Cum autem uidisset Iesus fidem illorū, ait paralytico: Fili, remittantur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus deus? Et protinus ubi cognouisset Iesus spiritu suo, quod sic cogitaret intra sese, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus uestris? Vtrū est facilius dicere paralytico, remittantur tibi peccata, an dicere, surge & tolle grabatum tuum & ambula? Ut autem sciatis quod filius hominis habet potestatem in terra remittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, surge ac tolle grabatum tuum, & abi in domū tuam. Et statim surrexit, sublatoq; grabato egressus est in conspectu omnium, adeo ut stupefcerent omnes, & glorificarent deum, dicentes: Nunquam sic uidimus. Et egressus est rursus ad mare, omnisq; turba ueniebat ad eum, ac docebat eos.

II

αυτῶν. * και παρὰ γωμ ὁ ἰκσῶν, εἰδὲν λεῖ 5
 νει τὸν τῶ ἀλφάιου καὶ ἠμωσιν ἐπὶ τῷ τελώ
 νισμ, καὶ λέγει αὐτῶ. ἀκολούθη μοι, καὶ ἀνα-
 στας ἠκολούθησεν αὐτῶ. * καὶ ἐγγύετο ἐν τῷ
 κατακεῖσθαι αὐτῶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ
 τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ
 ἰησοῦ. Ὁ ποῖος μαθητῶν αὐτοῦ, ἦσαν δὲ πολλοὶ,
 Ὁ ἠκολούθησεν αὐτῶ. καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
 φαρισαῖοι ἰδοῦντες αὐτῶ ἐδίδοντα μετὰ τῶν τε
 λωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἐλεγον τοῖς μαθη-
 ταῖς αὐτοῦ. τί, ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρ-
 τωλῶν ἐδίει καὶ πίνει; * Ὁ ἀκῶστος ὁ ἰκσῶν,
 λέγει αὐτοῖς. οὐ χρειὰ ἐχῶσι οἱ ἰσχυροὶ ἰα-
 τῆς, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες, οὐκ ἠλθοῦν καλέ-
 σαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοι-
 αμ. καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ ἰωάννου καὶ οἱ τῶν
 φαρισαίων κησέουσιν, καὶ ἔρχονται, καὶ λέ-
 γουσιν αὐτῶ. διὰ τί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου, καὶ οἱ
 τῶν φαρισαίων κησέουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ
 οὐ κησέουσι; καὶ εἶπερ αὐτοῖς ὁ ἰκσῶν. μή
 δῶνάτω οἱ υἱοὶ τοῦ θυμῶνος, ἐν ᾧ ὁ θυμῶνος
 μετ' αὐτῶν ἐσὶ, κησέουσιν; ὅσον χρόνον μετ' ἐ-
 αὐτῶν ἐχῶσι τὸν θυμῶνον, οὐ δῶνάτω κησέ-
 ουσιν, ἐλεῦσονται δὲ ἡμέρας, ὅταν ἀπαρῆθαι ἀπ' αὐ-
 τῶν ὁ θυμῶνος, καὶ τότε κησέουσιν ἐν ἐκείναις
 ταῖς ἡμέραις. καὶ οὐδέεις ἐπίβλημα ῥάκας
 ἀγνάφου ἐπιβάλλει ἐπὶ ἰματίῳ παλαιῶ, εἰδὲ
 μή ἄρα τὸ παλαιῶμα αὐτοῦ τὸ καὶ ὁμῶν τῶ πα-
 λαῖ, καὶ χεῖρον χίσμα γίνεται. καὶ οὐδέεις
 βάλλα οἶνον νέον εἰς ἀσκούς παλαιούς, εἰ γὰρ
 μή, ῥήσεται ὁ οἶνος ὁ νέος τὸν ἀσκῶν, καὶ ὁ οἶ-
 νος ἐκχέεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολθῶνται, ἀλλὰ
 οἶνον νέον εἰς ἀσκούς καινοὺς βλητέον. * καὶ
 ἐγγύετο, πρὸς ἀπορεύσασθαι αὐτῶν τοῖς σάββα-
 σιν διὰ τῶν ἁπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ
 αὐτοῦ ὁ δὲ ποιῆσθαι, τίλλοντες τὸν σάχυν, καὶ
 καὶ οἱ φαρισαῖοι ἐλεγον αὐτῶ. Ἰδὲ τί ποιῶ-
 σιν ἐν τοῖς σάββασι, ὃ οὐκ ἔξεσι, Ὁ αὐτῶς εἶ-
 λεγεν αὐτοῖς. οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε
 δαβὶδ, ὅτε χρειὰ ἔχε, Ὁ ἐπεινάσεν αὐτῶ
 καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ
 210

eos. Et cum prateriret Iesus, uident Leui
 Alphæi filium, sedētem ad teloneum, &
 ait illi: Sequere me. Isq; surgens secutus
 est eum. Et factum est, cum accumberet
 in domo illius, multi etiam publicani &
 peccatores simul discumbebant cum Ie-
 su & discipulis ei⁹. erant enim multi qui
 secuti fuerant eum. Et scribæ ac pharisæi
 cum uidissent eum capientē cibum cum
 publicanis & peccatoribus, dicebant di-
 scipulis eius: Quid est, quod cum publi-
 canis & peccatoribus edit ac bibit? Hoc
 audito Iesus, ait illis: Non opus habent
 qui ualent, medico, sed qui male habent.
 Non ueni ad uocandum iustos, sed pec-
 catores ad pœnitentiam. Et discipuli Io-
 annis ac pharisæorum ieiunabant, ue-
 niuntēq; & dicunt illi: Quare discipuli Io-
 annis & pharisæorum ieiunant, tui autē
 discipuli non ieiunant? Et ait illis Iesus:
 Num possunt filiæ thalami nuptialis, in
 quo cū illis sponsus est, ieiunare? Quam-
 diu habent secum sponsum, nō possunt
 ieiunare. Venient autem dies, cum aufe-
 retur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt
 in illis diebus. Et nemo assumentū pan-
 ni rudis assuit uestimēto ueteri, alioquin
 aufert supplementum eius nouum à ue-
 teri, & peior scissura fit. Et nemo mittit
 uinum mustum in utres ueteres, alioqui
 dirumpit uinum mustum utres, & ui-
 num effundit, & utres pereunt. sed ui-
 num mustum in utres nouos mitti de-
 bet. Et accidit, ut transfiret sabbatis per
 segetes, & cœperunt discipuli eius in-
 ter uiam uellere spicas, & pharisæi di-
 cebant ei: ecce cur faciunt sabbatis, quod
 non licet? Et ipse ait illis: Nunquam
 legistis quid fecerit Dauid, cum opus
 haberet, & esuriret ipse & qui cum eo
 erant? quomodo ingressus sit in domū
 g 2 dei

Christus sponsum possidet
 et quia sponsus non
 mala peccata
 his sponsus a nobis
 aufertur, et tunc
 in illis diebus
 ieiunabunt
 uere sponsum possidet
 est

κβ β

κγ β

κδ β

θεῶς ἐπὶ ἀβιάθαρ τῷ ἀρχιερεῶς, κὴ τὸς ἄρτους
 φη' προθέστωσ ἔφαγε, οὐδ' οὐκ ἔξεσι φαγεῖν
 ἐὶ μὴ τῶς ἱερεῦσι, Ἐδῶκε τῶς σαυ ἀν-
 τῶ ὄνσι; Ἐλέγεμ' αὐτοῖς. * τὸ σάββατον
 διὰ τὸ ἀνθρώπου ἐγένετο, οὐχὶ ὁ ἀνθρώπου
 διὰ τὸ σάββατον. ὥστε κύριός ἐστιμὸς ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου κὴ τῷ σαββάτῳ, καὶ εἰσῆλθε πάλι
 λιμῆς πλὴν συναγωγῶν, Ἐκῆ ἐκῆ ἀνθρώπου
 θη' ἔζησα μὴ ἔχωμ τῷ χεῖρα. καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον
 αὐτὸν, ἐὶ τῶς σάββασι θεραπέυσει αὐτὸν, ἵνα
 κατηγορήσωσιν αὐτῷ. καὶ λέγει τῷ ἀνθρώ-
 πῳ, τῷ θη' ἔζησα μὴ ἔχοντι τὴν χεῖρα. ἔ-
 γαρε εἰς τὸ μέσον. Ἐλέγει αὐτῶς. ἔξεσι τῶς
 σάββασιμ ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι;
 ψυχῶν σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οὐκ ἔστι ζωὴ.
 καὶ πρὸς βλεφάρων αὐτῶν μετ' ὄργης, συλ-
 λυπέριμος ἐπὶ τῇ παρώσει φη' καρδίας αὐ-
 τῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτενον τὴν χεῖρά
 σου. Ἐξέτενε. Ἐπέκαπεσάθη ἡ χεὶρ αὐ-
 τοῦ ἕως ἡ ἀκρῆ. * καὶ ἔζησαν οὐκ ἔφα-
 ρισαῖοι, ἐνθέως μετὰ ἡρώδιανῶν συμβού-
 λιοιμ ἐποίησεν κατ' αὐτῷ, ὅπως αὐτὸν ἀπολεί-
 ψωσι. * Ἐὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ ἡρώ-
 δῶν αὐτῷ πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ πολλὴ
 πλῆθος ἀπὸ φη' γαλιλαίας ἢ κολλυθνήσων αὐ-
 τῶ, καὶ ἀπὸ τῶς ἰσραήλ, καὶ ἀπὸ ἱεροσολύμων,
 καὶ ἀπὸ τῶς ἰδουμαίας, Ἐπέραμ τῶς ἰουδαίας, καὶ
 οὐκ ἔστι τῶς τυρόν κὴ σιδωνῶν πλῆθος πολλὸν, ἀκρῶ
 σαντες ὅσα ἐποίησεν, ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐί-
 περ τῶς μαθηταῖς αὐτῶ, ἵνα παλιόριον προσι-
 καρτερῆ αὐτῶ διὰ τὸ ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν
 αὐτόν. πολλοὺς δ' ἐδιεράπυσεν, ὥστε ἐπιπί-
 πτεμ αὐτῶ, ἵνα αὐτῶ ἀφῶντη, ὅσοι ἔρχονμ ἀ-
 σιγας. * καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅτ'
 ἄμ αὐτὸν ἐδιώρει, προσέπιπτεμ αὐτῶ, Ἐκρη-
 ζε λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ πολ-
 λὰ ἐπετίμα αὐτῶ, ἵνα μὴ αὐτῶ φανερόμ ποι-
 ἡσωσι. * καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκα-
 λῆτη οὐδ' ἠθέλεμ αὐτόν. Ἐπέλθον πρὸς αὐ-
 τόν. καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὄσι μετ' αὐτῶ, καὶ ἵ-
 ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, Ἐέχαμ θη' σ-
 σίαν

dei sub Abiathar principe sacerdotū, & panes propositionis comederit, quos nō licet edere nisi sacerdotib⁹: & dederit etiā ijs qui secum erant: Et dicebat illis: Sabbathum propter hominē factum est, non homo propter sabbatū. Itaq; dominus est filius hominis etiam sabbati.

Et introiuit iterum in synagogam, & erat ibi homo arefactam habens manū: & obseruabant eum, an sabbatis sanaturus esset eum, ut accusarent illum. Et ait homini, habenti manū arefactam: Surge in medium. Et dicit illis: Vtrum licet sabbatis benefacere, an malefacere? animam seruare, an occidere? At illi tacebant. Et cum circumspexisset eos cum iracundia, condolens super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manū tuam. Et extendit: & restituta est manus illius sana, ut altera. Egressi uero pharisæi, statim unā cum Herodianis cōsiliū inibant aduersus eum, ut illum perderēt. Iesus autē cum discipulis suis secessit ad mare: & ingens multitudo à Galilæa secuta est eum, & ab Iudæa & ab Hierosolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanē: & qui circa Tyrum habitabant ac Sidonē, hominū multitudo magna: qui cum audissent, quæ faciebat, uenerūt ad eum. Et iussit Iesus discipulis suis, ut nauicula sibi deseruiret ppter turbam, ne ipsum premerent. Multos enim sanauerat, ita ut iruerēt in eum, quo illum tangerēt, quotquot affligebant. Et spiritus immundī cū illum uidissent, p̄cidebant ei, & clamabant dicētes: Tu es filius dei: & uehementer interminabat eis, ne se manifestum facerēt. Et ascēdit in montē, ac uocat ad se quos uoluit ipse: & uenerūt ad eum. Et fecit duodecim ut essent secū, & ut emitteret eos ad prædicandū, utq; haberēt potestatem

κε
β
κ
δ
κ
α
κ
κ
κ
β

III

σίαν θεραπειῶν τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλει τὰ
 δαμόνια. * καὶ ἐπέθηκε τῷ σίμωνι ὄνομα πέ-
 τρου. καὶ ἰακώβου τὸν υἱὸν ζεβεδαίου, καὶ ἰωάν-
 νην τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἰακώβου, καὶ ἐπέθηκεν
 αὐτοῖς ὀνόματα βοανεργῆς, ὃ ὄσιμ, ἢ οἱ βροντῆς,
 καὶ ἀνδρέαν, καὶ φίλιππον, καὶ βαρθολομαῖ-
 ον, καὶ μαθθαῖον, καὶ θωμᾶν, καὶ ἰακώβου τὸν
 ἀλφάει, καὶ θαδδαῖον, ἢ σίμωνι τὸν κανα-
 νίτῳ, καὶ ἰσδὸν ἰσκαριώτῳ ὃς ἐπὶ πρὸς ἔδωκεν
 αὐτόν. καὶ ἔρχοντες εἰς οἶκον. * καὶ συνέρχεται
 πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε
 ἄρτους φαγεῖν, καὶ ἀκῶσαι τοὺς οἱ παρ' αὐτῶν, ἐξῆλ-
 θον καρτήσασα αὐτόν. ἔλεγον ἅ, ὅτι ἐξέσῃ. * καὶ οἱ
 γραμματεῖς οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβάντες,
 ἔλεγον, ὅτι βεελζεβούλ ἔχει, καὶ οὐκ ἔστι τῷ ἄρ-
 χοντῷ τῷ δαμονίῳ ἐκβάλλει τὰ δαμόνια.
 * Ἐπεσοκαλεσάμενος αὐτοὺς, ἔφη πρὸς αὐτοὺς
 ἔλεγεν αὐτοῖς. ὡς δὲ εἶπεν σατανᾶς σατα-
 νᾶν ἐκβάλλει; καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφέαυτῶν
 μεριδιῆ, ὅπου δὲ αὐτῆ σαθῶναι ἢ βασιλεία ἐκεί-
 νη. καὶ ἐὰν οἰκία ἐφέαυτῶν μεριδιῆ, ὅπου δὲ αὐτῆ
 σαθῶναι ἢ οἰκία ἐκείνη. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέ-
 σεν ἐφέαυτῶν καὶ μεμερίσσει, ὅπου δὲ αὐτῆ σαθῶναι,
 ἀλλὰ τέλος ἔχει. οὐ δὲ αὐτῆ δουδεῖς τὰ σκεύη
 τῶν ἰχυρῶν, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῶν, διαρ-
 πᾶσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τῶν ἰχυρῶν δῆσῃ, καὶ τό-
 τε τῶν οἰκίαν αὐτῶν διαρπᾶσαι. * ἄλλω λέγει ὁ
 κύριος, ὅτι πάντα ἀφειδήσεται τὰ ἀμαρτήματα
 τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι, ὅσας
 ἂν βλασφημήσωσιν. ὃς δὲ ἂν βλασφημήσῃ
 εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς
 τὸ αἰῶνα, ἀλλ' ἔτι ὅτι οὐκ ἔστιν ἄριστος κρίσις, ὅτι
 ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. * καὶ ἔρ-
 χοντες ἢ μητέρας αὐτῶν ἢ οἱ ἀδελφοί, καὶ ἔξω ἐ-
 σκηκότες, ἀπέσθλασαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐ-
 τόν, καὶ ἐκάθητο ὄχλος πρὸς αὐτόν, ἐπιπορθεῖ
 αὐτῶν. ἰδοὺ ἢ μητέρας σου ἢ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω
 τῶν σκευῶν. ἢ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. τίς ὄσιμ
 ἢ μητέρας μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου; καὶ πρὸς ἑλ-
 φάμενος τῶν κύκλων πρὸς αὐτὸν μαθητῶν καθήμενους,
 λέγει. ἰδοὺ ἢ μητέρας μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.

ὃς γὰρ

testatē sanandi morbos, efficiendiq; dæ-
 monia. Et imposuit Simonī nomen Pe-
 trus: & Iacobum filium Zebedæi, & Io-
 annem fratrem Iacobi, & imposuit eis no-
 mina Boanerges, quod est, filij tonitruī:
 & Andream, & Philippum, & Bartholo-
 mæum, & Matthæum, & Thomam, &
 Iacobū Alphæi filiū, & Thaddæum, &
 Simonē Cananæum, & Iudam Iscario-
 tem qui & prodidit illum. Et ueniunt in
 domū, & cōuenit iterū turba, sic ut non li-
 ceret illis uel panes edere: & cū audissent
 qui ad illum attinebant, exierūt ut man⁹
 inijcerēt in eum. Dicebant em̄, in furorē
 uersus est. Et scribæ qui ab Hierosoly-
 mis descēderant, dicebant: Beelzebul ha-
 bet, & per principē dæmoniorū eijcit dæ-
 monia. Et ad se uocatis eis, in parabolis
 dicebat illis: Quomō potest satanas sata-
 nam eijcere? Et si regnū aduersus sese di-
 uisum fuerit, nō potest stare regnū illud.
 Et si domus cōtra semetipsam diuisa fue-
 rit, non potest stare domus illa: & si sata-
 nas insurrexit aduersus semetipsum ac
 diuisus est, nō potest stare, sed finem ha-
 bet. Nō potest quisq; uasa fortis, ingres-
 sus in domū illi⁹, diripere, nisi prius fortē
 alligarit, & tunc domū ei⁹ diripiet. Amē
 dico uobis: Om̄ia remittent̄ filijs homi-
 num peccata. & cōuicia, quibuscunq; con-
 uiciati fuerint. At qui conuiciū dixerit in
 spiritū sanctum, nō habet remissionē in
 æternū, sed obnoxio⁹ est æterno iudicio.
 Dicebāt em̄, sp̄m immūdū habet. Et ue-
 niunt mater ei⁹ & fratres, & foris stantes,
 miserunt ad eū q̄ uocaret eū, & sedebat
 turba circa eū, dicūtq; ei: Ecce mater tua
 & frēs tui foris q̄rūt te. Et r̄ndit eis, dicēs:
 Quæ ē mater mea, & frēs mei? Et cū cir-
 cūspexisset, in circuitu circū se discipulos
 sedentes, ait: Ecce mater mea, & frēs mei.

g 3 Qui

λ β

λ α

λ β

λ γ

λ δ

λ ε

λ^β οὗτος ὁ ποιητὴς ἐθέλημα ἦ θεὸς, οὗτος ἀδελφός μου, Ἔδελφή μου, καὶ μητέρα ὄσι. * καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ σωήθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς πλὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς ἐν παραβολαῖς πολλαῖς. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν. ἀκούετε. Ἴδοὺ ἐκλήθη ὁ ἀείρων τῶν ἀποστόλων, Ἐρχέτο ἐν τῷ ἀείρων, ὁ μὲν ἔπεσε πρὸς τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τῶν οὐρανῶν, καὶ κατέφαγεν αὐτόν. ἄλλο δὲ ἔπεσε ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ ἔΐχεν γῆν πολλήν, καὶ ἐνδύως ἐξανετέλει διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάραν γῆς, ἢ λίου δὲ ἀνατείλαντες, ἐκαυματίσθη· καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηρανθη. ἢ ἄλλο ἔπεσε εἰς τὰς ἀκάνθας, ἢ ἀνέβησεν αὐτὸ ἀκαθαί, καὶ σωπέπιξεν αὐτό, καὶ κερπὸν οὐκ ἔδωκε. ἢ ἄλλο ἔπεσε εἰς πλὴν γῆν πλὴν καλὴν, καὶ ἐδίδοεν κερπὸν ἀναβαίνοντα καὶ ἀναίροντα, καὶ ἔφερεν ἐν τριάντοισι, Ἔν ἐξήκοντα, Ἔν ἐκατόν. Ἔ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὁ ἔχωρ ὧτα ἀκούσα, ἀκούτω. ὅτι ἐρχέτο καταμόνας, ἡρώτησαρ αὐτὸν διὰ τὴν αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα πλὴν παραβολῆς. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμῖν δέδοται γινῶσθαι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. * ἐκείνοις ἢ τοῖς ἄλλοις ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεσθαι, ἵνα βλέποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι, καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι, καὶ μὴ σωῶσι, μήποτε ἐπιστρέψωσι, Ἔ ἀφ᾽ ἑσθῆ αὐτῶν τὰ ἁμαρτήματα. καὶ λέγουσιν αὐτοῖς. οὐκ οἶδατε πλὴν παραβολῶν ταύτων; καὶ πῶς πᾶσαι τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; * ὁ ἀείρων τὸν λόγον ἀείρει. οὗτοι δὲ εἰσὶν οἱ πρὸς πλὴν ὁδὸν ὅπου ἀείρει τὸν λόγον, καὶ ὅτι ἀκούσασιν, ἐνδύως ἐρχετὸν σατανᾶς, καὶ ἄρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Ἔ οὗτοι εἰσὶν ὁμοίως, οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπέρμενοι, οἱ ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον, ἐνδύως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ οὐκ ἔχουσιν ῥίζαν ἐν αὐτοῖς, ἄλλα

Qui enim fecerit uoluntatē dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est. Et iterum cœp̄it docere iuxta mare, & cōgregata est ad eum turba multa, ita ut nauim ingressus, federet in mari, & tota turba iuxta mare in terra erat, & docebat eos per parabolas multa, & dicebat illis in doctrina sua: Audite, Ecce exhibit seminator ad feminandū. & accidit inter feminandum, aliud quidem cecidit secus uiam, uenerunt q̄z uolucres cœli & comederunt illud. Aliud uero cecidit super petrosa, ubi nō habuit terram multā: & statim exortū est, quod nō haberet altitudinem terræ: sole autē exorto, æstu affectū est: & eo quod nō haberet radicem, exaruit. Et aliud cecidit in spinas, & succreuerunt spinæ ac suffocauerūt illud, & fructum nō dedit. Et aliud cecidit in terram bonā, & dabat fructum emergentē atq̄ crescentē: & afferebat unum triginta, & unum sexaginta, & unum centū. ac dicebat illis: Qui habet aures ad audiendū, audiat. Cum autē cœp̄isset esse solus, interrogauerūt eum hī, qui circū illū erant cum duodecim, de parabola, & dicebat eis: Vobis datū est nosse mysteriū regni dei, illis autē qui foris sunt per parabolas om̄ia fiunt: ut uidentes uideant, & nō cernant: & audientes audiant, & non intelligent: neq̄ cōuertant, & remittantur eis peccata. Et ait illis: Nescitis parabolam hanc: & quō om̄es parabolas cognoscetis: Seminator ille sermonē feminat. Isti uero sunt, q̄rū alij iuxta uiam dicunt ubi seminatur sermo, & cū audierint, cōfestim uenit satanas; & aufert sermonē q̄ seminatus est in cordib⁹ eorū. Et alij sunt similit̄er, qui in petrosa semē excipiūt: qui cū audierint sermonē, statim cū gaudio accipiunt illud, & nō habent radicē in se, sed

IIII

πρόσκαυροι

temporarij

πρόσκαιροί εισίμ, ἔϊτα γενομύνης θλίψεως
 ἢ διωγμῶ δὶά τὸν λόγον, ἐυθῆως σκανδα-
 λίζονται. καὶ οὗτοί εισίμ, οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας
 σπαρσόμενοι, οὗτοί εισίμ οἱ τὸν λόγον ἀκού-
 οντες, καὶ αἱ μέριμνα τῶ ἀῶν τῆτου,
 Ἐἢ ἀπάτη τῶ πλῆτου, Ἐἢ περὶ τὰ λοι-
 πὰ ἐπιθυμῖα εἰσφορεῦόμενα συμπνίγουσι
 τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπῶ γίνεται. καὶ
 οὗτοί εισίμ, οἱ ἐπὶ πλὴν γλῶ πλὴν καλῶν σπα-
 ρέντες, οἱ τινες ἀκούσσι τὸν λόγον καὶ
 παρὰδέχονται, Ἐκαρποφορεῖσιν, ἐμ τριά-
 κοντά, Ἐἐρ ἐξήκοντά, καὶ ἐμ ἑκατόμ. Ἐ
 ἔλεγεμ αὐτοῖς. * μήτι ὁ λύχνῶ καίεται,
 ἢ ὑπὸ τὸν μῶδιον τεθῆ, ἢ ὑπὸ πλὴν κλίνῳ;
 οὐχίνα ἐπὶ πλὴν λυχνίῳ ἐπιτεθῆ; * οὐ γάρ
 ἔστι τί κρυπτόμ, ὃ ἐὰμ μὴ φανερωθῆ, οὐδέ
 ἐκρύετο ἀπόκρυφον, ἀλλίνα εἰς φανερόμ ἔλ-
 δη. εἰ τις ἔχει ὄτα ἀκούστω, ἀκουέτω. * καὶ
 ἔλεγεμ αὐτοῖς. βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέ-
 τρω μετρήετ, μετρηθήσεται ἡμῖμ, καὶ προστε-
 θήσεται ἡμῖμ τῆς ἀκέρσιν. * οὐ γὰρ ἄμ ἐχί-
 δοθήσεται αὐτῶ. Ἐ ὅς οὐκ ἔχει, Ἐ ὃ ἔχει, ἀρ-
 θήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * Ἐ ἔλεγεμ. οὗτως εἰσὶμ ἢ
 βασιλεία τῶ θεοῦ. ὡς ἐὰμ ἄνθρωπος βάλη
 τὸν σπόρον ἐπὶ φθὶ γῆς, καὶ καθύδῆ καὶ ἐγει-
 ρηται νύκτα καὶ ἢμέραμ. Ἐ ὁ σπόρος βλασά-
 νη, καὶ μνηκνῆται ὡς οὐκ οἶδεμ αὐτός, αὐτομά-
 τη γὰρ ἢ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτομ χρόστομ,
 ἔϊτα σάχω, ἔϊτα πλῆρη σῖτομ Ἐν ᾧ σά-
 χνῖ. ὅταμ δὲ πρῶτῶ ὁ καρπὸς, ἐυθῆως ἀπο-
 σέλλῃ τὸ δρεπανομ, ὅτι πρῆσκημ ὁ θερισμός.
 * καὶ ἔλεγε, τίμὶ ὁμιώσομῳ τῆ βασιλείῳμ τῆ
 θεῶ; ἢ Ἐν τίμὶ παραβολῆ πρῶτα βάλῳμῳ αὐ-
 τῶ; ὡς κόκκομ σινάπεως, ὃς ὅτ' ἄμ σπα-
 ρῆ ἐπὶ φθὶ γῆς, μικρότερος πάντωμ ἢ ἢν σπερ-
 μάτωμ ὅτι ἢν ἐπὶ φθὶ γῆς, καὶ ὅτ' ἄμ σπα-
 ρῆ, ἀναβάνα, καὶ γίνεται πάντωμ ἢ ἢν λα-
 χάνωμ μέζωμ, καὶ ποιῆ κλάδ' ὅς μεγάλας,
 ὡς πε δῶαοται ὑπὸ πλὴν σκιάμ αὐτοῦ τὰ πε-
 τανὰ τῶ οὐρανοῦ κατασκνοῶ. * καὶ τοιαῦ-
 ταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς
 τὸν λόγον

temporarij sunt: deinde coorta afflictio-
 ne aut persecutione propter sermonem,
 cōfestim offenduntur. Et alij sunt qui in
 spinas semen excipiunt. hi sunt qui ser-
 monem audiunt, & sollicitudines sæculi
 huius ac deceptio diuitiarū, cæterarūc̄p
 rerum cupiditates introeuntēs, suffocant
 sermonem, ac redditur infructifer. Et alij
 sunt qui in terram bonam semen excepe-
 runt, qui audiunt uerbum & suscipiunt,
 & fructificant, ita ut aliud granū adferat
 triginta, aliud sexaginta, aliud centū. Et
 dicebat illis: Num lucerna incenditur, ut
 subter modium ponatur, aut subter le-
 ctum? Nonne ut super candelabrū po-
 natur? Non est enim quicq̄ occultū, qd'
 non manifestetur: neq; fuit secretum, sed
 ut in propatulum ueniat. Si quis habet
 aures ad audiendum, audiat. Et dicebat
 illis: Videte quid audiatis: Qua mensura
 metimini, alij metientur uobis, & adijcie-
 tur uobis qui auditis: Qui enim habet,
 dabitur illi: & qui nō habet, etiam quod
 habet, auferetur ab eo. & dicebat: Sic est
 regnū dei, quēadmodum si homo iaciat
 sementem in terram, ac dormiat, atq; ille
 exurgat nocte ac die: segesq; germinet,
 ac surgat in altum dum nescit ille. Vltro
 enim terra fructificat, primum herbam,
 deinde spicam, deinde plenū frumētum
 in spica. cum autē productus fuerit fru-
 ctus, statim mittit falcem, quoniā adest
 messis. Et dicebat: Cui assimilabimus re-
 gnum dei? aut qua collatione cōferemus
 illud? Est sicut granū sinapis, qd' cum se-
 minatū fuerit in terra, minus est om̄ibus
 feminib⁹ quæ sunt in terra: & cū semina-
 tum fuerit, exurgit, & fit maius omnibus
 olerib⁹: & facit ramos magnos, ita ut pos-
 sint sub umbra eius aues cœli nidificare.
 Et talibus multis parabolis loquebat' eis
 sermonem,

λθ
 β
 μ
 β
 μα
 β
 μβ
 β
 μγ
 '

μς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύωντο ἀκέραι.* χωρὶς
 δὲ παρὰβολῆς οὐκ ἐλάλησάν αυτοῖς, κατιδί-
 αμ δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα.
 μζ * καὶ λέγει αυτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψίας
 β γενουμένης, διέλυθη ἡ θύρα εἰς τὸ πέραν. καὶ ἀφέν-
 τες τὸν ὄχλον, πᾶσα λαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν
 ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἄλλα ἢ πλοῖα ἦν μετ'
 αὐτοῦ. καὶ γίνεται λαύλαψ ἀνέμῳ μεγάλῃ, τὰ ἢ
 κύματα ἐπέβαλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἢ
 ὄν γεμίσει, καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῆς πρύμνης, ἐ-
 πί τ' προσκεφάλῳ καθύδω. καὶ διεγεί-
 ρασιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε,
 οὐ μέλει σοι, ὅτι ἀπολύμεθα; καὶ διεγερθεὶς
 ἐπετίμηκε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσ-
 σῃ, σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἀνε-
 μος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη, καὶ εἶπε
 αυτοῖς· τί θεοὶ ἐσε ὄντες; πῶς οὐκ ἔχετε
 πίστιν; καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, ἔλε-
 γον πρὸς ἀλλήλους· τίς ἄρα οὗτος ἔστιν, ὅτι καὶ
 ὁ ἀνεμὸς ἔῃ ἡ θάλασσα ὑπακούσιν αὐτῷ;

* καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν
 χώραν τῶν γαδarenῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐ-
 τῶ ἐκ τῆς ναυῆς, εὐθέως ἀπώθησεν αὐτῶ ἐκ
 τῶν μνημείων ἀνδρῶπων ἐν πνεύματι ἀκα-
 θάρτῳ, ὃς τίς κατοίκησιν εἶχε ἐν τοῖς μνη-
 μείοις. ἔ' οὕτως ἀλύσει οὐδεὶς ἡδύατο αὐτ'
 θῆσα, διὰ τὸ αὐτὸν πολλὰκις πένθει ἔ' ἄ-
 λύσει δεδέσθαι, καὶ διεσπάρθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἀ-
 λύσεις, καὶ τὰς πένθεις σπάρθαι, ἔ' οὐδεὶς
 αὐτ' ἴχουσε δαμάσαι. καὶ διὰ πάντας νυκτὲς
 ἔ' ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς μνημασί-
 ῃν κρίζων, καὶ κατὰ κόπῳν αὐτὸν λίθοις, ἔ-
 δὼν ἢ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ
 προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κρίζας φωνῆ μεγά-
 λῃ εἶπε· τί ἐμοὶ καὶ σοὶ Ἰησοῦ ἱεὶ τοῦ θεοῦ τοῦ
 ὑψίστου; ὀρκίζω σε τὸν θεόν, μή με βασανίσῃς.
 ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἐξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρ-
 τον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπρώτα αὐτὸν, τί
 σοὶ ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέγων, λεγεῶν
 ὄνομά μοι, ὅτι πολλοὶ ἐσμῆν. καὶ παρεκάλει
 αὐτὸν πολλὰ, ἵνα μὴ αὐτὸς ἀποσεύλῃ ἔξω
 ἐκ τῆς χώρας

sermonē, prout poterant audire. sine pa-
 rabola uero non loquebatur eis. seorsim
 autem discipulis suis exponebat omnia.
 Et ait illis in die illo cum facta esset ue-
 spera: Transeamus in ulteriorem ripam.
 Et dimissa turba, assumunt eum ita ut
 erat in nauī, sed & aliæ nauiculæ erant
 cum illo. Et oritur procella uenti magna,
 & fluctus irruebant in nauim, ita ut illa
 iam impleretur. Et erat ipse in puppi su-
 per ceruical dormiens, & excitant eum,
 dicuntq; illi: Præceptor, nō est tibi curæ,
 quod perimus? Et excitatus increpauit
 uentum, dixitq; mari: Tace, obmutesce.
 & conquieuit uentus, factaq; est tran-
 quillitas magna, & ait illis: Quid timidi
 estis adeo? Qui fit ut non habeatis fidu-
 ciam? Et timuerunt timore magno, dice-
 bantq; inter sese: Quisnam hic est, quia
 & uentus & mare obediunt ei?

Et uenerunt traiecto mari in regionē
 Gadarenorum. Egressoq; ei de nauī, sta-
 tim occurrit e monumētis homo spiritui
 obnoxius immūdo, qui domicilium ha-
 bebāt in monumentis. Et neq; cathenis
 quisq; poterat eum ligare, propterea qd'
 cum sæpe cōpedibus & cathenis uinctus
 fuisset, disceptæ essent ab illo cathenæ,
 & cōpedes essent cōminutæ, neq; quisq;
 ualuisse eum domare. Et semper die ac
 nocte in montibus & in monumentis
 erat clamans, & cōcidens seipsum lapidi-
 bus. Cū uidisset autē Iesum eminus, cu-
 currit, & adorauit eum, & clamans uoce
 magna dixit: Quid mihi tecū est Iesu fili
 dei altissimi? adiuro te p deū, ne me tor-
 queas. Dicebat em̄ illi: Exi spūs immūde
 ab homine. & interrogabat eū: Qd' tibi
 nomē est? Et respondit, dicens ei: Legio
 mihi nomē est, quia multi sumus. Et de-
 precabat' eū multū, ne se emitteret extra
 regionē.

φηι χῶρας. ἤμ δὲ ἐκεῖ πρὸς τὰ ὄρη ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη. καὶ πρὸς ἀλέσασιν αὐτῶν πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες. πῶς ἔμφορ ἡμᾶς εἰς τὴν χοίρην, ἵνα εἰς αὐτὴν εἰσέλθωμεν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ ἰησοῦς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, εἰσῆλθον εἰς τὴν χοίρην. καὶ ὄρμησεν ἡ ἀγέλη καὶ τῶν κρημνῶν εἰς τὴν θάλασσαν. καὶ σαρὲ δὲ ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ. οἱ δὲ βοσκόντες τὴν χοίρην, ἐφυγόν, καὶ ἀνήγαγον εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὴν ἀγροῦς. καὶ ἐξῆλθον ἰδοῦν τί ἔστι τὸ γεγονός, καὶ ἔρχοντο πρὸς τὸν ἰησοῦν. Ὁ δὲ θεωρῶν τὸν δαίμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, ὁ σφρονοῦντα τὸν ἐχθρότα τὸν λεγεῶνα, καὶ ἐφοβήθησεν. Ὁ δὲ ἰησοῦς αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγγύετο τοῦ δαίμονιζομένου, καὶ πρὶ τῶν χοίρων. Ὁ δὲ ἤρξαντο πρὸς ἀκαλέσασιν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν χοίρων αὐτῶν. καὶ ἐμβάντες αὐτοῖς εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλεσαν αὐτὸν ὁ δαίμονιθεῖς, ἵνα ἢ μετ' αὐτῶν. Ὁ δὲ ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτοῖς. Ὑπάγετε εἰς τὸν οἶκόν σας πρὸς τὴν σὺν, καὶ ἀνάγγελομαι αὐτοῖς, ὅσα σοὶ ὁ κύριος πεποίηκε. Ὁ δὲ ἠλέησεν αὐτὸν. καὶ ἀπῆλθε καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῶν ὁ ἰησοῦς, καὶ πάντες ἐθαύμαζον. Ὁ δὲ διαπύσσαντος τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραρ, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, ὁ δὲ πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἰς τὸν ἀρχισυναγώγον, ὄνομα αὐτοῦ Ἰάερος, καὶ ἰδὼν αὐτόν, ὡμίλησεν πρὸς τὸν πόδαυτῶν. Ὁ δὲ πρὸς ἀλέσασιν αὐτόν πολλὰ, λέγων. Ὅτι τὸ θυγάτηρόν μου ἐχάτην ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῆς αὐτῶν τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῆ καὶ ζήσεται. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ. καὶ ἠκολούθη αὐτῶν ὄχλος πολὺς. καὶ σωέθησαν αὐτόν. καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθήσασα ἀπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ διαπαντίσασα τὰ ἐαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφελθεῖσα, ἀλλὰ μάλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, ἔκθασασά περὶ τοῦ ἰησοῦ, ἐλθῶσα ἐν

regionē. Erat autē ibi iuxta montes grex porcorū magnus pascēs, & deprecabant eum omnes dæmones, dicētes: Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus. Et permisit eis statim Iesus. Et egressi spiritus immundi ingressi sunt in porcos. Et ferebatur grex per præcep̄s in mare. erant autem ferme bis mille, & suffocati sunt in mari. Porro qui pascebant porcos, fugerunt, & renunciauerūt in ciuitatem, & in agros. Et egressi sunt ad uidentum quid esset qd' acciderat, & ueniunt ad Iesum, & uident illum qui a dæmonio uexabat̄ sedentē ac uestitū: & sanæ mentis, qui habuerat legionē, & timuerunt. Et narrauerunt illis, qui uiderant, qualiter accidisset ei qui dæmoniū habuerat, & de porcis. Et rogare cœperūt eum, ut discederet de finibus ipsorū. Et cum ingressus esset nauim, rogabat illum qui fuerat a dæmonio correptus, ut esset cum illo: Iesus autē non permisit eum, sed ait illi: Abi in domum tuā ad tuos, & annuncia illis quanta tibi dominus fecerit, & miserus sit tui. Et abiit, & cœpit prædicare in decapoli, quanta sibi fecisset Iesus, & omnes mirabantur. Et cum traicisset Iesus naui rursum in ulteriorē ripam, cōuenit turba multa ad eum, & erat circa mare. Et ecce uenit quidam principū synagogæ, nomine Iairus: & cū uidisset eū, prociuit ad pedes ei⁹, & deprecabatur eū multū, dicēs: Filio la mea in extremis est, oro ut uenias & imponas illi man⁹, ut salua sit. & uiuet. Et abiit cū illo, & sequebat̄ eū turba multa, & cōprimebāt eū. Et mulier quædā, quæ fuerat obnoxia profluuiio sanguinis annos duodecim, fueratq; multa perpeffa à cōplurib⁹ medicis, & insumperat oia sua, neq; quicq; adiuuētī senserat, sed magis in deter⁹ uenerat, cum audisset de Iesu, uenit in

μκ
μ
μθ
β

ιβ
γ

ἐλθὼσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὁπιθεῖν ἤφατο τῷ ἱμα-
 τίῳ αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ, καὶ τῶν ἱματίων αὐ-
 τοῦ ἄψωμαι, σωθήσομαι. καὶ εὐθέως ἔζηράνθη
 ἢ πηγῆ τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ἔγνω τῷ σώ-
 ματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τοῦ ἰματίου. καὶ ἐν-
 δέως ὁ ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ, πλὴν ἔξ
 αὐτοῦ δῶμα μὴ ἐξελθούσα, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ
 ὄχλῳ, ἔλεγε. τίς με ἤφατο τῶν ἱματίων;
 καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. βλέπεις
 τὸν ὄχλον σωθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς
 μου ἤφατο; καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν πλὴν το-
 το πεποικηνῆς. ἢ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέ-
 μουσα, εἰδοῦσα ὅτι γέγονε ἐξ αὐτῆς, ἦλθε καὶ
 προσέπεσε αὐτῷ, καὶ εἶπε αὐτῷ πᾶσα
 πλὴν ἀλήθειαν. ὅτι εἶπε αὐτῆς. Θύγατερ, ἢ τί-
 σις σου σέσωκέ σε, ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ
 ἴσθι ὑγιής ἀπὸ τοῦ ἰματίου σου. ἐτι αὐτοῦ λα-
 λοῦντος, ἔρχοντο ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου,
 λέγοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί
 ἔτι σκόλλεις τὸν διδάσκαλον; ὁ δὲ ἰησοῦς ἐν-
 θέως ἀκρόσας τὸν λόγον λαλῶν μόνον, λέ-
 γει τῷ ἀρχισυναγώγῳ. μή φοβοῦ, μόνον
 πισθὺν. καὶ οὐκ ἀφῆκεν θυμὸν αὐτῷ συνακο-
 λουθῆσαι, εἰ μὴ πῆρρον ἐὶ ἰακώβου ἐὶ ἰωάν-
 νην τὸ ἀδελφὸν ἰακώβου. καὶ ἔρχετο εἰς τὸν
 οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρον
 καὶ κλαύοντας, καὶ ἀλαλάζοντας πολλὰ,
 καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, τί θορυβεῖσθε καὶ κλαί-
 ετε; ὁ πατήρ μου οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύ-
 δεῖ. καὶ κατέγελω αὐτοῦ. ὅτι ἐκβαλὼν ἅπαν-
 τας, πρῶτα λαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ πατρὸς καὶ
 πλὴν μητέρα, ἐτι μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύε-
 ται ὅπου ἦν ὁ πατήρ μου ἀνακείμενον, ἐκρα-
 τήσας τοῦ πατρὸς τοῦ πατρὸς, λέγει αὐτῆς.
 ταλιθά, κοῦμι, ὅτι μεθερμύθου μόνον, ὁ
 κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε. καὶ εὐθέως ἀνέστη
 ὁ κοράσιον καὶ πρῶτον ἐπάτη, ἦν γὰρ ἑπτὰ δώ-
 δεκα, καὶ ἔξῃς ἔκαστην μεγάλην. καὶ
 εὐθέως αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα μηδεὶς γνώ-
 τῳτο, καὶ εἶπε διδοῦσα αὐτῆς φαγεῖν. * καὶ
 ἔξῃς ἦλθε, καὶ ἦλθε εἰς πλὴν πατρὶδα
 αὐτοῦ

μ
 α

uenit in turba à tergo, & tetigit uestimen-
 tum eius. Dicebat enim: si uel uestimēta
 eius tetigero, salua ero. Et confestim sicca-
 tus est fons sanguinis eius, & sensit cor-
 pore, quod sanata esset à flagello. Et sta-
 tim Iesus in semetipso cognoscens uirtu-
 tem ex sese prodisse, conuersus in turba,
 aiebat: Quis tetigit uestimenta mea? Et
 dicebant ei discipuli ipsi? Vides turbam
 undiq; prementē te, & dicis: quis me te-
 tigit? Et circumspiciebat, ut uideret eam
 quæ hoc fecerat. Mulier uero timens &
 tremens, sciens quod factum esset in se,
 uenit & accidit ei, dixitq; ei omnem ueri-
 tatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua
 te seruauit, uade cum pace, & esto sana à
 flagello tuo. Adhuc eo loquēte ueniunt
 à principe synagogæ, qui dicerent: Filia
 tua mortua est, quid ultra uexas magi-
 strum? Iesus autem protinus audito ser-
 mone qui dicebatur, ait principi syna-
 gogæ: Ne metuas, tantummodo crede.
 Et non permisit, ut quisquam se sequere-
 tur, præter Petrum & Iacobum & Ioan-
 nem fratrem Iacobi. Et uenit in do-
 mum principis synagogæ, uidetq; tu-
 multum ac flentes & eiulantes multum,
 & ingressus ait illis: Quid tumultuamini
 & ploratis? Puella non est mortua, sed
 dormit. Et irridebant eum. Ipse uero eie-
 ctis omnibus, assumit patrem & matrē
 puellæ, & eos qui cum ipso erant, & ingre-
 ditur eò ubi puella erat iacens, & appre-
 hensa manu puellæ, ait illi: Tabitha, ci-
 mi, qd' est, si quis interprete: Puella, tibi
 dico, surge. Et cōfestim surrexit puella, &
 ambulabat. erat em̄ annorū duodecim.
 & obstupuerūt stupore magno. Et præ-
 cepit illis uehementer, ne quisq; id sciret,
 & iussit ut daretur illi quod ederet.

Et egressus est illinc, uenitq; in patriā vi-
 suam,

αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐ-
 του. καὶ γενομένης σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ
 συναγωγῇ διδάσκατος, καὶ πολλοὶ ἀκούον-
 τες, ὄξεπλήσοντο λέγοντες. Πόθεν τῶτω
 ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἢ δυνάμις αὐτοῦ; καὶ
 δυνάμεις τοιαῦται διὰ ἧν̄ χειρῶν αὐτοῦ γί-
 νονται; οὐχὸς οὗτος ὄξιστος ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς μα-
 ρίας, ἀδελφὸς δὲ ἰακώβου καὶ ἰωσήφου καὶ ἰσίδου,
 καὶ ἰσιμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αὐτῷ ἀδελφοὶ αὐτοῦ
 οὗτοι πρὸς ἡμᾶς; * καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐ-
 τῷ. ἔλεγεν δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, οὗτος οὐκ εἰς προ-
 φητείας ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρὶδι αὐτοῦ, καὶ
 ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ
 ἠδυνάτο ἐκεῖθεν εἰς ἑνὸς ἀνθρώπου πρὸς ἡμᾶς, εἰ
 μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεῖς τὰς χεῖρας εἶδε
 ῥάπθουσι. καὶ ἐθαύμαζε διὰ τῶν ἀπιστίων αὐ-
 τῶν. * καὶ περιῆγε τὰς κόμας κύκλω, διὰ
 δάσκατος. * καὶ προσκαλεῖται τὸν δωδέκατον, καὶ
 ἤρξατο αὐτοῖς ἀποπέμψαι δύο δύο, καὶ ἐδίδοσεν
 αὐτοῖς ἰσχυρίαν ἡν̄ πνευματίων ἡν̄ ἀκα-
 διάρτων. καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἵνα μη-
 δὲ μὲν ἄρτισιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον,
 μὴ πέτραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς πλὴν ζώνῳ χαλ-
 κόν, ἀλλ' ὑποδέμενους σανδάλια, καὶ μὴ
 ἐνδύσασθαι δύο χιτῶνας. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς,
 * ὅπως εἰς εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μῶστε,
 εἴως ἄν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν, * καὶ ὅσοι εἰς μὴ
 δεξόνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκ-
 πορευόμενοι: ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν χυνοῦ
 ἢ ὑπὸ κάτω ἢ ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον
 αὐτοῦ. ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται
 σοδομοῖς ἢ γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ
 πόλει ἐκείνῃ. * καὶ ἐξελθόντες ἐκίρυσσον, ἵνα
 μετανοήσωσι. καὶ δαμόνια πολλὰ ἐξέβα-
 λον, καὶ ἤλασαν ελαίω πολλοὺς ἀρρώστους καὶ
 ἐθεράπευον. * καὶ ἦκουσεν ὁ βασιλεὺς ἡρώ-
 δης, φανερόν γὰρ ἐγγύετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ
 ἔλεγεν, ὅτι ἰωάννης ὁ βαπτίζων, ἐν νεκρῶν
 ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργῶσιν αὐτῶν
 δυνάμεις αὐτοῦ. ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι ἠλίας ἐστίν. ἄλ-
 λοι δὲ ἔλεγον, οὗτος προφήτης ὄξιστος, ἢ ὡς εἰς ἡν̄
 προφητῶν

suam, & sequuntur eum discipuli sui.
 Cumq; adesset sabbatum, cepit in syna-
 goga docere; multiq; audientes obstu-
 puerunt, dicentes: Unde huic hæc; & quæ
 est sapientia, quæ data est illi; & uirtutes
 tales per manus eius efficiuntur; Non-
 ne hic est faber ille, filius Mariæ, frater
 Iacobi, & Iose, & Iuda, & Simonis; Non-
 ne & sorores eius hic nobiscum sunt; Et
 offendebantur per eum. Dicebat autem
 illis Iesus: Non est propheta cõtemptus
 nisi in patria sua, & inter cognatos, & in
 familia sua. Et non poterat ibi uirtutem
 ullam ædere, nisi quod paucos infirmos,
 impositis manibus sanauit. ac miraba-
 tur propter incredulitatem eorum. & ob-
 ambulabat per uicos undiq; circumia-
 centes, docens. Et accersit duodecim, cœ-
 pitq; eos emittere binos, ac dabat illis
 potestatem aduersus spiritus immundos.
 Et præcepit illis, ne quid tollerent in uiam,
 nisi uirgam tantum: non peram, non pa-
 nem, non in zona æs: sed calciarentur san-
 dalijs, & ne induerentur binis tunicis. Et
 dicebat eis: Ubicumq; introieritis in do-
 mum, illic manete donec exeatis illinc. Et
 quicumq; non receperint uos, neq; audie-
 rint uos, exeuntes illinc, excutite pulue-
 rem qui est sub pedibus uestris in testi-
 monium illis. Amen dico uobis: tole-
 rabilius erit Sodomis aut Gomorris in
 die iudicij, quam ciuitati illi. Et egressi
 prædicabant, ut resipiscerent, & dæmo-
 nia multa eijciebant, & ungebant oleo
 multos ægros & sanabant. Et audi-
 uit rex Herodes (innotuerat enim no-
 men eius) dicebatq;: Ioannes ille, qui
 baptizabat, resurrexit à mortuis, & pro-
 pterea uirtutes agunt in illo. Alij di-
 cebant, Helias est: alij uero dicebant,
 propheta est, uel tanquam unus ex
 prophetis.

μα
α
μα
β
μα
β

μα
β
μα
β

μα
β

μα
β

ιδ

ιδ

ρη̄ προφητῶν. * Ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρώδης, εἶπερ, ὅμ
 ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτος ὄζει, & ν
 ρ̄ς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. * Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης
 ἀποσείλας, ἐκράτησε τὸν Ἰωάννην, ὃ ἔδ^κ
 σεμ' αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ Ἡρωδιάδα τὴν
 γυναικα φίλιππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι
 αὐτὴν ἐγάμησε. ἔλεγε γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ
 Ἡρώδῃ, ὅτι οὐκ ἐξεῖ σοι ἔχειν τὴν γυναικα
 τοῦ ἀδελφοῦ σου. ἢ δὲ Ἡρωδιάς ἐνέχευ αὐτῷ
 καὶ ἠθέλησεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνα
 το. ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβῆτο τὸν Ἰωάννην, ἐι
 δὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἁγίον, καὶ
 σωετήρει αὐτὸν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐ
 ποίει, καὶ ἠδέετο αὐτὸν ἡκούει. * καὶ γενομέ
 νης ἡμέρας ἑυκαίρου, ὅτε Ἡρώδης τῆς γενεσίους
 αὐτοῦ δ' ἔπινον ἐποίησεν τῆς μεγιστάσι, καὶ τῆς
 χιλιάρχους, καὶ τοῖς πρώτοις ἐν Γαλιλαί
 ας, καὶ ἐισελθόντες ἐν θυγατρὶ αὐτῆς ἐν
 Ἡρωδιάδῃ, καὶ ὄρχησαμένης, καὶ ἀρροσά
 σης τῷ Ἡρώδῃ, καὶ τοῖς συνακακιδμαῖσι, εἶ
 περ ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ. αἰτησόμεν ὅ ἐὰν
 θέλῃς, καὶ δώσω σοι. καὶ ὡμοσε αὐτῇ, ὅτι ὁ
 ἐὰν με αἰτήσῃς, δώσω σοι, ἔως ἡμίσεως ἐν
 βασιλείᾳ μου. ἢ δὲ ἐξελθόνσα, εἶπερ τῇ μη
 τρὶ αὐτοῦ. τί αἰτήσομαι; ἢ δὲ εἶπερ. τὴν κε
 φαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ ἐισελθόνσα
 εὐθέως μετὰ αὐτῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ἠήτησα
 τὸ λείψον, θέλω ἵνα μοι δώσῃς θύραυτ' ἐπὶ τῷ
 κεφαλῇ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ πρὸς τὸν
 γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τὸν ὄρκον ὃν ἔ
 στυσε συνακακιδμαῖς οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆ
 σαι. καὶ εὐθέως ἀποσείλας ὁ βασιλεὺς παρεκ
 λάτῳρα, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν
 αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν
 ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἔνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐ
 τοῦ ἐπὶ τῷ κεφαλῇ, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορα
 σίῳ, ὃ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ
 αὐτοῦ. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦλ
 θον καὶ ἔλαβον τὸ πῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθικαν αὐτὸ
 ἐν μνημείῳ. * καὶ συναγοντὶ οἱ ἀπόστολοι
 πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ὃ ἀπήγγελλον αὐτῷ πάντα,

prophetis. Cum audisset autem He
 rodes, ait: Cui ego præcidi caput, Ioan
 nes iste est, ipse surrexit à mortuis. Nam
 ipse Herodes, missis satellitibus manus
 iniecerat in Ioannem, & uinxerat eum
 in carcere propter Herodiam uxo
 rem Philippi fratris sui, quia duxerat
 eam uxorem. Dicebat enim Ioannes
 Herodi: Non licet tibi habere uxorem
 fratris tui. Herodias autem insidiaba
 tur illi, uolebatq; occidere eum, nec po
 terat. Herodes enim metuebat Ioan
 nem, sciens eum uirum iustum ac san
 ctum, & obseruabat eum: auditq; eo
 multa faciebat, & libenter eum audie
 bat. Et cum dies opportunus accidisset,
 cum Herodes in natalicis cœnam face
 ret primatibus ac tribunis, & primori
 bus Galilææ, cumq; introisset filia ipsi
 us Herodias ac saltasset, placuissetque
 Herodi ac simul accumbentibus, rex ait
 puellæ: Pete à me quod uis, & dabo ti
 bi. Et iurauit illi, quicquid à me petie
 ris, dabo tibi usque ad dimidium regni
 mei. At illa egressa dixit matri suæ:
 Quid petam? Illa uero dixit: Caput
 Ioannis baptistæ. Et ingressa statim
 cum festinatione ad regem, petiuit di
 cens: Volo, ut protinus des mihi in lan
 ce caput Ioannis baptistæ. Et dolore af
 fectus rex, propter iusiurandum eosque
 qui simul accumbebant noluit eam reiñ
 cere. Et confestim rex missis spiculatore
 iussit inferri caput eius. At ille abiit ac
 decollauit eum in carcere, & attulit caput
 eius in lance, & dedit illud puellæ, & puel
 la dedit illud matri suæ. Quo audito, di
 scipuli eius uenerunt, & sustulerunt ca
 dauer eius, posueruntq; illud in mo
 numento. Et congregantur apostoli ad
 Iesum, ac renunciauerunt ei omnia,

καὶ ὅσα ἐποίησαμ, ἃ ὅσα ἐδίδαξαμ, καὶ ἔι-
 25 **β** περ' αὐτοῖς. * Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατιδίωμι εἰς
 ἔρημον τόπον, ἃ ἀναπαύσασθε ὀλίγον.
 30 **γ** ἦσαμ γὰρ οἱ ἐρηχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολ-
 35 **δ** λοι, καὶ οὐδὲ φαγεῖν ἠνυκάρομεν. * καὶ ἀπῆλ-
 θεμ εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατιδίωμι.
 καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάοντασθαι ὄχλοι, ἃ ἐπέ-
 γνωσαμ αὐτῶν πολλοί, καὶ περὶ ἀπὸ πασῶν τῶν
 πόλεων σωείδραμον ἕκα, καὶ προῆλθον αὐ-
 40 **ε** τοῖς, καὶ σωῆλθον πρὸς αὐτοῦ. καὶ ἦλθον
 εἶδεν ὁ ἰησοῦς πολλὸν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνί-
 45 **ς** σθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχον-
 τα ποιμένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς
 50 **δ** πολλὰ. * καὶ ἦδεν ὡραὺς πολλὰς γενομένης,
 προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγου-
 σιν, ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἦδεν ὡραὺς
 55 **ε** πολλὰ, ἀπόλυσον αὐτοὺς, ἵνα ἀπελθόντες
 εἰς τοὺς κύκλους ἀγορεύσῃ, ἃ κώμας, ἀγορεύσα-
 σιν ἑαυτοῖς ἄρτους, τί γὰρ φάγωσιν, οὐκ
 60 **ς** ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπερ' αὐτοῖς, δό-
 τε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. ἃ λέγουσιν αὐτῷ.
 ἀπελθόντες ἀγορεύσωμεν διακοσίωμ δηναρῶν
 65 **δ** ἄρτους, καὶ δώσωμεν αὐτοῖς φαγεῖν; ὁ δὲ λέ-
 γει αὐτοῖς. πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε
 70 **ε** ἴδτε. καὶ γινόντες, λέγουσιν, πέντε καὶ
 δύο ἰχθύας. καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆ-
 75 **ς** ναι πάντας, συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ
 χλωρῷ χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσαν πρᾶσαι πρᾶσαι
 80 **δ** ἀνὰ ἑκατόμ καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ λαβὼν
 τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀνα-
 85 **ε** βλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κα-
 τέκλασε τοὺς ἄρτους, ἃ εἰδίδου τοῖς μαθη-
 90 **ς** ταῖς αὐτοῦ, ἵνα πρᾶσι αὐτοῖς, καὶ τοὺς
 δύο ἰχθύας ἐμέρισεν ἅσιν. καὶ ἔφαγον
 95 **δ** πάντες ἃ ἔχορτάσθησαν, καὶ ἦσαν κλασμά-
 100 **ς** των δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν
 ἰχθύων. καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες ὡσεὶ πεντα-
 105 **ε** κήχλιοι ἄνδρες. * καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν τοὺς
 110 **ς** μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ
 115 **δ** προάγειν εἰς τὴν πύργον πρὸς βηθσαιδὰ, ἕως
 120 **ς** οὐτοῦ ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. * καὶ ἀποταξά-
 125 **δ** **μον**

& quæ egissent, quæq; docuissent. Et ait
 illis: Venite uos soli seorsim in desertum
 locum, & requiescite pusillum. Erant em̄
 qui uenirent & abirent multi. ac ne ci-
 bum quidem capere uacabat. Et abiit in
 desertū locum nauigio seorsim. Et uide-
 runt eos abeuntes, turbæ: & agnouerūt
 eum multi, & itinere pedestri ex omnibus
 ciuitatib⁹ cōcurrerūt illuc, & præuenerūt
 eos, conueneruntq; ad illum. Et egressus
 uidit turbam multā Iesus, & affectu mi-
 sericordiæ tactus est erga eos, quia erant
 uelut oues nō habentes pastorem. Et cœ-
 pit illos docere multa. & cum iam multū
 temporis praterisset, accesserūt ad illum
 discipuli eius, dicētes: Desertus est locus,
 & iam multū tēporis est, dimitte illos, ut
 abeant in circumiacentes uillas ac uicos,
 emantq; sibi panes: nam quod edant, nō
 habent. At ille respondens ait illis: Date
 illis uos quod edant. Et dixerunt ei: Eun-
 tes emamus ducentis denarijs panes, &
 demus illis quod edant? At ille dicit eis:
 Quot panes habetis? Ite & uidete. Et cū
 cognouissent, dicunt, quinq; & duos pi-
 sces. Et præcepit illis ut accumbere face-
 rent omnes, distributis conuiujs in uiri-
 di gramine. Et discubuerunt diuisi in ui-
 ridaria centeni & quinquageni. Et cum
 accepisset quinq; panes ac duos pisces,
 sublatis in cœlum oculis benedixit, ac fre-
 git panes, deditq; discipulis suis ut ap-
 ponerent illis, & duos pisces diuisit om-
 nibus. Et comederunt omnes, & saturati
 sunt. Et sustulerunt fragmentorum duo/
 decim cophinos plenos, & de piscibus.
 Erant autē qui comederāt circiter quinq;
 millia uirorum. Et statim cœgit discipu-
 los suos conscendere nauim, ut præcede-
 rent transmissio mari Bethsaidam, dum
 ipse dimitteret turbam. Et cum dimis-
 h set

μνημοσ αυτουσ, απηληθεμ εις τ ορος προσευξα
 οη, * η οφιασ γενομυνησ, ημ τ πολοτομ εν με,
 σω τ θαλασσησ, ηδη αυτεσ μονοσ επι τ γησ,
 ε ειδεμ αυτουσ βασανιζομυνησ εν τω ελανυ
 ναμ, ημ γαρ ο ανεμοσ εναντιοσ αυτεσ. ηδη
 ηδη τεταρτω φυλακω φηι νυκτοσ ερχετα
 ηδη ηδη αυτεσ, περιπατωμ επι φηι θαλασσησ,
 ηδη ηθελε πρελθωμ αυτεσ. οι δε ιδοντεσ αυ
 τημ περιπατουσα επι φηι θαλασσησ, εδοξαμ
 φαντασμα ειναι, ε ανεκραξαμ. παντεσ γαρ
 αυτημ εδομ, η εταραχθησαμ, ε ευθεωσ ελα
 λησε μετ αυτωμ, ε λεγε αυτεσ. θαρσετε,
 εγω εμι, μη φοβεσθε, * η ανεβη προσ αυτουσ
 εις τ πολοτομ, ηδη εκοπασεμ ο ανεμοσ, ηδη
 λιαμ εκ περιωσ εν αυτεσ θησισαντο, η εθαυ
 μαζομ. ου γαρ σωηκαμ επι ττεσ αρετεσ. ην η
 αυτωμ η καρδια πεπερωμυνη. ηδη διαπερα
 σαντεσ, ηληθομ επι πλω γλω γενουσαρεθ, ηδη
 προσωρμηθησαμ. * ε θηελθονθωμ αυτωμ εκ
 τω πολοισ, ευθεωσ επιγονοτεσ αυτημ, ηδη εδρα
 μοντεσ ολλω πλω ηδη χωρομ εκεινω, ηδεσαν
 επι ττεσ κραββατοισ τυεσ κακωσ εχοντασ πε
 ριφεραμ, οπω ηκουομ οτι εκεσ ει, και οπου
 αμ εισεπορευετο εις κωμασ, η πολασ, η α
 γρουσ, εν ταυσ αγοραυσ ετιθησ τυεσ αδευον
 τασ, ηδη ηδεκαλασ αυτημ, ινα και τω κρα
 σω εδσ τω ιματισ αυτω αφωνη, ηδη οσοι αμ
 ηπηοντο αυτω, εσωζοντ. * και σωαγοντα
 προσ αυτησ οι φαρισαιο, και τινεσ τ γραμμα
 τεωμ ελθοντεσ απ ιεροσολυμωμ, ε ιδοντεσ τι
 νασ ην μαθητωμ αυτω κοινασ χερεσ, τσ τει
 σιμ, ανηπιουσ, εδιοντασ αρετεσ, εμεμφαντο,
 οι γαρ φαρισαιο και παντεσ οι ιουδαιοι, εαμ
 μη πυγμαη νιφοντασ ταε χεραε, ουκ εδιου
 σι, κρατηντεσ πλω παραδοσιμ ην πρεσβυ
 τερωμ, ηδη απο αγοραε, εαμ μη βαπισωνη,
 ουκ εδιουσι. ηδη αλλα πολλα οζιμ, α παρε
 λαβομ κρατημ, βαπισμουσ ποτηριωμ ε ξε
 σωμ η χαλκωμ, ηδη κλινωμ. * επτασ επει
 ρωτωσι αυτημ οι φαρισαιο ηδη οι γραμμα
 τεε. δια τι οι μαθητα σου ου περιπατουσι

fet eos, abiit in montem ad orandum. Et
 cum uespera aduenisset, erat navis in me
 dio mari, & ipse solus in terra, uidentibz
 eos laborantes in remigando, erat enim
 uentus cotrarius eis. Ac circa quartā uigi
 liam noctis uenit ad eos, ambulans sup
 mare, & uolebat praterire eos. At illi ut
 uiderūt eum ambulantē super mare, pu
 tauerunt spectrū esse, & exclamauerunt:
 Omnes em̄ uidebant eum, & coturbati
 sunt. & statim locutus est cū eis, dixitqz
 eis: Confidite, ego sum, ne terreamini. Et
 ascendit ad illos in nauim, & conqueiuit
 uentus, & uehemēter supra modū intra
 sese stupebant, & admirabant. Non em̄
 intellexerant de panibz, erat em̄ cor eorū
 obcæcatū. Et cum traiecissent, uenerūt in
 terrā Genezareth, & applicuerūt in por
 tum. Cūqz egressi essent de nauī, cōtinuo
 agnouerunt eum, ac percurrētes totā un
 diqz regionē illam, cœperunt in grabatis
 eos qui male habebant circūferre, cū au
 dissent eū illic esse, & quocūqz introisset
 in uicos, aut in ciuitates, aut in uillas, in
 plateis ponebāt infirmos, & deprecabant
 eum, ut uel fimbriā uestimēti eius tange
 rent. Et quotquot tangebant eum, salui
 fiebant. Et conueniunt ad eum pha
 risæi, & quidam de scribis qui uenerant
 Hierosolymis. & cum uidissent quosdā
 ex discipulis eius cōmunibus manibus
 (id est, illotis) edere panes, incusabant.
 nam pharisæi, & omnes Iudæi, nisi cre
 bro lauerint manus, non capiunt cibum,
 tenentes instituta maiorum. & à foro
 uenientes, nisi loti fuerint non comedunt.
 Et alia multa sunt, quæ susceperunt ser
 uanda, nempe lotiones poculorum & ur
 ceorum & aramētorū & lectorum. De
 inde interrogant eum pharisæi & scri
 bæ. Quare discipuli tui non ambulat
 iuxta

VII

κτλ

πλὴν πρὸς ἀπόσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ
 ἀνιπίοις χερσὶν ἐδιόουσι τὸν ἄρτον; ὃ ἃ πο
 κριθεὶς εἶπερ αὐτοῖς, ὅτι καλῶς προεφῆτιθυσεν
 ἡσαΐας πρὸς ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγρα
 πῆαι. οὗτ' ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσί με τιμᾷ, ἡ
 δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μά
 τιν δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκα
 λίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἀφέντες γὰρ
 πλὴν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε πλὴν παραδό
 σιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεῶν καὶ
 ποτηρίων, ἢ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πο
 λλά ποιεῖτε. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, καλῶς, ἀθε
 τῆε πλὴν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ, ἵνα πλὴν παρα
 δόσιν ὑμῶν τρέσχητε. μωσῆς γὰρ εἶπερ. τί
 μα τὸν πατέρα σου, καὶ πλὴν μητέρα σου. ὅ
 ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτω
 τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν ἐπιῆ ἄν
 θρωπος ὡς πατρί ἢ τῆ μητρὶ κορβαῖ, ὃ ὄζει,
 δῶρον ὃ ἐὰν εἴε με, ὡφελήσῃ. καὶ οὐκ εἴ
 ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι ὡς πατρί αὐτῆ,
 ἢ τῆ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ
 θεοῦ τῆ παραδόσει ὑμῶν ἢ πρὸς ἐδώκατε, καὶ
 παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ προσ
 καλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐ
 τοῖς. ἀκούετε μου πάντες καὶ σιωπετε. οὐ
 δὲμ ὄζειν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμε
 νορ εἰς αὐτὸν, ὃ δάωσται αὐτὸν κοινῶσαι, ἀλ
 λά τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκείνα ὄζει τὰ
 κοινοῦτα τὸν ἄνθρωπον. εἰ τις ἔχει ὄτια ἀ
 κούει, ἀκούτω. * καὶ ὅτε ἐσθλάθην εἰς οἶκον
 ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἐπικρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐ
 τοῦ πρὸς ὅτι πρὸς βολῆς. καὶ λέγει αὐτοῖς, οὐ
 πως καὶ ὑμεῖς ἀσώετοί ἐσε; οὐπω νοεῖτε, ὅτι
 πᾶν τὸ ἐξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄν
 θρωπον, οὐ δάωσται αὐτὸν κοινῶσαι, ὅτι
 οὐκ εἰσπορεύεται αὐτὸν εἰς πλὴν καρδίαν, ἀλ
 λ' εἰς πλὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκ
 πορεύεται, ἐκκαθαρίζων πάντα τὰ βρώμα
 τα; ἔλεγε δὲ ὅτι ὅ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπο
 ρευόμενον, ἐκείνο κοινῶ τὸν ἄνθρωπον. ἔσω
 θεμ γὰρ ἐκ ὅτι καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ δια
 λογισμοὶ

iuxta ritum traditum à maioribus, sed il
 lotis manibus edunt panem? At ille re
 spondens, dixit eis: Bene uaticinatus est
 Esaias de uobis hypocritis, sicut scriptū
 est: Populus hic labijs me honorat, cor
 autem eorum longe est à me: in uanum
 autē me colunt, docentes doctrinas, præ
 cepta hominum. Nam omisso præcepto
 dei, tenetis constitutiones hominū, ablu
 tiones urceorū & poculorū, aliáq; similia
 his facitis multa. Et dicebat illis: Bene,
 reijcitis præceptum dei, ut constitutionē
 uestram seruetis. Moses enim dixit: Ho
 nora patrem tuum & matrem tuam: &
 qui maledixerit patri uel matri, morte
 moriatur. Vos autem dicitis: Si dixerit
 homo patri uel matri corban, quod est,
 donum quodcūq; ex me, in tuum cedit
 commodum. & præterea nō finitis eum
 quicūq; facere patri suo aut matri suæ, &
 irritum facitis uerbum dei per constitu
 tionem uestram quam tradidistis. Et si
 milia huiusmodi multa facitis. Et cum
 aduocasset ad se totam turbam, dicebat
 illis: Audite me omēs & intelligite: Nihil
 est extra hominē introiens in eum, quod
 possit eum inquinare, sed quæ de homi
 ne procedunt, illa sunt quæ inquinant
 hominem. Si quis habet aures ad au
 diendum, audiat. Et cum introisset in
 domum semotus à turba, interrogabant
 eum discipuli eius de similitudine. Et
 ait illis: Adeo & uos intelligentia ca
 retis? Nondum intelligitis, quod om
 ne foris introiens in hominem, non po
 test eum inquinare, quia non intrat
 in eius cor, sed in uentrem: & in seces
 sum exit, repurgans omnes escas? Di
 cebat autem, quod ab homine exit, il
 lud inquinat hominem. Ab interiori
 bus enim de corde hominum malæ co
 h 2 gitationes

85

λογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύοντες, μοιχεύου, πρ
 νῆαι, φόνοι, κλοπαί, πλεονεξία, πονηρία,
 δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμοὶ πονηροὶ, βλασ
 φημία, ὑπερφανία, ἀφροσύνη, πάντα ταῦτα
 ταῦτα πονηρὰ ἔσθωθεν ἐκπορεύονται, Ἐκ
 ἀνδρωπομ. καὶ ἐκ ἔθου ἀνασάει, ἀπὸ ἄλλου
 τὰ μεθόρια τῆς σιδωνος. Ἐἰσελθὼν εἰς
 οἰκίαν, οὐδένα ἠθέλει γινῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνή
 θη λαθεῖν. Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ πρὶ αὐτῶ, ἦ
 χερὶ θυγάτηρ ἄνθρωποι πνεῦμα ἀκάθαρτον,
 ἐλαθεῖσα προσέειπε πρὸς τοὺς πόδας αὐτῶ.
 ἦν δὲ ἡ γυνὴ ἐλληνίς, συροφοινίσσα ὡς γέ
 νει, * καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα δὲ δαμόνιον ἐκβάλ
 λῃ ἐκ ἐμοῦ θυγατρὸς ἀνθρώπου. ὃ ἰησοῦς εἶπερ
 αὐτῇ, ἄφες πρῶτον χορτασθῶναι τὰ τέκνα. οὐ
 γὰρ καλὸν ὄζει, λαθεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων,
 καὶ βαλεῖν τῆς κωαρίοις. ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέ
 γει αὐτῶ. καὶ κύριε, καὶ τὰ κωάρια ὑπὲρ κά
 τω τῆς ἄρτης ἐδοίκατο τῶν ψυχίων τῶν ποδῶ
 νων. Ἐἶπερ αὐτῇ, διὰ τὸν τὸν λόγον, ὑπά
 γει, ἔζελε κλυθῆ δὲ δαμόνιον ἐκ τῆς θυγατρὸς σου.
 καὶ ἀπελθεῖσα εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, εἴρε δὲ δα
 μόνιον ἔζελε κλυθῆ, καὶ τῆς θυγατρὸς βεβλη
 κμένη ἐπὶ φθι κλίνας. * καὶ πάλιν ἔζελε
 ἐκ τῶν ὄριων τῆς σιδωνος, ἦλθεν πρὸς τὴν
 θάλασσαν φθι γαλιλαίας, ἀναμέσομ τῶν ὄρι
 ων δεκαπόλεως, καὶ φέρεσιν αὐτῶ κωφοῦ
 μογιλάλου. καὶ πρὸς αὐτὸν, ἵνα ἐπι
 θῆ αὐτῶ τῆς χεῖρας. καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν
 ἀπὸ τῶ ὄχλου κατιδίαν, ἔβαλε τὸν δακτύ
 λον αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, ἔπυσας, ἠψατο
 φθι γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐ
 ρανὸν, ἐσέναξε, καὶ λέγει αὐτῶ, ἐφαθά. ὃ
 ὄζει, διανοίχθητι, καὶ ἐυθέως διανοίχθησαν αὐ
 τῶ ἄκοαί, Ἐἰλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης
 αὐτοῦ, καὶ ἐλάληθ ὀρθῶς. Ἐἰσεείλατο αὐτῶ, ἵνα
 κηδενὶ εἰπωσιν. * ὅσομ ἡ αὐτοῦ δὲ εἰσε
 λετο, μᾶλλον πρὸς ὅσομ ἐκήρυσσον. Ἐἰ ὑπε
 περισσῶς ἔζελε πλῆσοντο, λέγοντες, * καλῶς
 πάντα πεποίηκε, καὶ τὸν κωφὸν ποιῆσαι
 κῆρυ, καὶ τὸν ἀλάλσ λαλεῖν.

gitationes procedunt, adulteria, stupra,
 homicidia, furta, auaricia, fraudes, do
 lus, impudicitia, malus oculus, conuicia,
 superbia, stulticia. omnia hæc mala ab
 internis procedunt, & inquinant homi
 nem. Et inde surgens, abiit in confinia
 Tyri ac Sidonis, & ingressus domum,
 neminem uoluit scire, nec potuit latere.
 Mulier enim statim ut audiuit de eo,
 cuius filiola habebat spiritum immun
 dum, uenit & accidit ad pedes eius. Erat
 enim mulier Græca Syrophœnissa ge
 nere, & rogabat eum, ut dæmonium eij
 ceret de filia sua. Iesus autem dixit illi:
 Sine prius saturari filios. Non est enim
 honestum, sumere panem filiorum, &
 projicere catellis. At illa respondit & di
 cit illi: Etiam domine: Nam catelli quoq;
 comedunt sub mensa de micis filiorum.
 Et ait illi: Propter istum sermonē uade,
 exijt dæmonium à filia tua. Et cum abis
 set domum suam, reperit dæmonium
 exisse, & filiam iacentem super lectum.
 Et rursum egressus de finibus Tyri ac
 Sidonis, uenit ad mare Galilææ per me
 dios fines decapolis, & adducunt ei sur
 dum, impeditaq; linguæ, & deprecant
 tur eum, ut imponat illi manum. & cum
 apprehendisset eum de turba seorsim,
 misit digitos suos in auriculas eius, &
 sputo emisso tetigit linguam eius, ac su
 spiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi:
 Ephphatha, quod est, aperire. Et statim
 apertæ sunt eius aures, & solutum est
 uinculum linguæ eius, ac loquebatur re
 cte, Ac præcepit illis, ne cui dicerent.
 Sed quo magis ille eis præceperat, hoc
 potius amplius prædicabant. & supra
 modum stupebant, dicentes: Bene om
 nia fecit, & surdos facit audire, & mutos
 loqui.

ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παμπόλλοι ὄχλοι
 ὄντες, καὶ μὴ ἔχοντες τί φάγωσι, προσκαλε-
 σάμενος ὁ ἰησοῦς τὸ μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐ-
 τοῖς. ὡλαγχνίζομαι ἐπὶ τῷ ὄχλῳ, ὅτι ἡ-
 δὴ ἡμέρας τρεῖς προσμύουσι μοι, καὶ οὐκ ἔχου-
 σι τί φάγωσι. καὶ ἐγὼ ἀπολύσω αὐτοὺς νή-
 σεως εἰς ὄϊκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται γὰρ τῆ ὁδοῦ.
 τινὲς δὲ αὐτῶν μακρόδερον ἤκουσαν. καὶ ἀπεκρί-
 θησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. πόθεν τούτοις
 διωύσεται τις ὁδε χορτάσασα ἄρτων ἐπισημί-
 ας; καὶ ἐπεκρίθη αὐτοῖς. πόσους ἔχετε ἄρτους; καὶ
 οἱ ἔειπον, ἐπιτά. καὶ ἰδὼν ἰδὼν τῶν ὄχλων
 ἀναπεσῆμ ἐπὶ τῇ γῆς, καὶ λαβὼν τὴν ἐπιτῶν
 ἄρτους εὐχαρισήσας, ἔκλασε καὶ εἰδὼς τοῖς
 μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα προσκύνῃ, καὶ προσέθηκαμ
 τῶν ὄχλων. καὶ ἔειχον ἰχθύδια ὀλίγα, καὶ εὐλο-
 γήσας ἔειπε προσκύνῃ καὶ αὐτά. ἔφαγον
 δὲ καὶ ἔχορτάσθησαν, καὶ ἦσαν περισσεύματα
 κλασματίων ἐπιτῶν τετρακισχίλια, καὶ ἦσαν οἱ φατόν-
 πες, πῶς τετρακισχίλιοι, καὶ ἀπέλυσεμ αὐτοῖς.
 καὶ εὐδιέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μα-
 θητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη δαλμανυθά.
 * καὶ ὄχλοι οἱ φαρισαῖοι, καὶ ἦρξαντο συζητεῖν
 αὐτῷ, ζητοῦντες παρ᾽ αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ
 οὐρανοῦ, παρὰ τὸν αὐτόν. καὶ ἀνασινάξας τῶν
 πνεύματι αὐτοῦ λέγει, τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον
 ἐπιζητεῖ; * ἀμὲν λέγω ὑμῖν, εἰ ὁ θὸς ἴθι τῆ
 γενεᾶ ταύτης σημεῖον. καὶ ἀφείδεν αὐτοὺς ἐμβὰς
 πάλιν εἰς τὸ πλοῖον, ἀπ᾽ ἡλθεμ εἰς τὸ πέραν. καὶ
 ἐπελάθοντο λαθεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον
 οὐκ ἔχον μετ᾽ αὐτῶν γὰρ τῶν πλοίων. * καὶ δὶε
 σέλλειν αὐτοῖς λέγων. ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆ
 ζύμης τῶν φαρισαίων, καὶ τῆ ζύμης ἡρώδου.
 * καὶ δὶελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες,
 ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. καὶ γινούσθε ὁ ἰησοῦς λέ-
 γει αὐτοῖς. τί δὶελογίζεσθε, ὅτι ἄρτους οὐκ
 ἔχετε. ὅπου νοεῖτε, ὅπου δὲ σιωπετε; ἔτι πε-
 πρωμύλιον ἔχετε τῆ καρδία ὑμῶν; ὀφθαλ-
 μοὺς ἔχετε ὅπου βλέπετε, καὶ ὄψα ἔχετε
 οὐκ ἀκούετε; καὶ ὅπου μνημονεύετε; ὅτε τοὺς
 πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχι-
 λίου

In diebus illis cum turba admodum multa
 esset, nec haberet quod manducaret, acce-
 dit ad se Iesus discipulis, ait illis: Miseri-
 cordia tangor erga turbam, quia iam tri-
 duo manent apud me, nec habent quod
 edant: & si dimisero eos ieiunos in do-
 mum suam, deficiet in uia. Quidam enim ex
 eis a longinquo uenerunt. Et responderunt
 ei discipuli sui: Unde istos quis poterit
 hic satiare panibus in solitudine? Et inter-
 rogauit eos: Quot panes habetis? Illi ue-
 ro dixerunt: septem. Et precepit turbam dis-
 cumbere super terram. Et acceptis septem pa-
 nibus, cum gratias egisset, fregit, deditque di-
 scipulis suis, ut apponerent. & apposue-
 runt turbam. & habebant pisciculos pau-
 cos: & cum benedixisset, iussit apponi & hos.
 Comederunt autem & saturati sunt, ac sustu-
 lerunt quae superfuerat, fragmentorum septem
 sportas. Erant autem qui comederant ferme
 quater mille, & dimisit illos. Et mox ingres-
 sus in nauim cum discipulis suis, uenit in
 partes Dalmanutha. Et egressi sunt pha-
 risaei, coeperuntque disputare cum illo quaerē-
 tes ab eo signum a caelo tentantes eum, & cum
 ingemisset spiritu suo dicit, cur generatio
 haec signum quaerit? amen dico uobis, si da-
 bitur generationi huic signum. Et relictis il-
 lis ingressus rursus nauim, abiit traiecto
 lacu. Et oblitus fuerant sumere panes, nec
 praeter unum panem habebant secum in nauim.
 Ac precepit illis dicens: Videte, caute a
 fermento pharisaeorum, & a fermento Hero-
 dis. & disputabant inter sese dicentes: Pa-
 nes non habemus, & eo cognito Iesus dicit
 illis: Quid disputatis, quod panes non habe-
 tis? Nondum aduertitis nec intelligitis?
 adhuc obcaecatum habetis cor uestrum: oculo-
 los habetes, non cernitis, & aures habetes,
 non auditis: & non meministis? Cum quinque
 panes fregissem in hominum quinque mi-
 lia,

οβ
 οδ
 οβ
 π
 5

κα

κβ

λίους, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων
 ήρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα· ὅτι δὲ τού-
 ἐπὶ ἅεις τὺν πεντακισχίλιους, πόσων σπυρίδιων
 πληρώματα κλασμάτων ήρατε, οἱ δὲ εἶπον,
 πᾶ ἐπὶ ἅ. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὡς οὐ νοεῖς; * καὶ
 ἔρχεται εἰς βηθσαιδάν, καὶ φέρουσιν αὐτῷ το
 φλόμ, καὶ πρὸς ἀκαλῶσιν αὐτῶν, ἵνα αὐτῷ ἄψ-
 ται. Ἐπιλαβόμενος τὸ χερσὶ τὸ τυφλῶ, ἔθηκε
 γαγγρὺν αὐτῶν ἔξω τοῦ κόμης, καὶ πύσας εἰς
 τὰ ὄμματα αὐτῶν, καὶ ἐπιθεῖς τὰς χεῖρας αὐτῶν,
 ἐπηρώτα αὐτῶν, εἰ τι βλέπει, καὶ ἀναβλέψας
 ἔλεγε. βλέπω τὺν ἀνθρώπου, ὡς ὁ δὲ ἐν
 εἶρα ὁρῶ πρὸς πατοῦτας, εἰ τα πάλιν ἐπέθη-
 κε τὰς χεῖρας ἐπὶ τὺν ὀφθαλμούς αὐτῶν, Ἐ-
 ποίησεν αὐτῶν ἀναβλέψαι, καὶ ἀποκατεσά-
 ρην, καὶ εἰς βλεψέτηλαυγῶς ἄπαντας. καὶ
 ἀπέστειλεν αὐτῶν εἰς τὸν οἶκον αὐτῶν, λέγων·
 μηδὲ εἰς τὴν κόμην εἰσελθῆς, μηδὲ ἐπιθῆ-
 σιν τὴν ἐν τῇ κόμῃ. * καὶ ἔζησαν οἱ ἰησοῦς καὶ
 οἱ μαθηταὶ αὐτῶν εἰς τὰς κόμας καισαρίας
 τοῦ φιλιπποῦ. καὶ ἐν τῇ ὁδοῦ ἐπηρώτα τὺν
 μαθητὰς αὐτῶν, λέγων αὐτοῖς· τίνα με λέ-
 γουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν,
 ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, καὶ ἄλλοι ἠλίαν, ἄλ-
 λοι δὲ ἕνα ἠὲν προφητῶν. καὶ αὐτῶν λέγει
 αὐτοῖς· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀπο-
 κριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, λέγει αὐτῶν. σὺ εἶ ὁ χρι-
 στός. καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδὲνί λέ-
 γωσι περὶ αὐτῶν, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐ-
 τοῖς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ πα-
 θεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυ-
 τέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων,
 καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας
 ἀναστῆναι, καὶ παρῆσθαι τὸν λόγον ἐλάλει.
 * καὶ προσλαβόμενος αὐτῶν ὁ πέτρος, ἤρ-
 ξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῶν. ὁ δὲ ἐπισταφείας καὶ ἰ-
 δὼν τὺν μαθητὰς αὐτῶν, ἐπετίμησε τοῖς πᾶ-
 τρω, λέγων, ὑπάγετε ὀπίσω με σατανᾶ, ὅτι
 οὐ φρονεῖς τὰ το θεῶν, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων,
 * καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς
 μαθηταῖς αὐτῶν, εἶπερ αὐτοῖς. οὐ τις θέλει
 ὀπίσω

lia, quot cophinos fragmentis plenos su-
 stulistis? Dicunt ei, duodecim. Cum au-
 tem septem in quatuor milia, quot spor-
 tas ex reliquijs fragmentorū tulistis? Illi
 uero dixerunt, septem. Et dixit illis: Qui
 fit ut non intelligatis? Et uenit Bethsai-
 dam, & adducit illi cæcum & obsecrant
 eum, ut illum tangeret. Et apprehesa ma-
 nu cæci, eduxit illum extra uicium. & cum
 expuisset in oculos illius, imposuissetq;
 illi manus, interrogauit eum, si quid uide-
 ret, & recepto uisu, dicebat: Video homi-
 nes, quoniam uelut arbores cernoambu-
 lantes. Deinde rursum imposuit manus
 super oculos illius, & fecit ut uisum reci-
 peret: & restitutus est, ac denuo uidebat
 dilucide omnes, & dimisit illum in domū
 suam, dicens: Neq; in uicum ingrediaris,
 neq; dixeris cuiq; in uico. Et egressus est
 Iesus & discipuli illius in uicos Cæsariæ,
 quæ cognominat̄ Philippi, & in uia in-
 terrogauit discipulos suos dicens: Quem
 me dicunt homines esse? Illi uero respon-
 derunt: Ioannem baptistam, & alij He-
 liam, alij rursus unum de numero pro-
 phetarū. Et ipse dicit illis. at uos quē me
 dicitis esse? Respondens autem Petrus,
 dicit illi: Tu es ille Christus. Et intermi-
 natus est eis, ne cui dicerent de se. Et cœ-
 pit docere eos, quod oporteret filium ho-
 minis multa pati, & reprobari à seniori-
 bus summisq; sacerdotibus ac scribis, &
 occidi, & post tres dies resurgere. & aper-
 te sermonem loquebatur. Et apprehen-
 dit illum Petrus, cœpitq; increpare eum.
 At ille conuersus, & intuitus discipulos
 suos, increpauit Petrum, dicens: Abi-
 post me satana. quoniam non sapis
 quæ dei sunt, sed quæ sunt hominum.
 Et cum ad se uocasset turbam unā cum
 discipulis suis, dixit illis: Quicumq; uult
 sequi

πα

κγ

πβ
α

κδ

πδ
5

πε
6

ὁπίσω μὲ ἀκολυθῆν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν,
 Ἐὰρ ἄνω τὸν σαρκοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀκολυθῆτω μοι.
 ὃς ἂν θέλῃ πλὴν ψυχῆς αὐτοῦ σώσασθαι, ἀπολέσει
 αὐτὸν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ πλὴν ψυχῆς αὐτοῦ
 ἕνεκεν ἐμοῦ ἢ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐ-
 τὸν. τί ἔωφελήσῃ ἄνθρωπος ἐὰν κερδήσῃ τὸ
 κόσμον ὅλον, ἢ ζημιωθῆ πλὴν ψυχῆς αὐτοῦ;
 ἢ τί δώσῃ ἄνθρωπος ἀνάλλαγμα φθι ψυ-
 χῆς αὐτοῦ; * ὃς γὰρ ἐπαυχωθῆ με, ἢ πύς
 ἐμοῦς λόγους, ἢ τῆ γενεᾷ ταύτῃ τῆ μοιχα-
 λίδι κολῶ ἁμαρτωλῶ, καὶ ὁ ἴσος τοῦ ἀνθρώπου
 ἐπαυχωθήσεται αὐτὸν, ὅταν ἔλθῃ ἢ
 τῆ δόξης τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων
 ἡ δόξης αὐτοῦ. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀμὲν λέ-
 γω ὑμῖν, ὅτι εἰσὶ τινες ἡνὶ ὧδε ἐσκότωμα, οἱ
 τινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ἕως ἃν ἴδωσι τὴν
 βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐκλυθῆναι ἢ δυνάμει. καὶ
 μεθ' ἡμέρας ἕξ, ἤραλαμβάνει ἰησοῦς τὸν πά-
 τρον ἢ τὸν ἰάκωβον καὶ τὸν ἰωάννην, καὶ ἀναφέ-
 ρει αὐτούς εἰς ὄρος ὑψηλόν κατ' ἰδίαν μόνους,
 καὶ μετεμορφώθη ἐμπροσθεν αὐτῶν, ἢ τὰ
 ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο σίλβουα, λευκὰ ἵματι ὡς
 χιῶμα, δια γναφεύς ἐπὶ φθι γῆς οὐ δάσκη λου-
 κᾶσαι, ἢ ὥφθη αὐτοῖς ἡλίος σαὺ μωσῆ, καὶ
 ἦσαν συναλωσῶτες ἔφθ ἰησοῦ. ἢ ἀποκριθεὶς
 ὁ πάτερ ἢ λέγει ἔφθ ἰησοῦ. ἔα βεβί, καλόμ-
 ὄζην ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκη-
 νᾶς τρεῖς, σοὶ μίαν, ἢ μωσῆ μίαν, καὶ ἡλίῳ
 μίαν. οὐ γὰρ ἠδὲ τί λαλήσῃ, ἦσαν γὰρ ἐκφο-
 βοί. ἢ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάσασα αὐτοῖς.
 καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ φθι νεφέλης, λέγουσα, ὃν
 τὸς ὄζην ὁ ἴσος μου ὁ ἀγαπητός, αὐτὸ ἀκού-
 πει. καὶ ὄζα πῖνα περιβλεψάμενοι, οὐκ ἔτι οὐ
 εἶνα εἶδον, ἀλλὰ τὸν ἰησοῦ μόνον μετ' ἑαυ-
 τῶν. καταβανόντων ἢ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους,
 εἶτε εἶλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται
 ἢ εἶδον, εἰ μὴ ὅτ' αὐτὸ ἴσος τοῦ ἀνθρώπου
 ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ. * καὶ τὸν λόγον ἐκρά-
 τησαν πρὸς ἑαυτοῦς, συζητῶντες, τί ὄζι ὅ
 ἐκ νεκρῶν ἀναστῶνα; * καὶ ἐπρώτῳ αὐ-
 τῶν, λέγοντες, ὅτι λέγουσι μὲν οἱ γραμματεῖς,
 ὅτι

π5
 β
 π7
 β

sequi me, abneget semetipsum & tollat
 crucē suam, ac sequat me. Nam quisquis
 uoluerit animā suā seruare, perdet eam.
 Quisquis autē perdidit animā suā cau-
 sa mea & euāgelij, hic seruabit eā. Quid
 enim profuerit homini, si lucratus fuerit
 mundū totū, & animæ suæ iacturā fece-
 rit? Aut quid daturus est homo, q̄ reper-
 set animā suam? Quęcunq; em̄ puduerit
 mei ac meorū sermonū in generatione
 hac adultera & peccatrice, pudebit illi⁹ &
 filiū hominis, ubi uenerit in gloria patris
 sui cū angelis sanctis. Et dicebat illis: **IX**
 Amē dico uobis: Sunt quidam inter eos
 qui hic stant, qui nō gustabūt mortē, do-
 nec uiderint regnū dei uenisse cū uirtute.
 Ac post dies sex assumit Iesus Petrū &
 Iacobum ac Ioannem, & subducit eos in
 montē excelsum seorsim solos, & trans-
 formatus fuit corā illis, & uestimēta illi⁹
 facta sunt splendida, & candida ualde
 ueluti nix, ἢ candida facere non potest
 fullo super terrā. & cōspectus est illis He-
 lias cū Mose, colloquebanturq; cū Iesu.
 Et respondens Petrus, dicit Iesu, Rabbi,
 Bonū est nos hic esse, & faciamus taber-
 nacula tria, tibi unum, & Mofi unum, &
 Heliæ unum. Non enim nouerat quid
 loqueretur. erant enim expauefacti. Et
 facta est nubes, quæ obumbravit illos.
 Et uenit uox è nube, dicens: Hic est filius
 meus dilectus, ipsum audite. Et repente,
 cum circūspexissent, nō amplius uiderūt
 quenq; , sed solū Iesum esse secū. Porro
 cum descenderēt de monte, præcepit illis,
 ne cui dicerēt ea quæ uiderāt, nisi cū fili⁹
 hominis à mortuis resurrexisset. Ac uer-
 bum hoc tenuerūt apud sese, inter se di-
 sputantes, quid esset hoc quod dixerat, è
 mortuis resurgere. & interrogabāt illum
 dicentes: Quid est quod scribæ dicunt,
 h 4 Heliam

ὅτι ἡλίαν δεῖ εἰσελθεῖν πρῶτον . ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπερὶ αὐτῶν ἡλίας μὲν εἰσελθὼν πρῶτον , ἀποκαθιστᾷ πάντα , καὶ ὡς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου , ἵνα πολλὰ πάσῃ καὶ ἄλλου δεινῶς . ἀλλὰ λέγω ὑμῖν , ὅτι ἡλίας εἰσελθὼν , καὶ ἐποίησαμ ἅπαντα ὅσα ἠθέλησαμ , καθὼς γέγραπται ἐσφαιρόμενος . * Ἐλθὼν πρὸς τὸν μαθητᾶν , εἶδεν ὄχλον πολλὸν περὶ αὐτοῦ , καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐξέθαμβήθη , καὶ προστρέχοντες , ἠσάζοντο αὐτόν . καὶ ἐπρώτησε τὸν ἄρχιερέα . τί συνέτετε πρὸς αὐτούς ; * καὶ ἀποκριθεὶς εἰς τὸν ὄχλον , εἶπερὶ διδάσκαλοι ὡς καὶ τὸν υἱὸν μου πρὸς σὲ , ἔχοντα πνεῦμα ἀλάλομον . καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ , ῥήσσει αὐτόν , καὶ ἀφρίξει , καὶ τρίβει τὸν ὀδόντα αὐτοῦ , καὶ ζεφυάνεται . καὶ εἶπορ τοῖς μαθηταῖς σὺ , ἵνα αὐτὸν ἐκβάλωσι , καὶ οὐκ ἴχυσασαμ . ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῶν λέγει , ὡς γενεὰ ἀπίστη , ἕως ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι ; ἕως ὅτε ἀνέξομαι ὑμῶν ; φέρετε αὐτὸν πρὸς με . καὶ ἴδωκαμ αὐτὸν πρὸς αὐτόν . καὶ ἰδὼν αὐτὸν εὐθέως ὁ πνεῦμα , ἐσάραξεμ αὐτόν , καὶ πεσὼν ἐπὶ τῇ γῆ ἐκυλίετο ἀφρίζων . καὶ ἐπρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ . πόσος χρόνος ὄσῃ , ὡς τοῦτο γέγονεμ αὐτῶ ; ὁ δὲ εἶπερ . πατὴρ ἰδοὺ , καὶ πολλὰκις αὐτόν ἔβλεψα , καὶ εἰς ὕδατα , ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν . ἀλλ' εἴ τι δύνασαι , βοήθησομ ἡμῖν σωλαγχιδεῖς ἐφ' ἡμᾶς . ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπερ αὐτῶ . τὸ εἰ δύνασαι πιστεῦσαι , πάντα δύναται τῶ πιστεύοντι . καὶ εὐθέως κρέαξε ὁ πατήρ τοῦ πατρὸς μετὰ διακρῶν λέγει . πιστεύω κύριε , βοήθη μου τῆ ἀπιστία . ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς , ὅτι ἐπισωτρέχε ὄχλος , ἐπέτιμνε τῶ πνεύματι τῶ ἀκαθάρτου , λέγων αὐτῶ . ὁ πνεῦμα δὲ ἄλαλον καὶ κωφόν , ἐγὼ σοὶ ἐπιτάσσω , ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ , καὶ μηκέτι εἰσελθῆς εἰς αὐτόν . καὶ κρέαξε , καὶ πολλὰ σαρᾶξεμ αὐτόν , ἐξῆλθε , καὶ ἐγγύετο ὡσεὶ νεκρός , ὡς τε

Heliam oportere uenire prius? Ille uero respondens, dixit illis: Helias quidem ubi uenerit prius, restituit omnia: & quemadmodum scriptum est de filio hominis, ut multa patiatur, & contemnatur. Verum dico uobis: Heliam uenisse, & fecerunt illi quaecumque uoluerunt, sicut scriptum erat de illo. Et cum uenisset ad discipulos suos, uidit turbam multam circum illos, & phariseos disceptantes cum illis. Et protinus uniuersa turba cum uidisset eum obstupuit, & accurrentes saluauerunt eum. Et interrogauit scribas: Quid disceptatis cum illis? Et respondens unus e turba dixit: Praeceptor, adduxi filium meum ad te, habentem spiritum mutum, & quicumque eum corripuerit, lacerat eum: atque ille spumat, ac stridit dentibus suis, & arescit. Et dixi discipulis tuis ut eiceret, & non potuerunt. At ille respondens ei, dicit: O natio incredula, quousque apud uos ero? quousque patiar uos? Adducite illum ad me. Et adduxerunt illum ad eum. At uiso illo, continuo spiritus discerpebat eum. Et prolapsus in terra uoluebatur spumans. Et interrogauit patrem illius: Quantum temporis est, quod hoc accidit ei? At ille dixit, a puero. Et frequenter illum & in igne abiecit, & in aquas, quod perderet eum. Age si quid potes, subueni nobis misertus nostri. Iesus autem dixit illi: Illud si potes, credere, omnia possibilis credenti. Et confestim exclamans pater pueri cum lachrymis dixit: Credo domine, succurre incredulitati meae. Cum uidisset autem Iesus, quod turba simul accurreret, increpauit spiritum immundum, dicens illi: Spiritus mute, & surde, ego tibi impero, exi ab eo, & ne posthac ingrediaris in illum. Et cum clamasset spiritus, multumque discerpisset eum, exiuit: & factus est tanquam mortuus, adeo ut

ὡς πε πολλοὺς λέγαμ, ὅτι ἀπέθανεμ. ὁ δὲ ἰη-
 σὺς κρατήσας αὐτὸν φθί χερσὶς, ἠγάγεμ αὐ-
 τὸν, καὶ ἀνέσκη. * καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶ-
 κομ, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπικρώτωμ αὐτὸν κατ'
 ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖμ
 αὐτό; καὶ εἶπεμ αὐτοῖς. πῶτο τὸ γένεθ' ἐν
 οὐδενὶ δάματῳ θύελεθῆμ, εἰ μὴ ἐν προσοχηῖ
 καὶ νηστεῖα. * καὶ ἐκῆθεμ θύελοῦντες, πρὸς πο-
 ρεῦοντο διαφθί γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἠθέλεμ ἵνα
 τίς γινῶ, ἐδίδασκε γὰρ τὸν μαθητὰς αὐτοῦ,
 καὶ ἔλεγεμ αὐτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 πρὸς δίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀπο-
 κτησῆσθαι αὐτόν, καὶ ἀποκτανεῖσθαι, τῆ τρίτῃ
 ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. οἱ δὲ ἠγνόησαν τὸ ῥῆμα, καὶ
 ἐφοῦσαν αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. * καὶ ἤλθεν εἰς
 κζ
 κπερναούμ. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπικ-
 ρώτα αὐτοῦς, τί ἐν τῇ ὁδοῦ πρὸς ἑαυτοῦς διε-
 λογίζεσθε; * οἱ δὲ ἐσιώπων, πρὸς ἀλλήλους
 γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδοῦ, τίς μείζων. Ὁ
 καθίσας, ἐφώνησε τὸν δώδεκα, καὶ λέγει αὐ-
 τοῖς. εἰ τίς θέλει πρῶτος εἶναι, ἔστω πάν-
 των ἔχατος, καὶ πάντων διάκονος. καὶ
 λαβὼν παιδίον, ἔθηκεμ ἐν μέσῳ αὐτῶν,
 καὶ ἑναγκαλίσάμενος αὐτόν, εἶπεμ αὐτοῖς,
 ος ἐὰν ἐμ τῶν τοιούτων παιδίῳ διέξηται ἐ-
 πι τῶν ὀνόματί μου, ἐμε δέχεται. * καὶ ὅς
 ἐὰν ἐμε δέξηται, οὐκ ἐμε δέχεται, ἀλλὰ τὸν
 ζζ
 ἀρσεῖλαντά με. * ἀπεκρίθη ὁ ἀνὴρ Ἰωάννης, λέ-
 γων. διδάσκαλε, εἰ δομῶν τινὰ ἐν τῶν ὀνόμα-
 τί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὅς οὐκ ἀκολοῦσθ
 ἡμῶν, καὶ ἐκωλύσασθαι αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολοῦσθ
 ἡμῶν. * ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεμ, μὴ κωλύετε αὐτόν.
 αὐδεῖς γὰρ ὄζει, ὅς ποιήσῃ δάμαμι ἐπὶ τῶν
 ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κολογη-
 σά με. ὅς γὰρ οὐκ ἐσι καθ' ἡμῶν, ὑπερ ἡμῶν
 ὄζει, ὅς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτίσιον ὕδα-
 ρος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστὸς ἐστὶ, ἀμὴν λέ-
 γω ὑμῶν, ὅς μὴ ἀπολέσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ. * καὶ
 ὅς ἐὰν σκανδαλίση ἕνα τῶν μικρῶν τῶν πισθ
 ὄντων εἰς ἐμέ, καλὸν ὄζει αὐτῶ μᾶλλον, εἰ
 πρὶ καταιλίθῃ μὴ κὸς πρὶ τὸν τράχηλον
 αὐτοῦ

adeo ut multi dicerent, mortuus est. At
 Iesus correpta manu illius, erexit eum, &
 ille surrexit. Et cum esset ingressus do-
 mum, discipuli illius interrogabant eum
 seorsim: Cur nos non quiuimus eicere
 illum? Et dixit illis: Hoc genus nulla re
 potest exire, nisi per orationē & ieiuniū.
 Et illinc digressi, iter fecerunt per Gali-
 laeam, nec uolebat, ut quisquam sciret:
 docebat enim discipulos suos, & dice-
 bat illis: Filius hominis tradit in manus
 hominū, & occidet eum, & occisus, ter-
 tio die resurget. At illi ignorabant quod
 dixerat, & timebant eum interrogare. Et
 uenit Capernaū. Et cū uenisset in domū,
 interrogauit illos, qd in itinere inter uos
 disputabatis? At illi siluerūt. Nam inter
 se disputauerant inter uiam, quis esset
 maior. Et cū cōsedisset, accersiuit duode-
 cim, & dicit illis: Si quis uult primus esse,
 is erit omniū postremus, & omniū mini-
 ster. Atq; arreptum puerū statuit in me-
 dio illorū, & cum cepisset illum in ulnas
 suas, dixit illis: Quisquis unum ex talib⁹
 pueris receperit nomine meo, me recipit:
 & quicumq; me recipit, nō me recipit, sed
 eum qui misit me. Respōdit autē ei Ioan-
 nes, dicēs: Præceptor, uidimus quendam
 nomine tuo eicere dæmonia, nec sequit⁹
 nos, & phibuim⁹ illum, ppter ea qd nō
 sequit⁹ nos. At Iesus ait, ne phibeatis il-
 lum. Nullus em̄ est, qui si fecerit uirtutē
 per nomē meū, possit cito male loqui de
 me. Qui enim non est aduersus nos, pro
 nobis est. Quisquis enim ad bibendum
 dederit uobis calicē aquæ nomine meo,
 quod sitis Christi, amen dico uobis, ne-
 quaq; perditurus est mercedē suam. Et
 quisquis offenderit unum ex pusillis, qui
 confidunt in me, melius foret illi, si cir-
 cundaretur saxum molare circa ceruicem
 eius,

ζβ
 ζγ
 ζδ
 ζε
 ζς
 ζζ
 ζη
 ζθ

5 αυτου η̄ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. * καὶ ἐὰν
 5 σκανδαλίση σε ἡ χεὶρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν.
 καλὸν σοι ὄσκι, κυλλῶν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν,
 ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα, ἀπελθεῖν εἰς τὴν
 9α γέενναν, εἰς δὲ πῦρ τὸ ἄσβεστον. * ὅπως ὁ σκώ
 1 ληξὶ αὐτῶν ὃν τελουτᾶ, ὅτι πῦρ οὐ σβέννυ
 ται. ὅτι ἐὰν ὁ πῶς σε σκανδαλίση σε, ἀπόκο
 ψον αὐτὸν, καλὸν ἐστὶ σε εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζω
 ῶν χωλὸν, ἢ τῶν δύο ποδῶν ἔχοντα βλη
 θῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς δὲ πῦρ τὸ ἄσβεστον.
 ὅπως ὁ σκώληξ αὐτῶν ὃν τελουτᾶ, ὅτι πῦρ
 οὐ σβέννυται. ἢ ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς σου σκαν
 1 δαλίση σε, ἐκβαλε αὐτὸν. καλὸν σοι ὄσκι, μο
 νόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
 θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς
 τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ὅπως ὁ σκώληξ αὐτῶν
 ὃν τελουτᾶ, ὅτι πῦρ οὐ σβέννυται. Πᾶς δὲ πνεῦ
 9β ἀλιθίσηται, καὶ πᾶσα θυσία ἀλιθίσηται.
 1 * καλὸν δὲ ἅλας, ἐὰν δὲ δὲ ἅλας ἀναλομὴ γίνῃ
 9γ ται, ὅτι τίτι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ὅτι ἐαυτοῖς
 5 ἅλας, ὅτι εἰρωτεύετε ὅτι ἀλλήλοις. * κακῶθ
 ἀνασῶς, ἔρχεται εἰς τὰ ὄρια φιλιουδαίας δια
 1 σπαι πέραν τοῦ Ἰορδάνου. καὶ συμπορεύοντες πᾶ
 λιμ ὄχλοι πρὸς αὐτὸν, καὶ ὡς εἰώθει πᾶ
 λιμ ἐδίδασκεν αὐτὸν. καὶ προσελθόντες φα
 1 ρισαῖοι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, εἰ ἔξειμι ἀνδρὶ γυν
 κη νῆκα ἀπολύσαι, παρὰ τὸν νόμον. ὁ δὲ ἀποκρι
 θείς, εἶπερ αὐτοῖς, τί ὑμῶν ἐνετείλατο μωσῆς,
 1 οἱ δὲ εἶπον· μωσῆς ἐπέστρεψε βιβλίον ἀποκρίσε
 1 ρας λέγων, ὅτι ἀποκριθεὶς ὁ ἰσραήλ,
 1 εἶπερ αὐτοῖς. πρὸς τὸ σκληροκαρδίαν ὑμῶν
 1 ἐστραφέν ὑμῶν τὴν ἐντολήν ταύτην. ὅτι ἔσ
 1 χῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐ
 1 τὸν θεός. ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος
 1 τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκο
 1 ληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἕσονται
 1 οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὡς περὶ ὅτι ἐστὶ
 1 εἷς, ἀλλὰ μία σὰρξ. ὁ θεὸς ὁ θεὸς σωζόμε
 1 9δ 9ε 9β ξεν, ἀνδρωπῶν μὴ χωρίζεται. * καὶ ὅτι τῆ οἰ
 1 κία πᾶλιμ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ πρὶ τῶ αὐτοῦ ἐ
 1 9ε 9β πηρώτησαν αὐτόν. * καὶ λέγει αὐτοῖς. ὅτι ἐὰν
 ἀπολύσῃ

eius, & abijceret in mare. Et si tibi fuerit
 obstaculo man⁹ tua, amputa illā. Bonū
 est tibi, mutilū ad uitā ingredi, potius quā
 9 duas man⁹ habentē abire in gehennā, in
 ignē inextinguibile, ubi uermis illorū nō
 moritur, & ignis non extinguit. Et si pes
 tuus fuerit tibi obstaculo, amputa illū.
 Bonum est ut ingrediaris ad uitam clau
 dus, potius quā duos pedes habens mit
 taris in gehennā, in ignē inextinguibile.
 ubi uermis illorū nō moritur, & ignis nō
 extinguit. Et si oculus tuus tibi obstacu
 lo est, erue illū. Bonū est tibi, ut luscus in
 troēas in regnū dei, poti⁹ quā ut duos ocu
 los habēs mittaris in gehennā ignis. ubi
 uermis eorū nō morit, & ignis nō extin
 guitur. Nam omnis homo igne saliet, &
 omnis uictima sale salietur. Bona res est
 sal. ceterum si sal insulfus fuerit, per quid
 ipsum cōdietet? Habete in uobis ipsis sa
 lem, & pacem habete inter uos inuicem.
 Et cum inde surrexisset, uenit in fines X
 Iudææ per regionē quæ est ultra Iorda
 nem, & cōueniūt rursū turbæ ad illum,
 & sicut cōsueuerat rursū docebat eas.
 Et adentes pharisæi interrogabant illū:
 Licet ne uiro uxorē repudiare? tentantes
 illum. At ille respōdens, dixit illis: Quid
 uobis præcepit Moses? At illi dixerunt:
 Moses permisit libellum repudiij scribe
 re, ac dimittere. Et respondens Iesus, di
 xit illis: Ad duriciam cordis uestri scri
 psit uobis præceptum istud. ceterum ab
 initio creationis masculum & fœminam
 fecit illos deus. Propter hoc relinquet ho
 mo patrē suum & matrem, & adhærebit
 uxori suæ, & fiet duo caro una. Itaque
 non iam sunt duo, sed una caro. Quod
 igitur deus copulauit, homo ne separet. Et
 in domo rursū discipuli illi⁹ eadē de re
 interrogauerūt illū, & dicit illis: Quicūque
 repudiauerit

ἔπολύσῃ πλὴν γυναικῶν αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ
 ἄλλω, μοιχᾶται ἐπ' αὐτῷ. ἢ ἂν γυνὴ ἀπο-
 λύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ ἄλλω, μοι-
 χᾶται. * καὶ προσέφη αὐτῷ πατὴρ, ἵνα
 ἀφῆται αὐτῶν. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τῆς
 προσφύσεως. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἠγωνιάκη-
 σεν, καὶ εἶπερ αὐτοῖς. ἀφετε τὰ πατὴρ
 ἔρχεσθε πρὸς με, μὴ κωλύετε αὐτά, ἵνα
 γὰρ τοῖς τω ὄντι ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὲν
 λέγω ὑμῖν. ὅς ἂν μὴ δέξεται πλὴν βασι-
 λείᾳ τοῦ θεοῦ ὡς πατὴρ, οὐ μὴ εἰσελθῇ εἰς
 αὐτῷ. καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτά, τιθεὶς
 τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά, ἐνλόγησεν αὐτά. * καὶ
 ἐκπορεύομενος αὐτοῖς εἰς ὁδὸν προσδραμῶν
 εἰς, καὶ γονυπετήσας αὐτοῖς, ἐπηρεῶν αὐτοῖς. καὶ
 διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποίησας ἵνα ζωὴν αἰῶ-
 νίον κληρονομήσω; ὁ ἰησοῦς εἶπερ αὐτοῖς.
 τί με λέγεις ἀγαθός; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ
 εἰς ὁ θεός. τὰς ἐπιτολάς διδάσκαλε, μὴ μοιχεύ-
 σης, μὴ φονεύσης, μὴ κλέψῃς, μὴ φόνδομαρ-
 τυρήσῃς, μὴ ἀποσερήσῃς. τίμα τὸν πατέρα
 σου καὶ πλὴν μητέρα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπερ
 αὐτοῖς. Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλάξά
 μιν ἐκ νεότητός μου. * ὁ δὲ ἰησοῦς ἐμβλέψας
 αὐτοῖς; ἠγάπησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπερ αὐτοῖς.
 ἐμ σοὶ ἕσονται. ὕπαγε ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ
 δὲ τῆς πτωχοῦ, καὶ ἔξαρθῃς ἀποσπασθὲν ὅν
 ἔχεις, καὶ δὲ εὐσεβῶς ἀκολούθησόν μοι, ἔξαρθῃς τὸν σαυ-
 ρόν. * ὁ δὲ συγνώσας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε
 λυπῶμενος. ἡ γὰρ ἔχων κτήματα πολλὰ.
 ὁ πρὸ βλεψάμενος ὁ ἰησοῦς, λέγει τῆς μαθη-
 τῶν αὐτοῦ. πῶς δύσκολος οἱ τὰ ἄλλα ἐ-
 χοντες εἰς πλὴν βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ εἰσελεύ-
 σονται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τῆς
 λόγῳ αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν ἀποκρι-
 θείς λέγει αὐτοῖς. τέκνα, πῶς δύσκολόν ὄντι
 τοῖς πεποιθότας ἐπὶ ταῖς ἄλλαις, εἰς πλὴν
 βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. ἐυκοπώτερόν
 ὄντι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ὄντι ξαφίδος
 εἰσελθεῖν, ἢ πλῆσιον εἰς πλὴν βασιλείᾳ τοῦ
 θεοῦ εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περιεσῶς ἐξεπλήσθησαν,
 λέγοντες

repudiauerit uxorem suam, & duxerit
 aliam, adulteriū cōmittit aduersus illam.
 Et si mulier repudiauerit uirum suum, &
 nupsit alteri, adulteriū cōmittit. Et at-
 tulerunt ad illum puellos ut tangeret il-
 los: Discipuli uero increpabant eos qui
 adducebant. Cum uidisset autē Iesus in-
 dignatus est, & dixit illis: Sinite puellos
 uenire ad me, ne prohibete illos. talium
 em̄ est regnū dei. Amē dico uobis: Qui-
 cunq; nō acceperit regnū dei tanq; puel-
 lus, haudquaῖp ingrediet̄ in illud. Et cū
 cepisset illos in ulnas, impositis manib⁹
 sup illos, bñdixit eis. Et cū exiret in uia,
 accurrit quidā ac genua flexit illi, & inter-
 rogabat eū: Præceptor bone, quid faciā,
 ut uitā aternā possideam? Iesus autē di-
 xit illi: Cur me dicis bonū? Nemo bon⁹,
 nisi un⁹, nempe de⁹. Præcepta nosti. Ne
 cōmittas adulteriū, ne occidas, ne fureris,
 ne falsum testimoniū dicas, ne fraudes,
 honora patrē tuū & matrē. At ille respō-
 dens dixit illi: Præceptor, hæc omnia ser-
 uauī ab adolescētia mea. Iesus autē intui-
 tus illum, dilexit eum, & dixit illi: Vnum
 tibi deest: Abi, quæcunq; habes uende,
 & da pauperib⁹, & habebis thesaurū in
 cælo, & ueni sequere me, sublata in hu-
 meros cruce. At ille molestia affectus
 propter sermonem, discedebat mœrens.
 habebat enim possessiones multas. Et
 cum circumspexisset Iesus, dicit discipulis
 suis: Quam difficulter ἢ qui pecunias ha-
 bent, in regnum dei intrabunt. Discipu-
 li uero obstupuerunt super uerbis illius.
 At Iesus rursus respondens, dicit illis:
 Filiῖ, quam difficile est eos, qui fiducia
 habent in pecunijs, regnum dei ingredi.
 Facilius est camelum per foramen acus
 ingredi, q̄ diuitem in regnū dei ingre-
 di. Illi uero supra modum admirati sunt,
 dicentes

β

β

β

β

λέγοντες πρὸς ἑαυτοὺς. καὶ τίς δύναται σω
θῆναι; ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγει.
παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ πα-
ρὰ τοῦ θεοῦ. πάντα γὰρ δύνατά ἐστι τῷ θεῷ.
Ἐῖπε δὲ πρὸς αὐτούς. ἰδοὺ ἡ-

μῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολούθησαμέν σοι.
* ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε. ἀμὲν λέγω
ὑμῖν. οὐδεὶς ὅστις, ὃς ἀφήκερ οἰκίαν, ἢ ἀ-
δελφούς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ
γαμῆκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς ἔνεκερ ἐμοῦ
Ἐπιπορευόμενος ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίαν,
καὶ ἀδελφούς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας,
καὶ τέκνα, Ἐπιπορευόμενος μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν
τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. * πολ-
λοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔχατοι, καὶ οἱ ἔχατοι
πρῶτοι. * ἥσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς
ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς,
καὶ ἔθαμβοῦντο, καὶ ἀκολούθῳι φο-
βοῦντο. καὶ πρὸ αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς πάλιν τὸς
διδάσκαλος, ἠρξάτο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα
αὐτοῖς συμβαίνειν. ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς
ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἁ-
γίους τε ἀρχιερεῖς, καὶ ῥήγας γραμμα-
τεῦς, καὶ κατακρινούσιν αὐτὸν θανάτῳ, Ἐπι-
πορευόμενος αὐτὸν τῆς ἡμέρας ἐπιπορευόμενος
ἐπιπορευόμενος αὐτῶν, καὶ ἀποκτενεῖσιν αὐτόν, Ἐπι-
πορευόμενος τῆς ἡμέρας ἀναστήσει. * καὶ προσερχόντων

λα αὐτῶν ἰακώβου καὶ ἰωάννου οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου,
λέγοντες. Διδάσκαλε, θέλωμεν ἵνα ὅτε ἀμ-
αὐτῶν με ἕμῃν; οἱ δὲ εἶπον αὐ-
τοῖς. Δὲ ἡμῖν, ἵνα εἶς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἶς ἐκ
ἐνωπύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. ὁ δὲ
Ἰησοῦς εἶπε αὐτοῖς. οὐκ οἶδατε τί ἀπεῖθε,
δύνασθε πιεῖν ἐξ ποτήριου ὃ ἐγὼ πίνω; καὶ ἐξ
βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι;
οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς, δυνάμεθα. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶ-
πε αὐτοῖς. Ὅ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πί-
νετε, καὶ ἐξ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βα-
πτισθῆσθε.

dicentes intra sese: Et quis potest esse sal-
uus? Intuitus autem Iesus illos, dicit:
Apud homines impossibile, non apud
deum: nam omnia possibilia sunt apud
deum. Et cœpit Petrus dicere illi: Ecce re-
liquimus omnia, & secuti sumus te. Re-
spondens autem Iesus dixit: Amen dico
uobis: Nullus est qui reliquit domum,
aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut
matrem, aut uxorem, aut liberos, aut
agros mea causa & euangelij, quin reci-
piat centupla nunc in tempore hoc, do-
mus, & fratres, & sorores, & matres, & li-
beros, & agros cum persecutionibus, ac
in sæculo uenturo uitam aeternam. Mul-
ti autem primi, erunt postremi. & postre-
mi, primi. Erant autem in uia ascenden-
tes Hierosolyma. & præcedebat illos
Iesus, erantque pauefacti, & sequentes ti-
mebant. Et assumptis Iesus rursum duo-
decim, cœpit illis dicere, quæ sibi euen-
tura essent. Ecce ascendimus Hierosoly-
ma, & filius hominis tradetur principi-
bus sacerdotum & scribis, & condemna-
bunt eum ad mortem, & tradent illum
gentibus, & illudent illi, & flagellabunt
eum, & inspuent in illum, & occident eum,
& tertia die resurget. Et accedunt ad eum
Iacobus & Ioannes filij Zebedæi, dicen-
tes: Præceptor, uolumus ut quicquid pe-
tierimus, facias nobis. Ille uero dixit eis:
Quid me uultis facere uobis? Illi uero
dixerunt ei: Da nobis, ut unus tibi à dex-
tris, & alter tibi à sinistris sedeamus in
gloria tua. Iesus autem dixit illis: Nesci-
tis quid petatis. potestis bibere pocu-
lum, quod ego bibo? & baptisate quo
ego baptizor, baptizari? At illi dixerunt
ei: possumus. Iesus autem dixit illis: Po-
culum quidem quod ego bibo, bibe-
tis: & baptisate quo ego baptizor, ba-
ptizabimini.

πῆιδήσθεωι. τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου
 ὁ δὲ ἐκωνύμων μὲν, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ
 λῶδης ἡτοίμασαι. * καὶ ἄκόντες οἱ δέκα
 ἤρξαντο ἀγανακτῆν πρὶ ἰακώβου καὶ ἰωάννου.
 ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει
 αὐτοῖς, οἶδα περὶ ὅτι οἱ δοκῶντες ἄρχαι ἦν
 ἐθνῶν κατακυριεύουσι αὐτῶν, καὶ οἱ μεγά
 λοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσι αὐτῶν, οὐχ οὕτω
 δεῖ εἶσαι ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν ὑμῶν θέλη
 γινῆσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, εἶσαι διάκονος ὑμῶν.
 ὁ δὲ ἄν θέλη ὑμῶν γινῆσθαι πρῶτος, εἶσαι
 πάντων δοῦλος. * καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι,
 καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἅντι
 πολλῶν. καὶ ἔρχονται εἰς ἱεριχώ, * καὶ ἐκ
 πορθουμένων αὐτοῦ ἀπὸ ἱεριχώ, καὶ ἦν μα
 θητῶν αὐτοῦ, ὁ ὄχλου ἰκανὸς, ἰὸς τιμαῦς βαρ
 τιμαῦς ὁ τυφλὸς ἐκάθητο πρὸ τῶν ὁδῶν
 προσοπτῶν. καὶ ἄκούσας ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζα
 ρεῦτός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν. Οὐ
 δὲ εἶδὲ ἰησοῦς ἐλέησόν με. καὶ ἐπετίμων αὐ
 τῷ πολλοί, ἵνα σῶσῃ. ὁ δὲ πολλῶν μάλ
 λον ἐκράζειν, ἵε δακιδὸν ἐλέησόν με. ὁ
 δὲ ἰησοῦς, εἶπερ αὐτῶν φωνηθῆναι. καὶ
 φωνῶσιν τῶν τυφλῶν, λέγοντες αὐτῷ. Θάρσα,
 θάρσα, φωνῶσιν. ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐ
 τοῦ, ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ ἀπο
 κριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τί θέλεις ποιῆ
 σαι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπερ αὐτῷ. ῥαββονί,
 ἵνα ἀναβλέψω. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπερ αὐτῷ. ὕπα
 γει, ἢ τίσις σε σέσωκέ σε. καὶ εὐθέως ἀνέ
 βλεψε, καὶ ἠκολούθη ὡς ἰησοῦς ἐν τῇ ὁδῷ.
 * καὶ ὅτε ἐγγίζουσι εἰς ἱερουσαλήμ, εἰς
 βηθφαγήν καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος ἦν ἐ
 λαῶν, ἀποπέλας δύο ἦν μαθητῶν αὐτοῦ,
 καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην
 τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εἰσπορευό
 μνοι εἰς αὐτήν, εὐρήσετε πῶλον δεδεμένον,
 ἐφ' ᾧ οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθισεν. λύσαν
 τε αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπη,
 τί ποιεῖτε τῆτο; εἰπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ
 κρίμα

ptizabimini. Caeterū sedere mihi à dex
 tris ac sinistris, nō est meū dare, sed ijs cō
 tinget quibus paratū est. Et cū audissent
 decē cōperūt indignari de Iacobo & Io
 anne. Iesus autē cū uocasset eos ad se di
 cit illis: Scitis, quod qui uident imperare
 gētibus, dominiū exercēt aduersus illas.
 Et qui magnates sunt inter eas potesta
 tem exercēt in illas. Verū nō sic erit inter
 uos, sed quicumq; uoluerit ex uobis fieri
 magnus inter uos, erit minister uester. Et
 quicumq; uoluerit ex uobis esse primus, erit
 omniū seruus. Nam & fili hominis nō
 uenit ut sibi ministrare, sed ut ipse mini
 straret, ac daret animā suā redēptionē p
 multis. Et ueniunt Hiericho, cumq; egre
 dere ab urbe Hiericho, ac discipuli illi
 & turba copiosa: fili Timaei Bartimaeus
 caecus sedebat iuxta uiam mendicans. Et
 cum audisset qd' Iesus Nazarenus esset,
 cōepit clamare, & dicere: Fili Dauid Iesu,
 miserere mei. Et increpabant illum mul
 ti, ut taceret. At ille multo magis clama
 bat: Fili Dauid, miserere mei. Et stetit Ie
 sus, ac iussit illum uocari, & uocant caecū,
 dicentes illi: Bono animo esto, surge, uo
 cat te. Ille uero abiecto pallio suo, surre
 xit & uenit ad Iesum. Et respōdens dicit
 illi Iesus: Quid uis faciam tibi? Caecus au
 tem dixit ei: Rabboni, ut uisum recipiam.
 Iesus autē dixit illi: Abi, fides tua saluum
 te reddidit, ac protinus recepit uisum, &
 sequebat Iesum in uia. Et cum appro
 pinquant Hierosolymis ad Bethphage
 & Bethaniā iuxta montē oliuarū, emit
 tit duos e discipulis suis, & dicit illis: Abi
 te in uicū q cōtra uos est, & statim ingre
 dientes in illū, inuenietis pullū alligatū,
 supra quē nullus hominū sedit: Soluite
 eum & adducite. Et si quis uobis dixerit:
 Cur facitis hoc? Dicitē, qd' dominus eo
 i opus

α

β

γ

δ

ε

ζ

η

ρείαμ ἔχει, καὶ ἐνδύει αὐτὸν ἀποσελεῖ ᾧδε.
 ρικβ * Ἀπῆλθον δὲ καὶ ἔυρον πῶλον δεδεμμένον
 πρὸς πλὴν δύραμ ἕξω ἐπὶ τῷ ἀμφοδῷ, καὶ
 λύεσιν αὐτόν, καὶ τινες ἦν ἐκῆ ἐσηκῶτων,
 ἔλεγον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶ-
 λον; οἱ δὲ ἔειπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο
 ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαμ αὐτούς. καὶ ἠγάγον
 τὸν πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον
 αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐ-
 τόν. πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔσρωσαν
 εἰς πλὴν ὁδόν. ἄλλοι δὲ σιβάδας ἐκοπήσαν ἐκ
 ἧν δένδρων, καὶ ἔσρώνυσον εἰς πλὴν ὁδόν.
 ριβ α * καὶ οἱ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες,
 ἔκραζον, λέγοντες, ὡς ἀνὰ εὐλογημῶν ὁ
 ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, εὐλογημῶν ἢ
 ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ πα-
 τρός ἡμῶν δεβίδ, ὡς ἀνὰ ἐν τῆς ὑψίστης.
 ρικ σ * καὶ εἰσῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ κύριος καὶ οἱ
 δ' ἱερόν. καὶ περιβλεψάμενοι πάντα, ὁ-
 ψίας ἡδὲκ ὄσσης φθι ὥρας, ἔζηλθον εἰς βηθα-
 νίαν μετὰ ἧν δώδεκα, καὶ τῆ ἐπ' αὐριον ἔζη-
 λθόντων αὐτῶν ἀπὸ βηθανίας ἐπέινασε. λγ
 καὶ ἰδὼν συκῆν μακροθέρην, ἔχουσαν φύλλα, ἦλ-
 θον εἰς αὐτήν, καὶ εὐρέθη ἐν αὐτῇ. καὶ ἔλθων ἐπ'
 αὐτῶν, οὐδέμ ἔυρεν εἰ μὴ φύλλα. οὐ γὰρ ἦν
 καιρὸς σύκων. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς,
 ἔειπεν αὐτῇ. μηκέτι ἐκ σῶ εἰς τὸν αἰῶνα μη-
 δεὶς καρπὸν φάγοι, καὶ ἠκούσαν οἱ μαθηταὶ
 αὐτοῦ. * καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ
 εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλ-
 λαι τὰς πωλοῦσας, καὶ ἀγοράζοντας ἐν
 τῷ ἱερῷ. Ἐτὰς τραπέζας ἦν κολυβισῶν,
 καὶ τὰς καθέδρας ἦν πωλόντων τὰς περὶ
 σερὰς κατέσρεψε. καὶ οὐκ ἠφειμ, ἵνα τις
 εἰσέλθῃ σκεῦθον διὰ τοῦ ἱεροῦ. καὶ εἰδὼς
 σκε, λέγων αὐτοῖς. οὐ γέγραπται, ὅτι ὁ
 οἶκος μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πάν-
 τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν πώ-
 λαον λαῶν. * καὶ ἠκούσαν οἱ γραμμα-
 τῆς, Ἐοὶ ἀρχιερεῖς, Ἐξήτησαν πῶς αὐτὸν
 ἀπολέσσοιμ, ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτὸν, ὅτι
 πᾶς

opus habet, & cōtinuo illum mittet huc.
 Abierunt autē, & inuenerunt pullum al-
 ligatum iuxta ianuam foris in biuio, &
 soluunt illum. Et nōnulli eorum qui illic
 stabant, dicebāt illis: Quid facitis soluen-
 tes pullū? At illi dixerūt eis, quēadmodū
 praeceperat Iesus, & sinebant illos. Et ad-
 duxerunt pullū ad Iesum, & iniecerūt illi
 uestimēta sua, seditq; super illum. Multi
 uero uestimēta sua sternebant in uiam.
 Alij uero frondes incidebant ex arbori-
 bus, & sternebant in uiam. Et qui praece-
 debant, quicq; sequebant clamabant, di-
 centes: Hos anna: bñdictus qui uenit in
 nomine dñi. Benedictū qd' uenit regnū
 in nomine dñi patris nostri Dauid, hos
 anna in altissimis. Et ingressus est Hiero-
 solyma dñs & in tēplum. Et cum circum-
 spexisset om̄ia, iamq; tēpus esset uesper-
 tinum, egressus est Bethaniam cum duo-
 decim, & postero die cū exissent Betha-
 nia, efulrēt: cumq; uidisset arborē ficī pro-
 cul, habentem folia, ueniebat si uidelicet
 inuēturus esset aliquid in illa: & cum ue-
 nisset ad illā, nihil inuenit nisi folia. Non
 enim erat tempus ficorū. Et respondens
 Iesus dixit ficui: Ne posthac ex te in ater-
 num quisquam fructum edat. Et audie-
 bant discipuli illius, ueniuntq; Hieroso-
 lyma. Et ingressus Iesus in tēplum, coepit
 eijcere eos, qui uendebant & emebant in
 templo. & mensas argentariorū, & sellas
 uendentium columbas subuertit, & non
 permisit, ut quisquam deportaret uas
 per tēplum, & docebat, dicens illis: Non
 ne scriptū est: Domus mea domus pre-
 cationis uocabitur omnibus gentibus?
 Vos autē fecistis eam speluncam latro-
 num. Et audierunt scribae principesq; sa-
 cerdotū, & quarebant quomodo illum
 essent perdituri. Timebant em̄ eum qd'
 tota

ρκγ
 1
 ρκδ
 5
 ρκε
 ρκς
 5
 ρκζ
 β
 ρκη
 β
 πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσθη ἐπὶ τῆς διδασκίης
 αὐτοῦ. * καὶ ὅτε ἐγγύετο, ἐξέπορεύετο ἕξω
 εἰς πόλειω, καὶ πρῶτοι παρὰ πορθυόμηνιοι, εἰ
 διορ πλὴν συνικῶν ἐξήρα μύλων ἐκ ξιζῶν, καὶ ἀ-
 ναμνηθίεις ὁ πῶς τῶν, λέγει αὐτῶν. ῥα ββεῖ,
 ἴδεν ἡ συνικὴ ἢ κατῆρασὼ ἐξήραται. * καὶ ἀπο-
 κριθεὶς ὁ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς. ἔχετε πίστιμ
 θεῶ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅς ἂν εἴπῃ τῷ
 ὄρει τὸ τῶ, ἀρῆσθι, καὶ βλήσθι εἰς τὴν θά-
 λασσαν, καὶ μὴ δῖα κριθῆ ἔν τῆ καρδίᾳ αὐ-
 τῶ, ἀλλὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσαι
 αὐτῶ ὁ ἐὰν εἴπῃ. * διὰ τὸ τοῦ λέγω ὑμῖν. πᾶν
 τα ὅσα ἂν προσθυχόμενοι ἀτῆθε, πιστεύ-
 τε, ὅτι λαμβάνετε, ἔσαι ὑμῖν. * καὶ ὅτε ἂν λδ
 σήκητε προσθυχόμενοι, ἀφίετε εἰ τι ἔχετε κα-
 τὰ τινῶ, ἵνα καὶ ὁ πατήρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς, ἀφῆ ὑμῖν τὰ πρᾶπῶματα ὑμῶν.
 * καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς ἱεροσόλυμα, ἔν
 τῷ ἱερῶ περιπατοῦντῶ αὐτῶ, ἔρχονται λε
 πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ γραμματεῖς,
 καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῶ, ἐν
 ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι πλὴν
 ἐξουσίᾳ ταύτῃ ἐδωκεν, ἵνα ταῦτα ποι-
 ῆς; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπερ αὐτοῖς. ἐπε-
 ρωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἓνα λόγον, καὶ ἀπο-
 κριθῆτέ μοι, καὶ ἐγὼ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξου-
 σίᾳ ταῦτα ποιῶ. ὁ βαπτίσματος ἰωάννης ἐξ οὐ-
 ρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι.
 καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοῦς, λέγοντες. ἐὰν
 εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὐκ οὐκ
 ἐπιστεύσατε αὐτῶ. ἀλλ' ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀν-
 θρώπων, ἐφοβούτο τὸν λαόν. ἅπαντες ἔ-
 ειχον τὸ ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν.
 καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ ἰησοῦ. οὐκ οἱ
 δαμν. ἔν ὁ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς.
 οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦ-
 τα ποιῶ. * καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν πρᾶβο-
 λαῖς λαλεῖν. ἀμπελῶνα ἐφύτθυσεν ἀνθρώπου λς
 πος, καὶ περιέθηκε φραγμόν, καὶ ὠρυξεν ὑπολή-
 νιον, καὶ ὠκοδόμησε πύργον, ἔν ἐδότο ἀν-
 τὸν γεωργοῖς, ἔν ἀπέδημησε, καὶ ἀπέσθελε
 πρὸς

tota turba admirabatur doctrinā illius.
 Et cum uespera iam esset, egressus est Ie-
 sus ἐ ciuitate, & mane prætereuntes, uide-
 runt ficum exaruisse radicibus, & recorda-
 tus Petrus, dicit illi: Rabbi, ecce ficus illa
 quam execratus es, exaruit. Et respon-
 dens Iesus, dicit illis: Cōfidite deo. Amē
 dico uobis, quod quicumq; dixerit mon-
 ti huic: Tollaris ac mittaris in mare, &
 non hæsitauerit in corde suo, sed credi-
 derit, fore quæ dixerit, erit illi quicquid
 dixerit. Propterea dico uobis, quæcunq;
 orantes petitis, credite, quod accipitis, &
 erunt uobis. Et cum steteritis orantes, re-
 mittite si quid habetis aduersus aliquē,
 ut & pater uester, qui in caelis est, remit-
 tat uobis delicta uestra. Et ueniunt rur-
 sum Hierosolymam, & cum ambularet
 in templo, ueniunt ad illum principes sa-
 cerdotum & scribæ & seniores, & dicunt
 illi: Qua autoritate hæc facis, & quis tibi
 dedit autoritatem istam, ut ista facias?
 Iesus autem respondens, dixit illis: Quæ-
 ram à uobis & ipse quiddam, & respon-
 dete mihi, & dicam uobis qua auto-
 ritate hæc faciam. Baptismus Ioannis
 utrū ἐ cælo erat, an ex hominibus? Re-
 spondete mihi. Et cogitabant apud se,
 dicentes: Si dixerimus, ἐ cælo, dicet: Cur
 igitur non credidistis illi? At si dixis-
 sent, ex hominibus, timebant populum.
 Omnes enim habebant Ioannē, quod
 uere propheta fuisset. Et respondentes,
 dicunt Iesu: Nescimus. Et Iesus respon-
 dens dicit illis: Nec ego dicam uobis,
 qua autoritate hæc faciam.

Et cœpit illis per parabolas loqui.
 Vineam plantauit homo, & circunde-
 derat sepem, & foderat lacum, & ædi-
 ficauerat turrim, & elocauerat eam agri-
 colis, & peregre profectus est, & misit
 i 2 ad

XII

πρὸς τὸν γεωργόν· ἔφη· καὶ ἔτι δὲ ἄλλοι, ἵνα
 παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ
 τοῦ ἀμπελῶν. οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸ ἐδέξα
 ραν, καὶ ἀπέβαλαν κακόν. Ἐπάλιν ἀπέβα
 λε πρὸς αὐτοὺς ἄλλοι δὲ ἄλλοι, Ἐκείνοι λι
 θοβολήσαντες ἐκεφαλάωσαν, καὶ ἀπέβα
 λαν ἠτικωμύον. καὶ πάλιν ἄλλοι ἀπέβα
 λε, καὶ κείνοι ἀπέκτενον, καὶ πολλοὺς ἄλ
 λους, τὸν μὲν δέροντες, τὸν δὲ ἀποκτείνου
 πτε· ἔτι δὲ ἓν υἱὸν ἔχων ἀγαπῆτόν αὐτῷ,
 ἀπέβαλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔχαστον, λέ
 γων, ὅτι ἑνὶ τῷ ἡμέτερον τὸν υἱόν μου· ἐκεί
 νοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτούς· ὅτι
 οὗτος ὅστις ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνω
 μιν αὐτόν, καὶ ἡμεῶν ἔσται ἡ κληρονομία.
 καὶ λαβόντες αὐτόν, ἀπέκτεναν, καὶ ἐξέβα
 λον ἔξω τοῦ ἀμπελῶν. τί ὁμοιωθήσεται ὁ κύ
 ριστος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέ
 σαι τὸν γεωργόν, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα
 ἄλλοις, οὐδὲ πῶς γινώσκοντες τὰν ἐργασίαν
 λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες,
 οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, καὶ ἡ
 κτιστὸν ἐγγύτω αὐτῷ, καὶ ἔστι θαυμαστὸν ἐν ὀφθαλ
 μοῖς ἡμῶν. * καὶ ἐζητήσω αὐτὸν κεραιῶν, καὶ
 ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον· ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι
 πρὸς αὐτοὺς πῶς ἀποβόλῃ εἶπε· καὶ ἀφέν
 τες αὐτὸν ἀπῆλθον. * καὶ ἀποστέλλει πρὸς
 αὐτόν τινὰς τῶν φαρισαίων καὶ τῶν ἡρωδία
 νῶν, ἵνα αὐτὸν ἀρξέωσι λόγων· οἱ δὲ ἐλθόν
 τες λέγουσιν αὐτῷ· Διδάσκαλε, οἱ δαμνὸν οὐ
 ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μὲν εἶ σοι περὶ οὐδενός, οὐ
 γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπου, ἀλλ'
 εἰς ἀληθείας πῶς ὁ δὲ τῷ θεοῦ διδάσκαλος,
 ἔχει κῆνσον καὶ σαρὶ δούλου ἢ οὐ; δὴ μὲν, λζ
 ἢ μὴ δὴ μὲν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν πῶς ὑπόκρι
 σιμ, εἶπερ αὐτοῖς· τί με παράζετε; φέρετέ μοι
 δινάριον, ἵνα ἴδω· οἱ ἧ ἠνεγκαν, καὶ λέγει αὐ
 τοῖς· τίνοίς ἢ ἐκὼν αὐτῆ καὶ ἢ ἐπιγραφῆ; οἱ δὲ
 εἶπον αὐτῷ, καὶ σαρὸς, καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς
 εἶπερ αὐτοῖς· ἀπόδοτε τὰ καὶ σαρὸς καὶ σαρὶ,
 καὶ τὰ τῷ θεοῦ καὶ δεῶ. καὶ ἐθαύμασαν

ριθ
 α
 ρλ
 β

ad agricolas cum opportunū esset feruū,
 ut ab agricolis acciperet de fructu uineæ.
 At illi arreptum illum ceciderūt, ac remi
 serunt uacuum. Et rursus misit ad illos
 alium feruum, & illi coniectis in eum fa
 xis comminuerunt caput, & remiserunt
 contumelijs affectum. Et rursus alium
 misit, & illum occiderunt: multos sc̄b alios,
 hos quidem cedentes, illos uero occiden
 tes. Itaque cum unum adhuc haberet fi
 lium suum dilectum, misit etiam illum
 ad illos postremū, dicens: Reuerbunt
 filium meum. Illi uero agricolæ dicebant
 inter sese: Hic est hæres, uenite occida
 mus eum, & nostra erit hæreditas. Et ar
 reptum illum occiderūt, & eiecerunt è ui
 nea. Quid igitur facturus est dominus
 uineæ: ueniet & perdet agricolas, & da
 bit uineam alijs. An ne hanc quidem scri
 pturam legistis? Lapidem quem repro
 bauerunt ἢ qui ædificabant, hic factus
 est caput anguli, à domino factum est
 hoc, & est admirabile in oculis nostris.
 Et quærebant eum comprehendere, &
 metuebant turbam. sciebant enim, quod
 aduersus ipsos parabolam dixisset. Et re
 licto illo abierunt, ac mittunt ad illum
 quosdam è pharisæis & Herodianis, ut
 eum captaret sermone. Illi uero cum ue
 nissent, dicunt ei: Præceptor, scimus quod
 uerax es, & non curas quenq̄: non enim
 respicis personā hominū, sed cum uerita
 te uiam dei doces, Licet censum Cæsari
 dare an non? demus an non demus? Ille
 uero sciens illorū simulationē, dixit illis:
 Quid me tētatis? Afferte mihi denariū,
 ut uideam. Illi uero attulerūt. Et dicit eis:
 Cuius est imago hæc & inscriptio? Illi ue
 ro dixerūt ei: Cæsaris. Et respōdēs Iesus,
 dixit illis: Reddite quæ sunt cæsaris cæ
 sari, & quæ dei sunt deo. Et admirati sunt
 de

εω

ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.

SECUNDVM MARCVM.

ἔπαυθη. καὶ ἔρχονται σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν, οἱ τινες λέγοντες, ἀνάσσει μὴ εἶναι, καὶ ἐπρωτήσαμ αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐὰν τινὸς ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλείπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἔσῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ζήσαντες ἀπέρμα ᾧ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ἐπὶ ἀδελφοῖ ἡσασαμ, καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἔφηκε ἀπέρμα. καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβε αὐτῷ, ἵνα ἀπέθανε, καὶ οὐδέ αὐτὸς ἔφηκε ἀπέρμα. καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως. καὶ ἔλαβον αὐτῷ οἱ ἑπτά, καὶ οὐκ ἔφηκαν ἀπέρμα. ἕχάτη δὲ πάντων ἀπέθανε ἡ γυναῖκα. ἐρ τῆσδε ἀνασάσει, ὅτῳ ἀνασῶσι, τίνων αὐτῶν ἔσαι γυναῖκα; οἱ γὰρ ἔφησαν ἕχον αὐτῷ γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπερ αὐτοῖς. οὐ διὰ τὸτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δάσμιον τῷ θεῷ; ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀνασῶσι, οὔτε γαμῶσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀγίνωτε ἐν τῇ βίβλῳ μωσέως, ἐπὶ τῷ βάπτιστῳ εἶπερ αὐτῷ ὁ θεὸς, λέγων; ἐγὼ ὁ θεὸς ἀβραάμ, καὶ θεὸς ἰσαάκ. Ἐὶ ὁ θεὸς ἰακώβ, οὐκ ἔστι ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων. ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε. * καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων ἀκρόσας αὐτῶν συζητήσων, εἶδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπρωτήσαμ αὐτόν. ποία ἔστι πρῶτη πάντων ἐντολή; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι πρῶτη πασῶν τῶν ἐντολῶν. ἀκούε ἰσραήλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος εἷς ἐστίν. Ἐ ἀγαπήσας κύριον τὸν θεόν σου ὅλην καρδίαν σου, Ἐ ὅλην ψυχὴν σου, καὶ ὅλην νοῦν σου, καὶ ὅλην ἰσχύος σου. αὕτη πρῶτη ἐντολή. καὶ δευτέρα ὁμοία αὐτῇ. ἀγαπήσας τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολή οὐκ ἔστι. * καὶ εἶπερ αὐτῷ ὁ γραμματεὺς, καλῶς εἶπες

de eo. Et ueniunt Sadducei ad illum, qui dicunt, non esse resurrectionē: interrogauerunt eum, dicentes: Præceptor. Moses scripsit nobis, si cuius frater moriatur, ac relinquat uxorem, & liberos non relinquat, ut accipiat frater eius uxore illius, & suscitet semē fratri suo. Septē fratres fuerunt, ac primus accepit uxorem, isq; moriens nō reliquit semen. & secundus accepit illam, ac mortuus est: & nec ipse reliquit semen, & tertius similiter. & acceperunt eam septem, nec reliquerunt semen. Postrema uero omnium mortua est & uxor. In resurrectione igitur, cum resurrexerint, cui⁹ illorū erit uxor? Nam septē habuerunt eam uxorem. Et respondens Iesus, dixit eis: An nō propterea erratis, quod nesciatis scripturas, neq; uirtutem dei? Cum enim à mortuis resurrexerint, neq; cōtrahunt matrimonium, neq; nuptum dantur, sed sunt uelut angeli qui in cœlis sunt. Cæterū de mortuis, quod resuscitantur, non legistis in libro Mosi, quomodo in rubo locutus sit illi deus, dicens: Ego ille deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Non est deus mortuorum, sed deus uiuentium. Vos igitur multū erratis. Et cum accessisset quidam e scribis, & audisset eos simul disputantes, uideretq; quod bene respōdisset eis, interrogauit illum: Quod est primū omnium præceptorū? Iesus autē respondit illi: Primū omniū præceptum est: Audi Israel, Dominus deus noster, dominus unus est. Et diliges dominū deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis uiribus tuis. Hoc est primū præceptum. Et secundum simile hoc est: Diliges proximum tuum, ut teipsum. Maius his aliud præceptum non est. Et dixit illi scriba: Bñ præceptor

λα
5
λαβ
1

δ' ἀσκαλε ἐπ' ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἶς ὄντι θεός,
 καὶ οὐκ ἔστι ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. καὶ τὸ ἀγαπᾶν
 αὐτὸν ὅλῃς τῆς καρδίας, καὶ ὅλῃς τῆς σωτέσε
 ως, καὶ ὅλῃς τῆς ψυχῆς, καὶ ὅλῃς τῆς ἰσχύος. καὶ
 τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλεονέκτημα
 πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων, καὶ τῶν θυσιῶν.
 καὶ ὁ ἰησοῦς ἰδὼν, ὅτι νονεχῶς ἀπε
 κρίθη, εἶπερ' αὐτῶν. οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ φθι βα
 σιλείας τῶ θεοῦ. * καὶ οὐδεὶς οὐκ ἔτι ἐτόλ
 μα αὐτὸν ἐπερωτήσασα. * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰη
 σοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. πῶς λέ
 γουσι οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς ἴσος
 ἐστὶ δαβίδ; αὐτὸς γὰρ δαβὶδ εἶπερ' ἐν πνεύ
 ματι ἀγίῳ. εἶπερ' ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου,
 κάθισθ ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχ
 θρούς σου, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; αὐτὸς
 ὁ δαβὶδ λέγει αὐτὸν κύριον, καὶ πόθεν
 ἴσος αὐτοῦ ὄντι; καὶ ὁ πολλὸς ὄχλος ἤκουε
 αὐτοῦ ἠδ' ἐώρα. * καὶ ἔλεγε αὐτοῖς ἐν τῇ δι
 δασκαλίᾳ αὐτοῦ. βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων,
 τῶν δαιμόνων ἐν σοφαῖς περιπατεῖν, καὶ ἀ
 πασμοῦν ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθε
 δρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλι
 σίας ἐν ταῖς δειπνοῖς. * οἱ κατεδίδοντες τὰς
 δικαίας τῶν χρησῶν, καὶ προφάσει μακρὰς προ
 σευχόμενοι. οὗτοι λήθονται περισσότερον
 κρίμα. καὶ καθίσας ὁ ἰησοῦς κατέναντι τῶ
 γαζοφυλακίῃ, ἐδιδόρα, πῶς ὁ ὄχλος βάλλει
 χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. καὶ πολλοὶ
 πλούσιοι ἐβάλλον πολλὰ. καὶ ἐλθὼσα μία
 χήρα πτωχή, ἐβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ὄντι κο
 δριάντης. καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μα
 θητάς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. ἀμὲν λέγω ὑμῖν,
 ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἢ πτωχή πλεονέκτημα πάντων
 βέβηκε τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλά
 κιον. πάντες γὰρ ἐκ τῶ περισεύοντες αὐ
 τοῖς ἐβαλον, αὕτη δὲ ἐκ φθι ὑπερήσασα αὐτοῦ
 πάντα ὅσα εἶχεν ἐβαλεν, ὅλον τὸ βίον αὐτοῦ.
 * καὶ ἐκ πορθησάντων αὐτοῦ ἐκ τῆς ἱεροῦ, λέγει
 αὐτῷ εἶς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. διδάσκα
 λε, ἴδε ποταποὶ λίθοι, καὶ ποταπαὶ ὀικο
 δομαί

ε
β

ε
β

ε
β

ε
β

ceptor cū ueritate dixisti, quod unus sit
 deus, & nō sit alius præter illum. quod cōp
 diligere eum ex toto corde, & ex tota in
 telligentia, & ex tota anima, & ex totis
 uiribus, ac diligere proximū ut seipsum,
 plus sit quam uniuersa holocausta
 & uictimæ. At Iesus cum uideret, quod
 cordate respondisset, dixit illi: Haud lon
 ge abes à regno dei. Et nemo post illa au
 debat illum interrogare. Et respondens
 Iesus dicebat, docēs in templo: Quomo
 do dicunt scribæ, Christum esse filium
 Dauid; nam ipse Dauid dixit afflatus
 spiritu sancto: Dixit dominus domino
 meo, sede à dextris mihi. Donec posuero
 inimicos tuos, scabellum pedum tuorū.
 Ipse ergo Dauid uocat eum dominum,
 & unde filius eius est? Et pleraq; turba
 audiebat illum libenter. Et dicebat illis in
 doctrina sua: Cauete à scribis, qui amant
 infulati obambulare, & amant salutatio
 nes in foris, primasq; sellas in congrega
 tionibus, & primos accubitus in cœnis,
 qui deuorant domos uiduarum, & sub
 prætextu longas faciunt preces. isti acci
 pient grauiorem damnationem. Et cum
 federet Iesus ex aduerso gazophylaci, spectabat, quomodo turba mitteret æs
 in gazophylacium. Et multi diuites mit
 tebant multa. Et uenit quædam uidua
 pauper, misitq; minuta duo, quod est
 quadrās. Vocatisq; ad se discipulis suis,
 dicit illis: Amen dico uobis, quod uidua
 hæc pauper plus misit, quam omnes qui
 miserunt in gazophylaciū. Nam omnes
 eo quod ipsis supererat, miserunt. At
 hæc è penuria sua omnia quæcunq; ha
 bebat misit, totam substantiam suam.
 Et cum exiret è templo, dicit illi qui
 dam è discipulis illius: Præceptor, uide
 quales lapides, & quales substructio
 nes:

XIII

δομαί. καὶ ὁ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπερ αὐ-
 τῷ. βλέπεις ταῦτα τὰς μεγάλας ὀικοδο-
 μάς; οὐ μὴ ἀφ' ἑσθ' λίθου ἐπί λίθου, ὅς οὐ μὴ
 καταλυθῆ. * ἢ καθηκμῶν αὐτῶν εἰς τὸ ὄρος τῷ
 ἐλαμῶν κατέναντι τῷ ἱερῷ, ἐπιπρώτων αὐτῶν
 κατ' ἰδίαν πέτρῃ ἢ ἰάκωβος, καὶ ἰωάν-
 νης, καὶ ἀνδρέας, ἐπὶ ἡμῶν, πότε ταῦτα
 ἔσονται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅτ' αὐτῶν μέλλει πάντα
 ταῦτα σαυτελεῖσθαι; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκρι-
 θεὶς αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν. βλέπετε, μὴ τις
 ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ
 τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγὼ εἰμι,
 καὶ πολλοὺς πλανήσοισι. ὅτ' αὐτῶν δὲ ἀκούσῃ
 τι πολέμου καὶ ἀκοῆς πολέμου, μὴ θροῖ-
 σθε, δὲ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' ὄψω τὸ τέλος.
 ἐγγεθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνῳ, καὶ βα-
 σιλεία ἐπὶ βασιλείᾳ. καὶ ἔσονται σεισμοὶ
 ἅπασαν τῆς γῆς, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί.
 ἀρχαὶ ὀδίνων ταῦτα. * βλέπετε δὲ ὑμεῖς
 ἑαυτοὺς, παρὰ δόσασιν γὰρ ὑμᾶς εἰς σω-
 θῆναι καὶ εἰς σωτηρίαν. ἀρξήσθε, ἢ ἐπὶ
 ἡγεμόνων καὶ βασιλέων ἀχθήσθε ἕνε-
 κερ ἑμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * καὶ εἰς πάν-
 τα τὰ ἔθνη δὲ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέ-
 λιον. * ὅτ' αὐτῶν δὲ ἀγάγασιν ὑμᾶς πρὸς ἰδιό-
 ντες, μὴ προμεριμᾶτε τί λαλήσετε, μηδὲ
 μελετᾶτε, ἀλλ' ὅ ἐὰν δοθῆ ἡμῶν ἢ ἐκείνη
 τῆ ὥρα, τότε λαλήτε. οὐ γὰρ ἔσε ὑμᾶς ὁ
 λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἁγίον. πα-
 ράδοξα δὲ ἀδελφὸς ἀδελφῶν εἰς θάνατον,
 πατήρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα
 ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔ-
 σονται μισοῦμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνο-
 μά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, ὅτι
 σωθήσεται. * ὅτ' αὐτῶν δὲ ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα
 ἐν ἁγίῳ, ἐρημώσεως, τὸ ἔχον ὑπὸ δαυὶδ τῷ
 προσφύτου, ἔσο εἰς ὅπου οὐ δὲ, ὁ ἀναγινώσκων,
 γασίτω, * τότε οἱ ἔν τῇ ἰουδαίᾳ, φεγγέ-
 τωσαν εἰς τὰ ὄρη. ὁ δὲ ἐπὶ τῷ δώματῳ,
 μὴ καταβάτω εἰς πλὴν οἰκίαν, μηδὲ ἐι-
 σευδῆτω ἄρα τι ἐκ τῆ οἰκίας αὐτοῦ,
 καὶ ὁ

nes. Et Iesus respōdens, ait illi: Vides has
 magnas substructiones? Non relinque-
 tur lapis super lapidem, qui non diruat.
 Et cū sederet in monte oliuarū e regione
 templi, interrogabant illum secreto Pe-
 trus & Iacobus, & Ioannes, & Andreas.
 Dic nobis quādo hæc erunt? & quod si-
 gnum est, quando hæc omnia sint con-
 sumanda? At Iesus respondens illis, cœ-
 pit dicere: Videte, ne quis uos fallat. Mul-
 ti enim uenient in nomine meo dicētes:
 ego sum Christus, multosq; decipient.
 Cum autem audieritis bella & rumores
 bellorū, ne turbemini. oportet em̄ fieri:
 at nondum finis. Infurget em̄ gens ad-
 uersus gentē, & regnū aduersus regnū:
 Et erunt terræmotus in singulis locis, &
 erunt fames ac turbatiōes. Initia dolorū
 hæc. Sed caute uos uobis. Tradent em̄
 uos in cōcilia & in synagogas, caedemini,
 & sub præsidibus ac regibus ducemini
 propter me in testimoniū illis. Et apud
 om̄es gētes oportet pri⁹ prædicari euan-
 gelium. Cū autē duxerint uos tradentes,
 ne præcogitetis quid dīcturi sitis, neque
 meditemini, sed quicquid datū fuerit uo-
 bis in illa hora, hoc loquamini. Non em̄
 estis uos qui loquimini, sed spiritus san-
 ctus. Traditurus est autē frater fratrē in
 mortem, & pater filium, & insurgent filij
 aduersus parētes, ac morte afficient eos.
 Et eritis odio habitū ab omnibus ppter
 nomen meum. Sed qui perseverauerit
 usq; ad finem, hic saluus erit. Porrò cum
 uideritis abominationem desolationis,
 de qua dictum est à Daniele propheta,
 stantem ubi non oportet, qui legerit, in-
 telligat. tunc qui fuerint in Iudæa, fu-
 giant ad montes. Qui uero fuerit in te-
 cto, ne descendat in domum: nec ingre-
 diatur, ut quicquam tollat e domo sua.

κῆ δ' εἰς τὸν ἀγρὸν ᾧ μ, μὴ ἐπιστρέψατω εἰς τὰ ὄ
 ρμδ πύσω, ἀρα τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. * οὐαὶ ἢ ταῖς ἐν
 β γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκεί
 ρμε ναις ταῖς ἡμέραις. * προσεύχεσθε ἢ, ἵνα μὴ
 ρμσ γγύηται ἢ φυγῇ ὑμῶν χειμῶνος. * ἔσονται γὰρ
 β αἱ ἡμέραι ἐκείναι θλίψεις, οἷα οὐ γέγονε τοι
 ρμλ αὐτῆ ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, ἢς ἐκτισε ὁ θεὸς εἰ
 ρμλ ως τῶ νῦν, καὶ οὐ μὴ γγύηται. * καὶ εἰ μὴ κύ
 ρμλ ρριος ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη
 ρμκ πᾶσα σὰρξ. ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, οὓς ὁ θεὸς
 ρμκ ἔλεξετο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας. * καὶ τότε ἐάμ
 ρμθ τισ ὑμῖν εἶπη· ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἰδοὺ ἐκεῖ,
 ρμθ μὴ πιστεύετε. * ἐγενθήσονται γὰρ ψευδοχριστοί,
 ρμθ καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέ
 ρμθ ρρατα, πρὸς τὰ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνάσονται τοὺς
 ρμθ ἐκλεκτούς. ὑμεῖς δὲ βλέπετε, ἰδοὺ προεῖρηκα
 ρμθ κα ὑμῖν πάντα. * ἀλλὰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέ
 ρμθ ρραις μετὰ πλὴν θλίψιν ἐκείνῃ ὁ ἥλιος σκοτι
 ρμθ οθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐ
 ρμθ ρθι, καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτου
 ρμθ ρπε, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σαλευ
 ρμθ θήσονται. * καὶ τότε ὀφνησὶ τὸ υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
 ρμθ ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλ
 ρμθ λῆς καὶ θόρυβου, καὶ τότε ἀποσείσει τοὺς ἀγγέ
 ρμθ λους αὐτοῦ, καὶ ἐπισωρεύσει τοὺς ἐκλεκτούς αὐ
 ρμθ τοῦ ἐκ τῆ τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἀκρῶ γῆς ἕως
 ρμθ ἀκρῶ οὐρανοῦ. ἀπὸ δὲ φθι συκῆς μάθετε πλὴν
 ρμθ πῶραβολίου. ὅταν αὐφθι ἴδῃ ὁ κλάδος ἀπα
 ρμθ λὸς γγύηται, ἐκφυῖ τὰ φύλλα, γινώσκετε,
 ρμθ ὅτι ἐγγύς ἐστὶν ὁ θεός. οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅτι
 ρμθ ἂν ταῦτα ἴδῃτε γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι
 ρμθ ἐγγύς ἐστὶν ἐπὶ θύρας. ἀμὲν λέγω ὑμῖν,
 ρμθ ὅτι οὐ μὴ πῶρ ἐλθῇ ἢ γενεὰ αὐτῆ, μέχρις οὗ πάν
 ρμθ τα ταῦτα γγύηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ πῶρ ἐλεύσου
 ρμθ ρται, οἱ ἢ λόγοι μου οὐ μὴ πῶρ ἐλθωσι. * πρὶ ἢ
 ρμθ τῆ ἡμέρας ἐκείνης, ἐπὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐ ἢ
 ρμθ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανοῖς, οὐ ἢ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πα
 ρμθ τῆρ. * βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε, οὐκ
 ρμθ οἶδατε ἢ, πότε ὁ καιρὸς ὅστις. * ὡς ἀνθρώπος αἰ
 ρμθ πτόδημος ἀφείς τῆ οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δούς τοῖς δού
 ρμθ λοις αὐτοῦ τῆ ἐξουσίαν, ἐκῆσθη τὸ ἔργον αὐτοῦ·
 καὶ ὡρ

Et qui fuerit in agro, ne reuertatur ad ea
 quæ reliquit à tergo, ad tollendum pal
 lium suum. Væ autem pregnantibus &
 lactantibus in illis diebus. Sed orate, ne
 fiat fuga uestra hyeme. Erunt enim dies
 illi talis afflictio, qualis nō fuit à primor
 dio rerum conditarum, quas condidit
 deus, usq; ad hoc tempus, nec futura est.
 Et nisi dominus abbreviasset dies, haud
 quaç salua fuisset uniuersa caro. Sed
 propter electos quos elegit, abbreviauit
 dies. Ac tum, si quis uobis dixerit: Ecce
 hic Christus, ecce illic, ne credatis. Exori
 entur pseudochristi, & pseudoprophetæ,
 & edent signa ac prodigia, ad decipien
 dum, si fieri possit, etiam electos. Vos au
 tem cauete, ecce prædixi uobis omnia.
 Cæterum in illis diebus post afflictionē
 illam sol obtenebrabitur, & luna non da
 bit splendorem suum: & stellæ cæli deci
 dent, & uirtutes quæ in cælis sunt, concu
 rientur. Et tunc uidebunt filium homi
 nis uenientem in nubibus, cum potesta
 te multa & gloria. Et tunc mittet angelos
 suos, & aggregabit electos suos à qua
 tuor uentis, à summo terræ usq; ad sum
 mum cæli. À ficu uero discite similitudi
 nem. Cum ramus eius iam tener fuerit,
 produxeritq; folia, scitis, quod prope sit
 æstas. Sic & uos cum hæc uideritis fieri,
 scitote, quod prope sit in foribus. Amen
 dico uobis, quod non præteribit genera
 tio hæc, donec omnia hæc facta fuerint.
 Cælum & terra præteribunt, sed uerba
 mea non præteribunt. Cæterū de die illo
 ac tempore, nemo nouit, ne angeli quidē
 qui in cælo sunt, nec ipse filius, sed solus
 pater. Cauete, uigilate, & orate, nescitis
 em quādo tēpus sit. Sicut homo qui pe
 regre agit relicta domo sua, deditq; ser
 uis suis substantiā suā, ac suū cuiq; opus, &

ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.

SECUNDVM MARCVM. 165

ρμ ε
 β
 ρμ ε
 α
 ρμ λ
 ε
 ρμ η
 α
 ρμ θ
 δ
 ρμ ζ
 β

Ὁ κύριος θρωσὶς ἐνετείλατο ἵνα γρηγορή. * γρηγορεῖτε ὧν, οὐκ οἶδατε ἢ, πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὅτε ἢ μεσονυκτίαι, ἢ ἀλεκτοροφωνίας, ἢ πρῶι, μὴ ἐλθῶν δὲ ζαφνικῶς, ἔσθῃ ὑμεῖς καθύπνουσας, ἃ ἢ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω, γρηγορεῖτε. * Ἡμῶς δὲ τὸ πάσχα, τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας. * ἢ ἐκίτησθε οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. Ἐλεγον δὲ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μὴ ποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. * Ὁ ὢντος αὐτοῦ ἐν βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ σίμων υἱοῦ τοῦ λεπρῶ, κατακλιθεὶς αὐτῷ ἦλθεν μετὰ ἑαυτοῦ ἑξήκοντα ἄλλαβαστρον μύρου ἀρίστου πικρῶς πολυτελεῖς, καὶ σμύρνης ἁλῆος ἁλῆος, κατέχευεν αὐτῷ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν. ἦσαν δὲ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγοντες. εἰς τί ἢ ἀπόλωλα αὐτῷ τὸ μύρον γέγονε; ἢ δύνατο γὰρ τὸτο πρᾶξαι ἐπάνω τριακοσίων δηνάρων, ἢ δοῦναι τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἐνβριμῶντο αὐτῷ. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπερ. ἄφετε αὐτῷ. τί αὐτῷ κόπος παρέρχεται; καλὸν ἔργον ἔργασατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ τῶν πτωχῶν ἔχετε μετέαυτῶν, ἢ ὅταν θέλητε δωρεὰν αὐτοῖς εἶποι ἡμεῖς, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. ὁ εἶχερ αὐτῷ ἐποίησε. * προέλαβε μύρον μου ὅτι σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὁ ἐποίησερ αὐτῷ, λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ. * καὶ ὁ ἰουδαῖος ὁ ἰσκαριώτης εἰς ἡνὶ δώδεκα ἀπῆλθε πρὸς τὸν ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῶ αὐτὸν αὐτοῖς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγάραν αὐτῷ ἀργύριον δωρεάν. καὶ ἐξήτα, πῶς εὐκαιρῶς αὐτὸν παραδῶ. καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἡνὶ ἄζυμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔδνον, λέγουσιν αὐτοῖς οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσασθαι, ἵνα φάγησθε τὸ πάσχα; καὶ ἀποσέλλα δύο ἡνὶ μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς πλὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ ὑμῖν ἄνθρωπος

& ianitori mandauit ut uigilaret. **Vigilate** igitur, nescitis enim, quando dñs domus uenturus sit, sero an medio noctis, an in gallicinio, an diluculo: ne si uenerit repente, offendat uos dormiētes. **Caterū** quae dico uobis, omnibus dico, uigilate.

Erat autem pascha, & azymorū dies futuri post biduum. Et quærebant summi sacerdotes & scribæ, quomodo eum per dolum cōprehensum occiderent. Dicebant autē: Non in die festo, ne tumultus fiat populi. Et cum esset Bethaniæ in domo Simonis leprosi, accumbente eo uenit mulier habens alabastrū unguenti nardi pisticæ preciosæ, & comminuto alabastro effudit illi in caput. Erant autē quidam, qui indignarentur apud sese, ac dicerent: Ad quid perditio hæc unguenti? nam poterat hoc uendi pluris quam trecentis denarijs, ac dari pauperibus. Et infremuerunt aduersus illam. At Iesus dixit: sinite illam. cur illi molesti estis? bonum opus operata est erga me. **Semper enim** pauperes habetis uobiscum: & quando cunq; uolueritis, potestis illis benefacere, me uero non semper habetis. quod potuit, hæc fecit: præuenit, ut ungeret meum corpus ad sepulturā. Amen dico uobis: Vbi cunq; prædicatum fuerit euangelium hoc in totum mundum, etiam hoc quod fecit hæc, dicetur in memoriam istius. Et **Judas Iscariotes**, unus è duodecim, abiit ad summos sacerdotes, ut traderet eum illis. Quo audito, illi gauisi sunt, & polliciti sunt ei pecuniā seducturos. Et quærebat, quō opportune illum traderet. **Ac primo die** azymorū, cū pascha immolarēt, dicūt illi discipuli sui: Vbi uis ut abeamus & parem⁹, ut edas pascha. Et emittit duos è discipulis suis, & dicit illis: **Ite** in ciuitatē, & occurret uobis homo

XIIII

homo

ἄνθρωπον κεράμιον ὑδάτος βασιάνω, ἀκο
 λυθήσατε αὐτῷ, ἢ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἶπα
 τε ᾧ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέ-
 γει. πῶς ὄζει δὲ κατάλυμα, ὅπου δὲ πάχα με-
 τὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; Ἐὰν τὸς ὑμῶν
 δείξῃ ἀνώγειον μέγα, ἐσθωμνίον, ἔτοιμον,
 ἐκεῖ ἔτοιμάσατε ἡμῶν. ἢ ὅτι ἡλθομεν οἱ μαθη-
 ταὶ αὐτοῦ, ἢ ἡλθομεν εἰς τὴν πόλιν. Ἐξουδὸν
 καθὼς εἶπερ αὐτοῖς, Ἐπιτοίμασα μὲν τὸ πάχα.
 * καὶ ὁ ἴσος γενομνίως ἔρχεται μετὰ τῶν δώ-
 δεκα. ἢ ἀνακερμνίως αὐτῶν ἢ ἐδιόντων ἐι-
 περ ὁ ἴσος, ἀμὴν λέγω ὑμῶν, ὅτι εἰς ὅτι
 μῶν πρὸς δόσα με, ὁ ἐδίωκ μετ' ἐμοῦ. * οἱ ἄ-
 ἤρξαντο λυπεῖσθαι. καὶ λέγει αὐτοῖς, εἰς καθ'
 εἰς. μήτι ἐγώ; ἢ ἄλλος, μήτι ἐγώ; * ὁ ἄ-
 ἀποκριθεὶς εἶπερ αὐτοῖς. εἰς ἐκ τῶν δώδε-
 κα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλί-
 ον. ὁ μὲν ἴσος τῶ ἀνθρώπου ὑπάγα καθὼς γέ-
 γραπτόν ἐστι αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ
 ἐκείνῳ δὲ ὅτι ὁ ἴσος τῶ ἀνθρώπου πρὸς δόσα-
 καλὸν ἢ αὐτοῦ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἀνθρώπος
 ἐκ εἵνος. * καὶ ἐδιόντων αὐτῶν λαβῶν ὁ ἴ-
 σος ἄριστον, ἐυλογήσας ἔκλασε, ἢ ἐδωκερ
 αὐτοῖς, Ἐἶπε. λάβετε, φάγετε, τὸ τῶ ὄζει
 δὲ σῶμά μου. * ἢ λαβῶν τὸ ποτήριον, ἐυ-
 χαρισήσας ἐδωκερ αὐτοῖς. ἢ ἔπιον ὅτι αὐτοῦ
 πάντες. ἢ εἶπερ αὐτοῖς, τὸ τῶ ὄζει τὸ ἄμα-
 μος τὸ τὸ καυτὸς διαθήκη, τὸ πρὶ πολλῶν ἐκ-
 χυμῶν. ἀμὴν λέγω ὑμῶν, ὅτι οὐκ ἔτι οὐ
 μὴ πίνω ἐκ τῶ γεννήματος φθὶ ἀμπέλου, ἕως
 φθὶ ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καυτὸν
 ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * ἢ ὑμνήσαντες
 ὅτι ἡλθομεν εἰς τὸ ὄριον τῶν ἐλατῶν. ἢ λέγει αὐ-
 τοῖς ὁ ἴσος, * ὅτι πάντες σκανδαλιθήσε-
 σθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. ὅτι γέγραπτόν
 ἐστι πατάξω τὸ ποιμνία, ἢ διασκορπισθήσε-
 τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγρηθῶμαι με προά-
 ξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. * ὁ ἄ-
 ἄριστος. ἢ εἰ πάντες σκανδαλιθήσονται, ἀλλ'
 οὐκ ἐγώ. Ἐλέγει αὐτοῖς ὁ ἴσος, ἀμὴν λέγω
 σοι, ὅτι σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ εἰς
 ἀλέκτορα

ρξα
 ρξβ
 ρξγ
 ρξδ
 ρξε
 ρξς
 ρξζ
 ρξη
 ρξθ
 ρξο

ε
 μς

homo hydriam aquæ baiulans, sequimi
 ni illum: & quocunq; ingressus fuerit, di-
 cite patrifamilias, magister dicit: Vbi est
 diuerforium, ubi pascha cum discipulis
 meis edam? Et ille uobis ostendet tridi-
 nium magnum, stratum, paratum, illic
 parate nobis. Et exierunt discipuli eius,
 & uenerunt in ciuitatem, & repererunt
 quemadmodum dixerat illis, paraue-
 runtq; pascha. Et cum uespera iam esset,
 uenit cum duodecim. Et cum accumbe-
 rent ederentq;, dixit Iesus: Amen di-
 co uobis: Vnus ex uobis proditurus est
 me, qui edit mecum. At illi cœperunt esse
 mœsti, ac dicere illi singulatim: Num
 ego? Et alius, num ego? Ille uero respon-
 dens, dixit illis: Vnus è duodecim qui in-
 tingit mecum in catinum. Filius quidem
 hominis uadit, sicut scriptum est de illo:
 Sed uæ homini illi, per quem filius ho-
 minis proditur. Bonum erat illi, si natus
 non fuisset homo ille. Et edentibus illis,
 sumpto Iesus pane, cum gratias egisset,
 fregit & dedit illis, ac dixit: Sumite, come-
 dite, hoc est corpus meum. Et accepto po-
 culo, cum gratias egisset, dedit illis, & bi-
 berunt ex eo omnes, & dixit illis: Hic est
 sanguis meus noui testamenti, qui pro
 multis effundit. Amen dico uobis, post-
 hac non bibam de fructu uitis, usque ad
 diem illum, cum illud bibero nouum in
 regno dei. Et cum hymnum dixissent,
 exierunt in montem oliuarū. Et dicit illis
 Iesus: Omnes offendiculum patiemini
 per me in nocte hac, quia scriptum est:
 Percutiam pastorē, & dispergent oves.
 Sed posteaquam resurrexero præcedam
 uos in Galilæam. Petrus autem dixit illi:
 Etiā si omnes offendiculum passi fuerint,
 at non ego. Et dicit illi Iesus: Amen dico
 tibi, quod hodie in nocte hac, priusq; bis
 gallus

ροα δελικτορα φονησα, τρις απαρνηση με. * ο δε
 εν περιουθ ειπε, μαλλον εαμ με δεη σωμα
 ποθανειμ σοι, ου μη σε απαρνησομαι. ωσανυ
 ροβ τωσ η η παντιε ελεγομ. * η εν ερχοντη εις χω
 ριομ ου το ονομα γεθσημανει, * η εν λεγα τρι
 ρογ μαθητασ αυτω, καθισατε ωδε εως απελθωμ
 προσευξομαι. η εν λαμβανει τμ πετρομ η
 ροδ τον ιακωβομ η εν ιωαννημ μεδ αυτω, η εν ρεξα
 ο αυτησ. περιλυποσ οξι η ψυχη με εως θανα
 ροε τσ. μιναιπ ωδε εν ρηηγορεν. * η εν προσελ
 θωμ μικρομ, επεισεμ επι τ γης εν προσκνυχε
 α το, ινα ειδωατομ οξι παρελθη απ αυτω η
 ωρα. η εν λεγεμ, αββα ο πατηρ, παντα δαυα
 τα σοι, εν ενεγκε ε ποτηριου απ εμε τωπο.
 ροε * αλλου τι εγω θελω, αλλα τι συ. * η εν ερ
 ροα χετη η εν ευρισκα αυτουσ καθευδοντασ. η εν λε
 ροβ γα εν παντησ. σιμων καθευθεσ, ουκ ηχυσασ
 μιαμ ωραμ ρηηγορεν. ρηηγορεν η εν προσευ
 ροκ χετε, ινα μη εισελθητε εις παρασμομ. * ο
 ροδ μου πνευμα προθυμομ, η η σαρεξ αδεινησ. η εν
 ροβ σάλιμ απελθωμ προσκνυξατο, τμ αυτωμ λο
 γομ ειπωμ. εν υποσρεψασ ευρεμ αυτουσ πα
 λιμ καθευδοντασ. η εν σαρ η οφθαλμοι αυ
 τωμ βεβαρημωοι, εν ουκ ηδισαμ τι αυτωσ
 ποκριθωσι. εν ερχετη τ τριτημ, και λεγα αυ
 ροπ τριε, καθευθετε τ λοιπομ εν αναπαυεοτε. * α
 ο πεχεσ. η εν δεμ η ωρα. ιδου εν προαδιδοτη ο υιοσ τω
 ανθρωπω εις τασ χερασ τ αμαρτωλωμ. εν γε
 ροα ρεοτε απωμω. ιδου ο εν προαδιδοτε με η ηρικε.
 α * η εν ευθεωσ ετι αυτω λαλοωτωσ εν αγινετη
 ιδοσ εις ωμ εν εν δωδεκα, η εν μετ αυτωσ οχλοσ
 πολυσ μετα μαχαρωμ η εν ξνλωμ εν εν εν
 χιερειωμ η εν εν γραμματεωμ η εν εν πρεσβυ
 ροβ τερωμ. * δεδωκα δε ο εν προαδιδουεσ αυτηρ συσ
 σημομ αυτωσ, λεγωμ. ομ εν φιλησω, αυ
 τος οξι, κρατησατε αυτημ η εν απαγαγετε
 ασφαλωσ. η εν ελθωμ, ευθεωσ προσελθωμ
 εντωσ, λεγα αυτωσ, ραββει ραββει, η εν κα
 τιφιλησεμ αυτομ. οι δε εν επεβαλομ εν αυ
 τωμ τασ χερασ αυτωμ, εν εν κρατησαμ αυτημ.
 εις δε

gallus cecinerit, ter abnegabis me. At ille
 uehemētius dicebat : Immò si me oportu
 erit cōmori tibi, nō te abnegabo . Si
 militer autem & omnes dicebant .Et ue
 niunt in locum cuius nomen Gethsema
 ni, & dicit discipulis suis : Sedete hic, do
 nec digressus orauero. Et assumit Petrū,
 & Iacobum, & Ioannem secum, cœpitq̃
 expauescere & angi. Et dicit illis: Dolore
 afficitur anima mea usque ad mortem,
 manete hic & uigilate. Et progressus pau
 lulum prostratus est in terram & orauit,
 ut si possibile esset, transfiret à se hora , &
 dicebat : Abba pater , omnia possibilια
 sunt tibi, aufer poculum à me hoc . Ve
 runtamen non quid ego uelim, sed quid
 tu. Et uenit , & offendit eos dormientes,
 dicitq̃ Petro: Simon dormis ? non po
 tuisti unam horam uigilare? Vigilate, &
 orate, ne ueniat in tentationē. Spiritus
 quidem promptus , at caro infirma . Et
 rursus digressus orabat , & eundem di
 xit sermonem . Et reuersus offendit illos
 rursus dormientes, erant enim oculi eo
 rum grauari : neq̃ sciebant quid illi re
 sponderent . Et uenit tertio , dicitq̃ illis:
 Dormite posthac & requiescite. Sufficit.
 Venit hora, ecce tradit̃ filius hominis in
 manus peccatorū . Surgite eamus . Ecce
 qui prodit me, appropinquat . Et conti
 nuo adhuc eo loquēte accedit Iudas, qui
 erat unus è duodecim , & cum illo turba
 multa cum gladijs & fustibus à summis
 sacerdotib⁹ & scribis & seniorib⁹. Dede
 rat autē is qui prodebat eum, cōmune si
 gnum illis, dicēs: Quēcūq̃ osculatus fue
 ro, is est, cōprehendite illum, & abducite
 caute. Et cū uenisset, protinus accedit ad
 illum, dicitq̃ ei: Rabbi rabbi, ac de oscula
 tus est eum . Illi uero iniecerunt in illum
 manus suas , & comprehenderunt eum.
 Vnus autē

ρπγ *εις δε τῶν πρεσβυτέρων πασάμω πλὴν
 α μάχαρσιν, ἔπαυσε τὸν δόλον τῶν ἀρχιερέων,
 ρπδ καὶ ἀφ᾿ ἑαυτῶν αὐτῶν τὸ ὄπιον. * καὶ ἀποκριθεὶς
 α ὁ ἰησοῦς εἶπερ αὐτοῖς. ὡς ἐπὶ ληστῶν ἐξήλθε-
 τε μετὰ μαχαρῶν καὶ ζυλῶν συλλαβῆσθε με,
 καθήμερον ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ὡς ὡς ἰεροδιδ-
 ράσκων, καὶ οὐκ ἐκράτησάτέ με. * ἀλλ
 ρπε ἵνα πληρωθῶσι αἱ γραφαί. καὶ ἀφέντες αὐ-
 ρπς τὸν πάντες ἔφυγον. * καὶ εἰς τὴν νεανίσκος
 ι ἠκολούθη αὐτῷ περιβεβλημένος σινδῶνα,
 ἐπιγυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανί-
 ρπζ σκοι. ὁ δὲ καταλιπὼν πλὴν σινδῶνα, γυμνὸς
 α ἔφυγεν ἄπο αὐτῶν. * καὶ ἀπήγαγον τὸν ἰη-
 σοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα. καὶ συνέχοντα
 αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτε-
 ροι καὶ οἱ γραμματεῖς. * ὁ δὲ πέτρῳ ἀπο-
 ρπκ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἕως ἔσω εἰς
 δ πλὴν αὐλῶν τῶν ἀρχιερέων, καὶ ἦν συγκαθί-
 μου μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμε-
 ρπθ νος πρὸς τὸ φῶς. * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ
 β σωῆδριον ἐζήτησαν κατὰ τὸν ἰησοῦν μαρτυρίαν,
 εἰς τὸ θανατώσαι αὐτὸν, ὡς οὐκ ἔνευρισκοι. πολλοὶ
 γὰρ ἐψῆδον μαρτυροῦν κατὰ αὐτὸν, καὶ
 ρλ ἴσα αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. * καὶ τινες ἀνα-
 ρπς σάντες ἐψῆδον μαρτυροῦν κατὰ αὐτὸν λέγον-
 τες. ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτὸν λέγοντῶν,
 ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τῶν πατέρων καὶ
 ρλβ ἑξοικοδομήσω, καὶ οὐδὲ οὕτως ἴσα ἦν ἡ
 μαρτυρία αὐτῶν. ὁ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς
 εἰς τὸ μέσον ἐπερώτησε τὸν ἰησοῦν λέ-
 γων. οὐκ ἀποκρίνη οὐδέμ; τί οὗτοί σου κα-
 ταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἐσιώπησεν, καὶ οὐδέμ ἀπε-
 κήναιτο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπιρώτη αὐτὸν,
 καὶ λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ
 ρλα βουλοῦ; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπερ, ἐγὼ εἰμι. * καὶ
 α ὤφρατε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐν
 δεξιῶν τοῦ θωάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ
 ρλβ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. * ὁ δὲ ἀρχιερεὺς
 διαρρήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει. * τί
 ρλγ ἔτι χρειάμεν ἔχομεν μαρτυροῦν; ἠκούσατε τοῦ
 βλασφημίας

Vnus autē quispiā astantiū educto gla-
 dio percussit seruū summī sacerdotis, &
 amputauit eius auriculā. Et rñdens Iesus
 dixit illis: Tanq̄ ad latronē existis cum
 gladijs ac fustib⁹ ad cōprehēdendū me,
 q̄tidie eram apud uos in tēplo docens, &
 nō cōprehēdistis me, sed ista fiunt ut im-
 plectant scripturæ. Et relicto illo om̄es fu-
 gerunt. Et unusquispiā adolescētulus se-
 quebat̄ illū circūamictus sindone super
 nudū, & cōprehēdunt illū adolescētuli.
 Ille uero relicta sindone nudus effugit
 ab illis. Et abduxerūt Iesum ad summū
 sacerdotē. Et cōueniūt cū illo om̄es sum-
 mi sacerdotes & seniores & scribæ. Et Pe-
 trus eminus sequebat̄ illū donec uenisset in
 atriū summī sacerdotis, & erat sedēs unā
 cū ministris, & calefiebat, ad lumē. Sum-
 mi uero sacerdotes & totū cōciliū quære-
 bant aduersus Iesum testimoniū, ut mor-
 ti traderent eum, nec inueniebant. Nam
 multi falsum testimoniū dixerant aduer-
 sus illum, nec erant satis idonea testimo-
 nia. Et quidam assurgebant & falsum te-
 stimoniū ferebant aduersus illum, dicen-
 tes: Nos audiui⁹ eum dicentē: Ego di-
 ruam tēplū hoc qd' est manib⁹ factū, &
 tribus diebus aliud sine manibus factū
 extruā. Et ne sic quidē satis idonea erant
 testimonia illorū. Et surgēs summ⁹ sacer-
 dos in mediū, interrogabat Iesum dicēs:
 Nō rñdes quicq̄? Quid isti aduersum te
 dicunt testimonia? At ille tacebat, neq̄
 quicq̄ respōdebat. Rursus summus sacer-
 dos interrogauit, & dicit illi: Tu es ille
 Christus filius bñdicti? Iesus autē dixit:
 Ego sum, & uidebitis filium hominis se-
 dentem à dextris uirtutis, & uenientē in
 nubibus cœli. Summus autem sacerdos
 dilaceratis uestib⁹ suis dixit: Quid præ-
 terea opus habemus tēstibus? Audistis
 blasphemiam,

βλασφημίας. τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάν-
τες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου.

α * καὶ ἤρξαντο τινες ἐμπνέειν αὐτῷ, καὶ ψικὰ
λύπην τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζουσαν

αὐτὸν, καὶ λέγουσαν αὐτῷ, προφήτουσον. οἱ δὲ
ὑπερέβησαν ἰσχυροῦσιν αὐτὸν ἐβαλλόντων. * καὶ οὕτως

α τὸς τοῦ πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κἀτω, ἔρχεται μία
τῶν παιδικῶν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν

πέτρον διεμύνητο, ἐμβλέψασα αὐτῷ,
λέγουσα. καὶ σύ μετὰ τοῦ Ναζαρενοῦ Ἰησοῦ ἦσθα;

α οὗ δὲ ἤρνήσατο, λέγων. οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίστα
μαι τί λέγεις. * καὶ ἔξῃ λαθὼν ἔξω ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ προ-

α αὐλίου. καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἡ πα-

α δίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν, πάλιν ἤρξατο λέγουσαν τοῖς
πρεσβυτέρουσιν. ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. οὗ δὲ

α πάλιν ἤρνησάτο. καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ
πρεσβύτεροι ἔλεγον τῷ πέτρῳ. ἀληθῶς ἐξ αὐ-

α τῶν εἶ, καὶ γὰρ γαλιλαῖός ἐστι, καὶ ἡ λα-

α λιά σου ομοιάζει. οὗ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζουσαν
καὶ ὀμνύουσαν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἀνθρώπου το-

α ποῦ ὅν λέγετε. καὶ ἐκ δυνάτεω ἀλέκτωρ ἐ-

α φώνησε. * οἱ ἀνεμνήσθη οὗ πένθος τοῦ ῥήμα-

α τος οὗ ἔπεμψεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. οὗ δὲ πρὶν ἀλέκτο-

α ρα φωνῆσαι διῆς, ἀπαρνήθη με τρίς. καὶ ἐπιβ-

α λῶν ἔκλαυε. * καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρῶτον συμ-

α βόλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν

α πρεσβυτέρων ἐγραμμάτωσαν, καὶ ὄλοντο

α σωφροῦν, * δῆσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ πύγ-

α καμ καὶ πρὸ ἐδάκαμ τῷ πιλᾶτῳ. * καὶ ἐπὶ κ-

α ρώτησεν αὐτὸν ὁ πιλᾶτος. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς
τῶν Ἰουδαίων; οὗ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ.

α σὺ λέγεις. * οἱ κατηγοροῦν αὐτῷ οἱ ἀρχιε-

α ρεῖς πολλοί. οὗ δὲ πιλᾶτος πάλιν ἐπηρώτη-

α σεν αὐτὸν, λέγων. οὐκ ἀποκρίνη οὐδέ μιν; ἴδὲ
πόσα σοὶ καταμαρτυροῦσιν. οὗ δὲ Ἰησοῦς οὐκ

α εἶπε οὐδέ μιν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζουσαν τὸν πιλ-

α ῥῳτον. * κατὰ δὲ ἑσπέρην ἀπέλυεν αὐτοὺς
εἰνὰ δέσμιον, ὅν πρὸς ἦτο αὐτό. * ἦν δὲ ὁ λεγόμε-

blasphemiam. Quid uobis uidetur? Illi
uero omnes condemnauerunt eum esse

reum mortis. Et coeperunt quidam con-

spuere in eum, & obuclare faciem illius,

& colaphis eum caedere, & dicere illi: Di-

uina. Ac ministri alapas illi impingebant.

Et cum esset Petrus in atrio inferius, uenit

una ancillarum summi sacerdotis, cumque

uidisset Petrum calefacientem se, intuita

illum, dicit: Et tu cum Nazareno Iesu fui

sti? At ille negauit, dicens: Non noui, neque

scio quid dicas. Et exiuit foras in uestibu-

lum, & gallus cecinit. Et ancilla cum uidif-

set eum, rursus coepit dicere his qui asta-

bant, hic ex illis est. At ille rursus nega-

bat, ac paulo post iterum, qui astabant,

dicebant Petro: Vere ex illis es, nam &

Galilaeus es, & loquela tua conuenit. At

ille coepit execrari ac deierare, non noui

hominem istum de quo dicitis. Et iterum

gallus cecinit. Recordatusque est Petrus

uerbi quod dixerat illi Iesus: Priusquam

gallus cecinerit bis, abnegabis me ter, coe-

pitque flere. Et confestim diluculo

concilio inito summi sacerdotes cum se-

nioribus & scribis ac toto confesso uin-

ctum Iesum abduxerunt, tradideruntque

xv.

k flagitare,

αὐτῶν, καθὼς αἰεὶ ἐποίει αὐτοῖς, ὁ δὲ πιλᾶτος
 ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. Θέλετε ἀπολύ-
 σω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰσραήλων; ἐγίνω-
 σκε γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον ἤσαν ἐδώκεσαν αὐ-
 τὸν οἱ ἀρχιερεῖς. * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσασαν τὸν
 ὄχλον, ἵνα μάλλοι τὸν βαρᾶββᾶν ἀπολύ-
 σῃ αὐτοῖς. * ὁ δὲ πιλᾶτος ἀποκριθεὶς πᾶ-
 λιμ, εἶπερ αὐτοῖς. τί ὄμω θέλετε ποιήσω, ὃν λέ-
 γετε βασιλέα τῶν Ἰσραήλων; οἱ δὲ πάλιμ ἔκρα-
 ξαν, σαύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ πιλᾶτος ἔλε-
 γεν αὐτοῖς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν, οἱ δὲ
 πρὶς ὧν ἔκραξον, σαύρωσον αὐτόν. * ὁ
 δὲ πιλᾶτος βολόμηνος ἔβη ὄχλῳ τὸ ἴκα-
 νόμ ποιῆσαι, ἀπέλυσε αὐτοῖς τὸν βαρᾶββᾶν,
 καὶ ἤδωκε τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα
 σαυρωθῆ. * οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐ-
 τὸν ἔσω φιλῶν, ὃ ἐστὶ πραιτώριον, ἐσυγι-
 καλῶσιν ὅλῳ πλὴν ἰσθμῶν, καὶ ἐνδύσιν
 αὐτὸν πορφύραν, καὶ πρὶς τὴν δέσιν αὐτοῦ
 πλέξαντες ἀκάνθινον σέφανον, καὶ ἤρξαντο
 ἀπαζέειν αὐτόν. καὶ βασιλεὺς τῶν Ἰου-
 δαίων. * καὶ ἔτυπον αὐτὸν πλὴν κεφαλῶν
 καλᾶμων, καὶ ἐνέπιον αὐτῶν. καὶ τιθέντες
 τὰ γόνατα προσεκύνον αὐτοῦ. καὶ ὅτε ἐνέ-
 παζῆσεν αὐτῶν, ἐξέδυσαν αὐτοῦ πλὴν πορφύ-
 ραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια,
 * καὶ ἐζάγαγον αὐτὸν, ἵνα σαυρώσωσιν αὐ-
 τόν. καὶ ἀγγαρεύσιν ἄγοντά τινα σίμων
 να κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπὸ ἀγροῦ, τὸν πα-
 τέρα Ἀλεξάνδρου καὶ ῥούφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σαυ-
 ρόν αὐτοῦ. * καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ γολγοθῆ
 τὸ τόπον, ὃ ἐστὶ μεθρημῶν ὀνόμηνον, κρηπίου
 τόπος. * καὶ ἐδίδου αὐτῶν πικρὸν ἐσμυρ-
 νισμῶν ὄνον. ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. * καὶ σαυ-
 ρῶσαντες αὐτὸν, διέμερισαν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
 βάλλοντες κλήροισιν ἑαυτὰ, τίς τί ἄρῃ. * ἦν δὲ
 ὥρα τρίτη ἐσαύρωσαν αὐτόν. * καὶ ἦν ἡ ἐπι-
 γραφή φιλῶν αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη. ὁ
 βασιλεὺς τῶν Ἰσραήλων. * Ἐπὶ αὐτῶν σαυ-
 ρῶσιν δύο λατῶν, ἕνα ἐκ δεξιῶν, ἕνα ἐκ
 ἐνωπύμων αὐτοῦ. * καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφή, ἡ λέ-
 γουσα

flagitare, ut faceret quemadmodum sem-
 per fecerat ipsis. Pilatus autem respon-
 dit eis, dicens: Vultis dimittam vobis re-
 gem illum Iudæorū? Sciebat enim quod
 propter invidiam tradidissent illum sum-
 mi sacerdotes. Summi uero sacerdotes
 concitauerunt turbam, ut potius Barab-
 bam dimitteret ipsis. Pilatus autem re-
 spondens rursus, ait illis: Quid igitur
 uultis faciam ei, quem dicitis regem Iu-
 dæorū? At illi rursus clamauerunt: Cru-
 cifige istum. Pilatus autem dicebat illis:
 Quid em̄ mali fecit? At illi uehementius
 clamauerūt: Crucifige eum. Pilatus uero
 uolens turbæ facere satis, dimisit illis Ba-
 rabbam, & tradidit Iesum flagellatū, ut
 crucifigeretur. Milites autem abduxerūt
 eum intro in atrium, quod est prætoriū,
 & conuocant totam cohortē, & induunt
 illum purpura, & circumponunt ei con-
 textam spinis coronam, & cœperūt salu-
 tare illum: Aue rex Iudæorū. & uerbera-
 bant illi caput arundine, & inspuabant
 in illum, & positis genibus adorabant il-
 lum. Et cum illufissent ei, exuerunt eum
 purpura, & induerūt illum uestib⁹ pro-
 prijs, & educūt eum, ut crucifigerēt eum.
 Et cœgerūt prætereuntē quendam Simo-
 nem Cyrenēsem, qui ueniebat ex agro,
 patrē Alexandri & Rufi, ut tolleret crucē
 eius. Et ducunt eum in Golgotha locū,
 quod est, si interpreteris, caluariæ locus, &
 dederūt illi bibere myrrhatū uinum, sed
 ille nō sumpsit. Cūq; crucifixissent eum,
 partiti sunt uestimēta eius, mittentes for-
 tem super illa, quis quid tolleret. Erat au-
 tem hora tertia, & crucifixerunt eum. Et
 erat inscriptio causæ illius inscripta, Rex
 Iudæorū. Et cum eo crucifigunt duos la-
 trones: unum à dextris, & alterum à sini-
 stris eius. Et impleta est scriptura, quæ di-
 cit:

σιζ 5 ρουσα. ¶ Μετὰ ἀνόμων ἐλογίζθη. * καὶ οἱ
 πρὸς πορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κί-
 νοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες.
 οὐαὶ ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέ-
 ραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατὰ-
 σκβ 5 βα ἀπὸ τοῦ ναοῦ. * ὁμοίως ἢ οἱ ἄρχιερεῖς
 ἐμπαύζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμ-
 ματέων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν
 οὐ δύναται σῶσαι. ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ
 σθ 5 Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ ναοῦ, ἵνα
 ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. * καὶ οἱ σωεσαυρω-
 σκβ 5 μῶν οἱ αὐτῶ ὠνείδισον αὐτόν. * γενομένης δὲ
 σκβ 5 ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην πλὴν
 σκβ 5 ἡμέραν, ἕως ὥρας ἑνάτης. * καὶ τῆ ὥρα τῆ ἐν-
 σκβ 5 νάτης ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων.
 Ἐλωί, Ἐλωί, λαμὰ σαβαχθανί. ὃ ὅστι με δευ-
 σκβ 5 μνησόμενον, ὁ θεὸς μου, ὁ θεὸς μου, εἰς τί
 με ἐγκατέλιπες. καὶ τινες τῶν πρὸς κρότων
 σκβ 5 ἀκούσαντες, ἔλεγον. Ἰδοὺ ἡλίαν φωνεῖ. * δευ-
 σκβ 5 μῶν δὲ εἶς, καὶ γεμήσας ἀπό γογγύσεως περι-
 σκβ 5 θείας τε καλᾶ μω, ἐπότιζεν αὐτὸν, λέγων.
 * ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἡλίας καθελεῖν
 σκβ 5 αὐτόν, ὃ δὲ Ἰησοῦς ἀφείρε φωνῆν μεγάλην,
 σκβ 5 θξέπνυσε. * καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ
 σκβ 5 ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἀνωθεν ἕως κάτω. * Ἦ-
 σκβ 5 δὲ ὁ κεντυρίων, ὁ πρὸς κρότως θξεναντίας
 σκβ 5 αὐτοῦ. ὅτι οὕτως κρᾶζας θξέπνυσε, εἶ-
 σκβ 5 περ. ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ.
 σκβ 5 * Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες, ἀπὸ μακρόθεν
 σκβ 5 θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν μαρτία μαγδαληνῆ, καὶ
 σκβ 5 μαρτία ἰακώβου τοῦ μικροῦ, καὶ ἰωσὴφ μητρός,
 σκβ 5 καὶ σαλώμης, αἱ καὶ οὗτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ,
 σκβ 5 ἠκολούθουν αὐτῶ, καὶ δὲ ἰησοῦ αὐτῶ, καὶ
 σκβ 5 ἄλλαι πολλαὶ αἱ σιναναβάσαι αὐτῶ εἰς ἱε-
 σκβ 5 ρουσόλυμα. * καὶ ἦδη ὁφείας γενομένης, ἐπεὶ μὴ
 σκβ 5 ἦν πρὸς σκευὴν, ὃ ὅστι προσάββατον, ἦλθεν ἰω-
 σκβ 5 σίφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας εὐσχημῶν βουδν-
 σκβ 5 τῆς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος πλὴν
 σκβ 5 βασιλείαν τοῦ δεῦ, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς
 σκβ 5 πιλᾶτον, καὶ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.
 σκβ 5 ὃ δὲ πιλᾶτος ἐδυνάμασεν, εἰ ἦδη τέθνηκε-
 σκβ 5

cit: Et cū iniquis deputatus est, & qui prae-
 teribant, cōuiciabant illi: mouētes capita
 sua, ac dicētes: Vae qui demoliris tēplum,
 & in tribus dieb⁹ extruis. serua teipsum,
 & descēde de cruce. Similiter & summi sa-
 cerdotes illudentes inter sese cum scribis,
 dicebant: Alios seruauit, seipsum seruare
 nō potest. Christus ille rex Israēl descen-
 dat nunc de cruce, ut uideamus & creda-
 mus. Et qui crucifixi fuerant cū illo, pro-
 bra iaciebant in eum. Cū uero facta esset
 hora sexta, tenebrae ortae sunt super totā
 terrā, usq; ad horam nonā. Et hora nona
 clamauit Iesus uoce magna, dicens: Eloi,
 eloi, lama sabachthani, qd' est, si quis in-
 terpretet, deus meus, deus meus, cur me
 deseruisti? & quidā astantiū cum audis-
 sent, dicebant: Ecce Heliā uocat. Accurrit
 autē quidā, & impleta sponsia aceto, im-
 positaq; harundini, porrexit illi potū, di-
 cens: Sinite, uideam⁹ an uenturus sit He-
 lias, ad deponendū eum. Iesus autē emisit
 sa uoce magna, expirauit. Et uelum tēpli
 scissum est in duas partes, à summo usq;
 ad imū. Cum uidisset autē Centurio, qui
 astant ex aduerso illi, qd' sic emissio cla-
 more expirasset, dixit: Vere homo hic fi-
 lius erat dei. Erant autē & mulieres è lon-
 gino spectantes, inter quas erat Ma-
 ria magdalene, & Maria Iacobi parui, &
 Iose mater, & Salome, quae etiā cū esset
 in Galilaea, secutae fuerāt illū, & ministra-
 uerant ei, aliāq; cōplures quae simul ascē-
 derant cū eo Hierosolyma. Et cum iam
 uenisset uespera, qm̄ erat parasceue, quae
 praecedit sabbatū, uenit Ioseph ortus ex
 ciuitate Arimathæa, honestus senator,
 qui & ipse erat expectans regnū dei, &
 sumpta audacia, ingressus est ad Pila-
 tum, & petijt ab eo corpus Iesu. Pilatus au-
 tem admiratus est, si iam mortuus esset.

καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα, ἐπα-
 ρώτησεν αὐτὸν, εἰ πάλου ἀπέθανε. Ὁ γνοὺς
 ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα
 τοῦ Ἰωσήφ. * καὶ ἀγοράσας σινδῶνα ἑκα-
 δεῶν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σινδῶνι, κατέθηκε
 κερ αὐτὸν ἐν μνημείῳ. ὃ ἦν λελατομηκλύοι
 ἐκ πέτρας. καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ πύ-
 λῳ τοῦ μνημείου. * ἡ δὲ μαρία ἡ μαγδα-
 ληνὴ καὶ μαρία ἰωσήφ θεώρουσιν τὸ τίθηται.
 * καὶ διαγενομένης τοῦ σαββάτου, μα-
 ρία ἡ μαγδαλινὴ ἡ μαρία ἰακώβου καὶ σα-
 λώμη, ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθῶσι ἀ-
 λείψασιν αὐτόν. * καὶ λίαν πρωτὶ ἡμέρας σαβ-
 βάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαν-
 τος τοῦ ἡλίου, καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς. τίς
 ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τοῦ θύρας τοῦ
 μνημείου; Ὁ ἀναβλέψασα, θεωροῦσιν ὅτι
 ἀποκεκύλισται ὁ λίθος, ἦν γὰρ μέγας σφό-
 δρα. καὶ εἰσελθῶσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον
 νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιotois περιβε-
 βλημένον στολὴν λευκὴν, καὶ ἔθεταμβήθη-
 σαμ. * ὃ δὲ λέγει αὐταῖς. μὴ ἐκθαμβεῖσθε,
 ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν ναζαρενόμ τὸν ἐσαυρωμέ-
 νομ, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε, ἴδε ὁ τόπος ὅπου
 ἐθήκαμ αὐτόν. ἀλλ' ἰπάγετε, εἰπετε τοῖς
 μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, ὅτι προά-
 γει ὑμεῖς εἰς πλὴν γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψε-
 σθε, καθὼς εἶπερ ὑμῖν. * καὶ ἐλθῶσαι τα-
 χύ ἐφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἔειχον δὲ αὐτάς
 τρόμος. Ὁ ἕκαστος, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶ-
 πομ, ἐφοβοῦντο γὰρ. Ἀναὰς δὲ πρωτὶ πρω-
 τῆ σαββάτου, ἐφάνη πρωτόμ μαρία τῇ μα-
 γδαλινῇ, ἀφῆκε ἐκβεβλήκει ἐπὶ ἀδαμόνια
 ἐκεῖνη πορδουθεῖσα ἀπὸ γαλαε τοῖς μετ' αὐ-
 τοῦ γενομένοις πένδοσι καὶ κλαῖσσι, καὶ κεί-
 νοι ἀκούσαντες, ὅτι ζῆ καὶ θεάθη ὑπ' αὐ-
 τοῦ, ἠπίσασαμ. * μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶρ ἐξ
 αὐτῶν περιπατοῦσιν, ἐφανερῶθι ἐν ἑτέρῳ
 μορφῇ, πορδομένοις εἰς ἀγρόμ. καὶ κείνοι ἀ-
 πελθόντες ἀπὸ γαλαε τοῖς λοιποῖς. οὐ-
 δε ἐκείνοις ἐπίσασαμ. * ὕσπομ ἀνακε-
 μένοις

& accersito ad se centurione, interrogavit
 illum, an iam dudum mortuus fuisset. Et
 re cognita ex centurione, donavit corpus
 ipsi Ioseph. Et is mercatus sindonem, de-
 positū eum inuoluit sindoni, deposuitque
 in monumento, quod erat excisum è pe-
 tra. Et aduoluit lapidem ad ostium mo-
 numenti. At Maria Magdalene & Ma-
 ria Ioseph spectabant ubi poneretur.

Et cum præterisset sabbatum, Maria
 Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome
 emerunt aromata, ut uenirēt & ungerēt
 eum. Et summo diluculo diei primi sab-
 batorum ueniunt ad monumentum, ex-
 orto sole, dicebantque inter sese: Quis re-
 uoluet nobis lapidem ab ostio monu-
 menti? Et cum respexissent, uident lapi-
 dem esse reuolutum. nam erat magnus
 ualde. Et ingressæ in monumentū, uide-
 runt adolescentē sedentē à dextris, ami-
 ctum stola candida, & expauerunt. At
 ille dicit eis: Ne expauescatis, Iesum qua-
 ritis Nazarenum, qui fuit crucifixus. sur-
 rexit nō est hic. ecce locus, ubi posuerant
 illum. Sed abite, dicite discipulis eius &
 Petro, quod ille præcedit uos in Galilæ-
 am, illic eum uidebitis, sicut dixit uobis.
 Et abeuntes cito fugerunt à monumen-
 to. Habebat enim illas tremor, & stupor,
 neque cuiquam quicquam dicebant. ti-
 mebant enim. Cum surrexisset autem
 Iesus mane primo die sabbati, apparuit
 primū Mariæ magdalena, de qua eiecerat
 septē dæmonia. Illa profecta, renun-
 ciauit ihs, qui cum illo fuerant lugentibus
 ac flentibus. Et illi cum audissent, quod
 uiueret, ac uisus esset ab illa, non credide-
 runt. Post hæc autē duobus ex ipsis am-
 bulantibus, apparuit in alia forma. eun-
 tibus rus. Et illi abierūt, ac renunciarūt reli-
 quis. nec his illi crediderūt. Postea discū-
 bentibus

XVI

μυλλίοις αὐτοῖς τοῖς ἑνδέκα ἐφανερῶσθαι, καὶ
 ὠνεΐδισε πλὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληρο-
 καρδίαν, ὅτι τοῖς δεασαμυλλίοις αὐτὸν ἐγκ-
 γερμύοι, ὅνκ ἐπίσθυσαν. καὶ εἶπερ αὐ-
 τοῖς, πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα,
 κηρύξτε τὸ εὐαγγέλιον πάση τῇ κτίσει. ὁ
 πισεύσας καὶ βαπτισθῆς σωθήσεται, ὁ δὲ
 ἀπισήσας κατακριθήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς
 πισεύσασιν ταῦτα παρακολουθήσει. ἐν τῷ
 ὀνόματί μου δαίμονια ἐκβαλῶσι, γλώσσι
 σαυρὰ λαλήσουσι κοινᾶς, ὄφεις ἄρῶσι, καὶ
 θανάσιμόν τι πῖωσι, ὃν μὴ αὐτοὺς βλά-
 ψει. ἐπὶ ἄρρώστοις χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ
 καλῶς ἔξουσιν. ὁ μὲν οὖν κύριος μετὰ
 τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν ὄν-
 ρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ.
 ἐκείνοι δὲ ἰδεθῆντες, ἐκέρυξαν πανταχοῦ,
 τῷ κυρίου σωσθῆναι αὐτοὺς, καὶ τὸν λόγον
 βεβαιώσασθαι διὰ τῶν ἐπακολουθούτων
 σημείων.

bentibus illis undecim apparuit: & ex-
 probrauit illis incredulitatem suam, &
 cordis duriciem: quod ihs qui se uiderent
 surrexisse, non credidissent. Et dicebat
 eis: Ite in mundum uniuersum, & præ-
 dicare euangelium omni creaturæ: Qui
 crediderit, & baptizat⁹ fuerit, saluus erit:
 qui uero non crediderit, condemnabi-
 tur. Porro signa eos qui crediderint, hæc
 subsequuntur: Per nomen meum dæ-
 monia eiicient: linguis loquent⁹ nouis:
 serpentes tollent. Et si quid letale bibe-
 rint, non nocebit eis. Super ægrotos ma-
 nus imponent, & bene habebunt. Itaq;
 dominus quidem postquam locutus fu-
 isset eis, receptus est in cælum, & conse-
 dit à dextris dei. Illi uero egressi, prædi-
 cauerunt ubiq; , domino cooperante, &
 sermonem confirmante per signa sub-
 sequentia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡ-
 ΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕ-
 ΛΙΟΥ ΤΕ/
 Λ Ο Σ.

EVANGELII SECVN-
 DVM MAR/
 CVM, FI-
 NIS.

Ουκᾶς ἰατροῦς ἀντιοχεύς, καθὼς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ δηλοῖ, τῷ ἑλλητικῷ οὐκ ἄπερθε, πωδασῆς παύλου ἀποστόλου, καὶ πάσης αὐτοῦ ἐν ἁλλοδαπίαις ἀκόλουθου, σωεταξερῶν εὐαγγελίον, πρὶ οὗ αὐτὸς παύλου, ἀπεσείλαμνεν φησὶ σὺ αὐτῷ τὸν ἀδελφόν, οὗ οὐ ἐπαυθὲν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ καὶ πάσαι τὰς ἐκκλησίας. καὶ πρὸς τὴν κολαυσίαν, ἀπαύξεται ὑμᾶς Λακῆς ὁ ἰατροῦς ὁ ἀγαπητός. καὶ πρὸς τιμότητον, Λακῆς ὅτι μετέμους μόνου. καὶ ἕτερον δὲ ἐξέδωκε τεύχος ἐξάρετον, ἐπιγράφῳ πρᾶξις ἀποστόλου, οὗ ἡ ἰσορῖα ἕως διετείας διάγοντῶν ἐν τῇ ῥώμῃ παύλου ἐκτείνετῃ, τουτέστιμ, ἕως τετάρτου νέρωνου ἐν αὐτῷ. ἀφῶν πεπείσμεθα ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, πλὴν βίβλου σωπητάχθαι. ἢ γὰρ πρὶς τοῦ παύλου καὶ θέκας, καὶ πᾶς ὁ μῦθος ὡσανεὶ λέοντος βαπτιοθέντος, εἰς τὰς ἀποκρύφους γραφὰς φησὶ ὁδησεται. οὗ δὲ γὰρ ἐνεχώρει τὸν ἀχώρισον τοῦ ἀποστόλου, μεταξὺ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ πρᾶξεων τῶτο ἡγνοκέναι. Ἀλλὰ καὶ τερτυλλιανὸς ἐκῆνον τὸν ῥόνον, ἀναφέρει πρὸς βύτερον τινὰ ἐν τῇ ἀσίᾳ, πωδασίῳ παύλου ἀποστόλου, ἐλεγχθέντα ἐπὶ ἰωάννου, οἷα παρ᾽ αὐτῷ σωπηταγείσῃ βίβλου, ὡμολογηκέναι φίλτρῳ κατεχόμενον παύλου, τοῦτο πεποικηκέναι, διὸ ἐκβεβλήθη τῶτον τινὲς ὑπολαμβάνοντι. Οσαῖκις ἔπαυλος ἐν ταῖς οἰκίαις ἐπισολαῖς λέγει, καὶ εὐαγγελίῳ μου, δῆλον ὡς πρὶ τῶν τεύχων τῶν καὶ Λακῆν σημαίνει ἢ Λουκῆν οὐ μόνον πρὸς ἀποστόλου παύλου μεμαθηκέναι εὐαγγελίον, οἷα μετὰ τοῦ κυρίου τῆν ἰκάντα ἐν τῷ σώματι μὴ γενομένου, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἰδίου σωπητάχματῶ περιφανῶς λέγει. καθὼς πρὸς ἡμῖν οἱ ἀπαρχῆς αὐτοπῆαι τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον καθὼς ἀκήκοον ἔγραφε. τὰς δὲ πρᾶξις τῶν ἀποστόλων, καθὰ ἰσορῆσεν αὐτὸς, ἢ σωπηταξερῶ. ἢ ἐνέχθη τὰ λείψανα αὐτοῦ, καὶ ἀπετέθη ἐν κωνσταντινουπόλει, εἰς ἡμῶν πόλιν τῷ εἰκοσῷ κωνσταντίνου ἐν αὐτῷ, τὸ τότε σώμα μετὰ τῶν λειψανῶν ἀνδρῶν τοῦ ἀποστόλου μετῴχεθῃ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΙΚΑΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗΝ
ΛΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΑΚΤΟΥ.

Ουκᾶς ὁ θεός, ἀντιοχεύς μὲν ἦν, ἰατροῦς δὲ, καὶ πλὴν ἕξω σοφίαν πολὺν, οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ πλὴν ἑβραϊκῆν παιδείαν ἐζησκῆσατο, ἵτις ἰσορρολύμοις ἐπιφροσύνας, ὅτε δὴ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐδίδασκεν. ὡς πεφασί τινες, ἕνα καὶ αὐτὸν γενέσθαι τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων. καὶ ἐκ νεκρῶν δὲ ἀνασάντι τῷ χριστῷ σωπηταξερῶ μετὰ κλεόπα. ἀναληφθέντῶν ἢ τοῦ κυρίου, καὶ τοῦ παύλου πωπεισαντος, γενέσθαι σωπηταξερῶ αὐτοῦ. φησὶ δὲ τῶ παύλου, καὶ δὴ συγγράφασθαι εὐαγγέλιον μετὰ πάσης ἀκριβείας. ὡς καὶ αὐτὸς ἐπιφροσύμον αὐτοῦ ἐμφαίνει, μετὰ πεντεκαίδεκα ἔτη ἐν τῷ χριστῷ ἀναλήψεως. γραφὰ δὲ πρὸς θεόφιλον συγκλητικόν ὄντα, καὶ ἀρχόντα ἴσως. τὸ γὰρ κράτιστος ἐπὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἐλέγετο. ὡς καὶ ὁ παύλος φησὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα φῆσον. κράτιστε φῆσον. καὶ πᾶς δὲ ἀνθρῶπων θεοφιλῆς, καὶ κράτος καὶ παθῶν ἀναδιεξάμνῳ, θεόφιλος ὅτι κράτιστος, ὅς καὶ ἄξιος τῷ ὄντι ὅτιμ ἔκθετον τοῦ εὐαγγελίου.

Εὐαγγέλιον

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ
ΛΟΥΚΑΝ.

EVANGELIUM SECUN-
DUM LUCAM.

ΠΕΙΔΗΠΕΡ
πολλοί ε-
πεχείρη-
σαν ἀνατά-
ξασθαι διή-
γησιν πρὸς
τὸ πεπλη-
ροφορημέ-
νων ἐν ἡ-

μῆν πραγμάτων, καθὼς πρὸς ἑδωσαμ ἡμῖν
οἱ ἀρχαῖοι αὐτόπῃαι καὶ ὑπερέτα γενό-
μενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε καί μοι πρὸς κολληθῆ-
ναι, ἀνωδερὸς πᾶσι ἀκριβῶς καθιζῆσαι σοὶ γρα-
φαὴ κράτιστε θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνώσῃς πρὸς ὧν
κατηχήθησθε λόγων πῶς ἀσφάλεια.

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις ἡρώδου τοῦ βα-
σιλέως φιλίστιναιος, ἱερεὺς τις ὀνόματι
Ζαχαρίας, ὃς ἐφημερίαν ἔσχε. καὶ ἡ γυνὴ
αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων ἀαρῶν, καὶ τὸ ὄνο-
μα αὐτῆς ἑλισάβετ. ἡσάν δὲ δίκαιοι ἀμφότε-
ροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὁρθόδομοι ἐν πά-
σαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιομασίαις τοῦ κυ-
ρίου ἀμεμπτοί, καὶ οὐκ ἦν αὐτῆς τέκνον, κα-
θὼς ὅτι ἡ ἑλισάβετ ἦν στείρα, καὶ ἀμφοτέροι
προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἡσάν.
Ἐγένετο δὲ, ἐν ᾧ ἱερατεύειν αὐτῶν ἐν τῇ τά-
ξει φιλίστιναιος αὐτοῦ ἐναντὶ τοῦ θεοῦ, κα-
τὰ τὸ ἔθος φιλίστιναιος, ἔλαχε τοῦ θυ-
μιᾶσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου,
καὶ πᾶς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον
ἔξω

VONIAM
cōplures ag-
gressi sunt cō-
texere narra-
tionē earū, q̄
inter nos cer-
tissimæ fidei
sunt, rerū, si-
cuti tradide-

runt nobis ij qui ab initio suis oculis ui-
derant, ac pars aliqua fuerant eorū quæ
narrabāt: uisum est & mihi, ut, cunctis ab
initio exacta diligētia peruestigatis, de-
inceps tibi scriberē optime Theophile, q̄
agnoscas eorū de quib⁹ edoctus fueras,
certitudinē.

Erat in diebus Herodis
regis Iudææ, sacerdos quidam nomine
Zacharias de uice Abia, & uxor illius de
filiabus Aaron, & nomen eius Elizabet.
Erant autē iusti ambo corā deo, uersan-
tes in om̄ibus præceptis & iustificationi-
bus dñi irreprehensibiles. nec erat illis
proles, eo qd' esset Elizabet sterilis, & am-
bo prouectæ iam essent atatis. Factum
est autē, cum sacerdotio fungeretur Za-
charias in ordine uicis suæ coram deo, se-
cundum cōsuetudinem functionis sacer-
dotalis, fors illi obuēnit: ut odores in-
cenderet, ingressus in templum domini,
& omnis multitudo populi precabatur

k 4 foris

ἔξω τῆ ὥρας το θυμιάματῶ . ὥφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἕως ἐκ δεξιῶν το θυμιασκερίου το θυμιάματῶ . καὶ ἔταράχθη zacharias ἰδὼν, καὶ φόβῳ ἐπέπεσε ἐπ' αὐτόν . ἔειπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος . μὴ φοβῆσαι zacharias, διότι ἐισκεκοσθη ἡ δέσποίς σου, καὶ ἡ γυνή σου ἐλισάβητ γεννήσῃ σοι, καὶ καλέσῃς τ' ὄνομα αὐτῷ ἰωάννην, ὅτι ἐσὶν χαρὰ σοι, καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῆ γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται . ἔσονται ἔμεγας ἐνώπιον κυρίου, καὶ δόξου καὶ σίκερα οὐ μὴ πίνῃ . καὶ πνεύματος ἁγίου πληροῖται ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶ ἔσω ἰσραήλ ἐπιστρέψα πρὸς κύριον τὸν δεόντων . καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει ἡλίου, ἐπιστρέψα καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπεθῆς ἐν φρονήσει δικαίω, ἐτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον . ὁ ἔειπε zacharias πρὸς τὸν ἄγγελον . ἦ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γὰρ εἰμι πρεσβύτερος, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκῆα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ . ὁ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, ἔειπε ἑαυτῷ . ἐγὼ εἰμι gabriel ὁ πρεσβυτέρως ἐνώπιον τῶ θεοῦ, καὶ ἀπεσάλω λαλῆσαι πρὸς σε, ἵνα γελῆσαι σοὶ ταῦτα . καὶ ἰδοὺ ἔσθισιω πῶν, καὶ μὴ δυνάμην λαλῆσαι ἄξιός ἐστις ἡμέρας χυμότη ταῦτα, ἀνδρῶν οὐκ ἐπίδουσα τῶ λόγῳ μου, οἱ τινες πληρωθήσονται ἐν τῷ καιρῷ αὐτῶν . καὶ ἦν ὁ λαός προσδοκῶν τὸ zachariam, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ ἔρονισμῳ αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ . ὁ δὲ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς . καὶ ἐπέγνωσαν, ὅτι ὁ πᾶσι ἀμώρακεν ἐν τῷ ναῷ . καὶ αὐτοὶ ἦν δὴ ἀνεύων αὐτοῖς, καὶ δὴ ἔμενε κωφός . καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπληρώσατο αὐτὸν ἡμέρας τῆ λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ . μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας σὺν ἔλαβεν ἐλισάβητ ἡ γυνή αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν πῶν μηνῶν πέντε, λέγουσα, ὅτι οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις, αἷα ἐπέδεν ἀφελῆν τὸ ὄνομα μου ἐν ἀνδράποιοις . ἐν δὲ τῷ μῶνι τῷ ἕκτῳ ἀπεσάλω ὁ ἄγγελος

foris tēpore thymiamatis. Apparuit autem illi angelus dñi, stans à dextris altaris, in quo thymiamata solent adoleri. Et Zacharias turbatus est eo uiso, ac timor irruiit super eum. Ait autē ad illum angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua. Vxorq; tua Elizabeth pariet tibi filium, & uocabis nomē eius Ioannē, & erit gaudium tibi, & exultatio, & multi super eius natiuitate gaudebunt. Erit enim magnus coram domino, & uinum siceramq; non bibet. Et spiritu sancto replebitur iam inde ab utero matris suæ, multosq; filiorū Israel conuertet ad dominū deum ipsorū . Et ipse præcedet ante illum cum spiritu & uirtute Helia, ut conuertat corda patrū in filios, & inobediētes ad prudentiam iustorum, ut paret dño plebem perfectam. Et dixit Zacharias ad angelum: Quo argumento istuc cognoscam? ego enim sum senex, & uxor mea prouectæ atatis est. Ac respōdens angelus dixit ei: Ego sum Gabriel qui astiti in conspectu dei, missusq; sum ut loqr ad te, & hæc tibi lætānunciem. Et ecce futurū est, ut sis tacitus, nec fari possis ad eum usq; diē quo hæc fiant, eo quod nō credidisti uerbis meis, quæ implebunt in tempore suo . Et erat populus expectans Zachariam, & mirabantur qd' moraret in templo. Egressus autē non poterat loqui illis. Et cognouerunt, quod uisionē uidisset in templo. Et ipse innuebat illis, permansitq; mutus. Et accidit, ut impleti sunt dies officij eius, abiit in domum suam . Post hos autem dies concepit Elizabeth uxor eius, & occultabat se mēsibus quinq;, dicens: Sic fecit mihi dominus in diebus, quibus respexit, ut auferret probrū meū inter homines . In mense autem sexto missus est angelus

ὁ ἄγγελος Γαβριήλ ὑπὸ τῶν θεῶν εἰς πόλιν
 φθι γαλιλαίας, ἣ ὄνομα ναζαρεθ, πρὸς παρ-
 θένου μεμνησθῆναι ἀνδρὶ, ὃ ὄνομα ἰω-
 σήφ, ὃς οἶκος δαβίδ, καὶ ὃ ὄνομα φθι παρθε-
 νος μαριάμ. καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς
 αὐτὴν, εἶπερ. χαῖρε κεχαριστωμένη, ὁ κύρι-
 ος μετὰ σοῦ, ἐυλογημένη σὺ ἐν γυναιξί. ἢ
 εἰ ἰδύσα, δῖεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτῆς·
 καὶ διελογίζετο, ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμὸς οὗ-
 τος. καὶ εἶπερ. ὁ ἄγγελος αὐτῆς. μή φοβῶ μα-
 ριάμ, ἐνδρα ἔχαριμ παρὰ τῷ θεῷ. ἰδοὺ συλ-
 λήψῃς ἐν γαστρί, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦ. οὗτος ἔσται μέγας, καὶ
 υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ
 θεὸς τὸν θρόνον δαβίδ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, καὶ
 βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶ-
 νας, καὶ φθι βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος.
 εἶπερ δὲ μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον. πῶς
 ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; καὶ ἀ-
 ποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπερ αὐτῆς. πνεῦμα
 ἄγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σε, καὶ δύναμις ὑψίστου
 ἐπισκιάσει σοι. διὸ καὶ ὁ γεννώμενος ἄγιον,
 κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. ἰδοὺ ἐλισάβετ ἡ συγ-
 γενήσ σου, καὶ αὐτὴ σωμαληφῆσα υἱόν ἐν γήρα
 αὐφθι. καὶ οὗτος μὲν ἐκτός ἐστι αὐτῆς τῆς και-
 λουμένης σείρα, ὅτι οὐκ ἐδωατήσθαι παρὰ τῷ
 θεῷ ὡς ῥῆμα. εἶπερ ἡ μαριάμ. ἰδοὺ ἢ δό-
 λη κυρίσ, γένοιτό μοι καὶ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀ-
 πῆλθερ ἀπῶφθι ὁ ἄγγελος. ἀναστῆσα ἡ μα-
 ριάμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη εἰς
 πλὴν ὄρηων μετὰ σουδῆς εἰς πόλιν ἰούδα, καὶ
 εἰσῆλθερ εἰς τὸν οἶκον ζαχαρίου, καὶ ἠσάσα-
 το πλὴν ἐλισάβετ. καὶ ἐγγύετο, ὡς ἠκουσερ ἐλι-
 σάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς μαριάμ, ἐσκήρτησε δὲ
 βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐφθι. καὶ ἐπλήσθη πνεύ-
 ματος ἁγίου ἡ ἐλισάβετ, καὶ ἀνεφώνησε φω-
 νῆ μεγάλη, καὶ εἶπερ. ἐυλογημένη σὺ ἐν γυ-
 ναιξί, καὶ ἐυλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας
 σου. καὶ πῶθερ μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μητὴρ τῶν
 κυρίσ μου πρὸς με; ἰδοὺ ἔως ἐγγύετο ἡ φωνὴ
 τῆς ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκήρτησερ
 ἐν

angelus Gabriel à deo in ciuitatem Ga-
 lilææ, cui nomen Nazareth, ad uirginem
 desponsatā uiro, cui nomen erat Ioseph,
 de domo Dauid, ac nomen uirginis Ma-
 ria. Et ingressus angelus ad eam, dixit:
 Ave gratiosa, dominus tecum, benedi-
 cta tu inter mulieres. Illa uero cum uidi-
 set, turbata est super oratione eius, & co-
 gitabat, qualis esset illa salutatio. Et ait
 angelus ei: Ne timeas Maria, facta es
 enim gratiam apud deum. Ecce concipies
 in utero, & paries filium, ac uocabis no-
 men eius Iesum. Is erit magnus, & filius
 altissimi uocabitur. Et dabit illi dñs deus
 sedem Dauid patris ipsius, regnabitq;
 super domum Iacob in æternū, & regni
 eius nō erit finis. Dixit autē Maria ad an-
 gelum: Quomō erit istud, quandoquidē
 uirum nō cognosco? Et respōdens ange-
 lus, dixit ei: Spiritus sanctus superueniet
 in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi.
 Quapropter & qd' nascet' sanctum, uo-
 cabitur filius dei. Atq; ecce Elizabet co-
 gnata tua, & ipsa concepit filium in sene-
 ctute sua. & hic mēsis est sextus illi, quæ
 dicebat' sterilis, quia nō erit impossibile
 apud deum omne uerbum. Dixit autē
 Maria: Ecce ancilla dñi, fiat mihi secūdū
 uerbū tuum. ac discessit ab illa angelus.
 Exurgēs autē Maria in diebus his, abiit
 in montana cum festinatione in ciuitatē
 Iuda, & intrauit in domū Zachariæ, ac
 salutauit Elizabet. & factum est, ut audi-
 uit salutationē Mariæ Elizabet, salijt in-
 fans in utero eius. Et repleta est spiritu
 sancto Elizabet, exclamauitq; uoce ma-
 gna, & dixit: Benedicta tu inter mulie-
 res, & benedictus fructus uentris tui. Et
 unde hoc mihi, ut ueniat mater domini
 mei ad me? Ecce em̄ ut facta est uox sa-
 lutationis tuæ in auribus meis, exultauit
 præ

ἐν ἀγαλλίασει δὲ βρέφῳ ἐν τῇ κοιλίᾳ μου.
 ἢ μακαρία ἢ πισεύσασα, ὅτι ἔσοι τελείωσις
 τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. ἢ εἶπε
 μαριάμ. μεγαλῶσαι ἡ ψυχὴ μου τὸν κύριον.
 καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ ᾧ
 σωτήρι μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπει-
 νωσίμω δούλῃ αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τῶν νῦν
 μακαρισθῶ με πάντας αἱ γενεαί. ὅτι ἐποίη-
 σέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός, ἢ ἄγιον τὸ ὄνο-
 μα αὐτοῦ, καὶ ὁ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γε-
 νεὰν τῶν φοβησμένων αὐτόν. ἐποίησε κρά-
 τος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, διεσκόρπισεν ὑπερη-
 φάνους διανοίας καρδίας αὐτῶν. καθῆλεν δυ-
 νάσας ἀπὸ θρόνων, ἢ ὑψώσε ταπεινούς. πενή-
 τας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξ-
 πέσειεν κενούς. ἀντελάβετο Ἰσραὴλ πατὴρ
 αὐτῶν, μνησθῆναι ἐλέους. καθὼς ἐλάλησε πρὸς
 τοὺς πατέρας ἡμῶν, ᾧ ἄβραάμ ἢ ᾧ Ἰσραὴλ
 ματρί αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐμενε δὲ μαριάμ
 σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῶνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς
 τὸν οἶκον αὐτοῦ. τῇ δὲ ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ
 χρόνος τῆ τεκεῖν αὐτῷ, καὶ ἐγγύνησεν ἑὸν. ἢ
 ἠκασαμ οἱ περιόικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ,
 ὅτι ἐμεγάλυνε κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐ-
 τοῦ, ἢ σωέχομεν αὐτῇ. ἐγγύετο ἐν τῇ ὁ-
 ττῇ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ
 ἐκάλουεν αὐτὸ ἐπὶ ᾧ ὄνοματι τῆ πατρὸς αὐ-
 τοῦ Ζαχαρίαν. καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μητὴρ αὐ-
 τοῦ, εἶπε, ὄχι, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. ἢ
 εἶπομ πρὸς αὐτὴν, ὅτι οὐδεὶς ὄζει ἐν τῇ συγ-
 γενείᾳ σου, ὅς καλεῖται ᾧ ὄνοματι τούτῳ.
 ἐνένδομ ᾧ ᾧ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν θέλοι κα-
 λεῖσθαι αὐτόν. καὶ ἀπέκρινεν ἡ ἄνθρωπος ἔχου-
 σα λέγων. Ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ
 ἐθαύμασαν πάντες. ἀνεώχθη δὲ τὸ σῶμα
 αὐτοῦ παραρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, ἢ
 ἐλάλει ἐνλογῶν τὸν θεόν. καὶ ἐγγύετο ἐπὶ
 πάντας φόβου τοὺς περιτοκοῦντας αὐτὸς,
 καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὄρεινῃ ἐν Ἰουδαίᾳ διελαλεῖ-
 το πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἔθεντο πάν-
 τες οἱ ἀκούσαντες, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν,
 λέγοντες

præ gaudio infans in utero meo. Et bea-
 ta quæ credidit, quoniam perficientur ea
 quæ dicta sunt ei à domino. Et ait Ma-
 ria: Magnificat anima mea dominū. Et
 exultavit spiritus meus in deo seruatore
 meo, Quia respexit ad humilitatē ancil-
 læ suæ. ecce eī ex hoc beatam me dicēt
 omnes generationes. Quia fecit mihi ma-
 gnifica qui potens est, & sanctum nomē
 eius: Et misericordia eius in progeniem
 & progeniem, timentibus ipsū. Præsti-
 tit robur per brachium suum, dispersit su-
 perbos cogitatione cordis ipsorum. De-
 traxit potentes de sedibus, & euexit hu-
 miles. Esurientes impleuit bonis, & diui-
 tes dimisit inanes. Suscepit Israël puerū
 suū, ut memor esset misericordiæ. Sicut
 locutus est ad patres nostros, ipsi Abra-
 ham & semini eius in ævum. Mansit au-
 tem Maria cum illa circiter mensibus tri-
 bus, & reuerfa est in domū suam. Eliza-
 betæ uero impletū est tempus pariendi,
 & peperit filium. Et audierūt uicini & co-
 gnati eius, quod magnifice dominus mise-
 ricordia sua usus esset erga illam, & gra-
 tulabantur ei. Et factum est in die octauo,
 uenerunt ad circūcidendum puerū, & uo-
 cabant eum nomine patris sui Zacha-
 riam. Et respōdens mater eius dixit: Ne-
 quaquam, sed uocabitur Ioannes. Et dixe-
 runt ad illam: Nemo est in cognatione
 tua, qui uocetur isto nomine. Innuebant
 autem patri eius, quid uellet uocari eum.
 Isq; postulatis tabellis scripsit, dicens:
 Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt
 uniuersi. Apertū est autē os eius ilico, &
 lingua eius, & loquebat laudans deum.
 Et peruasit timor per omnes uicinos eorū,
 & per omnē montanam regionē Iudææ
 diuulgabant omnia uerba hæc, & posue-
 runt omnes qui audierant, in corde suo,
 dicentes:

λέγοντες, τί ἄρα τὸ παθεῖον τοῦτο ἔσαι, καὶ
 χεῖρ κυρίου ἡμῶν μετ' αὐτοῦ. καὶ Ζαχαρίας ὁ πα-
 τὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματι ἁγίῳ, καὶ
 προεφήτευσεν, λέγων, εὐλογητὸς κύριος ὁ θε-
 ὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν
 λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. καὶ ἤγαγεν κέρα
 σωτηρίας ἡμῶν ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ πα-
 τὸς αὐτοῦ. καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τοῦ
 ἁγίου τοῦ ἁπλοῦς προφητῶν αὐτοῦ, σω-
 τηρίαν ἡμῶν ἐκ χειρὸς πάν-
 των τοῦ ἁπλοῦς μισοῦντων ἡμᾶς. ποιῆσαι ἔλεος
 μετὰ τοῦ πατέρω ἡμῶν, ἡμνοῦναι δὲ
 θήκης ἁγίας αὐτοῦ. ὅρα ὅτι ὁμοσε προε-
 βραβῆναι τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δ' αὖτε ἡμῶν,
 ἀπόβωεν ἐκ χειρὸς τοῦ ἐχθροῦ ἡμῶν ἔφυ-
 γενταί, λατρεύον αὐτῷ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιο-
 σῶνι ἐνώπιον αὐτοῦ πάσης τῆς ἡμέρας φιλ-
 ζῶντες ἡμῶν. καὶ σὺ παθεῖον προφήτης ὑψί-
 σης κληθήσῃ, προπορεύσῃ ἔμπροσθεν κυ-
 ρίου ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ. τοῦ δ' αὖτε γινώ-
 σιμι σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφύπναι ἁμαρ-
 τῶν αὐτῶν, διὰ πάλαι ἡμέρας θεῶν ἡμῶν,
 ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολή ἡ ἡμέρας,
 ἐπιφάναι τῆς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καὶ
 θανάτου, τὸ κατὰ τὸν τῶν πατέρων ἡμῶν
 εἰς ὁδοὺς εἰσελθόντα. τὸ δ' ἔργον ἡμῶν καὶ εἰ-
 κηρατὰ τοῦ πνεύματι, καὶ ἡμῶν ἐν ταῖς ἐκ-
 μοῖς, ἕως ἡμέρας ἀναδείξωμεν αὐτοῦ πρὸς τὸν
 Ἰσραὴλ. ἐγγύετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεί-
 ναις, ἡμεῖς δὲ ὄγμα πρὸς αἰσῶν ἁγίου.
 ἀπογραφῆσαι ἡμᾶς πρὸς τὸν δικαστήν.
 αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγγύετο ἡγεμονεύον-
 τος φιλ. συρίας κυρλίου. καὶ ἐπορεύοντο
 πάντες ἀπογραφῆσαι ἕκαστος εἰς τὴν ἰδι-
 αὴν πόλιν. ἀνέβη δὲ Ἰωσήφ ἀπὸ φιλ. γαλι-
 λαίας, ἐκ πόλεως ναζαρέθ, εἰς τὴν ἰερουσαλήμ,
 εἰς πόλιν Δαβὶδ, ἡτις καλεῖται βηθλεὲμ, διὰ
 τὸ εἶναι αὐτὸν ἐκ οἴκου καὶ πατρὸς Δαβὶδ,
 ἀπογραφῆσαι σὺν μαριὰμ τῇ μεμνησθῆναι
 μὲν αὐτῷ γυναικί, ὅση ἐγκύου. * ἐγένε-
 το δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν
 οἱ ἡμέρας

dicētes: Quis nam puer hic erit? Et man⁹
 dñi erat cū illo. Et Zacharias pater eius
 repletus est spiritu sancto, pphetavitq;
 dicens: Laudandus dñs deus Israël, quia
 uisitauit & fecit redemptionem populo
 suo. Et erexit cornu salutis nobis, in do-
 mo Dauid pueri sui. Sicut locut⁹ est per
 os sanctorū qui à sæculo fuerūt prophe-
 tarum suorū, Fore ut seruaremur ab ini-
 micis nostris, & de manu omniū qui odē-
 runt nos: Vt uteret misericordia erga pa-
 tres nostros, ac memor esset testamenti
 sui sancti. præstaretq; Iusiurandū qd̄ iura-
 uit ad Abrahā patrē nostrū, ac daret no-
 bis: Vt sine timore, de manu inimicorū
 nostrorū liberati, seruirem⁹ ipsi: Cū san-
 ctitate & iustitia corā ipso, cunctis dieb⁹
 uitæ nostræ. Et tu puer, ppheta altissimi
 uocaberis, præibis em̄ ante faciē dñi, ad
 parandū uias eius: Ad dandam sciētiam
 salutis populo ipsius, per remissionē pec-
 catorū eius: Per uiscera misericordiæ dei
 nostri, quib⁹ uisitauit nos oriens ex alto:
 Vt illucesceret his qui in tenebris & um-
 bra mortis sedebant, ad dirigendos pe-
 des nostros in uiam pacis. Puer autē cre-
 scebat & corroborebatur spiritu, & erat
 in desertis, donec ueniret dies, quo osten-
 dendus erat apud Israëlitas.

Factum est autem in diebus illis: Exiit ^{II}
 decretū à cæsare Augusto, ut censeretur
 totus orbis. Hæc descriptio prima facta
 est præside Syriæ Cyrenio. Et ibant om-
 nes ut profiterentur in suā quisq; ciui-
 tatem. Ascendit autem & Ioseph à Ga-
 lilæa, de ciuitate Nazareth, in Iudæam:
 in ciuitatem Dauid, quæ uocatur Bethle-
 em, eo quod esset de domo & familia
 Dauid, ut profiteret cum Maria despon-
 sa sibi uxore, quæ erat prægnans. Acci-
 dit autem cum essent ibi, completi sunt
 dies

β

αὶ ἡμέραι τῶν τεκεῖν αὐτῶν. Ἐτεκε γὰρ τὸν υἱὸν
 αὐτοῦ τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐπαργάνωσεν αὐ-
 τὸν, * καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διό-
 τι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύμα-
 τι. καὶ ποιμνῖνες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ β
 ἀγρυπνοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς
 ἐν νυκτὶ ἐπὶ τῶν ποιμνίων αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ
 ἄγγελος κυρίου ἐπέση αὐτοῖς, ἔδοξα κυ-
 ρίος πρὶ ἐλάμψαι αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φό-
 βον μέγα. καὶ εἶπερ αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, μὴ
 φοβῆσθε. ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν
 χάρα μὲν μέγα, ἣτις ἔσται πάντι τῷ λαῷ,
 ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὃς ὄξει χρι-
 στὸς κύριος, ἐν πόλει δαβὶδ. καὶ τῶτο ὑ-
 μῖν τὸ σημεῖον. εὐρήσετε βρέφος ἐπαργα-
 νωμένον, κείμενον ἐν φάτνῃ. καὶ ὁ ζαφνὴς
 ἐγέρθη σὺν τῷ ἀγγέλῳ πολλῶν στρατιῶν
 οὐρανόθεν, ἀνοῶτων τὸν θεόν, καὶ λεγόντων.
 δοξα εἰς ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἀν-
 θρώποις εὐδοκία. καὶ ἐγέρθη, ὡς ἀπῆλθον
 ἀπ᾽ αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ
 ἄνθρωποι οἱ ποιμνῖνες εἶπον πρὸς ἀλλήλους.
 Διέλωμεν δὴ ἕως βηθλεὲμ, καὶ ἰδωμεν τὸ
 ῥῆμα τῶτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρι-
 σεν ἡμῖν. καὶ ἦλθον ἀπεισαντες, καὶ ἀνεῦρον
 τὸν μαριὰμ καὶ τὸν ἰωσήφ, καὶ τὸ βρέφος
 κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ, δι᾽ ἐγνώ-
 ρισαμ πρὶ τῶ ῥήματι, τὸ λαληθέντων αὐ-
 τοῖς πρὶ τῶ παδὶς τούτου. καὶ πάντες οἱ
 ἀκούσαντες ἐθαύμασαν πρὶ τῆς λαληθέντων
 ὑπὸ τῆς ποιμνίου πρὸς αὐτούς. ἡ δὲ μαριὰμ
 πάντα σιωπῆσαι τὰ ῥήματα ταῦτα, συμ-
 βάλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. καὶ ὑπέστει-
 λον οἱ ποιμνῖνες, δοξάζοντες καὶ ἀνοῶντες
 τὸν θεόν ἐπὶ πάντι, οἷς ἠκούσαν καὶ εἶδον,
 καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς. καὶ ὅτε ἐπλή-
 ρησεν ἡμέραι ὀκτώ τῶ περιτεμεῖν τὸ πα-
 δῖον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ
 κληθῆναι ὑπὸ τῶ ἀγγέλου πρὸ τῶ συλληφθῆ-
 ναὶ αὐτοῦ ἐν τῇ κοιλίᾳ. καὶ ὅτε ἐπλήθη-
 σεν αἱ ἡμέραι τῶ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν
 νόμον

dies pariendi. Et peperit filium suum pri-
 mogenitum, ac fasciis eum inuoluit, reclī-
 nauitque eum in praesepi, quod non esset
 eis locus in diuerforio. Et pastores erant
 in regione eadem uigilantes, & excuban-
 tes excubias nocte super gregem suum.
 Et ecce angelus domini astitit illis, & da-
 ritas dñi circumfulsit illos, & timuerunt
 timore magno. Et dixit illis angelus: Ne
 timeatis. Ecce enim annuncio uobis gau-
 dium magnum, quod futurum est toti
 populo, quia natus est uobis hodie ser-
 uator, qui est Christus dominus, in ciui-
 tate Dauid. Et hoc uobis signum: Inue-
 nietis infantem fasciis inuolutum, posi-
 tum in praesepi. Et subito facta est cum
 angelo multitudo militiae caelestis, lau-
 dantium deum & dicentium: Gloria in
 altissimis deo, ac in terra pax, hominib⁹
 bona uoluntas. Et factum est, ut discesse-
 runt ab eis angeli in caelum, & homines
 pastores loquebantur inter sese: Transea-
 mus iam Bethleem usque, & uideam⁹
 hoc quod accidit, quod dominus ape-
 ruit nobis. Et uenerunt festinantes, & in-
 uenerunt Mariam & Ioseph, & infantē
 positum in praesepi. Cum uidissent autē,
 diuulgauerunt de uerbo, quod dictum
 erat ipsis de puero hoc. Et omnes qui
 audierunt mirati sunt, de his quae dicta
 erant a pastoribus ad ipsos. Porro Ma-
 ria conseruabat omnia uerba haec, con-
 ferens in corde suo. Et reuersi sunt pasto-
 res, glorificantes ac laudantes deum su-
 per omnibus, quae audierant & uiderant,
 ita ut dictum fuerat ipsis. Et postquam con-
 summati sunt dies octo ut circumcideretur
 puer, uocatum est nomen eius Iesus, quod
 uocatum erat ab angelo priusquam in
 utero conciperetur. Et postquam completi
 fuissent dies purgationis eorum secundum
 legem

νόμου μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἱεροσόλυμα, πρὸς ἅσῃσαι τῷ κυρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου. ὅτι πᾶς ἄρσεν διανοοῖται μητέρα, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται. Ἐποθεύσαι θυσίαν καὶ τὸ εἰρημνύον ἐν νόμῳ κυρίου, ζεύγος τρυγόνων, ἢ δύο νεόσσους πρὸς εὐωμίην. Ἐποθεύσαι ἄνθρωπος ἐν ἱεροσολαίμ, ὃ ὄνομα σιμεών. Ἐπεὶ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ ἐνλάβης, προσδέχόμενος πρὸς ἀκλήσιμ τῷ ἱσραήλ, καὶ πνεύμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτόν. Ἐπεὶ αὐτῷ κεχρηματισμύον ὑπὲρ τῶν πνεύματος ἁγίου, μή ἴδῃ θάνατον, πρὶν ἴδῃ τὸν χριστόν κυρίον. Ἐπὶ αὐτῷ ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγῆν τὸν γονεῖς τὸ πατριάρχον ἰησοῦν, ἃ ποῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ εἰθισμύον τῶν νόμων, πρὶν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς εἰδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῷ, καὶ εὐλόγησε τὸ θεόν, καὶ εἶπε. Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον σου δέσποτα καὶ τὸν ἑμίμα σου ἐν ἱερῶν, ὅτι εἶδον διόφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας καὶ πρὸς ὅσων πᾶντων ἔργων λαῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξα λαῶν σου ἱσραήλ. καὶ ἦν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μητὴρ αὐτῶν θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλοῦμένοις πρὶν αὐτῶν. καὶ εὐλόγησε αὐτὸν σιμεών, καὶ εἶπε πρὸς μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτῶν. Ἰδοὺ οὗτος κείται εἰς πῶσιμ, καὶ ἀνάστασιμ πολλῶν ἐν τῷ ἱσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. καὶ σου ἡ ἀυφί τῶν ψυχῶν διελεύσεται ἕξι φάλα, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσι ἐκ πολλῶν καρδίῶν διαλογισμοί. καὶ ἦν ἄννα προφῆτις θυγάτηρ φαυσῆλ ἐκ φυλῆς ἁσῆρ, αὕτη προσβεβηκίσα ἐν ἡμέραις πολλῶν, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρῶν ἐπὶ ἀπόφθι πρὸς θενίας ἀυφί. καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσαρῶν, ἢ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τῶν ἱερῶν, νηστειῶν καὶ δειήσεσι λατρεύσασα νυκτὰ καὶ ἡμέραν. καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστάσα, ἀνωμολογῆτο τῷ κυρίῳ, καὶ ἐλάλει πρὶν αὐτῷ πᾶσι τοῖς προσδέχομενοις λύτρωσιμ ἐν ἱεροσολαίμ. καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέστρεψον

legem Mosi, adduxerūt eum Hierosoly mam, ut sifteret eum dño, sicut scriptum est in lege dñi: Omne masculinū adaperiens uulvam, sanctum dño uocabit. & ut darēt hostiam secundū quod dictum est in lege dñi, par turturū aut duos pullos columbarū. Et ecce homo erat Hierosolymis, cui nomē Simeon. & homo iste iustus ac pius, expectans consolationem Israël, & spiritus sanctus erat super eum. Et responsum acceperat à spiritu sancto, non uisurū se mortem, nisi prius uideret Christū dñi. Et uenit per spiritū in tēplū. Et cum induceret puerū Iesum parentes, ut facerēt secundū cōsuetudinē legis, pro eo, ipse quoq; accepit eum in ulnas suas & laudauit deū, ac dixit: Nunc dimittis seruū tuū dñe secundū uerbū tuū in pace: quia uiderūt oculi mei salutare tuum, qd' paraisti ante faciē omniū populorū, lumen ad reuelationē gentium, & gloriā plebis tuæ Israël. Et erat pater & mater eius mirantes super his, quæ dicebant de illo: Et benedixit illis Simeon. & dixit ad Mariā matrē eius: Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionē multorum in Israël, & in signū cui cōtradiciet. Quin & tuam ipsius animā penetrabit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Anna pphetissa filia Pha nuel de tribu Aser. Hæc processerat in multam atate, & uixerat cum uiro annis septē à uirginitate sua. Et hæc uidua annorum fermè octogintaquatuor, quæ nō discedebat de templo, ieiunijs ac deprecationibus seruiens nocte ac die. Et hæc, eadem hora superueniens, uicissim confitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Hierosolymis. Et ut perfecterunt omnia secundum legem domini, re-

ρειψαμ εις τῆ γαλιλαίᾳ εις πόλιν αὐτῶν
 ναζαρέθ. τὸ δὲ παιδίον ἠύξανεν καὶ ἐκραταιώ-
 το πνεύματι, πληρῶν σοφίας, καὶ χά-
 ρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. καὶ ἐπορεύοντο οἱ γο-
 νεῖς αὐτοῦ κατ' ἕτος εἰς ἱερουσαλήμ τῆ ἑορτῆ
 τῶ πάχα· καὶ ὅτε ἐγγύετο ἑτῶν δώδεκα,
 ἀναβάντων αὐτῶν εἰς ἱεροσόλυμα· καὶ τὸ ἐλ-
 θῆν ἐορτῆς, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέ-
 ρας ἐν τῷ ὑποσέφει αὐτοῦ, ὑπέμεινεν ἰη-
 σοῦς ὁ παῖς ἐν ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνω-
 σάμ· οἱ γονεῖς αὐτοῦ νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν
 τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὀδύμ, καὶ
 ἀνεζήτησαν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν
 τοῖς γνωστοῖς, καὶ μὴ εὐρόντες αὐτόν, ὑπέ-
 ρειψαμ εἰς ἱερουσαλήμ, ζητοῦντες αὐτόν·
 καὶ ἐγγύετο μετ' ἡμέρας τρεῖς, ἕξον αὐτόν
 ἐν τῷ ἱερῷ καθιζόμενον ἐν μέσῳ τῶν δι-
 δασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπει-
 ρωτῶντα αὐτούς. * Ἔζισαντο δὲ πάντες οἱ
 ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ σοφίᾳ καὶ ταῖς ἀ-
 ποκρίσεσι αὐτοῦ· καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἔξε-
 πλάγησαν. * καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μητὴρ αὐτοῦ εἶ-
 πε· τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰ-
 δού ὁ πατήρ σου καὶ γὰρ ὁ δαδῶμενοι ἐζητῶ-
 μέμ σε· καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· τί ὁ, τί ἐζη-
 τῆτέ με; οὐκ ἤθετε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς
 μου δὲ εἶνά με; καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ
 ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς· καὶ κατέβη μετ'
 αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς ναζαρέθ, καὶ ἦν ὑπο-
 τασόμενος αὐτοῖς· ἡ δὲ μητὴρ αὐτοῦ διέ-
 τήρει πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρ-
 δία αὐτοῦ· καὶ ἰησοῦς προέκοπεν σοφία καὶ ἡλι-
 κία καὶ χάριτι πρὸς θεὸν καὶ ἀνθρώποις.
 * Ἐμ' ἔτα δὲ πεντηκαδέκω ἐν ἡγεμο-
 νίας τιβερίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος πον-
 τίου πιλάτου ἐν ἰσραήλ, καὶ τετραρχούν-
 τος ἐν γαλιλαίᾳ ἡρώδης, φιλίππου δὲ τοῦ
 ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχούντος ἐν ἰτρυαίας
 ἐτραχωνίτιδος χώρας, καὶ λυσανίου τ' ἀβι-
 ληνῆς τετραρχούντος, ἐπαρχῶν ἱερέων ἄννα
 καὶ καϊάφα, ἐγγύετο ῥῆμα δεῦρ ἐπὶ ἰωάννῳ τῷ
 τῷ

uersi sunt in Galilæam in ciuitatē suam
 Nazareth. Puer autē succrescebat corro-
 borabaturq; spiritu, & implebat sapien-
 tia, & gratia dei erat super illum. Et ibant
 parētes eius quotannis Hierosolymam
 in die festo paschæ. Et cum factus esset
 annorum duodecim, ascenditibus illis
 Hierosolymam secundum cōsuetudinē
 diei festi, consummatisq; diebus cum re-
 dirent illi, remansit puer Iesus Hierosoly-
 mis, & nō cognouerūt parentes eius. Cæ-
 terum rati illum esse in comitatu, uene-
 runt itinere diei, & requirebant eum in-
 ter cognatos & inter notos. Et cum non
 inuenissent eum, reuersi sunt Hierosoly-
 mam, quærentes eum. Et accidit post tri-
 duum, inuenerūt illum in templo seden-
 tem in medio doctorū, audientem illos,
 & interrogantem eos. Stupēbant autem
 omnes qui eum audiebant super intelli-
 gentia & responsis eius. & uiso eo admi-
 rati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fi-
 li, cur fecisti nobis sic? Ecce pater tuus &
 ego dolentes quærebamus te. Et ait ad
 illos: Quid est quod quærebatis me? An
 nesciebatis, quod in his quæ patris mei
 sunt, oportet me esse? Et illi nō intellexe-
 runt sermonē quem locutus est ipsis. Et
 descēdit cū eis, uenitq; Nazareth, eratq;
 subditus illis. Mater autem eius cōserua-
 bat omnia uerba hæc in corde suo. Et Ie-
 sus proficiebat sapiētia & ætate, & gratia
 apud deum atq; homines.
 Anno autem decimoquinto imperij
 Tiberij cæsaris, Pontio Pilato præside
 Iudææ, tetrarcha uero Galilææ Hero-
 de, Philippo autem fratre eius tetrar-
 cha Iturææ & Trachonitidis regionis,
 & Lysania Abilenes tetrarcha, sub
 pontificibus Anna & Caiapha, factum
 est uerbum domini super Ioannem
 Zachariæ

III

2 Ζαχαρίας υἱὸς ἐν τῇ ἐρήμῳ. * Ἐκλήθη ἐν τῷ ἔθνεσσιν ἡ
 α σαμ πλὴν πρὶ χωροῦ τοῦ ἰορδάνου, κηρύσσων βᾶ
 πῖσμα μετανοίας εἰς ἀφεσίμ ἁμαρτιῶν, ὡς
 γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων ἡσαίου τοῦ προ
 φήτου, λέγοντος. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐ
 ρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, ἐνδειὰς
 ποιῆτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. πᾶσα φάραγξ
 πληρωθήσεται, καὶ πᾶς ὄρος καὶ βουνοὺς
 ταπεινώθησεται. καὶ ἕσται τὰ σκολιά εἰς ἐν
 θεῖαν, Ἐταχθεὶς εἰς ὁδοὺς λείας, καὶ
 ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. * Ἐ
 λεγερ οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βᾶ
 πῖσιν αὐτοῦ. γεννήματα, ἐχιδνῶν,
 τίς ὑπέδειξε ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ φθι μελλού
 σης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους φθι
 μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξινθε λέγειν ἐν
 τοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν ἄβραάμ. λέγω
 γὰρ ὑμῖν, ὅτι δάσκατος ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων
 τούτων ἐγένετο τέκνον, ἡ δὲ ἄβραάμ. ἢ δὲ
 καὶ ἡ ἀξίη πρὸς πλὴν ῥίζαν ἧν δένδρον κῆ
 ται. πᾶς οὖν δένδρον, μὴ ποιοῦν καρπὸν
 καλὸν, ἐκκόπεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλε
 ται. * καὶ ἐπικρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέ
 γοντες. τί οὖν ποιήσομεν; ἀποκριθεὶς δὲ
 λέγει αὐτοῖς. ὁ ἔχω δύο χιτῶνας, μετα
 δότω ἑστὸς μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχω βρώμα
 τα, ὁμοίως ποιείτω; ἡλιθιοὶ δὲ καὶ τελῶνας
 βαπτισθῶν, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν. δι
 δάσκαλε, τί ποιήσομεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐ
 τούς. μηδὲν πλεονεξεῖτε τὸ δία τεταγμένον
 ὑμῖν πράσσετε. ἐπικρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρα
 τῶν ὄχλοι, λέγοντες. καὶ ἡμεῖς τί ποιήσο
 μεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. μηδένα δία
 σείσθε, μὴ δὲ συκοφαντήσθε, καὶ ἀρκῆ
 σθε τοῖς ὀφωνίοις ὑμῶν. προσδοκῶντος ἡ
 τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογισμοῦ πάντων ἐν
 ταῖς καρδίαις αὐτῶν πρὶ τοῦ ἰωάννου, μή πο
 τε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, ἀπεκρίνατο ὁ ἰωάννης,
 ἅπανσι λέγων. * ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω
 ὑμᾶς, ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὐδὲν
 ἐμὶ ἰκανὸς λῆσαι τὸν ἰμάντα ἧν ὑποδη
 μάτωρ

Zachariae filium in deserto. Et uenit in
 omnē regionē finitimam Iordani, prædi
 cans baptismū pœnitentiæ in remissionē
 peccatorū, sicut scriptum est in libro ser
 monum Hesaiæ prophetæ, dicētis: Vox
 clamantis in deserto, parate uiam domi
 ni, rectas facite semitas eius. Omnis ual
 lis implebitur, & omnis mons & collis hu
 miliabitur. Et fient quæ obliqua sunt, di
 recta, & asperæ uertentur in uias planas,
 & uidebit omnis caro salutare dei. Dice
 bat ergo ad turbas, quæ exhibant ut ba
 ptizarentur ab ipso. Progenies uiperarū,
 quis submonstrauit uobis ut fugerētis à
 uentura ira? Facite ergo fructus dignos
 pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere intra
 uosipfos, patrē habem⁹ Abraham. Dico
 enim uobis, potens est deus de lapidib⁹
 istis suscitare filios ipsi Abrahæ. Iam ue
 ro & securis ad radicē arborū posita est.
 Omnis ergo arbor, non faciens fructum
 bonū, exciditur, & in ignem conicitur. Et
 interrogabant eum turbæ, dicētes: Quid
 ergo faciem⁹? Respondens autē dicit illis:
 Qui habet duas tunicas, impertiat non
 habētis; & qui habet escas, similiter faciat.
 Venerunt autē & publicani ut baptiza
 rentur, & dixerunt ad illum: Magister,
 quid faciemus? At ille dixit ad eos: Ne
 quid amplius quàm quod constitutum
 est uobis, exigatis. Interrogabant au
 tem eum & milites, dicentes: Et nos quid
 faciemus? Et ait illis: Ne quem concutia
 tis, ne quem calumniemini, & contenti
 estote stipendijs uestris. Expectante au
 tem populo, & cogitantibus omnibus
 in cordibus suis de Ioanne, num ipse
 esset ille Christus? Respondit Ioannes,
 dicens uniuersis: Ego quidē aqua bap
 tizo uos: sed ueniet fortior me, cuius non
 sum dignus soluere corrigiam calciamen
 I 2 torum,

ματῶν αὐτῶν, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύ-
 ματι ἁγίῳ καὶ ὕδατι, * οὗ δ' ἰσχύος ἐν χερσὶ
 αὐτῶν, καὶ διακαθαρίσει τὴν ἀλώεσιν αὐτῶν,
 καὶ συναγάξει τὸν σίτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐ-
 τῶν, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέ-
 σῳ. πολλὰ μὲν οὕτως καὶ ἕτερα παρκαλῶν,
 ἐκκηγγελλίζετο τῷ λαῷ. * ὁ δὲ ἠρώδης ὁ τε-
 τράρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτῶν περὶ ἠρώ-
 διάδος φησὶ γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν,
 καὶ περὶ πάντων ἧν ἐποίησεν ὁ ἠρώ-
 δης, προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πάνσι, καὶ
 κατέκλεισε τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. * ἐ-
 γίνετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν
 λαόν, καὶ ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσθη-
 χορμίου, ἀνεφάρθηναι τὸν οὐρανόν, καὶ κα-
 ταβῆναι τὸ πνεῦμα ὡς ἁγίου σωματικῶς ἐ-
 δεῦσε περιετραπὴν ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴ ἐξ
 οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσα. σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου
 ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ ἠεδόκησα. * καὶ αὐτὸς ἦν
 ὁ ἰησοῦς ὡσεὶ ἐπὶ τῆς τριᾶκοντα ἁρχομένου ἔτη,
 ὡς ἐνομίζετο υἱὸς ἰωσήφ τοῦ ἡλεὶ, τοῦ μαθὰν,
 τοῦ λευὶ, τοῦ μελχὶ, τῆς ἰαννά, τῆς
 ἰωσήφ, τῆς ματαθίου, τοῦ ἀμῶς,
 τοῦ ναοῦμ, τῆς ἑσλί, τῆς
 ναγγέ, τοῦ μαὰν, τῆς ματα-
 θίου, τῆς σεμεὶ, τῆς ἰωσήφ, τοῦ
 ἰούδα, τοῦ ἰωανῆ, τοῦ ρη-
 σία, τοῦ ζοροβάβελ, τῆς σαλα-
 θιήλ, τοῦ νερι, τῆς μελχὶ, τῆς
 ἀδδί, τοῦ κοσὰμ, τῆς ἑλ-
 μαδάμ, τῆς ἠρ, τῆς ἰησῶ, τῆς
 ἐλτιέσερ, τῆς ἰωρήμ, τῆς ματ-
 τιά, τῆς λευεί, τῆς σιμεὼν,
 τῆς ἰούδα, τῆς ἰωσήφ, τῆς
 ἰωνάμ, τοῦ ἡλῖακῆμ, τῆς με-
 λεᾶ, τῆς μενάμ, τῆς μαθὰ-
 θάμ, τῆς ναθάμ, τῆς διαβίδ,
 τῆς ἰεσαί, τῆς ὀβηδ, τῆς
 βοῶς, τοῦ σαλμών, τῆς ναασ-
 σῶν, τῆς ἀμιναδάβ, τῆς ἀράμ,
 τῆς ἐσρῶμ, τῆς φαρῆς, τῆς

torum, ipse uos baptizabit spiritu san-
 cto & igni, cuius uentilabrum in manu
 ipsius, & purgabit aream suam, & con-
 gregabit triticum in horreum suum, pa-
 leas autem comburet igni inextinguibi-
 li. Multa quidem & alia exhortans euan-
 gelizabat populo. Herodes autem te-
 trarcha, cum corriperetur ab illo de He-
 rodiade uxore fratris sui, decens omnibus
 malis, quæ faciebat Herodes, adiecit &
 hoc super omnia, & inclusit Ioannem in
 carcerem. Factum est autem cum bap-
 tizaretur omnis populus, ut & Iesu bap-
 tizato & orante apertum sit cœlum, ac de-
 scendit spiritus sanctus corporali specie
 quasi columba in ipsum, & uox de cœlo
 facta est, quæ diceret: Tu es filius meus
 dilectus, in te cōplacitū est mihi. Et ipse
 Iesus incipiebat esse ferme annorum tri-
 ginta, ut putabat filius Ioseph, qui fuit
 filius Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Leui,
 qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit
 Ioseph, q fuit Matatthiæ, q fuit Amos,
 qui fuit Naum, qui fuit Hēsli, qui fuit
 Nagge, qui fuit Maath, qui fuit Mata-
 thiæ, qui fuit Semēi, qui fuit Iosech, qui
 fuit Iuda, qui fuit Ioanna, qui fuit Rhe-
 sa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Sala-
 thiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui
 fuit Addi, qui fuit Cosam, qui fuit Hel-
 madam, q fuit Her, qui fuit Ieso, qui fu-
 it Heliezer, qui fuit Ioram, qui fuit Mat-
 tha, qui fuit Leui, qui fuit Simeon,
 qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit
 Ionam, q fuit Heliachim, qui fuit Mele-
 am, qui fuit Menam, qui fuit Matha-
 tha, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid,
 qui fuit Iessæ, qui fuit Obed, qui fuit
 Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naaf-
 son, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram,
 qui fuit Esrom, qui fuit Phares, qui
 fuit

ἰούδα

fuit

Ἰούδα, τοῖς Ἰακώβ, τοῖς Ἰσα-
ακ, τοῖς Ἀβραάμ, τοῖς Θαρρᾶ,
τοῖς Ναχωρ, τοῖς Σαρούχ, τοῖς
Ραγαῦ, τοῖς Φάλεκ, τοῖς
Ἑβέρ, τοῖς Σαλαῖ, τοῖς Καϊ-
νᾶμ, τοῖς Ἀρφαξάτ, τοῖς Σήμ,
τοῖς Νώε, τοῖς Λάμεχ, τοῖς
Μαθουσάλα, τοῖς Ἐνώχ, τοῖς
Ἰαρεθ, τοῖς Μαλελεήλ, τοῖς Καϊ-
νᾶμ, τοῖς Ἐνώε, τοῖς Σήθ, τοῖς
Ἀδάμ, τῶν θεῶν.

fuit Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Isa-
ac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Tharræ,
qui fuit Nachor, qui fuit Saruch, qui
fuit Ragau, qui fuit Phalec, qui fuit
Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cai-
nan, qui fuit Arphaxat, qui fuit Sem,
qui fuit Noë, qui fuit Lamech, qui fuit
Mathusala, qui fuit Enoch, qui fuit
Iareth, qui fuit Malalehel, qui fuit Cai-
nan, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit
Adam qui fuit dei.

15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

Iesus autem plenus spiritu sancto, re-
gressus est à iordane, & actus est per spi-
ritum in desertum, ac diebus quadragin-
ta tentabatur à diabolo. nihilq; come-
dit in diebus illis, & consumatis illis, de-
inde esuriit. Dixit autem illi diabolus: Si
filius es dei, dic lapidì huic ut panis fiat.
Et respondit ad illum Iesus dicens: Scri-
ptum est: Non pane solo uiuet homo,
sed omni uerbo dei. Et subduxit illum
diabolus in montem excelsum, & osten-
dit illi omnia regna orbis terræ in pun-
cto temporis, & ait illi diabolus: Tibi
dabo potestatem hanc uniuersam & glo-
riam illorum, quia mihi tradita sunt, &
cuicunq; uolo, do illam. tu ergo si ado-
raueris prouolutus coram me, erunt tua
omnia. Et respondens Iesus dixit illi: Abi
post me satana. Scriptum est enim. Ado-
rabis dominū deum tuum, & illum solū
coles. Et duxit illum Hierosolyman, sta-
tuitq; eū super pinnam templi, & dixit il-
li: Si filius dei es, mitte te ipsū hinc deor-
sum. Scriptū est enim, quod angelis suis
mandabit de te, ut seruent te, & in mani-
bus tollent te, ne offendas ad lapidem
pedem tuum. Et respondens Iesus ait il-
li: Dictum est, Non tentabis dominum
deum tuum. Et consummata omni ten-
tatione diabolus recessit ab illo usq; ad
I 3   tempus

12
 α
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000

tempus. Et reuerfus est Iesus uirtute spi-
 ritus in Galilæam, & fama exijt per uni-
 uersam regionem de illo. Et ipse doce-
 bat in synagogis eorum, & glorificaba-
 tur ab omnibus. Et uenit Nazareth ubi
 erat nutritus, & intrauit secundum con-
 suetudinem suam die sabbatorum in sy-
 nagogam, & surrexit ut legeret. Et tradi-
 tus est illi liber Hesaiæ prophetæ. & ut
 explicuit librum, inuenit locum, ubi scri-
 ptum erat. Spiritus domini super me,
 propterea quod unxit me, ad euangeli-
 zandum pauperibus misit me, ut sanem
 contritos corde, ut prædicem captiuis re-
 missionem, & cæcis uisum, ut emittam
 confractos per remissionem, ut prædi-
 cem annum domini acceptum. Et com-
 plicato libro, reddidit ministro, ac refe-
 dit. Et omnium in synagoga oculi erant
 defixi in eum. Cœpit autem dicere ad il-
 los: Hodie impleta est hæc scriptura in
 auribus uestris. Et omnes testimoni-
 um illi dabant, & mirabantur super gra-
 tia sermonum, qui procedebant ex ore
 ipsius, dicebãtq;: Nōne hic est filius Io-
 seph? Et ait illis: Omnino dicetis mihi
 hanc similitudinem. Medice, cura te-
 ipsum: Quæcunq; audiuius facta in
 Capernaum, fac & hic in patria tua.
 Ait autem: Amen dico uobis: Ne-
 mo propheta acceptus est in patria
 sua. Sed in ueritate dico uobis, mul-
 tæ uiduæ erant in diebus Helix in Is-
 rael, quando clausum est cœlum an-
 nis tribus & mensibus sex, cum facta
 esset fames magna per omnem terram,
 & ad nullam illarum missus est Helias,
 nisi in Sarephtha Sidonis ad mulierem
 uiduā. Et multi leprosi erāt in Israël sub
 Helisæo propheta, & nemo eorū mun-
 dat^s est nisi Naaman Syr⁹. Et repleti sūt
 omnes

κγ
κδ
κε
κς
κη

κς
β

κζ
η

κη
η

πάντες θυμῶ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκρόντες
 τεύτα. καὶ ἀναστάντες, ἐξέβαλον αὐτὸν ἐξω
 φιλί πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὁφρύων
 τῶν ὄρων, ἐφ' οὗ ἢ πόλις αὐτῶν ὠκοδόμησεν, εἰς τὸ
 κατακρημνῆσαι αὐτόν. αὐτὸς ᾗ δὴ ἐλθὼν διὰ
 μέσσω αὐτῶν ἐπορεύετο. * Ὁ κατήλθεν εἰς κα
 περναοῦμ πόλιν φιλί γαλιλαίας, καὶ ἦν δι
 δάσκων. αὐτοῦ ἐν τῷ σαββάσιν. * καὶ ἐξεί
 πλῆθος οὖτο ἐπὶ τῇ διδασκίᾳ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξεί
 σία ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. * καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦ
 ἦν ἀνδρῶν πλῆθος, ἔχων πνεῦμα δαιμονίων ἀκα
 θάρτων, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων,
 εἰ, τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ ναζαρεῦ; ἦλθες ἀ
 πολεῖσαι ἡμᾶς; οἶδ' ἅ σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τῶ θεῶ.
 καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, λέγων. φιλί
 μώθητι, καὶ ἐξέλθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ ἰψίφω αὐ
 τὸν τὸ δαιμόνιον εἰς μέσσω, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐ
 τοῦ, μηδὲν βλάψων αὐτόν. * Ὁ ἐγέρθη θάμ
 βῶ ἐπὶ πάντας, καὶ συναλλάλω πρὸς ἄλ
 λήλους, λέγοντες. τίς ὁ λόγος αὐτοῦ; ὅτι
 ἐν ἐξείσιν καὶ δυνάμει ἐπιτάσας τοῖς ἀκα
 θάρτοις πνεύμασι, καὶ ἐξέρχονται; καὶ
 ἐξείπορεύετο ἡχοῦ πρὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τό
 που φιλί περιχώρον. * ἀναστὰς δὲ ἐκ φιλί συνα
 γωγῆς, ἐισῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος. ἢ
 πενθερᾶ δὲ τῆ σίμωνος ἦν συνηχομῆν πυρε
 τῶ μεγάλῃ, καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν πρὶ αὐτοῦ.
 καὶ ἐπιστὰς ἐπ' αὐτὴν αὐτοῦ, ἐπετίμησεν τῷ πυ
 ρετῶ, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν. καὶ ἠσθεῖν ἀναστῆ
 σα, δυνάμει αὐτοῦ. Δάουοντες δὲ τῶ ἡλίου,
 ἀπαντες ὅσοι ἔχον ἀσθενεῖν ἢ νόσοις ποί
 κίλαις, ἠγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ ἐν
 ἐκάστω αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεῖς, ἐδερᾶσθ
 σεμ αὐτούς. * ἐξῆρχετο ᾗ καὶ δαιμόνια ἀπὸ
 πολλῶν, κρᾶζοντα καὶ λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ
 χριστός ὁ υἱὸς τοῦ θεῶ. καὶ ἐπιτιμῶν, οὐκ εἶα
 αὐτὰ λαλῆναι, ὅτι ἠδίσσεν τὸν χριστὸν αὐτόν
 εἶναι. * γενομῆνης ᾗ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη
 εἰς ἕρημον τόπον, ὅτι ὄχλοι ἐζήταν αὐτὸν,
 καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ καταῆχον αὐτὸν τὸ μὴ πο
 ρεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. ὅτι
 καὶ

omnes in synagoga ira, hæc audientes;
 Et insurrexerunt, eieceruntque illum ἐ
 ciuitate, & duxerūt illum usq; ad super
 cilium montis, super quem ciuitas illorū
 erat ædificata, ut præcipitarent eū. Ipse
 autem trásiens per medium illorū ibat.
 Et descendit Capernaum ciuitatem Ga
 lileæ, ibiq; docebat illos sabbatis. Et stu
 pebant super doctrina eius, quia cū po
 testate cōiunctus erat sermo ipsius. Et in
 synagoga erat homo, habens spiritum
 dæmonis immundi, & exclamauit uoce
 magna, dicens: Eia, quid tibi nobiscū est
 Iesu Nazarene? Venisti ad perdendum
 nos? Scio te qui sis, sanctus ille dei. Et in
 crepauit illum Iesus, dicens: Obmutesce,
 & exi ab eo. Et cum proiecisset illum dæ
 monium in mediū, exijt ab illo, nihilq;
 illi nocuit. Et factus est pauor super om
 nes, & colloquebantur inter sese, dicētes:
 Quis sermo hic est? quia cum autorita
 te ac potestate imperat immūdis spiriti
 bus, & exeunt? Et diuulgabatur fama
 de illo in omnem locum undiq; finiti
 mæ regionis. Cum surrexisset autem Ie
 sus de synagoga, introiuit in domū Si
 monis. socrus autem Simonis teneba
 tur febris magna, & rogauerūt illum pro
 ea. Et astans supra illam, increpauit fe
 brē. & febris dimisit illam, statimq; sur
 gens, ministrabat illis. Cū autē sol occide
 ret, oēs qui habebāt infirmos morbis ua
 rijs, ducebāt illos ad eum, at ille singulis
 man⁹ imponēs, sanabat eos. Exhibāt au
 tem & dæmonia à multis, clamātia ac di
 centia: Tu es Christus filius dei. Et incre
 pans, nō sinebat ea loqui, quia sciebant
 ipm esse Christū. Facto autē die egressus
 ibat in desertū locū, & turbæ quærebant
 eū, & uenerūt usq; ad ipm, & detinebāt
 illū ne discederet ab eis. Quibus ille ait:
 14 Et alijs

η ταῖς ἐτέραις πόλεσιμ εὐαγγελίσαοθαί με
 δεῖ πλὴν βασιλείαμ τοῦ θεοῦ, ὅτι εἰς τὸ τοῦτο ἀπέ-
 σταλμαι. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς
 ἐν τῇ γαλιλαίᾳ. * Ἐγγύετο ἡ εὐαγγελία τῷ ὄχλῳ
 ἐπικεῖσθαι αὐτῶν, καὶ ἀκρόατον τὸν λόγον τῆ τοῦ θεοῦ,
 καὶ αὐτὸς ἦν ἐσὼς πρὸς τὴν λίμνην γενεζαρεθ.
 Ἐκεῖσε δύο πλοῖα ἐσῶτα πρὸς τὴν λί-
 μνην, οἱ δὲ ἄλιθοι ἀποβάαντες ἀπ' αὐτῶν, ἀπέ-
 πλωσαν τὰ δίκτυα. ἔμβας δὲ εἰς ἕν τῶν πλοί-
 ων, ὃ ἦν τῆ σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν, ἀπὸ οὗ
 γῆς ἐπιναγαγῆν ὀλίγον. καὶ καθίσας ἐδί-
 δασκεν ἐκ τῆ πλοῖα τὴν ὄχλην. * Ὡς ἡ ἐπαύ-
 σατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα. ἐπινα-
 γαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα
 ὑμῶν εἰς ἀγρᾶν. Ἐὰν ἀποκριθεὶς ὁ σίμων, εἶ-
 περ αὐτῶν, ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆ νυκτὸς κοπιῶ-
 σαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ ἡ δὲ ῥήματι σου
 χαλάσω τὸ δίκτυον. καὶ τὸ τοῦτο ποιήσαντες, συ-
 κλησαν πλοῖον ἰχθυῶν πολλόν. δι' ἑρῆγνυτο
 ἡ τὸ δίκτυον αὐτῶν, ἔκατένευσαν τῆς μετέ-
 χου, τῆς εὐαγγελίας τῶν ἐτέρων πλοίων, καὶ ἐλθόντες συλ-
 λαβέσθαι αὐτῶν. καὶ ἦλθον, καὶ ἐπλησθῆσαν ἀφ' ὅρα
 τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτὰ. * Ἰδὼν ἡ σί-
 μων πέτρως, προσέειπε τῆς γόνασι τῆ ἰησοῦ,
 λέγων. ἔξελθε ἀπ' ἐμεῦ, ὅτι ἀνήρ ἀμαρτωλὸς
 εἰμι κύριε. θάμβως δὲ περιέχευεν αὐτὸν, ἔτι πάν-
 τας τῆς σῶν αὐτῶν, ἐπὶ τῆς ἀγρᾶς ἡν ἰχθυῶν,
 ἡ σὺν ἐλάβω, ὁμοίως δὲ καὶ ἰάκωβον καὶ
 ἰωάννην υἱοὺς ζεβεδαίου, οἱ ἦσαν κοινωνοὶ τοῦ
 σίμωνι. * καὶ εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα. ὁ ἰη-
 σοῦς. μη φοβοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνδρώπους εἶσθαι
 ζωστῆρα. καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ
 τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐ-
 τῶν. * καὶ ἐγένετο εὐαγγελία εἶναι αὐτὸν εὐαγγελί-
 ᾳ ἡν πόλεω, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλῆρης λέπρας,
 καὶ ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσω-
 πον, ἐδέησεν αὐτῶν, λέγων. κύριε, ἐὰν θέ-
 λῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας
 τὴν χεῖρα, ἤψατο αὐτοῦ, εἰπὼν. θέλω,
 καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν
 ἀπ' αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς παρήγγηλεν αὐτῶν,
 μηδὲν

Et alijs ciuitatibus oportet me euange-
 lizare regnū dei, nam in hoc missus sum.
 Et prædicabat in synagogis Galilææ.
 Factum est autem cum turba im-
 mineret ei, ut audiret uerbum dei, & ipse
 stabat iuxta stagnum Genezareth. &
 uidit duas naues stantes ad stagnum,
 piscatores autem descenderant ex illis,
 & abluebant retia. Ingressus autem in
 unam nauim, quæ erat Simonis, roga-
 uit eum, ut à terra abduceret pusillum.
 & sedens docebat de nauī turbas. Ut
 cessauit autem loqui, dixit ad Simonē:
 Duc in altum, & laxate retia uestra in
 capturam. Et respondens Simon, dixit
 illi: Præceptor, per totam noctem labo-
 rantes nihil cœpimus. ta men tuo iussu
 laxabo rete. Et cum hoc fecissent, con-
 cluserunt piscium multitudinem copio-
 sam. Rumpebatur autem rete eorum.
 Et annuerunt socijs, qui erant in altera
 nauī, ut uenirent & adiuuarent ipsos.
 & uenerunt, atque impleuerunt ambas
 naues, ita ut mergerentur. Quod cum
 uideret Simon Petrus, accidit ad genua
 Iesu, dicens: Discede à me domine, quia
 homo peccator sum. Stupor enim circum-
 dederat eum, & omnes qui cum illo fue-
 rant, super captu piscium, quæ ceperant,
 similiter autem Iacobum & Ioannem fi-
 lios Zebedæi, qui erant socij Simonī. Et
 ait ad Simonem Iesus: Ne metuas, post-
 hac homines capies. Et subductis in ter-
 ram nauibus, relictis omībus, secuti sunt
 eum. Et accidit cum esset in quadam ciui-
 tate, & ecce uir plenus lepra, cumq; uidis-
 set Iesum, prostratus in faciem, rogauit
 eum, dicēs: Domine, si uis potes me mun-
 dare. Et protēsa manu tetigit eum, dicēs:
 Volo, mundus esto. Et confestim le-
 pra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi,
 ne cuiq;

Σμτ: χίμ

λθ
α
λε
β
λθ
β

λθ
α

μηδενὶ ἐπιθεῖν, ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῦρο σεαυτὸν
 ἔσειε, Ὁ προσέειπε πρὶ τῷ καθαρισμοῦ
 σς, καθὼς προσέειπε μωσῆς εἰς μαρτύριον
 αὐτοῦ. * διήρχετο ἡ μάλα μὲν ὁ λόγος πρὶ αὐ
 τῷ, καὶ σωζήχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκράτῃ, Ὁ
 θεραπέυοντες ὑπ' αὐτῷ ἀπὸ τῶ ἀδινεσῶν αὐτῶν.
 * αὐτὸς ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρημίαις, καὶ
 προσευχόμενος. * καὶ ἐγγύετο ἐν μιᾷ τῶ ἡμε
 ρῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι
 φαρισαῖοι Ὁ νομοδιδάσκαλοι, οἱ ἦσαν ἑλκε
 λυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆ γαλιλαίας καὶ ἰσ
 δάας καὶ ἱερουσαλήμ, καὶ δάμαρις κυρίου ἦν
 εἰς τὸ ἰατρῆ αὐτοῦ. * καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες
 ἐπὶ κλίνῃς ἄνθρωπον, ὃς ἦν πρὸς αὐτῶν, καὶ
 καὶ ἐζήτησεν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν, καὶ θῆναι ἐνώπι
 ον αὐτοῦ, καὶ μὴ εὐρόντες διὰ ποίας εἰσενεγκωσιν
 αὐτὸν διὰ τὸ ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δώμα,
 διὰ τῶ κεράμων καθήκαμεν αὐτὸν σὺν τῶ κλινί
 δ' ἴσθ' εἰς τὸ μέσον ἐμπροσθεν τῶ Ἰησοῦ. καὶ ἰδὼν
 τὸν ἴσθ' αὐτοῦ, εἶπε πρὸς αὐτοῦ. ἄνθρωπε, ἀφέωνταί
 σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Ὁ ἠρξάντο διάλογίζεσθαι
 οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, λέγοντες. τίς
 ὁκρῖν δυνάτω, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δ' ἀνατῆ
 ἀφ' ἑνὸς ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός; ἐπιγεῶν
 ἦ ὁ Ἰησοῦς τῶν διαλογισμῶν αὐτῶν, ἀποκρι
 θείς, εἶπε πρὸς αὐτοῦ. τί διάλογίζεσθε ἐν
 ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ὁκρῖν ευκοπώτερον εἶ
 πεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ ἐπιθεῖν,
 εἰ γάρ αὐτῷ πρὶπάτα; ἵνα δεῖ εἰδῆτε, ὅτι ἰσχύσει
 αὐτὸν ἡ ἐξουσία τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῶ γῆς ἀφ' ἑνὸς
 ἁμαρτίας, εἶπε τῶ παρθενικῷ. σοὶ λέγω,
 εἰ γάρ αὐτῷ. Ὁ ἄρας δὲ κλινίδιόν σου, πορεύου εἰς
 τὸν οἶκόν σου. καὶ πρὸς αὐτῶν ἀναστὰς ἐνώπιον
 αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸ
 οἶκόν αὐτοῦ, διδάζων τὸν δῆμον. Ὁ ἑκαστὸς ἐ
 λαβεῖν ἅπαντας, Ὁ ἐδόξαζον τὸν δῆμον, καὶ
 ἐπληθύνθησαν φόβον, λέγοντες, ὅτι εἰδομένων
 παραδόξα σήμερον. * καὶ μετὰ ταῦτα ἦλθεν
 θε, καὶ εἰσετάσθη τὸν τελῶν, καὶ εἶπε πρὸς
 αὐτῷ. ἀκολούθη μοι, καὶ καταλιπὼν ἅπαντα,
 ἀναστὰς

ιγ

ιδ

ιδ

ιδ

ιδ

ιδ

ιδ

ιδ

ιδ

ιδ

ιδ

ιδ

ιδ

λθ
β

λθ
β

λθ
β

λθ
β

λθ
β

λθ
β

λθ
β

λθ
β

λθ
β

λθ
β

λθ
β

λθ
β

λθ
β

λβ ανασαξ, ηκολθθηκωμ αυτω. * ηρω) εποιικσε διο
 β χλω μεγαλω λθεις αυτω εν τη οικια αυ
 τω. εημ οχλω) τελωνωμ πολλε, η αλλωμ,
 οι ησαμ μετ αυτωμ κατακειμυλοι. ηρω) ερω) γ
 γυζομ οι γραμματθε, ε) οι φαρισαιοι προδ
 τνε μαθηταξ αυτω, λεγοντε. δια τι μεια
 τελωνωμ και αμαρτωλωμ εδιετε ε) πινετε;
 μ * ηρω) αποκριθειξ ο ιηουξ, ειπε προδ αυ
 β τνε. ου χρισμ εχουσμ οι υγιανοντεξ ιατρθε,
 αλλ οι κακωξ εχοντεξ. ουκ εληλυθα καλε
 σαμ δικαιεξ, αλλα αμαρτωλουξ ειξ μετανοι
 αμ. οι δε ειπομ προδ αυτωμ. δια τι οι μα
 θηται ιωαννηξ νισευξσι πυκνα, η δεησαξ ποι
 ουται, ομοιωξ ηρω) οι ηνω φαρισαιωμ, οι δε
 σοι εδιεσι ε) πινουσμ. ο δε ειπε προδ αυ
 τνε. μη δωαοδε τνε υνουξ τω νυμφωμ, εν
 ω ο νυμφω) μετ αυτωμ δεξι, ποιησαμ νησευ
 εμ; ελευσονται δε ημερα, ε) οταμ απαρθη
 απ αυτωμ ο νυμφιωξ, τοτε νησευσαμ εν εκει
 ναιξ ταιξ ημεραξ. ελεγε δε ε) πναβυλων
 προδ αυτεξ. οτι ουδεις επιβλημα ιματιξ
 καινεξ επιβαλλα επι ιματιομ παλαιομ, ει δε
 μηγε, η ο καινομ χιζα, ε) τω) παλαιω) ου
 συμφωνει ο επιβλημα απο τω καινε. ε) ου
 δεις βαλλα οينوμ νεομ ειξ ασκουξ παλαιουξ,
 ει η μηγε, ρηξ ο νεοξ οινοξ τνε ασκουξ, ε)
 αυτεξ εκχυθησεται, ε) οι ασκοι απολουται.
 αλλα οينوμ νεομ ειξ ασκουξ καινουξ βλητομ,
 ε) αμφοτεροι σωτηροται. η ουδεις πιωμ
 παλαιομ, ευδεωξ θελα νεομ, λεγα γαρ, ο
 παλαιοξ χησοτεροξ δεξιμ.

μα * Εηλυετο η εν σαββατω δουπερο πρωτω δια
 β πορευεοξ αυτωμ δια τω) ποριωμ, η επιλλομ
 οι μαθηται αυτω τνε σαχναξ, η ηδιομ, φω
 χοντεξ ταιξ χερσι. τινεξ η ηνω φαρισαιωμ ει
 πομ αυτωξ. τι ποιειτε, ο ουκ εξεσι ποιειμ εν
 τνε σαββασι; η αποκριθειξ προδ αυτουξ ει
 πεμ ο ιηουξ. ουδε τω) ανεγνωτε, ο εποιικσε
 διαδι, ο ποτε επεινασεμ αυτεξ, ε) οι μεια αυ
 τω) οντεξ, ωξ εσηλθεμ ειξ η οικωμ τω θεο, ηρω)
 τνε αρτουξ ρη) προδεδεσεωξ ελαβε ε) εφαγε,

surgens, secutus est eum. Et fecit ei conui
 uium magnū Leui in domo sua, & erat
 turba multa publicanorum, & aliorum,
 qui cum illis accumbebant. Et murmura
 bant scribæ, & pharisæi, aduersus disci
 pulos eius, dicentes: Quare cum publi
 canis & peccatoribus editis & bibitis? Et
 respondens Iesus, dixit ad illos: Non
 egent qui sani sunt medico, sed qui male
 habent. Non ueni uocare iustos, sed pec
 catores ad pœnitentiam. At illi dixerunt
 ad eum: Quare discipuli Ioannis ieiun
 ant frequēter, & obsecrationes faciunt,
 similiter & pharisæorum, tui uero edunt
 & bibunt? Quibus ipse ait: Num pote
 stis facere, ut filij thalami, dum cum illis
 est sponsus, ieiunent? Venient autem
 dies, & cum ablatu fuerit ab illis spon
 sus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Dice
 bat autem & similitudinem ad illos: Ne
 mo immisuram noui uestimenti immit
 tit in uestimentum uetus, alioquin, &
 nouum rumpit, & ueteri non conuenit
 immisura ex nouo. Et nemo mittit ui
 num nouum in utres ueteres, alioqui
 rumpet uinum nouum utres, & ipsum
 effundet, & utres peribunt. Sed uinum
 mustum in utres nouos mittendum est,
 & utraq; conseruantur. Et nemo qui bi
 berit uetus, statim uult nouum: dicit em̄,
 uetus melius est. Accidit autem, ut VI
 in sabbato secundoprmo transfret per
 fata, ac uellebant discipuli eius spicas, ede
 bantq; confricantes manibus. Quidam
 autem pharisæorum dicebant illis: Quid
 facitis, quod non licet facere in sabbatis?
 Et respondens Iesus ad eos dixit: Ne
 hoc quidem legistis, quod fecit Dauid,
 cum esurisset ipse, & qui cum illo erant,
 quomodo intrauit in domum dei, &
 panes propositionis sumpsit, editque,
 ac

καὶ ἔδωκε αὐτῷ τὴν μετ' αὐτοῦ, οὗς οὐκ ἔξεσι φα
 γᾶν, ἐι μὴ μόνους τὴν ἰσθμῶν, καὶ ἔλεγεν
 αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου αὐ
 τοῦ σαββάτου. * ἐγένετο δὲ αὐτῷ ἐν ἑτέρῳ σαβ
 βάτῳ, εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ
 διδάσκειν. καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεῖρ
 αὐτοῦ ἦ διεξῆλθε ξηρὰ. παρετήρωσα δὲ αὐτὸν ὁ
 ἄρχισυναγωγῶν καὶ οἱ φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαβ
 βάτῳ δεῖρα πεύσῃ, ἵνα ἔυρωσι κατακρηγόριον αὐ
 τοῦ. αὐτὸς δὲ ἦδ' εἰ τὴν δὲ ἰαλογισμοὺς αὐτῶν,
 καὶ εἶπερ τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν
 χεῖρα, ἔγειραι, καὶ στήθι εἰς τὸ μέσον. ὁ ὅτι ἀνα
 σὰς ἔσκη. εἶπερ οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς αὐτούς. ἐπε
 ρωτήσω ὑμᾶς, τί ἔξεσι τῶν σάββατιν, ἀγα
 ποποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σώσαι ἢ ἀ
 πολέσαι; καὶ πρὸς βλεφάρων αὐτῶν, εἶπερ τῷ
 ἀνθρώπῳ, ἔκτενον τὴν χεῖρά σου. ὁ
 δὲ ἐποίησε, καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑ
 γιῆς ὡς ἡ ἄλλη. αὐτοὶ δὲ ἐπληρώθησαν ἀνοίας,
 καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιή
 σαι τῷ ἰησοῦ. * ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις
 ταύταις, ὅτε ἦλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεβύζαντος, αὐ
 τῷ ἰησοῦ δὲ ἰανουκτερεύοντι τῇ προσόχῃ τῆς θεῆς. * καὶ
 ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθη
 τὰς αὐτοῦ. καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδε
 κα, οὗς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε, σίμωνα, ὃν
 καὶ ὠνόμασε πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελ
 φὸν αὐτοῦ, ἰάκωβον αὐτοῦ ἰωάννου, φίλιππον
 καὶ βαρδολομαῖον, ματθαῖον αὐτοῦ θωμᾶν, ἰά
 κωβον τὸν τοῦ ἀλφαίου καὶ σίμωνα τὸν κα
 λέθλυον καὶ κλωπῆν, ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης.
 * καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔσκη ἐπὶ τόπου πε
 ρινῷ, αὐτῶν δὲ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, αὐτῶν δὲ πολλοὶ πο
 λυτῶν λαῶν ἀπὸ γαλιλαίας καὶ ἰερουσα
 λῆμ, καὶ τῆς ἰερουσαλῆμ καὶ τῆς ἰερουσαλῆμ καὶ τῆς ἰερουσα
 λῆμ, καὶ τῆς ἰερουσαλῆμ καὶ τῆς ἰερουσαλῆμ, οἱ ἦλ
 θον ἀκούσαι αὐτοῦ, αὐτῶν δὲ ἰαθλῶν ἀπὸ τῶν νόσων αὐ
 τῶν, αὐτῶν δὲ οἱ ὀχλοὶ μὲν ὑπὸ τῶν νόσων ἀκα
 θάρτων, αὐτῶν δὲ ἐθεραπεύοντο. αὐτῶν δὲ ὁ ὄχλος ἐξή
 τε ἀπείθεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δάναμις παρ' αὐτοῦ διεξή
 χετο καὶ ἰατοὶ πάντας. * καὶ αὐτὸς ἐπάρας
 τοὺς

ac dedit etiam his qui secum erant, quos
 nō licet edere, nisi tantū sacerdotibus? Et
 dicebat illis, dñs est filius hominis etiam
 sabbati. Factum est autē & in alio sabbato,
 ut intraret in synagogam ac doceret.
 Et erat ibi homo, & manus eius dextera
 erat arida. Obseruabāt autē eum scribæ
 ac pharisæi, an in sabbato sanatur⁹ esset,
 ut inuenirent unde accusarent eum. Ipse
 uero sciebat cogitationes eorū, & ait ho
 mini qui habebat manū aridam: Surge,
 & sta in medio. et surgens stetit. Ait igitur
 ad illos Iesus: Interrogabo uos, utrū
 licet sabbatis, benefacere an malefacere,
 animam seruare an perdere? Et circum
 spectis omnibus, dixit homini: Extende
 manum tuam. Ille autem fecit, & restituta
 est manus eius sana sicut altera. Ipsi
 autem repleti sunt amentia, & colloque
 bantur inter sese, quid nam facerēt Iesu.
 Factum est autem in illis diebus, exiit in
 montē ad orandū. eratq; pernoctans in
 deprecatione dei. Et cū dies factus esset,
 uocauit discipulos suos, & elegit duode
 cim ex ipsis, quos & apostolos nomina
 uit, Simonē, quē & nominauit Petrū, &
 Andream fratrem eius, Iacobum & Ioan
 nem, Philippum & Bartholomæum.
 Matthæum & Thomam, Iacobum Al
 phæi filium & Simonē qui uocatur Ze
 lotes, & Iudam Iacobi & Iudam Iscario
 tem, qui idem fuit proditor. Et descen
 dens cum illis stetit in loco campestri tur
 bacq; discipulorum eius, & multitudo co
 piofa plebis ex omni Iudæa & Hierusa
 lem, & à maritima Tyro & Sidone, qui
 uenerant ut audirent eum, & sanarentur à
 morbis suis, & qui uexabantur à spiritibus
 immundis, & sanabantur. Et omnis turba
 quærebat eū tangere, quia uirtus ab illo
 exibat, & sanabat omnes. Et ipse attollens
 oculos

μβ β

μγ β μδ β

με α

μς

τὸν ὀφθαλμὸν αὐτῷ εἰς τοὺς μαθητὰς,
 ἔλεγε· * μακάριοι οἱ πτωχοὶ, ὅτι ὑμε-
 μὲ
 ε-
 μὴ
 ε
 μὲ
 ε
 τέραι ὄσιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. * μακάριοι οἱ κ-
 πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. * μακά-
 ριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε. * μακά-
 ριοι ἐσεῖς, ὅτι ἂν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι,
 καὶ ἀφωρίζωσιν ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίωσι, ὡς ἐκ-
 βάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρῶν, ἕνεκα τῆ
 ἡσυχίας τοῦ ἀδελφοῦ. χαίrete ἔν ἐκείνῃ τῇ ἡμέ-
 ρᾳ καὶ σκιρτήσατε, ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν
 πολλὸς ἔν τῆς οὐρανοῦ. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐ-
 ποίησεν τῆς προφητείας οἱ πατέρες αὐτῶν.
 μ
 πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τῆς πλουσίαις, ὅτι ἀπέχε-
 τε πλὴν πῦρ ἀκλήσιμ ὑμῶν. * οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμ-
 πεπλησμένῳ, ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν, οἱ
 γελῶντες νῦν, ὅτι πειθήσεσθε καὶ κλαύσετε.
 μ
 * οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἰπῶσι πάν-
 τες οἱ ἄνθρωποι. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίησεν
 τῆς ψευδοπροφητείας οἱ πατέρες αὐτῶν.
 μ
 * ἀλλ' ὑμῖν λέγω τῆς ἀκέραιας, ἀγαπάτε
 τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιῆτε τῆς μι-
 σῶσιν ὑμᾶς. ἐνλογῆτε τοὺς καταρωμένους
 ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζόν-
 τῶν ὑμᾶς. * ὅτι τὸ ἴπποντί σε ἐπὶ πλὴν σὶ ἀγα-
 να, πᾶρεχε καὶ πλὴν ἄλλῳ. καὶ ἀπὸ τοῦ ἄ-
 ροντός σου τὸ ἱμάτιον, ἢ τὸν χιτῶνα μὴ κω-
 λύσης. παντὶ δὲ ὅτι ἀποῶντί σε δίδε. καὶ
 ἀπὸ τοῦ ἄροντός ταῦτά σὰ, μὴ ἀπάται. * καὶ
 καθὼς διέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρω-
 ποι, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε αὐτοῖς ὁμοίως. καὶ εἰ
 ἀγαπάτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑ-
 μῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς
 ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι. καὶ ἐὰν ἀγα-
 θοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιῶντας ὑμᾶς, ποία
 ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ
 αὐτὸ ποιοῦσι. καὶ ἐὰν δανείζητε πᾶσιν ἐλ-
 πίετε ἀπολαβῆναι, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί;
 ἢ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν,
 ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπάτε τοὺς
 ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιῆτε ὡς δανείζετε
 μηδὲν ἀπελπίζοντες, καὶ ἔσται ὁ μισθὸς
 ὑμῶν

oculos suos in discipulos dicebat: Beati
 pauperes, quia uestrum est regnum dei.
 Beati qui esuritis nunc, quia saturabimini.
 Beati qui fletis nunc, quia ridebitis.
 Beati eritis cum uos oderint homines, &
 separauerint uos, & exprobrauerint, &
 eiecerint nomen uestrum tanquam ma-
 lum propter filium hominis. Gaudete
 in illo die & exultate, ecce enim merces
 uestra multa est in caelis. Secundum hæc
 enim faciebant prophetis patres eorum.
 Veruntamen uæ uobis diuitibus, qui
 habetis consolationem uestram. Uæ uo-
 bis, qui saturati estis, quia esurietis. Uæ
 uobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis &
 flebitis. Uæ cum laudauerint uos omnes
 homines. Secundum hæc enim facie-
 bant pseudoprophetis patres eorum.
 Sed uobis dico qui auditis: Diligite ini-
 micos uestros, benefacite his qui uos
 oderunt. Benedicite maledicentibus uo-
 bis, & orate pro calumniantibus uos.
 Percutienti te in maxillam, præbe & al-
 teram, & ab eo qui aufert tibi pallium,
 etiam tunicam noli prohibere. Omni
 autem exigenti abs te, tribue, & ab eo
 qui aufert quæ tua sunt, ne reposcas. &
 prout uultis ut faciant uobis homines,
 uos quoque facite illis similiter. Et si di-
 ligitis eos qui uos diligunt, quæ uobis
 est gratia? Nam & peccatores eos à qui-
 bus diliguntur, diligunt. Et si benefe-
 ceritis his qui uobis benefaciunt, quæ
 uobis est gratia? Siquidem & pecca-
 tores hoc faciunt. Et si mutuum dede-
 ritis his à quibus speratis uos receptu-
 ros, quæ gratia est uobis? Nam & pec-
 catores peccatoribus dant mutuum, ut
 recipiant paria. Quin immò diligite ini-
 micos uestros, & benefacite, & mutuum
 date, nihil inde sperantes, & erit merces
 uestra

δεμελίον επί πλώ πέτρας, κλημύρας δὲ γενομένης, προσέρρηξεν ὁ ποταμός τῆ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴχυσεν σαλευσαι αὐτὴν, τε δεμελίωτο γὰρ ἐπὶ πλώ πέτρας. ὁ δὲ ἀκούσας, καὶ μὴ ποιήσας, ὁμοίως ὅς τις ἀνθρώπων οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ πλώ γλῶ χωρὶς δεμελίου, ἢ προσέρρηξεν ὁ ποταμός, καὶ ἐνδύως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα φθι οἰκίας ἐκείνης μέγα.

Ξε
γ
* Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τῶ λαοῦ, ἐσῆλθεν εἰς Καπερναύμ. ἑκατοντάρχου δὲ τινος δούλου κακῶς ἔχον, ἠμέλλε τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἐν τιμῳ. ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἔρωτῶν αὐτόν, ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δούλον αὐτοῦ. οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν ἀποδοῦναι, λέγοντες, ὅτι ἀξιὸς ὅστις ᾧ παρέξει τὸτο ἄγαπᾶ γὰρ ὁ ἔδου ἡμῶν, καὶ πλὴν σωαγωγῶν αὐτῶν ᾧκοδομήσεν ἡμῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἠδὲν δὲ αὐτῶν οὐ μακρὰν ἀπέχοντο ἀπὸ φθι οἰκίας, ἔπεμψε πρὸς αὐτόν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ. κύριε, μὴ σκύλλου, ὅτι γὰρ εἰμι ἴκανός, ἵνα ὑπὸ πλώ σέγλω μου ἐισέλθῃς. διὸ οὐ δὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρὸς σε ἐλθεῖν, ἀλλὰ εἰπέ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἀνδρωπός εἰμι ὑπὸ ῥηουσίαν τασόμενος, ἔχω ὑπὲρ αὐτόν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται. καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τούτο, καὶ ποιᾷ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν. καὶ στραφείς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε. λέγω ὑμῖν, ὅτι ἅπαντες οἱ Ἰσραὴλ τσαύτῳ ἔσονται. * καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸ οἶκον, ἔντρον τὸν ἀδενουῶτα δούλον ὑγιάνοντα. * καὶ ἐγένετο ὅτι τῷ ῥηῶ ἐπορεύετο εἰς πόλιν, καλουμένην ναϊν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτῶ ἴκανοί, καὶ ὄχλος πολὺς,

fundamentum super petram. Inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eam mouere. Fundata enim erat super petram. Qui autem audiuit & nō fecit, similis est homini, qui ædificauit domum suam super terrā, absq; fundamento, in quam illisus est fluuius, & continuo cecidit, & facta est ruina domus illius magna.

Cum autem consumasset omnia VII
uerba sua audiente populo, intrauit Capernaum. Centurionis autem cuiusdam seruus male habens, agebat animam, qui illi erat charus: Cum audisset autem de Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum, rogans eum, ut ueniret & seruaret seruum suum. At illi cum uenissent ad Iesum, rogabant eum studiose, dicentes: Dignus est, ut hoc illi præstes. diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse ædificauit nobis. Iesus autem ibat cum illis. Et cum iam non longe abesset à domo, misit ad eum centurio amicos, dicens ei: Domine, noli uexari. Non enim sum dignus, ut sub te ctum meum intres. Quapropter nec meipsum sum dignum arbitratus, ut uenirem ad te, sed dic uerbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic, uade, ac uadit: & alteri, ueni, ac uenit: & seruo meo, facthoc, ac facit. Auditis autem his Iesus, miratus est eum, & conuersus, sequenti se turbæ dixit: Dico uobis, ne in Israël quidem tantam fidem inueni. Et reuersi, qui missi fuerant, in domum, inuenerunt seruum qui languerat, sanum. Et factum est deinceps ibat in ciuitatem, quæ uocatur Nain, & ibant cum eo discipuli eius multi, turbæque copiosa.

πολύς, ὡς δὲ ἤγγισε τῆ πόλι φθι πόλειως, κῆ
 ἰδοὺ θύεκομίζετο τεθνακῶς υἱός μονογενῆς τῆ
 μητρὶ αὐτοῦ. καὶ αὐτὴ ἦν χήρα, καὶ ὄχλος ἰ
 πόλειως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὁ
 κύριος, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτὸν, καὶ εἶπερ αὐ
 τῆ. μή κλαῖε. καὶ προσελθὼν, ἤψατο φθι σο
 ρῆ. οἱ δὲ βασάζοντες ἐσπασαν, καὶ εἶπε. κενανί
 σκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι, ἵνα κενάνισεν ὁ νε
 κρός, καὶ ἤρξατο λαλεῖν, ἵνα ἔδωκεν αὐτὸν τῆ
 μητρὶ αὐτοῦ. ἔλαβε δὲ φόβος πάντας, καὶ
 ἐδόξαζον τὸν θεόν, λέγοντες. ὅτι προφήτης
 μέγας ἐγήγερθη ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπισκέφα
 τὸ θεὸς τὸν λαόν αὐτοῦ. * καὶ θύελλος ὁ λό
 γος οὗτος ἐν ὅλῃ τῆ ἰσραὴλ πρὶ αὐτοῦ, καὶ
 ἐν πάσῃ τῆ πρὶ χῶρῳ. * καὶ ἀπήγγελλον ἰωάν
 νη οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ πρὶ πάντων τούτων. καὶ
 προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν
 αὐτοῦ ὁ ἰωάννης, ἐπέμψεν πρὸς τὸν ἰησοῦν, λέ
 γων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλο προσδοκῶ
 μιν; παραγενόμενοι ἃ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες,
 εἶπομ. ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡ
 μᾶς πρὸς σε, λέγων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ
 ἄλλο προσδοκῶμεν; ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθε
 ράπθυσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσου, καὶ μαστίωμ,
 καὶ πονημάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολ
 λοῖς ἐχαρίσατο ἵνα βλέπωσιν. καὶ ἀποκρι
 θεις ὁ ἰησοῦς, εἶπερ αὐτοῖς. πορθεθέντες ἀπαγ
 γείλατε ἰωάννη, ἃ εἶδετε ἵνα ἤκούσατε, ὅτι τυ
 φλοὶ ἀναβλέπασιν, χωλοὶ πρὶ πατῶσιν, λε
 προὶ καθαρίζοντες, κωφοὶ ἀκούσιν, νεκροὶ ἐγεί
 ρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζοντες, ἵνα μακάρι
 ὅς ὄσιν, ὅς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῆ ἐν ἐμοί. ἀ
 πελθόντων ἃ τῶν ἀγγέλων ἰωάννου, ἤρξατο
 λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους πρὶ ἰωάννου. τί θύε
 λκλύδατε εἰς τὸν ἔρημον δεῖσασθαι; καὶ
 λαμὸν ἢ τὸ ἀνέμῳ σαλθθόμενον; ἀλλὰ τί θύε
 λκλύδατε ἰδῆν; ἀνθρωπομ ἐν μαλακοῖς ἱμά
 τίοις ἢ μαφίσεμνον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῶ
 ἐνδοξῶ, καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βα
 σίλειοις εἰσίν. ἀλλὰ τί θύε λκλύδατε ἰδῆν;
 προφήτην; καὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσό
 τερον

copiosa. Cum autem appropinquaret por
 ta ciuitatis, ecce defunctus efferebat filii
 us unicus matri suae. & haec uidua erat,
 & turba ciuitatis multa cum illa. Quam cum
 uidisset dominus, misericordia motus su
 per eam, dixit illi: Noli flere. Et accessit, teti
 gitque loculum. Porro qui portabant substi
 terunt. Et ait: Adolescens, tibi dico surge.
 Et refedit qui erat mortuus, & cepit lo
 qui, & dedit illum matri suae. Accepit autem
 omnes timor, & glorificabant deum, dicen
 tes. Propheta magnus surrexit inter nos,
 & deus uisitauit plebem suam. Et exijt hic
 rumor in uniuersam Iudaeam de eo, &
 omnem finitimam regionem. Et nuncia
 uerunt Iohanni discipuli ipsius de his om
 nibus. Et conuocauit duos de discipulis
 suis Iohannes, misitque ad Iesum, dicens:
 Tu es qui uenturus es, an alium expecta
 mus? Cum autem uenissent ad eum ui
 ri, dixerunt: Iohannes baptista misit nos
 ad te, dicens: Tu es ille qui uenturus erat,
 an alium expectamus? In eadem autem
 hora multos curauit a morbis ac plagis,
 & spiritibus malis, & caecis multis dona
 uit uisum. Et respondens dixit illis: Eun
 tes renunciate Iohanni, quae uidistis & au
 distis, quod caeci uident, claudi ambu
 lant, leprosi mundantur, surdi audiunt,
 mortui resurgunt, pauperibus annuncia
 tur euangelium, & beatus est quicumque
 non fuerit offensus per me. Et cum dis
 ccessissent nunciij Iohannis, cepit de Io
 anne dicere ad turbas. Quid existis in
 desertum ut uideretis? arundinem uen
 to agitari? Sed quid existis uisuri? ho
 minem mollibus uestimentis indutum?
 Ecce qui uestitu splendido uestiuntur, &
 in delictis agunt, in aulis Regum sunt.
 Sed quid existis ad uidendum? pro
 phetam? Vtique dico uobis, & plus

ξη
1
ξθ
ε

ο
β
οα
ε
οβ
ογ
ε
οδ
α
κα

περομ προφήτου. * οὗτός ἐστι πρὶ οὗ γέγραμ-
 πῆμα. Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου
 πρὸ προσώπου σου, ὃς κατὰσκόνησεν τὴν ὁδόν σου
 ἐμπροσθέν σου. * λέγω ἡ ὑμῖν. μείζων
 ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης ἰωάννης τοῦ
 βαπτιστοῦ οὐδέ τις ὄζει. ο δὲ μικρότερος ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ὄζει. * καὶ πᾶς
 ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν
 τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα ἰωάννου.
 οἱ δὲ φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλήν τῆ
 θεοῦ ἠδέντησαν εἰς αὐτούς, μὴ βαπτισθέντες
 ὑψάσθω. εἶπε δὲ ὁ κύριος. * τίνι οὖν ὁ
 μοιωσά τούτοις ἀνθρώπους φθι γενεᾶς ταύτης,
 καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; ὅμοιοί εἰσι πασίν τοῖς
 ποῖσι ἐν ἀγορᾷ καὶ ἐν ἐκκλησίαις, καὶ ἐν προσφώναι
 σι καὶ ἐν ἐκκλησίαις, καὶ λέγουσιν. ἠυχήσαμεν ὑ
 μῖν, καὶ οὐκ ὤρχησασθε, ἐδρῶν ἡσάμεν ὑ
 μῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. ἐκλήλυθε γὰρ ἰω
 ἄννης ὁ βαπτιστής, μὴ τε ἄρτον ἐδίδωμεν, μὴ τε
 οἶνον πίνωμεν, καὶ λέγετε, δαμόνιον ἔχει. ἐ
 λήλυθε μὲν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐδίδωμεν καὶ πίνωμεν,
 καὶ λέγετε, Ἰδοὺ ἄνθρωπος πῶ φάρος ἐδιδό
 τῃς, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδιδ
 καὶ ὡθὴ ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτοῦ πάν
 τω. * ἤρξατο ἡ τις αὐτὸν τῶν φαρισαίων, ἵνα
 φάγη μετ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν
 τοῦ φαρισαίου ἀνεκλήθη. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ κα
 πόλει, ἥ τις ἦν ἁμαρτωλὸς, ἐπιγνοῦσα, ὅτι
 ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου, κομί
 σασα ἀλάβαστρον μύρω, καὶ σῆσα πρὸς τοὺς πό
 δας αὐτοῦ ὅπισθεν κλαύσασα, ἤρξατο βρέχειν
 τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, ἐταῖς θριξί
 φθι κεφαλῆς αὐτοῦ δέμασε, ἐκατεφίλει
 τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἐψέλιφεν τῶν μύρω. Ἰδὼν
 δὲ ὁ φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπε ἐν
 ἑαυτῷ, λέγω. οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγί
 νωσκεν ἂν, τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥ τις ἄ
 πηται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλὸς ὄζει. καὶ ἀπο
 κριθεὶς ὁ ἴσως, εἶπε πρὸς αὐτόν. σίμων,
 ἔχω σοι τί εἰπεῖν. ὁ δὲ φησὶ, διδάσκαλε, εἰ
 πέ. δύο χρεωφθαλέτοι ἦσαν δανεισθῆ τινὶ, ὁ
 εἰς

quam prophetam. Hic est de quo scri-
 ptum est: Ecce mitto angelum meum ante
 faciem tuam, qui praeprabit uiam tu-
 am ante te. Dico enim uobis: Maior in-
 ter natos mulierum propheta Ioanne ba-
 ptista nemo est. Attamen q minor est in
 regno dei, maior est illo. Et omnis popu-
 lus audiens & publicani iustificauerunt
 deum, baptizati baptismo Ioannis. Pha-
 risaei autem & legisperiti consilium dei
 spreuerunt aduersus semetipsos, non ba-
 ptizati ab eo. Ait autem dominus. Cui
 ergo similes dicam homines generatio-
 nis huius, & cui similes sunt? Similes sunt
 pueris sedentibus in foro, & acclamanti-
 bus inter se ac dicentibus. Cantauimus
 uobis tibis, & non saltastis. Cecinim⁹ uo-
 bis lugubria, & non plorastis. Venit enim
 Ioannes baptista neq; edens panem, neq;
 bibens uinum, & dicitis: Daemonium ha-
 bet. Venit filius hominis edens ac bibens,
 & dicitis: Ecce homo edax, & uinipotus,
 amicus publicanorum ac peccatorum.
 Et iustificata est sapientia a filijs suis om-
 nibus. Rogabat autem illum quidam e
 pharisaeis, ut caperet cibum cum ipso. Et
 ingressus domum pharisaei, accubuit. Et
 ecce mulier quae fuerat in ciuitate pecca-
 trix, ut cognouit, quod Iesus accubuisset
 in domo pharisaei, attulit alabastrum un-
 guenti. Stansq; ad pedes eius a tergo flet,
 lachrymis coepit rigare pedes eius, & ca-
 pillis capitis sui extergebat, & deoscula-
 batur pedes eius, & unguento ungebat.
 Videns autem pharisaeus, qui uocauerat
 eum, ait intra se, dicens: Hic si esset ppheta,
 sciret utiq; quae & qualis est mulier,
 quae tangit ipsum, quia peccatrix est. Et re-
 spondens Iesus dixit ad illum: Simo, habeo
 quiddam qd tibi dicam. At ille ait: magister
 dic. Duo debitores erat quidam creditori,
 unus de

ἔις ὠφθαλμοὺς ἀλάτριν ἀποκαθάρσει, ὃ δὲ ἕτερος
 πεντήκοντα, μὴ ἔχοντων δὲ αὐτῶν ἀπο-
 δοῦναι, ἀμφοτέροισι ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐ-
 τῶν εἶπε πλεονάζων ἄγαπήσει; ἀποκριθεὶς
 ὁ κύριος εἶπε, ὅτι πολλοὶ ἀγαπῶντες, οὐκ ἔχουσι
 χάριν, ὁ δὲ ὅστις εἶπε αὐτῷ, ὁρθῶς ἐκρι-
 νάσθη, καὶ ἔφαθ' ἑξῆς πρὸς τὴν γυναῖκα, ὅτι σί-
 μωνι ἔφη. βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰ-
 σήλθομ' εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπί τῆς πό-
 δας μου οὐκ ἔδωκας, ἡ δὲ τῆς δάκρυσι
 ἔβρεξέ με τῆς πόδας, καὶ ταῖς δάκρυσι κε-
 φαλήν μου ἔστυξεν, ὅτι οὐκ ἔδω-
 κας, ἡ δὲ ἀφῆκε εἰσῆλθον, οὐ δὲ ἔλειπε κα-
 ταφιλοῦσά μου τῆς πόδας. ἔλαίω τὴν κε-
 φαλήν μου οὐκ ἔλασας, ἡ δὲ μύρω ἔλασεν
 τῆς πόδας, οὗ χάριν λέγω σοι, ἀφέν-
 ται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπη-
 σε πολύν. ὅτι ὀλίγον ἀφιέται, ὀλίγον ἀγα-
 πᾶ. εἶπε δὲ αὐτῇ, ἀφένονται σου αἱ ἁμαρτί-
 αι. καὶ ἤρξαντο οἱ συνακαίμενοι λέγειν ἐν
 ἑαυτοῖς, τίς οὗτος βδίζη, ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀ-
 φίησιν; εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα. ἡ πίσ-
 τισ σου σέσωκέ σε, φοβέου εἰς εἰρήνην.

* καὶ ἐγγύετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς
 διῶδ' οὐκ ἔτι πόλιν καὶ κόμην κηρύσσων, ὅ-
 τι εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
 καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκες τινὲς
 αἱ ἦσαν τεθραπυρνῶσαι ἀπὸ πονημάτων
 πονηρῶν καὶ ἀδενδῶν, μαρία ἡ καλουμένη
 μαγδαλὴν, ἀφῆκε δαίμονια ἐπ' αὐτὴν ἑξήκον-
 θι, καὶ ἰωάννα γυναῖκα χουζᾶ, ἐπιτρόπου ἡρώ-
 δου, καὶ σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαί, αἱ τι-
 νες δὲ ἠκούον αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόν-
 των αὐταῖς. * Σωτοῦνται δὲ ὅχλου πολ-
 λοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομέ-
 νων πρὸς αὐτόν, εἶπε δὲ παραβολῆς.
 Ἐξήλθε μὲν ὁ πωείρουτὸς πρὸς τὸν πόρον
 αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ πωείρουτῳ αὐτῷ, ὃ μὲν
 ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ κατεπατήθη,
 ὅτι τὰ πεταγὰ τῶν οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐ-
 τό. ὅτι ἕτερον ἔπεσε ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ
 φρέμ

unus debebat denarios quingentos, &
 alter quinquaginta. Cum autem illi non
 essent soluendo, condonauit utrisq; ho-
 rum igitur, dic uter eum plus diligeret. Re-
 spondens Simon, dixit: Existimo, quod
 is cui plus condonauit. At ille dixit ei: Re-
 cte iudicasti. Et conuersus ad mulierem,
 dixit Simoni: Vides hanc mulierem? In-
 traui in domum tua, aqua pedibus meis
 non dedisti, haec autem lachrymis riga-
 uit pedes meos, & capillis capitis sui ex-
 terfit. Osculum mihi non dedisti, haec au-
 tem ex quo intraui, non cessauit deoscu-
 lari pedes meos. Oleo caput meum non
 unxisti, haec autem unguento unxit pe-
 des meos. Propter quod dico tibi: Re-
 mittantur peccata eius multa, quoniam
 dilexit multum. Cui autem minus remit-
 titur, is minus diligit. Dixit autem ad il-
 lam: Remittantur tibi peccata. Et coeperunt
 qui simul accumbebant dicere intra se.
 Quis est hic, qui etiam peccata remittit?
 Dixit autem ad mulierem: Fides tua te
 saluam fecit. uade cum pace.

Et factum est deinceps, & ipse iter
 faciebat per singulas ciuitates & castella,
 praedicans & annuncians regnum dei, &
 duodecim cum illo. simulque mulieres ali-
 quae, quae erant sanatae a spiritibus malis,
 & infirmitatibus: Maria quae uocatur Ma-
 gdalene, de qua septem daemonia exie-
 rant, & Ioanna uxor Chuzae procurato-
 ris Herodis, & Susanna, & aliae multae,
 quae ministrabant eis de facultatibus suis:
 Cum autem turba plurima conueniret,
 & e singulis ciuitatibus properarent ad
 eum, dixit per similitudinē: Exiit qui se-
 mentem faciebat ad seminandum seminem suum.
 Et inter seminandum, aliud cecidit circa uiam,
 & conculcatum est, & uolucres caeli come-
 derunt illud. Et aliud cecidit super petram, &
 in 3 enatum

δε
 55
 β

φυε̅ν̅ δ̅ε̅ κ̅ε̅ρ̅α̅ν̅θ̅η̅ δ̅ι̅α̅ τ̅ο̅ μ̅η̅ ἔ̅χ̅ε̅ρ̅ ἰ̅κ̅μ̅ά̅δ̅α̅· κα̅ι̅
 ἔ̅τ̅ε̅ρ̅ο̅μ̅ ἔ̅π̅ε̅σ̅ε̅μ̅ ἔ̅ν̅ μ̅έ̅σ̅ω̅ ἧ̅ν̅ ἄ̅κ̅α̅ν̅θ̅ῶ̅μ̅, ἢ̅ σ̅υ̅μ̅
 φυ̅ε̅σ̅α̅ι̅ α̅ι̅ ἄ̅κ̅α̅ν̅θ̅α̅ι̅ ἄ̅π̅έ̅π̅ν̅ι̅ξ̅α̅μ̅ α̅υ̅τ̅ο̅· κα̅ὶ̅
 ἔ̅τ̅ε̅ρ̅ο̅μ̅ ἔ̅π̅ε̅σ̅ε̅μ̅ ἐ̅π̅ί̅ τ̅ῶ̅ γ̅ῶ̅ τ̅ῶ̅ ἄ̅γ̅α̅θ̅ῶ̅,
 κα̅ὶ̅ φυ̅ε̅μ̅, ἔ̅π̅ο̅ί̅η̅σ̅ε̅ κ̅α̅ρ̅π̅ό̅μ̅ ἑ̅κ̅α̅τ̅ο̅ν̅τ̅α̅π̅λ̅α̅
 σ̅ί̅ο̅ν̅α̅· τα̅υ̅τ̅α̅ λ̅έ̅γ̅ω̅μ̅ ἑ̅φ̅ώ̅ν̅α̅ι̅, ὃ̅ ἔ̅χ̅ω̅μ̅ ὄ̅τ̅α̅
 ἄ̅κ̅ο̅ῦ̅ε̅μ̅, ἄ̅κ̅ε̅ῖ̅τ̅ω̅· ἐ̅π̅η̅ρ̅ῶ̅τ̅ω̅μ̅ δ̅έ̅ α̅υ̅τ̅ο̅μ̅ ο̅ι̅
 μα̅θ̅η̅τ̅α̅ι̅ α̅υ̅τ̅ῶ̅, λ̅έ̅γ̅ο̅ν̅τ̅ε̅· τί̅ς̅ ἔ̅ι̅κ̅ ἢ̅ πα̅ρα̅
 βο̅λ̅ῆ̅ α̅υ̅τ̅ῆ̅· ὃ̅ δ̅έ̅ ἔ̅ι̅π̅ε̅ρ̅· ὑ̅μ̅ῖ̅ν̅ δ̅έ̅δ̅ό̅τ̅α̅ι̅ γ̅ν̅ῶ̅
 ν̅α̅ι̅ τ̅ὰ̅ μ̅υσ̅τ̅ή̅ρ̅ια̅ το̅ῦ̅ βα̅σι̅λ̅εί̅α̅ς̅ το̅ῦ̅ θε̅ο̅, * το̅ι̅ς̅
 δ̅έ̅ λοι̅πο̅ῖ̅ς̅ ἔ̅ν̅ πα̅ρα̅βο̅λα̅ῖ̅ς̅, ἵ̅να̅ β̅λ̅έ̅π̅ο̅ν̅τ̅ε̅
 μ̅ὴ̅ β̅λ̅έ̅π̅ω̅σ̅ι̅, κα̅ὶ̅ ἄ̅κ̅ό̅ν̅τ̅ε̅ μ̅ὴ̅ σ̅υ̅ν̅ί̅ω̅σ̅ι̅μ̅·
 * ἔ̅β̅ι̅ δ̅έ̅ α̅υ̅τ̅ῆ̅ ἢ̅ πα̅ρα̅βο̅λ̅ῆ̅· ὃ̅ ἀ̅σ̅ό̅ρ̅ο̅ς̅ ὄ̅β̅ι̅μ̅ ὃ̅
 λό̅γ̅ο̅ς̅ το̅ῦ̅ θε̅ο̅· ο̅ι̅ δ̅έ̅ π̅ρ̅ὸ̅ τ̅ῶ̅ ὁ̅δ̅ο̅μ̅ ε̅ἰ̅σ̅ι̅μ̅,
 ο̅ι̅ ἄ̅κ̅ό̅ν̅τ̅ε̅, ἔ̅ι̅τ̅α̅ ἔ̅ρ̅χ̅ε̅τ̅α̅ι̅ ὁ̅ δ̅ι̅ά̅βο̅λ̅ο̅ς̅, κα̅ὶ̅
 α̅ἴ̅ρ̅α̅ι̅ τ̅ὸ̅μ̅ λό̅γ̅ο̅μ̅ ἀ̅π̅ὸ̅ το̅ῦ̅ κ̅α̅ρ̅δί̅α̅ς̅ α̅υ̅τ̅ῶ̅μ̅, ἵ̅να̅
 μ̅ὴ̅ π̅ο̅ι̅ε̅ῖ̅σ̅αν̅τ̅ε̅ σ̅ω̅θ̅ῶ̅σ̅ι̅μ̅· ο̅ι̅ δ̅έ̅ ἐ̅π̅ί̅ το̅ῦ̅ π̅έ̅
 τ̅ρ̅α̅ς̅, ο̅ι̅ ὅ̅τ̅α̅μ̅ ἄ̅κ̅ο̅ῦ̅σ̅ω̅σ̅ι̅ με̅τ̅ὰ̅ χα̅ρ̅ᾶ̅ς̅ δ̅έ̅
 χ̅ο̅ν̅τ̅α̅ι̅ τ̅ὸ̅μ̅ λό̅γ̅ο̅μ̅, κα̅ὶ̅ ο̅υ̅τ̅ο̅ι̅ ἔ̅ξ̅ί̅ζ̅α̅μ̅ ὅ̅ν̅κ̅ ἔ̅χ̅ο̅
 σ̅ι̅μ̅, ο̅ι̅ π̅ρ̅ὸ̅ς̅ κ̅α̅ρ̅ῶ̅μ̅ π̅ο̅ι̅ε̅ῖ̅σ̅α̅ι̅, κα̅ὶ̅ ἔ̅ν̅ κ̅α̅ρ̅
 ρ̅ῶ̅ πα̅ρα̅σ̅μ̅ο̅ῦ̅ ἀ̅φ̅ί̅σ̅α̅ν̅τ̅α̅ι̅· τ̅ὸ̅ δ̅έ̅ ε̅ἰ̅ς̅ τ̅ὰ̅ς̅ ἄ̅
 κ̅α̅ν̅θ̅ᾶ̅ς̅ π̅ε̅σ̅ῶ̅μ̅, ο̅υ̅τ̅ο̅ι̅ ε̅ἰ̅σ̅ι̅μ̅ ο̅ι̅ ἄ̅κ̅ό̅σ̅α̅ν̅τ̅ε̅, ἢ̅
 ὑ̅π̅ὸ̅ μ̅ε̅ρι̅μ̅ῶ̅ν̅ κα̅ὶ̅ π̅λ̅ού̅τ̅ου̅, κα̅ὶ̅ ἡ̅δ̅ο̅ν̅ῶ̅μ̅ το̅ῦ̅
 β̅ί̅ου̅ πο̅ρ̅ε̅θ̅ν̅ό̅μ̅η̅σο̅ι̅ σ̅υ̅μ̅π̅ν̅ί̅γ̅ο̅ν̅τ̅α̅ι̅, κα̅ὶ̅ ο̅υ̅
 τε̅λε̅σ̅φο̅ρο̅ῦ̅σ̅ι̅· τ̅ὸ̅ δ̅έ̅ ἔ̅ν̅ τ̅ῆ̅ κ̅α̅λ̅ῆ̅ γ̅ῆ̅, ο̅υ̅τ̅ο̅ι̅
 ε̅ἰ̅σ̅ι̅μ̅, ο̅ι̅ τ̅ι̅ν̅ε̅ς̅ ἔ̅ν̅ κ̅α̅ρ̅δί̅α̅ κ̅α̅λ̅ῆ̅ κα̅ὶ̅ ἄ̅γ̅α̅θ̅ῆ̅
 ἄ̅κ̅ο̅ῦ̅σ̅α̅ν̅τ̅ε̅ τ̅ὸ̅μ̅ λό̅γ̅ο̅μ̅ κ̅α̅τ̅έ̅χ̅ο̅σ̅ι̅, κα̅ὶ̅ κ̅α̅ρ̅
 πο̅φο̅ρο̅ῦ̅σ̅ι̅μ̅ ἔ̅ν̅ ὑ̅πο̅μ̅ο̅ν̅ῆ̅· * ο̅ὐ̅δ̅ε̅ί̅ς̅ δ̅έ̅ λ̅ύ̅
 χ̅ο̅ν̅ο̅ ἄ̅ψ̅α̅ς̅ κ̅α̅λύ̅π̅ῃ̅ α̅υ̅τ̅ο̅μ̅ σ̅κε̅ῦ̅α̅, ἢ̅ ὑ̅πο̅κ̅ά̅
 τ̅ω̅ κ̅λ̅ί̅ν̅η̅ς̅ τί̅θ̅η̅σ̅ι̅μ̅, ἀ̅λ̅λ̅ ἐ̅π̅ί̅ λ̅υ̅χ̅ί̅α̅ς̅ ἐ̅π̅ί̅
 τί̅θ̅η̅σ̅ι̅μ̅, ἵ̅να̅ ο̅ι̅ ε̅ἰ̅σ̅πο̅ρ̅ε̅ῖ̅σ̅ο̅μ̅ε̅ν̅ο̅ι̅ β̅λ̅έ̅π̅ω̅σ̅ι̅ τ̅ὸ̅
 φ̅ῶ̅ς̅· ο̅υ̅ γ̅ὰ̅ρ̅ ὄ̅β̅ι̅ κ̅ρυ̅π̅τ̅ὸ̅μ̅ ὃ̅ ο̅υ̅ φ̅α̅ν̅ε̅ρ̅ὸ̅μ̅ γ̅ε̅
 ν̅ῆ̅σ̅ε̅τ̅α̅ι̅· * ο̅υ̅ δ̅έ̅ ἀ̅π̅ὸ̅ κ̅ρυ̅φ̅ο̅μ̅, ὃ̅ ο̅υ̅ γ̅ν̅ω̅σ̅κ̅ῆ̅
 σ̅ε̅τ̅α̅ι̅, κα̅ὶ̅ ε̅ἰ̅ς̅ φ̅α̅ν̅ε̅ρ̅ὸ̅μ̅ ἔ̅λ̅θ̅ῃ̅· * β̅λ̅έ̅π̅ε̅τ̅ε̅
 ὁ̅ω̅ π̅ῶ̅ς̅ ἄ̅κ̅ε̅ῖ̅τ̅ε̅· ὁ̅ς̅ γ̅ο̅ρ̅ ἐ̅ὰ̅μ̅ ἔ̅χ̅ῃ̅, δ̅ο̅θ̅ῆ̅σ̅ε̅
 τ̅α̅ι̅ α̅υ̅τ̅ῶ̅· κα̅ὶ̅ ὁ̅ς̅ ἐ̅ὰ̅μ̅ μ̅ὴ̅ ἔ̅χ̅ῃ̅, κα̅ὶ̅ ὁ̅ δ̅ο̅κ̅ε̅
 ἔ̅χ̅ε̅μ̅, ἀ̅ρ̅θ̅ῆ̅σ̅ε̅τ̅α̅ι̅ ἀ̅π̅ὸ̅ α̅υ̅τ̅ῶ̅· * πα̅ρα̅ε̅λ̅θ̅ού̅ν̅τ̅ο̅
 δ̅έ̅ π̅ρ̅ὸ̅ς̅ α̅υ̅τ̅ο̅μ̅ ἢ̅ μη̅τ̅ῆ̅ρ̅, κα̅ὶ̅ ο̅ι̅ ἀ̅δ̅ε̅λ̅φ̅ο̅ι̅ α̅υ̅
 τ̅ῶ̅, κα̅ὶ̅ ο̅υ̅κ̅ ἡ̅δ̅ῶ̅ν̅α̅ν̅τ̅ο̅ σ̅ω̅τ̅υ̅χ̅ε̅μ̅ α̅υ̅τ̅ῶ̅ δ̅ι̅ὰ̅
 τ̅ὸ̅ ὄ̅χ̅λο̅μ̅, κα̅ὶ̅ ἀ̅π̅η̅γ̅γ̅έ̅λ̅θ̅ῃ̅ α̅υ̅τ̅ῶ̅ λε̅γ̅ό̅ν̅τ̅ω̅μ̅·
 ἢ̅ μη̅τ̅ῆ̅ρ̅ σου̅ κα̅ὶ̅ ο̅ι̅ ἀ̅δ̅ε̅λ̅φ̅ο̅ι̅ σου̅ ἑ̅σ̅ῆ̅κ̅α̅σ̅ι̅μ̅
 ἔ̅ξ̅ω̅

enatum aruit, quia non habebat humo
 rem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul
 enatae spinæ suffocauerūt illud. Et aliud
 cecidit in terram bonam, & enatum fecit
 fructum centuplum. Hæc dicens clama
 bat: Qui habet aures ad audiendum au
 diat. Interrogabant autem eum discipu
 li eius, dicentes: quæ esset ista parabola.
 At ille dixit: Vobis datum est nosse my
 steria regni dei, cæteris aut per parabola
 las, ut uidentes non uideant, & audien
 tes non intelligant. Est autem hæc para
 bola. Semen est sermo dei. Qui autem
 iuxta uiam, hi sunt qui audiunt, deinde
 uenit diabolus, & tollit sermonē de cor
 de eorum, ne credentes seruentur. Nam
 qui super petram, hī sunt qui cum audie
 rint, cum gaudio suscipiunt sermonem.
 & hi radices non habent, qui ad tempus
 credunt, & in tempore tentationis rece
 dunt. Quod autem in spinas cecidit, hi
 sunt qui audierunt, & à solitudinibus
 & diuitijs ac uoluptatibus uitæ euntes
 suffocantur, nec referūt fructum. Quod
 autem in bonam terram, hi sunt qui in
 corde honesto ac bono audientes sermo
 nem retinent, & fructum afferūt per pa
 tientiam. Nemo uero cum lucernam aci
 cenderit, operit eam uase, aut subter le
 ctum ponit, sed super candelabrum po
 nit, ut intrantes uideant lumen. Non est
 enim occultum, quod non manifestum
 fit futurum, nec absconditum, quod nō
 fit cognoscendum, & in propatulū uen
 turum. uideate ergo quomodo audiatis.
 Quisquis eñ̄ habet, dabitur illi, & qui
 cunq; nō habet, etiā quod putat se habe
 re, auferetur ab illo. Venerunt autem ad
 illum mater & fratres eius, & non pote
 rant adire eū præ turba, & nunciatū est
 illi dictūc̄: Mater tua & fratres tui stant
 foris,

Nemo enim
 ...

ἔξω, ἰδῆν σε θέλοντες, ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτοὺς. μητὴρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί ἐσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες αὐτόν. * καὶ ἐγγύετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς πλοῖον, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς. Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν εἰς λίμνην, καὶ ἀνήχθησαν. πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε, καὶ κατέβη λαίλαψ ἀνέμῳ εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνουον. προσελθόντες δὲ εἰς τὴν γαλιλαίαν, λέγοντες. ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. ὁ ἰησοῦς κγ θεὸς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὑδάτος. καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγγύετο γαλιλαίαν. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ποῦ ὄζει ἡ κρίσις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες. πρὸς ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτος ὄζει; οὐ καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσῃ καὶ τῷ ὑδάτι, καὶ ὑπακούσῃ αὐτῷ; καὶ κατέπλυσαν εἰς τὴν χώραν τῶν γαδαρηνῶν, ἧτις ὄζει ἀντίπερα εἰς γαλιλαίαν. ἔλθοντι δὲ τῶν αὐτῶν ἐπὶ τὴν γλῶσσην, ὑπῆλθε αὐτῷ ἀνὴρ τις ἐκ τῶν πόλεως, ὃς εἶχε δαίμονια ἐκ χρόνων ἱκανῶν. καὶ ἰμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο. ὅτι ἐν δικίᾳ οὐκ ἔμενεμ, ἀλλ' ἐν τῷ μνήμασιν. ἰδὼν δὲ τὸν ἰησοῦν καὶ ἀνακράξας προσέειπεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε. τί ἐμοὶ καὶ σοὶ ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ υἱοῦ; δέομαί σου μή με βάσανίσῃς. παρεγγαλεῖται τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἔλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνδρώπου. πολλοὶ γὰρ χρόνοι σωρηπάκει αὐτόν, καὶ ἐδυσχερῶτο ἀλύσει, καὶ πένθησεν φυλασσόμενος, καὶ διαζήτησάν τὰ δεσμά, ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρήμους. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, λέγων. τί σοι ὄζει ὄνομα; ὁ δὲ κδ εἶπε, λεγεῖν, ὅτι δαίμονια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. καὶ παρεκάλει αὐτόν, ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομένων ἐν τῷ ὄρει. καὶ παρεκάλει αὐτόν, ἵνα ἐπιτρέψῃ

foris, uolentes te uidere. Qui respondēs, dixit ad eos: Mater mea & fratres mei hi sunt, qui sermonem dei audiunt, ac faciunt illum. Factum est autem quodam die, & ipse ascendit in nauim, ac discipuli eius, & ait ad illos: Traiciamus in ulteriorem ripam stagni. ac soluerunt. Cæterum nauigantibus illis, obdormiuit, & ingruit procella uenti in stagnū, & complebantur ac periclitabantur. Accedentes autem suscitauerunt eum, dicētes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille experrectus, increpauit uentum ac tempestatē aquæ, & cessauerūt, factaq; est tranquillitas. Dixit autem illis: Vbi est fides uestra? Timētes autem mirati sunt, inter se dicētes: Quis putas hic est? Quia uentis quoq; & aquæ imperat, & obediunt ei? Et nauigauerunt ad regionē Gadarenorum, quæ est cōtra Galilæam. Et cum de nauī egressus esset ad terram, occurrit illi uir quidam ἐ ciuitate, qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & uestimento non induebatur, neq; in domo manebat, sed in monumentis. Is ut uidit Iesum, & exclamasset, procidit ante illum, ac uoce magna dixit: Quid mihi rei tecum est Iesu fili dei altissimi? Obsecro te, ne me torqueas. Præcipiebat enim spiritui immundo, ut exiret ab homine. Frequenter enim corripuerat illum, & uinciebatur catenis, & compedibus custodiebatur, & ruptis uinculis agebatur à dæmonio in deserta. Interrogauit autem illum Iesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio. Quia intrauerunt dæmonia multa in eum. Et rogauerunt illum, ne imperaret ipsis, ut in abyssum irent. Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte, & rogabant eum, ut

200 xi.
Dean q. audiu
uobis dei & uobis
dixit illud.

σγ
β

ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς, εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν, καὶ
ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. Ἔξελθόντα δὲ τὰ δαι-
μόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσῆλθον εἰς τὸν
χοίρου, καὶ ὤρμησεν ἢ ἀγέλη κατὰ τὸ
κρημνοῦ εἰς πλὴν λίμνῳ, καὶ ἀπεπνίγη.
Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγεννημένον,
ἔφυγον, καὶ ἀπήγγελλον εἰς πλὴν πόλιν,
καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γε-
γονός, καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦ, καὶ ἔν-
θρον καθήμενον τὸν ἀνθρώπον ἀφ' οὗ τὰ δαι-
μόνια ἔξεληκύνθη, ἱματισμένον καὶ σω-
φρονῶντα, παρὰ τὸν πόδα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ
ἐφοβήθησαν. ἀπήγγελλον δὲ αὐτοῖς, καὶ οἱ
ἰδόντες ὡς ἐσώθη ὁ δαίμονιαι, καὶ ἠρώ-
τησαν αὐτὸν ἅπαν οἱ πᾶσι φη πρὶ χῶρος
τῶν γαδαρῶν, ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι
φόβος μέγας σῶν ἔχοντο. * Αὐτὸς δὲ ἐμ-
βὰς εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν. Ἐδέετο γὰρ
αὐτὸν ὁ ἀνήρ, ἀφ' οὗ ἔξεληκύνθη τὰ δαιμόνια,
εἶναι σῶν αὐτῶ. ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς,
λέγων. ὑπόστρεψον εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγε-
ῖτο ὅσα ἐποίησέν σοι ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθε κατὰ ὄ-
λιον πλὴν πόλιν κηρύσσων, ὅσα ἐποίησεν αὐ-
τῶν Ἰησοῦς. * Ἐγένετο δὲ ἔν τῳ ἔνδοξοι
τῶν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος, ἡ-
σαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. καὶ κε-
ἰδὸν ἦλθεν ἀνήρ, ὃ ὄνομα Ἰάηρ, καὶ αὐ-
τὸς ἄρχων φη συναγωγῆς ὑπῆρχε, καὶ πε-
σὼν ἦν τῶν πόδα τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει
αὐτόν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκόν αὐτοῦ, ὅτι θυ-
γάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῶ ὡς ἑτῶν δωδέκα,
καὶ αὐτὴ ἀπέθνησκεν. ἔν δὲ τῳ ἔνδοξοι
τῶν οἱ ὄχλοι σῶν ἐπινοῶν αὐτόν, καὶ γυνὴ
ὄουσα ἔν ἑξήσιν αἱματῶ ἀπὸ ἑτῶν δωδέκα,
ἣ τις εἰς ἰατροὺς προσαναλώσασα ὄλον τὸν
βίον, οὐκ ἔχουσα ὑπὸνθενός θεραπευθῆναι,
προσελθεῖσα δὲ ὀπίθευ, ἤφατο τὸν κρη-
μνοῦ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ παρὰ τῆν
μα ἔση ἢ ἑξήσιν τοῦ αἱματῶ αὐτοῦ.
καὶ ἔπερ ὁ Ἰησοῦς. τίς ὁ ἀφάμυλος μου;
ἀρνούμεν δὲ πάντων, ἔπερ ὁ πέτρῳ

πδ κ

πε β

permitteret ipsis in illos ingredi. Et per-
misit illis: Exierunt ergo daemonia ab ho-
mine, & intrauerunt in porcos, & impe-
tu abiit grex per praecipitium in stagnum, &
suffocatus est. Porro ut uiderunt quod
acciderat illi qui pascebant, fugerunt, rumo-
rantes nunciauerunt in ciuitate ac uillas. Exie-
runt autem ut uiderent quod factum erat, &
uenerunt ad Iesum, & inuenerunt ho-
minem sedentem a quo daemonia exie-
rant uestitum, ac sana mente, ad pedes
Iesu, & timuerunt. Nunciauerunt autem
illis etiam qui uiderant quomodo sa-
nus factus esset is, qui agitabatur a dae-
monio. Et rogauerunt illum omnis mul-
tudo Gadarenorum, ut discederet ab
ipsis, quia magno timore tenebantur.
Ipse autem conscensa nauis reuersus est.
Rogauerat enim illum uir a quo dae-
monia exierant, ut cum eo esset, sed ab-
legauit eum Iesus, dicens: Redi in do-
mum tuam, & narra quaecumque tibi fecerit
deus. Et abiit per totam ciuitatem, praed-
icans quaecumque sibi fecisset Iesus. Fa-
ctum est autem cum rediret Iesus, excep-
pit illum turba. nam omnes expecta-
bant eum. Et ecce uenit uir, cui nomen
Jairus, & ipse princeps synagogae erat.
acciditque ad pedes Iesu, rogans eum, ut
intraret in domum suam, quoniam uni-
ca filia erat ei ferè annorum duodecim, &
haec moriebatur. Verum inter eundem,
turbae coarctabant eum. Et mulier quae
erat obnoxia profluuio sanguinis ab an-
nis duodecim, quae in medicos impen-
derat omnem substantiam, nec ab ul-
lo potuerat curari, accessit retro, & teti-
git fimbriam uestimenti eius, & con-
festim sistebatur fluxus sanguinis eius.
Et ait Iesus. Quis est qui me tetigit? Ne-
gantibus autem omnibus, dixit Petrus,
& qui

πθ εἰς μαρτύριον ἐπάντους . * ἐξερχόμενοι δὲ
 κ διήρχοντο ἐπὶ τὰς κώμας, ἐναγγελιζόμενοι
 ς κῆ θερραπέοντες πανταχῶς . * ἤκουσε δὲ Ἡρώδης
 ὁ τετραρχῆς τὰ γενόμενα ὑπ' αὐτῶν πάντα, καὶ διη-
 πόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινῶν, ὅτι Ἰωάν-
 νης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ὑπὸ τινῶν δὲ, ὅτι
 Ἡλίας ἐφάνη, ἄλλω δὲ, ὅτι προφήτης εἶστι
 ἄρχαῶν ἀνέστη· καὶ εἶπερ Ἡρώδης. Ἰωάννην
 ἐγὼ ἀπεκεφάλισα, τίς δ' ἐστὶν οὗτος, περὶ οὗ
 ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα . καὶ ἐζήτησεν ἰδεῖν αὐτόν .
 ς α * καὶ ὑποσφραγίσαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο
 ς β αὐτῶν ὅσα ἐποίησαν . * καὶ παραλαβὼν αὐ-
 τὸν, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρη-
 μον πόλεως, καλεσμένης βηθσαϊδά . οἱ δὲ
 ὄχλοι γινόντες, ἠκολούθησαν αὐτῶν . ὁ δὲ
 ἐξάμηνον αὐτῶν, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τοῦ βασι-
 λείας τοῦ θεοῦ, καὶ τὸν τῶν χειρῶν ἔχοντα θέρρα-
 πεία, ἰάτο . * ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίβη, προ-
 σελθόντες ἡ οἱ δώδεκα, εἶπον αὐτῶν . ἀπό-
 λυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς
 κύκλω κώμας ὁ τῶν ἀγροῦν καταλύσωσι
 καὶ ἐνρωσὶν ἐπισιτισμόν, ὅτι ὧδε ἐν ἔρημῳ
 τόπῳ ἐσμεν . εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς . ὁπότε αὐ-
 ποῖς ἡμεῖς φαγῶν . οἱ δὲ εἶπον . οὐκ εἰσὶν ἡ-
 μῖν πλείω ἢ πέντε ἄρτοι, καὶ δύο ἰχθύες .
 εἰμή τι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς κθ
 πάντα τὸν λαόν τοιόντων βρώματα . ἦσαν ἅ-
 ῶσαι ἄνδρες πεντακίχλιοι . εἶπε δὲ πρὸς
 τὸν μαθητὰς αὐτῶν . κατακλίνατε αὐτούς
 κλισίας ἀνά πενήκοντα, καὶ ἐποίησαν οὕ-
 τως, καὶ κατέκλινα ἅπαντας . λαβὼν δὲ
 τὸν πέντε ἄρτους, καὶ τὸν δύο ἰχθύας, ἀνα-
 βλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐυλόγησεν αὐτούς,
 καὶ κατέκλασε, ὁ ἐδίδου τῆς μαθηταῖς
 παρατιθέναι τῶν ὄχλων . καὶ ἔφαγον, καὶ
 ἐχορτάσθησαν πάντες, καὶ ἦρθη τὸ περισσεῦσαν
 ς δ αὐτοῖς κλασματῶν κόφιοι δώδεκα . * καὶ
 ἐγλύετο ἐν τῶν εἶναι αὐτῶν προσθυρόμενον
 καταμόνας, σῶσάντων αὐτῶν οἱ μαθηταί,
 καὶ ἐπρωτόησεν αὐτούς, λέγων . τίνα με λέγε-
 ς θουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες
 εἶπον

in testimonium aduersus illos . Egres-
 si autem circūbant per castella, euange-
 lizantes & curantes ubiq̃ . Audiuit au-
 tem Herodes tetrarcha omnia quæ fie-
 bant ab eo, & hæsitabat, eo quod dicere-
 tur à quibusdam, quod Ioānes surrexisset
 à mortuis : à quibusdam uero, quod
 Helias apparuisset, ab alijs autem, quod
 propheta quispiam ex antiquis surrexisset .
 Et ait Herodes : Ioannem ego decol-
 laui : quis est autem iste , de quo ego ta-
 lia audio ? & quærebat uidere eum . Et re-
 uersi apostoli narrauerunt illi quæcunq̃
 fecerant . Et assumptis illis secessit seor-
 sum in locum desertū ciuitatis, quæ uo-
 catur Bethsaida . Quod cum cognouis-
 sent turbæ, secutæ sūt illū . & excepit eos,
 & loquebat̃ illis de regno dei, & eos qui
 curatione indigebant, sanabat . Dies aut̃
 cœperat dedinare, & accedentes duode-
 cim, dixerunt illi . Dimitte turbas, ut eun-
 tes in castella uillasq̃ uicinas, diuertant
 & inueniant escas, quia hic in loco deser-
 to sumus . Ait autem ad illos : Vos date
 illis quod edant . At illi dixerunt : Non
 sunt nobis plusq̃ quinque panes, & duo
 pisces, nisi nos eamus, & emamus in o-
 mnem hunc populū escas . Erant autem
 ferè uiri quinquies mille . Ait autem ad
 discipulos suos : Facite illos discumbere
 in singulo discubitu quinquagenos, atq̃
 ita fecerūt, & fecerūt oēs discubere . Ace-
 ptis aut̃ quinque panibus & duobus pisci-
 bus, sublatis in cœlū oculis, benedixit il-
 lis, & fregit distribuitq̃ discipulis, ut ap-
 ponerēt turbæ . Et comederunt omnes,
 & saturati sunt . Et sublatū est quod sup-
 fuit illis, fragmētōrū cophini duodecim .
 Et factū est cū solus esset orās, erāt cū il-
 lo & discipuli, interrogauitq̃ illos, dicēs :
 quēme dicūt esse turbæ ? At illi rñderūt
 & dixerunt

εἶπον, ἰωάννου τὸν βαπτιστῶν, ἄλλοι δὲ ἠλί-
 αμ, ἄλλοι δέ, ὅτι προφήτης τις ἦν ἀρχαίων
 ἀνέστη. εἶπε ὁ ἄνθρωπος, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε
 εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ πῶς, εἶπε, τὸν
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99

& dixerunt. Iohannem baptistam, alij autem
 Heliam, alij uero, quod unus pro-
 pheta de antiquis surrexit. Dixit autem
 illis: Vos autem quem me esse dicitis?
 Respondens Simon Petrus, dixit: Chri-
 stum dei. At ille comminatus illis, praece-
 pit, ne cui dicerent hoc, dicens: quia oportet
 filium hominis multa pati & repro-
 bari a senioribus & principibus sacerdo-
 tum & scribis, & occidi, & tertia die resur-
 gere. Dicebat autem ad omnes: Si quis
 uult post me uenire, abneget semetipsum,
 & tollat crucem suam cottidie, & sequatur
 me. Qui enim uoluerit animam suam
 saluam facere, perdet illam. Qui uero
 perdiderit animam suam propter me, is sal-
 uam faciet illam. Quid enim proficit ho-
 mo, si lucretur uniuersum mundum, se
 autem ipsum perdat, aut iacturam suam
 faciat? Nam qui me erubuerit, & meos
 sermones, hunc filius hominis erube-
 scet cum uenerit in maiestate sua, & pa-
 tris, & sanctorum angelorum. Dico au-
 tem uobis uere, sunt quidam hic stan-
 tes, qui non gustabunt mortem, donec
 uideant regnum dei. Factum est autem
 post haec uerba fere diebus octo, & as-
 sumpsit Petrum & Iohannem & Iaco-
 bum, & ascendit in montem ut oraret.
 Et facta est dum oraret, species uultus
 eius, & uestitus eius albus & refulgens.
 Et ecce duo uiri loquebantur cum illo, qui
 erant Moyses & Helias, qui uisi in maie-
 state, dicebant excessum eius, quem com-
 pleturus erat Hierosolymis. Petrus uero,
 & qui cum illo erant, grauati erant som-
 no. Experrecti autem uiderunt maie-
 statem eius, & duos uiros qui stabant
 cum illo. Et factum, est cum discede-
 rent ab illo, ait Petrus ad Iesum: Praecep-
 tor, bonum est nos hic esse, & faciamus
 tria

σκιώδες τρεῖς, μίαν σοί, καὶ μωσῆ μίαν, καὶ
 μίαν ἡλία, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ αὐ-
 τὸν λέγουσι, ἐγγύετο νεφέλη, καὶ ἐπεσκία-
 σεν αὐτούς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους
 ἐσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ ἐγγύετο
 ἐκ τοῦ νεφέλης, λέγουσα. οὗτός ἐστι ὁ υἱός μου
 ὁ ἀγαπητός, αὐτὸν ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γε-
 νιάσῃ τὴν φωνὴν, ἐνεβόη ὁ ἰησοῦς μόνος. καὶ
 αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδὲν ἀπήγαγον ἐν
 ἑαυτοῖς ταῖς ἡμέραις οὐδὲν, ὡς ἐωράκασιμ.

Εγγύετο δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, κατελθόντων
 αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, σωώτησεν αὐτῶν ὄχλος
 πολλός. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόη
 σε, λέγων. διδάσκαλε, δέομαι σου, ἐπίβλε-
 ψαι ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενὴς ἐστὶ μοι,
 καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν, καὶ ἔλα-
 φνικε κράζει, Ἐπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ,
 καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ σωτρίβου αὐ-
 τού. καὶ ἐδεήθη τῶν μαθητῶν σου, ἵνα ἐκ-
 βάλλωσιν αὐτόν, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀποκρι-
 θείς ὁ ἰησοῦς, εἶπε, ὃ γενεὰ ἄπιστος καὶ
 διεστραμμένη, ἕως ποῦτε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς,
 καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὡς τὸ υἱόν
 σου. ἐτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξε
 αὐτὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεπαράξεν. εἶπε
 τίμησε ὁ ἰησοῦς τὸ πνεῦμα τὸ ἀκαθάρ-
 τω, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα, καὶ ἀπέδωκεν αὐ-
 τὸν τῷ πατρί αὐτοῦ. * ἔξεπλήσσοντο δὲ πάν-
 τες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ. * πάντων
 ἡ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιμ οἷς ἐποίησεν, εἶπε
 πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. θεοὶ εἰς τὰ
 ἔθνη ὑμῶν τὴν λόγον τούτους, ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώ-
 πων, οἱ ἡ γνώσονται ἡμᾶς ταῦτα, ὅτι ἡμᾶς
 καλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἰσθωντὶ αὐ-
 τὸ. Ἐφοβῶντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν πρὶ τοῦ ῥή-
 ματος τούτου. * εἰσῆλθε ἡ διάλογισμός ἐν

ζθ β

σ κ β

ρβ β

tria tabernacula, unum tibi, & unum
 Mosi, & unum Heliae, nesciens quid di-
 ceret. Hæc autem illo loquente, facta est
 nubes & obumbravit eos, timuerunt au-
 tem intrantibus illis in nubem. Et uox
 facta est de nube, dicens: Hic est filius
 meus dilectus, ipsum audite. Et dum
 fieret uox, inuentus est Iesus solus, & ipsi
 tacuerunt, & nemini dixerunt in illis die-
 bus quicquam ex his, quæ uiderant. Fa-
 ctum est autem in sequenti die descen-
 dentibus illis de monte, occurrit illi tur-
 ba multa. Et ecce uir de turba exclama-
 uit, dicens: Magister, obsecro te, respi-
 ce ad filium meum, quia unicus est mihi:
 & ecce spiritus apprehendit eum, & sub-
 ito clamat, & discerpit eum cum spuma,
 & uix discedit ab eo dilanians eum, &
 rogavi discipulos tuos ut eijcerent illum,
 & non potuerunt. Respondens autem
 Iesus, dixit: O natio infidelis & peruer-
 sa, usquequo ero apud uos, ac patiar
 uos? Adduc huc filium tuum. Cum ad-
 huc autem accederet, lanianit illum dæmo-
 nium & dissipauit. Increpauit autem Ie-
 sus spiritum immundum & sanauit pue-
 rum, & reddidit illum patri suo. Stupe-
 bant autem omnes super magnificentia
 dei. Sed omnibus mirantibus super omni-
 bus quæ faciebat, dixit ad discipulos
 suos: Ponite uos in auribus uestris ser-
 mones istos. Filius enim hominis, futu-
 rum est ut tradatur in manus hominū.
 At illi ignorabant uerbum istud, & erat
 absconditum ab illis, ut non intellige-
 rent illud. Et timebant eum interroga-
 re de hoc uerbo. Intrauit autem cogi-
 tatio inter eos, quis eorum maior esset.
 At Iesus uidens cogitationem cordis il-
 lorum, apprehendit puerum, & statuit il-
 lum iuxta se, & ait illis: Quicumque receperit
 puerum

λα

λβ

87

82

85

τὸ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δὲ
 χεῖρα. καὶ ὅς ἐστι ἐμὲ δέχεται, δέχεται ἢ
 ἀποσεύλαμτά με. ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πα-
 τὴρ ἢ ἐμῶν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας. * ἀ-
 ποκριθεὶς δὲ ὁ ἰωάννης, εἶπε. ἐπιστάτα, εἰ
 δομῶν τινὰ ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλονται
 τὰ δαιμόνια, καὶ ἐκωλύσασιν αὐτὸν, ὅτι οὐκ
 ἀκολουθεῖ μετ' ἡμῶν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ
 ἰησοῦς. μὴ κωλύετε, ὅς γὰρ οὐκ ἔστι κατ' ἡ-
 μῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἔστι. * ἐγγύετο ὃ ἐν τῷ συμ-
 πληροῦσθαι τὰς ἡμέρας ἐπὶ ἀναλήψεως αὐ-
 τῶν, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐσήριξε τῷ
 πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλήμ. καὶ ἀπέστειλεν
 ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευ-
 θέντες, εἰσῆλθον εἰς κώμην σαμαριτῶν, ὡς
 πῆτοιμάσαι αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐ-
 τὸν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμε-
 νον εἰς ἱερουσαλήμ. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ
 αὐτοῦ ἰακώβου καὶ ἰωάννης, εἶπον. κύριε,
 θέλεις ἕπιωμεν πῶς καταβῶμεν ἀπὸ τοῦ οὐ-
 ρανῶν, καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ ἠλίας ἐ-
 ποιήσας; εἰσάφεις δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐπετίμησεν αὐ-
 τῶν, καὶ εἶπε. οὐκ οἶδατε οἴου πνεύματος
 ἔσε ὑμῶν, ὁ γὰρ ἦος τῶ ἀνθρώπου οὐκ ἔστι
 ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι.
 καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην. * ἐγγύε-
 το δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπε
 τις πρὸς αὐτόν. ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν
 ἀπέρχῃ. καὶ εἶπε αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. οἱ ἀλώ-
 πεκες φωλαοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ
 οὐρανοῦ κατασκλιώσας, ὁ δὲ ἦος τῶ ἀνθρώ-
 πῳ οὐκ ἔχει πῶς πλὴν κεφαλῶν κλίνη. εἶπε ὃ
 πρὸς ἕτερον, ἀκολούθη μοι. ὁ δὲ εἶπε, κύ-
 ριε, ἐπίστρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θά-
 ψαι τὸν πατέρα μου, εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς.
 ἄφες τὸν νεκρὸν θάψαι τοὺς ἐαυτῶν νεκροὺς,
 σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε πλὴν βασιλείαν
 τοῦ θεοῦ. * εἶπε δὲ καὶ ἕτερος, ἀκολουθήσω σοι
 κύριε, πρῶτον δὲ ἐπίστρεψόν μοι ἀποτάξα-
 σθαι τῆς εἰς τὸν οἶκόν μου. εἶπε πρὸς αὐτὸν
 ὁ ἰησοῦς. οὐδεὶς ἐπιβάλων πλὴν χεῖρα αὐτοῦ
 ἐπ' ἄροτρον

puerum hunc nomine meo, me recipit.
 Et quicumq; me receperit, recipit eum qui
 me misit. Nam qui minor est inter oēs
 uos, hic erit magnus. Respondens autē
 Ioannes, dixit: Præceptor, uidimus quē/
 dam sub nomine tuo efficiētem dæmo-
 nia, & prohibuimus eum, quia non se-
 quitur nobiscum. Et ait ad illum Iesus:
 Nolite prohibere. Qui enim non est ad-
 uersum nos, pro nobis est. Factum est
 autem dum complerentur dies assump-
 tionis eius, & ipse faciem suā obfirma-
 uerat, ut iret Hierosolymā, & misit nun-
 cios ante cōspectum suum, & euntes in-
 trauerunt in ciuitatem Samaritanorū,
 ut pararent illi. Et non receperunt eum,
 quia facies eius erat euntis Hierosoly-
 mam. Cum uidissent autē discipuli eius
 Iacobus & Ioannes, dixerunt: Domine,
 uis dicamus, ut ignis descendat de cælo,
 & consumat illos, quemadmodū & He-
 lias fecit. Conuersus autem Iesus, incre-
 pauit illos, dicens: Nescitis cuius spiri-
 tus estis uos. Filius enim hominis non
 uenit ad perdēdum animas hominum,
 sed ad seruandum. Et abierunt in aliud
 castellum. Factum est autem, ambulan-
 tibus illis in uia, dixit quidam ad illum:
 Sequar te quocunq; ieris. Dixit illi Ie-
 sus: Vulpes foueas habent, & uolucres
 cæli nidos, filius autem hominis nō ha-
 bet, ubi caput suum reclinet. Ait autem
 ad alterum: Sequere me. Ille autem di-
 xit: Domine, permitte mihi primū abi-
 re, & sepelire patrem meum. Dixit au-
 tem ei Iesus: Sine ut mortui sepeliant
 mortuos suos, tu uero uade & annun-
 cia regnū dei. Et ait alius: Sequar te do-
 mine, sed permitte mihi prius ut dicam
 uale ἡς, qui sunt domi meæ. Ait ad illum
 Iesus: Nemo qui manu sua admota:

Sequor te quocunq;

n aratro

83 ἔπαροτρον, καὶ βλέπωμ ἐν τῷ ὀπίσω ἔυδει
 τὸς ὄσιμ ἐν πλὴν βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * μετὰ ἧ
 ταῦτα ἀνέδειξε ὁ κύριος ἑτέρας ἐβδομή-
 84 κοντα, καὶ ἀπέσταλερ αὐτοὺς ἀναδύο πρὸ
 προσώπῳ αὐτοῦ ἐν πᾶσιν πόλιν, καὶ τόποι
 85 οὗ ἔμελλεμ αὐτοὺς ἐρχεσθαι. * ἔλεγεν οὖν πρὸς
 αὐτοὺς. ὁ μὲν δερσιμὸς πολλός, οἱ δὲ ἐργά-
 86 ται ὀλίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ δερι-
 87 σμῶ, ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας ἐν τῷ θερισμῷ
 αὐτοῦ. * ὑπάγετε, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς,
 88 ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. * μὴ βασάζετε βα-
 89 λάντιον, μὴ πήραμ, μὴ δὲ ὑποδήματα. καὶ
 90 μηδὲνα κτλ πλὴν ὁδοῦ ἀσπάσθητε. * ἐν ἡμ
 91 δ' αὖ οἰκίᾳ ἐισέρχησθε, πρῶτον λέγετε, εἰρή-
 92 νη τῷ οἴκῳ τούτῳ, ἑὰν ἢ ἐκεῖνος εἰρῶνῃς,
 93 ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρῶν ὑμῶν, ἐι
 94 δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψαι. * ἐν αὐτῇ δὲ
 95 τῇ οἰκίᾳ μὴ ἐπιδοιοῦντες καὶ πόνοιτες τὰ
 96 παρ' αὐτῶν. ἄξιός γάρ ἐστι ἐργάτης τοῦ μισθοῦ
 97 αὐτοῦ ἐσθίει, * μὴ μεταβάλλετε τὴν οἰκίαν ἐν οἰ-
 98 κίᾳ. ἑὰν ἐν ἡμ πόλιν ἐισέρχησθε, καὶ δέ-
 99 χωντὴ ὑμᾶς, ἐδίτετε τὰ πρᾶξιθέμενα ὑμῖν,
 100 καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενῶν, ἑ λέγετε
 101 αὐτοῖς. ἡγγικεμ ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
 102 * ἐν ἡμ δ' αὖ πόλιν ἐισέρχησθε, καὶ μὴ δέχων-
 103 τὰ ὑμᾶς, ἐξελθόντες ἐν ταῖς πλατείαις αὐτοῦ,
 104 εἰπατε. ἑ τὸ κονιορτὸν, τὸ κολληθέντα ἡμῖν
 105 ἐκ τοῦ πόλεως ὑμῶν, ἀπομασώμεθα ὑμῖν.
 106 πολλὸν ποτο γινώσκουσι, ἑ ἡγγικεμ ἐφ' ὑμᾶς
 107 ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. λέγω ὑμῖν, ὅτι σοδομοῖς
 108 ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται, ἢ τῇ πό-
 109 λει ἐκείνῃ. * οὐαὶ σοι χοροζαῖν, οὐαὶ σοι βη-
 110 θσαϊδά, ὅτι ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγγύοντο αἱ
 111 δυνάμεις, αἱ γινόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι
 112 αὖ ἐν σάκκῳ καὶ σποδῶ καθήμεναι, μετενόη-
 113 σαμ. πολλὸν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται
 114 ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. ἑ σὺ καπερναοῦμ, ἢ ἕως
 115 τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ἄδου καταβιβα-
 116 θήσῃ. * ὁ ἀκῶν ὑμῶν, ἐμὲ ἀκῶν. ἑ ὁ ἀθε-
 117 τῶν ὑμῶν, ἐμὲ ἀθετῶν, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθε-
 118 τῶν τῶν ἀποσειλάντά με. * ἑπείσθησθε δὲ οἱ
 119 ἐβδομήκοντα

aratro, respexerit à tergo aptus est regno
 dei.
 Post hæc autem designavit domi- x
 nus & alios septuaginta, misitq; illos bi-
 nos ante faciē suam in omnē ciuitatē &
 locū quo erat ipse uēturus. Dicebat ergo
 illis: Messis quidem multa, sed operarij
 pauci. Rogate ergo dominum messis, ut
 extrudat operarios in messem suā. Ite, ec-
 ce ego mitto uos, sicut agnos inter lupos.
 Nolite portare sacculū, neq; perā, neq;
 calciamenta, & neminē per uiam saluta-
 ueritis. In quancūq; domū intraueritis,
 primum dicite, pax huic domui, & si ibi
 fuerit filius pacis, requiescet super illum
 pax uestra, sin minus, ad uos reuertetur,
 in eadem aūt domo manete, edentes &
 bibentes quæ dant' ab illis. Dignus em̄
 est operarius mercede sua. Nolite tran-
 sfire de domo in domum. Et in quancūq;
 ciuitatem intraueritis & susceperint uos,
 edite quæ apponuntur uobis, & sanate
 infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis: Ap-
 propinquauit in uos regnū dei. In quan-
 cūq; autem ciuitatem intraueritis, & nō
 susceperint uos, exeuntes in plateas eius,
 dicite: Etiam puluerem, qui adhæsit no-
 bis de ciuitate uestra, extergimus in uos,
 tamen hoc scitote, quod appropinqua-
 uit in uos regnum dei. Dico uobis, quod
 Sodomis in die illo remissius erit quàm
 illi ciuitati. Væ tibi Chorozain, uæ tibi
 Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone fa-
 ctæ fuissent uirtutes, quæ factæ sūt in uo-
 bis, olim in cilicio & cinere sedētes, pœni-
 tuissent, uerūt̄n Tyro & Sidonī remissius
 erit in iudicio, q̄ uobis. Et tu Capernaū,
 q̄ usq; ad cœlū elata es, usq; ad infernū
 deprimeris. Qui uos audit, me audit, &
 q uos spernit, me spernit, q aūt me sper-
 nit, spernit eū q misit me: Reuersi sūt aūt
 septuaginta

ἐβδολομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγοντες. κύριε, καὶ τὰ δαίμονια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. εἶπε δὲ αὐτοῖς. Ἐδεώροω τὸν σατανὰ ὡς ἄσφαλὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. Ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν πλὴν θύρας τῶν πνεύματων ἐπάνω ὄφρα, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πάντα πλὴν θύρας τῶν ἐχθρῶν, ἵνα οὐδὲν ἡμῶν οὐ μὴ ἀδίκησιν. πλὴν ἐν τῷ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῶν ὑποτάσσεται. χαίρετε δὲ, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπε, θύρα μοι ἄνοιξε, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, ἵνα ἀποκαλύψῃς ταῦτα ἡλίκοις. καὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐχρῆτο ἐνδοκίᾳ ἐμῆσιν ὁ πατήρ, * πάντα ἔδωκε μοι ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου, ἵνα οὐδεὶς γινώσκῃ, τίς ἐστὶν ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ, ἵνα τίς ἐστὶν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὁ πατήρ, ἵνα τίς ἐστὶν ὁ υἱός, ἀποκαλύψῃς. * καὶ εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατιδίωκεν ἵνα μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, οἱ βλέποντες, ἃ ὑμεῖς βλέπετε. λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφήται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν, ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκούσαι, ἃ ἠκούετε, καὶ οὐκ ἔκυσαν. * καὶ ἰδοὺ νομικοὶ τινεσὶν ἐκ

λε. περὶ αὐτῶν, ἵνα λέγω. διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὃ ἔειπε πρὸς αὐτόν. ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; ὡς ἀγαπήσῃς, ὃ ἠποκριθεὶς, εἶπε. ἀγαπήσῃς κύριον τὸν θεόν σου ὅλην τὴν καρδίαν σου, καὶ ὅλην τὴν ψυχὴν σου, καὶ ὅλην τὴν ἰσχύον σου, καὶ ὅλην τὴν διανοίαν σου, ἵνα τὸ πλεονεκτήσῃς σεαυτῷ. εἶπε ὁ αὐτῷ. ὁρθῶς ἀπεκρίθης, ὅτι τοῦτο ποιῆσαι καὶ ζῆσαι. * ὃ ἔθελον δὲ δικαιοσύνην εἶπαι, εἶπε πρὸς τὸν ἰησοῦν. τίς ἐστὶν ὁ πλησίον; ἢ πολλαβῶν ἢ ὁ ἰησοῦς, εἶπε. ἀνθρώπος τις κατέβαινον ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς ἱε

λε. ριχῶν, ἵνα λησάρας πρὸς ἑπέσειεν, οἱ καὶ ἐξέδυσαν αὐτόν. ἵνα πληγὰς ἐπιθένοιν, ἀπὸ πλοῦτος, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. καὶ συγκυρίαν ἢ ἱερέως

τις

septuaginta cum gaudio, dicentes: Domine etiam daemonia subiiciuntur nobis per nomen tuum. Ait autem illis: Videbam satanam sicut fulgur de caelo cadentem. Ecce do vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quod spiritus uobis subiiciunt, sed gaudete, quod nomina uestra scripta sunt in caelis. In eadem hora exultauit spiritu Iesus, & dixit: Confiteor tibi pater, domine caeli & terrae, quod abscondisti haec a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. etiam pater, quoniam sic conplacitum est coram te. Omnia mihi tradita sunt a patre meo, & nemo scit, quis sit filius, nisi pater: & quis sit pater, nisi filius, & cui uoluerit filius aperire. Et conuersus ad discipulos, seorsim dixit: Beati oculi, qui uident quae uos uidetis. Dico enim uobis, quod multi prophetae & reges uoluerunt uidere, quae uos uidetis, & non uiderunt: & audire, quae auditis, & non audierunt. Et ecce quidam legisperitus surrexit, tentans illum, & dicens: Magister, quid faciendo uitam aeternam possidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? quomodo legis? Ille respondens dixit: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis, & ex tota mente tua, & proximum tuum sicut teipsum. Dixitque illi: Recte respondisti. hoc fac & uiues. Ille autem uolens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus? Respondens autem Iesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Hierosolymis in Hiericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eum uestibus, ac uulneribus inflicis, abierunt semimortuo relicto. Accidit autem, ut sacerdos

n 2 quidam

Homo qui

τις κατέβαινε ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἀντιπρῆλθε. ὁμοίως δὲ καὶ λευίτης, γε νόμυλος καὶ τὸν τόπον ἐλθὼν, καὶ ἰδὼν, ἀντιπαρῆλθε. σαμαρίτης δὲ τις ὁδεύων, ἦλθε κατ' αὐτὸν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἐπλαγχνίσθη, καὶ προσελθὼν κατέδρασε τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, ἐπιβιδάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἵδιον κτῆνος, ἡ γὰρ γὰρ αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελίσθη αὐτῷ. καὶ ἐπὶ πλὴν ἄγειρον ἔλκετον, ἐκβαλὼν δύο δινάρια ἔδωκε ὡς πανδοχεῖ, ἵνα ἔπειρα αὐτῷ, ἐπιμελίσθῃ αὐτοῦ, ἵνα ἂν προσδραπένησθε, ἐγὼ, ἐν ὧς ἐπ' ἀνέρχεσθε αὐτὸν, ἀποδώσω σοι. τίς οὖν τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τῷ ἐμπεσόντι εἰς τὴν λησείαν; ὁ δὲ εἶπε. ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπε οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. πορεύσθε, καὶ συ ποίει ὁμοίως. ἐγγύετο δὲ ἐν ὧς πορεύεσθαι αὐτὸν, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθε εἰς κώμην τινά, γὰρ ἡ δὲ λζ τις, ὄνοματι μάρθα, ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ τῆ δὲ ἡ ἀδελφή, καλεσμένη μαρτία, ἢ καὶ παρκαθίσασα παρὰ τὴν πόδα τῷ ἰησοῦ, ἠκούε τὸν λόγον αὐτοῦ. ἢ δὲ μάρθα περιεπαῖτο περί πολλῶν διακονίαν, ἐπιστάσα δὲ εἶπε. κύριε, ὅν μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνω με κατέλειπε διάκονε; εἰπέ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι σιωπήσῃ. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. μάρθα, μάρθα, μεριμνᾷς, καὶ τυρβάζῃ περιεπαῖς, ἑνὸς δὲ ἐσθίαι. μαρτία πλὴν ἀγαθὸν μερίδα ἐξέλεξατο, ἢ τις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. * καὶ ἐγγύετο, ἐν ὧς εἶνα αὐτῷ ἐν τῷ περὶ τινὶ προσδύχοντι, ὡς ἐπάυσασατο, εἶπέ τις πρὸς μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν. κύριε, δίδαξόν ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ ἰωάννης ἐδίδαξε τὴν μαθητῶν αὐτοῦ. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ὅταν προσεύχησθε, λέγετε. πατήρ ἡ λη μῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀγίασθήτω τὸ ὄνομα σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημα σου ὡς ἐν οὐρανοῖς, ἢ ἐπὶ τῆ γῆς. τὸ ἄριστον ἡμῶν τὸ ἐπιτόσιον δίδου ἡμῖν ὡς καθ' ἡμέραν, καὶ

δκγ

quidam descenderet eadem uia, uisus illo præterijt. Similiter & leuita, cum iret iuxta locū, cum accessisset ac uidisset eū, præterijt. Samaritanus autē quidā iter faciens, uenit ad eum, & uiso eo misericordia motus est, & accedens obligauit uulnera eius, infundens oleum ac uinū, & imponens illum in suum iumentū, duxit in diuerforium, & curam eius egit. Et postero die egrediens, depromptos duos denarios dedit hospiti, & ait ei: Curā illi⁹ habe, & quodcunq; præterea insumeris, ego, cū rediero, reddam tibi. Quis ergo horū triū uidet tibi proxim⁹ fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui exercuit misericordiam in illū. Ait igitur illi Iesus: Vade & tu fac similiter. Factum est autem dum irent, ut ipse intraret in quoddam oppidulū. Ac mulier quaedā Martha nomine, excepit illum in domū suam, & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam assidens ad pedes Iesu, audiebat sermonem illius. Martha autem distrahebatur circa frequens ministerium, quæ assistens ait: Domine, nō est tibi cura, quod soror mea reliquit me ut sola ministrē? dic ergo illi, ut me adiuuet. Et respondens dixit illi Iesus: Martha, Martha, sollicita es, & tumultuaris circa multa. Atqui unum est necessariū. Maria bonam partem delegit, quæ non auferetur ab ea.

Et factum est cum oraret quodam XI in loco, ut cessauit: dixit quidam ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut & Ioannes docuit discipulos suos, Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuū, fiat uoluntas tua quemadmodū in cælo sic etiam in terra, panē nostrū cotidianū da nobis hodie, & remitte

καὶ ἀφ' ἑμαυτοῦ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν , καὶ ἡ γὰρ
 αὐτοὶ ἀφίεμον παντὶ ὁφείλοντι ἡμῖν , καὶ
 μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν , ἀλλὰ ῥῦ
 σα ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ . * καὶ εἶπε πρὸς αὐ
 τούς . τίς ἔστι ὑμῶν ἕξ ἐξ ὀλίγου , καὶ πορεύσεται
 πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίως , ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ . φίλε ,
 ἔδωκέ μοι τρεῖς ἄρτους , ἐπειδὴ ὀλίγον μου
 ἔσθην ἐγένετο ἔστι δὲ πρὸς με , ἵνα ἔχω ὁ πα
 ραδίσιον αὐτῷ . καὶ κενὸς ἔσωθην ἀποκηρύξαις
 εἶπεν . μή μοι κόπος παρέσχε , ἢ δὴ ἡ θύρα κέ
 κλεισται , καὶ τὰ παρδία μου μετέμειψ' εἰς τὴν
 κοίτην ἐσίμῃ , ὅτι δῶνά μου ἀνασᾶς δὸ ὠμῶν σοί .
 λέγω ὑμῖν , εἰ ἢ ὅτι δῶσαι αὐτῷ ἀνασᾶς , διὰ
 τοῦτο εἶναι αὐτῷ ὀλίγον , δὴ ἄγε τὴν ἀνάδυσιν αὐ
 τῷ ἐγερθεῖς , δῶσαι αὐτῷ ὅσων ἔστι . καὶ γὰρ
 ὑμῖν λέγω . * αὐτῷ εἶπε ἵνα δῶσαι αὐτῷ ὅσων
 ἔστι . ἵνα εὐρήσεται , κρύετε ἢ ἀνοιγήσεται ὑμῖν .
 πᾶς γὰρ ὁ αὐτῶν λαμβάνει , καὶ ὁ ζητῶν ἐν
 ῥήσκει , καὶ ἡ ψὴ κρύονται ἀνοιγήσεται . τίνα δὲ
 ὑμῶν τὸν πατέρα αὐτῶν ὁ υἱὸς ἄρτον , μὴ
 λίθον ἐπίδωσαι αὐτῷ ; εἰ ἵνα ἵχθω , μὴ αὐτὸν
 ἵχθύνῃ ὅτι ἐπίδωσαι αὐτῷ ; ἢ καὶ ἐὰν αἰ
 τήσῃ ὄν , μὴ ἐπίδωσαι αὐτῷ σκορπίον ; εἰ
 οὐκ ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες , ὅτι ἀπὸ ἀγα
 θὰ δόματα διδόναι τῶν τέκνων ὑμῶν , πό
 σον μᾶλλον ὁ πατήρ ὁ ἔστι οὐρανὸς δῶσαι πνεῦ
 μα ἁγίον τῶν αἰτήσων αὐτόν . * καὶ ἡμεῖς
 βιάσασθε δαιμόνιον , καὶ αὐτὸ ἡμεῖς κωφόν . ἐγέν
 ητο δὲ , τῶν δαιμόνων ἔλεγοντες , ἐλάλησεν
 ὁ κωφός , καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι . * τινὲς ἔ
 λεγον αὐτῶν εἰσὸν , ὅτι βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν
 δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια . * ἕτεροι
 δὲ περὶ αὐτοῦ , σήμερον παρὰ αὐτῷ ἐλήθησαν
 ἔλεγον οὐρανοῦ . * αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ δῖα
 νοήματα , εἶπεν αὐτοῖς . πᾶσα βασιλεία
 ἐφ' ἑαυτὴν διαμεριθεῖσα ἐρημοῦται , καὶ
 οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει . εἰ δὲ καὶ ὁ σατα
 νὰς . ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη , πᾶς σαθήσε
 ται ἢ βασιλεία αὐτοῦ ; ὅτι λέγετε , ὅτι βε
 ελζεβούλ ἐκβάλλει με τὰ δαιμόνια . εἰ δὲ
 ἐγὼ ὅτι βεελζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμό
 νια ,

& remitte nobis peccata nostra, siquidē
 & nos remittimus omni debenti nobis,
 & ne nos inducas in tentationē, sed libera
 nos a malo. Et ait ad illos: Quis uestrū ha
 bebūt amicū, & ibit ad illū media nocte,
 & dicet illi: Amice da mihi mutuo tres
 panes, quoniam amicus meus uenit de uia
 ad me, & nō habeo quod apponā illi. &
 ille intus respōdens dicat: Noli mihi mo
 lestus esse, iam ostiū clausum est, & pue
 ri mei mecū sunt in cubili, nō possum sur
 gere & dare tibi. Dico uobis, etiā si non
 daturus sit illi surgēs, eo qd' amicus eius
 sit, ppter improbitatē tamē eius surget,
 ac dabit illi quotquot habet op⁹. Et ego
 dico uobis: Petite: & dabitur uobis: quæ
 rite, & inuenietis: pulsate, & aperietur uo
 bis. Omnis em̄ qui petit, accipit: & qui
 quærit, inuenit: & pulsanti aperiet'. Quis
 autē ex uobis pater, a quo si filius petie
 rit panē, nū lapidē dabit illi? Aut si pisce,
 nū pro pisce serpentē dabit illi? Aut si pe
 tierit ouum, num porriget illi scorpi
 um? Si ergo uos cū sitis mali, nostis bo
 na dona dare filijs uestris, quanto ma
 gis pater uester cœlestis dabit spiritum
 sanctum poscentibus se. Et erat eiciens
 dæmonium, & illud erat mutum, cui quæ
 eiecisset dæmonium, locutus est mutus.
 & ammiratæ sunt turbæ. Quidā autē ex
 eis dixerūt: per Beelzebul principē dæ
 moniorū eicit dæmonia. Et aliī tētātes,
 signum de cœlo quærebant ab eo. Ipse
 autem cum sciret cogitationes eorum,
 dixit eis: Omne regnum aduersus seip
 sum diuisum desolatur, & domus super
 domum cadit. Quod si satanas quoque
 aduersus seipsum diuisus est, quomo
 do stabit regnum eius? quia dicitis, per
 Beelzebul eicere me dæmonia. Quod
 si ego Beelzebul præsidio eicio dæmo
 nia,

ρκδ

ρκε

ρκς

ρκζ

ρκη

ρκθ

λθ

n 3 nia,

130

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

EVANGELIUM

νῖα, οἱ ἴσοι ἡμῶν ὅν τίνι ἐκβάλλωσι· διὰ το-
 το κριταὶ ἡμῶν αὐτοὶ ἔσονται. εἰ δὲ ὅν δακτύ-
 λω θιῖ ἐκβάλλω τὰ δαυμάτια, ἄρα ἐφθασμ
 ἐφ' ὅμας ἢ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὅταν ὁ ἰχθυὸς
 καθωπισμὸν φιλῶσα πλὴν αὐτοῦ ἐπι-
 λλῶν, ἐρ ἐρῶν ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. ἐπὶ αὐ-
 τῷ ὁ ἰχθυὸς περὶ αὐτοῦ ἐπιελθὼν νικῶσθαι αὐτὸν,
 πλὴν παντοκράτωρ αὐτοῦ ἴσται, ἐφ' ἣ ἐπεποιθεῖ,
 καὶ τὰ σκῆλα αὐτοῦ διασείσῃ. ὁ μὴ ἂν με-
 τ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστὶν. καὶ ὁ μὴ σωματῶν
 μετ' ἐμοῦ, σκορπίζῃ. ὅταν τὸ ἀκάθαρτον
 πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διερχε-
 τὰ δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,
 καὶ μὴ εἰσκόμῃ, λέγει. ὑποστρέψω εἰς τὸν
 οἶκόν μου, ὅπου ἐξήλθον. καὶ ἐλθὼν, εἰσι-
 σκα σεσαρμαλίωρ καὶ κεκοσμηλίωρ. τότε
 πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἔτιτρα
 πνεύματα πονηρότερα αὐτοῦ, καὶ ἐισελθόντα
 κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνετα τὰ ἔρχατα τοῦ ἀν-
 θρώπου ἐκείνου χεῖρονα τῶν πρῶτων. * ἐγεί-
 νητο δὲ ὅν τῶν λέγαμ αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρσα μ
 σά τις γυνὴ φωνῶν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπερ αὐ-
 τῷ. μακαρία ἡ κοιλία ἢ βασίσασά σε, καὶ
 μασοὶ οὗς ἐβίβασα. αὐτὸς δὲ εἶπε, με-
 νοῦμαι, μακάριοι δὲ ἀκούοντες τὸν λόγον
 τοῦ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν. * τῶν δὲ
 ὄχλου ἐπαθροισμῶν, ἤρξατο λέγαμ· ἢ
 γινεὰ αὐτῆ κομμά ἐστὶ, σημεῖωρ ζῆτῆ, καὶ
 σημεῖωρ οὗ δοθήσεται αὐτῆ, εἰ μὴ τὸ σημεῖωρ
 ἰωνᾶ τοῦ προφήτη· καθὼς γὰρ ἐγγύετο ἰωνᾶς
 σημεῖωρ τοῖς νινευίταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς
 τοῦ ἀνθρώπου τῆ γενεῆ αὐτῆ. βασιλεία οὐ νο-
 τῆ ἐγγεθήσεται ὅν τῆ κρίσῃ μετὰ τῶν ἀνθρώπων τῆ
 γενεῆς αὐτῆς, καὶ κατακρινεῖ αὐτῆς, ὅτι ἠλ-
 θεμ ἐκ τῶν πειράτων τῆ γῆς ἀκούσαμ τῆ σοφίαν
 σολομῶν, καὶ ἰδοῦ πλεῖον σολομῶν
 ὡδε. αὐτῆς νινεὴ ἀναστήσονται ὅν τῆ κρίσῃ
 μετὰ τῶν γενεῶν αὐτῆς, καὶ κατακρινεῖ-
 σιμ αὐτῶν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα
 ἰωνᾶ. καὶ ἰδοῦ πλεῖον ἰωνᾶ ὡδε. * οὐδεὶς λυ-
 χνόν ἀφ' ἑσῆς εἰς κρητῆρ τιθέναι, ὅδε ὑπὸ
 τὸν

nia, filij uestri cuius praesidio eijunt?
 Ideo ipsi iudices uestri erunt. Porro si di-
 gito dei eijcio daemonia, profecto perue-
 nit ad uos regnum dei. Cum fortis ar-
 matus custodit atrium suū, in pace sunt
 ea quæ possidet. Vbi uero fortior eo su-
 perueniens uicerit eum, uniuersa arma
 eius aufert, in quibus confidebat, & spo-
 lia eius distribuit. Qui non est mecum,
 contra me est, & qui non colligit mecum,
 dispergit. Cum immundus spiritus exi-
 erit ab homine, ambulat per loca aren-
 tia, quærens quietem, & non inueniens
 dicit: Reuertar in domum meam unde
 exiui. Et cum uenerit, inuenit eam sco-
 pis mundatam atq; ornatam, tunc ua-
 dit, & assumit septem alios spiritus se-
 cum nequiores ipso, & ingressi habitant
 ibi, & fiunt extrema hominis illius peio-
 ra primis. Factum est autem cum hæc
 diceret, extollens uocem quædam mu-
 lier de turba dixit illi: Beatus uenter qui
 te portauit, & ubera quæ suxisti. At il-
 le dixit: Quinimmo, beati qui audiunt
 sermonem dei, & custodiunt illum.
 Turbis autem condensantibus se, cœ-
 pit dicere: Natio hæc, mala est. Si-
 gnum querit, & signum non dabitur ei
 nisi signum Ionæ prophetæ. Nam si-
 cut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit
 & filius hominis nationi isti. Regina
 Austri surget in iudicio cum uiris natio-
 nis huius, & condēnabit illos, quia uenit
 à finibus terræ, ut audiret sapientiam
 Solomonis, et ecce plusquam
 Solomon hoc in loco. Viri Niniuitæ surgent in iu-
 dicio cum natione hac, & condemnabūt
 illam, quia ad pœnitētiā adducti sunt
 prædicatione Ionæ. & ecce plusquam
 Iona hoc in loco. Nemo lucernam ac-
 cendit, & in abscondito ponit, neq; subter
 modium,

εβλ

εβλ

εβλ

εβλ

2. πρὶ γ. ε.

2. πρὶ λ. ε.

ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

SECUNDVM LVCAM.

εβλ

ε

εβλ

ε

εβλ

ε

εβλ

β

εβλ

ε

εβλ

ε

εβλ

ε

τον μὲν ἴδιον, ἀλλ' ἐπὶ πλὴν λυχνίᾳ, ἵνα οἱ
 εἰσπορευόμενοι, ὅ φῶς βλέπωσιν. * Ὁ λυ
 χνῶ το σώματός ὕμιν ὁ ὀφθαλμός, ὅταν
 οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλόος ᾖ, καὶ ὁ ὅλος
 τὸ σῶμά σου φωτισθῆται. ἐπιπέπῳ μὲν
 ὁ σῶμά σου σκοτανόμενός ἐστι. σκοπε
 οὖν, μή ὅ φῶς τὸ ἐν σοί, σκότος εἰσῆ. εἰ
 οὖν τὸ σῶμά σου ὅλος φωτανόμενός ἐστι,
 τί μὲν σκοτανόμενός ἐστι φωτανόμενός ὅλος,
 ὡς ὅταν ὁ λυχνῶ τῆ ἀστραπῆ φωτίζῃ σε.
 * ἢ δὲ ἔβη λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν φαρισαῖοι
 οὐ τίς, ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτοῦ. εἰσελθὼν
 δὲ ἀνέπεσε. Ὁ δὲ φαρισαῖὸς ἰδὼν ἐθαύμα
 σεν, ὅτι αὐτῶτον ἐβλάπιδον προσέτω ἄρι
 στον. εἶπε δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. καὶ ἡ
 μῆς οἱ φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τῶ ποτηρίου,
 καὶ τῶν πινάκων καθαρῶτε, ἢ ἔσωθεν
 ὑμῶν γέμα ἀρταγῆς καὶ πονηρίας, ἄφρο
 νεια, οὐχ ὁ ποιήσας ὁ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσω
 θεν ἐποίησε, πλὴν τὰ ἐνὸντα, ὅστε ἐλεν
 μούσῳ, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρά ὑμῖν ἐ
 σιν. * ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τῶ φαρισαίοις, ὅτι
 ἀποδεκατοῦτε τὸ ἰσδύσσομα, καὶ τὸ πῆγα
 νομ, καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρεξήρατε
 πλὴν κρίσιν, καὶ πλὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, ταῦ
 τα ἔδρα ποιῆσαι, κακῆνα μὴ ἀφίεναι. * οὐαὶ
 ὑμῖν τῶ φαρισαίοις, ὅτι ἀναπαύετε πλὴν
 πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, ὅ
 τῶν ἄσασμῶν ἐν ταῖς ἀγοραῖς. * οὐαὶ ὑ
 μῖν γραμματέας καὶ φαρισαῖοις ὑποκριταῖς,
 ὅτι ἐστὶ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄσκληα, καὶ οἱ
 ἀνδρωποὶ περιπατοῦντες ἐπ' αὐτοῦ οὐκ οἶδα
 σιν. * ἀποκριθεὶς δὲ τις τῶν νομικῶν, λέγει
 αὐτῶ. διδύσκαλε, ταῦτα λέγω καὶ ἡ
 μάς ὑβρίζας. ὁ δὲ εἶπε. καὶ ὑμῖν τῶ νο
 μικοῖς οὐαὶ, ὅτι φορτίζετε τῶν ἀνδρωποῦ
 φορτίων δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἐν τῶ δακτύλῳ
 ὑμῶν, ὡς προσφάντες τῶ φορτίῳ. * οὐαὶ
 ὑμῖν, ὡς οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶ προφη
 τῶν, οἱ δὲ πατερεῖς ὑμῶν ἀπέκταναν αὐτούς,
 ἕως μαρτυρεῖτε καὶ στυλοδοκεῖτε τῶ ἔργῳ
 τῶ

modium, sed super candelabrum, ut qui
 ingrediuntur, lumē uideāt. Lucerna cor
 poris est oculus. Cum igitur oculus tuus
 fuerit simplex, totum quoq; corpus tuū
 lucidum erit. Quod si malus fuerit, etiā
 corpus tuum tenebrosum erit. Vide er
 go ne lumen quod in te est, tenebræ sint
 Si ergo corpus tuum totum lucidum fu
 erit, non habens aliquā partē tenebro
 sam, sic erit lucidum totū, ut cum lucerna
 fulgore illuminat te. Et cum loqueretur,
 rogauit illum quidam pharisæus, ut præ
 deret apud se. Iesus autem ingressus ac
 cubuit. Pharisæus autē cum uidisset ad
 miratus est, quod nō prius lauisset ante
 prandium. Et ait dominus ad illū. Nunc
 uos pharisæi exteriora poculi, catinæq;
 mundatis, & quod intus est uestri, plenū
 est rapina & malicia, stulti, nonne qui fe
 cit quod foris est, etiā id quod intus est,
 fecit? Veruntamen quod superest, date
 elemosynam, & ecce omnia mūda sunt
 uobis. Sed uæ uobis pharisæi, quia de
 cimatis mentā & rutā & quoduis olus,
 & præteritis iudiciū & charitatem dei.
 Imò hæc oportuit facere, & illa nō omit
 tere. Væ uobis pharisæis, quia diligitis
 primas cathedras in synagogis, & salu
 tationes in foro. Væ uobis scribæ & pha
 risæi hypocritæ, quia estis ut monumen
 ta quæ non apparent, & homines am
 bulantes super nesciunt. Respondēs au
 tem quidam ex legisperitis, ait illi: Ma
 gister, hæc dicens etiam nos afficis con
 tumelia. At ille ait: Et uobis legisperitis
 uæ, quia oneratis homines onerib; quæ
 portare non possunt, & ipsi uno digi
 to uestro non attingitis farcinas. Væ uo
 bis, quia ædificatis monumēta propheta
 rū, patres autē uestri occiderūt illos, pro
 fecto testamini, quod comprobatis facta
 n + patrum

¶ πατ'ερων υμων, οτι αντη ηλ' απεκνενα αυ
 τως, υμεις δε δικοσομητε αυτων τα μνημεια.
 * Δι' αυτων η σοφια η δεξ' επιτηρ. αποσελω
 εις αυτους προφητας η αποστολους, ο υς αυ
 των αποκτεινεις η διωκεις, ινα εκζητησιν
 το αιμα των ανων ην προφητων, ο εκχωσμε
 νομ εν απο καταβολης κοσμου, απο φηι γενεας
 ταυτης, απο των αιματων υβελ' εως των αι
 ματων zachariou, των απολωμενων μεταξυ η
 δυοσιασθησιν ο φηι δικου. και λεγω υμιν, εκ
 ζητηθησεται απο φηι γενεας ταυτης. * ουαι υ
 μιν τοις νομοκοις, οτι ηρατε πλυ κλειδα η
 γνωσους, αυτοι ουκ εισιληθε, ο τους εισερχ
 ομενους εκωλυσατε. * λεγοντες δε αυτη ταυ
 τα προς αυτους, ηρασαν οι νομοκοι η οι φα
 ρισαιοθ' ενωσεν, ηρα αποσομιζαν αυ
 τον ηνι πολειωνων, ενεδρευοντες αυτον, η
 τουωτες θερευσαι τι εκ των σοματων αυτων,
 ινα καταγορησωσιν αυτον.

Ερ' ος επισημαχθησωμ η μηριαδιων των
 οχλων, ως τε καταπαλημ' αλληλων, ηρα το λε
 γου προς τους μαθητας αυτου, ηρα ημιν, * προ
 σεχετε εναντις αυτη φηι ζυμης ην φαρισαιων
 ητις δεσιν υποκρισις. * ουδεμ δε συγκεκαλυμ
 μωτον δεσιν, ο ουκ απκαλυφθησεται η κρυψημ
 ο ου γνωθησεται. ανθρωμ' οσα εν τη σκοτια ει
 πας, εν φωτι εκκαθησεται, ο προς ο
 ους ελαλησατε εν τω ταμειοις, κρυψησεται
 επι ην' δωματων. λεω δε υμιν τοις φιλοις
 μου, μη φοβηθητε απ' ην' αποκτεινοσιν το σω
 μα, η μετα ταυτα μη εχοντων περιωστε
 ρομ τι ποιησαι. αποδιξω δε υμιν τινα φο
 βηθητε. φοβηθητε τον μετα ο αποκτεινα
 ης σαρκα εχοντα εμβαληεν εις πλυ γενε
 νων, και λεγω υμιν, τον τον φοβηθητε ουχι
 πέντε σροδρια πωληται ασαρτων δυο.
 η ημ' ης αυτων ουκ εσιν επιελκομενωμ ενω
 πον των διεθ. αλλα ηρα αι τριχες φηι περ
 φαλλης υμων πωσων ηρηθιμωται. μη ου
 φοβηθητε, πολλων σροδριων διαφερε
 τε, λεγω δε υμιν, πωσ' ος αυμ, ομολογηση
 εν

patrum uestrorum, quoniam illi quide
 eos occiderunt, uos autem edificatis eo
 rum sepulchra. Propterea & sapietia dei
 dixit: Mittam ad illos prophetas & apo
 stolos, & ex illis occident & persequent,
 ut requiratur sanguis omnium proph
 etarum, qui effunditur a constitutione mu
 di, a natione ista, a sanguine Abel usq;
 ad sanguinem Zachariae, qui perijt in
 ter altare & aedem. profecto dico uobis,
 requiratur ab hac natione. Vae uobis le
 gisperitis, quia tulistis clauem scientiae. ipsi
 non introistis, & eos qui introibant,
 uetulistis. Cum autem haec ad illos dice
 ret, ceperunt legisperiti & pharisaei gra
 uiter insistere, & captiose interrogare eu
 de multis, insidiantes ei, & quarentes ali
 quid uenari ex ore eius, quo accularēt eu.

Cum autem conuenisset innume
 ra turbae multitudo adeo ut se inuicem
 concularent, cepit dicere ad discipulos
 suos, primum, caute uobis ipsis a ferme
 to pharisaeorum quod est hypocrosis. Ni
 hil enim opertum est, quod non reuela
 bitur: neq; absconditum, quod non sciet
 ur. Quoniam quae in tenebris dixistis,
 in lumine audientur, & quod in aurem
 locuti estis in cœcaubus, praedicabitur in
 teetis. Dico autē uobis amicis meis. Ne
 terreamini ab his qui occidunt corpus,
 & post haec non habent quod amplius
 faciant. Ostendam autem uobis quae ti
 meatis. Timete eum, qui posteq; occide
 rit, habet potestatem conijcendi in gehē
 nā. certe dico uobis, hunc timete. Nōne
 quinq; passeruli uenēūt minutis assib⁹
 duobus, & unus ex illis nō est in obliui
 one corā deo. Quin & capilli capitis ue
 stri oēs numerati sunt. nolite ergo time
 re, multis passeribus pluris estis. Dico
 autē uobis, omnis quicūq; cōfessus fuerit me

Handwritten note: ομοιοτητα εν τω ερωτηματι.

Handwritten note: ομοιοτητα εν τω ερωτηματι.

ἐν ἐμοὶ ἐμπροθεμ ἤν^ν ἀνθρώπων, ἐὶ δὲ υἱὸς τ^θ
 ἀνθρώπου ὁμολογήσῃ ἐν αὐτῷ ἐμπροθεμ τ^θ
 ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. * ὃ ἡ ἀρνησάμενος με ἐ-
 νώπιον ἤν^ν ἀνθρώπων, ἀπ^ρκηθήσεται ἐνώπιον
 ἤν^ν ἀγγέλων τ^θ θεῶ. * καὶ πᾶς ὅς ἐρεῖ λόγον
 εἰς τ^θ ἡὸμ τοῦ ἀνθρώπου ἀφειθήσεται αὐτῷ. Ἐθ^θ
 δὲ εἰς τ^θ ἄγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι, οὐκ
 ἀφειθήσεται, * ὅταν δὲ προσφέρωσιμ ὑμᾶς ἐπὶ
 τὰς συναγωγὰς, ἐὶ τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς θ^θς
 σίας, μὴ μεριμνᾶτε, πῶς ἢ τί ἀπολογηθή-
 σθε, ἢ τί εἶπητε. τ^θ ἄγιον πνεῦμα διδά-
 ξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἀ δὲ εἶπημ. * εἶπε
 δὲ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, διδάσκαλε, εἶπε με
 Ἐθ^θ ἀδελφῷ μου μερίσαοθα μετ' ἐμοῦ πλὴ
 κληρονομίαμ. ὃ δὲ εἶπερ αὐτῷ. ἀνθρώπε, τίς
 με κατέστη δίκαιόν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς. εἶ-
 πε δὲ πρὸς αὐτοῦ, ὁρᾶτε καὶ φυλάσθε δε ἀ-
 πό θ^θ πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν Ἐθ^θ περισεύειμ
 τινὶ ἢ ζωὴ αὐτοῦ ὅστιμ ἐκ ἤν^ν ὑπαρχόντων αὐ-
 τοῦ. εἶπε δὲ παραβολῶν πρὸς αὐτοῦς, λέγων.
 ἀνθρώπου τινὸς πλουσίς ευφόρησεμ ἢ χῶ-
 ρα, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, λέγων. τί ποι-
 ῆσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ σιωξῶ τοὺς καρ-
 πὸς μου; καὶ εἶπε, τοῦ τοῦ ποιήσω. καθελεῖ μου
 τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονα διοδομήσω.
 καὶ σιωξῶ ἐκεῖ πάντα γενήματά μου, καὶ
 τὰ ἀγαθὰ μου, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου. ψυχὴ
 ἔχει πολλὰ ἀγαθὰ κείμνη, εἰς ἔτη πολ-
 λὰ, ἀναπάνυ, φάγε, πίε, ευφράνυ. εἶπε
 δὲ αὐτῷ ὁ θεός. ἄφρομ, ταῦτη τῇ νυκτὶ πλὴ
 ψυχῶ σου ἀπατῶσιμ ἀπό σ^θ, ἀ δὲ ἡτοι-
 μασας, τίμ ἔσαι; οὕτως ὁ θ^θ ζαυρίζωμ ἑαυ-
 τῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸμ πλουτῶμ. εἶπε δὲ
 πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. * διὰ τοῦτο ὑ-
 μῖμ λέγω. μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶμ
 τί φάγητε, μηδὲ Ἐθ^θ σώματι, τί ἐνδύ-
 σθε. ἢ ψυχὴ πλεῖομ ὅστιμ θ^θ τροφῆς,
 καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματ^θ. κατανοήσα-
 τε τὸς κόρακας, ὅτι οὐ περιουσιμ οὐδὲ θερί-
 ζουσιμ, ὅς οὐκ ἐσι ταμῆομ, οὐ δὲ ἀποθῆ-
 κη, καὶ ὁ θεός τρεφει αὐτοῦς. πόσων μᾶλλον
 ὑμῆς

me coram hominibus, & filius hominis
 confitebitur illū coram angelis dei. Qui
 autem negauerit me coram hominibus,
 negabitur coram angelis dei. Et quisquis
 loquit dictū in filiū hominis, remittetur
 illi, ei uero qui in spiritum sanctum cōi-
 cium dixerit, non remittetur. Cum autē
 adduxerint uos ad synagogas, & ad ma-
 gistrat⁹ ac potestates, nolite solliciti esse,
 qualiter aut quid respondeatis, aut quid
 dicatis. spiritus em̄ sanctus docebit uos
 in eadem hora, quid oporteat uos dice-
 re. Ait autem ei quidam de turba: Ma-
 gister, dic fratri meo, ut diuidat mecum
 hæreditatem. At ille dixit ei: Homo, quis
 me constituit iudicem aut diuisorem su-
 per uos?. Dixitq; ad illos, uidete & caue-
 te ab auaritia, quia non in abundantia
 cuiusq; uita eius est ex his quæ possidet.
 Dixit autem similitudinem ad illos, di-
 cens: Hominis cuiusdam diuitis uberes
 fructus ager attulit, & cogitabat intra se,
 dicens: Quid faciam, quod non habeam
 quo congregem fructus meos? Et dixit:
 Hoc faciā: Destruam horrea mea, & ma-
 iora extruā, & illuc congregabo omnia
 quæ nata sunt mihi bona mea, & dicam
 animæ meæ. Anima habes multa bona
 reposita in annos multos, requiesce, co-
 mede, bibe, gaude. Dixit autem illi de-
 us: Stulte hac nocte animam tuam repe-
 tunt abs te. Quæ uero parasti, cui cedēt?
 Sic qui recondit sibi, nec est erga deum
 diues. Dixitq; ad discipulos suos: Ideo
 dico uobis: Nolite solliciti esse animæ ue-
 stræ, quid edatis, neq; corpori quid in-
 duamini. Anima plus est quàm esca, &
 corpus plus q̄s indumentum. Consyde-
 rate coruos, quia non seminant, neq; me-
 tunt, quibus non est penuariū, neq; hor-
 reum, & deus pascit illos. Quāto magis
 uos pra-

Uita eius est ex his quæ possidet.

Stulte hac nocte...

μς
β
μς
β
μκ
β
μθ
β
μς
β
μς
β

ὑμᾶς δ' ἵαφέρετε τῶν πετεινῶν· τίς δὲ ἐξ ὑ-
 μῶν μεριμνῶν δ' ἰώατη προοιδῆναι ἐπὶ τῇ ἡ-
 λικίᾳ· αὐτῷ πῆχυν ἓνα· εἰ οὐκ οὕτως ἐλάχι-
 σον δ' ἰώαθε, τί πρὸς τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε·
 κατανοήσατε τὰ κρίνα πῶς αὐξάνει, οὐ κο-
 πιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ σολομῶν
 ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ πρὸς βλάβητος ὡς ἐν τῶ
 τῶν· εἰ δὲ τὸν χρόνον ἐν ᾧ ἀγρῶ σήμερον
 ὄντα, καὶ ἀνείρον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ
 θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς
 ὀλιγόπιστοι· καὶ ὑμεῖς μὴ ζητήτε τί φάγη-
 τε, ἢ τί πίνητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ταῦτα
 γὰρ πάντα τὰ ἐξ ἡν ἔ κόσμος ἐπιζητεῖ. ὑμῶν
 δὲ ὁ πατήρ οἶδεν, ὅτι ζητεῖτε τὰ τῶν. πλὴν ζη-
 τεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἔ ταῦτα πάν-
 τα προστεθήσεται ὑμῖν. * μὴ φοβεῖσθε τὸ μικρὸν
 σοῖμνιον, ὅτι ἐυδοκίσησιν ὁ πατήρ ὑμῶν τοῦ
 ναὶ ὑμῖν τὴν βασιλείαν. * πωλήσατε τὰ ὑ-
 πάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνας. * σοι-
 ήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ πάλαιούμυνα,
 θησαυρὸν ἀνεκλήπτου ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου
 κλέπτῃς οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς δ' ἵαφθίρει·
 ὅπου γὰρ ὄζει ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ
 καρδία ὑμῶν ἔσται. * ἔσωσα ὑμῶν αἰδοσύν-
 εις περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καὶ ὀμῆμοι,
 καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνδρώποισι προσδεχομέ-
 νοις τὸν κύριον αὐτῶν, ὥστε ἀναλύσει ἐκ
 τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντων καὶ κερύσαντες,
 ἐυθίως ἀνοιξώσιν αὐτῶν. * μακάριοι οἱ δοῦ-
 λοὶ ἐκῆνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὐρήσει γρη-
 γορῶντας. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πρὸς ζώσε-
 ται καὶ ἀνακλιθεῖ αὐτοῖς, καὶ παρελθὼν
 δ' ἵακονήσῃ αὐτοῖς. καὶ ἐὰν ἐλθῇ ἐν τῇ δου-
 τέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ,
 καὶ εὐρῇ οὕτως, μακάριοι εἰσιν οἱ δοῦλοι
 ἐκῆνοι. * τῶτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἦδεν ὁ
 οἰκοδεσπότης, ποῖα ὥρα ὁ κλέπτῃς ἔχεται,
 ἐρηγῶρσεν αὐμ, καὶ οὐκ ἄμ' ἀφῆκε δ' ἵορυ-
 γῶναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὕτως γίνε-
 σθε ἑτοιμοί, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκῆτε ὁ υἱὸς
 τῷ ἀνθρώπου ἔρχεται. * εἶπε δὲ αὐτῶ ὁ πῆ-
 τρος

uos præstatis uolucris? Quis autem
 uestrum solitudine sua potest adire
 ad staturam suam cubitum unum? Si er-
 go ne id quidē quod minimū est pote-
 stis, quid de cæteris solliciti estis? Consi-
 derate lilia quomodo crescunt, non la-
 borāt, neq; nent. dico autem uobis, nec
 Salomon in omni gloria sua uestiebat
 sicut unum ex istis. Si autē gramē quod
 hodie est in agro, & cras in cibanū mit-
 titur, deus sic uestit, quāto magis uos ue-
 stiet ὁ parū fidentes? Et uos nolite quæ-
 rere quid esuri sitis, aut quid bibituri, &
 nolite in sublimē tolli. hæc enim omnia
 gentes mundi quærūt. pater autē uester
 scit quod istis indigeatis. Quin potius
 quærite regnū dei, & hæc omnia adhiē-
 tur uobis. Noli timere pusille grex, quia
 complacitū est patri uestro dare uobis
 regnum. Vendite quæ possidetis, & da-
 te elemosynā. Parate uobis sacculos q
 non ueterascunt, thesaurū non deficien-
 tem in cælis, quò fur non accedit, neq; ti-
 nea corrumpit. Vbi enim thesaurus ue-
 ster est, ibi & cor uestrū erit. Sint lumbi
 uestri præcincti, & lucernæ accēsæ, & uos
 similes hominibus, expectātibus domi-
 num suū quādo reuertat à nuptijs: ut cū
 uenerit ac pulsauerit, cōfestim aperiāt ei.
 Beati serui illi, quos cū uenerit dominus,
 inuenerit uigilātes: amē dico uobis, qd
 præcinget se, & faciet illos discumbere, &
 transiens ministrabit illis. Et si uenerit in
 secunda uigilia, & si in tertia uigilia ue-
 nerit, atq; ita inuenerit, beati sunt serui il-
 li. Hoc autem scitote, quod si scisset pa-
 ter familias qua hora fur uenturus fuisset,
 uigilasset utiq; nec passus fuisset per-
 fodi domum suam. Et uos igitur estote
 parati, quia qua hora non putatis, fili-
 us hominis ueniet. Ait autem ei Pe-
 trus: Do-

ρμα
 ρμβ
 ρβ
 ρμγ
 ρδ
 ρμε
 ρμς
 ρμζ

τρος

trus: Do/

τῆς κύριε, πρὸς ἡμᾶς πλὴν πᾶσιν ἀποβόλων ταύ-
 τῶν λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; εἶπε ὁ κύρι-
 ος. τίς ἄρα ὄσιμ ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρονι-
 μος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς οἰκονομίας
 αὐτοῦ, καὶ διδόναι αὐτῷ καὶ σιτομέτρια
 οὐκ ἀδικήσας; μακάριος ὁ δούλος ἐκείνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύ-
 ριος αὐτοῦ, εὐρήσει ποιοῦντα ὕψους, ἀληθῶς
 λέγων ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πάντι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐ-
 τῷ καταστήσει αὐτόν. * Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δούλος
 ἐκείνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζω μὲν ὁ κύ-
 ριος ἔρχεται, καὶ ἄρξεται τὴν οἰκονομίαν μου
 καὶ τὰς παρθέτους, ἐοδίαι τε καὶ τῶν κτηνῶν
 καὶ με-
 νύσκου, ἔξει ὁ κύριος τὸ δούλον ἐκείνον ἐν ἡ-
 μέρα ἢ ὅταν προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὧρα ἢ ὅταν γινώ-
 σκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐ-
 τοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. * ἐκείνος ὁ δού-
 λος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ
 ἐτοιμάσας, μὴ καὶ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐ-
 τοῦ, διαρῆσεται πολλὰς. ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας
 ἢ ἄξια πολλῶν, διαρῆσεται ὀλίγα. πάντι ὅ-
 τι ἐδόθη πολλόν, πολὺ ζητήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ
 ὅτι ἐδόθη ὀλίγον, ὀλίγον ζητήσεται παρ' αὐ-
 τοῦ. * πῶς ἢ λόγον βαλεῖν ἐν πλὴν γλῶσσαι, καὶ τί-
 σελὼν εἰ ἢ δὴ ἀνήφθη; βάπτισμα ὃ ἔχω βα-
 πτισθῆναι, καὶ πῶς σὺνέχομαι ἕως ὅτε τελε-
 σθῆ; δοκᾷτε, ὅτι ἐν ἡμέραις πρὸ γενόμενον δοῦναι
 ἐν τῇ γῆ; οὐκ ἔγωγε ὑμῖν, ἀλλ' ἡ διάμερι-
 σμός. ἔσονται γὰρ ἀπὸ τῶν νῦν πάντες ἐν
 οἴκῳ ἐνὶ διάμερισμῶν, τρεῖς ἐπὶ θυ-
 σίρ, καὶ δύο ἐπὶ τρισίρ, διάμεριθῆσεται πα-
 τὴρ ἐφ' ἑαυτὸν, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί, μητὴρ ἐπὶ θυ-
 γατρὶ, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρὶ, πέντε δὲ ἐπὶ
 πλὴν νύμφῶν αὐτοῦ, καὶ νύμφη ἐπὶ πλὴν
 πέντε δὲ αὐτοῦ. * ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις,
 ὅταν ἴδῃτε πλὴν νεφέλων ἀνατέλλουσας ἀπὸ
 δυσμῶν, εὐθέως λέγετε, ὅμβρος ἔρχεται,
 καὶ γίνετα ὕψους, καὶ ὅταν νότον πνεύοντα,
 λέγετε, ὅτι καύσων ἔσται, καὶ γίνετα ὑποκρι-
 ται, ὅτι πρὸς ὄσον ὄσιμ καὶ τὸν οὐρανὸν οἴ-
 διατε δοκιμάζετε, τὸν δὲ καρδὸν τῶν
 πῶς οὐ δοκιμάζετε; τί δὲ καὶ ἀφ' ἐαυτῶν
 οὐκ ἐκρίνατε

trus: Domine, ad nos dicitis istam para-
 bolam, an etiam ad omnes? Dixit autē
 dominus: Quisnam est fidelis dispen-
 sator ac prudens, quem constituet domi-
 nus super famulitiū suum, ut det illis in
 tempore demensum cibum? Beatus ille
 seruus, quem cum uenerit dominus, in-
 uenerit ita facientem, uere dico uobis,
 quod omnibus quæ possidet, præficiet il-
 lum. Quod si dixerit seruus ille in corde
 suo, differt dominus meus reditum, cœ-
 peritq; ꝑcutere seruos & ancillas, & ede-
 re bibereq; & inebriari, ueniet dominus
 serui illius in die quo non sperat, & hora
 qua nescit, & dissectabit eum, partemq;
 eius cum infidis ponet. Ille autem seruus
 qui cognouit uoluntatem domini sui, &
 nō se præparauit, nec fecit secundum uo-
 luntatem eius, plagis uapulabit multis:
 qui autē non cognouit, & fecit digna pla-
 gis, uapulabit paucis. Porro cuiusq; mul-
 tum datum est, multū quæretur ab eo,
 & cui cōmendauerunt multum, plus pe-
 tent ab eo. Ignem ueni missurus in ter-
 ram, & quid uolo, si iam accēsus est? Sed
 baptismo habeo baptizari, & quomo-
 do coartor, donec perficiatur? Putatis
 quod pacem uenerim missurus in terrā?
 Non dico uobis, immò separationem.
 Erunt enim ex hoc quinq; in domo una
 diuisi, tres aduersus duos, & duo contra
 tres. diuidetur pater aduersus filium, &
 filius aduersus patrem, mater aduersus
 filiā, & filia aduersus matrē, socrus ad-
 uersus nurū suā, & nurus aduersus socrū
 suā. Dicebat autē & ad turbas. Cū uideri-
 tis nubē orientē ab occasu, statim dicitis,
 hymbes uenit, & ita fit, & cū austrū fan-
 tē, dicitis, quod aestiferit, & fit. Hypocritæ, fa-
 ciē cœli & terræ nostis, pbare, hoc autē tps
 q fit ut nō, pbetis; cur autē & ex uobis ipis
 non iudicatis

ρμκ

ρμθ

ρξ

ρξα

εϋ

ρθβ ου κρινετε τ δικαιομ; * ως γαρ υπάγας με
 τὰ τω αντιδίκου σς εσάρχοντα εν τῃ οδῳ,
 δος εργασίαν απκλλάχθαι ἀπ' αὐτω, μή πο
 τε κατάσρη σε πρὸς τὸν κριτῶν, καὶ ὁ κριτής
 σε παραδῶ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε
 βάλῃ εἰς φυλακῶν. λέγω σοι οὐ μὴ ἐξέλθῃς, ἐκ
 κῆθεμ, ἕως ὅτου κῆ τ' ἔχατομ λεπτόμ ἀποδῶς.
 ρθγ * παρῆσαμ δέ τινες εν αὐτῷ τῷ καιρῷ
 ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ πρὶ ἧν γαλιλαίωμ,
 ὡμ τ' αἶμα πιλάτῳ ἔμιξε μετὰ ἧν θυσι
 ὡμ αὐτῶμ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶ
 πεμ αὐτῶ. Δοκῆτε, ὅτι οἱ γαλιλαῖοι οὗτοι
 ἀμαρτωλοὶ πρὸς πάντας τὸν γαλιλαίους
 ἐγρόντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιμ; οὐχι λέ
 γω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰμ μὴ μετανοῆτε πάντες
 ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκῆνοι οἱ δέκα καὶ
 ὀκτώ, ἐφ' οὓς ἔπεσεμ ὁ πύργῳ εν τῷ σιλῶ
 ἄμ, καὶ ἀπέκτενεμ αὐτούς, Δοκῆτε, ὅτι οὗ
 τοι ὀφελέται ἐγρόντο πρὸς πάντας ἀνθρώ
 πους τὸς κατοικῶντας εν ἱερουσαλήμ; οὐχι
 λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰμ μὴ μετανοῆτε πάντες
 ὁμοίως ἀπολεῖσθε. * ἔλεγε δὲ ταύτῃ πλὴν
 πρὸς βολῶν. συκῶν εἶχε τις εν τῷ ἀμπελῶνι
 αὐτῷ πεφυτθὸν μύλων, καὶ ἦλθε καρπὸμ ζῆ
 τῶμ εν αὐτῇ, καὶ οὐχ' ἔυρεμ. εἶπε δὲ πρὸς τ'
 ἀμπελουργὸμ. ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζῆ
 τῶμ καρπὸμ εν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ' ἔυ
 ρίσκω, ἐκκοφομ αὐτῶν, ἵνα τί καὶ πλὴν γλῶ
 καταργῆ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτῷ. κύ
 ριε, ἄφες αὐτῶν καὶ τὸ τὸ ἔτῳ ἕως ὅτου
 σκάψω πρὶ αὐτῶν, καὶ βάλω κοπρίαν. καὶ μ
 μὲν ποιήσῃ καρπὸμ, εἰ δὲ μήγε, εἰς δὲ μέλ
 λον ἐκκόψας αὐτήμ. Ἡμ ἡ δ' ἰδίασκωμ εν μιᾷ
 ἧν συναγωγῶμ εν τῶς σάββασι. καὶ ἰδοὺ,
 γυνὴ ἡμ πνεῦμα ἔχουσα ἀδινείας ἔτη δέκα
 καὶ ὀκτώ, καὶ ἦμ συγκύπτισσα καὶ μὴ δυνα
 μὴν ἀνακύψαι εἰς τὸ πατελεῖς. ἰδὼμ δὲ αὐ
 τῶν ὁ ἰησοῦς προσεφώνησε καὶ εἶπεμ αὐτῇ.
 γὰρ ἀπολέλυσα ἀπὸ ρθι ἀδινείας σου, καὶ
 ἐπέθηκεμ αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ πρᾶχθημα
 ἄνωρθῶθῃ καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόμ. ἀποκριθεὶς
 δὲ ὁ

non iudicatis quod iustum est? Cū em̄
 uadis cum aduersario tuo ad magistra
 tum in uia, da operam ut libereris ab il
 lo, ne forte pertrahat te ad iudicē, & iu
 dex tradat te exactori, & exactor conici
 at te in carcerē. Dico tibi, nō exhibis inde,
 donec ultimū etiā minutū reddas.

Aderant autē quidā eodē in tempore
 nunciantes illi de Galilæis, quorum san
 guinem Pilatus miscuerat cum sacrificijs
 ipforū. Et respōdens Iesus, dixit illis: Pu
 tatis quod hi Galilæi præ cūctis Galilæ
 is peccatores fuerint, quia talia passi sūt?
 Non dico uobis, immō nisi resipueritis
 om̄es similiter peribitis, Aut illi decem
 & octo, supra quos cecidit turris in Si
 loë, & occidit eos: putatis, quod debi
 tores fuerint ultra cunctos homines ha
 bitantes Hierosolymis? Non dico uo
 bis, immō nisi resipueritis oēs similiter
 peribitis. Dicebat & hanc similitudinē:
 Arborem ficī habebat quidam planta
 tam in uinea sua, & uenit quærens fru
 ctum in illa, & non inuenit. Dixit autem
 ad cultorem uineæ: Ecce anni tres sunt
 ex quo uenio quærens fructum in ficu
 hac, & non inuenio. succide illā, ad quid
 uel terram occupat? At ille respondens,
 dixit illi: Domine, Sine illam & hoc an
 no, donec fodero circum illam & mise
 ro stercus, & siquidem fecerit fructum,
 sin minus, in posterum succides eam.
 Docebat autem in una synagogarum
 sabbatis. Et ecce, mulier quæ habebat
 spiritum infirmitatis annis decē & octo,
 eratq; contracta, nec omnino poterat
 erigere caput, quam cum uideret Ie
 sus, uocauit eam ad se, & ait illi: Mu
 lier, liberata es ab infirmitate tua. Et
 imposuit illi manus, & confestim erecta
 est, & glorificabat deum. Respondens
 autem

xiii

95εβ

95ε

95ζβ

95ηε

95θβ

95οε

95αε

95βε

δε ὁ ἀρχισυνάγωγος ἄγαν ακτῶν, ὃς τῷ
 σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ
 ὄχλῳ. ἔξ ἡμέρας εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι,
 ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ
 μὴ τῆ ἡμέρα τοῦ σαββάτου. * ἀπεκρίθη οὖν αὐ
 τῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπε. ὑποκριταί, ἐκα
 σθε ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λυεῖ τὸν βοῦν
 αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ φθιφάτης, καὶ ἀπαγα
 γῶν ποτίσει; ταύτην δὲ συγκατέρα ἀβραάμ
 οὐσαρ, ἢ ἐδρασε ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀ
 κτώ ἐτη, οὐκ ἔδρα λυθῆναι ἀπὸ τῆ δεσμῶ τῶ
 τῶ τῆ ἡμέρα τοῦ σαββάτου; * καὶ ταῦτα λέ
 γοντες αὐτοῦ κατακρίνοντο πάντες οἱ ἀνι
 τικείμενοι αὐτῷ. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαρεν
 ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐν δόξοις τοῖς γινομένοις ἐκ αὐ
 τοῦ. * ἔλεγε δέ. τί νι ὁμοία ὄζει ἡ βασιλεία
 τοῦ θεοῦ, ἢ τί νι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ὄζει
 κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἀνδρῶν ἔβα
 λεν εἰς κῆπον αὐτοῦ, καὶ ἠύξησε, καὶ ἐγχε
 το εἰς δένδρον μέγα, ἢ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ
 ρανῶ κατεσκύωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.
 * καὶ πάλιν εἶπε. τί νι ὁμοιώσω πλὴν βασι
 λείαν τοῦ θεοῦ; ὁμοία ὄζει ζύμη, ἢ λαβῶσα
 γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρωσάτα τρία, ἕως
 οὗ ἐζυμώθη ὅλον. * καὶ δὲ πορεύετο κατὰ πό
 λεις ἢ κώμας, διδάσκων καὶ πορεύων ποιεῖν
 μὲν εἰς ἱερουσαλήμ. * εἶπε δέ τις αὐτῷ.
 κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπε πρὸς
 αὐτόν. ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ φθισενῶς
 πύλης, ὅτι πολλοὶ θέλω ὑμῖν, ζητήσασιν
 εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύουσιν. * ἀφ' οὗ ἂν ἐγερ
 θῆ ὁ οἰκοδομησάτης, ἢ ἀποκλείσῃ πλὴν θύραν,
 καὶ ἀρξῆσθε ἕξω ἐσθῆνα καὶ κρούσῃ πλὴν θύραν,
 λέγοντες, κύριε, κύριε, ἀνοίξον ἡμῖν. καὶ ἀ
 ποκριθεὶς εἶπεν ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐ
 σθε. τότε ἀρξῆσθε λέγειν. ἐφάγομεν ἐνώπι
 ὄν σου, καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις
 ἡμῶν ἐδίδαξας. καὶ εἶπεν, λέγω ὑμῖν, οὐκ
 οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐσθε, ἀπόστειτέ ἀπέμψτε πάν
 τας ἐργάτας φθισενῶς. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυ
 θμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψῃθε
 ἀβραάμ

aut princeps synagogæ, indignās quod
 sabbato sanasset Iesus, dicebat turbæ:
 Sex dies sunt in quibus oportet opera
 ri. in his ergo uenite, ut sanemini, & non
 in die sabbati. Respondens autem ad il
 lum dominus, dixit: Hypocrita, unus
 quisque uestrum sabbato nonne soluit
 bouem suam aut asinum à præsepī, &
 ducit aquatum? Hanc autem filiam A
 brahæ, quàm alligauit fatanas ecce de
 cem & octo annis, non oportuit solui
 à uinculo isto die sabbati? Et cum hæc
 diceret, erubescabant omnes aduersarij
 eius, & omnis populus gaudebat super
 uniuersis quæ gloriose fiebant ab eo. Di
 cebat ergo: Cui simile est regnum dei, &
 cui simile faciam illud? Simile est grano
 sinapis, quod acceptum homo misit in
 hortum suum, & creuit, & euasit in ar
 borem magnam, & uolucres cœli ni
 dulabantur in ramis eius. Et iterum di
 xit: Cui simile faciam regnum dei? Si
 mile est fermento, quod acceptum mu
 lier abscondit in farinæ sata tria, donec
 fermentat totum. Et ibat per ciuitates &
 castella docens: & iter faciēs Hierosoly
 mā. Ait aut̄ illi quidā: Domine, an pauci
 sunt qui salutē consequunt̄? Ille uero di
 xit ad illos: Contendite intrare per angu
 stam portā, quia multi, dico uobis, quæ
 rent intrare, & non poterunt. Cum au
 tem surrexerit paterfamilias & clauerit
 ostium, & cœperitis foris stare, & pul
 sare ostium, dicentes: Domine, domi
 ne, aperi nobis: Et respondens dicet uo
 bis: Nescio uos unde sitis. Tunc incipie
 tis dicere: Edimus coram te & bibimus,
 & in plateis nostris docuisti. Et dicet: di
 co uobis: nescio uos unde sitis. Discedit
 à me oēs, qui patrat iniquitatē. Ibi erit
 fletus & stridor dentium, cum uideritis
 o Abraham

ἀβραάμ κη ἰσαὰκ κη ἰακώβ, ἃ πάντας τῶν
 προφητῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμεῖς δὲ
 ἐκβαλλομῆντες ἐξω. κη ἠξουσίμ ἀπὸ ἀνατο
 λῶν κη ἰσχυρῶν κη βορρῶ ἃ νότος, ἃ ἀνα
 κλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * κη
 ἰδού ἐίστημι ἔρχατο οἱ ἔσονται πρῶτοι, κη ἐί
 στήμι πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔρχατο. ἐν αὐτῇ τῇ
 ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες φαρισαῖοι, λέγοντες
 αὐτῷ, ἔξελθε κη πορεύεσθαι ἐν τεύχεσιν, ὅτι ἡ
 ἠρωδῆς θέλει σε ἀποκτεῖναι. κη ἐίπερ αὐτοῖς, μα
 πορευθέντες εἶπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ. ἰ
 δού ἐκβάλλω δαμόνιᾳ, κη ἰάσεις ἐπιτελοῦ
 σήμερον κη αὔριον, κη τῇ τρίτῃ τελευτῶ
 μίαι, πολλῶν δὲ με σήμερον κη αὔριον κη
 τῇ ἔχουμένη πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδὲ ἔχεται,
 προσφίτω ἀπολέσθαι ἐξω ἱερουσαλήμ. * ἱε
 ρουσαλήμ ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς
 προφήτας, κη λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλ
 μένους πρὸς αὐτῶν, ποσάκις ἠδὲλθον ἐπι
 σωάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις πλῶ
 ἐαυτοῦ νοσῶν ὑπὸ τὰς πτέρυγας κη οὐκ ἠ
 δελήσασκε. ἰδού ἀφίεται ἡμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν
 ἔρημος. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδῃ
 τε ἕως ἃν ἠξῆ ὅτε εἶπητε, εὐλογημένον ὁ ἐρ
 χόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

μβ
 * καὶ ἐγγύετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν
 τινος τῶν ἀρχόντων τῶν φαρισαίων σαββά
 τω φαγεῖν ἄρτον, κη αὐτοὶ ἡσάμ πρῶτα κη
 μῦνοι αὐτόν. ἃ ἰδού ἀνθρώπος τις ἦν ὑδρω
 πικός ἐμπροθερ αὐτοῦ. κη ἀποκριθεὶς ὁ ἰη
 σοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ φαρισαίους,
 λέγων. εἰ ἔξεσιμ ἐν τῷ σαββάτῳ δεξαπτεύ
 ειμ; οἱ δὲ ἠσύνχασαμ, ἃ ἐπιλαβόμενον ἰά
 σατο αὐτόν, κη ἀπέλυσε. * καὶ ἀποκριθεὶς
 πρὸς αὐτοὺς εἶπε, τίνας ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς εἰς
 φρέαρ ἐμπεσῆται, ἃ οὐκ ἐνθέως ἀνασπάσει
 αὐτόν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆ σαββάτος; καὶ οὐκ ἴχου
 σαμ ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα. * ἐ
 λεγε δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολῶν
 ἐπέχων, ὡς τὰς πρωτοκλισίας ἔξελέγον
 το, λέγων πρὸς αὐτοὺς, ὅταν κληθῆτε ὑπό
 τινος

Abraham & Isaac & Jacob, & omnes
 prophetas in regno dei, uos autem ex
 pelli foras. Et uenient ab oriente & occi
 dente & aquilone & austro, & accumbēt
 in regno dei. Et ecce sunt postremi qui
 erunt primi, & sunt primi qui erunt po
 stremi. Eodem die accesserunt quidam
 pharisæorum, dicentes illi: Exi, & uade
 hinc, quia Herodes uult te occidere. Et
 ait illis: Ite & dicite uulpi illi: Ecce eicio
 dæmonia, & sanitates perficio hodie &
 cras, & tertia die cōsummor. Veruntamē
 oportet me hodie & cras & proximo die
 ambulare, quia fieri non potest, ut pro
 pheta pereat alibi quàm hierosolymis.
 Hierusalem Hierusalem, quæ occidit
 prophetas, & lapidat eos qui mittun
 tur ad se: quoties uolui congrega
 re filios tuos, quemadmodum auis ni
 dum suum sub pennas, & nolulistis. Ec
 ce relinquitur uobis domus uestra de
 ferta. Dico autem uobis, quod non
 uidebitis me, donec uenerit tempus cum
 dicetis: Benedictus qui uenit in nomi
 ne domini.

Et accidit ut introierit in domum XIII
 cuiusdam principis phariseorum sab
 bato ad capiendum cibum, & ipsi ob
 seruabant eum. Et ecce homo quidam
 hydropicus erat ante illum. Et respon
 dens Iesus, dixit ad legisperitos & pha
 risæos, dicens: Num licet sabbato sana
 re? At illi tacuerunt. Ipse uero appren
 sum sanauit eum, ac dimisit. Et respon
 dens ad illos, dixit: Cuius uestrum asinus
 aut bos in puteum cadet, & non cōtinuo
 extrahet illum die sabbati? Et non po
 terant ad hæc respondere illi. Dicebat
 autem & ad inuitatos parabolam inten
 dens, quomodo primos accubitus elige
 rēt, dicēs ad illos: Cū inuitatus fueris ab
 aliquo

τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῆς εἰς τὴν πρῶ-
 τοκλισίαν, μή ποτε ἐντιμότερος σὸς ἢ κεκλη-
 μῶνος ὑπ᾿ αὐτῷ, ἢ ἐλθῶν ὁ σὸς ἢ αὐτὸν καλέ-
 σαι, ἐρεῖ σοι, δὲς τότῳ τόπον, Ἐ τότε ἄρξῃ
 μετ' αὐχῶν τὸν ἕχατον τόπον κατέχευε.
 ἀλλ' ὅταν κληθῆς, πορευθεὶς ἀνάπεσον εἰς
 τὸν ἕχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκλη-
 κῶς σε, εἴπῃ σοι, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον,
 τότε ἔσαι σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνακα-
 μῶνων σοι, * ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπει-
 νωθήσεται, Ἐ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται.
 * ἔλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκῶτι αὐτόν, ὅταν
 ποιῆς ἄριστον ἢ δείπνον, μὴ φῶναι τὸν φίλον
 σου, μὴ δὲ τὸν ἀδελφόν σου, μὴ δὲ τοὺς συγ-
 γενεῖς σου, μὴ ἢ γείτονας πλουσίους, μὴ πο-
 τε ἢ αὐτοὶ σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γενήσῃ
 σοι ἀναπαρόμοια, ἀλλ' ὅταν ποιῆς δούλους,
 κᾶλα πτωχοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλοὺς,
 καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀντα-
 ποδοῦναι σοι. ἀνταποδοθήσεται γὰρ σοι
 ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων. ἀκούσας δὲ τις
 τῶν συνακαμῶνων ταῦτα, εἶπερ αὐτῷ. μα-
 κάριος ὅς φάγεται ἄριστον ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς
 δεοῦ. * ὁ δὲ εἶπερ αὐτῷ. ἀνδρῶπιος τις ἐ-
 ποιήσεν δείπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς.
 καὶ ἀπέπελε τὸν δούλον αὐτοῦ τῆ ὥρα τῆς δει-
 πνου, εἶπερ τοῖς κεκλημῶσι, ἔρχεσθε, ὅτι
 ἤδη ἔτοιμά ὄσι πάντα, καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μι-
 ας παρατίθειν πάντες, ὁ πρῶτος εἶπερ
 αὐτῷ. ἀγρόν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην
 εἰσελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτὸν, ἔρωτῶ σε, ἔχε με
 παρατημένον. καὶ ἕτερος εἶπε, ζεύγη βο-
 ῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκι-
 μάσαι αὐτά, ἔρωτῶ σε ἔχε με παρατημέ-
 νον. καὶ ἕτερος εἶπε. γυναῖκα ἔγκμα,
 καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι εἰσελθεῖν. καὶ πα-
 ραγενόμενος ὁ δούλος, ἀπήγαγε τῷ κυ-
 ρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπ-
 ος, εἶπε τῷ δούλῳ αὐτῷ. ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς
 πλατείας καὶ ῥύμας τῆ πόλεως, Ἐ τῶν πτωχῶν
 ἀναπήρων καὶ χωλοῦν καὶ τυφλοῦν εἰσάγαγε
 εἰς αὐτὰ

aliquo ad nuptias, ne accumbas in pri-
 mo loco, ne forte honoratior te sit inui-
 tatus ab illo, & ueniens, is qui te & illum
 uocauit, dicat tibi: da huic locum, & tunc
 incipias cum rubore extremum locum
 tenere. Quin potius cum uocatus fueris,
 uade accumbe in nouissimo loco, ut cum
 uenerit qui te inuitauit, dicat tibi: Ami-
 ce, ascende superius. tunc erit tibi gloria
 coram simul discumbētibus: quia omnis
 qui se extollit, humiliabitur: & qui se hu-
 miliat, extolletur. Dicebat autem & ei,
 qui se inuitauerat: Cum facis prandium,
 aut cœnam, noli uocare amicos tuos,
 neq; fratres tuos, neque cognatos tuos,
 neque uicinos diuites, ne quando & ipsi
 te uicissim inuident, ac rependatur tibi
 beneficium. Imò cum facis conuiuium,
 uoca pauperes, debiles, claudos, cæcos,
 & beatus eris: quia non possunt repen-
 dere tibi. rependetur enim tibi in resur-
 rectione iustorum. Hæc cum audisset
 quidam de simul accumbentibus, dixit
 illi: Beatus qui comedit panem in regno
 dei. At ipse dixit ei: Homo quidam ap-
 parauerat cœnam magnam, & uoca-
 uit multos, misitque seruum suum hora
 cœnæ, ut diceret inuitatis: Venite, quia
 iam parata sunt omnia. Et cœperunt si-
 mul omnes excusare. Primus dixit ei:
 Villam emi, & necesse mihi est exire, &
 uidere illam. rogo te, habe me excusa-
 tum. Et alter dixit: Iuga bouum emi quin-
 que, & eo ad probandum illa. rogo
 te, habe me excusatum. Et alius dixit:
 Vxorem duxi, & ideo non possum ue-
 nire. Ac reuersus seruus, renunciauit hæc
 domino suo. Tunc iratus paterfami-
 lias, dixit seruo suo: Exi cito in pla-
 teas & uicos ciuitatis, & pauperes, ac
 debiles, claudosque & cæcos introduc
 o 2 huc.

308
ε
311

312
ε

ὦδε. καὶ εἶπερὸ δ' ἄλλος, κύριε, γέγονε μὴ ὡς ἐ-
 πέταξα, καὶ ἔτι τόποι ἐσὶ. Ἐἶπερὸ κύ-
 ριος πρὸς τὸν δ' ἄλλον, ἐξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς
 Ἐφραγαμοῦς, Ἐνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα
 γεμιθῆ ὁ οἶκος μου. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐ
 δεῖς ἅν' ἀνδρῶν ἐκείνων ἢ κελημυλῶν γενέ-
 σται μὲ τῶν δειπνῶν. * σωεπορεύοντο δὲ αὐ-
 τῶ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἔσραφει εἶπε πρὸς αὐ-
 τούς. εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισᾷ
 τὴν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν
 γυναικά, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς,
 καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυ-
 χὴν, οὐ δύναται με μαθητὴς εἶναι. καὶ ὅς
 τις οὐ βασάζει τὴν σαυροῦ αὐτοῦ καὶ ἔρχεται
 ὀπίσω μου, οὐ δύναται με εἶναι μαθητὴς.
 τίς γὰρ θέλει ὑμῶν, θέλων πύργου οἰκοδομή-
 σαι, οὐκὶ πρῶτον καθίσας ἠμφίξει τὴν δα-
 πάνην, εἴ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, ἵνα μή
 ποτε θέντῃ αὐτῷ θεμέλιον, καὶ μὴ ἰχίου-
 τῶ ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξων
 τὰ ἐμπαίζων αὐτῶ, λέγοντες, ὅτι οὗτος ὁ
 ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, Ἐοὐκ ἰχου-
 σερ ἐκτελέσαι; ἢ τίς βασιλεὺς πορηνόμενος
 συμβαλεῖν εἰς βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐκὶ
 καθίσας πρῶτον βασιλεύεται, εἴ δύνατός ἐστι
 ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι ἢ μετὰ εἰ-
 κοσὶ χιλιάδων ἐρχομένων ἐπ' αὐτόν; εἴ ἢ μή
 γε, ἔτι αὐτῷ πόρρω ὄντος, πρὸς εἰρήνην ἀπο-
 στείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. * οὕτως οὖν
 πᾶς θέλει ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τῖς
 ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναται με εἶναι μα-
 θητὴς. * καλὸν εἰς ἄλλας, εἰ μὴ δὲ ὅσας μω-
 ρανθῆ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; οὔτε εἰς γῆν, οὔ-
 τε εἰς κοπρίαν εὐθετόν ἐστιν, ἔξω βάλλουσιν
 αὐτό. ὃ ἔχωρ ὦτα ἀκῶν, ἀκῶτω. * ἦσαν
 δὲ ἐγγίζοντες αὐτῶ πάντες οἱ τελῶναι καὶ
 οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυ-
 ζον οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγον-
 τες, ὅτι οὗτος ἁμαρτωλούς προσδέχεται,
 Ἐσωεδίει αὐτοῖς. * εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς τῷ
 παραβολῶν ταύτῃ, λέγων. τίς ἄνθρωπος θέ-
 λει ὑμῶν

ρπβ

ρπδ

ρπε

ρπς

ρπζ

huc. Et ait seruus: Domine, factum est ut
 imperasti, & adhuc locus est. Et ait domi-
 nus seruo: Exi in uias & sepes, & compel-
 le intrare, ut impleatur domus mea. Di-
 co enim uobis, quod nemo uirorum illo-
 rum qui uocati sunt, gustabit cœnam
 meam. Ibant autem turbæ multæ cum
 eo, & cōuersus dixit ad illos: Si quis ue-
 nit ad me, nec odit patrem suum, ac ma-
 trem, & uxorem, & filios, & fratres, & so-
 rores: præterea autem & animam suam,
 non potest meus esse discipulus. Et quis-
 quis non baiulat crucem suam, & uenit
 post me, non potest meus esse discipu-
 lus. Quis enim est ex uobis, qui uelit tur-
 rim ædificare, quin prius sedens compu-
 tet sumptus, an habeat quibus opus est
 ad perficiendum, ne postq̄ posuerit fun-
 damentū, nec potuerit perficere, omnes
 qui uiderint, incipiant illudere ei, dicētes:
 Hic homo cœpit ædificare, nec potuit cō-
 summare? Aut quis rex proficiscens ut
 committat prælium aduersus alterum re-
 gem, nonne sedens prius cogitat, an pos-
 sit cum decem milibus occurrere ei, qui
 cum uiginti milibus uenit cōtra se? alio-
 quin adhuc illo longe agente, legatione
 missa, petit ea quæ pacis sunt. Sic ergo
 omnis ex uobis, qui nō renunciat omni-
 bus quæ possidet, non potest meus esse
 discipulus. Bonum est sal, si uero sal infat-
 uatum fuerit, per quod cōdinetur? Neq̄
 in terram, neq̄ in sterquilinum utile est:
 Foras proijciunt illud. Qui habet aures
 ad audiendum audiat.
 Accedebant autem ad eum omnes xv
 publicani & peccatores, ut audirent il-
 lum. Et murmurabant pharisæi ac scri-
 bæ, dicentes: Hic peccatores recipit, ac ci-
 bum capit cum illis. Dicebat autem ad
 illos parabolam hanc, dicens: Quis ex
 uobis

μϛ

μϛ

ὑμῶν

οὐ μὴν ἔχωμ' ἐκατ' ἑξήκοντα, ἢ ἀπὸ πλείους ἐμ' ἐξ
 αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐν τῇ
 ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως
 εὗρε αὐτό· Ὁ εὗρὼν ἐπιτίθεισιν ἐπὶ τὴν ὄμω
 αὐτοῦ χαίρων, Ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συγι
 καλῆ τῶν φίλων καὶ τῶν γείτονας, λέγων
 αὐτοῖς. συγχαίρετέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβα
 τὸν μου τὸ ἀπολωλὸς. λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ
 τῶς χαρὰ ἔσται ἐν ᾧ οὐρανὸς ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρ
 τωλῶ μετανοῶντι, ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα
 δικαίοις, οἱ τινες οὐ γινώσκουσιν μετάνοί
 ας. * Ἡ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, εἰς
 ἀπολῆσθαι δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἀπῆε λυ
 χνον, ἢ σαροῖ τὴν δικίαν, ἢ ζητῆ ἐπιμει
 λῶς, ἕως ἄπου εὗροί, καὶ εὗρῶσα συγκαλῆσ
 τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα. συγ
 χαίρετέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν, ἢ ἀ
 πώλεσα. * οὕτως λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται
 ἐνώπιον τοῦ ἁγγέλου τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρ
 τωλῶ μετανοῶντι. * εἶπε δ' ἐ. ἀνθρώπος τις
 εἶχε δύο υἱούς, ἢ ἕτερον τὸ νεώτερον αὐτῶν ᾧ
 πατρί. πᾶτες, δὲ μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῶ
 οὐσίας. ἢ δὲ ἔαλεμ αὐτοῖς τὸν βίον. καὶ μετ' οὗ
 πολλὰς ἡμέρας συναγωγῶν ἅπαντα τὸ νεώ
 τερον υἱὸς, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν, ἢ
 ἐκεῖ δὲ ἔσκαρπεν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ἕως ἄσώ
 τως. διαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένε
 το λιμὸς ἰσχυρὸς ἐν τῇ τῷ χωρῶν ἐκεῖνῳ,
 καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ πορευθεὶς
 ἐκολλήθη ἐνὶ τῇ πόλει τῶν φιλῶν χωρῶν ἐκεῖ
 νης. καὶ ἐπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγρούς
 αὐτοῦ βοσκήσασθαι χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμί
 σαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων, ἃ
 ἔδιδον οἱ χοῖροι. Ὁ δὲ εἰς ἐδίδον αὐτῶν, εἰς
 αὐτὸν δὲ ἐλθὼν, εἶπε. πόσοι μίθιστοι τῶ
 πατρός μου περιεμένοντες ἄρτον, ἐγὼ δὲ λιμῶ
 ἀπόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν
 πατέρα μου, Ὁ εὗρὼν αὐτῶν. πᾶτες, ἡμαρτὸν
 εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, Ὁ οὐκ ἔτι
 ἐμὶ ἄξιον κληθῆναι υἱὸς σου, ποίησόν με
 ὡς ἐνα τῶν μισθίων σου. καὶ ἀναστὰς, ἦλθε
 πρὸς

uobis est homo qui habet centū oues,
 & si perdidit unam ex illis, nōne relin/
 quit nonagintanouē in deserto, & uadit
 ad illam quæ perierat, donec inueniat
 eam? Et cum inuenerit eam, imponit in
 humeros suos gaudēs, ueniensq; domū
 conuocat amicos & uicinos, dicens illis:
 Gaudete mecū, quia inueni ouem meā
 quæ perierat. Dico uobis: quod ita gau/
 dium erit in cælo super uno peccatore re/
 sipiscēte, magis q̄ super nonagintanouē
 iustis, qui non indigent pœnitentiā. Aut
 quæ mulier habēs drachmas decē, si per/
 didit drachmā unam, nō accedit lucer/
 nam, & uerrit domū, quærītq; diligēter,
 donec inueniat? Et cum inuenerit, con/
 uocat amicas ac uicinas, dicens: Gaudete
 mecū, quia inueni drachmā, quā perdidē/
 ram. Ita dico uobis, gaudiū erit corā an/
 gelis dei super uno peccatore resipiscēte.
 Ait autē: Homo quidam habuit duos fi/
 lios, & dixit adolescētior illorū patri: Pa/
 ter, da mihi portionē substantiæ quæ ad
 me redit. Et diuisit illis substantiam. Ac
 post dies non multos, cū omnia cōtraxis/
 set adolescētior fili⁹, peregre p̄fectus est
 in regionē longinquam, & ibi dissipauit
 substantiā suam uiuendo luxuriose. Et
 postq; omnia cōsumpsisset, facta est fa/
 mes ualida in regione illa. Et ipse cœpit
 egere. & abijt, & adhæsit uni ciuiū regio/
 nis illius. atq; is misit illū in uillam suā ut
 pasceret porcos. Et cupiebat implere uen/
 trē suā de filiquis, quib⁹ porci uescebant⁹,
 neq; quisq; illi dabat. In se autē reuersus
 dixit: Q̄ multi mercenarij patris mei
 abundant panib⁹, ego uero fame pereo.
 Surgam & ibo ad patrē meū, & dicā ei:
 Pater, peccaui in cœlū & corā te, iam non
 sum dign⁹ uocari filius tuus, fac me sicut
 unū de mercenarijs tuis. Et surgēs uenit
 o 3 ad

πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ . ἔτι δὲ αὐτὸν μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ λαγχνίσθη, καὶ δραμῶν ἔπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν . ἔπει δὲ αὐτῷ ὁ υἱός . πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἑνώπιόν σου . καὶ οὐκ ἔτι εἰμι ἀξιόκληθῆναι υἱός σου . ἔπει δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ . θενέγκατε τὴν σὸλῶν τὴν πρῶτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, ἢ δόκα δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἢ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, ἢ ἐνέγκαντες τὸν μόχον τὸν σιτθιὸν θύσατε, ἢ φαγόντες ἐν φρανθῶμον, ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ ἐυρέθη . καὶ ἤρξαντο ἐυφραίνεσθαι . ἦν δὲ ὁ υἱός αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ . καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῆς οἰκίας, ἤκουσε συμφωνίας . ἢ χορῶν, καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ἐπαυθάνετο τί εἴη ταῦτα . ὁ δὲ εἶπε αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἦκε, καὶ ἔθυσεν ὁ πατὴρ σου τὸν μόχον τὸν σιτθιὸν, ὅτι ὑγιάνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν . ὡργισθὲν δὲ, καὶ οὐκ ἠθέληεν εἰσελθεῖν . ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ θελῶν παρεκάλει αὐτόν . ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε τῷ πατρί . ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολίω σου παρηλάδομ, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου ἐυφρανθῶ, ὅτι δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγὼν σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν, ἠλθεν, ἔδυσσε αὐτῷ τὸν μόχον τὸν σιτθιὸν . ὁ ὅς εἶπε αὐτῷ . τέκνον, σὺ πάντα μετέμυσαι, ἢ πάντα τὰ ἐμά σά ὄσιν . ἐρφρανθῆναι δὲ, ἢ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, ἢ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ ἐυρέθη .

Ελεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἂν μὴ θρωπῶ τίς ἦν πλοῦσιος, ὅς εἶχεν οικονομον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ, ὡς διάσχορπιζῶν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ . ἢ φωνήσας αὐτόν, εἶπε αὐτῷ . τί τοιοῦτον ἀκούω πρὸς σὺ; ἀπόδος τὸν λόγον ἐν οικονομίας σου . ὁ γὰρ δυνήσῃ

ad patrem suum. Cum autem adhuc longe abesset, uident illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens ruit in collum eius, & osculatus est eum. Dixitq; ei filius: Pater, peccaui in caelum & coram te, neq; posthac sum dignus uocari filius tuus. Dixit autem pater ad seruos suos: Proferte stolam primam, & induite illum: & date annulum in manum eius, & calciamenta in pedes. Et adducite uitulum illum saginatū, atq; macerate, sumptisq; epulis laetemur. quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit, perierat & inuentus est. Et coeperunt laetari. Erat autem filius eius senior in agro. & cum ueniret, & appropinquasset domui, audiuit concentum & choros, & uocauit unum de seruis suis, & interrogauit quid essent illa. At is dixit illi: Frater tuus uenit, & occidit pater tuus uitulum illū saginatū, qd̄ incolumem illum receperit. Indignatus est autem, nec uolebat introire. Pater ergo illius egressus rogabat illum. At ille respondens, dixit patri: Ecce tot annis seruiο tibi, nec unquam praeceptū tuum transgressus sum, nec unquam dedisti mihi haedum, ut cum amicis meis laetarer: sed postquam filius tuus hic, qui deuorauit substantiam tuam cum meretricibus, uenit, occidisti illi uitulum illū saginatū. At ille dixit ei: Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt. Laetari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, ac reuixit: & perierat & inuentus est.

Dicebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam erat diues, qui habebat dispensatorem, & hic delatus est apud illū, ut qui dissiparet bona ipsius. Et uocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationē dispensationis tuae. Nō enim poteris

διωθήσῃ ἐτι οἰκονομῆμ. εἶπε δὲ ἔν' ἑαυτῶ ὁ οἰ-
 κονόμῳ, τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφα-
 ρῆται πλὴν οἰκονομίᾳ ἀπέμειν, σκάπημ οὐκ
 ἔχων, ἐπαυτῆμ ἀχάωομαι, ἔγνωμ τί ποιή-
 σω, ἵνα ὅταμ μετασταθῶ ἐν οἰκονομίᾳ, δέ-
 ξονται με εἰς τῶν οἰκονομῶν αὐτῶν. ἢ προσκα-
 λεσάμενος ἕνα ἕκασον ἠὲ ἡγεωφραλετῶν τῶν
 κυρίου αὐτοῦ, ἔλεγε ἑκάστῳ. πόσον ὀφεί-
 λας ἑμὶ κυρίῳ μου; ὁ δὲ εἶπεμ. ἕκατῳ βάτῳ
 ἐλαίου. ἢ εἶπεμ αὐτῶ. δέξαι σὺ δὲ ἡράμ-
 μα. ἢ καθίσας ταχέως ἡράμῳ πενήκον-
 τα. ἐπειτὰ ἑτέρῳ εἶπε. σὺ ἢ πόσον ὀφείλεις; ὁ
 δὲ εἶπεμ. ἕκατῳ κόρῳ σίτου. ἢ λέγει αὐτῶ.
 δέξαι σὺ δὲ ἡράμματα, ἢ ἡράμῳ ὀγδοήκον-
 τα. ἢ ἐπῆνεσεν ὁ κύριος τῷ οἰκονομῳ τῷ ἀδι-
 κίᾳ, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν. ὅτι οἱ υἱοὶ τῶν αἰῶ-
 νος τούτων φρονιμώτεροι ὑπέρ τοὺς υἱοὺς τῶν
 αἰῶνων εἰς πλὴν γενεῶν πλὴν ἑαυτῶν εἰσὶ. καὶ γὰρ
 ὑμῖν λέγω. ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ
 μαμωνᾶ ἐν ἀδικίᾳ, ἵνα ὅταμ ἐκλίπητε,
 δέξονται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ὁ
 πιστός ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐ-
 στί, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἀδικῶ, ἢ ἐν πολ-
 λῷ ἀδικῶς ὄξει. εἰ οὖν ἐν ἑμὶ ἀδικῶ μαμ-
 ωνᾶ πιστοὶ οὐκ ἐγγύεσθε, τὸ ἀκθινὸν τίς ὑμῖν
 πιστεύσει; ἢ εἰ ἐν ἑμὶ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγγέ-
 νεσθε, δὲ ὑμῶν τίς ὑμῖν δώσει; * οὐδεὶς οἰκέ-
 τος δώματα δούτῳ κυρίῳ δουλεύει, ἢ γὰρ
 τῷ ἑνὶ μισήσῃ, καὶ τῷ ἑτέρῳ ἀγαπήσει, ἢ
 ἐνός ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονή-
 σῃ. οὐ δώσῃ δὲ οὐδὲ δουλεύει καὶ μαμωνᾶ.
 * ἢ κonom δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ φαρισαῖοι
 φιλάργυροι ὑπάρχοντες, ἢ ἡγεμυκτῆριζον
 αὐτόν. ἢ εἶπεμ αὐτοῖς. ὑμᾶς ἔσεσθε οἱ δικαιοῦ-
 ντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον ἠὲ ἀνθρώπων, ὁ δὲ
 δεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι δὲ ἐν
 ἀνθρώποις ὑψηλόν, βδέλυγμα ἐνώπιον τῶν
 θεῶν ἐστί. * ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως ἰωάν-
 νου, ἀπὸ τότε ἢ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζε-
 τῃ, καὶ πᾶς εἰς ἀπὸ βίβλας, * ἐνοπώτερον
 δὲ ὄξει τῷ οὐρανῷ καὶ πλὴν γλῶσσαις παρῆλθῃ,
 ἢ τῷ

poteris posthac dispesare. Ait aut dispesator intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert a me dispesationem: Fodere non ualeo, mendicare erubescio. Scio quid faciam, ut cum amotus fuero a dispesatione, recipiant me in domos suas. Couocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum batos olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam, & sede cito & scribe quinquaginta. Deinde alteri dixit: Tu uero quantum debes? Qui ait, centum coros tritici. Ait illi: Accipe cautionem tuam, & scribe octoginta. Et laudauit dominus dispensatorem iniquum, quod prudenter fecisset. Quia filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis in natione sua. Et ego uobis dico: Facite uobis amicos ex mammona iniusto, ut cum defeceritis, recipiant uos in aeterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, & in multo fidelis est. & qui in minimo iniquus est, is & in multo iniquus est. Si ergo in iniusto mammona fideles non fuistis, quod uerum est, quis credet uobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod uestrum est, quis dabit uobis? Nemo seruus potest duobus dominis seruire. aut enim hunc odio habebit, & alterum illum diliget, aut huic adhaerebit, & alterum illum contemnet. Non potestis deo seruire & mammonae. Audiebant autem haec omnia & pharisaei qui erant auari & deridebant illum. Et ait illis: Vos estis qui iustificatis uosipfos coram hominibus, deus autem nouit corda uestra. Quia quod hominibus excelsum est, abominandum est coram deo. Lex & prophetarum usque ad Ioannem, ab eo tempore regnum dei annuntiatur, & qui uis in illud uim facit. Facilius est autem caelum & terram praeterire,

34α
 ε
 34β
 34γ
 ε
 34δ
 ε

ρηε ἢ τὸ νόμισμα κοραίαμ πεσεῖν . * πᾶς δ' ἀπο
 6 λῶν πλὴν γυναικῶν αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἐτέρων,
 μοιχεύει . καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένος ἀπὸ τοῦ
 ρηε δὲ γαμῶν, μοιχεύει . * Ἄνθρωπος δὲ τις μδ
 ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύρεον
 ἔβασον, εὐφρανόμηνον καὶ κημέρεον λαμ
 πρῶς . πῶχος δ' ἔτις ἦν ὀνόματι λάζαρος,
 ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὴν πυλῶνα αὐτοῦ ἡλικω
 μῶν, καὶ ἐπιδυμῶν χορταδιῶνα ἀπὸ τοῦ
 φηχίωμ ἦν πιπτόντων ἀπὸ τοῦ τραπέζης τῆς
 πλῆθῶν . ἀλλὰ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέ
 λαχον τὰ ἔλκη αὐτοῦ . ἐγγύετο δὲ ἀποθανεῖν
 τὸν πῶχον καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ
 τοῦ ἀγγέλου εἰς τὸν κόλπον ἀβραάμ .
 ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη,
 καὶ ἐν τοῖς ἄδης ἐπάρας τὸν ὀφθαλμὸν αὐ
 τοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὅρα τὸν ἀβραάμ
 ἀπὸ μακροῦ, καὶ λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις
 αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς φωνήσας, εἶπε . πᾶτερ ἀβρα
 άμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον λάζαρον, ἵνα
 βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος,
 καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυῶ
 μαί ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ . εἶπε δὲ ἀβραάμ .
 τέκνον, μνήσθη, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ
 σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ λάζαρος ὁμοίως τὰ
 κακά . νῦν δὲ ὁδὸς παρακαλεῖται, σὺ ἢ ὀδυῶ
 σαί . καὶ ἐπὶ τοῖς τῶν μετὰ τοῦ ἡμῶν καὶ
 ὑμῶν χάσμα, μέγα ἐστίν, ὅπως οἱ θέ
 λοντες διὰ βῶναι ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ
 δύωσινται, μὴ δὲ οἱ ἐκῆθεν πρὸς ὑμᾶς διὰ
 περῶσιν . εἶπε δὲ, ἐρωτῶ σε πᾶτερ, ἵνα
 πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκόν τοῦ πατρὸς μου .
 ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διὰ μαρτύ
 ρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἐλθωσιν εἰς τὸν
 τόπον τούτον ἐν βασάνοις . λέγει αὐτῷ ἀβρα
 άμ . ἔχουσι μωσῆα καὶ τοὺς προφήτας,
 ἀκουσάτωσαν αὐτῶν . οὐδὲ . εἶπε . οὐχὶ
 πᾶτες ἀβραάμ, ἀλλ' ἕαμ τις ἀπὸ νεκρῶν
 πορεύσῃ πρὸς αὐτοὺς, μετανοήσουσιν . εἶπε
 ἢ αὐτῷ . εἰ μωσῆς ἢ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούσ
 σιμ, οὐ ἢ ἕαμ τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ, περὶ ἡσόν .

εἶπε

quam legis unum apicem cadere. Quis
 quis dimittit uxorem suam, & alteram
 ducit, adulterium committit: & qui di
 missam à viro ducit, adulterium com
 mittit. Homo quidam erat diues, qui
 induebatur purpura & bysso, & epu
 labatur quotidie splendide. Erat autem
 quidam mendicus nomine Lazarus,
 qui iacebat ad ianuam eius hucerosus,
 cupiens saturari de micis quæ cade
 bant de mensa diuitis. Sed & canes ue
 niebant, ac lingeabant hulcera eius. Ac
 cidit autem ut moreretur mendicus, &
 deportaretur ab angelis in sinum Abra
 hæ. Mortuus est autem & diues, ac se
 pultus est. Atq; in Tartaro sublatis oculis
 suis, cum esset in tormentis, uidet
 Abraham eminus, & Lazarum in sinu
 eius, & ipse clamans dixit: Pater Abra
 ham, miserere mei, & mitte Lazarum,
 ut intinguat extremū digiti sui in aquā,
 ac refrigeret linguam meam, quia cru
 cior in flamma hac. Dixit autem Abra
 ham: Fili, recordare, quod receperis bo
 na tua in uita tua, & Lazarus similiter
 mala. Nunc autem hic solatio fruitur,
 tu uero cruciaris. Et super hæc omnia in
 ter nos & uos hiatus ingens firmatus
 est, ut hi qui uolunt hinc transire ad uos,
 non possint, neque inde huc transcen
 dere. Ait autem: Rogo ergo te pater, ut
 mittas eum in domum patris mei. Ha
 beo enim quinque fratres, ut testetur illis,
 ne & ipsi ueniant in hunc locum crucia
 tus. Ait illi Abraham: Habent Mosen
 ac prophetas, audiant illos. At ille dixit:
 Non pater Abraham, sed si quis ex
 mortuis ierit ad eos, resipiscet. Ait au
 tem illi: Si Mosen & prophetas non au
 diunt, neque si quis ex mortuis resurrex
 erit, credent.

Ait

β
π
ε
ε
ε
σα
ε

* Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς. ἀνένδεκτόν ἐστι, μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, οὐαὶ δὲ ὃι οὐ ἔρχεται, λυσιτελεῖ αὐτῶ, εἰ μύλα ὄνικος περικατὰ πρὸ τῶν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔξιπται εἰς πλὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίση ἓνα τῶν μικρῶν τούτων. * προσέχετε ἑαυτοῖς. ἕαμ δὲ ἀμάρτη εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῶ, καὶ ἕαμ μετανοήσῃ, ἄφεσι αὐτῶ. * καὶ ἕαμ ἐπάκουσθε ὅτι ἡμέρας ἀμάρτη εἰς σὲ, καὶ ἐπάκουσθε ὅτι ἡμέρας ἐπιστρέψῃ ἐπὶ σὲ, λέγων, μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῶ. * καὶ εἰπομεν οὐκ ἂν πᾶσι τοῖς κυρίῳ, πρόσθετες ἡμῖν κρίσεις. Εἶπε δὲ ὁ κύριος, εἰ ἔχετε κρίσεις ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἅμ τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκρίζωσθαι καὶ φυτεῦσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑψηλὸς ἔσται ἅμ ὑμῖν. * τίς δὲ ἐξ ὑμῶν ἐχθρὸν ἔχει ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθὼν ἐκ τῶν ἀγρῶν ἕρσσει, εὐθέως ἐκείνῳ ἀνάπεσαι, ἀλλοτριῶντα αὐτῶ, ἐτοίμασον, τί θειομήσῃ, καὶ περιζωσάμενος διάκονοι μοι ἕως φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσθε καὶ πίετε σὺ, μὴ χάριον ἔχει τῶν ἐχθρῶν ἐκείνων, ὅτι ἐποίησε τὰ διαταχθέντα αὐτῶ, οὐ δοκῶ. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι ἄλλοι ἄγαθοὶ ἔσμεν, ὅτι ὁ φιλόλογος ποιῆσαι, πεποιθήκαμεν. καὶ ἐρχέτο ἐν τῶν πορνεύουσα αὐτῶ εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτῶς διερχέτο διὰ μέσσην σαμαρίαν καὶ γαλιλαίαν. καὶ εἰσερχομένων αὐτῶ εἰς τινὰ κώμην, ἀπλῶντισαν αὐτῶ δεκά λεπτοὶ ἄνδρες, οἱ ἔσονσαν πόρρωθεν. καὶ αὐτοὶ ἤσαν φωνὴν, λέγοντες. Ἰησοῦ ἐπίστατα, ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ ἰδὼν, εἶπε ἅμ ποτε, πορευθέντες ἐπίδειξατε ἑαυτοὺς τοὺς ἱερεῖσι. καὶ ἐχέτο, ἐν τῶν ὑπάγειν αὐτοῦ ἐκασταρίωνσαν. εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν, ὄνα ἰδὼν, ὑπέστρεψε, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν δεόν. καὶ ἔπεσε ἐπὶ προσώπον. πᾶσα τῶν πόδαυ αὐτοῦ, εὐχαρισῶν αὐτῶ. καὶ αὐτῶς ἦν σαμαρίτης. ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε. θυχοὶ δεκά ἐκαθαρῖσθαι, οἱ ὃ ἕνεκα πᾶσα

XVII
Ait autē ad discipulos: Fieri nō potest, quin ueniant offendicula. Vx̄ tamen illi per quē ueniunt. Expedi illi, si mola asinaria ponatur circa collum eius, & proiectus fuerit in mare, potius quā ut offendiculo sit uni de pusillis istis. Cauete uobis. Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & si poenituerit, remitte illi. Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die couersus fuerit ad te, dicens: Poenitet me: remitte illi. Et dixerūt apostoli dño: Adauge nobis fidem. Dixit autē dñs: Si haberetis fidem sicut habet granum sinapis, dixissetis huic arbori sycamino, eradicare & transplantare in mare, & obedisset uobis. Quis autem uestrum, habens seruum arantē aut pascentē: qui regresso ab agro dicat, statim transi & accumbe: Ac non potius dicit illi: para quā cenam, & praecinge te, ac ministra mihi donec edero & bibero, & post haec edito & bibito tu? Num gratiam habet seruo illi, quia fecit quā ei imperata fuerant? Non puto. Sic & uos, cum feceritis om̄ia quā praeccepta sunt uobis, dicite: Serui iustiles sumus. quod debuimus facere, fecimus. Et factum est dum iret Hierosolimā, & ipse transibat per mediam Samariam & Galilæam. Et cum ingrederet quendam uicum, occurrerunt ei decem uiri leprosi, qui steterunt procul, intentaque uoce, dixerunt: Iesu praceptor, miserere nostri. Quos ut uidit, dixit illis: Ite ostendite uos sacerdotibus. Et factum est, ut inter eundem undati sint. Vnus autem ex illis ut uidit, quod mundatus esset, regressus est, cū uoce magna glorificans deum, & procidit in facie ad pedes eius, gratias agens ei: Et hic erat Samaritanus. Respondens autē Iesus, dixit: Nonne decem undati sunt? Nouem autem illi ubi
Non

ουχι ευρεθησαν υποσφειδαντες λθινα δόξαμ
 θεῷ, εἰ μή ὁ ἀλλογενὴς οὗτος. καὶ εἶπεμ
 αὐτοῖς. ἀνασῶς πορεύεσθαι, ἢ πίστευεσθε σέσωκέ
 σθε, * ἐπερωτηθεῖς δὲ ὑπὸ τῶν φαρισαίων, πό
 τε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐ
 τοῖς καὶ εἶπεμ, οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
 μετὰ παρατηρήσεως. οὐδὲ ἐρχοσιν, ἰδοὺ ὧδε,
 ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ. ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐν
 τοῖς ὑμῶν ἐστίν. * εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθη
 τὰς, ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε μί
 αμ τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, ὅ
 τινος οὐκ ὀφείδεσθε. * καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν. ἰδοὺ ὧδε,
 ἰδοὺ ἐκεῖ. μή ἀπέλθετε, μή δὲ διώζητε, * ὡ
 σπερ γὰρ ἡ ἀστραπή ἡ ἀστράπτουσα ἐκ τοῦ οὐ
 ρανῶν, εἰς πᾶν τὸ οὐρανὸν λάμπει, οὕτως
 ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ.
 * πρῶτον δὲ δεῖ εἶναι αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ
 ἀποδοκιμαθῆναι ἀπὸ τοῦ γένους ταύτης.
 * καὶ καθὼς ἐγγύετο ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς νῶε,
 οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ
 ἀνθρώπου. ἥδοτον, ἐπινομ, ἐγάμου, ζευ
 γαμίζοντο, ἀρχὴ ἡ ἡμέρας εἰσῆλθε νῶε εἰς
 τὴν κιβωτὸν, καὶ ἦλθε ὁ κατακλυσμὸς, ὅ
 τινος ἀπώλεσεν ἅπαντας. * ὁμοίως καὶ ὡς ἐγγύετο
 ἐν ταῖς ἡμέραις λώτ. ἥδοτον, ἐπινομ, ἡ γό
 ραζον, ἐπώλου, ἐφύτθον, ὠκοδόμησαν, ἢ ὅ
 τινος ἡμέρας ἦλθε λώτ ἀπὸ σοδομῶν, ἔβρεξε πῦρ
 καὶ θάλασσα ἀπὸ οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαν
 τας, καὶ ταῦτα ἔσται, ἢ ἡμέρας ὁ υἱὸς τοῦ ἀν
 θρώπου ἀποκαλύψεται. * ἐμνεῖνη τῇ ἡμέ
 ρᾳ, ὅς ἐσται ἐπὶ τῆς δώματός, καὶ τὰ σκεῦη αὐ
 τοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μή καταβάτω ἄρα αὐτά.
 καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μή ἐπιστρέψατω
 εἰς τὰ ὀπίσω. * μνημονεύετε τοῦ γυωακὸς
 λώτ. * ὅς ἐὰν ζητήσῃ πλὴν ψυχῆς αὐτοῦ σώ
 σεως, ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὅς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐ
 τὴν, ζωογονήσει αὐτήν. * λέγω ὑμῖν, ἐν ταῖς
 τῆς νυκτὸς ἐσονται δύο ἐπὶ κλίνης μίαν, ὅς
 ἐστις ἀφελθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφελθήσεται.
 δύο ἔσονται ἀλέθουσα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ μία
 παραληφθήσεται, ὅτι ἡ ἑτέρα ἀφελθήσεται.

Non sunt reperti qui redierint, ut da
 rent gloriam deo, nisi hic alienigena.
 Et ait illi: Surge, uade, fides tua te
 seruauit. Interrogatus autem à phari
 sais, quando uenturum esset regnum
 dei, respondit eis, & dixit: Non ueniet
 regnum dei cum obseruatione, neque
 dicent, ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim
 regnum dei intra uos est. Et ait ad di
 scipulos: Venient dies, quando desy
 derabitis uidere unum dierum filij ho
 minis, nec uidebitis. Et dicent uobis:
 Ecce hic, ecce illic. Nolite ire, neque se
 ctemini. Nam sicut fulgur coruscans è
 regione quæ sub cælo est, in alteram
 quæ sub cælo est fulget, ita erit filius ho
 minis in die suo. Sed primus oportet
 illum multa pati, & reprobari à natio
 ne hac. Et sicut accidit in diebus Noë,
 ita erit & in diebus filij hominis. Ede
 bant, bibebant, uxores ducebant, & da
 bantur nuptum ad eum usque diem,
 quo intrauit Noë in arcam, & uenit di
 luuium, & perdidit omnes. Consimili
 ter etiam sicut accidit in diebus Lot. Ede
 bant, bibebant, emebant, uendebant,
 plantabant, ædificabant: Cæterum quo
 die exiit Lot è Sodomis, pluit igni & sul
 phure de cælo, & omnes perdidit: Secun
 dum hæc erit dies, quo filius hominis
 reuelatur. In illo die qui fuerit in tecto,
 & uasa eius in domo, ne descendat ad
 tollendum illa, & qui in agro similiter
 non redeat ad relicta. Memores estote
 uxoris Lot. Quicumque quæsierit ani
 mam suam seruare, perdet illam: Et qui
 cunque perdiderit illam, uitam illi pa
 rabit. Dico uobis, in illa nocte erunt duo
 in lecto uno, unus assumetur & alter re
 linquetur. Duæ erunt molentes simul,
 una assumetur, & altera relinquetur.

Et dicit uobis

σβ
 ε
 σγ
 σδ
 β
 σε
 ε
 σδ
 β
 σθ
 σι
 ε
 σια
 γ
 σιβ
 ε

Et

σιγ
 ε
 σιδ
 '

* καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῶν, ποῦ κύ-
 ρις; ὁ δὲ εἶπερ αὐτοῖς, ὅτι τὸ σῶμα, ἐκεῖ συ-
 ναχθήσονται ἅ οἱ ἄετοί. * ἔλεγε δὲ ἡ πα-
 ραβολὴ αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύ-
 χεσθαι, ἵνα μὴ ἐκκακῶν, λέγωμ, κριτῆς τις ἦν
 ἔμ τιμι πόλα, τὸν δεῖν μὴ φοβέσθαι, καὶ ἄν-
 θρωπον μὴ ἐντρέπομεν. * χήρα δὲ τις ἦν
 ἣν τῆ πόλις ἐκεῖνη, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέ-
 γουσα, ἐκδίκησόν με ἀπὸ τῶν ἀντιδικῶν μου.
 καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ χρονον. μετὰ δὲ ταῦ-
 τα εἶπερ ἑαυτῶν. εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβέ-
 μαί, ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, διὰ γὰρ τὸ
 παρῆχόν μοι κόπον τίω χήρα ταύτην, ἐκ-
 δικήσω αὐτήν, ἵνα μὴ εἶς τέλει ἐρχομένη
 ὑποπίσῃ με. εἶπε δὲ ὁ κύριος. ἀκούσατε
 τί ὁ κριτῆς ὁ ἀδικίας λέγει. ὁ δὲ θεὸς οὐ
 μὴ ποιήσει τίω ἐκδίκησιν ἢ ἐκλεκτῶν αὐτοῦ
 ἢ βουόντων πρὸς αὐτὸν ἢ μεέρας καὶ νυκτῆς,
 καὶ μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς; λέγω ὑμῖν,
 ὅτι ποιήσει τίω ἐκδίκησιν αὐτῶν ἣν τάχα
 πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐλθὼν ἄρα εὐρή-
 σαι τίω τίσιμ ἐπὶ ὁδοῖς; εἶπε δὲ ἡ παρ-
 ούσα τῆς πεποιθότας ἐφ' αὐτοῖς, ὅτι εἰσὶ δὲ
 καιοὶ καὶ ζυθοθενῶντας τῆς λοιποῦς, τίω πα-
 ραβολὴν ταύτην. Ἀνθρώποι δύο ἀνέβησαν
 εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς φαρισαῖος,
 ὁ ἕτερος τελώνης. ὁ φαρισαῖος σταθερῶς πρὸς
 ἑαυτὸν ταῦτα προσήχητο, ὁ θεὸς εὐχαρισῶ-
 σοι, ὅτι οὐκ εἰμύωπαρ ὁ λοιπὸς ἢ ἄνθρω-
 πωμ, ἄρπαγες, ἀδικοὶ, μοιχοί, ἢ ὅτι ὄν-
 τος ὁ τελώνης, νηστεύω διὰ τῶν σαββάτων; ἀ-
 ποδεκατῶν πάντων ὅσα κτῶμαι. καὶ ὁ τελώνης
 μακρότερον ἔσως, οὐκ ἠθέλησεν οὐδέ τῆς ὀφθαλ-
 μῶν εἰς τὸ οὐρανὸν ἐπ' ἄραι, ἀλλ' ἔτυπεν εἰς
 τὸ στήθος αὐτοῦ, λέγων. ὁ θεὸς ἰλάσθητί μοι ὅτι
 ἄμαρτωλός εἰμι. λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδι-
 κωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος. * ὅτι
 πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ τα-
 πεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. * προσέφερον δὲ
 αὐτῶν ἢ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἀπῆκτι. Ἰδόν-
 τες ἢ οἱ μαθηταί, ἐπέτιμῶσαν αὐτοῖς. ὁ ἢ ἰησοῦς

Et respondentes dicunt illi: Vbi domi-
 ne? Qui dixit illis: Vbiunq; fuerit cor-
 pus, illuc cōgregabunt & aquilæ.
 Dicebat autem & parabolam ad il-
 los, huc spectantē, quod oporteret sem-
 per orare, nec defatigari, dicens: Iudex qui-
 dam erat in quadam ciuitate, qui deum
 non timebat, nec hominē reuerbatur.
 Vidua autem quædam erat in ciuitate il-
 la, & ueniebat ad eum, dicens: Vindica
 me de aduersario meo. Et nolebat ali-
 quandiu. post hæc autem dixit intra se:
 Quanc; deum non timeo, nec hominē
 reuereor, tamen quia molesta est mihi
 hæc uidua, uindicabo illam, ne tandem
 ueniēs sugillet me. Ait aut dominus: Au-
 dite quid iudex iniquus dicat: Deus autē
 nō faciet uindictā electorū suorū, clamā-
 tium ad se die ac nocte, etiā cum patiens
 fuerit super illis: Dico uobis, quod faciet
 uindictā illorū cito. Verū tamē filius ho-
 minis cū uenerit, an repturus est fidē in
 terra? Dixit autē & ad quosdā, qui in se
 cōfidebant, quod essent iusti, & asperna-
 bant cæteros, parabolā istā: Duo hoies
 ascendebant in templū, ut præcarentur,
 unus pharisæus, & alter publicanus. Pha-
 risæus stans, hæc apud se orabat: Deus
 gratias ago tibi, quod nō sim sicut cæteri
 homines, raptores, iniusti, adulteri, ue-
 lut etiā hic publicanus. ieiuno bis in sab-
 bato. decimas do omniū quæ possideo.
 Et publicanus pcul stās, nec oculos uole-
 bat ad cœlū attollere, sed pcutiebat pe-
 ctus suā, dicens: Deus ppitius esto mihi
 peccatori. Dico uobis: descēdit hic iustifi-
 catus in domū suā magis c; ille: quia ois
 qui se extollit, humiliabit; & qui se hu-
 miliat, extolletur. Afferebant autē ad eū
 & infantes, ut eos tangeret. Quod cū ui-
 deret discipulī, increpabāt illos. Iesus autē

XVIII

Duo hoies

προσκαλε-

cum

προσκαλεσάμενος αὐτὰ, εἶπερ. ἄφετε τὰ
 πατρία ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε
 αὐτά. ἢ γὰρ τοῦτο ὅστις ἢ βασιλεία τοῦ
 θεοῦ. * Ἀλλὸν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐστι μὴ δύναται
 εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν. * Ἐπεκλήρωσεν τις ἄρχων ξγ
 αὐτὸν, λέγων. Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιή-
 σαι ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δὲ αὐ-
 τῷ ὁ Ἰησοῦς. τί με λέγεις ἀγαθόν; ὁ υἱὸς
 ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἶς ὁ θεός. τὰς ἐντολάς οἱ δίδας,
 μὴ μοιχεύσας, μὴ φονεύσας, μὴ κλέψας,
 μὴ ψευδομαρτυρήσας, τίμα τὸν πατέρα σου
 καὶ τὴν μητέρα σου. ὁ δὲ εἶπε. Ταῦτα πάν-
 τα ἐφύλαξα ἀπὸ νεότητός μου. * ἀκέρσας
 δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, εἶπερ αὐτῷ. ἔτι ἔμ σοι λεί-
 πει. πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὲ ἴα-
 σθε πτωχοὺς, καὶ ἔξες θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ,
 καὶ δεῦρο ἀκολούθησέ μοι. * ὁ δὲ ἀκέρσας
 ταῦτα, περιήλυπος ἔρχετο, ἢ γὰρ πλῆ-
 σίος σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς πρὶ-
 λυτον γενόμενον, εἶπε. πῶς δύνασθε οἱ
 τὰ θέματα ἔχοντες, εἰσελεύσασθαι εἰς τὴν βα-
 σιλείαν τοῦ θεοῦ. ἐυκοπώτερον γάρ ὅστις κάμη-
 λον διὰ τρυμαλῖα εἰσελεύσεται, ἢ
 πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελ-
 θεῖν. εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες. καὶ τίς δύνα-
 ται σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, τὰ ἀδύνατα πρὸς
 ἀνθρώπους, δυνατὰ ὅτι πρὸς θεῷ. εἶπε δὲ
 ὁ πῆρ. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ
 ἠκολούθησάμεν σοι. * ὁ δὲ εἶπερ αὐτοῖς, ἀ-
 μὲν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ὅστις ὅς ἀφῆκεν
 δικίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφούς, ἢ γυναῖκα, ἢ
 τέκνα ἐνεκεν τοῦ βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὅς οὐ μὴ
 ἀπολάβῃ πολλὰ πλάσιονα ἐν τῷ καιρῷ τού-
 τῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἔρχομῳ ζωὴν αἰ-
 ώνιον. * πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν δώδεκα εἶπε πρὸς
 αὐτούς. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ
 πληθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ
 τοῦ προφητῶν, τῷ Ἰσραὴλ τοῦ ἀνθρώπου. πρὸς
 αὐτὸν γὰρ τῶς ἐθνεσί, καὶ ἐμπαυθήσε-
 ται, καὶ ὑβρισθήσεται, καὶ ἐμπαυθήσεται,
 καὶ

cum illos ad se uocasset dixit, Sinite pu-
 eros uenire ad me, & nolite uetare eos.
 talium est enim regnum dei. Amen di-
 co uobis: quicumq; non acceperit regnū
 dei ueluti puer, non intrabit in illud. Et
 interrogauit eum quidam princeps, di-
 cens: Magister bone, quid faciendū mi-
 hi, ut consequar uitam æternam? Dixit
 autem ei Iesus: Quid me dicis bonum?
 Nemo bonus, nisi solus deus. Præcepta
 nosti: Non cōmittes adulterium, non oc-
 cides, non facies furtum, non falsum testi-
 monium dices, honora patrem tuum &
 matrem tuam. At ille ait: Hæc omnia ser-
 uauī à iuuentute mea. Quo audito Ie-
 sus, ait ei: Adhuc unum tibi deest. Om-
 nia quæcunq; habes, uende, & distribue
 pauperib⁹, & habebis thesaurū in cœlo,
 & ueni sequere me. His ille auditis mœ-
 rore affectus est, quia diues erat ualde.
 Videns autem Iesus illum mœrore affe-
 ctum, dixit: Quàm difficile qui pecunias
 habent, in regnum dei intrabunt. Facili-
 us est enim camelum per foramen acus
 transire, quàm diuitem intrare in regnū
 dei. Et dixerunt qui audierāt: Et quis po-
 test saluus fieri? At ille ait: Quæ impossi-
 bilia sunt apud homines: possibilia sunt
 apud deum. Ait autem Petrus: Ecce nos
 reliquimus omnia ac secuti sumus te.
 Qui dixit eis: Amen dico uobis, nemo
 est, qui reliquit domum, aut parētes, aut
 fratres, aut uxorem, aut liberos propter
 regnum dei, qui non recepturus sit mul-
 to plura in hoc tempore, & in sæculo uē-
 turo uitam æternam. Assumpsit autem
 Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendi-
 mus Hierosolymā, & consummabuntur
 omnia, quæ scripta sunt per prophetas,
 filio hominis. Tradet em̄ gentibus, & il-
 ludet, & cōtumelijs afficiet, & cōspuet,
 &

σι
β
σι
β
σι
β
σκα
β
σκα
β

σκγ
σκα
β

καὶ μάσιγώσαντες ἀποκτενῶσιν αὐτόν, ἐ
 τῆ ἡμέρᾳ τῆ τρίτῃ ἀναστήσεται. * καὶ αὐτοὶ
 οὐδὲν τῶτον σωήκαμ, καὶ ἦμ ἐ ῥῆμα τῶτο
 κεκρυμμένον ἀπ᾽ αὐτῶν, ἐ οὐκ ἐγίνωσκον
 τὰ λεγόμενα. * ἐγγύετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίσει
 αὐτῶν εἰς ἱεριχῶν, τυφλὸς τις ἐκάθητο πρὸ
 πύθου, προσαιτῶν, ἀκούσας δὲ ὄχλος δῖα
 πορθομυλῶν, ἐπαυθάνετο, τί εἶη τῶτο. ἀ
 πῆγγαλαμ δὲ αὐτῶ, ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος
 πρὸς ἐρχεται, καὶ ἐβόησε, λέγων, ἰησοῦς ἔε
 δαβίδ, ἐλέησόν με. καὶ οἱ προάγοντες ἐπετί
 μων αὐτῶ, ἵνα σίωπήσῃ. αὐτὸς δὲ πολλῶ
 μάλλον ἐκραζεν, ἔε δαβίδ, ἐλέησόν με. σα
 δεῖς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐκέλευσεμ αὐτῶ ἀχθῖναι
 πρὸς αὐτόν. ἐγγίσαντῶ δὲ αὐτῶ ἐπηρώτη
 σεμ αὐτῶ, λέγων, τί σοι θέλας ποιήσω; ὁ ἔ
 ειπε, κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. καὶ ὁ ἰησοῦς εἶ
 πεμ αὐτῶ, ἀνάβλεψον, ἢ τίσις σε σέσωκέ
 σε, καὶ πρὸς ἔμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθη
 αὐτῶ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰ
 δῶν, ἐδῶκεν αἶνον τῷ δεῶ.

* καὶ εἰσελθὼν δῖήρχετο πύθου ἱεριχῶ. καὶ
 ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλὸς μνηστῆρ Ζακχαῖος, καὶ
 αὐτὸς ἦμ ἀρχιτελώνης, ἐ οὗτος ἦμ πλούσιος, καὶ
 καὶ ἐζητεῖ ἰδέμ τὸν ἰησοῦν τίς ἐστι, ἐ οὐκ ἠδύ
 νατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῆ ἡλικία μικρὸς ἦμ,
 καὶ προσδραμῶν ἐμπροθεμ, ἀνέβη ἐπὶ συκο
 μοραῖαμ, ἵνα ἴδῃ αὐτῶ, ὅτι δῖ ἐκεῖνης ἡμελ
 λε δῖέρχεσθῃ. καὶ ὡς ἦλθεμ ἐπὶ τὸν τόπον,
 ἀναβλέψας ὁ ἰησοῦς, εἶδεμ αὐτῶ, καὶ εἶπε
 πρὸς αὐτόν. Ζακχαῖε, πειύσας κατὰ βηθι,
 σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σε δεῖ με μέναι.
 καὶ πειύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτῶ χαῖ
 ρων. καὶ ἰδόντες ἅπαντες δῖε γόγγυζον, λέγου
 τες, ὅτι πρὸς ἁμαρτωλῶ ἀνδρὶ εἰσήλθε κα
 ταλῦσαι, σαθεῖς δὲ Ζακχαῖε εἶπε πρὸς τὸν
 κύριον, ἰδοὺ τὰ ἡμίση πῶν ὑπαρχόντων μου,
 κύριε, δίδωμι τῷ πτωχῶ, καὶ εἰτινῶ τί
 ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.
 εἶπε δὲ πρὸς αὐτῶ ὁ ἰησοῦς, ὅτι σήμερον σω
 τηρία τῷ οἴκῳ τῶτον ἐγγύετο, καθὸτι καὶ
 αὐτῶ

& postq̄ flagellauerint, occident eum, ac
 die tertia resurget. Et ipsi nihil horū in
 tellexerunt. Et erat uerbum istud abscon
 ditum ab eis, nec intelligebant quæ dice
 bantur. Accidit autē cum appropinqua
 ret Hiericho, cæcus quidā sedebat iuxta
 uiam, medicans. & cum audiret turbam
 prætereuntem, interrogabat, quid hoc
 esset. Dixerunt autē ei, quod Iesus naza
 renus transiret. Et clamauit, dicens: Iesu
 fili Dauid, miserere mei. Et qui præbant
 increpabant eū ut taceret. Ipse uero mul
 to magis clamabat, fili Dauid, miserere
 mei. Stans autē Iesus, iussit illum adduci
 ad se. Et cum appropinquaasset, interro
 gauit illum, dicens: Quid tibi uis faciam?
 At ille dixit: Domine, ut uisum recipiam.
 Et Iesus dixit ei: Recipito uisum. Fides
 tua te saluū reddidit. Et cōfestim uisum
 recepit, ac sequebat̄ illum, glorificās deū.
 Et om̄is plebs ut uidit, dedit laudē deo.

Et ingressus perambulabat Hiericho. XIX
 Et ecce uir nomine Zacchæus, atque is
 princeps erat publicanorū, & idem erat
 diues. & quærebat uidere Iesum quis es
 set, nec poterat præ turba, quod statura
 pusillus esset. Et præcurtēs ascendit in ar
 borem caprificum, ut uideret eum, nam
 illac erat transiturus. Et cum uenisset ad
 locū, suspiciens Iesus, uidit illum, dixitq̄
 ad eum: Zacchæe, festinans descende,
 quia hodie domi tuæ oportet me mane
 re. Et festinans descendit, & excepit illum
 gaudens. Cumq̄ uiderent omnes, mur
 murabant dicētes, quod ingressus esset,
 apud hominem peccatorē diuersaturus.
 Stans autem Zacchæus, dixit ad dñm:
 Ecce dimidiū bonorū meorū, domine,
 do pauperibus: & si quid aliquē defrau
 dauī, reddo quadruplū. Ait Iesus ad eū:
 Hodie salus domui huic cōtigīt, eo qd̄ &
 p̄ ipsa

XIX
ξε

σκϚ αὐτὸς ὁὖς ἀβραάμ ἐσιν. * ἦλθε γὰρ ὁ ὕος
 ε τῷ ἀνδρὶ ὅπως ζητῆσαι καὶ σώσαι τὸ ἀπολω-
 σκλ λός. * ἀκούοντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προ-
 ι αιδεῖς εἶπε παρὰ βολῶν, διὰ τὸ ἐγγυῆσαι αὐτὸν
 εἶναι Ἰσραηλῆα, καὶ δοκῆν αὐτοῦ, ὅτι πρὶ
 ρημὰ μέλλει ἢ βασιλεία τῆς ἀναφανείας.
 σκκ εἶπερ οὖν. * ἀνθρωπὸς τις ἐγγενὴς ἐπορεύθη ξϚ
 β εἰς χώραν μακρὰν λαβῆναι αὐτῷ βασιλείαν,
 σκλ καὶ ὑποστρέψαι. * καλέσας δὲ δέκα δούλους
 ε αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνάς, καὶ εἶπε ξϛ
 πρὸς αὐτούς, πρᾶγμα τεύσαοδε ἕως ἔρχομαι.
 οἱ δὲ πολλοὶ αὐτοῦ ἐμίσησαν αὐτὸν, καὶ ἀπέ-
 σελαμ πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες, οὐ
 δέλομιν τῷ βασιλευσσε εἰς ἡμᾶς. Ἐγένε-
 νετο ἄνθρωπος ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα πλῆ-
 βασιλείαν, καὶ εἶπε φωνηθῶν αὐτῷ τὸν δού-
 λον τούτον, οὗς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα
 γνῶ, τίς τίς διεπραγματεύσατο. παρεγένε-
 το δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, κύριε, ἡ μνά σου
 προσεργάσατο δέκα μνάς, καὶ εἶπερ αὐτῷ,
 εὐάγαθὸς δούλος, ὅτι ἄν ἐλαχίσω πωσὸς ἐγένε-
 νος, ἵδι δούλοισί μου ἔχωμ ἐπάνω δέκα πώλε-
 ωμ. καὶ ἦλθε ὁ δεύτερος, λέγων, κύριε, ἡ μνά
 σου ἐποίησε πέντε μνάς. εἶπε δὲ καὶ τῷ τρίτῳ, καὶ
 σὺ γίνου ἐπάνω πέντε πώλεωμ. καὶ ἕτερος ἦλ-
 θε, λέγων, κύριε, ἰδοὺ ἡ μνά σου, ἣν εἶχον ἀ-
 ποκαμύλω ἄνθρωπος ἀνηρός εἰμι, ἀίρω δὲ οὐκ ἔθνηκα,
 Ἐδρίξαι δὲ οὐκ ἔπαυσα. λέγει αὐτῷ, ἐκ τῆς σό-
 ματός σε κρινῶ σε πονηρὸς δούλος, ἦ δὲ ἐγὼ
 ἀνηρότος ἀνηρότος εἰμι, ἀίρω δὲ οὐκ ἔθνηκα,
 καὶ θερίξωμ ὁ οὐκ ἔπαυσα, καὶ διὰ τί οὐκ ἔδω-
 κας τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τράπεζαν, καὶ ἐγὼ ἐλ-
 θὼμ σὺν τόκῳ ἅμ ἐπράξα αὐτός; καὶ τῶς πρῆξω
 σιν εἶπερ, ἄρα περὶ αὐτοῦ πλῆ μνάμ, Ἐδοτε
 σλ τῷ τὰς δέκα μνάς ἔχοντι. καὶ εἶπον αὐτῷ,
 β κύριε, ἔχα δέκα μνάς. * λέγω ὑμῖν, ὅτι παν-
 τί τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τῆς μὴ ἔχοντος,
 σλα καὶ ὁ ἔχων, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * πολλοὶ τῶν
 ε ἐχθρῶν μου ἐκείνους, τῶν μὴ θελήσαντάς με
 βασιλευσσε ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ
 κατασφά-

ipsa filia sit Abrahæ. Venit em̄ filius ho-
 minis quærere & seruare quod perierat.
 Hæc illis audientibus, adijciens dixit pa-
 rabolam, eo qd' esset ppe Hierosolymã,
 quodq; existimarët fore, ut cõfestim re-
 gnum dei manifestaretur. Dixit ergo:
 Homo quidam clarus profectus est in
 regionem longinquam, ut acciperet sibi
 regnum, ac reuerteret. Vocatis autẽ de-
 cem seruis suis, dedit eis decem minas, &
 ait ad illos: Negociemini donec ueniam.
 Ciues autẽ eius oderant eum, miserũtq; legationẽ post illum, dicentes: Nolumus
 hunc regnare super nos. Et factum est ut
 rediret accepto regno, iussitq; uocari il-
 los seruos ad se, quibus dederat pecuniã,
 ut sciret, quantũ quisq; negociatus esset.
 Venit autẽ primus, dicẽs: Domine, mina
 tua decẽ minas acquisiuit. Et ait illi: Euge
 bone serue, quia in minimo fuisti fidelis,
 habeto potestatẽ super decem ciuitates.
 Et alter uenit, dicẽs: Domine, mina tua
 confecit quinq; minas, & huic ait: Et tu
 p̄fectus esto quinq; ciuitatib⁹. Et alius
 uenit, dicẽs: Domine, ecce mina tua, quã
 habui repositam in sudario, timui em̄ te,
 quod homo austerus sis, tollis quod nõ
 posuisti, & metis qd' nõ seminasti. Dicit
 ei: De ore tuo te iudicabo serue male. scie-
 bas, qd' ego homo austerus sim, tollens
 quod nõ posui, & metens quod nõ semi-
 nauì: Et quare nõ dedisti pecuniã meam
 ad mensam, & ego ueniens, cum usuris
 utiq; exegissem illam? & astantibus di-
 xit: Auferte ab illo minam, & date illi qui
 decem minas habet. Et dixerunt ei: Do-
 mine, habet decẽ minas. Dico enim uo-
 bis, quod omni habenti dabitur, ab eo
 autẽ qui nõ habet, etiã qd' habet, aufere-
 tur. Quin inimicos meos illos, qui nolue-
 runt me regnare sup se, adducite huc, &
 interficite

σλβ κατασφάξατε ἔμπροσθέν μου. * καὶ ἐπιπῶν
 β ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθέν ἀναβαίνων εἰς
 Ἰεροσόλυμα. καὶ ἐγγύετο ὡς ἠγγισεμ εἰς
 βηθφαγή καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ κα-
 λῶν μύρον ἐλαιῶν, ἀπέελε δὲ δύο ἄνθρωποι μαθη-
 τῶν αὐτοῦ, ἐπιπῶν, ὑπάγετε εἰς πλὴν κατέ-
 ναντι κώμῳ. ἐν ᾗ εἰσπορεύονται ὄνοι, εὐρησε
 τε πῶλον διεδεμμένον, ἐφ' ᾧ οὐδεὶς πώποτε
 ἀνθρώπων ἐκάθισε, λύσαντες αὐτὸν ἀγάγε-
 τε. καὶ ἔαμ τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, διὰ τί λύετε,
 οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρεί-
 αμ ἔχει. * ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσαλμμένοι,
 εὐρομ καδῶς εἶπερ αὐτοῖς. λυόντων δὲ αὐ-
 τῶν τὸν πῶλον, εἶπομ οἱ κύριοι αὐτοῦ
 πρὸς αὐτούς, τί λύετε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶ-
 πομ, ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαμ ἔχει. καὶ ἠγά-
 γομ αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ ἐπιβί-
 βαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐπὶ τὸν πῶ-
 λον, ἐπεβίβασαμ τὸν Ἰησοῦν. πορεύομε-
 νου δὲ αὐτοῦ ὑπεσρῶνον τὰ ἱμάτια αὐ-
 τῶν ἐν τῇ ὁδοῦ. * ἐγγίζοντες δὲ αὐτοῦ
 ἠδὲ καὶ πρὸς τὴν καταβάσιν τοῦ ὄρους ἠνῶ ἐλα-
 ῶν, ἤρξαντο ἄπαρ τῶν πλεόντων ἠνῶ μαθη-
 τῶν χαίροντες ἀνεῖν τὸν θεὸν φωνῆ με-
 γάλῃ περὶ πασῶν, ὧν εἶδομ θωάμεωμ,
 λέγοντες. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βα-
 σιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου, εἰρήνη ἐν οὐρα-
 νῷ, καὶ εἰρήνη ἐν ὑψίστοις. * καὶ τινες ἠνῶ
 φαρισαῖωμ ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπομ πρὸς αὐ-
 τὸν. διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθη-
 ταῖς σου, καὶ ἀποκηδεῖς, εἶπερ αὐτοῖς.
 λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔαμ οὗτοι σιωπήσωσιν,
 οἱ λίθοι κεκράζοντα. * καὶ ὡς ἠγγισεμ,
 ἰδὼν πλὴν πόλιν, ἐκλαυσεμ ἐπ' αὐτῇ, λέ-
 γωμ, ὅτι εἰ ἔγνωε καὶ σύ, καὶ γε ἐν τῇ
 ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου,
 ναῦ δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου, ὅτι
 ἤξουσιμ ἡμέραι ἐπὶ σε, καὶ περιβαλοῦσι μ
 οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι, καὶ περικυ-
 κλώσουσί σε, καὶ σιωξέσουσί σε πάντο-
 δεμ, καὶ ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα σου ἐν
 σοί

interficite ante me. Et his dictis, ibat per-
 gens ascendere Hierosolymam. Et fa-
 ctum est cum appropinquaret ad Beth-
 phage & Bethaniam iuxta montem,
 qui uocatur oliuarum, misit duos di-
 scipulos suos, dicens: Ite in castellum,
 quod est regione est. In quod introeun-
 tes, inuenietis pullum asinae alligatum,
 in quo nemo unquam hominum sedit:
 Soluite illum & adducite. Et si quis uos
 interrogauerit, quare soluitis, sic dice-
 tis ei: Quia dominus eo opus habet.
 Abierunt autem qui missi erant, & in-
 uenerunt sicut dixerat illis. Soluentibus
 autem illis pullum, dixerunt domini
 eius ad illos: Quare soluitis pullum? At
 illi dixerunt: Quia dominus eo habet
 opus. Et duxerunt illum ad Iesum. Et
 iniectis uestimentis suis super pullum,
 imposuerunt Iesum. Eunte autem illo,
 substernebant uestimenta sua in uia. Et
 cum appropinquaret iam ad descen-
 sum montis oliuarum, coeperunt omnis
 multitudo discipulorum gaudentes lau-
 dare deum uoce magna super omni-
 bus, quas uiderant, uirtutibus, dicen-
 tes: Benedictus qui uenit rex in nomine
 domini, pax in caelo, & gloria in altis-
 simis. Et quidam phariseorum ex turba
 dixerunt ad illum: Magister, increpa di-
 scipulos tuos. Quibus ipse ait: Dico uo-
 bis, quod si hi tacuerint, mox lapides da-
 mabunt. Et ut appropinquauit, uidens
 ciuitatem, fleuit super illa, dicens: Si
 cognouisses & tu, & quidem in isto die
 tuo, quae ad pacem tuam pertinent, cu-
 rares. Nunc autem abscondita sunt ab
 oculis tuis. Quia uenient dies in te, &
 circumdabunt te inimici tui uallo, & cin-
 gent te, & coangustabunt te undiq; &
 solo aequabunt te, & filios tuos qui in
 p 2 te sunt.

Quidam phariseorum

σλζ σοί. * καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπι
 β λίθου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνωε τὸν καρπὸν φθί ἐπι-
 σλκ σκοπῆς σου. * καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρ-
 α ξατο ἐκβάλλων τὴν πωλοῦντας ἐν αὐτῷ
 ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς. Γέγραπται, ὁ
 σλδ οἶκος μου οἶκος προσευχῆς ὄζειν, ὑμεῖς δὲ
 α ἀντὶ ἐποιήσατε αὐτὸν ἡλιούριον. * καὶ ἦν
 διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ. οἱ δὲ
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν
 ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ, καὶ οὐκ
 εὑρισκομ, τὸ τί ποιήσουσιν, ὁ λαὸς, γὰρ ἄπας
 ἔζηκεν ἔματο αὐτῷ ἀκούων.
 σμ * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων δι-
 β δάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ
 εὐαγγελίζοντων, ἐπέσκησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
 ξβ γραμματεῖς αὐτοῦ πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον
 πρὸς αὐτὸν, λέγοντες. εἰπέ ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξου-
 σίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ τίς ὄζειν ὁ δούε σοι πλὴν
 θεοῦ; αὐτὸν ταύτην ἀποκριθεὶς δὲ, εἶπε πρὸς αὐ-
 τούς. Ερωτήσω ὑμᾶς ἕνα λόγον, ὃ εἶ-
 πατέ μοι. τὸ βάπτισμα Ἰωάννου θεοῦ ἢ ἀνθρώπου;
 οἱ δὲ ἀνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες, ὅτι ἐὰν εἰπωμεν θεοῦ
 ἢ ἀνθρώπου, ἔσται δὲ αὐτῶν ἐπιπέσει αὐτοῖς; ἐὰν
 δὲ εἰπωμεν θεοῦ ἢ ἀνθρώπου, πᾶς ὁ λαὸς κατὰ
 λιθάσει ἡμᾶς. πεπεσμένον γὰρ ὄζειν Ἰωάν-
 νην προφήτην εἶναι. καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἶ-
 πέναι πῶθεν. καὶ ὁ ἰησοῦς εἶπε αὐτοῖς, οὐ ἔ-
 γὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
 σμα ποιῶ. * ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγων τὴν
 β παραβολὴν ταύτην. Ἀνθρωπὸς τις ἐφύτθου-
 σεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργ-
 οῖς, καὶ ἀπέδῃκεσε χροῖνας ἰκανάς. καὶ ἐν
 καιρῷ ἀπέσθαι πρὸς τὴν γεωργόν, οὗ
 λου, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος
 θῶσιν αὐτῷ. οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες αὐτὸν,
 ἐξάπτεσθαι κενόν. καὶ προσέθετο ἕτι πῶ-
 ρον ἕτερον δόλου. οἱ δὲ κἀκείνον δείραν-
 τες καὶ ἀτιμάσαντες, ἐξάπτεσθαι κενόν.
 καὶ προσέθετο πῶρον τρίτον. οἱ δὲ καὶ
 τὸν τρίτον τραυματίσαντες, ἐξέβαλον. εἶπε ἔ-
 ο κύριος

te sunt. Et non relinquent in te lapidem
 super lapidem, eo quod non cognoueris
 tempus uisitationis tuæ. Et ingressus in
 templum, coepit eiicere uendentes in illo
 & ementes, dicens illis: Scriptum est, do-
 mus mea domus precationis est: uos au-
 tem fecistis illam speluncam latronum.
 Et docebat quotidie in templo. Princi-
 pes autem sacerdotum, & scribæ quære-
 bant illum perdere, & primores plebis.
 nec inueniebant, quid facerent. totus em̄
 populus pendebat ab ore eius, cum au-
 diret illum. Et factum est in uno die-
 rum illorū, docente illo populum in tem-
 plo, & euangelizante, cōuenerunt princi-
 pes sacerdotū, & scribæ cum senioribus,
 & aiunt illi, dicētes: Dic nobis, qua auto-
 ritate ista facis? Aut, quis est qui dedit ti-
 bi istam autoritatē? Respondens autem
 Iesus, dixit ad illos: Interrogabo uos &
 ego unum quiddam, & respōdete mihi:
 Baptismus Ioannis e cœlo erat, an ex ho-
 minibus? At illi cogitabant intra se dicē-
 tes: Si dixerimus e cœlo, dicet: Quare er-
 go non credidistis illi? Sin dixerimus ex
 hominib⁹, plebs uniuersa lapidabit nos.
 Persuasum enim habet Ioannē prophe-
 tam esse. Et responderūt se nescire unde
 esset. Et Iesus ait illis: Neq; ego dico uo-
 bis, qua autoritate hæc faciam. Coepit
 autē dicere ad plebem parabolam hanc:
 Homo quidā plantauit uineam, & loca-
 uit eam colonis, & ipse peregre egit mul-
 to tēpore. Cumq; esset opportunū, misit
 ad colonos seruū, ut de fructu uineæ da-
 rent ipsi. Qui cæsum emiserūt eum ina-
 nem. Et rursus, adhuc alterum seruum
 misit. Illi uero hunc quoq; cæsum, & con-
 tumelijs affectum, emiserunt inanem.
 Rursus misit & tertiū. At illi hunc quoq;
 uulneribus inflictis, eiecerūt. Dixit autē
 dñs

XX

ὁ κύριος ἦν ἄμπελωνος, τί ποιήσω; πῶς μὴ
 τὸν υἱὸν μου τὸν ἀγαπητόν, ἴσως τὸ τοῦ ἰδού
 πρὸς ἐντραπήσοντες. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεω
 γοὶ, δι' ἑλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες,
 οὗτος ὄξει ὁ κληρονόμος, δ' εὖτε ἀποκτείνω
 μου αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γῆν ἢ κληρονομία, ἢ
 ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τῶν ἀμπελωνος, ἀπέ
 κταναν. τί οὖν ποιήσῃ αὐτοῖς ὁ κύριος ἦν ἄμ
 πελωνος; ἐλεύσεται ἢ ἀπολέσει τοὺς γεω
 γοὺς τούτους, ἢ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλ
 λοις. ἀκούσαντες δὲ, ἔειπον, μὴ γῆσοιτο. ὁ δὲ
 ἐμβλέψας αὐτοῖς, ἔειπε. τί οὖν ὄξει τὸ γεγραμ
 μῆνόν τε τοῦ λίθου ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ δι
 κοδομόντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γω
 νίας; πῶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκείνον ἢ λίθου, σω
 θλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἄμ πῶς ἔσῃ, λιμνήσει αὐτόν.
 * ἢ ἐξήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς ἢ οἱ γραμματεῖς
 ἐπιβαλῆναι ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ὅτι αὐτῆς τῆς ὥρας,
 ἢ ἐφοβήθησαν ἢ λαόν. ἐγνωσαν ἢ, ὅτι πρὸς
 αὐτοὺς πλὴν πρὸς βολῶν ταύτων ἔειπε. ἢ πρὸς
 τηρήσαντες, ἀπέσταλαν ἐγκαθέτες, ὑποκρι
 νομῶντες ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλά
 σωνται αὐτῷ λόγῳ, εἰς τὸ πρὸς αὐτοῦ αὐτὴ τῆς ἀρ
 χῆς ἢ τῆς θύρας τῆς ἡγεμόνος, ἢ ἐπικρώτησαν
 αὐτὸν, λέγοντες, διδάσκαλε, οἶδά σου, ὅτι ὁ
 θῶς λέγεις ἢ διδάσκαλε, ἢ ὁ λαμβάνεις πρὸ
 σωπορ, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας πλὴν ὁ δὲ ἢ θεῶς δι
 δάσκαλε, ἔξεσι μὴ τῆς καίσαρι φόρον δοῦναι, οα
 ἢ οὐ; κατανόησας ἢ αὐτῶν πλὴν πανουργίαν,
 ἔειπε πρὸς αὐτούς, τί με παράγετε; ἐπιδείξα
 τέ μοι δινάριον, τίνος ἔχει εἰκόνα ἢ ἐπιγρα
 φῶν; ἀποκριθέντες ἔειπον, καίσαρος. ὁ ἢ εἰ
 περ αὐτοῖς. ἀπόδοτε τοίνυν τὰ καίσαρος, ἢ
 καίσαρι, ἢ τὰ ἢ θεῶ, ἢ θεῶ. ἢ οὐκ ἔχου
 σα ἐπιλαβείναι αὐτῷ ἢ ἢ ματρες ἐναντίον ἢ λα
 οῦ, ἢ θανατάσαντες ἐπὶ τῆς ἀποκρίσει αὐτῷ, ἐσί
 γκασαν. προσελθόντες δὲ τινες ἢ σαδδουκαί
 ων, οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάσασιν μὴ εἶναι, ἐπικ
 ρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, διδάσκαλε, μωσῆς ἔι
 γρασεν ἡμῖν, ἔάν τις ἀδελφὸς ἀποθάνῃ,
 ἔχω γυναικᾶ, ἢ οὗτος ἀτεκνὸς ἀποθάνῃ, ἵνα
 λάβῃ

dominus uineæ: Quid faciam? Mittam
 filium meū dilectum. Forfitan cum hunc
 uiderint reuerentur. Quē cum uidiſſent
 coloni, cogitauerūt intra se, dicentes: Hic
 est hæres, uenite occidamus illum, ut no
 ſtra fiat hæreditas. Et eiectū illum extra
 uineam, occiderūt. Quid ergo faciet illis
 dominus uineæ? Veniet & perdet colo
 nos istos, & dabit uineam alijs. Quod
 cum audiſſent, dixerunt: Absit. Ille uero
 intuitus eos, ait: Quid est ergo hoc quod
 scriptum est: Lapidem quem reprobaue
 runt ædificantes, is factus est caput an
 guli? Omnis qui ceciderit super illum la
 pidem, conuassabitur: super quē autem
 ceciderit, cōminuet illum. Et quærebant
 principes sacerdotū & scribæ iniicere in
 illum manus eadē hora, & timuerūt po
 pulum. Cognouerūt em̄, quod in ipsos
 dixisset similitudinē hanc. Et obseruan
 tes emiserunt insidiatores, qui se iustos
 simularent, ut caperēt eum ex sermone,
 traderētq; illum principatui & potestati
 præſidis. Et interrogauerūt eum, dicētes:
 Magister, ſcimus qd̄ recte dicis ac doces,
 nec respicis personam, sed uiam dei cum
 ueritate doces: Licet nobis tributū dare
 cæsari, an non? Intellecta autem illorum
 uerſutia, dixit ad eos: Quid me tentatis?
 Ostendite mihi denarium: Cuius habet
 imaginē & inscriptionē? Respondentes
 dixerūt: cæsaris. Et ait illis: Reddite ergo
 quæ sunt cæsaris, cæsari: & quæ sunt dei,
 deo. Et non potuerunt uerbum eius re
 prehendere corā populo, & mirati super
 responſo eius, tacuerunt. Accesserunt au
 tem quidam Sadducæorum, qui negant
 esse resurrectionem, & interrogauerunt
 eum, dicētes: Magister, Moſes ſcripſit no
 bis, si cuius frater mortuus fuerit, habens
 uxorē, is ἔβ sine liberis mortuus fuerit, ut
 p 3 accipiat

σμβ
α
σμγ
β

λάβη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τῆς γυναικῆς, ἢ ἕξαινα
 εἰσὴν ἑστέμα τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν. ἔπειτ' αὐτὸν ἀδελ-
 φοὶ ἦσαν, ἢ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναικῆ, ἀπέ-
 θανεν ἄτεκνος, ἢ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τῆς γυναι-
 κῆς, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ τρίτος
 ἔλαβεν αὐτὴν, ὡσαύτως ἡ καὶ οἱ ἔπειτ' αὐτὸν δυ-
 κατέλιπον τέκνα, ἢ ἀπέθανον. ὕστερον πάν-
 των ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή, ἣν τῆς αὐτῆς ἀνασά-
 σαι τίνος αὐτῶν γίνετ' ἡ γυνή, οἱ δὲ ἔπειτ' ἔχου-
 σιν αὐτὴν γυναικῆ. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπερ' αὐτοῖς
 ὁ Ἰησοῦς, οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τῶν γαμῶσι καὶ
 ἐκγαμίσκοντ', οἱ δὲ κατὰ ξίωθ' ἐν τῷ αἰῶ-
 νος ἐκείνῳ τυχῶσι, καὶ τὴν ἀνασάσεως φθί-
 νε-
 κρῶν, οὔτε γαμῶσι, οὔτε ἐκγαμίσκονται,
 οὔτε ἂν ἀποθανῶν ἔτι δώσαντ'. ἰσάγγελιοὶ γάρ
 εἰσι, καὶ οἱ υἱοὶ εἰσι τοῦ θεοῦ, καὶ ἀνασάσεως
 υἱοὶ οὗτοι. οὗτοι δὲ ἐγείροντ' οἱ νεκροί, ἢ μωσῆς
 ἐμίλησεν ἐπὶ τῷ βάρῳ, ὡς λέγει κύριος τὸν
 θεὸν ἰακώβ. θεὸς δὲ οὐκ ἐστὶ νεκρῶν, ἀλλὰ ζών-
 των, πάντες γὰρ αὐτῶν ζῶσι. ἀποκριθεὶς
 δὲ τινες τῶν γραμματέων, εἶπον, διδάσκα-
 λε, καλῶς εἶπας. * οὐκ ἔτι δὲ ἐτόλμων ἐπε-
 ρωτᾶμε αὐτὸν οὕτως. * εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς,
 πῶς λέγετε, τὸν χριστὸν υἱὸν δαβὶδ εἶναι, καὶ
 καὶ οὗτος δαβὶδ λέγει ἣν βίβλων ψαλμῶν.
 εἶπερ' ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθ' ἐκ δε-
 ξιῶν μου, ὡς ἂν θῶ τὸν ἐκ δεξιῶν σου ὑπο-
 πόδιον τῶν ποδῶν σου, δαβὶδ αὐτὸν κύριον
 αὐτοῦ καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ὄσιν; * ἀκού-
 στω δὲ πάντες τοὺς λαοὺς, εἶπε τῶν μαθητῶν
 αὐτοῦ. προσέχετε ἅπαντες τῶν γραμματέων τῶν
 δει-
 λόντων πρὸς παῖδας ἣν σοφαίς, ἢ φιλόσοφον
 ἀσασμοὺς ἣν ταῖς ἀγραῖς, ἢ πρωτοκαθε-
 δρῆς ἣν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισί-
 ας ἣν τῶν δειπνοῖς. * ὁ δὲ κατεδίδοσιν τὰς οἰκί-
 ας τῶν χερῶν, καὶ προσφάσκει μακρὰ προσεύ-
 χοντ', οὗτοι λήθονται πρὸς ἄλλοτερον κρίμα.

σ μ δ
β
σ μ ε
β

σ μ σ
β

σ μ ζ
η

Αναβλέψας δὲ εἶδε τὸν βάλλοντα τὰ δῶ-
 ρα αὐτῶν εἰς τὸν γαζοφυλάκιον πλοσσίσε. εἶ-
 δε δὲ τίνα καὶ χίρα. πενιχάμ. βάλλονσαμ
 ἐκεῖ

accipiat frater eius uxore, & suscitit semē
 fratri suo. Septē ergo fratres erant, & pri-
 mus accepit uxorem, ac mortuus est sine
 liberis. Et accepit secundus illam, & ipse
 mortuus est sine liberis. Et tertius accepit
 illam, similiter & ceteri septē, nec relique-
 runt liberos, & mortui sunt. Nouissimē
 omniū mortua est & mulier: In resurre-
 ctione ergo cui⁹ eorū erit uxor: Siquidē
 septē habuerūt eam uxore. Et respōdēs
 ait illis Iesus: Filij hui⁹ sæculi ducūt uxo-
 res & nuptū dant, illi uero qui digni ha-
 bebuntur sæculo illo, & resurrectione ex
 mortuis, neque ducunt uxores, neq; nu-
 ptum dant, neq; em̄ ultra mori possunt.
 Aequales enim angelis sunt, & filij sunt
 dei, cū sint filij resurrectionis. Qd' uerō
 resurgant mortui, & Moses ostendit iu-
 xta rubum, cū dicit dñm deū Abraham
 & deum Isaac & deum Iacob. Deus autē
 nō est mortuorū, sed uiuorū, omnes em̄
 illi uiuunt. Respōdentes autē quidā scri-
 barum, dixerunt: Magister, bene dixisti:
 Et amplius nō audebant eum quicūq; in-
 terrogare. Dixit autem ad illos: Quomō
 dicunt, Christum filiū esse Dauid, & ipse
 Dauid dicit in libro psalmorum: Dixit
 dñs dño meo, sede à dextris meis, donec
 posuero inimicos tuos scabellū pedum
 tuorū: Dauid ergo dñm illum uocat, &
 quomō filius eius est? Audiēte uero cum
 ēto populo dixit discipulis suis: Cauete
 à scribis qui uolunt ambulare in stolis, &
 amant salutationes in foris, ac primas ca-
 thedras in synagogis, & primos discubi-
 tus in conuiujs. Qui deuorant domos
 uiduarū, simulantes longā orationē: Hi
 accipient damnationē maiore. Respi-
 ciens autē uidit eos q̄ mittebant munera
 sua in gazophylaciū diuites. Vidit autē
 & quandā uiduā pauperulam mittentē
 illuc

XXI

ἐκῆ δ' ἄνο λεπίᾳ. Ἐἶπερ, ἀλκιδῶς λέγω ὑμῖν,
 ὅτι ἢ χήρα ἢ πτωχὴ αὐτῆ πλεῖον πάντων ἔβα
 λει. ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ πρὸσιεύοντος ἀυ
 τοῦ ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ, αὐτῆ ἢ ἐκ τῆ
 ὑπερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὴν βίον ὃν ἔιχεν
 ἔβαλε. * καὶ τινῶν λεγόντων πρὶ τοῦ ἱεροῦ,
 ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται,
 εἶπε, ταῦτα ἀθεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέρας
 ἐν αἷς οὐκ ἀφελήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ οὗ
 οὐ καταλυθήσεται. * ἐπρωτόησαν δὲ αὐτῶν,
 λέγοντες· διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα
 ἔσονται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα
 γίνεσθαι; ὃ δὲ εἶπε, βλέπετε μὴ πλανηθῆ
 τε. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τοῦ ὀνό
 ματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγὼ εἰμι. καὶ ὁ
 καιρὸς ἤγγικε. μὴ οὖν πορεύθητε ὀπίσω αὐ
 τῶν, ὅταν δὲ ἀκούσθε πόλεμους καὶ ἀκατα
 εῤασίας, μὴ πηοδηῖτε. δὲ γὰρ ταῦτα γενέ
 σθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ ἐνδέξασθε τὸ τέλος. τό
 τε ἔλεγε ἑαυτοῖς, ἐγενηθήσεται ἔθνος ἐπὶ
 ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλεία, σεισ
 μοὶ τε μεγάλοι καὶ τόποις, καὶ λιμοὶ, καὶ
 λοιμοὶ ἔσονται, φθὸς καὶ πείρα, καὶ σημεῖα ἀπὸ
 οὐρανοῦ μεγάλα ἔσονται. * πρὸ δὲ τούτων πάν
 των ἐπιβαλῶσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν,
 καὶ διώξουσιν ἄσπιδοις εἰς σιωπῆν γὰρ Ἐ
 φυλάκατε, ἀπομύνητε ἐπὶ βασιλείᾳ καὶ ἡγε
 μόνιας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. ἀποβήσε
 ται δὲ ὑμῖν εἰς μάρτυριον. * ὁμοίως οὖν εἰς
 τὰς καρδίας ὑμῶν, μὴ προμελετᾶτε ἀπολο
 γηθῆναι, ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν σοφία καὶ
 σοφίαν, ἢ οὐ δυνήσονται ἀντιπεῖν, οὐ δὲ ἀν
 τίστήσονται πάντες δι' ἀντικείμενοι ὑμῖν. ἄσπιδο
 σήσεσθε ἢ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν Ἐ
 συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσασιν ἑξ
 ὑμῶν. καὶ ἔσεσθε μισοῦμενοι ὑπὸ πάντων
 διὰ τὸ ὄνομα μου. καὶ θρηξέτω κεφαλῆς ὑμῶν
 οὐ μὴ ἀπολλύται. ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτή
 σαθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. * ὅταν ἢ ἴδῃτε κυκλω
 θῆναι ὑπὸ στρατοπέδων τῆ ἱεροσολίμῃ, τό
 τε γινώτε· ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτοῦ.

τότε

illuc ara minuta duo. Et dixit: Vere dico
 uobis, quod uidua hæc pauper plusq̃
 omnes misit. Nam om̃es hi ex eo quod
 ipsis exuberat, miserunt in munera dei:
 hæc autē ex penuria sua uniuersam sub
 stantiã quã habebat, misit. Et quibusdã
 dicētib⁹ de tēplo, qd̃ pulchris lapidib⁹
 ac donis ornatũ esset, dixit: Ex his quæ
 uidetis, uenient dies in quibus non relin
 quetur lapis super lapidē qui nō diruat.
 Interrogauerūt autē illum, dicētes: Præ
 ceptor, qñ hæc erunt, & qd̃ signũ qñ ista
 futura sint? At ille dixit: Videte ne sedu
 camini. Multi enim uenient sub nomine
 meo, dicētes, se esse Christum, & tempus
 instat. ne igitur sequamini illos. Caterũ
 cum audieritis bella & seditiones, nolite
 terreri. oportet em̃ prius hæc fieri, sed nō
 statim finis. Tunc dicebat illis: Insurget
 gens contra gentē, & regnũ aduersus re
 gnum, & terræmotus magni erunt in sin
 gulis locis, & fames, ac pestilentia, terricu
 lametaq̃, & signa de cœlo magna erunt.
 Sed ante hæc omnia iniicient uobis ma
 nus suas, & persequent, tradētes in concī
 liabula & carceres, trahentes ad reges ac
 præsides propter nomē meum. Contin
 get autē uobis in testimonium. Habete
 igitur fixum in cordibus uestris, non esse
 præmeditandã defensionē, nam ipse da
 bo uobis os & sapientiã, cui nō poterunt
 cōtradidere, neq̃ resistere omnes qui ad
 uersabunt uobis. Trademini autē etiã a
 parētib⁹ & fratrib⁹ & cognatis & amī
 cis, & morte afficient quosdam ex uobis.
 Et eritis inuisi omnibus propter nomen
 meum. Et pilus de capite uestro non pe
 rit. Per patientiam uestrã possidete ani
 mas uestras. Cum autē uideritis circum
 dari ab exercitibus Hierosolymam, tunc
 scitote, quod immineat desolatio eius.

p 4 Tunc

σμη β

σμη β

σμη α

σμη β

σμη β

σμγ * τότε οι εν τη ιουδαία, φθνηγέτωσαμ εις τα
 β ζρη, οι εν μέσω αυτ, εκχωρείτωσαμ, οι
 εν ταϊς χώραις, μη εισερχέσθωσαμ εις αυ-
 σμδ τίν, οτι ημέρα εκδικήσεως αυταί εισι, τω πλη
 6 θλώαι πάντα τα γεγραμμένα. * ουαι η ταϊς
 σμε εν γαστρι έχούσαις, οι ταϊς θηλαζούσαις εν ε-
 β κείναις ταϊς ημέραις. * εσα ρ ανάγνη μεγά
 σμ5 λη επι τ γης, η ζρη εν τω λαω τούτω. * η
 ι πεσοῦτη σόματι μαχαίρας, οι αχμαλω-
 ι τιδησον εις πάντα τα εθνη. οι ερσαλημ
 εσα πατρων ην ο εδνωρ αχρη πληρωθωσι
 σμζ καιροι εθνωμ. * και εσα σημεα εν ηλίω η σε
 β λιών η εν αστροις, η επι τ γης σωροχη εθνωμ,
 εν απορία, η χούσε θαλάσσης η σάλς, απο-
 ψυχόντων ανθρωπων απο φόβου οι προσδο-
 κίαις τω επερχομνωμ τη οικουμένη. αι γαρ
 σμκ δωάμεν τω ουρανωμ σαλευθήσονται. * και
 6 τότε ο φονη τ ην ομ τω ανθρωπω ερχόμενον
 εν νεφέλη μετὰ δωάμεως η εν δόξη πολλ-
 λη. αρχομνωμ δε τούτων γινέσθ, ανακύφα-
 τε η εν επάρατε τας κεφαλὰς υμωμ, διότι
 εγγίσει η απολύτρωσις υμωμ. οι ειπε πρσβο-
 λω αυτοις, ιδετε πω συνλω και πάντα τα
 δένδρα, οταμ προβάλωσι ηδη, βλέποντες
 αφ αυτωμ γινώσκετε, οτι ηδη εγγυε τ θερος
 εσιμ. ούτω οι υμεις, οταμ ιδητε ταυτα γινό-
 μυνα, γινώσκετε, οτι εγγυε εσιμ η βασιλεία
 τω θεω. αμλω λέγω υμιμ, οτι ου μη πρελθη
 η γενεα αυτη, εως αν πάντα γήνηται. ο ουρα-
 νος η εν η γη πρελεύσοντη, οι δε λόγοι μου ου
 σμθ μη πρελθωσι. * προσέχετε δε αυτοις, μη πο-
 ι. τε βαρυνθωσιμ υμωμ αι καρδίαι εν κραπά-
 λη η μεθη οι μερίμνας βιωτικαϊς, οι αφνι-
 διος εφ υμεις επιση η ημέρα εκεινη. ως πα-
 γις γαρ επελεύσεται επι πάντας τους και-
 δημένους επι πρόσωπομ πάσης τ γης. αγρυ-
 πνετε οτω εν παντι καιρω, δεόμνοι, ινα κα-
 ταξιωθητε εκφυγειν ταυτα πάντα τα μέλλον-
 τω γινέσθ, οι σαθλώαι εμ προοδερ τ ης τ αν-
 θρωπω. ηρ η τας ημέρας εν τω ηρω διδά-
 σκωμ, τας δε νύκτας εγχερόμενος ηυλίετο
 εις τ

Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad
 montes: & qui in medio eius, discedant:
 & qui in regionibus, non intrent in eam:
 quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur
 omnia quæ scripta sunt. Væ autem præ-
 gnantibus & mamma nutrientibus in il-
 lis diebus. Erit enim afflictio magna su-
 per terrâ, & ira in populo hoc. Et cadent
 acie gladij, & captiui ducentur in omnes
 gentes. Et Hierusalem calcabitur à gen-
 tibus donec impleantur tempora gen-
 tium. Et erunt signa in sole & luna & stel-
 lis, & in terris anxietas gentium per de-
 sperationem, resonante mari & fluctu,
 extabescentibus hominibus præ timore,
 & expectatione eorū quæ superuenient
 orbi terrarum. Nam uirtutes cœlorū mo-
 uebuntur. Et tunc uidebunt filium ho-
 minis uenientem in nube cum potestate
 & gloria magna. His autē fieri incipien-
 tibus, suspicite & attollite capita uestra,
 quā appropinquat redemptio uestra. Et
 dixit illis similitudinem: Videte ficum &
 omnes arbores, cū protrudunt iam gem-
 mas, cernētes ex uobis ipsi scitis, qd iam
 instet æstas. Ita & uos cum uideritis hæc
 fieri, scitote quod instet regnū dei. Amē
 dico uobis, non præteribit ætas hæc, an-
 teq̃ om̃ia facta fuerint. Cœlum & terra
 transibunt, uerba autem mea nō transi-
 bunt. Cauete autem uobis, ne quando
 grauentur corda uestra crapula & ebrie-
 tate, & curis huius uitæ, subitusque uo-
 bis ingruat dies ille. Tanquam la-
 queus enim superueniet in omnes qui
 sedent super faciem totius terræ. Vigi-
 late itaque omni tempore, deprecā-
 tes, ut liceat uobis effugere ista omnia
 quæ futura sunt, & stare ante filium ho-
 minis. Docebat autem interdium in tem-
 plo, noctu uero exiens diuersabatur
 in monte

σξ
α
σξ
α
σξ
β
σξ
γ
β

εις τὸ ὄρος τὸ καλὸν μὲν ἐλαῶν, καὶ παρὰ τὸ
λαὸς ὡς ἔδριζε πρὸς αὐτὸν, ἐν ᾧ ἱερῶν ἀκτῶν
αὐτῶν. * Ἡ γὰρ γινεθε δὲ ἡ ἑορτή τῆν ἀζύμων, λέγει ο5
ρομλὴν πάχα. * καὶ ἐξήτοιωσάν τοι ἀρχιερεῖς
οἱ γραμματεῖς, τὸ, ὡς ἀνέλωσιν αὐτὸν, ἐφο
βοῦντο γὰρ τὸν λαόν. * εἰσῆλθε δὲ σατανὰς
εἰς ἰσδαρ τὸν ἐπικαλούμενον ἰσκαριώτην,
ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα, * ὁ ἀπελ
θὼν στυλάσκει τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ στρατη
γοῖς, τὸ, ὡς αὐτὸν πρὸ αὐτῶν αὐτοῖς, καὶ ἐχά
ρκαμ, καὶ συνέθεντο αὐτῶν ἀργύριον δ' ὄνομα.
Ὁ δὲ ζωμολόγησε, καὶ ἐξήτει ἐνκαρτίαν τὴν πα
ραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου. Ἡλθε δὲ
ἡ ἡμέρα τῆν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πά
χα, καὶ ἀπέστειλε πέτρον καὶ ἰωάννην, ἐν
πῶν, πορευθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πά
χα, ἵνα φάγωμεν. οἱ δὲ εἶπον αὐτῶν, πῶς θέ
λας ἐτοιμάσωμεν; ὁ δὲ εἶπε αὐτοῖς. Ἰδοὺ εἰ
σελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσα
τε ἄνθρωπον κερὰ μίον ὑδάτος βαβά
ζωμ, ἀκολουθήσατε αὐτῶν εἰς τὴν οἰκίαν οὗ
εἰσπορεύεται, καὶ ἐρεῖτε τῶν δοκοεισότη
φι οἰκίας. λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, ποῦ
ὄζει τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάχα μετὰ τῶν
μαθητῶν μου φάγω; καὶ κῆνος ἡμῖν δείξει ἄ
νώγειον μέγα ἐσθωμένον, ἐκεῖ ἐτοιμάσατε.
Ἀπελθόντες δὲ, εὗρον καθὼς εἶρηκεν αὐτοῖς,
ὁ ἡτοιμάσαμ τὸ πάχα. καὶ ὅτε ἐηλύετο ἡ
ώρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν
αὐτῶν. * ὁ εἶπε πρὸς αὐτοῖς. ἐπιθυμία ἐπε
θύμησα τῷ τῷ πάχα φαγεῖν μετ' ὑμῶν
πρὸ τοῦ μεθῆναι. * λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι
δουκ' ἐτι οὐ μὴ φάγωμεν αὐτῶν, ἕως ὅτου πλῆ
ρωθῆ ἢ τῆ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ διεξάμε
ν ἡ ποτήριον, εὐχαρισήσας εἶπε. λάβετε
τῷ τῷ, καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτοῖς. λέγω ἡ
ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πῶς ἀπὸ τοῦ γεννήματός
φι ἀμπέλου, ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
ἔλθῃ. * καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαρισήσας, ἔ
κλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων. τῷ τῷ ὅτι τὸ
σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδομένον, τῷ τῷ
ποιεῖτε

in monte qui uocatur oliuarū. Et omnis
populus diluculo uentitabat ad eum, ut
in templo audiret eum. Instabat autē
dies festus azymorū, qui dicit pascha. Et
quærebāt principes sacerdotū & scribæ,
quomodo Iesum interficerent, timebant
enim plebem. Intrauit autem fatanas in
Iudam, cui cognomē erat Iscariotes, qui
erat è numero duodecim, abijēque &
locutus est cum principibus sacerdotum
ac magistratibus, quēadmodū illum tra
deret eis. Et gauisi sunt, ac pacti sunt pe
cuniam illi se duros. Et ille spondit,
quærebatq; opportunitatē, ut traderet
illum illis sine turba. Venit autē dies azy
morū, in qua necesse erat immolari pa
scha. Et misit Petrum ac Ioannē, dicens:
Euntes parate nobis pascha, ut edamus.
At illi dixerunt ei: Vbi uis paremus? Et
dixit ad eos: Ecce introeuntibus uobis in
ciuitatē occurret homo quidā, uas aquæ
testaceum portans, sequimini eum in do
mum in quam intrat, & dicetis patrifam
ilias ædium: Dicit tibi magister: Vbi
est diuerforium, ubi pascha cum disci
pulis meis edam? Et ipse ostendet uobis
cœnaculum magnum stratum, ibi para
te. Euntes autem inuenerūt sicut dixerat
illis, & parauerūt pascha. Et cū iam esset
tempestiuū, accubuit: ac duodecim apo
stoli cum eo. Et ait illis: Desyderio desy
derauī hoc pascha comedere uobiscum
anteq; patiar. Dico enim uobis, posthac
nō edam ultra ex eo, donec compleatur
in regno dei. Et accepto poculo, gratias
egit, ac dixit: Accipite hoc & diuidite in
ter uos, Dico enim uobis, quod non bi
bam de fructu uitis, donec regnum dei
ueniat. Et accepto pane, cum gratias egis
set, fregit, ac dedit eis, dicens: Hoc est cor
pus meum, quod pro uobis datur, hoc
facite

σζζ̄ ποιῆτε εἰς πλὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. * ὡσαύτως
 β̄ Ὁ δὲ ποτήριον μετὰ τὸ διαπνεῖσαι, λέγων. τὸ
 σξ̄η ποτὸ ποτήριον, ἢ καὶ τὴν δὲ ἰαθῆναι ἐν τῷ αἵματι
 β̄ μὲν, δὲ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυθὲν ὀσμῶν. * πλὴν ἰδοὺ
 ἢ χεὶρ τῆς πατρὸς μου μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τρα-
 πέζης. καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται
 σθ̄η κτλ τὸ ὄσμιον. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐ-
 α κείνῳ δὲ οὐ πατρὸς ἰδοῦται. * καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο
 α συζητῆσαι πρὸς ἑαυτοὺς, τὸ, τίς ἄρα εἶη ὁ ἀν-
 σο πῶν, ὁ ποτὸ μέλλων πράσσειν. * ἐγγύτω ὁ
 6 φιλονεικίᾳ ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶ-
 να μείζωμ. ὁ δὲ εἶπερ αὐτοῖς, ὅτι βασιλεῖς τῶν
 ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ θύλακίσεως
 περὶ αὐτῶν, ἐνεργεῖται καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ
 οὐχ' οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζωμ ἐν ὑμῖν, γενέσθω
 ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ δια-
 σοα κονῶν. * τίς γὰρ μείζωμ ὁ ἀνακείμενος, ἢ
 ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δὲ εἶ-
 μι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. ὑμεῖς δὲ
 εἴτε οἱ διακονοῦντες μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ πα-
 ρασμοῖς μου. καὶ γὰρ διακονοῦμαι ὑμῖν, κα-
 θὼς δὲ ἔθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν, ἵνα
 εἰδήτε καὶ πίνετε ἐπὶ τοῦ τραπέζης μου ἐν
 σβ̄ τῇ βασιλείᾳ μου, * καὶ καθίσκατε ἐπὶ θρόνων
 ε κρίνουτες τὰς δώδεκα φυλάδας τοῦ Ἰσραὴλ. * εἴ-
 σογ περὶ ὁ κύριος, σίμων σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς οκ
 ἔζητήσατο ὑμᾶς, ἵνα σιωπῆσθε ὡς τὸν σίτην.
 ἐγὼ δὲ ἐδεδίωκα πρὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίσ-
 σοδ̄ τις σου. * καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας, σήξῃς τὸν
 σ̄ ἀδελφόν σου. * ὁ δὲ εἶπερ αὐτῶν, κύριε, με-
 σοε τὰ σὺ ἔτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θά-
 α νάτομ πορεύεσθαι. ὁ δὲ εἶπε, λέγω σοι πᾶσι, ὅτι
 σ̄ οὐ μὴ φωνήσῃ σὴ μῶρομ ἀλέκτορος, πρὶν ἢ τρεῖς
 σ̄ ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με. * καὶ εἶπερ αὐτοῖς,
 ὅτι τε ἀπέσειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου καὶ ψί-
 ρας καὶ ὑποδημάτων, μὴ τινὸς ὑπερήσατε;
 οἱ δὲ εἶπον, οὐδενός. εἶπερ οὖν αὐτοῖς, ἀλλ'
 ἄ νῦν ὁ ἔχωμ βαλάντιον ἄράτω, ὁμοί-
 ὡς καὶ ψίραμ, καὶ ὁ μὴ ἔχωμ, πωλοῦσάτω ἡμά-
 σ̄ τῶν αὐτῶν, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. * λέγω
 γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἐτι ποτὸ τὸ γεγραμμένον,
 δ̄ εἰ

facite in mei recordationem. Similiter & poculum postquam cenavit, dicēs: Hoc poculum, nouum testamentum per sanguinem meum, qui pro uobis effundit. Veruntamen ecce manus prodentis me, mecum est in mensa. Et filius quidem hominis secundum quod definitum est, uadit. ueruntamē uæ homini illi per quem proditur. Et ipsi cœperunt quærere inter sese, quis nam esset ex ipsis, qui hoc facturus esset. Facta est autem & cōtentio inter eos, quis eorū uideretur esse maior. Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eis, & qui potestatem habent super eas, benefici uocantur. Vos autē non sic, sed qui maior est in uobis, fiat sicut iunior: & qui princeps est, sicut qui ministrat. Nam uter maior est, qui accumbit, an qui ministrat? Nonne qui accumbit? At ego in medio uestrū sum ut qui ministrat: Vos autem estis qui permanistis mecū in temptationibus meis. Et ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mēsam meam in regno meo, & sedeat is super thronos, iudicantes duodecim tribus Israël. Ait autē dñs: Simon Simon, ecce satanas expetiuit uos, ut cribraret sicut triticū. sed ego rogauī pro te, ne deficiat fides tua. & tu aliqñ cōuerfus confirma fratres tuos. At ille dixit ei: Dñe, tecū paratus sum & in carcerē, & in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi Petre, nō canet hodie gallus, priusquam ter abneges te nosse me. Et dixit eis: Quando misī uos sine sacculo & pera & calciamentis, num quid defuit uobis? At illi dixerūt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc, q̄ habet sacculū tollat, similiter & peram. & qui nō habet, uendat tunicā suā, & emat gladiū. Dico em̄ uobis: qm̄ adhuc hoc qd̄ scriptū est, oportet

ἔτι τελεθῶμαι ἐν ἐμοί, ἥ, καὶ μετὰ ἀνόμων
 ἔλθογιόθη. **Ε** ἔπειτα πρὸς ἐμᾶς, τέλος ἔχει. * οἱ
 δὲ εἶπον, κύριε, ἰδοὺ μάχαίρα ὥσπερ δόρυ. οὐδὲ
 εἶπερ αὐτοῖς, ἰκανὸν ὄσθι. * καὶ ἔθελθὼν ἐν
 πρόξενον ἤγειρεν ἑξ ὧν πρῶτον ἐλά-
 ῶν. ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταί.
 * γενόμενος δὲ ἐπὶ τῷ τόπῳ, εἶπερ αὐτοῖς,
 προσεύχεσθε, μὴ ἐισέλθῃ εἰς παρασμόν.
 * καὶ αὐτοῖς ἀπεσπάρησαν ὡσεὶ λίθου
 βολιά. καὶ θύει τὰ γόνατα προσήυχετο, λέ-
 γων. * πάτερ, εἰ βόλη, πρὸς γενέσθαι τὸ ποτήρι-
 ον τοῦτο ἀπό εμῶν. πλὴν μὴ ὅσπερ θέλημά μου, ἀλλ
 ὡς ἐσύ γινέσθω. * ὄφθην ἃ ἀνὼ ἄγγελος
 ἀποῦρανεν ἔπι χύμῳ αὐτοῦ. **Ε** γενόμενος ἔτι
 ἀγωνία, ἐκτενήσειν προσήυχετο. ἐξήλυτο ἡ δὲ
 ἰδρῶς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαί-
 ηνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. * **Ε** ἀναστὰς ἀπὸ τῆ προσκυ-
 ησίας, ἐλάθων πρὸς τὸν μαθητᾶν αὐτοῦ, ἔωρεν
 αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆ λύπης, καὶ εἶπερ αὐ-
 τοῖς, τί καθεύθετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε,
 ἵνα μὴ ἐισέλθῃ εἰς παρασμόν. * ἔτι ἡ αὐτῆ
 λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, **Ε** ὁ λεγόμενος Ἰού-
 δας εἶς τῶν δώδεκα προσήυχετο αὐτῶν, καὶ ἤγ-
 γισεν τῷ ἰησοῦ φιλησθαι αὐτόν. * οὐδὲ ἰησοῦς
 εἶπε αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι τὸν ἵππον τοῦ ἀν-
 θρώπου παραδίδω; ἰδοὺντες δὲ οἱ πρὸς αὐ-
 τὸν ὅσπερ ὁ δόρυ, εἶπον αὐτῷ. κύριε, εἰ πα-
 τάξομεν ἐν μάχαιρα; καὶ ἐπάταξεν εἰς τὴν
 δεξιᾶν αὐτοῦ τὸν δόρυ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφῆ-
 λεν αὐτῷ τὸ ὄσθι ἐξ ἰσίου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰη-
 σοῦς, εἶπερ, ἔατε ἕως τούτου. * καὶ ἀβάμνος
 τῷ ὠτίου αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν. * εἶπε ἡ δὲ ἰη-
 σοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπὶ αὐτόν,
 ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγούς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυ-
 τέρους, ὡς ἐπίληθόντες ἔθελθῆτε μετὰ μα-
 χαίρων καὶ ξύλων; καὶ ἡμέραν ὄντος μου
 μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἔζητήσατε τὰς
 χεῖρας ἐπ' ἐμέ. ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ὄσθρη ἤώρα, καὶ
 ἡ ἔξουσία τοῦ σκότους. * συλλαβόντες δὲ αὐ-
 τὸν ἠγάγαν, καὶ εἰσήγαγον αὐτόν εἰς τὸν ὄμι-
 λον τοῦ ἀρχιερέως. * οὗ ἡ ἕστρα ἠκολούθη
 μακρόθεν

oportet perfici in me: & cum iniquis de-
 putatus est. Etenim ea quæ sunt de me,
 finē habent. At illi dixerūt: Domine, ecce
 duo gladij hic. At ille dixit eis: Satis est.
 Et egressus ibat, ut erat solitus, in montē
 oliuarū. secuti sunt autē illum & discipu-
 li. Et cum peruenisset ad locū, dixit illis:
 Orate, ne intretis in tentationem. Et ipse
 auulsus est ab eis fermē ad iactum lapi-
 dis, positisque genibus orabat, dicens: Pa-
 ter, si uis, transfer poculum hoc à me. Ve-
 runtamen non mea uoluntas, sed tua fiat.
 Apparuit autē illi angelus de cælo con-
 fortans eum. Et correptus labore, proli-
 xius orabat. Et erat sudor ei⁹ sicut guttæ
 sanguinis decurrētes in terrā. Et cum sur-
 rexisset à deprecatione, uenissetq; ad disci-
 pulos suos, reperit eos dormientes præ
 mœstitudine. Et ait illis: Quid dormitis?
 Surgite & orate, ne intretis in tentatio-
 nem. Adhuc autē eo loquēte, ecce turba,
 & qui uocabatur Iudas, unus è duodecim,
 antecedebat eos, & appropinquauit Ie-
 su, ut oscularetur eum. Iesus autem dixit
 illi: Iuda, osculo filium hominis prodis?
 Vidētes autem hi qui circa ipsum erant,
 quod futurū erat, dixerunt ei: Domine,
 percutiem⁹ ne gladio? Et percussit unus
 ex illis seruum principis sacerdotū, & am-
 putauit auriculam eius dextrā. Respon-
 dens autem Iesus, ait: Sinite huc usq; . Et
 cū tetigisset auriculam eius, sanauit eum.
 Dixit autē Iesus ad eos qui uenerant ad
 se, principes sacerdotum ac magistratus
 templi & seniores: Quasi ad latronē exi-
 stis cum gladijs ac fustibus? cū quotidie
 uobiscū fuerim in templo, nō extēdistis
 manus in me. Sed hæc est hora ue-
 stra, & potestas tenebrarū. Cōprehēsum
 autē eum duxerūt, & induxerūt in domū
 principis sacerdotū. Petr⁹ uero sequebatur
 e minus.

μακροθεμ. ἀφάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ φησὶ ἄν-
 λῆα, καὶ συγκραθισάντων αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ
 πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν. ἰδοῦσα ἡ αὐτῆρ πα-
 δίσκη τις καθήμουνον πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτει-
 νίσασα αὐτῶν εἶπε. καὶ οὗτος σὺ αὐτῶν ἦμ.
 ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτῆρ, λέγων, γῶμαι, οὐκ οἶ-
 δα αὐτόμ. * καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν
 αὐτῆρ, ἔφη. Ἐσύ δὲ αὐτῶν εἶ. ὁ δὲ πέτρος
 εἶπερ, ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. καὶ δῖασάσκει ὡσεὶ
 ὦρα μίᾳ ἄλλος τις δῖι χυρίζετο, λέγων,
 ἐπάληθειας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦμ, καὶ γὰρ
 γαλιλαῖός ἐστιμ. εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἄνθρω-
 πε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. Ἐπῶραχθῆμα ἔτι λα-
 λοῦντ' αὐτοῦ, ἐφώνησεμ ἀλέκτωρ. καὶ εἶσα
 φεῖς ὁ κύριος ἐν βλεφεῖ τῷ πέτρῳ. * Ἐὐπε-
 μνήσθη ὁ πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶ-
 πεμ αὐτῶ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἀ-
 παρνήσῃ με τρίς, καὶ ὅτε λθῶν ἔξω ὁ πέτρος,
 ἐκλαυσε πικρῶς. * καὶ οἱ ἄνδρες οἱ σωεί-
 χοντες τὸν ἰησοῦν, ἐνέπαζον αὐτῶ, δέροντες.
 Ἐπρὶ καλύψαντες αὐτῆρ, ἔτυπον αὐτοῦ τὸ
 πρόσωπον, καὶ ἐπκρώτων αὐτῆρ, λέγοντες.
 προφήτης σὺ, τίς ὅστιμ ὁ παύσας σε; Ἐεπι-
 ρα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐ-
 τῆ. * καὶ ὡς ἐγγύετο ἡ μέρα, σωήχθη τὸ πρῶτον
 βουτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς Ἐγρᾶμμαθαῖες,
 καὶ ἀνήγαγον αὐτῆρ εἰς τὸ σωείριον αὐτῶν,
 λέγοντες. εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός; εἰπέ ἡμῖν. * εἶ-
 πε δὲ αὐτοῖς, ἐὰν ὑμῖν εἶπω, οὐ μὴ πιστεύση-
 τε. ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ
 μοι ἢ ἀπολύσητε. * ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσα ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου καθήμουνον ἐκ δεξιῶν φησὶ δυνά-
 μεως τοῦ θεοῦ. * εἶπομ δὲ πάντες, σὺ ὅταν εἶ
 ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοῦς ἔφη. ὑμεῖς λέ-
 γετε, ὅτι ἐγὼ εἰμι. οἱ δὲ εἶπομ. * τί ἐτι θέ-
 αμ ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσα-
 μυν ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ.
 * καὶ ἀναστὰς ἄπαμ τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἠ-
 γαγεμ αὐτὸν ἐπὶ τὸν πλάτον. * ἤρξαντο ἡ
 κατηγορεῖν αὐτοῦ, λέγοντες. ποιοῦντες ἕρομυν
 δῖασφροντα τὸν θεόν, Ἐκωλύοντα καὶ σαρι-
 φόρους

eminus . Cum autem accēdissent ignem
 in medio aulæ, atq; unà confēdissent, se-
 dit & Petrus inter illos . Quem cum uī-
 disse ancilla quædam sedentē ad lumē,
 defixis in illum oculis, dixit: Et hic cū illo
 erat. At ille abnegauit eum, dicens: Mu-
 lier, nō noui illum. Et post pusillum alius
 uidens eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus
 uero ait: Homo, non sum . Et interuallo
 interiecto ferè horæ unius alius quidam
 affirmabat , dicens: Vere & hic cum illo
 erat, nam & Galilæus est . Et ait Petrus:
 Homo , nescio quid dicas . Et continuo
 adhuc illo loquente cecinit gallus. Et con-
 uersus dominus, intuitus est Petrum . Et
 recordatus est Petrus uerbi dñi, quomō
 dixerat ipsi : priusq; gallus cecinerit , ter
 me negabis. Et egressus foras Petrus fle-
 uit amare. Et uiri qui tenebant Iesum, il-
 ludebant ei, cædentes. & cū circumtexis-
 sent eum, percutiebant faciem eius, & in-
 terrogauerunt eum, dicētes : Vaticinare:
 Quis est ille qui te percussit? Et alia mul-
 ta conuiciantes dicebant in eum. Et ut fa-
 ctus est dies, cōuenerunt seniores plebis
 & principes sacerdotū & scribæ, & duxe-
 runt illum in concilium suum , dicentes:
 Num tu es ille Christus? dic nobis . Et
 ait illis: Si uobis dixerō, non credetis. qđ
 si etiam interrogauerō, nō respondebitis
 mihi, neq; dimittetis . Ex hoc tēpore erit
 filius hominis sedens à dextris uirtutis
 dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es
 filius dei? Qui ait: Vos dicitis me esse.
 At illi dixerunt: Quid adhuc desydera-
 mus testimoniū? Ipsi enim audiui-
 mus ex ore ipsius. Et surgens uniuersa mul-
 tudo eorum , duxit illum ad Pilatum.
 Cæperunt autem illum accusare, dicen-
 tes: Hunc deprehendim⁹ euertere gen-
 tem , ac uetantem tributa dare Cæsari,
 dicentē

XXII

τβ
α
τγ
δ
τδ
ε
β
τς
τζ
δ
τθ
β
τι
α

φόνος διδόναι, λέγοντα· εαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. * ὁ δὲ πιλᾶτος ἐπερώτησεν αὐτὸν, λέγων· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, ἔφη· σὺ λέγεις. * ὁ δὲ πιλᾶτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους, οὐδέμ' εὐρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. * ὁ δὲ ἐπίχουρος, λέγωντες, οὗ ἀνασεύει τὸ λαὸν, διδάσκων κατ' ὄψιν φησὶ Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ φησὶ γαλιλαίας ἕως ὧδε. πιλᾶτος δὲ ἀκούσας γαλιλαίας, ἐπερώτησεν, εἰ ὁ ἀνθρώπος, γαλιλαῖός ἐστι. * αὐτοὶ ἐπιγινούσες, ὅτι ἐκ φησὶ θ' ζυδίας ἦρως ἐστίν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς ἠρώδην, ὅντα καὶ αὐτὸν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν ταύτης ταῖς ἡμέραις. ὁ δὲ ἠρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, ἐχάρη λίαν. ἦν γὰρ θέλων θ' ζυδίας ἰδέσθαι αὐτὸν, διὰ τὸ ἄκτιστον πολλὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἠλπίζε τι σημεῖον ἰδέσθαι ἐν αὐτῷ γινόμενον. ἐπεκρώτησε δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἰκανοῖς. αὐτὸς δὲ οὐδέμ' ἀπεκρίνατο αὐτῷ. * εἰς ἡκαστὸν δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐυτόνως κατηγοροῦντες αὐτῷ. * ἐξεδιενήσας δὲ αὐτὸν ὁ ἠρώδης σὺν οὐδ' ἄλλοις τῆς στρατείας αὐτοῦ, καὶ ἐμπαΐξας, περιβαλὼν αὐτὸν ἐοπίτα λαμπρᾶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς πιλᾶτον. ἐρχόντο δὲ φίλοι οὗτοι πιλᾶτος καὶ ὁ ἠρώδης ἐν αὐτῇ ἡμέρᾳ μετ' ἄλλῃσιν, προὔπερχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. * πιλᾶτος ἤσυναλε σάμας καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ τὸν λαόν, εἶπε πρὸς αὐτούς. προσέειπατέ μοι τὸν ἀνθρώπου τούτου, ὡς ἀποστέφοντα τὸν λαόν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιόν ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδέμ' εὐρομ' ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον, ὃν κατηγορεῖτε κατ' αὐτόν. * ἀλλ' οὐδέ ἠρώδης, ἀνέπεμψεν γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτόν, καὶ ἰδοὺ οὐδέμ' ἄξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ. * καιδέουσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. ἀνάγκη δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτόν, ὡς ἔειπεν ἑνα. * ἀνέκραξαν δὲ πάντες πληθεὶς, λέγοντες, ἄρα τούτου, ἀπόλυσον ἡμῖν βαρραββάν. ὅς τις ἦν διὰ σάμας τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνου βεβλημένος

dicens se Christum regem esse. Pilatus autē interrogavit eum, dicens: Tu es ille rex Iudæorū? At ille respondens illi, ait: Tu dicis. Ait autē Pilatus ad principes sacerdotū & turbas: Nihil inuenio noxiæ in hoc homine. At illi inualescebant, dicentes: Commouet populum, docēs per uniuersam Iudæam, exorsus à Galilæa usq; ad hūc locū. Pilatus autē audita mentione Galilææ, iterrogauit, num homo, Galilæus esset. Et ut cognouit, quod ad Herodis ditionē pertineret, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per id tēpus. Herodes autē uiso Iesu, gauisus est ualde. Tenebat enim multo iam tēpore cupiditate uidendi illum, eo quod audiret multa de eo, & sperabat se signū aliquod uisurū ab eo fieri. Interrogabat autē eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat. Stabant autē principes sacerdotū & scribæ acriter accusantes eum. Spreuit autē illum Herodes cum exercitibus suis, cumq; illufisset indutum ueste splendida remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes in eodem die, nam antea simulas inter eos intercesserat. Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotū, & magistratib; ac plebe, dixit ad illos: Oblulistis mihi hunc hominem, quasi auertentem populum: & ecce ego corā uobis interrogans, nullū crimen inuenio in homine isto ex his de quib; accusatis eum: sed ne Herodes quidem, nam misisti uos ad illū, & ecce nihil dignū morte actum est ei. Emēdatū ergo illū dimittam. Necessse autē habebat dimittere eis in festo unum. Exclamauit autē simul uniuersa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabban: qui erat propter seditionē quandā factam in ciuitate & homicidiū q coniectus

τια̅ βεβλημλίως εἰς φυλακίω. * πάλιμ οὐδ' ὁ πι
 α̅ λαῖτος προσεφώνησε, θέλωμ ἀπολύσαι τ' ἰη
 σῶμ. οἱ ἡ ἐφώνου, λέγοντες. Σταύρωσον,
 τιβ̅ σαύρωσον αὐτόμ. * ὁ δὲ τρίτομ εἶπε πρὸς αὐ
 ρ̅ τῶε. τί γὼ κακόμ ἐποίησεμ ὄντες, οὐδὲμ αἰτι
 ομ θανάτῃ ἔυρον ἐν αὐτῶ, παιδεύσας οὐδ' αὐ
 τῶμ ἀπολύσω. * οἱ ἡ ἐπέκειτο φωνῶε μεγά
 τια̅ λαε, αὐτῶμνοι αὐτῶμ σαυρωθῶε, ἢ κατι
 τιδ̅ χνομ αἰ φωναὶ αὐτῶμ καὶ τ' ἀρχιερέωμ. * ὁ
 α̅ ἡ πιλῶτος ἐπέρινε γενέωτ' ὁ ἄτημα αὐτῶμ.
 απέλυσε δὲ τὸμ δ' ἰὰ σάσιμ καὶ φόνουμ βεβλη
 τιε̅ μλίωμ εἰς τὴν φυλακίω, ὅμ ἡ τοῦτο, τὸμ ἡ ἰη
 α̅ σῶμ πρὸ εἶδωκε τῶθ' θελήμαα αὐτῶμ. * καὶ ὡε
 ἀπήγαγομ αὐτῶμ, ἐπιλαβόμενοι σίμωνός τι
 νος κυρηναῖσ ἐρχομλίωσ ἀπάργῃ, ἐπέδηκαμ
 τισ̅ αὐτῶ τ' σαυρόμ φέρεμ ὀπιθεμ τ' ἰησῶ. * ἡκο
 ι̅ λῶδα δὲ αὐτῶ πολὺ πλῆθος τ' λαῶ, καὶ γυ
 ναικῶμ, αἱ ἢ ἐκόπηοντο καὶ ἐδρῶεσμ αὐτόμ. π
 Στραφεῖε δὲ πρὸς αὐτῶε ὁ ἰησῶε, εἶπε. Θυ
 γατέρεε ἰερυσσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμὲ, πλὴμ
 ἐφ' αὐτῶε κλαίετε, ἢ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶμ. ὅτι
 ἰδοὺ ἐρχοντῃ ἡμέρα ἐν αἷε ἐρῶσι, μακάριαι
 αἱ σῆρα ἐ κοιλίαι αἱ ὄνκ ἐγῆσασμ, ἐ μα
 σοὶ δὲ ὄνκ ἐδίπλασαμ. τότε ἄρξοντῃ λέγειμ τ' ἰ
 ὄρεσι, πῶεστέ ἐφ' ὑμῶε, καὶ τ' ἰε βοωνοῖε, κα
 λήψατε ἡμῶε, ὅτι εἰ ἐν τῶ ὑγρῶ ξύλω ταῦτα
 τικ̅ παῖσιμ, ἐν τῶθ' ξηρῶ τί γῆκητῃ; * ἦγοντο δὲ
 α̅ ἢ ἐπερο δ' ὄνο κακῶργοι σαὺ αὐτῶ ἀναρεθῆ
 τικ̅ να. * Ἐὶ ὅτε ἀπῆλθομ ἐπὶ τὸμ τόπομ τ' καλῶ
 α̅ μλιωμ κρηνίωμ, ἐκεῖ ἐσαύρωσαμ αὐτόμ, * καὶ τ' ἰ
 τικ̅ κακῶργῃε, ὅμ ἢ ἐκ δ' ἐξίωμ, ὅμ ἡ ὄε ἀρισε
 α̅ ρῶμ. * ὁ δὲ ἰησῶε ἔλεγε. πᾶτερ, ἄφεε αὐτ' ἰε,
 τικ̅ ὄν ὄιδ' ασι τί ποιεῖσι. * Δ' ἰαμεριζόμενοι δὲ
 ι̅ τὰ ἰμάτια αὐτομ, ἐβαλλομ κληρομ. ἢ εἰσῆκα
 τικ̅ α̅ ὁ λαὸε δεωρῶμ. * ὄε μνηκῆρισωμ ἢ καὶ οἱ ἄρι
 τικ̅ χοντεε σαὺ αὐτ' ἰε, λέγοντεε. ἄλλεε ἔσωσε,
 α̅ σωσάπω ἐαυτῶμ, εἰ οὐτός ὄεσμ ὁ κρισῶε, ὁ τ' θεῶ
 τικ̅ ἐκλεκτός. * ἐνέπαυσομ δὲ αὐτῶ καὶ οἱ στρατῶ
 α̅ ταμ προσερχόμενοι, ἢ ὄξοε προσφέροντεε αὐ
 τῶ, καὶ λέγοντεε. εἰ σὺ εἰ ὁ βασιλεὺε τῶ ἰε
 τικ̅ δ' αἰώμ, σώσομ σεαυτόμ. * ἦμ δὲ ἐπιγραφῆ
 α̅ γερσαμ

cōiectus in carcerē. Iterū autē Pilatus lo
 cutus est ad eos, uolens dimittere Iesum.
 At illi clamabāt, dicētes: Crucifige, crucifi
 ge eū. Ille autē tertio dixit ad illos: Quid
 em̄ mali fecit hic? Nullum crimē capitale
 comperio in eo. castigatū ergo dimittam
 illū. At illi instabant uocib⁹ magnis, po
 stulantes ut crucifigeret, & inualescebant
 uoces eorū, ac summorū sacerdotū. Et Pi
 latus adiudicauit ut fieret qd' illi postula
 bant. Dimisit autē illis eū, qui ppter se
 ditionē & homicidiū cōiectus fuerat in
 carcerē, quē poposcerant, Iesum uero tra
 didit arbitrio eorū. Et cū abducerent eū,
 apprehēderūt Simonē quendā Cyrenē
 sem uenientē è rure, & imposuerūt illi cru
 cem ut portaret post Iesum. Sequebatur
 autē illū multa turba populi ac mulierū,
 quæ plangebant & lamētabant eū. Con
 uersus autē ad illas Iesus, dixit: Filiaē Hie
 rusalē, nolite flere sup me, sed sup uobis
 ipsis flete, & super filijs uestris. Qm̄ ecce
 ueniet dies in quib⁹ dicēt: Beatae steriles,
 & uētres qui nō genuerūt, & ubera quæ
 nō lactauerūt. Tunc incipiet dicere mon
 tibus: Cadite sup nos: & collib⁹, operite
 nos. Quia si in humido ligno hæc faciūt,
 in arido quid fiet? Ducebant autē & alij
 duo facinorosi cū eo ut interficerent. Et
 postq̄b uenerūt in locū, qui uocat' Calua
 ria, ibi crucifixerunt eum, & facinorosos,
 unū à dextris, alterū à sinistris. Iesus autē
 dicebat: Pater, remitte illis, nesciunt em̄
 quid faciāt. Diuidentes uero uestimēta
 eius, miserūt fortē. Et stabat populus spe
 ctans, & deridebant eum principes cum
 eis, dicētes: Alios seruaui, seruet seipsum,
 si hic est ille Christus, ille dei electus. Illu
 debāt autē ei & milites accedētes, & acetū
 offerētes ei, dicētes q̄b: Si tu es ille rex Iu
 daeorū, saluū te fac. Erat autē & inscriptio
 scripta

γεγραμμὴν ἐπ' αὐτῷ ἡρώμασι μελλητικοῖς,
 Ἐξωμαῖκοις, καὶ Ἑβραίοις, οὗτός ἐστι ὁ βασιλεύς τῶν Ἰσραηλῶν. * εἶς δὲ ἦ κρεμασθέντων κακῶν γὰρ ἐβλασφήμη αὐτὸν, λέγων. εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. * Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος, ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων. οὐδέ φοβῆσθαι τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κριματι εἶς καὶ ἡμῶν ἵδου δικαίως, ἄξιός ἐστις ἐπὶ τῶν ἀπολαμβάνοντων, οὗτος δὲ οὐδὲν ἄποπον εἰπραξε. καὶ ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ, μνήσθητί μου κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. καὶ εἶπερ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀλλὰ λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παράδεισῳ. * ἥν δὲ ὥσει ὥρα ἔκτη, καὶ σκοτὸς ἐγένετο ἐφ' ὅλην γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, * καὶ ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον. * καὶ φωνῆς φωνῆς μεγάλης ὁ Ἰησοῦς, εἶπε. πᾶτες εἰς χεῖρας σας παραθήσονται τὰ πνεύματά μου. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐξέπνευσεν. * Ἰδὼν δὲ ὁ ἐκαστὸν τῶν χόρος τὸ γενόμενον, ἐδύσατο τὸν θεόν, λέγων. ὄντως ὁ ἀνδρῶν οὗτος δίκαιος ἦν. * καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τῷ θεωρίῳ ταύτῳ, θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τὴν πῆντες ἐαυτῶν τὰ σήματα, ὑπέσχετο εἰσεῖναι σαμ δὲ πάντες οἱ γυνοσὶ αὐτοῦ μακροθέρην, καὶ γυναικὲς αἱ συνακολλησάσασα αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ὄρῳσαι ταῦτα. * καὶ ἰδού ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, βεθλουθῆς, ὑπάρχων ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθήμενος τῇ βελλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν, ἀπὸ ἀριμαθαίας πόλεως τῆς Ἰσραηλῶν, ὃς ἐπροσεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οὗτος προσελθὼν τῷ πλάτῳ, ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, * καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σίνδονι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι λαξευτῷ. ὃν οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος. * καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευῆς, καὶ σάββατον ἐπέφωσκε. κατακολλησάσασα δὲ γυναῖκες αἱ τινες ἦσαν συναρπάσαντες αὐτῶν ἐκ τῆς γαλιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ μνήμα, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. * ὑποσφραγίσασα δὲ, ἠτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα, καὶ τὸ μύρον

τκε
β
τκς
τκζ
β
τκκ
β
τκθ
α
τλ
β
τλα
τλβ
α
τλγ
α
τλδ
τλε
α

scripta sup eum literis Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic est rex Iudæorū. Vnus autē de his qui pēdebant facinorosorū, conuicia dicebat in eum, dicens: Si tu es Christus, serua teipsum & nos. Respondens autē alter, increpabat eum, dicens: Ne times quidē tu deum, quod in eadē damnatione es? Et nos quidē iuste, nam digna factis recipim⁹, hic uero nihil mali gessit. Et dicebat ad Iesum: Dñe, memento mei, cum ueneris in regnum tuum. Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Erat autē ferè hora sexta, & tenebræ factæ sunt super totam terram usq; ad horam nonam. Et obscuratus est sol, & uelum templi scissum est medium. Et cum clamasset uoce magna Iesus, ait: Pater, in manus tuas cōmendo spiritū meū. Et hæc cum dixisset, expirauit. Cum uidisset autem centurio, qd̄ accidit, glorificauit deum, dicēs: Vere hic homo iustus erat. Et omnes turbæ eorū qui simul accesserāt ad spectaculū istud, & uiderant quæ contingebant, percutientes pectora sua, reuertebantur. Stabant autē omnes noti eius procul, & mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa hæc uidentes. Et ecce uir nomine Ioseph, decurio, qui erat uir bon⁹ ac iustus, hic nō confenserat consilio ac facto eorū, oriundus ab Arimathæa ciuitate Iudæorum, qui expectabat & ipse regnū dei: Hic accessit ad Pilatū & postulauit corp⁹ Iesu, & depositū inuoluit sindoni, & posuit illud in monumento qd̄ erat in lapide excisum, in quo nondū quisq; positus fuerat. Et dies erat parasceue, & sabbatum illucescebat. Subsecutæ autē mulieres q̄ cū eo uenerāt de Galilæa, uiderūt monumentū, & quē admodū positū erat corp⁹ ei⁹. Reuersæ uero, parauerūt aromata & ungueta, ac q 2 sabbato

α λ σαββατομ ησυχασαμ κηι πλω εντολιω.
 τλ5 * τη δε μητα τ σαββατωμ ορδρου βαθεος,
 α ηλθουμ επι το μημα, φερουσα αι ητοιμασαμ
 αρωματα, και τινεσ σω αυταισ. ευρομ η τον
 λιθουμ αποκεκυλισμωμ απ τ μνημεισ, ηυη
 εισελθουσα ουχ ευρομ το σωμα τ κυρισ ιησυ.
 και εγενετο εν τω διαπορευουσ αυτασ πρι τσ
 τσ, και ιδου δυο ανδρεσ επεσησαμ αυταισ εν
 τλ7 εδοησεσιμ ασραπησασα. * εκφοβωμ η γενε-
 β μλωμ αυτωμ, ηυη κλινουσωμ το προσωπομ εις
 τ η γλω, επιπομ προς αυτασ. τι ηνθιτε, τ ζωντα
 μετα τ ην νεκρωμ, ουκ εσιμ ωδε, αλλη η γερθη.
 μνησθητε ωσ ελαλκασεμ υμτωμ, ενα ωμ εν τη γα
 λιλαια, λεωμ. ου δε τ μηδωμ τ ανθρωπωσ πα
 ραδοθιωαι εις χερσασ ανθρωπωμ αμαρτωλ
 λωμ, ηυη σαρωθιωαι, ε τη βριτη ημερα ανα
 τλ8 ειωαι. και εμνησθησαμ τ ρηματωμ αυτ. * ηυη
 β υποσρεψασαμ απ τω μνημεισ, απηγγαλαμ
 παντα ταυτα τριε ενδεκα, ηυη πασι τρισ λοι-
 τλθ ποιτ. * ημ η μαρταλνη μαρια, ηυη ιωαννα,
 ι η μαρια ιακωβσ, ε αι λοιπαι σω αυταισ, αι
 ελεγουμ προς τυνσ αποσολασ ταυτα. και ε
 φανησαμ ενωπιουμ αυτωμ ωσει ληροσ τα ρημα
 τα αυτωμ, ηυη ηπισουω αυταισ. ο η περσοσ αι
 νασασ εδρασμεν επι το μνημειου, ηυη ηρακυ
 φασ, βλεπα τα θονια και μωα μονα, και α
 τμ πηλθε, προς εαντωμ θαυμαζωμ το γεγονοσ. * ε
 η ιδου δυο ρησ αυτωμ ησαμ πορδουμουσ εν αυ
 ω γ τη τη ημερα εις κωμωμ, απεχουσαμ σαδισε
 εξηκοντα απ ιερουσαλημ, η ονομα εμμασ,σ,
 η αυτιωμιλωμ προς αλληλουσ πρι παντωμ
 τ συμβεβηκοτωμ τστωμ. και εγενετο εν τω
 ομιλειμ αντησ ηυη συνηθιμ, ηυη αυτοσ ο ιη-
 συσ εηρισασ σωεπορευετο αυτ. οι η οφθαλ
 μοι αυτωμ εκρατωωτο τω μη επιγνωου αυ
 τωμ. ειπε δε προς αυτ.σ. τινεσ οι λογοι ουτοι,
 ουσ αντιβαλλετε προς αλληλουσ ηριπατωω-
 πεσ, ηυη εσεσ κυδρωποι; Αποκριθεισ δε ειε, ω
 ονομα κλεοπασ, ειπε προς αυτωμ. συ μονοσ
 ηροικησ ιερουσαλημ, ηυη ουκ εγνωσ τα γενο
 μωα εν αυτη εν ταισ ημερασ ταυτασ; ηυη
 ειπεμ

sabbato quidem quicuerunt secundum
 praeceptum. Vno autem sabbatorū
 profundo crepusculo, uenerūt ad monu-
 mentum, portantes quæ parauerant aro-
 mata, & nonnullæ cum illis. Repererunt
 autē lapidem reuolutū à monumēto, &
 ingressæ nō inuenerunt corpus dñi Iesu.
 Et factū est dum mēte cōsternatæ essent
 de hoc, ecce duo uiri steterunt iuxta illas
 in uestib⁹ fulgurātibus. Cū expauiissent
 autē, & declinarēt uultū in terrā, dixerūt
 ad illas: Quid queritis, uiuentē cū mor-
 tuis? Nō est hic, sed surrexit. Recordami-
 ni ut dixerit uobis, cū adhuc in Galilæa
 esset, dicēs, qđ oportuerit filiū hominis
 tradi in man⁹ hominū peccatorū, & cru-
 cifigi, & die tertio resurgere. Et recordatæ
 sunt uerborum eius, & regressæ à monu-
 mento nunciauerūt hæc omīa illis unde-
 cim, & cæteris omībus. Erat autē Maria
 Magdalene & Ioanna & Maria Iacobi,
 & cæteræ quæ cū eis erant, quæ dicebant
 ad apostolos hæc. Et uisa sunt apud illos
 ceu deliramentū uerba illarū, neq; credi-
 derūt illis. Petrus autē surgēs cucurrit ad
 monumentū, & p̄spiciēs uīdit linteami-
 na sola posita, & abijt, apud semetipsum
 mirans qđ acciderat. Et ecce duo ex illis
 ibant eodē die in castellum, quod aberat
 spatio stadiorū sexaginta ab Hierosoly-
 mis, nomine Emaus, & ipsi cōfabulaban-
 tur inter se de his omīb⁹ quæ acciderant.
 Et factū est dum cōfabularent, ac dispu-
 tarent, & ipse Iesus appropinquans ibat
 unā cū illis. Cæterū oculi illorū teneban-
 tur, ne eum agnoscerent. Et ait ad illos:
 Qui sunt hi sermones q̄s confertis inter
 uos ambulantes, & estis tristes? Ac re-
 spōdēs unus, cui nomē Cleopas, dixit ei:
 Tu sol⁹ peregrin⁹ es Hierosolymis, neq;
 cognouisti quæ facta sunt illic his dieb⁹?
 Quibus

XXIII

ἔειπερ ἀντῆς, ποῖα; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, τὰ πρὶ
 1185 τῆς νᾶζωραῦς, ὃς ἐγγύετο ἀπὸς προφήτας,
 δὴ αὐτὸς ἐν ἔργῳ ἐλόγω ἐναντίον τῆς θεῆς, καὶ
 πάντων τῆς λαοῦ, ὅπως τὸ πρὸς δῶκαμ αὐτῶν οἱ
 ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἀρχόντες ἡμῶν εἰς κρίμα θα
 νάτου, καὶ ἐσαύρωσαν αὐτόν. ἡμεῖς ἢ ἠλπίζο
 μιν, ὅτι αὐτὸς ὄξει ὁ μέλλων λυτῶσαι τὴν ἰσρα
 ἴλ. Ἀλλὰ γε σὺ πάνσι τούτοις εἶπες ταῦτα
 1190 καὶ ἡμεῖς ἀγαθὴν ἡμέραν, ἀφ’ οὗ ταῦτα ἐγγύον
 το. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τινες ἦσαν ἡμῶν ἐξέση
 σαν ἡμεῖς, γενόμενα ὀρθρῆσαι ἐπὶ τῷ μνημῆ
 ον, καὶ μὴ εὐρεῖσθαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἠλλοθι, λέγον
 τας, καὶ ὁπᾶσάν τ’ ἀγγέλωμα εἰσακέναι, οἱ λέ
 γουσι μὲν αὐτῶν ζῶν. καὶ ἀπ᾿ ἧλθον τινες τῶν
 1195 ἡμῶν ἐπὶ τῷ μνημῆον, καὶ εὐρομ οὕτως, καθὼς
 καὶ ἡμεῖς εἶπομεν, αὐτῶν ἢ οὐκ εἶδον. καὶ
 αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτάς, ὅτι ἀνόητοι καὶ βραδύ
 τῆ καρδίᾳ τῶν πνεύματων ἐπὶ ταῖς ἀσθενείαις,
 1200 οἱ ἐλάλησαν οἱ προφῆται. οὐχὶ ταῦτα εἶπεν καθὼς τῶν
 χριστῶν, καὶ εἰσεληθῆναι εἰς τὸ δόξαμ αὐτοῦ, καὶ
 ἀρξάμενος ἀπὸ μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφη
 τῶν, δεικνύμενος ἀπὸς αὐτάς ἐν πάσαις ταῖς γρα
 1205 φαῖς τὰς πρὸς εἰς αὐτῶν. καὶ ἡγγισαμ εἰς τὸ
 κῶμα οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο πορ
 ρῆσαι τὸν πορρῆμα, καὶ πρὸς βιάσαντο αὐτῶν, λέ
 γοντες, μένον μετ᾿ ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἐσπέραμ
 ὄξει, καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθε τῶν με
 1210 ναίων αὐτῶν. καὶ ἐγγύετο ἐν τῷ κατακλιθεῖ
 ναι αὐτῶν μετ᾿ αὐτῶν, λαβὼν τὸ ἄρτον εὐλόγη
 σε καὶ κλάσας, ἐπέδιδε αὐτῆς. αὐτῶν ἢ δι
 κνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐ
 1215 τόν, καὶ αὐτὸς ἀφαντρε ἐγγύετο ἀπ’ αὐτῶν. καὶ
 εἶπομεν πρὸς ἀλλήλους. οὐχὶ ἡ καρδίᾳ ἡμῶν
 κλωμένη ἡμῶν ἐν ἡμῶν, ὡς ἐλάλει ἡμῶν ἐν τῇ
 ὁδῷ, καὶ ὡς δεικνύοντες ἡμῶν τὰς γραφάς; καὶ
 1220 ἀναστάντες αὐτῆς τῆς ὥρας, ὑπέστρεψαμ εἰς ἱερου
 σαλὴμ, καὶ εὐρομ σιωποῦσιν ἡμῶν τὸς ἐνδεκά,
 καὶ τῶν αὐτῶν, λέγοντας, ὅτι ἡγγεθη ὁ κύρι
 1225 ος ὄντως, καὶ ὡφθη σίμωνι. καὶ αὐτῶν ἢ ἐπιστῆναι
 τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐκνώθη αὐτῆς ἐν τῇ κλά
 σαι τοῦ ἄρτου. * ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλοῦντων,
 1230 αὐτῶν

Quib⁹ ille dixit: Quæ? Et dixerūt ei: De
 Iesu Nazareno, qui fuit uir propheta, po
 tens opere & sermone corā deo & toto
 populo: & quō eum tradiderunt summi
 sacerdotes, & principes nostri in conde
 mnationem mortis, & crucifixerūt eum.
 Nos autē sperabamus, eum esse illū qui
 redēpturus esset Israël. Atqui super hæc
 om̄ia tertī⁹ dies est hodie, qd̄ hæc facta
 sunt. Sed & mulieres quædam ex nobis
 attonitos reddidere nos, quæ diluculo
 peruenerūt ad monumentū, & nō inuen
 to corpore ei⁹, uenerūt, dicētes, se etiā ui
 sionē angelorū uidisse, q̄ dicerēt eū uiue
 re. Et abierūt quidā eorū q̄ erāt nobiscū
 ad monumētū, & ita reppererūt, sicut mu
 lieres dixerāt, ip̄m ὅμοιο nō uiderūt. Et ipse
 dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad cre
 dendū in om̄ib⁹, quæ locuti sunt p̄phe
 ta: Nonne hæc oportuit pati Christū, &
 intrare in gloriā suā? Et exorsus à Mose
 & om̄ibus p̄phetis, interpretabat̄ illis in
 om̄ib⁹ scripturis quæ de ipso erāt. Et ap
 propinquauerūt castello q̄ ibant, & ipse
 præferebat se longius ire. Et coegerunt
 illū, dicētes: Mane nobiscū, qm̄ uergit ad
 uesperā, & inclinatus est dies. Et intrauit
 ut maneret cū illis. Et factū est dū accum
 beret cū eis, accepit panē & benedixit ac
 fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt
 oculi eorū, & agnouerunt eū, & ipse eu
 nuit à cōspectu eorū. Et dixerūt inter se:
 Nōne cor nostrū ardebat in nobis, dum
 loqueret̄ nobis in uia, & aperiret nobis
 scripturas? Et surgētes eadē hora regressi
 sunt Hierosolymā, & inuenerūt cōgrega
 tos undecim, & eos qui cū illis erāt, dicen
 tes: Surrexit dñs uere, & apparuit Simo
 ni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in
 uia, & quomō fuisset agnitus sibi ex fra
 ctione panis. Dum autē hæc loquuntur,
 1235 q̄ stetit

αὐτὸς ὁ ἰησοῦς ἔση ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἰρήνη ὑμῖν. πτοηθέντες δὲ καὶ ἐμφοβοὶ γενόμενοι, ἐδόκωυ πνεῦμα θεωρεῖν. Ἐπεὶ αὐτοῖς. τί ταραγμῶσι ἐσέ, ἘΔιὰ τί διαλοῖσμοι ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ἴδετε τὰς χεῖρας μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι. ἤλαφίσαστέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα ἔσεται οὐκ ἔχει, καὶ ζωὴ ἐμὴ θεωρεῖται ἔχοντα. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐπέθεξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας.

τμβ
 2
 τμγ
 1
 * Ἐτι δὲ ἀπισούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς Ἐθαυμαζόντων, ἔειπεν αὐτοῖς. ἔχετε τι βρώσιμον ἐνθάδε; οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπίου μέρους, καὶ ἄρτον μελισσίτου κηρίου. καὶ λαβὼν, ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. * ἔειπε δὲ αὐτοῖς, οὗτοι οἱ λόγοι, ὃν ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὡς σὺν ὑμῖν, ὅτι δὲ πλερωθῶμαι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ μουσείως, καὶ προφῆταις, Ἐψαλμοῖς πρὸς ἐμὲ. τότε δὲ ἤνοιξεν αὐτῶν τὸ νοῦν ἵνα συνίεναι τὰς γραφάς, καὶ ἔειπεν αὐτοῖς. ὅτι οὕτως γέγραπται, Ἐοῦτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῆς τρίτης ἡμέρας, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ ὅσῳ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρχεῖν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ. ὑμεῖς δὲ ἐσεὶ μάρτυρες τούτων. καὶ ἰδού ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον ἵνα πάντες ὑμεῖς ἢ καθίσατε ἐν τῇ πόλει ἱερουσαλὴμ, ἕως ὅτου ἐνδύσθητε δώαμιμ δὲ ὑφ᾽ οὐρα. ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἕως εἰς βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, δὲ ἔση ἀπ᾽ αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ ἦσαν διαπαντός ἐν τῷ ἱερῷ, ἀνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. ἀμήν.

stetit Iesus ipse in medio eorum, & dicit eis: Pax uobis. Expauēfacti uero & conterriti, existimabant se spiritū uidere. Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascēdunt in cordibus uestris? Videte man⁹ meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Cōtrectate me & uidete, quia spiritus carnē & ossa nō habet, sicut me uidetis habere. Et cū hæc dixisset, ostendit eis manus ac pedes. Adhuc autē illis nō credentibus præ gaudio & mirantibus, dixit eis: Habetis hic aliquid edulij? At illi obtulerunt ei partē piscis assi, & aliquid de fauo apiario. Et accepit, & in conspectu illorū comedit. Et dixit ad eos: Hæc sunt uerba, quæ locutus sum ad uos, cum adhuc essem uobiscum: quod necesse foret impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & prophetis, & psalmis de me. Tunc aperuit illorum mentem, ut inteligerent scripturas, & dixit eis: Sic scriptū est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertio die, & prædicari sub nomine eius pœnitentiam ac remissionem peccatorū in omnes gentes, initio facto ab Hierosolymis. Vos autem estis testes horū. Et ecce ego mitto promissum patris mei super uos. Vos autē sedete in ciuitate Hierusalem, quoad usq; induamini uirtute ex alto. Eduxit autem eos foras usq; in Bethaniam, & sublati in altum manibus suis, benedixit eis. Et factum est dum benediceret illis, recessit ab eis, ac ferebat in cœlū. Et ipsi adorato eo, regressi sunt Hierosolymā cum gaudio magno, & erant semper in templo, laudantes & benedicētes deum. Amen.

ΤΕΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
 ΚΑΤΑ ΛΟΙΚΑΝ.

EVANGELII SECVNDVM
 LVCAM, FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

Ιωάννης ὁμ ἰησοῦς πᾶνυ ἠγάπησεμ, υἱὸς ζεβεδαῖος, ἀδελφὸς ἰακώβου ἔ ὑπ' ἡρώδου μετὰ
 δὲ πάθος ἔ κυρίως ἀποκεφαλιωθέντος, ἔχατος πάντων ἐγραφεμ ἑναγγέλιον, πρὸς ἀκλι-
 θείας πρὸς τῶν τ' ἀσίας ἐπισκόπων, Ἐπι κηρίου Ἐ ἄλλων ἀρετικῶν, κὴ μάλισα τὴ
 νικαῦτα ἔ ἔμ βιωνίων δόγματος ἀνακύναντος, ἠὲ φασκόντων ἔ χριστὸν πρὸς μα-
 ρτίας μὴ γεγενῆσθαι. ὅθεν ἠναγκάσθη πλὴν θείαν γνήσιον ἀντ' ἐπιτῆμ. καὶ ἄλλω ἡ ἀτίαν τὸς ἔ συγ-
 γραμματος φέρουσι ἀναγνοῦς ἔ ματθαίου, μάρκου, Ἐ Λουκᾶ τὰ τεύχη, ἐδοκίμασε ἔ τ' ὕφους ἔ ἰσα-
 ριῶν. Ἐ ἀλκῆ ἄνυς ἐρικνεαὶ ἐθεσάωσεμ. ἐνὸς δὲ ἐνταυτο μόνου, ἔν ὦ κὴ ἐπαδε, μετὰ τῶ φυλακῆν
 ἰωάννης πλὴν ἰσορίαν σωτήξαι. ἐάσας τοίνω ἔμ ἐνταυτομ ὄυ τὰ πεπραγμένα πρὸς ἔ ἔ ἔ ἔ ἔ ἔ ἔ
 ἀνωτέρω χροῖς, πρὶν ἢ τῶ ἰωάννω ἐμβληθῶαι εἰς τῶ ἐρικτήν, τὰς πράξεις ἐθέτεμ. καθὰ σαφηνιδῶναι
 δωῆσῆ) τῶ ἐπιμελῶς τῶς τέταρσιμ ἑναγγελίοις ἐμ τυχαῖσιμ. ὅπερ Ἐ πλὴν Δίαφωνίαν τῶ δόκ-
 σαρ εἶναι ἰωάννης μετὰ ἔ λοιπῶν ἐργῶ. ἐγραφε ἔ ἔ μίαν ἐπισολῆν, ἔς ἢ ἀρχῆ ἐσι. ὅ ἔμ ἀπαρχῆς, ἢ τις
 πρὸς πάντων ἔ ἐκκλησῖασι κὴ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ἐγκρίνετ. Αἰ ἡ λοιπαὶ δύο, ὦμ ἢ ἀρχῆ
 ἐσι πρώτης ἔ, ὅ πρεσβύτερος ἐκλεκτῆ κυρία, δὲ ὄυτέρως δὲ, ὅ πρεσβύτερος γαίω ἔ ἔ ἀγαπητῶ, ἰωάννου
 πρεσβυτέρως λέγοντ. ὄυ ἐτι Ἐ νῶ, ἔπερὸν μνημα ἔν τῶ ἐφέσω τυχαῖν. καὶ τινες νομίζουσι, τὰ δύο
 μνημῆα ἰωάννης εἶναι ἔ ἑναγγελιστ, πρὶ ὄυ ἢ νῆκα ἔ τῶ τᾶξιμ εἰς παπίαν ἔ τῶ τῶ ἀκροατῶν ἔ λθωμ
 ἐξηγησόμεθα. τοιγαροῦν πεσαρσκαὶ δὲ κάτω ἔτα, δεύτερον μετὰ νέρωνα δῖω γμὸν κινωῶν δῖοι
 μετ' ἀντ, εἰς πᾶτ μὸν ἢ ἔπῶρ πρὶ ὄυ ἔδεις, σωτέαξεν ἀποκάλυψιμ, ἢ μετέφρασεμ. ἰεσῖνος μάρτυς
 κὴ ἡρώδης, σφαγγῶτος ἡ δῖομῆτῶν, Ἐ ἠὲ πρᾶξωμ ἄντο δῖα πλὴν πολλῆν ὄμοτῆτα, πρὸς συγκλή-
 τῶ ἀκρωθασῶν, ἐπὶ πρῖνακος εἰς ἐφεσον ἀναζεύξας, ἔως ἔραϊαντ ἔ βασιλέως ἐκῆσε δῖατελέσας,
 πᾶσας τὰς τ' ἀσῖας ἐθεμελίωσε Ἐ ὄκοδῶμ κερ ἐκκλησῖας, κὴ λῖαν γηράσας ἐξκοσῶ ὄ γδ ὄυ ἐ-
 νῖαυτῶ, μετὰ δὲ πάθος κυρίως τελωτήσας πλῆσιμ τ' ἔπροσημῶν πᾶσας ἢ ἐξιδῶν φῶι κοιμήσεως.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΑΚΤΟΥ.

Τὸ πνεύματος δυνάμεις ἐν ἀδενεία πελασται, καθὰ κὴ γέγραπτα κὴ πῖσεύομεν,
 ἐν ἀδενεία ἡ ὄυ σώματος μόνου, ἀλλὰ δὴ κὴ λόγου κὴ σοφίας ἐν γλώτῃ κερμῶν.
 καὶ τῶτο δῖλλομ ἐκ πολλῶν ἔ κὴ ἄλλων, μάλισα δὲ ἐκ τῶ πρὶ τὸν μέγαμ θεολόγον
 καὶ ἀδελφὸν χριστῶ ἐν χάριτι ὄρωμῶν. ὄυτῶ γρ ἄλῖεως ἔ πατρὸς ἢμ, πλὴν ἀντιῶ
 δὲ τέχνῶν ἔ πατρὶ μεταχειζόμενος. ὄυ μόνου ἀμαθῆς ἢμ φῶι ἐλλωικῆς κὴ ἰουδαϊκῆς πᾶδενῖ-
 σεως, ἀλλὰ κὴ πᾶντῆ ἀγράμματῶ, καθὰ δὴ καὶ ὄυ θεότατος ἀσῆας ἐν ταῖς πράξισι μαρτυρεῖ πρὶ
 ἄντο, κὴ γὰρ δὴ Ἐ ἢ πατρὶ ὄαντῶ εἰτελεσάτη κὴ ἄσκητῶ, ὄως χωρίου εἶναι, ὄυ λογικῆς ἀλλὰ
 λιθῶτικῆς τέχνης. βηδσαῖ δᾶ γὰρ πῶτομ δῖμνεγκεμ. ἀλλῶμω δὲ τοῖστῶ ὄ ἀγράμματος, ὄ ἄσκη-
 μῶ, ὄ μὴδὲμ ἔχωμ περὶ βλεπῶμ, ἢδε ποίου τετύχηκε πνεύματος. ὄστε ἄ μὴδεις πῶν ἄλλων ἑναγ-
 γελισῶμ ἢ μᾶς ἐδῖδᾶξε, ταῦτα ἄντοσ βροντῆσαι. ἐπαθῆ γὰρ ἐκείνων καταγενομῶν πρὶ τὸ σω-
 ματικὸμ τῶ χριστῶ. μὴδὲμ δὲ πρὶ φῶι πρὸ ἀνῶν ἄντο ὑπάρξεως τρανότερον κὴ σαφέερον εἰπόν-
 τωμ. Δέος ἢμ μῆποτε τινὲς χαμαπετέε κὴ μὴδὲμ ὑψηλὸν νοῆσαι δῖω ἀμῆμοι, νομίσωσι ἔμ χρι-
 στὸμ τότε πρῶτομ εἰς ὑπαρξιμ ἐλθῆμ ὄτε ἀπὸ μαρτίας ἐγεννήθη, κὴ ὄυκὶ προαιώνιου ἐκ τῶ πα-

τρὸς γεννηθῆναι. ὁ πάντως ἔπαυε, καὶ παύλῳ ὁ σαμοσατεύς. τούτου ἕνεκεν ὁ μέγας ἰωάννης
 πρὶ φιλίᾳ ἄνω γεννήσεως διάλαμβάνει. καὶ τοιοῦτον δὲ πλὴν σάρκωσιν τῷ λόγῳ ἀμνημόνυτον καταλεί-
 ψας, φησὶ γὰρ. ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. ὡς δὲ τινες φασίμ, ὅτι καὶ ἡξίωσιν αὐτῶν οἱ ὀρθόδοξοι συγγρά-
 ψαι πρὶ ἄνω γεννήσεως, δια ἀναφανέντων τινῶν αἰρετικῶν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, τῶν δὲ ὀργμα-
 τίζόντων ἀνθρωποφιλῶν ὑπάρξαι τὸν Ἰησοῦν. ὅτε δὲ λέγεται ὁ ἅγιος τὰ πρὶ ἄλλων εὐαγγελί-
 σῶν ἀνεγνούς, θαυμάσαι μὲν ἐκείνους φησὶ πρὶ πάντων ἀληθοῦς ἀφηγήσεως, ἐπικρίναι δὲ, ὡς ὑ-
 γιῶς ἔχοντα, καὶ μηδὲν πρὸς χάριν ἐπόντων πρὶ ἀποστόλων. ἀλλήτοι οὐ σαφῶς εἶπομ ἐκείνοι.
 ἢ τελέως πρὶ ἔλεψαι, ταῦτα αὐτὸς διέπραττε καὶ τρανῶσαι διέγνω καὶ προσηύχαι διὰ τῶν οικί-
 εὐαγγελίου, ὁ καὶ συγγέγραφε ἐν πάτρῳ τῆ νήσω, διόρισθαι διὰ τελευτῶν μετὰ τριακονταδύο ἐ-
 τῆ φησὶ τῷ χριστῷ ἀναλείψεως. ἢ γὰρ πάτο δὲ πάντων μάλιστα μαθητῶν ἰωάννης τῷ κυρίῳ, ὡς ἀπλῶς
 τε ὁ πρῶτος ὁ χριστοθέσπιος καὶ καθαρός πλὴν καρδίαν, ἡγοῦν πρὸ θεοῦ. διὸ οὐ δὲ χάρισματος καὶ
 πλὴν θεολογίαν ἐπιστεύθη, πρὶ ἀθεάτων τοῖς πολλοῖς μυσηρίων κατατρυφίσεως, μακάριοι γὰρ φη-
 σιμ οἱ καθαροὶ πλὴν καρδίαν, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. ἢ δὲ ἄρα καὶ συγγενῆς τῷ κυρίῳ, καὶ
 πῶς, ἄκσε ἰωσήφ ὁ φησὶ πανέγνου θεοτόκου μυσηρῆ. ἔχον ἐκ προτέρας γυναικὸς παίδας ἐπὶ τὰς
 σαρξας ἄρξεναι καὶ τρεῖς θηλείας, πλὴν μάρθα, πλὴν ἰοδὴ, καὶ πλὴν σαλώμην. ἢ λέγω δὲ φησὶ σα-
 λώμην ἢ ἢ ἰωάννης οὗτος. ἐυρίσκειται τοίνυν ὁ κύριος, δεῖος αὐτῶν. ἐπεὶ γὰρ πατὴρ τῷ κυ-
 ρίου ὁ ἰωσήφ. τούτος δὲ τῷ ἰωσήφ θυγάτηρ ἢ σαλώμην, ἀδελφὴ ἄρα τῷ κυρίῳ αὐτὴ λογίζεται. ὡς πε-
 καὶ ὁ ταύτης ἢ ἢ ἰωάννης ἀνεψιὸς τῷ κυρίῳ. οὐκ ἄπο πομ δὲ ἴσως καὶ τὰ ὀνόματα φησὶ πε μητρὸς αὐ-
 τῷ καὶ αὐτῷ τῷ εὐαγγελιστῶν ἀναπήνξαι. ἢ μὲν γὰρ μητὴρ σαλώμην καλεσμένη, ἐρμηνεύεται εἰρη-
 νική, ἰωάννης δὲ, χάρις αὐφί. Γινωσκέτω οὖν πᾶσα ψυχὴ, ὡς ἢ εἰρήνη, ἢ πρὸς τε τοὺς ἀνθρώπους,
 καὶ ἢ ἢ ψυχῶν ἀπὸ πρὶ πάντων, μητὴρ γίνεται φησὶ δείας χάριτος, καὶ γενεᾶ ταύτῳ ἐν ἡμῖν.
 πλὴν γὰρ ταραττομλίω ψυχῶν καὶ ἔτι μάχας ἔχουσα πρὸς τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πρὸς ἑαυ-
 τὴν, οὐκ εἰκὸς φησὶ δείας ἀξίωθῆναι φησὶ δείας χάριτος. ἐπισκεψάμεθα δὲ καὶ τι θαυμασιόπερον
 συμβᾶν, πρὶ τῷ πομ δὲ τὸν ἅγιον εὐαγγελιστῶν. μόνῳ γὰρ οὗτος τρεῖς μητέρας ἀναφαίνεται
 ἔχον, πλὴν θεοτόκου, πλὴν σαλώμην, πλὴν βροντίω. ἢ ἢ γὰρ βροντῆς διὰ πλὴν τῷ εὐαγγελίου με-
 γαλοφωνίαν, καὶ πλὴν θεοτόκου. ἰδοὺ γὰρ φησὶ, ἢ μητὴρ σου. ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα ἢ ἢ πρὸ φησὶ ἐξ-
 γήσεως εἰρηται, ἀρεκτόμ ἢ ἢ καὶ φησὶ τῷ ξητῷ ἀναπήνξεως.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ
ΙΩΑΝΝΗΝ.

EVANGELIVM SECUN-
DVM IOANNEM.

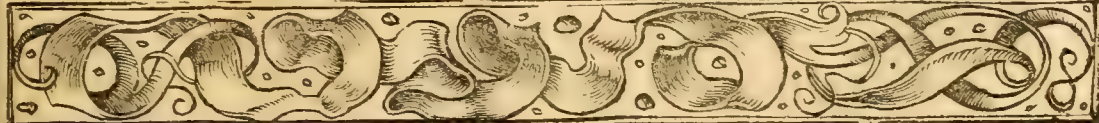
Ν ἀρχῆ ἡμ ἄ
ὁ λόγος. γ
Ὁ λόγος
ἦν πρὸς τὸ
θεὸν, Ὁ θε
ὸς ἦν ὁ λό
γος. ὅπου
ἦν ἐν ἀρχῇ
πρὸς τὸ

N principio
erat sermo,
& sermo erat
apud deum,
& deus erat ille
sermo. Hic
erat in prin-
cipio apud
deū. Omnia

θεόμ. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. καὶ χωρὶς αὐ-
τοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ
ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν ὁ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ φῶς
ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸν οὐ κα-
τέλαβεν. * ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος
πρὸς θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ ἰωάννης. ὅπου ἦλθεν εἰς
μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ πρὸς τὸ φῶς, ἵνα
πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ
φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ πρὸς τὸ φῶς. * ἦν τὸ
φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα τὸν ἄνθρωπον
ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν,
καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτὸν ἐγένετο, Ὁ κόσμος αὐ-
τὸν οὐκ ἔγνω. * εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, Ὁ ἴδιοι αὐ-
τὸν οὐ παρέλαβον. ὅσοι ἤ εἰλαβον αὐτὸν, ἐδω-
κεν αὐτοῖς ἴσασίαν τέκνα θεῶν γενέσθαι, τοῖς πι-
στύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι αἱμάτων,
οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήμα-
τος ἀνδρῶν, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν. * καὶ ὁ
λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν,
καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μο-
νογενοῦς πατρὸς, πληρῆς χάριτος καὶ
ἀληθείας

per ipsum facta sunt: & sine eo factum
est nihil, quod factum est. In ipso uita
erat, & uita erat lux hominum, & lux in
tenebris lucet, & tenebrae eam non apprehenderunt. Erat homo missus a deo, cui nomen Ioannes. Hic uenit ad testificandum, ut testaretur de luce, ut omnes crederent per ipsum. Non erat ille lux illa, sed missus erat, ut testaretur de luce. Erat lux illa, lux uera: quae illuminat omnem hominem uenientem in mundum. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. In sua uenit, & sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis ut liceret filios dei fieri, uidelicet his qui credidissent in nomen ipsius: Qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex deo nati sunt. Et sermo ille caro factus est, & habitauit in nobis, & conspeximus gloriam eius, gloriam uelut unigeniti a patre, plenus gratia & ueritate.

5 ἁλκιδείας. * Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ
 α κέκραγε, λέγων. οὗτος ἦν ὃν εἶπομ, ὃ ὀπίσω
 μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονε, ὃν
 7 πρῶτός μου ἦν. * καὶ ἐκ τῶ πληρώματος αὐ
 1 τῶ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, Ἐ χάριμ ἀντι
 3 χάριτες, ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέως ἐδόθη, ἡ
 5 χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ ἐγγύετο.
 7 * θεὸς ὁμοειδὲς ἑώρακε πῶποτε. ὁ μονογενὴς
 9 υἱός, ὁ ὦν ἐν τῷ κόλπῳ τῶ πατρὸς, ἐκείνος
 11 ἔξηγήσατο. * καὶ αὕτη ἐστὶ ἡ μαρτυρία τῆ Ἰω
 13 άννης, ὅτε ἀπέσταλαρ οἱ ἰσραῖοι ἐξ ἱεροσολύ
 15 μων ἱερεῖς καὶ λευῖται, ἵνα ἐρωτήσωσιμ αὐ
 17 τόν, σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνή
 19 σατο. καὶ ὡμολόγησεμ, ὅτι οὐκ εἰμι ἐγὼ ὁ
 21 χριστός. καὶ ἠρώτησαρ αὐτόν, τί οὖν; ἡλίαι
 23 εἶ σὺ; καὶ λέγει, οὐκ εἰμι. ὁ προφήτης εἶ σὺ;
 25 καὶ ἀπεκρίθη, οὐ. εἶπομ οὖν αὐτῷ, τίς εἶ;
 27 ἵνα ἀποκρισὶμ δὲ αὐτῶν τῶς πῆμψασὶμ ἡμᾶς;
 29 τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; ἔφη. * ἐγὼ φωνὴ βο
 31 ὠντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐμβαῖατε πλὴν ὁδὸν κυ
 33 ρίου, καθὼς εἶπερ ἠσαίαις ὁ προφήτης. * καὶ
 35 οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν φαρισαίων, Ἐ
 37 ἠρώτησαρ αὐτόν, καὶ εἶπομ αὐτῷ. τί οὖν βαπτί
 39 ζεις εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστός, οὐτὲ ἡλίαι, οὐτὲ προ
 41 φήτης; * ἀπεκρίθη αὐτῶς ὁ Ἰωάννης, λέγων.
 43 ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ ὑμῶν ἔστη
 45 κেম ὃν ἡμεῖς οὐκ οἶδατε, αὐτός ὅστις ὀπίσω
 47 μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονε,
 49 οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμι ἄξιος, ἵνα λύσω αὐτῶ τὸν
 51 ἱμάντα. τὸ ὑποδήματόν. * ταῦτα ἐν βη
 53 θαβαρᾷ ἐγγύετο πέραν τῶ ἰορδάνος, ὅπου
 55 ἦν Ἰωάννης βαπτίζων. τῆ ἐπαύριον βλέπα
 57 ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐ
 59 τόν, καὶ λέγει. ἴδε ὁ ἀμνὸς τῶ θεοῦ, ὃ ἄι
 61 ρων πλὴν ἁμαρτίαν τῶ κόσμου. * οὗτός
 63 ὅστις περὶ οὗ ἐγὼ εἶπομ. ὀπίσω μου ἐρχεται
 65 ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονε, ὅτι πρῶτός
 67 μου ἦν, καὶ γὰρ οὐκ ἠδὲν αὐτόν, ἀλλ' ἵνα φανε
 69 ρωθῆ ᾧ ἰσραὴλ, διὰ τῶτο ἠλθον ἐγὼ ἐν τῷ
 71 ὕδατι βαπτίζων. * καὶ ἐμαρτύρησεμ Ἰωάννης,
 73 λέγων, ὃν θεάματ τὸ πνεῦμα κατὰ βαῖνον
 75 ὤσει

ueritate. Ioannes testatur de ipso, & cla
 mat, dicens: Hic erat de quo dicebam,
 qui cum me sequeretur, antecessit me,
 quia prior me erat. Et de plenitudine
 eius nos omnes accepimus, & gratiam
 pro gratia, quia lex per Moſen data
 est, gratia & ueritas per Iesum Chri
 stum exorta est. Deum nemo uidit un
 quam: Unigenitus filius, qui est in sinu
 patris, ipse enarrauit. Et hoc est testi
 monium Ioannis, quando miserant Iu
 daei ab Hierosolymis sacerdotes & le
 uitas, ut interrogarent eum: Tu quis
 es? Et confessus est, & non negauit. Et
 confessus est, inquiring, non sum ego Chri
 stus. Et interrogauerunt eum: Quid er
 go? Helias es tu? Et dicit: Non sum. Es
 tu propheta ille? Et respondit: Non.
 Dixerunt ergo ei: Quis es, ut responsum
 demus his qui miserunt nos? Quid di
 cis de teipso? Ait: Ego uox clamantis in
 deserto, dirigite uiam domini, sicut dixit
 Esaias propheta. Et qui missi fuerant,
 erant ex pharisaeis. Et interrogauerunt
 eum, ac dixerunt ei: Cur ergo baptizas,
 si tu non es Christus, neq; Helias, neq;
 propheta? Respondit eis Ioannes, dicens:
 Ego baptizo aqua, sed medius uestrum
 stat quem uos nescitis. Ipse est qui cum
 me sequeretur, antecessit me, cuius ego no
 sum dignus ut soluam corrigiam calcia
 meti. Haec in Bethabara facta sunt trans
 Iordanem, ubi Ioannes baptizabat. Po
 stero die uidet Ioannes Iesum uenientē
 ad se, & ait: Ecce agnus ille dei, qui tollit
 peccatū mundi. Hic est de quo dicebam:
 Post me uenit uir, qui me antecessit, quia
 prior me erat, & ego nesciebam eum. sed
 ut manifestus fiat Israeli, propterea ueni
 ego aqua baptizans. Et testatus est Io
 annes, dicens: Vidi spiritū descendentē
 specie

ὡσεὶ περιστερὰν ἂν ἔξουσαν, καὶ ἐμάνει ἐπ' αὐτόν.
τόν. καὶ γὰρ οὐκ ἦδεν αὐτόν, ἀλλὰ πῶς ἔμελλεν
με βαπτίζωμεν ἐν ὕδατι, ἐκῆνός μοι εἶπερ,
ἐφ' ᾧ ἔμ' ἴδης τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ
μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν
πνεύματι ἁγίῳ. καὶ γὰρ ἑώρακα καὶ μεμαρ
τύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. * τῆ
ἐπαύριον πάλιν εἰσῆκε ὁ ἰωάννης, καὶ ἐκ
τῆν μαθητῶν αὐτοῦ δύο, καὶ ἐμβλέψας ἑώρα
ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει. Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ
θεοῦ. καὶ ἤκυσαν αὐτοὶ οἱ δύο μαθηταὶ λα
λοῦντες, καὶ ἠκολούθησαν ἑωρῆ ἰησοῦ. εἶσα
φείδεν δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ διεσάμην αὐτοῦς
ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς. τί ζητεῖτε;
οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. ῥαββί, ὃ λέγεται ἐρμην
νὸς ὀνόματι, διδάσκαλε, πῶς μένης; λέγει αὐ
τοῖς. ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. ἦλθον καὶ εἶδον πῶς
μένεις, καὶ παρ' αὐτῷ ἐμείναν. πλὴν ἡμέρας ἐκεῖ
νῶν, ὥρα δὲ ἦν ὡς δεκάτη. ἦν ἀνδρῆας ὁ ἀδελ
φὸς σίμωνος πέτρος, ὅς ἐκ τῆν δύο τῶν ἀ
κισάντων παρὰ ἰωάννη καὶ ἀκολούθησαν
αὐτῷ. * εὐρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελ
φόν τὸν ἰδίου σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ, εὐρή
καμου τὸν μεσίαν, ὃς ἐστὶ μετ' ἐρμηνόνομον,
χριστός. καὶ ἠγάγερον αὐτὸν πρὸς τὸν ἰησοῦν.
ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἶπε, σὺ εἶ σίμων
ὁ υἱὸς ἰωάννα, σὺ κληθήσῃ κηφᾶς, ὃ ἐρμηνεύεται
πέτρος. * τῆ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ ἰησοῦς
ἔξελθῆν ἐν πλὴν γαλιλαίαν, καὶ εὐρίσκει φί
λιππον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθη μοι. ἦν
δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊδᾶ ἐκ πόλεως ὁμο
πρὸς ἀνδρῆας καὶ πέτρος. εὐρίσκει φίλιππον
τὸν ναθαναήλ, καὶ λέγει αὐτῷ, ὅμ' ἔγνων σε ὡς
σῆς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆται; εὐρήκα
μου ἰησοῦν τὸν υἱὸν Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ ναζαρέθ,
καὶ εἶπερ αὐτῷ ναθαναήλ, ἐκ ναζαρέθ δ' ὡς
ταῦτι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ φίλιππος,
ἔρχου καὶ ἴδε. εἶδεν δὲ ἰησοῦς τὸν ναθαναήλ ἐρ
χόμενον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν, ἴδε ἀλη
θῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει αὐ
τῷ ναθαναήλ, πῶθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη
ὁ ἰησοῦς

specie columbæ de cælo, & mansit super
eum, & ego nō nouerā eum, sed qui mi
sit me ut baptizarem aqua, is mihi dixit
Super quem uideris spiritū descendentē
ac manentē super eum, hic est qui bapti
zat spiritu sancto. Et ego uidi & testatus
sum, hunc esse filium dei. Postero die ite
rum stabat Ioannes, & ex discipulis eius
duo, & intuitus Iesum ambulante, dicit:
Ecce agnus ille dei. Et audierūt eum duo
discipuli loquentē, & secuti sunt Iesum.
Conuersus autem Iesus, & conspicatus
eos sequētes se, dicit eis: Quid queritis?
Qui dixerunt ei: Rabbi, quod dicitur, si
interpreteris, magister, ubi habitas? Di
cit eis: Venite & uideate. Venerunt, uide
runtq; ubi maneret, & apud eum man
serunt die illo: Hora autem erat ferme
decima. Erat Andreas frater Simonis
Petri, unus ex duobus qui audierant à
Ioanne, & secuti fuerant eum. Reperit
hic prior fratrem suum Simonem, & di
cit ei: Inuenimus Messiam, quod est, si
interpreteris, unctus. Et adduxit eum
ad Iesum. Intuitus eum Iesus, dixit:
Tu es Simon filius Iona, tu uocaberis
Cephas, quod sonat, si interpreteris, la
pis. Postero die uoluit Iesus exire in
Galilæam, & reperit Philippum, & di
cit ei: Sequere me. Erat autem Philip
pus à Bethsaida ciuitate Andreæ & Pe
tri. Reperit Philippus Nathanaël, &
dicit ei: De quo scripsit Moses in lege
& prophetæ, inuenimus Iesum filium
Ioseph Nazarenum. Et dixit ei Natha
naël: À Nazareth potest aliquid bo
ni esse? Dicit ei Philippus: Veni & ui
de. Vidit Iesus Nathanaël ueniē
tem ad se, & dicit de eo: Ecce uere Israēli
ta, in quo dolus non est. Dicit ei Na
thanaël: Vnde me nosti? Respondit
Iesus,

ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπερ αὐτῷ. πρὸ τοῦ σε φίλιπποφωνήσαι ὄντα ὑπὸ πῶν συκῶν, εἰδὼς σε. ἀπεκρίθη ναθαναήλ, καὶ λέγει αὐτῷ. ῥαββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπερ αὐτῷ, ὅτι εἶπός σοι, εἰδὼς σε ὑπὸ κάτω φθι σκῆς, πισεύεις, μείζω τέτρω ὄψαι. καὶ λέγει αὐτῷ, ἀμὲν ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ἀπ᾽ ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεωγῶτα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας, καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

* καὶ τῆ ἡμέρᾳ τῆ τρίτῃ γάμου ἔρχυε αὐτοῦ τὸ κανῶ φθι γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ μητὴρ τῆ ἰησοῦ ἐκεῖ. ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. καὶ ὑπερήσαντο οἶνου, λέγει ἡ μητὴρ τοῦ ἰησοῦ πρὸς αὐτόν. οἶνον οὐκ ἔχουσι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι, οὐπω ἦκει ἡ ὥρα μου. λέγει ἡ μητὴρ αὐτοῦ τοῖς δ᾽ ἰσραήλ, ὅτι ἂν λέγει ὑμῖν, ποιήσατε. ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίας λίθιναι ἕξ κέλυμα καὶ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰσραήλων, χωρῶσαι ἀνά μετρητὰς δύο, ἢ τρεῖς. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατι. καὶ ἐγέμκσαν αὐτὰς ἕως ἄνω, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε ὧσ᾽ ἀρχιτρικλίνας, ἃ ἦνεγκάμ. ὃς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρικλίνου τῶ ὕδατος οἶνον γεγενημένον, καὶ οὐκ ἦδεν πόθεν ἐστίν, οἱ δὲ δ᾽ ἰσραήλ ἦδον ὅτι ἦν τληκότες τῶ ὕδατος, φωνῆ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρικλίνου, καὶ λέγει αὐτῷ. πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσων. σὺ πετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. ταύτῳ ἐποίησε πῶν ἀρχλὼν τῶν σημείων ὁ ἰησοῦς ἐν κανῶ φθι γαλιλαίας, καὶ ἐφάνέρωσε πῶν δόξαν αὐτοῦ, ἃ ἐπίσθυσαν εἰς αὐτόν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. * μετὰ τούτο κατέβη εἰς καπερναοῦμ αὐτὸς καὶ ἡ μητὴρ αὐτοῦ, ἃ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ἃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμεναν ὅν πολλὰς ἡμέρας. * καὶ ἐγγυὲς ἦν τῶ πατρίκα τῶ ἰσραήλ, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ὁ ἰησοῦς

Iesus, & dixit ei: Priusquam te Philippus uocaret cum esses sub ficu, uidebam te. Respondit Nathanael, & ait ei: Rabbi, tu es ille filius dei, tu es ille rex Israel. Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, uidebam te sub ficu, credis: maiora his uidebis. Et dicit ei: Amen amen dico uobis: posthac uidebitis caelum apertum, & angelos dei ascendentes ac descendentes super filium hominis.

Et die tertia nuptiae fiebant in Cana Galilaeae, & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus ac discipuli eius ad nuptias. Et ubi defecisset uinum, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent. Dicit ei Iesus: Quid mihi tecum est mulier? Nondum uenit hora mea. Dicit mater eius ministris: Quodcumque dixerit uobis, facite. Erant autem ibi lapideae hydrae sex positae secundum purificationem Iudaeorum, capientes singulae metretas binas aut ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas usque ad summum. Et dicit eis: Infundite nunc, & ferte architridino: & tulerunt. Postquam autem gustasset architridinus aquam in uinum uersam, neque sciret unde esset, sed ministri sciebant qui hauserant aquam, uocat sponsum, & dicit ei: Omnis homo primo loco bonum uinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu seruasti bonum uinum usque ad hoc tempus. Hoc adidit initium signorum Iesus in Cana Galilaeae, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Post haec descendit Capernaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus. Et in propinquo quo erat pascha Iudaeorum, & ascendit Iesus

κα δ' ἰησοῦς. * καὶ ἔυρεν ἐν τῷ ἱερῷ τὸν πωλοῦν
 α τὰς βόας καὶ πρόβατα καὶ περὶ σερᾶς, καὶ
 τὸν κερματιστὴν καθήμενον, καὶ ποιήσας
 φράγγελλον ἐκ χοινίω, πάντας δὲ ἐβάλ-
 λευ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τὰ τε πρόβατα καὶ τὸν βο-
 κβ ας, καὶ τὸν κολυβιστὴν δὲ ἐέχεε δὲ κέρμα, ἔ-
 τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε. καὶ τοῖς τὰς περι-
 σερᾶς πωλοῦσιν, εἶπερ, ἄρατε ταῦτα ἐντεῦ-
 δεμ, καὶ μὴ ποιᾶτε τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς
 κβ δ μου, οἶκον ἐμπορῆς. * ἐμνήθησαν δὲ οἱ μα-
 κβ δ θηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, ὃ ἴη-
 κβ δ λθ τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με. * ἀπεκρί-
 θησαν οὖν οἱ ἰσραῆλι, καὶ εἶπον αὐτῷ, τί
 κβ δ σκμῆον διακνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιᾶς;
 * ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπερ αὐτοῖς, λύσα-
 κβ δ τε τὸμ ναὸν τοῦτο, ἃ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγε-
 ρῶ αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ ἰσραῆλι, τεσσαράκον-
 τα καὶ ἑξ ἑτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος,
 καὶ σύ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; ἐκεί-
 κβ δ νθ δὲ ἔλεγε πρὸς τὸν ναοῦ τοῦ σώματος αὐ-
 κβ δ τῶ. ὅπε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήθησαν
 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἔλεγε, καὶ ἐπί-
 κβ δ σθυσαν τῆ γραφῆ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπερ ὁ ἰη-
 κβ δ σθς. ὡς δὲ ἦν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχα
 ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίσθυσαν εἰς τὸ ὄνομα
 αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σκμῆα ἃ ἐποίησεν.
 αὐτὸς δὲ ὁ ἰησοῦς οὐκ ἐπίσθυνεν αὐτοῖς,
 διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ
 κβ δ χεῖρα εἶχερ, ἵνα τις μαρτυρήσῃ πρὸς τὸ ἀνθρώ-
 κβ δ πς. αὐτὸς δὲ ἐγίνωσκε, τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρισαίων, νικόμ γ
 κβ δ θημ ὀνομά, ἄρχων τῶν ἰσραῆλι. οὗτος
 κβ δ ἦλθε πρὸς τὸν ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπερ αὐτῷ.
 κβ δ ραββεί, οἶδα μιν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας
 κβ δ διδάσκαλος. οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σκμῆα
 κβ δ λαύαται ποιῆρ, ἃ σύ ποιῆς, ἐὰν μὴ ἦ ὁ θεὸς
 κβ δ μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπερ αὐ-
 κβ δ τῷ. ἀμὲν ἀμὲν λέγω σοι, ἐὰν μὴ τις γεννη-
 κβ δ θῆ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὸν βασιλείαν
 κβ δ τοῦ θεοῦ. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος, πῶς
 κβ δ δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι ἄνωθεν;
 κβ δ μὴ

Iesus Hierosolymam, & reperit in tem-
 plo eos qui uendebant boues & oues
 & columbas, & numularios sedentes.
 Et cum fecisset flagellum è funicularis,
 omnes eiecit è templo, oues simul ac
 boues, & numulariorum effudit æs,
 mensasq; subuertit. Et his qui columbas
 uendebant, dixit: Auferte ista hinc, nec
 facite domum patris mei, domum mer-
 catus. Recordati uero sunt discipuli eius,
 qd' scriptū est: Zelus domus tuæ exedit
 me. Responderunt ergo Iudæi, & dixe-
 runt ei: Quod signū ostendis nobis, qd'
 ista facias? Respondit Iesus, & dixit eis:
 Destruite templum hoc, & in tribus die-
 bus erigam illud. Dixerunt ergo Iudæi:
 Quadraginta & sex annis extructum
 est templum hoc, & tu in tribus diebus
 eriges illud? At ille dicebat de templo
 corporis sui. Cum ergo resurrexisset è
 mortuis, recordati sunt discipuli eius qd'
 hoc dixisset, & crediderunt scripturæ, &
 sermoni quem dixerat Iesus. Cum au-
 tem esset Hierosolymis in pascha in die
 festo, multi crediderunt in nomen eius,
 uidentes signa eius quæ ædebat. Ipse au-
 tem Iesus non credebat semetipsum eis,
 eo quod ipse nosset omnes, nec opus ha-
 beret, ut quisq; testaret de homine. Ipse
 enim sciebat, quid esset in homine.

Erat autem homo ex pharisæis, III
 Nicodemus nomine, princeps Iudæo-
 rum. Hic uenit ad Iesum nocte, & dixit
 ei: Rabbi, scimus quod à deo ueneris
 magister. Nemo enim potest hæc si-
 gna facere, quæ tu facis, nisi fuerit deus
 cum eo. Respondit Iesus, & dixit ei:
 Amen amē dico tibi: nisi quis natus fue-
 rit è supernis, non potest uidere regnum
 dei. Dicit ad eum Nicodemus: Quo-
 modo potest homo nasci cum sit senex?
 r Num

μη δάωταλ εις τῶν κοιλίᾳ φη μηδὲ ἀντὶ
 δευτερον εισελθῆν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρί-
 θη δὲ ἰησοῦς, ἀμὲν ἀμὲν λέγω σοι, ἐὰν μή
 τις γεννηθῆ ἴσθαι ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ
 δύναται εἰσελθῆν εἰς τῶν βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
 τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ σαρκὸς, σὰρξ ἐστίν. καὶ
 τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμα
 ἐστίν. μή θαυμάσῃς, ὅτι εἶπὸν σοι, ὅτι δεῖ ὑμᾶς
 γεννηθῆναι ἄνωθεν. τὸ πνεῦμα ὁπότε θέλῃ πνέῃ,
 καὶ τῶν φωνῶν αὐτοῦ ἀκούσῃς, ἀλλ' οὐκ οἶδ' αὖ
 ποῦθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ἕπάγει. οὕτως ἐστὶ
 πᾶς, ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. ἀν-
 πεκρίθη νικόδημος, καὶ εἶπερ αὐτῷ, πῶς δύ-
 νάται ταῦτα γενέσθαι; ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ
 εἶπερ αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ ἰσραὴλ,
 καὶ ταῦτα οὐ γινώσκῃς, ἀμὲν ἀμὲν λέγω σοι,
 ὅτι ὁ οἶδα μὲν λαλοῦμεν, καὶ ὁ ἑωράκαμεν
 μαρτυροῦμεν, καὶ τῶν μαρτυρίᾳ ἡμῶν οὐ
 λαμβάνετε. εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπομεν ὑμῖν, καὶ
 οὐκ ἐπιστεύετε, πῶς ἐὰν εἶπω τὰ ἐπουράνια,
 πιστεύσετε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐ-
 ρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ υἱὸς
 τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανό. καὶ καθὼς
 μωσῆς ὑψώσεν τὸν ὄφιον ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως
 ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ
 πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη
 ζωὴν αἰώνιον. οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν
 κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὁ μόνον γεννῆ-
 ῖσθαι, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀ-
 πόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀ-
 πέσθαι ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον,
 ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῆ ὁ κόσ-
 μος δι' αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνεται.
 ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἡδὴ κέκριται, ὅτι μὴ πεπί-
 στευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ.
 αὐτὸς δὲ ἐστὶν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθε
 εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι
 μάλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς, ἥμ γὰρ ποι-
 οῦμεν τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσ-
 σων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ
 φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῆ αὐτὸ τὰ ἔργα. ὁ δὲ ποιῶν
 τῶν

Num potest in uentrem matris suæ ite-
 rum introire, ac nasci? Respondit Iesus:
 Amen amen dico tibi: nisi quis natus fue-
 rit ex aqua & spiritu, non potest introire
 in regnum dei. Quod natum est ex car-
 ne, caro est: & quod natum est ex spi-
 ritu, spiritus est. Ne mireris, quod dixi
 tibi, oportet uos nasci è supernis. Spi-
 ritus ubi uult spirat, & uocem eius au-
 dis, sed nescis unde ueniat, & quò uadat.
 Sic est omnis qui natus est è spiritu.
 Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quo-
 modo possunt hæc fieri? Respondit
 Iesus, & dixit ei: Tu es ille magister Israë-
 lis, & hæc ignoras? Amen amen dico
 tibi: quod scimus, loquimur: & quod ui-
 dimus, testamur: & testimonium no-
 strum non accipitis. Si terrena dixi uo-
 bis, & non creditis, quomodo si dixero
 uobis cœlestia, credituri sitis? Et nemo
 ascendit in cœlum, nisi qui descendit è
 cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Et
 sicut Moses exaltauit serpentem in de-
 serto, ita exaltari oportet filium homi-
 nis: ut omnis qui credit in eum, non pe-
 reat, sed habeat uitam æternā. Sic enim
 deus dilexit mundum, ut filium suum
 unigenitum daret: ut omnis qui credit
 in eum, non pereat, sed habeat uitam
 æternam. Non enim misit deus filium
 suum in mundum, ut condemnet mun-
 dum, sed ut seruetur mundus per eum.
 Qui credit in eum, non condemnatur.
 Qui uero non credit, iam condemnatus
 est, quia non credidit in nomē unigeniti
 filij dei. Hæc est autē cōdemnatio, quod
 lux uenit in mundū, & dilexerunt homi-
 nes magis tenebras quàm lucem. Erant em̄
 eorū mala opera. Omnis enim qui ma-
 la agit, odit lucem: nec uenit ad lucem, ne
 arguantur opera ipsius. Qui autē operatur
 ueritatē,

πλὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φα
 ρεωθῇ αὐτῷ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἔστιν ἔργα
 σμύνα. μετὰ ταῦτα ἦλθον οἱ ἰησοῦς καὶ οἱ μα
 ρηταὶ αὐτοῦ εἰς πλὴν ἰσραὴλ γλῶ, καὶ ἐκεῖ
 διέτριβεν μετ' αὐτῶν, καὶ ἐβαπτίζεν. * Ἡμ δὲ
 καὶ ἰωάννης βαπτίζωμ ἐν αἰνῶν ἔργων τῶ σα
 λείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ. καὶ πρὸς γί
 νοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. * οὐπω γὰρ ἦν βε
 βλημύθη εἰς πλὴν φυλακῶν ὁ ἰωάννης. * Ἐγέ
 κητο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν ἰωάννου με
 τὰ ἰσραὴλ πρὸς καθαρισμῶν. καὶ ἦλθον πρὸς
 τὸν ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ. Ἐαββεῖ, ὅς ἦν
 μετὰ σου πέραν τῶ ἰορδάνου, ὃ σὺ μεμαρ
 τύνηκας, ἵδεν οὕτως βαπτίζεις, καὶ πάντες ἔρ
 χονται πρὸς αὐτόν. ἀπεκρίθη ἰωάννης, καὶ
 εἶπερ, ὅν δάωτα ἄνθρωπος λαμβάνει οὐ
 δὲν, ἐὰν μὴ ἢ δέδομμένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
 * αὐτὸ ἕμεις μαρτυροῦμε, ὅτι εἶπομ, ὅκ ἐμὶ
 ἐγὼ ὁ χριστός, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμύθη εἰμὶ
 ἐμπροθερ ἐκείνου. * ὁ ἔχωμ τὴν νύμφην, νυμ
 φίθη εἶμ. ὁ δὲ φίλος τῶ νυμφίου ὁ ἔσκηκός
 καὶ ἀκῶν αὐτοῦ, χαρὰ χαίρει διὰ τὴν φω
 νήν τῶ νυμφίου. αὐτὴ οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πε
 πλήρωται. ἐκείνον δ' αὐξάνειμ, ἕμε δὲ ἐλα
 τήσθη. ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων
 ἐστίμ. ὁ ὡμ ἐκ τοῦ γῆς, ἐκ τοῦ γῆς ὄκτι, ἐκ τοῦ
 γῆς λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω
 πάντων ἐστί, καὶ ὁ ἑώρακε καὶ ἠκούσε, τῶ το
 μαρτυροῦν, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτῶ οὐδεὶς λαμβά
 νει. ὁ λαβὼν αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγι
 σεμ, ὅτι ὁ θεὸς ἀληθὴς ὄκτι. ὅμ γὰρ ἀπέστα
 λεμ ὁ θεός, τὰ ῥήματα τῶ θεοῦ λαλεῖ. ὅν ἔ
 κεν μέτρον δίδωσιμ ὁ θεός, τὸ πνεῦμα. * ὁ πα
 τὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεμ ἐν τῇ
 χερσὶ αὐτοῦ. * ὁ πισεύωμ εἰς τὸν υἱόν, ἔχει ζωὴν
 αἰώνιον. ὁ δὲ ἀπαθῶν τῶ υἱῶ, οὐκ ὀφείτῃ ζωὴν,
 ἀλλ' ἡ ὀργὴ τῶ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος, ὅτι ἠκούσαμ οἱ φαρι
 σαῖοι, ὅτι ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ,
 καὶ βαπτίζει, ἢ ἰωάννης, καίτοι γε ἰησοῦς αὐ
 τὸς οὐκ ἐβαπτίζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
 ΑΦῆκε

ueritatem, uenit ad lucem : ut conspicua
 fiant facta ipsius, quod per deum sint fa
 cta. Post hæc uenit Iesus & discipuli eius
 in terram Iudæam, & illic morabat̄ cum
 eis, ac baptizabat. Baptizabat autē & Io
 annes in Aenon iuxta Salim, quia aquæ
 multæ erant illic, & ueniebant ac baptiza
 bantur. Nondum enim coniectus fue
 rat Ioannes in carcerem. Orta est autem
 quæstio ex discipulis Ioannis cū Iudæis
 de purificatione. Et uenerunt ad Ioan
 nem, & dixerūt ei: Rabbi, qui erat tecum
 trans Iordanē, cui tu testimonium perhi
 buisti, ecce is baptizat, & omnes ueniunt
 ad eum. Respondit Ioannes, & dixit:
 Non potest homo accipere quicquam,
 nisi fuerit ei datum è cælo. Ipsi uos testes
 estis, quod dixerim: non sum ego Chri
 stus, sed missus sum ante illum. Qui ha
 bet sponsam, sponsus est: amicus autem
 sponsi qui stat & audit eum, gaudio gau
 det ppter uocem sponsi. hoc ergo gau
 dium meum impletum est. illum oportet
 crescere, me uero minui. Qui è super
 nis uenit, supra omnes est. Qui è terra
 pfectus est, terren⁹ est, & è terra loquit̄.
 Qui è cælo uenit, supra omnes est: & qd̄
 uidit & audiuit, hoc testatur, & testimo
 nium eius nemo accipit. Qui accepit eius
 testimonium, is obsignauit, quod deus
 uerax sit. Nam is quē misit deus, uerba
 dei loquitur: Non enim huic ad mensu
 ram dat deus spiritū. Pater diligit filium,
 & omnia dedit illi in manum. Qui credit
 in filium, habet uitam æternam: qui au
 tem incredulus est filio, non uidebit ui
 tam, sed ira dei manet super eum.

Vt ergo cognouit dominus, audisse
 pharisæos, qd̄ Iesus plures discipulos fa
 ceret, & baptizaret, c̄p̄ Ioannes: quan̄q̄
 Iesus ipse nō baptizaret, sed discipuli ei⁹:
 r 2 reliquit

IIII

λβ * Αφῆκε πλὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἀπέβηθε πάλιν εἰς
 ζ πλὴν γαλιλαίαν. * Ἐθε δὲ αὐτὸν διῆρχεσθαι
 λγ διὰ φθι σαμαρείας. ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν
 φθι σαμαρείας, λεγομένην συχάρ, πλησίον
 τῷ χωρίῳ, ὃ ἔδωκεν Ἰακώβ Ἰωσήφ τῷ υἱῷ
 αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐκεῖ πηγή τῷ Ἰακώβ. ὃ οὖν Ἰησοῦς
 κενόπιπτός ἐκ τῶν ὁδοπορείων, ἐκαθίζετο ὅ-
 τως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη. ἔρχεται
 γυνὴ ἐκ φθι σαμαρείας ἀντλήσασα ὕδωρ. λέ-
 γει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, δός μοι πιεῖν. οἱ γὰρ μα-
 θηταὶ αὐτοῦ ἀπεκλήθησαν εἰς πλὴν πόλιν,
 ἵνα τροφὰς ἀγορεύσασιν, λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυ-
 νὴ ἡ σαμαρεῖτις. πῶς σὺ Ἰουδαῖός εἰ, καὶ ἐ-
 μοῦ πιεῖν ἀπὸ τῆς ὕδατος σαμαρείτι-
 δ'· οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι σαμαρεῖ-
 τας. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, καὶ εἶπερ αὐτῇ, εἰ ἤ-
 θες πλὴν ὕδατος τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ὄζει ὃ λέγω
 σοι, δός μοι πιεῖν, σὺ ἄρ' ἤτησας αὐτὸν, ἔ-
 δωκεν ἄρ' σοι ὕδωρ ζῶν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ,
 κύριε, οὔτε ἀντλημα ἔχεις, καὶ ὅθεν ὄζει
 βαθύ, πῶς δὲ ὄζει ἔχεις ὃ ὕδωρ τὸ ζῶν, μή σὺ
 μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς ἔδω-
 κεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ὄζει αὐτὸ ἐπι-
 καὶ εἰς τὸν ἕνα αὐτοῦ, καὶ τὰ δρέμματα αὐ-
 τοῦ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπερ αὐτῇ.
 πῶς ὁ πῖνωρ ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψή-
 σαι πάλιν. ὃς δὲ ἄρ' πῖνῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ
 ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψῆσῃ εἰς τὸν αἰῶ-
 να. ἀλλὰ ὃ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν
 αὐτῷ πηγή ὕδατος ἀλλορμούου εἰς ζωὴν αἰῶ-
 νιον. λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ. κύριε, δός μοι
 τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μὴ δὲ ἐρχομαι
 εἰςθάδε ἀντλήειν. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. ὕπα-
 γει, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, ἵνα ἐλθῆ εἰςθάδε.
 ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ εἶπερ αὐτῷ. οὐκ ἔχω
 ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. καλῶς εἶπας,
 ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω, πάντες γὰρ ἄνδρας ἔχεις,
 ἵνα ὅμ' ἔχεις, οὐκ εἶσι σοὺ ὁ ἀνὴρ. τὸ πάλιν
 δὲς εἶρηκα. λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ. κύριε, θεω-
 ρῶ ὅτι προφήτης εἶ σὺ. οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν
 τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ἡμεῖς λέ-
 γετε,

reliquit iudæam, & abiit iterum in Ga-
 lilæam. Oportebat autem eum transire
 per Samariam. Venit ergo in civitatem
 Samariæ, quæ dicitur Sychar, iuxta præ-
 ditam, quod dedit Iacob Ioseph filio
 suo. Erat autem ibi fons Iacob. Iesus er-
 go fatigatus ex itinere, sedebat sic super
 fontem: Hora erat ferme sexta: Venit
 mulier Samaritana, ut hauriret aquam.
 Dicit ei Iesus: Da mihi quod bibam.
 Nam discipuli eius abierant in civitatē,
 ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier
 illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus
 cum sis, potum à me potis quæ sum mu-
 lier Samaritana? Non enim commer-
 cium habent Iudæi cum Samaritanis.
 Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires do-
 num dei, & quis sit qui dicit tibi: Da mihi
 quod bibam: tu petisses ab eo, & dedis-
 set tibi aquam vivam. Dicit ei mulier:
 Dñe, neq; quo haurias, habes: & puteus
 profundus est, unde ergo habes aquam
 illam vivam? Num tu maior es patre
 nostro Iacob, qui dedit nobis puteum,
 & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora
 eius? Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis
 qui bibit ex aqua hac, sitiet iterū. Quis-
 quis autē biberit ex aqua quā ego dabo
 ei, non sitierit in æternū: sed aqua quam
 ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salien-
 tis in uitam æternā. Dicit illi mulier: Do-
 mine, da mihi istam aquā ut non sitiam,
 neq; ueniam huc ad hauriendum. Dicit
 ei Iesus: Vade, uoca uirum tuum, & ueni
 huc. Respondit mulier, & dixit ei: Non
 habeo uirum. Dicit ei Iesus: Bene dixi-
 sti, nō habeo uirum. Quinq; enim uiros
 habuisti, & nunc quē habes, nō est tuus
 uir. Hoc uere dixisti. Dicit ei mulier: Do-
 mine, uideo qd' ppheta es tu. Patres no-
 stri in monte hoc adorauerūt, & uos di-
 citis:

γεκ, ὅτι ἐν ἱεροσολύμοις ὄζειν ὁ τόπος, ὅπου δὲ προσκυνᾷ. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. γῶμαι, πῶς οὐδὲ μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν ἔθῳ ὅρα τὸ τῶ, οὔτε ἐν ἱεροσολύμοις προσκυνᾷτε τῷ πατρὶ. ὑμεῖς προσκυνᾷτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνῶμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῆς ἰουδαίῃς ἐστίν. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ὄζειν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνῶνται προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ πατήρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνῶντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνῶντας αὐτόν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δὲ προσκυνᾷ. λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ. οἶδα ὅτι μεσσίας ἔρχεται, ὃ λεγόμενον χριστός, ὅταν ἔλθῃ ἐκ ἐθνῶν, ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἐπὶ τῷ ἄλλοις οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν, ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει. οὐδεὶς μὲντοι εἶπε, τί ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; ἀφῆκεν οὖν πλὴν ἡδριᾶν αὐτοῦ ἢ γυνῆ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς πλὴν πόλιν, ἃ λέγει τις ἀνδρῶποιος. Δεῦτε ἴδετε ἀνθρώπων, ὅς εἰπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. μή τι οὐτός ὄζειν ὁ χριστός; εἰς ἄλλοις ὅταν ἐκ τοῦ πόλεως, καὶ ἔρχοντο πρὸς αὐτόν. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἡρώτων αὐτόν οἱ μαθηταὶ, λέγοντες. ξάββει, φάγε. ὃ εἶπε αὐτῆς. Εγὼ βρωσίμ ἔχω φαγεῖν, ἢ ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους. μή τις ἠνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; λέγει αὐτῆς ὁ Ἰησοῦς, ἐμὸν βρωμα ὄζειν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου, καὶ τελασῶ αὐτόν ὃ ἔργον. οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐὰν τετραμύλων ὄζει, ἃ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τὸν ὄφθαλμὸν ὑμῶν, καὶ θεάσαθε τὰς χώρας, ὅτι λύνονται οἱ θερισμοὶ ἡδὲ καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ σπᾶρα καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ, καὶ ὁ θερίζων. ἐν γὰρ τῷ λόγῳ ὄζειν ὁ ἀληθὴς νόος, ὅτι ἄλλοις ὄζειν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλοις ὁ θερίζων

θερίζων

citis: quod Hierosolymis est locus, ubi oporteat adorare. Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, uenit hora quando neq; in monte hoc, neq; Hierosolymis adorabitis patrem. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus. quia salus ex Iudæis est. Sed uenit hora & nunc est, quando ueri adoratores adorabunt patrem spiritu ac ueritate. Nam & pater tales quaerit qui adorēt ipsum. Spiritus est deus, & eos qui adorant eum, spiritu ac ueritate oportet adorare. Dicit ei mulier: Scio quod Messias uenturus est, qui dicitur Christus. cum ergo uenerit ille, nobis nunciabit omnia. Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tibi. Et continuo uenerunt discipuli eius, & mirabantur, quod cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit: quid quaeris, aut cur loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite, uidete hominē, qui dixit mihi omnia quaecunq; feci. num hic est ille Christus? Exierunt ergo e ciuitate, & ueniebant ad eum. Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, comedere. Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo comedendum, quem uos nescitis. Dicebāt ergo discipuli inter se: Nunquis attulit ei quod ederet? Dicit eis Iesus: Meus cibus est, ut faciam quod uult is qui misit me, & perficiam opus eius. Nonne uos dicitis: adhuc quatuor menses sunt, & messis ueniet? Ecce dico uobis, attollite oculos uestros, & uidete regiones, quoniam albæ sunt iam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit: & congregat fructum in uitam aeternam: ut & qui seminat simul gaudeat, & qui metit. In hoc enim est sermo uerus, quod alius est qui seminat, & alius est qui

r 3 metit.

θερίζωμ. ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζωμ, ὃ ὄυχ
 ὑμᾶς κεκοπῖάκασι. ἄλλοι κεκοπῖάκασι, κῆ
 ὑμᾶς εἰς τὸν κόπομ ἀντῶν εἰσεληλύθατε. ἐκ
 δὲ φθὶ πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίσθουσαμ εἰς
 αὐτὸν πῶ σαμαρειτῶν διὰ τὸν λόγον φθὶ γυ
 νακὸς, μαυτρύσσης, ὃ ἔειπέ μοι πάντα, ὅσα
 ἐποίουσα. ὡς ὅω ἦλθουμ πρὸς αὐτὸν οἱ σαμα
 ρεῖται, ἠρώτωμ αὐτὸν μένωμ παρ᾽ αὐτοῖς, καὶ
 ἔμμενεμ ἐκεῖ δύο ἡμέρας, Ἐ πολλῶμ πλείους
 ἐπίσθουσαμ διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ. τῆ τε γυναι
 κὶ ἔλεγον, ὃ ἔειπε μοι διὰ τῆ σῆμ λαλιὰμ πι
 σεύουμ, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμ, καὶ ὁ ἰδαμ, ὃ
 ἔειπε μοι ὅτι ἀληθῶς ὁ σωτῆρ τῆ κόσμου ὁ χρι
 στός. * μετὰ τὴ τάς δύο ἡμέρας ἔζη ἦλθεμ ἐκεῖ
 νερ, κῆ ἀπῆλθεμ εἰς τὴ γαλιλαίαν. * αὐτὸς δὲ
 ἰησοῦς ἐμαρτύρησεμ, ὅτι προφήτης ἔν τῆ ἰ
 σραῖ πατρίδι τιμῆρ ὄυκ ἔχει. * ὅτε οὖν ἦλθεμ
 εἰς πλὴν γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ γαλι
 λαῖοι, πάντα ἐωρακότες, ἃ ἐποίησεμ ἐν ἱερὸ
 σολύμοις ἐν τῆ ἑορτῆ. Ἐ αὐτοὶ γὰρ ἦλθουμ εἰς
 πλὴν ἑορτῆ. ἦλθεμ οὖν ὁ ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴ
 κανᾶ φθὶ γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησεμ τὸ ὕδωρ
 οἴνου. * καὶ ἦν τις βασιλικὸς, ὃς ὁ υἱὸς ἠθεῖνα
 ἔν καπερναούμ. ὄυτῶ ἀκούσας, ὅτι ἰησοῦς
 ἦκε ἐκ φθὶ ἰουδαίας εἰς πλὴν γαλιλαίαν,
 ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα
 καταβῆ, καὶ ἰάσκηται αὐτὸν τὸν υἱὸν, ἠμελ
 λετὶ ἀποθνήσκειμ. ἔπεμ οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς
 αὐτόν, ἐὰμ μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδῃτε, ὄυ
 μὴ πισεύσητε. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλι
 κὸς. κύριε, κατάβηθι πρὶμ ἀποθανεῖμ δὲ πα
 τέρ μου. λέγει αὐτῶ ὁ ἰησοῦς, πορεύε, ὁ υἱὸς
 σου ζῆ. καὶ ἐπίσθουσεμ ὁ ἀνθρωπῶ τῶ λό
 γῶ ὃ ἔειπεμ αὐτῶ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. ἦ
 δὲ αὐτῶ καταβαίνοντῶ, οἱ δούλοὶ αὐτοῦ
 ἀπώτησαμ αὐτῶ, καὶ ἀπήγαλαμ λέγονι
 πτε, ὅτι ὁ παῖς σου ζῆ. ἐπύθετο ὅω παρ᾽ αὐ
 τῶμ πλὴν ὥραμ, ἐν ἧ ἡμέρῃ περὶ ἔχουμ. Ἐ ἔι
 πομ αὐτῶ, ὅτι χθεὲς ὥραμ ἐβδόμην ἀφῆκεμ
 αὐτὸν ὁ πυρετός. ἔγνω ὅω ὁ πατήρ, ὅτι ἐν ἑ
 κείνῃ τῆ ὥρα, ἐν ἧ ἔειπεμ αὐτῶ ὁ ἰησοῦς, ὅτι ὁ
 υἱός

λδ
 λε
 α
 λς
 λζ
 γ

metit. Ego misi uos ad metendum, quod
 uos non laborastis. Alij laborauerunt, &
 uos in labores eorum introistis. Ex ciui
 tate autem illa multi crediderunt in eum
 Samaritanorū propter sermonē mulie
 ris. testificantis, quod dixisset sibi omnia,
 quæcunq; fecisset. Cum uenissent ergo
 ad illum Samaritani, rogauerunt eum
 ut apud se maneret. & mansit ibi duos
 dies. Ac multo plures crediderūt propter
 sermonē ipsius. & mulieri dicebant: Iam
 non propter tuam orationem credimus.
 ipsi enim audiuius, & scimus, quod hic
 est uere seruator mundi Christus. Post
 duos autē dies exiit inde, & abiit in Ga
 lilæam. Ipse enim Iesus testatus est, qd
 propheta in sua patria honorem nō ha
 beret. Cum ergo uenisset in Galilæam,
 exceperunt eum Galilæi, cum omnia ui
 didissent, quæ fecerat Hierosolymis in die
 festo. & ipsi enim uenerant ad diem fe
 stum. Venit ergo Iesus iterum in Cana
 Galilææ, ubi fecerat ex aqua uinum. Et
 erat quidam regulus, cuius filius infirma
 batur Capernaum. Hic cum audisset,
 quod Iesus aduenisset à Iudæa in Ga
 lilæam, abiit ad eum, & rogabat eum, ut
 descenderet, ac sanaret ipsius filium: Si
 quidem is agebat animam. Dixit ergo
 Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia ui
 deritis, non creditis. Dicit ad eum regu
 lus: Domine, descende priusq; moriatur
 filius meus. Dicit ei Iesus: Vade, filius
 tuus uiuit. Credidit homo sermoni quē
 dixerat ei Iesus, & ibat. Iam autē eo de
 scendente, serui occurrerūt ei, & nunciaue
 runt, dicētes: Filius tuus uiuit. Sciscitatus
 est ergo horā ab eis, in qua meli⁹ habuif
 fet. Et dixerunt ei: heri hora septima reli
 quit eū febris. Cognouit ergo pater, qd
 illa hora erat, in qua dixisset sibi Iesus,
 filius

λν
α

ἦδες σου ζῆ, καὶ ἐπίσθυσεν αὐτὸς, καὶ ἡ οἰκία
 αὐτοῦ ὅλη. τὸ το πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐ-
 ποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τοῦ Ἰουδαίας εἰς
 πλὴν γαλιλαίαν. * μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν
 Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυ-
 μα. ἐσι δὲ ἐν τῷ ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προ-
 βατικῇ κολυμβήθρα, ἢ ἐπιλεγομένη ἑβραϊ-
 σὶ βηθσεδα, πέντε σῶας ἔχουσα, ἐν ταύταις
 κατέκειτο πολλοὶ τῶν ἀδενούτων,
 τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων πλὴν
 τοῦ ὕδατος κίνησιν, ἀγγελοῦ γὰρ κτλ και
 ρὸν κατέβαινε ἐν τῇ κολυμβήθρα καὶ ἐτά-
 ρασε τὸ ὕδωρ, ὃ οὖν πρῶτον ἐμβαλε μετὰ
 πλὴν παραχρῆν τοῦ ὕδατος ὑγιῆς ἐγίνετο, ὃ
 δὴ ποτε κατέχετο νοσήματι. ἦν δὲ τις ἀν-
 δρωπὸς ἐκεῖ, τριάκοντα ἔτη ἔχων
 ἐν τῇ ἀδενείᾳ. τὸ τορ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατα-
 κείμενον, καὶ γινούσ, ὅτι πολλὰ ἦδεν χρόνον
 ἔχει, λέγει αὐτῷ. θέλεις ὑγιῆς γενέσθαι; ἀπε-
 κρινε αὐτῷ ὁ ἀδενῶν. κύριε, ἀνδρωπορ οὐκ
 ἔχω, ἵνα ὅταν παραχρῆν τὸ ὕδωρ, βάλλῃ με
 εἰς πλὴν κολυμβήθρα, ἐν ᾧ δὲ ἐρχομαι ἐγὼ,
 ἀλλὰ πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. λέγει αὐτῷ ὁ
 Ἰησοῦς, ἐγεραι, ἄρομ τὸν κράββατόμ σου, καὶ
 περιπάτα. καὶ ἐυδῆως ἐγίνετο ὑγιῆς ὁ ἀν-
 δρωπὸς, καὶ ἦρε τὸν κράββατορ αὐτοῦ, καὶ
 περιεπάτα. ἦν δὲ σάββατορ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡ-
 μέρᾳ. ἔλεγον οὖν Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπύ-
 μῶν. σάββατόμ ὄζει, οὐκ ἔξεῖ σοι ἄρομ τὸν
 κράββατορ, * ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὁ ποιήσας με
 ὑγιῆ, ἐκείνός μοι εἶπερ, ἄρομ τὸν κράββατόμ
 σου καὶ περιπάτα. ἠρώτησαρ οὖν αὐτόμ, τίς
 ὄζει ὁ ἀνθρωπὸς ὃ ἐπῶρ σοι, ἄρομ τὸν κράβ-
 βατόμ σου, καὶ περιπάτα; ὃ δὲ ἰαθεῖς οὐκ
 ἤδαι τίς ὄζει, ὃ γὰρ Ἰησοῦς θζένδυσεν ὄχλου
 ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. μετὰ ταῦτα ἐυρίσκει αὐ-
 τὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, ἔειπερ αὐτῷ, ἰδέ
 ὑγιῆς γεγονόςαι, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ
 χῆρομ τί σοι γῆνται. ἀπῆλθερ ὁ ἀνθρωπος,
 καὶ ἀνήγγελε τῷ Ἰουδαίῳ. ὅτι Ἰησοῦς
 ἐσιρ ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. καὶ διὰ τὸ το
 ἐδίωκομ

λθ

filius tuus uiuit. & credidit ipse & domus
 eius tota. Hoc iterū fecūdū signū ædidit
 Iesus cū uenisset à Iudæa in Galilæam.

Post hæc erat dies festus Iudæorū, &
 ascendit Iesus Hierosolymam. Est autē
 Hierosolymis ad probaticā piscina, quæ
 nominatur Hebraice bethseda, quinque
 porticus habēs, in his iacebat multitudo
 magna languentium, cæcorum, claudo-
 rum, aridorū, expectantiū aquæ motū.
 Angelus enim descendebat certo tēpore
 in piscinam, & turbabat aquā. Itaque qui
 primus descendisset post turbationem
 aquæ, sanus fiebat, à quocunq; detineba-
 tur morbo. Erat autem quidam homo
 illic, qui triginta & octo annos morbo
 tenebatur. Hunc cum uidisset Iesus de-
 cumbentem, & cognouisset, quod iam
 multū temporis morbo teneret, dicit ei:
 Vis sanus fieri? Respondit ei languidus:
 Domine, hominē nō habeo, ut cum tur-
 bata fuerit aqua, mittat me in piscinam.
 Sed interim dum ego uenio, iam alius
 ante me descendit. Dicit ei Iesus: Surge,
 tolle grabatū tuum, & ambula. Et statim
 sanus factus est homo ille, & sustulit gra-
 batum suū, & ambulabat. Erat autē sab-
 batū in die illo. Dicebant ergo Iudæi ei,
 qui sanatus fuerat: Sabbatū est, nō licet
 tibi tollere grabatū. Respondit eis: Qui
 me sanū fecit, is mihi dixit: tolle grabatū
 tuum, & ambula. Interrogauerunt ergo
 eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi,
 tolle grabatū tuū, & ambula? Is autē qui
 sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset.
 Iesus em̄ subduxit se qd' turba esset eo
 in loco. Postea reperit eū Iesus in tēplo,
 & dixit illi: Ecce sanus factus es, ne post-
 hac pecces, ne quid deteri⁹ tibi cōtingat.
 Abiit ille homo, & nunciauit Iudæis, qd'
 Iesus esset à q' sanat⁹ fuisset. Ac ppter ea
 r 4 persequebant

v

*Επε ληνῃ φαῖναι ἐσ
 posthac ne pecces
 ut.*

ἐδίωκον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουσιν
 αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίησεν ἔν σαβ
 βάτῳ. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς. ὁ πα
 τὴρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὼ ἐργάζο
 μαι. διὰ τοῦτο οὐ μάλλον ἐζήτουσιν αὐτὸν
 οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε
 τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἰδίου ἔλε
 γε τὸν θεόν, ἴσον ἑαυτῷ ποιῶν θεῷ θεῷ.
 ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπερ αὐτοῖς.
 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς
 ποιῆσαι ἑαυτῷ ὅνδεμ, ἐὰν μὴ τι βλέπῃ τὸν
 πατέρα ποιῶντα. ἀ γὰρ ἃ ἐκείνῳ ποιῇ,
 ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιῇ. ὁ γὰρ πα
 τὴρ φιλεῖ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐ
 τῷ, ἃ αὐτὸς ποιῇ. καὶ μείζονα τούτων δεί
 ξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥστε
 γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκρούς, καὶ ζωο
 ποιῇ, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς, ὃς οὐδέποτε ζωοποιῇ.
 οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει ὁσδέναι, ἀλλὰ πλὴν
 κρίσιμ παῖσαν δέδωκε θεῷ ἡμῶν, ἵνα πάντες
 τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέ
 ρα. * Ο μὴ τιμῶν τὸν υἱόν οὐ τιμᾷ τὸν πατέ
 ρα τὸν πέμφαντα αὐτόν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑ
 μῖν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούσας καὶ πιστεύσας
 θεῷ πέμφαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ
 εἰς κρίσιμ οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν
 ἐκ τοῦ θανάτου εἰς πλὴν ζωῆς. * Ἀμὴν ἀμὴν
 λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ὄστις,
 ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ
 θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. ὥστε ἢ
 ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδω
 κε καὶ θεῷ ἡμῶν ζωὴν ἐχασιν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ὅ
 σδίαμ ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιμ ποιῆσιν, ὅτι
 υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. μὴ θαυμάζετε τοῦτο,
 ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ἣ πάντες οἱ ἐν τῷ
 μνημείοις ἀκούσονται φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκ
 πορεύσονται, οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς
 ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαν
 τες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. οὐ δύναμαι ἐ
 γὼ ποιῆσαι ἑαυτῷ ὅσδεμ. καθὼς ἀκούω,
 κρίνω, καὶ ἢ κρίσις ἢ ἐμὴ δικαίω ἐστίν.
 ὅτι

μα
 α
 μα

persequerentur Iudaei Iesum, & quere
 bant illum occidere, quod ista fecisset in
 sabbato. Iesus autem respondit eis: Pa
 ter meus ad hoc usq; temporis operat
 & ego operor. Propterea ergo magis
 querebant eum Iudaei interficere, quia
 non solum soluisse sabbatum, sed & pa
 trem suum dixisset deum, æqualem se fa
 ciens deo. Respondit itaq; Iesus, & dixit
 eis: Amen amen dico uobis, non potest
 filius à se facere quicquam, nisi quid
 uiderit patrem facientem. Quaecunque
 enim ille fecerit, hæc itidem & filius facit.
 Pater enim diligit filium, & omnia de
 monstrat ei quæ ipse facit: & maiora his
 demonstrabit ei opera, ut uos miremini.
 Sicut enim pater suscitât mortuos & ui
 uificat, sic & filius quos uult, uiuificat.
 Neque enim pater iudicat quenquam,
 sed omne iudicium dedit filio, ut omnes
 honorât filium, sicut honorant patrem.
 Qui non honorat filium, non honorat
 patrem qui misit illum. Amen amen di
 co uobis, qui sermonem meum audit, &
 credit ei qui misit me, habet uitam æter
 nam, & in cõdemnationem non ueniet,
 sed transiit à morte in uitam. Amen
 amen dico uobis, quod ueniet hora, &
 nunc est, quando mortui audient uocem
 filij dei: & qui audierint, uiuent. Sicut
 enim pater habet uitam in semetipso, sic
 dedit & filio habere uitam in semetipso,
 & potestatem dedit ei iudicandi quoq;
 quia filius hominis est. Nolite mirari
 hoc, quia ueniet hora, in qua omnes qui
 in monumētis sunt, audient uocem eius,
 & prodibunt, qui bona fecerunt, in resur
 rectionē uitæ: qui uero mala egerunt, in
 resurrectionē cõdemnationis. Non pos
 sum ego ex meipso facere quicq; . Sicut
 audio, iudico, & iudiciũ meũ iustum est,
 quia

* ΟΤΙ ΟΥ ΖΗΤΩ Τὸ Δέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θε-
 λημα τῶ πέμψαντός με πατρὸς. * Εὰν ἐγὼ
 μάρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ
 ἔστι ἀληθής. Αλλ' ὅστις ὁ μαρτυρῶν περὶ
 ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ὅστις ἡ μαρτυρία,
 ἢ μάρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. ὑμεῖς ἀπεσάλκατε πρὸς
 ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ. Εγὼ
 δὲ οὐ περὶ ἀνθρώπου πλὴν μαρτυρίαν λαμβά-
 νω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε.
 ἐκένθη ἢ ὁ λύχνος ὁ καὶ ὄμλου καὶ φαί-
 νωμ, ὑμεῖς δὲ ἠθέλησατε ἀγαλλῖαδιῶσαι
 πρὸς ὥραμ ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. Εγὼ δὲ ἔχω
 πλὴν μαρτυρίαν μείζω τῶ ἰωάννου. * τὰ
 γὰρ ἔργα ἃ ἐδίδακέν μοι ὁ πατήρ, ἵνα τε-
 λεύσω αὐτὰ, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποίω,
 μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέ-
 σαλκε. καὶ ὁ πέμψας με πατήρ, αὐτὸς
 μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ, ὅτε φωνῶν αὐ-
 τῷ ἀκηκόατε πώποτε, ὅτε εἶδ' αὐτοῦ
 ἐώρακατε, * καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχει-
 τε μνύοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὁμ ἀπέβαλεν ἐ-
 κένθη, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πισεύετε. ἐρῶν ἄ-
 τε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκᾶτε ἐν αυ-
 ταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκείναι εἰσιμ
 αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, καὶ οὐ θέλετε ἐλ-
 θεῖν πρὸς με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. δόξαμ παρὰ
 ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω, ἀλλ' ἐγνώκα ὑμᾶς,
 ὅτι πλὴν ἀγάπῃ τῷ θεῷ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς.
 ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς μου,
 καὶ οὐ λαμβάνετε με. ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν
 τῷ ὀνόματι τοῦ ἰδίου, ἐκένουμ λήψετε. πῶς
 δυνάσθε ὑμεῖς πισεῖσαι, δόξαμ παρὰ ἀλ-
 λήλων λαμβάνοντες, καὶ πλὴν δόξαμ πλὴν
 παρὰ τῶ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; μὴ δοκᾶ-
 τε, ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν
 πατέρα, ἐσιμ ὁ κατηγορῶν ὑμῶν μωσῆς,
 εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπικατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε μω-
 σῆ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκέν-
 η ἔγραφε. εἰ δὲ τῶς ἐκείνου γράμμασιμ
 οὐ πισεύετε, πῶς τῶς ἐμοῖς ῥήμασιμ πισεύ-
 σετε; * κατὰ πάντα ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς παρὰ
 ῥί

quia non quaero uoluntatem meam, sed
 uoluntatem eius qui misit me, patris. Si
 ego testimoniū perhiberem de meipso,
 testimoniū meum non esset uerum.
 Alius est qui testimoniū perhibet de
 me, & scio uerum esse testimoniū, quod
 testatur de me. Vos misistis ad Ioannē,
 & is testimoniū reddidit ueritati. Ego
 autē non ab homine testimoniū ac-
 cipio, sed haec dico, ut uos salui sitis. Ille
 erat lucerna ardens & lucens, uos autem
 uoluistis ad temp⁹ exultare in luce eius.
 At ego testimoniū habeo maius testi-
 monio Ioannis. Opera enim quae dedit
 mihi pater ut perficiam ea, ipsa inquam
 opera quae ego facio, testantur de me,
 quod pater miserit me. Et qui misit me
 pater, ipse testatus est de me. Neq; uo-
 cem eius unquam audistis, neq; speciem
 eius uidistis. & sermonem eius non ha-
 betis, in uobis manentē: quia quem misit
 ille, huic uos nō creditis. Scrutamini scri-
 pturas, quia uos uidemini uobis in ipsis
 uitam aeternam habere: & illae sunt, quae
 testantur de me, nec uultis uenire ad me,
 ut uitam habeatis. Gloriam ab homini-
 bus non accipio, sed cognoui uos, quod
 dilectionem dei non habeatis in uobis.
 Ego ueni nomine patris mei, nec recipi-
 tis me. Si alius uenerit nomine suo, illum
 recipietis. Quomodo uos potestis cre-
 dere, qui gloriam à uobis inuicem acci-
 pitis, & gloriam quae à solo deo profici-
 scitur, non quaeritis? Nolite putare, quod
 ego accusaturus sim uos apud patrem.
 Est qui accusat uos Moses, in quo uos
 speratis. Si enim credidissetis Mosi, cre-
 didissetis utiq; mihi, de me enim ille
 scripsit. Si autem illius scriptis non cre-
 ditis, quomodo uerbis meis credetis?

Post haec abiit Iesus trans
 mare

VI

τῆ θαλάσσης τῆ γαλιλαίας τῆ τιβεριάδος, καὶ ἦκο
 λούθη αὐτῶ ὄχλος πολὺς, οὗ ἐώρων αὐτὸ τὰ
 σημεῖα, ἃ ἐποίησεν ἐπὶ τῶ ἀδυνεύτων. * Ἀνῆλθε ἕ
 μίς εἰς τὸ ὄρος ὁ ἰησοῦς, ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶ μα
 θητῶν αὐτοῦ. * Ἡμερὴς ἕως τῆσδε ἡ ἑωρτή τῶ ἰσ
 δαίου. * Ἐπάρας οὖν ὁ ἰησοῦς τῶ ὀφθαλμούς,
 ἐθεασάμενος, οὗ πολὺς ὄχλος ἔρχετο πρὸς
 αὐτὸν, λέγει πρὸς τὸν φίλιππον, πόθεν ἔρχε
 σωμεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; τὸτο δὲ
 εἶλεγε πειράζων αὐτόν, αὐτὸς γὰρ ᾔδει τι ἐ
 μέλλε ποιῆν. ἀπεκρίθη αὐτῷ φίλιππος. *
 Δίκασιόντων δὲ ἑκατὸν ἄρτοι οὐκ ἄρκουσι αὐ
 τοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχὺ τι λάβῃ. λέ
 γει αὐτῷ εἰς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἀνδρέας
 ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου. εἶσι παύλαριον
 ἐν ᾧ δὲ ὁ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους, καὶ
 δύο ὀψάρια, ἀλλὰ ταῦτα τί ὄξιν εἰς τοσούτους;
 εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς. ποιήσατε τὴν ἀνθρώπων ἢ
 ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τό
 πῳ. ἀνεπέσθη οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν
 ὧσεν πεντακίχλιοι. ἔλαβε δὲ τὴν ἄρτους
 ὁ ἰησοῦς, καὶ ἔευχαριστήσας διέδωκε τοῖς
 μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τῶ ἀνακειμένοις,
 ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἦδελον. ὧς
 δὲ ἐπληρώθησαν, λέγει τῶ μαθηταῖς αὐ
 τοῦ. συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσμα
 τα, ἵνα μή τι ἀπόληται. συναγαγὸν οὖν καὶ
 ἔγεμψαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ
 τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσθη
 σε τῶς βεβρωκόσι. * οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόν
 τε ὁ ἐποίησε σημεῖον ὁ ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι
 οὗτος ὄξιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμε
 νος εἰς τὸν κόσμον. ἰησοῦς οὖν γινούς, ὅτι
 μέλλουσι ἐρχεσθαι, καὶ ἄρπάζειν αὐτόν,
 ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, * ἀνεχώρησε
 πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος. ὧς ἡ ὀψία ἐ
 γένητο κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τῆ θά
 λασσαν, καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο
 πέραν τῆ θαλάσσης εἰς καπερναῦν, καὶ σκοτία
 ἦδη ἐγεγόνει, ἐκεῖ οὐκ ἐλκλύθει πρὸς αὐτὸν ὁ ἰη
 σοῦς. ἦτε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνεύματος
 δὴν γεί

mare Galilææ quod est Tiberiadis, & se
 quebat eum turba multa, quia uidebant
 eius signa, quæ faciebat sup his qui infir
 mabant. Subijt autē in montē Iesus, &
 ibi sedebat cum discipulis suis. Instabat
 autē pascha dies festus Iudæorū. Cum
 sustulisset ergo oculos Iesus, & uidisset,
 quod multa turba ueniret ad se, dicit ad
 Philippū: Vnde emem⁹ panes, ut edant
 isti? Hoc autē dicebat tentans eum, ipse
 em sciebat quid esset factur⁹. Respōdit
 ei Philippus: Ducentorū denariorū pa
 nes nō sufficiūt eis, ut unusquisq; pusillū
 quippiā accipiat. Dicit ei unus ex discipu
 lis ipsius, Andreas frater Simonis Petri:
 Est puer unus hic qui habet quinq; pa
 nes ordeaceos & duos pisces. sed hæc qd
 sunt inter tam multos? Dixit autē Iesus:
 Facite ut homines discumbant. Erat autē
 gramē multū in eo loco. Discubuerūt er
 go uiri numero fermē quinquies mille.
 Accepit autē panes Iesus, cumq; gratias
 egisset, distribuit discipulis, discipuli uero
 discumbentibus. Similiter & ex piscibus
 q̄tū uolebat. Ut autē impleti sunt, dicit
 discipulis suis: Colligite quæ superfue
 rūt fragmēta ne qd pereat. Collegerunt
 ergo, & impleuerūt duodecim cophinos
 fragmētōrū ex quinq; panib⁹ ordeaceis,
 quæ superfuerāt his q comederant. Illi er
 go homines cum uidissent qd Iesus fece
 rat signū, dicebant: Hic est uere ppheta
 ille qui uēturus est in mundū. Iesus ergo
 cum cognouisset qd uenturi essent, ac ra
 pturi ipsum ut facerent ipsum regē, seces
 sit iterū in montē ipse solus. At ubi iam
 uespera esset, descenderunt discipuli eius
 ad mare. & conscensā nauī, uenerunt tra
 iecto mari ad oppidum Capernaum. Iamq;
 tenebræ erant, nec uenerat ad eos
 Iesus. Mare autem uento magno flante
 intumescibat.

εἰς κείνους. ἐλκλακότες δὲ ὡς σαδ' ἴσθες εἰκο
 σιπέντε ἢ τριάνκοντα, θεωροῦσι τὸν ἰησοῦν πε
 ριπατοῦντα ἐπὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγγύε
 τῷ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. ὁ ὅ
 λέγει αὐτοῖς. Εγώ εἰμι, μὴ φοβέσθε. ἤθελον
 ὄω λαβῆναι αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, Ἐὐθέως τὸ
 πλοῖον ἐγγύετο ἐπὶ τῇ γῆς εἰς ἡμῶν ὑπὸ ἡγῶν.
 * τῆ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἐσκηκὼς πέραν τῆ
 θαλάσῃς, ἰδὼν ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν
 ἐκεῖ, ἐμὴ ἐμ ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθη
 τὰὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ σωσησῆλθε ποῖε μαθη
 τῶν αὐτοῦ ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ
 μόνοι οἱ μαθητὰὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον. ἄλλα δὲ
 ἦλθε πλοιάριον ἐκ τιβερίᾳ εἰς τὸ τό
 πον, ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαν
 τῷ κυρίου. ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος, ὅτι
 ἰησοῦς οὐκ ἔστι ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μαθητὰὶ αὐτοῦ,
 ἐνέβησαν ἔν αὐτοῖς εἰς τὰ πλοιάρια, καὶ ἦλθον
 εἰς καπερναοῦν, ζητοῦντες τὸν ἰησοῦν. καὶ
 εὐρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσῃς, εἶπον
 αὐτῷ. ῥαββί, ποῦ ᾤδε γέγονας; ἀπεκρί
 θη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπε. ἀμὴν ἀμὴν λέ
 γω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἶδτε σημεῖα,
 ἀλλ ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτά
 σθητε. ἐργάζεσθε μὴ πλὴν βρωσὶν πλὴν ἀ
 πολλυμνίω, ἀλλὰ τὴν μνίσσασθαι εἰς ζωὴν αἰ
 ῶνον, ἢ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει, το
 τὸν γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ δεός. εἶπον
 ὄω πρὸς αὐτόν, τί ποιεῖς μου, ἵνα ἐργαζώμαι
 θὰ τὰ ἐργα τῶν θεῶν; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς καὶ εἶ
 περ αὐτοῖς. τὸ τό ὅτι τὸ ἐργον τῶν θεῶν, ἵνα
 πιστεύητε εἰς ὃν ἀπέσταλεν ἐκεῖνος. * εἶπον
 οὖν αὐτῷ. τί οὖν ποιῆς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδω
 μου Ἐπιστεύσω μὴ σοι; τί ἐργάζῃ; * οἱ πα
 τέρεις ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ,
 καθὼς ὅτι γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
 ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. εἶπερ οὖν αὐτοῖς ὁ ἰη
 σοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μωσῆς δέ
 δωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ
 ὁ πατὴρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ
 οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρτος τῶν θεῶν
 ὅστις ὁ

intumescebat. Cum remigassent ergo
 ferme stadia uiginti quinque aut triginta,
 uident Iesum ambulans super mare,
 & appropinquantem nauim, ac timuerunt.
 Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite ti
 mere. Voluerunt ergo recipere eum in
 nauim, & illico nauis appulerat terræ ad
 quam ibant. Postero die turba quæ sta
 bat trans mare, ut uidit, quod nauicula
 alia nō esset ibi, nisi una illa in quam in
 gressi fuerant discipuli eius, & quæ nō in
 troisset cū discipulis suis Iesus in nauicu
 lam, sed soli discipuli eius abissent: Alia
 uero superuenerunt nauiculæ à Tiberia
 de iuxta locum ubi comederant panem,
 posteaquam gratias egisset dominus:
 Cum ergo uidisset turba, quod Iesus nō
 esset ibi neque discipuli eius, ascenderunt
 & ipsi in nauiculas & uenerunt Caper
 nauim, quærentes Iesum, & cum inuenis
 sent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi,
 quando huc uenisti? Respondit eis Iesus,
 & dixit: Amen amen dico uobis, quæri
 tis me, non quia uidistis signa, sed quia
 comedistis de panibus, & saturati estis.
 Operemini non cibum qui perit, sed qui
 permanet in uitam æternam, quem filius
 hominis dabit uobis. hunc enim pater
 consignauit deus. Dixerunt ergo ad eum:
 Quid facimus, ut operemur opera dei?
 Respondit Iesus, & dixit eis: Hoc est opus
 dei, ut credatis in eum quem misit ille.
 Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis
 signum, ut uideamus & credamus tibi?
 quid operaris? Patres nostri manduca
 uerunt manna in deserto, sicut scriptum
 est: Panem de cælo dedit eis ad eden
 dum. Dixit ergo eis Iesus: Amen amen
 dico uobis, nō Moses dedit uobis illum
 panem de cælo, sed pater meus dat uobis
 panem de cælo uerum. Panis enim dei
 est

μβ

ργ
Δ
μΔ

ὄξιν ὃ καταβαίνωμ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν δι-
 δοῦν ἕως κόσμου. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν. κύ-
 ρίε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. * εἶ-
 πεν ἡ αὐτοῦ ὁ ἰησοῦς. ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς
 ζωῆς, ὃ ἐρχόμενος πρὸς με οὐ μὴ πεινάσῃ,
 καὶ ὃ πεισένωμ εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώπο-
 τε. ἀλλ' εἶπον ἡμῖν, ὅτι καὶ ἐώρακατέ με καὶ
 οὐ πεισένετε. * πᾶς ὃ δίδωσί μοι ὁ πατήρ,
 πρὸς ἐμὲ ἔξει. καὶ τὸν ἐρχόμενον πρὸς με, οὐ
 μὴ ἐκβάλλω ἔξω, * ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ
 οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλ'
 ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός,
 ἵνα πᾶς ὃ δίδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω εἰς αὐ-
 τὸν, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῆ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
 * τὸτο δὲ ὄξιν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με,
 ἵνα πᾶς ὃ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πεισένωμ εἰς αὐ-
 τόν, ἔχη ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν
 ἐγὼ τῆ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. * ἐγόγγυζον οὖν οἱ
 ἰουδαῖοι πρὸς αὐτὸν, ὅτι εἶπερ, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ
 ἄρτος ὃ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἔλε-
 γον. οὐχ οὗτος ὄξιν ἰησοῦς, ὃ ἦς ἰωσήφ, υἱὸς ἡ-
 μαρ ὃ ἰδόμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα;
 πῶς οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
 βέβηκα. * ἀπεκρίθη οὖν ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπερ αὐ-
 τοῖς. μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. οὐδεὶς δύ-
 νηται ἐλθεῖν πρὸς με, εἰ μὴ ὁ πατήρ ὃ πέμ-
 ψας με ἐκκλήσῃ αὐτόν. καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐ-
 τόν ἐν τῆ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἐστὶ γέγραμμένον ἐν
 τοῖς προφήταις, καὶ ἔσονται πάντες διδα-
 κτοὶ τοῦ θεοῦ. πᾶς οὖν ὃ ἀκούσας πρὸς τὸν πα-
 τέρα καὶ μαθὼν, ἐρχετ' πρὸς με. * οὐχ ὅτι τὸν
 πατέρα τίς ἐώρακεν, εἰ μὴ ὃ ὢν πρὸς τὸν θεόν.
 οὗτος ἐώρακε τὸν πατέρα. * ἀμὴν ἀμὴν λέ-
 γω ἡμῖν, ὃ πεισένωμ εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνι-
 ον. * ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. * οἱ πατέ-
 ρες ἡμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῆ ἐρήμῳ καὶ
 ἀπέθανον, οὗτος ὄξιν ὃ ἄρτος ὃ ἐκ τοῦ οὐρα-
 νοῦ καταβαίνωμ, ἵνα τίς εἴσθῃ αὐτοῦ φάγη καὶ
 μὴ ἀποθάνῃ. * ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὃ ζῶν, ὃ ἐκ
 τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, εἰ μὴ τις φάγη ἐκ τούτου

est qui de caelo descendit, & dat uitam
 mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domi-
 ne, semper da nobis panem istum. Di-
 xit autem eis Iesus: Ego sum panis uitæ.
 (Qui uenit ad me, non esuriet: & qui cre-
 dit in me, non sitiet unquam. Sed dixi
 uobis, quod etiam uidiſtis me, nec cre-
 ditis. Omne quod dat mihi pater, ad
 me ueniet: & eum qui uenerit ad me, nō
 eijcio foras. Quia descendi de caelo:
 ut faciam non quod ego uolo, sed quod
 uult is qui misit me. Hæc est autem uo-
 luntas eius qui misit me patris, ne quid
 perdam ex omnibus quæ dedit mihi,
 sed resuscitem illa in nouissimo die. Hæc
 est autem uoluntas eius qui misit me: ut
 omnis qui uidet filium & credit in eum,
 habeat uitam æternam: & ego suscitabo
 eum in nouissimo die. Murmurabant
 ergo Iudæi de illo, quod dixisset, ego sum
 panis ille, qui de caelo descendit. Et dice-
 bant: Nonne hic est Iesus, filius Ioseph,
 cuius nos nouimus patrem & matrem?
 Quomodo ergo dicit hic, de caelo descen-
 di? Respondit ergo Iesus, & dixit eis:
 Nolite murmurare inter uos. Nemo
 potest uenire ad me, nisi pater qui mi-
 sit me, traxerit eum, & ego suscitabo
 eum in nouissimo die. Est scriptum in
 prophetis, & erunt omnes docti à deo.
 Omnis ergo qui audiuit à patre & di-
 dicit, uenit ad me, non quod patrem
 uiderit quisquam, nisi is qui est à deo,
 hic uidit patrem. Amen amen dico uo-
 bis, qui confidit mihi, habet uitam æter-
 nam. Ego sum panis ille uitæ. Patres
 uestri comederunt manna in deserto,
 & mortui sunt. Hic est panis de caelo
 descendens, ut ex ipso edat aliquis, &
 non moriatur. Ego sum panis uiuus qui
 de caelo descendit. Si quis ederit ex hoc
 pane,

Ut facia non quod
 ego uolo, sed quod
 pater meus uult. Non
 sum deus, sed
 sum humanitas
 qui loquitur
 hinc

το ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ ἄρ-
 τος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἢ σὰρξ μου ὄσιν, ἢ ἐ-
 γὼ δώσω ὑπερ ἑοῦ τοῦ κόσμου ζῶντος. * ΕΜ-
 ΧΟΝΤΟ ὅμως πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰσραῖτιοι, λέγον-
 τες. πῶς δάωται οὗτος; ἢ μὴν δούλω πλὴν
 σάρκα φαγῆν; εἶπερ οὐκ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς.
 ἀλλὰ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε πλὴν
 σάρκα τοῦ ἵψου τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνετε αὐτοῦ
 τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων
 μου πλὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει
 ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐ-
 χάτῃ ἡμέρᾳ. * Ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῶς ὄσιν
 βρωσίς, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ὄσιν πό-
 σις. * Ὁ τρώγων με πλὴν σάρκα, καὶ πίνων
 μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ.
 καθὼς ἀπέσταλέ με ὁ ζῶν πατήρ, καὶ γὰρ ζῶ
 διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, καὶ κενὸς
 ζήσεται δι' ἐμέ. οὗτος ὄσιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ
 οὐρανοῦ καταβάς, ὃν καθὼς ἐφαγομεν οἱ πα-
 τέρες ἡμῶν τὸ μάννα καὶ ἀπέθανον. ὁ τρώ-
 γων τὸν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.
 ταῦτα εἶπερ ἐν συναγωγῇ διδασκῶν ἐν κα-
 περναύμ. πολλοὶ οὖν ἀκήσαντες ἐκ τῶν μα-
 θητῶν αὐτοῦ εἶπον. σκληρὸς ὄσιν οὗτος ὁ λό-
 γος, τίς δάωται αὐτὸν ἀκούειν; εἰδὼς δὲ ὁ
 Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι πρὸς τὸν
 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπερ αὐτοῖς. ποιοῦντες
 σκανδαλίζετε; * ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν ἵψον τοῦ
 ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἢν εἰς πρότερον;
 * τὸ πνεῦμά ὄσιν τὸ ζωοποιῶν, ἢ σὰρξ οὐκ ὀ-
 φελῆ δουδ' ἐμ. * τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν,
 πνεῦμά ὄσιν τὸ ζῶν ὄσιν, ἀλλ' εἰσὶν ἄλλοι ἡμῶν
 τινὲς οἱ οὐ πιστεύουσιν, * ἦδη γὰρ εἰς ἀρχὴν ὁ
 Ἰησοῦς, τινὲς εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες. καὶ τίς
 ὄσιν ὁ πρὸς δώσω αὐτόν, * καὶ ἔλεγε. διὰ
 ποιοῦντες εἰρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δάωται ἐλθεῖν
 πρὸς με, ἐὰν μὴ ἢ δεδωμένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πα-
 τέρους με. ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μα-
 θητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκ ἔτι μετ'
 αὐτοῦ περιεπάτω. εἶπερ οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ
 δώδεκα. μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν.

Απεκρίθη

pane, uiuet in aeternū. Et panis quē ego
 dabo, caro mea est, quam ego dabo pro
 mundi uita. Decertabant ergo Iudæi in-
 ter se, dicentes: Quomodo potest hic no-
 bis carnem dare ad edendum? Dixit
 ergo eis Iesus: Amen amen dico uobis,
 nisi ederitis carnem filij hominis, & bibe-
 ritis eius sanguinem, non habetis uitam
 in uobis. Qui edit meam carnem, & bi-
 bit meum sanguinem, habet uitam aeter-
 nam: & ego suscitabo eum in nouissimo
 die. Caro enim mea uere est cibus, & san-
 guis meus uere est potus. Qui edit meā
 carnem, & bibit meum sanguinē, in me
 manet & ego in illo. Sicut misit me uiuēs
 pater, ita & ego uiuo propter patrem: &
 qui edirit me, & ipse uiuet propter me.
 Hic est panis qui de caelo descendit: non
 sicut comederunt patres uestri manna,
 & mortui sunt: Qui edirit hunc panem,
 uiuet in aeternum. Hæc dixit in synago-
 ga docens in Capernaum. Multi ergo
 his auditis ex discipulis eius dixerunt:
 Durus est hic sermo. Quis potest eum
 audire? Sciens autem Iesus apud semet-
 ipsum, quod murmurarent de hoc disci-
 puli ipsius, dixit eis: Hoc uos offendit?
 Quid igitur si uideritis filium hominis
 ascendentem eò ubi erat prius? Spiritus
 est qui uiuificat, caro nō prodest quicquid.
 Verba quæ ego loquor uobis, spiritus
 & uita sunt. Sed sunt quidam ex uobis
 qui nō credunt. Nouerat enim ab initio
 Iesus, qui essent non credentes, & quis
 proditurus esset ipsum. Et dicebat: Pro-
 pterea dixi uobis, quod nemo potest ue-
 nire ad me, nisi fuerit ei datum à patre
 meo. Ex eo tempore multi discipulorum
 eius desiciuerunt eo relicto, nec amplius
 cum illo ambulabant. Dixit ergo Iesus
 ad duodecim: Num & uos uultis abire?

s Respondit

*Hand et ego uo xpi pater
 hoc est unio ego et
 pater*

*Hoc est, scilicet spiritus
 uerba mea ambulabunt
 sunt. Qui scilicet carnis
 audire uult. Euangetium
 nihil uult uis uari-
 rit. Carnalis est dubi-
 tate quō de celo
 descendit, et Ioseph
 filij arbitari, et
 quō possit nobis
 sua carnis dare
 ad manducanda. Hæc
 inquit oia carnalia
 sunt, quæ nihil
 in se continent
 et uanitate sunt.*

155

22
α
22

23
α
1
ο
δ
1
ο
β
2
ο
γ

οδ * Απεκρίθη ὁὖν αὐτῷ σίμων πέτρος, κύριε, πρὸς
 τίνα ἀπελθούμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου
 ἔχας, καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκα
 μου, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶν-
 οε τοῦ. * Απεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. οὐκ ἐγὼ ἡ-
 μῖς τὴν δώδεκα θζελεξάμιλ, καὶ θζ ὑμῶν
 εἰς διάβολός ὄσιμ; ἔλεγε δὲ τὸν ἰουδαίμ σίμων
 Ἰσκαριώτῳ, ἔντος γὰρ ἡμελλερ αὐτὸν
 πρᾶσιδόναι, εἰς ὧν ἐκ τῶ δώδεκα. καὶ πε-
 ρεπάτα ὁ ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ γαλι-
 λαίᾳ. οὐ γὰρ ἠθελερ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περιπα-
 τᾶν, ὅτι ἐζητοῦν αὐτὸν οἱ ἰσδαῖοι ἀποκτεῖ-
 να. ἢ μ δὲ ἐγγύς ἡ ἑορτὴ τῆν ἰσδαίωμ ἡ σκηνο-
 πηγία. εἶπομ οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
 τῷ, μετὰ βῆθι ἐν τεύθεμ, καὶ ὑπάγε εἰς τὴν
 ἰσδαίωμ, ἵνα, καὶ οἱ μαθηταὶ σὺ θεωρήσω-
 σι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυ-
 πτῷ τί ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ εἶ-
 να. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσομ σε αὐτὸν τῷ
 κόσμῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῷ ἐπίστωμ
 εἰς αὐτόμ. λέγει οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὁ καιρὸς
 ὁ ἐμὸς ὄυπω πάρεσιμ, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτε-
 ρῷ πάντοτέ ὄσιμ ἔτοιμοε. οὐ δάατα ὁ
 κόσμος μισεῖ ὑμᾶε. ἐμε δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ
 μαρτυρῶ πρὶ αὐτῷ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτῷ ποιε-
 ρά ὄσιμ. ὑμεῖε ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην,
 ἐγὼ ὄυπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην,
 ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς ὄυπω πεπλήρωτ. ταῦ-
 τα δὲ εἰπὼν αὐτῷ, ἔμενεμ ἐν τῇ γαλιλαίᾳ.
 ὧε δὲ ἀνέβησάμ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῷ, τότε αὐ-
 τὸε ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτὴν, οὐ φανερῶε, ἀλλῶε
 ἐν κρυπτῷ. οἱ οὖν ἰσδαῖοι ἐζητοῦν αὐτὸν ἐν
 τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλεγομ. πῶ ὄσιμ ἐκεῖνοε; καὶ
 γογγυσμὸε πολλὸε πρὶ αὐτῷ ἢ μ ἐν πῶτε ὄ-
 χλοισ, οἱ μὲν ἔλεγομ, ὅτι ἀγαθὸε ὄσιμ, ἀλλο-
 λοι δὲ ἔλεγομ, ὅν, ἀλλὰ πλανᾶ τὸν ὄχλομ.
 οὐδεὶς μὲντοι παρρησίᾳ ἐλάλα πρὶ αὐτῷ διὰ
 τὸν φόβουμ τῆν ἰσδαίωμ. ἠδὲ κῆ ὄσιμ ἑορτῶ με-
 σῶσθε, ἀνέβη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδα-
 σκε, καὶ ἐθαύμαζομ οἱ ἰσδαῖοι, λέγοντε. πῶε
 οὗτοε γράμματα οἶδεν μὴ μεμαθηκὼε; ἀπε-
 κρίθη

Respondit ergo ei Simon Petrus: Do-
 mine, ad quem ibimus? uerba uitæ ater-
 næ habes, & nos credimus & cognoui-
 mus, quod tu es Christus filius dei uiui.
 Respondit eis Iesus: Nonne ego uos duo/
 decim elegi, & ex uobis unus diabolus
 est? Dicebat autem de Iuda Simonis
 Iscariota. Hic enim erat proditurus eum,
 cum esset unus ex duodecim.

Verfabatur Iesus post hæc in Galilæa,
 non enim uolebat in Iudæa uersari, quia
 quærebant eum Iudæi interficere. Erat
 autem in propinquo dies festus Iudæorū
 scenopegia. Dixerunt igitur ad eum fra-
 tres eius: Transi hinc, & uade in Iudæam,
 ut & discipuli tui uideant opera tua quæ
 facis. Nemo quippe in occulto facit ali-
 quid, & quærit ipse palam esse. Si hæc fa-
 cis, declara te ipsum mundo. Nam ne fra-
 tres quidem eius credebant in eum. Dicit
 ergo eis Iesus: Tempus meum nōdū adest,
 tempus autem uestrum semper est paratum. Non
 potest mundus odisse uos, me autem odit:
 quia ego testimoniū fero de illo, quod ope-
 ra eius mala sint. Vos ascendite ad diem
 festum hunc. Ego nōdum ascendo ad fe-
 stum hoc, quia meum tempus nondum
 impletū est. Hæc autem cum dixisset illis,
 mansit in Galilæa. Ut autem ascenderūt
 fratres eius, tunc & ipse ascendit ad fe-
 stum, non manifeste, sed uelut in occulto.
 Iudæi ergo quærebant eum in festo,
 & dicebant: Vbi est ille? Et murmur mul-
 tum erat in turbis de eo. Quidam enim di-
 cebant, bonus est: alij autem dicebant, nō,
 sed seducit turbam. Nemo tamē palam
 loquebatur de illo propter metū Iudæorū.
 Cum autem iam dimidiū festi peractum
 esset, ascendit Iesus in templum ac doce-
 bat. Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quo-
 modo hic literas scit, cum nō didicerit? Re-
 spondit

κρίθῃ ἀντις ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπερ. ἢ ἐμὴ διδασ-
 χὴ ὅκ ἐσιμ ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με.
 ἔαμ τις θέλῃ ὁ θέλημα αὐτοῦ ποιῆμ, γνώσε-
 ται πρὸς φῶς διδασχῆς, πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ
 ὄζει, ἢ ἐγὼ ἀπέμαυτ λαλώ. ὁ ἀφ' αὐτοῦ λα-
 λῶμ, πλὴν ὁ ὅζαμ πλὴν ἰδίῃαμ ζητῆ. ὁ ὅ ζητῶμ
 πλὴν δόξαμ τοῦ πέμψαντος αὐτῆμ, ὅτος ἀ-
 ληθῆς ὄζει, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῶ ὅκ ἐσιμ. ὅμ
 μωσῆς δ' ἐδώκερ ὑμῖμ τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς
 ἔξ ὑμῶμ ποιῆ τὸν νόμον; τί με ζητῆτε ἀπο-
 κτεῖναι; ἀπεκρίθῃ ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε. Δα-
 μόνιον ἔχας, τίς σε ζητῆ ἀποκτεῖναι; Ἀπε-
 κρίθῃ ὁ Ἰησοῦς, ὅ εἶπερ ἀντις, ἐμ ἔρσημ ἐποί-
 ησα, καὶ πάντες θαυμάζετε. δ' ἰὰ τῶτο μω-
 σῆς δ' ἐδώκερ ὑμῖμ πλὴν περιτομῶν, ὅκ ὅτι
 ἐκ τοῦ μωσέως ὄζει, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων,
 καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἀνδρωπομ. εἰ
 περιτομῶν λαμβάνει ἀνδρωπομ ἐν σαββά-
 τῳ, ἵνα μὴ ληθῆ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χο-
 λάτε, ὅτι ὄλον ἀνδρωπομ ὑγιῆ ἐποίησα ἐν
 σαββάτῳ; μὴ κίρνετε κατ' ὄψιμ, ἀλλὰ πλὴν δ' ἰ-
 καίαμ κρίσιμ κρίνατε. ἔλεσημ ὄκ τινες ἐκ τῶν
 ἱεροσολυμιτῶμ, ὅκ ὅτος ὄζει ὅμ ζητῆσιμ
 ἀποκτεῖναι; καὶ ἰδὲ παρῆσῆα λαλῆ, καὶ
 οὐδὲμ αὐτῶ λέγουσι. μὴποτε ἀληθῶς ἐγνω-
 σαρ ὅι ἄρχοντες, ὅτι ὅτος ὄζει ἀληθῶς ὁ
 χριστός; ἀλλὰ τῶτομ ὅιδάμχου πῶδερ ὄζει.
 ὁ δὲ χριστός ὅταμ ἔρχηται, οὐδεὶς γνώσκει
 πῶδερ ἐσιμ. * ἐκράξεμ ὄκ ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱε-
 ρῶ διδασκῶμ, καὶ λέγων, καί με ὅιδάτε, καὶ
 ὅιδάτε πῶδερ ἐσιμ. καὶ ἀπέμαυτο ὅκ ἐ-
 λήλυθα, ἀλλ' ἐσιμ ἀληθινός ὁ πέμψας με,
 ὅμ ὑμῆς ὅκ ὅιδάτε. ἐγὼ δὲ ὅιδά αὐτῶ, ὅτι
 παρῆαυτῶ ἐσιμ, καὶ κῆνος με ἀπέβαλεμ. * ἐξή-
 τσημ ὄκ αὐτῶ πῶσῶα, ὅ οὐδεὶς ἐπέβαλεμ
 ἐπ' αὐτῆμ τὰς χεῖρας, ὅ ὅπω ἐλκλύθη ἢ ὄρα αὐ-
 τῶ* πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίσθησαμ εἰς αὐ-
 τῆμ, καὶ ἔλεγον, ὅ ὅ χριστός ὅταμ ἔλθη, μὴ
 τι πλείονα σημεῖα τῶτῶμ ποιῆσαι ὄμ ὄτος
 ἐποίησεμ; ἢ κῆσαμ ὅι φαρισαῖοι τῶ ὄχλου γογ-
 γύζοντος πρὸς αὐτῶ ταῦτα. * καὶ ἀπέβαλεμ
 ὅι φα

spondit eis Iesus, & dixit: Mea doctrina
 nō est mea, sed eius qui misit me. Si quis
 uoluerit uoluntati eius obtemperare, co-
 gnoscet de doctrina, utrum ex deo sit, an
 ego à meipso loquar. Qui à semetipso lo-
 quitur, gloriam propriam quærit. Qui
 autē quærit gloriā eius qui misit ipsum,
 hic uerax est, & iniustitia in illo non est.
 Nonne Moses dedit uobis legem, & ta-
 men nemo ex uobis factis præstat legē?
 Quid me quæritis interficere? Respon-
 dit turba, & dixit: Dæmonium habes,
 Quis te quærit interficere? Respondit
 Iesus, & dixit eis: Unū opus feci, & omēs
 miramini. Propterea Moses dedit uobis
 circumcisionem: nō quia ex Mose sit, sed
 ex patribus. Et tamē in sabbato circum-
 ciditis hominem. Si circumcisionem acci-
 pit homo in sabbato, ut nō soluatur lex
 Mosi, mihi indignamini, quod totum
 hominē sanum fecerim in sabbato? No-
 lite iudicare secundū aspectum, sed iusto
 iudicio iudicate. Dicebant ergo quidam
 ex Hierosolymitanis: Nonne hic est quē
 quærunť interficere? Atqui ecce palam
 loquitur, & nihil ei dicunt. Num uere co-
 gnouerūt principes, hunc esse uere Chri-
 stum? Sed hunc nouimus unde sit, Chri-
 stus autē cum uenerit, nemo scit unde sit.
 Clamabat ergo Iesus in templo docens,
 ac dicēs: Et me nostis, & unde sim nostis,
 & à meipso non ueni, sed est uerax qui
 misit me, quē uos nō nouistis. Ego uero
 noui eū, quia ab ipso sum, & ille me misit.
 Quærebant ergo eum apprehendere, &
 nemo misit in illum manus, quia nondū
 uenerat hora eius. De turba autē multi
 crediderūt in eum, ac dicebant: Christus
 cum uenerit, num signa plura ædet ijs
 quæ hic ædidit? Audierūt pharisæi tur-
 bam murmurantē de illo hæc, & miserūt
 s 2 pharisæi

05
 γ
 07
 α
 08
 α

π
 α
 οὐ φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα
 πιάσωσιν αὐτόν. * εἶπερ οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς.
 ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω
 πρὸς τὸν πατέρα μου. * ζητήσατέ με καὶ
 οὐχ ὑρεθήσετε, καὶ ὅπου εἰμι ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύ-
 νασθε ἐλθεῖν. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυ-
 τούς. ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι, ὃν ἡμεῖς
 οὐχ ὑρεθίσωμεν αὐτόν; μή τις πλὴν διαπορεύσας
 ἢ ἑλλώων μέλλει πορεύεσθαι; καὶ διδά-
 σκειν τὴν ἑλλῶνα; τίς ὅστις οὗτος ὁ λόγος ὃν
 εἶπε, ζητήσατέ με, καὶ οὐχ ὑρεθήσετε, καὶ ὅ-
 που εἰμι ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; ἐμ-
 δε τῆ ἑσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆ μεγάλης τ' ἑορτῆς, εἰ-
 σήκει ὁ ἰησοῦς καὶ ἔκραξε, λέγων. εἰ τις δι-
 ψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω. ὁ πωσείων
 εἰς ἐμὲ καθὼς εἶπερ ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ
 φθοῖ κοιλίας αὐτοῦ ρεῖουσιν ὕδατος ζῶντος.
 τὸτο δὲ εἶπε πρὸς τὸν πνεύματ' ὃν ἔμελ-
 λον λαμβάνειν οἱ πωσιεύοντες εἰς αὐτόν. ὅ-
 που γὰρ ἦν πνεῦμα ἁγίον, ὅτι ὁ ἰησοῦς οὐ-
 κέπερ ἐδ' οὐκ ἔδειξεν, * πολλοὶ οὖν ἐκ τῆ ὄχλου
 ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον, οὗτος ἐστὶν
 ἀληθῶς προφήτης. ἄλλοι ἔλεγον, οὗτος ἐ-
 στί ὁ χριστός. * ἄλλοι δὲ ἔλεγον, μή γὰρ ἐκ
 φθοῖ γαλιλαίας ὁ χριστός ἐρχεται; οὐκ ἦν γρα-
 φὴ εἶπερ, ὅτι ἐκ τῆ πατρὸς δαβὶδ, καὶ
 ἀπὸ βηθλεὲμ φθοῖ κώμης, ὅπου ἦν δαβὶδ, ὁ
 χριστός ἐρχεται; * σχίσμα οὖν ἦν τῆ ὄχλου
 ἐγένετο δι' αὐτόν, * τινὲς δὲ ἠδελον θ' αὐ-
 τῶν πιάσαι αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐ-
 π' αὐτόν τὰς χεῖρας. * ἦλθον οἱ ὑπηρέται
 πρὸς τὸν ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαῖους, καὶ εἶ-
 πον αὐτοῖς ἐκείνοι. διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐ-
 τόν; ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται. οὐδέποτε
 οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄν-
 θρωπος. ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ φαρ-
 ισαῖοι. μή καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ
 τῶν ἀρχόντων ἐπίδυσεν εἰς αὐτόν, ἢ ἐκ
 τῶν φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ
 γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρτατοί εἰσι.
 λέγει νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλθὼν νυ-
 κτός

pharisei ac principes sacerdotum mini-
 stros ut apprehenderet eum. Dixit ergo
 eis Iesus: Adhuc pusillum temporis uo-
 biscum sum, & abeo ad eum qui me misit.
 Quæretis me, nec inuenietis: & ubi ego
 sum, eò uos non potestis uenire. Dixe-
 runt ergo Iudæi inter sese: Quò hic itu-
 rus est, quia nõ inueniemus eum? Num
 in dispersione gentium iturus est, & do-
 cturus gentes? Quis est hic sermo quem
 dixit, quæretis me, & non inuenietis: &
 ubi ego sum, eò uos nõ potestis uenire?
 In nouissimo autem die magno festi sta-
 bat Iesus & clamabat, dicens: Si quis si-
 tit, ueniat ad me & bibat. Qui credit in
 me sicut dicit scriptura, Flumina de uen-
 tre eius fluent aquæ uiuæ. Hoc autem
 dixit de spiritu, quem accepturi erant cre-
 dentes in ipsum. Nondum enim erat spi-
 ritus sanctus, quia Iesus nondum erat
 glorificatus. Multi ergo de turba cum au-
 dissent hunc sermonem, dicebant: Hic
 est uere propheta. Alij dicebant: Hic est
 Christus. Quidam autè dicebant: Num
 à Galilæa ueniet Christus? Nonne scri-
 ptura dicit, quod ex semine Dauid, & de
 Bethleem castello, ubi erat Dauid, ue-
 niet Christus? Dissensio itaque orta est
 in turba propter eum. Quidam autem
 ex ipsis uolebant apprehendere eum,
 sed nemo coniecit in eum manus. Ven-
 erunt ergo ministri ad pontifices &
 phariseos, & dixerunt eis illi: Quare
 non adduxistis illum? Responderunt
 ministri: Nunquam sic locutus est ho-
 mo, sicut hic homo. Responderunt ergo
 eis pharisei: Num & uos seducti estis?
 Nunquis ex principib9 credidit in eum,
 aut ex phariseis? Sed turba hæc quæ nõ
 nouit legem, execrabiles sunt. Dicit Nico-
 demus ad eos, is qui uenerat ad eum nõ
 cte,

κτὸς πρὸς αὐτὸν, εἰς ὧν ἦν αὐτῶν. μὴ ὀνό-
μος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκρί-
ση παρ' αὐτῷ πρότερον, ἢ γινῶ τί ποιῆ; Ἀπε-
κρίθησαν, ἡρῶν εἶπον αὐτῷ. μὴ ἡρῶν σὺ ἐκ φλι-
γαλιλάας εἶ; ἐρευνήσαν ἡρῶν ἴδεν, ὅτι προφή-
της ἐκ φλιγαλιλάας οὐκ ἐγήγευται. ἡρῶν
εἰπορεύθη ἐκασθ' εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Ἰησοῦς ἃ πορεύθη εἰς δ' ὄρος πρὸν ἑλαιῶν, ὅρ-
θη δ' ἡ πόλις καὶ ἦν ἐγγύς τοις ἑσπέραις, ἢ πρὸς τὸ
λαὸς ἦρχετο πρὸς αὐτὸν, ἢ καθίστας ἐδίδασκεν
αὐτούς. φέρουσι δ' οἱ γραμματεῖς τῶν φαρι-
σαίων πρὸς αὐτὸν γυναικὰ ἐν μοιχείᾳ κατὰ
λαθροῦσιν, ἢ σήσαντες αὐτῶν ἐν μέσῳ, λέ-
γουσιν αὐτῷ. Διδάσκαλε, αὐτὴ ἡ γυνὴ κατε-
λήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχῶν ὁμῶν. ἐν δὲ τῷ
νόμῳ μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας
λιθοβολῆσαι. σὺ οὖν τί λέγεις; τὸτο δὲ εἶ-
λεγον παρ' ἄλλοις αὐτῶν, ἵνα ἐχῶσι καταγο-
ρεῖν αὐτὸν. ὁ δὲ Ἰησοῦς κατακύβησε, τῷ δ' α-
κτύλῳ κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν. ὡς δὲ ἐπέ-
μνησον ἐρωτῶντες αὐτὸν, τῷ ἀνακύβησε, εἶπε
πρὸς αὐτούς. ὁ ἀναμαρτυρῶν ἡμῶν πρῶτος
τὸν λίθον ἐπ' αὐτῶν βαλεῖτω. ἡρῶν πάλιν κα-
τακύβησε ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. οἱ δὲ ἀκούον-
τες ἐξήρχοντο εἰς κἀδείας, ἀρξάμενοι ἀπὸ
πρῶτον πρεσβυτέρων, ἡρῶν κατελείφθη μόνος
ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἐσῶσα. ἀνακύ-
βησε δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ μνηστὴρ θεασάμενος πολλῶν
φλιγαλιναίων, εἶπερ αὐτῇ. ἡ γυνὴ, πῶς εἶ-
σὶν ἐκῆνοι οἱ καταγοροί σοι; οὐδεὶς σε κατέ-
κρινεν; ἢ δὲ εἶπερ. οὐδεὶς κύριε. εἶπε δὲ ὁ
Ἰησοῦς. οὐδὲ ἐγὼ σε κατακρίνω. πορεύου
ἡρῶν μνηστὴρ ἀμάρτανε. πάλιν οὖν ὁ Ἰησοῦς
αὐτοῖς ἐλάλησε, λέγων. ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ
κόσμου. ὁ ἀπολαθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατή-
σῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. εἶπον
οὖν αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι, σὺ πῶς σεαυτὸν μαρτυρεῖς,
ἢ μαρτυρία σοὶ οὐκ ἔστιν ἀληθής; ἀπεκρίθη Ἰη-
σοῦς ἡρῶν εἶπερ αὐτοῖς. καὶ ἐγὼ μαρτυρῶ πρὸς
ἐμαυτὸν, ἀληθὴς ὄντις ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἱ-
δα πῶς ἐμὴ ἴσθη, ἢ πῶς ὑπάγω. ἡμῶν δὲ οὐκ
οἶδατε

ete, qui unus erat de numero eorum: Num
lex nostra iudicat hominē, nisi prius au-
dierit ab ipso, & cognouerit quid faciat?
Responderūt, & dixerunt ei: Num & tu
Galilæus es? Scrutare & uide, quod à Gali-
læa propheta nō surrexerit. Et profectus
est unusquisq; in domū suam.

Iesus autē perrexit in montē oliuarū, & diluculo iterū uenit in templum, cun-
ctusq; populus uenit ad eum, & sedens
docebat eos. Adducunt autem ad eum
scribæ & pharisæi mulierem in adulterio
deprehensam, & cū statuisent eā in me-
dio, dicunt ei: Magister, hæc mulier de-
prehensa est in ipso adulterio. In lege au-
tem Moses præcepit nobis ut huiusmo-
di lapidarent. Tu ergo quid dicis? Hoc
autē dicebant tentantes eum, ut possent
accusare eum. Iesus autē inclinans se de-
orsum, digito scribebat in terra. Cum eri-
go perseverarent interrogare, erexit se, &
dixit eis: Qui uestrū immunis est à pecca-
to, primus in illam lapidē iaciat. Et iterū
se inclinans scribebat in terra. Audientes
autē hæc singulatim alius post aliū exi-
bant, initio facto à senioribus, & relictus
est solus Iesus, ac mulier in medio stans.
Cū autē erexisset se Iesus, & neminē ui-
deret præter mulierē, dixit ei: Mulier, ubi
sunt illi tui accusatores? Nemo te cōdēna-
uit? Quæ dixit: Nemo dñe. Dixit autē
Iesus: Nec ego te cōdēno. Vade, & post-
hac ne peccaueris. Iterū ergo Iesus locut⁹
est eis, dicēs: Ego sum lux mūdi. Qui se-
quitur me, nō ambulabit in tenebris, sed
habebit lumē uitæ. Dixerūt ergo ei pha-
risæi: Tu de teipso testaris, testimonium
tuū non est uerū. Respōdit Iesus & dixit
eis: Et si ego testimonium perhibeam de
meipso, uerū est testimoniū meum, quia
scio unde ueni, & quò uado. uos autem
s; nescitis

VIII

οἴδατε ποῦδερ ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς κτλ πλὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ δὲ κρίνω οὐδένα. καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἢ κρίσις ἢ ἐμὴ ἀληθῆς ὄσιμ. ὅτι μόνον οὐκ εἰμι, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ με πατήρ. καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνδρώπων ἢ μαρτυρία ἀληθῆς ὄσιμ. ἐγὼ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἑμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πατήρ με πατήρ. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. πῶς ὄσιμ ὁ πατήρ σου; * Απεκρίθη Ἰησοῦς, οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου. εἰ ἐμὲ ἤδατε, καὶ τὸν πατέρα μου ἤδατε ἄμ. * ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν, ὅτι οὐπω ἐληλυθὲς ἦ ὥρα αὐτοῦ, * εἶπερ οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσετε με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανῆθε. ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, μή τι ἀποκτενῆ ἑαυτὸν, ὅτι λέγει, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; καὶ εἶπερ αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐκ τῆν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῆν ἄνω εἰμι. ὑμεῖς ἐκ τῆ κόσμου τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἶπορ οὖν ὑμῖν, ὅτι ἀποθανῆθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἐὰν ἢ μὴ πιστεύσῃτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἀποθανῆθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. σὺ τίς εἶ; καὶ εἶπερ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. πλὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλῆν καὶ κρίναν, ἀλλ' ὁ πατήρ με ἀληθῆς ὄσι. καὶ γὰρ ἀκούσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. οὐκ ἔγνωσαμ ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγον. εἶπερ οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ὑψώσῃτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε, ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ ἀπέμαυτο ποιοῦ οὐδέμ, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ. καὶ ὁ πατήρ με μετέμειβε ὄσι. οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεσά αὐτοῦ, ποιοῦ πάντοτε. ταῦτα αὐτοῦ λαλῶντος πολλοὶ ἐπίσθυσαν εἰς αὐτόν. ἔλεγον οὖν ὁ

πλ
γ
π
α
π
θ

Quo ego uado
uos non potest
uenire, non poss
id est non uenire
quali dicit, quo
ego uado, uos
non uenire ueni
re uenire ad
coloste regni ad
hunc mundum

nescitis unde uenio, & quò uado. Vos secundum carnem iudicatis, ego non iudico quentur: porro & si iudicem ego, iudicium meum uerum est, quia solus non sum, sed ego & qui misit me pater. Quin & in lege uestra scriptum est, quod duorum hominum testimonium uerum est. Ego sum qui testimonium fero de me ipso, & testimonium fert de me qui misit me pater. Dicebant ergo ei: Vbi est pater tuus? Respondit Iesus: Neque me nostis, neque patrem meum. Si me nouissetis, & patrem meum nouissetis. Hæc uerba locutus est Iesus in gazophylacio, docens in templo. Et nemo apprehendit eum, quia nondum uenerat hora eius. Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego uado & quaeritis me, & in peccato uestro moriemini. quò ego uado, uos non potestis uenire. Dicebant ergo Iudæi: Num interficiet semetipsum, quia dicit: quò ego uado, uos non potestis uenire? Et dicebat eis: Vos ab infernis estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo uobis, quod moriemini in peccatis uestris. Si enim non credideritis, quod ego sum, moriemini in peccatis uestris. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Et dicit eis Iesus: In primis quod & loquor uobis. Multa habeo quæ de uobis loquar ac iudicæ, sed qui me misit, uerax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo. Non cognouerunt, quod de patre eis locutus esset. Dixit ergo eis Iesus: Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis quod ego sim, & à me ipso faciam nihil: sed ita ut docuit me pater, hæc loquar. Et qui me misit, mecum est. Non reliquit me solū pater, quia ego quæ placita sunt ei, facio semp. Hæc illo loquente multi crediderunt in eum. Dicebat ergo Iesus

Ιησοῦς

Iesus

Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπισθυκότας αὐτοῦ ἰουδαίους. ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταὶ μου ἐστέ, καὶ γνώσεσθε πλὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. πῶς ἄβραάμ ἐσμὲν, καὶ οὐδενὶ δεδουλευκᾶμεν πρότερον, πῶς σὺ λέγεις, ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν πλὴν ἁμαρτίας, δούλος ἐστὶν ἁμαρτίας. ὁ δὲ δούλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀδωνά. ὁ υἱὸς ἀδωνά ἐστὶν ἀδωνά. ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμῶν ἐλευθερώσῃ, ὅπως ἐλεύθεροι ἐστέ. οἶδα ὅτι πῶς ἄβραάμ ἐστέ, ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. ἐγὼ δὲ ἴδονα πᾶσα τὰ τῷ πατρὶ μου, λαλῶ, καὶ ὑμεῖς οὐκ ἴδονα κατὰ τὸν τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιῆτε ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ. ὁ πατήρ ὑμῶν ἄβραάμ ἐστίν. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. εἰ τέκνα τοῦ ἄβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ ἄβραάμ ἐποιεῖτε. καὶ δεζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον, ὃς πλὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἢ ἠκούσα πρὸς τὸ θεοῦ. τὸ πᾶν ἄβραάμ οὐκ ἐποίησεν, ὑμεῖς ποιῆτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν αὐτῷ. ἡμεῖς ἐκ ποριείας οὐ γεννημένοι, εἶνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν. εἶπερ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. εἰ ὁ θεὸς πατήρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἄν ἐμέ. ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἦκω. οὐδὲ γὰρ ἀπὲμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλὰ ἐκ ἐνός με ἀπέσταλεν. διὰ τί πλὴν λαλιᾶν πλὴν ἐμῶν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐκ ἴδονα τὸν λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ. καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκένον ἄνθρωποκτόνον ἢ ἀπάρχην, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκα, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ, ὅταν λαλεῖ τὸ ψεύδος, ἐκ τῆν δόξω λαλεῖ, ὅτι ψεύσης ἐστίν. εἰ ὁ πατήρ αὐτοῦ, ἐγὼ δὲ ὅτι πλὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετε μοι. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχε με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς

Iesus ad eos qui crediderant ipsi Iudæos: Si uos manseritis in sermone meo, uere discipuli mei estis: & cognoscetis ueritatem, & ueritas liberos reddet uos. Responderunt ei: Semen Abrahæ sumus, neque cuiquam seruiuimus unquam. quomodo tu dicis, liberi reddemini? Respondit eis Iesus: Amen amen dico uobis, quod omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. Si ergo uos filius liberis reddiderit, uere liberi estis. Scio quod semen Abrahæ sitis. Sed queritis me interficere, quia sermo meus non habet locum in uobis. Ego quod uidi apud patrem meum, loquor: & uos quod uidistis apud patrem uestrum, facitis. Responderunt & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filij Abrahæ essetis, opera Abrahæ faceretis. Nunc autem queritis me interficere hominem, qui ueritatem uobis locutus sum, quam audiui à deo. hoc Abraham non fecit. Vos facitis opera patris uestri. Dixerunt itaque ei: Nos è stupro non sumus nati. Vnum patrem habemus deum. Dixit eis Iesus: Si deus pater uester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex deo processi & ueni. Neque enim à meipso ueni, sed ille me misit. Quare loquelam meam non agnoscitis? quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex patre diabolo estis, & desiderijs patris uestri uultis obsequi. Ille homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit, quia non est ueritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est, atque eius rei pater. Ego autem quia ueritatē dico, non creditis mihi. Quis ex uobis arguit me de peccato? Si ueritatem dico, quare uos

Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὅτι οὐκ ἴδονα τὸν λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ. καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκένον ἄνθρωποκτόνον ἢ ἀπάρχην, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκα. ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ, ὅταν λαλεῖ τὸ ψεύδος. ἐκ τῆν δόξω λαλεῖ, ὅτι ψεύσης ἐστίν. εἰ ὁ πατήρ αὐτοῦ, ἐγὼ δὲ ὅτι πλὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετε μοι. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχε με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς

Vnde patet sine ulla causa me uisit p. l. m. Sin aut nimis, p. l. m. non di. ite. idco ad huc Quis ex uobis est

οὐ πιστεύετε μοι; ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει, διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστὶ. Ἀπεκρίθησάμ' οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ. οὐ καλῶς λέγομεν ὑμᾶς, ὅτι σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαμονίου ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. ἐγὼ δαμονίου οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἠτιμάσατέ με, ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τιτὸν δόξα μου. ἔστι ὁ ζητῶν καὶ κρίνον. ἀλλὴ ἀλλὴ λέγω ὑμῖν, ἐὰν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς αἰῶνα. εἴ πορ' οὖν αὐτῶν οἱ Ἰουδαῖοι. καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι δαμονίου ἔχεις. ἀβραάμ ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, ἐὰν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γενήσεται θάνατος εἰς τὸν αἰῶνα. μή σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἀβραάμ, ὃς τις ἀπέθανε; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον. τίνα σεαυτὸν σὺ ποιᾶς; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἑμαυτὸν, ἢ δόξα μου οὐδέμ' ὄζει. ἔστι ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι θεὸς ὑμῶν ὄζει, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, καὶ ἐὰν εἶπω, ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν ψεύτης, ἀλλ' οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. ἀβραάμ ὁ πατήρ ὑμῶν ἠγαλλίασατο, ἵνα ἴδῃ τιτὸν ἡμέρα τιτὸν ἐμὴν, καὶ οὐκ εἶδεν. ἐχάρη. εἴ πορ' οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, πεντήκοντα ἔτη οὐπω ἔχεις, καὶ ἀβραάμ ἑώρακας; εἶπερ' αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἀλλὴ ἀλλὴ λέγω ὑμῖν. πρὶν ἀβραάμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμι. ἦραμ οὖν λίθος, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν. Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἔξῃλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

καὶ παρὰ γὰρ ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν ἀνθρώπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς, καὶ ἠρώτησάμ' αὐτόν δι μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ῥαββί, τίς ἡμαρτίαν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γενήσῃ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. οὔτε οὗτος ἡμαρτίαν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἐμὲ δ' εἰς ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς μου ἐως ἡμέρας ἐσίν.

non creditis mihi? Qui ex deo est, uerba dei audit. Propterea uos non auditis, quia ex deo non estis. Responderunt ergo Iudaei, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quod Samaritanus es tu, & daemونیū habes? Respondit Iesus: Ego daemونیū non habeo, sed cohonesto patrē meū, & uos ignominia affecistis me. Ego autem non quaero gloria meam: est qui quaerat & iudicet. Amen amē dico uobis, si quis sermonē meū seruauerit, mortē non uidebit in aeternum. Dixerunt ergo illi Iudaei: Nunc cognouimus quod daemونیū habes. Abrahā mortuus est & prophetā, & tu dicis: si quis sermonē meū seruauerit, non gustabit mortē in aeternū. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? Et prophetā mortui sunt. Quem teipsum tu facis? Respōdit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater me⁹ qui glorificat me, quē uos dicitis deum uestrū esse, & tamē non cognouistis eum, ego autē noui eum. Et si dixero, quod non nouerim eum, ero similis uestri mēdax. Sed noui eum, & sermonem eius seruo. Abrahā pater uester exultauit ut uideret diē meū, & uidit atq; gauisus est. Dixerunt ergo Iudaei ad eum: Quinquaginta annos nōdum habes, & Abraham uidisti? Dixit eis Iesus: Amen amē dico uobis, anteq̄ Abraham esset ego sum. Tollebant ergo lapides, ut iacerent in eū. Iesus autē abscondit se, & exiuit ē templo. Et prateriēs Iesus uidit hominē cæcum à natiuitate, & interrogaerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic an patētes ei⁹, ut cæcus nasceret? Respondit Iesus: Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me donec dies est.

IX

ἔσιμ. ἔρχεται νύξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. ὅταν γὰρ ᾖ τὸ κόσμος ἡμεῖς, φῶς ἐμὶ τῷ κόσμῳ. ταῦτα εἰπὼν, ἐπίστευσε χαμαὶ, καὶ ἐποίησεν τὸν πηλὸν ἐκ τοῦ πύσματος, καὶ ἐπέχρισεν τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπερ αὐτῷ. ὕπαγε, νίψαι εἰς πλὴν κολυμβήθρα τοῦ σιλωάμ, ὃ ἐρμηνεύεται ἀπεσαλμύθ. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἤλθε βλέπων. οἱ δὲ οὐ γείτονες καὶ οἱ δεωροῦντες αὐτὸν ἔπρότερον, ὅτι πῶχός ἦν, ἔλεγον. οὐχὺς οὗτος ὄσιν ὁ καθήμων, καὶ προσοπτῶν; ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι οὗτος ἔσιμ. ἄλλοι δὲ, ὅτι ὁμοίῳ αὐτῷ ἔσιμ. ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι ἐγὼ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. πῶς ἠενώχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπερ. ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς, πηλὸν ἐποίησεν, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ εἶπέ μοι. ὕπαγε εἰς πλὴν κολυμβήθρα τοῦ σιλωάμ, καὶ νίψαι. ἀπελθὼν δὲ καὶ νίψας ἀνέβλεψεν. εἶπερ οὖν αὐτῷ. πῶς ὄσιν ἐκεῖν; λέγει, οὐκ οἶδα. ἀγνοοῖ αὐτὸν πρὸς τοὺς φαρισαίους τὸν ποτε τυφλόν, ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀνέφθην αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπερ αὐτοῖς. πηλὸν ἐπέθηκε μοι ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐνίψαμ ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦ ἁγίου, καὶ βλέπω. ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι τινές. οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἐστὶ πρὸς θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. ἄλλοι ἔλεγον. πῶς δύναται ἄνθρωπος ἀμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιῆν; καὶ χίσμα ἦν γὰρ αὐτοῖς. λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν. σὺ τί λέγεις πρὸς αὐτόν, ὅτι ἠνοιξέσθαι τοὺς ὀφθαλμούς, ὃ ἔειπερ, ὅτι προφήτης ἔστιμ. οὐκ ἐπίσθυσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτόν, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως οὗ ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἀναβλέψαντες. καὶ ἠρώτησαν αὐτούς, λέγοντες. οὗτος ἔστιμ ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ

καὶ

est. Venit nox quando nemo potest operari. Quamdiu fuero in mundo, lux sum mundi. Hoc cum dixisset, exruit in terram: & fecit lutum ex sputo, & illeuit lutum super oculos cæci, & dixit ei: Vade, laua in piscina Siloæ, quod si interpreteris, sonat missus. Abijt ergo & lauit, & uenit uidens. Itaque uicini & qui uiderant eum prius, quod mendicus esset, dicebant: Nonne hic est qui sedebat, & mendicabat? Alij dicebant, hic est: alij rursus, similis est ei. Ille dicebat, ego sum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit ille, & dixit: Ille homo qui dicitur Iesus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad piscinam Siloæ, & laua. Vt autem abijt ac laui, uisum recepi. Dixerunt ergo ei: Vbi est ille? Ait, nescio. Adducunt ad pharisæos eum qui dudum cæcus fuerat. Erat autem sabbatum cum lutum faceret Iesus, & aperiret oculos eius. Iterum ergo interrogabant eum & pharisæi, quomodo uisum recepisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi imposuit super oculos, & laui & uideo. Dicebant ergo ex pharisæis quidam: Non est hic homo à deo, quia sabbatum non obseruat. Alij autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa ædere? Et dissensio erat inter eos. Dicunt cæco iterum: Tu quid dicis de illo, quia aperuit tibi oculos tuos? Ille autem dixit: Propheta est. Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quod cæcus fuisset & uisum recepisset, donec uocauerunt parentes eius qui uisum receperat. & interrogauerunt eos, dicentes: Hic est filius uester, quæ uos dicitis cæcum natum esse? Quomodo ergo nunc uidet? Responderunt eis parætes ei,

&

ηρώ) εἶπομ. οἶδαμεν, ὅτι οὗτος ὄζειν ὁ υἱὸς ἡ-
 μῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη, ὡς δὲ νῦν
 βλέπει, οὐκ οἶδα μὲν, ἢ τίς ἠνοιξεν αὐτὸν τοῦ
 ὀφθαλμοῦ, ἡμεῖς οὐκ οἶδα μὲν, ἀντὶς ἡλικί-
 αμ ἔχει, ἀντὶς ἐρωτήσατε, αὐτὸς πρὶ αὐτῶ λα-
 λήσα. ταῦτα εἶπομ οἱ γονεῖς αὐτῶ, ὅτι ἐφοβῶν-
 το τοῦ ἰσδαράου. ἦδη δὲ σωεθέθη τοῖς ἰσδαροῖς,
 ἵνα ἐὰν τις ἀντὶς ὁμολογήσῃ Χριστόν, ἀποσυ-
 νάγωγος γένηται. διὰ τοιοῦτο οἱ γονεῖς αὐτῶ
 εἶπομ, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, ἀντὶς ἐρωτήσατε. ἐ-
 φώνησαμ ὡς ἐκ δευτέρου τὸν ἀνθρώπον, ὃς
 ἔμ τυφλός, ηρώ) εἶπομ αὐτῶ. διὸς δόξαμ θεῶ
 θεῶ, ἡμεῖς οἶδα μὲν, ὅτι ὁ ἀνθρώπος οὗτος
 ἁμαρτωλὸς ὄζειν. ἀπεκρίθη ὡς ἐκεῖνος εἶ-
 πεμ. εἰ ἁμαρτωλὸς ὄζειν οὐκ οἶδα. ἐμ οἶδα, ὅτι
 τυφλὸς ὤμ, ἄρτι βλέπω. εἶπομ ὡς αὐτῶ πάλ-
 λιμ, τί ἐποίκῃ σοι, ὡς ἠνοιξῃ σου τοῦ
 ὀφθαλμοῦ; ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἶπομ ὑμῖν
 ἦδη, ηρώ) οὐκ ἠκούσατε, τί πάλλιμ δέλετε ἀ-
 κέσθμ; μὴ ηρώ) ὑμεῖς δέλετε αὐτὸν μαθηταί
 γενέσθαι; ἐλοιδόρησαμ ὡς αὐτὸν, ηρώ) εἶπομ,
 σὺ εἰ μαθητῆς ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τὸ μωσέως
 ἐσμὲν μαθηταί, ἡμεῖς οἶδα μὲν, ὅτι μωσῆς
 ἐλάλησεμ ὁ δεός, τοιοῦτον δὲ οὐκ οἶδα μὲν πό-
 θημ ἐσίμ. ἀπεκρίθη ὁ ἀνθρώπος, εἶπεμ αὐ-
 τῶ, εἴ γὰρ τέτρωθῆθαυμάσομ ὄζειν, ὅτι ὑ-
 μεῖς οὐκ οἶδατε πόθημ ὄζειν, ηρώ) ἀνέωξέ μου
 τὸν ὀφθαλμόν. οἶδα μὲν δὲ, ὅτι ἁμαρτω-
 λῶν ὁ δεός οὐκ ἀκούει. ἀλλ' ἐὰν τις θεοσε-
 βῆς ἢ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῆ, τούτου ἀκούει.
 ἐκ τοῦ αὐτοῦ οὐκ ἠκούθη, ὅτι ἠνοιξῃ τις
 ὀφθαλμοῦ τυφλοῦ γεγεννημένου. εἰ μὴ ἦμ
 οὗτος πᾶσα θεοῦ, οὐκ ἠδύατο ποιῆμ ὅ-
 τίμ. ἀπεκρίθησαμ ηρώ) εἶπομ αὐτῶ, εἴ ἁμαρ-
 τίας σὺ ἐγεννήθης ὅλος, ηρώ) σὺ δὲ δάσκαλος ἡ-
 μάς; καὶ ὄξέβαλομ ἀντὶς ἔξω. ἠκούσεμ ὁ ἰη-
 σοῦς ὅτι ὄξέβαλομ ἀντὶς ἔξω, ηρώ) ἐν ὧν αὐ-
 τὸν εἶπεμ αὐτῶ, σὺ πᾶσα θεοῦ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ
 θεοῦ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος ηρώ) εἶπε, ηρώ) τίς
 ὄζειν κύριε, ἵνα πᾶσα θεοῦ εἰς αὐτόν. εἶπε δὲ αὐ-
 τῶ ὁ ἰησοῦς, ηρώ) ἑώρακα αὐτόν, ηρώ) ὁ λαλῶν

μετά

& dixerūt: Scimus quod hic est filius no-
 ster, & quod cæcus natus est, quomodo
 autē nunc uideat, nescimus: aut quis eius
 aperuerit oculos, nos nescimus. Ipse æta-
 tem habet, ipsum interrogate, ipse de se
 loquetur. Hæc dixerunt parētes eius, quod
 timerent Iudæos. Iam enim conspiraue-
 rant Iudæi: ut si quis eum confiteret esse
 Christum, è synagoga eiceretur. Pro-
 pterea parentes eius dixerunt, ætatē ha-
 bet, ipsum interrogate. Vocauerūt ergo
 rursum hominem, qui fuerat cæcus, &
 dixerunt ei: Da gloriam deo. Nos sci-
 mus, quod hic homo peccator est. Re-
 spondit ergo ille, & dixit: An peccator sit
 nescio, unū scio, quod cæcus cum essem,
 nunc uideam. Dixerunt ergo illi iterum:
 Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi
 oculos? Respondit eis: Dixi uobis iam,
 nec audistis: Cur iterum uultis audire?
 Num & uos uultis discipuli eius fieri?
 Conuitiati sunt ergo ei, & dixerunt: Tu
 discipulus illius esto, nos autem Mosi di-
 scipuli sumus. Nos scimus, quod Mosi
 locutus est deus, hunc autem nescimus
 unde sit. Respondit ille homo, & dixit
 eis: In hoc enim mirabile quiddam est,
 quod uos nesciatis unde sit, & tamē ape-
 ruit meos oculos. Scimus autē, quod pec-
 catores deus nō audit, sed si quis dei cul-
 tor est, & uoluntati ipsius obtemperat,
 hunc audit: A sæculo non est auditū, quod
 quis aperuerit oculos cæci nati. Nisi esset
 hic à deo, nō potuisset facere quicquid. Re-
 sponderūt & dixerūt ei: In peccatis natus
 es totus, & tu doces nos? Et eiecerūt eum
 foras. Audiuit Iesus quod eiecissent eum
 foras, cumquē inuenisset eum, dixit ei: Tu
 credis in filiū dei? Respondit ille & dixit:
 Quis est domine, ut credam in eum? Et
 dixit ei Iesus: Et uidisti eū, & qui loquitur

tecum

μετά σε, ἐκ ἐνός ὄσιμ. ὁ δὲ ἔφη, πιστεύω κύριε, καὶ προσεκύνησέν αὐτῷ. καὶ εἶπερ ὁ ἰησοῦς. εἰς κτίμα ἐγὼ εἶς τὸν κόσμον τοιοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γίνωνται. καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν φαρισαίων ταῦτα, οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ. μή καὶ ἡμεῖς τυφλοὶ ἐσμεν; εἶπερ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. εἰ τυφλοὶ ἦτε, ὅπως ἂν εἰχετε ἁμαρτίαν. νῦν ἡ λέγετε, ὅτι βλέπομεν, ἢ οὐκ ἁμαρτία ὑμῶν μένει. ἀμὲν ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλήν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλοχόθην, ἐκ ἐνός κλέπτης ὄσιμ καὶ ληστής. ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμὴν ὄσιμ τῶν προβάτων. τὸ τῶν θύρας ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά. καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλλῃ, ἐμπροδερ αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῶν ἀκολουθεῖ, ὅτι οἶδασιν τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ἀλλοτρίω ἡ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἶδασιν τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν. ταύτην τὴν προνομίαν εἶπερ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐκ ἐνός δὲ οὐκ ἔγνωσαν, τίνα ἦν ἢ ἐλάλα αὐτοῖς. εἶπερ οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἀμὲν ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων, πάντες ὅσοι πρὸ ἐμοῦ ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λησταί, ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα, δι' ἐμὲ ἂν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται, καὶ ἔξελύσεται, καὶ νομὴν εὐρήσει. ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται, ἕμι ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ. ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσοὺν ἔχωσιν. ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλός τῆς ψυχῆς αὐτῆς τίθεισιν ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὁ μισθωτὸς ἡ καὶ οὐκ ἂν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησιν τὰ πρόβατα καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος ἀρπάξει αὐτά, καὶ σκορπίσει τὰ πρόβατα. ὁ ἡ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός ὄσιμ, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων

tecum, ipse est. At ille ait: Credo domine. & adorauit eum. Et dixit ei Iesus: In iudicium ego in hunc mundum ueni: ut qui non uident, uideant: & qui uident, cæci fiant. Et audierunt quidam ex pharisæis hæc, qui cum ipso erant, & dixerunt ei: Num & nos cæci sumus? Dixit eis Iesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum. Nunc uero dicitis, uidemus, idcirco peccatum uestrum manet.

Amen amen dico uobis: qui non intrat per ostium in stabulum ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Huic ostiarius aperit, & oues uocem eius audiunt. Et proprias oues uocat nominatim, & educit eas. Et cum proprias oues emisit, ante eas uadit, & oues illum sequuntur, quia nouerunt uocem eius. Alienum autem non sequuntur, sed effugient ab eo, quia non nouerunt uocem alienorū. Hoc prouerbium dixit eis Iesus, illi autē non cognouerunt, quæ essent quæ loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen amen dico uobis, ego sum ostium ouium. Omnes quotquot ante me uenerunt, fures sunt & latrones, sed non audierunt eos oues. Ego sum ostium, per me si quis introierit, seruabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Fur non uenit, nisi ut furetur & mactet, ac perdat. Ego ueni ut uitam habeant, & abundantius habeant. Ego sum pastor ille bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus. Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, ac deserit oues, fugitq; & lupus rapit ac dispergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & oues non sunt illi curæ

ζ
γ
ζα
δ
ζβ

προβάτωρ. ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὃ
 γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ ἡ γινώσκωμαι ὑπὸ τῶν
 ἐμῶν. * καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ
 γινώσκω τὸν πατέρα, * καὶ τὴν ψυχὴν μου
 τίθειμι ὑπὲρ τῶν προβάτων. * καὶ ἄλλα πρό
 βата ἔχω, ἀδὸν ἐσὶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ταύτης.
 καὶ ἐὰν με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ ἐν φωνῇ μου
 ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποιμνία, εἰς ποι
 μὴν. Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ
 τίθειμι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐ
 τήν. Οὐδεὶς αἶρει αὐτὴν ἀπ’ ἐμοῦ, ἀλλ’ ἐγὼ
 τίθειμι αὐτὴν ἀπ’ ἐμαυτοῦ. ὅτι ἐὰν ἔχω θε
 να αὐτὴν, καὶ θεσσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν
 αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολήν ἔλαβον παρὰ το
 υ πατρὸς μου, ἵνα ὅτι πάλιν ἐγὼ ἔγωγε ἐν
 τοῖς Ἰουδαίοις δεῖ τὴν λόγον τούτους. ἔλε
 γον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν. Δαμόνιον ἔχει, ὃ
 μαίνεται, τί αὐτὸ ἀκούετε; ἄλλοι ἔλεγον. ταῦ
 τα τὰ ῥήματα οὐκ ἐστὶ δαμονιζομένου. καὶ
 δαμόνιον δάσκει τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀ
 νοίγειν; ἐγὼ δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν ἱεροσολύ
 μοις, καὶ χαίρω ἡμῶν, καὶ περὶ ἐπάτῃ ὁ Ἰη
 σοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ σοῦ σολομῶντ.
 Εκύκλωσα μου αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον
 αὐτῷ. ἕως ποῦ τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἶρεις; εἰ
 σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπέ ἡμῖν παρρησίαν. ἀπεκρί
 θη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πισεύε
 τε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποίω ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ
 πατρὸς μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ἀλλ
 ὑμεῖς οὐ πισεύετε, ὅτι οὐκ ἐστέ ἐκ τῶν προ
 βάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. τὰ πρό
 βата τὰ ἐμὰ ἐν φωνῇ μου ἀκούει, καὶ γὰρ γι
 νώσκω αὐτὰ, καὶ ἀκολουθεῖ μοι, καὶ γὰρ ζω
 ῆν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλων
 ται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἄρπάζει τις αὐτὰ
 ἐκ τοῦ χερσός μου. ὁ πατήρ μου ὃς Δεῖδωκέ
 μοι, μείζων πάντων ἐστὶ, καὶ οὐδεὶς δάσκει
 τα ἄρπάζει ἐκ τοῦ χερσός τοῦ πατρὸς μου.
 ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἐμῶν ἐσμῶν. ἐβάστασα μου
 πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν
 αὐτὸν. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. πολλὰ καλὰ
 ἔργα

curæ. Ego sum pastor ille bonus, & co
 gnosco oues meas, & cognoscor à meis.
 Sicut nouit me pater, ita & ego noui
 patrē, & animam meam pono pro ouib
 us. Et alias oues habeo, quæ non sunt
 ex hoc ouili. Illas quoque oportet me
 adducere, & uocem meam audient, &
 fiet unum ouile, unus pastor. Propte
 rea me pater diligit, quia ego pono ani
 mam meam, ut iterum sumam eam. Ne
 mo tollit eam à me, sed ego pono eam
 à meipso. Potestatem habeo ponendi
 eam: & potestatem habeo rursus sumen
 di eam. hoc mandatum accepi à patre
 meo. Dissensio igitur iterum facta est
 inter Iudæos, propter sermones hos. Di
 cebant autem multi ex ipsis: Dæmoniū
 habet, & insanit: quid eum auditis?
 Alij dicebant: Hæc uerba non sunt dæ
 monium habentis. Num dæmonium
 potest cæcorum oculos aperire? Facta
 sunt autem encænia Hierosolymis, &
 hyems erat. & ambulabat Iesus in tem
 plo in porticu Salomonis. Circunde
 derunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei:
 Quousq; animam nostram suspendis?
 Si tu es Christus, dic nobis ingenue, Re
 spondit eis Iesus: Dixi uobis, nec credi
 tis. Opera quæ ego facio nomine patris
 mei, hæc testimonium reddunt de me.
 Sed uos nō creditis, quia nō estis ex ouib
 us meis, quæ admodū dicebam uobis:
 Oues meæ uocē meam audiunt, & ego
 cognosco eas, & sequunt me, & ego uitā
 æternā do eis, nec peribunt in æternum,
 neq; rapiet eas quisq; de manu mea. Pater
 me⁹ qui dedit mihi, maior om̄ib⁹ est, &
 nemo potest rapere de manu patris mei.
 Ego & pater unum sumus. Sustulerunt
 ergo rursus lapides Iudæi, ut lapidarēt
 eum. Respondit eis Iesus: Multa bona
 opera

ἔργα ἑδίδαξα ὑμῶν ἐκ τοῦ πατρὸς μου. διὰ
 ποῖον αὐτῶν ἔργων λιθάζετε με; ἀπεκρίθη-
 σαμ αὐτοῖς οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. πρὶ καλοῦ
 ἔργου οὐ λιθάζομεν σε, ἀλλὰ πρὶ βλασφημίας,
 καὶ ὅτι σὺ ἀνδρῶν πατρῶν, ποιεῖς σεαυ-
 τὸν θεόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐκ ἔστι γε-
 γραμμένον ἐν βιβλίῳ νόμου ὑμῶν, ἐγὼ εἶπα,
 θεοὶ ἔσε; εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ
 λόγος τοῦ θεοῦ ἐγγύετο, καὶ οὐ δύνανται
 ἢ γραφῆ, ὁμολογῆσαι ἢ γίγασκε ἀπέθελεμ εἰς
 τὸ κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημῆς, ὅτι
 εἶπομ, ἡὸς τοῦ θεοῦ εἰμί; εἰ οὐ ποιοῦ τὰ ἔργα
 τοῦ πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε μοι. εἰ ἡ ποιοῦ,
 καὶ ἐμοὶ μὴ πισεύητε, ποῖς ἔργοις πισεύσα-
 τε, ἵνα γινώτε, καὶ πισεύσητε, ὅτι ἐγὼ εἰμὶ ὁ
 πατήρ, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. * ἐζήτουσιν πάλιν αὐ-
 τὸν πηλάσσου. καὶ ἐζήτησιν ἐκ τοῦ χερσὸς αὐ-
 τῶν, καὶ ἀπῆλθεν πάλιν πέραν τοῦ ἰορδάνου
 εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἦν ἰωάννης ὁ πρῶτος βα-
 πτίζων, καὶ ἔμενον ἐκεῖ, * καὶ πολλοὶ ἤλ-
 θον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἰωάννης ἔ-
 σημεῖον ἐποίησεμ ὁυδέμ, πάντα δὲ ὅσα εἶ-
 περ ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν. καὶ ἐπί-
 στυσαμ πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

Ἦρ δέ τις ἀδενῶν λαζάρου ἀπὸ βηθανίας
 ἐκ τοῦ κώμου μαρτίας καὶ μαρθας τοῦ ἀ-
 δελφοῦ αὐτοῦ. Ἦρ δὲ μαρτία ἡ ἀλιψασα τὸν
 κῦρτον μύρον, καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐ-
 τοῦ ταῖς θριξίμ αὐτοῦ, ἧς ὁ ἀδελφὸς λαζάρου
 ἦσθεν. ἀπέσειλαμ οὖν αἱ ἀδελφαὶ αὐ-
 τοῦ πρὸς αὐτόν, λέγουσαι. κύριε, ἴδε ὁμ φιλήσ,
 ἀδενεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπερ. αὐτὴ ἡ ἀ-
 δενεῖα οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ἵππερ τοῦ
 θόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα θοξαθῆ ὁ ἡὸς τοῦ θεοῦ δι-
 αὐτοῦ. ἡγάπα δὲ ὁ ἰησοῦς πλὴν μαρθας καὶ πλὴν
 ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ τὸν λαζάρου. ὡς οὖν ἦκασ-
 σεμ ὅτι ἀδενεῖ, τότε μὲν ἔμενον ἐν τῷ ἦρ τό-
 πῳ δύο ἡμέρας. ἔπειτα μετὰ τῶν λέγει
 ποῖς μαθηταῖς. ἀγωμεν εἰς πλὴν ἰουδαίαν
 πάλιν. λέγουσιν αὐτοῖς οἱ μαθηταί. ἔραβ-
 ρεῖ, καὶ ἐζήτουσιν σε λιθάσσου οἱ ἰουδαῖοι, καὶ
 πάλιν

opera ostendi vobis ex patre meo, pro-
 pter quod eorū operū me lapidatis? Res-
 pponderunt ei Iudæi, dicentes: Ob bonū
 opus non lapidamus te, sed ob blasphe-
 miam: & quia tu homo cum sis, facis te-
 ipsum deum. Respōdite eis Iesus: Nonne
 scriptum est in lege uestra, ego dixi, dñs
 estis? Si illos dixit deos, ad quos sermo
 dei factus est, & nō potest solui scriptura
 de eo, quem pater sanctificauit & misit in
 mundum, Vos dicitis me blasphemare,
 quia dixerim, filius dei sum? Si nō facio
 opera patris mei, nolite credere mihi. Sin
 uero facio, & si mihi nō credatis, operib⁹
 credite, ut cognoscatis & credatis, quod
 pater in me est, & ego in eo. Quære-
 bant iterū eum apprehendere, & exiuit
 de manu eorū, & abiit iterum trans Ior-
 danem in eum locum, ubi fuerat Ioan-
 nes baptizans primum, mansitq; illic. Et
 multi uenerūt ad eum, ac dicebant: Ioan-
 nes quidē signū ædedit nullum. Omnia
 autē quæcūq; dixit Ioannes de hoc, uera
 erant, & crediderūt multi illic in eum.

Aegrotabat autē quidam nomine La-
 zarus Bethaniensis à castello Mariæ &
 Marthæ huius sororis. Maria autē erat
 ea quæ unxit dñm unguento, & exterfit
 pedes eius capillis suis, cuius frater Laza-
 rus aegrotabat. Miserūt ergo sorores ei⁹
 ad eum, dicentes: Dñe, ecce quem amas,
 aegrotat. Audiens autem Iesus, dixit: In-
 firmitas hæc non est ad mortem, sed pro
 gloria dei, ut glorificetur filius dei per
 eam. Diligebat autē Iesus Martham &
 sororē eius & Lazarū. Vt ergo audiuit
 quod aegrotaret, tum quidē tēporis man-
 sit in eodē loco duobus diebus. Deinde
 post hoc dicit discipulis: Eamus in Iu-
 dæam iterū. Dicunt ei discipuli: Rabbi,
 modo quærebant te Iudæi lapidare, &
 t iterū

XI

πάλιν ὑπάρχεις ἐκεῖ· Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· οὐχὶ
 δώδεκα εἰσὶν ὥραι ᾧ ἡμέρας, εἴμ τις πῆ-
 πατῆ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπη, ὅτι τὸ φῶς
 τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. Εἴμ τις πῆ-
 πατῆ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπη, ὅτι τὸ φῶς οὐκ
 ἐστὶν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο
 λέγει αὐτοῖς· Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοί-
 μηται, ἀλλὰ πορεύομαι, ἵνα ὤψων ἄν-
 τὸν. Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· κύριε, εἰ
 κεκοίμηται, σωθήσεται. Εἰρήκα δὲ ὁ Ἰησοῦς
 πρὸς τὸ θάνατον αὐτοῦ, ἐκείνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι
 πρὸς ᾧ κοιμήσεται τὸ ὑπνίου λέγει. τότε οὖν
 εἶπερ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παρήσῃα. Λάζαρος
 ἀπέθανε, καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πισεύ-
 σκε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ, ἀλλ' ἄγωμιν πρὸς
 αὐτόν. Εἶπερ οὖν θωμᾶς ὁ λεγόμενος δι-
 δυμος, τῆς μαθηταῖς· ἄγωμιν καὶ ἡμεῖς
 ἵνα ἀποθάνωμιν μετ' αὐτοῦ. Εἰδὼν οὖν ὁ
 Ἰησοῦς, εὐρεμ αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἢ ἡ
 χοντὰ ἐν τῷ μνημείῳ. Ἡ δὲ ἡ βηθανία ἐγ-
 γύς ἦν ἱεροσολύμων ὡς ἀπὸ σαδίων δεκα
 πέντε. καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐκλή-
 θησαν πρὸς τὰς περὶ μάρθᾳ καὶ μαρίᾳ,
 ἵνα παραμυθίσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελ-
 φοῦ αὐτῶν. ἡ οὖν μάρθα, ὡς ἠκασεμ, ὅτι ὁ
 Ἰησοῦς ἐρχεται, ὑπῆνθησεμ αὐτῷ. μαρία δὲ
 ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθίσετο. εἶπερ οὖν ἡ μάρθα
 πρὸς τὸν Ἰησοῦν· κύριε, εἰ ἦς ὡδε, ὁ ἀδελφός
 μου οὐκ ἔμ πεθνήκα. ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα, ὅτι
 ὅσα ἂμ ἀτήσῃ τὸν θεόν, δώσα σοὶ ὁ θεός· λέ-
 γει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου.
 λέγει αὐτῷ μάρθα· οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν
 τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἑχάτῃ ἡμέρᾳ. εἶπερ αὐ-
 τῇ ὁ Ἰησοῦς· ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή.
 ὁ πισεύων εἰς ἐμὲ, καὶ ἀποθάνῃ, ζήσεται. Ἐ-
 πᾶς ὁ ζῶν καὶ πισεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀποι-
 θάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πισεύεις τούτο; λέγει αὐ-
 τῷ· ναὶ κύριε. ἐγὼ πεπίσθηκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ
 χριστός ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχό-
 μενος. Ἐταῦτα εἰπῶσα, ἀπῆλθε ἔφω-
 νησε μαρίᾳ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ λέθρα εἰ-
 πῶσα

iterum uadis illuc? Respondit Iesus:
 Nonne duodecim sunt horæ diei? Si
 quis ambulauerit in die, non offendit:
 quia lucem huius mundi uidet. Si quis
 autem ambulauerit in nocte, offendit:
 quia lux non est in eo. Hæc ait, & post
 hæc dicit eis: Lazarus amicus noster dor-
 mit, sed uado ut à somno excitem eum.
 Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si
 dormit, saluus erit. Dixerat autem Iesus
 de morte eius, at illi putauerunt, quod
 de dormitione somni diceret. Tunc er-
 go Iesus dixit eis manifeste: Lazarus
 mortuus est, & gaudeo propter uos, ut
 credatis, quod non fuerim ibi. Sed ea-
 mus ad eum. Dixit ergo Thomas qui
 dicitur didymus, ad discipulos: Eamus
 & nos ut moriamur cum eo. Venit itaq;
 Iesus, & inuenit eum quatuor dies iam
 in monumento habentem. Erat autem
 Bethania iuxta Hierosolymam ferè sta-
 dijs quindecim. Multiq; ex Iudæis ue-
 nerant ad Martham ac Mariam, ut con-
 solarentur eas de fratre suo. Martha er-
 go ut audiuit quod Iesus uenisset, occur-
 rit illi: Maria uero domi desidebat. Dixit
 ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuif-
 ses hic, frater meus non fuisset mortuus.
 Sed & nunc scio, quod quæcunq; popo-
 sceris à deo, daturus tibi sit deus. Dicit
 illi Iesus: Resurget frater tuus. Dicit ei
 Martha: Scio quod resurget in resurre-
 ctione in nouissimo die. Dicit ei Iesus:
 Ego sum resurrectio & uita, Qui credit
 in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet: &
 omnis qui uiuit & credit in me, non mo-
 rietur in æternum. Credis hoc? Ait illi:
 Etiã domine. Ego credo, qd' tu sis Chri-
 stus ille filius dei, qui in mundum uentu-
 rus erat. Et cū hæc dixisset, abiit & uoca-
 uit Mariam sororē suam danculum di-
 cens:

ποῦσα. ὁ δὲ διδάσκαλος πᾶρθε, ἔφωεν ἑ σέ.
 Εκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχύ, καὶ ἔρχε-
 ται πρὸς αὐτόν. ὕπνω δὲ ἐκλυθεὶς ὁ ἰησοῦς
 εἰς τὴν κώμην, ἀλλήμην ἦν ἔθι τόπος, ὅπου
 ὑπώπτεσεν αὐτῷ ἡ μάρθα. οἱ οὖν ἰουδαῖοι
 οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παρὰ μνη-
 θούμενοι αὐτῷ, ἰδόντες τὴν μαρθάν, ὅτι
 ταχέως ἀνέστη καὶ ἦλθεν, ἠκολούθησαν
 αὐτῇ, λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημαῖον,
 ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. ἡ δὲ ὡς μαρθάν ἦλθεν ὅπου
 ἦν ὁ ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτόν, ἔπεσεν αὐτῷ
 πρὸς τοὺς πόδας, λέγουσα αὐτῷ. Κύριε, εἰ ἦς
 ὦδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός. ἰησοῦς
 ὤσας ἔειπεν αὐτῷ κλαύουσα, καὶ τὴν συν-
 νεληθόντα αὐτῇ ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβρι-
 μήσατο ἔθι πνεύματι, καὶ ἔταραξεν ἑαυτὴν,
 καὶ εἶπε. ποῦ τεθήκατε αὐτόν; λέγουσιν
 αὐτῷ. Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. ἐδάκρυσεν ὁ ἰη-
 σοῦς. ἔλεγεν ὡς ἰουδαῖοι. ἴδε ὡς ἐφίλει
 αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον. οὐκ ἦδ' ὤσα
 τοῦτο ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυ-
 φλοῦ, ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτο μὴ ἀποθάνῃ;
 ἰησοῦς ὡς πάλιν ἐμβριμώμενος ἦν αὐτῷ,
 ἔρχεται εἰς τὸ μνημαῖον. ἦν δὲ σπήλαιον, ἔ-
 λιθισμένον ἐπέαυτῷ. λέγει ὁ ἰησοῦς.
 ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ
 τεθνηκότος μάρθα. Κύριε, ἦδη ὄζει, τε-
 ταρατῶν γὰρ ἔστι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς.
 οὐκ εἶπον σοι, ὅτι ἐὰν πισεύσῃς, ὄψαι τὴν δό-
 ξαν τοῦ θεοῦ; ἦρα ὡς τὸν λίθον, οὐ ἦν ὁ τε-
 θνηκὼς κείμενος. ὁ δὲ ἰησοῦς ἤρε τοὺς ὀφ-
 θαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε. πᾶτες, εὐχαριστῶ
 σοι, ὅτι ἠκούσας μου. ἐγὼ δὲ ἠδίδεον, ὅτι πάν-
 τὸς μου ἀκούεις, ἀλλὰ δὲ τὸ ὄχλον τὸν
 περιεσῶτα εἶπον, ἵνα πισεύσωσιν, ὅτι σύ
 με ἀπέστλας. καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῆ με-
 γάλῃ ἐκραύγασε. λέγει, δέξο ἔξω. καὶ
 ἦλθεν ὁ τεθνηκὼς δεξιῶν ἑαυτοῦ πόδας
 καὶ τὰς χεῖρας κειμένης, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ
 ὡς ἰησοῦς. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς.
 λύσατε αὐτόν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν. πολλοὶ
 οὖν

cense: Magister adest, & uocat te. Illa ut
 audiuit, surgit cito, & uenit ad eum. Non
 dum autem uenerat Iesus in castellum,
 sed erat in eo loco, ubi occurrerat ei Mar-
 tha. Iudæi ergo qui erant cum ea in do-
 mo & consolabantur eam: cum uidissent
 Mariam, quod cito surrexisset & exisset,
 secuti sunt eam, dicentes: Vadit ad mo-
 numētum, ut ploret ibi. Maria ergo cum
 uenisset eò, ubi erat Iesus, uidens eum,
 accidit ad pedes eius, & dicit ei: Domi-
 ne, si fuisses hic, non esset mortuus frater
 meus. Iesus ergo ut uidit eam ploran-
 tem, & Iudæos qui uenerant cum ea plo-
 rantes, infremuit spiritu & turbauit se-
 ipsum, & dixit: Vbi posuistis eum? Di-
 cunt ei: Domine, ueni & uide. Lachryma-
 tus est Iesus. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce
 quomò amabat eum. Quidam autē ex
 ipsis dixerunt: Non poterat hic qui ape-
 ruit oculos cæci, facere, ut & hic non mo-
 reretur? Iesus ergo rursus fremens in se-
 metipso, uenit ad monumentum. Erat
 autem spelunca, & lapis impositus erat
 ei. Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei
 Martha soror eius qui mortuus fuerat.
 Domine, iam olet, quatruiduanus est em̄.
 Dicit ei Iesus: Nonne dixi tibi, quod si
 credideris, uisura esses gloriā dei? Sus-
 tulerunt ergo lapidē à loco, ubi is qui mor-
 tuus fuerat, erat positus. Iesus autē attol-
 lens sursum oculos, dixit: Pater, gratias
 ago tibi, quā audisti me. Ego autē sciebā,
 quod semper me audis, sed propter turbam
 quæ circumstat dixi, ut credant, quod tu me
 miseris. Atque hæc cum dixisset, uoce ma-
 gna clamauit: Lazare, ueni foras. Et pro-
 diit qui fuerat mortuus, manus & pedes
 habēs reuinctos fasciis sepulchralibus, &
 facies illi sudario erat obuincta. Dicit eis
 Iesus: Soluite eum, & sinite abire. Multi
 ergo

ὁὖν ἐκ τῆς ἰουδαίας οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν μά-
 ρίαν, καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς,
 ἐπίβυσσοντες αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀ-
 πῆλδοι πρὸς τοὺς φαρισαίους, καὶ εἶπον
 αὐτοῖς, ἃ ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς. συνήγαγον οὖν
 οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, ἃ
 ἔλεγον. τί ποιούμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος
 πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; ἃ μὴ ἀφώμην αὐτὸν ὄν-
 τως, πάντες πιστεύουσιμ εἰς αὐτόν. καὶ
 ἐλεύσονται οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν
 καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸ ἔθνος. εἰς δὲ τις ἐξ
 αὐτῶν καὶ ἄφρας, ἀρχιερεὺς ὦν τοῦ ἑνὶ αὐτῷ
 ἐκείνου, εἶπερ αὐτοῖς. ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐ-
 δὲμ, οὐ δὲ διάλογίζεσθε, ὅτι συμφέρον ἡμῖν,
 ἵνα εἰς ἄνθρωπος ἁποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ,
 καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. τοῦτο δὲ
 ἀφ' αὐτοῦ οὐκ εἶπερ, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὦν
 τοῦ ἑνὶ αὐτῷ ἐκείνου, προεφῆθισεν, ὅτι ἐμελ-
 λερ ὁ ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους,
 καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ
 τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διέσκορπισμένια, συ-
 ναγάγῃ εἰς ἓν. * Ἀπ' ἐκείνης οὖν ἡμέρας
 συνεβουλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσι αὐ-
 τόν. ἰησοῦς οὖν οὐκ ἔτι παρέστη πρὸς αὐ-
 τὴν ἑν τῆς ἰουδαίας, ἀλλὰ ἀπέβη ἐκεῖθεν
 εἰς πλὴν χώραν ἐγγύς ἡ ἱερήμου, εἰς ἐφραίμ
 λεγομένην βόλιμ, καὶ ἐκείνῃ διέτριβε μετὰ
 τῆς μαθητῶν αὐτοῦ. * Ἡ δὲ ἐγγύς τὸ πάχος
 τῆς ἰουδαίας, * καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς ἱε-
 ροσόλυμα, ἐκ ἡνὶ χώρας πρὸ τοῦ πάχος, ἵνα
 ἀγνίσωσιμ αὐτούς. ἐζήτησαν οὖν τὸν ἰησοῦν,
 καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων, ἅν τῷ ἱερῷ ἐση-
 κότες. τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν
 ἑορτήν; ἐδεδώκεσαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἃ
 οἱ φαρισαῖοι ἑντολήν, ἵνα ἂν τις γινῶ ποῦ
 ὅστις μιλῶσῃ, ὅπως πιάσωσιμ αὐτόν.

55

55
α
52

56
α

οὖν ἰησοῦς πρὸ ἐξ ἡμερῶν τοῦ πάχος
 ἦλθεν εἰς βηθανίαν, ὅπου ἦν λάζαρος ὁ τει-
 θηκῶς, ὃν ἠγάγεμ ἐκ νεκρῶν. * ἐποίησαν
 οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, ἃ ἡ μάρθα διήκονα.
 οὗ δὲ λάζαρος εἰς ἡμῶν ἀνακειμένωμ σαὺ ἀντῶ.

Η οὖν

ergo ex Iudæis qui uenerāt ad Mariam
 & uiderant quæ fecisset Iesus, credide-
 runt in eum. Quidam autem ex ipsis
 abierunt ad pharisæos, & dixerunt eis,
 quæ fecisset Iesus. Congregauerunt er-
 go pontifices & pharisæi concilium, ac
 dicebant: Quid facimus, quia hic homo
 multa signa ædit? Si permiserimus eum
 sic, omnes credent in eum. Venientique
 Rhomani, & tollent tum locum nostrū,
 tum gentem. Unus autem ex ipsis Caia-
 phas nomine, cum esset pontifex anni
 illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam,
 nec perpenditis, quod expedit nobis, ut
 unus homo moriatur pro populo, ac nō
 tota gens pereat. Hoc autē à semetipso
 non dixit, sed cum esset pontifex anni il-
 lius, uaticinatus est, quod Iesus moritu-
 rus esset pro gente, & non tantum pro
 gente, sed ut filios dei qui erant dispersi,
 congregaret in unum. Ab illo ergo die
 consultabant inuicē, ut interficerent eum.
 Iesus ergo iam non propalam ambula-
 bat inter Iudæos, sed abiit in regionem
 iuxta desertum, in ciuitatem quæ dicitur
 Ephraim, & ibi uersabatur cum discipu-
 lis suis. Instabat autem pascha Iudæo-
 rum, & ascenderunt multi Hierosoly-
 mam è regione ante pascha, ut purifica-
 rent se. Quærebant ergo Iesum, & col-
 loquebantur inter se in templo stantes.
 Quid uidetur uobis, quod non uenerit
 ad diem festum? Dederant autem pon-
 tifices & pharisæi præceptum: ut si quis
 cognouisset ubi esset indicaret, ut com-
 prehenderent eum. Iesus ergo ante
 sex dies paschæ uenit Bethaniam, ubi
 Lazarus fuerat mortuus, quē suscitauit
 à mortuis. Fecerunt autē ei cœnam ibi, &
 Martha ministrabat. Lazarus uero un⁹
 erat de numero discumbentium cum eo.

XII

Maria

η οὖν μαριὰ λαβῆσα λίτραν μύρου νάρου
 ποσιτικῆς πολυτίμου, ἤλαβε τὴν πόδα τῷ
 ἰησοῦ, καὶ θύμαξε ταῖς θριξίμ αὐτοῦ τὴν
 πόδα αὐτοῦ, ἡ δὲ οὐκία ἐπληρώθη ἐκ φη
 ὁσμῆς τῷ μύρω. λέγει οὖν εἰς ἐκ τῶν μαθη
 τῶν αὐτοῦ, ἰσδάε σίμωνε ἰσκαριώτης, ὁ μέλ
 λων αὐτὸν παραδιδόναι. διὰ τί τῷ τὸ μύ
 ρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίωμ δλωαρίωμ, καὶ
 ἐδόθη πῶχοις; εἶπε δὲ τῷ τῷ, οὐχ ὅτι πρὶ
 τῶν πῶχῶν ἐμελεμ αὐτῷ, ἀλλ ὅτι κλέπης
 ἦμ, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλ
 λόμουα ἐβάσασεμ. εἶπεμ οὖν ὁ ἰησοῦς. αφες
 αὐτῶν, εἰς πῶν ἡμέραμ τῷ ἑνταφίσμας με
 τετήρηκεμ αὐτό. τὸν πῶχον, γὰρ πάντο
 τε ἔχετε μετ' αὐτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχε
 τε. * Εγνω οὖν ὄχλος πολλὸς ἐκ τῶ ἰσδαίωμ,
 ὅτι ἐκεῖ ἐστὶ. καὶ ἤλθον οὐ διὰ τὸν ἰησοῦ μόν
 ον, ἀλλ ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἴδωσι, ὃν ἠγα
 ρεμ ἐκ νεκρῶν. ἐβδλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς,
 ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἀποκτείνωσι, ὅτι πολλ
 οὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν ἰουδαίωμ, καὶ ἐπί
 σθονομ εἰς τὸν ἰησοῦ. * Τῆ ἐπαύριον ὄχλος πο
 λὺς ὁ ἐλθὼν εἰς πῶν ἑορτῶν, ἀκούσαντες, ὅτι
 ἐρχεται ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα, ἔλαβον
 τὰ βαιά τῶν φοινίκωμ, καὶ θύθηλθον εἰς ὑ
 πάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον. ὡς ἀννα, ἐυλο
 γημὴ ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου ὁ
 βασιλεὺς τῷ ἰσραήλ. * Εὐρῶν δὲ ὁ ἰησοῦς ὄνα
 ρίον ἐκάθισεμ ἐπ' αὐτό, καθώε ὅτι γεγραμ
 μίον. μὴ φοβοῦ θυγατερ σιών, ἰδοὺ ὁ βα
 σιλεὺς σου ἐρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλομ
 ὄνου. * ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ
 αὐτοῦ πρῶτον, ἀλλ ὅτε ἐδοξάθη ἰησοῦς,
 τότε ἐμνήθησαν, ὅτι ταῦτα ἦμ ἐπ' αὐτῷ γε
 γραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ε
 μαρτύρησιν οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὧμ μετ' αὐτοῦ, ὅτε
 τὸν λάζαρον ἐφώνησεμ ἐκ τῷ μνημείου, καὶ
 ἠγάρεμ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, διὰ τῷ καὶ ὑπὸ
 τῆσιν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τῷ τῷ αὐ
 τῷ πεποικέναι τὸ σημεῖον. οἱ οὖν φαρ
 σαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτοῦς. θεωρεῖτε, ὅτι οὐκ
 ὀφελᾶτε

Maria ergo accepit libram unguēti nar
 di pisticæ preciosæ, & unxit pedes Iesu,
 & extersit pedes eius capillis suis, domus
 autē impleta est ex odore unguenti. Di
 cit ergo unus ex discipulis eius, Iudas Si
 monis Iscariotes, qui erat eū proditurus:
 Quare hoc unguentū nō uenit trecentis
 denarijs & datum est egenis? Dixit au
 tem hoc, non quod pauperes illi curæ
 essent, sed quia fur erat, ac marsupium
 habebat, eaq̄ quæ mittebantur, porta
 bat. Dixit ergo Iesus: Sine illam, in diem
 sepulturæ meæ seruauit istud. Pauperes
 enim semper habetis uobiscū, me uero
 non semper habetis. Cognouit ergo tur
 ba multa ex Iudæis quod illic esset, & ue
 nerunt nō propter Iesum tantum, sed ut
 Lazarum quoq̄ uiderent, quem suscita
 uerat à mortuis. Consultabant autem
 principes sacerdotum, ut & Lazarum in
 terficerent: quia multi propter illum abi
 bant ex Iudæis, & credebant in Iesum.
 Postero die turba multa quæ uenerat
 ad diem festum, cum audissent qd̄ ueni
 ret Iesus Hierosolymam, acceperunt ra
 mos palmarū, & processerūt obuiam eī,
 & clamabant: Hosanna, benedictus qui
 uenit in nomine domini rex Israël. Na
 ctus autē Iesus a sellam sedit super eam,
 sicut scriptum est: Noli timere filia Sion,
 ecce rex tuus uenit sedens super pullum
 asinæ. Hæc autē non cognouerunt disci
 puli eius primū, sed quando glorificatus
 est Iesus, tunc recordati sunt, quod hæc
 essent scripta de eo, & qd̄ hæc fecissent
 ei. Testabat̄ igitur turba, quæ erat cum
 eo, quando Lazarum uocauit de monu
 mento, & suscitauit eum à mortuis: Pro
 pterea & obuiā uenit eī turba, qd̄ audie
 rant eum ædidisse hoc signum. Pharisei
 ergo dixerūt inter se: Videtis quod nihil
 t 3 proficitis?

50
5
α

5
2
β

ὠφελεῖτε οὐδέ μιν; ἴδε ὁ κόσμος ὁπίσω αὐτοῦ
 ἀπῆλθεν. Ἦσαν δὲ τινες Ἕλληνες ἐκ τῶν Ἰβη-
 θῶντων, ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορ-
 τῇ. οὗτοι οὖν προσῆλθον φιλίππῳ τῷ ἀπὸ
 βηθσαϊδᾶ ἐν γαλιλαίᾳ, καὶ ἠρώτων αὐ-
 τὸν, λέγοντες. κύριε, θέλομεν τὸν ἰησοῦν ἰ-
 δεῖν. ἔρχεται φίλιππος καὶ λέγει τῷ ἁν-
 δρέᾳ. καὶ πάλιν ἀνδρέας καὶ φίλιππος
 λέγουσι τῷ ἰησοῦ. * ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρί-
 νατο αὐτοῖς, λέγων. ἐήλυθεμ ἡ ὥρα, ἵνα δοι-
 ξαθῆ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. * ἀλλῶ ἀλλῶ λέ-
 γω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τῷ σίτῃ πεσῶν
 εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μῖναι. ἐὰν
 δὲ ἀποθάνῃ, πολλὰ καρπὸν φέρει. * ὁ φιλῶν
 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὁ μι-
 σῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τῶν
 αἰώνων φυλάξει αὐτήν. * ἐὰν ἐ-
 μοὶ δῖακονῆ τίς, ἐμοὶ ἀκολουθεῖτω. καὶ ὅπου
 ἐμὶ ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ δῖακονος ὁ ἐμὸς ἔσται.
 καὶ ἐὰν τις ἐμοὶ δῖακονῆ, τιμήσει αὐτὸν ὁ
 πατήρ. * καὶ ἡ ψυχὴ μου τετάρακται. Ἐ-
 τί εἶπω; πᾶσι σῶσόν με ἐν τῇ ὥρᾳ ταύ-
 τῃ. * ἀλλὰ δῖα τὸτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν
 ταύτην. πᾶτες δὲ ὄξασόν με τὸ ὄνομα. ἦλθον
 οὐκ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐξ οὐρανοῦ καὶ πα-
 λιν δεξάσω. ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἐσῶς καὶ ἀκού-
 σασ; ἔλεγε βροντῶν γεγονέναι. ἄλλοι ἔλε-
 γον, ἄγγελος αὐτῶν λελάληκεν. ἀπεκρί-
 θη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπε. οὐ δῖ ἐμὲ αὐτὴ ἡ φωνή
 γέγονεν, ἀλλὰ δῖ ὑμᾶς. νῦν κρίσις ὅστις τῷ
 κόσμῳ τούτου. νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τού-
 του ἐκβληθήσεται ἔξω. καὶ γὰρ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ
 τῆς γῆς, πᾶντας ἑλκύσω πρὸς ἑμαυτόν. τῷ-
 το δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἡμε-
 λερ ἀποθνήσκειν. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος.
 ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ χρισ-
 τὸς μῖναι εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πᾶς σὺ λέγεις,
 δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ὅστις
 οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; εἶπερ οὖν αὐτοῖς
 ὁ ἰησοῦς, ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ᾽ ὑμῶν
 ἔσται. περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ
 σκοτία

proficitis? Ecce mundus post eum abiit.
 Erant autem quidam Græci ex his qui
 ascenderant, ut adorarent in festo. Hi er-
 go accesserunt ad Philippum qui erat à
 Bethsaida Galilææ, & rogabant eum, di-
 centes: Domine, uolumus Iesum uidere.
 Venit Philippus & dicit Andreae. An-
 dreas rursus & Philippus dicunt Iesu.
 Iesus autem respondit eis, dicens: Venit
 hora ut glorificet filius hominis. Amen
 amen dico uobis, nisi granum frumentī
 deiectum in terrā mortuū fuerit, ipsum
 solum manet. Si uero mortuum fuerit,
 multū fructum affert. Qui amat animā
 suam, perdet eam. Et qui odit animam
 suam in hoc mundo, in uitam æternā cu-
 stodiet eam. Si quis mihi ministrat, me
 sequatur. Et ubi sum ego, illic & minister
 meus erit. Si quis mihi ministrauerit,
 cohonestabit eum pater. Nunc anima
 mea turbata est. Et quid dicam? Pater,
 seruato me ex hora hac. Sed propterea
 ueni in horam hanc. Pater, illustra nomē
 tuum. Venit ergo uox de cælo, dicens:
 Et illustraui, & rursus illustrabo. Tur-
 ba ergo quæ stabat & audierat, dicebat
 tonitruum esse factum. Alij dicebant:
 Angelus ei locutus est. Respondit Iesus,
 & dixit: Non propter me hæc uox uenit,
 sed ppter uos. Nunc iudiciū est mundi
 huius. Nunc princeps mundi hui⁹ eijci-
 tur foras. Et ego si exaltatus fuero à ter-
 ra, omnes traham ad meipsum. Hoc autē
 dicebat, significans qua morte esset mo-
 riturus. Respondit ei turba: Nos audi-
 uimus ex lege, quod Christus manet in
 æternum, & quomodo tu dicis, oportet
 exaltari filium hominis? Quis est iste
 filius hominis? Dixit ergo eis Iesus: Ad-
 huc ad breue tempus lumē uobiscū est.
 Ambulate donec lucem habetis, ne uos
 tenebræ

*Quid dicitur
 inquit, ne māt
 clare...*

87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95

σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ. Ἐ δὲ περιπατῶν
ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ οἶδε πῶς ὑπάγει. Ἔως τὸ
φῶς ἔχετε, πειθεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φω-
τὸς γήνηθε. ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ
ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπὸ αὐτῶν. τοσαῦτα δὲ αὐ-
τῷ σημεῖα πεποιηκότος ἐμπροσθεν αὐτῶν,
οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος ἡσαΐας τῷ
προφήτῃ πληρωθῆ, ὃν εἶπε. κύριε, τίς ἐπίστυ-
σε τῇ ἀποκάλυψιν ἡμῶν; Ἐ δὲ βραχίον κυρίου τίνι ἀ-
πεκάλυφθη; * Διὰ τὸ τοῦτο οὐκ ἠδῶσαν πειθεύ-
ειν, ὅτι πάλιν εἶπε ἡσαΐας, κτύφλωκεν αὐ-
τῶν τὸ ὄφθαλμον, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν
τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τίς ὀφθαλμοῖς, καὶ
νοήσωσι τῇ καρδίᾳ, Ἐπίστραψῶσι, καὶ ἰάσω-
μαι αὐτούς. * ταῦτα εἶπε ἡσαΐας, ὅτε ἴδε τὸ
δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε πρὸς αὐτόν. ὁμοίως μὲν
τοὶ καὶ ἐν τῇ ἀρχόντιον πολλοὶ ἐπίστυσαν εἰς
αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τὸς φαρισαίους δουχῶ μολο-
γῶν, ἵνα μὴ ἀποσωθῶσιν γίνωσθαι. ἡ γὰρ πη-
σαμ γὰρ πῶς δόξαν τῆν ἀνθρώπων μάλλον
ἢ περὶ πῶς δόξαν τῷ θεῷ. * ἰησοῦς δὲ ἐκραξέ
καὶ εἶπε. ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καὶ οὐ πιστεύει εἰς ἐ-
μέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με. καὶ ὁ θεωρῶν
ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. * ἐγὼ φῶς εἰς
τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς
ἐμέ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. Ἐ δὲ αἱ τρεῖς ἀ-
κῶσθη τῆν ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύθη, ἐγὼ οὐ κρι-
νω αὐτόν. οὐ γὰρ ἤλωθ, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον,
ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. ὁ ἀθετῶν ἐμέ, Ἐ
μὴ λαμβάνω τὰ ῥήματα μου, ἔχει τὸν κρίνον-
τα αὐτόν. ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκῆν
κρινεῖ αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ὅτι ἐγὼ δὲ
ἐμαυτῷ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' ὡς πέμφας με πα-
τήρ, αὐτός μοι ἐν πολλῷ ἔδωκε, τί εἶπω καὶ τί
λαλήσω. καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ
αἰώνιος ἐστίν. καὶ οὐ λαλῶ ἐγὼ, καθὼς ἔρκε-
κέ μοι ὁ πατήρ, οὕτως λαλῶ. πρὸ δὲ τῆς ἔσ-
θη τῷ πᾶσι εἰδῶς ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἐλήλυθεν
αὐτῷ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῆ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου
πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους
τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἡγάπησεν
αὐτούς

tenebræ occupent. Et qui ambulat in te-
nebris, nescit quò uadat. Dum lucem ha-
betis, credite in lucem, ut filij lucis sitis.
Hæc locutus est Iesus, ac digressus ab-
scondit se ab eis. Cum autem tam multa
signa fecisset coram eis, non credebant in
eum: ut sermo Hesaiæ prophetæ impleret
quæ dixit: Domine, quis credidit sermo-
ni nostro, & brachium domini cui reue-
latum est? Propterea non poterant cre-
dere, quia iterum dixit Hesaias: Excæcavit
oculos eorum, & induravit cor eorum, ne
uideant oculis, & ne intelligant corde, &
conuertantur & sanem eos. Hæc dixit He-
saias, quando uidit gloriam eius, & locu-
tus est de eo. Veruntamen etiam ex prin-
cipibus multi crediderunt in eum, sed pro-
pter pharisæos non confitebantur, ne e
synagoga eijcerentur. Dilexerunt enim
gloriam hominum magis quam gloriam
dei. Iesus autem clamauit, & dixit: Qui
credit in me, non credit in me, sed in eum
qui misit me. Et qui uidet me, uidet eum
qui misit me. Ego lux in mundum ueni,
ut omnis qui credit in me, in tenebris non
maneat. Et si quis audierit uerba mea, &
non crediderit, ego non iudico eum. Non
enim ueni ut iudicem mundum, sed ut
seruem mundum. Qui reijcit me, nec acci-
pit uerba mea, habet qui iudicet ipsum.
Sermo quem locutus sum, ille iudicabit
eum in extremo die: quia ego ex meipso
non sum locutus, sed qui misit me pater,
ipse mihi mandatū dedit, quid dicam, &
quid loquar. Et scio, quod mandatū eius
uita æterna est. Quæ ergo ego loquor,
sicut dixit mihi pater, sic loquor.

Ante festum autē paschæ sciens Iesus,
quod uenisset hora ipsius, ut transfret ex
hoc mundo ad patrē, cum dilexisset suos
qui erant in mundo, usque ad finem dilexit

t 4 eos.

XIII

+

ριγ αυτες. * και διεειπνε γενομυνη, τω διαβολου
 ριδ ηδη βεβληκοτθ εις πλυ καρδιαρ ιδου
 ριγ σιμωνθ ισκαριωτα, ινα αυτημ παρω, * ει
 ριδ δωρ ο ιησουρ, οτι παντα δεδωκεμ αυτω ο
 ριδ πατηρ ειρ ταρ χερραρ, ηρη οτι απο θεω θηνηλ
 ριδ ρη, ηρη προρ τημ θεου υπαγα, * εγειρεται
 ριδ εκ τω διεειπνε, ηρη τιθησι τα ιματια, ηρη λα
 βωμ λεντιου, διεζωσεν αυτου. ειτα βαλλα
 υδωρ ειρ τημ νιπηρα, ηρη ηρξατο νιπηρ τυρ
 ποδαρ μαθητων, ηρη εκμασεν τωρ λεντιω,
 ω ημ διεζωσμυνορ. ερχεται οω προρ σιμονα
 πετρον, ηρη λεγα αυτω εκενορ. κυριε, συ
 μη νιπηρ τυρ ποδαρ, απεκριθη ιησουρ ηρη
 ειπερ αυτω. ο εγω ποιω, συ ουκ οιδαρ αρτι,
 γνωση δε μετα ταυτα. λεγα αυτω πετρορ.
 ου μη νιπηρ τυρ ποδαρ μη ειρ τημ αυου. Α
 πεκριθη αυτω ο ιησουρ. εαρ μη νιπω σε, ουκ
 εχαρ μερορ μετεμω. λεγα αυτω σιμων πε
 τρορ. κυριε, μη τυρ ποδαρ μη μονορ, αλλα
 η ταρ χερραρ, η πλυ κεφαλω. λεγα αυτω ο
 ιησουρ. ο λελυμενθ ου χριαρ εχα η τυρ
 ποδαρ νιφασαι, αλλεσι καθαρορ ολαθ. η
 υμειρ καθαροι εσε, αλλουχι παντερ. ηδη ρη
 τον παραδιδοντα αυτου, δια τωτο ειπερ,
 ουχι παντερ καθαροι εσε. οτε οω νιπηρ τυρ
 ποδαρ αυτων, ηρη ελαβε τα ιματια αυ
 τω αναπεσωμ, ω αλιμ ειπερ αυτηρ. γνωσκε
 ριδ τε τι πεποικα υμιρ, * τιμειρ φωνει με ο δι
 ριδ ασκαλθ ηρη κυριορ, ηρη καλωρ λεγετε,
 ριδ ειμι γαρ. * ει οω εγω νιφα υμων τυρ πο
 दाρ ο κυριορ ηρη ο διδασκαλορ, ηρη υμειρ
 οφειλετε αλληλων νιπηρ τυρ ποδαρ. υπο
 ριδ σα υμιρ, η υμειρ ποιειτε. * Αμην αμην λεπω
 ριδ υμιρ, ουκ εσι θελορ μειζωμ τω κυριω αυτω,
 ου δε αποσολθ μειζωμ τω ωεμφαντορ αυ
 του. ει ταυτα οιδατε, μακαριοι εσε εαρ ποι
 ριδ ητε αυτα. * ου περι παντωρ υμων λεγω,
 εγω οιδα ουρ θελεξαμλω. αλλ ινα η ραφη
 πληρωθη, ο τρωγωμ μετ εμου τον αρτορ,
 επηρην επ εμε πλυ πηρναμ αυτω. αω αρτι
 λεγω

eos. Et coena facta, cum diabolus iam im
 misisset in cor Iudæ Simonis Iscariotæ,
 ut proderet eum, sciens Iesus qd' omnia
 dedisset sibi pater in manus, & qd' a deo
 exisset, & ad deum iret, surgit a coena, &
 ponit uestimenta: & cum accepisset lin
 teum, præcinxit se. Deinde misit aquam
 in peluim, & cœpit lauare pedes discipu
 lorum, & extergere linteo, quo erat præ
 cinctus. Venit ergo ad Simonē Petrum.
 Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas
 pedes: Respōdit Iesus, & dixit ei: Quod
 ego facio, tu nescis nunc, scies autem po
 stea. Dicit ei Petrus: Non lauabis meos
 pedes in æternum. Respondit ei Iesus:
 Si non lauero te, non habes partem
 mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domi
 ne, non tantum pedes meos, sed & ma
 nus & caput. Dicit ei Iesus: Qui lotus est,
 non opus habet nisi ut pedes lauet, sed
 est mundus totus. Et uos mundi estis,
 sed non omnes. Sciebat enim, quis nam
 esset qui proderet se, propterea dixit: nō
 estis mundi omnes. Postquam ergo la
 uisset pedes eorum, receptisque uestibus
 suis accubisset, iterum dixit eis: Sci
 tis quid fecerim uobis? Vos uocatis me
 magistrum ac dominum, & bene dicitis,
 sum etenim. Si ergo ego laui pedes ue
 stros dominus & magister, uos quoque
 debetis inuicem alijs aliorum lauare pe
 des. Exemplum enim præbui uobis, ut
 quemadmodum ego feci uobis, ita &
 uos faciatis. Amen amen dico uobis, nō
 est seruus maior domino suo, neque le
 gatus maior est eo qui legauit ipsum. Si
 hæc nouistis, beati estis si feceritis ea.
 Non de omnibus uobis loquor, ego
 scio quos elegerim. Sed ut adimpleatur
 scriptura: Qui edit mecum panem, sustu
 lit aduersum me calcaneum suum. Nunc
 dico

λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γῆ-
 ρη-
 α
 ταί, πιστεύσῃτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι. * Ἀλλὸν ἄλλῶ
 λέγω ὑμῖν, ὃ λαμβάνωρ ἐὰν τινα πέμψω,
 ἐμὲ λαμβάνει. ὃ δὲ ἐμὲ λαμβάνωρ, λαμβά-
 νει τὸν ἀποσείλαντά με. * Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἰη-
 ρη-
 α
 σοῦς ἔταράχθη ὡς πνεύματι, καὶ ἔμαρτύ-
 ρησε, καὶ εἶπερ. Ἀλλὸν ἄλλῶ λέγω ὑμῖν, ὅτι
 εἰς τὴν ἑσπέρην παράδοσαί με, * ἐβλεπομένων
 εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ
 ρη-
 α
 τῆς λέγει. * Ἡμ δὲ ἀνακείμενοι εἰς τὴν
 μαθητῶν αὐτοῦ ἐν ὧς κόλπῳ τοῦ ἰησοῦ, ὁμ-
 ῆ γὰρ ἅ οὗτος ἰησοῦς. νεύει δὲ αὐτῷ σίμων πέ-
 ρη-
 α
 τρὸς πυνθέσθαι, τίς ἐμ εἶν περὶ οὗ λέγει. ἐ-
 πίπεσάν τε ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στήθερ τοῦ ἰησοῦ,
 λέγει αὐτῷ. κύριε, τίς ὄσι; ἀποκρίνεται
 ὁ ἰησοῦς. ἐκεῖνος ὄσι, ὃ ἐγὼ βάψας τὸ ψω-
 ρη-
 α
 μίον ἐπίδωσα. * καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον,
 δίδωσιρ ἰουδα σίμων τὸ ἰσκαριώτη. καὶ
 μετὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον
 ὁ σατανάς. * λέγει οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὃ ποι-
 εἰς, ποίησον τάχισρ. τῷ τῷ δὲ οὐδεις ἐγνω-
 ῆν ἀνακεκλιμένωρ, πρὸς τί εἶπερ αὐτῷ. τὴν
 νὲς γὰρ ἐδόκωρ, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομος εἶ-
 χερ ὁ ἰουδαίος, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀγό-
 ρασορ, ὃν χρεῖαρ ἔχομεν εἰς τὴν ἑσπέρην, ἢ
 ποῖς πῆχωίς ἵνα, τί δῶ. λαβὼν δὲ αὐτὸν τὸ ψω-
 μίον ἐκεῖν, ἐυδίεως ἔκλυθερ. ἦμ δὲ οὐκ ὄτε
 ὄτε εἰσῆλθε, λέγει ὁ ἰησοῦς. Νῦν ἐδοξάσθη ὁ
 ἦος τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐ-
 τῷ. εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, ὃ ὁ θεὸς δὲ ο-
 ξάσει αὐτὸν ἐν αὐτῷ, καὶ ἐυδίεως δοξάσει αὐ-
 τὸν. τεκνία, ἐτι μικροὶ μεθ' ὑμῶν εἰμί. ρη-
 τίσητέ με, καὶ καθὼς εἶπορ ποῖς ἰουδαίοις,
 ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλ-
 θῆρ, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. ἐντολὴν καινὴν
 δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, κα-
 θὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε
 ἀλλήλους. ἐν τῷ τῷ γνωσόνται πάντες, ὅτι
 ἐμοὶ μαθηταί ἐσε, ἐὰρ ἀγάπῳ ἔχῃτε ἐν
 ἀλλήλοις. λέγει αὐτῷ σίμων πέτρ. κύ-
 ρι, πῶς ὑπάγεις; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς.

οπου

dico uobis priusquam fiat: ut cum factum fue-
 rit, credatis, quod ego sum. Amen amen dico
 uobis, qui recipit quemcumque misero, me re-
 cipit. Qui autem me recipit, recipit eum qui
 me misit. Cum haec dixisset Iesus, turbatus
 est spiritu, & testatus est, dixitque: Amen
 amen dico uobis, quod unus ex uobis pro-
 diturus est me. Aspiciebant ergo se inuicem
 discipuli, haesitantes de quo diceret. Erat
 autem unus ex discipulis Iesu recumbens in
 sinu ipsius, nimirum is quem diligebat Iesus.
 Innuit ergo huic Simon Petrus, ut scisci-
 taretur, quis esset de quo loqueretur. Itaque
 cum recubisset ille super pectus Iesu, di-
 cit ei: Domine, quis est? Respondet Iesus:
 Ille est, cui ego intinctum panem porrexero.
 Et cum intinxisset panem, dedit Iudae
 Simonis Iscariotae. Et post offulam in-
 gressus est in eum satanas. Dicit igitur ei
 Iesus: Quod facis, fac citius. Hoc autem
 nemo intelligebat discumbentium ad quid
 dixisset ei. Quidam enim putabant, quia
 loculos habebat Iudas, quod dixisset ei
 Iesus, eme ea quae opus sunt nobis ad
 diem festum, aut egenis ut aliquid daret.
 Cum ergo accepisset ille offulam, exiuit
 continuo. Erat autem nox. Cum ergo exis-
 set, dixit Iesus: Nunc glorificatus est filius
 hominis, & deus glorificatus est per eum.
 Si deus glorificatus est per eum, & deus
 glorificabit eum per se, & continuo glo-
 rificabit eum. Filioli, adhuc paulisper uo-
 biscum sum. Quaeritis me, & sicut dixi
 Iudaeis, quod ego uado, uos non potestis
 uenire: ita & uobis dico nunc. Praeceptum
 nouum do uobis, ut diligatis inuicem, si-
 cut dilexi uos, ut & uos diligatis inuicem.
 In hoc cognoscent omnes, quod discipu-
 li mei sitis, si charitatem habueritis inter
 uos mutua. Dicit ei Simon Petrus:
 Domine, quomodo uadis? Respondit ei Iesus:
 Quo

Ving uistru

5κ5 α Οπου ὑπάγω, ὁὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὕστερον ἢ ἀκολουθήσεις μοι. * λέγει αὐτῷ ὁ πῶς κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαι σοὶ ἀκολουθήσαι ἄρτι; πλὴν ψυχῷ μου ὑπὲρ σὸς θήσω. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. πλὴν ψυχῷ σὸς ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀλλὴν ἀλλὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλλήτως φωνήσῃς, ἕως ὅτου ἀπὸ νῦν με τρεῖς.

5κ3 δ * καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. μὴ ταράσθεσθε ὑμῶν ἢ καρδίᾳ. πιστεύετε εἰς τὸν θεὸν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς μου μοναὶ πολλαὶ εἰσὶν. εἰ ἢ μὴ, εἶπορ ἐν ὑμῖν, πορευόμενα ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. καὶ ἐὰν πορευθῶ ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι εἰς ὑμᾶς πρὸς ἑαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμι ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ᾔτε. καὶ ὅπου ὑπάγω, οἴδατε, καὶ πλὴν ὁδοῦ οἴδατε. λέγει αὐτῷ θωμᾶς. κύριε, οὐκ οἶδα μὲν ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς δύναμεθα πλὴν ὁδοῦ εἰδέναί; λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐγὼ εἰμι ἢ ὁδοῦ καὶ ἢ ἀλήθεια καὶ ἢ ζωὴ. οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. εἰ ἐγνώκατέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκατε ἄν. καὶ ἄρα ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ ἑώρακατε αὐτόν. λέγει αὐτῷ φίλιππος. κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ὑμῖν. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τοσοῦτον χρόνον μετ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἐγνώκας με; φίλιππε, ὁ ἑώρακώς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα. καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; οὐ πιστεύεις, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ ὄκει; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἑαυτοῦ οὐ λαλῶ. ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεύετε μοι, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ ὄκει. εἰδὲ μὴ διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετε μοι. ἀλλὴν ἀλλὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, καὶ κείνος ποιήσει, ἢ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορευόμενα. * καὶ ὅτι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου τὸ ποιεῖν, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ.

Εἰ μὲν

Quò ego uado, non potes me nunc sequi, sequeris autem postea. Dicit ei Petrus: Domine, quare nò possum te sequi nunc? Animam meam pro te ponam. Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, non canet gallus, donec ter me negaueris.

Et ait discipulis suis: Ne turbetur cor uestrum. Creditis in deum, & in me credite. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Quod si secus esset, dixissem uobis, uado paraturus uobis locum. Et si abiero ad parandum uobis locum, iterum ueniam & assumam uos ad me ipsum: ut ubi sum ego, & uos sitis: Et quò ego uado, scitis, & uiam scitis. Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò uadis. Et quomodo possumus uiam scire? Dicit ei Iesus: Ego sum uia, & ueritas, & uita. Nemo uenit ad patrem, nisi per me. Si cognouissetis me, & patrem meum utique cognouissetis. Et nunc cognoscitis eum, & uidistis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus: Tanto tempore uobiscum sum, & non cognouisti me? Philippe, qui uidit me, uidit patrem. Et quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? Non credis, quod ego in patre sim, & pater in me? Verba quæ ego loquor uobis, à meipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera. Credite mihi, quod ego in patre sim, & pater in me. Alioqui propter ipsa facta credite mihi. Amen amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet: & maiora his faciet, quia ego ad patrem uado. Et quicquid petieritis nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater per filium.

XIII

Nemo uenit ad patrem, nisi per me.

Qui credit in me, opera, que ego...

5κ6

δ

Si

Ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. Ἐάν ἀγαπήτε με, τὰς ἐντολάς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλου παράκλητον δώσῃ ὑμῖν, ἵνα μὴ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα φιλικληδείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δυνάτα λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐ δὲ γινώσκει αὐτό. Ὑμεῖς δὲ γινώσχετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῶν μῶνα, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἐρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρὸν, καὶ ὁ κόσμος με οὐκ ἐτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεθε. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεθε ὑμᾶς, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν. ὃ ἔχωμ τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶ αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστι ὁ ἀγαπῶν με.

* ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, ἵνα φανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν. * λέγει αὐτῷ ἰουδαίας, οὐχὶ ὁ ἰσκαριώτης. κύριε, τί γέγονεν, ὅτι ἡμῖν μέλλας ἐμφανίσαι σε αὐτὸν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπερ' αὐτῷ. Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθούμεθα, καὶ μόνῳ παραυτῷ ποιήσομεν. ὃ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ, * καὶ ὁ λόγος οὐ ἀκούει, οὐκ ἔστι ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρὸς. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῶν μῶνα. * ὁ δὲ παράκλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψῃ ὁ πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνός ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ὅσα εἶπον ὑμῖν. εἰς ὧν ἀφήμι ὑμῖν, εἰς ὧν τὸ ἐμὸν δίδωμι ὑμῖν, οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασέδω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω. ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπάγω καὶ ἐρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαγᾶτέ με, ἐχάρητε ἅμ, ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι ὁ πατήρ μείζων μου ἐστίν. καὶ νῦν ἐρχομαι ὑμῖν.

Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam. Si diligitis me, præcepta mea seruate. Et ego rogabo patrem, & alium consolatorem dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum, spiritum ueritatis quem mundus non potest accipere: quia non uidet eum, nec nouit eum. Vos autem cognoscitis eum, quia apud uos manet, & in uobis erit. Non relinquam uos orphanos; ueniam ad uos. Adhuc pusillum, & mundus me iam non uidet: uos autem uidetis me. Quia ego uiuo, & uos uiuetis. In illo die uos cognoscetis, quod ego sim in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. Qui habet præcepta mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligitur à patre meo: & ego diligam eum, & aperiam ei meisum. Dicit ei ludas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quod manifestaturus es nobis te ipsum, & non mundo? Respondit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat: & sermo quem auditis, non est meus, sed eius qui misit me patris. Hæc locutus sum uobis apud uos manens. Paracletus autem ille qui est spiritus sanctus, quem spiritum mittet pater nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcunque dixi uobis. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. non quomodo mundus dat, ego do uobis. Ne turbetur cor uestrum, neque formidet. Audistis quod ego dixi uobis, uado, & uenio ad uos. Si diligeretis me, gauderetis utiq, qd' dixerim, uado ad patrem, quia pater maior me est. Et nunc dixi uobis

κθ
α
β
λ
α
β

ἡ μήτηρ πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γήνηται, πιστεύσητε. οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν. ἔρχεται γὰρ ὁ πῶς κόσμος τῶν ἀρχῶν, καὶ ἡ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέμ. ἀλλ' ἵνα γινῶ ὁ κόσμος, ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ. ἐγὼ εἶπα οὐδὲ ἀγαπῶν ἐντεῦθεν.

Εγὼ εἰμι ἡ ἀμπέλῳς ἢ ἀκτινὴ, ὁ πατήρ μου ὁ γεωργὸς ὄσι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἶρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ, ἥ ἢ ὑμεῖς καθαροὶ ἔσεσθε διὰ τὸ λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν. μείνατε ἐν ἐμοί, καὶ γὰρ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. Εγὼ εἰμι ἡ ἀμπέλος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. ὁ μὲν ἐν ἐμοί, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ, εὐφραίνεται καρπὸν πολλόν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέμ, ἐὰν μὴ τις μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξηραίνεται, καὶ σωθήσεται αὐτὰ, ἢ εἰς πῦρ βάλλεσθαι, καὶ καίεται. * Εὰν μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὁ ἐὰν θέλῃτε ἀθήσεσθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. * ἐμ τῶν ἐδουλοῦν ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολλόν φέρητε, καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. καὶ δὴ ἡγάπησέν με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ ἡγάπησα ὑμεῖς. μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῆ ἐμῆ. ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσῃτε, μὴ ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ πατρὸς μου τηρήκα, καὶ μὴ ἂν ἐν τῇ ἀγάπῃ. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἢ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ, αὕτη ὄσι ἢ ἐντολὴ ἢ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους, καθὼς ἡγάπησα ὑμᾶς. * μείζονα ταύτης ἀγάπῃ οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τίς πλὴν ψυχῆ αὐτοῦ ἢ ἢ ὑπερ' αὐτῶν φίλων αὐτοῦ. * ἡμεῖς φίλοι μου ἐστέ, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. οὐκ ἔτι ὑμεῖς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δούλῳ οὐκ ὄσι τί ποιῆ αὐτοῦ ὁ κύριος. ὑμεῖς δὲ εἰρηκα φίλους

uobis priusq̄ fiat, ut cum factum fuerit, credatis. Posthac non multa loquar uobiscum. Venit em̄ princeps mūdi huius, & in me nō habet quicquam. Sed ut cognoscat mundus, quod diligo patrem, & sicut mandatū dedit mihi pater, sic facio. Surgite eamus hinc.

Ego sum uitis uera, & pater meus agricola est. Omnē palmitē in me nō ferentē fructum tollit, & omnē qui fert fructum purgat, ut fructum copiosiore afferat. Iam uos mundi estis propter sermonē, quē locutus sum uobis. Manete in me, & ego in uobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso nisi manserit in uite, sic nec uos, nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos palmites. Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructū multū: quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me nō manserit, eiectus est foras sicut palmes & exaruit: & colligunt eos, & in ignem cōiciunt & ardent. Si manseritis in me, & uerba mea in uobis manserint, quicquid uolueritis, petetis, & fiet uobis. In hoc glorificatus est pater meus, ut fructum copiosum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pater, ita & ego dilexi uos. Manete in dilectione mea. Si praecepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego patris mei praecepta seruauī, & maneo in eius dilectione. Hæc locutus sum uobis, ut gaudiū meū in uobis maneat, & gaudiū uestrū impleat. Hoc est praeceptū meū, ut diligatis uos inuicem sicut dilexi uos. Maiorem hac dilectionē nemo habet, ut quis animā suam ponat pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quaecunq; ego praecepī uobis. Nō posthac uos dico seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autē dixi

XV

1
Sicut me nihil

εργ
δ
εργ

εργ
δ
εργ

amicos,

φίλτρ, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα πρὸς τὸν πατρὸς μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ' ὑμᾶς με ἐξελέξαθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελέξαμιν ὑμᾶς, καὶ ἐδηξα ὑμᾶς, ἵνα ὑμᾶς ὑπάγητε, καὶ καρπὸν φέρετε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μείνη. * ἵνα ὅτι ἄρ ἀτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῶ ὑμῖν. * ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους, εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισῇ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἄρ τὸ ἴδιον εἰ φίλος. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐσέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελέξαμιν ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τὸ πομισθεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. * μνημονεύετε τὸν λόγον, ὃν ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. οὐκ ἔστι δ' ἄλλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. * εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. * ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, * ὅτι οὐκ οἶδασιν τὸν πέμφαντά με. * εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον. νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι πρὸς φιλῆμαρτίας αὐτῶν. * ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισῷ. * εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον. νῦν δὲ καὶ ἐωράκασιν ὅτι ἐμισήσαν, καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος, ὃ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμισήσαν με δωρεάν. ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παρακλητής, ὃν ἐγὼ πέμφω ὑμῖν πρὸς τὸν πατέρα τὸ πνεῦμα φιλῆμαρτίας, ὃ πρὸς τὸν πατέρα ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει πρὸς ἐμὲ. καὶ ὑμᾶς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐσέ.

* ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλιθῆτε. ἀποσυναγωγὰς ποιήσουσιν ὑμᾶς. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνῃ ὑμᾶς, δόξα λατρίαν προσφέρειν τῷ θεῷ. καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἐγνώσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμὲ. ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. * ταῦτα δε

amicos : quia omnia quae audiui à patre meo , nota feci uobis . Non uos me elegistis , sed ego elegi uos : & constitui uos , ut eatis & fructum afferatis , & fructus uester maneat , ut quicquid petieritis patrem sub nomine meo , det uobis . Hæc mando uobis , ut diligatis inuicem . Si mūdus uos odit , scitis quod me prius q̄ uos odio habuerit . Si de mundo fuissetis , mundus quod suum est , diligeret . Quia uero de mundo non estis , sed ego selegi uos de mundo , propterea odit uos mundus . Mementote sermonis mei , quē ego dixi uobis : Non est seruus maior domino suo . Si me persecuti sunt , & uos persequentur . Si sermonem meum seruauerunt , & uestrū seruabunt . Sed hæc omnia faciēt uobis p̄pter nomē meum , quia nō nouerunt eum qui misit me . Si non uenisset & locutus fuisset eis , peccatum nō haberēt . Nunc autē nō habēt qd̄ prætēxāt peccato suo . Qui me odit , is & patrē meum odit . Si opera nō fecissem inter eos quæ nemo alius fecit , peccatum nō haberēt . Nunc autē & uiderūt & oderūt , nō solū me , uerū etiā patrē meū . Sed hoc accidit ut compleat̄ sermo , qui in lege eorū scriptus est : Odio habuerunt me gratis . Cum autē uenerit paracletus , quem ego mittam uobis à patre , spiritus ueritatis , qui à patre procedit , ille testimonium perhibebit de me . Et uos testes estis , quia ab initio mecum estis .

Hæc locutus sum uobis , ut ne quid offendantini . Alienos à synagogis faciēt uos . Sed ueniet tēpus , ut quisquis interficiāt uos , uideat̄ cultum præstare deo . Et hæc faciēt uobis , quia non nouerūt patrem neq; me . Sed hæc locutus sum uobis , ut cum uenerit tēpus illud , reminiscamini eorū , qd̄ ego dixerim uobis . Hæc u autē

Quicquid petieritis patrem sub nomine meo

XVI

5λδ
5λκ
5λθ
5μ
5μα
5μβ
5μγ
5μδ
5με
5μς
5μζ

δε ὑμῶν ἄρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μετ' ὑμῶν
 ἦμιον. νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα
 μου, καὶ οὐδεὶς ἄξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, πῶς ὑπά-
 γω. ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἢ
 λυπηθήσεσθε ὑμῶν τὴν καρδίαν. ἀλλ'
 ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρεται
 ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω, εἰ μὴ γὰρ μὴ ἀπέλθω,
 ὁ πατὴρ οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. εἰ
 γὰρ δὲ πορεύσῃ, πέμφω ἄνθρωπον πρὸς ὑμᾶς.
 ἐκεῖνος ἐκένωσεν τὸν κόσμον πρὸς ἡμᾶς
 τίνας, καὶ πρὸς δικαιοσύνης, καὶ πρὸς κρίσεως.
 περὶ ἡμαρτίας μου, ὅτι οὐ πιστεύετε ἐν
 ἐμῇ. περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς τὸν πα-
 τέρα ὑπάγω, καὶ οὐκ ἔτι θεωρεῖτέ με. περὶ
 δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου
 κέκριται. ἐτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ'
 οὐ δύναμαι. βάσταξτε ἄρα. ὅταν δὲ ἔλθῃ
 ἐκεῖνος ὁ πνεῦμα, ὃ ἐκείνης, ὃ δὲ κηγήσει
 ὑμᾶς εἰς πάντα τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ λα-
 λήσατε ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ὅσα ἀκούση, λαλή-
 σει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖ
 νὸς ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήφεται,
 καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. * πάντα ὅσα ἔχει ὁ πα-
 τὴρ, ἐμάδω. * διὰ τὸ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ
 ἐμοῦ λήφεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. μικροὶ
 καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικροὶ καὶ
 ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα.
 εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλή-
 λους. τί ὅτι τοῦτο, ὃ λέγει ἡμῖν, μικροὶ καὶ
 οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικροὶ καὶ ὄψε-
 σθέ με. καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα.
 εἶπον οὖν, τοῦτο τί ὅτι, ὃ λέγει, ὃ μι-
 κροὶ; οὐκ οἶδαμεν τί λαλεῖ. ἔγνω οὖν ὁ Ἰη-
 σοῦς, ὅτι ἠθέλησαν αὐτὸν ἐρωτήσαι, καὶ εἶπε
 αὐτοῖς. περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι
 εἶπον, μικροὶ καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλ-
 λιν μικροὶ καὶ ὄψεσθέ με; ἀλλ' ἀμὴν λέ-
 γω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρήνησετε ὑμεῖς,
 ὃ δὲ κόσμος χαρήσεται. ὑμεῖς δὲ λυπηθή-
 σεσθε, ἀλλὰ ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσε-
 ται. ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπη ἔχει, ὅτι
 ἔλθει

autem uobis ab initio non dixi, quia uos
 cum eram. Nunc autē uado ad eum,
 qui misit me, & nemo ex uobis interro-
 gat me quō uadam. Sed quia hæc locu-
 tus sum uobis, mœstitudo impleuit cor
 uestrū. Sed ego ueritatē dico uobis, expe-
 dit uobis, ut ego uadam. Si em̄ nō abie-
 ro, consolator ille non ueniet ad uos. Si
 autē abiero, mittam eum ad uos. Et cum
 uenerit ille, arguet mundū de peccato, &
 de iusticia, & de iudicio. De peccato qui-
 dem, quia non credunt in me. De iusticia
 uero, quia ad patrē uado, & posthac nō
 uidebitis me. De iudicio autem, quia prin-
 ceps huius mundi iam iudicatus est. Ad
 hæc, multa habeo quæ uobis dicam, sed
 nō potestis portare nunc. Cū autē uene-
 rit ille, qui est spiritus ueritatis, ducet uos
 in omnē ueritatē. Non em̄ loquet̄ a se-
 metipso, sed quæcūq; audierit, loquet̄, &
 quæ futura sunt, annunciabit uobis. Ille
 me glorificabit, quia de meo accipiet, &
 annunciabit uobis. Omnia quæcūq; ha-
 bet pater, mea sunt. Propterea dixi, qd'
 de meo accipiet & annunciabit uobis. Pu-
 fillum, & non uidebitis me, & iterū pusillū,
 & uidebitis me, quia uado ad patrē. Di-
 xerūt ergo quidā ex discipulis eius inter
 se: Quid est hoc, qd' dicit nobis, pusillū
 & nō uidebitis me, & rursus pusillū & uide-
 bitis me, & quia uado ad patrē? Dicebāt
 ergo: Quid est hoc, qd' dicit, pusillū? Ne-
 scimus qd loquat̄. Cognouit autē Iesus,
 qd' uellent se interrogare, & dixit eis: De
 hoc queritis inter uos, qd' dixi, pusillū &
 nō uidebitis me, & iterū pusillum & uidebi-
 tis me. Amen amē dico uobis, plorabitis
 & lamētabimini uos, mundus cōtra gau-
 debit. Vos autem mœrore afficiemini,
 sed mœror uester uertetur in gaudium.
 Mulier cum parit, dolorem habet, quia
 uenit

ἡλθεμ ἢ ὥρα ἀνορθῆ, ὅταν δὲ γεννηθῆ ὁ πα-
 δῖος, οὐκ ἔτι μνημονεύει φθὶ βλίφως διὰ
 πλὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεννήθη ὁ ἀνδρῶπις εἰς
 τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύπῳ μὲν νῦν
 ἔχετε. πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρῆ
 σεται ὑμῶν ἢ καρδία, καὶ πλὴν χαρὰν ὑμῶν
 οὐδεὶς ἄρει ἀφ᾽ ὑμῶν. καὶ ἔν ἐκείνῃ τῇ ἡμέ-
 ρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέμ. * Ἀλλὴν ἀμὴν
 λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἄμ ἀτήσητε τὸν πα-
 τέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. Ἔως
 ἄρτι οὐκ ἠτήσατε οὐδέμ ἐν τῷ ὀνόματί
 μου. αἰτῆτε, καὶ λήψετε, ἵνα ἢ χαρὰ ὑμῶν
 ἢ πεπληρωμένη. * ταῦτα ἐν παροιμίαις
 λελάληκα ὑμῖν. ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκ ἔτι
 ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρήκη-
 σία περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. ἐν
 ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσε-
 ῖτε, καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω
 τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν, αὐτὸς γὰρ ὁ πα-
 τὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε,
 καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν θεὸν ἦλ-
 θον. ἐξῆλθον πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐλήλυθα
 εἰς τὸν κόσμον, πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον,
 καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. λέγουσιν
 αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἰδε νῦν παρήκισ-
 λαθε, καὶ παροιμίαις οὐδέ μίαν λέγεις. νῦν
 οἶδαμεν, ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χεῖραν
 ἔχεις, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ, ἐν τῷ πνεύματι,
 ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἦλθες. * ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ
 ἰησοῦς. ἄρτι πιστεύετε. ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα ἡ
 νῦν ἐλήλυθε, ἵνα σκορπιδῆτε ἕκαστος εἰς
 τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφήτε. καὶ οὐκ εἰμι
 μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ᾽ ἐμῶν ἐστί. * ταῦτα
 λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε.
 ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιμ ἔχετε, ἀλλὰ θαρσύνετε,
 ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς, ἔπειθε τὸν
 ὀφθαλμοῦς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, ἔειπε.
 πάτερ, ἐλήλυθε ἢ ὥρα, δόξα σοι σου τὸν ἕδον,
 ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε. καθὼς ἔδωκας αὐ-
 τῷ θεῷ ἰσχύαν πάντα σαρκός, ἵνα πᾶν ὁ ἔδωκε
 καὶ

uenit hora eius. Cum autem pepererit
 puerum, iam non meminit anxietatis:
 propterea quod gaudeat hominem esse
 natum in mundo. Et uos igitur nunc
 quidem mœrorem habetis. sed iterum
 uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, &
 gaudium uestrum nemo tollit à uobis.
 Et in illo die me non interrogabitis quic-
 quam. Amen amē dico uobis, quæcunq;
 petieritis patrē sub nomine meo, dabit
 uobis. Hactenus non petistis quicquam
 sub nomine meo. Petite, & accipietis: ut
 gaudium uestrum sit perfectum. Hæc
 per proueria locutus sum uobis. Ven-
 niet tempus, cum iam non per prouer-
 bia loquar uobis, sed palam de patrē
 meo annuntiabo uobis, In illo die sub
 nomine meo petetis. Et non dico uobis,
 quod ego rogaturus sim patrem pro
 uobis, Ipse enim pater amat uos, quia
 uos me amastis. & credidistis, quod à
 deo exiuerim. Exiui à patre, & ueni in
 mundum: iterum relinquo mundum,
 & uado ad patrem. Dicunt ei discipuli
 eius: Ecce nunc aperte loqueris, nec pro-
 uerbiū ullum dicis. Nunc scimus, quod
 scis omnia, nec opus est tibi, ut quis te
 interroget, Per hoc credimus, quod à
 deo existi. Respondit eis Iesus: Nunc
 creditis. Ecce instat tempus, & iam uenit,
 ut dispergamini unusquisq; in sua, meq;
 solum relinquatis. & tamen non sum so-
 lus, quia pater mecum est. Hæc locutus
 sum uobis, ut in me pacem habeatis. In
 mundo afflictionem habetis, sed bono
 animo sitis, ego uici mundum.

Hæc locutus est Iesus, & XVII
 sublati oculis in cœlum, dixit: Pater, ue-
 nit hora, glorifica filium tuum, ut & fi-
 lius tuus glorificet te. Sicut dedisti ei po-
 testatem omnis carnis, ut quotquot de-
 u i 2 disti

82

83

84

85

κας αὐτῶ, δὴ ὅση αὐτῆς ζωῆς αἰώνιον, αὐτῆ
 δὲ ὄζει ἢ αἰώνιος ζωῆ, ἵνα γινώσκωσι σὲ τὸν
 μόνον, ἀληθινὸν θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας ἰη-
 σοῦν χριστόν. ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ ὄρει γῆς, τὸ
 ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιή-
 σω. καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ πρὸς σεαυ-
 τὴν τῆς δόξης, ἣ ἔιχον πρὸ τοῦ κόσμου εἶναι
 πρὸς σοί. ἐφανερώσάς σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώ-
 ποις, ὃς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἡ-
 σαρ, καὶ ἐμοὶ αὐτοῦς δέδωκας, καὶ τὸν λό-
 γον σου πετήρησάσι. νῦν ἔγνωκα, ὅτι πάν-
 τα ὅσα δέδωκάς μοι, πρὸς σου εἰμί. ὅτι τὰ
 ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα
 αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι πρὸς
 σοὶ ἦλθον. καὶ ἐπίβησα, ὅτι σὺ με ἀπέ-
 στειλας. ἐγὼ πρὸς αὐτῶν ἔρωτῶ. ὃν πρὸς τὸν κό-
 σμον ἔρωτῶ, ἀλλὰ πρὸς ὅν δέδωκάς μοι, ὅτι
 σοὶ εἰσι. καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σὰ ὄζει, ἵνα
 σὰ ἐμὰ, καὶ δέδοξασμαι ἐν αὐτοῖς. καὶ ὅν
 ἐτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κό-
 σμῳ εἰσι, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἔρχομαι. πάτερ
 ἄγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, ὃς
 δέδωκάς μοι, ἵνα ὧσι ἐν καθῶς ἡμεῖς. ὅτε
 ἡμῶν μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ εἴησω
 αὐτοῦς ἐν τῷ ὀνόματί σου. ὃς δέδωκάς μοι
 ἐφύλαξα, καὶ ὃνδεῖς ἵνα αὐτῶν ἀπώλετο εἰ-
 μή ὁ ὅς ἐστι ἀπωλείας, ἵνα ἢ γραφὴ πληρω-
 θῆ. νῦν δὲ πρὸς σὲ ἔρχομαι, ἵνα ταῦτα λαλῶ
 ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι πλὴν χάραρ πλὴν ἐ-
 μῶν πεπληρωμένῳ ἐν αὐτοῖς. ἐγὼ δέδω-
 κα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὃν κόσμῳ ἐμί-
 σησεν αὐτοὺς, ὅτι ὅν ἐστὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ
 οὐδὲ ἐγὼ ὅν ἐμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. ὅν ἔρωτῶ,
 ἵνα ἄρης αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρή-
 σης αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. ἐκ τοῦ κόσμου ὅν
 εἰσι, καθῶς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου ὅν ἐμὶ. Α-
 γίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. ὃ λόγος
 ὃ σὸς ἀλήθεια εἰσί. καθῶς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς
 τὸν κόσμον, καὶ γὰρ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν
 κόσμον, καὶ ὅν ἐπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἐμαυ-
 τόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὧσι ἢ γίασμένοι ἐν ἀλη-
 θεία.

disti ei, det eis uitam æternam. Hæc est
 autem uita æterna, ut cognoscant te so-
 lum, deum uerum, & quæ misisti, Iesum
 Christum. Ego te glorificaui super ter-
 ram, opus consummaui, quod dedisti
 mihi ut facerem. Et nunc glorifica me tu
 pater apud te ipsum gloria, quã ha-
 bui, priusquam hic mundus esset apud
 te. Manifestaui nomen tuum homini-
 bus, quos dedisti mihi de mundo. Tui
 erant, & mihi eos dedisti, & sermonem
 tuum seruaerunt. Nunc cognouerunt,
 quod omnia quæcũq; dedisti mihi, abs
 te sunt. Quia uerba quæ dedisti mihi,
 dedi eis: & ipsi acceperunt, & cognouerunt
 uere, quod à te exiui: & crediderunt, quod
 tu me misisti. Ego pro eis rogo. Non pro
 mundo rogo, sed pro his, quos dedisti
 mihi: quia tui sunt. Et mea omnia tua
 sunt, & tua mea sunt, & glorificatus sum
 in eis. Et iam non sum in mundo, & hi
 in mundo sunt, & ego ad te uenio. Pater
 sancte, serua eos per nomen tuum, quos
 dedisti mihi: ut sint unum, sicut & nos.
 Cum essem cum eis in mundo, ego ser-
 uabam eos nomine tuo. Quos dedisti
 mihi, ego custodiui, & nemo ex eis periit
 nisi filius ille perditus, ut scriptura com-
 pletetur. Nunc autem ad te uenio, & hæc
 loquor in mundo, ut habeant gaudium
 meum impletum in semetipsis. Ego tra-
 didi eis sermonem tuum, & mundus eos
 odio habuit: quia non sunt de mundo,
 sicut & ego non sum de mundo. Non ro-
 go ut tollas eos è mūdo, sed ut serues eos
 à malo. De mundo non sunt, sicut & ego
 nō sum de mūdo. Sanctifica eos per ue-
 ritatē tuā. Sermo tuus ueritas est. Sicut
 tu me misisti in mundum, ita & ego misi
 eos in mūdū, & pro eis ego sanctifico me-
 ipsum, ut sint & ipsi sanctificati per ue-
 ritatem.

Νο γ αποστολῶν

θείᾳ. οὐ πρὸς τῶνδε ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τῶν πιστευσόντων διὰ τὸ λόγος αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἐν ᾧσι, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοί, καὶ γὰρ ἐν σοί, ἵνα καὶ ἐν σοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ᾧσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σὺ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγὼ πλὴν δόξαμ ἢ δέδωκάς μοι, δέδωκάς αὐτοῖς, ἵνα ᾧσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμέν. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ᾧσι τελεσωμένοι εἰς ἐν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος, ὅτι σὺ με ἀπέστειλας. Ἐγὼ ἀπέστειλας αὐτούς, καθὼς ἐμέ ἡγάπησας. Πάτερ, οὐκ εἰδὼκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμι ἐγὼ, καὶ κενῶσι ᾧσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι πλὴν δόξαμ πλὴν ἐμῶν, ἢ δέδωκάς μοι, ὅτι ἡγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. * Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἐγνώ, ἐγὼ δέ σε ἐγνώ, * καὶ οὗτοι ἐγνώσαν, ὅτι σὺ με ἀπέστειλας. Ἐγὼ γὰρ εἰσαὐτοῖς τὸ ὄνομά σου. Ἐνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἢ ἡγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ἢ, καὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς. * Ταῦτα εἰπὼς ὁ ἰησοῦς, ἦλθεν σὺν μαθηταῖς αὐτοῦ πρὸς χαμαῖ ἔξω κέντρων, ὅπου ἦν κηπὸς, εἰς ὃν εἰσῆλθον αὐτοὶ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. * Ἦσαν δὲ καὶ ἰουδαῖοὶ ὁ πρὸς αἰδουὸν αὐτῶν, τὸν τόπον, ὅτι πολλὰ κενεῶν ἦσαν οἱ ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. * Οὗτοι ἰουδαῖοι λαβὼν πλὴν ἀπέστειλας, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὀπλῶν. * Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτῶν, ἦλθον, εἰπερ αὐτοῖς, τίνα ζητεῖτε; ἀπεκρίθησαν αὐτῶν. Ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἐγὼ εἰμι. εἰσῆκε δὲ καὶ ἰουδαῖος, ὁ πρὸς αἰδουὸν αὐτῶν, μετ' αὐτῶν. ὡς οὖν εἶπερ αὐτοῖς, ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἀπήλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοῖς ἐπεκρίθησαν. τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον. Ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον. ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. εἶπον ἡμῖν, ὅτι ἐγὼ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἀφετε τούτους ὑπάγαγε. ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπερ, ὅτι οὐκ εἰδὼκάς μοι, οὐκ ἀπόλλεσα ὅσα αὐτῶν

σμδ
γ
σμε
α
σμζ
α
σμθ

tatem. Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro ijs, qui credituri sunt per sermonem eorum in me: ut omnes unum sint, sicut tu pater in me & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus qd' tu me miseris, & ego gloria qua dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum, & ut cognoscat mundus, quod tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Pater, quos dedisti mihi, uolo: ut ubi sum ego, & illi sint mecum: ut uideant gloria meam, qua dedisti mihi, quia dilexisti me ante conditum mundum. Pater iuste, & mundus te non cognouit: ego autem te cognoui, & hi cognouerunt, qd' tu me miseris. Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. Hæc cum dixisset Iesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentem cædron, ubi erat hortus, in quem introiuit ipse & discipuli eius. Nouerat autem & Iudas, qui prodebat eum, locum: quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Iudas ergo cum accepisset cohortem, & a pontificibus ac pharisæis ministros, uenit illuc cum laternis ac facibus & armis. Iesus itaque sciens omnia quæ uentura erant super se, processit ac dixit eis: Quem quæritis? Responderunt ei: Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem & Iudas, qui prodebat eum, cum ipsis. Vt ergo dixit eis, ego sum, abierunt retrorsum & ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogauit eos: Quæ quæritis? Illi autem dixerunt: Iesum Nazarenum. Respondit Iesus: Dixi uobis, qd' ego sim: Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Vt compleret sermo quem dixerat: Ex ijs quos dedisti mihi, non perdidisti quemquam.

XVIII

u 3 quenq̄.

ρξ̄ ᾱ αὐτῶν οὐδένα. * Σίμων δὲ ὄνομα αὐτοῦ πέτρος ἔχων
 μάχαιρα, ἠλκυσερ ἀντὶν, καὶ ἔποισε τὸν
 ἀρχιερέως δόλον, ὅτι ἀπέκοψεν αὐτῷ τὸ ὠτί
 ον τὸ δεξιόν. ἦν ἡ ὄνομα αὐτοῦ δόλον μάχαιρος.
 ρξ̄ ᾱ * Εἶπερ οὖν ὁ ἰησοῦς αὐτῷ πέτρον, βάλε τὴν μά
 χαιράν σου εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτήριον ὃ δέ
 ρξ̄ β̄ ᾱ δώκε μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό; * Ἡ οὖν
 ἀπεῖρα καὶ ὁ χιλιάρχος καὶ ὁ ὑπηρετὰς αὐτοῦ
 ρξ̄ γ̄ ᾱ αὐτὸν, * καὶ ἀπῆλθον αὐτὸν πρὸς ἄννα μνηστῆρα
 τὸν ἦν γαβριήλ πενήτη, ὃς ἦν ἀρχιε
 ρεὺς τῆς ἐκκλησίας ἐκείνου. ἦν δὲ καὶ ἰακώβος ὁ συμ
 βουλευσάς τῷ ἰησοῦ, ὅτι συμφέρον ἔστιν ἄν
 ρξ̄ δ̄ ᾱ θρωπορ ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. * Ἡκοῦσ
 θαι δὲ αὐτοῦ ἰησοῦ σίμων πέτρον, καὶ ἄλλους
 ρξ̄ ε̄ ᾱ μαθητάς. * Ὁ δὲ μαθητὴς ἐκείνους ἦν γνω
 ρξ̄ ς̄ ᾱ σὸς αὐτῶν ἀρχιερέων, καὶ σωσεύθη αὐτῶν ἰησοῦς εἰς
 τὴν ἀντιπύλινον τῆς ἀρχιερέων. * Ὁ δὲ πέτρος εἰσῆ
 ρξ̄ ζ̄ ᾱ κει πρὸς τὴν θύραν ἔξω. * Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς
 ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωσὸς αὐτῶν ἀρχιερέων, ὅτι εἶπε τῷ
 ρξ̄ η̄ ᾱ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν πέτρον. * Λέγει
 αὐτῷ ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς αὐτῶν πέτρον, μή κὴ
 σου ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τῷ ἀνδρώπου τούτου;
 ρξ̄ θ̄ ᾱ λέγει ἐκείνους, οὐκ εἰμί. * Εἰσῆκεσαν ἡ δὲ οὖν
 λοι καὶ ὁ ὑπηρετὰς, ἀνθηκίαν πεποιηκότας,
 ὅτι ψύχου ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. ἦν δὲ μετ' αὐ
 ρξ̄ ο̄ ᾱ τῶν ὁ πέτρος εἰσῆκε καὶ θερμαίνοντος. Ὁ οὖν
 ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν
 αὐτοῦ, καὶ περὶ τοῦ διδασκῆτος αὐτοῦ. * Ἀπεκρίθη
 αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. Εγὼ πάντοτε ἐλάλησα αὐτῶν
 ρξ̄ ᾱ ἰν ἰερῶν, ὅπου πάντες οἱ ἰσραῖοι συ
 νέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῶν ἐλάλησα οὐδένα. * τί
 με ἐπερωτᾷς; ἐπερωτήσομαι τὸν ἀκηκοότα
 ρξ̄ β̄ ᾱ τί ἐλάλησα αὐτῶν, ἵδὲ οὗτοι οἰδασί με εἰπο
 ρξ̄ γ̄ ᾱ ῖν ἐγώ. * Ταῦτα δὲ αὐτῷ εἰπόντος, εἰς τὸν ὑπ
 ρξ̄ δ̄ ᾱ η̄ ρετῶν πρὸς ἐκείνους ἔδωκε ῥάπισμα αὐτῶν ἰησοῦς,
 εἰπὼν. οὕτως ἀποκρίθη αὐτῶν ἀρχιερέων; * Ἀπε
 ρξ̄ ε̄ ᾱ κρίθη αὐτῶν ὁ ἰησοῦς. εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρ
 τυρῶσομαι περὶ τοῦ κακῶς, εἰ δὲ καλῶς, τί με ἐ
 ρξ̄ ς̄ ᾱ ρησ; * Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ ἄννας δεδεμένον
 πρὸς

quenq̄. Simon ergo Petrus cū haberet
 gladiū, eduxit eum, & percussit pōtificis
 feruū, & abscidit auriculam eius dextrā.
 Erat autem nomē seruo Malchus. Dicit
 ergo Iesus Petro: Immitte gladiū tuum
 in uaginā. An nō bibam poculum quod
 dedit mihi pater? Cohors igitur & tribu
 nus ac ministri Iudæorū cōprehenderūt
 Iesum, & ligauerunt eum, & abduxerunt
 eum ad Annam primū, Erat enim socer
 Caiaphæ, qui erat pontifex anni illius.
 Erat autē Caiaphas is qui cōsiliū dede
 rat Iudæis, qd' expediret unum hominē
 mori pro populo. Sequebat' autē Iesum
 Simon Petrus, & alius discipulus. Disci
 pulus autem ille erat notus pontifici, &
 introiuit cum Iesu in atrium pontificis.
 Petrus autē stabat ad ostium foris. Exi
 uit ergo discipulus ille alter, qui erat no
 tus pontifici, & dixit ostiariæ, & intro
 duxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla
 ostiaria: Num & tu ex discipulis es ho
 minis istius? Dicit ille: Non sum. Sta
 bant autem serui & ministri, qui prunas
 congesserant, quia frigus erat, & calefa
 ciebant se. Erat autem cum eis & Petrus
 stans & calefaciens se. Pontifex ergo in
 terrogauit Iesum de discipulis suis &
 de doctrina ipsius. Respondit ei Iesus:
 Ego palam locutus sum mundo. Ego
 semper docui in synagoga, & in templo,
 quò omnes Iudæi conueniunt, & in oc
 culto locutus sum nihil. Quid me inter
 rogas? Interroga eos qui audierūt quid
 locutus sim ipsis. Ecce hi sciunt quæ dixe
 rim ego. Hæc autem cum dixisset, unus
 assistens ministrorum dedit alapam Ie
 su, dicens: Siccine respondes pontifici?
 Respondit ei Iesus: Si male locutus
 sum, testare de malo: sin bene, cur me
 cædis? Et misit eum Annas uinctum
 ad

30ε
 α
 305
 α
 302
 308
 α
 30θ
 30π
 2
 30α
 30ε
 πρὸς καϊάφην τὸν ἀρχιερέα. * Ἦν δὲ σίμων
 πέτρος ἐσὼς καὶ θερμανόμιμος, εἶπορ οὖν
 αὐτοῦ. μή καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ;
 ἠρνήσατο ἐκείνος, καὶ εἶπερ. οὐκ εἰμί. λέγει
 εἰς ἐκ τῶν δούλων τῶν ἀρχιερέως συγγενῆς ὧν,
 οὗ ἀπέκοψε πέτρος τὸ ὠτίον. οὐκ ἐγὼ σε εἶ-
 δον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; πάλιν οὖν ἠρνή-
 σατο ὁ πέτρος, καὶ ἐνδιέως ἀλέκτωρ ἐφώνη-
 σεν. * Ἀγασσιν οὖν τὸν ἰησοῦν ἀπὸ τῆς καϊά-
 φα εἰς τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐα, * καὶ αὐ-
 τοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ
 μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάχος. ἐξῆλ-
 θερ οὖν ὁ πιλᾶτος πρὸς αὐτοὺς ἔξω, Ἐἶπε.
 τίνα κατηγορίαν φέρετε ὑμῖν τῶν ἀνθρώπων τού-
 τῶν; ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπορ αὐτοῦ. εἰ μὴ ἦν οὖν
 τοὺς κακοποιούς, οὐκ ἄν σοι παρέδώκαμεν αὐ-
 τόν. εἶπερ οὖν αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. λάβετε αὐ-
 τὸν ὑμεῖς, Ἐἶπε τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐ-
 τόν. εἶπορ οὖν αὐτοῦ οἱ ἰσραῖοι. ἡμῖν οὐκ ἐξε-
 σιμ ἀποκτεῖναι οὐδένα. ἵνα ὁ λόγος τοῦ ἰησοῦ
 πληρωθῆ, ὃν εἶπε, σημαίνωμ ποῖος θανάτου
 ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. * εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ
 πραιτώριον πάλιν ὁ πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε
 τὸν ἰησοῦν, καὶ εἶπερ αὐτοῦ. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς
 τῶν ἰουδαίων; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. ἀφ' ἑαυ-
 τοῦ σὺ τὸ λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπορ πρὸς ἐ-
 μέ; * ἀπεκρίθη ὁ πιλᾶτος. μή τι ἐγὼ ἰσραῖ-
 ός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς πρὸς ἐ-
 δωκάμ σε εἰμοί, τί ἐποίησας; ἀπεκρίθη ὁ ἰη-
 σοῦς. ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἐστὶν ἐκ τοῦ κόσμου
 τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία
 ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρετοὶ ἄν οἱ εἰμοί, ἢ γωνίζον-
 το, ἵνα μὴ παροδιδῶ τοῖς ἰσραῖοις. νῦν δὲ ἡ
 βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἐστὶν ἐντεῦθεν. * εἶπερ
 οὖν αὐτοῦ ὁ πιλᾶτος. οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σὺ;
 ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεὺς
 εἰμι ἐγὼ. * ἐγὼ εἰς τὸ το γερύνημα, Ἐἰς
 τὸ ἐλάλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω
 τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκεί-
 μετ τῆ φωνῆς. λέγει αὐτοῦ ὁ πιλᾶτος. τί ὅστις
 ἀλήθεια; καὶ τὸ το εἶπών, πάλιν ἐξῆλθε
 πρὸς

ad Caiapham pontificē. Stabat autē Si-
 mon Petrus & calefaciebat se. Dixerunt
 ergo ei: Num & tu ex discipulis eius es?
 Negavit ille, & dixit: Non sum. Dicit ei
 unus ex seruis pontificis cognatus eius,
 cui⁹ absciderat Petrus auriculam: Nōne
 ego te uidi in horto cum illo? Iterū ergo
 negavit Petrus, & statim gallus cecinit.
 Ducunt ergo Iesum à Caiapha in præ-
 torium. Erat autem mane, & ipsi non in-
 troierunt in prætorium, ne cōtaminarent⁹,
 sed ut ederēt pascha. Exiuit ergo Pilatus
 ad eos foras, & dixit: Quam accusationē
 affertis aduersus hominē hunc? Respon-
 derunt, & dixerunt ei: Si non esset hic no-
 cens, haudquaquē tibi tradidissēm⁹ eum.
 Dicit ergo eis Pilatus: Accipite eum uos,
 & secundum legem uestrā iudicate eum.
 Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non li-
 cet interficere quenquam. Vt sermo Iesu
 impleretur, quem dixit, significans qua
 morte esset moriturus. Introiuit ergo
 iterum in prætorium Pilatus, & uocauit
 Iesum, & dixit ei: Tu es ille rex Iudæo-
 rum? Respondit Iesus: À temetipso tu
 hoc dicis, an ali⁹ dixerunt tibi de me?
 Respondit Pilatus: Num ego Iudæus
 sum? Gens tua & pontifices tradiderunt
 te mihi. Quid fecisti? Respondit Iesus:
 Regnum meum non est ex hoc mun-
 do. Si ex hoc mundo esset regnum me-
 um, ministri mei utique decertarent, ne
 traderer Iudæis. Nunc autem regnum
 meum non est hinc. Dixit itaque ei Pi-
 latus: Ergo rex es tu? Respondit Ie-
 sus: Tu dicis, quod rex sim ego. Ego in
 hoc natus sum, & ad hoc ueni in mun-
 dum, ut testimonium feram ueritati.
 Omnis qui est ex ueritate, audit uocem
 meam. Dicit ei Pilatus: Quid est ueri-
 tas? Et cum hoc dixisset, iterum prodijt
 u 4 ad

ρωβ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, * καὶ λέγει αὐτοῖς. Εγὼ
 ρωβ δὲ οὐδέ μίαν αἰτίαν ἐνερίσκω ἐν αὐτῷ. * Ἐσι δὲ
 ρωγ σιωπήσας ὁ ἄρχιερεὺς ἵνα ἕνα ἄπολύσω ἐν τῷ
 ρωδ πάλῳ, βούλομαι οὖν ἄπολύσω τὸ βα-
 ρωε σιλίαν τῷ Ἰουδαίῳ; * Ἐκραύγασαν οὖν πάν-
 ρωε δ τὸν ἄρχιερα, λέγοντες, μή τωτομ, ἀλλὰ τὸν βα-
 ραββάμ. ἦν δὲ ὁ βαρραββᾶς ληστής. * τότε οὖν
 ἔλασεν ὁ πωλάτορ τὸν Ἰησοῦν, ὅτι ἐμασίγωσε.
 καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες σέφανον θύζακαν
 θῶν ἐπέθηκαν αὐτῷ τὴν κεφαλὴν, καὶ ἰμάτιον
 πορφυροῦν πρὸς ἰέβαλον αὐτῷ, καὶ ἔλεπον. καὶ
 ρωε δ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. καὶ ἐδίδου αὐ-
 τῷ ῥαπίσματα. * Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ
 πωλάτορ, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ἄγω ἄρχιερα
 αὐτῷ ἔξω, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδέ μίαν
 αἰτίαν ἐνερίσκω. * Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω,
 φορῶν τὸν ἀκάνθινον σέφανον, καὶ τὸ πορφυ-
 ροῦν ἰμάτιον. Ὁ λέγει αὐτοῖς, ἰδοὺ ὁ ἄνδρως
 πω. * ὅτε οὖν ἔειδον αὐτῷ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
 ρωπ δ οἱ ὑπηρέταί ἐκραύγασαν, λέγοντες. Σταύρω-
 σον, σταύρωσον. * λέγει αὐτοῖς ὁ πωλάτορ.
 ρωγ Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταύρωσατε. * Εγὼ
 ρωγ γὰρ οὐχ ἐνερίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. * Ἀπεκρί-
 ρωα δ σασαν αὐτοῖς οἱ Ἰουδαῖοι. ἡμεῖς νόμον ἔχο-
 μεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀπο-
 θανῆναι, ὅτι ἐαυτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἐποίησεν.
 ρωβ δ * Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ πωλάτορ τωτομ τὸν λό-
 γον, μᾶλλον ἐφοβήθη. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ
 πραιτώριον πάλιν, καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ.
 ρωγ πωδερ εἶ σύ; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ
 ἔδωκεν αὐτῷ. * λέγει οὖν αὐτῷ ὁ πω-
 λατορ. ἐμοὶ οὐ λαλᾶς; οὐκ οἶδας ὅτι
 θζουσίαν ἔχω σταύρωσά σε, καὶ θζουσίαν
 ἔχω ἀπολύσαι σε; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. οὐκ
 εἶχες θζουσίαν οὐδέ μίαν κατ' ἐμοῦ, ἐμὴ
 ἦν σοι δεδομῆν ἄνωθεν. διὰ τωτο ὁ πα-
 ραδίδους με σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. ἐκ
 τούτου ἐζήτει ὁ πωλάτορ ἀπολύσαι αὐτόν. οἱ
 Ἰουδαῖοι ἐκραύζον, λέγοντες, εἰ μὴ τωτομ ἀπε-
 λύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τῷ καίσαρι. ὁ δὲ πωλάτορ
 ἀκῶσαε

ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inue-
 nio in eo causam. Est autem consuetudo
 vobis, ut unum dimittam vobis in pa-
 scha. Vultis ne ergo dimittam vobis il-
 lum regem Iudæorum? Clamauerunt
 rursus omnes, dicentes: Non hunc, sed
 Barabbam. Erat autem Barabbas latro.
 Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, & flagellavit. Et
 milites plectentes coronam de spinis im-
 posuerunt capiti eius, & ueste purpurea
 circumdederunt eum, ac dicebant: Ave
 rex Iudæorum. Et dabant ei alapas. Exi-
 vit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce
 adduco vobis eum foras, ut cognoscatis,
 quod nullam in eo causam inuenio. Exi-
 vit ergo Iesus foras, gestans spineam co-
 ronam, & purpureum pallium. & dicit
 eis: Ecce homo. Cum ergo uidissent eum
 pontifices & ministri clamabant, dicen-
 tes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus:
 Accipite eum uos, & crucifigite. ego em̄
 non inuenio in eo causam. Responde-
 runt ei Iudæi: Nos legem habemus, &
 secundum legem nostram debet mori:
 quia filium dei se fecit. Cum ergo audis-
 set Pilatus hunc sermonē, magis timuit.
 Et ingressus est prætorium iterum, & di-
 cit ad Iesum: Unde es tu? Iesus autem
 responsum non dedit ei. Dicit ergo ei Pi-
 latus: Mihi nō loqueris? nescis quod po-
 testatem habeam crucifigendi te, & po-
 testatem habeam absoluēdi te? Respon-
 dit Iesus: Non haberes potestatem aduer-
 sum me ullam, nisi tibi datum esset è su-
 pernis. Propterea qui me tradidit tibi,
 maius peccatum habet. Et ex eo quære-
 bat Pilatus absoluere eum. Iudæi autem
 clamabāt dicētes: Si hunc absolueris, nō
 es amicus Cæsaris. Quisquis se regem
 facit, contradicit Cæsari. Pilatus autem
 cum audisset

XIX

ἀκούσας τούτου τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν
 ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τῷ βήματι εἰς
 τόπον, λεγόμενον λιθόστρωτον, ἑβραϊσὶ δὲ
 γαββαθα. ἦν δὲ πᾶσκηθὴ τῷ πάρχα, ὥρα δὲ
 ὡσεὶ ἕκτη, καὶ λέγει τοῖς ἰουδαίοις, ἴδε ὁ βα-
 σιλεὺς ὑμῶν. * οἱ δὲ ἐκραύγασαν, ἄρον, ἄ-
 ρον, σαύρωσον αὐτόν. * λέγει αὐτοῖς ὁ πιλά-
 τος. τὸν βασιλέα ὑμῶν σαύρωσω; ἀπεκρίθη-
 σάν οἱ ἀρχιερεῖς, οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ
 καίσαρα. * τότε ὤν πρὸ δώκερ αὐτὸν αὐτοῖς,
 ἵνα σαύρωθῃ. * παρέλαβον δὲ τὸν ἰησοῦν, καὶ
 ἀπήγαγον, καὶ βασάλωρον τὸν σαυρὸν αὐτοῦ,
 ὃν ἠλθον εἰς τὸν λεγόμενον κρανίος τόπον.
 ὃς λέγεται ἑβραϊσὶ γολγοθα, ὅπου αὐτὸν
 ἐσαύρωσαν, * καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλους δύο ὀπιτεῦ-
 θερ καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν ἰησοῦν. * εἰσα-
 γε δὲ καὶ τίτλον ὁ πιλάτος, καὶ ἔδωκεν
 ἐπὶ τῷ σαυρῷ. ἦν δὲ γεγραμμένον, ἰησοῦς ὁ
 ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. * τῶν-
 τούτων οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνεγνωσαν τῶν ἰε-
 ραφάων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ πόλιος ὁ τόπος, ὅπου
 ἐσαύρωθη ὁ ἰησοῦς. ὁ δὲ γεγραμμένον ἑβραϊ-
 σὶ, ἑλληνισὶ, ἰσραηλῶσι. ἔλεγον οὖν τῶν πι-
 λάτων οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαίων, μὴ γράφει,
 ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκείνους
 εἶπε, βασιλεὺς εἰμι τῶν ἰουδαίων. ἀπεκρί-
 θη ὁ πιλάτος. ὁ γέγραφα, γέγραφα. * οἱ
 οὖν στρατιῶται ὅτε ἐσαύρωσαν τὸν ἰησοῦν,
 ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσα-
 ρα μέρη, ἐκάστω στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν
 χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτῶν ἄραφος ἐκ τῶν ἀνωθεν
 ὑφαντὸς δι' ὅλης. εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους, μὴ
 χίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν πρὸς αὐτὸν
 πίνθη. ἔστω ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἢ λέγου-
 σα. διέμερισαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς,
 καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλή-
 ρον. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν.
 * εἰσηκασάν δὲ παρὰ τῶν σαυρῶν τῷ ἰησοῦ ἡ
 μητὴρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μα-
 ρία ἡ τῷ κλωπᾷ, καὶ μαρτία ἡ μαγδαλινή.
 ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν
 πρὸς ἑαυτὸν

cum audisset hunc sermonē, produxit fo-
 ras Iesum, seditq; pro tribunali in loco,
 qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autē
 Gabbatha. Erat autē parasceue paschæ,
 hora fermē sexta, & dicit Iudæis: Ecce rex
 uester. Illi autem clamabant: Tolle, tolle,
 crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem
 uestrum crucifigam? Responderūt pon-
 tifices: Non habemus regem, nisi Cæ-
 sarem. Tunc ergo tradidit eum illis, ut
 crucifigeretur. Acceperunt autem Iesum,
 & abduxerunt, atq; is baiulans crucem
 suam, exiuit in eum (qui dicitur Calua-
 ria) locum, Hebraice autem Golgotha,
 ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios
 duos hinc & hinc, mediū autē Iesum.
 Scripsit autem & titulum Pilatus, & po-
 suit super crucem. Erat autem scriptum:
 Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc
 ergo titulum multi Iudæorum legerunt,
 quia prope ciuitatem erat locus, ubi cru-
 cifixus est Iesus. Et erat scriptum He-
 braice, & Græce, & Latine. Dicebant
 ergo Pilato pontifices Iudæorum: Noli
 scribere, rex Iudæorum, sed quod ille
 dixerit, rex sum Iudæorum. Respondit
 Pilatus: Quod scripsi scripsi. Milites
 ergo cum crucifixissent Iesum, acceperūt
 uestimenta eius, & fecerunt quatuor par-
 tes, unicuique militi partem, & tunicam.
 Erat autem tunica inconsutilis, à summo
 contexta per totum. Dixerunt ergo in-
 ter se: Ne scindamus eam, sed fortiamur
 de illa cuius sit. Ut scriptura implere-
 tur, dicens: Partiti sunt uestimenta mea
 sibi, & in uestem meam miserunt for-
 tem. Et milites quidem hæc fecerūt. Sta-
 bant autē iuxta crucem Iesu mater eius,
 & soror matris eius Maria uxor Cleo-
 pæ, & Maria Magdalene. Cum uidis-
 set ergo Iesus matrem ac discipulum
 astantem

56
 α
 57
 α
 58
 α
 59
 α
 60
 α
 61
 α
 62
 α
 63
 α
 64
 α
 65
 α
 66
 α
 67
 α
 68
 α
 69
 α
 70
 α
 71
 α
 72
 α
 73
 α
 74
 α
 75
 α
 76
 α
 77
 α
 78
 α
 79
 α
 80
 α
 81
 α
 82
 α
 83
 α
 84
 α
 85
 α
 86
 α
 87
 α
 88
 α
 89
 α
 90
 α
 91
 α
 92
 α
 93
 α
 94
 α
 95
 α
 96
 α
 97
 α
 98
 α
 99
 α
 100
 α

πρὸς ἑσώτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτῶν.
 γάμου, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ.
 ἰδοὺ ἡ μητὴρ σου. Ἐπ' ἐκείνης ἡ ὥρα ἐλα-
 βερὸ μαθητῆς αὐτῶν εἰς τὰ ἰδιώτα. * μετὰ τὸ
 τοῦ ἰδιώτου ἰησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεστον,
 ἵνα πληρωθῆ ἡ γραφή, λέγει. Διψῶ. σκεῦ-
 οῦ ἑκείνο ὄξος μεσόμ. οἱ ἡ πλῆσαντες πό-
 γορ ὄξος καὶ ὑσώπω, πρὸθεντες, προσήνε-
 γκαμ αὐτῶν τῷ σώματι. * ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ
 ὄξος ὁ ἰησοῦς, εἶπε. τετέλεστο. καὶ κλί-
 νας τὴν κεφαλὴν πρὸς δεξιὰν τὴν πνεῦμα. * οἱ
 δὲ ἰουδαῖοι, ἐπεὶ ᾤσαν κενὴν ἡμ, ἵνα μὴ μείνῃ ἐ-
 πί τ' εὐαγγέλιον τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἡμ
 γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τῶν σαββάτων, ἡρώ-
 τησαμ τὸν πωλάτομ, ἵνα κατεργασίμ αὐτῶν
 τὰ σκέλη, καὶ ἀρτίωσιμ. ἡλθον δὲ οἱ στρα-
 τῖῶται, καὶ τῶν μὲν πρῶτον κατέεζαμ σκέ-
 λη, καὶ τῶν ἄλλων τῶν συσαρωθέντων αὐτῶν.
 ἐπὶ δὲ τὸν ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν
 ἤδη πενηκότα, οὐ κατέεζαμ αὐτῶν τὰ σκέ-
 λη. ἀλλ' εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγῳ αὐτῶν τῆ
 πλοῦρα ἐνεξε, καὶ ἐνδὺς ἔξυλδερ ἄιμα
 καὶ ὑδωρ. καὶ ὁ ἕρως μεμαρτύρηκε, Ἐ-
 ἀληθινὴ αὐτῶν ὄζει ἡ μαρτυρία. κακῶν
 οἶδερ ὅτι ἀληθὴ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύ-
 σθε. Εγγύετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφή πλη-
 ρωθῆ. Ὅσοῦν οὐ σαωτηθήσθε αὐτῶν. καὶ πᾶ-
 λιμ ἑτέρα γραφή λέγει. ὄφονται εἰς ὃν ἔξε-
 κέντησαμ. * μετὰ δὲ ταῦτα ἡρώτησε τὸν πω-
 λάτομ ὁ ἰωσήφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας, ὃν μαθη-
 τῆς τῶν ἰησοῦ, κεκρυμμένον δὲ διὰ τὸ φό-
 βον τῶν ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τῶν ἰη-
 σοῦ, καὶ ἐπέτρεψεν ὁ πωλάτης. * ἡλθε δὲ
 καὶ निकόδημος, ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν ἰη-
 σοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μίγμα μύρ-
 ρης καὶ ἀλοῆς ὡσεὶ λίτρας ἑκατόμ. * ἐλα-
 βομ οὖν τὸ σῶμα τῶν ἰησοῦ, καὶ ἔδησαμ
 αὐτὸ ὀδονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, κα-
 δὼς ἐστὶ ὅτι πῖς ἰουδαίοις ἐνταφιά-
 ζαμ. ἡμ δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσαυρώθη, κή-
 πος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν,
 ἐν

astantem, quē diligebat, dicit matri suae:
 Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit di-
 scipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora ac-
 cepit eam discipulus in sua. Postea sciens
 Iesus, quod omnia iam consummata es-
 sent, ut consummaretur scriptura, dicit:
 Sitio. Vas igitur erat positum aceto ple-
 num. Illi uero impleuerunt spongiam
 aceto & hyssopo, & impositam admoue-
 runt ori eius. Cum ergo accepisset Iesus
 acetum, dixit: Consummatum est. & in-
 clinato capite tradidit spiritum. Iudaei
 ergo, quoniam parasceue erat, ut non re-
 manerent in cruce corpora sabbato (erat
 enim magnus dies ille sabbati) rogaue-
 runt Pilatum, ut frangerent eorum cru-
 ra, ac tollerentur. Venerunt ergo milites,
 & primi quidem fregerunt crura, & alte-
 rius qui crucifixus est cum eo. Ad Iesum
 autem cum uenissent, ut uiderunt eum
 iam mortuum, non fregerunt eius crura.
 sed unus militum lancea latus eius fodit,
 & continuo exiuit sanguis & aqua. Et qui
 uidit, testimonium perhibuit: & uerum
 est testimoniū eius. Et ille scit quod uera
 dicit, ut & uos credatis. Facta sunt enim
 haec, ut scriptura impleretur: Os nō com-
 minuētis ex eo. Et rursum alia scriptura
 dicit: Videbunt in quem pupugerunt.
 Post haec autē rogauit Pilatum Ioseph
 Arimathiensis: qui erat discipulus Iesu,
 sed occultus propter metum Iudaeorum:
 ut tolleret corpus Iesu, idque permisit Pi-
 latus. Venit autem & Nicodemus, qui
 uenerat ad Iesum nocte primum, ferens
 mixturam myrrhae & aloes ad libras fer-
 mē centum. Acceperunt ergo corpus Iesu,
 & obuinxerunt illud linteis cum aroma-
 tibus, sicut mos est Iudaeis sepelire. Erat
 autem in eo loco ubi crucifixus est, hor-
 tus, & in horto monumentum nouum,
 in

ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν
 πρῶτον ἡμέραν τῆν ἰσθμῶν, ὅτε ἐγγύς ἦν τῆς μνη-
 μείου, ἔθηκαν τὸν ἰησοῦν. * τῆν ἡμέραν σαβ-
 βάτων μαρία ἡ μαγδαλινη ἔρχεται πρῶτον,
 σκοτείας ἐτι οὐσῆς, εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέ-
 πει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. * τρέ-
 χει ὄντως, καὶ ἔρχεται πρὸς σίμωνα πέτρον,
 καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλη ὁ ἰη-
 σοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς. ἤραμ τὸν κύριον ἐκ
 τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἶδα μὲν ποῦ ἔθηκαν
 αὐτόν. ἐξῆλθον οὖν ὁ πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μα-
 θητής, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. ἔτρε-
 χον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος μαθητής
 προέδραμε τάχιον τοῦ πέτρου, καὶ ἦλθε
 πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. καὶ παρακύβητος
 βλέπει κείμενα τὰ ὀθονία, ὃν ῥῦτοι εἰσῆλ-
 θον. ἔρχεται οὖν σίμων πέτρος ἀκολου-
 θῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ
 θεωρεῖ τὰ ὀθονία κείμενα, καὶ τὸ σουδάρι-
 ον, ὃ ἦν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ, ὃν μετὰ τῶν
 ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐστρετυλι-
 γμῶν εἰς ἓνα τόπον. τότε οὖν εἰσῆλθε
 καὶ ὁ ἄλλος μαθητής, ὃ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ
 μνημεῖον, καὶ εἶδε ὅτι ἐπίστυσεν. οὐδέπω ἔ-
 ἤθεσαν τὴν γραφὴν, ὅτι δὲ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν
 ἀναστῶν. ἀπῆλθον οὖν ἄλλοι πρὸς αὐτοὺς
 οἱ μαθηταί. * μαρία δὲ εἰσήκει πρὸς τὸ μνη-
 μεῖον κλαίονσα ἕξω. ὡς ὅτε ἐκλαυε, πρὸς ἐκ-
 τὴν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέ-
 λους ἐν λευκοῖς, καθηζομένους ἓνα πρὸς τῆν
 κεφαλὴν, καὶ ἓνα πρὸς τοὺς ποσίμ, ὅπως ἔθνη-
 καμ τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. * καὶ λέγουσιν αὐτῇ
 ἐκεῖνοι. γύναι, τί κλαῖας; λέγει αὐτοῖς, ὅτι
 ἤραμ τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα πῶς ἔθηκαν
 αὐτόν. καὶ ταῦτα εἰπῶσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀ-
 πίσω. καὶ θεωρεῖ τὸν ἰησοῦ ἐστῶτα, καὶ οὐκ
 ἤθεσ ὅτι ὁ ἰησοῦς ἐστίν. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς.
 γύναι, τί κλαῖας; τίνα ζητεῖς; ἐκεῖνη δὲ οὐκ
 ᾔδει ὅτι ὁ κηπουρός ὄκει, λέγει αὐτῷ. κύριε,
 εἰ σὺ ἐβάσασας αὐτόν, ἐπέ μοι πῶς αὐτὸν ἔθη-
 κας, καὶ γὰρ αὐτὸν ἄρω. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς.

μαρία

in quo nondum quisq; positus erat. Ibi
 ergo propter parascueu Iudæorū, quod
 in propinquo esset monumentū, posue-
 runt Iesum. Primo uero die sabbato-
 rum Maria Magdalene uenit mane, cū
 adhuc tenebræ essent, ad monumētum,
 uidetq; lapidem sublatū à monumēto.
 Currit ergo, & uenit ad Simonē Petrū,
 & ad alterū illum discipulū, quē amabat
 Iesus, & dicit illis: Sustulerūt dñm è mo-
 numēto, & nescimus ubi posuerint eum:
 Exiit ergo Petrus & ille alius discipulus,
 & uenerūt ad monumentū. Currebant
 autem duo simul, & ille alius discipulus
 præcucurrit citius Petro, uenitq; prior ad
 monumentū. Et cum se inclinasset, uidit
 posita linteamina, nō tñ introiuit. Venit
 ergo Simon Petrus sequens eum, & in-
 troiuit in monumētū. Et uidet linteami-
 na posita, & sudariū qd fuerat super ca-
 put eius nō cum linteaminib; positū, sed
 separatim inuolutū in unū locū. Tūc er-
 go introiuit & ille ali; discipulus, q uene-
 rat prior ad monumentū, uiditq; & cre-
 didit. Nondū em nouerāt scripturā, qd
 oportuisset eū à mortuis resurgere. Abie-
 runt ergo rursus discipuli ad semetipsos,
 Maria autē stabat ad monumentū foris
 plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se
 in monumentum, & uidet duos ange-
 los amictos albis, sedentes unum ad ca-
 put, & alterū ad pedes illic, ubi posuerāt
 corp⁹ Iesu. Dicūt ei illi: Mulier quid plo-
 ras? Dicit eis: Sustulerūt dñm meū, nec
 scio ubi posuerūt eū. Hæc cū dixisset, con-
 uersa est retrorsum, & uidet Iesum stan-
 tem, nec sciebat qd Iesus esset. Dicit ei Ie-
 sus: Mulier qd ploras? Quē qris? Illa exi-
 stimans qd hortulan⁹ esset, dicit ei: Dñe
 si tu asportasti eū, dicito mihi ubi posue-
 ris eū, & ego eum tollam. Dicit ei Iesus:

Maria.

XX

μαρτία, σφαφέσα εκείνη, λέγει αὐτῷ. ῥαββι-
νοί, ὃ λέγετε διδάσκαλε. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς·
μή με ἄπ'ου. ὄυπω δ' ἀναβέβηκα πρὸς τὸν
πατέρα μου. πορεύσ' ἢ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου
Ⓢ εἰπέτε αὐτοῖς. ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα
μου Ⓢ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεὸν μου καὶ θεὸν ὑ-
μῶν. ἔρχεται μαρτία ἢ μαγδαλῆνῃ, ἀναγγέ-
λουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τὸν κύριον,
καὶ ταῦτα εἶπερ αὐτῇ. * οὐσκιε οὐδ' ὀφείας τῆ
ἡμέρας ἐκείνη τῆ μιᾶ ἡμέρας σαββάτων, καὶ ἡμέ-
ρας κενθησμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ
συνηγμένοι διὰ τὸ φόβον ἡ ἰουδαίων, ἦλ-
θερ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἔστη ἐν τῷ μέσῳ, Ⓢ λέγει αὐ-
τοῖς. εἰρήνη ὑμῖν. καὶ τὸ ἐπὶ πᾶσι, ἔδ' ἔξεμ' αὐ-
τοῖς τὰς χεῖρας καὶ πλὴν πλῆθ' αὐτῶν. * εχά-
ρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ, ἰδόντες τὸν κύριον. εἶ-
περ οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς πάλιν. εἰρήνη ὑμῖν.
καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω
ὑμᾶς. καὶ τὸ ἐπὶ πᾶσι, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐ-
τοῖς. λάβετε πνεῦμα ἁγίου. * ἀντιπῶν ἄφῃ
πε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἀντιπῶν
κράτῃ, κενθράτῃ. * ὁμοῦς ἢ εἰς ἐκ τῶν δώ-
δεκα, ὃ λεγόμενος διδύμος, οὐκ ἦν μετ' αὐ-
τῶν ὅτε ἦλθερ ὁ ἰησοῦς. ἔλεγομ' οὖν αὐτῶν οἱ
ἄλλοι μαθηταί, ἑώρακάμεν τὸν κύριον. ὃ δὲ
εἶπερ αὐτοῖς. εἰ μὴ ἴδω ἢ τὰς χεῖρας αὐτῶν
ἐν τῷ τύπῳ ἡμῶν, καὶ βάλω τὸ δάκτυλόν μου
εἰς τὸν τύπον ἡμῶν, καὶ βάλω πλὴν
χεῖρά μου ἐν τῷ πλῆθ' αὐτῶν, οὐ μὴ πισεύ-
σω. * καὶ μετ' ἡμέρας ὀκτώ πάλιν ἦσαν ἔσω
οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, καὶ θωμάς μετ' αὐτῶν, ἔρχεται
ὁ ἰησοῦς ἡμέρας κενθησμένων, καὶ ἔστη ἐν
τῷ μέσῳ, καὶ εἶπερ. εἰρήνη ὑμῖν. εἶτα λέγει
τῷ θωμᾶ, φέρε τὸ δάκτυλόν σου ὧδε, Ⓢ ἴδε
τὰς χεῖρας μου, καὶ φέρε τὸ χεῖρά σου, Ⓢ βάλ-
λε εἰς πλὴν πλῆθ' αὐτῶν, καὶ μὴ γίνῃ ἄπιστος,
ἀλλὰ πιστός. * ἀπεκρίθη ὁ θωμάς, καὶ εἶπερ
αὐτῶν. ὁ κύριός μου Ⓢ ὁ θεός μου. λέγει αὐτῶν
ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἑώρακάς με θωμάς, πεπίσθνας,
μάκαρ οἱ οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. πολ-
λά μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησε ὁ ἰησοῦς
ἐνώπιόν μου

Maria. Conuersa illa, dicit ei: Rabboni,
quod dicit magister. Dicit ei Iesus: Noli
me tangere. Nondum enim ascendi ad
patrem meum. Sed uade ad fratres meos,
& dic eis: Ascendo ad patrem meum &
patrem uestrum, & deum meum & deum
uestrum. Venit Maria Magdalene, an-
nunciens discipulis, quod uidisset domi-
num, & ea dixisset sibi. Cum ergo uespe-
ra esset die illo qui erat unus sabbatorum,
& fores essent clausae, ubi erant discipuli
congregati propter metum Iudaeorum,
uenit Iesus, stetitque in medio, & dicit eis:
Pax uobis. Et cum haec dixisset, ostendit
eis manus ac latus suum. Gauisi sunt er-
go discipuli, uiso domino. Dixit ergo eis
iterum: Pax uobis. Sicut misit me pater, ita
& ego mitto uos. Haec cum dixisset, flauit
in eos, & dicit eis: Accipite spiritum san-
ctum. Quorumcumque remiseritis peccata,
remittuntur eis: quorumcumque retinueritis, re-
tenta sunt. Thomas autem unus ex duo-
decim, qui dicitur didymus, non erat cum
eis quando uenit Iesus. Dixerunt ergo ei
alii discipuli: Vidimus dominum. Ille au-
tem dixit eis: Nisi uidero in manibus eius
uestigium clauorum, & mittam digitum
meum in uestigium clauorum, & mittam
manum meam in latus eius, non credam.
Et post dies octo iterum erant discipuli
eius intus, & Thomas cum eis, Venit
Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, &
dixit: Pax uobis. Deinde dicit Tho-
mae: Infer digitum tuum huc, & uide ma-
nus meas, & admoue manum tuam, &
immitte in latus meum, & noli esse incre-
dulus, sed credens. Respondit Thomas,
& dixit ei: Dominus meus & deus meus.
Dicit ei Iesus: Quia uidisti me Thoma,
credidisti: beati qui non uiderunt & credide-
runt. Multa quidem & alia signa fecit Iesus
in conspectu

ενώπιον τῶν μαθητῶν αὐτῶν, ἀδουκ ἔσι γεγραμ
 μῶνα ἐν βιβλίῳ τούτῳ. ταῦτα ἡ γέγραπ
 τῆα, ἵνα πιστεύσῃτε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὅστις ὁ Χριστός
 ὁ υἱὸς τῆ θεῶ, ἡ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν
 τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. * μετὰ ταῦτα ἐφανερώσ
 σεμ' ἐαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τῆ θαλάσσης τῆ
 τιβεριάδος, ἐφανερώσεν ἡ οὕτως. ἦσαν ὁ μὲν σί
 μων πῆτρος ἡ θωμᾶς, ὁ λεγόμενος δίδυμος,
 Ἐνθαθαναῆλ ὁ ἀπὸ κανὰ τῆ Γαλιλαίας, Ἐοὶ τῆ
 ζεβεδαῖος, καὶ ἄλλοι ἕκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο.
 λέγει αὐτοῖς σίμων πῆτρος. ὑπάγω ἀλιεύειν.
 λέγεις σίμων ἀντιφῶ. ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σάω σοι.
 Ἰσθῆθρον Ἐ ανέβησαν εἰς τὸ πλοῖον ἐνθάδε, Ἐ
 ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπ' ἵασαν ὀυδέρ. πρῶτα
 ἡ ἦδη γινόμενης, ἔσῃ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἀγιάλιον,
 ὀυ μὲντοι ἦδ' ἴσαν ὀι μαθηταί, ὅτι Ἰησοῦς ὅστις
 λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. πάλιν, μή τι προσφά
 ριον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς, ὅτι ὅτι ἔιπερ
 αὐτοῖς. βάλτε εἰς τὰ δέξια μέρη τῆ πλοῖος τὸ
 δίκτυον, Ἐ ἐρῆσῃτε. ἔβαλον οὖν, Ἐ ὅυκ ἔτι αὐ
 τὸ ἔλκυσμα ἴχθυον ἀπὸ τῶν πλοῖων τῶν ἰχθύων.
 * λέγει οὖν ὁ μαθητῆς ἐκένος, ὅμ ἡγάπα ὁ Ἰη
 σοῦς, τῶ πῆτρος. ὁ κύριός ὅστις. σίμων οὖν πῆ
 τρος ἀκούσας, ὅτι ὁ κύριός ὅστις, ἡ ἐπενοῦτων
 διεζώσατο, ἡ ἡ γυμνός, Ἐ ἔβαλεν ἐαυτὸν εἰς
 τὴν θάλασσαν. οἱ ἡ ἄλλοι μαθηταί τῶ πλοῖου
 ῥίω ἦλθον. ὀυ ἡ ἴσαν μακρὰ ἀπὸ τῆ γῆς, ἀλλ
 ὄς ἀπὸ πῆχῶν δίακοσίω, σῆροντες τὸ δίκτυ
 ον τῶ ἰχθύων. * ὄς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν
 βλέπασιν ἀνθηκίαν κεραμύων, Ἐ ὀφάριον
 ἐπικείμενον Ἐ ἄρτον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς.
 ἐνέγκαστε ἀπὸ τῶ ὀφάριον ὄμ ἐπ' ἵασατε ναῦ.
 * ἀνέβη σίμων πῆτρος, Ἐ ἔιληκε τὸ δίκτυ
 ον ἐπὶ τῆ γῆς, μεσὸν ἰχθύων μεγάλων ἕκα
 τὸν πέντηκονταξίω. Ἐ πῶστων ὄντων, ὄυκ
 ἰχθὶν τὸ δίκτυον. * λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, δεῦ
 πε ἄρισθαστε. * ὄυδεις ἡ ἐτόλμα τῶ μαθητῶν
 ἡ ζεῖασμα αὐτόμ, ὄυ τίς εἰς; εἰδότες, ὄτι ὁ κύ
 ριός ὅστις, * ἐρχετῆ οὖν ὁ Ἰησοῦς ἡ λαμβάνει
 τὸν ἄρτον, Ἐ δίδωσιν αὐτοῖς, Ἐ τὸ ὀφάριον
 ὁμοίως. * τῶτο ἦδη ἔτιον ἐφανέρωθη ὁ Ἰησοῦς
 τῶς

in conspectu discipulorum suorum, quæ
 non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem
 scripta sunt, ut credatis, quod Iesus est
 Christus filius dei, & ut credentes uitam
 habeatis per nomen eius. Postea ma
 nifestauit se iterum Iesus ad mare Tibe
 riadis. Manifestauit autē sic. Erant simul
 Simon Petrus & Thomas, qui dicitur
 didymus: & Nathanaël qui erat à Cana
 Galilææ, & filij Zebedæi, alijsq; ex disci
 pulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus:
 Vado piscatum. Dicunt ei: Venimus &
 nos tecum. Exierunt & ascenderunt in
 nauim statim, & illa nocte nihil cepe
 runt. Mane autem iam facto stetit Iesus
 in littore, non tamen cognouerunt disci
 puli, qd' Iesus esset. Dicit eis Iesus: Pueri,
 num quid opsonē habetis? Respōderūt
 ei: Non. At ille dicit eis: Mittite in dextrā
 nauigij partem rete, & inuenietis. Mise
 runt ergo, & iam non ualebant illud tra
 here præ multitudiue piscium. Dicit er
 go discipulus ille, quē diligebat Iesus, Pe
 tro: Dñs est. Simon ergo Petrus cum au
 disset, quod dñs esset, tunica succinxit se
 (erat em̄ nudus) & misit se in mare. Alij
 autē discipuli nauigio uenerunt: nō em̄
 longe aberant à terra, sed circiter cubitis
 ducētis, trahentes rete piscium. Vt ergo
 descēderunt in terrā uiderūt prunas posi
 tas, & piscē superpositū, & panē. Dicit eis
 Iesus: Afferte de piscib⁹ quos prendidi
 stis nunc. Ascendit Simon Petrus, & tra
 xit rete in terram, plenū magnis piscibus
 centum quinquagintatribus. Et cum tot
 essent, nō est scissum rete. Dicit eis Iesus:
 Venite prandete. Et nemo discipulorū
 audebat interrogare eū, dicēs: tu quis es?
 cū scirent, qd' dñs esset. Venit itaq; Iesus,
 & accipit panē, & dat eis, & piscē similiter.
 Hac iam tertia uice manifestat⁹ est Iesus
 x discipulis

XXI

τῆς μαθηταῖς αὐτῆ, ἐγερεῖς ἐκ νεκρῶν, ὅτε οὖν
 ἠγείνησάν με, λέγει τῷ σίμωνι πέτρον ὁ ἰησοῦς, σί-
 μων ἰωαννᾶ, ἀγαπᾶς με πλεῖον τῶν ἄλλων; λέ-
 γει αὐτῷ. καὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέ-
 γει αὐτῷ. * βόσκει τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ
 πάλιν δεύτερον. * σίμων ἰωαννᾶ, ἀγαπᾶς
 με; λέγει αὐτῷ. καὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ
 σε. λέγει αὐτῷ. * ποιῶμεν τὰ πρόβατά μου.
 λέγει αὐτῷ ὁ τρίτον. * σίμων ἰωαννᾶ, φιλεῖς
 με; εὐπρόσθετος ὁ πέτρος, ὅτι εἶπερ αὐτῷ τὸ τρί-
 τον, φιλεῖς με, εἶπερ αὐτῷ. κύριε, σὺ πάν-
 τα οἶδας, σὺ γνώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐ-
 τῷ ὁ ἰησοῦς. * βόσκει τὰ πρόβατά μου. * ἀμὲν
 ἀμὲν λέγω σοι, ὅτι ἦς νεώτερος, ἐζώνυες σε αὐ-
 τῶν, εἰ πρὸς ἐπάρας ὅπως ἠθέληες, ὅταν δὲ γη-
 ράσῃς, ἐκτενῆς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε
 ζώσῃ, εἰ οἴσῃ ὅπως οὐ θέλῃς. τὸ τοῦτο εἶπε,
 σημαίνων ποίῳ θανάτῳ διοξάσει τὸ θεῖον. καὶ
 τῷτο εἰπὼν, λέγει αὐτῷ. ἀκολούθη μοι. ἐπι-
 σταφίς δὲ ὁ πέτρος, βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν
 ἠγάπα ὁ ἰησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσε
 ἐν τῷ δεῖπνῳ ἐπὶ τὸ σῆμα αὐτοῦ. εἶπε, κύ-
 ριε, τίς ὄστις ὁ πρὸς ἀδελφούς; τῷτον ἰδὼν ὁ πέ-
 τρος, λέγει τῷ ἰησοῦ. κύριε, ὅντος δὲ τί; λέ-
 γει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. εἰ μὴ αὐτὸν θέλω μίσην ἕως
 ἐρχομαι, τί πρὸς σε; σὺ ἀκολούθη μοι. ἐξήλ-
 θεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφούς, ὅτι
 ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει, καὶ οὐκ εἶπερ
 αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ' εἰ μὴ
 αὐτὸν θέλω μίσην ἕως ἐρχομαι, τί πρὸς σε;
 οὗτος ὄστις ὁ μαθητὴς, ὃς μαρτυρῶν πρὸς τῶν
 καὶ γράψας ταῦτα. καὶ οἶδαμεν, ὅτι ἀληθὴς
 ὄστις ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. εἶσι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ
 ὅσα ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἅτινα εἰ μὴ γράψαι
 κατ' ἐμ, οὐδέ αὐτὸν ὀμιῶν τὸν κόσμον χω-
 ρῆσαι τὰ γράφομενα βιβλία.

discipulis suis cū surrexisset à mortuis.
 Cum ergo prandissent, dicit Simoni Pe-
 tro Iesus: Simon Ioannis, diligis me plus
 his? Dicit ei: Etiam domine, tu scis quod
 amem te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Di-
 cit ei rursus iterū: Simon Ioannis, diligis
 me? Ait illi: Etiam domine, tu scis quod
 amem te. Dicit ei: Pasce oues meas. Dicit
 ei tertio: Simon Ioannis, amas me? In-
 doluit Petrus, quod dixisset sibi tertio,
 amas me, dixitq; ei: Domine, tu omnia
 nosti, tu scis qd' amem te. Dicit ei Iesus:
 Pasce oues meas. Amen amen dico tibi,
 cum esses iunior, cingebas te, & ambula-
 bas quò uolebas: cū autē senueris, exten-
 des man⁹ tuas, & alius te cinget, & ducet
 quò nō uis. Hoc autem dixit, significans
 qua morte glorificaturus esset deum. Et
 cū hoc dixisset, dicit ei: Sequere me. Con-
 uersus Petrus, uidet illum discipulū, quē
 diligebat Iesus, sequentē: qui & recubuit
 in cœna super pectus eius, & dixit: dñe,
 quis est ille qui tradit? hunc ergo cum
 uidisset Petrus, dicit Iesu: Dñe, hic autē
 quid? Dicit ei Iesus: Si eum uelim mane-
 re donec ueniā, quid ad te? tu me seque-
 re. Exiit ergo sermo iste inter fratres, qd'
 discipulus ille nō moreret. Et nō dixerat
 ei Iesus, nō moritur: sed si eum uelim ma-
 nere donec ueniam, quid ad te? Hic est
 discipulus ille, qui testimonium perhibet
 de his, & scripsit hæc. Et scimus, qd' uerū
 est testimoniū eius. Sunt autem & alia
 multa quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per
 singula, nec ipse opinor, mūdus caperet
 eos qui scriberentur libros.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

EVANGELII SECVNDVM IOANNEM, FINIS.

Αποδημία

ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ.

Πό δ' αμασκή ἤρξατο, ὧ ἀνῆλθεμ εἰς ἱερουσαλήμ, ἐκῆθεμ εἰς ταρσόμ, κἀκῆθεμ εἰς ἀντί
 όχαμ, κῆ πάλιμ εἰς ἰλῆμ, κῆ πάλιμ εἰς ἀντιόχαμ, κἀκῆθεμ ἀφοριθεῖς μετὰ βαρνάβα
 εἰς τὴν ἀπολλών, κατῆλθεμ εἰς σελεύκην, εἶτα εἰς κύπρον, ἔνθα κῆ παῦλος ἤρξατο καλεῖ
 σθαι, εἶτα εἰς πέργλυ, εἶτα εἰς ἀντιόχαμ τὴν πωσιδίαν, εἶτα εἰς ἰκόνιον, εἶτα εἰς λύστραμ
 κῆ δέβλυ τὴν λυκαονίας, εἶτα εἰς παμφυλίαν, εἶτα πάλιμ εἰς πέργλυ, εἶτα εἰς ἁπάλαμ, εἶτα πάλιμ
 τρίτον εἰς ἀντιόχαμ τὴν συρίαν. εἶτα πάλιμ τρίτον εἰς ἱερουσαλήμ διὰ τὴν πρότον μὲν, εἶτα πάλιμ τέταρ
 τον εἰς ἀντιόχαμ. εἶτα δὴ ἦλθε πλὴν συρίαν κῆ πλὴν κιλικίας. εἶτα πάλιμ δεύτερον εἰς δέβλυ καὶ
 λύστραμ, ἔνθα τὸν τιμόθεον προέτερον, εἶτα εἰς τὴν φρυγίαν ὧ γαλατικὴν χῶραν, εἶτα εἰς μουσίαν,
 εἶτα εἰς τρωάδα, κἀκῆθεμ εἰς νεάπολιμ, εἶτα εἰς φιλίππουσ φθι μακεδονίας. εἶτα δὴ ἔλθωμ πλὴν ἁμ
 φίπολιμ ὧ τὴν ἀπολωνίαν, ἦλθεμ εἰς θεσσαλονίκην, εἶτα εἰς βέργοιαν, εἶτα εἰς ἁθήνας, εἶτα εἰς κόνιν
 θον, εἶτα εἰς ἔφεσον, εἶτα εἰς κασσάραμ, εἶτα δεύτερον εἰς ἀντιόχαμ φθι πωσιδίαν, εἶτα εἰς τὴν γα
 λατικὴν χῶραν ὧ φρυγίαν. εἶτα πάλιμ δεύτερον εἰς ἔφεσον. εἶτα δὴ ἔλθωμ πλὴν μακεδονίας, ἦλ
 θεμ εἰς ἑλλάδα, κἀκῆθεμ δὴ ἔλθωμ τὴν μακεδονίαν, ἦλθε πάλιμ δεύτερον εἰς φιλίππουσ, ὧ ἀπὸ φιλίπ
 πωμ πάλιμ εἰς τρωάδα, ἔνθα τὸν εὐτυχομ ἠγάρε πεσόνη. εἶτα εἰς πλὴν ἄσομ, εἶτα εἰς μιτυλίαν,
 εἶτα εἰς τὰ ἀντικεῖν χεῖρον, εἶτα εἰς σάμομ, κἀκῆθεμ εἰς μίλητον. ἐκῆθεμ μετὰ πεμφάμυλοσ τὸν ὅν ἐφε
 σωμίλησεμ ἀντιπρῆ. εἶτα εἰς κῶ, εἶτα εἰς ῥόδομ, κἀκῆθεμ εἰς πάταρα, κἀκῆθεμ εἰς τύρον, εἶτα εἰς
 ἠολομαίδα, κἀκῆθεμ εἰς κασσάραμ, κἀκῆθεμ πάλιμ τέταρτον ἀνῆλθεμ εἰς ἱερουσαλήμ. κἀκῆθεμ
 πρῆεπέμθη εἰς κασσάραμ, κῆ λοιπόμ δέσμιοσ ἐπὶ ῥώμην. οὕτωσ ἀπὸ κασσάρας ἦλθεμ εἰς σιδῶνα, κῆ
 κῆθεμ εἰς μύραμ φθι λυκίας, εἶτα εἰς κνίδομ. κἀκῆθεμ πολλὰ παθῶμ, ἦλθεμ εἰς πλὴν νῆσομ, ἔνθα ἡ
 χιδνα καθήκατο φθι χερὸσ αὐτῶ, κῆ ἔμνημ ἀβλαβήσ. εἶτα εἰς συρακόσασ. εἶτα εἰς ῥήγιον φθι καλα
 βρίας. εἶτα εἰς ποτιόλιασ. κἀκῆθεμ περὶ ἀνῆλθεμ εἰς ῥώμην, ἀπανησάντων αὐτῶ ἢ ἁδελφῶμ
 εἰς ἀπὸ τῶσ φόρον ὧ τρεῖσ ταβερνάσ. καὶ λοιπόμ εἰσελθῶμ εἰς ῥώμην, ὧ διδάξασ χρονομ ἰκανόμ, ὅν
 σερομ ὅν αὐτῆ τῆ ῥώμη ἐμαρτύρησεμ, αὐτόθι τὸν καλόμ ἀγωνία ἀγωνισάμυλοσ. ῥωμαῖοι ἢ προικαλλέσιμ
 οἰκοισ ὧ βασιλείοισ τὰ λείψανα τῶσ καθείξαντεσ, ἐπέτερομ αὐτῶ μνήμησ ἡμέραμ πανηγυρίζουσ
 τῆ προ τρητῶμ καλανδῶμ ἰσθίωμ, ἐκτω ἢ ὅλων μὲν τῶσ μαρτύριον ἐορτάζοντεσ. πολλὰς ἢ ὧ προ
 τῶσ ἡδὴ πρῶθενσασ ὑπὲρ πεβίσησ ἡ ἀρετῆσ ὧ μακάριοσ ἐποιήσατο, ὧ πολλὰ προ ἢ ὧ πρακτέωμ τῆσ
 ἀνδρώποισ εἰσηγήσατο. ἐπὶ ἢ ὅλωσ καὶ διὰ τὸ ὕψησ ἢ ὧ δεκατεσάραμ ἐπισολῶμ τῶσ πλὴν ὅλων ἀν
 θρώποισ διῆρξατεσ πολιτείαμ. ἀναγκαστῶ ἢ ἡ γυνάμην ὅν βραχεῖ ὧ τὸν χρονομ ἐπισημασάσασαι τ
 κηρύγματοσ παύλου, ἐκ ἢ ὧ χρονικῶσ κανόνωμ εὐσεβίτῶσ τῶσ παμφίλοσ πλὴν ἀνακεφαλαίωσιμ ποιοῦ
 μνοσ. ἔνθα δὴ πλὴν βίβλομ μετὰ χεῖρασ εἰληφῶσ, ὧ ταύτῶ ἀναπῆύξασ, εὐρίσκησ δὲ πάσοσ τῶσ σωτῆ
 ροσ ἡμῶσ ὧ κυρίτῶ ἰησοῦ χριστοῦ ὅν ὀκτωκαδέκατῶ ἔτη τιβερίτῶ καίσαροσ γεγενημῶμ, ὧ πλὴν τρητῶ
 μερομ ἢ εὐδυνῶ ἀνάσασιμ, κῆ πάλιμ πλὴν εἰς οὐρανοῦσ ἀνάληψιμ τῶσ χριστοῦ. καὶ μετῆ ἡμέρασ τινὰσ ὅλι
 γασ εἶδομ ἐκῆ τὸν ἀποστόλοσ προχαρίζομυλοσ εἰς διῶκονίαν, τὸν αὐτοφερώμυμοσ σέφανομ, ὧ τὸν
 ἀμφῶυτόμ. κῆ μετέπειτα σάσιμ ἰσθιάωμ πάλιμ κατὰ λαμβάνωμ, καθῶσ ἡδὴ προείπομυνομ. κῆ τὸν σεί
 φανομ ἀγωνισόμυνομ ἐκῆσε, κῆ τὸν παῦλομ σωδουδοκοῦντα πάνυ τῶσ φόνω. ὅσ μικρόμ ὕσερομ τῆσ
 ἀρχεσσι ἢ ὧ ἰσθιάωμ πρῶτασ, ἐπισολῶσ ἐκομίζετο προσ τὸν ὅν δαμασκῶ ἰουδαίωσ κῆ ἢ ὧ μαθητῶμ.
 ἢ ὧ μέσῶ δὲ πλὴν ὀδομ ἢ κλησισ αὐτῶ γεγῆμ ὧ πρῶτῶ τῶσ δεῦ, ὅσ μικρῶ προσαναλωθῶν δὲ ἔτοσ ἐκῆ
 νο. ἐπιλαβομῶν δὴ τῶσ τῶσ ἐνεκακαδέκατῶ ἔτοσ τιβερίου καίσαροσ, κατὰ ῥῆσ τὸν παῦλομ τῶσ κα
 ρύγματοσ φησὶ ἢ ἰσορία, καὶ πλὴν ἄπασαμ ὀικημῶν δὴ δαμασκῶ ἐναγγελισόμυνομ πλὴν εἰσ χριστομ
 εὐσεβείαν μέρησ τρισκαδέκατῶ ἔτοσ κλαυδίου καίσαροσ, ἢ γεμονεύοντοσ τότε τῶσ ἰσθιάωσ φίλικοσ.

ἐφ' ὧν κατηγορηθεὶς ὑπὸ Ἰουδαίων, πλὴν ἀπολογία ἐποίησατο παῦλος, ὃς δὴ τὸν ἀπόστολον εἰς τὸ ΝΤΙ
 καισάρεαμ δεσμοκτήριον κατέειξεν ἐπὶ δυοῖν ἔτεσι, μετ' ὧν διαδέξάμενος τὴν ἀρχὴν πόρκιος φῆσος,
 ἐυθύς ἀνακρίναμ ὥρμησε τὸν ἀπόστολον, πῶς Ἰσραῖοις ἐν τῷ τῶ μεγίστῳ χάριμ κατατιθέμενος. τὸ
 τε αὖτὸ μακάριος νομίσαε ὅκ' ἄλλως ἀπαλλαγῆσθαι φησὶ ἐπιβουλῆς, ἢ καίσαρα ἐπικαλεσάμενος,
 ἕως ἐπὶ τῷ βήματος ἐπεκαλεῖτο καίσαρα, καὶ εἰς ῥώμην ἐκπέμπεται πρὸς νέρωνα καίσαρα. Σωλῶ
 δὲ αὐτῷ καὶ ἀρίσαρχος, ὃμ καὶ εἰκότως σωμαχμάλωτόμ σου τῶν ἐπισολῶν ἀποκαλεῖ, καὶ λουκάς,
 ὁ τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων γραφῆς πρῶτος, κατέεισε αὐτῷ ἐπὶ φησὶ ῥωμαίων ὁ παῦλος δι' ἐτίαν ὅλιμ
 ἐφυλάττετο. ταῦτα γὰρ καὶ μέχρι τῷ τῶ ἰσορῆ λουκάς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, κατέκρινε
 καὶ τὸ βιβλίον συγγραφέαμενος. καὶ τὰ κατέβηε ἡκιστα τότε γινώσκων, οὐδὲ δ' μαρτύριον αὐτῷ ἐγ-
 κατέθετο τῆ βίβλου, καταλιπόντες δ' αὐτὸν ἐκῆσε λουκάς τε ὁ ἀρίσαρχος ἡλθορ. Εὐσέβιος δὲ πρὸς με-
 τέπειτα χρόνους ἀκριβῶς πρὸς ἐργασάμενος, ἰσορῆσεμ ἡμῖν καὶ ἐν τῷ δ' ἐπὶ τῶ τῶ ἐκκκλησία,
 σικῆ ἰσορίας τούτου καὶ τὸ μαρτύριον. καὶ φησὶ τὸν παῦλον ἄνετομ διατρίψαι, καὶ τὸν τ' δεῖ λόγον
 ἀκωλύτως κηρύξαι, ἐπισημηνάμενος. τότε μὲν αὖτὸ ἐπὶ νέρωνα ἀπολογησάμενος τὸν παῦλον, αὐτὸς ἐπὶ
 πλὴν τῆ κηρύγματος διακονίαν λόγος ἔχει σείλαος ὑπὸ καίσαρος ἀπολυθέντα, καὶ ἐναγγελίσασθαι
 ἐφέτεροις δέκα ἔτεσι. εἰς ἄκρον δὲ μανίας ὁ νέρων ἀφικόμενος, ἀνῆλε μὲν ἀρχιπρίταν πρῶτα τὴν
 ἰδίαν μητέρα, ἔτι δὲ καὶ πλὴν ἀδελφῶν τῶ πατρὸς, καὶ ὁκταούριαν πλὴν αὐτῶ γυναικα, ὁ ἄλλως
 μηρίους τῶν γυναι προσηκόντας. μετέπειτα δὲ καθολικὸν ἐκίνησε δίωγμόμ ΝΤΙ τῶν χριστιανῶν, καὶ οὐ-
 τως ἐπὶ τὰς ΝΤΙ τῶν ἀποστόλων ἐπήρθη σφαγῆς. Μετασελάμενος γὰρ τὸν παῦλον αὐτίς, τῷ βή-
 ματι παριστά. Σωλῶθε δὲ πάλιν ὁ λουκάς αὐτῶ. ἔνθα δὴ σωῆθη τὸν παῦλον τριῆκοντα ἔκτω ἔτα τ'
 σωτηρίου πάθους, τρισκαδεκάτω δὲ νέρωνα μαρτυρήσασα, εἶφα τὴν κεφαλῶν ἀποτμηθέντα. ἔσι τοῖν
 νω ἀπὸ τῶ ἐνεακαδεκάτου ἔταε τιβερτίου καίσαρος εἰς ὃν κηρύσασα δ' ἐναγγελίον ἤρξατο, ἕως τῶ
 εἰκοστῷ δ' ἐπὶ τῶ ἔτη Δ, καὶ τὰ γαίου δὲ ὡσαύτως ἔτη Δ. αὐτίς δὲ καὶ τὰ κλαυδίῳ ἔτη μικρόμ ἐλάτ-
 τω ἰΔ. ὃμ διαδέξάμενος νέρων τρισκαδεκάτω ἔτα φησὶ αὐτῶ ἀρχῆς, τὸν ἀπόστολον ἀνῆλε. Γράφα
 αὐτῷ ὁ αὐτὸς ἀπόστολος παῦλος τιμοθέω, πρὶ μὲν φησὶ πρῶτος αὐτῶ ἀπολογίας, φάσκων, τὰ δὲ ἐν τῇ
 πρῶτῃ μου ἀπολογία, οὐδεὶς μοι συμπεργήειτο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον, μὴ αὐτὸς λογιθεῖν,
 ὅς κ' ἡ κίριος μοι πρῶτος, καὶ ἐνδιδωάμωσέ με, ἵνα, δι' ἐμῶ τὸ κήρυγμα πληροφρονηθῆ, ὁ ἀκρίσσει πάν-
 τα τὰ ἔθνη. ὁ ἐξῆσθαι ἐκ σώματος λένοντας, τῶ τῶ λέγων εἶναμ τὸν νέρωνα. πρὶ τὸ δ' ἐπὶ τῶ ἔτη
 πελῶται τῷ κατ' αὐτὸν μαρτυρίω, φησὶ. πλὴν καλῶν διακονίαν σου πληροφρονησομ. ἐγὼ γὰρ ἤδη
 σπένδομα, ὁ καὶ τὸ φησὶ ἀναλύσεώς μου ἐφέσκει. καὶ ὅτι λουκάς ἡμ πάλιν σὺ αὐτῶ, μετ' ὀλίγα
 φησὶ ἐπισολῆς, ἀπάσεται σε γράφα, λουκάς ὁ σὺ ἐμοί. Εἰσι αὖτὸ ὁ πᾶς χρόνος τῶ κηρύγματος παῦ-
 λος, εἰκοσι καὶ ἑπτὰ ἔτα. καὶ δύο ἔτα, ἔτη, ἀ' δι' ἐτέλεσεμ ἐπὶ τῷ ΝΤΙ καισάρεαμ δεσμοκτήριον. πρὸς
 τὸ τῶ τῶ πάλιν τὰ ἐν ῥώμῃ πρὸς περὰ δύο ἔτη, καὶ τὰ πελῶται δὲ ἔτη δέκα, ὡστε εἶναμ τὰ πάντα
 ἔτη ἀπὸ φησὶ γενήσεως αὐτῶ μέχρι φησὶ πελῶσιως, τριῆκοντα καὶ πέντε.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ.

Επὶ νέρωνα τῶ καίσαρος ῥωμαίων ἐμαρτύρησεμ αὐτόδι παῦλος ὁ ἀπόστολος, εἶφα πλὴν κεφα-
 λῶν ἀποτμηθεὶς ἐν τῷ τριῆκοντα ὁ ἔκτω ἔτα τῶ σωτηρίως πάθους, τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνι-
 σάμενος ἐν ῥώμῃ, πέντη ἡμέρα πᾶν ἡμέρου μῶος, ἢ τις λέγοιτ' ἄμ πρὸ ῥωμαίοις τῆ πρὸ τριῶν κα-
 λανδῶν ἰουλίωμ. κατ' ἡμ ἐπελήθη ὁ ἀγιῶ ἀπόστολος τῷ κατ' αὐτὸν μαρτυρίω, ἐξῆκοντα ὁ ἐννάτω
 ἔτα φησὶ τῶ σωτηρίως ἡμῶν ἰκσοῦ χριστῶ πρῶτος.

πράξεις

ΟΝ μὲν πρῶ-
τον λόγῳ
ἐπιστάμην
περὶ πάν-
των ὧν θεός
φιλε, ὧν ἦρ-
ξατο ὁ Ἰη-
σοῦς ποιῆν
τε διδά-

σκεν, ἄχρι ἡμερῶν, ἐν ταλαμένω τοῖς
ἀποστόλοις, διὰ πνεύματός ἁγίου, ὃν
ἔξελεξατο, ἀνελήφθη, ὃς καὶ παρέσκη
ἐαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν
πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκον-
τα ὀπιανόμου αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ πε-
ρὶ τοῦ βασιλείου τοῦ θεοῦ, καὶ συναλιζόμε-
νον παρήγαγεν αὐτοῖς ἀπὸ ἱεροσολύ-
μων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν
ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς, ἣν ἠκούσατέ μου,
ὅτι ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ
βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ ὃν μετὰ
πολλὰς ταύτας ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν σιω-
ποῦντες ἐπερώτων αὐτὸν, λέγοντες. κύριε,
εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθίσταναι τὴν
βασιλείαν τοῦ Ἰσραὴλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς.
ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν ὑμῶν ἐσὶ γινώσκειν χρόνους ἢ καιροὺς,
ὃν ὁ πατὴρ ἔδειξε ἐν τῇ ἰδίᾳ ἰσχυροσίᾳ, ἀλ-
λὰ λήψετε δυνάμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁ-
γίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μοι
μάρτυρες ἐν τῇ ἱερουσαλήμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ
ἰουδαίᾳ

Vperiore qui
dem uolumi
ne diximus
Theophile,
de omnibus
quæ cœpit Ie-
sus tū facere,
tū docere, ad
eū usq; diē,

quo postq; impartit⁹ in hoc ipsum spm
sanctū, mādata dedisset apostolis, quos
delegerat, sursum assumptus est, quibus
etiā seipsum exhibuerat uiuētē, posteaq;
supplicio fuisset affectus, idēq; cōplurib⁹
argumētis, dū p̄ dies q̄draginta cōspicit^r
ab illis, ac loquit^r eis de regno dei, & con-
gregās illos in idē loci, p̄cepit eis ne disce-
derent Hierosolymis, sed ut expectarēt
p̄missum patris, de quo (inquit) audistis
ex me: qm̄ Ioannes baptizauit quidem
aqua, uos autē baptizabimini spiritu san-
cto post dies hosce nō multos. Illi igitur
ubi cōuenissent, percōtabant^r illū, dicētes:
Dñe, num in tēpore hoc restituis regnū
Israēl? Dixit autē ad illos: Nō est uestrū
nosse tēpora & articulos tēporū, q̄s pa-
ter in sua ipsi⁹ cōstituit potestate: sed acci-
pietis uirtutē, posteaq; spūs sanctus ad-
uenerit sup uos, & eritis mihi testes, non
solū Hierosolymis, uerū etiā in uniuersa
x 3 Iudæa,

Ceterum
2 donec
2 tam
11 fu

Nō est
ipm nos
ut foret

Ἰουδαία, καὶ Σαμαρεία, ἔως ἐχάτη τῆ γῆς·
 καὶ ταῦτα ἐπὼν, βλέποντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ
 νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶ ὀφθαλμῶν αὐ-
 τῶν· καὶ ὡς ἀνέιζοντες ἦσαν εἰς τὸ οὐρανὸν πο-
 ρυνομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρεσθῆ-
 κισαν αὐτοῖς ὡς ἐδίητι λυκῆ, οἱ δὲ εἶπον· ἄν-
 δρες γαλιλαῖοι, τί ἐσῆκατε ἐμβλέπυτες εἰς τὸ
 οὐρανόν; οὗτος δὲ Ἰησοῦς, ὁ ἀνακληθεὶς
 ἀπὸ ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται
 ὁμ τρόπον ἐδεάσαοδε αὐτὸν πορευόμενον
 εἰς τὸν οὐρανόν· τότε ὑπέσχετο εἰς ἱερο-
 σαλήμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου ἐλαῶ-
 νος, ὃ ὅστις ἐγγύς ἱεροσολήμ σαββάτου
 ἔχον ὁδόν· καὶ ὅτε εἰσῆλθον ἀνέβησαν εἰς
 τὸ ὑπερώον οὗ ἦσαν καταμύοντες, ὅ, τε πέ-
 τρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης καὶ ἀνδρέας,
 φίλιππος καὶ θωμᾶς, βαρθολομαῖος ἐ-
 ματθαῖος, ἰάκωβος ἀλφαῖς καὶ σίμων
 ὁ ζηλωτής, καὶ ἰούδας ἰακώβου· οὗτοι πάν-
 τες ἦσαν προσμαρτυροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ
 προσοχῇ καὶ τῇ δέσσει σὺν γυναιξὶ καὶ
 μαρίᾳ τῆ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀ-
 δελφοῖς αὐτοῦ· καὶ ὡς ταῖς ἡμέραις ταύ-
 ταις ἀνασὰς πέτρῳ ὡς μέσῳ πάντων μαθη-
 τῶν, εἶπε, ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπι-
 τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν ἑικοσίμ· ἄνδρες ἀδελ-
 φοί, ἔδε πληρωθῆναι πλὴν γραφῶν ταύτων,
 ἦν προῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόμα-
 τῶ δαβὶδ, περὶ ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδνη-
 γῶ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν Ἰησοῦν, ὅτι κατη-
 ρισθησὶν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν
 κληθῆναι ἐπίσκοπος ταύτης· οὗτος γὰρ οὐκ
 ἐκτίσαστο χωρίον ἐκ τοῦ μισθοῦ ἐπί ἀδικίας,
 καὶ πρὸς γένετον ἐλάκασε μέσος, καὶ
 ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, καὶ γνω-
 σὸν ἐγγύειο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν ἱερουσαλήμ,
 ὡς τε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκείνο τῇ ἰδίᾳ δῖαι-
 λέκτω αὐτῶν ἀκελδαμά, τσιέσι χωρίον αἰ-
 ματος· γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν·
 γενθήτω ἡ ἐπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔσω ὁ
 κατοικῶν ἐν αὐτῇ, καὶ πλὴν ἐπισκοπῶν
 αὐτοῦ

Judæa, Samariaeque, usque ad extre-
 ma terræ. Atque hæc locutus, uidentibus
 iisdem, in altum sublatus est: & nubes
 subduxit illum ab oculis eorum. Cumque
 essent defixis in cælum oculis, eunte illo,
 ecce uiri duo astiterunt illis amicti uesti-
 bus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi,
 quid statis intuentes in cælum? Hic Ie-
 sus qui assumptus est à uobis in cælum,
 sic ueniet: quem ad modum uidistis eum
 euntem in cælum. Tunc reuersi sunt
 Hierosolymam à monte, qui uocatur
 Oliueti, qui abest ab Hierosolymis iter
 sabbati. Et cum introissent, ascenderunt
 in coenaculum ubi mansitabant & Pe-
 trus & Iacobus, & Ioannes & Andreas,
 Philippus & Thomas, Bartholomæus
 & Matthæus, Iacobus Alphæi & Si-
 mon Zelotes, & Iudas Iacobi filius: Hi
 omnes perseverabant unanimiter in de-
 precatione & obsecratione cum mulie-
 ribus & Maria matre Iesu, cumque fra-
 tribus illius. Et in diebus his exurgens
 Petrus in medio discipulorum, dixit (erat
 que turba nominum simul ferè centum
 uiginti) Viri fratres, oportuit impleri
 scripturam hanc, quam prædixit spiri-
 tus sanctus per os Dauid de Iuda, qui
 fuit dux ihs, qui comprehenderunt Ie-
 sum: quia cooptatus erat in numerum
 nostrum, & sortitus erat partem mini-
 sterij huius. Et is quidem parauit agrum
 ex mercede iniquitatis, suspensusque cre-
 puit medius, & effusa sunt omnia uisce-
 ra eius. Et innotuit omnibus habitan-
 tibus Hierosolymæ, ita ut appellare-
 tur ager ille lingua illis uernacula Acel-
 dama, hoc est, ager sanguinis. Scri-
 ptum est enim in libro psalmodum:
 Fiat commoratio eius deserta, & non
 sit qui inhabitet in ea. Et episcopatum
 eius

Sic ueniet. s. in
 ex. nemo iudicio.

In sabbati
 mille passibus!

αὐτοῦ

eius

ἐν τῷ λαβῶι ἕτερος. δὲ οὖν σάββατον /
 τῶν ἡμῶν ἀνδρῶν ἐν παντί χρόνῳ, ἐν ᾧ
 εἰσῆλθε καὶ Ἰησοῦς ἐκ ἡμαῶν ὁ κύριος
 Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος
 Ἰωάννου ἕως ἡμεῶν, ἧς ἀνελήθη ἀφ' ἡ-
 μῶν, μάρτυρα ἑὶ ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέ-
 σθαι σὺν ἡμῶν ἕνα τούτων. καὶ ἔκαστος δ' ἑ-
 ἰωσήφ τὸν καλούμενον βαρσαβᾶν, ὃς ἐπε-
 κληθῆν ἰουδᾶς, καὶ μαθίαν. καὶ προσδουξά-
 μωσι, ἔιπον. Σὺ κύριε καρδιογνώσας πάν-
 των, ἀνάδεξο ἡμῶν ἵδ' ἵδ' ἐκ τούτων δ' ἑ-
 ἕνα λαβῆν τὸν κλήρον ἑὶ διακονίας ταύ-
 τῆς ἢ ἀποστολῆς, ἵνα ἧς παρέβη ἰσθμὸς πορ-
 θῶμαι εἰς τὸν τόπον τὸν ἰδ' ἵδ'. καὶ ἔδωκαν
 κλήρους αὐτῶν, καὶ ἔπεσεν ὁ κλήρος ἐπὶ μα-
 θίαν καὶ συγκρατήθη μετὰ τῶν ἑνδε-
 κα ἀποστόλων.

καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τῶν ἡμερῶν
 ἑὶ πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμα-
 δῶς ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐγγύετο ἄφνω ἐκ τοῦ
 οὐρανοῦ ἦχος, ὡσπερ φερομένης πνοῆς βί-
 αίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, ὃν
 ἦσαν καθήμενοι. καὶ ὠφθησαν αὐτοῖς δια-
 μεριστόμυλαι γλώσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθει-
 τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήθησαν ἅ-
 παντες πνεύματι ἁγίου, καὶ ἤρξατο λα-
 λέειν ἑτέρως γλώσσας, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐ-
 δίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. ἦσαν δὲ ἐν
 ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες ἰουδαῖοι, ἄνδρες
 ἐν λαβῆς ἀπὸ παντὸς ἔθνους ἧν ὑπὸ τὸν οὐ-
 ρανόν. γενομένης δὲ ἑὶ φωνῆς ταύτης, σιωπῶ-
 ντες τὸ πλῆθος, καὶ σιωχῶντες, ὅτι ἠκούον εἰς
 ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλοῦντων αὐτῶν
 ἔχιστα τοὺς πάντας καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες
 πρὸς ἀλλήλους. οὐκ ἰδού πάντες οὗτοι εἰσι
 οἱ λαλοῦντες γαλιλαῖοι; καὶ ὡς ἡμεῖς ἀ-
 κούομεν ἕκαστος τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν
 ᾧ ἐγεννήθημεν; πᾶρσοι εἰ μὴδοὶ καὶ ἐλαμί-
 ται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τῶν μεσοποταμί-
 αμ, ἰσραὴλ τε καὶ καππαδοκίαν, πόνην
 καὶ τῶν ἀσίων, φρυγίαν τε ἑσσημυλίαν,
 αἰγυπτον

eius accipiat alter. Oportet igitur ut ex his
 uiris, qui nobiscum uersati sunt toto tempo-
 re, quo dominus Iesus perpetuam uitae consue-
 tudinem egit nobiscum, exorsus a bap-
 tismo Ioannis ad eum usque diem, quo re-
 ceptus est a nobis : unus quispiam con-
 stituatur, qui sit unum nobiscum testis re-
 surrectionis eius. Et statuerunt duos, Io-
 seph qui uocatur Barsabas, qui cogno-
 minatus est Iustus, & Mathiam. Et fa-
 cta prece, dixerunt: Tu domine, qui
 corda nosti omnium, ostende utrum elege-
 ris ex his duobus, ut accipiat sortem mi-
 nisterij huius & apostolatus, unde pra-
 uaricatus excidit Iudas, ut abiret in locum
 suum. Et dederunt sortes eorum, & cecidit
 fors super Mathiam, & cooptatus est in
 numerum undecim apostolorum.

Et cum completeretur dies penteco-
 stes, erant omnes unanimiter in eodem
 loco. Et factus est repente de caelo so-
 nitus, tanquam impetu uenientis fla-
 tus uehementis, & repleuit totam do-
 mum, ubi erant sedentes. Et uisae sunt
 illis disiectae linguae uelut igneae, seditque
 super singulos eorum, ac repleti sunt
 omnes spiritu sancto, coeperuntque loqui
 alijs linguis, prout spiritus dabat eloqui
 illis. Erant autem Hierosolymis habitan-
 tes Iudaei, uiri religiosi ex omni natione
 eorum, quae sub caelo est. Is rumor cum in-
 crebruisset, conuenit multitudo & confusa
 est, quod audiret unusquisque lingua sua
 illos loquentes. Stupebant autem omnes,
 ac mirabantur, dicentes inter sese: Nonne
 ecce omnes isti qui loquuntur, Galilaei
 sunt? Et quomodo nos audimus eos sua
 quisque lingua in qua nati sumus? Parthi
 & Medi & Elamitae, & habitatores Me-
 sopotamiae, Iudaeae, & Cappadociae,
 Ponti, & Asiae, Phrygiae, & Pamphyliae,
 x 4 Aegypti,

Handwritten notes:
 ἡμεῖς οὖν, ἡμεῖς
 οἱ ἀποστόλοι, ἡμεῖς
 οἱ μαθηταί, ἡμεῖς
 οἱ ἱεροσολιμίται
 οἱ ἰουδαῖοι
 οἱ ἄλλοι
 Tu domine
 Electio Mathias
 in apostolatum
 Iudas in
 loco

ἄι γυπῖοι, Ἐ τὰ μέρη τ' λιβύης τ' ἡ ^ἡ κυρίως,
 καὶ οἱ ἐπισημοῦντες ῥωμαῖοι, ἰσραῖοι τὲ καὶ
 προσήλυτοι, κηῖτες Ἐ ἄραβες, ἀκρόμω λα
 λδντῶν αὐτῶν τῶν ἡμέρας γλώσσας τὰ με-
 γαλῆα τοῦ θεοῦ. ὁρῶσαντο δὲ πάντες, Ἐ δὲ τὴν
 πόρρον, ἄλλοις πρὸς ἄλλον λέγοντες. τί ἂν θέ-
 λοι τοῦτο εἶναι; ἔπειροι δὲ χλδνάζοντες, ἔλεγον.
 ὅτι γλεύκεις μεμεσωμένοι εἰσὶ. Σταθεῖς ἡ πῶ
 πρὸς σὺν τοῖς ἑνδεκά, ἐπῆρε πλὴν φωνῶν αὐτῶν,
 Ἐ ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς. ἄνδρες ἰουδαῖοι, καὶ
 οἱ κατοικῶντες ἱερουσαλήμ ἅπαντες, τοῦτο ἡ-
 μῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἑνώτισαθε τὰ ῥήμα-
 τὰ μου. οὐ γὰρ ὡς ἡμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὐ-
 τοι μεθύσασι. ἐσι γὰρ ὡρα τρίτη ἡμέρας.
 ἀλλὰ τοῦτο ὅστι, τὸ ἐρημνίσθη διὰ προφήτου
 ἰωάνη. καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἑξήκτα ἡμέραις, λέ-
 γει ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐ-
 πί πᾶσα κρέα, καὶ προφητεύσουσι οἱ υἱοὶ
 ἡμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ἡμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι
 ἡμῶν ὁράσουσι ὄφοντες, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἡμῶν
 ἐνύπνια ἐνυπνιαοθήσονται. καὶ οἱ ἐπὶ τῆς
 δόξης μου, Ἐ ἐπὶ τὰς δόξας μου ἐν ταῖς
 ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός
 μου, Ἐ προφητεύσουσι, Ἐ δώσω τέρατα ἐν τῷ
 οὐρανῷ ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆ γῆς κάτω, αἶμα
 καὶ πῦρ, Ἐ ἀτμίδια καπνῶ. ὃ ἡλῖος μετὰ
 φήσεται εἰς σκότος, Ἐ ἡ σελήνη εἰς αἶμα, πρὶν
 ἢ ἔλθῃ πλὴν ἡμέραν κυρίου τῆς μεγάλης καὶ
 ἐπιφανῆς. Ἐ ἔσται, πᾶς ὁς ἐὰν ἐπικαλέσῃ τὸ
 ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. ἄνδρες ἰσραηλι-
 ται, ἀκούσατε τῆς λόγους τούτους. ἰησοῦ τὸν
 ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδείξα-
 μῖνον εἰς ὑμᾶς διωάμεσι Ἐ τέρασι καὶ ση-
 μείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ θεός ἐν μέσῳ
 ἡμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἶδατε, τοῦτον τῆς ἡ-
 ρισμῶν ἐβλήθη καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἐκδοτοῦ,
 λαβόντες δι' ἁ χερῶν ἀνόμων, προσκίξαντες
 ἀνείλετε, ὃν ὁ θεός ἀνέσκαψε, λύσας τὰς ὁδύ-
 νας τῆ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατῆ-
 σθαι αὐτὸν ὑπὸ αὐτοῦ. δαβὶδ δὲ λέγει εἰς αὐτόν.
 προσωρῶ μὲν τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διὰ
 πάντες

Aegypti, & partium Libyæ eius quæ est
 finitima Cyrenæ, & aduenæ Rhomani,
 Iudæiq; & Profelyti, Cretes & Arabes,
 audimus eos loquentes nostris linguis
 magna dei. Stupebant autē omnes,
 ac mirabant, inter se dicētes: Quid nam
 uult hoc esse? Alij autem irridentes, dice-
 bant: Musto expleti sunt isti. Stans autē
 Petrus cum undecim, extulit uocē suam,
 ac locutus est eis: Viri Iudæi, & qui habi-
 tatis Hierosolymis uniuersi, hoc uobis
 notū sit, & auribus percipite uerba mea.
 Non enim sicut uos existimatis, hi ebrij
 sunt, cum sit hora diei tertia. Sed hoc est,
 quod dictum est per prophetam Ioel:
 Et erit in nouissimis diebus, dicit deus, ef-
 fundam de spiritu meo super omnē car-
 nem. Et prophetabunt filij uestri, & filia
 uestra. iuuenes uestri uisiones uidebunt,
 & seniores uestri somnia somniabunt.
 Et quidem super seruos meos, & super
 ancillas meas in diebus illis effundam
 de spiritu meo, & prophetabunt. & da-
 bo prodigia in cælo superne, & signa in
 terra inferne, sanguinem & ignem & ua-
 porem fumi. Sol cōuertetur in tenebras,
 & luna in sanguinem, antequam ueniat
 dies ille domini magnus atq; illustris. Et
 futurum est: ut omnis quicumq; inuoca-
 uerit nomen domini, seruetur. Viri Israc-
 litæ, audite uerba hæc: Iesum Nazare-
 num, uirum exhibitum à deo erga uos
 uirtutibus & prodigijs & signis, quæ fe-
 cit per illum deus in medio uestri, sicut &
 ipsi scitis, hunc definito consilio & præ-
 scientia dei traditū, cum accepissetis per
 manus iniquorum, crucifixum interemi-
 stis, quem deus suscitauit solutis dolo-
 ribus mortis, quatinus impossibile erat
 teneri illum ab ea. Dauid enim dicit de
 eo: Prouidebam dominum coram me
 semper,

ἡ ἡμεῖς οὐκ
 ἔσμεν

πάντος εὐτί ἐκ δεξιῶν μου ὄσιν, ἵνα μὴ σα-
 λυθῶ. διὰ τοιοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδίᾳ μου,
 καὶ ἡ γαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου. ἔτι δὲ καὶ
 ἡ σὰρξ μου κατασκλιώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι
 οὐκ ἐγκαταλείψας πλὴν ψυχῆ μου εἰς ἄδου,
 οὐδὲ δώσεις τὸν ὁσίον σου ἰδεῖν διαφθοράν.
 ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσας με
 εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου. ἀδελφοί,
 ὁ δὲ ἐπ' ἐμὴ μετὰ παρρησίας πρὸς
 ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου δαβὶδ, ὅτι καὶ
 ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνήμα αὐ-
 τοῦ ὄσιν ἐν ἡμῶν ἄχρι τοῦ ἡμέρας ταύτης.
 προφήτης οὗ ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς, ὅτι ὅς
 κωλύομεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τοῦ ὁ-
 σφύτου αὐτοῦ, καθίσαι ἐπὶ τὸ θρόνον αὐ-
 τοῦ, τὸ κατὰ σάρκα, ἀναστῆσαι τὸν χριστόν,
 προϊδὼν ἐλάλησε περὶ μὲν ἀναστάσεως τοῦ
 χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελήφθη ἡ ψυχὴ αὐ-
 τοῦ εἰς ἄδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε δια-
 φθοράν. τοῦτο τὸν ἰησοῦ ἀνέστημεν ὁ θεὸς,
 οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες. τῆ
 δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθείς, τίς τε ἐπαγγε-
 λίαμ τὸ ἅγιον πνεῦμα λαβὼν παρὰ
 τοῦ πατρὸς, ὅτι ἐπέχεε τοιοῦτο ὁ νόμος ὑμῶν βλέ-
 πετε καὶ ἀκούετε. οὐ γὰρ δαβὶδ ἀνέβη εἰς
 τοὺς οὐρανοὺς, λέγει δὲ αὐτός, εἶπερ ὁ κύρι-
 ος τοῦ κυρίου μου, κάθη ἐκ δεξιῶν μου, ἕως
 ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον πο-
 δῶν σου. ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πάντες ὁ-
 κισραῖοι, ὅτι κύριον καὶ χριστόν αὐτὸν
 ὁ θεὸς ἐποίησε, τοιοῦτον τὸν ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς
 ἐσαυρώσατε. ἀκούσαντες δὲ κατενύγκασαμ
 τῆ καρδίᾳ, εἰπόμεν τε πρὸς τὸν πᾶν τὸν καὶ
 τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους. τί ποιήσομεν ἀν-
 δρες ἀδελφοί; πέτρῳ ἔφη πρὸς αὐτούς.
 μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑ-
 μῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ εἰς
 ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψετε τὴν δωρεάν
 τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὑμῶν γὰρ ὄσιν ἡ
 ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, ὅτι πάν-
 τες εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσεται
 κύριος

semper : quoniam à dextris est mihi, ne
 comouear . Propter hoc lætatum est cor
 meum, & exultauit lingua mea . insuper
 & caro mea requiescet in spe . Quoniam
 nõ derelinques animam meam in infer-
 no, nec fines ut sanctus tuus uideat cor-
 ruptionem . Notas mihi fecisti uias uitæ,
 replebis me iucunditate cum facie tua.
 Viri fratres, quandoquidem licet libere
 dicere apud uos de patriarcha David,
 quod & defunctus est, & sepultus est, &
 sepulchrum eius est apud nos usque in
 hodiernum diem . Propheta igitur cum
 esset, & sciret, quod iureiurando iurasset
 sibi deus, futurum, ut de fructu lumbi
 ipsius, quantũ ad carnem, Christus ex-
 oriretur, ac sederet super sedem eius, præ-
 sciis locutus est de resurrectione Chri-
 sti, quod non derelicta sit in inferno ani-
 ma eius, neq; caro eius uiderit corruptio-
 nem . Hunc Iesum suscitauit deus, cuius
 omnes nos sumus testes . Dexteræ igitur
 dei exaltatus, & promissione spiritus san-
 cti accepta à patre, effudit hoc qd̄ nunc
 uos uidetis & auditis . Non enim David
 ascendit in cœlos, sed dicit ipse : Dixit do-
 minus domino meo, sede à dextris mihi,
 donec ponam inimicos tuos scabellum
 pedum tuorũ . Certo sciat ergo tota do-
 mus Israël, quod dominũ & Christum
 fecerit deus, hunc Iesum quem uos cru-
 cifixistis . His autem auditis compuncti
 sunt corde, & dixerunt ad Petrum ac re-
 liquos apostolos : Quid faciemus uiri
 fratres ? Petrus ait ad illos : Resipisci-
 te, & baptizetur unusquisque uestrum
 sub nomine Iesu Christi in remissio-
 nem peccatorum, & accipietis donum
 spiritus sancti . Vobis enim facta est
 repromissio & filijs uestris, & omnibus
 qui longe sunt, quoscuque aduocauerit
 dominus

Quantum ad
 carnem

Resipiscite

κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. Ἐτέροις τε λόγοις πλείοσι δ' ἱεμαρτύρετο καὶ πρὸς ἑκάστην λέγων. Σώθητε ἀπὸ τοῦ γενεῆς τοῦ σκολιᾶς ταύτης. ὁ μὲν οὖν ἀσμελῶς ἀποδέξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐβάπτιζοντο, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχὰ ὡσεὶ τριχίλιαι. ἥσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδασκίᾳ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς προσευχαῖς, ἐγλύετο δὲ πᾶσι ψυχὴ φόβου, πολλὰ τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγλύετο. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἥσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἔχοντο πάντα κοινά, καὶ τὰ κτήματα, καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ δι' ἐμερίζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἅντις χεῖρα ἔειχε. καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντες τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς, ἐν ἀγαλλίασει καὶ ἀφελότητι καρδίας αἰνοῦντες τὸν δεῦρ, ἔχοντες χάριμ πρὸς ὅλον τὸν λαόν. ὁ δὲ κύριος προσέτιθε τῷ σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ πέτρος ἐρωτῶν ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερόν, ἐπὶ πλὴν ὥραμ τοῦ προσευχῆς πλὴν ἐνάτιον. καὶ τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιτίδος μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ἐβασάζετο, ὃμ ἐτίθειον καθ' ἡμέραν πρὸς πλὴν θύραμ τοῦ ἱεροῦ πλὴν λεγομένην ὠραίαμ, τῷ αὐτῷ ἐλεημοσύνην πρὸς τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν. ὃς ἰδὼν πῶς τὸν κηρωτῶν μέλλοντες εἰσείεναι εἰς τὸ ἱερόν, ἠρώτα ἐλεημοσύνην λαβεῖν. ἀτενίσας δὲ πρὸς αὐτὸν σὺν τῷ ἰωάννῃ, εἶπε. βλέψον εἰς ἡμᾶς. ὁ δὲ ἐπαχθεῖ ἀντιφῆς, προσδοκῶν τί παρ' αὐτῶν λαβεῖν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν. ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐκ ὑπάρχει μοι, ὁ δὲ ἔχω, τὸ τό σοι δίδωμι. ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ναζωραίου ἐγείρω, καὶ περιπάτη. καὶ κρατήσας αὐτὸν εὐθεξίως χερσὸς, ἤγειρε. παραχρῆμα δὲ ἐσερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρά. καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ περιπάτη, καὶ εἰσελάθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερόν περιπατῶν καὶ ἄλλομνος

dominus deus noster. Alijsque uerbis plurimis testificatus est & exhortatus est eos, dicens: Seruimini à generatione ista praua. Qui ergo libenter acceperunt sermonem eius, baptizati sunt: & accesserunt in die illo animæ circiter ter mille. Erant autem perseuerantes in doctrina apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precationibus. Obortus est autem omni animæ timor, multaq; prodigia & signa per apostolos addebantur. Omnes autem qui credebant erant coniuncti, & habebant omnia cōmunia. Possessionesq; & substantias uēdebant, ac diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat. Et quotidie perdurantes unanimiter in tēplo, & frangentes per singulas domos panē, inuicē sumebant cibū, cū exultatione & simplicitate cordis laudantes deum, & habentes gratiam apud omnē plebem. Dominus autē addebat qui salui fierent quotidie, congregationi.

Simul autē Petrus & Ioannes ascēdebant in tēplū, ad horā precationis nonā. Et quidam uir qui erat claudus ex utero matris suæ, baiulabat, quem ponebant quotidie ad portā tēpli, quæ dicitur speciosa, ut peteret elemosynā ab introeūtib9 in tēplum. Is cū uidisset Petrū ac Ioannē ingressuros in tēplū, rogabat ut elemosynam acciperet. Defixis autē in eum oculis Petrus cū Ioāne, dixit: Aspice in nos. At ille intēdebat in eos, sperās se aliquid accepturū ab eis. Petrus autē dixit: Argentū & aurum nō est mihi, qd' autē habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazarenī surge, & ambula. Et apprehēsa manu eius dextra, erexit eum. Protin9 autem consolidatæ sunt plantæ illius ac tali. Et exiliens stetit & ambulabat, intrauitq; cū illis in tēplum inambulans & saliens

ἀλλόμοις ἢ ἀνὴρ τὸν θεόν· καὶ εἶδεν
 αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς πρὸ πατοῦ τῆς αἰωνίου·
 ταῦτα τὸν θεόν· ἐπεγίνωσκόν τε αὐτὸν, ὅτι οὗτος
 ἦν ὁ πρὸς τῆς ἐλεημοσύνης καθήμιλος ἐπὶ τῆς
 ὤραίας πόλεως τῆς ἱερουζαλὴμ· καὶ ἐπλήθησαν θάμ-
 βουσι καὶ ἐκστάσει ἐπὶ τοῦ συμβεβηκότος αὐ-
 τοῦ· κρηπῶντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλῶ τὸν
 πέτρον καὶ ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς
 πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῆς σοφῆς τῆς καλυμμένης στο-
 μῶνος, ἐκθαμβοί· ἰδὼν ἢ πέτρον, ἀπεκρίνα-
 το πρὸς τὸν λαόν· ἄνδρες ἰσραηλῆται, τί θαυ-
 μάζετε ἐπὶ τούτοις, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἡ-
 δία δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκότες ἢ πρὸς
 πατέρων αὐτόν; ὁ θεὸς ἀβραάμ καὶ ἰσαάκ καὶ
 ἰακώβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδέξατο
 τὸν πατέρα αὐτοῦ ἰσάκ, ὃν ἡμεῖς προσώκα-
 τε καὶ ἠρνήσατο αὐτὸν καὶ προσώπου πι-
 λᾶτος, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν· ἡμεῖς
 δὲ τὸν ἀγῖον καὶ δίκαιον ἠρνήσατο, καὶ ἠτή-
 σατο ἀνδραφονεῖα χαρισθῆναι ἡμῖν, τὸν δὲ
 ἀρχιγόνον οὗτον ζῶντα ἀπεκτείνετε, ὃν ὁ θεὸς
 ἠγάγετο ἐκ νεκρῶν, ὃν ἡμεῖς μάρτυρες ἐσμὲν,
 καὶ ἐπὶ τῆς πίστεως τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τῆς
 οὐρανίου καὶ οὐρανόθεν, ἐσερέωσε τὸ ὄνομα
 αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δὲ αὐτοῦ, ἐδώκεν αὐ-
 τοῦ πᾶσι ὀλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάν-
 των ἡμῶν· καὶ νῦν ἀδελφοί οἱ δὲ αὐτοῦ, ὅτι καὶ
 ἀγνοίαν ἐπράξατε, ὡς περὶ ἡμῶν ἀρχόντες ἡμῶν·
 ὁ δὲ θεὸς ἀπροκατήγγαλε διὰ στόματος
 πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, πατέρων τὸν
 χριστόν, ἐπλήρωσεν οὗτος, μετανοήσατε οὖν
 καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸν θεόν, ὅπως ἂν ἔλθῃ ἡ
 χάρις καὶ ἡ εὐαγγελία ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου,
 καὶ ἀποσειλήσῃ τὸν προκεκηρυγμένον ἡμῖν ἰσάκ
 χριστόν, ὃν δεῖ ὑμῶν μὴ δεξασθαι ἄχρη χρι-
 στῶν ἀποκατάστασις πάντων, ὡς ἐλάλησεν
 ὁ θεὸς διὰ στόματος πάντων ἁγίων αὐτοῦ προ-
 φητῶν ἀπ᾽ ἀρχῆς· καὶ νῦν οὖν μὴ γὰρ πρὸς
 τοὺς πατέρας εἶπεμ, ὅτι προφήτην ἡμῖν ἀ-
 νασήσεται κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν
 ἡμῶν

faliens ac laudans deum. Et uidit eum to-
 tus populus ambulans ac laudans
 deum. Agnoueruntque illum, quod ipse
 esset is qui ad eleemosynam federat ad
 speciosam portam templi. Et impleti sunt
 stupore & ecstasi, super eo quod contige-
 rat illi. Cum teneret autem qui sanatus
 fuerat claudus, Petrum & Ioannem, cu-
 currit totus populus ad eos in porticu
 quæ appellat Solomonis, stupefactus.
 Quo uiso Petrus respōdit ad populum:
 Viri Israelitæ, quid miramini super hoc,
 aut nos quid intuemini, quasi nostra uir-
 tute aut pietate effecerimus ut hic ambu-
 laret? Deus Abraham, & Isaac, & Iacob,
 deus patrum nostrorum glorificauit fi-
 lium suum Iesum, quem uos tradidistis
 ac negastis in conspectu Pilati, cum ille
 iudicasset esse absoluendum. Vos autem
 sanctum & iustum negastis, & postula-
 stis, ut uirum homicidam donaret uobis:
 autorem uero uitæ interfecistis, quem de-
 us suscitauit à mortuis, cuius nos testes
 sumus: & per fiduciā nominis eius hunc
 quē uidetis ac nostis, cōsolidauit nomen
 ipsius, & fides quæ per eum est, dedit ei
 integritatem istam in cōspectu omnium
 uestrū. Et nunc fratres scio, quod per igno-
 rantiam fecistis, sicut & principes uestri.
 Deus autē quæ prænuñciauerat per os
 omniū prophetarū suorū, Christum pas-
 surum, impleuit sic. Pœniteat uos igit̃ &
 cōuertimini ut deleant̃ peccata uestra, ut
 cum uenerint tempora refrigerii à cōspe-
 ctu dñi, & miserit eum qui ante prædica-
 tus est uobis Iesum Christum, quē oportet
 quidē cœlū accipere usq; in tēpora re-
 stitutionis oīm, quæ locutus est deus p̃ os
 oīm sanctorū suorū à sæculo prophetarū.
 Moses quē ad patres dixit: Prophetā su-
 scitabit uobis dñs deus uester de fratribus
 uestris,

Viri israelitæ

Fides

Repententia

Moses quod ait

ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτῷ ἀκούσεσθε ἅπαντα ὅσα ἄμ' ἐλάλησεν πρὸς ὑμᾶς. ἔσα δὲ πάντα ψυχὴ ἥτις ἄμ' ἐλάλησεν τῷ προφήτῃ ἐκείνῳ, Ἰερολοιδρεθνήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ σαμὴλ, καὶ ἦν καθεξῆς ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγγελλον τὰς ἡμέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστέ οἱ ἦν προφητῶν, καὶ οἱ δὲ ἰαθῆνης, ἧς δίδετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγων πρὸς Ἀβραάμ. καὶ εἶπεν ὁ θεὸς πρὸς σου εὐλογηθήσονται πάντα ἃ κατήγαγον ἐκ σου. ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν ᾧ ἀποστρέφει ἐκασὸν ἀπὸ ἧν ἠνοήτων ὑμῶν.

Ἀλαοῦντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαόν, ἐπέσθον αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς, καὶ ὁ ἑρατῆρος τοῦ ἱεροῦ, καὶ οἱ σαδδουκαῖοι διαπονεμένοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαόν, καὶ καταγγέλλειν ἐν ᾧ Ἰησοῦ πῶς ἀνάστασις ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ ἔδιδον εἰς τήρησιν εἰς πῶς αὐτοῖς. ἦν γὰρ ἐν ᾧ πολλοὶ δὲ ἦν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίσθουσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς ἦν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε. ἐγγύς το δὲ ἐπὶ πῶς αὐτοῖς συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ ἄναμ τὸν ἀρχιερέα, καὶ καϊάφην, καὶ ἰωάννην, καὶ ἀλέξανδρον, καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ τοῦ γένους ἀρχιερατικῆς. ἔσθοντες αὐτοὺς ἐν ᾧ μέσῳ ἐπιωθάνοντο, ἐν ποίᾳ δυνάμει, ἢ ἐν ποίᾳ ἐνόματι ἐποιήσατε τὸ τοῦ ὑμῶν, τότε πᾶσι πνεύματι ἁγίῳ, εἶπε πρὸς αὐτοὺς. ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραὴλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐθυγείᾳ ἀνθρώπου ἁδοθεῖς, ἐν τίνι οὕτως ἐσώσασθαι, γινώσκοντες ὅτι ἔσωσάντων ὑμῶν, καὶ πάντι ᾧ λαῷ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐν ᾧ ἐνόματι Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσθώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἠγέρει ἐκ νεκρῶν, ἐν τῷ οὗτος πᾶσι ἡμῶν ὑγιήσας. οὗτος ὅστις ὁ λίθος ὃς ἐκτεθειμένος ὑφ' ὑμῶν ἦν

uesttris, mei similem, Audietis eum iuxta omnia quæcūq; locutus fuerit uobis. Futurum est autē, ut omnis anima quæ nō audierit pphetā illum, exterminet̄ è populo. Quin & om̄es pphetæ à Samuele, ac deinceps quotq̄ locuti sunt & annunciauērūt dies istos. Vos estis filij prophetarum ac testamēti, qd̄ testatus est deus erga patres nostros, dicēs ad Abraham: Et in semine tuo bñdictionē cōsequent̄ om̄es familiæ terræ. Vobis primū deus, cū suscitasset filium suū Iesum, misit eum benedicentē uobis, ita ut unusquisq; uestrum cōuerteret se ab iniquitatib⁹ suis.

Loquētib⁹ autē illis ad populū, superuenerunt illis sacerdotes, ac magistratus tēpli, & Sadducæi molestē ferētēs, qd̄ docerēt populū, & annūciaret̄ sub nomine Iesu resurrectionē ex mortuis, & iniicerunt eis manus, posuerūtq; eos in custodiam in posterū diē. Nā erat iam uespera. Multi uero eorū q̄ audierāt sermonē, crediderūt: & factus est numerus uirorū circiter quinq; milia. Factum est autē postero die ut congregarent̄ principes eorum, & seniores, & scribæ Hierosolymis, & Annas princeps sacerdotum, & Caiaphas, & Ioannes, & Alexāder, & quotq̄ erant de genere pontificio. Et cū statuisent eos in medio interrogabant: Quā uirtute, aut quo nomine fecistis hoc uos? Tunc Petrus replet⁹ spū sancto, dixit ad eos: Principes populi & seniores Israël, si nos hodie examinamur, de eo qd̄ bñfecerimus homini infirmo, quā ratione iste saluus factus sit: notum sit omnibus uobis, & toti plebi Israël, quod per nomen Iesu Christi Nazareni, quē uos crucifixistis, quem deus suscitauit à mortuis, per hunc iste astat coram uobis sanus. Hic est lapis ille, qui reiectus est à uobis ædificantib⁹,

ἦν οἰκοδομοῦντων, ὃ γενόμενον εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλω δουδενὶ ἢ σωτηρίας. οὔτε γὰρ ὄνομά ὄξισι ἕτερον τὸ δεδομμένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δ' εἰ σωθῶμαι ἡμᾶς. θεωροῦντες ἡ τὴν τ' πᾶντες παρρησίας καὶ ἰωάννης, καὶ καταλαβόμενοι, ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιώται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτούς, ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν, τὸν δὲ ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἐσῶτα τὸν τετραπυλῶνον, οὐδὲμ ἔιχον ἀνταπαῖν. κελύσαντες δὲ αὐτοὺς ἕξω τῶ σωεδρίας ἀπελθῶν, σῶεβαλον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τί ποιήσομεν τῆς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὴ γὰρ γινώσκον σκῆθον γέγονε δὲ αὐτῶν, πᾶσι τῆς κατοικῆσιμ ἱερουσαλήμ φανερὸν, καὶ οὐδ' ἠγάμεθα ἀρνήσασθαι. ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πᾶσι δὲ ἀνεμῆθῃ εἰς τὸν λαόν, ἀπελθὲν ἀπαληκώμεθα αὐτοῖς, μηκέτι λαλῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων. καὶ καλέσαντες αὐτοὺς, πρὸς ἡ γαλαμά αὐτοῖς, τὸ, καδὸλτ μὴ φδέγγεσθαι, μηδὲ δὲ δ' ἀσκήμ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῷ Ἰησοῦ. ὃ δὲ πᾶντες καὶ ἰωάννης ἀποκριθέντες, πρὸς αὐτοὺς εἶπον. εἰ δὲ δικαίον ὄξισι ἐνώπιον τῷ θεοῦ, ἢ μὴ ἀκτῆν μᾶλλον ἢ τῷ θεοῦ, κρῖνατε. οὐδ' ἠγάμεθα γὰρ ἡμᾶς ἀ' ἐδομῶν καὶ ἡκῶσα μιν, μὴ λαλῶν. οἱ δὲ προσπαληκῶμενοι, ἀπέλυσεμ αὐτούς, μηδὲμ ἐυρίσκοντες, τ', πᾶς κολάσωνται αὐτοὺς δ' ἰὰ τὸν λαόν, ὅτι πᾶντες ἐδ' ὄξισι τὸν θεόν ἐπὶ τῷ γεγονότι. εἶπὼν γὰρ ἡμ πλόνων τεσσαράκοντα ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὃμ ἐγεγόναι τ' σκῆθον τῷ τῷ φησὶ ἰάσεως. ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τὴν ἰδίαν, καὶ ἀπὸ ἡ γαλαμ, ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον. οἱ δὲ ἀκῶσαντες ὁμοθυμαδόν ἦσαν φωνῶν πρὸς τὸν θεόν, εἶπον. Δέσποτα, σὺ ὁ θεός, ὃ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πᾶντα τὰ ἐν αὐτῆς, ὃ δ' ἰὰ σόματ' ἡ δαβὶδ πατρός σου εἶπῶν. ἵνα τί ἐφρῆσῶν ἐθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; πρὸς ἔσσησιν οἱ βασιλεῖς

φρ

ædificantibus, qui factus est caput anguli, nec est in alio quoquam salus. Nec em̄ aliud nomen est sub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos saluos fieri. Videntes autem Petri in dicēdo libertatem ac Ioannis, compertoq̄, quod homines essent illiterati & idiotæ, admirabantur, & agnoscebant eos, qd̄ cum Iesu fuissent, hominē autem uidentes stantē cum eis qui sanatus fuerat, nihil poterāt contradicere. iussis autem illis ē concilio secedere, conferebant inter sese, dicentes: Quid faciemus hominibus istis? Nam cōspicuum signum æditum esse per eos, omnibus habitantib⁹ Hierosolymis manifestum est, nec possumus inficiari. Sed ne amplius diuulgetur in populum, minaciter interminemur eis, ne posthac loquant̄ sub nomine hoc ulli hominū. Et accersitis illis præceperunt, ne omnino loquerentur, neq̄ docerēt in nomine Iesu. At Petrus & Ioannes respōdentes, dixerunt ad eos: An iustum sit in conspectu dei, uos potius audire q̄ deum, iudicate. Non em̄ possumus quæ uidimus & audiuimus, nō loqui. At illi additis minis, dimiserunt eos: nihil inuenientes, quare ratione punirēt eos p̄pter populum, quia omnes glorificabant deum super eo qd̄ acciderat. Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo æditū fuerat signū istud sanationis. Dimissi autē uenerunt ad suos, & annunciauerunt, quæ cunq̄ sibi principes sacerdotū & seniores dixerant. Qui cū audissent, unanimiter attollebant uocem ad deum, dixerūtq̄: Domine, tu es deus, qui fecisti cœlum ac terram, mare & omnia quæ in eis sunt, qui per os Dauid pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges

y terræ,

*Obeyre deo
 magis, q̄ hominibus
 oportet.*

φθι γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες σωθήθησαν ἐπὶ τῷ
 αὐτῷ Ἰησοῦ κυρίου, καὶ ἡ τῷ Χριστῷ αὐτοῦ.
 σωθήθησαν γὰρ ἐπὶ ἀληθείας ἐπὶ τῷ ἁγίῳ
 πνεύματι σου Ἰησοῦ, ὃν ἔχρισας, ἠρώδης τε ἔ-
 πὶ πάντες πιλᾶτος σὺ ἔδνεσι καὶ λαοῖς Ἰ-
 σραήλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χεὶρ σου, ἔῃ βουλὴ σου
 προώρῃσε γενέσθαι. καὶ τὰ νῦν κύριε ἐπίδρα
 ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὲ τῶν δόλοισι
 σου μετὰ παρρησίας πάσης λαλήσῃς τῷ λόγῳ
 σου, ὅτι ἔθελον πλῆξαι σε ἐκτείνῃ σε, εἰς ἰασίμ
 καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῷ ὀνό-
 ματος τοῦ ἁγίου πνεύματος σου Ἰησοῦ. καὶ δὲ
 δέντων αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος ὅτι ἦσαν
 συναγωγαί, καὶ ἐπλήθησαν ἅπαντες πνεύ-
 ματος ἁγίου, καὶ ἐλάλῃ τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ
 μετὰ παρρησίας. τοῦ δὲ πλοῦτος ἦν πᾶσι
 σάντων ἢ ἡ καρδία ἔῃ ψυχὴ μία. ἔθελον
 εἰς τί ἦν ὑπαρχόντων αὐτῶν, ἔλεγε ἰδίῳ
 εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. καὶ με-
 γάλῃ δυνάμει ἀπεδίδρα τὸ μαρτύριον οἱ ἅ-
 πόσοι φθι ἀνασάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, χά-
 ρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ
 γὰρ ἐνδέξαι τις ὑπῆρχεν ὅτι αὐτοῖς, ὅσοι γὰρ
 κτήτορες χωρίων ἢ οἰκῶν ὑπῆρχον, πω-
 λοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς ἦν πᾶσι κοινῶς
 νῦν, ἔθελον πρὸς τὴν πόδα ἦν ἀποσό-
 λωμ, δι' ἐπίδοτο ἡ ἐκάστω κατ' ὅτι ἄντις χεῖρα
 εἶχε. ἰωσήφ ὁ ἐπικληθεὶς βαρναβᾶς ἦν ὁ
 ἦν ἀποσόλωμ, ὁ ὄνομα ἦν ἀκλήσεως, λου-
 κῆς, κύριος ἦν γῆς, ὑπάρχοντος αὐτῶν ἁ-
 γροῦ, πωλήσας ἕνεγκε τὸ ἔργον, καὶ ἔθηκε πα-
 ρὰ τὴν πόδα ἦν ἀποσόλωμ. ἄνθρωπος δὲ τις
 ἀνανίας ὀνόματι σὺν σαπφείρῃ τῇ γυναίκι
 αὐτοῦ ἐπώλησε κτήμα, ἔθελον πρὸς τὸ ἅπ-
 τιμῆς, σὺνδράς ἔθελον γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ
 ἐνέγκας μέρος τὴν πρὸς τὴν πόδα ἦν ἀπο-
 σόλωμ ἔθηκεν. εἶπε δὲ πᾶσι τῶν ἀνανία, διὰ
 τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου,
 ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τῷ ἁγίῳ, καὶ νοσφί-
 σαθαι σε ἀπὸ τῆ τιμῆς τοῦ χωρίου, οὐχὶ μέ-
 νου σοι ἔμελλε, καὶ πρᾶξαι ὅτι τῇ σὺ δὲ σὺ
 ὑπῆρχε

Christianorum
 οἷα χάρις
 ἀποστολῶν

terræ, & principes cōuenerūt in unū ad-
 uersus dñm, & aduersus Christum eius.
 Conuenerūt em̄ uere aduersus sanctum
 filiū tuum Iesum, quē unxeras, Herodes
 simul & Pontius Pilatus cum gētibus &
 populis Israël, ad faciendū quæcūq; ma-
 nus tua, & cōfiliū tuum prius decreuerat
 ut fierēt. Et nunc dñe aspice in minas eo-
 rum: & da seruis tuis, ut cū omni fiducia
 loquant̄ sermonē tuū, manū tuam por-
 rigēdo in hoc, ut sanatio & signa & pro-
 digia ædant̄ p̄ nomē sancti filij tui Iesu.
 Et cū orassent illi, motus est locus in quo
 erant cōgregati, & repleti sunt omnes sp̄i-
 ritu sancto, & loquebant̄ sermonē dei cū
 fiducia. Multitudinis autē credentiū erat
 cor unum & anima una, nec quisq; eorū
 quæ possidebat, aliquid suū esse dicebat,
 sed erant illis omnia cōmunia. Et uirtute
 magna reddebant apostoli testimoniū
 resurrectionis dñi Iesu, & gratia magna
 erat super omēs illos. Neq; enim quisq;
 egens erat inter illos. Quotq; em̄ posses-
 sores agrorū aut ædium erant, uendētes
 afferebant precia eorū quæ uendita fue-
 rant, & ponebant ad pedes apostolorū.
 Distribuebat̄ autē singulis prout cuiq;
 opus erat. Iofes uero qui cognominatus
 est Barnabas ab apostolis, qd̄ est, filius
 cōsolationis, Leuites, Cyprius genere, cū
 haberet agrum, uendidit eum: & attulit
 precium & posuit ad pedes apostolorū.
 Vir autē quidā nomine Ananias cum
 Sapphira uxore sua uendiderat posses-
 sionē, & seposuerat de precio, cōscia etiā
 uxore sua, & allatam partē aliquā ad pe-
 des apostolorū posuit. Dixit autem Pe-
 trus: Anania, cur impleuit satanas cor
 tuū, ut mentireris spiritui sancto, & frau-
 dares de precio agri? Nonne profus
 tibi manebat, & uenundatus in tua erat
 potestate?

V.

ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνδρώποισι, ἀλλὰ τῷ θεῷ. ἀκούωμ δὲ ἀναντίας τῶν λόγων τούτων, πρὸς τὸ ἐψεύσειν. καὶ ἐγλύετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι σωέσαλαμ αὐτὸν, καὶ θύεν ἐγκαντες ἔδαψαμ. ἐγλύετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν δ' ἰάσκημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδὴ τὸ γεγονός, ἐσηλθεμ. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ πῆτρος. εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίου ἀπέδοσε; ἡ δὲ εἶπε. ναί, τοσούτου. ὁ δὲ πῆτρος εἶπε πρὸς αὐτήν. τί ὅτι σωεφωνήθη ὑμῖν περὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν δαψάντων τὸν ἄνδρα σου, ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ θύροισί σε. εἶπες δὲ παραχρῆμα παρὰ τῶν πόδων αὐτῶν, καὶ θύεν ἐψεύσειμ. ἐσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι, εὗρον αὐτὴν νεκράμ, καὶ θύεν ἐγκαντες ἔδαψαμ πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτοῦ. καὶ ἐγλύετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλῳ πᾶσι ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκρόντας ταῦτα. διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγλύετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλὰ. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ σοᾷ Σολομῶνος. τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλωσεν αὐτοὺς ὁ λαός. μάλλον δὲ προσετίθοντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλήθιν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὡς τε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρων τῶν ἀδενῶν, καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κρεβάτων, ἵνα ἐρχομῶν πῆτρον καὶ ἡ σκιά ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. σωήσχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν πῆτριξ πόλεωμ εἰς ἱερουσαλήμ, φέροντες ἀδενῶν καὶ ὀχλομῶν ὑπὸ πνεύματι ἀκαθάρτων, οἱ τινες ἐδραπέυοντο ἅπαντες. ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ὁ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ ὄσα ἄρεσις τῶν σαδδουκαίων, ἐπλήθυνσεν τὸν λαόν, ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἀποστόλων, ἐθέοντο αὐτοὺς ἐν τῇ κτίσει δημοσίᾳ. ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ τὴν νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τοῦ φυλακῆος, θύεν γὰρ

potestate? Quare posuisti in corde tuo rem istam? Non es mentitus hominibus, sed deo. Audiens autē Ananias hæc uerba, collapsus expirauit. Et ortus est timor magnus super omnes qui audierūt hæc. Surgentes autē iuuenes amouerūt eum, elatumque sepelierunt. Intercessit autem ferme horarum trium interuallum, uxor quoque ipsius, nesciens quid factum fuerat, introiuit. Respondit autē ei Petrus: Dic mihi, num tanti agrum uendidisti? At illa dixit: Etiam, tanti. Petrus autē ait ad eam: Cur conspirastis inter uos ut tentaretis spiritum dñi? Ecce pedes eorū, qui sepelierūt uirum tuū, ad ostium adsunt, & effrent te. Confestim autē cōcidit ad pedes eius, & expirauit. Ingressi autē iuuenes, repererunt illam mortuam, & extulerunt ac sepelierunt iuxta uirum suum. Et ortus est timor magnus super uniuersam cōgregationē, & super omnes qui audiebant hæc. Per manus autem apostolorū ædebant signa ac prodigia multa in populo. Et erant unanimiter omnes in porticu Solomonis. Cæterorū autem nemo audebat se cōiungere illis, sed magnificabat eos populus. Magis autē crescebat credentium dño multitudo uirorū simul ac mulierum, ita ut in plateas exportaret infirmos, & ponerēt in lectulis ac grabatis, ut uenientis Petri uel umbra obumbraret aliquē illorū. Cōueniebat autē & multitudo uicinarū ciuitatū Hierosolymam, afferens ægros ac uexatos à spiritibus immūdis, qui sanabant omnes. Exurgens autem princeps sacerdotū & omnes qui cū illo erant, quæ est factio Sadducæorū, repleti sunt æmulatione, & iniecerunt manus in apostolos, & posuerūt eos in custodia publica. Sed angelus domini per noctē aperuit ianuas carceris, edu-

γ 2 ctisq̄

γώμ τε αὐτοὺς εἶπε. πορεύεσθε καὶ σαθεύετε
 λαλεῖτε ἐν ᾧ ἱερῷ ᾧ λαλεῖ πάντα τὰ
 ῥήματα φιλίας ζωῆς ταύτης. ἀκούσαντες δὲ εἰσ-
 ἤλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερόν, καὶ εἶδον
 διασκομ. παραγενομένου δὲ ὁ ἀρχιερεὺς
 καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνακάλεσαν τὸ συνέδριον
 καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν ἣν ἦσαν Ἰσραὴλ,
 καὶ ἀπέβησαν εἰς τὸ δεσμοκτήριον ἀχθῆ-
 ναὶ αὐτοῦς, οἱ δὲ ὑπηρετοὶ παραγενομέ-
 νοι, οὐχ ἔυρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀνα-
 στρέφοντες ἀπήγγαλαν, λέγοντες, ὅτι τὸ
 μὲν δεσμοκτήριον ἔυρομεν κεκλεισμένον
 ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἔξω
 ἐσῶτας πρὸ τῶν θυρῶν. ἀνοίξαντες δὲ, ἐσῶ
 οὐδένα ἔυρομεν. ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λό-
 γους τούτους ὁ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς
 τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, δίκηπόρῳ περι-
 αυτῶν, τί ἂν γήοιτο τῷτο. παραγενομέ-
 νῳ δὲ τις ἀπήγγαλεν αὐτοῖς, ὅτι ἰδοὺ οἱ
 ἄνδρες οὗς ἔδειδε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν
 ᾧ ἱερῷ ἐσῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν.
 τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τῷ ὑπηρεί-
 ται ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας, ἐφο-
 βοῶντο γὰρ τὸν λαόν, ἵνα μὴ λιθωθῶσιν.
 ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔβησαν ἐν ᾧ σωε-
 δρίῳ. καὶ ἐπικρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεὺς,
 λέγων. οὐ παραγγελία παραγγελία μὲν
 ὑμῖν, μὴ διδάσκαμ ἐπὶ τὸ ὄνοματι τούτῳ;
 καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν ἱερουσαλήμ φιλίας
 διδασκῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν
 ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Αἰ-
 ποκριθεῖς δὲ ὁ πῶς καὶ οἱ ἀπόστολοι, εἶ-
 πομ. πατράρχῃ δὲ θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀν-
 θρώποις. ὁ θεὸς ἦν πατέρων ἡμῶν ἠγα-
 ρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχάρισσατε κρεμά-
 σαντες ἐπὶ ξύλῳ. τῷτο ὁ θεὸς ἀρχηγόν
 καὶ σωτήρα ὑψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι
 μετάνοιαν ᾧ Ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρ-
 τῶν. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν αὐτῷ μάρτυρες ἣν
 ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγι-
 ον, ὃ ἐδῶκεν ὁ θεὸς τοῖς παθεσχοῦσιν αὐ-
 τῷ.

Etisq̄ illis, dixit: Ite, & stantes loquami-
 ni in templo populo omnia uerba uitae
 huius. Illi uero cum hæc audissent, intra-
 uerunt diluculo in tēplum, ac docebant.
 Adueniens autem princeps sacerdotum
 & qui cum eo erant, conuocauerunt con-
 cilium & uniuersum seniorum ordinem
 filiorū Israël, miserūtq̄ ad carcerem qui
 adducerēt eos. Cum autē uenissent mini-
 stri, nec reperissent illos in carcere, reuerfi
 nunciauerunt, dicentes: Carcerē quidem
 inuenimus clausum cum omni diligen-
 tia, & custodes foris stantes ante ianuas.
 Cum aperuissemus autem, neminem in-
 tus reperimus. Vt autem audierunt hos
 sermones & sacerdos & magistratus tem-
 pli principesq̄ sacerdotum, ambigebant
 de illis, quid nam hoc futurū esset. Adu-
 niens autem quidam nunciauit eis. Ecce
 uiri quos posueratis in carcere, sunt in
 templo stantes, ac docentes populum.
 Tunc abiit magistratus cum ministris,
 & adduxit illos sine uī. Timebant enim
 populum, ne lapidarentur. Et cum ad-
 duxissent illos, statuerunt in concilio. Et
 interrogauit eos princeps sacerdotū, di-
 cens: Nonne etiā atq̄ etiā præcepimus
 uobis, ne doceretis sub nomine isto? Et
 ecce replestis Hierosolymam doctrina
 uestra, & uultis inducere super nos san-
 guinem hominis istius. Respōdens autē
 Petrus & apostoli, dixerunt: Obedire
 oportet deo magis, quam hominibus.
 Deus patrum nostrorū suscitauit Iesum,
 quem uos interemistis suspendentes in
 ligno. Hunc principem & seruatorē deus
 exaltauit dextera sua, ad dandam pœni-
 tentiam Israël, remissionemq̄ peccato-
 rum. ac nos sumus ei testes horum quae
 dicimus: Insuper autem & spiritus san-
 ctus, quem dedit deus obedientibus ipsi.

Hæc

Obediens est.

τῶ, οἱ δὲ ἀκούσαντες δῖεπρίοντο, καὶ ἐβου-
λεύοντο ἀνελεῖν αὐτούς. ἀναστὰς δὲ τις ἐν
τῷ σωεδρίῳ φαρισαῖο ὄνοματι γαμα-
λίηλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος πάντι τῷ
λαῷ, ἐκέλευσε ἕξω βραχὺ τι τῆς ἀποσόλας
ποῖσσαι. εἰπέ τε πρὸς αὐτούς· ἄνδρες ἰσραη-
λίται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώ-
ποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. πρὸ
γαρ τούτων ἦν ἡμερῶν ἀνέστη θουδᾶς, λέ-
γῶν εἶναι τινὰ ἑαυτῶν, ᾧ προσκολληθήναι
εἰθιμὸς ἀνθρώπων ὡσεὶ τετρακοσίων, ὃς ἀντιέ-
θεκ, καὶ πάντες ὅσοι ἐπέιδοντο αὐτῷ, δῖελύ-
θησαν καὶ ἐγλύοντο εἰς οὐδέμ. μετὰ τῆσσι
ἀνέστη ἰούδας ὁ γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέ-
ραις ἐπὶ ἀπόγραφῆς, καὶ ἀπέσχετο λαὸν ἰ-
κανὸν ὀπίσω αὐτοῦ. ἠκένθη ἀπόλετο,
καὶ πάντες ὅσοι ἐπέιδοντο αὐτῷ, δῖεσκορ-
πίσθησαν. καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀπόσχε-
ται ἀπὸ ἡνῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ἐάσατε
αὐτούς, ὅτι ἐὰν ἢ εἴς ἀνθρώπων ἢ βουλή, ἢ
τῷ ἔργῳ τῆσσι, καταλυθήσεται. εἰ δὲ ἐκ
θεοῦ ὄσιν, οὐ δύνασθε καταλύσαι αὐτό, μή-
ποτε καὶ θεομάχοι ἐυρεθῆτε. ἐπέιδθησαν δὲ
αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποσό-
λους, δείξαντες παρῆγγαλαμ, μή λαλεῖν
ἐπὶ τῷ ὄνοματι τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἀπέλευσαν
αὐτούς· οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀ-
πὸ προσώπου τοῦ σωεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ
ὄνοματός αὐτοῦ κατήκωνθησαν ἀτιμασθῆ-
ναι, πᾶσάμ τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ κατ᾽
εἰκομῶν ἐπαύοντο διδάσκοντες, καὶ ἐναγί-
γελίζόμενοι ἱκανῶς τὴν χριστόν.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πλῆθος ὄντων
τῶν μαθητῶν, ἐγλύετο γογγυσμὸς ἡνῶν
ἐκκλησιῶν πρὸς τῆς ἑβραίων, ὅτι παρεθεω-
ροῦντο ἐν τῇ δῖακονίᾳ τῇ καθῆμερινῇ αἱ χη-
ραὶ αὐτῶν. προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δῖώδε-
κα τὸ πλῆθος ἡνῶν μαθητῶν, εἶπον. οὐκ ἄ-
ρεσόν ὄσιν, ἡμᾶς καταλείψαντας τὴν λόγον
τοῦ θεοῦ, δῖακονεῖν τραπεζᾶς· ἐπισκέφα-
σθε οὖν ἀδελφοὶ ἄνδρες εἴς ὑμῶν μαρτυροῦ-
μένους

Hæc autem cum audissent, dissecaban-
tur: & consultabant ut interficerent illos:
Surgens autem quidam in concilio pha-
risæus nomine Gamaliel, legis doct̃or in
precio habitus apud totum populum,
iussit ut paulisper secederent foras apo-
stoli. Dixitq̃ ad illos: Viri Israelitæ, at-
tendite uobis super hominib⁹ istis, quid
acturi sitis: Ante hos enim dies exiitit
Theudas, dicēs se esse aliquē, cui adhæsit
numerus uirorum circiter quadringento-
rum, qui occisus est: & omnes qui crede-
bant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihī-
lum. Post hunc exiitit Iudas Galilæus in
dieb⁹ p̃fessionis, & auertit populū mul-
tum post se. & ipse periit, & om̃es quotq̃
paruerant ei, dispersi sunt. Et nunc dico
uobis, abstinete ab hominibus istis, &
finite illos. Quoniam si est ex hominib⁹
cōsiliū aut opus hoc, dissoluet̃. Sin ex
deo est, nō potestis dissoluere, ne quādo
& deo repugnare reperiāmini: In huius
autem sententiam pedibus itum est à cæ-
teris: & cum aduocassent apostolos, cæsis
præceperunt, ne loquerentur sub nomi-
ne Iesu, & dimiserunt eos. Et illi quidem
ibant gaudentes à conspectu concilij,
quod digni habitū essent, ut pro nomine
eius contumelia afficerentur. Et quotidie
in tēplo & in singulis domibus nō cessa-
bant docere & annunciare Iesum Chri-
stum.

In diebus autem illis
crescente numero discipulorum, ortum
est murmur Græcorum aduersus He-
bræos, eo quod despicerentur in mini-
sterio quotidiano uiduæ ipsorum: Cæ-
terum duodecim illi, cum iussissent ad-
esse multitudinem discipulorū, dixerunt:
Nō est placitū, ut nos derelicto sermo-
ne dei, ministrem⁹ mensis. Circumspicite
ergo fratres, uiros ex uobis spectata pro-
bitatis

VI

N^o of plants

μύλους ἐπὶ ἅ, πλήρεις πνεύματ^ο ἁγίου,
 καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ ἐκείνῃς
 ταύτησ. ἡμεῖς δὲ τῆ προσομιλήσῃ, καὶ τῆ δία-
 κονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. καὶ ἤ-
 ρεσαν ὁ λόγ^ο ἐνώπιον πάντων τοῦ πλήθους.
 καὶ ἐξελέξαντο σέφανον ἄνδρα πλήρη σο-
 σεως ἐ πνεύματ^ο ἁγίου, καὶ φιλιπποῦ,
 καὶ προχοροῦ, καὶ νικάνορα, καὶ τίμωνα,
 καὶ παρμενῆα, καὶ νικόλαον προσήλυτον
 ἀντιοχείᾳ. οὓς ἔκαστον ἐνώπιον ἦν ἀπο-
 σόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐ-
 τοῖς τὰς χεῖρας. καὶ ὁ λόγ^ο τοῦ θεοῦ ἤν-
 θανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθη-
 τῶν ἐν ἱερουσαλήμ σφόδρα, πολλοὶ τε ὄ-
 χλ^ο ἦν ἱερέων ὑπήκουον τῆ ψήφῃ. στέφα-
 ν^ο δὲ πλήρης σοφείας καὶ δυνάμεως ἐ-
 ποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ.
 ἀνεκασάν τινες ἦν ἐκ ἐκείνων συναγωγῆς,
 ἐκ λεγομένης λιβερτινῶν, καὶ κυρηναίων,
 καὶ ἀλεξανδρέων, καὶ τῶν ἀπὸ κιλικίας,
 καὶ ἀσίας, συζητοῦντες τῷ σέφανῳ, ἐ-
 ὄντων ἰσχυροὶ ἀντιβῶναι τῇ σοφίᾳ, ἐ-
 πὶ τῷ πνεύματι
 τῷ ᾧ ἐλάλη. τότε ὑπέβαλον ἄνδρες, λέγον-
 τας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτὸν λαλοῦντα ῥή-
 ματα βλάβη εἰς μωσῶν καὶ τὸν θεόν.
 σωκεν ἡμᾶς πὸ τὸν λαόν καὶ τοὺς πρεσβυ-
 τέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς, ἐ-
 πί πάντας σωθήσασθαι αὐτόν, καὶ ἡγάγοντες εἰς τὸ συ-
 νέδριον, ἔκαστον τε μαρτυρῶντες ἑαυτοῖς, λέ-
 γοντας. ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥή-
 ματα βλάβη λαλῶν κατὰ τὸν τόπον
 τοῦ ἁγίου τούτου καὶ τοῦ νόμου. ἀκηκόαμεν
 γὰρ αὐτὸν λέγοντα, ὅτι ὁ ἰησοῦς ὁ ναζω-
 ρᾶ^ο οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον,
 καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθνη, ἃ παρέδωκεν ἡμῖν
 μωσῆς. καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτόν ἅπαντες οἱ
 καθιζήσαντες ἐν τῷ συνέδριῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον
 αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου. εἶπε δὲ ὁ
 ἀρχιερεὺς. εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχουσιν, ὅ-
 ὡς ἔφη. ἀνδρες ἀδελφοί καὶ πατέρες, ἀκούσατε οὖν
 δεῖ ὅτι ὁ θεὸς ἐφάνη ᾧ πατρὶ ἡμῶν ἀβρα-
 ᾶμ, ὅμ

bitatis septem, plenos spiritu sancto &
 sapientia, quibus delegabimus hoc ne-
 gocij. Nos uero deprecationi & admi-
 nistrando sermonei incumbemus. Et pla-
 cuit hic sermo coram tota multitudine.
 Et elegerunt Stephanum uirum plenum
 fide ac spiritu sancto, & Philippum, &
 Prochorum, & Nicanorem, & Timonē,
 & Parmenam, & Nicolaum profelytum
 Antiochenum. Hos statuerunt in con-
 spectu apostolorum: & cum orassent im-
 posuerunt eis manus. Et sermo dei cre-
 scebat, ac multiplicabatur numerus disci-
 pulorum Hierosolymis ualde. multa et
 turba sacerdotum obediebat fidei. Por-
 rō Stephanus plenus gratia ac fortitu-
 dine aedebat prodigia & signa magna
 in populo. Exorti sunt autem quidam ἐ
 synagoga, quæ appellatur Libertinorū,
 & Cyrenensium, & Alexandrinorum, &
 Cilicum, & Asianorū, disputantes cum
 Stephano, nec poterant resistere sapientia,
 & spiritui qui loquebatur. Tunc sub-
 ornarunt uiros, qui dicerent: Audiui-
 mus eum dicentem uerba contumeliosa in
 Mosen ac deum. Commouerunt etiam ple-
 bem & seniores & scribas, atque inuaden-
 tes corripuerunt eum, & adduxerunt in
 concilium. Statuerunt etiam falsos testes, qui
 dicerent: Homo iste non cessat loqui uer-
 ba contumeliosa aduersus locum san-
 ctum hunc & legē. Audiuius enim eum
 dicentem: Iesus Nazarenus iste demo-
 lietur locum hunc, & mutabit instituta,
 quæ tradidit nobis Moses. Et intuentes
 eum omnes qui sedebant in concilio, ui-
 derunt faciem eius tanquam faciem an-
 geli.

Dixit autem princeps VII
 sacerdotum: Num hæc ita se habent?
 At ille ait: Viri fratres & patres, audite:
 De⁹ gloriæ apparuit patri nostro Abra-
 hæ cum

ἀμ, ὅρτι ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν χαρρᾶν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. Ἐξελθε ἐκ γῆς σου, καὶ ἐκ γῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἢ ἅμ σοι δείξω. Τότε ἔξελε δὲ ἐκ γῆς χαλδαίων, κατὰ ἡμέραν ἐν χαρρᾶν. κακῶς δὲ μετὰ τὸ ἀποθῆναι τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκησεν αὐτὸς εἰς πλὴν γῆν ταύτην, εἰς ἣν ὁ μῆθρ αὐτοῦ κατοικῆσεν. καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός. καὶ ἐπηγγείλατο αὐτῷ δὲ οὐρανὸς εἰς κατάχεσιν αὐτοῦ, καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ μετῴκιστον, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. ἔλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεός, ὅτι ἔσται τὸ πῶμα αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, ἢ ἐθλῶσιν αὐτοῦ, ἢ κακῶσιν αὐτοῦ ἐκ τετρακόσσια καὶ ἑξήκοντα ἑπτά δουλεύσωσι, καὶ ἐγὼ, εἶπεν ὁ θεός, καὶ μετὰ ταῦτα ἔξελε δὲ οὐρανὸς αὐτοῦ, καὶ εἶδωκεν αὐτῷ δὲ ἰσαὰκ περιτομῆς, ἢ οὕτως ἐγέννησεν τὸν ἰσαὰκ, καὶ περιτέμνηται αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, καὶ ὁ ἰσαὰκ τὸν ἰακώβ, καὶ ὁ ἰακώβ τὴν δώδεκα πατριάρχην, καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν ἰωσήφ ἀπέδοντο εἰς αἰγύπτον. καὶ ἦν ὁ θεός μετῴκιστον, καὶ ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάρισμα καὶ σοφίαν ἐναντίον φαραῶ βασιλέως αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγεμόνον ἐπῴκιστον. καὶ ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφῴκιστον πλὴν γῆν αἰγύπτου καὶ χαναάν, καὶ θλίψις μεγάλη, καὶ οὐχ ἔεισε κομὸν χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. ἀκῶσας δὲ ἰακώβ οὕτως ὅτι αὐτὸς ἐν αἰγύπτῳ, ἔλαπείσατο τὴν πατέρα ἡμῶν πρῶτον, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη ἰωσήφ τῷ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἢ φανερόν ἐγένετο τῷ φαραῶ τὸ γένος αὐτοῦ. ἀποσείλας δὲ ἰωσήφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα αὐτοῦ ἰακώβ, καὶ πᾶσαν πλὴν συγγένειαν ἐν ψυχᾷ ἐβδόμηκοντα πέντε. κατέβη δὲ ἰακώβ εἰς αἰγύπτον, καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν. ἢ μετετέθησαν εἰς συχέμ,

hæ, cum esset in Mesopotamia, priusq̃ moraretur in Charran, & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & ueni in terrā quācunq; mōstrauero tibi. Tunc exiit e terra Chaldæorū, & habitauit in Charran. Et inde postq̃ mortuus est pater eius, transtulit illum in terram hanc, in qua nunc uos habitatis. Et non dedit illi hæreditatē in ea, ne uestigiū quidem pedis. & repromisit illi eā se daturū possidendam, & semini eius post ipsum, cum nō haberet filium. Locutus est autē deus sic, qd' futurū esset semē eius inquilinum in terra aliena, quodq; seruituti illud subiecturi essent, & male tractaturi annis quadringētis. Et gentem, cuiusq; seruierint, iudicabo ego, dixit de⁹. Et post hæc exhibunt & seruient mihi in loco hoc. Et dedit illi testamentū circūcisionis, atq; hic genuit Isaac, & circūcidit eum in die octauo, & Isaac genuit Iacob, & Iacob genuit duodecim patriarchas. Et patriarchæ inuidia moti, Ioseph uendiderūt in Aegyptū. Et erat deus cū eo, & eripuit eum ex omnib⁹ afflictionib⁹ eius, & dedit ei gratiā & sapiētiam corā Pharaone rege Aegyptiorū. Et cōstituit eum præfectum super Aegyptū, & sup totā domū suam. Venit autem fames in uniuersam terrā Aegypti & Chanaan, & afflictio magna, nec inueniebant cibos patres nostri. Cū audisset autē Iacob esse frumēta in Aegypto, misit patres nostros primū: & cum iterū misisset eos, agnitus est Ioseph a fratribus suis, & innotuit Pharaoni genus Ioseph. Misso autem nuncio Ioseph accersiuit Iacob patrem suum, omnēq; cognationē suam in animabus septuagintaquinq;. Et descēdit Iacob in Aegyptum, defunctusq; est ipse & patres nostri. Et translati sunt in Sychem,

Et dicitur

καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι, ὃ ὠνήσατο
 ἄβραάμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν ἑ-
 μόρ τοι συχέμ. καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος
 ἐν ἡπαγγελίᾳ, ἣς ὤμοσεν ὁ θεὸς τῷ ἄ-
 βραάμ, ἠνέστησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν
 αἰγύπτῳ, ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος,
 ὃς οὐκ ἦδ' εἶ τὸν ἰωσήφ. οὗτος κατασοφισά-
 μιν τὸ γένος ἡμῶν, ἐκάκωσε τοὺς πα-
 τέρας ἡμῶν, καὶ ποιῆσεν ἕκδικτα τὰ βρέφη αὐ-
 τῶν, εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. ἐν ᾧ καιρῷ ἐ-
 γεννήθη μοῦσῆς, καὶ ἦν ἁσῆ τῷ πατρὶ,
 ὃς ἀνετράφη μιλῶν τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ
 πατρὸς. ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν ἀνείλετο αὐ-
 τὸν ἡ θυγάτηρ φαραώ. καὶ ἀνθρέψατο αὐ-
 τὸν ἑαυτῇ εἰς ἕξι μῶν. καὶ ἐπαίδευσεν αὐτὸν
 πάσῃ σοφίᾳ αἰγυπτίων, ἣν δὲ διωπατὸς ἐν
 ἔργοις καὶ ἐν λόγοις. ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐ-
 τῷ τεσσαράκοντα ἔτη, ἀνέβη ἐπὶ
 πλὴν καρδίᾳ αὐτοῦ, ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀ-
 δελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς ἰσραήλ. καὶ ἰ-
 δὼν τινα ἀδικούμονα, ἠμώσατο, καὶ ἐ-
 ποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταποντομλίῳ, πα-
 τέρας τὸν αἰγυπτίον. ἐνόμιζε δὲ σωθῆναι
 τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς
 αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν, οἱ δὲ οὐ
 σωθήσονται. τῆς τε ἐπιτόσης ἡμέρας ὄφθη αὐ-
 τοῖς μαχομύοις, καὶ σωθήσονται αὐτοὺς
 εἰς εἰρήνην, ἐπιπῶν. ἀνδρες, ἀδελφοί ἐσε ὑ-
 μεις, ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀδικῶν
 τὸν πλησίον, ἀπώσατο αὐτὸν, ἐπιπῶν. τίς σε
 κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμᾶς;
 μὴ ἀνελίμ με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνέλι-
 χθες τὸν αἰγυπτίον; ἔφυγε δὲ μοῦσῆς ἐν τῷ
 λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῆ μα-
 διάμ, οὗ ἐγένετο υἱοὺς δύο. καὶ πληρωθέν-
 των ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὄφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρη-
 μῳ τὸ ὄρα σινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν φλογὶ πυ-
 ρὸς βάψ. ὁ δὲ μοῦσῆς ἰδὼν ἐθάνμασε τὸ ὄρα-
 μα. προσερχομύοις δὲ αὐτῷ κατανοῆσαι, ἐγέ-
 νετο φωνὴ κυρίου πρὸς αὐτόν. ἐγὼ ὁ θεὸς
 τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς ἄβραάμ, καὶ ὁ θεὸς
 ἰσαάκ

& positi sunt in sepulchro, quod emit Abra-
 ham precio argenti à filiis Emor filij Sy-
 chem. Cum autē appropinquaret tēpus
 pmissiōnis, de qua iurauerat deus Abra-
 hā, creuit populus & multiplicatus est in
 Aegypto, donec exortus est alius rex,
 qui non nouerat Ioseph. Hic circumue-
 niens genus nostrum, afflixit patres no-
 stros, ut exponerēt infantes suos, ne fœ-
 tus essent uitales. Eodē tēpore natus est
 Moses, & fuit gratus deo, qui nutritus est
 tribus mensibus in domo patris. Exposi-
 tum autē illum sustulit filia Pharaōnis,
 & nutriuit eum sibi uice filij. Et eruditus
 est Moses omni sapiētia Aegyptiorū, &
 erat potens in factis & in dictis. Vt uero
 expletum est ei quadraginta annorum
 tempus, subiit in cor eius, ut inuiseret fra-
 tres suos filios Israel. Et cū uidisset quen-
 dam iniuria affici, defendit eum, & ultus
 est uicem eius qui affligebatur, percussio
 Aegypto. Existimabat autem intellige-
 re fratres suos, quod deus per manum
 ipsius daret salutem illis. At illi non in-
 tellexerunt. Et sequenti die uisus est illis
 litigantibus, & redegit eos in cōcordiam,
 dicens: Viri, fratres estis, cur uos inui-
 cem leditis? Cæterum is qui iniuriam fa-
 ciebat pximo, repulit eum, dicēs: Quis
 te constituit principem ac iudicem super
 nos? Nunquid interficere me tu uis, quē
 admodum interfecisti heri Aegyptium?
 Fugit autē Moses ad dictum hoc, & fa-
 ctus est aduena in terra Madian, ubi ge-
 nerauit filios duos. Et expletis qua-
 draginta, apparuit illi in deserto montis
 Sina angelus dñi in flammeo incendio
 rubi. Moses autē ut cōspexit, admiratus
 est uisum. Porro cū accederet ut attende-
 ret, facta est ad eum uox dñi: Ego sum
 deus patrū tuorū, deus Abraham, deus
 Isaac,

Viri: fratres estis

Ἰσαάκ, ὁ δὲ θεὸς Ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος μουσῆς, οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος. λύσον τὸ ὑπόδημα πῶς ποδῶν σου. ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἔσκαες, γῆ ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον πλὴν ἀκώσιστον λαοῦ μετὰ τῶν αἰγυπτίων, καὶ τὸν συναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην θηλεέδω αὐτούς. καὶ νῦν δεῦρα, καὶ ἀποσελῶ σε εἰς αἰγυπτίον, τοῖσιν τὸν μουσῶν, ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες, τίς σε κατέσκεμ ἄρχοντα, καὶ δίκαστῶν; τοῖσιν ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτῶν ἀπέσαλεν ἐν χάριτι ἁγγέλων τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάρῃ. οὗτος δὲ ζήγαγε ἀντὶς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῇ αἰγυπτίῳ, καὶ ἐν ἐρυθρῇ θαλάσσῃ, ὅτι ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη πειρασάκοντα. οὗτος ὅστις ὁ μουσῆς, ὁ ἐπιὼν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ. προφήτῳ ὑμῶν ἀνασῆσαι κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ πῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμὲ, αὐτὸ ἀκώσιστος οὗτος ὅστις ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τῶν ἁγγέλων τοῦ λαλοῦτος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει σινᾶ, καὶ πῶς πατέρω ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγον ζωητῶν δούλων ἡμῶν, ὃ οὐκ ἠθέλησαν ὑπὸ νόμοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλὰ πῶσαντο ὅτι ἐσθράψαν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν εἰς αἰγυπτίον, εἰπόντες τῷ ἀερώ. ποίησον ὑμῶν θεοὺς, οἱ προπορεύονται ἡμῶν. ὁ γὰρ μουσῆς οὗτος, ὃς ζήγαγε ἡμᾶς ἐκ γῆς αἰγυπτίας, οὐκ οἶδα μὲν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ ἐμοχοποιήσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἀνήγαγον θυσιάαν τῷ εἰδῶλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις πῶν χερῶν αὐτῶν. ἐσσεῖε δὲ ὁ θεός, καὶ παρέδωκε αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ πῶν προφητῶν. μὴ σφάγια καὶ θυσιάαν προσλήγητέ μοι ἔτι τῶν τεσάρων ἐν τῇ ἐρήμῳ οἶκος Ἰσραὴλ; καὶ ἀνελάβετε πλὴν σκηνῶν τοῦ μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν ἑμφάμ, τὸν τύπον ὃν ἐποίησατε προσκυθεῖν αὐτοῖς. καὶ μετακίω ὑμᾶς ἐπέκεινα βαβυλῶν. ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἡμῶν τοῖς πατράσιμ

Isaac, & deus Iacob. Tremefactus autē Moses, non audebat attendere. Dixit autē illi dominus: Solue calciamentū pedum tuorum. Locus enim in quo stas, terra sancta est. Vidi, uidi inquam, afflictionem populi mei qui est in Aegypto, & gemitum eorum audiui, & descendi ut eruam eos. Nunc uenito, & mittam te in Aegyptum. Hunc Mosen quē negauerunt, dicentes, quis te constituit principem & iudicem? hunc inquam deus principem & redemptorem miserat per manum angeli, qui apparuerat illi in rubo. Hic eduxit illos, & dens prodigia & signa in Aegypto, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta. Hic est Moses qui dixit filiis Israël: Prophetam suscitabit uobis deus uester e fratribus uestris, similem mei, illum audietis. Hic est qui fuit in congregatione in solitudine cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris, qui accepit sermonem uiuum ut daret nobis. Cui noluerunt obedire patres nostri, sed repulerunt & auersi sunt corde suo in Aegyptum, dicētes ad Aaron: Fac nobis deos qui praecedant nos. Mosi enim huic, qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid acciderit. Et uitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulacro, & ietabantur super operibus manuum suarum. Conuertit se autem deus, & tradidit eos, ut colerent militiam caeli, sicut scriptum est in libro prophetarum: Num uictimas & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel? Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sydus dei uestri Rempham, figuras quas fecistis ad adorandum eas. Et transferam uos ultra Babylonem, Tabernaculum testimonij fuit patribus

vt hēim ἄπο
3. τὰ.

πατρᾶσίμ ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς δὲ ἔταξα
 ξατο, ὁ λαὸς ἡμῶν ὡς μωσῆ ποιῆσαι αὐτῶν κα-
 τὰ τὸν τύπον, ὃν ἐώρακα. ἢ ἢ καὶ εἰσῆγαγον
 δὲ ἡμετέροι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ Ἰησοῦ
 ἐν τῇ κατασχέσει τῆν ἐδιώκων, ὧν ἐξώσεμ ὁ θεὸς
 ὁ ἀπὸ προσώπου τῆν πατέρων ἡμῶν ἔως
 τῆν ἡμερῶν διαβίῃ, ὃς ἔφερε χάριμ ἐνώπιον
 τοῦ θεοῦ, ἵνα ἡτήσατο εὐρεῖν σκηνώμα ὡς θεῶ
 Ἰακώβ. Σολομῶν ἡ ὑποκοδόμησεμ αὐτῶ ὄικορ.
 ἀλλ' οὐχ ὁ ὑψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κα-
 τοικᾷ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει. ὁ οὐρανὸς
 μοι θρόνον, ἢ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῆν ποδῶν
 μου. ποῖον ὄικορ ὀικοδομήσετέ μοι, λέγει
 κύριος, ἢ τίς τόπος φησὶ καταπαύσεώς μου;
 οὐχὶ ἡ χεὶρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; σκλη-
 ροτράχκλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῆ καρδίᾳ καὶ
 τοῖς ὠσίν, ὑμεῖς αἰεὶ ὡς πνεύματι τῶ ἁγίῳ
 ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, ἵνα ὑμεῖς.
 τίνα τῆν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες
 ὑμῶν; ἵνα ἀπέκτειναν τὸν προκαταγγέλαν-
 τας πρὸ φησὶ ἐλευσίως τοῦ δικαίου, ὃν νῦν ὑμεῖς
 προσδοτε καὶ φονεῖς γενήσθε, οἱ τινες ἐλά-
 βετε τὸν νόμον εἰς διατάξας ἀγγέλων, καὶ
 οὐκ ἐφυλάξατε. ἀκούετε δὲ ταῦτα δὲ ἐπιπί-
 οντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἐβρυχο-
 τον ἐδόντα αὐτῶν ἐπ' αὐτόν. ὑπάρχων δὲ
 πλῆρης πνεύματι ἁγίῳ, ἀτενίσας εἰς τὸν
 οὐρανόν, εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ Ἰησοῦν ἐστῶτα
 ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. καὶ εἶπε. ἰδοὺ δεωρῶ
 τον οὐρανοὺς ἀνεωγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἐστῶτα τοῦ θεοῦ. κρᾶξαν
 περὶ δὲ φωνῆ μεγάλης, σπένχον τὰ ὦτα αὐτῶν.
 ἵνα ὡρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν. ἵνα ἐκα-
 λόντες ἔξω φησὶ πόλιτος ἐλιθοβόλου, καὶ οἱ
 μάρτυρες ἀπέδεντο τὰ ἱμάτια πρὸ τῶν πο-
 δῶν νεανίᾳ κάλουμβίου σαύλ, καὶ ἐλιθο-
 βόλου τὸν σέφανον ἐπικαλῶμενον, καὶ λέ-
 γοντα. κύριε Ἰησοῦ, δεξα τὸ πνεῦμά μου.
 θεε δε τὰ γόνατα, ἔκραξε φωνῆ μεγάλη.
 κύριε, μὴ σῆσης ἀποτῆς τὴν ἀμαρτίαν ταύ-
 τήν. καὶ τῶτο εἰπὼν, ἐκοιμήθη.

patribus nostris in deserto. sicut ordina-
 uerat illis, loquens ad Moſen ut faceret
 illud secundū formā, quā uiderat. Quod
 & induxerūt, qui successerunt, patres no-
 stri cum Iesu in possessionē gentiū, quas
 expulit deus à facie patrū nostrorū usq̄
 ad dies David, qui inuenit gratiā coram
 deo, & petijt ut inueniret tabernaculum
 deo Iacob. Solomon autē ædificauit illi
 domū. Sed nō is est excelsissimus, qui in
 manufactis templis habitat, sicut p̄p̄he-
 ta dicit: Cœlum mihi sedes est, terra autē
 scabellum pedum meorū. Quam domū
 ædificabitis mihi dicit dñs, aut quis lo-
 cus requietionis meæ est? Nōne manus
 mea fecit hæc omnia? Duri ceruice & in-
 circumcisi corde & auribus, uos semper
 spiritui sancto resistitis, sicut patres ue-
 stri, ita & uos. Quē prophetarū nō sunt
 persecuti patres uestri? Et occiderūt eos,
 qui prænunciabant de aduentu iusti,
 cuius uos nunc proditores & occisores
 fuistis: qui accepistis legem per disposi-
 tiones angelorum, nec seruaſtis. Audien-
 tes autem hæc dissecabant cordib⁹ suis,
 & stridebant dentibus suis in eum. Cum
 autem esset plenus spiritu sancto, inten-
 tis in cœlum oculis, uidit gloriam dei, &
 Iesum stantem à dextris dei. Et ait: Ecce
 uideo cœlos apertos, & filium hominis
 stantem à dextris dei. Exclamantes autē
 uoce magna, cōtinuerūt aures suas, & im-
 petum fecerūt unanimiter in eum. Et eie-
 ctum eum è ciuitate lapidabant, ac testes
 deposuerunt uestimenta ad pedes ado-
 lescentis, qui uocabat⁹ Saulus. Et lapida-
 bant Stephanum inuocantē, ac dicentē:
 Domine Iesu, suscipe spiritū meum. Po-
 sitis autem genibus, clamauit uoce ma-
 gna: Domine, ne statuas illis peccatum
 hoc. Et cum hoc dixisset, obdormiuit.

Saulus

Ὁμοθυμαδὸν ἐπέβησαν ἐπ' αὐτόν. ἵνα ἐκα-
 λόντες ἔξω φησὶ πόλιτος ἐλιθοβόλου, καὶ οἱ
 μάρτυρες ἀπέδεντο τὰ ἱμάτια πρὸ τῶν πο-
 δῶν νεανίᾳ κάλουμβίου σαύλ, καὶ ἐλιθο-
 βόλου τὸν σέφανον ἐπικαλῶμενον, καὶ λέ-
 γοντα. κύριε Ἰησοῦ, δεξα τὸ πνεῦμά μου.
 θεε δε τὰ γόνατα, ἔκραξε φωνῆ μεγάλη.
 κύριε, μὴ σῆσης ἀποτῆς τὴν ἀμαρτίαν ταύ-
 τήν. καὶ τῶτο εἰπὼν, ἐκοιμήθη.

Σαῦλ^Θ δὲ ἦν σωθὺνδοκῶν τῆ ἀναρέσει
 αὐτοῦ· ἐγγύετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ δῖω-
 γμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσι ἐκκλησίαις πᾶσι ἐν ἱερο-
 σολύμοις, πάντες τὲ δῖεσπάρησαμ καὶ τὰς
 χώρας ἐν Ἰουδαίᾳ καὶ ἐν σαμαρείᾳ πᾶσι
 πᾶσι ἀποστόλων. Συνεκόμισαμ δὲ τὸν σέφα-
 νὸν ἄνδρες ἐν λαβῆς, καὶ ἐποίησαντο κοπε-
 τὸν μέγαμ ἐπὶ αὐτῷ. Σαῦλ^Θ δὲ ἐλυμα-
 νετο πᾶσι ἐκκλησίαις, καὶ τὸν οἴκουσ ἐσπο-
 ρίζομεν^Θ, σύρωμ τε ἄνδρας καὶ γυναῖ-
 κας παρὰ τοῦ οἴκου ἐν φυλακῇ. οἱ μὲν οὖν δῖα
 παρῆντες δῖἠλθον, ἐναγγελιζόμενοι τὸν
 λόγον. φίλιππ^Θ δὲ κατέλθων ἐν πό-
 λιμ ἐν σαμαρείᾳ, ἐκήρυσεν αὐτοῖς τὸν
 χριστόν. προσέχον τε οἱ ὄχλοι τοῖς λεγο-
 μένοις ὑπὸ τοῦ φιλίππου, ὁμοθυμαδὸν ἐν
 τῷ ἀκούειν αὐτοῦ, καὶ βλέπεμ τὰ ση-
 μεῖα ἃ ἐποίησεν. πολλῶμ γὰρ πᾶσι ἐχόντων
 πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶνται μεγάλη
 φωνῇ, θύζοντο. πολλοὶ δὲ παρὰ λευμέ-
 νοι καὶ χωλοὶ ἐδραπέυθησαν. καὶ ἐγέν-
 νετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. Α-
 νὴρ δὲ τις ὀνόματι σίμων, προῦπηρχον ἐν
 τῇ πόλει μαγείων, καὶ θύζων ὃ ἐδυν^Θ
 ἐν σαμαρείᾳ, λέγων, εἰνά τινα, ἐαυτὸν
 μέγαμ, ὃ προσέχον ἀπὸ μικροῦ ἕως με-
 γάλου, λέγοντες, οὗτός ἐστι ἡ δύναμις τοῦ
 θεοῦ ἡ μεγάλη. προσέχον δὲ αὐτῷ, δῖα
 τὸ ἰκανῶ χρόνῳ ταῖς μαγείαις θύζοντο
 αὐτούς. ὅτε δὲ ἐπίσθισαμ τῷ φιλίππῳ,
 ἐναγγελιζομένῳ τὰ περὶ τοῦ βασιλείας
 τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ὀνόματ^Θ τοῦ ἰησοῦ χρι-
 στοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ὃ
 δὲ σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίσθισε, καὶ βαπτισθεὶς
 ἦν προσκαρτερῶν τῷ φιλίππῳ. θεωρῶν τε
 δυνάμεις καὶ σημεῖα γινόμενα θύζοντο. Α-
 κούσαντες δὲ οἱ ἐν ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι,
 ὅτι δέδεκται ἡ σάμαρα τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,
 ἀπέστειλαν πρὸς αὐτούς τὸν πέτρον καὶ ἰω-
 ἀννῶν, οἱ τινες καταβάντες, προσήνυσαντο
 περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσι πνεῦμα ἅγιον.
 οὐπω

Saulus autem consenserat in necem
 eius. Facta est autē in illo die persecutio
 magna aduersus ecclesiam, quæ erat Hie-
 rosolymis, & omnes dispersi sunt per re-
 giones Iudææ & Samariæ præter apo-
 stolos. Cutauerunt autem unà Stepha-
 num uiri religiosi, feceruntq; planctum
 magnum super eum. Saulus uero deua-
 stabat ecclesiam, per singulas domos in-
 trans, trahensq; uiros ac mulieres trade-
 bat in custodiam. Illi igit̃ dispersi pera-
 grabant, annunciantes sermonem dei.
 Philippus autem peruenit in ciuitatem
 Samariæ, ac prædicabat illis Christum.
 Intendebant autē turbæ his, quæ à Phi-
 lippo dicebantur, unanimiter audientes,
 & uidentes signa quæ ædebat. Spiritus
 enim immundi, è multis qui ab illis tene-
 bantur: exhibant, clamantes uoce magna.
 Multi autem paralytici & claudi sanati
 sunt. Et factum est gaudium magnum
 in illa ciuitate. Vir autē quidam nomine
 Simon, qui ante in ea ciuitate artē exer-
 cuerat magicam, ac gentem dementa-
 uerat Samariæ, dicens se esse quempiam
 magnum, cui auscultabant illi à minimo
 usq; ad maximū, dicentes: Hic est uirtus
 dei, quæ uocatur magna. Auscultabant
 autē ei, propterea quod multo tempore
 magicis artibus dementasset eos. Cum
 uero credidissent Philippo, euāgelizanti
 de regno dei, deq; nomine Iesu Christi,
 baptizabant uiri simul ac mulieres. Tūc
 Simon & ipse credidit, & cum baptiza-
 tus esset adhærebat Philippo. Vidensq;
 signa & uirtutes fieri stupēs ammiraba-
 tur. Cum autem audissent apostoli qui
 erant Hierosolymis, qd̃ recepisset Sama-
 ria uerbum dei, miserunt ad eos Petrum
 ac Ioannē. Qui cū descēdissent, orauerūt
 pro ipsis: ut acciperēt spiritum sanctum.
 Nondum

οὐπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδ' ἐνὶ αὐτῶν ἐπιπεπῆσθαι, μόνον δὲ βεβαπισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ. τότε ἐπετίθει τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐλάβανον πνεῦμα ἅγιον.

Θεασάμενος δὲ ὁ σίμων, ὅτι διὰ φθίσιν ἐπιθέσθαι τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδονται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσώεγκερ ἀντιπῶς χημάτα, λέγων. Δότε καὶ μοι τὴν δόξαν σίαν ταύτην, ἵνα ὡς ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνη πνεῦμα ἅγιον.

πῶς δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν, τὸ ἀργυρίον σε σὺν σοὶ εἶκ' εἰς ἀπώλησιν, ὅτι τὴν δωρεάν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χημάτων κτᾶσθαι. οὐκ ἔστι σοὶ μερὶς οὐδὲ κλήροσ. ἐν τῷ λόγῳ τῷ τῶν γὰρ καὶ διὰ σου οὐκ ἔστι εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ φθίσεως σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεται σοὶ ἡ ἐπίνοια φθίσεως σου. εἰς γὰρ χολῶν πικρίας καὶ σάωδεσμον ἀδικίας ὄρω σε ὄντας.

ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων, εἶπε. δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμέων εἰρήκατε. οἱ μὲν οὖν διὰ μαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον ἔκκυρτίσθησαν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, πολλὰς τε κώμας τῶν σαμαραίων εὐαγγελίσαντο.

ἀγγελοσ δὲ κυρίου ἐλάλησε πρὸς φίλιππον, λέγων. ἀνάστη, καὶ πορεύου ἡμερῶν μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδόν, τὴν κατὰ βαβίλουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς γάζαν. αὕτη ὁδὸς ἐρημὸσ. Ἐὰν αὖτε εἰσέλθῃς, καὶ ἴδῃς ἀνὴρ ἄθροιστον, εὐνοσχος, διδάσκεισ καὶ δάκνησ τὴν βασιλείασ καὶ θρόνον, ὃσ ἦν ἐπὶ πάσας φθίστας αὐτῆσ, ὃσ ἐκκλύθει προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ, ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοσ, Ἐὰν ἐγίνωσκε τὸν προφήτην ἡσαΐαν.

εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ φίλιππῳ. πρόσσελθε, καὶ κολληθήητι τῷ ἅρματι τῷ τῶν. πρόσσελθε μὲν δὲ ὁ φίλιππος, ἤκουσε μὲν αὐτοσ ἀναγινώσκοντ' τὸν προφήτην ἡσαΐαν, καὶ εἶπε. ἄρα γε γινώσκεσ ἢ ἀναγινώσκεσ; ὃ δὲ εἶπε. πῶσ γὰρ ἂν δαυαίμην, ἐὰν μή τις ὁδηγήση με

Permitta ma rem
 in in pdiaone
 qm ex.

Nondum enim in quenquam illorum illapsus fuerat, sed baptizati tantū erant sub nomine Christi Iesu. Tunc imponebant manus super illos, accipiebantque spiritum sanctum. Cum uidisset autem Simon, quod per impositionē manuū apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecunias dicens: Date & mihi potestatem istam, ut cuicumque imposuero manus, accipiat spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum dei existimasti pecunijs parari. Nō est tibi pars neque fors in ratione haccor enim tuum non est rectum coram deo. Resipisce igitur ab ista malicia tua, & roga deum, si forte remittatur tibi cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & colligatione iniquitatis uideo te esse. Respondens autem Simon, dixit: Precemini uos pro me apud dominum, ne quid eueniat in me horum quæ dixistis. Et illi quidem testificati & locuti sermonem dei, reuersi sunt Hierosolymam, & multis oppidulis Samaritanorum euangelizabant. Angelus autem domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & uade meridiem uersus ad uiam quæ descendit ab urbe Hierosolymorum Gazam. hæc est deserta. Et surgens abiit, & ecce uir Aethiops, eunuchus, præfectus Candaces reginæ Aethiopū, quæ præfecerat uniuersæ gazæ suæ, uenerat adoraturus Hierosolymam, & reuertebatur sedens super currum suum, legebat' Esaiam prophetā. Dixit autē spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum. Accurrēs autē Philippus, audiuit eum legentē Esaiam pphetā, & dixit: Intelligisne quæ legis? At ille ait: Nam qui possim, nisi aliquis dux uiaemihī

ὁ δὲ κήσθη με; παρεκάλεισέ τε τὸ φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. ἢ δὲ περὶ οὗτοσδε φησὶ γραφῆς ἢ μὴ ἀνεγίνωσκεμ, ἢ μὴ αὐτῆ. ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῶν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τῷ κείροντι αὐτὸν ἀφώνος, οὕτως οὐκ ἠνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἢ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. πλὴν δὲ γενεὰ μὲν αὐτοῦ τίς εἰρηγῆσεται; ὅτι ἀρετὰ ἀπὸ φησὶ γῆς ἢ ζωῆ αὐτοῦ. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος ἔφη φίλιππου, εἶπε. δέομαι σε, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τούτο, πρὸς αὐτοῦ, ἢ πρὸς ἑτέρου τινός; ἀνοίξας δὲ ὁ φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ φησὶ γραφῆς ταύτης, εὐκγγελίσσατο αὐτῷ τὸ ἱκοῦμαι. ὡς ἡ ἐπορεύοντο δὲ πλὴν ὁ δὲ ἦλθον ἐπὶ τὴν ὕδωρ, καὶ φησὶ σὶ μὲν ὁ εὐνοῦχος. ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτισθῆναι; εἶπε δὲ ὁ φίλιππος. εἰ πιστεύεις ἐν ὅλῃς φησὶ καρδίαις, ἔξεσιμ. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε. πιστεύω τὸν ἦδὲ τῶν δεῖξαι τὸν ἱκοῦμαι χριστόν. καὶ ἐκέλευσε σῶσαι τὸ ἄρμα. καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὁ τε φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τῶν ὕδατων, πνεῦμα κυρίου ἤρπασε τὸν φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος. ἐπορεύετο γὰρ πλὴν ὁ δὲ αὐτοῦ χαίρων. φίλιππος δὲ ἐυρέθη εἰς ἄζωτον, καὶ διερχόμενος, εὐκγγελίζετο τὰς πόλεις πᾶσας, ἕως τῆς ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς καμασσαίαν. ὁ δὲ σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπὸ λαῶν καὶ φόβου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν ἔφη ἀρχιερεῖ, ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολάς εἰς συνασκήσοντες πρὸς τὰς συναγωγὰς, ὅπως ἐὰν τινὰς εὕρη φησὶ ὁδοῦ ὄντας ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδημῶσθε ἀγάγετε εἰς ἱερουσαλήμ. ἐν δὲ ἔφη πορεύεσθαι, ἐγγύετο αὐτὸν ἐγγίζῃ τῇ συνασκήσει, καὶ δὲ αὐφηνος περιήρπασεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πεισῶν ἐπὶ πλὴν γλῶσσης φωνῶν, λέγουσαν αὐτῷ, σαοὺλ σαοὺλ, τί με διώκεις; εἶπε δὲ. τίς εἰ κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπε. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις. σκληρόμ σοι πρὸς κέντρα λακτίσαι

mihī fuerit? Rogavitq; Philippum, ut ascenderet, sederetq; secum. Argumentū autem scripturæ quam legebat, erat hoc: Tanq; ovis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se mutus, sic nō aperuit os suum. In humilitate ipsius iudiciū eius sublatū est. Generationē autē eius quis enarrabit? Quoniam tollitur de terra uita eius. Respondens autē eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc, de se, an de alio quopiam? Aperiens autē Philippus os suum, & incipiens à scriptura ista, prædicauit illi Iesum. Et dum irent per uiam, uenerūt ad quandam aquā. Et ait eunuchus: Ecce aqua. quid uetat quo minus baptizer? Dixit autē Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respōdens ait: Credo filiū dei esse Iesum Christū: Et iussit sisti currū. Ac descēderūt ambo in aquā Philippus simul & eunuchus, & baptizauit eum. Cum autē ascēdissent ex aqua, spiritus dñi rapuit Philippū, nec ampli⁹ uidit eum eunuchus. Ibat em̄ per uiam suā gaudens. Philippus autē repertus est Azoti, & pertransiens euāgelizabat ciuitatib⁹ cunctis, donec ueniret Cæsaream.

Litt

Saulus autem adhuc spirans minas ac cædem aduersus discipulos dñi, accessit ad principem sacerdotum, & petijt ab eo epistolas, quas perferret Damascū ad synagogas: ut si quos inuenisset eius uiæ seu uiros seu mulieres, uinctos duceret Hierosolymā. Et cum iter faceret, cōtiguit ut appropinquaret Damasco. Et subito circumfulgurauit eum lux de cælo, collapsusq; in terram, audiuit uocem, dicentē sibi: Saül Saül, quid me persequeris? Dixit autem: Quis es domine? Dominus autē dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulos calcitrare.

IX

λακτίζην . τρέμων τε καὶ δαμβῶν ἔειπε .
 κύριε , τί με θέλεις ποιῆσαι ; καὶ ὁ κύριος
 πρὸς αὐτόν . ἀνάστηθι , καὶ εἰσελθε εἰς τὴν
 πόλιν , καὶ λαληθήσεται σοι , τί σε δεῖ
 ποιῆν . οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτοῦ
 εἰσῆκασαν ἕννοιαι , ἀκούοντες μὲν φωνῆς ,
 μηδένα δὲ θεωροῦντες . ἠγγέθη δὲ ὁ σαῦλος
 ἀπὸ φθι γῆς , ἀνεφωγμύων τε ἦν ὀφθαλ-
 μῶν αὐτοῦ , οὐδένα ἐβλεπε . χεραγωγῶν
 τε δὲ αὐτόν , εἰσήγαγον εἰς δαμασκόν .
 καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων , καὶ οὐκ
 ἔφαγεν , οὐδὲ ἔπιεν . ἦν δὲ τις μαθητὴς ἐν
 δαμασκῷ , ὀνόματι ἀνανίας , καὶ ἔειπε πρὸς
 αὐτόν ὁ κύριος ἐν ὄραματι , ἀνανία . ὁ δὲ
 ἔειπεν , ἰδοὺ ἐγὼ κύριε . ὁ δὲ κύριος πρὸς
 αὐτόν . ἀνάσθι πορεύθητι ἐπὶ τὴν ξύμω
 τὴν καλουμένην εὐδείαν , καὶ ζήτησον ἐν
 οἰκίᾳ ἰούδα , σαῦλον ὀνόματι ταρσέα . ἰ-
 δοὺ γὰρ προσέχεται . καὶ εἶδεν ἐν ὄραματι
 τι ἄνδρα ὀνόματι ἀνανίαν εἰσελθόντα , καὶ
 ἐπιτιθέντα αὐτοῦ χεῖρα , ὅπως ἀναβλέψῃ .
 ἀπεκρίθη δὲ ἀνανίας . κύριε , ἀκήκοα ἀπὸ
 πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου , ὅσα κακὰ
 ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν ἱερουσαλήμ . καὶ
 ὧδε ἔχει ἰσχυρίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων , δὴ-
 σσὰ πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά
 σου . ἔειπε δὲ πρὸς αὐτόν ὁ κύριος . πορεύου ,
 ὅτι σκεῦός ἐκλογῆς μοι ὄξιν ὄντος , τοῦ βα-
 σάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιόν ἐθνῶν καὶ βα-
 σιλεύων , ἵωμ τε ἰσραήλ . ἐγὼ δὲ ὑποδείξω αὐ-
 τῷ , ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπερ τοῦ ὀνόματός μου πα-
 ρῆν . ἀπῆλθε δὲ ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν
 οἰκίαν , καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας ,
 ἔειπε . σαουλ ἀδελφε , ὁ κύριος ἀπέσταλκέ με ,
 ὁ ὀφθαλμοὶ σοι ἐν τῇ ὀφθαλμῶν ἤρχου , ὅπως ἀνα-
 βλέψῃς , καὶ περὶ τῆς πνεύματος ἁγίου . καὶ εὐθέ-
 ως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ
 λεπίδες , ἀνέβλεψέ τε . καὶ ἀνάσθι ἐβαπτί-
 σθη . καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίχυσεν . ἐγγύετο
 δὲ ὁ σαῦλος μετὰ τῶν ἐν δαμασκῷ μαθη-
 τῶν ἡμέρας τινάς , καὶ ἐνδεώς ἐν ταῖς συνα-
 γωγαῖς

calcitrare. Is tremēs ac stupens dixit: Do-
 mine , quid me uis facere ? Et dominus
 ad eum : Surge , & ingredere ciuitatem ,
 & dicetur tibi , quid te oporteat facere .
 Viri autem illi qui erant ei comites itine-
 ris , stabant attoniti , audientes quidem
 uocem , neminem tamen uidentes . Sur-
 rexit autem Saulus è terra , apertisq; ocu-
 lis , neminē uidebat . Sed manu ducentes
 illum , introduxerūt Damascum . Et erat
 tribus diebus non uidens , ac non come-
 dit neq; bibit . Erat autem quidam disci-
 pulus Damasci , nomine Ananias , Et di-
 xit ad illum per uisum dominus : Anania .
 Et ille ait : Ecce ego domine . Et dominus
 ad eum : Surge , & uade in uicium qui uo-
 catur rectus , & quære in domo Iudæ ,
 Saulum nomine Tarsensem . Ecce enim
 orat . Et uidit per uisum uirum Ananiam
 nomine introeuntem , & imponentē sibi
 manum , ut uisum reciperet . Respondit
 autē Ananias : Dñe , audiui ex multis de
 uiro hoc , quanta mala fecerit sanctis tuis
 Hierosolymæ . Et hoc loco habet pote-
 statem à principibus sacerdotū , uinciendi
 omnes qui inuocant nomē tuū . Dixit autē
 ad eum dñs : Vade , qm̄ organū electum
 est mihi iste , ut portet nomē meum corā
 gentibus & regibus ac filijs Israel . Ego em̄
 ostendam illi , quanta oporteat eum pro
 nomine meo pati . Et abijt Ananias , &
 introiuit in domum , & imponens ei ma-
 nus , dixit : Sāul frater , dominus misit me ,
 qui apparuit tibi in uia qua ueniebas . ut
 uisum recipias & implearis spiritu san-
 cto . Et cōfestim deciderūt ab oculis eius
 tanquam squamæ , & uisum recepit . &
 surgens baptizatus est . Cumq; cepisset
 cibum , corroboratus est . Fuit autem
 Saulus cū discipulis , qui erant Damasci ,
 per dies aliquot . Et continuo in Syna-
 gogis

γωγάς ἐκήρυσε τὸν Χριστὸν, ὅτι οὗτός ἐστι
 ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἔζισαντο δὲ πάντες οἱ ἄκρο-
 ντες, καὶ ἔλεγον. οὐχ' οὗτός ἐστι ὁ πορνη-
 σας ἐν Ἱερουσαλήμ τούτους ἐπικαλουμένους
 τὸ ὄνομα τοῦτο; καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἔληλυθεμ,
 ἵνα δεδωμένους αὐτούς ἀγάγη ἐπὶ τῆς ἀρ-
 χιερέως; σαῦλ δὲ μάλλον ἐνεδιωάμοῦτο,
 καὶ σιωέχωνε τῆς ἰουδαίουσ, τούτους κατα-
 κοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι
 οὗτός ἐστι ὁ Χριστός. ὧς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέ-
 ραι ἱκαναί, σιωεβουλεύσαντο οἱ ἰουδαῖοι
 ἀνελεῖν αὐτόν. ἐγνώσθη δὲ τῷ σαύλ ἡ ἐ-
 πιβουλὴ αὐτῶν. παρετήρουν τε τὰς πό-
 λας ἡμέρας τε καὶ νυκτός, ὅπως αὐτὸν ἀ-
 νέλωσι. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυ-
 κτός, κατέθηκαν εἰς τὰ τοίχους, χαλάσαν-
 τες ἐν πυρίδι. παραγενόμενος δὲ ὁ σαῦ-
 λ ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐπηρεᾶτο κολλᾶσθαι
 πρὸς μαθηταίς. καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐ-
 τὸν, μὴ πεισθύνωσιν, ὅτι ὅστις μαθητὴς βαρ-
 νάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτόν, ἤγαγε
 πρὸς τούτους ἀποστόλους, καὶ διήγησάτο αὐ-
 τοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδοῦ εἶδε τὸν κύριον, καὶ
 ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν δαμασκῷ
 ἐπαρξήσασάτο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ.
 καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσορθούμενος εἰς Ἱερου-
 σαλήμ, ἃ παρξήσασαζόμενος ἐν τῷ ὀνόμα-
 τι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. ἐλάλει τε καὶ σιωεζῆται
 πρὸς τούτους ἑλλήνιστάς. οἱ δὲ ἐπεχείρουσιν αὐ-
 τὸν ἀνελεῖν. ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοί, κα-
 τήγαγον αὐτὸν εἰς Καισάρειαν, καὶ ἔξαπέ-
 σελασεν αὐτὸν εἰς ταρσόμ. αἱ μὲν οὖν ἐκκλη-
 σία κατιόλης ἐν ἰουδαίᾳ καὶ γαλιλαίᾳ
 καὶ σαμαρείᾳ ἔειχον εἰρηλίω, οἰκοδομού-
 μεναι καὶ σορθόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ κυ-
 ρίου, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύμα-
 τος ἐπληθύνοντο. ἐγγύετο δὲ, πέρασιν εἰ-
 ερχόμενος εἰς πάντων, κατελεῖν ἃ πρὸς
 τούτους ἁγίους, τούτους κατοικοῦντας λυδίαμ.
 ἔβρε δὲ ἐκεῖ ἀνδρσπόμ τινὰ ἀναίαμ ὀνόμα-
 τι, ἔξ ἐτῶν δεκτῶ κατακείμενον ἐπὶ κρεβ-
 βάτι

gogis prædicabat Christū, quod is esset
 filius dei. Stupebant autem omnes qui
 eum audiebant, ac dicebant: Nonne hic
 est qui expugnabat Hierosolymis eos,
 qui inuocabant nomen istud? Et huc
 ad hoc uenit, ut uinctos illos duceret ad
 principes sacerdotum? Saulus autem
 multo magis conualescebat, & confun-
 debat Iudæos, qui habitabant Dama-
 sci, affirmans quod is esset Christus. Ex-
 pletis autem diebus compluribus, inie-
 runt inter se Iudæi consilium, ut illum
 occiderent. Sed intellectæ sunt Saulo
 insidiæ eorum. Asseruabantque portas
 die ac nocte, ut eum interficerent. Acci-
 pientes autem eum discipuli nocte, per
 murum demiserunt, summittentes in
 sporta. Cum autē Saulus uenisset Hiero-
 solymam, tentabat se iungere discipulis.
 & omnes timebant eum, non credentes,
 quod esset discipulus. Barnabas autem
 apprehensum illum, duxit ad aposto-
 los, ac narrauit illis, quomodo in uia ui-
 disse dominum, & quod locutus es-
 set ei, & quomodo in Damasco fortiter
 egisset in nomine Iesu. Et erat cum il-
 lis uersans Hierosolymis, fiducialiter
 agens in nomine domini Iesu. Loqueba-
 turque & disputabat aduersus Græcos.
 illi uero quærebant occidere eum. Quod
 cum cognouissent fratres, deduxerunt
 eum Cæsaream, & emisertunt Tarsum.
 Igitur ecclesiæ quidē per totā Iudæam &
 Galilæam & Samariam habebant pa-
 cem, & ædificabant uersantes in timore
 dñi, & cōsolatione sancti spiritus multi-
 plicabant. Factū est aut, ut Petrus, dum
 peragraret per omnes, deueniret etiā ad
 sanctos, qui habitabāt Lyddæ. Reperit
 autē ibi hominē quēdā nomine Aenæā,
 annis iam octo decumbentem in grab-
 z 2 bato,

βάτω, ὃς ἦν παραλελυμλῦθ, καὶ εἶπερ
 αὐτῷ ὁ πῆτρῳ. ἀνάαια, ἰάται σε ὁ ἰησοῦς
 χριστός. ἀνάσθη, καὶ ἔρῳσθαι σε αὐτῷ. καὶ
 ἐνδύεω ἀνέση. καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ
 κατοικοῦντες λύδδα καὶ τὴν ἀσάρωνα,
 οἱ τινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἐν ἰόπ-
 πῃ δὲ τις μαθήτρια ὀνόματι ταβιθά. ἢ
 διερμηνυσομένη λέγεται δορκάς. αὕτη ἦν
 πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσιωῶν
 ὧν ἐποίησα. ἐγγύετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεί-
 ναις, ἀσθενήσασα αὐτῷ ἀποθανεῖν. λού-
 σαντες δὲ αὐτὴν, ἔθηκαν ἐν ὑπερώῳ. ἐγ-
 γύε δὲ οὐσῆς λύδδης τῆ ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ
 ἀκούσαντες, ὅτι πῆτρῳ ὄσιμ ἐν αὐτῇ, ἀ-
 πέσελαν πρὸς αὐτὸν, παρακαλοῦντες, μὴ
 δοκῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. ἀναστὰς δὲ πῆ-
 τρῳ, σωῆθεμ αὐτοῖς. ὃν παραγενόμε-
 νομ ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερώον, καὶ παρέση-
 σαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίονσαι, καὶ ἐ-
 πιδεικνύμενα χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ὅσα ἐ-
 ποίει μετ' αὐτῶν οὐσα ἢ δορκάς. ἐκβαλὼν δὲ
 ἔξω πάντας ὁ πῆτρῳ, θείε τὰ γόνατα προ-
 σήξατο. καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε.
 ταβιθά, ἀνάσθη. ἢ δὲ ἴωοιξε τὴν ὀφθαλμοῦς
 αὐτῆς, καὶ εἶδον αὐτὸν πῆτρῳ, ἀνεκάθισε. Δοῦς
 δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἐνέσησεν αὐτῷ. φωνήσας δὲ
 τὴν ἀγίαν ἐλπίδα, παρέσησεν αὐτῷ
 ἑσῶσθαι. γνωστὸν δὲ ἐγγύετο καθ' ὅλην ἡμέ-
 ραν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἐ-
 γγύετο ἡ ἡμέρα ἰκανὰς μῆνας αὐτὸν ἐν ἰόπ-
 πῃ παρατίμι σίμωνι βυρσῆ.

Ἀνὴρ δὲ τις ἦν ἐν καίσαρειά, ὀνόματι
 κορνήλιῳ, ἑκατοντάρχης ἐκ ποίεινης φιλί-
 ππῃ καὶ ἰταλικῆς, εὐσεβὴς καὶ φοβούμε-
 νομ τὸν θεόν σαυ πάντι τῷ ὄικῳ αὐ-
 τῷ, ποιῶν τε ἐλεημοσίνας πολλὰς τῷ
 λαῷ, καὶ δέον τῷ θεῷ διὰ πάντοδ.
 εἶδεν ἐν ὀράματι φανερώδ, ὡσεὶ ὄραμ ἐν ἁ-
 πλῶ φιλί ἡμέρας, ἀγγελομ τῷ θεοῦ εἰσελθόν-
 τα πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐπόντα αὐτῷ. κορνῆ-
 λιε. ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἐμφοβῶ γει-
 νόμωδ

bato, qui erat paralyticus. Et ait illi Pe-
 trus: Aenæa, sanet te dominus Iesus Chri-
 stus. Surge, & sterne tibi ipsi. Et continuo
 surrexit. Et uiderunt eum omnes qui ha-
 bitabant Lyddæ & Asaronæ, qui con-
 uerfi sunt ad dominum. Ioppæ autem fuit
 quædam discipula nomine Tabitha, quæ
 interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat ple-
 na operibus bonis & elemosynis quas
 præstabat. Factum est autem in diebus
 illis, ut infirmata moreretur. Quam cum
 lauissent, posuerunt in cœnaculo. Cum
 autem uicina esset Lydda Ioppæ, ac disci-
 puli audissent, quod Petrus esset in ea,
 miserunt ad eum, rogantes, ne graua-
 retur uenire usque ad se. Exurgens au-
 tem Petrus, uenit cum illis. Et cum ad-
 uenisset, duxerunt illum in cœnaculum.
 & circumsteterunt illum omnes uiduæ
 flentes, & ostendentes tunicas uestesque,
 quas faciebat cum esset cum ipsis Dor-
 cas. Eiectis autem omnibus foras, Petrus
 positus genibus orauit. & conuersus ad
 corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aper-
 uit oculos suos, uisusque Petro, resedit.
 Data autem illi manu, erexit eam. & cum uo-
 casset sanctos ac uiduas, exhibuit eam
 uiuam. Id autem innotuit per totam Iop-
 pen, & crediderunt multi in dominum.
 Factum est autem, ut dies multos ma-
 neret Ioppæ apud Simonem quendam
 coriarium.

Vir autem quidam erat Cæsareæ, x
 nomine Cornelius, centurio ex cohorte
 quæ dicitur Italica, religiosus ac timens
 deum cum tota domo sua, præstans ele-
 mosynas multas plebi, deprecansque
 deum semper. Is uidit per uisum mani-
 feste ferme hora diei nona angelum dei
 introeuntem ad se, dicentemque sibi: Cor-
 nelii. At ille intuens eum, ac timore cor-
 reptus,

νόμου, ἔειπε. τί ἐστὶ κύριε; ἔειπε δὲ αὐτῷ. αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύαι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυον ἔνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν πέμψου εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον. οὗτος ἐξενίσταται παρὰ τινὶ σίμωνι βυρσῆ, ᾧ ὄκησεν οἰκίαν παρὰ θάλασσαν. οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τοῖς κορνηλίω, φωνήσας δύο πρῶτον οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ δευτέρου τῶν ἐκείνων, καὶ τῶν ἐκείνων ἀπάντα, ἀπέπεσε αὐτοῦ εἰς πλὴν ἰόππην. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιποροῦντων ἐκείνων καὶ τῆς πόλεως ἐγγιζόντων, ἀνέβη πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὧρα ἕκτην. ἐρχέτο δὲ προσωπῆ, καὶ ἤθελε γεύσασθαι. παρὰ σκηνάζοντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσε ἐπ' αὐτὸν ἕκαστος, καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεφγμῶν, καὶ καταβῆναι ἐπ' αὐτὸν σκεῦος τι ὡς ὁδοῦν μεγαλῶν, τέσσαρσι ἀρχαῖς δεδεμῶν, καὶ καθέμμενον ἐπὶ τῇ γῆς, ἐν ᾗ ἵππευχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἔρπετα, καὶ τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐρχέτο φωνὴ πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πέτρε, δύσσομ καὶ φάγε. ὁ δὲ πέτρος ἔειπε. μηδ' αὖτις κύριε, ὅτι δουλόμην ἕφαγον πᾶσι κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν. ἃ ὁ θεὸς ἕκαθάρσεν, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐρχέτο ἐπὶ τρεῖς, καὶ πάλιν ἀνελήθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ δὴκίονος ὁ πέτρος, τί ἄμ' εἶναι τὸ ὄραμα ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ κορνηλίου, διερωτήσαντες πλὴν οἰκίαν σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα. Ἐφώνησαντες ἐπισημῶντο εἰς σίμων ὃ ἐπικαλούμενος πέτρος ἐξενίσταται. τοῦ δὲ πέτρος ἐνθυμουμένου περὶ τοῦ ὄραματος, ἔειπεν αὐτῷ ὁ πνεῦμα ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσίν σε, ἀλλὰ ἀναστὰς κατὰβηθι, ἵνα πορεύσῃσιν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος

reptus, dixit: Quid est domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam coram deo. Et nunc mitte viros Ioppen, & accerfe Simonem qui cognominatur Petrus. Hic diuersatur apud Simonē quendam coriarium, cui est domus iuxta mare. Hic dicet tibi, quid te oporteat face-re. Et cum discessisset angelus qui loquebat illi, uocauit duos famulos suos, & militem religiosum ex his qui sibi adhærebant. Quibus cum narraffet omnia, misit illos Ioppen. Postridie uero facientibus illis iter & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora domus, ut oraret, circa horā sextam. Et cum esuriret, uoluit gustare cibum. Parantibus autem illis, irruit super eum mentis excessus. Et uidet cælum apertum, ac descendens ad se uas quoddā uelut linteum magnum, quatuor iniitijs alligatū, summitti è cælo in terrā, in quo erant omnia quadrupedia terræ bestiarū & reptilia, & uolatilia cæli. Et facta est uox ad eum: Surge Petre, macta & uescere. Ait autē Petrus: Nequaquā domine, quia nunquā edi quicquam commune & immun-dum. Et uox rursus iterum ad eum: Quæ deus purificauit, tu communia ne dixeris. Hoc autem factum est tertio. Et rursus receptum est uas in cælum. Et dum apud sese hæsitaret Petrus, quæ nam esset uisio quam uidisset, ecce uiri qui missi erant à Cornelio, percontati de domo Simonis, astiterunt ad ianuam. Et euocato quopiam interrogabant an Simon qui cognominaretur Petrus, illic haberet hospitium. Petro uero cogitante de uisione, dixit spiritus ei: Ecce uiri quærunt te. Surge itaque & descende, & uade cum eis, nihil hæsi-

Eleemosyna

μόνος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. κατα-
 βὰς δὲ πῶς πρὸς τοὺς ἀνδράς, τοὺς ἀπε-
 σταλμένους ἀπὸ τοῦ κορινθίου πρὸς αὐτόν, εἶ-
 πεν. Ἰδοὺ ἐγὼ εἰμι ὃν ζητεῖτε. τίς ἢ αἰτία
 δι' ἣν πάρεστε; οἱ δὲ εἶπον. κορινθίους ἑκατον-
 τάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θε-
 ὸν, καὶ μαρτυρούμενος τὸ ὑπὸ ὄψει τοῦ ἔθνους
 ἦν ἰσθαίωρ, ἐρχομένου ὑπὸ ἀγγέλου ἁ-
 γίου, μετὰ ἐπιφασίας εἰς τὸν οἶκόν αὐτοῦ,
 καὶ ἀκρόσασθαι ῥήματα πρὸς σὺν. εἰσκαλεσάμεν
 οὖν αὐτούς, ἔγενετο. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ πῶς
 πρὸς ἑλθεὶς αὐτοῖς, καὶ τινες ἦν ἀδελ-
 φῶν ἦν ἀπὸ ἰοππικῆς συνοχθῶν αὐτῶν. καὶ
 τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον εἰς τὴν κασάρθον. ὁ
 δὲ κορινθίος ἦν προσδοκῶν αὐτούς, συγκα-
 λεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀ-
 ναγκαίους φίλους. ὡς δὲ ἐγγύετο εἰσελθεῖν τῷ
 πῶς, σιωπήσας αὐτῶν ὁ κορινθίος, πε-
 σῶν ἐπὶ τοῖς πόσιν, προσεκύνησεν. ὃ δὲ πῶς
 πρὸς αὐτὸν ἤγειρε, λέγων. ἀνάστηθι, καὶ γὰρ
 αὐτὸς ἀνδρωπὸς εἰμι. καὶ συνομιλῶν αὐτῶν,
 εἰσῆλθε, καὶ ἐνρίσκει σιωπηλυδότης πολλῶν,
 ἔφη τε πρὸς αὐτούς, ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὡς ἀδέμι-
 τὸν ὄξιν ἀνδρὶ ἰσθαίωρ κολλᾶσθαι ἢ προσέρ-
 χεσθαι ἀλλοφύλῳ. καὶ ἐμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξε, μη-
 δεῖνα κοινὸν ἢ ἀκῆθασθαι λέγειν ἀνδρωποῦ,
 διὸ καὶ ἀναντιρρήτως ἦλθον μετὰ ἐπιφασίας.
 πωθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέφασθέ
 με; καὶ ὁ κορινθίος ἔφη, ἀπὸ τετάρτης ἡμέ-
 ρας μέχρι ταύτης ὥρας ἡμῶν κησῶν,
 καὶ τὴν ἐννάτην ὥραν προσδύομαι ἐν
 τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν
 μου ἐν ἑσπέρῳ λαμπρῶν, καὶ φησὶ. κορινθί-
 εἰσῆλθὲν σου ἢ προσδύξῃ, καὶ αἰ ἐλεημοσύ-
 να σου ἐμνήσασθαι ἐνώπιόν τοῦ θεοῦ. πῶς
 ἔπειθον οὖν εἰς ἰοππίαν, καὶ μετακάλεσά με
 να, ὃς ἐπικαλεῖται πῶς, οὗτος ζηνίετα
 ἐν οἰκίᾳ σίμωνος βυρσέως πρὸς θάλασσαν,
 ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι. ἔξουσι
 οὖν ἐπεμφθῆναι πρὸς σε, σύ τε καλῶς ἐποίησας
 πρὸς γενόμενον. καὶ οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώ-
 πιον

tans, propterea quod ego misi illos. De-
 scendens autē Petrus ad uiros, qui missi
 erant à Cornelio ad ipsum, dixit: Ecce
 ego sum ille quem quaeritis. Quae causa
 est propter quam uenistis? Qui dixerūt:
 Cornelius centurio, uir iustus ac timens
 deum, & testimonium habēs ab uniuersa
 gente Iudæorum, oraculo admonitus
 est ab angelo sancto, ut accerferet te in
 domū suam, & audiret uerba abs te. In-
 tro uocatos igitur eos, recepit hospitio.
 Sequenti uero die Petrus pfectus est cū
 illis, & quidā ex fratribus ab Ioppen-
 comitati sunt eum. Postridie uero intro-
 ierunt Cæsaream. Porrò Cornelius ex-
 pectabat illos, conuocatis cognatis suis
 ac necessarijs amicis. Ut autē factum est
 ut introiret Petrus, obuiam progres-
 sus ei Cornelius, ac procidens ad pedes,
 adorauit eum. Petrus uero erexit eum,
 dicens: Surge, & ego ipse homo sum. Et
 colloquens cum illo, intrauit, & offendit
 multos qui cōuenerant, dixitq; ad illos:
 Vos scitis, nō esse fas uiro Iudæo coniun-
 gi aut accedere ad alienigenā. Sed mihi
 ostendit deus, ne quem cōmunē aut im-
 mundum dicerē hominē, quapropter &
 incunctāter ueni accersitus. Interrogo er-
 go, quā ob causam accersistis me? Et Cor-
 nelius ait: Die abhinc quarto usq; ad hanc
 horā sedebā ieiunus, & hora nona preca-
 bar in domo mea, & ecce uir stetit an-
 te in ueste splendida, & ait: Corneli, exaudi-
 ta est deprecatio tua, & elemosynæ tuæ
 in memoria habitæ sunt corā deo. Mitte
 ergo qui eant Ioppen, & accerse Simonem
 qui cognominat̄ Petrus, hic diuersat̄ in
 aedibus Simonis coriarij iuxta mare, qui
 simulatq; uenerit loquetur tibi. Confe-
 stim ergo misi ad te, & tu bene fecisti qui
 adueneris. Nunc ergo omnes nos, teste
 deo,

Petrus uero proxit
 tau en.

πῶς τοῦ θεοῦ πάρεσμον, ἀκούσαι πάντα τὰ
 προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Ανοίξας δὲ
 πέτρος τὸ στόμα, εἶπερ. ἐπ' ἀληθείας κατα-
 λαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπης
 ὁ θεός, ἀλλ' ὅν παντὶ ἔδνεα ὁ φοβούμενος αὐ-
 τὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς
 αὐτῷ ἔστι. τὸν λόγον ὃν ἀπέσχετο τοῖς ἰσρα-
 ἱεῖσι, εὐαγγελίζόμενος εἰς ὅλην διὰ Ἰησοῦ
 χριστοῦ, οὗτος ἔστι πάντων κύριος, ἡμεῖς οὖν
 δατέ τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλην γῆν Ἰσρα-
 ἱα, ἀρξάμενον ἀπὸ γῆς γαλιλαίας, μετὰ τὸ
 βάπτισμα ὃ ἐκήρυξε Ἰωάννης, Ἰησοῦ τὸν ἀπὸ
 ναζαρέθ, ὃς ἐξήσειμ' αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι
 ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς δι' ἡλθε μ' ἐνεργετῶν καὶ
 ἰσχυρῶν πάντας τὴν καταδάσασθαι μύητους
 ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἡμ' μετ' αὐτῶν.
 καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες πάντων ὧν ἐποί-
 ησε ἡμεῖς ἐν τῇ χώρᾳ τῇ Ἰσραήλ καὶ ἐν ἱερου-
 σαλήμ, ὃν ἀνέλομ' κημάσαντες ἐπὶ ξύλῳ.
 ἤτορ ὁ θεὸς ἤκαρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκε
 αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι ὅν παντὶ λαῷ,
 ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς προκεχεροτοκμήτοις ὑ-
 πὸ τοῦ θεοῦ ἡμῖν, οἱ τινες σωεφάγοι καὶ
 σωεπίοι αὐτῶν, μετὰ δ' ἀναστῆναι αὐτὸν
 ἐκ νεκρῶν. καὶ πρὸς ἡμεῖς ἡμῖν κηρύξαι τῷ
 λαῷ καὶ διαμαρτυρεῖσθαι, ὅτι αὐτὸς ἔστι ὁ
 ὢν ἰσχυρὸς ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ
 νεκρῶν. τῶν πάντων οἱ προφῆται μαρτυροῦ-
 σιν, ἄφ' ἑσὶν ἀμαρτιῶν λαβῆν διὰ τὸ ὄνο-
 ματος αὐτοῦ πάντα τὸν πνεύματι εἰς αὐτόν.
 ἔτι λαλοῦντος τοῦ πέτρος τὰ ῥήματα ταῦ-
 τα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας
 τὴν ἀκούοντας τὸν λόγον. καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ
 πρῆτομῆς πρῆτοι, ὅσοι σωῆσθαι τῷ πέτρῳ,
 ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δυνάμις τοῦ ἁγίου πνεύ-
 ματος ἐκκέχυται. ἦκουσιν γὰρ αὐτῶν λα-
 λοῦντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν
 θεόν. τότε ἀπεκρίθη ὁ πέτρος, μή τι τὸ ἴδωσιν
 κωλύσαι δύνασθαι τις, ἢ μὴ βαπτισθῆναι τοῦ
 τούτου, οἱ τινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλα-
 βον καθὼς καὶ ἡμεῖς; προσέταξε τε αὐτὸν
 βαπτισθῆναι

deo, adsumus, ut audiamus omnia quæ
 cunque tibi præcepta sunt à deo. Ape-
 riens autem Petrus os, dixit: Re ipsa
 comperio, quod non sit personarum re-
 spectus apud deum, sed in quavis gente,
 qui timet ipsum & operatur iustitiam, is
 acceptus est illi. Sermonem quem misit
 deus filijs Israël, annuncians pacem per
 Iesum Christum (hic est omnium dñs)
 Ipsi nostis, de quo sermone fama diuul-
 gatum fuit in tota Iudæa, rumore primū
 orto à Galilæa, post baptisma qd' prædi-
 cabat Ioannes, ut Iesum Nazarenū un-
 xerit deus spiritu sancto & uirtute, qui
 obambulauit benefaciendo & sanando
 omnes oppressos à diabolo, quoniã deus
 erat cum illo. Et nos testes sumus omniū
 quæ fecit & in regione Iudæorū & Hieru-
 rosolymis, quæ occiderunt suspensum in
 ligno. Hunc deus suscitauit tertio die, &
 exhibuit eum, ut manifestus fieret nõ to-
 ti populo, sed testibus prius ad hoc dele-
 ctis à deo nimirū nobis, qui comedimus
 & bibim⁹ unà cum illo, postea q̄b resurre-
 xit à mortuis. Et præcepit nobis ut prædi-
 caremus populo ac testificaremur, quod
 ipse sit ille qui cõstitutus erat à deo iudex
 uiuorū ac mortuorū. Huic omnes pphe-
 tæ testimoniū ferunt, qd' remissionē pec-
 catorū accepturus sit per nomē eius quis
 quis crediderit in eum. Adhuc loquente
 Petro uerba hæc, cecidit spiritus sanctus
 super omnes qui audiebant sermonē. Et
 obstupuerūt hi qui ex circūcisorū gene-
 re credebant, quotq̄t uenerant cū Petro,
 qd' & in gētes donū spūs sancti effusum
 esset. Audiebant em̄ illos loquentes lin-
 guis ac magnificantes deū. Tunc respon-
 dit Petrus: Num quis prohibere potest,
 q̄minus aqua baptizenē, hi qui spm̄ san-
 ctum acceperūt sicut & nos? Et iussit eos
 baptizari

*Non est gloriam
 respectus apud deum*

Sermonem qui

Et præcipit nobis

βαπτισίῳ αὐτῷ ἐν ὄνοματι τοῦ κυρίου. τότε ἠρώτησα αὐτὸν ἐπιμῆναι ἡμέρας τινάς.

ἤκουσα ἡ δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες ἦσαν πλὴν Ἰσραὴλ, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἀνέβη πρὸς αὐτὸν εἰς Ἱερουσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρα ἀκροβυστίαν ἔχοντα ἐισήλθεις, καὶ σωφάγεις αὐτῷ. ἀρξάμενος δὲ ὁ πῆτερ, ζητήσας αὐτοὺς καθέζετο, λέγων. ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὄραμα, καταβαῖνον σκεῦος τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τεσσαρεσθίοντα ἄρχαίς καθιεμένην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἄλλοι ἄχρηστοί μου. εἰς ἡμᾶς ἀτενίσας, κατενόησεν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα φθίγγη καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἔρπετά, καὶ τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ. ἤκουσα ἡ φωνῆς, λεγούσης μοι. ἀναστὰς πάτερ, δύσσομ ἐπάγε. ἐπορεύθη δὲ, μηδὲ μὴ κίβητος, ὅτι ὅσοι κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον ὄνδ' ἐποτε ἐισήλθωμι εἰς τὸ σῶμα μου. ἀπεκρίθη δὲ μοι φωνὴ ἐκ δεξιῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισεν, σὺ μὴ κοίνου. τὸ ποτὸν δὲ ἐγγύετο ἐπὶ τῆς, καὶ πάλιν ἀνεπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἰδοὺ ἔξουθεν τρεῖς ἄνδρες ἐπέσκαμα ἐπὶ πλὴν οἰκίαν ἐν ἡμῶν, ἀπεσαλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρὸς με. εἶπε δὲ μοι ὁ πνεῦμα, σωεσθε αὐτοὺς, μηδὲν διακρίνομενον. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἐξ ἀδελφοῦ ὄντες, καὶ εἰσήλθωμι εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. ἀπήγγαλέτε ἡμῖν, πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν ὄψεσιν αὐτοῦ, σαθέντα καὶ ἐπιόντα, αὐτῷ. ἀπόσταλον εἰς ἰόππην ἄνδρα, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πῆτρον, ὃς λαλήσει ῥήματα πρὸς σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ, καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. ἐν δὲ ὄψει ἄρξαο αὐτῶν με λαλῆναι, ἐπέπεσε δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ὡσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν Καισάρειᾳ. ἐμνήσθη δὲ τὸ ῥήμα τοῦ κυρίου ὡς ἔλεγε. ἰωάννης μου ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἰ οὖν πλὴν ἴστω

baptizari in nomine domini. Tunc rogauerunt eum, ut remaneret aliquot dies.

Audierunt autē apostoli & fratres qui erant in Iudæa, qd' & gentes recepissent sermonē dei. Cum ἄρξας ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptabant aduersus illum qui erant ex circumcisione, dicētes: Ad uiros præputiū habētes introisti, & edisti cum illis. Petrus autē rem ab initio repetēs, exposuit illis ordine, dicens: Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & uidi raptus extra me uisionem, descendere uas quoddam ceu linteum magnū, quatuor inities emissum è cælo, & uenit usque ad me. In quod cum intēdissem oculos, animaduerti & uidi quadrupedia terræ & bestias & reptilia, & uolatilia cæli. Audiui autē & uocem, dicentē mihi: Surge Petre, macta & uescere. Dicebam autē: Nequa ἄρξας dñe, quia nihil commune aut immundū unquē introiuit in os meum. Respondit autem mihi uox rursum è cælo: quæ deus mūdauit, tu ne cōmunia dixeris. Id ἄρξας accidit tertio, & rursum omnia subducta sunt in cælum. Et ecce extēplo tres uiri presto aderant in ædib⁹ in quib⁹ eram, è Cæsarea missi ad me. Dixerat autem mihi spiritus, ut congregederer cū illis, nihil hæsitans. Porro comitati me sunt & sex fratres hi. Et ingressi sum⁹ in domū uiri. is ἄρξας retulit nobis, ut uidisset angelū domi suæ, qui astitisset ac dixisset sibi: Emitte uiros Ioppen, & accerse Simonē, cognomento Petrum, qui tibi ea dicturus est, per quæ serueris & tu & uniuersa domus tua. Cū autē exorsus essem sermonē, illapsus est spūs sanctus in illos, quē admodū & in nos fuerat illapsus initio. Veniebat autē in mentē qd' dixerat dñs. Ioānes qd' baptizauit aqua, cæterū uos baptizabimini spū sctō. Proinde si

Ἰσὼ δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεός, ὡς καὶ
 ἡμῖν πιστεύσαμεν ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν χρι-
 στόν. ἐγὼ δὲ τίς ἦμιν δυνατὸς κωλύσαι τὸν
 θεόν; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, ἠσύχασαν,
 καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, λέγοντες. ἄραγε
 καὶ τοῖς ἔθνεσι ὁ θεός πῶς μετένοιαν ἔδω-
 κεν εἰς ζωὴν, καὶ οἱ μὲν οὖν διασπαρέν-
 κει ἀπὸ φθιθίφωρος φθιθνομένης ἐπὶ σε-
 φάφῃ, δι' ἡλδομ ἕως φοινίκης καὶ κύπρου
 καὶ ἀντιόχειας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λό-
 γον, εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις. ἦσαν δ' ἔτι-
 νες αὐτῶν ἄνδρες κύριοι καὶ κυριώτοι, οἱ
 τινες εἰσελθόντες εἰς ἀντιόχεια, ἐλάλουν
 πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν
 κύριον Ἰησοῦν. καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐ-
 τῶν, πολλὰ τε ἄρισθον πιστεύσαντες ἐπέσει-
 φεν ἐπὶ τὸν κύριον. ἠκούθη δὲ ὁ λόγος εἰς
 τὰ ὄρια φθιθκῆς, φθιθκῆς ἢ ἱεροσολύμοις,
 περὶ αὐτῶν, καὶ ἔλαβεν ἁρναβὰμ βαρναβὰμ
 δι' ἑλδομ ἕως ἀντιόχειας. ὃς παρὰ γενόμε-
 νος, καὶ ἰδὼν πῶς χάρις ἐστὶν ἐν αὐτοῖς,
 καὶ παρεκάλει πάντας, τῆς προσέειπεν φθιθ
 ἰσάει προσμύλαρ φθιθ κυρίου. ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀ-
 γαθός, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ
 πίστεως, καὶ προσετέθεικ' ἄλλος ἰκανός φθιθ
 κυρίου. ἔλαβεν δὲ εἰς τὰς πόλιν ὁ βαρναβὰς, ἀ-
 ναζητήσαι σαῦλον καὶ εὐσεβῶν αὐτῶν, ἠγαγε
 αὐτὸν εἰς ἀντιόχεια. ἐγγύετο δὲ αὐτὸς ἐν
 αὐτῷ ὅλον σωραχθῆναι τῆς ἐκκλησίας, καὶ
 διδάξαι ἄλλοις ἰκανοῖς, ἡμαρτίσαι τε πρῶ-
 τον ἐν ἀντιόχεια τοὺς μαθητὰς χριστιανούς. ἐν
 ταύταις ἡμέραις καθῆλθον ἀπ' ἱεροσο-
 λύμων προφητὴ εἰς ἀντιόχεια. ἀναστὰς ἦεν
 ἔλαβεν ὄνοματι ἁγαθός, ἐσήμανε διὰ τὸ
 πνεύματος, λιμὸν μέγα μὲλλον ἐσεῖσθαι
 ἐφ' ὅλῳ πῶς οἰκουμένην. ὃς τις καὶ ἐγγύε-
 το ἐπὶ κλαυθίου καὶ σαρθ. τῶν δὲ μαθη-
 τῶν καθὼς ἠνυποῦντο τὸν, ὡρισαν ἑκαστος αὐ-
 τῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦ-
 σιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, ὃ καὶ ἐποίη-
 σαν, ἀποσείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους,
 διὰ

par donum dedit illis deus, quemadmo-
 dum & nobis, cum credidiffemus in do-
 minum Iesum Christum: ego porro quis
 eram, qui possem obfistere deo: His au-
 tem auditis obticuerunt, & gloriaue-
 runt deum, dicentes: Igitur & gentibus
 deus poenitentiam concessit ad uitam. Et
 illi quidem qui dispersi fuerant ex affli-
 ctione quæ orta fuerat ob Stephanum,
 perambulauerunt usq; ad Phœnicen &
 Cyprum & Antiochiam, nemini loquen-
 tes sermonē illum, nisi solis Iudæis. Erant
 autē quidam ex eis uiri Cyprii & Cyre-
 nenses, qui cum introissent Antiochiam,
 loquebant' ad Græcos, prædicantes do-
 minū Iesum. Et erat manus dñi cum eis,
 multusq; numerus credentiū conuersus
 est ad dñm. Peruenit autē rumor ad au-
 res ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis, sup-
 his, & miserūt Barnabam ut iret ad An-
 tiochiam. Qui cum peruenisset, & uidis-
 set gratiam dei, gauisus est, & hortabat'
 omnes, ut pposito cordis perseverarēt ad-
 hære dño. Nam erat uir bonus, ac ple-
 nus spiritu sancto & fide. Et addita est
 multa turba domino. Profectus est autē
 Barnabas Tarsum, ut quæreret Saulū,
 quē cū inuenisset, perduxit Antiochiam.
 Accidit autē ut annū totum cōsuetudinē
 agerēt cū ea cōgregatione, docerētq; tur-
 bam multam, & discipulos cognomina-
 rent primū Antiochiæ Christianos. In
 his autem diebus superuenerūt ab urbe
 Hierosolymorū pphetæ Antiochiam,
 surgensq; unus ex eis nomine Agabus,
 significabat per spiritū, famem magnam
 futurā in toto terrarū orbe, quæ accidit
 sub Claudio Cæsare. Discipuli autē put-
 cuiq; suppetebat, pposuerūt in subsidiū
 mittere habitantibus in Iudæa fratrib',
 quod & fecerunt, mittentes ad seniores
 per

Τοῖς ἐθ-
νεῖς

Βαρναβῆν
πρὸς Ἀντιό-
χειαν, ἠγαγε
αὐτὸν εἰς
ἀντιόχεια
καὶ διδάξαι
αὐτὸν

διὰ χειρὸς βαρνάβα καὶ σαύλου.

κατ' ἐκείνου δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν ἡρώδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαι τινὰς τῆ ἀπόφθι ἐκκλησίας. ἀνῆλε δὲ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν ἰωάννου μαχαίρα. καὶ ἰδὼν ὅτι αἰρεσὸν ὄζει τοῖς ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ πέτρον. ἥσασα δὲ ἡμέρα τῆν ἀζύμων, ὁμνῆσάσασα, ἔδειτο εἰς φυλακῶν, πρὸς αὐτὸν τέσσασι πετραίοις στρατιωτῶν φυλάσασα αὐτόν, βολύμω μετα τὸ πάχος ἀναγαγῆν αὐτὸν ἑξ ἑσπέρου. ὁ μὲν οὖν πῶς ἐκτενήετο ἐν τῇ φυλακῇ. προσέχη δὲ ἦν ἐκτενήε γινόμεν ὑπὸ τῆ ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἐμίλλετο αὐτὸν προάγαμ ὁ ἡρώδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ πῶς κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμμένος ἀλύσει. Δυσὶ, φύλακῆς τε πρὸ φθι δύρας ἐτήροσων πλὴν φυλακῶν. καὶ ἰδὼν ἄγγελος κυρίου ἀπέσκη, καὶ πῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκῆματι. πατάξασα δὲ πλὴν παλῶσων τῶ πῶς, ἦγαγεν αὐτὸν, λέγων. ἀνάστα ἐν τάχα. καὶ ἔξελπεσσομ αὐτοῦ αἰ ἀλύσει ἐκ τῶν χειρῶν. εἰπέ τε ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν. πρὶ ζωσσομ, καὶ ὑπόθκσομ τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησε δὲ ὕτως. καὶ λέγει αὐτῷ πρὶ βαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολούθη μοι. καὶ ἔξελθὼν ἠκολούθη αὐτῷ, καὶ οὐκ ἠδῆσ, ὅτι ἀληθῆς ὄζει τὸ γινόμενον διὰ τῆ ἀγγελῶ. ἐδόκησ δὲ ὄραμα βλέπεμ. διελθόντες δὲ πρώτῳ φυλακῶν ἐδύτῃσιν, ἦλθομ ἐπὶ πλὴν πύλλω πλὴν σιδῆρῶν, πλὴν φέρουσομ εἰς πλὴν πόλιμ, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίχθη αὐτοῖς. ἐξελθόντες προσήλθομ ῥύμῳ μίσημ, καὶ ἐυθέως ἀπέσκη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ὁ πῶς γενόμενος ἐν αὐτῷ, εἰπε. νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι ἔξαπέσειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἔξείλετό με ἐκ χειρὸς ἡρώδῶ, καὶ πάσας τὸ προσδοκίας τῆ λαῶ τῶν ἰουδαίων. Σωμ δῶμπε ἦλθεμ ἐπὶ πλὴν οἰκίαν μαρίας, φθι μητρὸς ἰωάννου τῶ ἐπικαλουμένου μάρκου, ὅν ἥσασα ἱκανοὶ σωκροισμῶν καὶ προσόχομῶν. κρῶσαντος δὲ τῶ πῶς πλὴν δύρας τῶ πύλλων

per manum Barnabæ ac Sauli.

Eodem autem tempore iniecit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio: uidens autem quod gratum esset Iudæis, perrexit cōprehendere & Petrum. Erant autem dies azymorū. Quē cum etiam apprehendisset, posuit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militū asseruandum, uolens post pascha producere eum populo. Et Petrus quidem seruabatur in carcere. Cæterum precatio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo. Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte dormiebat Petrus inter duos milites, uinctus cathenis duabus, & custodes ante ostium custodiebant carcerē. Et ecce angelus domini astitit, & lumē refulsit in habitaculo. percussitque latere Petri excitauit eum, dicens: Surge uelociter. Et exciderunt cathenæ de manib⁹ eius. Dixit autem angelus ad eum: Præcingere & subliga soleas tuas. Et fecit sic. Et dicit illi: Circunda tibi uestimentum tuum, & sequere me. Et exiens sequebatur eum, & nesciebat, quod uerum esset quod fiebat per angelū, sed putabat se uisum uidere. Cum autē præterissent primam ac secundam custodiam, uenerūt ad portam ferream, quæ ducit in ciuitatem, quæ ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt uicium unum, & cōtinuo discessit angelus ab eo. Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc scio uere, quod miserit dñs angelum suum, & eripuerit me è manu Herodis, & ex omni expectatione plebis Iudæorum. reque perpena uenit ad domū Mariæ, matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erāt multi cōgregati & orantes. Cū pulsasset autē Petrus ostiū uestibulī,

πυλῶν, προσήλθε παρδίσκεν ὑπακῶσα,
 ὀνόματι ῥόδη, καὶ ἐπιγνώσα πλὴν φωνῶν τῶ
 πέτρου, ἀπόφθι χαρᾶς οὐκ ἴσχυε τὸν πυ-
 λῶνα, εἰσδραμῶσα δὲ ἀπήγγαλεμ ἐσανα
 τὸν πέτρον πρὸ τῶ πυλῶν. οἱ δὲ πρὸς αὐ-
 τὴν εἶπον, μάνη. ἢ δὲ δῖϊ χυρίζετο οὕτως ἔ-
 χασμ. οἱ ἤ ελεγομ. ὁ ἄγγελος αὐτῶ ἐσίμ. ὁ
 δὲ πέτρος ἐπέμυε κρῶν. ἀνοίξαντες ἡ ἔ-
 δομ αὐτῶ, ἐξέσκαμ. κατασίσας ἡ αὐτῶ
 τῆ χειρὶ σιγᾶν, δῖϊ κήσατο αὐτῶ, πῶς ὁ κῦ-
 ρῖος αὐτῶ ἐξήγαγεμ ἐκ φθι φυλακῆς. εἶπε
 δὲ. ἀπαγγείλατε ἰακώβω ἡ τῶ ἀδελφοῦ
 ταῦτα. καὶ ἐξελθῶν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τό-
 πον. γενομῶν δὲ ἡμέρας, ἦμ τάρσαχος οὐκ ὀ-
 λίγω ἐν τῶ στρατιώτῶ, τί ἄρα ὁ πέτρος ἐ-
 γλύετο. ἡρώδης ἡ ἐπιζήτησας αὐτῶ, ἐμὴ ἐν-
 ρῶν, ἀνακρίνας τῶν φύλακας, ἐκέλευσεμ ἄ-
 παχθῶν, ἐμ κατελθῶν ἀπό φθι ἰουδαίας
 εἰς πλὴν καυσάραμ δῖϊ τριβερ. ἦμ δὲ ὁ ἡρώδης
 θυμομαχῶν τυρῖοις ἡ σιδονίοις. ὁμοθυμα-
 δῶν ἡ πῶσας πρὸς αὐτῶ, ἐμ πείσαντες βλα-
 σὸν τὸν ἐπὶ τῶ κοιτῶνος τῶ βασιλέως, ἡτοῶ-
 το εἰρῶν, δῖϊ ἀ τῶ τρέφειν αὐτῶν πλὴν χῶ-
 ραμ ἀπό φθι βασιλικῆς. τακτῆ δὲ ἡμέρας ὁ
 ἡρώδης ἐν δὲ ἐμ δῖϊ ἐδῶτα βασιλικῶν, ἡ
 καδίσας ἐπὶ τῶ βήματος, ἐδημηγόρε πρὸς
 αὐτούς. ὁ δὲ δῖϊ ἐπεφῶνε, θεοῦ φωνῆ,
 καὶ οὐκ ἀνθρώπου. παραρῶμα δὲ ἐπάτα-
 ξεμ αὐτῶ ἄγγελος κυρῖος, αὐτῶ οὐκ ἐδῶ-
 κε δόξαμ τῶ θεῶ, καὶ γενόμενος σκωληκός
 βρωτῶ, ἐξέφυξεμ. ὁ δὲ λόγος τῶ θεοῦ ἡύξα
 νε καὶ ἐπληθύνετο. βαρνάβας δὲ καὶ παῦλος
 ὑπέστρεψαμ εἰς ἱερουσαλήμ, πληρώσαντες
 πλὴν δῖϊ ακουῖαμ, συμπαραλαβόντες καὶ ἰω-
 ἀννῶν, τὸν ἐπικληθέντα μάρκον.

ἦσαν δὲ τινες ἐν ἀντιοχείᾳ κατὰ πλὴν
 οὐσαμ ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκα-
 λοι, ὅ, τε βαρνάβας καὶ σίμων καλῶν
 νίγες, καὶ λούκιος ὁ κυρηνῶν, μαναῶν
 πῶ ἡρώδου τῶ τετράρχου σάυτροφῶ, καὶ
 σαῦλος. λατρεγῶντων δὲ αὐτῶν τῶ κυρῖω,
 καὶ

uestibuli, processit puella ut subausculta-
 ret, nomine Rhode. Et ut agnouiit uocē
 Petri, præ gaudio non aperuit uestibu-
 lum, sed introcurrēs renunciauit stare Pe-
 trum ante uestibulum. At illi dixerūt ad
 eam: Infanis. Illa autem affirmabat, sic se
 habere. At illi dicebāt: Angelus eius est.
 Petrus autē perseuerabat pulsans. Cum
 autē aperuissent, uiderunt eum, & obstu-
 puerunt. Cum innuisset autem eis mota
 manu ut tacerent, narrauit illis, quō dñs
 eduxisset ipsum de carcere. Dixit autem:
 Nunciate Iacobo & fratrib⁹ hæc. Et egres-
 sus abiit in aliū locū. Porro ubi diluxit,
 erat turbatio nō parua inter milites, quid
 nam accidisset Petro. Herodes autē cum
 requisisset eum, nec inuenisset, examina-
 tis custodib⁹, iussit eos duci, descēdens ἐξ
 à Iudæa Cæsaream, ibi commoratus est.
 Erat autem Herodes infensus Tyrijs &
 Sidonijs. At illi uno animo uenerunt ad
 eum, & persuaso Blasto qui præerat cu-
 biculo regis, petebant pacē, eo qd' alere-
 tur regio ipsorum annona regia. Statuto
 autem die Herodes uestitus ueste regia,
 sedit pro tribunali, & concionabatur ad
 eos. Populus autē acclamabat: uox dei,
 & nō hominis. Confestim autē percussit
 eum angelus domini, eo quod nō dedis-
 set gloriā deo, & erosus à uermibus, ex-
 pirauit. Porro sermo domini crescebat ac
 multiplicabatur. Barnabas autē & Pau-
 lus reuersi sunt Hierosolymam, expleto
 ministerio, assumpto & Ioanne, cui co-
 gnomen erat Marcus. Erant autem XIII
 quidam in ecclesia, quæ erat Antiochia,
 pphetæ ac doctores, Barnabas ἐξ
 & Si-
 mon qui uocabat⁹ Niger, & Lucius Cy-
 renensis, & Manahen qui erat Herodis
 tetrarchæ à puero familiaris, & Saulus.
 Cum autem illi sacrificarent domino,
 ieiunarēt ἐξ

Confestim autē p.

καὶ νησθύνοντων, εἶπε δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀφορίσατε δὲ μοι τὸν βαρνάβαν, καὶ τὸν σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. τό τε νησεύσαντες καὶ προσδιδάκτουσι, καὶ ἐπιθέοντες τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἀπέλυσάμην. οὗτοι μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατήλθον εἰς τὴν σελεύκειαν, καὶ κείθην δὲ ἐπέπλευσαν εἰς τὴν κύπρον. καὶ γενόμενοι ἐν σαλαμίνῃ, κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰσθαίων. εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην. οὗτος ἐλθὼν δὲ τὴν νῆσον ἄρχιερέως, εὖρον τινὰ μάγον φθόνον προσφίτην Ἰσθαίων, ὃν ὄνομα βαρῖσκου, ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ σεργίῳ παύλῳ ἀνδρὶ σιωπηρῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος βαρνάβαν καὶ σαῦλον, ἐπεζητήσεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀντίστατο δὲ αὐτοῖς ἐλύμας ὁ μάγος, οὕτως γὰρ μεδεμένη νεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζητῶν διάσεισαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ φθιπίσεως. σαῦλος δὲ ὁ καὶ παῦλος, πλῆθεις πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν, εἶπε, ὃ πλῆρες πάντες δόλος καὶ πᾶσης ῥαδιουργίας ἕνεσθαι διαβόλου, ἐχθρὸς πᾶσης δικαιοσύνης, ὃν πάντες διασεισέσωμεν τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας. ἐν αὐτῷ ἰδοὺ χεῖρ τοῦ κυρίου ἐπὶ σε, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μή βλέπων τὸν ἥλιον ἄρχιερέως. πρῶτον μὲν ἐπέπεσε ἐπ' αὐτὸν ἄχλυν καὶ σκότος, καὶ πρῶτον ἐξήκει χεραγωγός. τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονός, ἐπίσθυσεν, ἐκπλασόμενος ἐπὶ τῇ διδασκίᾳ τοῦ κυρίου. ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ φθιπίσου οἱ καὶ τὸν παῦλον, ἦλθον εἰς πέργην φθιπίσας. Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς ἱεροσόλυμα. αὐτοὶ δὲ διελθόντες, ἀπὸ φθιπίσεως πέργην εἰς ἀντιόχειαν φθιπίσας, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῆς ἡμέρας τῆς σαββάτου, ἐκάθισαν. μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέσειλασαν οἱ ἀρχισυναγωγοὶ πρὸς αὐτούς, λέγοντες. ἄδελφοί, εἰ ἐστὶ λόγος ἐν ὑμῖν

παρακλήσεως

ieiunarentque, dixit spiritus sanctus: Se-gregate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod accersui eos. Cumque ieiunassent & orassent, imposuissentque eis manus, dimiserunt. Et ipsi quidem emissi à spiritu sancto, abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt in Cyprum. Et cum essent Salamine, annunciauerunt sermonem dei in synagogis Iudæorum. Habebant autem & Ioannem ministrum. Et peragrata insula usque ad Paphum, inuenerunt quendam magum pseudo-prophetam Iudæum, cui nomen erat Bariesu, qui erat cum proconsule Sergio Paulo uiro prudente. Hic accersitis Barnaba & Paulo, desiderabat audire sermonem dei. Resistebat autem illis Ely-mas magus, sic enim interpretatur nomen eius, quærens auertere proconsulem à fide. Saulus autem qui idem Paulus, repletus spiritu sancto, intētis in eum oculis, dixit: O plene omni dolo & omni uerfugia fili diaboli, inimice omnis iusticiæ, non desinis inuertere uias domini rectas. Et nunc ecce manus domini super te, & eris cæcus non uidens solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo ac tenebræ, & circumiens quærebat, qui se manu ducerent. Tunc proconsul cum uidisset quod acciderat, credidit, ammirans super doctrina domini. Cum autem à Papho soluisset illi, qui cum Paulo erant, uenerunt Pergen Pamphylia. Ioannes autem digressus ab eis, reuerfus est Hierosolymam. Cæterum ipsi peragratis regionibus, à Perga uenerunt Antiochiam Pisidia, & ingressi synagogam die sabbatorum, sederunt. Post lectionem autem legis ac prophetarum miserunt principes synagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in uobis sermo

exhortationis

Ἐκκλησίᾳ πρὸς τὸν λαόν, λέγετε. **Α**ναστὰς δὲ παῦλ^{ος} ἤσθη κατασίσας τῆ χειρὶ, εἶπερ. ἄνδρες ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβόμενοι τὸν θεόν, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τὸν δεξιότατον πατέρα ἡμῶν. καὶ τὸν λαόν ὑψώσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῆ αἰγυπτῶ. καὶ μετὰ βραχίον^{ος} ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὡς τεσσαράκοντα ἐτὴν χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῆ χαναάν, κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς πλὴν γῶν αὐτῶν. καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς ἔτεσι πετρακοσίοις ἐπενήκοντα, ἔδωκε κριτὰς, ἕως σαμυὴλ τοῦ προφήτου. καὶ κείθεν ἠτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν σαουλ υἱὸν κίς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς βενιάμιν, ἔτη πεσσαράκοντα. ἐμεταστήσας αὐτὸν, ἠγάγεον αὐτοῖς τὸν δαβὶδ εἰς βασιλέα, ὃ καὶ εἶπε μαρτυρήσας, εὗρον δαβὶδ τὸν τοῦ ἰεσσαί, ἄνδρα κατὰ τὸν κάρδιόν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. τὸν δὲ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατέπαυσε γένος ἡγαγε τοῦ ἰσραὴλ σωτῆρα ἰησοῦν, προκεκήσαντ^{ος} ἰωάννου πρὸ προσώπου τοῦ εἰσοῦστος αὐτοῦ βάρβαρα μετανοίας τοῦ ἰσραὴλ. ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε. τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγὼ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμε, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξι^{ος}. τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λύσω. ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους ἀβραάμ, ἐπεὶ οὐκ εἰμὶ φοβόμενοι τὸν θεόν, ὑμῖν ὁ λόγ^{ος} τοῦ σωτῆρας ταύτης ἀπεσάλη. οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν ἱερουσαλήμ, ἐπεὶ οὐκ ἔρχοντες αὐτῶν τῶν ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, τὰς κατὰ τὸν σάββατον ἀναγνωσκόμενας, κρίναντες ἐπλήρωσαν, καὶ μὴδὲ μίαν ἀτίαν θανάτου εὐρόντες, ἠτήσαντο πικρῶς ἀναρεθίσαντες αὐτόν. ὡς ἡ ἐπέλεσαν ἅπαντα τὰ πρὸς αὐτὸν γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. ὁ δὲ θεὸς ἠγάγεον αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ὃς ὠφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς σιναναβάσιμ^{οις} αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ γαλιλαίας εἰς ἱερουσαλήμ. οἱ τινές

exhortationis ad plebem, dicite. **S**urgens autem Paulus & manu silentio indicto, ait: Viri Israëlita, & qui timetis deum, audite. Deus populi huius delegit patres nostros, & populum in altum extulit, cum essent incolæ in terra Aegypti, & brachio excelso eduxit eos ex ea, & circiter quadraginta annorū tēpus mores eorum sustinuit in deserto. Ac deletis gentibus septem in terra Chanaan, forte distribuit eis terram eorum. Et post hæc annis circiter quadringētis quinquaginta dedit iudices usq; ad Samuelem prophetam. Et exinde postulauerūt regem, deditq; illis deus Saul filium Cis, uirum de tribu Beniamin, annis quadraginta. Et amoto illo, suscitauit illis Dauid ut esset rex, cui testimonium reddens dixit: Inueni Dauid filium Iesæ, uirum secundum cor meum, qui faciet omnes uoluntates meas. Huius è semine deus ita, ut promiserat, adduxit Israëlī seruatorem Iesum, cū ante prædicasset Ioannes ante faciem introitus eius baptismū poenitentia Israëlī. Cum autē impleffet Ioannes cursum, dixit: Quē me arbitramini esse? Non is sum ego, sed ecce uenit post me, cuius nō sum dignus soleam pedum soluere. Viri fratres, filij generis Abraham, & qui inter uos timent deū, uobis sermo salutis huius missus est. Qui em̄ habitabant Hierosolymis, & principes eorū cū ignorant illum, & uoces prophetarū quæ per omne sabbatū legunt, cōdénato eo impleuerunt, nullaq; causa mortis inuenta perierūt à Pilato ut interficeret illū. Cumq; cōsummasset omnia q̄ de eo scripta erāt, depositū de ligno posuerūt in monumento. Deus autē suscitauit eum à mortuis, qui uisus est p̄ dies multos his, qui simul ascēderāt cū eo à Galilæa Hierosolymā, **A** qui sunt

*Solra pedu sol
nere.*

οἱ τινὲς εἶσι μάρτυρες αὐτῷ πρὸς τὸν λαόν,
 καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελίζομεθα πλὴν πρὸς
 τοὺς πατέρας ἐπαγγελίᾳ γενομένην, ὅτι
 ταύτῃ ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε τῆς τέκνοισι αὐ-
 τῶν ἡμῶν, ἀναστήσας ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ
 ψαλμῷ τῷ πρῶτῳ γέγραπται. υἱὸς μου εἶ
 σὺ, ἐγὼ σήμερον γενήσονται σε. ὅτι δὲ ἀνε-
 σκερῆσεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοιται
 ὑποσφραῖσθαι εἰς διαφθοράν, οὕτως εἰρηκεν.
 ἔτι δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια δαβὶδ τὰ πιστά. διὸ
 καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. ἂν δώσῃς τὸν ὅσιόν σου
 ἰσραὴλ διαφθοράν. δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γει-
 νεῖ ὑπηρετήσας, τῇ τῷ θεοῦ βουλήν ἐκοιμή-
 σθαι, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐ-
 τοῦ, καὶ εἶδε διαφθοράν. ὃν δὲ ὁ θεὸς ἠγά-
 γησεν, οὐκ εἶδε διαφθοράν. γινώσκον οὖν ἔσω
 ὑμῶν ἀνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῶν
 ἄφεσις ἀμαρτιῶν καταγγέλλεται καὶ ἀ-
 πό πάντων, ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νό-
 μῳ μωσέως δικαιοσύνην, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ
 πιστῶν δικαιοῦται. βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλ-
 θῃ ἐφ' ὑμᾶς, ὅ ἐρημύοις ἐστέ τῆς προφητείας.
 ἴδετε οἱ καταφρονεταί, καὶ θαυμάσατε,
 καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐκράζομαι
 ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ὧν ἂν μὴ πιστεύσητε,
 ἕως τῆς ἐκδίκησθαι ὑμῶν. ἰσχυρίων δὲ ἐκ
 φθίσσων γῆς τῆν ἰουδαίων, παρεκάλουν
 τὰ ἔθνη, εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαλῆθῶναι
 αὐτοῖς τὰ ῥήματα. λυθείσης δὲ φθίσσων
 γῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῆν ἰουδαίων καὶ
 τῆν σεβομένων προσκλύτων τῷ παύλῳ
 τῷ βαρνάβᾳ, οἱ τινες προσλαλοῦντες ἐπι-
 δορ αὐτοῦ ἐπιμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. τῷ
 περὶ ἐρχομένου σαββάτου χεῖρόν ποῖσα ἢ πό-
 λις συνήχθη ἀκούσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἰδόν-
 τες δὲ οἱ ἰσραῖοι τὴν ὄχλην, ἐπλήσθησαν ζή-
 λου καὶ ἀντιέλεγον, τῆς ὑπὸ τοῦ παύλου λε-
 γομένου ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦν-
 τες. παρρησιασάμενοι δὲ ὁ παῦλος καὶ ὁ
 βαρνάβας, εἶπον. ὑμῶν ἡμῶν ἀναγκάσιον πρῶ-
 τον λαλῆθῶναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐπεὶ ἡ
 ἀποθεῖσθε

Notum sibi. cf.

qui sunt testes eius apud plebem. Et nos
 uobis annunciamus, quod eam repro-
 missionem, quæ ad patres facta est, deus
 adimpleuerit filiis illorum nimirum no-
 bis, resuscitato Iesu, sicut & in psalmo pri-
 mo scriptum est: Filius meus es tu, ego
 hodie genui te. Quod autem suscitauit
 eum à mortuis, iam non amplius reuer-
 surum in corruptionem, ita dixit: Dabo
 uobis sancta Dauid fidelia. Ideo & alias
 dicit: Non permittes ut sanctus tuus ui-
 deat corruptionē. Nam Dauid quidem
 cum suæ ætati inseruisset, cōsilio dei dor-
 miuit, & appositus est ad patres suos, ui-
 ditq; corruptionē. At is quem deus susci-
 tauit, non uidit corruptionem. Notum
 igitur sit uobis uiri fratres, qd' per hunc
 uobis remissio peccatorum annunciat
 & ab omnibus, à quibus non potuistis
 per legē Mosi iustificari: per hunc omnis
 qui credit, iustificatur. Videte ergo ne su-
 perueniat uobis, qd' dictum est in pro-
 phetis: Videte contemptores, & ammi-
 ramini, & euanescite: quia opus operor
 ego in diebus uestris, quod non cre-
 detis, si quis enarrauerit uobis. Egres-
 sis autem è cœtu Iudæis, rogabant gen-
 tes, ut sequenti sabbato loqueren-
 tur sibi uerba. Soluta autem cœtu, se-
 cuti sunt multi Iudæi & religiosi pro-
 selyti Paulum ac Barnabam, qui allo-
 quentes suadebant eis ut perseuerarent
 in gratia dei. Sequenti uero sabbato
 penè uniuersa ciuitas conuenit ad au-
 diendum sermonem dei. Videntes au-
 tem turbas Iudæi, repleti sunt zelo &
 contradicebant, his quæ à Paulo dice-
 bantur contradicentes & conuiciantes.
 Tunc sumpta fiducia Paulus ac Bar-
 nabas dixerunt: Vobis oportebat pri-
 mum loqui sermonem dei, sed quoniam
 repellitis

ἐπωδῆθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἄξιους κρίνετε ἑαυ-
 τούς φησὶ ἀωνίῃ ζωῆς, ἰδοὺ σφερόμεθα εἰς
 τὰ ἔθνη. οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύ-
 ριστος. τέθηκά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἰναί σε
 εἰς σωτηρίαν ἕως ἑσχάτης φησὶ γῆς. ἀκούον-
 τας δὲ τὰ ἔθνη, ἔχαρυν, καὶ ἐδόξαζον τὸν λό-
 γον τοῦ κυρίου, καὶ ἐπίσθυσαν ὅσοι ἦσαν τε/
 ταγμένοι εἰς ζωὴν ἀώνιον. διεφέρετο δὲ ὁ
 λόγος τοῦ κυρίου δι' ὅλης φησὶ χώρας. οἱ δὲ
 Ἰσραῖλοι παρώτρυνον τὰς σεβομνάς γυναι-
 κας καὶ τὰς εὐχάμονας, καὶ τὴν πρώτην
 φησὶ πόλιν. ἐπέγηραμ δ' ἰωγγόμ ἐπὶ τὸν
 παύλον καὶ τὸν βαρνάβαν. καὶ ἐξέβαλον
 αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκτιναξά-
 μνοι τὸν κοῖτοιστον τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐπ' αὐ-
 τοὺς, ἦλθον εἰς ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπλη-
 ροῶντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

Ἐγγύετο δὲ ἐν ἰκονίῳ κατὰ δ' αὐτὸ εἰσελ-
 θῆν αὐτοὺς εἰς πλὴν συναγωγῶν τῶν Ἰουδαί-
 ων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε πιστεῦσαι
 Ἰσραῖλον τε καὶ ἑλλήνων πολλὴν πλῆθος. οἱ
 δὲ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι, ἐπέγηραμ καὶ ἐ-
 κάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν ἁ-
 δελφῶν. ἰκανὸν μὲν οὖν χρόνον διετέριψαν
 παρρησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ, τῷ μαρ-
 τυροῦντι τῷ λόγῳ φησὶ χάριτος αὐτοῦ, δι-
 δόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν
 χειρῶν αὐτῶν. ἐχίθη δὲ τὸ πλῆθος φησὶ πό-
 λιν, καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ
 δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. ὥς δὲ ἐγγύετο ὄρμη-
 τῶν ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἀρχου-
 σιμ αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς,
 σιωπῶντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις φησὶ
 λυκαονίας λύστραν καὶ δέρβην, καὶ πλὴν πε-
 ρίχωρον. καὶ κἄν ἦσαν ἐναγγελιζόμενοι. καί
 τις ἀνήρ ἐν λύστροις ἀδύατος τις ποσίμ ἐν
 κάθητος, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑ-
 πάρχων, ὃς οὐδέποτε περιπεπατήκει. οὗ-
 τος ἦκε τὸν παύλον λαλοῦντα. ὃς ἀτενίσας
 αὐτῷ καὶ ἰδὼν, ὅτι πίσιμ ἔχει τὸ σωθῆναι,
 εἶπε μεγάλην τῆ φωνῆ. ἀνάσθη ἐπὶ τὴν πό-

2ας

repellit illum, & indignos uos iudicatis
 æterna uita, ecce conuertimur ad gentes.
 sic enim nobis præcepit dñs : Posui te in
 lucem gentium, ut sis salus usq; ad extre-
 mum terræ. Audientes autem gentes, ga-
 uisæ sunt, & glorificabant sermonem do-
 mini, & crediderunt quotquot erant or-
 dinati ad uitam æternā. Diuulgabat au-
 tem sermo domini per uniuersam regio-
 nem. Iudæi uero extimulauerunt mulie-
 res religiosas & honestas, & primos ciui-
 tatis, & excitauerunt persecutionē in Pau-
 lum ac Barnabam, & eiecerunt eos de fini-
 bus suis. At illi excusso puluere pedum
 suorū in eos, uenerunt Iconiū. Porro disci-
 puli replebant gaudio & spiritu sancto.

Factum est autem Iconiæ ut simul in-
 troirent synagogam Iudæorū, & loque-
 rentur sic, ut crederet Iudæorum simul &
 Græcorū copiosa multitudo. Qui uero
 increduli erant Iudæi, concitauerunt &
 corruperunt animos gentium aduersus
 fratres. Multo igitur tempore demorati
 sunt fortiter agentes præsidio domini,
 qui testimoniū perhibebat sermoni gra-
 tiæ suæ, dabatq; ut signa & prodigia fie-
 rent per manus eorum. Diuisa est autem
 multitudo ciuitatis : & quidam quidem
 stabant à Iudæis, quidam uero ab apo-
 stolis. Cum autem factus esset impetus
 gentium pariter ac Iudæorum unā cum
 principibus suis, ut uim adferrent ac lapi-
 darent eos, re intellecta, cōfugerunt ad ci-
 uitates Lycaoniae Lystram & Derben, &
 finitimā undiq; regionē, & ibi prædica-
 bant Euangeliū. Et quidā uir Lystris de-
 bilis pedibus sedebat, claudus ab utero
 matris suæ, qui nunq; ambulauerat. Hic
 audiuit Paulū loquentē. Qui intuitus eū
 & uidens, qd' fidē haberet fore ut saluus
 fieret, dixit magna uoce : Surge in pe-

XIIII

A 2 des

δας σε ὀρθός, καὶ ἤλλετο καὶ πρὶ ἐπάται, οἱ δὲ
 ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησε τὸ παῦλον, ἐπῆσαν
 πλὴν φωνῶν αὐτῶν λυκαονισί, λέγοντες. οἱ
 θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς
 ἡμᾶς, ἐκάλου τε τὸν μὲν βαρνάβαν, δία,
 τὸν δὲ παῦλον, ἐρμίῶν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγού
 μνος τοῦ λόγου. Ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ δῆδος, τοῦ ὄνι
 τος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύρους καὶ σέμ
 ματα ἐπί τῆς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς
 ὄχλοις ἤδελε δύναι. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπό
 στολοι βαρνάβας καὶ παῦλος, δῖα ἄρξάντες
 τὰ ἱμάτια αὐτῶν, εἰσεπήδησαν εἰς τὸ ὄχλον,
 κράζοντες καὶ λέγοντες. ἄνδρες, τί ταῦτα
 ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμὲν ὑμῖν
 ἄνθρωποι, ἐναγγελίζόμενοι ὑμᾶς, ἀπὸ τοῦ
 τῶν ἡν ματαίῳ ἐπιστρέψαι ἐπὶ τῷ θεῷ
 τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
 γῆν καὶ πλὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐ
 τῷ, ὃς ἐν ταῖς πρῶταις γενεαῖς εἶασε
 πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐ
 τῶν. καὶ τοιγεὶ οὐκ ἄμάρτυρον ἑαυτῶν ἀφῆ
 κεν ἄγαθοποιῶν, οὐρανὸν δὲ ἡμῖν ὑετῆς δι
 δοῦς, καὶ καρπὸν καρποφόρος, ἐμπιπλῶν
 τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν.
 καὶ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν τῆς
 ὄχλους τοῦ μὴ δύναι αὐτοῖς. ἐπῆλθον ἄρ' ἀν
 τίοχειας καὶ ἰκονίου ἰουδαῖοι, καὶ κρίσαντες
 τῆς ὄχλους, καὶ λιθάσαντες τὸν παῦλον,
 ἔσυρον ἔξω τὴν πόλιν, νομίσαντες αὐτὸν τε
 θνῆσκειν. κληκλώσαντων δὲ αὐτῶν ἡν μαθητῶν,
 ἀναστὰς εἰσῆλθε εἰς τὴν πόλιν. καὶ τῆ ἐπαύ
 ρτον ἔζηλθε σὺν τῷ βαρνάβᾳ εἰς δῆρον. ἐν
 αγγελισάμενοι τε τὴν πόλιν ἐκείνῃ, καὶ
 μαθητεύσαντες ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν
 λύστραν καὶ ἰκόνιον καὶ ἀντιόχεαν, ἐπισκρί
 ζοντες τὰς ψυχὰς ἡν μαθητῶν, καὶ πρὸς ἀκα
 λοῦτες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλ
 λῶν θλίψεων εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασι
 λείαν τοῦ θεοῦ. χερσὶν ἰσάντες δὲ αὐτοῖς πρε
 σβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσδύξαντες
 μετὰ νησῶν, παρέδιδεντο αὐτοῖς τῷ κυρίῳ
 εἰς ὃν

des tuos rectus. Et exiit, ambulabatq̄.
 Turbæ uero cum uidissent quod fecerat
 Paulus, sustulerunt uocem suam Lycao
 nice, dicentes: Dii in specie hominū de
 scenderunt ad nos. Et uocabant Barna
 bam, Iouem: Paulum uero, Mercurium,
 quod is esset dux uerbi. Sacerdos autem
 Iouis, qui erat ante ciuitatem illorum,
 tauros & coronas ad uestibula afferens,
 cum turbis uolebat sacrificare. Quod ubi
 audierunt apostoli, Barnabas & Paulus
 conscissis uestibus suis, insilierunt in tur
 bam, clamantes ac dicentes: Viri, cur ista
 facitis? Nos quoque ἰσδὲμ quibus uos,
 obnoxij malis sumus homines, annun
 ciantes, ut ab istis uanis cōuertamini ad
 deum uiuum, qui fecit cœlum & terram
 & mare, & omnia quæ in eis sunt, qui in
 præteritis ætatibus sinebat omnes gen
 tes ingredi uisus suis. Quant̄ nō expertē
 testimoniij seipsum esse sinebat, dum be
 neficia cōferret, de cœlo nobis dans plu
 uias ac tēpora fructifera, implens cibo &
 laticia corda nostra. Et hæc dicentes, uix
 compescuerūt turbas ne sibi immolarēt.
 Superuenerunt autem quidam ab An
 tiochia & Iconio Iudæi, persuasisq̄ tur
 bis, ac lapidato Paulo, extraxerūt eum ἐ
 ciuitate, existimantes illum mortuū esse.
 Circudentibus autē eum discipulis, sur
 rexit & intrauit ciuitatē. Ac postero die
 p̄fectus est cū Barnaba Derben. Cūq̄
 euangelizassent ciuitati illi, ac docuissent
 multos, reuerfi sunt Lystram & Iconium
 & Antiochiam, denuo cōfirmantes ani
 mas discipulorū, exhortantesq̄ ut perse
 uerarent in fide, & quod per multas affli
 ctiones oporteat nos intrare in regnum
 dei. Et cū suffragijs creassent illis p̄ singu
 las ecclesias presbyteros, precatiōq̄ essent
 cum ieiunijs, commendauerunt eos dño
 in quem

εις ὃν πεπιστεύησαν. καὶ δὲ ἐλθόντες πλὴν
 ποισιδίᾳ, ἤλθον εἰς παμφυλίαν. καὶ λα-
 λήσαντες ἐν πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν
 εἰς ἀτάλαιαν. κακῶς ἐπέπληθυσαν εἰς ἀν-
 τίοχεαν, ὅθεν ἦσαν παρὰ δρομῶσι τῆ χάρι-
 τι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. παρὰ γε-
 νομένοι δὲ καὶ συναγόντες πλὴν ἐκκλησίαν,
 ἀνήγαγαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν.
 καὶ ὅτι ἠνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως, διέτρι-
 βον ἣ ἐκείνη ἡμέρα ὅτι ὀλίγον πρὸς τὴν μαθη-
 ταῖς. καὶ τινες κατελθόντες ἀπὸ Ἰουδαίας
 ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ἐὰν
 μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθνεσι μωσέως, οὐ δύνα-
 σθε σωθῆναι. γενομένης οὖν σάσεως καὶ συζη-
 τήσεως ὅτι ὀλίγη τῷ πάλῳ καὶ τῷ βαρ-
 νάβᾳ πρὸς αὐτοὺς, ἔταξεν ἀναβαίνειν παύ-
 λον καὶ βάρνάβαν, καὶ τινὰς ἄλλους ἃς αὐ-
 τῶν, πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους
 εἰς ἱερουσαλήμ, περὶ τῆς ζητήματι τούτου.
 οἱ μὲν οὖν προεμφησάντες ὑπὸ Ἰουδαί-
 σίας, διήρχοντο πλὴν φοινίκων καὶ σαμαρεί-
 ας, ἐκδιέκρινον οὖν ἐπισηροφῶν τῶν ἐθνῶν.
 καὶ ἐποίησαν χάραγμα μέγα πρὸς τοὺς ἀδελ-
 φοὺς, παρὰ γενόμενοι δὲ εἰς ἱερουσαλήμ, ἀπέ-
 δέχθησαν ὑπὸ Ἰουδαίσας καὶ τῶν ἀπο-
 στόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγαγαν τε
 ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. ἐξανέστησαν
 δὲ τινες τῶν ἀπὸ Ἰουδαίας ἀιρέσεως τῶν φαρισαίων
 τῶν πεπισθυκότων, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέ-
 μνην αὐτοὺς, παρὰ γὰρ ἡμεῖς τε τῆς νόμου
 μωσέως. συζητήσαντες ἡ δὲ ἀπόστολοι καὶ οἱ
 πρεσβύτεροι ἰδόντες περὶ τοῦ λόγου τούτου. πολ-
 λῆς ἡ συζητήσεως γενομένης, ἀναστὰς πέτρος
 εἶπε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἀδελφοί, ἡμεῖς ἐπι-
 σαοῦμε, ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαῶν ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν
 ἐξελέξατο, διὰ τοῦ σώματος μου ἀκούσαι τὰ
 ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι.
 ὁ δὲ καρδίᾳ γνώσκει θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς,
 δούσας αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ
 ἡμῖν, καὶ οὐδέ μὴ διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν καὶ
 αὐτῶν, τῆ πίστεως καθαρῆς τὰς καρδίας αὐ-
 τῶν.

in quæ crediderant. Peragrataque Pisidia
 uenerunt in Pamphyliam, & cum locuti
 essent sermonem Pergæ, descenderunt in
 urbem Attaliam, & inde soluerunt An-
 tiochiam, unde erant traditi gratiæ dei
 in opus quod compleuerunt. Cum autem
 uenissent & congregassent ecclesiam, re-
 tulerunt quæcunq; fecisset deus secum, &
 quod aperuisset gentibus ostium fidei.
 Commorati sunt autem illic multum tem-
 poris cum discipulis. Et quidam qui
 descenderant à Iudæa, docebant fratres,
 nisi circumcidamini secundum morem
 Moysi, non potestis esse salui. Cum orta
 ergo seditio & disceptatio esset non exi-
 gua Paulo ac Barnabæ aduersus illos,
 statuerunt, ut ascenderent Paulus & Bar-
 nabas, & quidam alij ex illis, ad aposto-
 los ac presbyteros Hierosolymam, super
 hac quæstione. Illi ergo deducti ab eccle-
 sia, pertransibant Phœnicen & Samari-
 am, narrantes conuersionem gentium, &
 adferebant gaudium magnum omnibus
 fratribus. Cum autem uenissent Hiero-
 solymam, suscepti sunt ab ecclesia & ab
 apostolis ac presbyteris, annūciaueruntq;
 quæcunq; deus fecisset cum ipsis. Surre-
 xerunt autem quidam de factione Pha-
 risæorum, qui crediderant, dicentes: quod
 oporteret circumcidere eos ac præcipere,
 ut seruariet legem Moysi. Conueneruntq;
 apostoli ac presbyteri, ut dispicerent de
 hoc negocio. Cum autem magna discepta-
 tio fuisset, surgens Petrus dixit ad eos:
 Viri fratres, uos scitis, quod ab antiquis
 diebus deus inter nos elegit, ut per os
 meum audiret gentes uerbum euangelij
 crederetq;. Et qui nouit corda deus, testi-
 monium præbuit illis, dans illis spiritum fan-
 ctum sicut & nobis, nihilq; discreuit inter
 nos & illos, cum fide purificauerit corda il-
 A 3 lorum.

xv

τῶν. καὶ οὐ τί περιάζετε τὸν θεόν, ἐπιθεῖναι
 ζυγόν ἐπὶ τὸν τράχηλον ἢ μαθητῶν, ὅμ
 οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν, οὔτε ἡμεῖς ἰχθύσαμεν
 βασιλείᾳ, ἀλλὰ διὰ τοῦ χάριτος τοῦ κυρίου Ἰη
 σοῦ χριστοῦ πιστεύοντες σωθῆναι καθὼς τὸ πρό
 πομ καὶ κείνοι. εἰσήκουσε δὲ πᾶς ὁ πλῆθος, καὶ
 ἤκουον βαρναβᾶ καὶ παύλου, ἰσχυροῦντων
 ὅσα ἐποίουν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν αὐτοῖς
 ἐν ἱερουσαλήμ. μετὰ δὲ τὸ σιγήσαι αὐτούς,
 ἀπεκρίθη ἰάβωβος, λέγων. ἄνδρες ἀδελφοί,
 ἠκούσατέ με, συμεῶν ἰσχυροῦντων, καθὼς προ
 πομ ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβῆναι ἐξ ἐθνῶν λαόν
 ὅν ἐπιθεῖν ὄνοματι αὐτοῦ, καὶ τὸ τὸ σὺν συμφο
 ρῶν οἱ λόγοι ἢ προφητῶν, καθὼς γέγραπ
 ται. μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω ἐν ἱερουσαλήμ
 ὡς πάλιν δαβὶδ, πάλιν κτίσασαι τὴν
 ἐκκλησίαν, ὡς καὶ ἐκκλησίαν ἐκ γένεω
 ἰσραήλ. καὶ ἀνοικοδομήσω, ὡς
 ἀνορθώσω αὐτήν, ὅπως ἂν ἐκκλησίαν οἱ κα
 τάλοιποι ἢ ἀνθρώπων ἢ κτίσῃ, καὶ πάντα τὰ
 ἐν ἱερουσαλήμ ἐπικληθῆται ὄνομα μου ἐπὶ αὐ
 τῶν, λέγει κύριος, ὁ ποιῶν πάντα ταῦτα.
 γινώσκοντες ὅτι θεὸς πάντα τὰ ἐργ
 ασα αὐτοῦ. διὸ ἐγὼ κρίνω, μὴ προσέχων ἡμεῖς
 ἀπὸ ἱερουσαλήμ ἐπιτρέψαι ἐπὶ τὸν θεόν, ἀλλὰ
 ἐπιθέσθαι αὐτοῖς, ἢ ἀπέχεσθαι ἢ ἀλισγι
 μάτων ἢ εἰδώλων, καὶ τὸ πορνείας, ὡς
 πορνείας, ὡς ἡμιματος. Μωσῆς ἔκ γενεῶν
 ἀρχαῶν ἡμεῖς πάλιν τὸν κηρύσσοντα αὐτὸν
 ἔχει ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἡμεῖς πάλιν σάββα
 τον ἀναγιγνωσκόμενος. τότε ἔδωκε τοῖς ἀπο
 στόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκ
 κλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέν
 ται εἰς ἀντιόχειαν σὺν παύλῳ καὶ βαρνα
 βᾶ. ἰούδαμ τὸν ἐπικαλούμενον βαρσαβᾶ,
 καὶ σίλαμ, ἄνδρας ἰσχυροῦντων ἐν τοῖς ἀδελ
 φοῖς, ἡσάβαντες διὰ χάριτος αὐτῶν τὰδε. οἱ
 ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελ
 φοί, τοῖς ἡμεῖς πάλιν ἀντιόχειαν καὶ συρίαν καὶ
 κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρα.
 ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξελ
 θόντες, ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκιά
 ζοντες

Iorū. Nunc ergo quid tentatis deum, ut
 imponat iugum super cervicibus discipulo
 rum, quod neque patres nostri neque nos por
 tare potuimus? Sed per gratiam domini Iesu
 Christi credimus, nos saluos futuros, quem
 admodum & illi. Tacuit autem tota multi
 tudo, & audiebant Barnabam ac Paulum
 narrantes, quae deus addidisset signa &
 prodigia inter gentes per ipsos. Et postquam
 conlocuissent, respondit Iacobus, dicens: Viri
 fratres, audite me. Symeon narrauit quem
 admodum primum deus uisitauerit, ut su
 meret ex gentibus populum in nomine
 suo, & huic consonant uerba prophetarum,
 sicut scriptum est: Post haec reuertar, ac rur
 sus aedificabo tabernaculum Dauid, quod
 collapsum est, & diruta eius instaurabo:
 & erigam illud, ut requirant qui reliqui
 sunt homines, dominum, & omnes gentes su
 per quos inuocatum est nomen meum: dicit
 dominus, qui facit haec omnia. Nota a saeculo
 sunt deo omnia haec opera sua. Propter
 quod ego censeo, non obturbandum esse illis,
 qui ex gentibus conuertuntur ad deum, sed scri
 bendum ad eos, ut abstineant se ab inqui
 nametis simulacrorum, & scortatione, &
 suffocato, & sanguine. Moses enim ab aeta
 tibus antiquis in singulis ciuitatibus ha
 bet, qui ipsum praedicant in synagogis,
 ubi per omne sabbatum legitur. Tunc pla
 cuit apostolis & senioribus cum tota ec
 clesia, ut delectos ex sese uiros mitterent
 Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iu
 dam, cognomento Barsaban & Silam,
 uiros primarios inter fratres, missis per
 manus eorum literis in hanc sententiam:
 Apostoli & presbyteri & fratres, his qui
 sunt Antiochia & in Syria & in Cilicia
 fratribus qui sunt ex gentibus, salutem.
 Quonia audiuiimus, quod quidam e nobis
 egressi, turbauerunt uos uerbis, labefa
 ctantes

Σημειώματα ἐν τῷ κειμένῳ

ζόντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες ἑπιτέμνε
 οὖσα, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷος ὃν δι' ἑσθαλί
 μεθα. ἔδοξε μὲν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν
 ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς,
 σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν βαρνάβᾳ καὶ παύ
 λῳ, ἀνδράποισ παρὰ δ' ἐδοκίμασε τὰς ψυχὰς
 αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν
 Ἰησοῦ χριστοῦ. ἀπετάλαμεν οὖν ἰούδα
 καὶ σίλα, καὶ αὐτοὺς δι' ἑ λόγου ἀπαγγέλ
 λοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τοῖς ἁγίοις πνεύ
 ματι καὶ ἡμῖν, μηδέμ πλέον ἐπιτίθεσθαι
 ὑμῖν βάρος, πλὴν ἧν ἐπάναγκες τῶν
 ἀπέχεσθαι ἐδωλοθύτων, καὶ ἄιματων, καὶ
 κενικῶν, καὶ πορνείας, ὅτι ὡς διατηροῦντες
 ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε. ἔρξωδε. οἱ μὲν οὖν ἀπο
 λυθέντες, ἦλθον εἰς ἀντιόχεια, καὶ συνα
 γαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπι
 στολὴν. ἀναγνόντες δὲ, ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ πα
 ρακλήσει, ἰούδα τε καὶ σίλας, καὶ αὐτοὶ προ
 φῆται ὄντες, δι' ἑ λόγου πολλοῦ παρεκάλ
 λησαν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἐπέσῃριζαν. ποιο
 ῖσαντες δὲ ἡσέλιον, ἀπελύθησαν μετ' ἐπιλήκει
 ἀπὸ ἧν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους.
 ἔδοξε δὲ τοῖς σίλα ἐπιμῆνα αὐτοῦ. παῦλ
 ος δὲ καὶ βαρνάβας δι' ἐτρίβον ἐν ἀντιόχεια,
 διδάσκοντες καὶ εὐαγγελίζομενοι μετὰ καὶ
 ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου. με
 τὰ δὲ τινὰς ἡμέρας εἶπε παῦλ
 ος πρὸς
 βαρνάβαν. ἐπιστρέψαντες δὲ ἐπισκεψώμε
 θα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πόσιν πό
 λιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ
 κυρίου, ὡς ἔχουσι. βαρνάβας δὲ ἐβούλευ
 σατο συμπαραλαβεῖν τὸν ἰωάννην, τὸν καλοῦ
 μένον μαρκον. παῦλ
 ος δὲ ἤξις τὸν ἀποσάν
 τα ἀπάντων ἀπὸ παμφυλίας, καὶ μὴ σμυελ
 νόντα αὐτοὺς εἰς τὸ ἔργον, μή συμπαλαβῆ
 τῶτον. ἐχρῆτο οὖν παροξυσμὸς, ὥστε ἀπο
 χωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τὸν τε βαρ
 νάβαν παραλαβόντα τὸν μαρκον ἐκπλεύ
 σα εἰς κύπρον. παῦλ
 ος δὲ ἐπιλεξάμε
 νος σίλα, ὅτι ἦλθε πρὸς αὐτοὺς τῇ χάριτι τοῦ
 θεοῦ

stantes animas uestras, iubentes uos cir
 cumcidi & seruare legem, quib⁹ nō man
 daueram⁹. Visum est nobis unanimiter
 congregatis, delectos uiros mittere ad
 uos, cū dilectis nostris Barnaba & Pau
 lo, hominibus qui exposuerunt animas
 suas pro nomine dñi nostri Iesu Christi.
 Misimus ergo Iudam & Silam, qui &
 ipsi uobis uerbis referent eadem. Visum
 est enim spiritui sancto ac nobis, ne quid
 amplius imponeremus uobis oneris, q̄
 hæc necessaria, uidelicet, ut abstineatis ab
 his quæ sunt immolata simulacris, & san
 guine, & suffocato, & scortatione. A qui
 bus si cōseruaueritis uos ipsos, benefacie
 tis. Valete. Illi ergo dimissi uenerūt An
 tiochiam, & congregata multitudine red
 diderunt epistolam. Quā cum legissent,
 gauisi sunt super consolatione. Iudas au
 tem & Silas cum essent & ipsi propheta,
 sermone copioso adhortati sunt fratres,
 cōfirmaueruntq̄. Commorati autē illic
 aliquantum temporis, dimissi sunt cum
 pace à fratribus ad apostolos. Visum est
 autem Silæ manere ibidem, Paulus uero
 & Barnabas demorabantur Antiochiæ,
 docētes, & annunciantes cum alijs etiam
 cōplurib⁹ sermonē dñi. Post aliquot autē
 dies dixit ad Barnabam Paulus. Reuer
 si iam uisitem⁹ fratres nostros per omēs
 ciuitates, in quib⁹ annūciauimus sermo
 nem dñi, quomō se habeant. Barnabas
 autē consulebat ut assumerēt & Ioannē,
 cognomento Marcum. Paulus autē no
 lebat, ut is qui defecisset ab ipsis ex Pam
 phylia, nec isset cum eis in opus, adiun
 geretur. Tam acris autem fuit inter eos
 disceptatio, ut alter ab altero seiungere
 tur, & Barnabas quidē assumpto Mar
 co nauigaret in Cyprum. Paulus uero al
 lecto Sila profectus est, traditus gratiæ
 A + dei

θεῖς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. διῆρχετο δὲ τῶν συρίων
καὶ κιλικίαν ἐπισκερρίζων τὰς ἐκκλησίας.

κατέλυσε δὲ εἰς δέρβιν καὶ λύστραν,
καὶ Ἰδου μαθητῆς τις ἦν ἐκ αὐτῶν, ὄνοματι τι-
μόθεος, ἕως γυναικὸς τινος Ἰουδαίας πι-
σῆς, πατρὸς δὲ ἑλλίου. οὗτος ἐμαρτυροῦντο ὑ-
πὸ τῶν ἐν λύστοις καὶ ἰκονίῳ ἀδελφῶν. τῷ
τοῦ ἠθέλησε ὁ πᾶσι συνελθόντων ἀποστόλων,
καὶ λαβὼν περὶ ἐτέμου αὐτοῦ διὰ τῆς Ἰου-
δαίας, τῶν ὄντων ἐν τῆς τόποις ἐκείνοις. ἠ-
δασαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι
ἑλλίω ὑπῆρχε. ὡς δὲ διέπορευόντο τὰς πό-
λεις, πρὸς Ἰδου αὐτῶν φυλάσσειν τὰ δόγμα-
τα, τὰ κεκριμμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ
πρεσβυτέρων τῶν ἐν ἱερουσαλὴμ. αἱ μὲν
οὖν ἐκκλησίαι ἐσερευῶντο τῇ κρίσει, καὶ ἐπει-
ρίσθιον ἔδειξαν ἀκριβοῦς καὶ ἡμέραν. διελθόν-
τες δὲ τὴν φρυγίαν καὶ τὴν γαλιτικὴν χώ-
ραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος
ἀλλῆσθαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἐλθόντες ἕλ-
την μυσίαν, ἐπειράζουσαν ἡμῶν τὴν βιθωνίαν πο-
ρεύεσθαι, καὶ οὐκ εἶασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα.
παρελθόντες δὲ τὴν μυσίαν, κατέβησαν εἰς
τρωάδα. καὶ ὄραμα διὰ τοῦ νυκτὸς ὄφθη
τοῦ πᾶσι. ἄνθρωπος τις ἦν μακεδὼν ἕως, πα-
ρακαλῶν αὐτοὺς, καὶ λέγων, διαβάς εἰς μακε-
δονίαν, βοηθήσου ἡμῖν, ὡς ἡ τὸ ὄραμα εἶδεν,
εὐθέως ἐζητήσαμεν ἑλθόντων εἰς τὴν μακεδο-
νίαν, συμβιβάζοντες, ὅτι προσκέκλην ἡμᾶς
ὁ κύριος εὐαγγελίζεσθαι αὐτοῖς. ἀναχθέντες
οὖν ἀπὸ τοῦ τρωάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς
σαμοθράκην, τῇ τε ἐπιόσῃ εἰς νεάπολιν,
ἐκεῖθεν τε εἰς φιλίππους, ἥτις ὄσι πρώτη
τοῦ μερίδος τοῦ μακεδονίας πόλις, κολών-
νια. ἡμεῖς δὲ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει διατρίβον-
τες ἡμέρας τινάς, τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββά-
των ἐξήλθομεν ἕξω τοῦ πόλεως παρὰ πό-
ταμον, ὅπου ἐνομίζετο προσβυχὴ εἶναι, καὶ
καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς σαρδηνού-
σαις γυναιξί. καὶ τις γυνὴ ὄνοματι λυδία
πορφυροπώλις πόλεως θυατίρων, σεβουμένη
τὸν

dei à fratribus. Perambulabat autē Sy-
riam ac Ciliciam confirmans ecclesias.

Peruenit autem Derben & Lystram, XVI
& ecce discipulus quidam erat ibi, nomi-
ne Timotheus, filius mulieris cuiusdam
Iudææ fidelis, cæterū patre Græco. Huic
testimonium bonum reddebant qui Ly-
stris erant & Iconiæ fratres. Hunc uoluit
Paulus secum proficisci, & assumptum
circumcidit eum propter Iudæos, qui
erant in illis locis. Sciebant enim omnes
quod pater eius erat Græcus. Cum au-
tem pertransirent ciuitates, tradebant eis
seruanda decreta, quæ erant ordinata ab
apostolis & presbyteris, qui erant Hiero-
solymsis. Itaque ecclesiæ confirmaban-
tur fide, & abundabant numero quoti-
die. Cum peragrassent autē Phrygiam
& Galaticam regionem, uetitibus essent à
spiritu sancto loqui sermonem in Asia,
profecti in Mysiam, tentabant ire in Bi-
thyniam, & non permisit eos spiritus.
Cum autem pertransissent Mysiam, de-
scenderūt Troadem, & uisio per noctem
paulo uisa est. Vir Macedo quidam erat
stans, & deprecans eum, ac dicens: Pro-
fectus in Macedoniam, succurre nobis.
Ut autem uisum uidit, statim quæsiui-
mus proficisci in Macedoniam, certi fa-
cti, quod uocasset nos dñs ad euange-
lizandum eis. Cum soluissemus igitur à
Troade, recto cursu uenimus Samothra-
cen, & postero die Neapolim, & inde
Philippos, quæ est prima partis Mace-
doniæ ciuitas, colonia. Eramus autē in
eadē urbe diebus aliquot cōmorantes, & die
sabbatorū egressi sumus è ciuitate iuxta
flumē, ubi solebat esse precatio, & seden-
tes loquebamur mulieribus quæ cōuenerāt.
Et quædā mulier nomine Lydia, purpurarū
uenditrix ciuitatis Thyatirorum, colens
deum

τὸν θεὸν, ἤκουσεν, ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλοῦσιν ὑπὸ τῷ παύλῳ. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ, προεκάλεσε λέγουσα. εἰ κενήκατέ με πάλιν, ἵνα κερῖον εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε, ἵνα πνεῦσάσατο ἡμᾶς. ἐγένετο δὲ παρενομιλῶν ἡμῶν εἰς προσδουλίαν, παρὰ τὴν τιμὴν ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνος, ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἵνα ἐργασίαν πολλὴν παρέσχε ἥτις κυρίως αὐτοῦ παρενομιλῶν, αὕτη κατακολοβήσασα τὸν παύλῳ καὶ ἡμῖν, εἰ κερῖον λέγουσα. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δόλοισι τῷ θεῷ, τῷ ὑψίστῳ εἰσὶν, οἱ τινες καταγγέλλουσι ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας. τὸ τοῦτο δὲ ἐποίησεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, διὰ ποικίλους δὲ ὁ παύλος καὶ ἐπιστρέψας, τὸ πνεῦμα εἶπε. προαγγέλλω σοι ὅτι τὸ ὄνομα Ἰησοῦ χριστοῦ δεῖ εἰσελθεῖν εἰς τὴν καρδίαν. καὶ δεῖ ἡλθεῖν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. ἰδόντες ἡ οἱ κύριοι αὐτοῦ, ὅτι δεῖ ἡλθεῖν ἢ ἐλπίσιν ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸ παῦλον καὶ τὸν σίλαρον, εἰλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς, ἥτις στρατηγὸς, εἶπον. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, ἰουδαῖοι ὑπαρχόντες, καὶ καταγγέλλουσιν ἔθνη, ἃ οὐκ ἔξεσι ἡμῖν πρὸς ἀθέσπαστον, οὐδὲ ποιῆσαι, ἡμεῖς οὖν οἱ θεοὶ οὐκ εἰσὶν. καὶ σωπεσὴν ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν. καὶ οἱ στρατηγοὶ περιεβλήσαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίσειν. πολλὰς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, προαγγείλαντες τὸν δεσμοφύλακιν, ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς. οὗτος δὲ προαγγείλας τοιαύτως εἰληφώς, ἔβαλεν αὐτούς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον. κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον παῦλος καὶ σίλαρος προσδουχόμενοι ὕμνουσαν τὸν θεόν. ἐπληροῦντο ἡ αὐτῶν διὰ δέσμιον. ἀφνω ἡ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμελίδια τῆς δεσμοφυλακῆς. ἀνεώχθησαν τε προαγγείλας αἱ θύραι πάνσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμά ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ,

καὶ

deum, audiuit, cuius dominus aperuit cor, ut intenderet his quæ dicebantur à Paulo. Cum autè baptizata esset & domus eius, deprecata est dicens: Si iudicatis me fidelem domino esse, introite in domum meam & manete. & adegit nos. Accidit autem euntibus nobis ad precationem, ut puella quædam habens spiritum Pythonis, occurreret nobis, quæ questum magnum præstabat dominis suis diuinando. Hæc subsecuta Paulum ac nos, clamabat dicens: Isti homines serui dei excelsissimi sunt, qui annunciant nobis uiam salutis. Hoc autè faciebat multos dies. Sed ægre ferens Paulus, & conuersus, spiritui dixit: Præcipio tibi per nomen Iesu Christi, ut exeat ab ea. Et exiit eadem hora. Videntes autem domini eius, quod abisset spes questus sui, apprehensum Paulum & Silam traxerunt in forum ad principes, & offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant ciuitatem nostram, cum sint Iudæi, & annunciant instituta, quæ non licet nobis suscipere, neque seruare, cum simus Rhomani. Et concurrunt turba aduersus eos, ac magistratus scissis uestibus suis, iusserunt eos uirgis cædi. Cumque multas plagas eis imposuissent, coniecerunt eos in carcerem, præcipientes custodi carceris, ut diligenter custodiret eos. Qui cum tale præceptum accepisset, coniecit eos in interiorè carcerem, & pedes eorū strinxit ligno. Media autem nocte Paulus & Silas orantes laudabant deum. Exaudiebant autem eos, qui uincti erant. Subito uero terræ motus factus est magnus, ita ut concuterentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia, & omniū uincula soluta sunt. Experrectus autem custos carceris,

cum

καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας εἰς φυλάκην, πρὸς ἑαυτὸν λέγων, ἔμελλεν εἶναι τὸν ἀναίρετον, νομίζων ἐκπεφθῆναι τοὺς δεσμίους. ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ παῦλος, λέγων, μηδὲν πράξεις σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γὰρ ἔσμεν ἐνθάδε. αὐτῆσας δὲ φῶτα, εἰσεπήδησε, καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσε τοῖς παύλῳ καὶ τοῖς σιλᾷ. καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, ἔφη, κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ. οἱ δὲ εἶπον, τί σοι ἐπισημασμένον ἐστὶν ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησεν αὐτῷ τὸν λόγον τὸν κυρίου. Ὁ παῦλος τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πρὸς λαβῶν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἰς νυκτὸς, ἐβλῆσεν ἑαυτὸν ἐν τῷ κρητῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς, ὁ δὲ αὐτὸς πάντες, συνεχῆμα. ἀναγαγὼν τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε βράζειον, καὶ ἠγαλλιάσατο, πανοικίως ἐπιδοκῶς τοῖς δεῖσι. ἡμέρας δὲ γενόμενης, ἀπέελασεν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥωμαίους, λέγοντες, ἀπόλυσον τοὺς ἀνδρῶν ἐκείνων. ἀπήγγαλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν παῦλον, ὅτι ἀπεσάλτασιν οἱ στρατηγοί, ἵνα ἀπολυθῆτε, νῦν οὖν ἔξελθόντες, πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. Ὁ δὲ παῦλος ἔφη πρὸς αὐτοὺς, δεῖραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνδρῶν ῥωμαίων ὑπάρχοντες, ἐβαλομεν εἰς φυλάκην, καὶ νῦν λάτρεται ἡμᾶς ἐκβάλλουσι; οὐ γὰρ, ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἔξαγαγέτωσαν. ἀπήγγαλε δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥωμαῖοι τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες ὅτι ῥωμαῖοι εἰσὶ. καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτοὺς, καὶ ἔξαγαγόντες ἡρώτων ἐξελθῆναι εἰς πόλιν. ἐξελθόντες δὲ ἐκ εἰς φυλάκην, ἐσῆλθον εἰς πλὴν λυδίαν. καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς, παρεκάλεσαν αὐτοὺς, καὶ ἐξῆλθον.

Διὸ δεύσαντες δὲ πλὴν ἀμφίπολιν καὶ ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ συναγωγὴ τῶν ἰσραηλιῶν. κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τοῖς παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ σάββατα

cum uideret ianuas apertas carceris, euaginato gladio, erat seipsum interfectorus, existimans aufugisse uinctos. Clamauit autē Paulus uoce magna, dicens: Ne quid feceris tibi ipsi mali, uniuersi enim hic sumus. Postulatōque lumine, irrupit, ac tremefactus accidit Paulo & Silae ad pedes, & productis illis foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut saluus fiam? At illi dixerunt: Crede in dominum Iesum, & saluus eris tu & domus tua. Et locuti sunt ei sermonem domini, & omnibus qui erant in domo eius. Et assumptis illis in illa hora noctis, abluuit plagas, & baptizatus est ipse, & omnes familiares illius, continuo. Cumque perduxisset eos in domū suam, apposuit eis mensam, & exultauit, quod cum uniuersa domo sua credidisset deo. Et cum dies ortus esset, miserunt magistratus uiatores, dicētes: Dimitte homines illos. Nunciauit autē custos carceris sermones hos Paulo: miserunt magistratus ut dimittamini. Nunc igitur exeuntes, ite in pace. Paulus autē dixit eis: Cæsos nos publice, indicta causa, cum simus Rhomani, coniecerunt in carcerem, & nunc occulte nos eiciunt? Non certe, sed ueniant ipsi ac nos educant. Nunciauerunt autem magistratibus uiatores uerba hæc. Timueruntque, audito quod Rhomani essent, & uenientes deprecati sunt eos, & eductos rogabant ut egrederentur à ciuitate. Egressi autē à carcere, introierunt ad Lydian. & uisis fratribus, consolati sunt eos, & profecti sunt.

Cum autem iter fecissent per Amphipolim & Apolloniam, uenerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Iudæorum. Secundum consuetudinem autem suam Paulus introiuit ad eos, & per sabbata

ἀάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν
 γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος,
 ὅτι τὸν Χριστὸν ἔφα παθεῖν, καὶ ἀναστῆαι
 ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς Ἰη-
 σοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καὶ τι-
 νες ἔξ αὐτῶν ἐπέορκσαν, καὶ προσεκληρώ-
 θησαν τῷ πᾶσι καὶ τῷ σίλα, τῶν τε σεβο-
 μῶν ἐλλύων πολὺ πλῆθος, γυναικῶν
 τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγα. ζηλώσαντες δὲ
 οἱ ἀπεθούτες Ἰσραῖοι, καὶ προσλαβόμενοι
 τῶν ἀγορεύων τινὰς ἀνδρας σονηροῦς, καὶ
 ὀχλοποιήσαντες, ἐθορύβωσαν πλὴν πόλιν, ἐπι-
 σάντες τε τῆ δικίᾳ ἰάσονος, ἐζητοῦν αὐτοῦς
 ἀγαγῆναι εἰς τὸν δῆμον. μὴ εὐρόντες δὲ αὐ-
 τοῦς, ἔσυρον τὸν ἰάσονα καὶ τινὰς ἀδελφοὺς
 ἐπὶ τοῦς πολιτάρχας, βοῶντες. ὅτι οἱ πλὴν
 δικαστῶν ἀνασπασάντες οὗτοι, καὶ ἐνθάδε
 δεσποῦσι, οὐκ ὑποδέχεται ἰάσων. καὶ οὐ-
 ποὶ πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων καίσα-
 ρος πράσσοι, βασιλέα λέγοντες ἔτρον εἶ-
 ναι, Ἰησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοῦς
 πολιτάρχας ἀκρόντας ταῦτα. Ἐλαβόντες
 τὸ ἰκανὸν πρὸς τὸν ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν,
 ἀπέλυσαν αὐτοῦς. οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἐυθέως διὰ
 ἡ νυκτὸς ἐξέπεψαν τὸν τε παῦλον καὶ τὸν
 σίλα εἰς βερέροια. οἱ τινες πρᾶγενόμενοι,
 εἰς πλὴν σώαγωγῶν ἀπήσαν τῶν Ἰσραῖων.
 οὗτοι ἦσαν ἐυγενέστροι τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ,
 οἱ τινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προ-
 θυμίας, καὶ καθῆμερον ἀνακρίνοντες τὰς γρα-
 φὰς, εἰ ἔχει ταῦτα οὕτως. πολλοὶ μὲν οὖν
 ἔξ αὐτῶν ἐπίσθυσαν, καὶ τῶν ἐλλυίδων γυ-
 ναικῶν τῶν εὐχρημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀ-
 λίγοι. οἱ δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ ἡ Θεσσαλο-
 νίκης Ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ βερέροια κατηγ-
 γέλη ὑπὸ τοῦ παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἠλ-
 θον, καὶ κἄν σαλεύοντες τοῦς ὄχλους. ἐυθέως
 δὲ τότε τὸν παῦλον ἐξάπεσαν οἱ ἀδελ-
 φοὶ, πορευέσθαι ὡς ἐπὶ πλὴν θάλασσαν. ὑπέ-
 μνημον δὲ ὁ, τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεί, οἱ
 δὲ καθίστωντες τὸν παῦλον, ἠγάγον αὐτὸν
 εἰς

sabbata tria differebat eis è scripturis, ad-
 aperiens & allegans, quod Christum oportu-
 uisset pati & resurgere à mortuis, & quod
 hic esset Christus Iesus, quē ego (inquit)
 annuncio uobis. Et quidam ex eis credi-
 derunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, &
 religiosorum Græcorum multitudo ma-
 gna, mulieresque primariæ non paucæ.
 Zelo autem commoti Iudæi increduli,
 & assumptis quibusdam circumforaneis
 uiris malis, ac turba coacta, concitauerunt
 ciuitatem, & urgentes domum Iasonis,
 quærebant eos producere ad populum.
 Et cum non inuenissent eos, trahebant
 Iasonem & quosdam fratres ad principes
 ciuitatis, clamantes: Hi qui terrarum orbem
 cōturbarūt, huc quoque uenerunt, quos
 clanculum excepit Iason. & hi omnes cōtra
 decreta Cæsaris faciunt, regē alium dicētes
 esse, Iesum. Cōcitauerunt autem turbam,
 & magistratus ciuitatis audientes hæc.
 Et accepta satiffactione ab Iasone & à
 cæteris, dimiserunt eos. Fratres uero
 confestim per noctem emiserunt Paulum
 & Silam in Berrhœam. Qui cum aduenissent,
 abierunt in synagogam Iudæorum. Hi
 autem erant summo genere nati inter eos
 qui erant Thessaloniciæ, qui receperant
 sermonem cum omni animi promptitudine,
 quotidie scrutantes scripturas, an hæc
 ita se haberent. Et multi quidem crediderunt
 ex eis, & Græcæ mulieres honestæ,
 & uiri non pauci. Cum autem cognouissent
 Thessalonicenses Iudæi, quod & Berrhœæ
 annunciatus esset à Paulo sermo dei,
 uenerunt, & illic cōmouentes turbas.
 Statimque tunc Paulum emiserunt fratres,
 ut iret uelut ad mare. Silas autē &
 Timotheus remanserūt ibi. Porro qui
 prosequabant Paulum, deduxerūt eum
 Athenas

ἕως ἀθλωῶν. Ἐλαβόντες ἔντολὴν πρὸς τὸν
 σίλαμ καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι
 πρὸς αὐτὸν, ἔζηήσαμεν. Ἐν ἧ ταῖς ἀδύναμις ἐκ-
 δεχομένου αὐτοῦ τῷ παύλῳ, ἠρώξανετο τὸ
 πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατείδω-
 λον ὄντα πλὴν πόλιμ. δῖελέγετο μὲν οὖν
 ἐν τῇ συναγωγῇ τῆς ἰουδαίου καὶ τῆς σεβομέ-
 νοις, καὶ ἐν τῇ ἄγορᾳ ἢ πᾶσαμ ἡμέραμ
 πρὸς τοὺς ἠστυγχανοντας. τινὲς δὲ ἦν ἐι-
 πικερσίωμ καὶ ἦν σοικῶμ φιλοσόφωμ, σωέ-
 βαλομ αὐτῷ. καὶ τινες ἔλεγον. τί ἂν θέλει
 ὁ πωερμολόγῳ ὄντος λέγειν; οἱ δὲ, ξένωμ
 διαμονίωμ δοκῆ καταγγελεύς εἶναι, ὅτι τὸν
 ἰησοῦν καὶ πλὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἐκγγελίζει-
 το. ἐπιλαβόμενοι τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν ἄριστον
 πάγον ἢ γαγον, λέγοντες. Δωάμεθα γινῶ-
 ναι, τίς ἢ καὶ ἡ αὐτῆ, ἢ ὑπὸ σοῦ λαλομένη δι-
 διαχῆ; ζηνίζοντα γὰρ τινὰ ἐσφέρεις εἰς τὰς
 ἀκοῆς ἡμῶν. βυλόμεθα οὖν γινῶναι, τί ἂν
 θέλοι ταῦτα εἶναι. ἀδύνατοι δὲ πάντες, καὶ οἱ
 ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδέμ ἕτερον ἐνκαί-
 ρου, ἢ λέγειν τί ἢ ἀκέραι κανότερον. Στα-
 δεῖς ἡ δὲ παύλῳ ἐν μέσῳ τῷ ἀρείου πάγου,
 ἔφκ. ἄνδρες ἀδύνατοι, ἢ πᾶντα ὡς θεσι-
 διαμονεῖς ὑμᾶς θεωρῶ. δῖερχόμενῳ
 γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν,
 εἴσομ καὶ βωμόμ, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπῆ, ἀγνώ-
 στω θεῷ. ὁμ οὖν ἀγνοοῦντες ἐνσεβῆτε, τῶτον
 ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸ
 κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτῳ ὄν-
 ραντὸ καὶ γῆς κύριῳ ὑπάρχωμ, ὃν καὶ χα-
 ροποιήτοις ναοῖς κατοικῆ, οὐδὲ ὑπὸ χερῶμ
 ἀνθρώπων θεραπέυεται, προσδέομ τι-
 νόε, αὐτοῦ διδόνε πασι ζωὴν καὶ σωτῆν ἢ
 πάντα. ἐποίησέ τε ἔξ ἐνός ἁίματῳ πᾶμ
 ἔθνῳ ἀνθρώπων, κατοικῆ ἐπὶ πᾶμ τὸ πρὸ
 σωπομ ἐν γῆς, ὀρίσας προτεταγμένους και-
 ρούς, καὶ τὰς ὁροθεσίας ἐν κατοικίας αὐτῶν,
 ζητῆν τὸν κύριον, εἰ ἄρα γε φιλαφίσημ αὐ-
 τὸν καὶ εἴσοιμ, καὶ γε οὐ μακρὰμ ἀπὸ ἐνός
 ἐκᾶσου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν
 καὶ

Athenas usque. & accepto mandato ad
 Silam ac Timotheum, ut c̄p̄ celerime
 uenirent ad se, profecti sunt. Paulus autē
 cum Athenis eos expectaret, incandescē-
 bat spiritus eius in ipso, cū uideret simu-
 lacrorū cultui deditam ciuitatē. Disputa-
 bat igitur in synagoga cū Iudæis & reli-
 giosis, & in foro quotidie cū ijs qui se for-
 te adissent. Quidā autē Epicurei & Stoi-
 ci philosophi cōflictabant cū eo, & qui-
 dam dicebant: Quid uult spermologus
 hic dicere? Alij uero, nouorū, inqueiebant,
 dæmoniorū uidet̄ annunciator esse, qd̄
 Iesum & resurrectionē annunciaret eis.
 Et apprehensum eum ad Martiū uicum
 duxerūt, dicētes: Possumus ne scire, quæ
 sit ista noua quæ à te refertur, doctrina?
 Noua em̄ quædā ingeris aurib⁹ nostris.
 Volum⁹ ergo scire, quid nam uelint hæc
 esse. Athenienses autē omnes, & qui illic
 uerfabant̄ hospites, ad nihil aliud uaca-
 bant, nisi ad dicendum aut audiendū alij
 quid noui. Stans autē Paulus in mediō
 Martij uici, ait: Viri Athenienses, per
 omnia ferè superstitioniosiores uos uideo.
 Præteriens em̄ & cōtemplans culturas
 uestras, inueni & aram in qua inscriptū
 erat: Ignoto deo. Quē ergo ignorantes
 colitis, hunc ego annuncio uobis. Deus
 qui fecit mundū & om̄ia quæ in eo sunt,
 hic cœli & terræ cum sit dñs, nō in manu
 factis templis habitat, nec manibus hu-
 manis colitur, indigens aliquo, cum ipse
 det omnibus uitam & halitū per omnia,
 fecitq̄ ex uno sanguine omne genus ho-
 minum, ut inhabitaret super uniuersam
 faciē terræ, præfinijtq̄ præstituta tēpora,
 præfixitq̄ terminos habitationis eorū,
 ut quæterent deum, si forte palpent eum
 & inueniant, quamuis nō longe absit ab
 uno quoq̄ nostrū. Per ipsum em̄ uiuim⁹
 &

καὶ κινῶμεθα καὶ ἐσμὲν ὡς καὶ τινες ἦν καὶ ἡμεῖς ποικιλῶν εἰρηκασί. τῷ γὰρ καὶ γένος ἐσμὲν. γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζεσθαι, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ, ἢ λίθῳ χαράγματι τέχνης καὶ ἄνθυμῆσεως ἀνθρώπων, τὸ θεοῦ εἶναι ὁμοιοῦν. τοὺς μὲν οὖν χρῶνους φησὶ ἀγνοίας ὑπεριδῶν ὁ θεός, τὰ νῦν παρὰ γὰρ ἔλλα τῶν ἀνθρώπων πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν, διότι ἐσκεπὲν ἡμεῖς, ἐν ἧς μέλλει κρίνεσθαι πᾶν ὁικουμένῳ ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ᾧ δὲ ἴσως ὄρισε, πᾶσι πᾶσα ὁμῶς πᾶσι, ἀνασῆσθε ἀντὶ ἐκ νεκρῶν, ἀκῶσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ ἔειπον, ἀκῶσόμεθα ὡς πάλιν πρὸς τούτους. καὶ οὕτως ὁ παῦλος ἐβλήθη ἐκ μέσου αὐτῶν. τινες δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίσθεν, ἐν οἷς καὶ δῖον ὁσίου ὁ ἀρεοπαγίτης, καὶ γυνὴ ὀνόματι δάμαρις, ἑτέροι σὺν αὐτοῖς.

μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ παῦλος ἐκ ἠνθῶν ἀδελφῶν, ἦλθεν εἰς κόρινθον, καὶ ἐνθάδε τινὰ ἰσθῶν, ὀνόματι ἀκύλα, ποιητὴν τῶν ἡρῶν, προσφάτως ἐκκλησίᾳ ἀπὸ φησὶ ἰταλίας, ἐπίσκιλλαν γυναικα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι καλῶν ἰσθῶν, χωρίζοντες πάντας τοὺς ἰουδαίους ἐκ φησὶ ἰσθῶν, προσῆλθεν αὐτοῖς, καὶ διὰ τὸ ὁμοτέχνομα εἶναι, ἔμεινε παρ' αὐτοῖς καὶ ἐργάζετο. ἦσαν γὰρ σκίωποιοὶ πᾶν τέχνῳ. διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ ἡμεῖς πᾶσι σάββατον, ἐπειδὴ τε ἰουδαίους καὶ ἕλληνας. ὧς δὲ πατήριον ἀπὸ φησὶ μακεδονίας ὁ, τεσίλας καὶ ὁ τιμόθεος, συνείχοντο τῷ πνεύματι ὁ παῦλος, δάμαρτυροῦμεν τοῖς ἰουδαίοις τὸν χριστὸν ἰησοῦν. ἀντιτασσόμενοι δὲ αὐτοῖς καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς. Ὡς αἶμα ὑμῶν ἐπὶ τῷ κεφαλῷ ὑμῶν, καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι καὶ μεταβάς ἐκῆδεσθαι, ἦλθεν εἰς δικίαν τινος, ὀνόματι ἰσθῶν, σεβομνίου τὸν θεόν, ὃν ἡ δικία ἡμῶν σωμορῶσα τῇ συναγωγῇ. κρῖσπος δὲ ὁ ἀρχισυναγωγὸς ἐπίσθεν

& mouemur & sumus, sicut & quidam uestratiū poëtarū dixerunt: Nam huius progenies etiā sumus. Genus ergo cum sumus dei, nō debemus existimare auro aut argento, aut lapidi arte sculpto, & in uento hominis, numē esse simile. Et tempora quidē hui⁹ ignorantiaē cū haecten⁹ dissimularit deus, nunc annunciat hominibus, ut omnes ubiq; resipiscant, eo qd̄ statuit diem in quo iudicaturus est orbē terrarū cū iusticia, per eum uirū per quē decreuerat, fide præstita om̄ib⁹, cū excitabit illū ex mortuis. Cū audissent autē resurrectionē mortuorū, alij quidē irridebant, alij uero dixerunt: Audiemus te de hoc iterū. Sic Paulus exiuit ē medio eorum. Quidā uero uiri adhærētes ei crediderunt, in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, alijsq; cum eis. Post hæc Paulus digressus Athenis, uenit Corinthū, & nactus quēdam Iudæum, nomine Aquilā, Ponticū genere, qui nuper uenerat ab Italia, & Priscillam uxorē eius, eo qd̄ præcepisset Claudius, omnes Iudæos Rhoma decedere, accessit ad eos: & quia eiusdem erat artificij, manebat apud eos & operabatur. Erat autē ars illorū texere aulā. Disputabat autē in synagoga per omne sabbatum, suadebatq; Iudæis pariter & Græcis. Cum uenissent autem ē Macedonia Silas & Timotheus, coartabatur spiritu Paulus, testificans Iudæis Christum esse Iesum. Contradicientibus autē eis & conuiciantibus, excussis uestimentis, dixit ad eos: Sanguis uester super caput uestrum. Mundus ego posthac ad gentes uadam. Et migrans inde, intrauit in domum cuiusdā, nomine Iusti, colētis deū, cuius domus erat contigua synagogæ. Crispus autem archisynagogus credidit

XVIII

B domino

τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν κορινθίων ἀκούσαντες ἐπίσθουον καὶ εἰσαπίθοντο. εἶπε δὲ ὁ κύριος δι' ὄραματος ἐν νυκτὶ τῷ παύλῳ, μὴ φοβῆ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ. καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεται σοὶ τὸ κακῶσαι σε, διότι λαὸς ἔστι μοι πολλὸς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. ἐκάθισέ τε ἐνταῦθα καὶ μιλῶν εἰς, διδάσκων ἀνθρώπους τὸ λόγον τοῦ θεοῦ. γαλλίωτος ἡ ἀνθυπατεύοντος φιλῆταίης, κατεπέσκατον ὁμοθυμαδόν οἱ Ἰσθαῖοι τῷ παύλῳ, καὶ ἡ γαγορὴ αὐτῶν ἐπὶ τῷ βῆματι, λέγοντες, οὐκ ἔστιν ἡ νόμος οὗτος ἀναπεῖσαι τὸν ἀνθρώπου, σέβειν δὲ τὸν θεόν. μέλλοντος δὲ τῷ παύλῳ ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπερὸ γαλλίῳ πρὸς τοὺς Ἰσθαῖους. εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥαδιόρηγμα ποιηθῆναι, ὃ Ἰσθαῖοι κτλ. λόγον ἂν ἠνεχόμενον ὑμῶν, εἰ δὲ ζήτημά ὅτι πρὸς λόγον καὶ ὀνομασίῳ νόμου τῷ κατ' ἡμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τῶν ὀυβόλων εἶναι. καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ Ἕλληες σωθένῳ τὸν ἀρχισυνάγωγον, ἔτυπον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, ὅθεν τῶν τῷ γαλλίῳ ἐμελερὸς ἡ παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανὰς, τοὺς ἀδελφοὺς ἀποταξάμενος, ἔξελθεῖς πρὸς τὴν ἀσίαν, καὶ σὺ αὐτῶν πρὸς τὴν ἀσίαν, καὶ ῥάμονος πρὸς κεφαλῶν ἐν κενχρεῖς. εἶχε γὰρ ἐνχλῶν. κατέλιπε δὲ εἰς ἔφεσον, καὶ ἐκεῖνος κατέλιπε αὐτῶν. αὐτὸς δὲ ἐσελθὼν εἰς πρὸς σωματῶν, διελέχθη τοῖς Ἰσθαῖοις. ἐρωτῶντων ἡ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μένειν παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐπέδυσεν, ἀλλὰ ἀπετάξατο αὐτοῖς, εἰπὼν. δεῖ με πάντως πρὸς τὴν πρὸς ἐρχομένην ποιεῖσαι εἰς ἱεροσόλυμα, πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τὸ θεῶν θέλοντος. καὶ ἀνήχθη ἀπὸ φιλῆταίης κατελθὼν εἰς καμαρέαν, ἀναβὰς ἑσπασάμενος πρὸς ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς ἀντιόχειαν. καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ, ἔξελθε, δι' ἐρχόμενος καθέξῃς τὴν γαλιτικὴν χώραν καὶ φρυγίαν, ἐπισκεῖσθαι πάντας

domino cū tota domo sua, multiq̄ Corinthiorum audientes credebant ac baptizabantur. Dixit autē dominus nocte per uisionem Paulo: Noli timere, sed loquere & ne taceas, propterea quod ego sum tecum. & nemo adoretur te ut affligat te, quoniā populus est mihi multus in hac ciuitate. Sedit autē ibi annū & sex menses, docens eos sermonē dei. Ceterū cum Gallio ageret procōsulem Achaia, insurrexerunt uno animo Iudaei in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicentes: contra legem hic suadet hominibus colere deum. Cum autē Paulus iam pararet aperire os, dixit Gallio ad Iudaeos: si qua iniuria esset aut facinus malum, o Iudaei merito uos sustinerem. si uero quaestio est de sermone ac nominibus & lege uestrate, uos ipsi uideritis. Iudex enim ego horū nolo esse. Et abegit eos à tribunali. Apprehesum autē omnes Graeci Sosthenem principem synagogae percutiebant ante tribunal, neq̄ quicq̄ eorum Gallioni curae erat. Paulus uero deinde commoratus dies multos, ualedicto fratribus, abnauigauit in Syriam, comitantibus eum Priscilla & Aquila, posteaq̄ raserat caput in Cenchreis. habebat em̄ uotū. Deuenitq̄ Ephesum, & illos ibi reliquit. Ipse uero ingressus synagogam, disputabat cū Iudaeis. Rogantibus autē eis ut tēpore ampliori maneret apud se, non annuit, sed ualedixit illis, dicens: Oportet omnino me festum qd̄ instat, agere Hierosolymis. sed iterū reuertar ad uos, deo uolente. Et soluit Epheso, cūq̄ peruenisset Caesareā, ascēditq̄ & salutasset ecclesiam, descēdit Antiochiā. Et cōmoratus illic aliquantū tēporis, profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionē ac Phrygiam, confirmans omnes

πάντας τούς μαθητάς. Ἰσδαῖος δ' ἔτις ἀπολλῶς ὀνόματι, ἀλεξάνδρεινός τ' ἦν γένος, ἀνὴρ λόγιος, κατῴηθη καὶ εἰς ἔφεσον, διαπορεύσας ἐν ταῖς ἡραφῶν. οὗτος ἦν κατὰ κηρυξίον πλὴν ὁ δόγμα τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει, καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ κείμενα τοῦ κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τῷ βάπτισμα Ἰωάννου. οὗτος τε ἤρξατο παρῆκαστάζειν ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ ἀκύβητος καὶ κριστιλλὰ, προσελάβοντο αὐτόν, ἐπιβεβήσαντες αὐτῷ διέθεντο πλὴν τοῦ θεοῦ ὁ δόγμα. Βασιλείου δ' αὐτῶν διελέθη ἐν ταῖς ἀχαΐαις, προστηφάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἐγράψαντες τῷ μαθητῶν ἀποδέξασθαι αὐτόν. ὅς κ' ἀγαθὸν μὲν, σωβέλαιον πολὺν ἴσως πεπισθῆκόσι διὰ τοῦ χάριτος. ἔντονος γὰρ ἴσως ἰουδαίοις διὰ κατὰ λέγειν, δημοσίᾳ, ἐπιδικνύς διὰ τῆν ἡραφῶν, εἶναι τὸν χριστὸν Ἰησοῦν. ἐγγύς δ' ἔν τῷ τὸν ἀπολλῶν εἶναι ἐν κορίνθῳ, παύλου διελεθόντα τὰ ἀνωτερικά μέρη, ἐλεθῆναι εἰς ἔφεσον, καὶ εὐρώσας τινες μαθητάς, εἶπε πρὸς αὐτούς. Εἰ πνεῦμα ἄγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες, οἱ ἄγε ποῦ πρὸς αὐτόν. ἀλλ' οὐδέ εἰ πνεῦμα ἄγιον ὄξιν, ἠκούσαμεν. εἰπέτε πρὸς αὐτούς. Εἰς τί οὕτως ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον. εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα. εἶπε δὲ παύλος. Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν βάπτισμα μετανόιας, τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτῶν, ἵνα πιστεύσωσι, τὸ τῆν, εἰς τὸν χριστὸν Ἰησοῦν. ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. καὶ ἐπιδένθησαν αὐτῶν παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθεν τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον ἐπ' αὐτούς, ἐλάλου τε γλώσσαις, καὶ προσεφώνοντο, ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκάδύο. εἰσελθὼν δὲ εἰς πλὴν συναγωγῶν, ἐπαρῆκαστάζετο ἐπὶ μῶνας τρεῖς, διὰ λεγόμενον καὶ περὶ τὰς βασιλείας τοῦ θεοῦ. ὧς δὲ τινες ἐσκληρώοντο καὶ ἠπίσταντο, κακολογοῦντες πλὴν ὁ δόγμα ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποσῶντες ἀπ' αὐτῶν, ἀφώρτισεν τὸν μαθητῶν, κατὰ ἡμέραν διὰ λεγόμενον

μῶνας

omnes discipulos. Iudæus autē quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, uir eloquēs, deuenit Ephesum, potens in scripturis. Hic erat institutus in uia domini, & feruens spiritu loquebat & docebat diligenter ea quæ sunt domini, sciens tantum baptisma Ioannis. Et hic cœpit libere loqui in synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, atq; exactius exposuerunt ei uiam dei. Cum autem uellet ire Achaïam, exhortati fratres scripserunt discipulis, ut susciperent eum. Qui cum uenisset, contulit multum his qui crediderunt per gratiam. Vehementer enim Iudæos reuincebat, publice, ostendēs per scripturas, quod Iesus esset Christus. Factum est autē cum Apollos esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus, ueniret Ephesum, & repertis quibusdam discipulis, dixit ad eos: Num spiritum sanctum accepistis, posteaquē credidistis? At illi dixerunt ad eum: Imò nequē, sic ne spiritus sanctus, audiuimus. Et ait ad illos: Quo ergo baptizati estis? At illi dixerunt: Ioannis baptisma. Dixit autem Paulus: Ioannes quidem baptizauit baptismo pœnitentiæ, populo loquens de eo, qui uenturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, de Christo Iesu. His auditis baptizati sunt sub nomine domini Iesu. Et cum imposuisset illis manus Paulus, uenit spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant. Erant autem omnes uiri ferē duodecim. Introgressus autē synagogam, libere loquebatur ad tres menses, disputans & suadens de regno dei. Cum autē quidam indurarentur nec crederent, male loquentes de uia dñi corā multitudinē, digressus ab illis, segregauit discipulos, quotidie dispu-

XIX

B 2 tans

μνησες εν τη σχολη τυραννου τινος. τὸτο δὲ ἐ-
 γχέτο ἐπὶ ἔτη δύο, ὡσεὶ πάντας τοὺς κατοι-
 κοῦντας πλὴν Ἀσίαν, Ἀκχῶσαι τὸν λόγον τοῦ
 κυρίου Ἰησοῦ, Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλλήνας. Δυ-
 νάμας τε οὐ τὰς τυχεύσας ἐποίησεν ὁ θεὸς διὰ
 τοῦ χειρῶν παύλας, ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθε-
 νοῦντας ἐπιφέρειν ἀπὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ
 σιδάρεϊα, ἢ σημηκίνθια, καὶ ἀπαλλάσσειν
 ἀπὸ αὐτῶν τὰς νόσους, τὰ τε πνεύματα τὰ
 πονηρὰ ἐξέρχεται ἀπὸ αὐτῶν. ἐπεχείρησαν
 δὲ τινες ἀπὸ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων
 ἐξορκιστῶν, ὀνομάζοντες ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ
 πνεύματα τὰ πονηρὰ, τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου
 Ἰησοῦ, λέγοντες. ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν Ἰη-
 σοῦν, ὃν ὁ παῦλος κηρύσσει. ἦσαν δὲ τινες
 υἱοὶ σκηνῶν Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἐπιπέδου, οἱ τοῦ-
 το ποιοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ τὸ πνεῦμα τὸ
 πονηρὸν, εἶπε. τὸν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ
 τὸν παῦλον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δὲ τίνας ἐστέ;
 ἐφαλλόμενος ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος ἐν ᾧ
 ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, ἐκατακυριεύσας
 αὐτῶν, ἴχυσεν κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς
 καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴ-
 κου ἐκείνου. τοῦτο δὲ ἐγχέτο γνωστὸν παντί
 Ἰουδαίῳ τε καὶ Ἑλλήσι τοῖς κατοικοῦσι πλὴν
 Ἑφeso, καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας
 αὐτούς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου
 Ἰησοῦ. πολλοὶ τε τῶν περιερχομένων ἤρχον-
 το ἐξομολογέμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς
 πράξεις αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περιέργων
 πράξεων, σωενέγκαντες τὰς βίβλους κα-
 τέκαμον ἐνώπιον πάντων, καὶ σωεψήφι-
 σαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ ἔωρον ἀργυρίων μυ-
 ριάδας πέντε. οὕτως κατακράτησεν ὁ λό-
 γος τοῦ κυρίου ἠύξανεν καὶ ἴχυσεν. ὧς δὲ ἐπλη-
 ρώθη ταῦτα, ἔειπεν ὁ παῦλος ἐν τῷ πνεύ-
 ματι, διέλθω πλὴν μακεδονίαν καὶ ἀχαΐ-
 ας, πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰπὼν ὅτι
 μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ ῥώμην
 ἰδεῖν. ἀποσείλας δὲ εἰς πλὴν μακεδονίαν δύο
 δῖακόνωντων αὐτῶν, Τιμόθεον καὶ Ἐραστον,
 αὐτὸς

tans in schola Tyranni cuiusdam. Hoc
 autem factum est per biennium, ita ut
 omnes qui habitabant in Asia, audirent
 sermonem domini, Iudæi simul & Græ-
 ci. Virtutesque non vulgares ædebat
 deus per manus Pauli, ita ut etiam su-
 per infirmos deferrentur à corpore eius
 sudaria & semicincta: & recederent ab
 eis morbi, & spiritus mali egrederen-
 tur. Tentauerunt autem quidam è cir-
 cumeuntibus Iudæis exorcistis inuoca-
 re super eos qui habebant spiritus ma-
 los, nomen domini Iesu, dicentes: Ad-
 iuram⁹ uos per Iesum, quæ Paulus præ-
 dicat. Erant autem quidam filij Sceuæ
 Iudæi principis sacerdotum septem, qui
 hoc faciebant. Respondens autem spi-
 ritus malus, dixit: Iesum noui, & Pau-
 lum scio, uos autem qui estis? Et in-
 filiens in eos homo in quo erat dæmo-
 nium malum, & dominatus eis, inua-
 luit contra eos, ita ut nudi & uulnera-
 ti effugerent de domo illa. Hoc autem
 innotuit omnibus Iudæis simul & Græ-
 cis qui habitabant Ephesi, & incidit ti-
 mor super omnes illos, & magnificaba-
 tur nomen domini Iesu. Multiq; cre-
 dentium ueniebant confitentes & an-
 nunciantes facta sua. Multi autem ex
 eis, qui curiosas artes exercuerant, com-
 portatos libros exusserunt coram omni-
 bus, & supputatis precijs illorum, repe-
 rerunt pecuniæ quinquies decem mi-
 lia. Ita fortiter crescebat sermo dei &
 confirmabatur. His autem expletis, pro-
 posuit Paulus in spiritu, transita Mace-
 donia & Achaia, ire Hierosolymam, di-
 cens: postquam fuero ibi, oportet me
 & Rhomam uidere. Missis autē in Ma-
 cedoniam duobus ex ijs, qui ministra-
 bant sibi, uidelicet Timotheo & Erasto,
 ipse

αὐτὸς ἐπέχετο χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐγγύετο
 δὲ καὶ τὸν καιρὸν ἐκείνον ταραχῶν οὐκ ὀλίγων
 πρὸς τὴν πόλιν. Δημήτριος γάρ τις ὁ
 νόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυ-
 ροῦς ἀρτέμιδος, πρῆίχετο τῆς τεχνίτουσ ἐρ-
 γασίας οὐκ ὀλίγων, οὗς σωμαθροίσας καὶ
 τοὺς πρὸ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπερ, ἄνδρες
 ἐπίσαοθε, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπο-
 ρία ἡμῶν ὄσκει. καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε, ὅτι
 οὐ μόνον ἐφέσου, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πασῶν τῶν Ἀ-
 σίας οὐκ ἄλλοι οὗτος πείρασος, μετέσκησεν
 ἱκανὸν ὄχλον, λέγωμ. ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοί, οἵ
 διὰ χειρῶν γινόμενοι. οὐ μόνον δὲ τοιοῦτον κιν-
 ῶμεν ἡμῖν τὸ μέγιστον εἰς ἀπελεγμὸν ἑλ-
 θῆναι, ἀλλὰ καὶ τὴν μεγάλην θεῶν ἀρτέμι-
 δος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογιζώμεναι, μέλλειν
 τε καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐ-
 τῆς, ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται.
 Ἐκείνοι δὲ καὶ γενόμενοι πλείους θυμῶν,
 ἔκραζον λέγοντες. μεγάλη ἡ ἀρτεμις ἐφε-
 σίωμ. καὶ ἐπλήθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγκη-
 σσεως, ὡς μισάμ τε δημοθυμαδὸν εἰς τὸ θέα-
 τρον, σωμαθρῶσαντες γαίον καὶ ἀριστάρχον
 μακεδόνας, σωμακδήμονες τῶν πάντων. τοῦ
 δὲ πάντων βυλομύου ἐισελθῆναι εἰς τὸν δῆ-
 μον, οὐκ εἶωμ αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινὲς δὲ
 καὶ τῶν Ἀσίων, ὄντες αὐτῶν φίλοι, πέμ-
 ψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν, μὴ δοῦναι
 ἑαυτὸν εἰς θέατρον. ἄλλοι μὲν οὖν ἀλλό τι
 ἔκραζον. ἡ γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη,
 καὶ οἱ πλείους οὐκ ᾔδεισαν τίνων ἕνεκεν συ-
 νεληλύθεισαν. ἐκ δὲ τῶν ὄχλου προεβίβασαν
 ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαί-
 ων. ὁ δὲ ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖ-
 ρα, ἠθέληεν ἀπολογεῖσθαι τῶν δῆμων, ἐπι-
 γινόντων δὲ ὅτι Ἰουδαῖοι ὄσκει, φωνὴ ἐγγύετο
 μία ἐκ πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κρᾶζόν-
 των, μεγάλη ἡ ἀρτεμις ἐφεσίωμ. κατασεί-
 λατος δὲ ὁ γραμματεὺς τῶν ὄχλου, φησίμ. ἄν-
 δρες ἐφεσίωι, τίς γὰρ ὄσκει ἀνθρώπων, ὃς οὐ
 γινώσκει τὴν ἐφεσίωμ πόλιν, νεωκόρον οὖσαν
 τῆς πόλεως

ipse remansit ad tempus in Asia. Ortus
 est autem illo tempore tumultus nō exi-
 guus de illa uia. Nam quidam nomine
 Demetrius, faber argentarius, qui facie-
 bat delubra argentea Dianæ, præstabat
 artificibus non exiguum quæstum: qui-
 bus conuocatis & ijs qui similitum rerum
 erant opifices, dixit: Viri scitis, quod ex
 hoc opificio quæstus nobis est. & uidetis
 & auditis, quod non solum Ephesi, sed
 penè totius Asiæ Paulus hic persuasit, &
 auertit multam turbam, dicens: quod nō
 sint dii, qui manibus fiunt. Non solum
 autē hæc pars nobis in periculum uenit,
 ne reprobetur, uerum etiam ne magnæ
 deæ Dianæ templum pro nihilo habeat-
 ur, futurumque sit ut etiam destruat-
 ur maiestas eius, quam tota Asia & orbis
 colit. His auditis, repleti sunt ira, & excla-
 mauerunt, dicētes: Magna Diana Ephe-
 siorum. Et impleta est ciuitas tota confu-
 sione, & impetum fecerūt uno animo in
 theatrum, correpto Gaio & Aristarcho
 Macedonibus, comitibus Pauli. Paulo
 autem uolente intrare ad populum, non
 permiserūt discipuli. Quidam autē & ex
 Asiæ primoribus, qui erant amici eius, mi-
 serunt ad eum, rogantes, ne se daret in
 theatrum. Alij quidem igitur aliud cla-
 mabant. Erat enim concio cōfusa, & ple-
 riq; nesciebant qua ex causa cōuenissent.
 De turba autem protraxerunt Alexan-
 drum, propellentibus eum Iudæis, Ale-
 xander autem manu silentio postulato,
 uolebat rationē reddere populo. Quem
 ut cognouerunt Iudæum esse, uox orta
 est una omniū, fermè ad horas duas cla-
 mantium: Magna Diana Ephesiorum.
 Cum autē sedasset scriba turbam, dixit:
 Viri Ephesi, quis enim est hominū, qui
 nesciat Ephesiorū ciuitatē cultricem esse

B 3 magnæ

φηι μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος ἢ τῆ δῖο πεῖθου
 ἀναντιρρήτων ὡς ὄντων τῶντων, δέοι ὅστις
 ὑμᾶς κατεσαλευμένους ὑπάρχαμ, καὶ μηδὲν
 προσπετεῖς πράσασθαι. ἢ γὰρ γετε ἄνδρες,
 τῶντων, ὅτι ἱεροσούλους, ὅτι βλασφημοῦν-
 τας πλὴν δεῖ ὑμῶν, εἰ μὴ ὡς δὴ κημήτριος καὶ
 οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῶνται πρὸς τινὰ λόγον ἔχου-
 σιν, ἀγορεύουσι ἄγοντες, καὶ ἀντύπατοί εἰσιν,
 ἐγκαλεῖται ἡμῶν ἀλλήλοις, εἰ δέ τι πρὸς ἑτέρων
 ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννομίᾳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυ-
 θήσεσθε. καὶ γὰρ κινδυνεύουμι ἐγκαλεῖσθαι εἰς
 σεως πρὸς φηι σήμερον, μηδενὸς αὐτίς ὑπάρ-
 χοντος, πρὸς οὗ δυνασκόμεθα δεῖν λόγον φηι
 συστροφῆς ταύτης. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέ-
 λυσε πλὴν ἐκκλησίαν. μετὰ δὲ τὸ πάνσοδος
 τὴν θόρυβον, προσκαλεσάμενος ὁ παῦλος
 τοὺς μαθητὰς, ἢ ἀπασάμενος, ἦλθε πο-
 ρευθῆναι εἰς πλὴν μακεδονίαν. διελθὼν δὲ τὰ
 μέρη ἐκείνα, καὶ πρὸς ἀκαλέσασθαι τοὺς λόγους
 πολλοῖς, ἦλθεν εἰς πλὴν ἑλλάδα. ποιήσας τε μῆ-
 νας τρεῖς, γενόμενης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν
 Ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγειν εἰς πλὴν συρί-
 αμ, ἐβλήτο γνώμη τῶν ὑποσφραμῶν δῖα μα-
 κεδονίας. σωεῖπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι φηι ἀσίας
 σώπατρος βερροιαῖος, θεσσαλονικέων δὲ ἀ-
 ρίσταρχος καὶ σκευῶδος καὶ γάιος διε-
 ρεῖος ἢ τιμόθεος, Ἀσίαν δὲ τυχικός καὶ
 τροφίμος, οὗτοι προσελθόντες, ἔμνημον ἡμᾶς
 ἐν τρωάδι, ἡμεῖς δὲ ἔξελπυσάμεν μετὰ τὰς
 ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ φιλίππων, ἢ ἡλ-
 δομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς πλὴν τρωάδα ἄρχις ἢ
 μερῶν πέντε. οὗ δῖε τριήραμον ἡμέρας ἑπτά.
 ἐμ δὲ τῇ μετὰ τῶν σαββάτων, σωκνημένων
 τῶν μαθητῶν κλῆσαι ἄριστον, ὁ παῦλος διε-
 λέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἔξελθαι τῇ ἐπαύριον,
 πρὸς ἐναντίον τῶν λόγων μέχρι μεσονυκτίου, ἥσαν
 δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερώῳ οὗ ἥσαν
 σωκνημένοι. καθήμενος δὲ τις νεανίας ὀνό-
 ματι εὐτυχος ἐπὶ φηι θυρίδος, καταφερόμε-
 νος ὑπὸ βαθεῖ, δῖα λεγομένου τῶν πάντων,
 ἐπὶ πλεῖον κατενεχθεὶς ὑπὸ τῶν ὑπνῶν, ἔπε-

magnæ deæ Dianæ, & à Ioue delapsi si-
 mulacri. Cū igitur his nemo cōtradicat,
 oportet uos sedatos esse, & nihil præcipi
 tanter agere. Adduxistis em̄ hoies istos,
 neq; sacrilegos, neq; contumeliosos in
 deam uelstrā. Quod si Demetrius & qui
 cum eo sunt artifices habet aduersus ali-
 quē causam, conuentus forenses agunt, &
 proconsules sunt, accusent inuicē. Siquid
 autē de rebus alijs quaeritis, in legitima
 cōcione dirimet̄. Nam periculum est, ne
 seditionis hodiernæ rei fiamus, cū nulla
 subsit causa, unde poterimus reddere ra-
 tionem cōkursus istius. Et cū hæc dixisset,
 dimisit concionē. Postq̄ autē cessauit
 tumultus, uocatis ad se Paulus discipu-
 lis, cōplexusq; illos profectus est, ut iret
 in Macedoniam. Cum autē perambulaf-
 set partes illas, & exhortatus eos fuisset
 multo sermone, uenit in Græciam, & ibi
 peractis mensibus tribus, cum essent illi
 structæ insidiæ à Iudæis soluturo in Sy-
 riam, habebat in animo, ut reuertetent̄
 per Macedoniam. Comitatus est autem
 eum usq; ad Asiam Sopater Berrhæen-
 sis, Thessalonicensium uero Aristarchus
 & Secūdus & Gaius Derbæus ac Timo-
 theus, Asiani uero Tychicus & Trophi-
 mus. Hi cum præcessissent, expectarunt
 nos Troade, nos uero ab nauigauimus
 post dies azymorū à Philippis, & ueni-
 mus ad eos Troadem intra dies quinq;,
 ubi demorati sum⁹ dieb⁹ septē. Vno autē
 die sabbatorū, cum cōuenissent discipuli
 ad frangēdū panē, Paulus differebat eis,
 p̄fecturus postridie, p̄traxitq; sermonē
 usq; in mediā noctē. Erant autē lucernæ
 multæ in cœnaculo ubi eram⁹ cōgregati.
 Sedēs autē qdā adolescēs noie Eutych⁹ in
 fenestra, cū degrauaret̄ somno p̄fundo,
 differēte diu Paulo magis dep̄sus sōno,
 decidit

ἔπεμ ἀπὸ τοῦ τρίτου κάτω, ὅτι ἦρθη νεκρός. καταβὰς δὲ ὁ παῦλος, ἐπέπεσε ἐν αὐτῷ, καὶ συμπεριλαβὼν, εἶπε. μὴ θορυβᾶσθε, ἢ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἔστιν. ἀναβὰς δὲ κλάσας ἄρτον καὶ γλυσάμενος, ἐφ' ἵκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἦλθεμεν. ἢ γὰρ γομὸν δὲ τὸν παῦλον ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως. ἡμεῖς δὲ προσελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν ἄσομ, ἐκῆθημεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν παῦλον. οὕτως γὰρ ἦν δὴ αὐτὸς ἐγγύς, μέλλων αὐτὸς περὶ εἶναι. ὡς δὲ σωέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν ἄσομ, ἀναλαβόντες αὐτὸν, ἦλθομεν εἰς Μιτυλήν. καὶ ἐθεμε ἀποπλεύσαντες, τῆς ἐπιπέσης κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτῆς χίον. τῆς δὲ ἑτέρας παρεβάλομεν εἰς σάμον, καὶ μέναντες ἐν τρωγυλλίῳ, τῆς ἑχομῆς ἦλθομεν εἰς Μίλητον. Ἐκρίνε γὰρ ὁ παῦλος παραπλεύσαι τὴν ἑφεσον, ὅπως μὴ γῆνηται αὐτῷ χρόνου τριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ. ἔσπευθε γὰρ εἰς διακονίαν ἡμῶν αὐτῶν, τὴν ἡμέραν φησὶ πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς ἱεροσόλυμα. ἀπὸ δὲ φησὶ μιλῆτου πέμψας εἰς ἑφεσον, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους φησὶ ἐκκλησίας. ὡς δὲ παρεγγύοντο πρὸς αὐτὸν, εἶπερ αὐτοῖς. ἡμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἅψ ἡς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, ὡς μετ' ἡμῶν τὸ πάντα χρόνον ἔγενόμην, δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πολλῶν διακρίσεων καὶ πειρασμῶν, τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων, ὡς οὐδέμ ὑπεσπλάμην τῶν συμφερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ἡμῖν, καὶ διδάξαι ἡμᾶς δικαιοσύνην καὶ κατ' οἴκους, διὰ μαρτυρομένην Ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, τὴν εἰς τὸν θεὸν μετάνοιαν, καὶ πίσιν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν. καὶ νῦν ἰδὼν ἐγὼ δεδιμένος τῷ πνεύματι, φοβούμενος εἰς ἱερουσαλήμ, τὰ ἐν αὐτῇ σωαντήσονται μοι μὴ εἰδώς. πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον ἦν πόλις διὰ μαρτυρεται, λέγει, ὅτι φεσμά με καὶ θλίψεις μένουσι, ἀλλ' οὐδ' ἐνός λόγου

decidit ex tertio coenaculo deorsum, & sublatus est mortuus. Cum descendisset autē Paulus, incubuit super eum, & complexus dixit: Nolite turbari, Anima enim eius in ipso est. Cum ascendisset autē, fregissetque panē ac degustasset, diu collocutus usque ad diluculū, ita demū profectus est. Adduxerūt autē puerum uiuentē, & refocillati sunt nō mediocriter. Nos autē conscensa nauī soluimus Asson, inde excepturi Paulum. Sic enim ordinauerat, ipse per terram iter facturus. Cum autē conuenissemus Asson, recepto eo, uenimus in Mitylenem. Et inde nauigantes, sequēti die uenimus contra Chium. Postridie uero appulimus Samum, & comorati Trogyllii, proximo die uenimus in Miletum: proposuerat enim Paulus praternauigare Ephesum, ne tempus tereret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem pentecosten ageret Hierosolymis. À Mileto autem missis Ephesum nuncijs, accersiuit presbyteros ecclesiae, qui cum peruenissent ad ipsum, dixit eis: Vos scitis à primo die quo ingressus sum Asiam, quomō uobiscū per omne tēpus fuerim, seruiēs dño cū omni animi humilitate, cumque multis lachrymis & tentationibus, quae mihi acciderūt ex insidijs Iudaeorū, ut nihil suffugerim eorum quae essent in rem uestram, quin annunciarer uobis & docerem uos publice & domestice, testificans Iudaeis si mul & Graecis, eam quae erga deum est poenitentiam, ac fidem quae est erga dñm nostrū Iesum. Et nunc ecce ego alligatus spiritu, proficiscor Hierosolymam, quae in ea obuentura sint mihi ignorans, nisi quod spiritus sanctus per singulas ciuitates testificatur, dicens: quod uincula & afflictiones me manent. Verum nihil

λόγῳ ποιῶμαι, οὐδέ ἔχω πλὴν ψυχῆς μου τίμιον ἐμαυτῶν, ὡς τελευτῶσα τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ πλὴν δῖακονίᾳς ἢ ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, δῖαμαρτύραδος τοῦ εὐαγγελίου ἐν ἡμετέροις τοῖς ἔθνεσιν. καὶ νῦν ἰδού ἐγὼ ὀπίσθια, ὅτι οὐκ ἔτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου, ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διήλθον, κηρύσσων πλὴν βασιλείᾳς τοῦ θεοῦ. διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος ὡς πάντων. οὐ γὰρ ὑπεσαλάμην ὑμῖν τοῖς ἀναγγεῖλαι πᾶσιν πλὴν βδελύσσων τοῦ θεοῦ. προσέχετε ὡς ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμεῖς ὁπνεύματα τῶν ἁγίων ἐθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν πλὴν ἐκκλησίᾳς τοῦ θεοῦ, ἢ παρεπιπονήσατο διὰ τὸν ἰδίον αἵματός. ἐγὼ γὰρ οἶδα τὸ τοιοῦτον, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ πλὴν ἀφίξιμόν μου λύκοι βαρεῖς ἐῖς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου, καὶ ὅτι ὑμῶν ἑαυτῶν ἀνασῆσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διέσπραμμένα, ἢ ἀποπαῶν τῶν μαθητῶν ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα ὁ ἡμέρας οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νεκρῶν ἕνα ἕκαστον, καὶ τὰ νῦν παρατίθημι ὑμᾶς ἀδελφοί τοῦ θεοῦ, καὶ ἡμετέροις λόγῳ ἐν χάριτι ἑαυτῶν τοῦ θεοῦ ἀμύνην ἐποιήσατε καὶ ἑαυτοῦ ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πάνσιν. ἀργυρίου, ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπέδωκεν ἑαυτοῖς, αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῦς χεῖρας μου καὶ τοῖς ὄσιν μετ' ἐμοῦ ὑπεκρέτησαν αἱ χεῖρες αὐτῶν. πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων. μνημονεύετε τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε. μακάριόν ἐστιν διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. καὶ ταῦτα, ἐπιπῶν, διεῖς τὰ γόνατα αὐτῶν, σὺν πάνσιν αὐτοῖς προσκύματό. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ παύλου, κατεφίλουσιν αὐτὸν, ὁ δὲ ὡμῶν μάλιστα ἐπὶ τοῦ λόγου, ᾧ εἰρηνήκα, ὅτι οὐκ ἔτι μέλλοσι δεῖ πρόσωπον αὐτῶν θεῶν ἔμ

me mouet, neque uita mea chara est mihi ipsi, ut consummam cursum meum cum gaudio, & ministerium quod accepi à domino Iesu, ad testificandum euangelium gratiæ dei. Et nunc ecce ego scio, quod posthac non uidebitis faciem meam, uos omnes per quos transiui, prædicans regnum dei. Quapropter contestor uos hodierno die, quod mundus ego sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi, quo minus annunciarim omne consilium dei uobis. Attendite igitur uobis & cuncto gregi, in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos ad regendum ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego enim noui hoc, quod ingressuri sint post discessum meum lupi graues in uos, non parcetes gregi. Et ex uobis ipsi exorientur uiri, loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se. Propter quod uigilate memores, quod per triennium nocte & die non cessauerim cum lachrymis monere unumquemque. Et nunc commendo uos fratres deo & sermoni gratiæ ipsius, qui potens est superstruere & dare uobis hæreditatem inter sanctificatos omnes. Argentum & aurum, aut uestem nullius concupiui, imò ipsi scitis, quod necessitatibus meis & his qui mecum sunt, supeditauerunt manus hæ. Omnia ostendi uobis, quod sic laborantes oportet suscipere infirmos, ac meminisse uerborum domini Iesu, quod ipse dixit: Beatum est dare potius quam accipere. Et cum hæ dixisset, positus genibus suis, orauit cum omnibus illis. Magnus autem fletus coortus est omnium, & ruentes in colulum Pauli, osculabantur eum dolentes, maxime ob sermonem quem dixerat, quod amplius faciem eius non essent uisuri.

θεωρεῖν. προέπεμπον ἃ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον.
 Ως δὲ ἐγγύετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποστα-
 θέντας ἀπ' αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν
 εἰς τὴν κώμην, τῆν ἣ ἐξῆς εἰς τὴν ῥόδον, καὶ κῆθημεν
 εἰς πάραρα. καὶ εὐρόντες πλοῖον διὰ περῶν εἰς
 φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. ἀναφάναν-
 τες ἃ τὴν κῆρον, καὶ καταλιπόντες αὐτὴν ἐν ὠ-
 νυμον, ἐπλέομεν εἰς συρίαν, καὶ κατήχθη-
 μεν εἰς τύρον. ἐκῆσε δὲ ἡμῶν τὸ πλοῖον ἀποφορ-
 τίζομενον τὸν γόμον. καὶ ἀνθρόντες μαθη-
 τὰς, ἐπεμείναμεν αὐτῶν ἡμέρας ἑπτὰ. οἱ τι-
 νες ὄντι παύλων ἑλεγομεν διὰ τὸ πνεύματος,
 μή ἀναβάνειν εἰς ἱερουσαλήμ. ὅτε ἃ ἐγγύετο
 ἡμᾶς δευτερίσαι τὰς ἡμέρας, δευελθόντες ἐπο-
 ρθόμεθα, προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων συν-
 γωνοῦν καὶ τέκνοις, ἕως ἕξω φθι πύλων, καὶ
 δέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν ἀγίον προσ-
 σκευάμεθα. καὶ ἀπασάμενοι ἀλλήλους, ἐπέ-
 βημεν εἰς τὸ πλοῖον. ἐκείνοι δὲ ὑπέσχεσαν
 εἰς τὰ ἴδια. ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν δι' ἀνύσαντες
 ἀπὸ τύρου, κατήχθημεν εἰς πτολεμαΐδα,
 καὶ ἀπασάμενοι τὸν ἀδελφόν, ἐμείναμεν
 ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῦ. τῆν ἣ ἐπαύριον δευελ-
 θόντες οἱ πρὸ τὸν πλοῖον, ἤλθομεν εἰς καῖσα-
 ρεαν. καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον φιλιπποῦ
 εὐαγγελιστοῦ ὅστις ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεν παρ'
 αὐτοῦ. τὸν δὲ ἡσσαν δυγατέρας πῦθνοι τέσ-
 σαραι, προφητεύσαν. ἐπιμενόντων ἃ ἡμῶν
 ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις ἀπὸ φθι ἰσραή-
 λος προφήτης, ὀνόματι ἀγαβος. καὶ ἐλθὼν
 πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην τὴν παύλου,
 δῆσας τε αὐτῶν τὰς χεῖρας καὶ τὸν πόδα, εἶ-
 πε. τὰδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ἀνδρα
 οὗ ἐσὶν ἡ ζώνη αὐτή, οὕτως δῆσασσι ἐν ἱερουσα-
 λήμ ἰσραῆλοι, καὶ παραδώσσι εἰς χεῖρας
 ἐθνῶν. ὡς ἃ ἡκῆσαμεν ταῦτα, πρὸς καλῶμεν
 ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἄλλοι, τὸ μὴ ἀναβάνειν
 αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ. ἀπεκρίθη τε ὁ παῦλος.
 τί ποιεῖτε, κλαίοντες καὶ σωθρῦπῶντες μετ'
 καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ
 καὶ ἀποθανεῖν εἰς ἱερουσαλήμ ἐτοίμως
 ἔχω

uisuri. Et deducebant eum ad nauem;
 Cum autem factum esset ut soluisse-
 mus auulsi ab eis, recto cursu uenimus
 Coum, & sequenti die Rhodum, & inde
 Pataram. Et nacli nauem, quæ trañce-
 ret in Phœnicen, ea conscensa soluimus.
 Cum autē cœpisset nobis apparere Cy-
 prus, relicta ea ad sinistram, nauigauim-
 us in Syriam, ac uenimus Tyrum.
 Nam huc nauis exponebat onus. Re-
 pertisq̄ue discipulis, mansimus ibidem
 diebus septem. Qui Paulo dicebant per
 spiritum, ne ascenderet Hierosolymam.
 Et expletis diebus profecti ibamus, de-
 ducentibus nos omnibus unā cum uxo-
 ribus & filijs, donec exissemus ciuitatem:
 & positis genibus in littore, precati su-
 mus. Et consalutatis nobis inuicem, con-
 scendimus nauim, illi autem redierūt ad
 sua. Nos uero nauigatione explicita, à
 Tyro descendimus Ptolemāidam, & sa-
 lutatis fratribus, mansimus diem unum
 cum illis. Postridie uero nos qui eramus
 cum Paulo, uenimus Cæsaream. Et in-
 gressi domum Philippi euangelistæ, qui
 erat unus è septē, mansimus apud eum.
 Huic autē erant quatuor filiaē uirgines,
 pphetantes. Et cum permanerem⁹ dies
 cōplures, aduenit quidam à Iudæa pro-
 pheta, nomine Agabus. Is cum uenisset
 ad nos, tulit cingulum Pauli, & alligans
 illius pedes ac manus, dixit: Hæc dicit spi-
 ritus sanctus: Virum cuius est cingulum
 hoc, sic alligabunt Hierosolymæ Iudæi,
 tradentq̄ in manus gentium. Cum autē
 audissemus hæc, rogabam⁹ & nos & cæ-
 teri qui loci illius erant, ne ascēderet Hie-
 rosolymam. Tunc respondit Paulus, ac
 dixit: Quid facitis flentes & affligentes
 cor meum? Ego uero non solum uinciri,
 sed & mori paratus sum Hierosolymis
 pro

XXI

ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. μή
 παρομύλις δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες.
 Ὅ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω. μετὰ δὲ τὰς
 ἡμέρας ταύτας ἀποσηθυσάμενοι, ἀνεβαί-
 νομεν εἰς Ἱερουσαλήμ. σωῆλοθι δὲ καὶ πάν-
 τας μαθητῶν ἀπὸ καυσαρείας σὺν ἡμῖν, ἀγούτες
 παρῶν ξενιοτήτων, μνάσωμί τινὶ κυρίῳ, ἀρ-
 χαίῳ μαθητῆ. Γενομύωμ δὲ ἡμῶν εἰς Ἱερο-
 σόλυμα, ἀσμεύως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί.
 τῆ δὲ ἐπιούσῃ εἰσήει ὁ παῦλὸς σὺν ἡμῖν
 πρὸς Ἰάκωβον. πάντες τε παρεγένοντο οἱ
 πρεσβύτεροι. καὶ ἀπασάμεν αὐτοὺς ὅτι
 γὰρ καθὲρ ἕκαστον, ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν
 τοῖς ἔθνεσι, διὰ τοῦ δι' ἀκονίας αὐτοῦ. οἱ δὲ
 ἀκούσαντες, ἐδόξαζον τὸν κύριον, εἰπόμε-
 νον αὐτῶν. θεοῦ ἡμετέρας, πόσα μυριάδες ἐ-
 σίμ' ἰουδαίων ἦν πεπισθούκωτων; καὶ πάν-
 τες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. κατηχή-
 θησαμ δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποσασίαν διδά-
 σκας ἀπὸ μωσέως, τοὺς καὶ τὰ ἔθνη πάν-
 τας ἰουδαίους, λέγωμ, μὴ περιτέμναιμ
 τοὺς τὰ τέκνα, μὴ δὲ τοῖς ἔθνεσι περιπατεῖμ.
 τί οὖν ἐσὶ; πάντως δεῖ πᾶσι σωελεῖν,
 ἀκόντων γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. τοῦτο οὖν ποί-
 ησον, ὅ σοι λέγομεν. εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσι-
 σαρεις εὐχλῶ ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν, τούτους
 παραλαβώμ, ἀγνίσθητι σὺν αὐτοῖς. καὶ δια-
 πάνησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα, ξυρήσωνται πλὴν κε-
 φαλῶν. καὶ γνώσι πάντες, ὅτι ὧν κατή-
 χλωτα περὶ σοῦ, οὐδέμ' ὄστιμ, ἀλλὰ σοιχεῖς
 καὶ αὐτοὺς τὸν νόμον φυλάσσωμ. περὶ δὲ πάν-
 τω πεπισθούκωτων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεσείλαμεν, κρι-
 ναντες, μηδὲμ ποιῆτομ τηρεῖν αὐτοὺς, εἰ μὴ
 φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τὸ, τε ἐιδωλόθυτον καὶ
 τὸ αἷμα, καὶ πονικὸν, καὶ πορνείαν. τότε
 ὁ παῦλὸς πᾶσα λαβώμ τοὺς ἄνδρας, τῆ ἔχο-
 μύη ἡμέρα σὺν αὐτοῖς ἀγνισθείς, εἰσήει εἰς τὸ
 ἱερόν, διὰ γὰρ ἄλλωμ πλὴν ἐκπλήρωσιμ ἦν
 ἡμερῶν τοῦ ἀγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηέχθη ὑ-
 πὲρ ἐνόε ἐκάστω αὐτῶν ἢ προσφορά. ὧς δὲ
 ἐμελλομ αἱ ἐπὶ ἡμέρας σωτελεῖσθαι, οἱ
 ἀπὸ

pro nomine domini Iesu. Cum uero illi
 non persuaderet, acquieuiimus, dicentes:
 Domini uoluntas fiat. Post dies autem
 istos sublatis sarcinis, cōscendebam Hiero-
 solymam. Conuenerunt autē quidam
 ex discipulis à Cæsarea nobiscum, addu-
 centes secum, apud quem hospitaremur,
 Mnasonē quendam Cyprium, antiquū
 discipulum. Et cum uenissimus Hieroso-
 lymam, libenter exceperunt nos fratres.
 Postero autem die, introibat Paulus no-
 biscum ad Iacobū, omnesque cōuenerunt
 presbyteri. Quos cū salutasset, narrabat
 per singula, quæ deus fecisset inter gen-
 tes per ministeriū ipsius. At illi cum au-
 didissent, glorificabant dñm, dixeruntque
 ei: Vides frater quot milia sunt Iudæorū
 qui crediderūt, & omnes studiosi sectato-
 res sunt legis. Audierūt autē de te, quod
 defectionē doceas à Mose, omnes qui in-
 ter gentes sunt Iudæos, dicēs, nō debere
 eos circumcidere filios, neque secundum
 instituta uiuere. Quid est ergo? omnino
 oportet cōuenire multitudinē. Audient
 em̄ te uenisse. Hoc ergo fac quod tibi di-
 cimus. Sunt nobis uiri quatuor uotum
 habentes super se. His assumptis puri-
 fica te cum illis. & impende super illis, ut
 radant capita: & scient omnes quod quæ
 de te audierūt, nihil sunt, sed ambulas &
 ipse custodiens legem. De his autem qui
 crediderunt ex gentibus nos scripsimus,
 decernētes, ne quid huiusmodi obseruet,
 nisi ut caueant & ab his quæ sunt immo-
 lata simulacris, & à sanguine, & suffoca-
 to, & stupro. Tunc Paulus assumptis ui-
 ris postero die purificatus cū illis intrauit
 in tēplum, annuncians expletionē dierū
 purificationis, donec offerretur pro uno-
 quoque eorum oblatio. Dum autem sep-
 tem dies iam penē essent expleti, hi qui
 ab

ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου δεασάμηνος αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὸν, κρούοντες. ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθήτε. οὗτος ὅστις ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τὸ λαοῦ καὶ τὸ νόμου καὶ τὸ τόπος τῶν πάντων πάντα χεῖρας διδάσκων, ἔτι τε Ἑλλήνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερόν, καὶ κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τούτον. ἥσασιν γὰρ ἕως ἀκόμεις τρόφιμον τὸν ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον, ἅτι εἰς τὸ ἱερόν εἰσήγαγεν ὁ παῦλος. ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγγύετο συναδρομῆ τῷ λαοῦ. καὶ ἐπιλαβόμενοι τὸν παῦλον, ἔλκον αὐτὸν ἔξω τῷ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείδονσαν αὐτὸν ἐν αὐτῷ. Ζητοῦντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ φησὶ παίρειν, ὅτι ὅλη συγκέχυται Ἱερουσαλήμ. ὃς ὄψαυθι πρὸ λαβῶν στρατιώτας καὶ ἐκατόνταρχους, κατέδραμνεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλιάρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν παῦλον. ἐγγίσσας δὲ ὁ χιλιάρχος ἐπέλαβετο αὐτὸν, καὶ ἐκέλευσε δεδύσασθαι αὐτὸν δύοσι, καὶ ἐπωδάνατο τὴν ἅμην, καὶ τί ὅστις πεποικώς. ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ. μὴ δυνάμεθα δὲ γινώσκειν τὸ ἀσφαλές διὰ τὸν φόβον, ἐκέλευσε μὲν ἀγεῖσθαι αὐτὸν εἰς πλὴν πρὸς ἐμβολίον. ὅτε δὲ ἐγγύετο ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν, συνέβη βασιλεύειν αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου, ἠκολούθησαν δὲ πλείονες ἑλάσσοντες. αἶρε αὐτόν. μέλλω τε εἰσαγαγεῖν εἰς πλὴν πρὸς ἐμβολίον ὁ παῦλος, λέγει τῷ χιλιάρχῳ. εἰ ἐξεί μοι ἐπιῆμι πρὸς σε, ὃ ἢ ἔφη. Ἑλλήνισι γινώσκεις, οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ ἀιγύπτιος, ὁ πρὸ τούτων ἡμερῶν ἀνασταύσας, καὶ ὄψαυθι αὐτῶν εἰς τὴν ἔρημον τὴν τετρακισχίλιον ἀνδρῶν ἑκατῶν χάριτον; εἰπε ὁ παῦλος. ἐγὼ ἄνθρωπος μὲν εἰμι Ἰουδαῖος ταρσένος, τῆς κιλικίας οὐκ ἀσκήμης πόλεως πολίτης. δέομαι δέ σε, ἐπιτρέψομαι λαλῆσαι πρὸς τὸ λαόν. ἐπιτρέψαντες δὲ αὐτῷ, ὁ παῦλος ἔσως ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν, κατέσεισε

ab Asia erant Iudæi, cum uiderent eum in templo, conturbarunt totū populum, & iniecerunt ei manus, clamantes: Viri Israelitæ, succurrite. Hic est ille homo qui aduersus populum & legē & locū hunc omnes ubique docet, insuper & Græcos induxit in templum, & prophanauit sanctum locum hunc. Viderant enim Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso, quem existimauerūt, quod in templum introduxisset Paulus. Commotæque est ciuitas tota, & factus est concursus populi. Et apprehensum Paulum, protraherant e templo, statimque clausæ sunt fores. Quærentibus autē illis eum occidere, nunciatum est tribuno cohortis, quod tota conturbata esset Hierosolyma. Qui statim assumptis militibus ac centurionibus, decurrit ad illos. At illi cum uiderent tribunum ac milites, cessauerunt percutere Paulum. Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iussit alligari catenis duabus, & interrogabat quis nam esset, & quid fecisset. Alij autē aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra. Et cū uenisset ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter uiolentiam turbæ. Sequebat enim multitudo populi clamans, tolle eum. Et cum cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno, Licet ne mihi loqui ad te? Qui dixit: Græce nosti? Nonne tu es ille Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor milia uirorum sicariorum? Dixit autem Paulus: Ego sum homo quidam Iudæus Tarsensis, Ciliciæ non obscuræ ciuitatis ciuis. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum. Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus, annuit

κατέσασε τῆ χειρὶ τοῦ λαοῦ. πολλοὺς δὲ σιγῆς
γενομένης, προσεφώνηε τῆ ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ,
λέγωμ. Ἄνδρες ἀδελφοί καὶ πατέρες,
ἀκούσατέ μου, ὅτι πρὸς ὑμᾶς νῦν ἀπολογί-
αε. ἀκούσαντες δὲ, ὅτι ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ
προσφώνηε αὐτοῖς, μάλλον ἤσυχον ἠσυχί-
αμ. καὶ φησιν. ἐγὼ μὲν εἶμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος,
γεγεννημένῳ ἐν ταρσῷ ἐν κιλικίᾳ, ἀνα-
τεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοῦ
πόδαε γαμαλιήλ, πεπαδεδυμένος ὑπὸ ἀκρι-
βασμ ἑ πατριῶου νόμου, ζηλωτῆς ὑπάρχων
τοῦ θεοῦ, καὶ ὡς πάντες ὑμεῖς ἐσὲ σήμερον,
ὅς ταύτῃ πλὴν ὁδῶν ἐδίωξα ἄρτι θανάτου,
δεσμεύωμ καὶ παρὰ διδούε εἰς φυλακὰς ἀν-
δραε τε καὶ γυναικας, ὡς ἐὶ ἀρχιερεὺς μαρ-
τυρεῖ μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέρειον, παρῶμ
καὶ ἐπιστολὰς διεξάμωμ πρὸς τοὺς ἀδελ-
φούς, εἰς δαμασκὸν ἐπορευόμενῳ, ἄξωμ καὶ
τοῦ ἐκείσε ὄνταε δεδεδεμένους εἰς ἱερουσαλήμ,
ἵνα τιμωρηθῶσιμ. ἐγγύετο δὲ μοι πορευομέ-
νω καὶ ἐγγίζοντι τῆ δαμασκῶ παρὶ μεσημ-
βριῶμ, ἰδὲ ἀφῆκε ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πῶμα ἄφα-
φῶε ἵκανὸν περὶ ἐμὲ, ἔπεσά τε εἰς τὸ ἔδα-
φῶ, ἐῖκουσα φωνῆε, λεγούσῃ μοι. σαούλ
σαούλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθωμ. τίς
εἶ κύριε; εἶπέ τε πρὸς με. ἐγὼ εἶμι Ἰησοῦε ὁ
ναζωραῖῶμ, ὃμ σὺ διώκεις. ὁ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄν-
τες, τὸ μὲν φῶε ἐθεάσαντο, καὶ ἐμφοβοὶ ἐγεί-
νοντο, πλὴν δὲ φωνῶν ὅου ἴκουσαμ τοῦ λαλοῦν-
τόε μοι. εἶπομ δὲ, τί ποιήσω κύριε; ὁ δὲ κύ-
ριε πρὸς με ἀνασάε πορευέουε εἰς δαμασκὸν,
καὶ κἄ σοὶ λαληθήσεται παρὶ πάντων ὧμ τε-
τακταί σοὶ ποιῆσαι. ὡε ἡ ὄουκ ἐνέβλεπομ ἀ-
πὸ ὅου δόξῃε τοῦ φωτόε ἐκείνου, χερὰ γὰρ γό-
μωμ ὑπὸ τῆν σωόντων μοι, ἦλθομ εἰς δα-
μασκὸν. ἀνανίαε δὲ τις, ἀνὴρ ἐυσεβῆε, καὶ
τὸμ νόμωμ, μαρτυροῦμῶμ ὑπὸ πάντων τῆν
κατοικοῦντων Ἰουδαίωμ, ἐλθὼμ πρὸς με καὶ
ἐπισάε, εἶπέ μοι. σαούλ ἀδελφε, ἀνάβλε-
ψομ. καὶ γὰρ αὐτῆ τῆ ὥρα ἀνέβλεψα εἰς αὐτόμ.
ὁ δὲ εἶπεμ, ὁ θεὸε τῆν πατέρωμ ἡμῶμ προει-
χρησάτο

annuit manu ad plebem. & magno silen-
tio facto, allocutus est lingua Hebræa, di-
cens. Viri fratres & patres, audite
meam, qua nunc apud uos utor, excusa-
tionem. Cum audissent autē, quod He-
bræa lingua loqueret sibi, magis præsti-
terunt silentium. Et dicit: Ego quidē sum
uir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, cæte-
rum educatus in hac ciuitate ad pedes
Gamalielis, institutus accurate in patria
lege, sectator dei, sicut & uos omnes estis
hodie, qui hanc uiam p̄secutus sum usq̄
ad mortem, alligans ac tradens in carce-
res uiros pariter ac mulieres. sicut & prin-
ceps sacerdotum mihi testis est, & totus
presbyterorū ordo, à quib⁹ etiā epistolis
ad fratres acceptis, Damascū pergebam,
adductur⁹ & illos qui illic essent uinctos
Hierosolymā, ut punirent. Accidit autē
mihi iter faciēti & appropinquantī Da-
masco circiter meridiē, ut subito de cælo
circumfulguraret me lux multa, cecidiq̄
in solum, & audiui uocem, dicentē mihi:
Säul Säul, quid me persequeris? Ego ue-
ro respōdi: Quis es dñe? Dixitq̄ ad me:
Ego sum Iesus ille Nazarenus, quem tu
persequeris. Et qui mecum erant, lumen
quidē uiderūt, & exterriti sunt: uocē autē
nō audierūt eius qui loquebat mecum. Di-
cebam autē: Quid faciā dñe? Dñs autē
dixit mihi: Surge, ac uade Damascū, &
ibi tibi dicet de om̄ib⁹, q̄ ordinata sunt
tibi ut facias. Et cū non uiderē præ gloria
luminis illius, ad manum deductus à coi-
mitibus qui erant mecum, ueni Damascū.
Ananias autē quidā, uir pius, secundum
legē, testimonio p̄batus omniū illic habi-
tantiū Iudæorū, ueniēs ad me & astans,
dixit mihi: Säul frater, recipe uisum. Et
ego eadem hora recepto uisu, uidi illum.
At ille dixit: Deus patrū nostrorū præ-
parauit

χερήσατό σε γνῶναι δ' δέλημα αὐτοῦ, καὶ
 ἰδοῦμαι τὸ δίκαιον, καὶ ἀκούσαι φωνὴν ἐκ τοῦ
 στόματός σου, ὅτι ἔσθι μάρτυς αὐτοῦ πρὸς
 πάντας ἀνθρώπους, ὡς ἑώρακα καὶ ἤκουσα.
 καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισα καὶ
 ἀπόλουσα τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμε-
 νος τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. Ἐγγύετο δ' ἐμοὶ ὑπο-
 στρέφαντι εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ προστυχόμενός
 μου ἔνθεν ἱερῶ, γενέσθαι με ἔνθεν ἐκείθεν, καὶ
 ἰδοῦμαι αὐτὸν λέγοντά μοι. ἀπεῦστο καὶ ὄξυ-
 λος ἔνθεν τάχιστα εἰς Ἱερουσαλήμ, διότι οὐ παροῦσιν
 σοὶ πῶς μαρτυρίαν πρὸς ἐμοῦ. καὶ γὰρ
 εἶπομ. κύριε, αὐτοὶ ἐπίσαντα, ὅτι ἐγὼ ἦν
 μὲν φυλακίζω καὶ δέρωμ ἕως τὰς συναγω-
 γὰς τῆς πειθεύουσας ἐπὶ σε, καὶ ὅτι ὄξυ-
 λος τὸ ἄμα σιφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐ-
 τὸς ἡμῶν ἐφείσως καὶ σαβύδοκῶν τῆς ἀνομι-
 ας αὐτοῦ, φυλάσσωμ τὰ ἱμάτια τῶν ἀνομι-
 ατῶν αὐτοῦ. καὶ εἶπε πρὸς με, πορεύου, ὅτι
 ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰ δὲ ἀποσελῶ σε. ἦκουσιν
 δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπήραμ
 πῶς φωνῶν αὐτῶν, λέγοντες, ἄγε ἀπὸ φθὴ γῆς
 τῆς τοῦτοῦ, ὅτι γὰρ καὶ ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν. καὶ
 ῥόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ῥιπνόντων τὰ ἱμάτια,
 καὶ κονίοντων βαλλόντων εἰς τὸν αἴρα, ἐκέ-
 λθουσιν αὐτὸν ὁ χιλιάρχος ἄγεσθαι εἰς πῶς
 πρὸς μεβολῶν, εἰπὼν, μάστιγι ἀνετάξου αὐ-
 τὸν, ἵνα ἐπιγῶ δὲ ἡμῶν ἁμαρτίας οὕτως ἐπιφώ-
 νοσῃ αὐτοῦ. ὅς δὲ προέτανεμ αὐτὸν τῶν ἱμά-
 σιμ, εἶπε πρὸς τὸν ἐσῶτα ἑκατόνταρχον ὁ
 παῦλος. εἰ ἀνθρώπων ῥωμαῖον καὶ ἀκατά-
 κριτον ἔξειμ ἡμῶν μάστιγι; ἀκούσας δὲ ὁ ἑ-
 κατόνταρχος πρὸς μελῶν ἀπήγαγε τὸν χι-
 λιάρχον, λέγων. ὅρα, τί μέλλεις ποιεῖν; ὁ
 γὰρ ἀνθρώπος οὗτος ῥωμαῖός ἐστι. προσελ-
 θὼν δὲ ὁ χιλιάρχος, εἶπεμ αὐτοῦ. λέγε μοι,
 εἰ ῥωμαῖός εἰ; ὁ δὲ ἔφη, ναί. ἀπεκρίθη
 πὸ χιλιάρχος. ἐγὼ πολλὰ κεφαλαίου πῶς
 πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ παῦ-
 λος ἔφη. ἐγὼ δὲ καὶ γεννημένος εἰμι ἐν
 οὗτοῦ ἀπίστου ἀπὸ αὐτοῦ, οὐ μέλλοντες αὐτὸν
 ἀνετάξαι

parauit te, ut cognosceres uoluntatem
 suam, & uideres id quod iustum est, &
 audires uocem ex ore eius: quia eris te-
 stis illi apud omnes homines, eorū quæ
 uidisti & audisti. Et nunc quid contaris?
 Exurge & baptizare & ablue peccata tua,
 inuocato nomine domini. Factum est
 autē cum essem reuersus Hierosolymam
 & orarem in templo, ut raperer extra me,
 & uiderem eum dicentē mihi: Festina &
 exi uelociter Hierosolymis, quoniam nō
 recipient testimoniū tuum de me. Et ego
 dixi: Domine, ipsi sciunt, quod ego per-
 trahebam in carcerē, & cædebam in sin-
 gulis synagogis eos qui credebant in te.
 Et cum funderetur sanguis Stēphani te-
 stis tui, ego quoq; assistebam & assentie-
 bar morti illius, & custodiebam uestimē-
 ta interficientium illum. Et dixit ad me:
 Vade, quoniā ego ad gentes procul mit-
 tam te. Audiebant autē eum usq; ad hoc
 uerbum, atq; sublati uocibus, dicebant:
 Tolle de terra hominem istiusmodi. nō
 em̄ phas est eum uiuere. Vociferantibus
 autem eis, & proiciētibus uestimenta, &
 puluerem iactantibus in aërem, iussit tri-
 bunus induci eum in castra, & imperauit
 eum flagris examinari, ut sciret propter
 quam causam sic acclamarent ei. Et cum
 astrinxisset eum loris, dixit astanti sibi
 centurioni Paulus: Num hominē Rho-
 manum & indemnātū licet uobis flagel-
 lare? Quo audito, centurio accessit ad tri-
 bunum, & nunciauit ei, dicens: Quid fa-
 cturus es? Hic enim homo Rhomanus
 est. Accedens autē tribunus, dixit illi: Dic
 mihi, num tu Rhomanus es? At ille dixit:
 Etiam. Et respōdit tribunus: Ego multa
 summa ciuitatem istam comparauī. At
 Paulus ait: Ego uero & natus sum. Pro-
 tinus ergo discesserunt ab illo, qui eum
 C fuerant

ἀντιθέτου, καὶ ἡ χιλιάρχος ὃ ἐφοσθῆκ, ἐπιγνούς,
 ὅτι ἐρωμαῖός ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν διεδικῶς.
 τῆ δὲ ἐπαύριον βουλόμην ὅ γνῶναι τὸ
 ἀσφαλές, καὶ τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν ἰου-
 δαίων, ἔλυσε μ' αὐτὸν ἀπὸ τῶν δικαστῶν. καὶ
 ἐκέλευσε μ' ἐλθεῖν τὸν ἀρχιερέα καὶ ὅλον τὸ
 συνέδριον αὐτῶν. Ὁ καταγαγὼν τὸν παύ-
 λον, ἔσκατε μ' εἰς αὐτούς. ἀτίσιμα ἦ ὁ παύ-
 λος ὅτι συνεδρίῳ ἔπειρε. ἀδελφοί,
 ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πολιτίμῳ
 ὅτι διῶ, ἄρα ταύτης ἐστὶ ἡμέρας. Ὁ δὲ ἀρχι-
 ερεὺς ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς παρῆσιν αὐτῶν,
 τῆ ἡμέρῃ αὐτὸν τὸ σόμα, τότε ὁ παύλος προ-
 ἔειπε αὐτῶν. τῆ ἡμέρῃ σε μέλλει ὁ θεὸς τοῖς
 κεινοῖς ἀμύνει, καὶ σὺ κἀκεῖ κρινῶν μετὰ τὸν
 νόμον, καὶ παρὰ τὸν νόμον κελύεσθε με τῆ ἡ-
 μέρῃ; οἱ δὲ παρῆσιν ἔειπον. τὸν ἀρχιερέα
 τὸν θεοῦ λοιδορεῖς, ἔφη τὸ παύλος. οὐκ ἔ-
 σθαρ ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεὺς. γέγρα-
 πῆαι γὰρ, ἄρχονται τὸ λαὸν σου οὐκ ἐρεῖς
 κακῶς. γνούς δὲ ὁ παύλος, ὅτι τὸ ἐν μέσῳ
 ὄσθι σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἔτερον φαρισαίων,
 ἔκραξε μ' ἐν ὅτι συνεδρίῳ. ἀδελφοί,
 ἐγὼ φαρισαῖός ἐμι, καὶ φαρισαίου, πρὶ ἐλπί-
 δος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρινόμε-
 τος τοῦ αὐτοῦ λαλοῦσαντος, ἐγγύς τοῦ
 τῶν φαρισαίων, καὶ τῶν σαδδουκαίων, καὶ
 ἐχρίσθη τὸ πλῆθος. σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέ-
 γουσι, μὴ εἶναι ἀνάστασις, καὶ ἄγγελος, μή τι
 πνεῦμα. φαρισαῖοι δὲ ἡμολογοῦσι τὰ ἀμφό-
 τερα. ἐγγύς τοῦ ἡρακλή μεγαλήν, καὶ ἵνα
 εἰσάντες ἡραγματῆς τὸ μέγιστον τῶν φαρισαί-
 ων, διεμάχοντο, λέγοντες. οὐδὲν κακὸν ἐν-
 ῥίσκομιν ἐν ὅτι ἀνθρώπων τῶν. εἰ δὲ πνεῦ-
 μα ἐλάλησεν αὐτῶ ἡ ἄγγελος, μὴ θεομα-
 χῶμιν. πολλοὶ δὲ γινομῆνες εἰσέσωσε, ἔλλα-
 βθη ὁ χιλιάρχος μὴ διασπασθῆ ὁ παύ-
 λος ἐκ αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στρατόμα κατα-
 βῆναι καὶ ἄρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν,
 ἄγραν τε εἰς πλὴν παρῆμβολίῳ. τῆ δὲ ἐπιτοῆς
 νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῶ ὁ κύριος, ἔειπε. θάρσει
 παύλε,

fuerant examinaturi. Tribunus quoque
 timuit postquam rescivit, quod Rhomanus
 esset, & quia uinxisset eum. Postero autē
 die uolens scire certum, quia ex causa accu-
 saretur a Iudæis, soluit eum a uinculis, &
 iussit principes sacerdotum conuenire to-
 tumque concilium, ac deductum Paulum
 sistebat coram illis. Intentis autē oculis
 in concilium, Paulus ait: Viri fratres, ego
 omni conscientia bona conuersatus sum
 coram deo usque in hodiernum diem. Prin-
 ceptis autem sacerdotum Ananias præcepit
 astantibus sibi, ut percuteret os eius. Tunc
 Paulus dixit ad eum: Percussurus est te
 deus, paries dealbate. Et tu sedes iudicās
 me secundum legem, & contra legem iubes
 me percuti? Et qui astant, dixerunt:
 Summo sacerdoti dei maledicis? Dixit
 autē Paulus: Nesciebam fratres, quod pon-
 tificus es. Scriptum est enim: Principi po-
 puli tui non maledicis. Sciens autē Pau-
 lus, quod pars esset Sadducæorum, &
 altera pharisæorum, exclamauit in concilio:
 Viri fratres, ego pharisæus sum, filius pha-
 risæi. de spe & resurrectione mortuorum
 ego iudicor. Et cum hoc dixisset, facta est
 dissensio inter pharisæos ac Sadducæos,
 & dissecta est multitudo. Nam Saddu-
 cæi quidē dicunt, non esse resurrectionē,
 neque angelū, neque spiritū: pharisæi autē
 utraq; cōfitentur. Factus est autē clamor
 magnus, & cum surrexissent scribæ de fa-
 ctione pharisæorum, depugnabāt, dicētes:
 Nihil mali inuenim⁹ in homine isto. Quod si
 spiritus locutus est ei aut angelus, ne repu-
 gnemus deo. Et cum magna seditione coorta
 esset, ueritus tribunus, ne discerneretur
 Paulus ab ipsis, iussit milites descendere
 & rapere eum de medio eorum, ac deduce-
 re eum in castra. Sequenti autē nocte affi-
 stens ei dominus, ait: Bono animo esto
 Paule.

XXIII

παύλει, ὡς γὰρ δ' ἑμεμαρτύρω τὰ πρὶ ἐμοῦ εἶς
 ἱερουσαλήμ, οὕτως σε δ' εἶ καὶ εἰς ῥώμην μαρ-
 τυρήσασθαι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές
 τινες πῶν ἰουδαίων συζητοῦν, ἀνεθεμάτισαν
 ἑαυτοὺς, λέγοντες, μή τε φαγῶμεν, μή τε πι-
 ῶμεν, ἕως ἃν ἀποκτείνωσι τὸν παύλον. ἦσαν
 δὲ πλείους τεσσαράκοντα, οἱ ταύτῳ πῶν
 σωμωμοσίᾳ πεποιηκότες, οἱ τινες προσελ-
 θόντες πρὸς ἀρχιερεῦσι καὶ πρὸς πρεσβυτέ-
 ροις, εἶπον. ἀναδέματι ἀναδεματίσαμεν
 ἑαυτοὺς, μηδενὸς γεύσασθαι, ἕως ἃν ἀπο-
 κτείνωμεν τὸν παύλον. καὶ οὐκ ἔμελλεν ἐμ-
 φανίσασθαι τῷ χιλιάρχῳ καὶ τῷ συνεδρίῳ,
 ὅπως αὐτίον αὐτὸν καταγάγη πρὸς ἡμᾶς,
 ὡς μέλλοντες διαγινώσκον ἀκριβέστερον
 τὰ περὶ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ πρὸ τῆς ἐγγίσεως
 αὐτοῦ, ἔτοιμοί ἐσμὲν τῷ ἀνελεῖν αὐτόν.
 ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἀδελφῆς παύλου τὸ ἔνε-
 δρον, πρὸ ἀγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς πῶν
 πρεσβυτέρων, ἀπήγγελε τῷ παύλῳ. προσκα-
 λεσάμενος ὁ παύλος ἕνα πῶν ἑκατοντάρ-
 χων, ἔφη. τὸν νεανίαν τούτον ἀπάγαγε πρὸς
 τὸν χιλιάρχον. ἔχει γὰρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐ-
 τῷ. ὁ μὲν οὐκ ἠδύνατο ἀπαλαβῶν αὐτὸν ἡγάγε
 πρὸς τὸν χιλιάρχον, καὶ φησὶ. ὁ δ' ἐσμὶ οὗτος παύ-
 λος προσκαλεσάμενός με, ἠρώτησε τούτον
 τὸν νεανίαν ἀγαγῆναι πρὸς σε, ἔχοντά τι λα-
 λήσαι σοι. ἐπιλαβόμενος δὲ τοῦ χειρὸς αὐ-
 τοῦ χιλιάρχου, καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδί-
 αμ, ἐπιθάνειτο, τί ὄστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαι
 μοι; εἶπε δὲ, ὅτι οἱ ἰουδαῖοι σωείδεντο τῷ
 ἐρωτῆσαι σε, ὅπως αὐτίον εἰς τὸ συνέδριον
 καταγάγῃς τὸν παύλον, ὡς μέλλοντες τι
 ἀκριβέστερον πυνθανέσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ
 οὐκ ἔμελλες μὴ περὶ αὐτοῦ, ἔμελλες γὰρ αὐ-
 τὸν εἶς αὐτῶν ἀνδρῶν πλείους τεσσαράκον-
 τα. οἱ τινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μή τε
 φαγῶμεν μή τε πιῶμεν ἕως ἃν ἀνέλωσι αὐτόν.
 καὶ νῦν ἔτοιμοί ἐσσι προσδεχόμενοι πῶν ἀ-
 πό σου ἐπαγγελίᾳ. ὁ μὲν οὐκ ἔμελλεν
 ἀπέλυσεν τὸν νεανίαν, παραγγείλας, μηδενὶ
 ἐκλαῆσαι,

Paule . Vt enim testificatus es de me
 Hierosolymis, sic te oportet & Rhomæ
 testificari . Facto autem die, collegerunt
 se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se,
 dicentes : neque esuros se, neque bibi-
 turos, donec occiderent Paulum . Erant
 autem plus quam quadraginta uiri, qui
 hanc coniurationem fecerant . Qui ac-
 cesserunt ad principes sacerdotum ac se-
 niores, & dixerunt : Deuotione deuo-
 uimus nosipsos, nihil gustaturos, donec
 occidamus Paulum . Nunc ergo uos
 significate tribuno & concilio, ut cras
 producat illum ad nos, tanquam ali-
 quid certius cognituros de eo. Nos uero
 priusquam appropinquet, parati su-
 mus interficere illum . Cum autem au-
 disset filius sororis Pauli insidias, uenit
 & intrauit in castra, nunciavitque Pau-
 lo . Accersito autem Paulus ad se uno
 ex centurionibus ait : Adolescentē hunc
 abduc ad tribunum . Habet enim quod
 renunciēt illi . Et ille quidem assumens
 eum, duxit ad tribunum, & ait : Vinc-
 tus Paulus accersitum me rogauit, ut hunc
 adolescentē perducerem ad te, habentē
 aliquid quod loquatur tibi . Apprehen-
 sa autem tribunus manu illius, secessit
 cum eo seorsum, & percontatus est il-
 lum : Quid est quod habes significan-
 dum mihi ? Ille autem dixit : Iudæi con-
 spirarunt ut rogarent te, uti crastino
 die educeres Paulum in concilium, qua-
 si aliquid certius inquisituri sint de il-
 lo. tu uero ne morem gesseris illis . Insi-
 diantur enim ei ex eis uiri plures qua-
 draginta, qui seipsos deuouerunt, ne
 uel edant uel bibant, donec interficiant
 eum, & nunc parati sunt expectantes,
 ut promittas . Tribunus igitur dimisit
 adolescentē, præcepitque ei, ne cui effutias,
 C 2 inquiring

ἔκλαλῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρὸς μέν
 καὶ προσκαλεσάμεν ἄλλοι δύο τινὰς ἦν ἑκα-
 τοντάρχων, ἔπειτα, ἐτοιμάσατε στρατίωτας
 δῖακοσίους, ὅπως πορεύθωσι μὲν καίσαρεί-
 ας, καὶ ἵππεῖς ἐβδομήκοντα, καὶ δεξιολά-
 βους δῖακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας ὄφθι νυκτός,
 κτήνη τε ἕτοιμα, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν
 παῦλον διασώσωσι πρὸς φήλικα τὸν ἡγε-
 μόνα, γράψας ἐπισολῶν πρὸς ἑχέσασα τὸν τύ-
 πομ τοπομ, κληθέντων λυσίας τοῦ στρατίω-
 τῆ γεμόνι φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοπομ
 συλλαφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ μέλλον-
 τα ἀναεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἐπιστάς σου τοῦ στρα-
 τεύματι θεαλόμην αὐτὸν, μαθὼν ὅτι ῥω-
 μαῖον ἔστι, βασιλεύων δὲ γινῶναι τὴν αἰτί-
 αμ, δι' ἣν ἐνεκάλου αὐτῶν, κατήγαγον αὐ-
 τὸν εἰς τὸ σωεῖσθαι αὐτῶν. οὐ ἔυρον ἐγκα-
 λούμην περὶ ζητημάτων τοπομ νόμῳ αὐτῶν,
 μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου, ἢ δεσμῶν ἐγκλη-
 μα ἔχοντα. μενοεισθε δὲ μοι ἐπιβουλήε
 εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν εἰσεῖσθαι ἀπὸ τῶν Ἰου-
 δαίων, ἴδου ὅφθι ἐπεμψα πρὸς σε, παρὰ γυ-
 γίλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ πρὸς
 αὐτὸν ἐπὶ σου, ἔρρωσο. οἱ μὲν οὖν στρατίωται
 κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, ἀναλαβόν-
 τες τὸν παῦλον, ἤγαγον διὰ ὄφθι νυκτός
 εἰς τὴν ἀντιπατρίδα. τῆ δὲ ἐπαύριον ἔασαν
 περὶ τοῦ ἵππεῖς πορεύεσθαι αὐτῶν, ὑπέ-
 στειλαν εἰς τὴν παρὰ μεβολίω. οἱ τινεὲς εἰσελ-
 θόντες εἰς τὴν καίσαρειαν, καὶ ἀναθέντες
 τὴν ἐπισολὴν τοῦ ἡγεμόνι, παρῆσαν καὶ
 τὸν παῦλον αὐτῶν. ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν
 καὶ ἐπερωτήσας ἐν ποίῃς ἐπαρχίαις ἔστι, καὶ
 πυθόμενος ὅτι ἀπὸ κιλικίας, δῖακούσο-
 μαί σου ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατηγόροι σου πα-
 ραγγύωνται, ἐκέλευσέ τε αὐτὸν εἶναι τοῦ πραιτω-
 ρίου ἡρώδου φυλάσσεσθαι.

Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιε-
 ρεὺς ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥή-
 τορος τερτύλλου τινός, οἱ τινεὲς ἐνεφάνισαν
 τοῦ ἡγεμόνι τὸν παῦλον. κληθέντων δὲ
 αὐτῶ

inquiens, quod hæc indicaueris mihi.
 Et accersitis duobus quibusdam cen-
 turionibus, dixit: Parate milites du-
 centos, ut eant Cæsaream, & equites
 septuaginta, & lancearios ducentos, à
 tertia hora noctis, & iumenta præbete,
 ut impositum Paulum, saluum perdu-
 cant ad Felicem præsidem, scriptis lite-
 ris in hanc formam. Claudius Lysias
 potentissimo præsidi Felici salutem. Vi-
 rum hunc comprehensum à Iudæis, cum
 iam esset interficiendus ab eis, super-
 ueniens cum exercitu, eripui, cognito
 quod Rhomanus esset, uolensque scire
 causam, ob quam accusarent illum, de-
 duxi eum in concilium eorum. Quem
 comperi accusari de quæstionibus legis
 ipsorum, nullum dignum morte aut
 uinculis habentem crimen. Et cum in-
 dicatum esset mihi de infidijs, quas pa-
 rauerant illi Iudæi, protinus misi eum
 ad te, præcepto dato etiam accusato-
 ribus: ut quæ habent aduersus eum, di-
 cant apud te: Vale. Milites uero iuxta
 quod sibi iniunctum erat, receptum Pau-
 lum duxerunt per noctem Antipatri-
 dem. Postero autem die dimissis equi-
 tibus ut cum eo irent, reuersi sunt in
 castra. Qui cum uenissent Cæsaream,
 ac tradidissent epistolam præsidi, sta-
 tuerunt coram eo & Paulum. Cum le-
 gisset autem præses, & interrogasset ex
 qua prouincia esset, & cognouisset quod
 ex Cilicia, audiam te, inquit, cum ac-
 cusatores quoque tui aduenerint. Ius-
 sitque in prætorio Herodis custodiri
 eum.

Post quinque autem dies descendit prin-
 ceps sacerdotum Ananias cum seniori-
 bus & Tertullo quodam oratore, qui si-
 gnificauerant præsidi de Paulo. Et citato
 Paulo,

αὐτῷ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ τέρτυλλος, λέγον-
 γων. πολλὰς εἰρήνης τυγχάνοντες δι' ἃ σου,
 καὶ κατορθωμάτων γινωμῶν τοῦ εἶναι τῶν
 τῶν δι' ἃ σὺ σὺς προνοίας, πάντῃ τε καὶ παν-
 ταχοῦ ἀποδέχομεθα, κράτιστε φίλιζε, μετὰ
 πάσης εὐχαριστίας. ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλεονεξίᾳ
 ἐγκόπῃ, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν σω-
 τώμενος τῆ σὴ ἐπιθεσίᾳ. εὐρόντες γὰρ ἄν-
 δρα ποτὸν λοιμὸν, καὶ κινουῦντα σάσιμ πᾶ-
 σι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς κατὰ πλὴν οἰκουμένῃ-
 νῳ, προτοσάτω τε καὶ τῶν ναζωραίων αἰ-
 ρέσεως, ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπέειρασε βεβηλώ-
 σαι, ὃν καὶ ἐκράτησαμεν, καὶ κατὰ τὸν ἡ-
 μέτερον νόμον ἠδελήσαμεν κρίναι. παρελ-
 θὼν δὲ λυσίας ὁ χιλιάρχος, μετὰ πολλῆς
 βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγεν, κε-
 λένωμ τούτους κατηγόρους αὐτῷ ἐρχεσθαι ἐπί-
 σε, παρ' οὗ δωρήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας πρὸ πάν-
 των τούτων ἐπιγνώσας, ὧν ἡμεῖς κατηγο-
 ρεῖμεν αὐτῷ. σωέθεντο δὲ καὶ οἱ ἰουδαῖοι,
 φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν. ἀπεκρίθη δὲ
 ὁ παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τῷ ἡγεμόνους λέ-
 γειν. ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτῶν τοῦ
 εἶναι τούτῳ ἐπιστάμενος, ἐνθυμότερον τὰ
 περὶ ἑμαυτῷ ἀπολογουμαι, δωραμῶν σου
 γινώσκων, ὅτι οὐ πλείους εἰσὶν μοι ἡμέρας
 ἢ δεκάδυο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυκῆσαι ἐν
 ἱερουσαλήμ. καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὖρον με
 πρὸς τινα δι' ἀλεγόμην, ἢ ἐπισύσασιν
 ποιοῦντα ὄχλου. οὔτε ἐν ταῖς συναγω-
 γαῖς, οὔτε κατὰ πόλιν, οὔτε παραστήσαι
 με δάσανται, περὶ ὧν κατηγοροῦσι μου.
 ὁμολογῶ δὲ πάντῃ σοι, ὅτι κατὰ πλὴν ὁδὸν,
 ἢ λέγουσιν αἰρεσίμ, οὕτως λατρεύω τοῦ
 πατρῷος τοῦ θεοῦ, πιστεύωμ πᾶσι τοῖς κα-
 τὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς προφήταις γεγραμ-
 μῶσι, ἐλπίδα ἔχωμ εἰς τὸν θεὸν ἢ καὶ
 αὐτοὶ οὗτοι προσδέχοντες, ἀνάσασιν μέλλειν
 εἶσεσθαι νεκρῶν, δικαίωμ τε καὶ ἀδίκωμ. ἐν
 τούτῳ δὲ αὐτὸς ἀσκῶ, ἀπρόσκοπον σωεί-
 δικσίμ ἔχειμ πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνδρά-

πους

Paulo, cœpit accusare Tertullus, dicens:
 Cum in multa pace agamus per te, &
 multa recte gerantur in populo hoc per
 tuam providentiam, & semper & ubiqz
 cōprobamus, præstantissime Felix, cum
 omni gratiarum actione. Sed ne diutius
 te detineam, oro te, ut audias nos paucis
 pro tua humanitate. Nacti enim sumus
 uirum hunc pestiferum & concitantem
 seditionem omnibus Iudæis in uniuersa
 orbe, & autorem factionis Nazarenorum,
 qui etiam templum profanare conatus est,
 quem & apprehensum uoluimus secundum
 legem nostram iudicare. Sed superueniēs
 tribunus Lysias, cum magna ui eripuit eum
 è manibus nostris, iubens accusatores eius
 ad te uenire, ex quo poteris ipse inquisitione
 facta de omnibus istis cognoscere, de quibus
 nos accusamus eum. Adiecerunt autem
 & Iudæi, dicentes hæc ita se habere. Re-
 spondit aut Paulus, cū annuisset ipse præ-
 ses, ut diceret. Aequiore animo pro me
 ipso causam dico, cum sciam te multis
 iam annis iudicem fuisse genti huic, qui
 possis cognoscere, quod non plures sunt
 mihi dies quæ duodecim, ex quo ascendi,
 adoraturus Hierosolymam. & neque in
 templo compererunt me cum aliquo dis-
 putantem, aut concursum facientē tur-
 bæ, neque in synagogis, neque in ciui-
 tate. neque probare possunt ea de quibus
 me accusant. Confiteor autem hoc tibi,
 quod iuxta uiam, quam uocant hæresim,
 sic colo patrium deum, credens omnibus
 quæ in lege & prophetis scripta sunt,
 spem habens in deū, fore, quā & hi
 ipsi expectant, resurrectionē mortuorum
 iustorum simul & iniustorum. Quin in hoc
 & ipse studeo sine offendiculo conscien-
 tiam habere erga deum, & erga homi-

C 3 nes

πους δ' ἵα πάντοδε. δ' ἰετῶν δὲ πλειόνων πα-
 ρεγενόμενῳ, ἐλεημοσύναις ποιήσωμ' εἰς τὸ ἔθνος
 μου καὶ προσφορὰς. ἔνθα οἱ εὐερον με ἠγνι-
 σμύον ἔνθα ἱερῶν, ὅν μετὰ ὄχλου, οὐδ' ἔμε-
 τὰ θορύβου. τινὲς δὲ ἀπὸ φθι' ἀσίας ἰουδαῖοι,
 οὓς δ' εἶ ἐπὶ σοῦ παρῆναι καὶ κατηγορεῖν, εἶ-
 τι ἔχοιεν πρός με. ἢ αὐτοὶ οὗτοι ἐπέτασαν,
 εἶ τι εὐερον ἔνθα ἐμοὶ ἀδίκημα, σάντ' μου ἐ-
 πί τῳ σωεδρίου, ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φω-
 νῆς, ἧς ἐπέκραζα ἐσὼς ἔνθα αὐτοῖς, ὅτι περὶ ἀ-
 ναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κήρυγμα σήμερον ὑφ'
 ὑμῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ φῆλιξ, ἀνέβη
 λε αὐτοῦς, ἀκρίβεσεν εἰδὼς τὰ περὶ φθι' ὁ-
 δοῦ, ἐπιώμ. ὕταρ λυσίας ὁ χιλίαρχ' κα-
 ταβῆ, δ' ἵα γνώσομαι τὰ κατ' ὑμᾶς. δ' ἵα τα-
 ζάμονός τε ἱερῶν ἠκατοντάρχω κηρῶν τῶν
 παύλου, ἔχον τε ἀνεσίμ, καὶ μηδένα κωλύ-
 ειν ἢ ἰδίῳ αὐτῷ ὑπηρετεῖν, ἢ προσέρχει-
 οῦσα αὐτῷ. μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παρὰ γενό-
 μου' ὁ φῆλιξ σαῦ δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ
 αὐτῷ, ὄσῃ ἰουδαία, μετεπέμψατο τὸν παῦ-
 λον. καὶ ἠκασεν αὐτῷ περὶ φθι' εἰς χριστόν
 πίσειω, δ' ἵα λεγομένου δὲ αὐτῷ περὶ δικαιο-
 σάνης καὶ ἐγκρατείας, καὶ τῳ κρίματ' ἔ-
 μέλλοντ' ἔσεσθαι, ἐμφοβος γενόμενος ὁ
 φῆλιξ, ἀπεκρίθη, τὸν αὐτὸν πορεύου, και-
 ρὸν δὲ μεταλαβὼν μετακαλέσομαι σε. ἄ-
 μα δὲ καὶ ἐλπίζω, ὅτι χρέματα δοθήσε-
 ται αὐτῷ ὑπὸ τῳ παύλου, ὅπως λύσῃ αὐ-
 τόν. δ' ἵο καὶ πυκνότερον αὐτὸν μετὰ πέμ-
 πόμου' ὡμίλει αὐτῷ. διέτις δὲ πλερω-
 θείσης ἔλαβε δ' ἵα δόχον ὁ φῆλιξ πόρκιον
 φῆσον. δ' ἔλωμ τε χάριτας καταδέσθαι τοῖς
 ἰουδαίοις ὁ φῆλιξ, κατέλιπε τὸν παῦλον
 δεδεμένον. φῆσ' οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρ-
 χίᾳ, μετὰ τρεῶν ἡμέρας ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυ-
 μα ἀπὸ καίσαρείας. ἐνεφάνισαμ δὲ αὐτῷ ὁ
 ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πρῶτοι ἢ ἰουδαίων καὶ
 τῳ παύλου, καὶ πᾶσιν αὐτῶν, ἀτ' ἄλλοι
 χάριμ κατ' αὐτῷ, ὅπως μετὰ πέμψηται αὐ-
 τῶν εἰς ἱερουσαλήμ, ἐνεδραμ ποιῶντες ἀνελεῖν
 αὐτῶν

nes semper. Post annos autem plures ac-
 cessi, elemosynas exhibiturus in gentē
 meam, & oblationes, in quibus compe-
 rerunt me purificatum in templo, haud
 cum turba, neq; cum tumultu. Quidam
 autem ex Asia Iudæi, quos oportebat
 apud te presto esse & accusare, si quid ha-
 berent aduersum me. aut hi ipsi dicant, si
 quid deprehenderunt in me iniquitatis,
 cum stem in cōcilio, aut de una hac uoce,
 qua clamaui inter eos stans, de resurre-
 ctione mortuorum ego iudicor hodie à
 uobis. Auditis autem his, Felix distulit
 illos, certo sciens quæ ad eam uiam atti-
 nebant, dicēs: Cum tribunus Lyfias de-
 scenderit, pernoscam causam uestram.
 Iussitq; centurioni, ut custodiret Paulū,
 sineretq; eum relaxari, & ne quæ ex illius
 familiarib; uetaret subministrare ei, aut
 adire eum. Post aliquot autem dies cum
 aduenisset Felix cum Drusilla uxore sua,
 quæ erat Iudæa, accessit Paulum, & au-
 diuit ab eo fidem, quæ est in Christum.
 Disputante autem illo de iusticia & tem-
 perantia & de iudicio futuro, tremefa-
 ctus Felix respondit: In præsentia abi-
 ceterū opportunitatē nactus accessam
 te. simul & illud sperans fore, ut pecunia
 sibi daret à Paulo ut solueret ipsum, pro-
 pter qd' & frequenter accessens eum, lo-
 quebatur cum eo. Biennio autem exple-
 to, accepit successorē Felix Porcium Fe-
 stum. Volens autem gratiam præstare
 Iudæis Felix, reliquit Paulum uinctum:

Festus ergo suscepta prouincia, post
 triduum ascendit Hierosolymam ab urbe
 Cæsarea. Significaruntq; illi princeps sa-
 cerdotum ac primores Iudæorū de Pau-
 lo, & rogabant eum postulantes fauorē
 aduersus eum, ut reijceret eum Hieroso-
 lymam, insidias tendentes ut interficeret
 eum

αὐτὸν ἤϊ πλὴν ὁ δόμ. ὁ μὲν οὖν φῆσθε ἀπέ-
 κριθῆν, τῆρεῖοθ τὸν παῦλον ἐν καίσαρειά, ἐὰν
 τὸν δὲ μέλλωμ ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. δι οὖν
 θιωατοὶ ἐν ἡμῶν, φησὶ, συγκαταβάντες, εἰ τί
 ὄζειν ἐν τῷ ἀνδρὶ τῷ τῶ, κατῆγορεύωσαμ αὐ-
 τῶ. δῖατρίφας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους
 ἢ δέκα, καταβάς εἰς καίσαρεαμ, τῆ ἐπαύρι-
 ομ καθίσας ἐπὶ τῶ βήματ, ἐκέλευσε τὸν
 παῦλον ἀχθῶναι. πρὸ γεγονόμένου δὲ αὐτῶ,
 πρὸ ἐξέρωσαμ δι ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβεβη-
 κότῃς ἰσθῆτοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιήμα-
 τα φέρουτες ἤϊ τῶ παύλου, ἀδουκ ἰσχυομ ἀ-
 ποδείξαι, ἀπολογουμένου αὐτῶ, ὅτι οὔτε
 εἰς τὸν νόμον ἠῖν ἰουδαίωμ, οὔτε εἰς τὸ ἱε-
 ρὸν, οὔτε εἰς καίσαρά τι ἠμαρτομ. ὁ φῆ-
 σθε δὲ τοῖς ἰουδαίοις δέλωμ χάριμ κατα-
 δείξαι, ἀποκριθεὶς τῷ παύλω, εἶπε. θέ-
 λας εἰς ἱεροσόλυμα ἀναβάς, ἐκεῖ πρὶ τῷ τῶ
 κρινεσθαι ἐπ ἐμοῦ; εἶπε δὲ ὁ παῦλ. ἐπὶ
 τῶ βήματ καίσαρος ἐσῶς εἰμι, ὅμ με δὲ
 κρινεσθαι ἰουδαίους ὀυδὲμ ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ
 κάλλιστ ἐπιγινώσκας. εἰ μὲν γοῦρ ἀδικῶ, ἔ-
 ἀξίον θανάτου πέπραχά τι, ὅμ παραιτοῦ-
 μα τὸ ἀποθανεῖμ. εἰ δὲ οὐδὲμ ὄζειν ὡρ οὗτοι
 κατῆγορεύσι μου, ὀυδέίς με θύωαται αὐτοῖς
 χάρισασθαι. καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. τότε
 ὁ φῆσθε συλλαλήσας μετὰ τῶ συμβουλίου,
 ἀπεκρίθη. καίσαρα ἐπικέκλησα; ἐπὶ καί-
 σαρα πορεύσῃ. ἡμερῶμ δὲ δῖαγενομένων
 τινῶμ, ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ βερνίκη
 κατῶτησαμ εἰς καίσαρεαμ, ἀπασόμνοι
 τὸν φῆσομ. ὡς δὲ πλείους ἡμέρας δῖετρι-
 βεμ ἐκεῖ, ὁ φῆσθες τῷ βασιλεῖ ἀνέδειτο τὰ
 κατὰ τὸν παῦλον, λέγων. ἀνὴρ τίς ὄζει
 καταλεθμμένος ὑπὸ φίλικος δέσμιοις,
 πρὶ ὅμ γενομένου μου εἰς ἱεροσόλυμα,
 ἐνεφάνισαμ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ-
 τειροι τῶμ ἰουδαίωμ, αἰτούμενοι κατὰ
 τῶ δίκλω, πρὸς ὅμ ἀπεκρίθημ, ὅτι οὐκ ἔσιμ
 ἔδος ξωμαίοις χαρίζεσθαι τινὰ ἀνδρῶ-
 πομ εἰς ἀπώλφωμ, πρὶ ἢ ὁ κατῆγορεύμενος
 ἤϊ

eum in uia. Festus autem respondit, ut
 seruarietur quidem Paulus Caesareæ: se
 uero breui aliò profecturum. Qui ergo
 inter uos (inquit) potentes sunt unà no-
 biscum descendant, & si quid est in hoc uiro
 crimen, accusent eum. Demoratus autē
 inter eos diebus amplius quam decem,
 descendit Caesaream: & postero die sedit
 pro tribunali, iussitq; Paulum adduci.
 Qui cum perductus esset, circumstete-
 runt eum qui ab Hierosolyma descende-
 rant Iudæi, multa & grauiâ crimina in-
 tendentes aduersus Paulum, quæ nõ po-
 terant probare, Paulo pro se responden-
 te, quod neq; in legem Iudæorum, neq;
 in templum, neq; in Caesarem quicquam
 peccasset. Festus autem uolens gratifica-
 ri Iudæis, respondens Paulo, dixit: Vis
 Hierosolymam ascendere, & ibi de his
 iudicari apud me? Dixit autem Paulus:
 Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet
 iudicari. Iudæis nullam iniuriam feci, si-
 cut & tu melius nosti. Si enim nocui, aut
 dignum morte aliquid feci, non recuso
 mori. Si uero nihil est eorum, de quibus
 hi accusant me, nemo potest me illis do-
 nare. Cæsare appello. Tunc Festus cum
 consilio collocutus respondit: Cæsarem
 appellasti? ad Cæsarem ibis. Et cum dies
 aliquot transacti essent, Agrippa rex &
 Bernice descenderunt Caesaream saluta-
 turi Festum. Et cum dies complures ibi
 commorarentur, Festus regi retulit cau-
 sam Pauli, dicens: Vir quidam est reli-
 ctus à Felice uinctus, de quo cum uenif-
 sem Hierosolymam, significarunt mihi
 principes sacerdotū & seniores Iudæoz,
 postulantes aduersus illum cognitionē.
 Quibus respondi: Non est Romanis
 consuetudo donare aliquem hominem
 ut pereat, priusquam is qui accusatur,
 C 4 presentes

κατὰ πρόσωπον ἔχοι πρὸς κατηγοροῦν, τό-
 που πε ἀπολογία λάβοι περὶ τῷ ἐγκλη-
 ματι. Σωελθόντων οὖν αὐτῶν ἤρξάδε,
 ἀναβολῶν μηδὲ μίαν ποικιλίαν, τῆ
 ἔξῃς καθίσασα ἐπὶ τῷ βήματι, ἐκέλευσα
 ἀχθῶναι τὴν ἀνδρα, περὶ οὗ σαδείετε οἱ κα-
 τήγοροι, οὐδὲ μίαν αἰτίαν ἐπέφερον ὅμ ἢ
 πενθόσων ἐργῶν, ζητήματα δὲ εἶ τῆνα περὶ ἐφὶ ἰδί-
 ας δασιδαιμονίας εἰχωρ πρὸς αὐτὸν, καὶ
 περὶ τινὸς Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν
 ὁ παῦλὸς ζῆν. Απορρομῆος δὲ ἐγὼ πῶν πε-
 ρὶ τούτου ζήτησιν, ἔλεγον, εἰ βούλοιο πο-
 ρεῖν εἶδαι εἰς ἱερουσαλήμ, κἀκεῖ κρεῖναι πε-
 ρὶ τούτῳ. τῷ δὲ παύλῳ ἐπικαλεσαμένῳ,
 κρηθῶναι αὐτὸν εἰς τὴν Ἰερουσαλήμ, ἐκέλευσα κρηθῶναι αὐτὸν, ἕως οὗ πέμ-
 ψω αὐτὸν πρὸς κάσρα. Αἰρίππας δὲ πρὸς
 τὸν φῆσομ ἔφη, ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τῷ ἄν-
 δρώπῳ ἀκούσασα. ὃ δὲ αὐτὸν φασίρ, ἀκούσῃ
 αὐτῷ. τῆ οὖν ἐπ' αὐτὸν ἐλθόντι τῷ ἰσρίπ-
 πα καὶ ἐφὶ βεβήκῃς μετὰ πολλῆς φαντασί-
 ας, καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκρατήριον σῶ-
 τε τῆς χιλιάρχου καὶ αὐτῶν τῆς κατιξο-
 χῶν οὖσι ἐφὶ πόλεως, καὶ κελύσαντι τῷ
 φῆσῳ, ἔχθη ὁ παῦλὸς. καὶ φασίρ ὁ φῆ-
 σῶ. Αἰρίππας βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ σὺμ-
 παροῖτες ἡμῶν ἄνδρες, θεωρεῖτε τῶτον, πῶ
 οὗ παρ τὸ κληθῆναι ἐφ' ἰουδαίῳ ἠέτευχόμε-
 μοι, ἔμ τε ἱεροσολύμοις καὶ ἠρξάδε, ἐπιβο-
 ῶντες μὴ δῆμ ζῆν αὐτὸν μηκέτι. Εγὼ δὲ κα-
 ταβόμην μηδὲρ ἄξιον θανάτου αὐτὸν
 πεπραχέναι, καὶ αὐτῷ δὲ τούτου ἐπικα-
 λεσαμένῳ τὸν σεβαστὸν, ἔκρινά πέμψαμ
 αὐτὸν. περὶ οὗ ἀσφαλῆς τὴν γράψα. Ἰσὶ κυ-
 ρίφῳ οὐκ ἔχω, διὸ τὸ προέγαγον αὐτὸν ἐφ' ἢ
 μῶν, καὶ μάλις ἐπὶ σοῦ βασιλεῦ ἰσρίπ-
 πα, ὅπως ἐφὶ ἀνακρίσεως γενομένης, ἔω τῆ
 γράψα. ἄλογον γὰρ μοι δοκεῖ πέμποντα
 δέσμιον, μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτῷ αἰτίας σὺμ-
 μῆνα. Αἰρίππας ἡ περὶ τὸν παύλον ἔφη,
 ἐπιτρέπεταί σοι ἵνα περὶ σιωπῶν λέγωμ. τότε
 ὁ παῦλὸς

praesentes habeat accusatores, locumq̄
 defendendi accipiat de crimine. Cum er-
 go huc conuenissent, sine ulla dilatione,
 sequenti die sedens pro tribunali iussi ad-
 duci uirum. De quo cum stetit accusa-
 tores, nullum crimen intēdebant super
 hisce rebus, de quibus ego suspicabar,
 sed quaestiones quasdam de sua super-
 stitione habebant aduersus eum, & de
 quodam Iesu defuncto, quem affirma-
 bat Paulus uiuere. Haesitans autem ego
 de huiusmodi quaestione, dicebam, num
 uellet ire Hierosolymam, & ibi iudicari
 super istis. Paulus autem cum appella-
 set ut seruaretur Augusti cognitioni, ius-
 si feruari eum donec mitterem eum ad
 Caesarem. Agrippa autem dixit ad Fe-
 stum: Volebam & ipse hominem au-
 dire. Cras, inquit, audies eum. Postero
 autem die cum uenisset Agrippa & Ber-
 nice cum multo apparatu, & introissent
 in auditorium cum tribunis & uiris prin-
 cipalibus ciuitatis, iubente Festo addu-
 ctus est Paulus. Et dicit Festus: Agrippa
 rex, & omnes qui simul adestis nobiscū
 uiri, uidetis hunc hominē, de quo omnis
 multitudo Iudaeorum interpellauit me,
 & Hierosolymis & hic, acclamantes non
 oportere eum uiuere amplius. Ego uero
 comperi nihil dignum morte eum ad-
 misisse. Ceterum cum is ipse appella-
 set Augustum, statui mittere eum. De
 quo quid certum scribam domino, non
 habeo. Quapropter produxi eum ad
 uos, & maxime ad te rex Agrippa,
 ut examinatione facta, habeam quod
 scribam. Iniquum enim mihi uidetur
 mittere uinctum, & causas eius non si-
 gnificare.

Agrippa uero ad Paulum ait: Per-
 mittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc
 Paulus

ὁ παῦλ^{ος} ἀπελογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα.
 πρὸ πάντων ὧν ἐγκαλεῖμαι ὑπὸ Ἰουδαίων
 βασιλεῦ ἀγρίππα, ἢ γῆμαι ἑμαυτὸν μακά-
 ριον, μέλλω ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ σοῦ σήμε-
 ρον, μάλιτα γνώσω ὄντα σε πάντων τῶν
 ἡ^{ρώ}των Ἰουδαίων, ἠδὲ τῶν κ^{λη}ρονομῶν. διὸ δέοι
 μαί σου, μακροθύμως ἀκροῦσά μου. τὴν γὰρ
 οὐκ ἔβρωσά μου τὴν ἐκ νεότητός, τὴν ἀπ' ἀρ-
 χῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνε μου ἐν Ἱεροσολύ-
 μοις, ἵσασι πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, προεισώσκον-
 τές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι
 ἡ^{ρώ}των ἀκριβοστάτῳ ἄριστον φησὶ ἡμετέρας
 θεοσεβείας, ἔρησα φαρισαῖός, καὶ νῦν ἐπι-
 πίδι φησὶ πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας
 γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἔσθκα κρινόμενος,
 εἰς ἡμ^{άς} τὸ δῶδεκάφυλον ἡμῶν ἐκτενεῖα νύ-
 κτα καὶ ἡμέρας λατρεῖν, ἐλπίζα κατα-
 τῆσαι, πρὸς ἧς ἐλπιδός ἐγκαλεῖμαι βασιλεῦ
 ἀγρίππα, ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. τί ἄριστον κρι-
 νεταί παρ' ἡμῶν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; Ε-
 γὼ μὲν οὐκ ἔδοξα ἑμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰη-
 σοῦ τοῦ ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρῶ-
 ξαι, ὃ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ πολ-
 λούς τῶν ἁγίων ἐγὼ φυλακῆς κατέκλε-
 σα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δεσφίαν λα-
 βών, ἀναρρομύων τε αὐτῶν, κατὰ νόμον ἡ-
 φου, καὶ ἡ^{ρώ}των πάσας τὰς συναγωγὰς πολ-
 λάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἠνάγκασον βλασφη-
 μεῖν, περιεσῶς τε ἐμμανόμην αὐτοῖς, εἰ
 δῖωκοι ἕως καὶ εἰς τὰς ἕξω πόλεις. ἐν οἷς
 καὶ παρεβόμην εἰς τὴν δαμασκὸν μετ'
 δεσφίας καὶ ἐπιτροπῆς φησὶ παρὰ τῶν ἀρχι-
 ερέων, ἡμέρας μέσης, βασιλεῦ, ἡ^{ρώ}των τὸ δό-
 ξιδον ὄρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ
 ἡλίου περιλάμψαμε φῶς, καὶ πύξις ἐν
 μοὶ πορευόμενος. πάντων δὲ καταπεσόν-
 των ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν λαλῶ-
 σάν μου, καὶ λέγουσαν τῆ ἑβραϊκῆ διὰ
 λέκτω. Σαούλ σαούλ, τί με διώκεις; σκλη-
 ρόμοσοι πρὸς κέντρα λακτίζατε. ἐγὼ δὲ ἔι-
 πομ. τίς εἰ κύριε; ὃ ἔειπεν. ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς,
 ὃν

Paulus extenta manu pro se dicebat: Su-
 per omnibus de quibus accusor à Judæis
 rex Agrippa, existimo me beatū, qui cau-
 sam dicturus sim apud te hodie, cum tu
 maxime sis gnarus earum, quæ apud Ju-
 dæos sunt, & cōsuetudinum & quæstio-
 num. Quapropter obsecro te, ut patiēter
 me audias. Itaq; uitam quidem meam,
 quam egi ab adolescentia, quæ ab initio
 fuit in gente mea Hierosolymis, nouerūt
 omnes Judæi, qui prius nouerant me ab
 initio, si uelint testimoniū ferre, quod se-
 cundum exquisitissimam sectam nostræ
 religiōis, uixerim pharisæus. Et nunc fre-
 tus spe repromissionis, quæ ad patres no-
 stros facta est à deo, sto iudicio subie-
 ctus, ad quā duodecim tribus nostræ in-
 stanter nocte & die colētes deū, sperant
 se peruenturas. De qua spe accusor rex
 Agrippa à Judæis. Cur incredibile iudi-
 catur apud uos, si deus mortuos suscitatur?
 Et ego quidē existimabam me aduersus
 nomen Iesu Nazarenī multa repugnan-
 do facturū, quod & feci Hierosolymis.
 Et multos sanctorū ego carcerib⁹ inclusi,
 à principibus sacerdotū potestate acce-
 pta: & cū occiderent, detuli sententiā. Et
 per omnes synagogas frequēter puniens
 eos, compellebam blasphemare, & am-
 plius infaniēs in eos, persequēbar etiam
 in exteris usq; ciuitates. Quarum rerum
 studio cum irem Damascū cum autori-
 tate & permisso principū sacerdotū, die
 medio, rex, in uia uidi è cælo supra splen-
 dorē solis circūfulsisse me lumē, & eos q
 mecū faciebāt iter. Cū aut omnes nos de-
 cidissemus in terrā, audiui uocē loquentē
 ad me, ac dicentē hebraica lingua: Sāul
 Sāul, quid me persequeris? Durū est tibi
 contra stimulos calcitrare. Ego autē dixi:
 Quis es dñe? At ille dixit: Ego sum Iesus
 quem

ὅμ σὺ δ' ἰώκεις, ἀλλὰ ἀνάσκει· ἐπὶ τῆς ἐπί τῆς
 πόδας σου, εἰς τὸ ποταμὸν ὠφθάλμων σου, προσ-
 χερίσασθαι σε ὑπὸ κρητέτω καὶ μάρτυρα, ὡς πε-
 ρὶ εἶδες, ὡς περὶ ὀφθάλμων σου, ἰδὼν μου εἰς
 σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν Ἰουδαίων, εἰς οὓς ἔγωγε σε
 ἀποστέλλω, ἀνοίξαι ὀφθαλμούς σου, ἵνα ἴδῃς
 ὑποστρέψαι ἀπὸ σκοτεινῶν εἰς φῶς, καὶ ἐκ
 τῆς σκότητος εἰς τὸν φωστὴρ, ἵνα ἴδῃς
 τὸν σατανᾶ ἐπὶ τὸν δεξιόν, τὸν λα-
 βῆναι αὐτοὺς ἀφ' ἑσέως ἀμαρτιῶν, καὶ κληρονο-
 μῆναι τὴν ἡγήσασθαι τῆς πίστεως ἐν ἐμέ. ὁ δευ-
 βασίλειον ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθήνης
 τῆς οὐρανόθεν ὁπίσθεν, ἀλλὰ τῶν ἐν δαμασκῶ
 πρώτον, καὶ ἱεροσολύμοις, εἰς ὧσ' ἄρα περὶ
 χάραγμα ἐκ Ἰουδαίας, καὶ τῶν Ἰουδαίων ἀπαγ-
 γέλλωμεν μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν
 δεξιόν, ἵνα ἴδῃς μετανοεῖν ἕργα πράσσοντας.
 ἕνεκα τούτων με οἱ Ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι
 ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπερὶ τὸν δ' ἰαχερίσασθαι, ἐπι-
 κερίας οὖν τυχεῖν ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἴδῃς
 ἐν ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐσηκασθαι, μαρτυρῶν ἡμῶν
 μικρῶν τε καὶ μεγάλων, οὐδὲν ἐκ τῶν λέγων,
 ὡς περὶ οἱ προφήται ἐλάλησαν μελλόντων γί-
 νεσθαι, καὶ μωυσῆς, εἰ παρὰ τὸν ὁ Χριστός,
 εἰ πρώτος ἰδὼν ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλ-
 λουκαταγγέλλειν τῷ λαῷ καὶ τῶν Ἰουδαίων.
 ταῦτα δὲ αὐτῷ ἀπολογησάμενος, ὁ φησὶ
 μεγάλη τῆς φωνῆς ἔφη, μαίνῃ παῦλε, τὰ πολλὰ
 σε γράμματα, εἰς μανίαν περιτρεπέει. ὁ
 δὲ, οὐ μαίνομαι φησὶ κρείττερος φησὶ, ἀλλὰ ἀ-
 ληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγι-
 γομαι, ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βα-
 σιλεὺς, πρὸς ὅμ καὶ παρεκκλίσασθαι ἡμῶν λα-
 λῶν, λανθάνει γὰρ αὐτῷ τί τούτων, οὐκ εἶ-
 δομαι οὐδὲν, οὐ γὰρ ὅστις ἐν γωνίᾳ πεπρα-
 γμένομ' ἴδω. πῶς εἶπες βασιλεῦ ἀγρίππα
 τῶν προφητῶν; οἶδα ὅτι πῶς εἶπες. ὁ δὲ ἀ-
 γρίππας πρὸς τὸν παῦλον ἔφη. ἐν ὀλίγω με
 πείθει Χριστιανὸν γενέσθαι, ὃ δὲ παῦλος εἶπερ.
 ἐνθάδε μὲν ἄρ' ἔφη θεῷ, ἐν ὀλίγω ἐν τῷ πολλῷ,
 οὐ μόνον σε, ἀλλὰ καὶ πάντας τῶν ἀ-
 κούοντάς μου σήμερον, γενέσθαι τοιούτους,
 ὅποιοι

quem tu persequeris. Sed exurge & sta
 super pedes tuos. Ad hoc enim apparui
 tibi, ut cōstituam te ministrum ac testem
 & eorum quæ uidisti: & eorū in quibus
 apparebo tibi, eripiens te à populo &
 gentibus, in quas nunc te mitto, ut ape-
 rias oculos eorum, ut conuertantur à te-
 nebris ad lucem, & à potestate satanæ
 ad deum, ut accipiant remissionem pec-
 catorum, & sortem inter eos qui sanctifi-
 cati sunt per fidem quæ est in me. Vnde
 rex Agrippa, non fui inobediens cœlesti
 uisioni, sed his qui sunt Damasci primū
 & Hierosolymis, & per omnē regionem
 Iudææ, deinde & gentibus annuncia-
 bam, ut pœnitentiam agerent, & conuer-
 terentur ad deum, opera facientes digna
 ijs qui resipuissent. Hac ex causa Iudæi
 me in templo comprehensum tentaue-
 runt interficere. Auxilium igitur nactus
 dei, usq; in hodiernū diem sto, testificās
 tum paruo tum magno, nihil aliud di-
 cens, q̄ ea quæ prophetæ prædixerant
 futura esse, & Moses, an passurus fuerit
 Christus, an primus ex resurrectione
 mortuorū lumen annunciaturus sit po-
 pulo & gentibus. Hæc autem cum pro se
 diceret, Festus magna uoce ait: Insanis
 Paule. Multæ te literæ ad insaniam con-
 uertunt. Et Paulus, non insanio, inquit,
 optime Feste, sed ueritatis & sobrietatis
 uerba eloquor. Scit em̄ de his rex apud
 quem & libere loquor. Latere enim eum
 nihil horū arbitror. Neq; em̄ hoc in an-
 gulo gestū est. Credis rex Agrippa pro-
 phetis? Scio qd' credis. Agrippa autē ad
 Paulum ait: Modica ex parte persuades
 mihi ut fiam Christianus. Et Paulus ait: op-
 tarim à deo, ut nō solū modica ex parte,
 uerū etiā magna: nō te modo, sed omnes
 etiam, qui me audiunt hodie, esse tales,
 qualis

ὁ ποῖός κ' ἐγώ εἰμι, παρεκτός τῶν δεσμῶν
 ἔστω. καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη
 ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμῶν, ἢ τε βερνίκη, καὶ οἱ
 συγκαθήμενοι αὐτοῖς, καὶ ἀναχωρήσαντες,
 ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες, ὅτι οὐδὲμ
 θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πρᾶσα ὁ ἄνθρωπος
 οὗτος. ἀγρίππας δὲ ὡς φήσιν ἔφη, ἀπολέ-
 λυθαι ἐδάωτο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐ-
 πεκέκμητο καίσαρα. ὧς δὲ ἐκρίθη τὸ ἀπό-
 πλῆρ ἡμᾶς εἰς τὴν ἰταλίαν, ἤξειδίσου τόμ-
 τε παύλου καὶ τινὰς ἑτέρας δεσμώτας ἑκα-
 τοντάρχῃ, ὀνόματι ἰσλίῳ, πείρηκε σεβασῆς.
 ἐπιβάντες δὲ πλοῖον ἀδραμυτῆιν ὧ μέλλοντες
 πλῆρ τοὺς κῆτι τῆν Ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν,
 ὄντες σὺν ἡμῖν ἀριστάρχου μακεδόνοιο, δεσσα-
 λονικέως. τῆ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σιδῶ-
 να, φιλιανθρώπως τε ὁ ἰσλίος ὡς παύλου ἔ-
 σάμηνος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους πορευ-
 θήντα, ἐπιμελείας τυχεῖν. κακῶδεμ ἀνα-
 χθέντες, ὑπεπλεύσαμεν πλὴν κύπρον, διὰ τὸ
 τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. τό τε πῆλαγος
 τὸ κῆτι πλὴν κιλικίαν καὶ παμφυλίαν διὰ-
 πλεύσαντες, κατήλθομεν εἰς μύρα φθιλυκί-
 ας, κακῶ ἐνερῶν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον Ἀ-
 λεξανδρινόν, πλοῖον εἰς πλὴν ἰταλίαν, ἐνεβί-
 βασεμ ἡμᾶς εἰς αὐτό. ἐρ ἰκανοῦς ἢ ἡμέρας
 βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις γενόμενοι κῆτι
 πλὴν κνίδον, μὴ προσέωντος ἡμᾶς τῶ ἀνέ-
 μου, ὑπεπλεύσαμεν πλὴν κρήτιν κῆτι σαλμών-
 νων. μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτῶν, ἦλθο-
 μεν εἰς τόπον τινὰ, καλούμενον καλοὺς λι-
 μνίους, ὧ ἐγγυὲς ἢ πῶλις λασαία. ἰκανοῦ
 δὲ χρόνου διαγενομένων, καὶ ὄντος ἡδὲ ἐ-
 πισφαλοῦς τῶ πλοῦς, διὰ τὸ καὶ πλὴν νησί-
 αμ ἡδὲ κῆτι ἐληλυθέναι, παρήναι ὁ παύλος, λέ-
 γων αὐτοῖς. ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὑβρεως
 καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τῶ φόρτου καὶ
 τῶ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέ-
 λαμ ἔσεοδα τὸν πλοῦν. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος
 ὡς κυβερνήτη καὶ ὡς ναυκλήρω ἐπέειπετο
 μάλλον, ἢ τῶ ὑπὸ τῶ παύλου λεγομένους.

ΑΝΘΥΕΤΟΥ

qualis ego sum, exceptis uinculis his. Et
 hæc eo locuto, surrexit rex, ac præses, &
 Bernice, & qui affidebant eis. Et cum se-
 cessissent, loquebantur inter se dicentes:
 nihil morte aut uinculis dignum facit
 homo iste. Agrippa autem Festo dixit:
 Dimitti poterat homo hic, si non appel-
 lasset Cæsarem. Postq̄ aut̄ decretum
 est, ut nos nauigaremus in Italiam, tradi-
 derunt & Paulū & quosdā alios uinctos
 centurioni, nomine Iulio, cohortis Au-
 gustæ. Conscēsa autem naue Adramyti-
 tina nauigaturi iuxta loca Asia, solui-
 mus, perseverante nobiscum Aristarcho
 Macedone Thessalonicensi. Sequēti au-
 tem die appulimus Sidonem. Et Iulius
 humaniter tractato Paulo, permisit ut
 ad amicos profectus, ab illis curaret. Et
 inde cum soluissemus, subnauigauimus
 iuxta Cyprum, propterea quod essent
 uenti contrarij. Et pelagus qd̄ est contra
 Ciliciam & Pamphyliam, emensi, perue-
 nimus Myram, quæ est Lyciæ, & ibi na-
 ctus centurio nauem Alexandrinam, na-
 uigantem in Italiam, transposuit nos in
 eam. Et cum multis diebus tarde nauiga-
 remus, uixq̄ deuenissemus contra Gni-
 dum, prohibēte nos uento, adnauigauī-
 mus Cretæ iuxta Salmonen. Et uix præ-
 terlegentes illam, peruenimus in locum
 quendam, qui uocat̄ Pulchri portus, cui
 uicina erat ciuitas Lasea. Multo autem
 tēpore peractō, & cū esset iam periculosa
 nauigatio, ob id quoq̄ quod iam ultra
 tempus sustinuisent in ediam, admonē-
 bat eos Paulus, dicēs eis: Viri, uideo qd̄
 cum iniuria multoq̄ damno, non solum
 oneris & nauis, sed etiam animarum no-
 strarum futura sit nauigatio. Centurio
 autem gubernatori & Naudero magis
 credebat, q̄ his quæ à Paulo dicebant̄.

XXVII

Et cum

ἀνοθέτω δὲ τῷ λιμνῷ ὑπάρχοντες πρὸς
 πρῶτα χαμασίαν, οἱ πλείους ἔθειτο βυλῶν ἀνα
 χθινῶν καὶ κῆθεμ, εἰπὼς δ' αὖναντο κατανή
 σαντες εἰς φοίνικα πρῶτα χαμάσαι, λιμνῶν φιλ
 κρήτης, βλέποντα κρηλίβα καὶ κρηλίχῳρον.
 ὑποπνεύσαντες δὲ νότος, δόξαντες φιλ πρῶ
 δέσπας κεκρατηκέναι, ἄραντες ἄστρον, πρῶ
 λέγοντο πλὴν κρητίω. μετ' οὗ πολὺ δὲ ἔβαλε
 κατ' αὐτοὺς ἀνεμῶν τυφωνικός, ὃ καλὸν μῆλον
 εὐροκλύδων. σωασπαθίντος δὲ τῷ πλοίῳ,
 καὶ μὴ δυναμῶν ἀντοφθαλμῶν τῷ ἀνέ
 μῳ, ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. κησίον δὲ τι ὑ
 ποδραμόντες, καλὸν μῆλον κλαυθῶν, μόλις
 ἰχθύσασθαι πρὶ κρητῆς γενέσθαι φιλ σκάφης,
 ἢ ἄραντες, βοκδείας ἐχθῶντο, ὑποζωνῶντες
 τὸ πλοῖον, φοβόμενοι τε μὴ εἰς πλὴν σύρτω
 ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως
 ἐφέροντο. σφοδρῶς δὲ χαμαζομῶν ἡμῶν,
 τῆ ἐξῆς ἐκβολῶν ἐποιούωτο, καὶ τῆ τρίτῃ αὐ
 τόχηρες πλὴν σκυλῶν τῷ πλοίου ἐξήγαγόν.
 μὴ τε ἡ ἡλίου, μὴ τε ἄστρον ἐπιφανόντων
 ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χαμῶνός τε οὐκ ὀλί
 γον ἐπικεμῶν, λοιπὸν περὶ κρητῆς πᾶσα
 ἔλπις τῶ σῶζεσθαι ἡμᾶς. πολλῆς δὲ ἀσπί
 ας ὑπαρχούσης, τότε σαθεὶς ὁ παῦλος ἦν
 μέσῳ αὐτῶν, εἶπεμ. εἰ μὲν ὅτι ἄνδρες πα
 ραρχήσαντάς μοι, μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ φιλ
 κρήτης, κερδῆσαι τε πλὴν ὑβριμ τὰύτω καὶ
 πλὴν ζυμῆμ. καὶ τὰ νῦν πρῶτον ἡμᾶς εὐδυ
 μῶν. ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐ δὲ μίαν ἔσοι δὲ
 ἡμῶν, πλὴν τῷ πλοίου. πρῶτον γὰρ μοι τῆ
 νυκτὶ ταύτῃ ἀγγελοῦ τῷ θεοῦ οὐ εἰμί, ὅ
 καὶ λατρεύω, λέγωρ. μὴ φοβοῦ παῦλε, καίσα
 ρί σε δὲ πρῶτον. καὶ ἰδοὺ κεχαρίσαι σοι ὁ
 θεὸς πάντας τοὺς πλείονας μετὰ σου. διὸ
 εὐδυμῆτε ἄνδρες. πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι
 οὕτως ἔσοι, κατ' ὅν τρόπον λελάληκα μοι.
 εἰς νῆσον δὲ τινὰ δὲ ἡμᾶς ἐκπεσῶν. ὧς δὲ
 τεσσαρεσκαίδεκάτην ἡμέρας ἐγγύετο, δὴ ἀφερομέ
 νων ἡμῶν ἦν τῷ ἀδρίᾳ κρηλίμῳ φιλ νυ
 κτός, ὑπενόσω οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ
 αὐτοῖς

Et cum aptus portus nō esset ad hyber
 nandū, cōplures ceperūt cōsiliū soluendi
 illinc, si quo modo possent puecti Phoe
 nicem illic hybernare. Is est portus Creta
 spectans ad Africum & ad Chorū. Aspi
 rante aūt Austro, rati se ppositi cōpotes,
 cū soluissent Asson, praterlegebant Cre
 tam. Verū haud multo post coortus est
 cōtra ipsam uentus Typhonicus, qui uo
 catur Euroaquilo. Cumq̄ correpta esset
 nauis, nec posset obniti uento, data naue
 flatibus, ferebamur. In insululam autem
 quandā deuecti, quæ uocatur Clauda,
 uix potuimus obtinere scapham. Qua
 sublata adiutorijs utebantur, subcingen
 tes nauem, timentes ne in Syrtim incide
 rent, demisso uase, sic ferebant. Cum au
 tem uehementi tempestate iactaremur,
 sequēti die iactum fecerunt, ac tertio die
 nostris manib⁹ armamēta nauis proiec
 mus. Porro neq̄ sole neq̄ syderibus ap
 parentibus ad cōplures dies, & tēpestate
 non exigua imminente, iam ablata erat
 spes om̄is salutis nostræ. Cū autē multa
 iam esset inedia, tunc stans Paulus in me
 dio eorū, dixit: Oportebat quidē ὁ uiri
 audito me nō soluere à Creta, nec accer
 sere nobis iniuriā hanc & iacturā. Et nūc
 hortor, ut bono animo sitis. Iactura em̄
 animæ nulla erit ex uobis, sed tantū na
 uis. Astitit em̄ mihi hac nocte angelus
 dei cuius sum ego, quē & colo, dicēs: Ne
 timeas Paule, Cæsari te oportet sisti, Et
 ecce donauit tibi deus omnes qui nauī
 gant tecum. Propter quod bono animo
 estote uiri. Credo em̄ deo, qd̄ sic erit, quē
 admodū dictū est mihi. In insulam autē
 quandā oportet nos eijci. Sed posteaq̄
 quartadecima nox superuenit, nauigan
 tibus nobis in Adria circa medium no
 ctis, suspicabantur nauitæ apparere sibi
 aliquam

αὐτοῖς· χῶρα μ, Ἐβολίσαντες, ἕξ ὄργυαὶς
 εἴκοσι, βραχὺ δὲ δΐασήσαντες, καὶ πάλιν
 βολίσαντες, ἕξ ὄργυαὶς δεκαπέντε. φο-
 εῶ μύθοι τε μή πως εἰς ἄσπερα τόπος ἐκπέσω-
 σι μ, ἐκ πρύμνης εἰσφάντες ἀγκύρας τέσσαρας,
 ἤνυχοντο ἡμέρα μ γενέσθαι. τῶν δὲ ναυτῶν ζή-
 τοῦ τῶν φυγῆ μ ἐκ τῶν πλοῖα, καὶ χαλα-
 σάντων πλὴν σκάφῃ εἰς πλὴν θάλασσαν, προ-
 βάσει ὡς ἐκ πρῶτας μελλόντων ἀγκύρας ἐ-
 κτείναν. εἶπε μ ὁ παῦλ ὁ ὅτι ἐκατοντάρ-
 χῳ καὶ τοῖς στρατιώταις, ἔὰ μ μὴ οὗτοι μεί-
 νωσι μ ἐν τῷ πλοῖῳ, ὑμεῖς σωθῆσθε ὅτι δῶκα
 ὅτι. τότε οἱ στρατιῶται ἀπέκοψαν τὰ χοι-
 νῖα ἐκ τῆς σκάφης, καὶ εἰσαγαγόντων ἐκπέσε μ.
 ἄρχι δὲ ὅτι μελλόντων ἡμέρα γενέσθαι, προέκλει-
 σεν ὁ παῦλ ὁ ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς, λέ-
 γων. τέσσαρες καὶ δεκά τῳ σήμερον ἡμέρα μ
 προσδοκῶντες ἄσπιτοι διατελεῖτε, μηδὲ μ
 προσλαβόμενοι, διὸ προέκλεισεν ὑμᾶς προσ-
 λαβεῖν τροφῆς. τῶν γὰρ πρὸς ἐπὶ ὑμετέ-
 ρας σωτηρίας ὑπάρχοντα, οὐδενὸς ἂν ὑμῶν θνή-
 σκει ἐκ τῆς κεφαλῆς πεσῆται. εἰπὼν δὲ ταῦτα,
 καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίσκει τῷ θεῷ ἐνώ-
 πιον πάντων, καὶ ἠλάσατο ἡρέξατο ἑσθίαν.
 ἔσθιοι μ ἢ γενόμενοι πάντες, Ἐαὐτοὶ προσε-
 λάβοντο τροφῆς, ἡμεῖς δὲ ἐν τῷ πλοῖῳ αἰ-
 ψάσαι ψυχαί, διακόσσια ἑβδομηκονταεξί.
 κρησθέντες δὲ τροφῆς, ἐκέρχοντο τὸ πλοῖον,
 ἐκβαλλόμενοι τὸν σίτον εἰς πλὴν θάλασσαν.
 ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγγύετο, πλὴν γλῶσσιν ἐπεγίνω-
 σκοντο, κόλπον δὲ τινὰ κατεινόσω ἔχοντα
 ἀγίαλόν, εἰς ὃν ἐβδελύσαντο εἰσελάσθαι,
 ἐξῶσα τὸ πλοῖον, καὶ τὰς ἀγκύρας περιε-
 λόντες, εἰς πλὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέν-
 τες τὰς ζουκτηρίας τῶν πηδάλιων, καὶ ἐπά-
 ραντες τὸν ἀρτέμονα τῆς πνεύσεως, κατέχοντο
 εἰς τὸν ἀγίαλόν. περιπέσοντες δὲ εἰς τὸ
 πομ διθάλασον, ἐπὶ πᾶσα πλὴν ναῦ, καὶ
 ἢ μὴ πρῶτα ἐρείσασα, ἔμεινεν ἀσάλυτος. ἢ
 ἢ πρῶτα ἐλύετο ὑπὸ ἐπὶ βίσε τῆς κυμάτων.
 τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγγύετο, ἵνα τοὺς

δεσμώτας

aliquam regionem. Qui & demissa bo-
 lide, repererunt passus uiginti, ac pusil-
 lum inde digressi, rursumque demissa bo-
 lide repererunt passus quindecim. Ti-
 mentesque, ne in aspera loca incideret, de
 puppi iactis ancoris quatuor, optabant
 diem oriri. Nautis uero quarentibus fu-
 gere e nauī, cum submisissent scapham
 in mare, sub prætextu uelut e pro-
 ra ancoras extensuri, dixit Paulus centurioni
 & militibus: Nisi hi in nauī manserint,
 uos salui fieri nō potestis. Tunc abscide-
 runt milites funes scaphæ, & passi sunt
 eam excidere. Et cum dies inciperet ap-
 parere, hortabat Paulus omnes sumere
 cibum, dicens: Dies hic decimusquartus
 est, quod expectantes ieiuni permane-
 tis, nihil accipientes. propter quod hor-
 tor uos, ut sumatis cibum: hoc enim ad
 salutem uestram pertinet, quia nullius
 uestrum capillus de capite cadet. Et cum
 hæc dixisset, sumpto pane gratias egit
 deo in conspectu omnium, & cum fre-
 gisset, cœpit edere. Porro animis iam re-
 creatis omniū, sumpserunt & ipsi cibum.
 Eramus uero uniuersæ animæ in nauī
 ducentæ septuaginta sex. Et fatiati ci-
 bo, alleuabant nauem, eiicientes triti-
 cum in mare. Cum autem dies esset, ter-
 ram non agnoscebant: sinum uero quen-
 dam animaduertent, habentem littus
 in quod cogitabant, si possent, impinge-
 re nauem. Et cum ancoras sustulissent,
 committebant se mari, simul laxatis iun-
 cturis gubernaculorum, & sublato ar-
 temone ad auræ flatum, tendebant
 ad littus. Et cum incidissent in locum
 bimarem, impegerunt nauem. Ac pro-
 ra quidem infixam manebat immobi-
 lis: puppis uero soluebatur a ui unda-
 rum. Militum autem consilium erat, ut
 D uinctos

δισμώτάς ἀποκτείνωσι, μή τις ἐκκολυμ-
βήσας διαφύγοι. ὃ δὲ ἑκατόνταρχος βυ-
λόμων διασῶσαι τὸν παῦλον, ἐκώλυ-
σεν αὐτοὺς τῷ βδελήματος, ἐκέλευσέ τε τὸς
διωκμένους κολυμβᾶν, ἀπορρίψαντες πρῶ-
τους ἐπὶ πλῆγῳ θλίβονα, καὶ τοὺς λοιποὺς,
ὅτις μὲν ἐπὶ σάνισι, οὗς δὲ ἐπὶ τινῶν ἄλλῳ
πὸ τῶν πλοίων. Ἐὐτὼς ἐγγύετο πάντας δια-
σωθῆναι ἐπὶ πλῆγῳ.

καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν, ὅτι
μελίτη ἢ νῆσος καλεῖται. οἱ δὲ βάρβαροι
παρεῖχον οὐ πλῆν τυχῶσα φιλανθρωπίαν
ἢ μῆτ' ἀνάφαντες γὰρ πυρᾶν, προσελάβοντο
πάντας ἡμᾶς, διὰ τὸν ἕτερον τὸν ἐφεσῶτα,
καὶ διὰ τὸ ψύχον. συσρέψαντες δὲ τῷ παύ-
λῳ φρυγάνων πλοῖον, καὶ ἐπιθέντες ἐπὶ
πλῆν πυρᾶν, ἔχιδνα ἐκ τοῦ θέρμης θλίβου
σα, κατέψεψεν αὐτῷ. ὡς δὲ εἶδον οἱ
βάρβαροι κρημάζοντες τὸ θηρίον ἐκ τοῦ χα-
ρῶς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. πάντως
φονεὺς ὅστις ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασω-
θέντα ἐκ τοῦ θαλάσσης, ἢ δίκην ἔδωκεν ἡμῶν,
ὁ μὲν οὐκ ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ,
ἐπαθεῖν οὐδὲν κακόμ. οἱ δὲ προσεδόκων αὐ-
τὸν μέλλειν σίπρωσθαι, ἢ κατὰπίπην ἀφνω
νεκρόμ. ἐπὶ πολλῷ δὲ αὐτῶν προσδοκῶντων,
καὶ θεωρῶντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γι-
νόμενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεῶν ἀν-
τὸν εἶναι. ἔν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκένον,
ὑπῆρχε χωρία πλοῖον πρῶτον τοῦ νήσου, ὀνόματι
τι κοπλίω, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς
ἡμέρας φιλοφρόνως θλίβονεμ. ἐγγύετο δὲ τῷ
πατέρει τῷ κοπλίω πυρετῆς καὶ δυσεν-
τερίας συνεχόμενον κατακῆσθαι. πρὸς ὃν ὁ
παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσβυξάμενος, ἐ-
πιθεῖς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. τότε
οὐκ γινόμενον καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀδω-
νείας ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο καὶ ἰθερα-
πίοντο, οἱ καὶ πολλὰς τιμὰς ἐτίμησαν
ἡμᾶς, καὶ ἀναγομῶν ἐπέθεντο τὰ πρὸς
πλῆν χεῖρα. μετὰ δὲ τρεῖς μῶνας ἀνήχθημεν
ἐν

uinctos occiderent, ne quis cum enataf-
set, effugeret. At centurio uolens serua-
re Paulum, compescuit eos à consilio.
iussitque, ut qui possent natate, abice-
rent se primos, & in terram euaderent,
cæteriꝫ partim in tabulis, partim in qui-
busdam nauis fragmentis. Et sic factum
est, ut omnes incolumes euaderent in
terram. Et cum euasissent, tunc cognou-
uerunt, quod Melite insula uocaretur,
Barbari uero præstabant non uulgarem
humanitatem nobis. Accensa enim py-
ra, recipiebant nos omnes propter hym-
brem qui imminebat, & propter frigus.
Cum congregasset autē Paulus fermen-
torum multitudinem, & imposuisset in
ignem, uiperæ à calore prorepens, inuasit
manum eius. Ut uero uiderunt Barbari
pendentem bestiam de manu eius, inter
se dicebant: Omnino homicida est ho-
mo hic, quem seruatum è mari ultio non
sinit uiuere. Et ille quidem excussa uipe-
ra in ignem, mali nihil passus est. At illi
existimabant futurum ut incenderetur,
aut concideret repente mortuus. Diu au-
tem illis expectantibus, & intuentibus
nihil mali illi accidere, mutata mente di-
cebant eum esse deum. In locis autem
illis erant prædia primati insulæ, nomi-
ne Publio, qui nos exceptos, triduo be-
nigne tractauit hospitio. Contigit au-
tem patrem Publii febribus ac dysen-
teria uexatum decumbere. Ad quem
Paulus intrauit: & cum orasset, impo-
suissetque ei manus, sanauit eum. Hoc
igitur facto, cæteri quoque qui habe-
bant infirmitates in insula, accedebant
& sanabantur: qui etiam multis hono-
ribus nos honorauerunt, & soluenti-
bus imposuerunt, quæ necessaria erant.
Post menses autem tres nauigauimus

ἐν πολίῳ παρακεχημακότεν ἐν τῇ νήσῳ, ἀ-
 λεξανδρίῳ, παρασήμῳ δῖοσκύροισι. καὶ κα-
 ταχθέντες εἰς συρακῶσας ἐπεμείναμεν ἡμέ-
 ρας τρεῖς. ὕδερ περιελθόντες κατὰ τῆσά-
 μιν εἰς ῥήγιον, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπι-
 γενομῶσ νότου, δύνοντες ἤλθομεν εἰς πο-
 τῖόλκε, ὅν εὐρόντες ἀδελφούς, πρὸς κλήθημεν
 ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμῆναι ἡμέρας ἐπ' ἅ, καὶ ὅπως
 εἰς τὴν ῥώμην ἤλθομεν. κακῶθ' οἱ ἀδελφοὶ
 ἀκούσαντες τὰ πρὸς ἡμῶν, ῥῆξιον εἰς ἀπὸν
 τισὶν ἡμῶν, ἀχρεῖς ἀπ' ἑσφύρας, καὶ τριῶν
 ταβερῶν. οὗς ἰδὼν ὁ παῦλος ἐνχαρισήσας
 τῷ θεῷ, ἔλαβε θάρσος. ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς
 ῥώμην, ὁ ἐκατόνταρχος πρὸς ἔδωκε τὸν δεσ-
 μίους τῷ στρατοπέδῳ. τῷ δὲ παύλῳ ἐπι-
 πετράπη μὴ ἀποδοῦναι τὸν παῦλον τὸν
 ὄντα πρὸς ἰουδαίῳ πρῶτος. σωελθόντων
 δὲ αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἀδελ-
 φοί, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ
 ἢ τοῖς ἔθεσι τῆς πατριῶσ, δι' ἐσμί' ῥῆξι
 προσολύμων πρὸς ὀθλῶν εἰς τὰς χεῖρας πρὸς ῥώ-
 μαιῶν, οἱ τινεσ ἀνακρίναντές με, ἐβόλοντο
 ἀπολύσαι, διὰ τὸ μηδὲ μίαν ἀτίαν θανά-
 τος ὑπάραμεν ἐν ἐμοί. ἀντιλεγόντων δὲ πρὸς
 ἰουδαίῳ, ἠναγκάθην ἐπικαλέσασθαι καί-
 σασα, οὐχ ὡς τῶ ἔδινος μου ἔχωμ τί κατη-
 γορηῆσαι. διὰ ταύτην οὖν πλὴν ἀτίαν παρει-
 κάλεσα ὑμᾶς, ἰδέσθαι καὶ προσλαλῆσαι, ἐνε-
 κερ γὰρ φιλί ἐλπίδ' ἔστω ἰσράηλ πλὴν ἄλυ-
 σιμ ταύτην περικαμα. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπι-
 πορ. ἡμεῖς οὐτε γράμματα περὶ σου ἐδέξα-
 μεθα ἀπὸ φιλί ἰουδαίας, οὐτε παραγενόμε-
 νόσ τις πρὸς ἀδελφῶν ἀπὸ γαλιεμ ἢ ἐλάλη-
 σέ τι περὶ σου πονηρόν. ἀξιῶμεν δὲ παρὰ
 σου ἀκούσαι ἀ φρονεῖς. περὶ μὲν γὰρ φιλί αἰρέ-
 σεως ταύτης γνωσὸν ὄσιν ἡμῶν, ὅτι παντα-
 χὸς ἀντιλέγετα. ταξάμονοι δὲ αὐτῷ ἡμέ-
 ραμ, ἥκομ πρὸς αὐτὸν εἰς πλὴν ξενίαν πολίον-
 νες, οἷσ ῥῆξιθ' ἐδο δῖα μαρτυρόμεν πλὴν
 βασιλείαμ

in nauī Alexandrina, quæ in insula hye-
 mauerat, cui erat insigne Castor & Pol-
 lux. Et cum uenisset in Syracusas, man-
 simus triduo. Inde circumlegentes deue-
 nimus Rhegium, & post unum diem af-
 flante austro, postridie uenimus Puteo-
 los, ubi repertis fratribus rogati sumus
 manere apud eos dies septem, & sic ue-
 nimus Rhomam. Et inde cum audissent
 fratres de nobis prodierunt in occursum
 nobis usq; ad Appiæ forum ac tres taber-
 nas. Quos cum uidisset Paulus, gratijs
 actis deo, sumpsit fiduciam. Cum autē
 uenisset in Rhomam, centurio tradidit
 uinctos principi exercitus. Permissum
 est autem Paulo, ut maneret solus cum
 custodiente se milite. Post tertium au-
 tem diem cōuocauit Paulus Iudæorum
 primores. Cumq; uenissent, dicebat eis:
 Ego uiri fratres cum nihil fecerim aduer-
 sus plebem, aut instituta maiorum, uin-
 ctus ab Hierosolymis traditus sum in
 manus Rhomanorum. qui cum exami-
 nassent, uoluerūt me dimittere, eo quod
 nulla esset causa mortis in me. Sed con-
 tradicentibus Iudæis, coactus sum ap-
 pellare Cæsarem, non quasi habeam de
 quo gentem meam accusem. Propter
 hanc igitur causam aduocaui uos, ut ui-
 derem & alloquerer, propter spem enim
 Israëlis catena hac circumdatus sum. At
 illi dixerunt ad eum: Nos neque lite-
 ras accepimus de te à Iudæa, neque ad-
 ueniens aliquis fratrum nunciauit, aut
 locutus est aliquid de te mali. Volu-
 mus autem ex te audire quæ sentias.
 Nam de secta ista notum est nobis,
 quod ubique ei contradicitur. Cum
 constituissent autem illi diem, uene-
 runt ad eum in hospitium complures,
 quibus exponebat testificans regnum
 D 2 dei,

βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, περὶ ἧς αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τοῦ νόμου Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρώτης ἕως ἑσπέρας. καὶ οἱ μὲν ἐπίδοντο τῆς λεγομένης, οἱ δὲ ἠπίσταντο, ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπελύνοντο, εἰπόντες τῷ Παύλῳ ῥῆμα ἓν, ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ ἡσασίας τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγον· πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τούτον, καὶ εἰπέ· ἀκοῆ ἀκούσατε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέφετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχώθη γὰρ ἡ καρδίᾳ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τῆς ὡσὶ βαρύνει ἡκούσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοὺς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοὺς ὡσὶ ἀκύνωσι, καὶ τῆς καρδίᾳ σωῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμα αὐτούς. Γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεσάλει ὁ σωτήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοῖς καὶ ἀκύνονται. καὶ ταῦτα αὐτῷ εἰπόντες, ἀπῆλθον οἱ ἰουδαῖοι, πολλοὶ ἔχοντες ἐν αὐτοῖς συζητήσιμ. ἔμενε δὲ ὁ Παῦλος διετίμην ὅλην ἐν ἰδιώμιθι. καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτὸν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ μετὰ πάσης παρρησίας ἀκωλύτως.

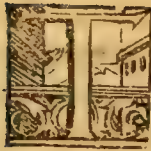
ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΕΥΤΥΧΩΣ ΣΥΝΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΑΙ.

dei, suadensque eis de Iesu ex lege Moysi & prophetis, à mane usque ad uesperam. Et quidam credebant his quæ dicebantur, quidam uero non credebant. Cumque inter se non essent concordēs, discedebant, ubi dixisset Paulus unum uerbum: Bene spiritus sanctus locutus est per Esaiam prophetam ad patres nostros, dicens: Vade ad populum istum, & dic: Auribus audietis & non intelligetis: & uidentes uidebitis, & non percipietis. Incastratum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne quando uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. Notum ergo sit uobis, quod gentibus missum est hoc salutare dei, & ipsi audient. Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter se disceptationem. Mansit autem Paulus biennio toto in suo conducto. & suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad ipsum, prædicans regnum dei, ac docens quæ sunt de domino Iesu, cum omni fiducia, nemine prohibente.

ACTA APOSTOLORVM
FELICITER ABSOLUTA.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.

ΠΑΥΛΗΝ ἐπισέλλα ἀπὸ κορίνθου, μήπω μὲν ἑωρακὼς ῥωμαίους, ἀκτῶν δὲ πρὶ ἁυ-
 τῶν, καὶ ἐπιποδῶν αὐτοὺς ἰδεῖν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται πλὴν πῶσιμ αὐτῶν
 καταγγελλομὲν ὄρωμ παυταχοῦ. ἔπειτα σημαίνει πολλὰκις ἑαυτὸν προθέμενον
 ἐλθεῖν, διὰ τὸν εἰς αὐτοὺς πόθον καὶ τῶς μὴ δεδωῆσθαι. καὶ λοιπὸν διδάσκει
 λικίῳ πλὴν ἐπισολῶν ποιῆται περὶ κλήσεως ἔθνῶν, καὶ ὅτι ἡ περιτομὴ ἕως καιρῶ ἦν, καὶ νῦν
 πέπαυται, καὶ ὅτι διὰ τὸ χρυσοῦ λέλυται τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἀδὰμ, καὶ ἡ σκία τοῦ νόμου παρηλ-
 θε. πλὴν μὲν οὖν κλησὶμ ἦν ἔθνῶν ἀκολούθως γεγενῆσθαι κατασκυδάζει, οὕτως ἀποδείκνυσσι πᾶσιμ
 ἀνθρώποις ἔμφυτον εἶναι τὸν νόμον, καὶ πάντας ἀδιδάκτω τε τῆ φύσει, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ φθί κτίσει-
 ως δάσασθαι γινώσκῃ τὸν θεόν. διὸ καὶ εἰκότως αἰτιῶται πρῶτον ἑλλῆνας, ὡς τὸ μὲν θεοῦ φανε-
 ρώσαντ^α αὐτοὺς ἐκ τῆν ποιημάτων αὐτοῦ τοῦ κόσμου, πλὴν πρὶ αὐτοῦ γινώσιμ, καὶ φθί αἰδίως δωά-
 μεως αὐτοῦ, ἔν ᾧ καὶ δὴ οὐ τὰ πάντα πεποίηκεν. αὐτοὺς ἡ ἐγνωκέναι μὲν ἐκ τῆν κτισμάτων, εἶναι
 θεόν τὸν τῶν δὴ κτισμάτων, τὰ δὲ ποιήματα θεοποιήσαντας, καὶ τῆ κτίσει μᾶλλον, ἢ αὐτοῦ λα-
 τρεῦσαντας. Αἰτιῶται ἡ καὶ ἰουδαίους, ὡς μὴ φυλάξαντας τὸν νόμον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ φθί πρᾶξά-
 σεως τοῦ νόμου τὸν θεόν ἀτιμάσαντας. καὶ οὕτως ἀμφοτέρω τὰ μέγιστα, ἰουδαίους τε καὶ ἑλλῆνας
 συγκλείει, καὶ ἐλέγχει ἐπὶ τῆ παρρησιᾶ, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἴσοι γενόμενοι πάντες, ἐπίσοις οἱ πάντες
 ὡς ὑπεύθυνοι, τὸν λυτρωμῆν δέονται. φθί δὲ χάριτ^α καὶ λυτρώσεως ἐπίσης τῆς ἰουδαίους γενο-
 μῆς καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη, εἰκότως καὶ ἡ κλησὶς γέγονε ἦν ἔθνῶν, φθί ἡ κλήσεως ἦν ἔθνῶν γενομῆς,
 ὅτι ἀνάγκης πέπαυται ἡ περιτομὴ, καὶ ἡ ἔν τῶ νόμῳ σκία. ὁ γὰρ ἀβραάμ φησὶμ, ὅτι ἔν περιτοι-
 μῆ, ἀλλὰ πρὸ φθί περιτομῆς δικαιοθεῖς, μετωνομάδῃ μὲν ἀβραάμ, ὅτι πατὴρ πολλῶν ἔθνῶν ἡ-
 μελλεμ εἶναι, καὶ πλὴν ἔν τῆ ἀκροβυστία πῶσιμ. ἔλαβε δὲ μετὰ τὸ δικαιοθῆναι καὶ πλὴν περιτομῆν ἔν
 σαρκί, ἵνα σημαῖον ἡ τῆς καὶ σάρκα γενομῆς ὅτι αὐτοῦ. παύσασθαι ποτε πλὴν περιτομῆν, ὅταν τὰ
 ἔθνη γῆνται τέκνα τοῦ ἀβραάμ, ἀρχάμωνα πολιτεύεσθαι καὶ πλὴν πῶσιμ τοῦ ἀβραάμ. ἔν ἡ ἐδικαιώθη,
 ὅτε ἦν ἔν ἀκροβυστία. τούτων γὰρ χάριμ ἡ μετωνομάδῃ ἀβραάμ. ἀνάγκη δὲ ἐλθόντων τῶν σημα-
 νομένων, παύσασθαι τὸ σημαῖον. εἰ μὲν οὖν τὰ ἔθνη ἀναγκάζουσι περιτέμεσθαι, παύετω καὶ τὸ
 ὄνομα τῆ ἀβραάμ, ἢ καλείσθω ἀβραάμ. εἰ δὲ ἀβραάμ παρὰ θεοῦ μετωνομάδῃ, οὐδὲ περιτέμεσθαι τὰ
 ἔθνη, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὺς ἔτι τῶν καὶ σάρκα ἰουδαίους, ἵνα ἡ τὸ ὄνομα βέβαιον, καὶ πατὴρ ἔθνῶν πολλῶν
 καλεῖται. καὶ γὰρ οὐ χρεῖα ἔχει τίς λοιπὸν περιτέμεσθαι. ἀρκέμον^α τῆ πῶσι τοῦ ἀβραάμ, οὐ-
 δὲ φθί ἑλλῆς δὲ φθί ἔν τῶ νόμῳ σκία. οὐ γὰρ ἐκ τῶν τῶν, ἀλλ' ἐκ πῶσιως δικαιοθεταί τις, καδᾶπερ
 καὶ ἀβραάμ. ταῦτα οὕτως κατασκυδάζει, ἀποδείκνυσσι πᾶσιμ, ὅτι ἄλλως οὐκ ἔμ γῆνοιτο λυτρω-
 σις καὶ χάρις τῶ ἰσραήλ, καὶ τῶ ἔθνεσιμ, εἰ μὴ διὰ λυτῆ ἡ ἀρχαία ἁμαρτία τοῦ ἀδὰμ, ἢ εἰς πᾶν-
 τας γενομῆν, δι' ἄλλου δὲ μὴ δάσασθαι αὐτῶν ὅτι ἀλαφροῦ φησὶμ, ἢ διὰ χρυσοῦ τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ
 δωατὸν ἦν, ἄλλομ λῦσαι τὸ παρρησιᾶ, δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ὅτι ἀρχῆς ἡ κατὰ γέγονεμ. εἶτα
 γράφει, ὅτι ἄλλως τὸ οὐ μὴ γῆνται, εἰ μὴ σῶμα φορέσει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ γῆνται ἄνθρωπ^ο,
 ἵνα τὸτο προσενέγκαι ὑπὲρ πάντων, τοὺς πάντας ἐλύσει ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ ὡς περ δὴ ἐνός
 ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεμ, οὕτω καὶ δὴ ἐνός ἀνθρώπου ἡ χάρις γῆνται. ἡ λοι-
 πὸν ὡς καλὸς οἰκονόμ^ο, τῶν καὶ ἰουδαίους πρᾶμυδῆται. ὅτι οὐ πρᾶβάται γίνεσθαι τοῦ νόμου, ἔμ
 εἰς χριστόν πεισῆσθε. τῶ δὲ ἀπὸ τῶ ἔθνῶν παρηγγυᾶ μὴ ἐπαίρεισθαι καὶ τὸ ἰσραήλ, ἀλλὰ γινώσκαι
 ὅτι ὡς κλάδοι ἐπέκεινους, ὡς ἐπὶ πλὴν ῥίζαμ ἔνεκεν τριδῆσαι. μετὰ δὲ ταῦτα παρρησιᾶς λόγους
 εἰς τὰ ἔθνη διδάζει, τελοῦ πλὴν ἐπισολῶν.

IN EPISTOLAM AD RHOMANOS ARGUMENTVM
PER ERASMV M ROTERODAMVM.

Riusq̄ argumentū huius aggrediar epistolæ, fortassis haud fuerit aliēnum, de noie Pauli paucis attingere. Nō me fugit Hieronymū in commentarijs, q̄s scripsit in epistolam ad Philemonē, in hac esse sentētia, ut existimet apostolū prius uocatū Saulū, Pauli uero cognomē ceu trophæum usurpasse à Sergio Paulo procōsule, quē Christo lucrificat: quemadmodū legim⁹ in Actis apostolorū. ca. xiiij. Rursus alios esse, quib⁹ placeat in Iudaismo dictum Saulū, mutata religione simul & nomen mutasse. sed alterā opinionē minus probabilē facit, qd' Lucas hoc ipso, qd' modo citauim⁹, capite scribit: Saulus qui & Paulus, replet⁹ spū sctō, haud obscure declarās eū binominē fuisse, pri⁹ q̄ Sergio Paulus esset conuersus. alterā plane refellit, q̄ cū alijs aliq̄t locis, tum in eodē capite Saulus dicit' iā Christi prædicans euāgeliū: Dixit illis spūs sanctus: segregate mihi Saulū & Barnabā. Proinde mihi uero ppior uidet' Origenis opinio, quēadmodū in ueteris instrumēti libris aliq̄t cōperim⁹ diuersis nominibus notatos, uelut Idida dictū, qui aliās uocat⁹ est Salomō: & Oziam alicubi dictū, qui alibi sit Azarias. Itē in euāgelicis literis, Lucae dictū Leui, qui se in suo euāgelio Matthæū nominat: ita Paulo geminū fuisse uocabulū, quanq̄ ipse in suis epistolis se nunq̄ Saulū appellat, sed ubiq̄ Paulū: fortassis ob id, q̄ Pauli uocabulū Græcorū ac Rhomanorū, ad q̄s scribebat, aurib⁹ esset familiarius. Saulus em̄ sic à Sāul Hebræa uoce deflexū apparet, ut Græci à Ioseph Iosephū deflexerūt. Paulus aut' Hebræis sonat mirabilem, si tñ ferēdū putam⁹ Rhomanæ seu Græcanicæ uocis etymologiā è peregrina lingua peti. Qd' tñ Hieronym⁹ cū alicubi in alijs reprehēdat, hic sibi permittit, opinor, ut in re nō admodū seria. Certe Græcis sonat quietū, Latinis pusillū. Sāul Hebræis sonat postulatū: & si Ambrosio credim⁹, inquietudinē siue tentationē. Atq̄ hæc quidē de rōne nois, ut in argumēto penē plus satis. Caterū dictauit hanc epistolam, excipiēte Tertio, qd' is quoq̄ in calce epistolæ testat', adiiciens: Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolā, in dño. Missam apparet è Corintho, per Phœben sceminā Cenchreensem. Est aut' Cenchrea port⁹ Corinthiorū, haud procul ab urbe distitus. Q̄ si tēpus quoq̄ requirat', scriptā apparet post utrāq̄ ad Corinthios epistolā (unde putant in hac absolutæ iā & cōfirmatæ pietatis argumēta potissimū elucere) id tēporis, cū peragrata iā Achaia, in q̄ Corinth⁹ est, & huic finitima Macedonia usq̄ ad Illiricū, ac nō solū p̄dicato ubiq̄ Christi euangelio, in his dūtaxat locis, in quib⁹ aliorū ap̄torū nemo p̄dicauerat, uerūetiā iuxta Petri monita, collecta à suis aliquāta pecunia, in subsidiū pauperū, adornaret iter Hierosolymā, ut exhibitō qd' acceperat, illinc p̄fisceret in Hispaniā, Rhoma iter factururus, atq̄ illic obiter salutaturus Christianos: de q̄rū fide ac religione audierat, cū ipsos nondū uidisset. Acciderat em̄ illis diuersum quiddā atq̄ Galatis. Siquidē hi primū recte à Paulo instituti, postea fraude pseudapostolorū circūuenti sunt, & retracti in Iudaismū. Cōtra Rhomani, primū male instituti à pseudapostolis, simul atq̄ p sua prudētia senserāt fraudē, resipuerūt, & in eo qd' rectū esse cognouerūt, perseverabant. Nam
in ecclesiæ

in ecclesiæ nascentis primordijs erant, qui existimarēt, euāgelij gratiā, qm̄ Abrahæ posteris, & Iudaicæ gēti peculiariter promissa uidebat, nō esse ppagandā in pphanas gētes, & simulacrorū ac dæmonū cultui deditas. In qua sentētia & Petrū apparet fuisse, qui uiso monēdus erat, ut Corneliū cēturionē admitteret, q̄ noie mox illi exhibitū est negotiū Hierosolymis, ex postulantib⁹ ijs, q̄ ex Iudaismo cōuersi fuerant ad Christū, quod cū incircūcis habuisset cōmerciū, atq; in his p̄babile est & apostolos aliq̄t fuisse. Sic em̄ legim⁹ in Actis. ca. xj. Audierūt autē apostoli & fratres qui erant in Iudæa: qm̄ & gētes receperūt uerbū dei. Cū autē ascēdisset Petrus Hierosolymā, disceptabāt aduersus illū qui erāt ex circūcisione, dicētes: q̄re introisti ad uiros præpuciū habētes, & manducaisti cū illis? Erant rursus, q̄ licet nō existimarent gētes prorsus arcēdas ab euāgelij cōsortio, nō admittēdas tñ ducebant, nisi circūciderent̄ ritu Iudaico: perinde quasi Christus egeret adminiculo legis Mosaicæ, simul ut euāgelij gloriā in suā gentē trāsserrēt. Et in Actis apostolorū. ca. xj. proditū est, eos qui ob persecutionē, quæ accidit à morte Stephani, pfugerāt in Phœnicem in Cyprū & in Antiochiā, nemini p̄dicasse Christū, nisi solis Iudæis. Rursus ca. xv. Quidā Iudæi ueniūt Antiochiā, palam aduersus Paulū & Barnabam p̄dicātes, nō esse spem salutis, nisi iuxta Moyli p̄scriptū circūciderent̄. tantusq; tumult⁹ per hos cōcitatus est, ut coacto cōcilio decretū sit, uti Paulus & Barnabas unā cū aduersarijs Hierosolymam irent, & lis apostolorū ac seniorū arbitrio cōponeret: Atq; illic rursus acriter obnitētibus nōnullis, præsertim factionis pharisaicæ Christianis, cuius fuerat & Paulus, coacta est synodus apostolorū & seniorū, ac Petri Iacobiq; autoritate decretū est, ne gētes onerarent̄ lege Mosaica, tantū tēperaret̄, ab esu suffocati animantis, à sanguine, à carnib⁹ simulacro immolatis, & à stupris: quod tamē pro ratione tēporū, inuincibili Iudæorū superstitioni datū esse, uel illud argumēto est, quod tria illa iam olim uidem⁹ esse sublata, ac prorsus abolita. Ex eodē fonte nata est illa Pauli cū Petro cōcertatio Antiochiæ, cum gentiū apostolus cernēs suos ob Petri simulationē periditari, palam illū redarguit, quēadmodū refert ipse in epistola ad Galatas ca. ij. Rursus Hierosolymis autore Iacobo, quo purgaret iam inter Iudæos sparsum rumorē, quod retrahere uideret̄ à lege Mosaica, cum cæteris caluitiū induxit capiti, & iuxta ritum Iudaicum purgatus, munus obtulit in templo, sicuti refert Lucas Actorū capite uigesimo primo. Quo quidē ex loco uidetur Iacobus, tametsi gentes prius onere legis Mosaicæ propemodum liberasset, esse tamen in hac sententia, ut putaret à Iudæis exigendam esse legis obseruationem. Sic enim loquitur Iacobus: Et scient omnes, quia quæ de te audierunt, falsa sunt: sed ambulas & ipse custodiens legem. Nec alia de causa, opinor, totondit caput ex uoto Cenchreis, capite decimo octauo. Consimili necessitate circumcidit Timotheum, capite decimo sexto, cum esset matre quidē Iudæa natus, sed patre Ethnico. Tantæ molis erat ex Iudæo facere Christianū. Est em̄ ei genti peculiaris quædam pertinacia, nec ulla fuit unq̄ suæ religionis tenacior, ut eleganter docet Ioseph⁹ in apologia Iudæicarū antiquitatū. Ad hæc ut Iudæorū natio tū omib⁹ orbis nationib⁹ erat peculiariter inuisa, ita uicissim oēs execrabant̄ illi, ceu ipuros, pphanos & impios, adeo ut

nec congressu dignarentur, & templū suū pollui crederēt, si qs forte incircūcisus esset ingressus. Tantū erat p̄cisæ pelliculæ superciliū. Cum igit̄ spes nō esset fore, ut Græci Rhomaniq; legē inuisam reciperēt, & incredibili pertinacia reclamarēt Iudæi, Paulus intelligēs periculū esse, ne tā exitiabili dissidio magna ex parte periret euangelij fruct⁹, & Christi gloria Mosaici noīs obscuraret admixtu, hoc in primis agit ubiq;, ut legis ceremonias abroget atq; antiquet, oēm̄q; salutis adipiscēdæ fiduciā, in unū Christū trāsserat. Sicut aut̄ Galatas acriter, sed tñ amāter obiurgat, q̄ essent in Iudaismū adducti: ita Rhomanos p̄munit & instruit, ne ab pseudapostolis, q̄s sciebat nusq; cessare, illaqueent̄ incauti, sed in recta doctrina quā amplecti cœpissent, persisterēt. Erat em̄ Rhomæ ingēs Iudæorū numer⁹, siue illuc à Pompeio trāssat⁹, siue q̄ iā Rhomanorū esset puincia Iudæa, q̄rū superstio crebro & apud Iuuenalē atq; Horatiū & apud Senecā notat̄. Cū quibus & Paulo multū negotij fuisse, posteaq; Rhomā peruenisset, testat̄ extremū caput actorū apostolicorū. Ac miro cōsilio singularis artifex in hac epistola sermonē tēperat, inter Iudæos & gētes, dū studet omneis om̄ib⁹ modis ad Christū pellicere, neq; uult, si fieri possit, quēq; om̄ino mortaliū perire suo duci cui militabat: itaq; nūc hos obiurgat, nūc illos: nūc rursus erigit, ac subleuat. Gētiū superciliū deprimat, ostēdēs nihil illis p̄fuisse neq; naturæ legē, neq; philosophiā, cui⁹ p̄fessione tumebāt, q̄ min⁹ in om̄e scelerū dedecus probarent̄. Rursum Iudæorū arrogantia cohercet, q̄ legis fiducia perdidissent, id qd̄ lerat toti⁹ legis caput, fidē in Christū Iesum, docēs legis ceremonias antiquatas esse iā coruscāte Christi euāgelio, quē legis umbræ deliniarāt, abrogata iā ocia sabbatorum, circūcisionis iniuriā, Calendarū recursus, ter q̄tannis redeuntes ferias, delectū ciborū, in singulos dies iterū sordidanda lauacra, pecudū innoxiarū lanienā, tēpli religionē assiduis inquinati cædib⁹, Has rerū umbras emicāte luce ueritatis euanescere, Veros esse filios Abrahæ, q̄ fidē Abrahæ referret̄, uere Iudæos esse, q̄ Christū p̄fiterent̄, uere circūcisos, qui mentē haberēt à fœdis cupiditatib⁹ repurgatā, Verā iusticiā ac p̄fectā salutē citra legis auxilia, p̄ euāgelium ac solā fidē in Christū cōferri ex æquo oib⁹, licet ea salus peculiariter olim esset p̄missa Iudæis: sed ita his p̄missa, ut p̄phetæ nō tacuerint, fore ut illis reiiciētib⁹ ad gētes p̄dicatio Christi p̄pagaret̄. Per legē Mosaicā uerā iusticiā nulli cōtingere, sed per fidem: idq; docet tū exēplo Abrahæ, tū uarijs ipsi⁹ legis testimonijs. Et ad eū modū detractō utrisq; supercilio, adempta utrisq; fiducia sui, omneis æquat in negotio fidei euāgelicæ, ita gratulans saluti gētiū, ut suæ gētis cæcitatē paterno deploret affectu, licet illā ubiq; pertinacissime infensam experiret̄, atq; id p̄ se durū, ita mitigat, ut dicat nec om̄eis excæcatos & fore ut aliqñ respiscat Iudæorū populus, fide gētiū puocat⁹. Atq; hic obiter uaria multiplexq; doctrina de p̄finitis, siue p̄destinatis, de p̄scitis, de uocatis, de grā & merito, de libero arbitrio, de diuino cōsilio nobis inscrutabili, de lege naturæ, de lege Moyse, de lege peccati. Varij itē allegoriarū fontes, dū duos facit Adā, alterū, q̄ nascimur iuxta carnē mortales: alterū, q̄ renascimur immortales futuri. Duos homines, internū & externū: internū spiritui & rōni parentē, externū cupiditatibus & affectib⁹ obnoxiiū, quorū priorē aliqñ sp̄m appellat, posteriorē interim corp⁹ siue membra,

membra, interim carnē, aliq̄t̄ies legē peccati uocat. Duplicē mortē, corporis & animi: & tertiā qua morimur peccato & peccandi affectib⁹. Triplicē itē uitam, qua uiuim⁹ corpe, qua animo, & qua uiuim⁹ iusticiæ & peccato. Duplicē seruitutē aut libertatē, qua uicissim uel innocēt̄iæ serui⁹, emancipati à peccatis, uel peccatis serui⁹, liberi à iusticia. Duplicē Iudaismū, duplicē circūcisionē, geminos posteros Abrahæ, duas parteis legis Mosaicæ: carnalē, ueluti corpus: spiritualē, uelut animā legis. Duplicē baptismū, q̄ primū abluimur à peccatis pristinis sacro lauacro, & q̄ Christo cōmorimur, abdicatis mūdi affectib⁹. Duplicē sepulturā, corpālē, qua triduo sepult⁹ est Christus: & spiritualē, qua nos semoti à mūdi uitijs, requiescim⁹ in illo. Duplicē resurrectionē, alterā quæ p̄cessit in Christo, in nobis secutura: alterā qua nos à peccatis pristinis rediuiui, progredimur à uirtute ad uirtutē, hac parte q̄ad licet futurā immortalitatē meditantes. Duplicē iusticiā, dei & hoīm. Duplex iudiciū, dei & hoīm. Duplicē gloriā siue laudē, apud deū, & apud hoies. His differtis, transit ad locū morale: in primis adhortās ad mutuā cōcordiā, exēplo mēbroꝝ corporis. Et qm̄ pax cōstare nō pōt, ubi fastus est aut liuor, obsecrat, ut obsequijs mutuis, mutuū amorē alant foueantq̄: Rhomanos, ut Iudæorū infirmitatē ex diutina legis assuetudine relictā ferant: Cōtra, Iudæos, ne gētib⁹ in euāgelij cōfortiū ascitis inuideāt, sed illoꝝ fidē ac libertatē poti⁹ æmulent: & cū idē sit oīm deus, idē Christus, eadē gratia, idē præmiū, oēs in unū corp⁹ coalescāt, neq̄ quisq̄ sibi arroget quicq̄: sed si qua dote præcellat aliquis, eā ad fratris opē accōmodet. Atq; hunc locū uarie tractat, docēs, quales se præstare debeāt erga Iudæos incredulos, quales erga Christianos supersticiosiores, siue, ut ipse uocat, infirmos: quales erga superiores, quales erga inferiores, quales erga pares, quales erga principes ac magistrat⁹ Ethnicos, sed suo utcūq; fungētes officio, quales in p̄speris, quales in aduersis. Deinde rursum laude Romanorū, mitigat admonitionis acerbitatē. & suam apud illos autoritatē cōmēdat, cōmemorans quāto plus cæteris, p̄mouerit in euangelio Christi, declarat quāta teneatur illos uidendi cupiditate: & spem facit sui aduentus, cur eum differre cogat, aperit, laudans spōtaneam Macedonū & Corinthiorū in pauperes sanctos liberalitatem, tacite ac uerecunde Rhomanos ad æmulandū prouocans. Caput extremū penè totum occupat salutationib⁹, nō frigide cōgestis multorū nominib⁹, sed mire suo cuiq; addito elogio. Postremo qm̄ penit⁹ nouerat & pseudapostolorū improbam uersutiam, & Rhomanorū simplicitatē, ac facilitatē, admonet etiā atq; etiā caueant, ne illorū blandiloquētia fallant. Quanq̄ autē horū pleraq; peculiarius ad eam pertinet ætatem, in qua rudis adhuc paulatim suppullubat ecclesia, Iudæis & gentibus admixta, ac principib⁹ Ethnicis obnoxia, tamē nihil est, unde nō ad hæc quoq; tēpora salutaris aliquid doctrinæ possit accōmodari, ueluti de fugienda superstitione, quæ diffidiorū est seminarium: & sic habet speciem pietatis, ut nihil sit ueræ pietati aduersus, de stulta fiducia philosophiæ mūdanæ, de fiducia nostrorū operū, de negligendis his, quæ ad ceremonias pertinet, quo magis ad ea quæ ueræ sunt pietatis proficiam⁹, de merito fidei, de uitando fastu, de tolerāda alicubi min⁹ eruditorū aut supersticiosiorū imbecillitate, de mutuis obsequijs alenda cōcordia, de ferendis

de ferēdis aliquouſq; malis principib⁹ & impijs episcopis, ne turbeſt ordo ſtat⁹ publici, de malefactis beneficētia ſuperādīs, de nō iudicādo qd' ad te nō pertineat, de cōmode interptando qcqd' recto aīo fieri pōt, de cauēda infidioſa blandiloquētia, alijsq; id gen⁹ reb⁹, in quib⁹ hodieq; cōis hoīm uita uerſat. Sed utilitatē hui⁹ epistolæ æquat ac penē ſuperat difficultas, idq; mihi trib⁹ potiffimū de cauſis accidere uideſt, ſiue q; nō alibi ſermonis ordo cōfuſior, nuſq; oīo hyperbatiſ magis hiulca, nuſq; anantapodotiſ crebri⁹ inabſoluta, qd' ſubinde querit' interps Origenes, in hmōi difficultatib⁹ paſſim luctans ac laborās. Qd' utrū interpti aut ſcribæ Tertio ſit tribuēdū, an ipſi Paulo, aliorū eſto iudiciū. Ipſe ſanē agnoſcit ſermonis impitiā, licet rerū inſcitiā depceſt. Rurſus adeo nō affectauit oīonē arte humana cōpoſitā, ut eā ſibi fugiēdā etiā duxerit, ne qd' hinc decederet gloriæ crucis, atq; ob id Origenes exiſtimat ſuperuacaneū eſſe, ſermonis cōpoſitionē in eo requirere. Hieronym⁹ aliāſ illi uindicat oratiōis artificiū, aliāſ adimit, ingenuē cōfitēs ē corrupto Cilicū ſermonē nō nihil traxiſſe. Auguſtin⁹ etiā rhetorū ornāmēta floſculosq; ex huius depromit epistolis. Quin & in actis dux uerbi ē, & in epistola ad Corinthios priore, ſupra ceteros oēs linguīs loquit'. Quis em̄, ut teſtat' Hieronym⁹, id tps tot⁹ oriēs græce loq̄ref: tñ ut cōſentaneū eſt, apud Celtas nō eādē fuiſſe Rhomani ſermonis caſtimoniā, q̄ fuit Rhomæ: ita uerifiſimile ē, nō parū interfuiſſe inter Cilicē græce loquentē, & Atticū. Ad hæc oīonis incōmoda acceſſit hebraiſm⁹, cui⁹ idiomatica paſſim refert ita græce loquēs, ut nihilo ſeci⁹ interim Hebræū agnoſcas. Alterā difficultatis cām arbitror, q; ob rerū inexplicabiliū obſcuritatē, nō alia ſit crebriorib⁹ impedita ſalebris, aut altiorib⁹ interrupta uoraginib⁹, adeo ut ipſe relicto qd' inſtituerat exclamare cogat': O altitudo. Quid q; quædā myſteria prudēs ſic attingit, ut ceu p̄ trāſennā dūtaxat oſtēdat, p̄ tēporū illorū rōne, proq; captu eorū qb⁹ ſcribit, oīonē attēperās. Nouerat & uiderat ille qdā, q̄ nephas eſſet hoī loqui, & nouit q̄ten⁹ eſſet op⁹ lacte, q̄ten⁹ cibo ſolido. Sciebat ætatū in Chriſto grad⁹, & qd' cui foret adhibēdum. Hoc cōſilio Petrus ap̄lus apud rudē cōcionē uerba factur⁹ de Chriſto, uirū eū noiat, deū tacet. Tertiā, opinor, crebrā ac ſubitā p̄ſonarū mutationē, dū nūc Iudæos, nūc gētes, nūc utrinq; , mō credētes, mō incredulos reſpicit, aliāſ infirmi, aliāſ firmi, interim pi⁹, interim impi⁹, p̄ſonā ſuſtinet. Quib⁹ rebus fit, ut lector uelut in labyrinthis ac Mæandris q̄buſdā inextricabilib⁹ oberrās, nec unde ſit ingreſſus ſatis uideat, nec q̄ ſit exit⁹. Vt mihi nō min⁹ uere q̄p̄ eleganter Origenes Paulū adſimilē faciat ei, q̄ hoſpitē in opulētiffimi cuiuſpiā principis palatiū inducat, diuerſis uiarū ambagib⁹ & cōclauīū ſecefſib⁹ perplexū. Quædā autē procul oſtēdat, ex ditiffimo opū theſauro, qdā p̄pius admoueat, qdā uideri nolit. Sæpe interim p̄ aliud ingreſſus hoſtiū aliunde exeat, ut hoſpes ipſe mireſt unde uenerit, ubi ſit, aut q̄ ſit excundum. Agnouit hoc & Petrus ap̄lus in epistola ſecunda, teſtans eſſe in Pauliniſ epistolis, qdā intellectu difficilia, q̄ parū eruditi, parūq; firmi deprauarēt ad ſuā perniciem. Deniq; obſeruanda ſunt uerba quædā Paulinæ linguæ adeo peculiaria, ut aliq̄tics mutari nō queant, uelut hæc, fides, gr̄a, corp⁹, caro, mēbra, ſpūs, mēs, ſenſus, ædificare, aliāq; huius generis. Argumenti finis.

Palam fit ha. h. et cetera... quod... in...
de magis in...
tunc...
accipimus...

Hic nunc...
Paulus...
quod...
ad Romas.

Et sic...
Paulus...
Mojas...
quod...
paraphrasibus...

Græce...
Dobabatur...

Paulus...
quod...
Paulus...

Paulus...
quod...
Paulus...
Mar. 15. 44.

Paulus...
quod...
Paulus...

Paulus...
quod...
Paulus...

Ιησοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίσ-
σις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ.
Μάρτυς γάρ μου ὄστις ὁ θεός, ὃ λατρεύω ἐν
τῷ πνεύματι μου, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ
αὐτοῦ, ὃς ἀδίκα λέγει μὲν ἡμῶν ποιῆσαι
πάντοτε ἐπὶ τῷ προσώπῳ μου, θεο-
μενῶ, εἶπὼς ἡδὴ ποτὲ εὐσεβῶς ὄμοσα ἐν
τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς.
ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μετὰ
χάρισμα ὑμῖν πνευματικῶν, εἰς τὸ ἐκ-
χθῆναι ὑμᾶς, τὸτο δὲ ὄστι, συμπαρακλη-
θῶμαι ἐν ὑμῖν, διὰ τοῦτο ἐν ἀλλήλοις πείσε-
σθε, ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.
οὐ δέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνωστῶν ἀδελφοί,
ὅτι πολλὰκις προεδίμην ἐλθεῖν πρὸς
ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθη ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα
καρπὸν τινα ᾖ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς
καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἐθνεσιν. ἔλλαθίτε καὶ
βαρβάρους, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις, ὁ-
φθαλμῶν ἐγώ. οὕτως δὲ κατ' ἐμὲ, πρόθυ-
μον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν ῥώμῃ εὐαγγελίσα-
σθαι. οὐ γὰρ ἐπαυχάσομαι τὸ εὐαγγελί-
ον τοῦ Χριστοῦ. δῶναμις γὰρ θεοῦ ὄστις εἰς
σωτηρίαν πάντῃ τῷ πιστεύοντι, ἰουδαίῳ τε
πρῶτον καὶ ἑλληνίῳ. Δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ
ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πί-
στιν. καθὼς γέγραπται, ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πί-
στεως ζήσεται.

ἀποκαλύπτεται γὰρ ὁ γνήσιος θεὸς ἀπὸ οὐρα-
νοῦ, ἐπὶ πάντων ἀσέβειαν, καὶ ἀδικίαν ἀν-
θρώπων, ἧν πᾶσι ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατε-
χόντων. διότι τὸ γινώσκον τοῦ θεοῦ, φανερόν
ὄστις ἐν αὐτοῖς. ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανερώσεν,
τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κόσμου,
τῶν ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥτε αἰ-
δίῳ αὐτοῦ δῶναμις καὶ θεότης, εἰς τὸ εἶναι
αὐτοῦ ἀναπολογήτους, διότι γνόντες τὸν
θεόν, ὄντως θεόν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν,
ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς
αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσάνει αὐτῶν καὶ
διὰ φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράθησαν,

Iesum Christum, super omnibus uobis,
quod fides uestra annunciat in toto mun-
do. Testis enim mihi est deus, quem colo spi-
ritu meo, in euangelio filij ipsius, quod inde-
finenter mentionem uestri faciam, semper
in precibus meis orans, si quo modo tan-
dem aliquando prosperum iter contingat,
uolente deo, ut ueniam ad uos. Desyde-
ro enim uidere uos, ut aliquid impertiar uo-
bis donum spirituale, quo confirmemini,
hoc est, ut comune capiam consolationem
in uobis, per mutuam fidem, uestram simul
& meam. Nolo autem uos ignorare fra-
tres, quod saepe proposueram uenire ad uos,
licet praepeditus fuerim ad hunc usque
diem, quo fructum aliquem haberem in-
ter uos quoque, quemadmodum & inter
reliquas gentes. Graecis simul & barbaris
eruditus pariter ac rudibus, debitor sum:
ita quantum in me est, paratus sum uobis
quoque qui Rhomae estis, euangelizare.
Non enim me pudet euangelij Christi,
Potentia siquidem est dei, ad salutem omni-
credenti, Iudaeo primum simul & Graeco.
Iusticia enim dei per illud patet ex fide
in fidem. Sicuti scriptum est: Iustus autem
ex fide uicturus est. Palam fit enim ira
dei de caelo, aduersus omnem impietatem, &
iniusticiam hominum, qui ueritatem in
iniusticia detinet: propterea quod id quod
de deo cognosci potest, manifestum est in
illis. Deus enim illis patefecit. Siquidem quae
sunt inuisibilia illius, ex creatione mundi,
dum per opera intelligunt, peruident,
ipsaque aeterna eius potentia ac diuinitas,
in hoc, ut sint inexcusabiles, propterea quod
cum deum cognouerint, non ut deum glo-
rificauerunt, neque grati fuerunt, sed fru-
strati sunt per cogitationes suas, & obte-
nebratum est insciens cor eorum. Cum
se crederet esse sapientes, stulti facti sunt,
mutaueruntque

mutaueruntque

καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν δούλων τοῦ ἀφάρτου θεοῦ, ἐν ὁμοιωμάτι εἰκόντος φθαρέτος ἀνθρώπου, καὶ πετανῶν καὶ τετραπόδων ἔρπειτῶν. διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν, εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς. οἳ τινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ ἐν τῷ φεῦδῃ, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τὴν κτίσιν, πρὸς τὴν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

E Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. αἱ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χηΐσιν, εἰς τὴν παρὰ φύσιν. ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν φυσικὴν χηΐσιν ἐν δολιχείᾳ, ἐξέκαυθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσει τὴν ἀχρημοσύνην κατεργαζόμενοι, ἔτι τὴν ἀντιμιθίαν ἢ ἐδίφοντο τὴν ψαλῆν αὐτῶν, ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχοντες ἐπιγνώσασθαι, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσης ἀδικίας, πορνείας, πονηρίας, πλεονεξίας, κακίας, μεσοῦς φθόνου, φόνου, ἐριθείας, δόλους, κακοηθείας, ψιθυρίας, καταλάλας, θεοσυχίας, ὑβρισίας, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνους, ἐφθρετάς, κακῶν, γονεῦσιν ἀπαθεῖς, ἀσωμένους, ἀσωθέτους, ἀσώργους, ἀσπόνδους, ἀνελεήμονας. οἳ τινες δὲ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, ἀξιοὶ θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιεῖσιν, ἀλλὰ καὶ σωθῆναι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ πνεύματι.

S Διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὁ ἄνθρωπος, πᾶς ὁ κρινώμενος. ἐν ᾧ γὰρ κρίνεται τὸ ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνας, τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσει ὁ κρινώμενος. οἶδάμεν δὲ ὅτι τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἀλήθεια. ἐπὶ τοῖς ταῖς τοιαῦτα πράσσοντες, λογιζῆναι δὲ τοῦτο ὡς ἄνθρωπος, ὁ κρίνεται τοὺς ταῖς τοιαῦτα πράσσοντες, καὶ ποιῶν αὐτὰ, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ; ἢ τὸ πλοῦτος ἐν δολιχείᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐν ἀνοχῆς, καὶ

mutauerūtque gloriā immortalis dei, per imaginē, nō solum ad mortalis hominis similitudinē effictam, uerū etiā uolatiliū & quadrupedū & reptiliū. Quapropter tradidit illos deus per cupiditates cordiū suorū, in immunditiā, ut ignominia afficiant corpora sua, inter se mutuo. qui cōmutarūt ueritatē eius mēdacio, & uenerati sunt coluerūtque ea quæ condita sunt, supra eū qui condidit, qui est laudandus in sæcula amen. Quāobrē tradidit eos deus in cupiditates ignominiosas. Nam & fœminæ illorū mutauerūt naturalem usum, in eum qui est præter naturā. Similiterque & masculi, relicto naturali usu fœminæ, exarserūt per appetitiā sui, ali⁹ in aliū, masculi in masculos fœditatē perpetrantes, & præmiū, qd' oportuit, erroris sui in sese recipiētes. Et quēadmodū non probauerūt, ut deū agnoscerēt: ita tradidit eos de⁹ in reprobā mentē, ut facerēt quæ nō cōueniebat, repleti omī iniusticia, scortatione, uersutia, auaricia, malicia, pleni; inuidia, cæde, cōtētionē, dolo, malis præditi moribus, susurrone, obtrectatores, dei osiores, cōtumeliosi, elati, gloriosi, excogitatores malorū, parētib⁹ imorigeri, expertes intelligētiæ, pactorū haud q̄ctenaces, alieni à charitatis affectu, nescij fœderis, imifericordes. Qui cū dei iusticiam nouerint, nēpe, q̄ ἢ q̄ talia faciūt, digni sint morte: nō solū ea faciūt, uerū etiā assentiūt ἰησ, q̄ faciūt. Quapropter inexcusabilis es ὁ ἰησ, quisq̄ es q̄ iudicas. Nā hoc ip̄o q̄ iudicas alterū, teip̄m cōdēnas. Eadē em̄ facis tu, q̄ iudicas. Scim⁹ aut̄, q̄ iudiciū dei est secūdū ueritatē, aduersus eos q̄ talia agunt. Cogitas aut̄ hoc ὁ ἰησ, qui iudicas eos qui talia faciunt, & facis eadem, qd' tu suffugies iudiciū dei? Aut diuitias bonitatis illi⁹, ac tolerantia,

ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν, εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς.

ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσει τὴν ἀχρημοσύνην κατεργαζόμενοι, ἔτι τὴν ἀντιμιθίαν ἢ ἐδίφοντο τὴν ψαλῆν αὐτῶν, ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες.

καὶ ἐλάτρευσαν τὴν κτίσιν, πρὸς τὴν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν φυσικὴν χηΐσιν ἐν δολιχείᾳ, ἐξέκαυθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσει τὴν ἀχρημοσύνην κατεργαζόμενοι, ἔτι τὴν ἀντιμιθίαν ἢ ἐδίφοντο τὴν ψαλῆν αὐτῶν, ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες.

καὶ ἐλάτρευσαν τὴν κτίσιν, πρὸς τὴν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

καὶ ἐλάτρευσαν τὴν κτίσιν, πρὸς τὴν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσει τὴν ἀχρημοσύνην κατεργαζόμενοι, ἔτι τὴν ἀντιμιθίαν ἢ ἐδίφοντο τὴν ψαλῆν αὐτῶν, ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες.

E lenitatisque

Handwritten notes at the top of the page, likely a preface or introduction, written in a cursive script.

Handwritten notes in the left margin, including the word 'Nam' and other phrases.

ὅτι οὐκ ἔσι Δίκαιος, οὐδέ τις, οὐκ ἔσιμ ὁ σὺν
νῶν, οὐκ ἔσιμ ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν. πάντες
θξέκλιναρ, ἅμα ἠρθεώδησαρ, οὐκ ἔσι ποι
ῶν ρησότηκα, οὐκ ἔσιμ ἕως ἐνόε. τάφ
ἀνεωγμένῳ ὁ λάρυγγ ἁυτῶν, ταῖε γλώσ
σαις ἁυτῶν ἐδολίτσαρ, ἰός ἀσπίδωρ ὑπὸ τὰ
χείλην ἁυτῶν. ὦρ τὸ σῶμα ἀρᾶε καὶ πικρίαιε
γέμει, ὁξᾶε δι πόδιεσ ἁυτῶν ἐκχέαι ἅμα.
σῶτρημμα, καὶ ταλαπωρία ἐν ταῖε δδοῖε
ἁυτῶν, καὶ ὁ δὲ ἐρηλῶε οὐκ ἔγνωσαρ. οὐκ
ἔσι φόβῳ θεοῦ ἀπέναντι ἢ ὁ φθαλμῶν
ἁυτῶν. οἷδ' ἀμην δὲ, ὅτι ὅσα ὁ νόμῳ λέ
γα, πῶε ἐν τῷ νόμῳ λαλᾶ, ἵνα πᾶρ σῶμα
φραγῆ, καὶ ὑπόδικῳ γῆντα πᾶε ὁ κό
σμῳ τῷ θεῷ. διότι θξ ἔργωρ νόμῳ οὐ δι
καωθήσειται πᾶσα σάρξ ἐνώπιον ἁυτοῦ. διὰ
γαρ νόμῳ ἐπίγνωσε ἁμαρτίαε. Νωὶ ἡ χά
ριε νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωτη, μαε
τυεμλῆν ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ ἢ προφητῶν.
δικαιοσύνη θεοῦ διὰ πίσεωε ἰησοῦ χριστοῦ
εἰε πᾶνταε, καὶ ἐπὶ πᾶνταε τοῖε πισεύον
ταε. οὐ γάρ ὅε δι' ἀσολῆ. πάνταε γρ ἡμαε
τορ, καὶ ὑσερωῶτα εφὶ δόξῆε τοῦ θεοῦ. δι
καούμνηοι δωρεᾶρ τῆ ἁυτοῦ χάριτι, διὰ εφὶ
ἀπολυτρώσεωε εφὶ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὁρ προέ
θετο ὁ θεοε ἰλασῆτόρ, διὰ εφὶ πίσεωε ἐν τῷ
ἁυτοῦ ἅματι, εἰε ἐνδᾶξιμ εφὶ δικαιοσύνηε ἁ
υτοῦ, διὰ πῶ πᾶρεσιμ ἢ προγεγονότωρ
ἁμαρτημάτωρ, ἐν τῆ ἁνοχη τοῦ θεῷ, πρὸε
ἐνδᾶξιμ εφὶ δικαιοσύνηε ἁυτοῦ, ἐν τῷ νῶ
καυτῷ, εἰε δ' εἶναι ἁντῶρ δίκαιορ, καὶ δίκαι
οῶτα τῶ ἐκ πίσεωε ἰησοῦ.

Extensive handwritten notes in the left margin, including the phrase 'ὅτι οὐκ ἔσιμ ὁ σὺν νῶν' and other commentary.

Nō est iustus, ne un⁹ qdē, nō est q intelli
gat, nō est q exgrat deū, oēs deflexerūt:
simul inutiles facti sunt, nō est q exerceat
bonitatē, nō est usq; ad unū. Sepulchrū
apertū guttur eorū, linguis suis ad dolū
uli sunt, uenenū aspidū sub labijs eorū.
Quorū os execratione & amarulētia ple
nū est, ueloces pedes illoꝝ ad effundēdū
sanguinē. Cōtritio & calamitas in uijs eo
rum, & uiā pacis nō cognouerūt. Nō est
timor dei corā oculis eorū. Scim⁹ autē, q
ῆcūq; lex dicit, his qui in lege sunt, dicat:
ut omē os obturet, & obnoxio fiat totus
mūdus deo, ppter ea q ex operibus legis
nō iustificabit omis caro in cōspectu ei⁹.
Per legē em agnitio peccati. Nunc uero
absq; lege iusticia dei manifestata est, dū
cōprobat testimonio legis ac pphetarū.
Iusticia uero dei per fidē Iesu Christi in
omēs, & sup omēs eos qui credunt. Non
em est distinctio. Omēs em peccauerūt,
ac destituunt gloria dei. Iustificant autē
gratis per illius gratiā, per redemptionē
quæ est in Christo Iesu, quem pposuit
deus recōciliatorē, per fidē interueniente
ipsius sanguine, ad ostensionem iusticiæ
suæ, propter remissionē præteritorū pec
catorū, quæ deus tolerauit, ad ostenden
dam iusticiam suam, in præsentī tēpore:
in hoc, ut ipse sit iustus, & iustificans eum
qui est ex fide Iesu. Vbi igitur gloriatio?
Exclusa est. Per quam legem? Operum?
Non, imò per legem fidei. Arbitramur
igitur fide iustificari hominē absq; ope
ribus legis. An Iudæorū deus tantum?
An non & gentium? Certe & gentium.
Quandoquidem unus deus, qui iustifi
cabit circumcisionē ex fide, & præpuciū
per fidem. Legem igitur irritam facimus
per fidem? Absit. Imò legem stabili⁹.
Quid igitur dicem⁹ inuenisse Abrahā
patrem

Quid igitur dicemus? Manebit in peccato, ut gratia abundet? Absit. Qui mortui sumus peccato, quomodo posthac uiuemus in eodem? An ignoratis, quod quicumque baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus? Sepulti igitur sumus una cum illo per baptismum in mortem, ut quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitae ambulemus. Nam si in similitudinem facti sumus illi per similitudinem mortis eius, nimirum & resurrectionis participes erimus: illud sciētes, quod uetus ille noster homo cum illo crucifixus est, ut aboleretur corpus peccati, ut posthac non seruiamus peccato. Etenim qui mortuus est, iustificatus est à peccato. Quod si mortui sumus cum Christo, credimus, quod & uiuemus cum illo. Scientes, quod Christus excitatus à mortuis, non amplius moritur: mors illi non amplius dominatur. Nam quod mortuus fuit, peccato mortuus fuit semel: quod autem uiuit, uiuit deo. Ita & uos existimate uos ipsos, mortuos quidem esse peccato, uiuētes autem deo per Christum Iesum dominum nostrum. Ne regnet igitur peccatum in mortali uestro corpore, ut obediatis illi per cupiditates eius. Neque accommodetis membra uestra, arma iniustitiae peccato, sed accommodetis uosmetipsos deo, uelut ex mortuis uiuentes. & membra uestra arma iustitiae deo. Peccatum enim uobis non dominabitur. Non enim estis sub lege, sed sub gratia. Quid igitur? Peccabimus, quod non simus sub lege, sed sub gratia? Absit. An nescitis, quod cui accommodatis uos ipsos seruos ad obediendum, eius serui estis, cui obeditis, siue

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΠΙΣΤΟΛΑ

Qui mortui sumus peccato, ut gratia abundet? Absit. Qui mortui sumus peccato, quomodo posthac uiuemus in eodem? An ignoratis, quod quicumque baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus? Sepulti igitur sumus una cum illo per baptismum in mortem, ut quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitae ambulemus. Nam si in similitudinem facti sumus illi per similitudinem mortis eius, nimirum & resurrectionis participes erimus: illud sciētes, quod uetus ille noster homo cum illo crucifixus est, ut aboleretur corpus peccati, ut posthac non seruiamus peccato. Etenim qui mortuus est, iustificatus est à peccato. Quod si mortui sumus cum Christo, credimus, quod & uiuemus cum illo. Scientes, quod Christus excitatus à mortuis, non amplius moritur: mors illi non amplius dominatur. Nam quod mortuus fuit, peccato mortuus fuit semel: quod autem uiuit, uiuit deo. Ita & uos existimate uos ipsos, mortuos quidem esse peccato, uiuētes autem deo per Christum Iesum dominum nostrum. Ne regnet igitur peccatum in mortali uestro corpore, ut obediatis illi per cupiditates eius. Neque accommodetis membra uestra, arma iniustitiae peccato, sed accommodetis uosmetipsos deo, uelut ex mortuis uiuentes. & membra uestra arma iustitiae deo. Peccatum enim uobis non dominabitur. Non enim estis sub lege, sed sub gratia. Quid igitur? Peccabimus, quod non simus sub lege, sed sub gratia? Absit. An nescitis, quod cui accommodatis uos ipsos seruos ad obediendum, eius serui estis, cui obeditis, siue

in morte, sic & gratia regnaret per iusticiam ad uitam aeternam, per Iesum Christum. Quid igitur dicemus? Manebit in peccato, ut gratia abundet? Absit. Qui mortui sumus peccato, quomodo posthac uiuemus in eodem? An ignoratis, quod quicumque baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus? Sepulti igitur sumus una cum illo per baptismum in mortem, ut quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitae ambulemus. Nam si in similitudinem facti sumus illi per similitudinem mortis eius, nimirum & resurrectionis participes erimus: illud sciētes, quod uetus ille noster homo cum illo crucifixus est, ut aboleretur corpus peccati, ut posthac non seruiamus peccato. Etenim qui mortuus est, iustificatus est à peccato. Quod si mortui sumus cum Christo, credimus, quod & uiuemus cum illo. Scientes, quod Christus excitatus à mortuis, non amplius moritur: mors illi non amplius dominatur. Nam quod mortuus fuit, peccato mortuus fuit semel: quod autem uiuit, uiuit deo. Ita & uos existimate uos ipsos, mortuos quidem esse peccato, uiuētes autem deo per Christum Iesum dominum nostrum. Ne regnet igitur peccatum in mortali uestro corpore, ut obediatis illi per cupiditates eius. Neque accommodetis membra uestra, arma iniustitiae peccato, sed accommodetis uosmetipsos deo, uelut ex mortuis uiuentes. & membra uestra arma iustitiae deo. Peccatum enim uobis non dominabitur. Non enim estis sub lege, sed sub gratia. Quid igitur? Peccabimus, quod non simus sub lege, sed sub gratia? Absit. An nescitis, quod cui accommodatis uos ipsos seruos ad obediendum, eius serui estis, cui obeditis, siue

Αν ignoratis? Cum fuerit baptizatus in nomine Christi, uetus noster homo cum illo crucifixus est, ut aboleretur corpus peccati, ut posthac non seruiamus peccato. Etenim qui mortuus est, iustificatus est à peccato. Quod si mortui sumus cum Christo, credimus, quod & uiuemus cum illo. Scientes, quod Christus excitatus à mortuis, non amplius moritur: mors illi non amplius dominatur. Nam quod mortuus fuit, peccato mortuus fuit semel: quod autem uiuit, uiuit deo. Ita & uos existimate uos ipsos, mortuos quidem esse peccato, uiuētes autem deo per Christum Iesum dominum nostrum. Ne regnet igitur peccatum in mortali uestro corpore, ut obediatis illi per cupiditates eius. Neque accommodetis membra uestra, arma iniustitiae peccato, sed accommodetis uosmetipsos deo, uelut ex mortuis uiuentes. & membra uestra arma iustitiae deo. Peccatum enim uobis non dominabitur. Non enim estis sub lege, sed sub gratia. Quid igitur? Peccabimus, quod non simus sub lege, sed sub gratia? Absit. An nescitis, quod cui accommodatis uos ipsos seruos ad obediendum, eius serui estis, cui obeditis, siue

Quid igitur dicemus? Manebit in peccato, ut gratia abundet? Absit. Qui mortui sumus peccato, quomodo posthac uiuemus in eodem? An ignoratis, quod quicumque baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus? Sepulti igitur sumus una cum illo per baptismum in mortem, ut quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitae ambulemus. Nam si in similitudinem facti sumus illi per similitudinem mortis eius, nimirum & resurrectionis participes erimus: illud sciētes, quod uetus ille noster homo cum illo crucifixus est, ut aboleretur corpus peccati, ut posthac non seruiamus peccato. Etenim qui mortuus est, iustificatus est à peccato. Quod si mortui sumus cum Christo, credimus, quod & uiuemus cum illo. Scientes, quod Christus excitatus à mortuis, non amplius moritur: mors illi non amplius dominatur. Nam quod mortuus fuit, peccato mortuus fuit semel: quod autem uiuit, uiuit deo. Ita & uos existimate uos ipsos, mortuos quidem esse peccato, uiuētes autem deo per Christum Iesum dominum nostrum. Ne regnet igitur peccatum in mortali uestro corpore, ut obediatis illi per cupiditates eius. Neque accommodetis membra uestra, arma iniustitiae peccato, sed accommodetis uosmetipsos deo, uelut ex mortuis uiuentes. & membra uestra arma iustitiae deo. Peccatum enim uobis non dominabitur. Non enim estis sub lege, sed sub gratia. Quid igitur? Peccabimus, quod non simus sub lege, sed sub gratia? Absit. An nescitis, quod cui accommodatis uos ipsos seruos ad obediendum, eius serui estis, cui obeditis, siue

id est peccatum non cognoui, nisi per legem, per sonum vocis huius assumpti, qui per legem submissus est. Cognovi ergo non habeo, sed ubi auto scriptis sub lege est scriptum et mandata cognovi. Ita enim dicitur in lege, quodam peccatum est, quodam sine peccato, ut non tamen licet peccatum, quod est peccatum non habeo. Utique id est, utique non habeo, utique non habeo.

*o νόμος εἰ
Sed ubi est ut, in peccato non habeo, nisi per legem, per sonum vocis huius assumpti, qui per legem submissus est. Cognovi ergo non habeo, sed ubi auto scriptis sub lege est scriptum et mandata cognovi. Ita enim dicitur in lege, quodam peccatum est, quodam sine peccato, ut non tamen licet peccatum, quod est peccatum non habeo. Utique id est, utique non habeo, utique non habeo.*

νόμος ἁμαρτίας· μὴ γίνωτο. ἀλλὰ πῶς ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνω, εἰ μὴ διὰ νόμου. πῶς περὶ ἐπιθυμίαν οὐκ ἔδρα, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσας. ἀφορμὴ δὲ λαβῆσα, ἡ ἁμαρτία διὰ τοῦ ἐπιθυμῆσαι κατεργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν. χωρὶς γὰρ νόμου, ἁμαρτία νεκρά. ἐγὼ δὲ ἔζω χωρὶς νόμου ποτέ. ἐλθέτω ἡ ἐπιθυμία, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. καὶ εὐρέθη μοι ἡ ἐπιθυμία ἡ ἐπιθυμία, αὐτὴ εἰς θάνατον. ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴ λαβῆσα διὰ τὴν ἐπιθυμίαν, ἡ ἐπιθυμία με, καὶ διὰ αὐτῆς ἀπέκτανε με. οὐ γὰρ πῶς νόμος ἁγίος, καὶ ἡ ἐπιθυμία ἀγαθή καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. τὸ οὖν ἁγαθὸν, ἐμοὶ γέγονε θάνατος, μὴ γίνωτο. ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία, ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τὸ ἁγαθὸν μοι κατεργάσατο θάνατον, ἵνα γίνωται κατὰ ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τοῦ ἐπιθυμῆσαι.

Lex peccatū est. Absit. Sed peccatū non cognoui, nisi per legem. Nam & concupiscentiam non nouissem, nisi lex dixisset: nō concupisces. Sed occasione accepta, peccatum per præceptum genuit in me omnē concupiscentiā. Siquidē absq; lege, peccatū erat mortuū. Ego autē uiuebam sine lege quondam. Porro ueniēte mandato, peccatū reuixit: ego uero mortuus sum. Et repertū est, mandatū qd' institutum erat ad uitam, mihi cedere ad mortem. Nam peccatū occasione accepta per præceptū, decepit me: & per illud occidit. Itaq; lex ipsa quidē sancta, & præceptū sanctum ac iustum & bonū. Ergo quod bonū erat, mihi factum est mors. Absit. Imò peccatū. Vt apparet peccatū, per id quod erat bonū mihi gignere mortē, ut fieret maiorē in modum peccans peccatū per præceptū. Scimus em̄, qd' lex spiritualis est. At ego carnalis sum, uenditus sub peccatū. Quod enim ago, non probō. Non enim quod uolo, hoc facio: sed quod odi, hoc ago. Si uero quod nō uolo, hoc facio, cōsentio legi, quod bonum sit. Nunc autem non iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatū. Non enim, quod nō habitet in me, hoc est, in carne mea bonum. Nam uelle adest mihi, at ut faciam bonum, non reperio. Non enim quod uolo, facio bonum, sed quod non uolo malum, hoc ago. Porro si quod non uolo ego, hoc facio: nō iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatum. Reperio igitur per legem uolenti mihi facere bonum, quod mihi malum adiunctum sit. Delectat em̄ me lex dei secundum internum hominem. Sed uideo aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati, quæ est in

οἶδα μὲν γὰρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστίν. ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ πῶς ἁμαρτίας. ὁ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω. οὐ γὰρ ὁ θέλω, τοιοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὁ μισῶ, τοιοῦτο ποιεῶ. εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω, τοιοῦτο ποιεῶ, σύμφωνοι τῷ νόμῳ, ὅτι καλός. πνεύματι δὲ οὐκ ἔτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκεία ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. οἶδα γὰρ, ὅτι οὐκ οἰκεία ἐν ἐμοὶ, τουτέστι ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. τὸ γὰρ θέλω παρὰ κατὰ μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι, τὸ καλόν, οὐκ ἐπιτίσκω. οὐ γὰρ ὁ θέλω ποιεῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ οὐ θέλω κακόν, τοιοῦτο πράσσω. εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω ἐγὼ, τοιοῦτο ποιεῶ, οὐκ ἔτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκεία ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. εὐρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακόν παρὰ κατὰ μοι. συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τῇ ἐμοὶ μέλει μου, ἀντιστρατεύοντός μοι τῷ νόμῳ τῆς νοῦς μου, καὶ ἀχμαλώτιζοντά με τῷ νόμῳ τοῦ ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τῇ

me legi peccati, quæ est in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis. Sed uideo aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis. Sed uideo aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis.

Non solum aut illis, sed et...
Sicut enim...
Et hoc...

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.

AD RHOMANOS.

ὄνδ' ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν, ὄνδ'
δὲ ἐδικαίωσε, τότε καὶ ἐδόξασε. τί οὖν
ἐροῦμαι πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν,
τίς καδ' ἡμῶν; ὅσγε τοῖ ἰδίου τοῦ οὐκ ἐφεί-
σατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδω-
κεν αὐτὸν, ὡς οὐχὶ καὶ σωθῆναι αὐτῶ τὰ πάν-
τα ἡμῶν χαρίσεται; τίς ἐγκαλέσει κατὰ
ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαίων. τίς ὁ κα-
τακρίνων; χρεῖσός ὁ ἀποθανών, μάλλον δὲ
καὶ ἐγερθεῖς, ὅς καὶ ὄσιμ ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ,
ὅς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. τίς ἡμᾶς χω-
ρίσει ἀπὸ φιλίας ἀγάπης τοῦ θεοῦ; οὐλίπης;
ἢ σενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυ-
μνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καδὼς
γέγραπται. ὅτι ἐνεκά σου θανατοῦμεθα,
ὅλλω πῶν ἡμέραν, ἐλογισθημεν ὡς πρόβα-
τα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσι ὑπερνι-
κῶμεν, διὰ τὸ ἀγαπήσαντες ἡμᾶς. πέ-
πισμα γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ,
οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις,
οὔτε ἐνεσῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὑψώματα,
οὔτε βάρη, οὔτε τίς κτίσις ἐτέρα δυνή-
σεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ φιλίας ἀγάπης τοῦ θεοῦ,
καὶ ἐν χρεῖσῳ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Ἀλήθειαν λέγω ἐν χρεῖσῳ, ὃν φέυδομα,
συμμαρτυροῦσθε μοι φιλίαν σωθεῖσθε μου,
ἐν πνεύματι ἀγίῳ, ὅτι λύπη μοι ὄσι μεγάλη,
καὶ ἀδ' ἰάλαπτος ὁ δάων τῆ καρδίας μου.
ἡυχομένω γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάδεμα εἶναι ἀπὸ
τοῦ χρεῖσου ὑπὲρ ἡμῶν ἀδελφῶν μου, ἢ συγ-
γενῶν μου καὶ σάρκα, οἱ τινὲς εἰσι μ' ἰσραη-
λίται, ὧν ἡ ὑποθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ δ' ἰα-
δίκα, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ
αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἡ ἐξ ὧν
ὁ χρεῖσός, ἢ κατὰ σάρκα, ὁ ὧν ἐπὶ πάντων
θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

οὐχ' ὀϊορ δὲ, ὅτι ἐκπέπλωκεν ὁ λόγος
τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἰσραὴλ, οὗτοι
ἰσραὴλ. οὐδ' ὅτι εἰσι σπέρμα ἀβραάμ, πάν-
τες τέκνα, ἀλλ' ἐν ἰσαὰκ κληθήσονται οἱ σπέρ-
μα, τῶν ἐσθ' ἡμῶν τὰ τέκνα φιλίας σαρκός, ταῦτα

Diaboli ministrum habet...
Sicut enim...
Et hoc...

quos uocauit, eos & iustificauit. Quos
autē iustificauit, hos & glorificauit. Quid
igitur dicemus ad hæc? Si deus p nobis,
quis cōtra nos? Qui proprio filio nō pe-
percit, sed p nobis omib⁹ tradidit illum,
qui fieri potest, ut nō & cū eodē omnia no-
bis donet. Quis intentabit crimina ad-
uersus electos dei? Deus est qui iustifi-
cat. Quis ille, qui cōdēnet? Christus est,
qui mortuus est, imō qui & suscitatus est,
qui etiā est ad dexterā dei, qui & interce-
dit pro nobis. Quis nos separabit à dile-
ctione dei? num afflictio? num angu-
stia? num persecutio? num fames? num
nuditas? num periculum? num gladius?
Quēadmodū scriptū est: Propter te mor-
ti tradimur tota die, habitus sumus uelut
oues destinatae mactationi. Verū in his
omib⁹ superam⁹, per eū qui dilexit nos.
Nam mihi persuasum habeo, qd' neq;
mors, neq; uita, neq; angeli, neq; princi-
patus, neq; potates, neq; instantia, neq; fu-
tura, neq; altitudo, neq; pfunditas, neq;
ulla creatura alia poterit nos separare à
dilectione dei, q̄ est in Christo Iesu dño

nostro. Veritatē dico in Christo, non
mentior, attestante mihi simul cōscientia
mea, p spm̄ sanctū, q̄ dolor mihi sit ma-
gnus, & assiduus cruciat⁹ cordi meo. Op-
tarim em̄ ego ipse, anathema esse à Chri-
sto, p fratrib⁹ meis, cognatis meis scd' m
carnē, qui sunt Israëlita, q̄rū est adoptio,
& gloria, & testamēta, & legis cōstitutio,
& cult⁹, & pmissiones, q̄rū sunt p̄s, & ἡ
ex qb⁹ est Christ⁹, q̄rū attinet ad carnē,
qui est in omib⁹ de⁹ laudandus in sæcu-
la. amē. Nō autē hæc loqr̄ qd' exciderit

sermo dei. Non enim omes qui sunt ex
Israel, sunt Israel, neq; quia sunt semen
Abrahæ, statim oēs filij, sed p Isaac noia-
bitur tibi semē, hoc ē, nō q̄ filij carnis, hīj

E filij
Quis ergo sit qui nos ab illorū
Cum angustia...
Et hoc...

Quid ergo dicimus ad hæc?
Si deus pro nobis, quis contra nos?
Qui proprio filio non perpercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, qui fieri potest, ut non et cum eodem omnia nobis donet.
Quis intentabit crimina aduersus electos dei? Deus est qui iustificat. Quis ille, qui condēnet? Christus est, qui mortuus est, imo qui et suscitatus est, qui etiam est ad dexteram dei, qui et intercedit pro nobis.
Quis nos separabit a dilectione dei? num afflictio? num angustia? num persecutio? num fames? num nuditas? num periculum? num gladius?
Quemadmodum scriptum est: Propter te morti tradimur tota die, habitus sumus uelut oues destinatae mactationi. Verum in his omnibus superamus, per eum qui dilexit nos.
Nam mihi persuasum habeo, quod neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque potates, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profunditas, neque ulla creatura alia poterit nos separare a dilectione dei, que est in Christo Iesu domino nostro.
Veritatem dico in Christo, non mentior, attestante mihi simul conscientia mea, per spiritum sanctum, quod dolor mihi sit magnus, et assiduus cruciatu cordi meo. Optarim enim ego ipse, anathema esse a Christo, pro fratribus meis, cognatis meis secundum carnem, qui sunt Israelita, quorum est adoptio, et gloria, et testamenta, et legis constitutio, et cultus, et promissiones, quorum sunt preses, et a quibus est Christus, quorum attinet ad carnem, qui est in omnibus deus laudandus in secula. amen.
Non autem haec loquor quod exciderit sermo dei. Non enim omnes qui sunt ex Israel, sunt Israel, neque quia sunt semen Abraham, statim omnes filii, sed per Isaac nominabitur tibi semen, hoc est, non qui filii carnis, hi qui filii...

Handwritten notes at the top of the page, including the title 'ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ' and various marginalia.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.

AD RHOMANOS.

κ β Ησαΐας ἡ κρᾶσις ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ. Ἐὰρ ἡ ὀ
 ἀριθμὸς τῶν ἰσραὴλ, ὡς ἡ ἄμμος ὅτι θα
 λάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. Λόγου
 γὰρ σωτῶν καὶ σωτέμων ἐν δικαιοσύ
 νῃ, ὅτι λόγου σωτῆρων κηρύξον ποιήσῃ κῦ
 ρίος ἐπὶ ὅτι γῆς. καὶ καθὼς προείρηκεν ἡσα
 ῖας. Εἰ μὴ κύριος σαβαώθ ἐγκατέλιπεν ἡμῶν
 σῆμα, ὡς σόδομα ἃν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς
 γομορρα ἃν ὁμοιωθήμεν. τί οὐκ ἐρῶμεν;
 ὅτι ἔδνη τὰ μὴ δῖῶκοντα δικαιοσύνην, καὶ
 τέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ πλὴν ἐκ
 πίστεως. Ἰσραὴλ δὲ δῖῶκον νόμον δικαιο
 σύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε.
 Διὰ τί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ
 γων νόμου. προσέκοιτο γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ
 προσκόμματος. καθὼς γέγραπται, ἰδοὺ
 τίθημι ἐν σίῳ λίθον προσκόμματος, καὶ
 πέτραν σκανδάλου. καὶ πᾶς ὁ πισεύων ἐπὶ
 αὐτῷ, οὐ κατακλιθήσεται.

λ α Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας,
 καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν θεόν, ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ
 ὅστις εἰς σωτηρίαν. μαρτυρῶ ὑμῖν αὐτοῖς, ὅτι
 γινώσκω θεοῦ ἔχοντες, ἀλλ' οὐκ ἐπίγνωσιμον.
 ἄγνωστοι γὰρ πλὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, ὅτι
 πλὴν ἰσχυρῶς δικαιοσύνην ζητοῦντες εἶναι, τῆ
 δικαιοσύνης τοῦ θεοῦ οὐκ ὑπέτακτοσαν. τέλος
 γὰρ νόμου χριστὸς εἰς δικαιοσύνην πάντι
 τῷ πισεύοντι.

λ β Μωσῆς γὰρ ἠγάπη πλὴν δικαιοσύνην τῆς ἐκ
 τοῦ νόμου, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἀνθρώπος, ζή
 σεται ἐν αὐτοῖς. ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη,
 οὕτως λέγει. μὴ εἶπες ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς
 ἀναθήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τούτοις χρι
 στὸν καταγαγῶν. ἢ τίς καταβήσεται εἰς πλῆ
 θυν ἄβυσσον; τούτοις χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγα
 γῶν. ἀλλὰ τί λέγει; ἐγγύς σου τὸ εἶμα ὅστις
 ἐν τῷ σωματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου.
 τούτοις εἰ εἶμα ὅτι πίστεως, ὁ κηρύσσων.
 ὅτι ἔα ὁμολογήσῃς ἐν τῷ σωματί σου κύ
 ριον Ἰησοῦν, καὶ πισεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου,
 ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, σὺ δὲ ἴσῃς.

Esaias autē dicit super Israël: Si fue
 rit numerus filiorum Israël, ut arena ma
 ris, reliquiæ saluæ erunt. Sermonē enim
 perficiēs & abbrevians cum iusticia, quo
 niam sermonē abbreviatū faciet domi
 nus in terra. Et quēadmodū prius dixit
 Esaias: Nisi dñs Sabaoth reliquisset no
 bis semē, ut Sodoma facti fuissetus, &
 Gomorræ assimilati fuissetus. Quid igit
 dicem⁹? Quod gētes quæ nō sectabant
 iusticiā, apprehenderunt iusticiā, iusticiā
 autē eam quæ est ex fide. Cōtra, Israël, qui
 sectabat legē iusticiæ, ad legē iusticiæ nō
 peruenit. Propter qd? Quia non ex fide,
 sed tanq̄ ex opib⁹ legis. Impegerūt em̄
 in lapidē offendiculi. Quēadmodū scri
 ptum est: Ecce pono in Sion lapidē offen
 diculi, & petram offensionis: & omis qui
 credit in eo, nō pudefiet. Fratres, pro
 pensa quidē uoluntas cordis mei, & de
 precatio quæ fit ad deum, pro Israël est
 ad salutē, Testimoniū em̄ illis perhibeo,
 quod studiū dei habent, sed nō secundū
 scientiam. Nam ignorantes dei iusticiā,
 & propriam iusticiam quærentes consti
 tuere, iusticiæ dei non fuerunt subditi.
 Nam perfectio legis Christus, ad iustifi
 cationem omni credenti. Moses enim
 scribit de iusticia quæ est ex lege, quod
 qui fecerit ea homo, uiuet per illa. Cate
 rum quæ ex fide est iusticia, ea sic loquit⁹:
 Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet
 in cœlum? Hoc est Christum ex alto de
 ducere. Aut, quis descendet in abyssum?
 Hoc est Christum ex mortuis reducere.
 Sed quid dicit? Prope te uerbum est
 in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est, uer
 bum fidei, quod prædicamus. Nempe si
 confessus fueris ore tuo dominum Ie
 sum, & credideris in corde tuo, quod
 deus illum excitauit à mortuis, salu⁹ eris.

F 2 Corde

Extensive handwritten notes at the bottom of the page, continuing the commentary on the text above.

Handwritten notes at the top of the page, including the name 'Nepos' and other illegible text.

Handwritten notes at the top of the page, including the name 'Nepos' and other illegible text.

Extensive handwritten marginal notes on the left side of the page, written in a cursive script.

τοτο γρ σοιωρ, ανδρακας πυρος σωρευσας
επι πλυ κεφαληρ αυτου. μη νικω υπο τω κα-
κω, αλλα νικα εν τω αγαθω το κακω.
μ γ πασα ψυχη θρασυιας υπερεχουσα υπο-
τασεδω. ου γαρ δεσμ θρασυια, ει μη απο θεου.
αι δε ουσαι θρασυια, υπο θεου τεταγμεναι ει-
σι. ωσε ο αντιτασόμενθ τῆ θρασυια, τῆ
τω θεου διαταγῆ ανδρ εσηκεμ. οι δε ανδρση-
κοτες, εαυτοις κριμα ληφονται. δι γαρ αν-
χοντες ουκ εισι φοβθ τωρ αγαθωμ ερ-
γωμ, αλλα τῶ κακωμ. δελεα δε μη φοβε-
θαι πλυ θρασυιαμ; το αγαθωμ ποια, ηδη
εξασ επαυνομ δε αυθι. δεθ γρ διακονοσ εισι
σοι εις τ αγαθωμ. εαρ δε τ κακωμ ποικε,
φοβεθ. ου γαρ εικη πλυ μαχαιραμ φορεθ. θεθ
γρ διακονοσ δεσμ, εκδικθ εις δε γλυ τω θ
κακωμ προασοντι. δι ο αναγκη υποτασσε-
θαι, ου μονομ δια πλυ δε γλυ, αλλα και δια
πλυ σωειδησιμ. δια τοτο γρ ηδη φοροσε
τελειπ. λατρυγοι γρ δεθ εισιμ, εις αυτο τω
το προσκαρπερωπτε.
Απόδοτε οωμ πασι ταε δφελαε. τω τμ
φορομ, τωμ φορομ. τω τμ τελθ, τμ τέ-
λθ. τω τμ φοβομ, τωμ φοβομ. τω πλυ
τιμωμ, πλυ τιμωμ. μηδενι μηδερ οφειλε-
τε, ειμη τ αγαπαμ αλληλουε. ο γαρ α-
γαπωμ τωμ ετερομ, νόμομ πεπληρωκεμ.
τ γαρ, ου μοιχευσαε, ου φονευσαε, ου κλέ-
ψαε, ου ψευδομαρτυρησαε, ουκ επιδυμη-
σαε, ηδη ει τις ετερα εντολη, εν τούτω τω
λόγω ανακεφαλουται, εν τω αγαπη-
σαε τωμ πλησιωμ σου ωε εαυτομ. η αγαπη
τω πλησιωμ κακωμ ουκ εργαζεται. πληρω-
μα οωμ νόμου, η αγαπη. ηδη τωτο ειδοτε,
τμ καιρομ, οτι ωρα, ημαε ηδη δε υπνω εγε-
δωα. κω γρ εγγυτερομ ημωμ η σωτηρια,
η οπε επισειυσαμεν. η νυξ προεκολεμ, η δε η-
μερα ηγγικεμ. αποθωμεθα οωμ τα εργα τω
σκοτοτε, και ενδυσωμεθα τα σπλα τω φω-
τοε. ωε εν ημερα ευχημονωε περιπατησω-
μεν, μη κωμοιε και μεθαιε, μη κοιταε ηδη
λασκειαιε

Hoc em si feceris, carbones ignis coacer-
uabis in caput illius. Ne uincaris a malo,
imò uince bono malo. Omnis ani-
ma potestatib⁹ excellentibus subdita sit. XIII
Nò em est potestas, nisi a deo: quæ uero
sunt potestates, a deo ordinatæ sunt. Ita-
que quisquis resistit potestati, dei ordina-
tioni resistit. Qui aut̄ restiterint, sibiipsis
iudiciū accipiēt. Nam principes nò terro-
ri sunt bñ agētib⁹, sed male. Vis autē nò
timere potestatem? Qd̄ bonū est, facito:
& feres laudem ab illa. Dei em minister
est tibi in bonū. Qd̄ si feceris, id qd̄ ma-
lum est, time. Non em frustra gladium
gestat. Nam dei minister est, ultor ad
iram, ei qui, qd̄ malū est, fecerit. Quapro-
pter oportet esse subditos, nò solū ppter
iram, ueruetiā ppter cōsciētiam. Propter
hoc em & uestigalia soluitis. Siquidē mi-
nistri dei sunt, in hoc ipsum incumben-
tes. Reddite igit̄ om̄ib⁹, qd̄ debet: cui
tributū, tributū: cui uestigal, uestigal: cui
timorē, timorē: cui honorē, honorē. Ne-
mini quicqz̄ debeat, nisi hoc, ut inuicē
diligatis. Nam qui diligit alterū, legē ex-
pleuit. Siquidē illa: Non adulteraberis,
nò occides, nò furaberis, nò falsum testi-
moniū dices, nò cōcupisces: & si qd̄ aliud
præceptum, in hoc sermone summatim
cōprehendit̄: Nempe, diliges proximū
tuum sicut teipsum. Dilectio proximo
malum nò operat̄. Consummatio itaqz̄
legis, est dilectio. Præsertim cum sciam⁹
tempus, quod tempestiuum sit, nos iam
a somno expergisci. Nunc enim propius
adest nobis salus, qz̄ tum, cum credebam-
us. Nox progressa est, dies autē appro-
pinquat. Abijciamus igitur opera tene-
brarum, & induamur arma lucis: tanqz̄
in die cōposite ambulemus, nò comesta-
tionibus & ebrietatibus, nò cubilibus ac
lasciuijs,

Handwritten notes at the bottom of the page, including the name 'Nepos' and other illegible text.

βρώματί σου ἐκἄνω ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ χριστός ἀπέθανε. μὴ βλασφημείῃς οὐδὲ ὑμῶν τὸ ἄγαθόν. οὐ γὰρ ὄσιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρωμασίαις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χάρις ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὁ γὰρ ἐν τούτοις ἐστένωμα τῷ χριστῷ, εὐάρεστοί τῷ θεῷ, καὶ δόκιμοί τοῖς ἀνθρώποις. ἄρα οὐκ τὰ ἐν εἰρήνῃ διώκωμεν, καὶ τὰ ἐν οἰκονομίῃς, ἐν εἰς ἀλλήλους. μὴ ἐνεκεν βρώματι κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθάρᾳ, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ δὲ διὰ προσκόμματι ἐδίοντι. καλὸν τὸ μὴ φαγῆν κρέα, μηδὲ πίνειν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπηι, ἢ σκανδαλίζεταί, ἢ ἀδινῆσιν πῶσις ἔχῃ, ἢ πῶσις ἔχῃ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριός ὁ μὴ κρῖνω ἐαυτὸν, ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διὰ κρῖνό μου, ἔαμ φάγη, κατακέριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίσεως. πᾶν δὲ ὁ οὐκ ἐκ πίσεως, ἁμαρτία ἐστίν.

Οφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ διωκτοί, τὰ ἀδινῆματα, ἢ ἄδωάτων βασάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς, ἀρέσκειν. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἄγαθόν πρὸς οἰκονομίαν. καὶ γὰρ ὁ χριστός οὐχ ἑαυτῷ ἠρέσει, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἱ ὀνειδισμοὶ ἦν ὀνειδίζόντων σε, ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.

Ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ ἐν ὑπομονῇ καὶ ἐν ἐνὶ παρακλήσεως ἦν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. ὁ δὲ θεὸς ἐν ὑπομονῇ καὶ ἐν παρακλήσεως δὲ ὡς ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ χριστὸν ἰησοῦν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ σώματι δοξάζητε τὸν θεόν, καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ προσλαμβάνετε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ χριστός προσελάβετο ἡμᾶς εἰς ὄψαν θεοῦ. λέγω δὲ ἰησοῦ χριστοῦ διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας ἡμῶν. τὰ δὲ ἔδιν ὑπὲρ ἐλέους διόξασθαι τὸν θεόν. καθὼς γέγραπται. διὰ

τοτο

cibo tuo illum perdas, pro quo Christus mortuus est. Ne uestrū igitur bonū, hominum maledicētiae sit obnoxium. Non enim est regnū dei cibus ac potus, sed iusticia & pax & gaudiū, in spiritu sancto. Etenim qui per hæc seruit Christo, acceptus est deo, & pbatus hominib⁹. Itaque quæ pacis sunt, sectemur: & quæ ædificationis, alius erga alium. Ne cibi causa, destruas opus dei. Omnia quidē pura, sed malum est homini, qui per offendiculū uelcit. Bonū est nō edere carnes, neq; bibere uinum, neq; quicquid, per quod frater tuus impingit, aut offendit, aut infirmatur. Tu fidē habes? Apud te metipsum habe corā deo. Beatus qui nō iudicat se ipsum, in eo quod probat. At qui diiudicat, si ederit, cōdemnatus est: quoniā nō edit ex fide. Porro quicquid ex fide non est, peccatū est. Debemus autē nos qui potētes sumus, infirmitates impotentium portare, ac non placere nobis ipsis. Nam unusquisq; nostrum proximo placeat in bonū ad ædificationē. Etenim Christus non placuit sibi ipsi, sed quemadmodū scriptum est: Opprobria opprobrantium tibi, inciderūt in me. Nam quæcunq; præscripta sunt, in nostram doctrinā præscripta sunt: ut per patientiā & consolationē scripturarū spem habeamus. Deus autē patientiæ & cōsolationis det uobis idem mutuo inter uos sentire secundū Iesum Christum, ut unanimiter uno ore glorificetis deū, ac patrē dñi nostri Iesu Christi. Quapropter assumite uos inuicem, quemadmodū & Christus assumpsit nos in gloriā dei. Illud autē dico, Iesum Christum ministrū fuisse circūcisionis pro ueritate dei, ad cōfirmandas pmissiones patrum. Cæterū, ut gētes pro misericordia glorificent deū. Sicut scriptū est: Propter hoc

ἡ δὲ τὸ ἴζομολογήσομαι σοὶ ὅτι ἐδνεσι, καὶ
 τῷ ὀνόματί σου ψαλλῶ. καὶ ψάλιμ λέγα.
 Εὐφρανθήκετε ἐδνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. καὶ
 ψάλιμ. Αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη,
 καὶ ἐπαμείσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ
 ψάλιμ ἡσαΐας λέγα, ἔσαμ ἡ ῥίζα τοῦ ἰεσσαί,
 καὶ ὁ ἀνισάμου ἄρχαμ ἐδνωμ, ἐπ' αὐ-
 τῷ ἐδνη ἐλπιοῦσιν. ὁ δὲ θεὸς ῥι ἐλπίδος,
 πλῆρωσα ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ ἐριώης,
 ὅτι τῷ πιστεύειν εἰς τὸ περισεύειν ὑμᾶς ὅτι
 ἐλπίδι, ὅτι δαμάμα πνεύματι ἁγίου.
 Πέπασμα δὲ ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ
 περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεσοὶ ἐσεῖ ἄγα-
 θοσύνης, πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως.
 διδάσκοντες καὶ ἀλλήλους νοουδεῖν. το-
 μῆροτερον δὲ ἐγραψα ὑμῖν ἀδελφοί ἀπὸ μέ-
 ρους, ὡς ἐπαναμνησκῶν ὑμᾶς, διὰ πλὴν
 χάριμ πλὴν θεοῦ μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ
 εἶναί με λατονεργὸν ἰησοῦ χριστοῦ εἰς τὰ
 ἔθνη, ἱερονεργῶντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ,
 ἵνα ῥύηται ἡ προσφορὰ πᾶν ἐδνωμ ἐνπροσ-
 δεκτῷ, ἡ γίασμὴν ὅτι πνεύματι ἁγίῳ.
 Εἰχω οὖν καὶ χάριμ ὅτι χριστοῦ ἰησοῦ τὰ πρὸς
 θεόν. οὐ γὰρ τομῆσω λαλῶν τι ὧν οὐ κα-
 τερῆσατο χριστὸς δι' ἐμῶν, εἰς ὑπακομὴν ἐ-
 θνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ὅτι δαμάμα σημεῖον
 ἐτεράτων, ὅτι δαμάμα πνεύματος θεοῦ, ὡσε-
 με ἀπὸ ἱερσασαλήμ καὶ κύκλω μέγχι τοῖς ἰλλυ-
 ρικῶν, πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χρι-
 στοῦ. οὕτως δὲ φιλοτιμύμενον εὐαγγελίζε-
 σθαι, οὐχ ὅπου ὄνομάσθην χριστοῦ, ἵνα μὴ ἐπὶ
 ἀλλότρητον θεμέλιον οἰκοδομῶ. ἀλλὰ καθὼς
 γέγραπται. οἷς οὐκ ἀνηγγέλη πρὶ αὐτοῦ, ὅφον
 γαί, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασιν σωθῆσαι, διὸ καὶ ἐνε-
 κοπόμενον τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς.
 νῦν δὲ μηκέτι τόπον ἔχω καὶ ἴτε κλίμα-
 σί τούτοις, ἐπιποθίον δὲ ἔχω, τοῦ ἐλθεῖν
 πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἑτῶν, ὡς ἐὰν πο-
 ρεύομαι εἰς πλὴν παντίαν, ἐλεύσομαι πρὸς
 ὑμᾶς. ἐλπίζω γὰρ διαπορθέομαι, διὰ
 σαθῆσαι ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι
 ἐκεῖ

hoc confitebor tibi in gentibus, & nomi-
 ni tuo canam. Et rursus dicit: Gaudete
 gentes cum populo eius. Et rursus: Lau-
 date dominū omnes gentes, & collaudate
 eum omnes populi. Et rursus Esaias di-
 cit: Erit radix Iessæ, & qui exurgit ad im-
 perandum gentibus, in eo gentes spera-
 bunt. Deus autē spei, impleat vos omni
 gaudio & pace, in credendo in hoc, ut ex-
 uberetis in spe per potētiam spiritus san-
 cti. Persuasum em̄ habeo fratres mei, &
 ipse ego de uobis, & ipsi pleni estis bo-
 nitate, impleti omni sciētia, ualentes etiā
 inuicē alius alium admonere. Sed tamē
 audacius scripsi uobis fratres ex parte,
 ueluti cōmonefaciēs uos, propter gratiā,
 quæ data est mihi à deo, in hoc ut sim
 minister Christi in gentes, administrans
 euangeliū dei, ut fiat oblatio gentiū acce-
 ptabilis, sanctificata per spiritū sanctū.
 Habeo igitur qd' gloriē per Christum
 Iesum, in his quæ ad deum pertinet. Nō
 enim ausim loqui quicquid eorum, quæ nō
 effecit Christus per me, in obedientiam
 gentiū, uerbo & facto per potētiam si-
 gnorū ac prodigiorū, per potētia spiritus
 dei, ut ab Hierusalē & in circumiacētibus
 regionibus, usq; ad Illyricū impleuerim
 euāgeliū Christi: ita porro annitēs præ-
 dicare euangeliū, nō ubi nominatus erat
 Christus, ut ne sup alienū fundamentū
 ædificarem, sed quēadmodū scriptū est:
 Quib⁹ nō est annūciatū de eo, uidebūt:
 & qui nō audierant, intelligēt. Quapro-
 pter & præpeditus sum sæpe, q̄ min⁹ ue-
 nirem ad uos. Nunc uero cū nō amplius
 habeam locū in regionib⁹ his, desyderiū
 autē habeā ueniēdi ad uos multis iam an-
 nis, quācumq; iter instituerō in Hispaniā,
 ueniam ad uos. Spero enim fore, ut istac
 iter faciens, uideā uos, & à uobis pducar
 illuc,

ἐκεί, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλή-
 θῶ. Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλήμ διὰ
 κονῶν τοῖς ἁγίοις. εὐδόκησαμ γὰρ μακε-
 δονία καὶ ἀχαΐα, κοινωνίαν τινὰ ποιήσα-
 δαι εἰς τοὺς πτωχοὺς ᾧ ἁγίωμ ᾧ ἐν Ἱε-
 ρουσαλήμ. εὐδόκησαμ γὰρ καὶ ὀφθαλτέαι αὐ-
 τῶν εἰσίμ. εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν
 ἐκοινωνήσαμ τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς
 σαρκικοῖς λυτουργῆσαι αὐτοῖς. τοῦτο οὖν ἐ-
 πιτελέσα, καὶ σφραγισάμεν αὐτοῖς τὴν
 καρπὸν τούτου, ἀπελεύσομαι δὲ ὑμῶν εἰς
 πλὴν ἀπηνίαμ. οἶδα δὲ, ὅτι ἐρχόμενον πρὸς
 ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τῆς εὐαγγελί-
 λίου τῆς Χριστοῦ ἐλεύσομαι. Παρακαλῶ δὲ
 ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τὸ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ, καὶ διὰ τοῦ ἀγάπης τῆς πνεύμα-
 τῆς, σωαγωνίσασθε μοι ἐν ταῖς προσθυ-
 χαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ, πρὸς τὸν δεόν, ἵνα ῥυθῶ ἀ-
 πὸ τοῦ ἀπαθούτων ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα
 ἢ διὰ κονία μου ἢ εἰς Ἱερουσαλήμ εὐπροσδε-
 κτῶ γῆνται τοῖς ἁγίοις, ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλ-
 θω πρὸς ὑμᾶς, διὰ θελήματῶς θεοῦ, καὶ
 σωαναπαύσωμαι ὑμῖν. ὃ ἡ θεὸς φησὶ ἐν ἱερῆς,
 μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Σαῖσκημι δὲ ὑμῖν φοίβην, πλὴν ἀδελφῶν
 ἡμῶν, οὖσαμ διάκονομ φησὶ ἐκκλησίας φησὶ ἐν
 κερχεαῖς, ἵνα αὐτῶν προσδέξησθε ἐν κῆ-
 ρίῳ, ἀξίως ᾧ ἁγίωμ, καὶ παρὰ σῆτε αὐτῆ ἐν
 ᾧ ἂν ὑμῶν χεῖρὴν πράγματι. καὶ γὰρ αὐτῆ
 προσάτις πολλῶν ἐγενήθη, καὶ αὐτῶ ἐμοῦ.
 Ἀπάσαδε πρίσκαμ καὶ ἀκύνλαμ, τοὺς συ-
 νεργούσμου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, οἱ τινες ὑπὲρ φησὶ
 ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν.
 οἱς οὐκ ἐγὼ μόνον εὐχαρισῶ, ἀλλὰ καὶ πα-
 σαῖ ἐκκλησίαι ᾧ ἔθνων, καὶ πλὴν κατ'
 οἶκομ αὐτῶ ἐκκλησίαμ. Ἀπάσαδε ἐπαυνε-
 τὸν τὸν ἀγαπητόμ μου, ὅς ὄσιμ ἀπαρχὴ φησὶ
 ἀχαΐας ἐν Χριστῷ. ἀπάσαδε μαριὰμ, ἥτις
 πολλὰ ἐκοπίασεμ εἰς ἡμᾶς. ἀπάσαδε ἀν-
 δρόνικομ καὶ ἰουνίαμ, τοὺς συγγενεῖς μου,
 καὶ σωαχμαλώτους μου, οἱ τινες εἰσίμ
 ἐπίσκημοι

illuc, si tamen uestra consuetudine prius
 ex parte fuero expletus. Nunc autē pro-
 ficiscor Hierosolymam, ministrans san-
 ctis. Visum est enim Macedoniae &
 Achaiae, communicationem aliquam fa-
 cere in pauperes sanctos, qui sunt Hie-
 rosolymis. Nam ita visum est ipsis, &
 debitores illorum sunt. Etenim si spiri-
 tualia sua communicauerunt gentibus,
 debent & haec in carnalibus ministrare il-
 lis. Hoc igitur ubi perfecero, & obsigna-
 uero illis fructum hunc, reuertar per uos
 in Hispaniam. Scio namque, quod ubi ue-
 nero ad uos, cum plenitudine benedi-
 ctionis euangelij Christi uenturus sim.
 Obsecro autem uos fratres, per dominū
 nostrū Iesum Christum, & per dilectio-
 nem spiritus, ut me laborantē adiuuetis,
 precationib⁹ pro me ad deum, ut liberer
 ab incredulis in Iudaea, utque ministeriū
 hoc meum, quod exhibebo Hierosoly-
 mis, acceptum sit sanctis, ut cum gaudio
 ueniam ad uos, per uoluntatē dei, unaque
 uobiscum refocillet. Deus autem pacis,
 sit cum omnibus uobis. Amen. Com-
 mendo autem uobis Phœben, sororem
 nostram, quae est ministra ecclesiae Cen-
 chreensis, ut illam suscipiatis in Christo,
 ita ut decet sanctos, & aditis ei, in quo-
 cunque uobis egerit negotio. Nam haec
 cum multis adfuit, tum mihi etiam ipsi.
 Salutate Priscam & Aquilam, adiutores
 meos in Christo Iesu, qui pro anima mea
 suā ipsorum ceruicē supposuerūt. Quibus
 nō ego solus gratias ago, sed & omnes ec-
 clesiae gentiū, item quae in domo illorum est
 cōgregationē. Salutate Epānetū dilectū
 meū, qui est primitiae Achaiae in Christo.
 Salutate Mariā, quae multū laborauit erga
 nos. Salutate Andronicū, & Iuniam, co-
 gnatos meos, & cōcaptiuos meos, qui sunt
 insignes

ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἱ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγονάσιν ἐν Χριστῷ. Ἀσπάζσατε ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. Ἀσπάζσατε οὐρβανόν, τὸν σωσργόν ἡμῶν ἐν Χριστῷ, καὶ σάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. Ἀσπάζσατε ἀπελλῶν, τὸν δοκιμὸν ἐν Χριστῷ, ἀσπάζσατε τοὺς ἐκ τῆς ἀριστοβούλου. ἀσπάζσατε ἡρωδίωνα, τὸν συγγενῆ μου. ἀσπάζσατε τοὺς ἐκ τῆς ναρκίσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. ἀσπάζσατε τρυφάναν καὶ τρυφώσαν, τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. ἀσπάζσατε περσίδια πλὴν ἀγαπητῶν, ἧτις πολλὰ ἐκωπίασεν ἐν κυρίῳ. ἀσπάζσατε ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτόν ἐν κυρίῳ, καὶ πλὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. ἀσπάζσατε ἀσύγκριτον, φλέγοντα, ἐρμᾶν, πατρόβαν, ἐρμῶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφοὺς. Ἀσπάζσατε φιλόλογον, καὶ ἰουλίαν, νηρέα καὶ πλὴν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἀγγίλους. ἀσπάζσατε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπῃ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς χριστοῦ. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, σκοπεῖν τὴν τὰς διχομασίας, καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ πλὴν διδασχῶν, ἢ ὑμᾶς ἐμάθειτε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνετε ἀπ' αὐτῶν. οἱ γὰρ τοῖστοι, τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἐαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο χριστολογίας, καὶ εὐλογίας ὀζυπατῶσι τὰς καρδίας τῆς ἀκάκωμ. Ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοή εἰς πάντας ἀφίκετο. καίρω οὖν τὸ ἐφ' ὑμῖν. διέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὴ εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκοράτους δὲ εἰς τὸ κακόν. οὐ δὲ διότι ἐξελύκεσθε τριψα τὸν σατανᾶν ὑπὸ τῆς πόδαυς ὑμῶν, ἐν τάχει. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετ' ὑμῶν. Ἀσπάζονται ὑμᾶς τιμόθεο ὁ σωσργός μου, καὶ λούκιος, καὶ ἰάσωμ, καὶ σοσίπατρος, οἱ συγγενεῖς μου. Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ τέρτιος, ὁ γράψας πλὴν ἐπιστολῶν ἐν κυρίῳ. Ἀσπάζεται ὑμᾶς γάιος ὁ ξένος μου καὶ ἐκκλησίας ὅλης.

Ἀσπάζεται

insignes inter apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliam dilectum meum in domino. Salutate Urbanum, adiutorem nostrum in Christo, & Stachyn dilectum meum. Salutate Apellam, probatum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli familiaribus. Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi familiaribus, hos qui sunt in domino. Salutate Tryphanam & Tryphosam, quæ laborant in domino. Salutate Perfidem dilectam, quæ multum laboravit in domino. Salutate Rufum, electum in domino, & matrem illius ac meam. Salutate Asyncritum, Phlegontem, Herman, Patrobam, Mercurium, & qui cum his sunt fratres. Salutate Philologum, & Iuliam, Nereum & sororem eius, & Olympam, & qui cum his sunt, omnes sanctos. Salutate uos inuicem cum osculo sancto. Salutant uos ecclesiæ Christi. Obsecro autem uos fratres, ut consideretis eos, qui dissidia & offensa contra doctrinam, quam uos didicistis, gignunt, & declinetis ab illis. Nam qui eiusmodi sunt, domino Iesu Christo non seruiunt, sed suo uentri: & per blandiloquentiam, & assentationem decipiunt corda simplicium. Nam uestra obedientia ad omnes permanuit. Gaudeo igitur sane de uobis. Sed uolo uos sapientes qui dem esse ad bonum, synceros autem ad malum. Deus autem pacis cõteret fatanam sub pedes uestros, breui. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum. Salutant uos Timotheus cooperarius meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater, cognati mei. Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolam in domino. Salutat uos Gaius hospes meus & ecclesiæ totius.

G Salutat

Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐραστος, ὁ οἰκονόμος ἐν τῇ πόλει, καὶ Κάρτος ὁ ἀδελφός. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

Τῷ δὲ διωαμλίῳ ὑμᾶς ἐκρίξα κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυσηρίου, χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, φανερωθέντος δὲ νῦν, διὰ τῶν γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου Θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως, εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, μόνῳ σοφῷ Θεῷ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τὸν αἰῶνα, ἀμήν.

Ἐρὸς τοὺς ῥωμαίους.

Ἐγράφη ἀπὸ Κορίνθου διὰ Φοίβης ἐν διακονίᾳ ἐν κειραῖς ἐκκλησίας.

Salutat uos Erastus, questor ærarius ciuitatis, & Quartus frater. Gratia domini nostri Iesu Christi, sit cum omnibus uobis. Amen.

Ei autem qui potens est uos confirmare secundum euangelium meum, & præconium Iesu Christi, iuxta reuelationem mysterij, temporibus æternis taciti, manifestati uero nunc, & per scripturas propheticas iuxta delegationē æterni dei, in obedientiam fidei, in omnes gentes patrefacti, soli sapienti deo, per Iesum Christum, cui gloria in sæcula. Amen.

Ad Romanos.

Missa fuit à Corintho per Phœben ministram Cencreensis ecclesiæ :

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΙΤΗΝ ἐπισέλλῃ ἀπὸ ἐφέσου φιλῶστας, ἑωρακῶς αὐτοὺς ἦδ' ἢ καὶ διδάξας,
 ὑπομνηστικῶν δὲ ὅμως διὰ φιλῆ ἐπισολῆς ταύτης. Ἡ δὲ πρόφασις φιλῆ ἐπισο-
 λῆς αὐτῆς Κορινθίοι ἐκ φιλονεικίας σωμαγόμων, ἐχίζοντο ταῖς γνώμας,
 καὶ λοιπὸν ἦν ἐν αὐτοῖς χίσματα. καὶ ὄντων χισμάτων, παρεβλέποντο
 τὸν λαβόντα πλὴν μητρῆα. ἄλλοι δὲ ἠδελὸν καταλιμπάνει τὰς ἰδίαις γυ-
 ναῖκας, προφάσει φιλῆ ἐγκρατείας. τινὲς δὲ καὶ ἐν εἰδωλείοις ἠδῶτον, ὡς ἄδῆα
 φόρων ὄντων ἢ εἰδωλοθύτων. ἄλλοι δὲ τοὺς μὲν ἄλλους θζουθένου, τὴν δὲ λαλοῦντας γλώσ-
 σαις ἐθανύμαζον. καὶ τέλῳ ἠπάτιωτο καὶ εἰς τὸ περὶ ἀνασάσεως μυσηρίον, λέγοντες, μὴ ἐγεί-
 ρεσθαι πλὴν σάρκα ταύτην. τούτων πάντων ἐν Κορινθοῖς κινησμένων, χράφουσι οἱ λαοὶ τῷ ἀποστόλῳ.
 καὶ λοιπὸν πρὸς πάντα ἀντιγράφα, καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς ἐν φρονήσει καὶ γνώσει.
 οὐκ ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς ποιοῦντας τὰ χίσματα, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύει μὴ ἐν λόγῳ πλὴν ἄρε-
 πλῶ, ἀλλ' ἐν ἔργῳ καὶ δυνάμει ἠγεῖσθαι. ἔπειτα ἐπιτιμῆσαι τῷ πλὴν μητρῆα λαβόντι, καὶ πα-
 ραινέσαι μὴ ἔχειν κρίματα πρὸς ἑαυτούς. λοιπὸν περὶ ὧν ἔγραψα ἀποκρίνεται, περὶ μὲν τοῦ
 γάμου διδάσκων ἀξίηκτον εἶναι πλὴν συζυγίαν, καὶ ἐν καιρῷ μόνῳ χολάζειν διὰ πλὴν ἐυχλῶ, διὰ
 δὲ τὸ ἀγαπᾶν αὐτοὺς πλὴν ἐγκράτεια. γράφει περὶ παρθενίας, ὅτι οὐκ ἔστι ἀνάγκη, ἀλλὰ πει-
 ρῶσι τὸ τοιοῦτον γινέσθαι. εἶτα περὶ ἧν εἰδωλοθύτων, ἵνα μὴ καταχθῶνται τῇ γνώσει, ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ
 πολιτεύωνται. κωλύει οὖν τὰ ἐν εἰδωλείῳ συμπόσια, ἵνα μὴ σκανδαλίζονται οἱ μικροί. εἶτα
 περὶ ἧν πνευματικῶν χαρισμάτων γράφει, ἵνα μὴ διαφέρωνται ἐν τοῖς χαρίσμα-
 σι, μὴ δὲ προκρίνωσι τὸν ἔχοντα χάρισμα τὸδε, τῷ ἔχοντι τὸδε. πάντα
 γὰρ τῷ αὐτῷ πνεύματι εἶναι λέγει. καὶ λοιπὸν περὶ ἀνασάσεως δι-
 δάσκει, ὅτι ἡ σὰρξ ἐγείρεται, ἀποθνήσκουσα μὲν σαρκί, ἔγει-
 ρομένη δὲ ἀφθαρτῶ κατὰ πλὴν τοῦ θεοῦ χάριμ. πλὴν δὲ
 ἀνάστασιμ, ἀπὸ τοῦ ἐκγεγέρθαι τὸν χριστὸν, σωίσκει-
 σι. καὶ τέλῳ, παρενετικούς λόγους εἰς
 τὰ ἦθη γράφει, καὶ περὶ λογίας
 φιλῆ εἰς τοὺς ἀγίους πζαγ-
 γέλλει. οὕτως τελοῦσθαι
 πλὴν ἐπισολῆ.

IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS PRIOREM, ARGV-
MENTVM PER ERASMV M ROTERODAMVM.

Orinthus Achaia metropolis olim erat, ob portuum comoditatem (est enim Isthmos)emporium totius Asiae tum celeberrimum, tum opulentissimum. Ferè fit autem, ut eiusmodi ciuitatum mores multo sint corruptissimi, quod undiq; ex omni natione, non tam mores q̄ uitia soleant importari: & magnam uitae licentiam, negociatorum genus sibi uindictet. Proinde Corinthij, tametsi praedicatione Pauli iam pridem euangelicam doctrinam accepissent, tamen adhuc ingenij uitaeq; prioris uestigia nonnulla ac reliquiae manebant: adeo ut periculum esset, ne per philosophos, crucis praedicationem, ut humilem & indoctam fastidientes, & pseudapostolos ad Iudaismum inuitantes, à Christi synceritate alienarent. Usq; adeo ardua res est, ab ijs in quibus natus sis & quibus diu assueueris, in alium hominem transformari. Quin diuus Hieronymus in praefatione secundi libri commentariorum, quos scripsit in epistolam ad Galatas, testatur, sua etiamnum aetate apud Achaicos, horum quae Paulus Corinthijs obiicit, extitisse reliquias. Cum hodie satis esse putemus, aquula modo tingi, ut subito fias Christianus. Paulus igitur sciens, non minoris esse uirtutis parta tueri, q̄ parasse: filios suos, quos magno studio Christo genuerat (nam sesquiannum apud illos egerat) pari studio ad Christum reuocat, & in euangelica doctrina confirmat: nunc apostolica saeuens autoritate, corripiens, obiurgans, ac minitans deniq;: nunc paterno affectu blandiens atq; exhortans, & necessariae reprehensionis acrimoniam laudis admixtu leniens: & sapientum medicorum exemplo, amarum absinthij pharmacum praelito melle condulcans, ac singulis malis opportuna adiuuans remedia.

Primum, opulentiae comes solet esse tumor ac ferocitas. Et inter feroces plerunq; factiones oriuntur, dum nullus alteri uult cedere, & se quisq; potiozem ducit. Ad haec opes comitatur luxus & gulae studium, luxus libidine comitem trahit. Porro negociatorum peculiaris est auaritia. Neq; uero solum tuebant opibus, uerum etiam Graecicae philosophiae supercilio, sine qua caeteros ut Barbaros despiciant. Tumoris erat, quod ex dignitate apostolorum, à quo quisq; fuerat baptizatus, efferrent sese. Hinc illae dissidiorum uoces: ego Apollo, ego Cephæ, ego Pauli. Praeterea quod ne in conuenticulis quidem solennibus satis inter eos conueniret, cum in donis spiritualibus sibi quisq; placeret, & dum in eodem dono sibi nollent inuicem cedere, tumultus & confusio nasceretur, adeo ut in publico conuentu mulieres etiam loquerentur ac docerent. Porro luxus simul & tumoris erat, quod quoties ad sacrosanctam cenam conuenirent, quam Paulus dominicam uocat, in qua maxime conueniebat praestare Christianam concordiam, diuites non expectatis tenuioribus cibum caperent, & usq; ad temulentiam sese ingurgitarent, esurientibus caeteris, ut iam non solum dissidium illic esset & intemperantia, uerum etiam indecora quaedam inaequalitas, quam dominica cena nesciebat. Iam partim tumoris, partim philosophiae uitium erat, quod Paulum quidam illorum, ut tenuem atq; humilem, deinde ineloquentem, & imperitum, fastidirent. Proprium uero Philosophiae fuit,

fuit, quod resurrectionē mortuorū, fidei nostræ basim, in dubium uocarent. Luxus erat, quod promiscue uescerent ijs, quæ tum simulacris dæmonū immolabant, nō uitato offendiculo infirmorū. Libidinis erat, quæ nusq̃ gentiū regnabat impunitus q̃ Corinthi, qd̃ præter alia repertus sit inter eos, qui patris uxorē, hoc est, nouercam suam, stupro cōtaminarit: nec huius autorē flagitiij è suo cōtubernio profligarint: qd̃q̃ cū alijs flagitiosis Christianis cōmerciū habuerint, uelut illorū uitijs fauentes. Huc pertinet, qd̃ præter decorū & uiri essent comati, & mulieres nō uerentur nudo capite conspici in cœtu ecclesiastico, uelut ipso corporis habitu mores effœminatos, ac delitias præ se ferētes. Auaritiæ erat, q̃ nō de fama neq̃ de capite, sed de re pecuniaria inter sese lites agitarēt, è gliscēte pecuniæ studio, ut Christiani rerum eiusmodi cōtemptum professi, apud ethnicos & impios iudices litigarēt magno dedecore Christiani nominis. Et adeo nō negligerēt potius pecuniolæ iacturam, ut ipsi ultro alios in huiusmodi negocijs circumuenirēt. Postremo de matrimonio inter sese dissentiebant, iam tum asseuerantibus quibusdam Christianis, in totū à cōiugio tēperandū, cum uiderēt apostolos ab uxorib⁹ suis abstinere. Morbos ostendens Corinthiorū, non omniū, sed quorundā: qui ne gregem uniuersum cōtagio inficerēt, Paulus his remedijs occurrit. Primo loco præferēs fiduciam suam de futura illorum cōstantia in euangelio Christi, sæuerius obiurgat ac docet, ne per cōtentionē humanā in hominib⁹ glorient, sed per cōcordiam ex æquo glorient in Christo, cui uni accepto ferenda sunt omnia: obiter indicans fontē eiusmodi dissidiorum, animi tumore. Proinde à supercilio mundanæ philosophiæ ad crucis humilitatē reuocat, quæ licet ostentationē non habeat, uim tamē & energiam habeat. Indicat & autores huius mali pseudapostolos, qui post Pauli abitum sese ingerebant, declarans se rectum iecisse fundamentū, cauendū ne illi superstruerent, quod paulo post esset demoliendum, hoc est, ne quid discerēt Corinthij, quod mox esset dediscendū. Deinde ceu pater cum filijs ex postulat, qd̃ huc prouecti sint magnitudinis, ut iam autorē suū uelut humilem cōtemnant, nihil nō perpetientē euangelij gratia, cui ob id ipsum magis etiā fauere cōueniebat. Hortat autē filios, ne degenerent à patre, neu ultro se pædagogis in seruitutē dedant. Atq̃ hæc quidē potissimū agit capite primo, secundo, tertio, & quarto. Porrò quarti finis ad quinti initium mihi uidetur pertinere. De incesto præcipit, & publico cōsilio decernit, uitandam hominis cōsuetudinē, partim quo pudore correctus respiscat, partim ne huius contactu cæteri inficiant. Admonet autē non hunc modo uitandum, uerū etiā omnes qui falso titulo Christiani manifestis flagitijs essent infames. Nam ethnicos flagitiosos non ita oportere uitari, uel quod nostra non referat, quales illi sint, uel quod passim essent flagitiosi, ut omnes uitandi fuerint ei, qui flagitiosos uellet effugere. Hoc agit capite quinto. Tertio de litibus admonet, si quid huiusmodi quæstionum inter ipsos natū esset, quod ipsum tum inter Christianos sædum uideret, ob pecuniam, quæ nobis debeat esse uilissima, cōtendere, ne res è procedat, ut ethnici iudices adeantur, sed ipsi per arbitros quoscunq̃ rem inter se transigant. Idc̃ agit capite sexto, cuius magna pars ad septimū pertinet mea quidem sententia: nimirū

ab eo loco, quo de matrimonio tractaturus, inter cætera uitia scortationem, adulterium, & masculam Venerem damnat, idc̄q; profequitur sub initium proximi capituli: Nescitis quod membra uestra templa sunt Christi? Quarto loco præcipit de matrimonio, de uiduitate, de impari cõnubio, de diuortijs, de uirginitate: obiter admonens, ob susceptum Christianismum non esse mutandum uitæ statum. Totoc̄q; hoc sermone ita hortatur ad cœlibatum, & continentiam, ut tamen coniugij remedium non adimat ijs, quibus opus est. Hoc agitur capite septimo. Quinto docet, carnes immolatas simulacris re nihil differre à cæteris carnibus, & tamen ab his abstinendum, si periculum sit, ne quis ethnicus, aut Christianus infirmior, ex eo quod uesceris, existimet te simulacrorũ assentiri culturæ. Ab his & huiusmodi uitijs ueterum exemplo deterret. Idc̄q; agit capite octauo, ac rursus capite nono. Nam in medio expatiatur in cõmendationẽ sui, tacite se præferens cæteris apostolis etiam summis, qui solus omnium Corinthijs gratis impartierit doctrinam euangelicam.

Sexto docet, quid oporteat obseruari in conuentu publico Christianorũ, ne uiri sint comati, ne mulieres nudo capillitio. tum in dominico conuiuio feruetur communitas & æqualitas, neq; enim illic agi negocium uentris, quod domi rectius agatur, sed mysticis epulis repræsentari cœnam dominicam. Præterea monet, ne quis ob dotem spiritualement sibi placeat, sed suam quisque dotem in commune conferat commodum, exemplo membrorũ corporis, exhortans, ut reliquis quidem donis quæ contigerunt, recte utantur, præcipue tamen enitantur ad charitatem, sine qua reliqua adeo nihil cõducant, ut officiant etiam. Porrò cum charitati primas tribuerit, proximas tribuit prophetiæ, sic enim uocat enarrationem arcanæ scripturæ. In hac admonet uitandum esse tumultum & confusionem. Id fore, si uicissim & pauci dicant, mulieribus interim silere iussis, adeo ut nec discendi gratia rogare liceat in cœtu. Hæc agit capite undecimo, duodecimo, decimotertio, & decimoquarto.

Septimo loco uarijs argumentis astruit resurrectionem mortuorum, declarans, qualis & quibus modis sit ea futura. Atq; id quidẽ capite decimoquinto. Postremo capite familiaria quædam subiicit, de collatione pecuniæ in subsidia pauperũ, de suo ad Corinthios reditu. Postremo Timotheum & alios aliquot illis commendat. Diuus Ambrosius putat hanc non esse primam epistolam quã Paulus scripserit Corinthijs, hanc opinor cõiecturã secutus, quod capite quinto: scripsi, inquit, uobis in epistola, quasi prius alteris literis super hac re ad illos scripserit. Etiam si Græci interpretes dissentiunt. Hanc missam putant per Timotheum, cuius semel atq; iterum facit mentionem, simulc̄q; per Stephanam, Fortunatum, & Achaicum, quos illis commendat. Rursus alij putant ab Epheso missam, quod in calce scribat: permanebo autem Ephesi usq; ad Pentecosten, Alij è Philippis, nam hanc inscriptionem habent Græcorum codices. Nec mihi coniectare licet, quid secuti sint, qui ita fenserunt, nisi colligunt ex itinere scriptam, ob ea quæ scribit Paulus: ueniam autem cum Macedoniam pertransiero, nam Macedoniam pertransibo. Ac mox: Nolo enim uos modo in transitu uidere.

ARGUMENTI FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ
ΠΡΩΤΗ.

EPISTOLA PAULI AD CORINTHIOS
PRIMA.

ΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπό
σολ^θ Ἰησοῦ Χριστοῦ
διὰ θελήματος θεοῦ,
σωθέντος ὁ ἀδελφός,
τῆ ἐκκλησίας τοῦ
θεοῦ, τῆ ὁδοῦ ἐν Κορίνθῳ,
ἡ γιάσμιλλοις ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ, κλητοῖς

Aulus uocatus apostolus
Iesu Christi, per uoluntatē dei,
& Sosthenes frater, ecclesiae dei,
quæ est Corinthi, sanctificatis
per Christum

Iesum, uocatis sanctis, unā cum omnibus qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi, in quouis loco, uel suo, uel nostro. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Gratias ago deo meo semper pro uobis, de gratia dei, quæ data est uobis per Christum Iesum, quod in omnibus ditati estis per ipsum, in omni sermone, & omni cognitione (quibus rebus testimonium Iesu Christi confirmatum fuit in uobis) à deo, ut non destituamini in ullo dono, expectantes reuelationem domini nostri Iesu Christi, qui & confirmabit uos usque ad finem, inculpotos, in die domini nostri Iesu Christi. Fidelis deus, per quem uocati estis in consortium filij ipsius Iesu Christi domini nostri.

Obsecro autem uos fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter uos dissidia, sed sitis integrum corpus eadem mente, & eadem sententia.

Significatum est enim mihi de uobis fratres mei, à familiaribus Chloæ, quod contentiones sint inter uos.

G 4 Dico

ἀγίοις, σὺν πάνσι τοῖς ἐπικαλουμῆνοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν παντί τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. εὐχαριστῶ θεῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι ἐν παντί ἐπληστίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντί λόγῳ, καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθε ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους πλὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς καὶ βεβαιώσῃ ὑμᾶς ἕως τέλους, ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. πιστὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

β παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἥτις δὲ κατηρητισμῶν ἐν θεῷ αὐτῶ νοῖ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ.

γ ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῆς χλόης, ὅτι ἐριδιες ἐν ὑμῖν
εἰσι

ἔισι· λέγω δὲ τῷτο, ὅ,τι ἕκασθ' ὑμῶν λέ-
 γει· Εγὼ μὲν εἶμι παύλου, ἐγὼ δὲ ἀπολλῶ,
 ἐγὼ δὲ κηφᾶ, ἐγὼ δὲ χριστοῦ· μεμείρισται ὁ χρι-
 στός; μὴ παύλθ' ἐσαυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς
 τὸ ὄνομα παύλου ἐβαπτίσθητε; εὐχαριστῶ τῷ
 θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ κρι-
 σπὸν καὶ γάϊον, ἵνα μή τις εἴπῃ, ὅτι εἰς τὸ
 ἔμῳ ὄνομα ἐβάπτισα· ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν
 στεφανᾶ ὄικον· λοιπὸν οὐκ οἶδα, εἰ τινα
 ἄλλον ἐβάπτισα· οὐ γὰρ ἀπέσθαι με χρι-
 στός βαπτίζων, ἀλλ' ἕνα γὰρ ἐλεῖν, ὅνα
 ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῆ ὁ σαυρός
 τοῦ χριστοῦ.

Ὁ λόγθ' γὰρ ὁ τοῦ σαυροῦ, ποῖς μὲν
 ἀπολλυμένους, μωρία ὄσι, ποῖς δὲ σωζο-
 μένους ἡμῖν, δάωαμις θεοῦ ἔσι.

5 γέγραπται γάρ, ἀπολῶ πλὴν σοφίαν ἧν
 σοφῶν, καὶ πλὴν σώεσιμ ἧν σωετῶν ἀθετή-
 σω· ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς; ποῦ συ-
 ζητητής τοῦ αἰῶνθ' τῶν τῶν; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ
 θεός πλὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τῶν τῶν; ἐπειδὴ
 γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κό-
 σμθ' διὰ τοῦ σοφίας τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ
 θεός, διὰ τοῦ μωρίας τοῦ κηρύγματθ' σω-
 σα τοὺς πιστεύοντα· ἐπειδὴ καὶ ἰσθ' αἰὼι ση-
 μέθ' ἀνθρώποι, καὶ ἔλλαυν σοφίαν ζητῶσι·
 ἡμεῖς ἡ κηρύσσοντες χριστὸν ἐσαυρωμένον, ἰσθ'
 δαίους μὲν σκάνδαλον, ἔλλαυν δὲ μωρίαν,
 ἀνθρώποι δὲ τῶν κλητῶν, ἰσθ' αἰὼις τε καὶ ἔλλαυν
 σοφίαν· χριστὸν δὲ δάωαμι, ὅθ' ἔστι σοφίαν.

3 ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον ἧν ἄν-
 θρώπων ἔσι, καὶ τὸ ἀδυνάτον τοῦ θεοῦ ἰσχυρό-
 τερον ἧν ἀνθρώπων ἔσι· βλέπετε γὰρ πλὴν
 κλητῶν ὑμῶν ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ
 ἦσαν σαρκᾶ, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ ἐυ-
 γενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο
 ὁ θεός, ἵνα τοὺς σοφούς κατασχάω· καὶ
 τὰ ἀδυνάτῃ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός,
 ἵνα κατασχάω τὰ ἰσχυρά· καὶ τὰ ἀγεννῆ τοῦ
 κόσμου, καὶ τὰ ἐξουθενώμενα ἐξελέξατο ὁ
 θεός, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ.

ὁπως

Dico aut̄ illud, qđ unusquisq; uestrū dī-
 cit: Ego quidē sum Pauli, ego uero Apo-
 lo, ego ὕο Cephae, ego ὕο Christi. Num
 diuisus est Christus? num Paulus cruci-
 fixus ē p̄ uobis? aut in noīe Pauli bap-
 tizati fuistis? Gratias ago deo, q; neminē
 uestrum baptizauerim, nisi Crispum &
 Gaium, ne quis dicat, q; sub meo noīe ba-
 ptizauerim. Baptizauī aut̄ & Stephanæ
 familiam. Præterea haud scio, num quē
 alium baptizarim. Non enim misit me
 Christus ut baptizārē, sed ut euāgeliza-
 rem, nō erudito sermone, ne inanis red-
 datur crux Christi. Nam sermo crucis, ἡs
 quidē qui pereunt, stulticia est, at nobis q
 salutē cōsequimur, potentia dei est. Scri-
 ptum est em̄: Perdam sapiētīā sapiētīū,
 & intelligētīā intelligētium reijciam. Vbi
 sapiens? ubi scriba? ubi disputator sæculi
 huius? Nōne infatuauit deus sapiētiam
 mūdi huius? Nam postq; in sapiētia dei,
 nō cognouit mūdos per sapiētīā deū, ui-
 sum est deo, per stulticiā prædicationis
 saluos facere credētes. Qñ quidē & Iudæi
 signū postulant, & Græci sapiētīā quæ-
 runt. Nos aut̄ prædicam⁹ Christū cruci-
 fixum, Iudæis quidē offendiculum, Græ-
 cis uero stulticiā. sed ἡsdem uocatis, Iu-
 dæis pariter & Græcis, Christum dei po-
 tentiā, ac dei sapiētīā. Qm̄ stulticia dei sa-
 piētior est hoibus, & imbecillitas dei ro-
 bustior est hoīb⁹. Videtis em̄ uocationē
 uestrā fratres, q; nō multi sapiētes secun-
 dum carnē, nō multi potentes, non multi
 claro genere nati. uerū quæ stulta erant
 scđm mundum, delegit deus, ut pudefa-
 ceret sapientes. & quæ erant imbecillia in
 mundo, delegit deus, ut pudefaceret ea,
 quæ sunt robusta. & quæ ignobilia erant
 in mūdo cōtemptāq; , delegit deus: & ea
 quæ nō erant, ut ea quæ sunt obliteraret,

ut

1 Euangethizandū
 paulo nisi, nō
 ad baptizā
 εἶναι

ulla generatio

ὅπως μὴ καυχῆσθαι πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἐγὼ αὐτὸ δὲ ὑμεῖς ἐστέ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγίασιμος, καὶ ἀπολύτρωσις, ἵνα καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

Καγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοί, ἤλθον οὐ κατ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἔκρινά τὸ εἰδέναι τί ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τὸτομ ἐσαυρωμένον. καὶ ἐγὼ ἐν ἀδυναμίᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὁ λόγος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν σοφίᾳ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ λόγῳ, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡπίσις ὑμῶν μὴ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ.

σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐ δὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταργουμένων. ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν θεοῦ ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν πρόφρησεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων, εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον φθίσειεν ἐσαύρωσαν. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. ὃ φθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίᾳ ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.

Ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων, τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτως καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ.

Ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐιδώμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, καὶ καὶ

ut ne gloriaretur ulla caro coram ipso: Ex eodem autem uos estis, in Christo Iesu, qui factus fuit nobis sapientia a deo, iusticiaq; & sanctificatio, & redemptio. Vt quemadmodum scriptum est: Qui gloriatur, in domino gloriatur.

Et ego cum uenirem ad uos fratres, non ueniebam cum eminentia sermonis aut sapientiae, annuncians uobis testimonium dei. Non enim me iudicauit quicquam scire inter uos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Et ego per infirmitatem, & cum timore, ac in tremore multo apud uos uersatus sum. & sermo meus, & praedicationis mea, non erat in persuasorijs humanae sapientiae uerbis, sed in ostensione spiritus ac potentiae, ut fides uestra non sit in sapientia hominum, sed in potentia dei. Porro sapientiam loquimur inter perfectos: sapientiam autem, non saeculi huius, neque principum saeculi huius, qui abolentur: sed loquimur sapientiam dei in mysterio, quae est recondita, quam praefinierat deus ante saecula, in gloriam nostram, quam nemo principum saeculi huius cognouit. Nam si cognouissent, haudquaquam dominum gloriae crucifixissent. Sed quemadmodum scriptum est: Quae oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quae praeparauit deus diligentibus se. Nobis autem deus reuelauit per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates dei. Quis enim hominum nouit ea, quae sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo? Sic & ea quae sunt dei, nemo nouit, nisi spiritus dei. Nos uero non spiritum mundi accepimus, sed spiritum, qui est ex deo, ut sciamus, quae a Christo donata sint nobis, quae &

Fides nra, nō in sapientia humana, sed in potētia dei: Spiritus.

Spiritus humanus, oia q' hoīs sunt scrutatur: -

Sic & Spiritus Dei, quae ipso sunt cogitata.

Handwritten marginal note:
 Spiritus sanctus
 in spiritu
 sancto
 in spiritu
 sancto
 in spiritu
 sancto

ἢ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδασκατοῖς ἀνδρω-
 πίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδασκατοῖς
 πνεύματῳ ἁγίου, πνευματικοῖς πνεύ-
 ματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄνθρω-
 πῶς οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματῳ τοῦ
 θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ὅτι, καὶ οὐ δύναι-
 ται γινῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνε-
 ται. ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνεται πάν-
 τως, ἀντὶς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. τίς
 γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐ-
 τὸν; ἡμεῖς δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν.

β καὶ ἐγὼ ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆ-
 σαι ὑμῖν, ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρ-
 κικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν χριστῷ. γὰρ ἡμεῖς ἐ-
 πότισα, καὶ οὐ βρωμα. οὐπω γὰρ ἠδυνάσθη,
 ἀλλ' οὕτε ἐτι νῦν δυνάσθη. ἐτι γὰρ σαρκικοί
 ἐσε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ἤλθῃ καὶ ἐξίς, καὶ
 διχοσασία, οὐχὶ σαρκικοί ἐσε, καὶ ἡμεῖς ἄν-
 θρωπομ ἡδισταί; ὅταν γὰρ λέγη τις, ἐ-
 γὼ μὲν εἰμι πάνλου, ἔπερ δὲ ἐγὼ ἀπολι-
 λῶ, οὐχὶ σαρκικοί ἐσε; τίς οὖν ὅτι πάνλῳ;
 τίς δὲ ἀπολλῶς; ἀλλ' ἡ δίακονοι, δι' ὧν ἐπι-
 σεύσατε, καὶ ἐκάστω ὡς ὁ κύριός ἐδωκεν.
 ἐγὼ ἐφύθονσα, ἀπολλῶς ἐπότισεμ, ἀλλ' ὁ
 θεὸς ἠύξανεν. ὡς οὕτε ὁ φυτεύων ἐσί τι, οὕτε
 ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ ἀυξάνων θεός. ὁ φυτεύων
 δὲ, ὁ ποτίζων, ἐμ εἰσιμ, ἐκαστος ἡ τὸν ἴδιον
 μισθὸν λήψεται, ἡ τὸν ἴδιον κόπομ.

γ θεοῦ γὰρ ἐσμὲν σωστροί. θεοῦ γεώρ-
 γιον, θεοῦ δικοδομὴ ἐσε, κατὰ πλὴν χά-
 ριμ τοῦ θεοῦ, πλὴν δωδῆσάμ μοι. ὡς σοφὸς
 ἀρχιτέκτων, δεμέλιον τέθεικα, ἀλλ' ὁ
 ἐποικοδομῆ. ἐκαστος δὲ βλέπέτω πῶς ἐποι-
 κοδομῆ. δεμέλιον γὰρ ἄλλομ οὐδεὶς δύναι-
 ται δῆναι, παρὰ τὸν κείμμομ, ὃς ὅτιμ ἰη-
 σοῦς χριστός. εἰδὲ τίς ἐποικοδομῆ ἐπὶ τὸν
 δεμέλιον τοπομ, χρυσὸμ, ἄργυρομ, λί-
 θουε τιμίουε, ξύλα, χόστομ, καλάμω,
 ἐκάστω ὃ ἔργομ φανερόμ γενήσεται. ἡ γὰρ
 ἡμέρα δηλώσει, ὅ, τι ἐν πυρὶ ἀποκαλύψε-
 ται. καὶ ἐκάστω τὸ ἔργομ ὁ ποίόμ ὅτι, τὸ πῦρ
 δοκιμάσει

quæ & loquimur, non sermonibus quos
 docet humana sapientia, sed quos docet
 spūs sanctus, spūalibus spiritualia cōpa-
 rantes. Animalis autē homo non accipit
 ea quæ sunt spiritus dei: stulticia siquidē
 illi sunt, nec potest cognoscere, qd' spiri-
 tualiter dijudicant'. At spiritualis dijudi-
 cat quidem omnia: ipse uero à nemine di-
 iudicatur. Quis em̄ cognouit mentē dñi,
 qui cōsiliū daturus sit illi? Nos autem
 mentē Christi tenem⁹. Et ego fratres, III
 nō potui loqui uobis, ut spiritualib⁹, sed
 loquēdū fuit ut carnalib⁹, ut infantib⁹ in
 Christo. Lactis potu uos alui, & nō cibo.
 Nōdū em̄ poteratis, imò ne nunc quidē
 adhuc potestis. nā adhuc carnales estis:
 Siquidē cū in uobis sit æmulatio & con-
 tentio, & factiones, nōne carnales estis, &
 scd' m hominē ambulatis? Etem̄ cū dicat
 aliquis: ego quidē sum Pauli, alter uero,
 ego Apollo, nonne carnales estis? Quis
 igit' est Paulus? quis autē Apollo? nisi
 ministri, per quos credidistis, & ut cuiq;
 dñs dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit,
 sed deus dedit incrementū. Itaq; neq; qui
 plantat, est aliquid, neq; qui rigat, sed qui
 dat incrementū deus. Cæterū is qui plan-
 tat, & is q rigat, unū sunt. Vnusquisq; tñ
 suam mercedē accipiet, iuxta suū laborē.
 Etem̄ dei sumus cooperarij, dei agricola-
 tio, dei ædificatio estis, iuxta gratiā dei,
 quæ data ē mihi. Vt sapiēs architectus,
 fundamentū posui, ali⁹ autē super illud
 ædificat. Porrò quisq; uideat quō super-
 struat. Nā fundamentū aliud nemo pōt
 ponere, præter hoc qd' positū est, qd' est
 Iesus Christ⁹. Q; si quis superstruit sup
 fundamentū hoc, aurū, argentū, lapides
 p̄ciosos, ligna, scēnū, stipulā, cuiusq; op⁹
 manifestū fiet. Dies em̄ declarabit, qd' in
 igne reuelat'. & cuiusq; opus q̄le sit, ignis
 probabit.

δοκιμάσει· ἢ τινὸς τὸ ἔργον μένει, ὃ ἐπωκο-
δόμησεν, μιῶν δὲ λήφεται· ἢ τινὸς τὸ ἔργον κα-
τακαίσεται, ῥημιώθησεται, αὐτὸς δὲ σωθή-
σεται, οὕτως δὲ ὡς δὲ τὰ πυρρὸς.

οὐκ οἶδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐσε, καὶ τὸ
πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκᾷ ἐν ὑμῖν; ἢ τις τὸν
ναὸν τοῦ θεοῦ φιδεῖται, φιδεῖται τὸν θε-
όν· ὃ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἁγίου ὄζειν, ὅτι τι-
νες ἐσὲ ὑμεῖς.

μηδεὶς ἑαυτὸν ᾔσπατάτω· εἰ τις δο-
κᾷ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ
μωρὸς γενέσθω, ἵνα ῥηθῆται σοφός. Ἡ γὰρ σο-
φία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία πρὸς τὸν θεόν
ἐστὶν· γέγραπται γὰρ· Ὁ θεὸς οὐκ ὀφθαλμοῦ
φρονεῖ ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν· καὶ πάλιν·
κύριος γινώσκει τὸν δόλοισι τοῦ σο-
φῶν, ὅτι ἐστὶ μάταιοι.

Ὡς μηδεὶς καυχᾶσθω ἐν ἀνθρώποις,
πάντα γὰρ ὑμῶν ἐσιν, ἢτε παῦλος, ἢτε
Ἀπολλῶς, ἢτε κηφᾶς, ἢτε κόσμος, ἢτε
ζωὴ, ἢτε δάνατος, ἢτε ἄνεσῶτα, ἢτε μέλ-
λοντα, πάντα ὑμῶν ὄζειν, ὑμεῖς δὲ χριστοῦ,
χριστὸς δὲ θεοῦ.

οὕτως ἡμεῖς λογιζέσθω ἀνθρώπων, ὡς
ὑπερέτας χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων
θεοῦ· ὃ δὲ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις,
ἵνα πιστὸς τις εὐρεθῆ. Ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχισον
ὄζειν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακρινῶ, ἢ ὑπὲρ ἀνθρώπων
ἢ ἡμεῶν, ἀλλ' οὐδὲ ἑμαυτὸν ἀνακρίνω· οὐ-
δὲν γὰρ ἑμαυτῶ σῴσοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ
τοῦ θεοῦ κἀνώματι· ὃ δὲ ἀνακρίνω με, κύρι-
ος ὄζειν· Ὡς μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνεται, ἕως
ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυ-
πτὰ τοῦ σκοτοῦ, καὶ φανερώσει τὰς βουλάς
τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἕκαστος γενήσε-
ται ἐκαστὸν ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

ταῦτα ἡμεῖς ἀδελφοὶ μετερχομεθα εἰς ἑ-
μαυτὸν, καὶ Ἀπολλῶν, δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν
μάθητε, τὸ μὴ ὑπερὸ γέγραπτα φρονεῖν, ἵνα
μὴ, εἰς ὑπερὸ τοῦ ἐνός μὴ φυσίζωδε κατὰ τοῦ
ἑτέρου· τίς γὰρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις,
ὃ οὐκ

probabit. Si cuius opus manserit, quod
superstruxit, mercedem accipiet: si cuius
opus exultum fuerit, damnum patietur:
ipse uero saluus fiet, sed sic tanquam per
ignem. An nescitis, quod templum dei estis,
& spiritus dei habitat in uobis? Si quis
templum dei prophanat, hunc perdet
deus. Nam templum dei sanctum est,
quod estis uos. Ne quis seipsum fal-
lat. Si quis sibi uideatur sapiens esse inter
uos, in saeculo hoc stultus fiat, ut reddat
sapiens. Etenim sapientia mundi huius,
stulticia est apud deum. Scriptum est enim:
Qui comprehendit sapientes in astutia
ipforum. Et rursus: Dominus nouit co-
gitationes sapientium, quod sint uanae. Itaque
ne quis gloriatur in hominibus. Omnia
namque uestra sunt, siue Paulus, siue Apol-
los, siue Cephas, siue mundus, siue uita,
siue mors, siue praesentia, siue futura,
omnia in qua uestra sunt, uos autem Chri-
sti, Christus uero dei. Sic nos aestimet
homo, ut ministros Christi, & dispensa-
tores mysteriorum dei. Quod superest autem,
illud requiritur in dispensatoribus, ut fidus
aliquis reperiat. Mihi uero pro minimo
est, ut a uobis diiudicer, aut ab humano
iudicio, imò nec meipsum diiudico. Nul-
lius enim rei mihi conscius sum, sed non per
hoc iustificatus sum. Caeterum qui me iu-
dicat, dominus est. Proinde ne ante tem-
pus quicquam iudicetis, donec uenerit domi-
nus, qui & illustraturus est occulta tene-
brarum, & patefaciet consilia cordium, ac
tunc laus erit unicuique a deo. Haec autem
fratres per figuram transtuli in meipsum,
& in Apollo, propter uos, ut in nobis di-
sceretis, ne quis supra id quod scriptum
est, de se sentiat: ut ne, hic illius, ille huius
nomine inflemini, alius aduersus alium:
Quis enim te diiudicat? Quid autem habes,
quod non

prophane tem-
plum dei
dicitur
quod est
uobis

III

ὅπου ἔλαβες ; εἰ δὲ ἢ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβῶν ; ἢ δὴ κεκορεσμένοι ἐσέ, ἢ δὴ ἐπληθίσασα, χωρὶς ἡμῶν ἐβασίλευσάτε, καὶ ὠφελόμεν γε ἐβασίλευσάτε, ἵνα ἢ ἡμεῖς ὑμῶν συμβασίλευσωμεν.

Δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς, τὴν ἀποστόλους ἐχάτῃς, ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανάτιδες. ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τοῦ κόσμου, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν χριστῷ. ἡμεῖς ἀδενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰχθυοί. ὑμεῖς ἐνδοξοί, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. ἄριστοι ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνιτεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀσατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν ἐργασθῆμεν ταῖς ἰδίαις χερσίν. λοιδοροῦμεν, εὐλογοῦμεν. διώκομεν, ἀνεχόμεθα. βλασφημῶμεν, παρακαλῶμεν. ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίφημοι ἄρτι. Οὐκ ἐντρέπω ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλῶς τέκνα μου ἀγαπῆκτά σου τεῦ. Ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγούς ἔχητε ἐν χριστῷ, ἀλλοῦ πολλοὺς πατέρας. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγγύησα. παρακαλῶ ὡς ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. διὰ τοῦτο ἐπεμψα ὑμῖν τιμόθεον, ὃς ὄσι τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ πιστόν ἐν κυρίῳ. ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ἐπιθυμίας μου, τὰς ἐν χριστῷ. καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω, ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσῖθήσάμ τινες. ἐλευσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἔὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι ὑμῶν λόγον πῶς πεφυσῖώμεν, ἀλλὰ πλὴν δυνάμει. ὁ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ ἐν δυνάμει. τί θέλετε ; ἐν ἔαβδω ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματι καὶ πραότητι ;

Ὅπως ἀκούεται ἐν ὑμῶν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τῆς ἔθνεσιμ ὀνομάζεται, ὡς γυναικὰ τίνα το πατρός ἔχον. καὶ ὑμεῖς πεφυσῖωμένοι ἐσέ, καὶ οὐκ ἄλλοι

quod non accepisti? Quid si etiā accepisti, quod gloriaris, quāsi nō acceperis? Iam saturati estis, iā ditati estis, absq; nobis regnū adepti estis: atq; utinā adepti sitis, ut & nos simul uobiscū regnemus. Arbitror em̄ quod deus nos, qui sumus apostoli postremi, ostenderit tanq; morti addictos. Quā spectaculū facti sumus mūdo & angelis, & hominibus. Nos stulti propter Christum, uos autē prudentes per Christū. nos imbecilles: uos autē ualidi. uos clari, nos cōtempti. Ad hoc usq; tempus & esurim⁹, & sitim⁹, & nudi sum⁹, & colaphis cædimur, & incertis uāgamur sedibus, & laboramus operantes proprijs manib⁹. male audiētes, benedicim⁹, persecutionē patiētes, sustinem⁹. cōuicijs affecti, obsecram⁹. ueluti extremēta mūdi facti sum⁹, omniū reiectamentū ad hūc usq; diem. Non quo uos pudore suffundam hæc scribo, sed ut filios meos dilectos admoneo. Nam etiāsi innumeros pædagogos habeatis in Christo, nō multos tñ habetis patres. Siquidē in Christo Iesu, per euāgeliū ego uos genui. Adhortor itaq; uos, ut imitatores mei sitis. Hac de causā misi uobis Timotheū, qui est filius me⁹ dilectus, & fidelis in dño, qui uobis in memoriā reducet uias meas, quæ sunt in Christo, quemadmodū ubiq; in omī ecclēsia doceo. Perinde quasi nō sim uenturus ad uos, inflati sunt quidā. Sed ueniā breui ad uos, si dñs uoluerit, & cognoscā nō sermonē istorū q inflati sunt; sed uirtutē. Nō em̄ in sermone regnū est dei, sed in uirtute. Quid uultis? Cū uirga uenio ad uos, an cū charitate, & spiritu lenitatis? Omnino auditur inter uos stuprū, & huiusmodi stuprū, qd nec inter gentes nominatur, ut aliquis uxorem patris habeat. Et uos inflati estis, ac non potius

Q' la bonitate p'prie

No n in p'prietate

v

μάλλον επενθήσατε, ινα θλασθη εκ μεσου υμων, ο πο εργομ τοπο ποιήσατε.

Εγω μεν γαρ, ως απωμ θεο σώματι, παρωμ η θεο πνεύματι, ηδη κερικα ως παρωμ, τμ ουτως τοπο κατεργασάμουμ, εν θεο ονόματι το κυριου ημων ιησου χρισου, σωαχθέντωμ υμων κατ εμου πνεύματος, σω τη θωάμα το κυριε ημων ιησε χρισε, πιαδουωα τμ ποιετομ θεο σατανά εις ολιθρομ φλι σαρκος, ινα ο πνεύμα σωθη εν τη ημερα το κυριε ιησου.

ου καλομ το καύχημα ημων. ουκ οίδατε, οτι μικρα ζυμη ολομ τ φύραμα ζυμοι; εκκαθαρατε ου πτω παλαιαμ ζυμω, ινα ητε νεομ φύραμα, καδως εσε αζυμοι. και γαρ το παχα ημων ηπερ ημων ετυδη χρισος. ωσε εορτάζωμω, μη εν ζυμη παλαια, μηδε εν ζυμη κακίας και πονηρίας, αλλ εν αζυμοις ειλικρινείας κα αληθείας.

Εγραφα υμιν εν τη επισολη, μη σαναμιγνυδα πόροισ, και ου πάντως ποτε πόροισ το κόσμου τούτου, η ποτε πλεονέκτης, η αρπαξιμ, η ειδωλολάτραις. επει οφείλετε άρα εκ το κόσμου θλασθημ. ουκ δε εγραφα υμιν, μη σαναμιγνυδα. εαμ τις αδελφος ονομαζόμεν, η πόροισ, η πλεονέκτης, η ειδωλολάτραις, η λοιδοροισ, η μέδυσοισ, η αρπαξ, θεο ποιετω μηδε σωεοθίμ. τι γάρ μοι και τουε ξεω κριναμ; ουχι τουε ξεω υμαε κρινετε; τουε δε ξεω ο θεοε κρινα. και θλασατε τμ πονηρομ, θλα υμων αυτωμ.

τολμα τις υμων, προαγμα εχωμ προς τομ ετερομ, κρινεοτα επι τωμ αδικωμ, και ουχι επι τω αγίωμ; ουκ οίδατε, οτι οι αγιοι τμ κόσμωμ κρινεσι; και ει εν υμιν κρινετα ο κόσμωμ, αν αξιοι εσε κριτηριωμ ελαχίσωμ; ουκ οίδατε, οτι αγγελουε κρινουμωμ, μητι γε βιωτικά; βιωτικά μω κριτηρια εαμ εχητε, τουε θλουδενημενουε εν τη εκκλησία, τουτουε καθίσετε. προς εντροπιω

potius luxistis, ut tolleretur de medio uestru, qui facin hoc perpetrasset. Na ego quide, ut absens corpe, praesens autē spu: iam decreui tanq praesens, ut is q sic hoc patrauit, in noie dñi nostri Iesu Christi, cōgregatis uobis & meo spu, unā cū potestate dñi nostri Iesu Christi, tradat satanae ad interitū carnis, q spūs saluus sit in die domini Iesu. Non est bona gloriatio uestra. An nescitis, q paululū fermenti totā cōsersionē fermentat? Expurgate itaq; uetus fermentū, ut sitis noua cōsersio, sicut estis infirmēti. Nam & pascha nostrū p nobis imolat est Christus. Itaq; festū celebrem, nō in fermento ueteri, nec in fermento maliciā & uersutiā, sed in panib⁹ fermento carētib⁹, hoc est, sinceritate & ueritate. Scripsi uobis p epistolā: Ne cōmisceremini cū scortatorib⁹, ac nō omino cū scortatorib⁹ mūdi hui⁹, aut cū auaris, aut cū rapacib⁹, aut simularorū cultoribus: Alioqui utinā uidelicet ē mūdo exissetis. Nunc aut scripsi uobis, ne cōmisceremini. Si qs, cū frater appellatur, fuerit scortator, aut auarus, aut simulacrorū cultor, aut cōuiciator, aut ebriofus, aut rapax, cū eiusmodi ne cibū quidem capiatis. Quid enim ad me attinet, etiā de his qui foris sunt iudicare? Nōne de his q intus sunt, iudicatis? Eos uero q foris sunt, de⁹ iudicat. Etiā pfligate istū q malus ē, ex uobis ipsis. Sustinet aliquis uestrū, negociū habēs cū altero, iudicari sub iniustis, & nō magis sub sanctis? An nescitis, q sancti mundū iudicabūt? Et si per uos iudicat mūdus, indigni estis minimis iudicijs? An nescitis, q angelos iudicabim⁹, nō tantū ista q ad uictū pertinent? Proinde iudicia siquidē habueritis de ijs, quae ad uitae usum attinēt, qui contempti sunt in ecclesia, eos cōstituite. Ad H erubescētiām

Quia, et sat iner in ista mēto qe... dicit aut mēto qe...

110 dicit de quomo dicit...

VI

fructu...

temone...

inhibe...

conferre mnis... mō, q dē... mē...

ἐντροπῶν ὑμῶν λέγω. οὕτως οὐκ ἔστιν ἢ ὑμῶν σοφός; οὐδέ τις; ὃς δυνήσεται διακρίνειν ἀνά μέτρον τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν; ἀλλὰ ἀδελφός μετὰ ἀδελφῶν κρίνειν, ὅτι τοιοῦτο ἐπὶ ἀπίστων;

Ἡδὲ μὲν οὖν ὅπως ἠπῆμα ἐν ὑμῶν ὄζει, ὅτι κρίματα ἔχετε μετ' ἑαυτῶν. διὰ τί οὐκ ἔτι μᾶλλον ἀδικεῖτε; διὰ τί οὐκ ἔτι μᾶλλον ἀποσεβᾶτε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ ἀποσεβᾶτε, καὶ ταῦτα ἀδελφοί;

κ κ Ἡδὲ οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀδικοὶ βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; μή πλανᾶσθε. οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλόλατρά, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενικοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέδυσοι, οὐλοῖδοροι, οὐκ ἄρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι. καὶ ταῦτά τινες ἦτε, ἀλλὰ ἀπελούσαθε, ἀλλὰ ἠγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

κ θ πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ὅλα σκωπίζω ὑπὸ τινος. τὰ βρώματα τῆς κοιλίας, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασι. ὁ δὲ θεὸς καὶ ταῦτα καὶ ταῦτα καταργήσεται. τὸ δὲ σῶμα, οὐ τῆς πορνείας, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἠγάπησεν, καὶ ἡμᾶς ὡς ἐξ ἑαυτοῦ δυνάμεως αὐτοῦ.

λ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη χριστοῦ ἔστιν; ἄρα οὖν τὰ μέλη τοῦ χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μή γινώσκω. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῆς πόρνης, ἐν σώματι ἔστιν; ἔσονται γὰρ, φκισίμ, οἱ δύο εἰς σάρκα μία. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἐν πνεύματι ἔστι.

λ α φεύγετε πῶς πορνείαν. πᾶν ἁμαρτήμα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματος ἔστιν. ὁ δὲ πορνέυων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα, ἁμαρτάνει. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν, ναὸς τοῦ ἐν ὑμῶν ἁγίου πνεύματος ὄζει;

erubescēntiam uestram dico. Adeo non est inter uos sapiens? Ne unus quidem qui possit diiudicare inter fratrem suum & fratrem? Sed frater cum fratre litigat, idē sub infidelibus? Itaq; iam quidem omnino delictum in uobis est, quod lites habetis inter uos inuicem. Cur non potius iniuriam patimini, cur non potius damnum accipitis? Imō uos iniuriam facitis, & damno afficitis, idē fratres? An nescitis, quod iniusti regni dei hæreditatem non consequentur? Ne eretis. Neque scortatores, neq; cultores simulacrorum, neq; adulteri, neq; molles, neq; qui concumbunt masculis, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neque rapaces, regni dei hæreditatem accipient. Atq; hæc eratis quidam, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis per nomen domini Iesu, & per spiritum dei nostri. Omnia mihi licent, at nō omnia conducunt. Omnium mihi potestas est, at ego non redigar sub ulius potestatem. Escæ uentri destinatae sunt, & uenter escis: deus autem & hunc & illas abolebit. Corpus uero non stupro, sed domino, & dominus corpori. Deus autem & dominum suscitauit, & nos suscitabit per potentiam suam. An nescitis, quod corpora uestra membra sunt Christi? Num igitur tollens membra Christi, faciam scorti membra? Absit. An nescitis, quod qui adglutinatur scorto, unum corpus est? Redigentur enim, inquit, duo in carnem unam. At qui adglutinatur domino, unus spiritus est. Fugite scortationem. Omne peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est. Sed qui scortat, in propriū corpus peccat. An nescitis, q; corpora uestra sint tēplum eius, qui est in uobis spūs sancti,

Die nberonide.

Ἡ ἴημα
δὲ τῶν
πορνεῶν

Ἡ δὲ μὲν οὖν ὅπως ἠπῆμα ἐν ὑμῶν ὄζει

ἐγὼ ὅλα σκωπίζω ὑπὸ τινος

ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἠγάπησεν

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ.

AD CORINTHIOS PRIMA. 363

τὸς ὄντιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὶ ἐαυτῶν; ἢ γοργάθητε γὰρ τιμῆς. δοξάσατε δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ὄντι τῶ θεῷ.

cti, quem habetis à deo, & non estis ipsi uestri iuris? Nam empti estis precio. Glo rificate iam deum in corpore uestro, & in spiritu uestro, quæ sunt dei.

λ β Περὶ δὲ ὧν ἐγράφατέ μοι, καλὸν ἀνδρῶ πω, γυναικὸς μὴ ἀπφραδα. διὰ δὲ τὰς πορ νείας, ἕκαστος πλὴν ἑαυτοῦ γυναικὰ ἔχέτω, καὶ ἕκαστη τὸν ἴδιον ἀνδρα ἔχέτω. τῆ γυναι κί ὁ ἀνὴρ πλὴν ὀφθαλομυλίω ἔννοια ἀποδοιδό τω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ. ἡ γυνὴ τῷ ἴδιου σώματι οὐκ ἔξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τῷ ἴδιου σώ ματι οὐκ ἔξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνὴ. μὴ ἀ ποσερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἕαυ ἐκ συμ φώνου πρὸς κοκρόν, ἵνα σχολάζητε τῆ νη σείας, καὶ τῆ προσθυχῆ. καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ ἀπὸ σαῶ ἐρχοθε, ἵνα μὴ παρῆζή ὑμᾶς ὁ σα τανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

Cæterum de quibus scripsistis mihi: **VII** Bonum est homini, uxorem non attin gere. Attamen propter supra uitanda, suam quisq; uxorem habeat: & suum quæque uirum habeat. Vxori uir debi tam benevolentiam reddat. similiter au tem & uxor uiro. Vxor propriæ corporis ius non habet, sed maritus. Similiter & maritus propriæ corporis ius non habet, sed uxor. Ne fraudetis uos inuicem, nisi si quid ex consensu, pro tempore, ut ua cetis ieiunio & precationi. & rursus in unum conueniatis, ne tentet uos fata nas propter intemperantiam uestram. Hoc autem dico iuxta indulgentiam, non iuxta præceptum. Nam uelim om nes homines esse, ut & ipse sum. Sed unusquisq; proprium donum habet ex deo, alius quidem sic, alius autem sic.

boni. i. p. nati.
Attamen

λ γ τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν. θέλω γὰρ πάντας ἀν δρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἑμαυτὸν. ἀλλ' ἕκα στος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕ τως, ὃς δὲ οὕτως.

Dico autem inconiugatis & uiduis, bo num eis est, si manserint, ut & ego. Quod si se non continent, contrahant matri monium. Nam satius est matrimonium contrahere, q̄ uri. At coniugatis præci pio, nō ego, imò dominus: Vxor à uiro ne separetur. quod si separata fuerit, maneat innupta, aut marito reconcilie tur. & maritus uxorem ne dimittat. Re liquis autem ego dico, non dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc assentitur ut habitet cum illo, ne di mittat eam: & mulier, quæ habet maritū infidelem, & is assentitur ut habitet cum ea, ne dimittat illum. Sanctificatus est em̄ maritus incredulus per uxore, & san ctificata est uxor incredula per maritū. Alioqui filij uestri imūdi essent, nūc aut

γαμὴ πῆσο.
& est nati me.
simi
Ματθ. 5. & 19.

λ δ λέγω ἡ τῆς ἀγάμοις, ἢ τῆς χήραις, κα λὸν ἀπφραδα, ἕαυ μείνωσι ὡς καὶ ἐγώ. εἰ ἡ δὲ οὐκ ἐγκρατεῦνται, γαμψάτωσαν. κρεῖσσ ορον γὰρ ὄντι γαμῆσαι, ἢ παρῆσαι.

contrahere, q̄ uri. At coniugatis præci pio, nō ego, imò dominus: Vxor à uiro ne separetur. quod si separata fuerit, maneat innupta, aut marito reconcilie tur. & maritus uxorem ne dimittat. Re liquis autem ego dico, non dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc assentitur ut habitet cum illo, ne di mittat eam: & mulier, quæ habet maritū infidelem, & is assentitur ut habitet cum ea, ne dimittat illum. Sanctificatus est em̄ maritus incredulus per uxore, & san ctificata est uxor incredula per maritū. Alioqui filij uestri imūdi essent, nūc aut

Sus fr. i. ius Christianis.

λ ε τοῖς ἡ γεγαμηκόσι παρῆλλω, οὐκ ἐγώ, ἀλλὰ κύριος, γυναικὰ ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρε θίωμαι. εἰ δὲ χωροθῆ, μενέτω ἀγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω. καὶ ἀνδρα, γυ νοῖκα μὴ ἀφίέναι. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγώ λέ γω, οὐχ ὁ κύριος.

Sanctificatus est em̄ maritus incredulus per uxore, & san ctificata est uxor incredula per maritū. Alioqui filij uestri imūdi essent, nūc aut

λ ς εἴ τις ἀδελφὸς γυναικὰ ἔχει ἀπισον, καὶ αὐτὴ σωθῆδοκεῖ δικῆρ μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφίέτω αὐτὴν. καὶ γυνὴ, ἢ τις ἔχει ἀνδρα, ἀπισον, καὶ αὐτὸς σωθῆδοκεῖ δικῆρ μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφίέτω αὐτόν. ἡγίαςαι γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἀπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡ γίαι σαι ἡ γυνὴ ἡ ἀπιστος ἐν τῷ ἀνδρὶ. ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ὄντι, νῦν δὲ ἀγία

H 2 sancti

De virginibus scriptum nos. 207

Uocatus est qua quis uocatus maneat, ut infra in q.

ἀγία ὄζει. εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωρίζεται
ζέσθω. οὐ δευδ' ἄλωται ὁ ἀδελφός ἢ ἡ ἀδελ-
φή ἐν τοῖς τοῖστοις, ἐν δὲ ἐριώη κέκληκερ
ἡμᾶς ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γάμου, εἰ τὸν ἄν-
δρα σώσεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ πλὴν γυναι-
κα σώσεις; εἰ μὴ, ἐκάσω ὡς ἐμέρισεν ὁ θεός,
ἐκασομ ὡς κέκληκερ ὁ κύριος, οὕτως περι-
πατεῖτω, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πα-
σαε δι' ἀτάσσομα. περιτετμημένοι τις
ἐκλήθη; μὴ ἐπιπλάσθω. ἐν ἀκροβυστίᾳ τις
ἐκλήθη; μὴ περιτεμένεθω. ἢ περιτομήν ὀυ-
δέμ ὄζει, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέμ ὄζει, ἀλλὰ
τῆρσις ἐν τοῖσιν θεοῦ.

λ 3

Εκασος ἐν τῇ κλήσει, ἢ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ
μονέτω. δευδ' ἐκλήθη, μὴ σοι μελέτω, ἀλ-
λ' εἰ καὶ δ' ἄνασαι ἐλευθερος γενέσθω, μᾶλλον
ῥησθαι. ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δευδ' ἄ-
πελεύθερος κυρίου ἐστίν. ὁμοίως καὶ ὁ ἐλευ-
θερος κληθεὶς, δευδ' ὄζει χριστοῦ. τιμῆς
ἢ γοράσθητε, μὴ γίνεσθε δευδ' ὄλοι ἄνδρῶ-
πων. ερασθ' ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τῷ
τῷ μνηέτω παρὰ θεῶ.

De virginibus λ κ
parat huiusmodi

περὶ δὲ τῶν παρθέτων ἐπιταγῶν κυρίου
οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ διδῶμι, ὡς ἡλεμέ-
νῳ ὑπὸ κυρίου πωσθὲς εἶναι. νομίζω οὖν
τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ πλὴν ἐνέσῳσιν
ἀνάγκην. ὅτι καλὸν ἄνδρῳ, τὸ οὐ-
τως εἶναι. δευδ' εἶσαι γυναικί; μὴ ζῆται λυ-
σιμ. λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζῆται γυ-
ναῖκα. εἰ δὲ καὶ γῆμης, οὐχ ἡμαρτες.
καὶ εἰ γῆμης ἢ παρθέτων, οὐχ ἡμαρτες.
Ἐλίψιμ δὲ τῇ σαρκί ἐξουσιμ δι' τοῖστοι. Εγὼ
δὲ ὑμῶν φείδομαι. τοῦτο δὲ φημι ἀδελ-
φοί, ὁ καιρὸς σωεσθαι. τὸ λοιπὸν
εἰσιν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναικας, ὡς μὴ
ἔχοντες ὦσι. καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαί-
οντες. καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες.
καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες. καὶ
οἱ χρώμῳι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ κα-
ταχρώμῳι. παρὰ γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ
κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμους
εἶναι

sancti sunt. Quod si incredulus discedit,
discedat. Non est seruituti subiectus fra-
ter aut soror in huiusmodi, sed in pace
uocauit nos deus. Qui nanq; scis mulier,
an maritū sis seruatura? Aut qui scis uir,
an uxore sis seruaturus? Vt unq; fuerit,
unusquisq; ut ipsi partit⁹ est deus, unus-
quisq; ut illū uocauit dñs, ita ambulet, &
sic in ecclesijs om̄ibus ordino. Circūcisus
aliquis uocat⁹ est? ne accersat præputiū.
In præputio aliquis uocatus est? ne circū-
cidatur. Circūcisio nihil est, & præputiū
nihil est, sed obseruatio mandatorū dei.
Unusquisq; in ea uocatione, in qua uoca-
tus fuit, maneat. Seruus uocat⁹ es? ne sit
tibi curæ: quinetiam si potes liber fieri,
potius utere. Etenim qui in dño uocatus
est seruus, libertus domini est. Similiter
& qui liber uocatus fuit, seruus est Chri-
sti. Pretio empti fuistis. nolite fieri serui
hominū. Unusquisq; in eo, in quo uoca-
tus fuit, fratres, maneat apud deum. De
uirginibus autē præceptū dñi nō habeo:
consilium tamē do, tanq; misericordiam
cōsecutus à dño, in hoc ut sim fidelis. Ar-
bitror igitur hoc bonū esse propter præ-
sentem necessitatē. Nam bonū est homi-
ni sic esse. Alligat⁹ es uxori? ne quære so-
lutionē. Solutus es ab uxore? ne quæras
uxorē. Q; si duxeris uxorē, nō peccasti.
Et si nupserit uirgo, nō peccauit. Attamē
afflictionē in carne habituri sunt huius-
modi. Ego uero uobis parco. Cæterum
illud dico fratres, tempus cōtractum est.
supereft, ut qui habent uxores, sint tanq;
nō habeant: & qui plorant, tanq; nō plo-
rent: & qui gaudent, tanq; nō gaudeant:
& qui emunt, tanq; nō possideant: & qui
utuntur mundo hoc, tanquam nō utan-
tur. Præterit enim habitus huius mun-
di. Velim autem uos absq; sollicitudine
esse.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ.

AD CORINTHIOS PRIMA.

365

εἶνα. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ὡς ἀρέσει τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, ὡς ἀρέσει τῇ γυναικί. μεμερίσαι ἢ γυνή καὶ ἢ παρθένοι. ἢ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ἢ κτῆσιν καὶ σώματι καὶ πνεύματι. ἢ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, ὡς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὐχαριστοῦν καὶ εὐπροσέδοξον τῷ κυρίῳ ἀπεριπαύσας.

λ θ εἶδέ τις ἀχρημονεῖ ἐπὶ τῷ παρθένοιο αὐτοῦ νομίζε, ἐὰν ἢ ὑπέρακομος, καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ δέλε ποιείτω. οὐχ ἄμαρτάνα, γαμείτωσαρ. ὅς δὲ ἔσκηκερ ἐδραῖον ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχωρ ἀνάγκη, δευοσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου δελήματ, καὶ τοῦτο κέκρικερ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τοῦ τηρεῖν τὴν αὐτοῦ παρθένοιο, καλῶς ποιῆ. ὡς ὁ ἐκγαμίζωρ καλῶς ποιῆ, ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζωρ κρεῖσσορ ποιῆ.

μ γυνὴ δέδετα νόμω, ἐφ' ὅσορ χρόνορ ἢ ὁ ἀνήρ αὐτοῦ, ἐὰν δὲ καὶ κοιμηθῇ ὁ ἀνήρ αὐτοῦ, ἐλευθέρη ὄσθρ ὡς δέλε γαμηθῆσθαι, μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριώτερά δὲ εἶσιρ, ἐὰν οὕτως μείνη, καὶ τὴν ἐμὴν γνώμην. Δοκῶ ἢ καὶ γὰρ πνεῦμα θεοῦ ἔχειρ.

περὶ δὲ τῶν ἐδωλοδύτων οἰδαμον, ὅτι πάντες γινώσιμ ἔχομεν. ἢ γινώσις φυσιοῦ, ἢ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. εἰ δὲ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδέμ ἔγνωκερ, καὶ ὡς δὲ γινώσθαι. εἰ δὲ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν, οὗτος ἔγνωσαι ὑπ' αὐτοῦ. περὶ οὗ βρώσεως οὐκ ἔστιν ἐδωλοδύτων οἰδαμον, ὅτι οὐδέμ ἐδωλορ ἐν κόσμω, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἶς. καὶ γὰρ εἰπέρι εἰσι λεγόμενοι θεοί, ἢτε ἐν οὐρανῷ, ἢτε ἐπὶ τῇ γῆ, ὡσαύτε εἰσι θεοί πολλοί, καὶ κτῆσιν πολλοί, ἀλλ' ἡμῖν εἶς θεός, ὁ πατήρ, ὅς ὁν τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἶς αὐτόν, καὶ εἶς κτῆσιν ἰησοῦς χριστός, δὲ οὗ

esse. Qui cœlebs est, curat ea quæ sunt dñi, quò placiturus sit dño. At qui duxit uxore, sollicitus est de his quæ sunt mundi, quò placiturus sit uxori. Divisa sunt hæc duo, mulier & uirgo. Innupta curat ea, quæ sunt dñi, ut sit sancta cū corpore tū spū. Contra, quæ nupta est, curat ea quæ sunt mundi, quò placitura sit uiro. Hoc autē ad id, quod uobis cōducibile est, dico: non uti laqueum uobis inñciam: sed ut quod honestum ac decorū est, sequamini, & adhæreatis domino, absque ulla distractione. Quis si quis indecorū uirgini suæ putat, si prætereat nubendi tempus, & sic oportet fieri: quod uult faciat, non peccat, iungantur matrimonio. Caterū qui stat firmus in corde, non habens necessitatē, sed potestatē habet propriæ uoluntatis: & hoc decreuit in corde suo, ut seruet suam uirginē, bene facit. Itaque qui elocat nuptum, bene facit. Attamen qui non elocat nuptum, melius facit. Vxor alligata est matrimonio, quam diu uiuit maritus eius. Quod si dormierit maritus illius, libera est ad cui uelit nubendum, modo in dño. Attamen beatior est, si sic maneat, iuxta meā sententiā. Opinor autē quod & ipse spiritū dei habeam.

Caterū de his quæ simulacris immolantur, scimus, quod omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas uero ædificat. Quis si quis sibi uidetur aliquid scire, nōdum quicquam nouit, quæadmodū oporteat scire. At si quis diligit deū, hic cognitus est ab illo. De esu igitur eorū quæ simulacris immolantur, scimus, quod nullū est simulacrū in mundo: & quod nullus sit deus alius, nisi unus. Nam etiā si sunt qui dicantur dñi, siue in cœlo, siue in terra, quæadmodum sunt dñi multi, & dñi multi: nobis tñ unus est deus, qui est pater ille, ex quo omnia: & nos in illum, & unus dñs Iesus Christus, H 3 per quem

Venero uobis locabat
has suas, ipse no
erat sui iuris
sed patris
mi

In omni
mōdo
habet

1. a | Ro. 7.

Quia cū sit in mari
monio, nō oportet ei
dare opera rei publicæ
et domesticæ: ac
VIII suis h
brip

& uideo

redicam

δι' ὅ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτῶ. ἀλλ' οὐκ ἐν παῖσι ἢ γνώσει. τινὲς δὲ τῆ σωμαθίῃ τῶ εἰδῶλου ἕως ἄρτι, ὡς εἰδωλόθυτον ἐδίδοσι, καὶ ἢ σωείδκσις αὐτῶν ἀδενῆς οὐσα, μολῶεται. βρωμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρῖσκι τῶ δειῶ. οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισέουμι. οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑσερούμεθα. βλέπετε δὲ, μὴ πως ἢ θηουσία ὑμῶν αὐτῆ πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀδενούσι. Εὰν γὰρ τις ἴδῃ σέ, τὸν ἔχοντα γνώσι, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἢ σωείδκσις αὐτοῦ ἀδενῶς οὐτῶ, διοκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐδίει; καὶ ἀπολέται ὁ ἀδενῶν ἀδελφός, ἐπὶ τῆ σῆ γνώσει, δι' ὃν χριστός ἀπέθανεν. οὕτως δὲ ἀμαρτάνοντες εἰς τῶν ἀδελφῶν, καὶ τύπτοντες αὐτῶν πλὴν συνείδησιμ ἀδενούσασιν, εἰς χριστὸν ἀμαρτάνετε. δι' ὅ περὶ βρωμα σκανδαλίσα τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

μα

οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ ἰησοῦν χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμᾶς ἐσέ ἐν κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλὰ γε ὑμῖν εἰμὶ. ἢ γὰρ σφραγίς φθιέμενος ἀποστολῆς, ὑμᾶς ἐσέ ἐν κυρίῳ. Εμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσι αὐτῆ ἐσί. μὴ οὐκ ἔχομεν θηουσίαν φαγῶν καὶ πῖνῶν; μὴ οὐκ ἔχομεν θηουσίαν ἀδελφῶν γωῶκα περιάγειν; ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶ κυρίου, καὶ κηφᾶς; ἢ μόνῳ ἐγὼ καὶ βαρνάβας οὐκ ἔχομεν θηουσίαν τῶ μὴ ἐργάσασθαι; τίς στρατεύεται ἰδίῳις δ' ἑωνίῳις ποτέ; τίς φυτεῖα ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τῶ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐδίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποιμνίῳ, καὶ ἐκ τῶ γάλακτος φθι ποιμνῆς οὐκ ἐδίει; μὴ κατὰ ἀνθρωπομ ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; ἐν τῶ μωσέως νόμῳ γέγραπται. οὐ φιμώσῃς βοῶν ἀλοφῶνα. μὴ τ

per quē omnia, & nos per illum .sed non in omnibus est scientia . Nonnulli uero cum cōscientia simulacri usq; ad hoc tempus, tanq̄ simulacris immolatū edunt, & cōscientia illorū infirma cum sit, polluitur. Atqui esca nos nō commendat deo, neq; si comedamus, aliquid nobis superest; neq; si nō comedamus, quicq; nobis deest. Sed uideate, ne quo modo facultas ista uestra offendiculo sit ihs, qui infirmi sunt. Etenim si quis cōspexerit te, qui habes scientiā, in epulo simulacrorū accumbentē, nonne cōsciētia eius qui infirmus est, ædificabit' ad edendum ea, quæ sunt simulacris immolata? Et peribit frater, qui infirmus est, in tua scientia, propter quē Christus fuit mortuus. Sic autē peccantes in fratres, & uulnerātes illorū cōscientiam infirmam, in Christū peccatis. Quapropter si esca offendit fratrem meū, haudquaq; uescar carnib' in æternū, ne fratri meo sim offendiculo. An nō sum apostolus? an nō sum liber? an nō Iesum Christum dñm nostrū uidi? an nō opus meū uos estis in dño? Si cæteris nō sum apostolus, at sanè uobis sum. Siquidem sigillū apostolatus mei, uos estis in dño. Mea responsio apud eos qui me interrogant, hæc est: An nō habemus potestātē edendi ac bibendi? An nō habemus potestatem, sororē mulierē circumducendi? quē admodū & cæteri apostoli, & fratres dñi, & Cephas? Aut solus ego & Barnabas nō habemus potestātē hoc faciēdi? Quis militat suis stipendijs unquā? quis plantat uineam, & de fructu ei' nō edit? Aut quis pascit gregem, & de lacte gregis nō edit? Num secundum hominem hæc dico? An non & lex eadem dicit? Etenim in Mosi lege scriptum est: Non obligabis os boui trituranti. Num boues

IX

βωῶν

βραβεῖον· οὕτως τρέχετε, ἵνα καταλάβη-
τε. πάντες δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρα-
τεύεται. ἐκείνοι μὲν οὖν, ἵνα φθάσῃ τὸν σέφα-
νον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἀφάρστον.

μ δ Εγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδή-
λωσ. οὕτως σπυκτέω, ὡς οὐκ ἄερα δέρω.
ἀλλ' ὑποπίπτω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλα-
γωγῶ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδό-
κιμος γένωμαι.

μ ε Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι οἱ
πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τῆς νεφέλης ἦσαν,
καὶ πάντες διὰ τοῦ θαλάσσης διήλθον, καὶ
πάντες εἰς τὸν μωσῶν βαπτίσαντο ἐν τῇ νε-
φέλει καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ. Ἐ πάντες δ' αὐτὸ
βραβεῖον πνευματικὸν ἔφαγον, Ἐ πάντες δ'
αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἐπίον. ἐπινομήσθη
ἐκ πνευματικῆς ἀκολούθησος πέτρας. ἡ δὲ
πέτρα ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν.

μ ς Ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ πλείοσι μὲν αὐτῶν εὐδόκη-
σεν ὁ θεὸς, κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ.
ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς δ' μὴ
εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κα-
κῆνοι ἐπεθύμησαν. μὴ δὲ εἰδωλολόγηται γί-
νεσθε, καθὼς τινες αὐτῶν, ὡς γέγραπται. ἐκά-
θισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πίεσθαι, καὶ ἀνεση-
σαν αὐτῶν. μὴ δὲ πορευθῶμεν, καθὼς τινες
αὐτῶν ἐπόρευθησαν, καὶ ἐπεσον ἐν μιᾷ ἡμέ-
ρᾳ ἑκοσιτρεῖς χιλιάδες. μὴ δὲ ἐκπειράζω-
μεν τὸν θεόν, καθὼς καὶ τινες αὐτῶν ἐπει-
ράσαν, καὶ ὑπὸ τῷ ὄφει μὴ ἀπώλοντο. μὴ
δὲ γογγύετε, καθὼς καὶ τινες αὐτῶν ἐγόγγυ-
σαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τῷ ὄλοθρευτοῦ.

μ ζ Ταῦτα δὲ πάντα τύποι σωβαννομ ἐκεί-
νοις, ἐγράφη ἢ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς
τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατελήθησαν. ὥστε ὁ δο-
κῶν ἐσάναι, βλέπέτω μὴ πέσῃ. παρασμός
ὑμᾶς οὐκ ἔλκυσεν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος.

μ η Πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς παρα-
διῶναι, ὑπέσθη ὁ δυνάστης. ἀλλὰ ποιήσῃ σὺν τῷ
παρασμῷ καὶ πλὴν ἔκβασις, τὸ δυνάσθαι
ὑμᾶς ὑπερενεγκεῖν. διότι περὶ ἀγαπητοί μου
φεύγετε

præmium? Sic currite, ut cōprehendatis.
Omnis autē qui certat, per om̄ia tempe-
rans est. illi quidē igitur, ut periturā coro-
nam accipiant, nos autē ut æternā. Ego
itaq; sic curro, ut nō in incertū: sic pugilē
ago, nō uelut aërem feriēs. uerū subijcio
corp⁹ meū, & in seruitutē redigo, ne quo
modo fiat, ut cū alijs prædicarim, ipse re-
probus efficiar. Nolim autē uos igno-
rare fratres, qd' patres nostri omnes sub
nube erant, & om̄es per mare transierūt,
& omnes in Mosen baptizati sunt in nu-
be & in mari. & omnes eandē escam spi-
ritualem comedebant: & omnes eundē
potū spiritualē bibebant. Bibebant em̄
de spirituali, quæ illos cōmitabat, petra.
petra q̄o fuit Christus. Sed plures illorū
non approbavit deus, prostrati sunt em̄
in deserto. Hæc autem figuræ nostri fue-
runt, ne nos simus cōcupiscētes rerū ma-
larum, quæadmodum & illi cōcupierunt.
Neq; simulacrorum sitis cultores, sicuti
quidam illorū, quæadmodū scriptū est:
Sedit populus ut ederet ac biberet, & sur-
rexerūt ad ludendū. Neq; stupris inqui-
nemur, sicuti quidā illorū stupris polluti
sunt, & conciderunt uno die uiginti tria
milia. Neq; tentemus Christum, sicut &
quidam illorum tentauerunt, & à serpen-
tibus extincti sunt. Neque murmuretis
sicut & quidam illorū murmurauerunt,
& interempti sunt ab extinctore. Hæc
autē omnia figuræ contigerunt illis. Scri-
pta uero sunt propter admonitionē no-
stri, in quos termini ætatum inciderunt.
Proinde qui sibi uidetur stare, uideat ne
cadat. Tentatio uos non cepit, nisi hu-
mana. Sed fidelis est deus, qui non sinet
uos tentari, supra id quod potestis: imò
faciet unā cum tentatione euentum, quo
possitis sufferre. Quapropter dilecti mei,
fugite

x

φεύγετε ἀπὸ φηλ εἰδωλολατρίας, ὡς φρονίμοις λέγω, κρίνατε ὑμᾶς ὁ φημι.

τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐκ ἔστι κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου ἡμεῶν Ἰησοῦ χριστοῦ ἑστί; τὸν ἄρτον ὃν κλωμεν, οὐκ ἔστι κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ κυρίου ἡμεῶν; ὅτι εἰς ἄρτον, ἐν σῶμα δι πολλοὶ ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

βλέπετε τὸν ἰσραὴλ καὶ τὴν σάρκα. οὐκ ἔστι οἱ ἐδίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιᾶς κρῖς ἑστί; τί οὖν φημι, ὅτι εἰδωλὸν τί ἐστί; ἢ ὅτι εἰδωλόθυτὸν τί ἐστί; ἀλλ' ὅτι ἂν δύο τὰ ἔθνη, δαυμονίους δύο, καὶ ὁὐκ ἐστίν. οὐκ ἐλάω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαυμονῶν γίνεσθαι. οὐκ ἐλάωδε ποτήριον κυρίου πίνειν, καὶ ποτήριον δαυμονίων. οὐκ ἐλάωδε τραπεζὴς κυρίου μετέχευ, καὶ τραπεζὴς δαυμονίων. ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μή ἰσχυρότεροι αὐτῷ ἐσμεν; πάντα μοι ἔξεστι, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστι, ἀλλ' οὐ πάντα ὀικουμέναι. μή τις τὸ ἐαυτοῦ ζητεῖτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος.

πᾶς τὸ ὅτι μακέλλω πωλεῖμεν, ἐδίετε, μηδὲρ ἀνακρίνοντες, διὰ τῆς σωείδου. τὸ ἔστι κύριος ἢ γῆ, ἢ τὸ πλῆρωμα αὐτοῦ. εἰδ' ἔτις καλεῖ ὑμᾶς ἢ ἀπίσω, καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶς τὸ πῶς ἀτιθέμενον ὑμῖν, ἐδίετε, μηδὲρ ἀνακρίνοντες διὰ τῶν σωείδου.

εἰ μὲν τις ὑμῖν εἶπη, τὸ τοῦ εἰδωλόθυτῶν ἔστι, μή ἐδίετε, δι' ἐκείνον τὸ κλωσαντα, ἢ τῶν σωείδου. τὸ ἔστι κύριος ἢ γῆ, καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτοῦ. σωείδου δὲ λέγω, οὐκ ἔστι τῶν ἐαυτοῦ, ἀλλὰ τῶν ἑτέρου. ἵνα τί γὰρ ἢ ἐλθὼν θερία μὲν κρίνεται ὑπὸ ἄλλης σωείδου; εἰ ἢ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημῶμαι, ὑπὲρ ὅτι ἐγὼ εὐχαρισῶ;

εἴτε οὖν ἐδίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιῆτε, πάντα εἰς δόξαν δεῖ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ ἰουδαίοις, καὶ ἑλλήσι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ. καθὼς ἡμεῖς πάντας πᾶσι ἀρέσκω, μή ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον

fugite ab simulacrorū cultu, ut prudentibus loquor, iudicate uos qd' dico. Poculum benedictionis, cui benedicim⁹, nōne cōmunicatio sanguinis Christi est? Panis quem frangimus, nōne cōmunicatio corporis Christi est? Quoniā un⁹ panis, unū corpus multi sumus. Nam omēs ex eodē pane participam⁹. Videte Israēlem iuxta carnē. Nonne qui edunt uictimas, participes altarij sunt? Quid ergo dico, qd' simulacrū aliquid sit? aut qd' simulacris immolatū aliquid sit? Nō, uerū illud dico, qd' quæ immolant gētes, dæmonijs immolant, & nō deo. Nolim autē uos cōfortes dæmoniorū esse. Nō potestis poculū dñi bibere, & poculū dæmoniorū. Non potestis mēsa dñi participes esse, & mensa dæmoniorū. An puocam⁹ dñm? Nū fortiores illo sumus? Omīa mihi licēt, at nō oīa cōducūt. Omīa mihi licēt, sed nō omīa ædificant. Nemo qd' suū est, quærat, sed quisq; qd' alteri⁹ est. Omē qd' in macello uendit, edite: nihil interrogātes, ppter cōscientiā. Dñi siquidē est terra, & plenitudo eius. Qd' si quis uocat uos infidelīū, & uultis ire, quicquid apponit uobis, edite: nihil interrogantes ppter cōscientiam. Qd' si quis uobis dixerit, hoc simulacris immolatū est: ne edatis, ppter illū qui indicauit, & ppter cōscientiā. Dñi siquidē est terra, & plenitudo eius. Porro cōscientiam dico, nō tuā, sed illius alterius. Cur em̄ libertas mea iudicat ab alia cōscientia? Qd' si ego cum gratia participo, cur ob id mihi male dicit, p quo ego gratias ago? Siue igitur editis, siue bibitis, siue quid facitis, omīa in gloriā dei facite. Tales estote, ut nullum præbeat is offendiculum, neq; Iudæis, neq; Græcis, neq; ecclēsiæ dei: quēadmodū ego per omnia omībus placeo, nō quæres meam ipsius utilitatem,

Μυρία νῶ υελατα, γίγ τασα τιναι.

συμφέρον, ἀλλὰ τὸ πῶ πολλῶν, ἵνα σωθῶσι.
μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστὸς.

υ δ ΕΠΑΝΘΩ ΔΕ ὑμᾶς ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου μέμνησθε. καὶ καθὼς παρῆρα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε.

υ ε ΘΕΛΩ ΔΕ ὑμᾶς εἰδέναί, ὅτι πάντες ἀνδρὸς ἢ κεφαλῆ, ὁ Χριστὸς ὄσι. κεφαλὴ ἡ γυναικὸς, ὁ ἀνὴρ. κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ, ὁ θεός.

υ σ Πᾶς ἀνὴρ προσδύχουμῶ, ἢ προφητεύουμ, ἢ κεφαλῆς ἔχωμ, καταχάσας τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. πᾶσα δὲ γυνή, προσδύχουμῶ ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῶ τῆ κεφαλῆ, καταχάσας τὴν κεφαλὴν ἑαυτοῦ. ἐμ γὰρ ὄσι καὶ τὸ αὐτὸ τῆ θρυσημῶ. εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνή, καὶ κερᾶτω. εἰ δὲ ἀχρὸμ γυναικὶ τὸ κερᾶσθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλύπτῶ. ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ οφείλει κατακαλύπτῶ τὴν κεφαλὴν, εἰκὼμ καὶ ὄσι. εἰ γὰρ οὐκ ἐκτίσθαι ἀνὴρ δὲ τὴν γυναικᾶ, ἀλλὰ γυνή δὲ τὸν ἀνδρα. δὲ τὸ τὸ οφείλει ἢ γυνή θρυσημῶ ἔχῶμ ἐπὶ φη κεφαλῆς, δὲ τὸ τὸν ἀγγέλῶ, πλῆμ οὐτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὐτε γυνή χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῶ. ὡσπρ γὰρ ἢ γυνή ἐκ τῶ ἀνδρὸς, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ δὲ τὸ φη γυναικὸς, τὰ δὲ πάντα ἐκ τῶ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρινάτε, πρῆπομ ὄσι, γυναικᾶ ἀκατακαλύπτῶμ τῶ θεῶ προσεύχεσθαι, ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἢ φύσις δὲ ἀσκη ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰμ κομᾶ, ἀτιμῶ αὐτῶ ὄσι, γυνή δὲ ἐὰμ κομᾶ, ὄσι ἀνθρ ὄσι; ὅτι ἢ κόμῶ ἀμ τὶ περιβολάου δὲ ὄσι. εἰ δὲ τις δοκῆ φιλόνακος εἶναί, ἢ μῆς ποιούτῶ σωθήσασμ οὐκ ἔχομ, οὐδὲ αὐ ἐκκλησίᾶ τῶ θεοῦ. τὸ τὸ ἢ πρᾶγγέλωμ οὐκ ἐπαυῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κερᾶσθαι, ἀλλ εἰς τὸ κερᾶσθαι σωθήσασμ. πρῶτομ μὲν γὰρ σωθήσασμ ὑμῶμ ἐν τῆ ἐκκλησίᾶ, ἀκόμ, χίματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχασμ, καὶ μῆς τὶ πειεύω. δὲ γὰρ καὶ ἀρεῶς ἐν ὑμῖν εἶναί, ἵνα

utilitatem, sed multorum, ut salui fiant.

Imitatores mei estote, sicut & ego ΧΙ
Christi. Collaudo aut uos fratres, quod omnia mea memoria tenetis: & quemadmodum tradidi uobis, instituta tenetis. Sed uolo uos scire, quod omnis uiri caput, Christus est: caput aut mulieris, uir: caput uero Christi, deus. Omnis uir orans, aut prophetans, quicquid habens in capite, probro afficit caput suum. Omnis uero mulier, orans aut prophetans non uelato capite, dehonestat caput suum: Nam id perinde est profus, ac si rafa esset. Etenim si non uelatur mulier, etiam tondeatur. Quod si foedum est mulieri tonderi aut radi, ueletur. Vir quidem non debet uelare caput, cum is imago sit & gloria dei. At mulier gloria uiri est. Non enim est uir ex muliere, sed mulier ex uiro. Neque enim conditus est uir propter mulierem, sed mulier propter uirum. Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite, propter angelos: alioqui neque uir absque muliere, neque mulier absque uiro in domino. Nam quemadmodum mulier ex uiro est, ita & uir per mulierem, omnia ex deo. Inter uos ipsos iudicate, num decorum est, mulierem non uelatam deum orare? An ne natura quidem ipsa hoc docet uos, quod uiro quidem si comatus fuerit, probro sit? Contra, mulieri si comata fuerit, gloriae sit? eo quod coma pro uelamine data sit. Caeterum si quis uidetur contentiosus esse, nos huiusmodi consuetudinem non habemus, neque ecclesiae dei. Illud tamen praecipiens non laudo, quod non in melius, sed in deterius conuenitis. Nam primum quidem, cum conuenitis in ecclesia, audio, dissidia in uobis esse, & aliqua ex parte credo. Oportet enim & sectas in uobis esse, quo

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ.

AD CORINTHIOS PRIMĀ. 371

ἵνα οἱ δόκιμοι, φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν. σωερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, οὐκ ἔστι κυριακὸν δ᾿ ἄπνομον φαγεῖν, ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δ᾿ ἄπνομον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν. καὶ ὅς μὲν πᾶσι, ὅς δὲ μεθύει. μή γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐδίειν καὶ πίνειν; ἢ ὅτι ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταχῶτε τοὺς μὴ ἔχοντες; τί ὑμῖν εἶπω; ἐπανέσω ὑμᾶς; ἐν τῷ τῶ οὐκ ἐπανῶ. ἐγὼ γὰρ παρελάβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ πᾶσι ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος ἴκσθες ἐν τῇ νυκτὶ ἢ παρεδίδοτο, ἔλαβον ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τὸ τὸ μὲν ὅτι τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. τὸ τοιοῦτον εἶτε εἰς τὸν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπῆσαι, λέγω, τὸ τὸ ποτήριον ἢ καινὴ διαθήκη ὅτι ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι. τὸ τοιοῦτον εἶτε, ὁσάκις ἄρτον πίνετε, εἰς τὸν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις ἢ ἄρτον ἢ πῖνε τὸν ἄρτον τὸ τοιοῦτον, ὅτι ποτήριον τὸ τοιοῦτον πίνετε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἄρτον ἔλθῃ. ὡς ὅς ἄρτον ἢ πῖνε τὸ τοιοῦτον, ἢ πῖνε τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως, ἐνοχῶ ἔσαι τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου. δοκιμαζέτω δὲ ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐδίειτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτήριου πίνειτω. ὁ γὰρ ἐδίει καὶ πίνει ἀναξίως, κτήμα ἐαυτοῦ ἐδίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου. διὰ τὸ ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀδυνεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἴκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διακρίνομεν, οὐκ ἄρτον ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυρίου πασι θύομεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.

ὡς ἀδελφοί μου σωερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. εἰ δὲ τις πᾶσι, ἐν οἴκῳ ἐδίειτω, ἵνα μὴ εἰς κτήμα σωερχομετά δὲ λοιπὰ, ὡς ἄρτον ἔλθῃ, διατάξομαι. περὶ δὲ πᾶσι πνευματικῶν ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. εἰδότες ὅτι ἔθνη ἦτε πρὸς τὰ

quo qui probati sunt, manifesti fiant inter uos. Igitur cum cōuenitis in eundem locum, nō licet dominicam cœnam edere, quod unusquisq; propriā cœnam occupat in edendo. Et hic quidē esurit, ille uero ebrius est. Num sanè domos non habetis ad edendum & bibendum? An ecclesiam dei contemnitis, & pudefacitis eos qui nō habent? Quid uobis dicam? Laudabo uos? In hoc non laudo. Ego enim accepi à domino, quod & tradidi uobis, quod dominus Iesus, in ea nocte qua traditus est, accepit panē: & postq; gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite, Hoc meum est corpus, quod pro uobis frangitur, hoc facite in mei cōmemorationē. Ad eundē modum & poculum, peracta cœna, dicens: hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine. hoc facite, quotiescunq; biberitis, in mei cōmemorationē. Quotiescunq; em̄ comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem domini annunciate, donec uenerit. Itaque quisquis ederie panem hunc, aut biberit de poculo domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini. Probet autem homo se ipsum, & sic de pane edat, & de poculo bibat. Nam qui edit aut bibit indigne, iudiciū sibi ipsi edit & bibit, nō dijudicans corpus dñi. Propter hoc inter uos multi imbecilles & inualidi, & dormiunt multi. Etenim si nos ipsos dijudicassem⁹, haudquaq; iudicati fuisset⁹. At cum iudicamur, à dño corripimur, ne cū mūdo condemnemur. Itaq; fratres mei, cū conuenitis ad comedendū, alius aliū expectate. Quod si quis esurit, domi edat, ne ad cōdēnationē cōueniatis. Cætera ψο, cū uenero, disponā. Porro de spūalib⁹ frēs, nolo uos ignorare. Scitis q; gētes fuistis, & ad simulacra

Quod si quis esurit, domi edat, ne ad cōdēnationē cōueniatis.

Probet autem homo se ipsum, & sic de pane edat, & de poculo bibat. Nam qui edit aut bibit indigne, iudiciū sibi ipsi edit & bibit, nō dijudicans corpus dñi.

Quomodo diligis, dñe, corripit.

τὰ ἑδωλα τὰ ἄφωνα, ὡς ἔμ ἠγεοθε ἀπαγό-
μουοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύ-
ματι θεῶ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦ. κἢ
οὐδεὶς δάσται ἐπιἔμ κῦριον Ἰησοῦ; εἰμὴ ἐν
πνεύματι ἁγίῳ. Διαρρέσεις ἢ χαρισμάτων
εἰσί, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα. καὶ διαρρέσεις δὲ ἰα-
κοιῶν εἰσί, καὶ ὁ αὐτὸς κῦριός. καὶ δια-
ρρέσεις ἐνεργημάτων εἰσί, ὁ δὲ αὐτὸς ὄσι θε-
ός, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι. Ἐκάσῳ ἢ
δίδοται ἢ φανερωσὶς τοῦ πνεύματος, πρὸς
τὸ συμφέρον. ὡ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος
δίδεται λόγος σοφίας, ἄλλω δὲ λόγος γνώ-
σεως, καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. ἑτέρω δὲ κρίσις, ἐν
τοῖς αὐτοῦ πνεύματι. ἄλλω δὲ χαρίσματα
ἰαμάτων, ἐν τοῖς αὐτοῦ πνεύματι, ἄλλω δὲ
ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλω δὲ προφητεία,
ἄλλω δὲ δὲ ἀκρίσεις πνευμάτων, ἑτέρω δὲ γέ-
νη γλωσσῶν, ἄλλω δὲ ἐρμηνεία γλωσσῶν.
πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐμ καὶ τὸ αὐτὸ
πνεῦμα, διακρίων ἰδίᾳ ἑκάσῳ, καθὼς βού-
λει. καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἐμ ὄσι, καὶ
μέλη ἔχῃ πολλά, πάντα ἢ τὰ μέλη τῆ σῶμα-
τος τοῦ ἑνός, πολλὰ ὄντα, ἐμ ὄσι σῶμα,
οὕτω καὶ ὁ χριστός. καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ πνεύματι
ἡμεῖς πάντες εἰς ἐμ σῶμα ἐβαπτίσθημεν,
εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνας, εἴτε δούλοι, εἴτε
ἐλευθῆροι. καὶ πάντες εἰς ἐμ πνεῦμα ἐποτί-
σθημεν. καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστι ἐμ μέλος,
ἀλλὰ πολλά. εἰμὴ εἶπῃ ὁ ποὺς, ὅτι οὐκ εἰμι
χεῖρ, οὐκ εἰμι ἐκ τοῦ σώματος, οὐ πρὸς το-
το οὐκ ἔστι ἐκ τοῦ σώματος; καὶ εἰμὴ εἶπῃ
τὸ ὄνος, ὅτι οὐκ εἰμι ὀφθαλμός, οὐκ εἰμι ἐκ
τοῦ σώματος, οὐ πρὸς τοῦτο οὐκ ἔστι ἐκ τοῦ
σώματος; εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ
ἢ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἢ ὀσφρακίς; νῦν
δὲ ὁ θεός ἔδωκε τὰ μέλη, ἐμ ἑκάσῳ αὐτῶν ἐν
τοῖς σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. εἰ ἢ τὰ πάν-
τα ἐμ μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; νῦν δὲ πολλά ἢ
μέλη, ἐμ ἢ σῶμα. οὐ δάσται ἢ ὁ ὀφθαλ-
μός ἐπιἔμ τῆ χερὶ, χεῖρά σου οὐκ ἔχω. ἢ
πάλιμ ἢ κεφαλὴ τῆς ποσὶ, χεῖράμ ἢ μῶν οὐκ
ἔχω

simulacra muta, utcūq; ducebamini se-
quentes. Quapropter notū uobis facio,
quod nullus per spiritū dei loquens dicit
anathema Iesum: & nemo potest dicere
dñm Iesum, nisi per spiritū sanctū. Diui-
siones autē donorū sunt, sed idem spiri-
tus. & diuisiones ministeriorum sunt, &
idem dñs. & diuisiones operationū sunt,
sed idem est deus, efficiēs omīa in omni-
bus. Vnicuiq; uero datur manifestatio
spiritus, ad id quod expedit. Nam huic
quidē per spiritū datur sermo sapientiæ,
aliῖ uero sermo scientiæ, scđm eundē spi-
ritum. aliῖ uero fides per eundem spiritū.
aliῖ uero dona sanationū per eundē spi-
ritum. aliῖ uero efficacīæ potētiarū, aliῖ ὄ-
pphetia, aliῖ uero discretionēs spirituū,
aliῖ uero genera linguarū, aliῖ uero inter-
pretatio linguarū. sed omnia hæc efficit
unus ille & idē spūs, diuidēs peculiariter
unicuiq; sicuti uult. Quæadmodū em̄ cor-
pus unū est, & mēbra habet multa, omīa
uero mēbra corporis unū, multa cū sint,
unū sunt corp⁹, sic & Christus. Eteῖm per
unū spiritū nos omēs in unū corpus ba-
ptizati sumus, siue Iudæi, siue Græci, siue
serui, siue liberi. & omēs unū spiritū hau-
simus. Eteῖm corpus non est unū mēbrū,
sed multa. Si dicat pes, nō sum man⁹, nō
sum de corpore, num idcirco non est de
corpore? Et si dicat auris, nō sum oculus,
non sum de corpore, num ideo nō est de
corpore? Si totū corpus oculus, ubi au-
ditus? Si totum auditus, ubi olfactus?
Nunc autē deus posuit membra, unum-
quodq; singulatim in corpore, quemad-
modū uoluit. Qd' si essent omīa unum
mēbrū, ubi corp⁹? Nunc autē multa qui-
dem mēbra, unū uero corpus. At nō po-
test oculus dicere manui, nō est mihi op⁹
te: aut rursum caput pedibus, nō est mihi
opus

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ.

AD CORINTHIOS PRIMĀ. 373

ἔχω, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον, τὰ δοκοῦντα μέ-
 λη τοῦ σώματος ἁδενέσερα ὑπάρχειν, ἀ-
 ναγκαῖά ὄσι. καὶ ἂν δοκῶμι ἀτιμότερα εἶ-
 ναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμῶν περισσοτέ-
 ρην περιτίθεμαι. καὶ τὰ ἀχρήμονα ἡμῶν,
 εὐχρημοσύνῳ περισσοτέρην ἔχει. τὰ δὲ εὐ-
 χρήμονα ἡμῶν, οὐ χρεῖαν ἔχει. ἀλλ' ὁ θεὸς συ-
 νεκέρασε τὸ σῶμα, ὥστε ὑπεροῦντι περισσοτέ-
 ρην δούε τιμῶν, ἵνα μὴ ἦ χίσιμα ἐν τῷ σώ-
 ματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶ-
 σι τὰ μέλη. καὶ εἴτε πάχα ἐν μέλεσιν, συμ-
 πάχα πάντα τὰ μέλη. εἴτε δοξάζεται ἐν
 μέλῳ, συχαίρει πάντα τὰ μέλη. ἡμεῖς
 δὲ ἐστέ σῶμα χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. καὶ
 οὐκ ἐστέ μὲν ἕτεροι οὐδὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶ-
 τον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον
 διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χα-
 ρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις,
 γένη γλωσσῶν. μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ
 πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδασκαλοὶ;
 μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσμα-
 τα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσσας
 λαλῶσι; μὴ πάντες διερμύλευσιν; ζητεῖτε
 δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. καὶ εἴτε καθ'
 ὑπεροχῶν ὁ δὲ ὁ ὑμῶν δέικνυμι. εἰ μὲν ταῦτε
 γλώσσας ἢ ἄνδρῶπων λαλῶ καὶ ἢ ἄγι-
 γέλων, ἀγάπῳ δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλ-
 κὸς ἢ χῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ εἰ μὲν
 ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάν-
 τα, καὶ πᾶσαν γνῶσιν, καὶ εἰ μὲν ἔχω
 πᾶσαν γνῶσιν, ὥστε ὅρα μεδισάνην, ἀγά-
 πῳ δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲ ἐμ εἶμι. καὶ εἰ μὲν φωμί-
 σω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ εἰ μὲν πα-
 ραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθίσωμαι, ἀγά-
 πῳ δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲ ἐμ ὠφελοῦμαι. ἢ ἀγά-
 πη μακροθυμῆ, χρησέυεται. ἢ ἀγάπη οὐ
 ζηλοῖ. ἢ ἀγάπη οὐ περιερέυεται, οὐ φυσί-
 ται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτοῦ, οὐ
 παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ
 χάρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συχαίρει δὲ τῇ ἀλη-
 θεῖᾳ, πάντα σέβει, πάντα πισεύει, πάντα
 ἐλπίζει

opus uobis, imò multo poti⁹, quæ uidentur mēbra corporis imbecilliora esse, necessaria sunt: & quæ putamus minus honesta esse corporis, his honorē uberiorē apponim⁹: & indecora nostri, copiosiorē decorē habent. Cæterū quæ decora sunt nostri, nō indigēt. sed deus simul temperauit corpus, ei cui deerat, copiosiorē addens honorē, ne sit diffidiūm in corpore, sed inuicē alia p̄ alijs eandē sollicitudinē gerant mēbra. Et siue patit̄ unū mēbrū, cōpatiunt̄ om̄ia membra. siue glorificat̄ unū mēbrū, simul gaudet om̄ia mēbra. Vos autē estis corpus Christi, & mēbra ex parte. Et alios quidē posuit deus in ecclēsia, primū apostolos, deinde p̄phetas, tertio doctores, deinde potestates, deinde dona sanationū, subsidia, gubernationes, genera linguarū. Num omnes apostoli? num omnes p̄phetæ? num omnes doctores? num omnes potestates? num om̄es dona habent sanationū? num oēs linguis loquunt̄? num om̄es interpretantur? Sectemini uero dona potiora. Et adhuc excellentē uia uobis ostēdo. Si linguis hominū loquar & angelorū, charitatē autē nō habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalū tinniēs. Et si habeā p̄phetiam, & nouerim mysteria om̄ia, omnēq; scientiā: & si habeam fidē, adeo ut mōtes loco dimoueam, charitatē autē nō habeam, nihil sum. Et si infumam in alimoniam omnes facultates meas, & si tradam corp⁹ meū, ut cōburar: charitatē autē nō habeā, nihil utilitatis capio. Caritas patiens est, benigna est. caritas nō inuidet. caritas nō est procax, nō inflatur, nō est fastidiosa, non quærit quæ sua sunt, nō irritatur, nō cogitat malum, non gaudet de iniusticia, sed congaudet ueritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat,

1. nos in uobis

XIII

νόσων ἑρρηκτὰ τὰ σώματα

1. in oib. sperat

ἐλπίζει

ἐλπίζε, πάντα ὑπομύει. ἢ ἀγάπη οὐδέ πο-
τε ἐκπίπτει. εἴτε δὲ προφητεῖα καταργηθή-
 σονται, εἴτε γλώσσαι παύσονται, εἴτε γνώ-
 σεις καταργηθήσεται. ἐκ μέρους δὲ γινώσκω-
 μιν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. ὅταν δὲ
 ἔλθῃ τὸ τέλος, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργη-
 θήσεται. ὅτε ἡμεῖς νήπιος, ὡς νήπιος ἐλά-
 λω, ὡς νήπιος ἐφρόνοῦν, ὡς νήπιος ἐλογι-
 ζόμεθα. ὅτε δὲ γέγονα ἀνὴρ, κατήργηκα τὴν
 νηπίου. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν
 ἀνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσω-
 πον. ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπι-
 γνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθη. κωνί δὲ
 μύησις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦ-
 τα, μέζωμ ἢ τὸ πωμ ἢ ἀγάπη.

SM γ

Διῶκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε ἢ τὰ φωνή-
 ματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. ὁ γὰρ
 λαλῶν γλώσση, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ
 τῷ θεῷ, οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, φωνήματι δὲ λα-
 λεῖ μυστήρια. ὁ δὲ προφητεύων, ἀνθρώποις
 λαλεῖ ὀικοδομίαν, καὶ παράκλησιν, καὶ πα-
 ραμυθίαν. ὁ λαλῶν γλώσση, ἑαυτὸν οἰκοδο-
 μεῖ. ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ.
 θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλῶν γλώσσαις,
 μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. μέζωμ γὰρ ὁ
 προφητεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἐκ τού-
 τιν ἐμὴ δι' ἐρωμῆς, ἵνα ἡ ἐκκλησία ὀικοδομῶν
 λάβῃ. κωνί δὲ ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑ-
 μᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω;
 ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω, ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ
 ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητείᾳ, ἢ ἐν διδασχῇ;
 ὅμως τὰ ἄφυσχα φωνῶν διδόντα, εἴτε ἀυ-
 λός, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διασολῶ τοῖς φθόγ-
 γοις μὴ δῶ, πῶς γνωθῆσεται τὸ ἀνυλόμε-
 νομ, ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδῃ κ-
 λον φωνῶν σάλπιγγι δῶ, τίς παρασηκιά-
 σεται εἰς πόλεμον; οὕτως καὶ ὑμᾶς διὰ
 τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ ἔνσημον λόγον δῶτε,
 πῶς γνωθῆσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε
 γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. τοσαῦτα, εἰ τῶν
 χροί, γῆν φωνῶν ὅσιν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲμ
 ἀντῶν

sperat, omnia sustinet. Charitas nunquā
 excidit. siue prophetiæ abolebuntur, siue
 linguæ cessabunt, siue scientia abolebit.
 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte
 prophetamus. Ast ubi uenerit quod per-
 fectum est: tunc quod ex parte est, abo-
 lebitur. Cum essem puer, ut puer loque-
 bar, ut puer sentiebam, ut puer cogita-
 bam. At ubi factus sum uir, aboleui pue-
 rilia. Cernimus enim nunc per speculum in
 ænigmate, tunc autē facie ad faciē, nunc
 cognosco ex parte, tunc uero cognoscam
 quē admodū & cognitus sum. Nunc autē
 manet fides, spes, charitas, tria hæc, sed
 maxima in his charitas. Sectemini
 charitatē, æmulemini spiritualia, magis
 tñ ut pphetetis. Nam qui loquitur lingua,
 nō hominib⁹ loquitur, sed deo. nullus enim
 audit. spiritu uero loquitur mysteria. Cæ-
 terū qui pphetat, hominib⁹ loquitur ædi-
 ficationē, & exhortationē, & cōsolationē.
 Qui loquitur lingua, seipsum ædificat: at
 qui pphetat, cōgregationē ædificat. Vo-
 lo autē omnes uos loqui linguis, magis tñ
 ut pphetetis. Maior enim qui pphetat, quā
 qui loquitur linguis, nisi interpretetur, ut
 ecclesia ædificationē accipiat. Nunc autē
 fratres, si ueniam ad uos linguis loquēs,
 quid uobis prodero? nisi uobis loquar,
 aut per reuelationē, aut per sciētiam, aut
 per pphetiam, aut per doctrinā? Quin
 & inanima, uocem reddentia, siue tibia,
 siue cithara, nisi distinctionē sonis dede-
 rint: quomodo cognosceat, quod tibia ca-
 nitur, aut cithara? Etenim si incertam uo-
 cem tuba dederit, quis apparabit ad bel-
 lum? Sic & uos per linguam nisi signifi-
 cantem sermonem dederitis, quomodo
 intelligetur, quod dicitur? eritis enim in
 aërem loquentes. Tam multa, uerbi gra-
 tia, genera uocū sunt in mundo, & nihil
 horum

XIII

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ.

αυτῶν ἄφωνοι. Ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ πλὴν δῶνα
μιμνήσκει φωνῆς, ἔσομαι ὡς λαλοῦντι βάρβα
ρος, καὶ ὡς λαλῶν, ὧν ἐμοὶ βάρβαρος, οὕτως
καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ κληρωτά ἐστε πνευματικῶν,
πρὸς πλὴν οἰκοδομῶν ἐκκλησίας ζητεῖτε,
ἵνα περισεύητε. Διόπερ ὁ λαλῶν γλώσση,
προσούχέσθω, ἵνα διερμηνεύῃ. Ἐὰν ἔξω
χωμα γλώσση, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται,
ὃ δὲ οὐκ ἔχει ἄκαρπός ἐστι. τί οὖν ἔστι; προσεύ
ξομαι ὡς πνεύματι, προσεύξομαι δὲ ὡς ὡς
νοῦ. καὶ ὡς πνεύματι, καὶ ὡς ὡς νοῦ.
ἐπεὶ ἔὰν ἐυλογῆσῃς τῷ πνεύματι, ὃ ἀναπλη
ρῶν τὸν τόπον τῆς ἰδιότητος, ὡς ἐρεῖ τὸ ἀμύ
ν, ἐπὶ τῇ σῆ ἐυχαριστίᾳ; ἐπεὶ δὲ τί λέγεις, οὐκ
οἶδεις. σὺ μὲν γὰρ καλῶς ἐυχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ
ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. ἐυχαριστῶ ὡς θεῶ
μου, πάντων ὑμῶν μάλλον γλώσσαις λα
λῶν. ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πάντες λόγους
διὰ τὸ νοεῖν μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλοι κα
τηχῶν, ἢ μυστῆρας λόγους ἐν γλώσση. ἀδελ
φοί, μὴ παρὰ τὴν γίνεσθε τῶν φρεσίν, ἀλλὰ
τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, τῶν φρεσίν τέλει
γίνεσθε. ἐν ὡς νόμῳ γέγραπται. ὅτι ἐν ἑ
ρο γλώσσαις καὶ ἐν χεῖλεσι μὲτέροις λαλῆ
σιν ὡς λαλῶν τῶν, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακού
σονται μου, λέγει κύριος. πᾶσι γλώσσαις
εἰς σημεῖον εἰσὶν, οὐ τοῖς πνεύματι, ἀλλὰ
τοῖς ἀπίστοις. ἢ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις,
ἀλλὰ τοῖς πνεύματι. Ἐὰν οὖν σωέλθῃ ἢ ἐκ
κλησία ὅλη ἐπιτοαντὸ, καὶ πάντες γλώσ
σαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιώται ἢ ἀπι
στοί, οὐκ ἐρεῖσιν, ὅτι μάνεσθε; Ἐὰν δὲ πάντες
προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δὲ τις ἀπίστος ἢ
ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρί
νεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτως τὰ κρυπτά
ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ φανερά γίνονται, καὶ οὕ
τως πνεύματι ἐπὶ πρόσωπον, προσκυκλώσθαι ὡς
θεῶ, ἀπαγγέλλω, ὅτι ὁ θεὸς οὕτως ἐν ὑ
μῖν ἐστι. τί οὖν ἐσὶν ἀδελφοί; ὅταν σωερί
χησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχη, διδα
χὴν ἔχη, γλώσσαις ἔχῃ, ἀποκάλυψιν ἔχη,
ἐρμηνείαν

AD CORINTHIOS PRIMA. 375

horum mutum. Itaq; si nesciero uim uo
cis, ero ei qui loquitur barbarus, & qui lo
quitur, apud me barbarus. Itaq; & uos,
quandoquidem sectatores estis spiri
tuum, ad ædificationem ecclesiæ quæri
te, ut excellatis. Quapropter qui loquitur
lingua, oret, ut interpretet. Nam si orem
lingua, spiritus meus orat, at mens mea
fructu uacat. Quid igitur est? Orabo
spiritu, sed orabo & mente. Canam spi
ritu, sed canam & mente. Alioqui si be
nedixeris spiritu, is qui implet locum in
docti, quomodo dicturus est Amen, ad
tuam gratiarū actionem? Quandoqui
dem, quid dicas, nescit. Nam tu quidem
bene gratias agis, uerum alius non ædifi
catur. Gratias ago deo meo, quod ma
gis quæ omnes uos, linguis loquor. Sed in
ecclesia uolo quinque uerba mente mea
loqui, ut & alios instituam, potius quæ de
cem milia uerborū lingua. Fratres, ne si
tis pueri sensibus, sed malicia pueri sitis:
sensibus uero perfecti sitis. In lege scri
ptum est: Varijs linguis & labijs uarijs
loquar populo huic, & ne sic quidem au
dient me, dicit dñs. Itaq; linguæ signi ui
ce sunt, nō ἵς qui credunt, sed incredulis:
contra prophetia, nō incredulis, sed creden
tibus. Ergo si conuenerit ecclesia tota in
idem, & omnes linguis loquantur: ingre
diantur autē indocti aut increduli, nōne
dicent uos insanire? Quod si omnes pro
phetetis, ingrediat autē incredulus aut
indoctus, coarguit ab omnibus, dijudi
catur ab omib;: & sic occulta cordis eius
manifesta fiunt, atq; ita procidens in fa
ciem, adorabit deum, renuncians, quod
deus reuera in uobis sit. Quid igitur est
fratres? Quoties conuenitis, unusquisq;
uestrum canticum habet, doctrinam ha
bet, linguam habet, reuelationē habet,

I 2 interpretationem

ἐγκνείαμ ἔχα. πάντα πρὸς οἰκοδομῶν γινέ
δω, εἴτε γλώσσῃ τίς λαλεῖ, ἢ δὲ νόο, ἢ δὲ πνεῦ
σομ τρεῖς, καὶ ἄνα μέρος, ἢ εἰς διερμύθω
τω. εἴμ δὲ μὴ ἢ διερμύθω τῆς, σιγάτω ὅν ἐκ
κλήσια, ἑαυτῶ δὲ λαλείτω καὶ θεῷ.

ξ δ

προφήται ἢ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ
οἱ ἄλλοι δὲ ἀκριβεῖτωσαν. εἴμ ἢ ἄλλω ἀποκα
λυφθῆ καὶ κηρύξω, ὁ πρῶτος σιγάτω. Δάω
αὐτε ἢ καθῆνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες
μανθάνωσι, ἢ πάντες ἢ ἀκακῶντη. καὶ πνεύ
ματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσει. οὐ
γὰρ ὅστις ἀκαταστάτος ὁ θεός, ἀλλ' εἰρήνης, ὡς
ὅν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις ἢ ἁγίωμ.

ξ ε

Αἱ γυναῖκες ὡμῶν ὅν ταῖς ἐκκλησίαις σι
γάτωσαν. οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λα
λεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσει, καθὼς καὶ ὁ νόμος
λέγει. εἴ δέ τι μαθεῖν θέλωσι, ὅν οἱ κω
ρυθαῖ ἀνδραῖς ἐπερωτάτωσαν. Αἰχρῶν γὰρ
εἰς γυναῖκα ὅν ἐκκλησία λαλεῖ. ἢ ἀφ' ὡμῶν
ὁ λόγος τῷ θεῷ ἔληθη; ἢ εἰς ἡμᾶς μόνους
κατέβηκε; εἴ τις δὲ ἢ προφήτης εἶναι, ἢ
πνευματικός, ἐπιγινώσκτω ἢ ἡράτω ὡμῶν,
ὅτι κυρίως εἰσὶν ὅν τοιαῖ. εἴ δέ τις ἢ ἄγνωστος,
ἢ ἄγνωστος. ὡς ἀδελφοί, ζηλεῖτε τὸ προφητεύ
ειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσῃ μὴ κωλύετε.
πάντα εὐχαριζέτω, ἢ κατὰ τάξιν γινέτω.

ξ σ

Γινώξω δὲ ὡμῶν ἀδελφοί τὸ εὐαγγελίον,
ὅ ἐκγεγελισάμην ὡμῶν, ὅ καὶ παρελάβετε,
ὅν ὅ καὶ ἐσῆκατε, δὲ ὅ καὶ σώζεσθε, τίνι
λόγῳ εὐκγεγελισάμην ὡμῶν, εἰ κατέχετε,
ἐκτὸς εἰμὴ εἰκῆ ἐπιστεύσατε. παρέδωκα
γαρ ὡμῶν ὅν πρώτοις, ὅ καὶ παρελάβομ,
ὅτι χριστὸς ἀπέθανε ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτιῶν
ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ἐτά
φη, καὶ ὅτι ἐγήγορται τῇ τρίτῃ ἡμέρῃ, καὶ
τὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ὡφθη κηρῶ, εἴτα
τοῖς δώδεκα, ἔπατα ὡφθη ἐπάνω πνε
υματικῶν ἀδελφοῖς ἐφάπαξ. ὅ ἐμ οἱ
πλείους μύθωσι μὴ ἔστι. τινὲς ἢ ἢ ἐκοι
μήθησαν. ἔπατα ὡφθη ἰακώβω, εἴτα τοῖς
ἀποστόλοις πᾶσιμ. ἔχατομ δὲ πάντων,
ὡπαρεῖ

interpretationē habet: omnia ad aedifica
tionē fiant. Siue lingua qs loquitur, fiat p
binos aut ad summū ternos, idēq; uicif
sim, & un⁹ interpretef. Q; si nō sit inter
pres, taceat in ecclesia, ceterum sibi ipsi lo
quat & deo. Prophetæ ὄ duo aut tres
loquantur, & ceteri dījudicēt. Porro si aliq
fuerit reuelatū affidēti, prior taceat. Pote
stis em̄ singulatim oēs pphetare, ut oēs
discant, & omēs cōsolationē accipiant, &
spūs pphetarū pphetis subīciunt. Nō
em̄ est confusionis autor deus, sed pacis,
ut in omib⁹ cōgregationib⁹ sc̄torū. Mu
lieres uestrae in ecclesijs fileant. nec enim
permissum ē illis ut loquantur, sed ut sub
ditae sint. quēadmodū & lex dicit. Q; si
quid discere uolunt, domi suos uiros in
terrogēt. Nā turpe est mulierib⁹ in caetū
loqui. An à uobis sermo dei pfect⁹ est?
An in uos solos incidit? Si quis uidetur
ppheta esse, aut spiritualis, agnoscat quae
scribo uobis, q; dñi sint praēpta. ceterū
si quis ignorat, ignoret. Proinde fratres,
ad id enitamiini, ut prophetetis, & loqui
linguis ne uetueritis. Omnia decenter, &
scd'm ordinē fiant. Notū autē uobis
facio fratres euangeliū, qd' euangelizauī
uobis, qd' & accepistis, in quo & statis,
per qd' & salutē cōsequimini, quo pacto
annunciarim uobis, si tenetis, nisi frustra
credidistis. Tradidī em̄ uobis in primis,
quod & acceperam: qd' Christus mor
tuus fuerit pro peccatis nostris, secundū
scripturas; & q; sepultus sit, & q; resurre
xerit tertio die, secundū scripturas, & qd'
uifus sit Cephae, deinde duodecim illis,
postea uifus est plusq; quingentis fratri
bus semel. Ex quibus plures manent ad
hunc usq; diem. quidam autē & obdor
mierūt. Deinde uifus ē Iacobo, post apo
stolis omnibus. Postremo uero omniū,
uelut

Linguis loqui

xv

Paulo nobis primis
et primo apparuit,
et in primis
Apostolus:
et c.

ὡσπερὶ τοῦ ἐκ τρώματι ὠφθη καί μοι. Εγὼ δὲ
 εἰμὶ ὁ ἐλάχισος τῶν ἀποστόλων, ὅς οὐκ εἰμὶ
 ἰκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα
 πλὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. χάριτι δὲ δεῖξ' εἰμι,
 ὁ εἰμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἢ εἰς ἐμὲ, οὐ κενὴ
 ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων
 ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ,
 ἢ σὺν ἐμοί. εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὐ
 τως κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε.
 εἰ δὲ χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγή-
 γερται, ὡς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀ-
 νάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστι; εἰ δὲ ἀνάστασις νε-
 κρῶν οὐκ ἔστι, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ
 χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυ-
 γμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. εὐρι-
 σκόμεθα δὲ καὶ ἰδιόδομαρτυρεῖται τοῦ θεοῦ,
 ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἡ γεν-
 ρε τὸν χριστόν, ὃν οὐκ ἠγάγεον, εἴπερ ἄρα νε-
 κροὶ οὐκ ἐγείρονται. εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγεί-
 ρονται, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χρι-
 στὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν.
 εἴτε ἐσὲ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν. ἄρα καὶ
 οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ, ἀπόλοντο. εἰ ἐν
 τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν χριστῷ μό-
 νοι, ἐλειονότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμὲν.
 πᾶσι δὲ χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρ-
 χὴ τῶν κοιμημένων ἐρχέτο. ἐπειδὴ ἡ γὰρ
 δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου
 ἀνάστασις νεκρῶν. ὡσπερ γὰρ ἐν τοῦ ἀδάμ
 πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως ἐν τοῦ χρι-
 στοῦ πάντες ζωοποιήθησονται. ἐκαστὸς δὲ ἐν
 τοῦ ἰδίου τάγματι, ἀπαρχὴ χριστοῦ, ἐπα-
 ταὶ οἱ τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ παρυσίᾳ αὐτοῦ. εἴτα
 τὸ τέλος, ὅταν παραδῶ πλὴν βασιλείαν τῷ
 θεῷ καὶ πατρί, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν
 ἀρχὴν, καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ δυνάμιν.
 Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν δι' πάν-
 τας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοῦ πόδαυ αὐτοῦ. ἐ-
 χαστὸς ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.
 πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐ-
 τοῦ. ὅταν δὲ ἐπιβῇ, οἱ πάντα ὑποτέτακται,
 διηλονότι

uelut abortiuo uisus est & mihi. Ego em̄
 sum minim⁹ ap̄storū: qui nō sum idone⁹,
 ut dicar apostolus, propterea q̄ persecu-
 tus sim ecclesiam dei. sed gratia dei sum,
 id quod sum. Et gratia eius quæ p̄fecta
 est in me, nō fuit inanis, sed copiosius q̄
 illi om̄es laborauī. non ego tm̄, sed gratia
 dei, quæ mihi adest. Siue igitur ego, siue
 illi, sic prædicam⁹, & sic credidistis. Q̄ si
 Christus p̄dicat⁹ à mortuis resurrexisset,
 quō dicunt quidā inter uos, nō esse resur-
 rectionē mortuorū? Porro si resurrectio
 mortuorū non est, ne Christus quidē re-
 surrexit. Qd' si Christus non resurrexit,
 inanis uidelicet est p̄dicatio nostra, ina-
 nis autem est & fides uestra. Reperimur
 autē & falsi testes dei, qm̄ testati sum⁹ de
 deo, qd' excitauerit Christū, quē nō exci-
 tauit, si uidelicet mortui non resurgunt:
 Etm̄ si mortui nō resurgūt, ne Christus
 quidē resurrexit. Q̄ si Christus nō resur-
 rexit, superuacanea est fides uestra. ad-
 huc estis in peccatis uestris. Igit⁹ & q̄ ob-
 dormierūt in Christo, perierūt. Si in uita
 hac spem in Christo tantū fixā habem⁹,
 maxime miserabiles omniū hoim sum⁹.
 Nunc autē Christus surrexit ex mortuis,
 primitiæ eorū q̄ dormierant, fuit. Postq̄
 em̄ p̄ hominē mors, etiā per hominē re-
 surrectio mortuorū. Quēadmodū em̄ p̄
 Adam oēs moriunt⁹, ita & p̄ Christū oēs
 uiuificabunt⁹. unusquisq; autē in p̄prio
 ordine: primitiæ Christus, deinde ἡ qui
 sunt Christi in aduētū ipsius: mox finis,
 cū tradiderit regnū deo & patri, cū abo-
 leuerit omnē principatū, & omnē pote-
 statē, ac uirtutē. Nā oportet eū regnare,
 donec posuerit om̄es inimicos sub pedes
 suos. Nouissimus hostis aboletur mors.
 Nam om̄ia subiecit sub pedes illius. At-
 qui cum dicat, quod om̄ia subiecta sint,
 I ; palam

Adam om̄, mit
 quæ mortis
 auctor.
 Christus em̄ in om̄
 mit auctor
 Donec sit imperator
 totum

δηλονότι, ἐκ τῶν τῶν ὑποτάξαντ' αὐτῶ τὰ
 πάντα. ὅταν δὲ ὑποταγῆ αὐτῶ τὰ πάν-
 τα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται,
 ὥστε ὑποτάξαντι αὐτῶ τὰ πάντα, ἵνα ἢ ὁ
 θεὸς τὰ πάντα ἐν ᾧ ᾤσιμ. ἐπεὶ τί ποιήσου-
 σιμ, οἱ βαπτιστοὶ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως
 νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται
 ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύο-
 μιν ὡσαύτως ὡραμ; καὶ ἡμέραν ἀποδνήσκω,
 ἢ πλὴν ἡμετέραν καύχνησιν, ἢ ἔχω ἐν χρι-
 στῷ Ἰησοῦ ὡς κερδίω ἡμῶν. εἰ κατὰ ἀνθρώ-
 που ἐδνησιμάχησα ἐν ἐφέσω, τί μοι τὸ ὄφε-
 λον, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; φάγω μὲν
 καὶ πίω μὲν, ἀνθρώπου γὰρ ἀποδνήσκω μὲν.
 μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν ἡδὴ χριστὸς ὁμι-
 λία κακά. ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἀ-
 μαρτάνετε. ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινεὲς ἔχου-
 σιν. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῶν λέγω. ἀλλ' ἐρε-
 τίς. ὡς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποῖός δὲ σώ-
 ματι ἔρχονται; ἄφρον. σὺ ὁ σπείρας οὐ ζῶν
 ποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. καὶ ὁ σπείρας, οὐ
 τὸ σῶμα τὸ γεννησόμενον σπείρας, ἀλλὰ γυ-
 μνὸν κόκκον, εἰ τύχοι, σίτου, ἢ τινος ἄλλου
 πύρου. ὁ δὲ θεὸς αὐτῶν δίδωσι σῶμα, καθὼς
 ἠθέλησεν, καὶ ἐκάστω τῶν σπέρματων τὸ ἴδιον
 σῶμα, οὐ ὡσαύτως σὰρξ, ἢ αὐτὴ σὰρξ, ἀλλὰ ἄλλη
 καὶ σὰρξ ἀνθρώπου, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλ-
 λη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν. καὶ σώματα ἐν
 πνεύματι, καὶ σώματα ἐν σαρκί. ἀλλ' ἕτερα μὲν
 ἢ τῶν ἐπνευματίων δόξα, ἕτερα δὲ ἢ τῶν ἐπιγαι-
 ῶν, ἄλλη δόξα ἢ ἡλίε, ἄλλη δόξα σελήνης,
 καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων. ἀσὴρ γὰρ ἀστέρων δὲ ἀφέ-
 ρει ἐν δόξῃ, οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν.
 σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπεί-
 ρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. σπείρεται
 ἐν ἀδυνάτει, ἐγείρεται ἐν δυνάμει. σπείρεται σῶ-
 μα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν.
 ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματι-
 κόν. οὕτως ἔστι γένησθαι. ἐγγύετο ὁ πρῶτος
 ἄνθρωπος ἀδάμ εἰς ψυχλὴν ζωσάν, ὁ ἕχαστος
 ἀδάμ εἰς πνεῦμα ζωοποιού. ἀλλοῦ πρῶ-

palam est, excipiendum eum, qui subiecit
 illi omnia. Cum autē subiecta fuerint illi
 omnia, tunc & ipse filius subiecit ei, qui
 illi subiecit omnia, ut sit deus omnia in
 omnibus. Alioqui quid facient ij, qui ba-
 ptizantur p mortuis: si omnino mortui
 nō resurgunt? Cur & baptizant p illis?
 Quid & nos periclitamur omni tēpore?
 Indies morior, per nostram gloriationē,
 quā habeo in Christo Iesu dño nostro.
 Si scd'm hominē, cū bestijs depugnauī
 Ephesi, quæ mihi utilitas, si mortui non
 resurgūt? Edam⁹ & bibam⁹, cras em mor-
 rimur. Ne decipiamini. Mores bonos
 colloquia corrumpunt mala. Expergisci-
 mini iuste, & ne peccetis. Nam ignoratio
 nem dei nōnulli habent. Ad pudorē uo-
 bis loquor. At dicit aliquis: Quō resur-
 gent mortui? Quali autē corpore ueniēt?
 Stulte. Tu qd' feminas, nō uiuificat, nisi
 mortuū fuerit. Et hoc qd' feminas, nō cor-
 pus, qd' nascet, feminas, sed nudū granū,
 exēpli causa, tritici, aut alicuius ex cæteris.
 Sed deus illi dat corpus ut uoluit, & uni-
 cuiq; feminū suū corpus. Nō omnis caro,
 eadē caro: sed alia quidē caro hoīm, alia
 uero caro pecorū, alia ὄο pisciū, alia ὄο
 uolucriū. Et sunt corpora cœlestia, & sunt
 corpa terrestria. Vex alia quidē cœlestiū
 gloria, alia uero terrestriū, alia gloria so-
 lis, & alia gloria lunæ, & alia gloria stella-
 rum. Stella siq; dē à stella differt in gloria.
 Sic & resurrectio mortuorū. Semināt in
 corruptiōe, resurgit in incorruptibilitate.
 semināt in ignominia, resurgit in gloria.
 semināt in infirmitate, resurgit in poten-
 tia. Semināt corp⁹ aiāle, resurgit corpus
 spūale. Est corp⁹ aiāle, & est corp⁹ spūale.
 quēadmodū & scriptū est: Factus est pri-
 mus homo Adā in animā uiuentē, extre-
 mus Adā in spm̄ uiuificantē. At nō pri-
 mum,

τομ τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἐπι-
 τα τὸ πνευματικόν. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος
 ἐκ γῆς χοϊκός. ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ κύ-
 ριος ἐξ οὐρανῶν. ὁ ὅς ἐστι χοϊκός, τοῖς τοῖς καὶ οἱ
 χοϊκοί. καὶ ὁ ὅς ἐστι ἐπεράνιος, τοῖς τοῖς καὶ οἱ
 ἐπεράνιοι. καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν πλὴν εἰκό-
 να τῆς χοϊκῆς, φορέσαμεν καὶ πλὴν εἰκόνα τῆς ἐ-
 περάνιου. τὸτο δὲ φημι ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ
 καὶ αἷμα βασιλείαν θεῶν κληρονομήσαι οὐ δύ-
 ναται. οὐδὲ ἢ φθορὰ πλὴν ἀφθαρσίαν κληρο-
 νομεῖ. ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω. πάντες ἄν-
 θρωποι κοιμησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγσόμε-
 θα, ὡς ἀπόμω, ὡς ἐπιπέθῃ ὀφθαλμοῖς, ὡς τῆς ἐχά-
 τῆς σάλπιγγος, σαλπίσσης ἤ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐ-
 γερθήσονται ἀφθαρτοί, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγη-
 σόμεθα. δὲ γὰρ τὸ φθαρτὸν τὸτο ἐνδύσασθαι
 ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τὸτο ἐνδύσασθαι
 ἀθανασίαν. ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τὸτο ἐνδύσῃ
 ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τὸτο ἐνδύσῃ
 ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμ-
 μένος. κατέπεθκ ὁ θάνατος εἰς νίκος. ὡς ὅς
 θάνατος τὸ κέντρον, ὡς ὅς ἄδκ τὸ νίκος, τὸ δὲ
 κέντρον τῆς θανάτου, ἢ ἁμαρτία. ἢ δὲ δὴ
 ναμὶς φθὶ ἁμαρτίας, ὁ νόμος. ὡς δὲ δεῶ
 χάρις, ὡς δὲ δίδοντι ἡμῖν τὸ νίκος, διὰ τῆς
 κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ὡς ἀδελφοί
 μὲ ἀγαπητοί, εἰδῶτε, γίνεσθε, ἀμετακί-
 νητοι, περισεύοντες ὡς ὡς ἐργάζομαι τῆς
 πάντοτε, εἰδῶτε, ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι
 κενός ἐν κυρίῳ.

ξ 3 Περὶ δὲ τῆς λογίας φθὶ εἰς τὴν ἀγίον,
 ὡς ὡς δὲ ἰεταζα τὰς ἐκκλησίας φθὶ γαλα-
 τίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. καὶ μίαν
 σαββάτων, ἕκαστος ὑμῶν παρ᾽ ἑαυτοῦ τι θέ-
 λω, θεσσαυρίζω ὅτι ἄν ἐνοδῶται, ἵνα μὴ ὅταν
 ἔλθω, τότε λογίαι γίνονται. ὅταν δὲ παρὰ γέ-
 νομαι, οὗς ἐὰν δοκιμάζετε διὰ ἐπιστολῶν,
 τότε ὡς ἐμὲ ἀπενεγκῆτε πλὴν χάρις ὑμῶν
 εἰς ἱερουσαλήμ. ἐὰν δὲ ἢ ἄξιον τῆς καμῆ πο-
 ρεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύονται. ἐλεύσομαι
 δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν μακεδονίαν διέλθω.
 μακεδονίαν

num, quod spirituale, sed qd animale,
 deinde qd spirituale. Primus homo de
 terra terrenus. secundus homo, ipse dñs
 de caelo. Qualis terrenus ille, tales & hi
 qui terreni sunt. Et qualis ille caelestis, ta-
 les & ij qui caelestes sunt. Et quē admodū
 gestauim⁹ imaginē terreni, gestabim⁹ &
 imaginē caelestis. Hoc autē dico fratres,
 q̄ caro & sanguis regni dei hæreditatem
 cōsequi non possunt. Neq̄ corruptio in
 corruptibilitatis hæreditatē accipit. Ecce
 mysteriū uobis dico: Non omnes quidē
 dormiemus, omnes tñ immutabimur, in
 puncto tēporis, in momēto oculi, per ex-
 tremam tubam. Canet enim, & mortuū
 resurgēt incorruptibiles, & nos immuta-
 bimur. Oportet em̄ corruptibile hoc in-
 duere incorruptibilitatē, & mortale hoc
 induere immortalitē. Cum autē corru-
 ptibile hoc induerit incorruptibilitatē: &
 mortale hoc induerit immortalitē, tūc
 fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est
 mors in uictoriā. Vbi tuus mors acule⁹
 ubi tua inferne uictoria: Acule⁹ autē mor-
 tis, peccatū: potentia uero peccati, lex. sed
 deo gratia, qui dedit nobis uictoriā, per
 dñm nostrū Iesum Christum. Itaq̄ fra-
 tres mei dilecti, stabiles sitis, immobiles,
 abundantes in opere dñi semper, cū scia-
 tis, q̄ labor uester nō est inanis in dño.

Adortario
 No oēs in
 extremo
 momento
 mortui
 sur

Sec cap X

Caterū de collatione in sanctos, que
 Admodū ordinaui ecclesis Galatiæ, ita
 & uos facite. In una sabbatorum unus-
 quisq̄ uestrū apud sese ponat, recodens
 quicqd comodū fuerit: ne cū uenero, tūc
 collatiōes fiant. Vbi uenero autē, quos-
 cunq̄ pbaueritis per epistolas, hos mit-
 tam ut perferant munificentiā uestrā Hier-
 osolymā. Q̄ si fuerit operapretiū, ut &
 ipse proficiat, mecū proficiant. Veniā
 autē ad uos, cum Macedoniā transiero.
 I 4 Macedoniā

Sanctos
 XVI
 Collationes

μακεδονίαν ἢ διέρχομαι. πρὸς ὑμᾶς ἢ τυ-
 χὸν παρευθῶ, ἢ κῆ παχαμάσω, ἵνα ὑμεῖς
 με προπέμψητε, ὅν ἐὰν πορεύωμαι. ὅν θέλω
 ἵνα ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδέω, ἐλπίζω ἢ ἄλλο
 νομ τινὰ ἐπιμῆναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος
 ἐπιτρέψη. ἐπιμῆναι δὲ ἐν ἐφέσω ἕως ὅτι πῶν
 τικοςῶς. δύρα γὰρ μοι ἀνέωγε μεγάλη κη-
 ἐνεργής, κη ἀντικείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλ-
 θῃ τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γύνηται
 πρὸς ὑμᾶς. ὅ γὼ ἔργον κυρίου ἐργάζεσθαι, ὡς
 ἐργῶ μήτις οὐκ ἀντὶρ ἰσχυροῦσιν, προπέμ-
 ψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρὸς με. ἐκ-
 δέχομαι ἵνα αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν. περὶ
 δὲ ἀπολλῶ τῷ ἀδελφῶν. πολλὰ παρεκάλε-
 σα αὐτὸν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελ-
 φῶν. κη πάντως οὐκ ἦν δέλημα, ἵνα νῦν
 ἔλθῃ. ἐλεύσεται δὲ, ὅταν ἐνκαιρήσῃ. γρη-
 γορῆτε, σήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κρα-
 ταῖσθε. πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω.
 πάρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, ὁἶδατε πῶν δι-
 κίαν σεφανά, ὅτι ὄξιν ἀπαρχὴν ὅτι ἀχαΐας,
 καὶ εἰς διακονίαν πῶν ἀγίοις ἔταξάν ἐαυ-
 τοὺς, ἵνα κη ὑμεῖς ὑποτάσκαθε τῶν τοῖς
 τοῖς, ἐπὶ πάντι τῶν σωεργῶντι ἐκοπιῶντι.
 χαίρω ἢ ἐπὶ τῇ παρῶσῃ σεφανά, κη φουε-
 τυνάτῃ, κη ἀχαϊκῶ, ὅτι ὅ ὑμῶν ὑσέρημα,
 οὗτοι ἀνεπλήρωσαν. ἀνεπλήρωσαν ἵνα ἢ ἐμὸν
 πνεῦμα, κη ἢ ὑμῶν. ἐπιγινώσκατε οὐκ τῶν
 τοῖς τοῖς. Απαῶζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆ
 ἀσῖας. Απαῶζονται ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ
 ἀκύλας καὶ πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' ὄικον αὐ-
 τῶν ἐκκλησίῃ. Απαῶζοντῆ ὑμᾶς οἱ ἀδελφοί
 πάντες. ἀπαῶσαθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι
 ἀγίῳ. ὅ ἀπαῶσαθε τῇ ἐμῇ χειρὶ πάλου. εἴ-
 τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον ἰησοῦν χριστόν, ἢ τὸν
 ἀνάθεμα, μαρκαναθά. ἢ χάρις τῶν κυρίου ἰησοῦ
 χριστοῦ μετ' ὑμῶν. ἢ ἀγάπη μετὰ μετὰ πάντων
 ὑμῶν ἐν χριστῶ ἰησοῦ. ἀμήν.

πρὸς κορινθίους πρώτη.

Ἐργάφῃ ἀπὸ φιλιππῶν διὰ σεφανά κη φουε-
 τυνάτῃ, κη ἀχαϊκῶ, κη τιμόθεῖς.

Ἰπόθεσις

Macedoniā em̄ pertrāsitur⁹ sum. Apud
 uos autē forte permanebo, aut etiam hy-
 bernabo, ut uos me deducatis quocunq;
 p̄ficiscar. Nolo em̄ uos nunc in trāscurfu
 uidere, sed spero tēpus aliquantū manſu-
 rum me apud uos, si domin⁹ permiserit.
 Cōmorabor autē Ephesi, usq; ad diem
 quinquagesimū. Nā hostiū mihi apertū
 est magnū, & efficax, & aduersarij multi.
 Q; si uenerit Timothe⁹, uidete ut absq;
 metu sit apud uos. opus em̄ dñi operat⁹,
 quēadmodū & ego. Ne quis igitur eum
 spernat, sed p̄sequamini eum cū pace, ut
 ueniat ad me. Expecto em̄ illū cū fratri-
 bus. Porro de Apollo fratre: Multū hor-
 tatus sum illū, ut iret ad uos cū fratrib⁹, &
 omnino non erat uoluntas nūc eundi.
 Venturus est autē, cū opportunitatē erit
 nactus. Vigilate, state in fide, uiriliter agi-
 te, estote fortes. Omnia uobis cum chari-
 tate fiant. Obsecro autē uos fratres: No-
 stis familiam Stephanæ, esse primitias
 Achaïæ, & qd' in ministeriū sanctis ordi-
 narunt seipſos, ut & uos subditi sitis tali-
 bus, & omni adiuuanti & laborāti. Gau-
 deo uero de aduētū Stephanæ & Fortu-
 nati & Achaïci: qm̄ id quod mihi deerat
 uestri, hi suppleuerūt. Refocillauerūt em̄
 spiritū meum ac uestrū. Agnoscite itaq;
 huiusmodi. Salutant uos ecclesiæ Asiæ.
 Salutant uos in dño multum Aquila &
 Priscilla, cum ea quæ in domo est ipſorū
 ecclesia. Salutant uos fratres om̄es. Salu-
 tate inuicē osculo sancto. Salutatio mea
 manu Pauli. Si qs nō diligit dñm Iesum
 Christū, sit anathema⁹ maran athā. Gra-
 tia dñi Iesu Christi sit uobiscū. Dilectio
 mea cū oib⁹ uobis in Christo Iesu. Amē.

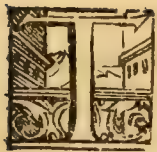
Ad Corinthios prior.

Missa fuit è Philippis, per Stephanam
 & Fortunatū, & Achaïcū, & Timotheū.

usq; ad diē quinquagesimū
 ad diē quinquagesimū

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ
ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Αὐτὴν ἐπιπέλαξ ἀπὸ μακεδονίας. ἡ δὲ πρόφασις ἐστὶ ἐπιστολῆς αὐτῆ. διεξάμενοι κορινθιοὶ πλὴν προτέρῃ ἐπιστολῇ, κατενύγησαν ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ τὴν λαβόντων πλὴν μητρῶν, καὶ ἐλυπήθησαν δὲ, ὡς πρὶδόντες τὸ ποῖστον ἁμάρτημα. εἶτα ὑπερπάροντο ὑπὸ τινω, ἢ καὶ τὰς προφάσεις ἢ χρισμάτων ποιόντων, ὡς πρὸ καθέξεισθε τῷ γράμματι τοῦ νόμου, καὶ ἀδιάφορον ἢ γένοιτο πλὴν πρὸ τοῦ χριστοῦ χάρις, καὶ μᾶλλον προσέχευε τῶν ἐν προσώπῳ καυχωμῶν. ἦσαν δὲ καὶ πρὶς ἐπὶ λογίας, ἐπὶ εἰς τοὺς ἀγίους φροντίζοντες καλῶς. πρὸς ταῦτα οὐκ ἀντιγράφει ὁ ἀπόστολος. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν ἐκβαλόντας τὸν παρνομήσαντα. ἔπειτα ἐξήϊώσασιμ ἑαυτῶν καθικετεύει, καὶ μετανοήσαντα ἐκῆνον κελεύει διεχθῆναι. ἐν αὐτῇ δὲ διδάσκει πρὶς τοῦ νόμου, διαρῶν τὸ γράμμα τοῦ νόμου. καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐδέ λαμβάνειν τὰ γράμματα μόνον τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ γράμματι πλὴν διάνοιαν ἐρῶνται. οὐ γὰρ μόνον ἐξήϊμάς ἐστιν ὁ νόμος, ἀλλ' ἐν τῶν ἐρητοῖς ἐστὶ καὶ ὁ νόμος τοῦ πνεύματος. ἔπειτα ὅτι ἡ χριστοῦ ἐλθόντος, καὶ κτίσις γέγονεν, καὶ οὐδέ ἔτι τὸ παλαιὸν ζῆν, ἀλλ' ἐν καινῇ κτίσει, ἐν πᾶσιμ ἀνανεῖσθαι, καὶ ἀργῶν εἶναι λοιπὸν πλὴν περιτομῶν. ἀποδέχεται ἑαυτὸν καὶ πρὶς ἐπὶ διακονίας, καὶ προτρέπει αὐτὸν μᾶλλον πλεονάζειν. ἀτιώμενος δὲ τὴν ἐν προσώπῳ καυχωμῶν, καταλέγει πάντας, ἅπασιν ἐπὶ τὸν κύριον, καὶ τὰς ὁπίστας δὲ δι' ἐκείνου, ἅσπερ ἑώρακεν, εἰς τὸν πρὸ ἀδείσομ, ὅτι εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν ἀρπαγείσθε. εἶτα πρὸ ἀγγέλου μὴ ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ μετανοῆν τὴν ἁμαρτάνοντας ἐν εὐχαριστίᾳ, πλεοῖ πλὴν ἐπιστολῶν. ἐστὶ δὲ καὶ ταῦτα, ὁ πᾶς λόγος ἐστὶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὶς τε αὐτοῦ, καὶ πρὶς κορινθίων, καὶ ἢ ἑδωδαποσόλωμ. καὶ ἐκ ταύτης ἐπὶ ὑποδείσεως, πρὸ ἐπιμ εἰς τε τὰ τ' χάριτος θεοῦ, καὶ πρὶς ἀγαθῆς πολιτείας, καὶ δ' ἐυσωείδκτομ, καὶ τὸ ἐναγώνιομ, καὶ τὸ ἀφιλορηματομ, καὶ πρὶς τ' μεταδοτικῆς ἀρετῆς, καὶ πρὶς τ' ἑδωδαποσόλωμ ἀλαζονείας ὅτι πονηρίας.

IN SECUNDAM AD CORINTHIOS EPISTOLAM, ARGUMENTUM PER ERASMV ROTERODAMVM.

Rimum reddit causas Corinthijs, quare nō reuiferit illos, quemadmodum pollicitus est epistola superiore: prius quædā præfatus de suis afflictionibus, quas ob euangelium Christi perpetiebatur, ostendens in tantis malis deum sibi fuisse solatio. Mox reconciliat Corinthijs eum, quem superiori epistola iusserat tradi satanæ, ut amanter reciperet castigatū, quem peccantē reiecerant. Hæc fermè cap. primo ac secundo. Deinde prædicat studium suum in euangelio prædicando, obiter taxans ac notans cæteros pseudapostolos, qui suo seruiantes quæstui, suæ studentes gloriæ, nusquam non pelliciebant ad legem Mosaicam, quam Christo sic conabantur admiscere, quasi sine huius accessione non esset spes salutis. Itaque umbris legis Mosaicæ præfert euangelij lucem. subinde adhortans illos non ad ceremonias legis, sed ad conscientiam uitamque Christo dignam. testans interim qua synceritate prædicauerit euangelium Christi, quantumque malorum eius gratia perpeffus sit spe præmij cælestis.

Ad

Ad hæc indicat quibus in rebus sita sit potissimū Christiana pietas. Hæc tractantur in calce cap. secundi, tertij, quarti, quinti, & principio sexti. Nam reliqua huius capitis parte, simulq; initio proximi hortatur illos, ut agnoscentes dignitatem & sanctitatem suæ professionis, modis omnibus abstineant ab inquinamentis ethnicorum, cum quibus nihil esset illis commune. Quarto loco lenit superioris reprehensionis acerbiter, collaudans illorum obedientiam, quod epistolæ suæ, licet obiurgatrici, per omnia paruissent, gratulaturq; quod is mœror tēporarius summum gaudium utrifq; pepererit, uelut cum ex amaro pharmaco consequitur gratissima sanitas. Quinto loco tum exemplo Macedonum, tum uarijs argumentis ac scripturarum testimonijs prouocat, ut pro sua quisq; facultate, proq; animi proensione conferat aliquid in subsidium sanctorū, qui Hierosolymis agebant, memor hoc sibi mandatum à Petro, ad hoc negocij misso Tito cum altero collega, ut pleriq; putant, Luca, quos commendat Corinthijs. Hæc agit capi. octauo & nono.

Sexto, quos ante taxauit oblique, palam insectatur pseudapostolos, qui fastu ac supercilio dignitatem ac maiestatem apostolicam præ se ferebant, Paulum in contemptum uocantes uelut humilem: ut qui cerdonicam exercuerit, uelut imperitum, & infantem, ad hæc toties cæsum, ac uexatum iniurijs. Aduersus hos autoritatem suam asserit apud Corinthios, testans nusquam sibi deesse autoritatem ac potestatem apostolicam, sed qua nolit uti, grauandis alijs, quemadmodum cæteri, sed tantum ad commodum suorū & Christi gloriam. Deinde præfatus ueniam stulticiæ, quod de se gloriosius quædam dicere cogeretur: primum æquat se summis apostolis: deinde præfert etiam, idq; multis nominibus, uel quod latius sparserit euangelij doctrinam, uel quod unus gratuito eam tradiderit, neq; per se neq; per suos grauens Achaicos, uel quod plura perpeffus sit euangelij causa, q̄ illorum quisquam: ea sibi gloriæ uertens, ob quæ quibusdam uidebatur cōtemptior. Porro sermonis imperitiā agnoscens modestiæ causa, rerum scientiam sibi uindicat, ne quid uel hic desyderent. Postremo, quoniam pseudapostoli fictis angelorum uisionibus sese uenditabant apud simplices, Paulus ueram & insignem adducit uisionem, se raptum in tertium usque cælum, atque illic edoctum, quæ captum hominum excedant. Hæc ferè cap. decimo, undecimo, & duodecimo. Septimo, ne per pseudapostolos relaberentur in pristina uitia, testatur sibi in animo esse, inuisere illos: cum autoritate interminans, ne tales eos offendat, ut sui dissimilis esse cogatur, aut ne, sicut epistola sæuire coactus est, ita præsens quoque sæuire cogatur, quod ante hac non fecerit, cum suo iure potuisset, Hæc agit in calce capitis duodecimi, & cap. decimitertij. Græcorum inscriptiones testantur, hanc epistolam missam à Philippis per Titum & Lucam. Cæterum argumenta, quæ commoda breuitate habentur in Latinis codicibus, testantur, per eosdem missam è Troade. Nam huius loci meminit capite secundo.

FINIS.

ΕΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ
ΔΕΥΤΕΡΑ.

AD CORINTHIOS
SECUNDA.

ΑΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΙΝ
 σου χρισου δια δε-
 λιματθ δεου, και
 τιμοδεθ ο αδελφ^{στακ}
 φος, τη εκκλησια τω
 θεου, τη ουση εν κο-
 ρινθω, σω τοις αγι-
 οις πασι, τοις ουσιμ
 εν ολη τη αχαγια. χαρις υμιν και ειρηνη απο
 θεου πατρος ημων, και κυριου ιησου χρι-
 σου. ευλογητος ο θεος, και πατηρ τω κυριου
 ημων ιησου χρισου, ο πατηρ των οικτιρισμων,
 και δεος πασης παρακλησεως, ο παρακαλωμ
 ημας επι παση τη θλιψη ημων, εις το δυνα-
 σται ημας παρακαλεσθαι, ουκ εν παση θλιψη δια
 φι παρακλησεως, ης παρακαλεσμεθα αυτοι
 υπο τω θεου. οτι καθως παρθευε τα παθημα-
 τα τ χρισου εις ημας, ουτως δια χρισου πα-
 ρισευε, και η παρακλησις ημων. ειτε δε διλι-
 βομεθα υπερ φι ημων παρακλησεως, και σω-
 τηριας, φι ενεργημενης εν υπομονη εν ανι-
 των παθηματων, ωμ ε ημεις παχομεν, ει-
 τε παρακαλεσμεθα υπερ τ ημων παρακλησεως
 και σωτηριας, η ηελπις ημων βεβαια υπερ
 ημων, ειδότες, οτι ωσπερ κοινοιοι εσε εν πα-
 θηματων, ουτως και φι παρακλησεως.

Aulus apostolus Iesu
 Christi per uoluntate
 dei, ac Timotheus fra-
 ter, congregationi dei,
 quæ est Corinthi, unã
 cum sanctis omnibus,

qui sunt in tota Achaia. Gratia uobis &
 pax à deo patre nostro, & domino Iesu
 Christo. Benedictus deus, & pater do-
 mini nostri Iesu Christi, qui est pater mi-
 sericordiarum, & deus omnis consola-
 tionis, consolans nos in omni afflictio-
 ne nostra, in hoc, ut possimus consolari,
 eos qui sunt in quauis afflictione, per
 consolationem, qua nosipfos consolatur
 deus. Quoniam sicut abundant affli-
 ctiones Christi in nobis, ita per Chri-
 stum abundat & consolatio nostra. Siue
 autem affligimur ^{s. affli-} pro uestri consolatione
 ac salute, ^{consolatio} quæ operatur in tolerantia
 earundem afflictionum, quas & nos pa-
 timur, siue consolationem accipimus pro
 uestri consolatione ac salute, spes etiam
 nostra firma est pro uobis, cum sciamus,
 quod quemadmodum participes estis
 afflictionum, sic futuri sitis & consolatio-
 nis. Non em̄ uolumus uos ignorare fra-
 tres, de afflictione nostra, quæ nobis ac-
 cidit in Asia, quoniã supra modum gra-
 uati fuimus supra uires, adeo ut despera-
 uerimus etiam de uita. Quin ipsi in no-
 bisipsis, sententiam mortis acceperam⁹,
 ne cõsideremus in nobisipsis, sed in deo
 qui

*Vocat sanctos
 christianos, bene
 christo seruientes*

*Aphrones christi. i.
 christianorum
 qui christi sapi-
 ut*

οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί,
 ὑπὲρ φι θλίψεως ἡμῶν, φι γενουμένης ἡμῖν
 ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὅτι κατ' ὑπερβολὴν ἐβαρῆθημεν
 ὑπὲρ δυνάμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ
 τῷ βίῳ. ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς, τ' ἀπόκρι-
 μα τῷ θανάτου ἐχίκαμεν, ἵνα μὴ πεποι-
 θήτις ὡμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ θεῷ
 θεῷ

*Id est Annuntiari
 et quas. et non
 ad mortem fueramus
 ab iniquis, sed ois
 spes nra solum fixa
 in deum nobis erat.*

In deum solum, spes ponenda est

Deus suscitavit mortuos, tam de peccatis, quam de carne.

ὧς ἐγείροντι τοὺς νεκρούς, ὃς ἐκ τῆλικούτῃ
διανάτῃ ἐξῆύσατο ἡμᾶς; καὶ ῥύεται. εἰς ὃν
ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ἐτι ῥύσεται, σωσπρε-
γόντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῆ δεισί, ἵνα
ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ἡμᾶς χάρι-
σμα; διὰ πολλῶν εὐχαρισθηῖ ὑπὲρ ἡμῶν. ἢ
ῥῆ καύχῃσιν ἡμῶν αὐτῆ ὄσιν, τὸ μαρτύριον
ἐν σωσθῆσέως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἀπλότῃ καὶ
ἐπιληρηθείᾳ θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ
ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεξάρτητον ἐν ὧς κόσμῳ,
περισσότερως δὲ πρὸς ὑμᾶς.
οὐ γὰρ ἄλλα ῥάφομεν ὑμῖν, ἀλλ ἢ ἀ-
ναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω
δὲ, ὅτι καὶ ἔως τέλους ἐπιγινώσεσθε. καθὼς
καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχη-
μα ὑμῶν ἐσμῆν, καὶ ἀπὲρ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν,
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. καὶ ταύτῃ τῇ
πεποιδίῃσιν ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν
πρῶτερον, ἵνα διυτέρως χάρις ἔχητε, καὶ δι
ὑμῶν διελθεῖν εἰς μακεδονίαν, καὶ πάλιν
ἀπὸ μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὑφ
ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς πλὴν ἰουδαίαν. τῷ
το οὖν βελθόντων, μήτι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ
ἐχρησάμην; ἢ ἀβουλεύομαι, ἢ ἰσάρεκα βε-
λεύομαι; ἵνα ἢ παρῆμοι τὸ ναί, ναί. καὶ τ
οὔ, οὔ. πισθὲς δὲ ὁ θεός, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν
ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγγύετο ναί, καὶ οὔ. ο ῥῆ
το θεοῦ ὑπὸ ἰησοῦς χρισθός, ὁ ἐν ὑμῖν δι ἡ-
μῶν κηρυχθεῖς, δι ἑμοῦ καὶ σιλβανου καὶ
τιμοθέου, οὐκ ἐγγύετο ναί καὶ οὔ, ἀλλὰ ναί
ἐν αὐτῷ γέγονε. οσαὶ γὰρ ἐπαγγελίαι
θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναί, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμὴν,
ὧς διὰ πρὸς ὁρῶν δι ἡμῶν. ὁ δὲ βεβαῶν
ἡμᾶς σαῦ ὑμῖν εἰς χρισθόν, καὶ χρισθας ἡμᾶς,
θεός, ὁ καὶ σφραγισάμεν ἡμᾶς, καὶ δούς
τὸν ἀξίωβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρ-
δίαις ἡμῶν.

Εγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεόν ἐπικαλεῖμαι
ἐπὶ πλὴν ἐμῶν ψυχῶν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν, οὐ
δουκέτι ἦλθον εἰς κόρινθον. οὐχ ὅτι κυριεύω
μεν ὑμῶν ἐν πίστει, ἀλλὰ σωεργοί ἐσμῆν
ὑμῶν ἐν πίστει, ἀλλὰ σωεργοί ἐσμῆν

qui ad uitā suscitavit mortuos, qui ex tan-
ta morte eripuit nos, & eripit: in q̄ spem
fixam habemus, qd' & iam posthac ere-
pturus sit, simul adiuuantibus & uobis,
per deprecationē pro nobis, ut ex multis
p̄sonis, p̄ dono in nos collato, p̄ multos
gratiā agant' p̄ nobis. Nā gloriatio no-
stra hac est, testimoniū cōsciētiae nostrae,
qd' cū simplicitate & synceritate dei, non
sapiētia carnali, sed per gratiā dei conuer-
sati fuerim' in mūdo, abundantius autē
erga uos. Nō em̄ alia scribim' uobis, q̄
quae legitis, aut etiam agnoscitis. Spero
autē, qd' usq; ad finē quoq; agnoscetis,
quēadmodū & agnouistis nos ex parte,
qm̄ gloria uestra sumus, quēadmodū &
uos nostra, in die dñi Iesu. Et hac fiducia
uolebam ad uos uenire prius, ut geminā
apud uos inirem gratiā, & per uos per-
transire in Macedoniā, & rursus à Ma-
cedonia uenire ad uos, ac à uobis deduci
in Iudæam. Hoc igitur cū in animo uer-
sarem, nuncubi leuitate sum usus? aut
num quae cogito, secundū carnē cogito?
Ut sit apud me, qd' est etiā, etiā: & quod
est non, non. Imò fidelis deus, qd' sermo
noster erga uos, nō fuit etiā, & nō. Nam
dei fili' Iesus Christus, qui inter uos per
nos praedicatus est, per me & Sylluanū
ac Timotheum, non fuit etiam & non,
sed etiam per ipsum fuit. Quotquot em̄
sunt promissiones dei, per ipsum sunt
etiam, & per ipsum amen, deo ad glo-
riam per nos. Porro qui confirmat nos
unā uobiscum in Christum: & qui unxit
nos, deus est: qui etiam obsignauit nos,
deditq; arram spiritus in cordibus no-
stris. Ego uero testem deum inuoco in
animā meam, qd' parcens uobis, nondū
uenerim Corinthū, nō qd' dominemur
uobis nomine fidei, sed adiutores sumus
gaudiū

Hic optime notat,
q̄ quando in oratione
sua ad deum, ut pro
uobis, sicut et
pro uobis, ut ex multis
p̄sonis etc.

Vai

obsignare

ut non fall

ut non fallat, ut postea

φθι χαράς ὑμῶν. τῆ γὰρ πίστις ἐσήκατε.

Επειτα δὲ ἐμαυτῶν τῶν το, τὸ μὴ πάλιν ἐλθῆν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς. Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐσὶν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπῶν με ὁ δὲ ἐμῶν; καὶ ἔγραψα ὑμῖν τὸ το αὐτὸ, ἵνα μὴ ἐλθῶν, λύπῳ ἔχω, ἀφ' ὧν ἔδρα με χαίρειν. πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἢ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστίν. Εὐ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν διακρίσεων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ πλὴν ἀγάπῳ ἵνα γινώτε, ἢ ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. Εἰ δὲ τίς λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ' ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς. Ἰκανὸν ᾧ τοιούτῳ ἢ ἐπιτιμία αὐτῆ, ἢ ὑπὸ πῶν πλεόνων. ὡς τὸ ναυτιόμου μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι, μήπως τῆ περισσοτέρῃ λύπῃ καταποθῆ ὁ τοιούτος. Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπῳ. εἰς τὸ το γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γινώ πλὴν δοκιμῶν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπὸ πῶν πλεόνων ἐστέ. Ὡς τίς χαρίζεσθε, καὶ ἐγὼ. καὶ γὰρ ἐγὼ εἰ τι κεχάρισμαι ᾧ κεχάρισμαι, δὲ ὑμᾶς ἐν προσώπῳ Χριστοῦ, ἵνα μὴ πλεονεκτῆσθῶν ὑπὸ το σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτὸ τὰ νοήματα ἀγνοῶμεν.

Ελθὼν δὲ εἰς πλὴν τρωάδα, εἰς τὸ εὐαγγέλιον το Χριστοῦ, καὶ δύραε μοι ἀνεργμένης ἐν κυρίῳ, οὐκ ἔχκηκα ἀνεσίμ ᾧ πνεύματι μου, ᾧ μὴ εὐρεῖν με τίτῳ τὸν ἀεθλοφόν μου, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον εἰς μακεδονίαν. τῶ δὲ δεῶ χάρις, ᾧ πάντοτε θρῖσάμβεύοντι ἡμᾶς ἐν ᾧ Χριστῶ, καὶ πλὴν ὁσμῶν φθι γνώσεως αὐτῶ φανεροῦντι, δὲ ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν ᾧ δεῶ, ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. Ὅτις μὲν ὁσμη θανάτου, εἰς θάνατον. ὅτις δὲ ὁσμη ζωῆς, εἰς ζωὴν. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἰκανός; οὐ γὰρ ἐσμὲν ὡς οἱ πολλοὶ καπνιλεύοντες τὸν λόγον το θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐπιληκτικαί, ἀλλ' ὡς

ἐκ

gaudij uestri. nā fide statis. Sed decreui apud memetipm hoc, nō iterū cū dolore ad uos uenire. Nā si ego mærore uos afficiā, & q̄s est q̄ exhilaret me, nisi is q̄ mærore afficitur ex me? Et scripsi uobis hoc ipm: ne si uenisssem ad uos, dolorē caperē ex his, ex qb⁹ oportebat me capere uoluptatē. fiducia hanc habēs erga uos oēs, q̄ meū gaudiū oīm uestrū sit. Nā ex multa afflictione & anxietate cordis scripsi uobis, per multas lachrymas, nō ut mærore afficeremini, sed ut cognosceretis charitatem, quā habeo abundantī⁹ erga uos. Q^z si quis dolore affecit, non me dolore affecit, sed ex parte, ne aggrauē omneis uos. Sufficit istiusmodi homini increpatio hæc, quæ facta est à plurib⁹. adeo ut ediuerso magis cōdonare debeatis & cōsolari: ne q̄ modo fiat, ut imodico dolore absorbeatur huiusmodi. Quapropter obsecro uos, efficite ut ualeat in illū charitas. Nā & in hoc scripserā, ut cognoscerē pbationē uestri, an ad oīa obediētes sitis. Cui uero cōdonatis aliqd, & ego con dono. Nā & ego si qd cōdonauī, cui con donauī, ppter uos cōdonauī in cōspectu Christi, ne occuparemur à satana. Non em̄ illi⁹ cogitatiōes ignoram⁹. Cæterū cū uenisssem Troadē in euāgeliū Christi, & ostiū mihi esset apertū p dñm, nō habui relaxationē spū meo, eo q̄ nō inuenissē Titū fratrē meū, sed dimissis illis, abij in Macedoniā. Deo autē grā, q̄ semp triumphat p nos in Christo, & odorē noticiae suæ manifestat p nos in omni loco. Qm̄ Christi bona fragrātia sum⁹ deo, in his q̄ salui fiunt, & in his qui pereūt, his quidē odor mortis ad mortem: illis uero odor uitæ ad uitam. Et ad hæc quis idoneus? Nō em̄ sum⁹ ut pleriq; cauponantes uerbū dei, sed uelut ex synceritate, sed uelut

II

Condonare, male condonaciones, ubi male de venia

K ex

ἐκ θεῶ, κατ' ἐνώπιον ἑαυτοῦ λαλοῦμεν.

3 Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοῦς συζητῆσαι. εἰ μὴ χρεῖζομεν ὡς τινες συζητητῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἄλλων συζητητῶν, ἢ ἐπιστολῶν ἡμῶν, ὑμῶν ἐς ἐμὴν, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγιγνωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, φανεροῦμεν, ὅτι ἐς ἐπιστολὴν Χριστοῦ, διακοινοῦμεθα, ὑφ' ἡμῶν ἐγγεγραμμένη, οὐ μόνον, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλατῆσι λίθιναις, ἀλλ' ἐν πλατῆσι καρδίαις σαρκίνας.

11 Πειθοίησιν δὲ τοιαύτως ἔχομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν, οὐχ ὅτι ἱκανοὶ ἐσμὲν ἀπ' ἑαυτῶν λογίζεσθαι τι ὡς ἄλλων, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ. ὅς καὶ ἱκανώσεμ ἡμᾶς διακόνοους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματι, ἀλλὰ πνεύματι. τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. εἰ δὲ ἡ διακονία τῆς θανάτου ἐν γράμματι, ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δυνάσθαι ἐνατενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μοῦσῆος, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ πλὴν καταργημένην, ὡς οὐχ ἰσχύοντες ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσαι ἐν δόξῃ; εἰ γὰρ ἡ διακονία ἐστὶ κατακρίσεως δόξης, πολλῶν μᾶλλον περιτεύεται ἡ διακονία ἐν δικαιοσύνῃ ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ οὐδὲ δεδόξασαι τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ ἔθρῳ μέρα, ἕνεκεν ἐν ὑπερβαλλούσῃ δόξῃ. εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον, διὰ δόξης, πολλῶν μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ. ἔχοντες οὖν τοιαύτως ἐλπίδα, πολλῆς παρρησίας ἠρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ μοῦσῆος ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου. ἀλλ' ἐπρωθήκαμε τὰ νοήματα αὐτῶν. ἀχρι γὰρ ἐν σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῆς ἀναγνώσεως ἐστὶν παλαιᾶς διαθήκης μύστος, μὴ ἀνακαλυφθῆναι, ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται.

ἀλλ'

III
ex deo in cōspectu dei, per Christum loquimur. Incipim⁹ rursus nos ipsos commendare. Num egemus ut nōnulli, commendaticijs epistolis apud uos, aut à uobis commedaticijs? Epistola nostra uos estis, inscripta in cordib⁹ nostris: quæ intelligitur & legitur ab omib⁹ hominib⁹, dum declaratis, quod estis epistola Christi, subministrata, à nobis inscripta, nō atramento, sed spiritu dei uiuētis, nō in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carneis. Fiduciam autē huiusmodi habemus per Christum erga deum, non quod idonei simus, ex nobis ipsis cogitare quicquid, tanquam ex nobis ipsis: sed omnis idoneitas nostra ex deo est, qui & idoneos fecit nos ministros noui testamenti, non literæ, sed spiritus. Nam litera occidit, spiritus autem uiuificat. Quod si administratio mortis in literis, deformata in faxis, fuit in gloria, adeo ut non possent oculos intendere filij Israël in faciem Moysi, propter gloriā uultus eius, quæ aboletur, cur non potius administratio spiritus erit in gloria? Nam si administratio condemnationis gloria, multo magis excellit administratio iusticiæ in gloria. Quandoquidem ne glorificatum quidem fuit, quod glorificatū est in hac parte, propter eminentem gloriam. Etenim si quod aboletur, fuit in gloria, multo magis id quod manet, est in gloria. Itaque cum habemus huiusmodi spem, multa libertate utamur: & non, quemadmodum Moyses ponebat uelamen in facie sua, ne intenderent filij Israël in finem eius quod abolebatur. Sed obcæcati sunt sensus illorum. Nam usque ad diem hodiernum, idem uelamen in lectione ueteris testamenti manet, nec tollitur uelum, quod per Christum aboletur. Sed ad

ἀλλ' ἔως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκειται μω-
 σῆς, κάλυμμα ἐπὶ τῶν καρδίᾳ αὐτῶν κἄ-
 τᾶ. ἡνίκα δ' ἄρ' ἐπίσχεψῃ πρὸς κύριον, πε-
 ριᾶσθαι τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ κύριος τὸ
 πνεῦμα ἐσίμ. οὐδὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκἄ-
 ἑλθουσίαι. ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακαλυμ-
 μῶν προσώπων τῶν δόξῃ κυρίου κατοπρι-
 ζόμενοι, τῶν αὐτῶν εἰκόνα μεταμορφούμε-
 να ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυ-
 ρίου πνεύματός.

Διὰ τὸτο ἔχοντες τῶν διακονίᾳ τῶν
 τῶν, καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν,
 ἀλλ' ἀπαπάμεθα τὰ κρυπὰ φιλίᾳ ἀχάως,
 μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μὴ δὲ
 δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῆ
 φανερώσει φιλίᾳ ἀληθείας, σωσῶντες ἑαυ-
 τοὺς πρὸς πᾶσαν σωείδησιν ἀνδρώπων, ἐ-
 νώπιον τοῦ θεοῦ.

Εἰς ἣν καὶ ἐσι κεκαλυμμένοι τὸ εὐαγγέλι-
 ον ἡμῶν ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ὅσι κεκαλυμ-
 μῶν, ἐν οἷς ὁ θεὸς τῶν αἰώνων τὸ εὐ-
 φλῶσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ
 ἀνγᾶσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγε-
 λίου φιλίᾳ δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς ὅστις εἰκὼν τοῦ
 θεοῦ. οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσουσι, ἀλλὰ χρι-
 στὸν ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ἡμῶν
 διὰ ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς, δὲ ἐπὶ τῶν ἐκ σκοτῶν
 φῶς λάμψαι, ὅς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις
 ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν φιλίᾳ γνώσεως, φιλίᾳ δό-
 ξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ ἰησοῦ χριστοῦ. ἔχο-
 μὲν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὄσκαίνοις
 σκενέσι, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ φιλίᾳ δυνάμεως ἡ
 τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ὄν ἡμῶν, ἐν παντί δλι-
 βόμενοι, ἀλλ' οὐ σενοχωρούμενοι. ἀπορῶ-
 μνοι, ἀλλ' οὐκ ὄν ἀπορῶμνοι. δι' ὠκόμε-
 νοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλαπόμνοι. κάταβαλ-
 λόμνοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμνοι. πάντοτε
 τῶν νέκρωσιν τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώμα-
 τι πρὸς φέρωντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ
 σώματι ἡμῶν φανερωθῇ.

Δεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον
 πρὸς ἀδιδόμεν

ad hunc usq; diem, cum legitur Moses,
 uelamen cordibus illorum impositum
 est. At ubi conuersi fuerint ad dominū,
 tolletur uelamen. Dominus autem spi-
 ritus est. Porro ubi spiritus domini, ibi
 libertas. Nos autem omnes relecta fa-
 cie, gloriam domini in speculo repræsen-
 tantes, ad eandem imaginem transfor-
 mamur à gloria in gloriam, tanquam à
 domini spiritu. Propterea cū ministe-
 rium hoc habeamus, ut nostri misertus
 est deus, haud degeneramus, sed reie-
 cimus occultamenta dedecoris, non uer-
 santes per astutiam, neque dolo tractan-
 tes uerbum dei, sed manifestatione ue-
 ritatis, commendantes nosipsos apud
 omnem conscientiam hominum, in con-
 spectu dei. Quod si adhuc uelatum
 est euangelium nostrum, in his qui pe-
 reunt, uelatum est: in quibus deus huius
 sæculi excæcauit sensus incredulorum,
 ne illucesceret illis lumen euangelij, glo-
 riæ Christi, qui est imago dei. Non
 enim nosipsos prædicamus, sed Chri-
 stum Iesum dominum: nos autem ser-
 uos uestros propter Iesum. Quoniam
 deus est, qui iussit è tenebris lucem il-
 lucescere, qui luxit in cordibus nostris,
 ad illuminationem cognitionis gloriæ
 dei, in facie Iesu Christi. Habemus au-
 tem thesaurum hunc in testaceis uascu-
 lis, ut uirtutis eminentia sit dei, & non
 ex nobis, dum in omnibus premimur,
 at non anxij reddimur. laboramus, at
 non destituimur. persecutionem pati-
 mur, at non in ea deserimur. deijcimus,
 at non perimus. semper mortificatio-
 nem domini Iesu in corpore circum-
 ferentes, ut & uita Iesu in corpore no-
 stro manifestetur. Semper enim
 nos qui uiuimus, in mortem tradimur
 K 2 propter

III

παράδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦ, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ
 τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν.
 ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῶν ἐνεργεῖται, ἡ
 δὲ ζωὴ ἐν ὑμῶν. ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦ-
 μα φιλίᾳ πίστει, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπι-
 πίθουσα, διὸ ἐλάλησα. καὶ ἡμεῖς πιστεύο-
 μεν, διὸ καὶ λαλῶμεν, εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγγί-
 ρας τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ ἡμεῖς διὰ Ἰησοῦ
 ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῶν. τὰ γὰρ πάντα
 ταῦτα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πληθυνθῆσθε, διὰ
 τῶν πλεόντων τῶν εὐχαριστίων περιουσιῶν
 εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. διὸ οὐκ ἐκκακοῦ-
 μεν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐξω ἡμῶν ἀνθρώπων διὰ
 φθίρειται, ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαυνοῦται. ἡ-
 μέρα καὶ ἡμέρα. τὸ γὰρ παρ' αὐτὰ ἐλα-
 φρόν φιλίᾳ θλίψεως ἡμῶν κατ' ὑπερβολὴν, εἰς
 ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρους. διὸ κατεργά-
 ζεται ἡμῶν, μὴ σκοπώτων ἡμῶν τὰ βλέ-
 πόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλέπόμενα. τὰ γὰρ
 βλέπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλέπόμενα,
 αἰώνια.

β οἰδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡ-
 μῶν οἰκία τοῦ σκλύου καταλυθῇ, οἰκοδο-
 μεῖται ἐκ θεοῦ ἔχουμεν, οἰκίαν ἀχαροποίη-
 τον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ ἐν
 τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐν
 οὐρανοῦ, ἐπειδύσαομαι ἐπιποθοῦντες. εἰ
 γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὐρεθισόμε-
 θα. καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκλύει, στενά-
 ζομεν βαρύνμενοι, ἐπειδὴ οὐ δέλομεν ἐκ
 δύσαομαι, ἀλλ' ἐπειδύσαομαι, ἵνα κατα-
 ποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ φιλίᾳ ζωῆς. ὁ δὲ κατεργά-
 σαμεν ἡμᾶς εἰς αὐτὸ ποιοῦν, θεός, ὁ
 καὶ δυνάμις ἡμῶν τὸν ἀρξάμενον τοῦ πνεύμα-
 τος. θαρσύνοντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες,
 ὅτι ἐνδύομεν ἐν τῷ σώματι, ἐκ-
 δημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου. διὰ πίστει γὰρ πε-
 रिπατῶμεν, οὐ διὰ εἰδέμεν.

γ θαρσύνωμεν δὲ καὶ ἐνδοκῶμεν μάλλον ἐκ-
 δημεῖν ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδύομεν
 πρὸς τὸν κύριον. διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα,
 ἵτι

propter Iesum, ut & uita Iesu manifeste-
 tur in mortali carne nostra. Itaque mors
 quidem in nobis agit, uita uero in uobis.
 Ceterū cum habeamus eundem spiritū
 fidei, iuxta illud quod scriptum est: Cre-
 didi, & ideo locutus sum. & nos credim⁹,
 quapropter & loquimur, scientes, qd' qui
 suscitauit dominū Iesum, nos quoq; per
 Iesum suscitabit, & constituet uobiscum.
 Nam omnia propter uos, ut beneficium
 quod exundauit, pluribus gratias agentibus,
 exuberet in gloriam dei. Propterea
 non defatigamur, sed quis externus ho-
 mo noster corrumpitur, internus tamen
 renouat in dies singulos. Nam momen-
 tanea leuitas afflictionis nostræ mire, su-
 pra modum æternū pondus gloriæ pa-
 rit nobis, dum non spectamus ea quæ
 uidentur, sed ea quæ nō uidentur. Nam
 quæ uidentur, temporaria sunt: at quæ
 non uidentur, æterna. Scimus enim,
 qd' si terrenū nostrum domicilium huius
 tabernaculi destructum fuerit, ædifica-
 tionem ex deo habemus, domiciliū non
 manufactum, æternum in cælis. Nam in
 hoc gemimus, domicilio nostro quod ἐ
 cælo est, superindui desiderantes. Si ta-
 men induti, non nudī reperiemur. Ete-
 nim qui sumus in hoc tabernaculo, ge-
 mimus onerati: propterea quod noli-
 mus exui, sed superindui, ut absorbea-
 tur mortalitas à uita. Porro qui para-
 uit nos in hoc ipsum, deus est: qui idem
 dedit nobis arrabonem spiritus. Itaque
 bono animo sumus semper, & scimus,
 quod cum domi sumus in corpore, pere-
 grinamur à deo. Per fidem enimambu-
 lamus non per speciem. Confidimus au-
 tem & probamus magis, peregre abesse
 à corpore, & præsentem adesse apud
 deum. Quapropter contendimus, siue
 domi

ἔἴτε ἐν δὴμοῦντες, ἔἴτε ἐκ δὴμῶντες, εὐάρεστοι αὐτῶ ἔἴναι. τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἐμπροσθεν τοῦ βήματός τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσῃται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ὃ ἐπραξέμεν, ἔἴτε ἀγαθόν, ἔἴτε κακόν. εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου, ἀνδρώπους περὶθεομεν, θεῶ δὲ πεφανερωμένοι. ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνουσίαις ὑμῶν πεφανερωθῆναι. οὐ γὰρ κάλλιον ἑαυτοὺς σιωπᾶνόμεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματός ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχώμενοις, καὶ οὐ καρδίᾳ. ἔἴτε γὰρ διέσημον, διῶ, ἔἴτε σφρονοῦμεν, ὑμῖν. ἢ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τῷ πο, ὅτι εἰ εἰς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον, καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ ὅτι ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἰδαμεν κατὰ σάρκα. εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν.

ὥστε εἰ τις ἐν Χριστῷ, καὶ ἢ κτίσις, τὰ ἀρχαῖα παρηλίθην, ἰδοὺ γέγονε καινά τὰ πάντα. τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ, τοῦ καὶ ταλλάξαντός ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ δόντός ἡμῖν πλὴν διακονίᾳ φθι καταλλαγῆς, ὥς ὅτι θεὸς ἡμῶν ἐν Χριστῷ, κοσμομο καταλλάσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ δέμενός ἐν ἡμῖν τὸν λόγον φθι καταλλαγῆς. ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν προσβέουμεν, ὥς τοῦ θεοῦ παρακαλῶντός δι' ἡμῶν, δέόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε ὅτι θεῶ. τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνην θεοῦ ἐν αὐτῷ.

Συμεροῦντες δὲ καὶ παρακαλῶμεν, μὴ εἰς κενόν πλὴν χάρις τοῦ θεοῦ δεῖξαι ὑμᾶς. λέγει γὰρ, καὶ εἰς δεξιῶν ἐπήκουσά σς, καὶ ἐν

domi praesentes, siue foris peregre agentes, ut illi placeamus. Omnes enim nos manifestari oportet coram tribunali Christi, ut reportet unusquisque ea quae fiunt per corpus, iuxta id quod fecit, siue bonum, siue malum. Scientes igitur terrorem illum domini, suademus hominibus, deo uero manifesti sumus. Spero autem nos & in conscientijs uestris manifestos esse. Non enim iterum nos ipsos commendamus uobis, sed occasionem damus uobis gloriandi de nobis, ut aliquid habeatis aduersus eos, qui in facie gloriantur, & non in corde. Nam siue infanimus, deo infanimus: siue sani sumus, uobis sani sumus. Caritas enim Christi constringit nos, iudicantes illud, quod si unus pro omnibus mortuus fuit, ergo omnes mortui fuerunt: & pro omnibus mortuus est, ut qui uiuunt, posthac non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Itaque nos posthac neminem nouimus secundum carnem. Porro etiam si cognouimus Christum secundum carnem, nunc tamen non amplius nouimus. Proinde si quis est in Christo, noua creatura est. Vetera praeterierunt, ecce noua facta sunt omnia. Omnia autem ex deo, qui reconciliauit nos sibi per Iesum Christum, deditque nobis ministerium reconciliationis: quandoquidem deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non imputans eis peccata sua, & posuit in nobis sermonem reconciliationis. Itaque nomine Christi legatione fungimur: tanquam deo uos obsecrate per nos, rogamus pro Christo, reconciliemini deo: eum enim qui non nouit peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iusticia dei pro illi. Quin & adiuuantes obsecramus, ne in uacuum gratiam dei receperitis. Dicit enim: In tempore accepto exaudiui te, &

vi
K 3 in

ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν
καὶ εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτη-
ρίας. μὴ δὲ μίᾳ ἐν μηδενὶ διδόντες προσκο-
πιῶν, ἵνα μὴ μωμηθῆ ἢ διακονία, ἀλλ' ἐν παν-
τὶ σωσιῶντες ἑαυτοὺς ὡς θεῶν διάκονοι, ἐν ὑ-
πόμονῃ πολλῇ, ἐν θλίψεσι, ἐν ἀνάγκαις, ἐν
σενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν
ἀκατασασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν
νηστείαις, ἐν ἀγνοήτι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυ-
μίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἀγίῳ, ἐν
ἀγάπῃ ἀνυποκρίτως, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν
δωάματι δεῖ, διὰ τῶν ὀπλων τοῦ δικαιοσύ-
νης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης Ἐ-
κτιμίας, διὰ δυσφημίας Ἐευφημίας. ὡς
πλάνοι, ἢ ἀληθεῖς, ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπι-
γνωσκόμυνοι. ὡς ἀποδυνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ
ζῶμεν. ὡς παθευόμενοι, καὶ μὴ θανατού-
μενοι. ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες, ὡς
πῶχοι, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες. ὡς μη-
δὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.

Ἡ Τὸ εἶδος ἡμῶν ἀνέφυγε πρὸς ὑμᾶς κορίν-
θιοι. ἡ καρδιά ἡμῶν πεπλάτυσται, ὅτι σε-
νοχωρεῖτε ἐν ἡμῖν, σενοχωρεῖτε δὲ ἐν τοῖς
πλάγχθοις ὑμῶν. πῶς δὲ ἀντὶ ἀντιμι-
δίᾳ ὡς τέκνοις λέγω. πλατύνθητε καὶ
ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἕτεροζυγοῦντες ἀπίστοις.
τίς γὰρ μετοχή δικαιοσύνης καὶ ἀνομίας;
τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ
συμφωνία χρυσοῦ πρὸς βελίαις; ἢ τίς με-
ρίς πιστῶ μετὰ ἀπίστων; τίς δὲ συγκατάθε-
σις ναῶ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ἡμεῖς γὰρ να-
ὸς θεοῦ ἐσὲ ζῶντες, καθὼς εἶπερ ὁ θεός.
ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω,
καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός. καὶ αὐτοὶ ἔσονται
μοι λαός. διὸ ἔξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν,
καὶ ἀφορίσθητε, λέγει κύριος. καὶ ἀκα-
θάρτου μὴ ἄψθετε, καθὼς εἰσδέξομαι ὑ-
μᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑ-
μεῖς ἔσεσθε μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέ-
γει κύριος παντοκράτωρ.

Ἰδ Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγα-
πητοί

in die salutis succurri tibi. Ecce nunc tem-
pus acceptum, ecce nunc dies salutis. Ne
quam usquam demus offensioē, ne re-
prehendatur ministerium, sed in omni-
bus cōmendemus nos ipsos ut dei mini-
stri, in tolerantia multa, in afflictionib⁹,
in necessitatibus, in anxietatibus, in pla-
gis, in carceribus, in seditionibus, in labo-
ribus, in uigilijs, in ieiunijs, in puritate, in
scientia, in animi lenitate, in benignitate,
in spiritu sancto, in charitate nō simula-
ta, in sermone ueritatis, in potentia dei,
per arma iusticiæ dextra ac sinistra, per
gloriam & ignominiam, per conuicia &
laudes, quasi impostores, & tamen uera-
ces, quasi ignoti, & tamē noti, quasi mo-
rientes, & ecce uiuimus, quasi correpti, &
non occisi, quasi dolentes, semper tamen
gaudentes, quasi pauperes, multos tamē
ditantes, ut nihil habētes, & tamē omnia
possidentes. Os nostrū apertū est erga
uos Corinthij. Cor nostrū dilatatū est.
Non estis angusti in nobis, sed angusti
estis in uisceribus uestris. Eandē autē re-
munerationē, ut filijs polliceor. Dilatemi-
ni & uos, ne ducatis iugum cum incredu-
lis. Quod em cōsortium iusticiæ cum in-
iusticiā? aut quæ cōmunio luci cum tene-
bris? aut quæ cōcordia Christo cum Be-
lial? aut quæ pars fidei cum infidelis? aut
quid conuenit tēplo dei cum simulacris?
Nam uos templum estis dei uiuentis,
quē admodū dixit deus: Inhabitabo in
illis, & inambulabo, & ero illorum deus:
& ipsi erunt mihi populus. Quapropter
exite de medio illorum, & separemini ab
illis: dicit dñs. & immundū ne tetigeritis,
& ego suscipiam uos, & ero uobis loco
patris, & uos eritis mihi uice filiorū ac fi-
liarum: dicit dominus omīpotēs. Has
igitur promissiones cum habeam⁹ cha-
rissimi,

γάπκτοί, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ πάν-
 τὸς μολυσμῶν σαρκὸς καὶ πνεύματ^ο, ἐπι-
 τελοῦντες ἁγιοσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ. χωρή-
 σατε ἡμᾶς. οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐ-
 φθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ πρὸς
 κατὰ κρισίμ λέγω. προείρηκα ἔ, ὅτι ἐν ταῖς καρ-
 δίας ἡμῶν ἐσὲ ἐῖς τὸ σωμαποθανεῖν κὴ συζῆν.

Πολλή μοι παρέκστασις πρὸς ὑμᾶς, πολλή
 μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. πεπλήρωμα τῆ
παρηκλήσεως, ὑπερπερισσεύουμαι τῆ χαρᾶ ἐπὶ
 πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. κὴ ἤρῃ ἐλθόντων ἡμῶν
 εἰς μακεδονίαν, οὐδὲ μίαν ἔχηκεν ἄνεσίμ
 ἢ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ διλιβόμενοι. ἔ-
 ξωθεμ μάχα, ἔσωθεμ φόβοι. ἀλλ' ὁ παρη-
καλῶν τῶν ταπεινῶν, παρηκάλεσεν ἡμᾶς
 ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ τίτου. οὐ μόνον δὲ
 ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πα-
ρηκλήσει, ἢ παρηκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέ-
 λων ἡμῖν πλὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιμ, τὸν ὑμῶν
 δοδυσμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὡς ἐ-
 με μάλλον χαρίζω. ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑ-
 μᾶς ἐν τῇ ἐπισολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ
 μετεμελόμην. βλέπω γὰρ, ὅτι ἡ ἐπισολὴ
 ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὄραμ, ἐλύπησεν ὑμᾶς, νῦν
 χαίρω, οὐχ' ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπή-
 θητε εἰς μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ ἵνα δε-
 ὶν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε διὰ ἡμῶν. ἡ γὰρ
κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν
 ἀμεταμέλητον κατεργάζετε, ἢ δὲ τὸ κῶ-
 σμιον λύπη θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ
γὰρ αὐτὸ πῶς, τὸ κατὰ θεὸν λυπήθηνα
 ὑμᾶς, πῶς ἔγωγε κατεργάσατο ὑμῖν σπον-
δίαν, ἀλλὰ ἀπολογίαμ, ἀλλὰ ἀγανάκτη-
 σιμ, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιμ, ἀλλὰ
 ζῆλον, ἀλλ' ἐκδικήσιμ. ἐν παντὶ σωεσῆ-
σατε ἑαυτοὺς ἀγνοοῦς εἶναι ἐν τῷ πράγμα-
 τι. ἀρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ' εἵνεκεν
 τῷ ἀδικήσαντ^ο, οὐ δὲ εἵνεκεν τῷ ἀδικηθέν-
 τ^ο, ἀλλ' εἵνεκεν τῷ φανερωθῆναι πλὴν ὡς
 πλὴν ὑμῶν πλὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώ-
 πτιον τῷ θεοῦ. διὰ τῶτα παρηκλήθημεθα
 ἐπὶ

rissimi, mūdem⁹ nosipfos ab omī iniqui-
 namēto carnis ac spūs, perficiētes sancti-
monia cū timore dei. Capaces estote no-
 stri. neminē læsimus, neminē corrupim⁹,
 neminē fraudauim⁹. Nō hoc ad cōdēna-
 tionē uestri dico. Siquidē iam ante dixi
 uobis, q^d in cordib⁹ nostris estis ad com-
 moriendū & cōuiuendū. Multa mihi fi-
ducia erga uos, multa mihi gloriatio de
 uobis, impletus sum consolatione, uehe-
 mēter exundo ^{ex abundantia} gaudio in omī afflictioe
 nostra. Eteḿ cū uenissē⁹ in Macedo-
 niam, nullā habuit relaxationē caro no-
 stra, sed in omīb⁹ affligēbamur. Foris pu-
 gnæ, intus terrores. Verū qui cōsolat^r hu-
 miles, cōsolat^r est nos deus per aduentū
 Titi. Nō solū aut p^r aduētū illi⁹, uerū etiā
 per cōsolationē, quā ille accepit de uobis,
 cū annunciaret nobis uestrū desyderiū,
 uestrū fletum, uestrū p^r me studiū, adeo
 ut magis gauisus fuerim. Nā etiā si cōtri-
 stauī uos p^r ep^lam, nō me pœnitēt, q̄uis
 pœnituisse. Video nāq; q^d epistola illa,
 tametsi ad rē⁹, cōtristauit uos. nunc gau-
 deo, nō q^d cōtristati fueritis, sed q^d contri-
 stati sitis ad pœnitētiā. Nā cōtristati estis
 scd^m deū, sic ut nulla in re detrimēto si-
 tis affecti p^r nos. Nā q^d scd^m deū est do-
 lor, is pœnitētiā ad salutē haud pœniten-
 dam parit: cōtra mundi dolor mortē ad-
 fert. Ecce em̄ istuc ip̄m, q^d scd^m deū con-
 tristati fuistis, q̄ntā in uobis genuit sollici-
 tudinē, imò satisfactionē, imò indigna-
 tionem, imò timorē, imò desyderiū, imò
 uindictā. Siquidē ubiq; cōmēdastis uos
 ipfos, q^d puri sitis in eo negocio. Proinde
 tametsi scripsi uobis, nō id feci ei⁹ causa
 qui læserat, nec eius causa qui læsus fue-
 rat, sed ob id, ut palam fieret studium
 uestrum pro nobis apud uos in conspe-
 ctu dei. Idcirco consolationē accepimus
 K 4 ex

επι

επι

ἐπὶ τῆ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως δὲ
 μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῆ χαρᾷ τίτῳ, ὅτι
 ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάν-
 των ὑμῶν. ὅτι ἔτι ἀνθρώπῳ ὑπὲρ ὑμῶν κε-
 καύχημα, οὐ κατηχώθην, ἀλλ' ὡς πάν-
 τα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, ὄντα ἢ
 ἢ καύχησις ἡμῶν ἢ ἐπὶ τίτῳ, ἀλήθεια ἔγεν-
 νήθη. καὶ τὰ πλάγχθνα αὐτοῦ περισσοτέ-
 ρως εἰς ὑμᾶς ὄσιν, ἀναμιμνησκομένου πλὴν
 πάντων ὑμῶν ὑπακούω, ὡς μετὰ φόβου
 καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. χαίρω ὅτι ἐν
 παντὶ θαρσύν ἐν ὑμῖν.

κα Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, πλὴν χάρι-
 τος θεοῦ, πλὴν δ' ἐδομώην ἐν ταῖς ἐκκλησί-
 ας ἐν μακεδονίᾳ, ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ
 διήλθετε ἢ περισσεύσατε ἐν χαρᾷ αὐτῶν, καὶ
 ἢ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερισύ-
 σεν εἰς τὸν πλοῦτον ἐν ἀπλότητι αὐ-
 τῶν. ὅτι κατὰ δάμαριν, μαρτυρῶ, καὶ ὑ-
 πὲρ δάμαριν ἀσθαροί, μετὰ πολλῆς πα-
 ρακλήσεως δέμενοι ἡμῶν, πλὴν χάριτος καὶ
 πλὴν κοινωνίᾳ ἐν δ' ἀκονίᾳ ἐν εἰς τὸν ἀγί-
 ον, ἐδέσασθε ἡμᾶς. καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσα-
 μεν, ἀλλ' αὐτοὺς ἐδωκαμ πρῶτον ἄνθρωπον
 καὶ ἡμῖν δ' ἐὰν θελήματι θεοῦ, εἰς τὸ πα-
 ρακαλέσαι ἡμᾶς τίτον, ἵνα καθὼς προε-
 νήξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ
 πλὴν χάριτος ταύτων.

Ἀλλ' ὡσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστις,
 καὶ λόγος, καὶ γνώσις, καὶ πάσις σοουδῆς,
 καὶ τῆ δ' ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπη, ἵνα καὶ
 ἐν ταύτῃ τῆ χάριτι περισσεύητε. οὐ κατ'
 ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ ἐν εἰς ἐτέρω
 σοουδῆς, καὶ ὅ ἐν ὑμετέρας ἀγάπης
 γνώσιον δοκιμάζω. γινώσκετε γὰρ πλὴν
 χάριτος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι
 δι' ὑμᾶς ἐπώχονσε πλούσιον ὄν, ἵνα ὑ-
 μῖς τῆ ἐκείνου πτωχεία πλουτήσητε. καὶ
 γνώμιον ἐν τούτῳ δίδωμι. τὸ γὰρ ὑ-
 μῖν συμφέρει, οἱ τινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι,
 ἀλλὰ καὶ τὸ δέλεον προενήξατε ἀπὸ

ἵνα
 ἵνα

ex cōsolatione uestri: quin uberius insu-
 per gauisi fuimus ob gaudium Titi, quod
 refocillatus sit spiritus illius ab omnibus
 uobis: quod si quid apud illum de uobis
 gloriatus sum, non fuerim pudefactus,
 sed ut omnia cum ueritate locuti sumus
 uobis, ita & gloriatio nostra, qua usus
 eram apud Titum, ueritas facta est. Et
 uiscera illius maiore in modum erga uos
 affecta sunt, dum recolit omniū uestrū
 obedientiam, quēadmodū cum timore
 ac tremore exceperitis ipsum. Gaudeo quod
 in omnibus cōfidam uobis. Certiores
 autē uos facio fratres de gratia dei, quæ
 data fuit in ecclesijs Macedonia, quoniā
 per multam probationē afflictionis exu-
 berauit gaudium illorum, & profunda
 paupertas illorū exundauit in diuitias
 simplicitatis ipsorum. Nam pro uiribus
 (testor) etiam supra uires prompti fue-
 runt, multa cum obtestatione rogantes
 nos, ut beneficium & societate ministerij
 susciperemus in sanctos. ac nō quatenus
 sperabamus, quin etiam semetipsos dedi-
 derunt primū dño, deinde & nobis per
 uoluntate dei, in hoc ut adhortaremur
 Titum, ut quēadmodum ante cœpisset,
 ita & cōsummaret hanc quoque erga uos
 beneficentiam. Imò quēadmodum ubique
 abundatis fide, & sermone, & scientia, &
 omni diligentia, & in ea quæ ex uobis in
 nobis est charitate, facite ut in hac quoque
 beneficentia abundetis. Nō scd'm impe-
 rium loquor sed per sollicitudinem, erga
 alios etiā uestre dilectionis sinceritate
 approbans. Nostis em̄ bñficiā dñi no-
 stri Iesu Christi, quod propter uos pauper fa-
 ctus sit, cū esset diues, ut uos illi pauper-
 tate ditesceretis. Et cōsiliū in hoc do, nam
 hoc uobis cōducit: qui quidem nō solum
 facere, uerū etiā uelle iam cœpistis anno
 superiore,

πρῶτον. νῦν δὲ κη τὸ ποιῆσαι ἐπιτελεῖσατε,
 ὅπως καθάπερ ἢ προθυμία τῶν δέλων, ὅ-
 πως καὶ τὸ ἐπιτελεῖσαι ἐκ τῶν ἔχων. εἰ γὰρ
 ἢ προθυμία πρόκειται, καὶ δὲ ἔαμ ἔχη τις
 εὐπροσδεκτῶ, ὅν καὶ δὲ οὐκ ἔχει. ὅν γὰρ
 ἵνα ἄλλοις ἀνεσίς, ὑμῶν δὲ διλίψις, ἀλλ' ἔξ
 ἰσότητῶ ἐν τῷ νῦν καὶ τῶν ὑμῶν πε-
 ρισθυμὰ εἰς τὸ ἐκείνων ὑσέρημα, ἵνα καὶ τὸ
 ἐκείνων περισθυμὰ ἡγύκται εἰς τὸ ὑμῶν ὑσέ-
 ρημα, ὅπως γήνηται ἰσότης, καὶ δὲ γέγρα-
 πται. ὃ τὸ πολὺ, οὐκ ἐπλεόνασε, καὶ δὲ ὁ τὸ
 ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησε. χάρις δὲ τῷ θεῷ,
 τῷ διδόντι πλὴν αὐτῶν πᾶσι ὑμῶν
 ἐν τῇ καρδίᾳ τίτω, ὅτι πλὴν ἡ ἀκλήσις
 ἐδέξατο, πᾶσι αὐτοῖς δὲ ὑπάρχων, ἀν-
 δάρετῶ ἡγύλας πρὸς ὑμᾶς. σωπεπέμφα-
 μῶν δὲ μετ' αὐτῶν τὸν ἀδελφόν, ὅν ὁ ἐπανοῶς
 ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλη-
 σίῶν, ὅν μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ χερσὶν κηδεῖς
 ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, σωκέδημοις ἡμῶν σὺν
 τῇ χάριτι ταύτῃ, τῇ διακονουμένη ὑφ' ἡμῶν,
 πρὸς πλὴν αὐτῶν τῶν κυρίως δόξων, καὶ προθυ-
 μίᾳ ὑμῶν. σελλόμενοι τῶν, μή τις ἡμᾶς
 μωμῆσται ἐν τῇ ἀδρότητι ταύτῃ, τῇ δια-
 κονουμένη ὑφ' ἡμῶν, προνοόμενοι καλὰ,
 ὅν μόνον ἐνώπιον κυρίως, ἀλλὰ καὶ ἐνώ-
 πιον ἀνδρώπων. σωπεπέμφαμεν δὲ ἀν-
 τῶν τῶν ἀδελφόν ἡμῶν, ὅν ἐδοκιμάσα-
 μῶν ἐν πολλοῖς πολλάκις ἀποδείξον ὄν-
 τας, νῦν δὲ πολὺ ἀποδείξον, πε-
 ποιδήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς, εἴτε ὑπὲρ
 τίτου, κοινῶν ἐμῶν, καὶ εἰς ὑμᾶς. συ-
 νεργῶς, εἰ τε ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀπόστολοι
 ἐκκλησιῶν, δόξα χριστοῦ. πλὴν οὐκ ἐνδει-
 ξίμ ὅτι ἀγάπης ὑμῶν καὶ ἡμῶν καυχῆσε-
 ως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξατε καὶ εἰς
 πρῶτον τῶν ἐκκλησιῶν.

περὶ μου γὰρ τὴν διακονίαν ὅτι εἰς τὸν ἀγί-
 ον πρὸς μοι ἔστι τὸ γράφειν ὑμῶν. οἶδα γὰρ
 πλὴν προθυμίᾳ ὑμῶν, ἢ ὑπὲρ ὑμῶν καυ-
 χῶμαι μακροτέρως. ὅτι ἀχαίᾳ παρεσκεύασται

ἀπό

superiore. Nunc autē & illud qd' facere
 cœpistis, perficite: ut quēadmodū uolun-
 tas prompta fuit, ita & perficiatis ex eo
 quod potestis. Etem si prius adsit animi
 prōptitudo, ea iuxta quicquid illud est,
 qd' possidet aliquis, accepta est, nō iuxta
 id qd' nō possidet. Nō em, ut alijs relaxa-
 tio sit, uobis autē angustia, sed ut ex æqua-
 bilitate in præsentī tempore uestra copia
 illorū succurrat inopia: & illorum copia
 uestræ succurrat inopiæ: ut fiat æquabili-
 tas, quēadmodū scriptū est: Qui multū
 habebat, huic nihil superfuit: & qui pau-
 lum habebat, is nihilo min⁹ habuit. Gra-
 tia autē deo, qui dedit eandē sollicitudinē
 p uobis in corde Titī, qui exhortationē
 acceperit, quin potius cum esset diligen-
 tior, suapte sponte ad uos uenerit. Misit
 autē unā cū illo ^{Titō} fratrē eum, cui⁹ laus
 est in euāgelio p oēs ecclesias: nec id solū,
 uerū etiā delectus est ab ecclesijs, comes
 peregrinationis nostræ, cū hac bñficētia
 quæ administrat à nobis ad eiusdē dñi
 gloriā, & animi uestri prōptitudinē. decli-
 nantes hoc, ne qs nos carpat in hac exu-
 berantia, q̄ administrat à nobis, pcuran-
 tes honesta, nō tm corā dño, sed etiā corā
 hoib⁹. Misim⁹ autē unā cū illis fratrē no-
 strū, quē pbaueram⁹ in multis sapenu-
 mero diligentē, nūc autē mlto diligentiorē,
 ob multā fiduciā, quā habeo erga uos, si-
 ue Titī noie, q̄ socius me⁹ est, & erga uos
 adiutor, siue aliorū, q̄ frēs nostri sunt, &
 legati ecclesiarū, gloria Christi. Proinde
 documētū charitatis uestræ, & nostræ de
 uobis gloriatiōis, in eos demōstretis etiā
 in cōspectu ecclesiarū. Nā de submini-
 stratione qdē q̄ fiat in sc̄tōs, superuacūū
 est mihi scribere uobis. Noui em prōpti-
 tudinē animi uestri, quā de uobis iacto
 apud Macedones. qm̄ Achaia parata est

Exo. 16.

Nigerrimus Barnabas
My uobis Titō

IX

ab

ἀπὸ πέρουςι, καὶ ὁ θεὸς ὑμῶν ζήλωσεν ἡρέθισε
 τὴν πλείονα. ἔπεμψεν τὴν ἀδελφόν, ἵνα
 μὴ ὀκνήσῃ ἡμῶν τὸ ὑπερῶν, κενωδὴ
 ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ἵνα καθὼς ἔλεγον, ἵνα
 σκιδνασμινοὶ ἢτε, μήπως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ
 μακεδόνες, ἢ ἕρωσι μᾶλλον ἀπὸ σκιδνάσσης,
 καταχωσθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν ὑ-
 μῶν, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ ἐν καυχίσει.
 ἀναγκασθῶμεν ἡγησάμεθα, ἵνα καλέσῃ τοὺς
 ἀδελφόν, ἵνα προέλθωσι εἰς ὑμᾶς, ἢ προ-
 καταρτίσωσι πλὴν προκατηγγελλέντων ἐνλο-
 γίᾳ ὑμῶν, ταύτῃ ἐτοίμη ἔιναι, ὅπως
 ὡς ἐνλογίᾳ, ἢ μὴ ὡς πλεονεξίᾳ. τοιο-
 θεῖο ἀπειρώμενος φειδομένως, φειδομένως καὶ θερί-
 σαι. καὶ ὁ ἀπειρώμενος ἐν ἐνλογίᾳ, ἐπὶ ἐνλογίᾳ
 καὶ θερίσει. ἔκαστος καθὼς προαίρεται τῇ καρ-
 δία, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. ἵλαρόν γάρ
 ἐστὶν ἀγαπᾶν τὸ θεόν, διωκτὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶ-
 σαν χάριμ περιούσια εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παν-
 τὶ πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περιούσια
 εἰς πᾶσαν ἔργον ἀγαθόν. καθὼς γέγραπται.
 ἐκόντες, ἐδόκε τοῖς πένθεσι, ἢ δὲ ἰακκο-
 σῶν αὐτῶν μὴ εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ ἐπιχο-
 ρηγῶν πᾶν τὸ πᾶν ἀπειροῦσι, καὶ ἄριστον εἰς
 βρώσιν χορηγήσει, καὶ πληθύνει τὸν πό-
 ρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσει τὰ γεννήματα ἐν δι-
 καιοσύνης ὑμῶν, ἐν παντὶ πλοστικῶν, καὶ
 εἰς πᾶσαν ἀπλότητα, ἢ τις κατεργάζεται
 δι' ἡμῶν ἐυχρισίᾳ τῷ θεῷ. ὅτι ἢ δὲ ἰα-
 κονία ἐν λήτσει γίαι ταύτης οὐ μόνον ὅτι
 προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἀγί-
 ων, ἀλλὰ καὶ περιούσια δὲ πολλῶν ἐυ-
 χαρισίᾳ τῷ θεῷ, διὰ ἐν δόκιμῃ δὲ ἰακο-
 νίας ταύτης, διοξάζοντες τὸν θεόν ἐπὶ τῇ
 ὑποταγῇ ἐν ὁμολογίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ ἔναγ-
 γέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπλότῃ ἐν κοι-
 νῶν εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐ-
 τῶν δέησι ὑπερῶν ἐπιποδοῦτων ὑμῶν,
 διὰ πλὴν ὑπερβάλλουσαν χάριμ τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑ-
 μῶν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, ἐπὶ τῇ ἀνεκδίτη γή-
 τῳ αὐτοῦ δωρεῶν.

Αὐτὸς

ab anno superiore, & uestrū exemplum
 prouocauit complures. Misi tamen hos
 fratres, ne gloria nostra qua glorior de
 uobis, inanis fiat in hac parte. ut quēad-
 modū dicebam, parati sitis: ne quō pacto
 fiat, ut si mecum uenerint Macedones &
 offenderint uos imparatos, nos pudore
 suffundamur, ut ne dicā uos, in hoc argu-
 mēto gloriationis. Proinde necessariū ar-
 bitratus sum, adhortari fratres, ut prius ac-
 cederēt ad uos, & prępararēt iā añ pro-
 missam bonā collationē uestrā, ut ea sit
 in promptu, sicut tanquā bona collatio, & nō
 tanquā fraudatio. Illud autē dico: Qui se-
 minat parciter, parciter & messurus est:
 & qui seminat in benignis collationibus,
 in benignis collationib⁹ & messurus est:
 unusquisquē scđm ppositū cordis, nō ex
 molestia aut ex necessitate. Nā hilarē da-
 torē diligit deus. Potēs est autē de⁹ effice-
 re, ut totū bñficiū in uos exuberet: ut in
 omib⁹ oēm sufficiētā habētes, exubere-
 tis in omē opus bonū, quēadmodū scri-
 ptum est: Dispersit, dedit pauperib⁹, iu-
 sticia ei⁹ manet in sæculū. Porro q suppe-
 ditat semē seminanti, is & panē in cibum
 suppeditet, & multiplicet sementē uestrā,
 & augeat prouētus iusticię uestrę, ut in
 omib⁹ locupletemini, in oēm simplicita-
 tem, quę per nos efficit, ut gratię agant
 deo. Nā functio hui⁹ ministerij nō solū
 supplet ea quę defunt sanctis, uerū etiā
 exuberat in hoc, qd' per multos agantur
 gratię deo, qui per pbationē ministerij
 huius, glorificant deū sup obediētia con-
 sensus uestri in euāgelium Christi, & de
 simplicitate cōmunicationis in ipos, & in
 omneis, & in illorum oratione p uobis,
 qui desyderant uos propter eminentem
 gratiā dei in uobis. Gratia autē deo, sup
 inenarrabili suo munere.

Ceterum

Ellegit

*Hilarem diligit deus
datorē, Gal. 2:2*

*Oratio sanctorum
in terra alium
uincit*

7 Αὐτοὺς δὲ ἐγὼ παῦλὸς ἀνακαλῶ ὑμᾶς
 διὰ τοῦ προσηκουμένου καὶ ἐπιτακτικῆς τοῦ χρι-
 στοῦ, ὅτι ἡ πρόσωπον μὲν ταπεινὸν ἐν ὑμῖν,
 ἐπὶ δὲ διακρίσει εἰς ὑμᾶς. Δέομαι ἵνα μὴ πα-
 ρώμ θαρσύνῃσαι τῆ πεποιθήσει, ἢ λογιζομαι τολ-
 μηῖσαι, ἐπὶ τινος τῶν λογιζομένων ἡμᾶς,
 ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. ἐν σαρκὶ
 γὰρ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρα-
 τεύομεθα. τὰ γὰρ ὄπλα τοῦ στρατεύεσθαι ἡ-
 μῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τοῦ θεοῦ διὰ
 τὴν κατανάλωσιν ὀχυρωμάτων, λογισμῶν
 κατανάλωτες, καὶ πᾶν ὑψωμα ἐπαρῶμε-
 νομ ἡ τοῦ γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ ἀχμα-
 λωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς πλὴν ὑπακοῆν τοῦ
 χριστοῦ, καὶ ἐν εὐθυμῶν ἔχοντες ἐκδικῆσαι
 πᾶσαν παρανομίαν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ
 ὑπακοή. τὰ ἡ πρόσωπον βλέπετε, εἴ τις
 πεποιθὲν ἐαυτοῦ χριστοῦ εἶναι, τοιοῦτο λογι-
 ζέσθαι πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι κατὰ αὐτὸς
 χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμᾶς χριστοῦ. εἰ μὲν γὰρ
 καὶ περισσότερον τι καυχῆσώμεθα περὶ τοῦ
 θηουσίας ἡμῶν, ἢ εἰδόμεν ὁ κύριος ἡμῶν
 εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς κατανάλωσιν ὑ-
 μῶν, οὐ καταχυνώσομεθα, ἵνα μὴ δό-
 ξω ὡς ἂν ἐκφοβῶν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστο-
 λῶν. ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησὶ, βαρεῖαι καὶ
 ἰσχυραί, ἢ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀου-
 τῆς, καὶ ὁ λόγος ἰσχυροῦς. τοιοῦτο λο-
 γιζέσθαι ὁ ποιῶν, ὅτι οἱ οἱ ἐσμὲν τοῦ λό-
 γου δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ πα-
 ρόντες τοῦ ἔργου. οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρι-
 ναί ἢ συγκρίναί ἑαυτοὺς τισὶ τῶν ἑαυτοῦς συ-
 νισανόντων, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυ-
 τοὺς μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς
 ἑαυτοῖς, οὐ σωτῆσιν. ἡμᾶς δὲ οὐκ εἰς τὰ
 ἀμετρεῖα καυχῆσώμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέ-
 τρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς
 μέτρον ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ
 ὡς μὴ ἐφικνόμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτεί-
 νομεν ἑαυτοὺς. ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐ-
 φθάσαμεν ἐν τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ,
 οὐκ

X
 Ceterū ipse ego Paulus obsecro uos
 per lenitatē & mansuetudinē Christi, qui
 iuxta faciem quidem humilis sum inter
 uos, absens tamen audax sum erga uos.
 Rogo autē uos, ne praesens audeam ea fi-
 ducia, qua existimor audax fuisse in quō-
 dam, qui putant nos ueluti secundum carnē
 ambulare: nam in carne ambulantes, non
 secundum carnē militamus. Siquidem arma
 militiae nostrae non carnalia sunt, sed po-
 tentia deo, ad demolitionē munitiōnū,
 quibus cōsilia demolimur, & omnē celsi-
 tudinē quaē extollit aduersus cognitio-
 nem dei, & captiuam ducimus omnē cogi-
 tationē ad obediendum Christo, & in
 promptu habem⁹ uindictam aduersus
 omnē inobediētiā, cū impleta fuerit ue-
 stra obediētia. Quae in cōspectu sunt, ui-
 detis? Si quis de seipso cōfidit, quod Chri-
 sti sit, illud rursūm perpēdat ex seipso: quia
 quēadmodum ipse Christi est, ita & nos
 Christi sum⁹. Nam si & ampli⁹ quippiā
 gloriē de potestate nostra, quam dedit
 dñs nobis in aedificationē, & non in de-
 structionē uestri, non pudeam, ne uidear
 ceu perterrefacere uos per epistolas. Nam
 epistolae quidē, inquit, graues sunt & ro-
 bustae, at praesentia corporis infirma, &
 sermo contēptus. Hoc reputet, qui istius-
 modi est, quia quales sum⁹ sermone, per episto-
 las cū absūm⁹, tales sum⁹ & cū adsum⁹,
 facto. Non enim sustinem⁹ inserere, aut con-
 ferrē nosipso cū quibusdā, qui seipso cōmē-
 dant. Sed isti non intelligūt, quod ipsi inter
 sese seipso metiunt, & cōparāt semet si-
 bi. At nos non in immēsum gloriabimur,
 ueque iuxta mēsurā regulae, quae partit⁹ est no-
 bis de⁹, mēsurā pertingēdi etiā usque ad uos.
 Non enim quasi non pertingam⁹ usque ad uos,
 extēdim⁹ nosipso supra modū. Nam usque
 ad uos quod quae puenim⁹ in euāgelio Christi,
 non

ὄχι εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἄλλοτρίοις κόποις, ἐλπίζοντες, ἀυξανομύλιως φιλίππιως ὑμῶν ἐν ὑμῖν, μεγαλυθύνου κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν, εἰς περιουσίαν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, ὅχι ἐν ἄλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἔτοιμα, καυχήσασθαι. ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κινήσει καυχάσθω. ὅχι γὰρ ὁ ἑαυτὸν σωισῶν ἐκείνος ὄχι δόκιμος, ἀλλ' ὁ ὁ κύριος σωτήστης.

κ δ Ἐφελον ἀνείχεσθε μου μικρόν τῆ ἀφορσῶν. ἀλλὰ καὶ ἀνείχεσθε μου. Ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλω, ἡρμολογίᾳ γὰρ ὑμᾶς ἐν ἀνδρί, παρθένοισι ἀγνῶν παρρησιασθῆναι χριστοῦ. φοβῶμαι δὲ, μήπως ὡς ὁ ὄφις ἔναρ θύκ/πάτησεν ἐν τῆ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθάρῃ τὰ νοήματα ὑμῶν, ἀπὸ φιλίππι ἀπλότητος φιλίππι εἰς τὸν χριστόν.

κ ε Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλοι ἰησοῦν κηρύσσει, ὅχι ὅχι κηρύσσει, ἢ πνεῦμα ἔτερον λαμβάνετε, ὁ ὅχι ἐλάβετε, ἢ εὐαγγελίον ἔτερον, ὁ ὅχι ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε. Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑπερηκέναι ἢ ὑπερλίαν ἀποστόλων. Εἰ δὲ ἡμεῖς ἰδιώτης τῶν λόγων, ἀλλ' οὐ τῆ γνώσει. ἀλλ' ἐν παντί φανερωθέντες ἐν πᾶσι εἰς ὑμᾶς. ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα ἑμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμᾶς ὑψώθῃτε; ὅτι δωρεὰν τὸ ἔργον θεοῦ εὐαγγελίον εὐαγγελιστάμεν ὑμῖν; ἄλλως ἐκκλησίαν ἐσύλησα, λαβὼν δωρεάν, πρὸς πλὴν ὑμῶν διακονίαν. ἡμεῖς παρὸν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑπερηκέναι, ὅχι κατενάρκησα ὁσπένος. τὸ γὰρ ὑπερηκέναι μου προσανεπλήρωσα ὁ ἀδελφοί, ἐλθόντες ἀπὸ μακεδονίας. ἡμεῖς ἐν παντί ἀβασθῆν ὑμῖν ἑμαυτὸν ἐτήρησα, ἡμεῖς τηρήσω. Ἐσιν ἀλήθεια χριστοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι ἢ καύχησις αὐτῆς οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι φιλίππι ἀχαΐας. διὰ τί; ὅτι ὅχι ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ δεὸς οἶδ' ἐμ. ὁ δὲ ποιῶ, ἡμεῖς ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω πλὴν ἀφορμῶν, ἢ ἢ δελόντων ἀφορμῶν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὐρεθῶσι, καλῶς

ἡμεῖς

nō in immēssum gloriātes super alienis laborib⁹, sperātes futurū : ut subolefcēte fide uestra in uobis, magnificemur iuxta regulam nostrā in exuberantiā : ut ἡς quoq; regionibus, quæ ultra uos sunt, euangelizem, non per alienā regulam ut de his quæ parata sunt, gloriemur : sed qui gloriā, in dño gloriē. Non em̄ qui seipsum cōmendat, ille pbatus est, sed is quē dñs cōmendat. Vtinā tolerassetis me paulisper in insipientia mea. imō & suffertis me. nā zelotypus sum erga uos, dei zelo. Adiunxi enim uos uni uiro, ut uirginē castam exhiberetis Christo : sed metuo, ne qua fiat, ut quēadmodum serpens Euā decepit uersutia sua, ita corrūpantur sensus uestri à simplicitate, quæ erat erga Christū. Nā si is, qui uenit, aliū Iesum prædicat, quē nō p̄dicauim⁹, aut si sp̄m aliū accipitis, quē non accepistis, aut euāgeliū aliud qd' nō accepistis, recte sustinissetis. Arbitror em̄ me nihilo inferiorē fuisse eximīs apostolis. Cæterū licet imperitus sim sermone, nō tñ sciētia. Verū ubiq; manifesti fuim⁹ in oib⁹ erga uos. Nū illud peccaui, qd' meipsum humiliarim, ut uos exaltaremini; qd' gratuito euāgeliū dei p̄dicauerim uobis; Cæteras ecclesias de p̄dat⁹ sum, accepto ab illis sti p̄dicio, qd' uobis inseruire. Et cū apud uos essem, & egerem, nō onerosus fui cuiq;. Nā qd' mihi deerat, suppleuerūt fratres, qd' uenerant à Macedonia; & in om̄ib⁹ sic me seruabā, ne cui essem onerosus, atq; ita seruabo. Est ueritas Christi in me, qd' hæc gloriatio nō interrūpet cōtra me in regionibus Achaiæ. Quapropter; an qd' non diligam uos; Deus nouit. Verū qd' facio, idem & faciam, ut amputē occasionem ἡς, qui cupiunt occasionem: ut in eo de quo gloriānt, reperiant; quēadmodū

XI

&

καὶ ἡμεῖς.

Οἱ γὰρ τοῖστοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται
 δόλιοι, μεταχρηματίζόμενοι εἰς ἀποσόλως
 χριστοῦ. καὶ οὐ θαυμαστόν. αὐτοὺς γὰρ ὁ σατα-
 νᾶς μεταχρηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός.
 οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ δῖάκονοι αὐτοῦ μετα-
 χρηματίζονται, ὡς δῖάκονοι δικαιοσύνης,
 ὡς τὸ τέλος ἔσται καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλ-
 λι λέγω, μή τις με δόξῃ ἀφρονα εἶναι, εἰ
 δὲ μή γε, καὶ ὡς ἀφρονα δέξαοθέ με, ἵνα
 μικρόν τι καὶ γὰρ καυχῆσωμαι. ὁ λαλῶ, οὐ
 λαλῶ καὶ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν
 ταύτῃ τῇ ὑποστάσει οὐ καυχῆσθε. ἐπεὶ
 πολλοὶ καυχῶνται κατὰ πλὴν σάρκα, καὶ
 γὰρ καυχῆσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεοθε τῶν
 ἀφρονῶν, φρόνιμοι ὄντες. ἀνέχεοθε γὰρ, εἰ
 τις ὑμᾶς καταδύλοῖ, εἰ τις κατεδίει; εἰ
 τις λαμβάνει, εἰ τις ἐπαίρειται, εἰ τις ὑ-
 μᾶς εἰς πρόσωπον δέρει, κατὰ ἀτιμίαν λέ-
 γω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠδενήσαμεν, ἐν ᾧ δ' ἄν-
 τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, πολὺ καὶ
 γὰρ. ἐβραῖοί ἐσσι, καὶ γὰρ. ἰσραηλιταὶ ἐσσι,
 καὶ γὰρ. σπέρμα ἀβραάμ ἐσσι, καὶ γὰρ. δῖά-
 κονοι χριστοῦ ἐσσι, παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ
 ἐγώ. ἐν κόποις περισοτέρως, ἐν πληγαῖς
 ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισοτέ-
 ρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. ὑπὸ ἰουδαίων
 πεντάκις τεσσαράκοντα πᾶρα μίαν ἔλα-
 βον. τρις ἐξέβαθίδω. ἅπαξ ἐλιθάθω,
 τρις ἐναυάγκσα. νυχθήμερον ἐν ᾧ βυθῶ
 πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, κιν-
 δάσοις ποταμῶν, κινδάσοις λησῶν, κιν-
 δάσοις ἐκ γήσου, κινδάσοις ἐξ ἐθνῶν, κιν-
 δάσοις ἐν πόλει, κινδάσοις ἐν ἐρημίᾳ, κιν-
 δάσοις ἐν θαλάσῃ, κινδάσοις ἐν ψευδα-
 δέλφοις, ἐν κόποις καὶ μέχθρι, ἐν ἀγρυ-
 πνίαις πολλάκις, ἐν λιμῶ καὶ δίψῃ, ἐν
 νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνό-
 τητι, χωρὶς τῶν παρεκτός, ἢ ἐπισύστασι-
 μου ἢ καθ' ἡμέραν ἢ μέρος πασῶν τῶν
 ἐκκλησιῶν. τίς ἀδικεῖ, καὶ οὐκ ἀδικεῖ;
 τίς

& nos. Siquidē istiusmodi pseudaposto-
 li, operarij dolosi sunt, sumpta persona
 apostolorū Christi: atque haud mirum,
 quandoquidē ipse satanas transfiguraf
 in angelū lucis. Nō magnū est igit̄, si &
 ministri illius, personā in se transferunt,
 quasi sint ministri iusticiæ, quorum finis
 erit iuxta opera eorū. Iterū dico, ne quis
 me putet insipiētem esse, alioquin & iam
 ut insipientem accipite me, ut paululum
 quiddā & ego gloriē. Qd̄ dico, nō dico
 scd̄ m dñm, sed uelut per insipientiam, in
 hoc argumēto gloriationis. Quādoqui-
 dem multi gloriānt̄ scd̄ m carnē, & ego
 gloriabor. Libenter em̄ suffertis insipien-
 tes. cū sitis sapientes. Suffertis em̄, si quis
 uos in seruitutem adigit, si quis exedit, si
 quis accipit, si quis attollit sese, si quis uos
 in faciē cædit, iuxta cōtumeliam loquor.
 Perinde quasi nos infirmi fuerimus, imō
 in quocūq; audeat aliquis (per insipientiā
 loquor) audeo & ego. Hebræi sunt, sum
 & ego. Israhelitæ sunt, sum & ego. Semen
 Abrahæ sunt, sum & ego. Ministri Chri-
 sti sunt (delirans loquor) excellētius sum
 ego, in laborib⁹ copiosius, in uerberibus
 supra modū, in carceribus abundantius,
 in mortibus frequenter. A Iudæis quin-
 quies quadragenas plagas una minus ac-
 cepti. Ter uirgis cæsus fui. semel fui la-
 pidatus. ter naufragium feci. noctem ac-
 diem in profundo egi, in itinerib⁹ sæpe,
 in periculis fluminū, periculis latronum,
 periculis ex genere, periculis ex gentibus,
 periculis in ciuitate, periculis in deserto,
 periculis in mari, periculis inter falsos fra-
 tres, in labore & molestia, in uigilijs sæpe,
 in fame & siti, in ieiunijs sæpe, in frigore
 & nuditate, p̄ter ea q̄ extrinsec⁹ accidūt.
 incūbēs mihi q̄tidiana cura oīm ecclēsia-
 rum. Quis infirmat, & ego nō infirmor?
 L Quis

Israel. in les les
Deu. 10. 1. q̄nto
Naufragium feci

*Scandalis d'offen
scandito etc*

τίς σκανδαλίζεται, καὶ ὄχι ἐγὼ πυροῦμαι·
εἴ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ φθὶ ἀδενείας μου
καυχῆσομαι.

*Αποδοσθε μου
νομῶν*

Ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
χριστοῦ ὁ δεινός, ὃς ἡμῶν ἐνλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶ-
νας, ὅτι οὐ φέυδομαι. ἐν δαμασκῶ ὁ ἐθνάρ-
χος ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει πλὴν δα-
μασκηνῶν πόλιν, πῶς σάα με δέλωμ, καὶ
διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάδω διὰ τοῦ
τείχεος, καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ. καυ-
χᾶσθαι δὲ ἡ οὐ συμφέρει μοι, ἐλεύσομαι γὰρ
εἰς ὀππασίαν καὶ ἀποκαλύψαι κυρίως. οἶδα
ἄνθρωπον ἐν χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσά-
ρων, εἴτε ἐν σώματι, ὅχι οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ
σώματος, ὅχι οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ἀρπαγέν-
τα τὸν τοῖστον εἰς τρίτου οὐρανοῦ. καὶ οἶδα
τὸν τοῖστον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε
ἐκτὸς τοῦ σώματος, ὅχι οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν,
ὅτι ἠρπάγη εἰς τὸν παραδείσον, καὶ ἠκούσεν
ἄρρητα ῥήματα, ἃ ὄχι ἐξ ὀρθῶν ἀνθρώπων λαλή-
σαι. ὑπὲρ τοῦ τοῖστου καυχῆσομαι, ὑπὲρ δὲ
ἐμαυτοῦ οὐ καυχῆσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀδε-
νεύαις μου. εἰμὲ γὰρ θελήσω καυχῆσασθαι,
ὅχι ἐσομαι ἄφρων, ἀλήθειαν γὰρ ἔρω. φεί-
δομαι δὲ, μή τις εἰς ἐμὲ λογισθῆται, ὑπὲρ ὃ
βλέπει με, ἢ ἀκῆσται ἐξ ἐμοῦ. καὶ τῆ ὑπερ-
βολῆ ἢ ἀποκαλύψωμ ἵνα μὴ ὑπεραίρω-
μαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῆ σαρκί, ἄγγελος
σατᾶν, ἵνα με κολαφίσῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρω-
μαι. ὑπὲρ τούτου τρεῖς τὸν κύριον παρεκά-
λεσα, ἵνα ἀποσῆ ἀπὸ ἐμοῦ, καὶ εἰρηκί μοι. ἀρι-
κῆσσι ἢ χάρις μου. ἢ δὲ δυνάμεις μου ἐν ἀδε-
νεύαις τελεῖσται. ἢ δὲ οὐ μᾶλλον καυχῆσο-
μαι ἐν ταῖς ἀδενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ
ἐπὶ ἐμὲ ἡ δυνάμις τοῦ χριστοῦ. διὸ εὐδοκῶ ἐν
ἀδενείαις, ἐν ὑβρεσίμ, ἐν ἀνάγκαις, ἐν δίω-
γμοῖς, ἐν σενοχωρίαις ὑπὲρ χριστοῦ. ὅταν
γὰρ ἀδενῶ, τότε δυνάτοός εἰμι. γέγονα,
ἄφρων καυχώμενος. ὑμεῖς με ἠναγκάσα-
τε, ἐγὼ γὰρ ὄφελον ὑφ' ὑμῶν σωῖσασθαι.
ὁ δεινός γὰρ ὑπέρησα τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποσώλωμ,
εἰ

*Scio hōiem in
Christo. Scio hōiem
tēto Christo, ut scio
hōiem Ananiam
m. Scio hōiem
scio habet
paralysin, qd*

Quis offendit, & ego nō uror: Si gloriā-
ri oporteat, de his quæ infirmitatis meæ
sunt, gloriabor. Deus & pater dñi no-
stri Iesu Christi, qui est laudandus in sæ-
cula, nouit, qd nō mētiar. In Damasci ciui-
tate gentis præfectus nomine Aretæ re-
gis excubias posuerat in Damascenorū
urbe, cupiēs me cōprehēdere, ac per fene-
stram in sporta demissus fui per mœnia,
effugiq; man⁹ ei⁹. Gloriari sanè nō expe-
dit mihi, ueniā em̄ ad uisiones & reuelā-
tiones dñi. Noui hominē in Christo añ
annos quatuordecim: an in corpore, ne-
scio, an extra corp⁹, nescio, deus nouit: ra-
ptum huiusmodi in tertiū usque cœlū. &
scio huiusmodi hominē: an in corpore,
an extra corpus, nescio, deus nouit: raptū
fuisse in paradilum, & audisse arcana uer-
ba, quæ fas non sit homini loqui. Super
huiusmodi homie gloriabor, de me ipso
uero nō gloriabor, nisi sup infirmitatib⁹
meis. Nam si uoluero gloriari, nō ero in-
sapiens, ueritatē em̄ dicā: sed parco uobis,
ne quis de me cogitet, supra id qd uidet
esse me, aut qd audit ex me. Et ne excel-
lencia reuelationū supra modū efferrer,
datus fuit mihi stimulus per carnē, nun-
cius satanæ, ut me colaphis cæderet, ne su-
pra modum efferrer. Super hoc ter dñm
rogauī, ut discederet à me, & dixit mihi:
Sufficit tibi gratia mea. nam uirtus mea
per infirmitatē perficit. Libētissime igiē
gloriabor potius sup infirmitatib⁹ meis,
ut inhabitet in me uirtus Christi. Quā-
obrem placeo mihi in infirmitatib⁹, in cō-
tumelijs, in necessitatib⁹, in persecutioni-
bus, in anxietatib⁹ p Christo. Cū em̄ in-
firmus sum, tunc robustus sum. Factus
sum insipiēs gloriādo. Vos me coēgistis,
nā ego debuerā à uobis cōmēdari. Nulla
enim in re inferior fui summis apostolis,
tametsi

εἰ καὶ οὐδ' ἐμ' εἶμι. τὰ μὲν σημεῖα τῶ ἀπο-
 σόλῃ καταργάσθην ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπο-
 μοῆ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι, καὶ δυνάμε-
 σι. τί γὰρ ὄψιν ὃ ἠπείδητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς
 ἐκκλησίας; εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐκ κατε-
 νάρκησα ὑμῶν; χάρισασθε μοι πλὴν ἀδικί-
 αμ ταύτων, ἰδοὺ τρίτον ἐτοίμως ἔχω ἐλθεῖν
 πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν. οὐ
 γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς, ὅτι γὰρ ὀφεί-
 λει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θεσαυρίζειν, ἀλλ'
 οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. ἐγὼ δὲ ἠδίασα διαπα-
 νήσω, καὶ ἐκ διαπανθήσομαι ὑπὲρ ἧν ψυ-
 χῶν ὑμῶν, εἰ καὶ περιεσοτέρως ὑμᾶς ἀγα-
 πῶν, ἢ ἦτον ἀγαπῶμαι. ἔσω δὲ, ἐγὼ οὐ κα-
 τεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ' ὑπάρχωμ' ὡς ἄσπυ-
 ρος, ὅπως ἴδω ὑμᾶς ἔλαβον. μή τινα ὧν ἀπέσαλκα
 πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτὸ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς;
 παρεκάλεσα τίπον, καὶ σωμαπέεσα τὸν
 ἀδελφόν. μή τι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς τί-
 τος; οὐ γὰρ αὐτῷ πνεύματι περιεπατή-
 σαμην; οὐ τοῖς ἀντίστοιχοις ἴχνησι; πάλιν δοκεῖ-
 πει, ὅτι ὑμῖν ἀπολογέμεθα; κατ' ἐνώπιον
 τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ λαλῶμεν. τὰ δὲ πάντα ἀ-
 γαπητοὶ ὑπὲρ ᾧ ὑμῶν δικοδομήει. φοβέ-
 μαί γὰρ, μή πως ἐλθὼν, οὐχ' οἴους δέλω
 εἶναι ὑμᾶς, καὶ γὰρ ἐυρεθῶ ὑμῖν ὄϊον οὐ θέλει-
 τε, μή πως ἔρως, ζήλοισι, θυμοῖς, ἐριθείαι, κα-
 ταλαλῖαι, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκατα-
 σασίαι. μή πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσει
 ὁ θεὸς μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενήθω πολλοὺς
 ἧν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάν-
 των ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ ὀργαίᾳ, καὶ ἀ-
 σελγείᾳ ἢ ἐπείρασιν.

tametsi nihil sum. Signa quidē apostoli
 peracta fuerūt inter uos cū omī patiētia,
 & signis & prodigijs, & potētibus factis.
 Nam qd est in q̄ fuistis inferiores cæteris
 ecclesijs: nisi q̄ ipse ego nō fuerim uobis
 onerosus? Cōdonate mihi hanc iniuriā.
 Ecce tertio p̄pensus animo sum, ut ueniā
 ad uos, nec ero uobis onerosus. Non em̄
 quæro quæ uestra sunt, sed uos. Non em̄
 debēt filij parētib⁹ recōdere, sed filijs pa-
 rentes. Ego uero libētissime impēdam, &
 expēdat p̄ animab⁹ uestris: licet uberius
 uos diligēs, minus diligar. Sed esto, ipse
 nō grauauī uos: uerū cū essem astut⁹, do-
 lo uos cepi. Num p̄ quenq̄ eorū q̄s misi
 ad uos, expilauī uos? Rogauī Titum, &
 unā cū illo misi fratrem. Num qd à uobis
 extorsit Titus? An nō eodē spū ambula-
 uimus? an nō ἰσίδem uestigijs? Rursum
 arbitramini, q̄ nos uobis excusemus? In
 conspectu dei, in Christo loquimur, sed
 omīa charissimi pro uestri ædificatione.
 Nam metuo ne qua fiat, ut si uenero, nō
 quales uelim reperiā uos, & ego reperiar
 uobis qualē nolitis, ne q̄ modo sint con-
 tentiones, æmulationes, iræ, concertatio-
 nes, obtreccationes, susurri, tumores, se-
 ditiones. Ne iterū ubi uenero humiliet
 me deus me⁹ apud uos, & lugeā multos
 eorū qui ante peccauerint, & nō p̄cēnitue-
 rint super immundicia & libidine, & im-
 pudicia quam patrarunt. Hic ter-
 tius erit aduentus meus ad uos: In ore
 duorum testium aut trium constituetur
 omne uerbum. Prædixi & prædico, ut
 præsens cum essem iterum, ita & absens
 nunc scribo ἰjs, qui ante peccauerunt, &
 reliquis omnib⁹: quod si uenero denuo,
 non parcam. Quandoquidem experi-
 mentum quæritis, in me loquentis Chri-
 sti, qui erga uos non est infirmus,

XIII

*? τρίτον τῶτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπὶ
 σῶματι δ' ὄνο μαρτύρων καὶ τριῶν σαθή-
 σεται ὡς ῥῆμα. προείρηκα καὶ προλέγω,
 ὡς παρῶν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὸ νῦν γρά-
 φω τῖς προημαρτηκόσι, καὶ τῖς λοιποῖς
 πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἐλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσο-
 μαι. ἐπεὶ δοκιμῶν ζητεῖτε, τῶ ἐν ἐμοὶ λα-
 λούτω χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀδενεῖ,
 ἀλλὰ

L 2 sed

ἀλλὰ δὴ αὐτῶ ἐν ὑμῖν . καὶ ὅτι εἰ ἐσαυρώθη
 ἐξ ἀδυναμίας , ἀλλὰ ζῆ ἐκ δυνάμεως θεοῦ . καὶ
 ὅτι ἡμεῖς ἀδυναμῶν ἐν αὐτῷ , ἀλλὰ ζῆσόμεν
 ἡμεῖς σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς .
 ἑαυτοὺς πειράζετε , εἰ ἐστὶ ἐν τῇ πίστει ἑαυτοῦς
 δοκιμάζετε . ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτοὺς ,
 ὅτι ἰησοῦς χριστὸς ἐν ὑμῖν ὄσκει , εἰμή τι ἀ-
 δοκιμοί ἐσε . ἐλπίζω δὲ , ὅτι γνώσεσθε , ὅτι
 ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδοκιμοί . εὐχομα δὲ πρὸς
 τὸν θεόν , μή ποιεῖσθε ὑμᾶς κακὸν μηδέμ .
 οὐχ ἵνα ἡμεῖς ἀδοκιμοὶ φανώμεν , ἀλλ' ἵνα ὑ-
 μᾶς τὸ καλὸν ποιῆτε , ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδοκιμοὶ
 ᾄμεν . οὐ ὅτι δυνάμεθα τι ἢ φθί ἀληθείας ,
 ἀλλ' ὅτι πρὸς φθί ἀληθείας . χάρισμα γὰρ ὅταν
 ἡμεῖς ἀδυναμῶμεν , ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ᾄτε . τῷ
 θεῷ δὲ ἡμεῖς ἐν ἡμῶν κατάρτι-
 σι . διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὸ γράφω , ἵνα μή
 παρῶν , μή ἀποτόμως γήσωμαι ἢ πλὴν
 ἐξουσίας , ἢ ἐδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκο-
 δομίαν , καὶ οὐκ εἰς κατάρτισιν . λοιπὸν ἀ-
 δελφοί , χαίρετε , καταρτίζεσθε , παρακα-
 λῆσθε , τὸ αὐτὸ φρονεῖτε , ἐριμνεύετε , καὶ ὁ
 θεὸς φθί ἀγάπης καὶ ἐριμνης ἔσται μετ' ὑμῶν .
 ἀσπάζεσθε ἀλλήλους ἐν ἀγίῳ φιλήματι .
 ἀσπάζοντα ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες . ἡ χά-
 ρις τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ , ὁ ἡ ἀγάπη τοῦ
 θεοῦ , καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος ,
 μετὰ πάντων ὑμῶν . ἀμήν .

Πρὸς κορινθίους δεύτερα .

Ἐγράφη ἀπὸ φιλιππῶν τῆ μακεδονίας διὰ
 τίτου καὶ λυκά .

sed potēs est in uobis . nā quī crucifixus
 fuit ex infirmitate , uiuit tñ ex uirtute dei .
 Siquidē & nos infirmi sumus in illo , sed
 uiuem⁹ cum illo ex uirtute dei erga uos .
 Vosipfos tentate , num sitis in fide . Vos-
 ipfos p̄bate . An nō cognoscitis uosmet-
 ipfos , q̄ Iesus Christus in uobis est ? Nisi
 sicubi reprobī estis . At spero uos cogni-
 turos , q̄ nos nō sim⁹ reprobī . Opto autē
 apud deū , ne quid mali faciatis , nō quo
 nos p̄bati appaream⁹ , sed ut uos , qd' ho-
 nestum est , faciatis : nos ὡς ueluti repro-
 bī simus . Nō em̄ possum⁹ quicquē aduer-
 sus ueritatē , sed pro ueritate . Gaudemus
 em̄ , cū nos infirmi fuerim⁹ : uos autē ua-
 lidi fueritis . Hoc autē insuper optamus ,
 uestrā integritatē . Propterea hæc absens
 scribo , ne cum præsens fuero , rigidus sim
 iuxta potestatē , quam dedit mihi domi-
 nus in extructionē , & non in destructio-
 nem . Quod superest fratres , ualete , inte-
 gri estote , consolationem habete , unani-
 mes sitis , in pace agite , & deus charitatis
 ac pacis erit uobiscum . Salutate uos mu-
 tuo sancto osculo . Salutant uos sancti
 omnes . Gratia domini Iesu Christi , &
 charitas dei , & cōmunicatio spiritus san-
 cti sit cum omnibus uobis . Amen .

Ad Corinthios secunda .

Missa fuit à Philippis Macedonia
 per Titum & Lucam .

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλα ἀπὸ ῥώμης, ἑωρακῶς αὐτοὺς ἦδ' ἢ καὶ διδάξας. ἢ δὲ πρόφασιν φησὶ ἐπισολῆς αὐτῆ. διδασκάλους καλῶς οἱ γαλάται πρὸς τὸ ἀποστόλου, καὶ πεισεύσαντες γνησίως εἰς τὸν Χριστόν, ἀποδημήσαντες τὸ ἀπόστολου, ὑψηρπάθησαν παρὰ τινῶν, ὥς περὶ τέμνεσθαι. ταῦτα τοίνυν μαθῶν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτοὺς. καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς περὶ ἧς εἶχον πείσεως, καὶ γνησίας εἰς Χριστόν δι' ἀθέσεως. μέμφεται δὲ ὡς ἀνοήτως πράξαντας, καὶ μεταβαλλομένους αὐτούς, ἔπειτα δι' ἀλαμβάνει περὶ τοῦ νόμου καὶ φησὶ μὴ τὸν ἄβραάμ πείσεως, καὶ ἀποδείκνυσίμ' ἔκτε τοῦ νόμου, καὶ ἴπ' ἡνωτικῶν τοῦ ἄβραάμ, ἀλληγορήσας αὐτὰς, μέχρι καροῦ διδόνου τὴν σκιάμ, καὶ τὴν περιτομῶν, καὶ ἀργῆμ αὐτὰ λοιπὸν τῆ τοῦ Χριστοῦ παρυσία. καὶ οὕτως ἀποδείξας, παραγγέλλει λοιπὸν αὐτοῖς, μηκέτι προσέχεσθαι τῆς ἀπατήσεως, ἀλλὰ μάλλον ἔχεσθαι φησὶ ἐν Χριστῷ πείσεως, καὶ γινώσκειν, ὅτι ἢ φησὶ Χριστῷ χάρις καταργεῖ τὴν μὴ σάρκα περιτομῶν. καὶ οὕτως πάλιν εἰς τὰ ἦδ' ἢ πρὸς αὐνέσας καὶ διδάξας, τελευτῶ τὴν ἐπισολῶν.

IN EPISTOLAM AD GALATAS, ARGUMENTVM
PER ERASMV M ROTERODAMVM.

Alatae Graeci sunt, sed ex Gallis oriundi. Vnde iuxta diuum Hieronymum, originis ingenium ingenij tarditate referebant. Quandoquidem & Hilarius Gallus ipse in hymnorum carmine Gallos indociles uocat. Et Paulus illos obiurgans, ἀνοήτους appellat. Ad quorum ingenium suum attemperans, acerbius illos castigat, quā illos in cæteris epistolis: & reprehendit magis quā docet: ut quibus ratio suadere non poterat, reuocaret auctoritas. Agit in hac epistola, quod nusquam non agit, ut à legis Mosaicæ seruitute inuitet ad euangelij gratiam. Quod idem agit in epistola ad Rhomanos, nam utrisque idem error acciderat, sed diuersa ratione. Nam Rhomani primum in Iudaismum inducti, postea resipuerunt: Galatae recte ab apostolo instituti, pseudapostolorum opera in Iudaismum retracti fuerunt. Quod Rhomani perperam instituti sunt, simplicitatis erat: quod mox admoniti resipuerunt, prudentiæ. Contra, quod Galatae Christum amplexi sunt, facilitatis erat: quod protinus in Iudaismum relapsi, leuitatis atque stulticiæ. Ad hos igitur subierant pseudapostoli, uelut à Petro & Iacobo summatibus apostolis missi: & Pauli auctoritatem calumnijs eleuabant, negantes illi fidem habendam, qui sibi non constaret, nunc legis utens ceremonijs, susceptis uotis, rasosque capite, & circumciso Timotheo, nunc cum ethnicis legem negligens ac damnans: potius audiendos, qui apud Petrum & Iacobum uersati fuissent, qui que dominum Iesum uidissent: cum Paulus nec uidisset Christum, & disci-

pulorum duntaxat discipulus esset, non Christi. Proinde Paulus uehemēti & acri oratione (neque enim est ulla epistola concitator) salubriq; austeritate, & dementi sæuitia, simul & Galatarum errori medetur, & suam asserit auctoritatem, & pseudapostolorum fraudulentiam aperit. In ipso statim epistolæ limine testatur, sese uel summis apostolis parem, aut etiam superiorem, in hoc quod euangelij prædicandi auctoritatem à Christo deo iam immortalis cœlitus accepisset: atq; hoc autore fretum, in Arabia & Damasci aliquandiu prædicasse Christum, priusquam cum quoquam apostolorum contulisset: deinde Hierosolymis uidisse quidem Petrum ac Iacobum diebus perpaucis, neque quicquam tamē ab illis adiutum esse: sub hæc in Syria & Cilicia quatuordecim annis Christi præconem egisse: donec admonitus diuinitus, Hierosolymam reuersus unà cum Barnaba ac Tito, cum primarijs apostolis contulit euangelium suum: nō quod de tot annorum prædicatione iam uenisset in dubium, sed ut eorū comprobatione, quorū summa erat apud omnes auctoritas, magis confirmarentur cæteri: sed ita contulisse cum Petro, ut ab illo nihil accesserit, quod ad euangelij rem attineret: & adeo nō fuisse se compulsam à Petro, ut gentibus legis onus imponeret, ut Antiochiæ Petrum cibis cōmunibus uescentem (ubi se metu superuenientium Iudæorum, è conuiuio subduceret) palam in os reprehenderit, docens, ex fide contingere salutem euangelicam, non ex obseruatione legis iam antiquatæ. Id ueluti Petro dici cœptum, latius prosequitur, uersus ad Galatas: demonstrans, legem Mosaicam ad tempus modo fuisse datam, & ad unum Christum illa spectasse omnia: in illa fuisse carnem, in euangelio spiritum: in illa umbras, in euangelio lucem: in illa imagines, in euangelio ueritatem: in illa seruitutem, in euangelio libertatem: Dementia uero esse, gustatis potioribus, ultro recidere ad deteriora. Hæc agit capite primo, secundo, tertio, quarto. Deinde grauius interminatus eis, ne circumcisione recepta, turpiter se dedant in seruitutem legis: ostendit, Christianam libertatem non esse peccandi licentiam, sed ultroneam functionem officiorum pietatis, quæ charitate dictante, non lege iubente, præstantur. Postremo hortatur ad Christianam concordiam, ad subleuandos infirmiores aut lapsos, ad benemerendum de ijs, qui nos fidem edocuerunt: Huiusmodi factis, quoniam spiritus sunt, æterna deberi præmia. cum ceremonijs temporarijs temporaria sit gloria: obiter in odium uocans pseudapostolos, qui non ob aliud studebant circumcidi Galatas, nisi ut super hoc gloriarentur, uelut autores huius facinoris. Cui morbo affines sunt, qui hodie novos cultus, & prodigiose insignes reperiunt, ut dicatur: hoc hominum genus ille instituit. Hanc epistolam, ut apparet, Paulus, quo singularem erga Galatas affectum testaretur, totam sua manu scripsit, cum in alijs soleat duntaxat subscribere. Nostra argumenta scriptam testantur ab Epheso: Græcorum inscriptiones, è Rhoma.

ARGUMENTI FINIS.

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙ/
ΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

EPISTOLA PAVLI
AD GALATAS.

ΑΥΛΟΣ ἀπόστολος,
οὐκ ἀπὸ ἀνθρώπων,
οὐδὲ δι' ἀνθρώπου,
ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ χρι/
στοῦ, καὶ θεοῦ πα/
τρὸς, τὸ ἐγείραν/
τ' αὐτὸν ἐκ νε/
κρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐ-

Aulus apostolus, non
ab hominibus, neque
per hominem, sed per
Iesum Christum, ac
deum patrē, qui susci/
tauit illum ex mortuis,

quicūq; mecum sunt omnes fratres, eccle/
sijs Galatiæ. Gratia uobis & pax à deo
patre, & domino nostro Iesu Christo,
qui dedit seipsum pro peccatis nostris,
ut eriperet nos ex præsentī sæculo malo,
iuxta uoluntatem dei & patris nostri, cui
gloria in sæcula sæculorū, Amē. Miror, qd
à Christo, qui uocauit uos p gratiā, adeo
cito transferamini in aliud euangelium,
quod non est aliud, nisi quod quidam
sunt, qui turbant uos, & uolunt inuer/
tere euangelium Christi. Verum etiamsi
nos, aut angelus è cælo prædicauerit uo/
bis euangelium, præter id quod prædi/
cauimus uobis, anathema sit. Quem/
admodum ante diximus, & nunc ite/
rum dico: si quis uobis prædicauerit
euangelium, præter id quod accepistis,
anathema sit. Nunc enim utrum ho/
mines suadeo, an deum? aut quæro
hominibus placere? Nam si hæcte/
nus hominibus placuissem, Christi
seruus haud quaquam essem. No/
tum autem uobis facio fratres, euan/
gelium quod prædicatum est à me, non
esse secundum hominem. Neque enim
L 4 ego

μοὶ πάντες ἀδελφοί, τὰς ἐκκλησίας ἐν
γαλατίας. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ
πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, τὸ
δόντ' αὐτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν,
ὅπως ῥηξέηται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεσῶτ'
αἰῶν' πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ
θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας ἡμῶν, ἀμήν. Θαυμάζω, ὅτι ὅν
τως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέ/
σαντ' ὑμᾶς ἐν χάριτι χριστοῦ, εἰς ἕτερον
εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστι ἄλλο, εἰμὴ τῖνες
εἰσὶν, οἱ ταρασσόντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες με/
ταστῆσαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. Ἀλλὰ
καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελ' ῥηξέουσαν εὐαγ/
γελίζηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐκγγελισάμεθα
ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔσω. ὡς προσήκαμιν, καὶ
ἄρτι πάλιν λέγω, ἔτις ὑμᾶς εὐαγγελί/
ζεται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔσω.
ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους περὶ τὸν θεόν,
ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκην, εἰ γὰρ ἔτι ἀν/
θρώποις ἤρεσκον, χριστοῦ δοῦλ' οὐκ
ἂμ ἦμην. γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, τὸ
εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθῆν ὑπὸ ἐμοῦ,
ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἀνθρώπου. οὐδὲ γὰρ
ἐγώ

*Euangelium Christi prædi
candum, nihil aliud est
quod ea que in euangelio
continentur.*

ἔγω παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ, οὐ
τε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰη-
σοῦ χριστοῦ. ἠκούσατε γὰρ πλὴν ἐμὴν ἀνα-
στροφῶν ποτὲ ἐν ἔθῳ Ἰουδαϊσμῶ, ὅτι κα-
θ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον πλὴν ἐκκλησίαν τοῦ
θεοῦ, καὶ ἐπόρευμ' αὐτῶν, καὶ προσέκο-
πιστον ἐν ἔθῳ Ἰουδαϊσμῶ ὑπὲρ πολλοὺς συ-
νηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισοτέρως ἢ
λωτῆς ὑπάρχων πῶν πατρικῶν μου παρα-
δόσεων. ὅτε δὲ ἐνόησα ὅτι θεός, ὁ ἀφο-
ρίσας με ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, καὶ κα-
λέσας διὰ ὧν χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύ-
ψαι τὸ μυστήριον αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζω-
μαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἐθέλων, ὃν προ-
σανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνῆλ-
θον εἰς ἱεροσόλυμα πρὸς τὸν πρὸ ἐμοῦ ἀπο-
στόλον, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς ἀραβίαν, καὶ
πάλιν ὑπέστρεψα εἰς δαμασκόν. ἔπειτα
μετὰ ἔτη τρεῖς ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα ἰσο-
ρήσαι πέτρον, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡ-
μέρας δεκαπέντε. ἕτερον δὲ πῶν ἀποστό-
λων οὐκ ἔιδον, ἐμὴ ἰάκωβον τὸν ἀδελ-
φὸν τοῦ κυρίου. Α δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώ-
πιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἔπειτα ἤλ-
θον εἰς τὰ κλίματα ἐν συρίᾳ καὶ ἐν κι-
λικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ἀγνοοῦμεν ἔθῳ προ-
σώπων ταῖς ἐκκλησίαις ἐν Ἰουδαίᾳ, ταῖς
ἐν χριστῷ. μόνον δὲ ἀκούοντες ἡσάμ, ὅτι ὁ
διώκων ἡμᾶς ποτὲ, νῦν εὐαγγελίζεται πλὴν
πίσιν, ἢ μ' ποτὲ ἐπόρευθα, καὶ ἐδόξαζον ἐν
ἐμοί τὸν θεόν.

Ἐπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἑτῶν πάλιν
ἀνέβην εἰς ἱεροσόλυμα μετὰ βαρνάβαν, συμ-
πραλαβὼν καὶ τίτον, ἀνέβην δὲ κατὰ
ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς ὅτι εὐαγ-
γέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ' ἰδί-
αν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μήπως εἰς κενὸν τρέ-
χω, ἢ ἕδραμον. ἀλλ' οὐδὲ τίτῳ ὁ σὺν ἐ-
μοί, ἕλλην ὢν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆ-
ναι, διὰ δὲ τούτων παραστάκτους ἰουδαί-
φους, οἱ τινες παρασηλθόν κατασκοπήσαντες
πλὴν

ego ab homine accepi illud, neque didici,
sed per revelationem Iesu Christi. Audi-
stis enim meam conversationem quondam
in Iudaismo, quod supra modum perfe-
quebar ecclesiam dei, ac depopulabar il-
lam, & proficiebam in Iudaismo supra
multos aequales in genere meo, cum ue-
hementer essem studiosus a maioribus
meis traditorum institutorum. Ast ubi
deo, qui segregauerat me ab utero ma-
tris meae, & uocauit per gratiam suam in
hoc, ut reuelaret filium suum per me, uisum
est, ut praedicarem ipsum inter gentes, con-
tinuo, non contuli cum carne & sanguine,
neque redi in Hierosolymam, ad eos qui ante
me fuerant apostoli: sed abi in Arabiam,
ac denuo reuersus sum Damascum. De-
inde post annos treis redi in Hierosoly-
mam, ut uiderem Petrum, & mansi apud
illum dies quindecim. Alium autem ex
apostolis non uidi quenquam, nisi Iacobum
fratrem domini. Porro quae scribo uobis,
ecce coram deo, non mentior. Deinde ueni
in regiones Syriae Ciliciaeque. Eram autem
ignotus iuxta faciem ecclesiae Iudaeae, quae
erant in Christo. Sed tantum hic rumor
apud illos erat: qui perfequebatur nos ali-
quando, nunc praedicat fidem, quam
quondam expugnabat. & glorificabant
in me deum.

Deinde post annos
quatuordecim rursus ascendi Hieroso-
lymam unam cum Barnaba, assumpto si-
mul & Tito. Ascendi autem iuxta reue-
lationem, & contuli cum illis euangelium,
quod praedico inter gentes, sed priuatim
cum iis qui erant in pretio, ne quo mo-
do in uanum currem, aut cucurrissem.
Sed neque Titus, qui mecum erat, cum
esset Graecus, compulsus fuit circumci-
di, propter obiter ingressos falsos fra-
tres, qui subintroierant ad explorandum
libertatem

πλὴν ἐλθὼν εἰς ἡμᾶς, ἢ ἡμεῖς ἐχομῶμεν ἐν Χριστῷ
 Ἰησοῦ, ἵνα ἡμεῖς καταδωλώσωμεν τὰ, οἷς οὐ
 δεῖ πρὸς ἡμᾶς εἰζαμεῖν τῆ ὑποταγῆ, ἵνα ἡ ἀ-
 λήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνη πρὸς ὑμᾶς.
 Ἀπὸ δὲ τῶν δοκοῦντων εἶναί τι ὁποῖοί πο-
 τε ἦσμεν, οὐδ' ἐμὸι διαφέρει. πρόσωπον ἀν-
 θρώπου δεῖς οὐ λαμβάνει. ἐμοὶ ἢ οἱ δοκοῦν-
 τες, οὐδ' ἐμὸν προσανέδεντο, ἀλλὰ τὸν ἀντίον,
 ἰδόντες, ὅτι πεπίσθυμαι τὸ εὐαγγέλιον ἐν
 ἀκροβυστίᾳ, καθὼς πέτρος ἐν περιτομῆς.
 Ὁ γὰρ ἐνεργήσας πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν ἐν
 περιτομῆς, ἐνεργήσῃ καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη. καὶ
 γινόντες πλὴν χάρις πλὴν δόξης ἔσμεν μοι, ἰάκω-
 βῳ καὶ κηφᾶ καὶ ἰωάννῃ, οἱ δοκῶντες σύ-
 λλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκα ἐμοὶ καὶ βαρνάβᾳ
 κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς
 πλὴν περιτομῶν, μόνον τῶν πῶχων ἵνα
 μνημονεύωμεν. ὁ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ το-
 ποιοῖσα. ὅτε δὲ ἦλθον πέτρῳ εἰς Ἄν-
 τιοχείαν, καὶ πρόσωπον αὐτῶ ἀντίεσι,
 ὅτι κατεγνωσμένῳ ἦν. πρὸ τοῦ γὰρ ἐλ-
 θεῖν τινὰς ἀπὸ ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐδνῶν
 σωμῶν. ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέσπελλε καὶ ἀφώ-
 ρισεν ἑαυτὸν, φοβούμενῳ τῶν ἐκ περιτο-
 μῆς, καὶ στυγερούμενον αὐτῶ καὶ οἱ λοι-
 ποὶ ἰουδαῖοι, ὡς τε καὶ βαρνάβας στυγέ-
 χθη αὐτῶν τῆ ὑποκρίσει. ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι
 οὐκ ἔρηποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγ-
 γελίου, εἶπον τῷ πέτρῳ ἐμὸν προδιεμ πάν-
 των. εἰ σὺ ἰουδαῖῳ ὑπάρχεις, ἐθνικῶς
 ζῆς, καὶ οὐκ ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγ-
 κάσεις ἰουδαίσει; ἡμεῖς φύσει ἰουδαῖοι, καὶ
 οὐκ ἐξ ἐδνῶν ἁμαρτωλοὶ, εἰδότες, ὅτι οὐ
 δικαιῶται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου,
 ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἡ-
 μεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα
 δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ
 ἐξ ἔργων νόμου, διότι οὐ δικαιωθήσεται
 ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σὰρξ. εἰ δὲ ζητῶντες
 δικαιωθῶμεν ἐν Χριστῷ, ἐσθήμεν καὶ αὐ-
 τοὶ ἁμαρτωλοὶ, ἅρα Χριστὸς ἁμαρτίας
 διάκονος

libertatē nostrā, quā habem⁹ in Christo
 Iesu, q̄ nos in seruitutē adigerēt. Quibus
 ne ad tēp⁹ quidē cessim⁹ p̄ subiectionē, ut
 ueritas euangelij permaneret apud uos.
 Ab ijs autem, qui uidebant⁹ aliquid esse
 (quales aliquñ fuerint, nihil mea refert.
 Personā hois deus nō accipit) Nā mihi
 qui uidebant⁹ esse in pretio, nihil contule-
 runt. Imò cōtra, cū uidissent, mihi con-
 ditū fuisse euāgeliū p̄putij, quē admo-
 dum Petro circūcisionis (Nā qui efficax
 fuit in Petro ad apostolatū circūcisionis,
 efficax fuit & in me erga gētes) cumq̄ co-
 gnouissent gratiā mihi datam Iacob⁹ &
 Cephas & Ioānes, qui uidebant⁹ esse co-
 lumnā, dextras dederūt mihi ac Barna-
 bæ societatis, ut nos in gētes, ipsi uero in
 circūcisionē apostolatu fungeremur, tan-
 tum ut pauperū memores essemus. in q̄
 & diligēs fui, ut hoc ipsum facerē. Cū autē
 uenisset Petrus Antiochiā, palam illi re-
 stiti, eo q̄ reprehēsus esset. Nā anteq̄ ue-
 nissent quidā à Iacobo, unā cū gētib⁹ su-
 mebat cibū. cū autē uenissent, subduxit
 ac separauit se ab illis, metuēs eos q̄ erāt
 ex circūcisione, ac simulabant unā cū illo
 ceteri quoq̄ Iudæi, adeo ut Barnabas si-
 mul abduceret in illoz simulationē. uerū
 ubi uidissē, q̄ nō recto pede incederēt ad
 ueritatē euāgelij, dixi Petro corā omib⁹:
 Si tu, cū sis Iudæus, gentiliter uiuis, ac nō
 iudaice, cur gentes cogis iudaiffare? Nos
 natura Iudæi, & nō ex gētib⁹ peccatores:
 qm̄ scim⁹ nō iustificari hominē ex operi-
 bus legis, nisi per fidē Iesu Christi & nos
 in Christū Iesum credidim⁹, ut iustifica-
 remur ex fide Christi, & nō ex operibus
 legis, p̄pterea q̄ nō iustificabit⁹ ex operi-
 bus legis om̄is caro. q̄ si dum quærim⁹
 iustificari per Christū, reperimur & ipsi
 peccatores, num ergo Christus peccati
 minister

δι'άκουσθαι· μὴ γάρ ἔκατέλυσα, ταῦτα πάλιν ὀικοδομῶ, παρὰβιάζω ἑμαυτὸν σωθῆναι. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμου ἀπέθανον, ἵνα θεῶ ζήσω, χριστῷ σωσαύρωμαι. ὧ δὲ, οὐκ ἔτι ἐγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν τῷ τῆ τῆ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντός ἐαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. οὐκ ἔδει τῷ πλὴν χάριτι τοῦ θεοῦ. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνης, ἄρα χριστὸς ὄρωσεν ἀπέθανεν.

Ω ἀνόητοι γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηκε, τῆ ἀληθείᾳ μὴ πεῖθεσθαι; οἷα κατ' ὀφθαλμοῦς ἰησοῦς χριστὸς προεγχεῖται, ἐν ὑμῖν ἐσανρωμύθη; τοπομόνον δὲ λωμὰ δῆμ ἀφ' ὑμῶν, ἧ ἐργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἧ ἀκοῆς πίστεως; οὕτως ἀνόητοί ἐστε; ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; τοσαῦτα ἐπάθετε ἐκῆ, εἰ γε καὶ ἐκῆ. οὐκ ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δι' ὑμᾶς ἐν ὑμῖν, ἧ ἐργων νόμου, ἢ ἧ ἀκοῆς πίστεως; καὶ διὸς ἀβραάμ ἐπίσθυσεν τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί ἐσιν υἱοὶ ἀβραάμ. προῖδ' ἔσα δὲ ἡ γραφή, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοὶ τὰ ἔθνη ὁ θεός, προὐκηγγελίστατο τῷ ἀβραάμ. ὅτι ἐυλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὡς οἱ ἐκ πίστεως ἐυλογεῖνται σὺν τῷ πνεύμῳ ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἧ ἐργων νόμου ἐσιν, ὑπὸ κατάρα ἐσιν. γέγραπται γὰρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμυλίει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιῖται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον. ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, ὃ δὲ νόμος οὐκ ἐστὶν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιῆσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτῷ. χριστὸς ἡμᾶς ἐμγόρασεν ἐκ τῆς καταράς τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ὑμῶν κατάρα. γέγραπται γὰρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὁ κρεμύμωνος ἐπὶ ξύλῳ, ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ ἐυλογία ᾖ ἀβραάμ.

minister est. Absit. Nam si quæ destruxi ea rursus ædifico, transgressorẽ meipsum constituo. Ego em̄ per legẽ legi mortuus fui, ut Christo uiuerẽ, unã cū Christo crucifixus sum. Vivo tñ, nõ iam ego, sed uiuit in me Christus. Vitã autẽ, quã nunc uiuo in carne, per fidem uiuo filij dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum p̄ me. Nõ asp̄nor gratiã dei. Nam si per legẽ est iusticia, igit̄ Christus frustra mortu⁹ est. O stulti Galatæ, quis uos fascinauit, ut nõ crederetis ueritati? Quib⁹ præ oculis Iesus Christus ante fuit depictus, inter uos crucifixus? Hoc solũ cupio discernere à uobis, utrũ ex operibus legis sp̄m accepistis, an ex prædicatione fidei? Adeo stulti estis? cū sp̄u cœperitis, nunc carne consummaminĩ? Tam multa passi estis frustra, si tñ & frustra. Qui igit̄ subministrat uobis sp̄m, & operat̄ uirtutes in uobis, utrũ ex operib⁹ legis, an ex prædicatione fidei id facit? Quẽadmodũ Abraham credidit deo, & imputatũ est illi ad iusticiã. Scitis igitur, q̄ qui ex fide sunt, ij̄ sint filij Abrahæ. Præuidens autẽ scriptura, q̄ ex fide iustificet gentes deus, prius rem lætam nunciauit Abrahæ: Bñdicentur, inquiẽs, in te oẽs gentes. Itaq̄ qui ex fide sunt, bñdicunt̄ cū fideli Abraham. Nam quotq̄t ex operib⁹ legis sunt, execrationi sunt obnoxij. Scriptũ est enim: Execrabilis omnis, qui non manserit in om̄ibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Quẽ autẽ in lege nullus iustificet̄ apud deum, palãm est. Siquidem iustus ex fide uiuet, lex autẽ non est ex fide: sed qui fecerit ea homo, uiuet in ipsis. Christus nos redemit ab execratione legis, dum pro uobis factus est execratio. Scriptum est enim: Execrabilis omnis, qui pendet in ligno, ut in gentes benedictio Abrahæ

ἄβραάμ γήνηται ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα πῶς ἐπαγγελίαν τῷ πνεύματι λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. Ἀδελφοί, ἡ ἀνθρώπου λέγω. ὁμοίως ἀνθρώπου κεκυρωμένῳ διὰ δικῆν, οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδικάζεται. Ἐπεὶ ἡ ἄβραάμ ἐξῆρθεσάναι ἐπαγγελίαν, καὶ ἔπειτα ἔματι αὐτῷ, οὐ λέγει καὶ τῆς ἀποκριμασίμ, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἐνός, καὶ ἔπειτα ἀποκριμασίμ, ὅς ὅτι χριστός, τὸ πῶς λέγω, διὰ θεῆν κῆν προκεκυρωμένῳ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς χριστόν, ὁ μετὰ ἔτη πετρακόσια καὶ τριάκοντα γεροντῶς νόμος, οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἢ κληρονομία, οὐκ ἔτι εἴη ἐπαγγελία. Ἐπεὶ δὲ ἄβραάμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. τί οὖν ὁ νόμος; ἢ ἡ ἀβάστωμ χάριμ προσετέθη, ἄριστος οὐ ἐλάθη τὸ ἀποκριμασίμ, ὅ ἐπιγγελλται, διὰ ταχῆς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτη. ὁ δὲ μεσίτης, ἐνός οὐκ ἔστιμ, ὁ δὲ θεός εἰς ὅστιμ. ὁ οὖν νόμος ἡ ἐπαγγελίῳ τῷ θεῷ, μή γήνητο. εἰ ἢ ἐδόθη νόμος, ὁ δ' ὡς ἀμύνη ζωοποιῆσαι, ὄντως ἄρ ἐκ νόμου ἢ ἢ δικαιοσύνη. ἀλλὰ σὺ νέκλασεμ ἢ γράφη τὰ πάντα ὑπὸ ἀμαρτίαν, ἵνα ἢ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ δοθῆ τῶς πιστεύουσι. πρὸ τῆς ἐλάθη τῆς πίστεως, ὑπὸ νόμον ἐφῆρθεσάναι, συγκεκλασμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιμ ἀποκαλυφθῆναι. ὡς ὁ νόμος παδ' ἀπαγωγὸς ἡμῶν γέρονεμ εἰς χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλάθη δὲ τῆς πίστεως, οὐκ ἔτι ὑπὸ παδ' ἀπαγωγὸν ἐσμῶν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστέ διὰ τῆς πίστεως ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι γὰρ ἐβαπτίσθητε, χριστόν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἐν ἰσραὴλ οὐδὲ ἐλλῶν, οὐκ ἐν ἰσραὴλ οὐδὲ ἐλεῦθερ, οὐκ ἐν ἄρσεμ καὶ δῆλυ. πάντες γὰρ ἡμεῖς εἰς ἐστέ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. εἰ δὲ ἡμεῖς χριστοῦ, ἄρα τῷ ἄβραάμ ἀποκριμασίμ, καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

λέγω δὲ, ἐφ' ὅσον γέρονεμ ὁ κληρονόμος νῆ πῶς ὅστιμ, οὐδὲμ διὰ φέρεσ δούλου, κύριον πάντων ὡν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ὅτι καὶ οἰκονόμους

Abrahæ ueniret per Christum Iesum, ut pmissione spiritus acciperemus per fidē. Fratres, scd'm hominē dico: Hominis licet testamentū, tñ si sit cōprobatū, nemo reiicit, aut addit aliquid. Porro Abrahæ dictæ sunt pmissiones & semini eius. Non dicit, & feminib⁹, tanq̄ de multis, sed tanq̄ de uno, & in semine tuo, qui est Christus. Hoc autē dico, testamentū ante cōprobatū à deo erga Christū, lex quæ post annos quadringētos & triginta cœpit, nō facit irritū, ut abroget pmissionem. Nam si ex lege est hæreditas, nō iam est ex pmissione. Atqui Abrahæ pmissione donauit deus. Quid igit' lex? Propter transgressiones addita fuit, donec ueniret semē, cui pmissum fuerat, ordinata per angelos in manu intercessoris. Intercessor autē unius nō est, at deus unus est. Lex igit' num est aduersus pmissiones dei? Absit. Eteñ si data fuisset lex, quæ possit uiuificare, uere ex lege esset iusticia. Sed cōclufit scriptura omnia sub peccatum, ut pmissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Cæterū anteq̄ uenisset fides, sub lege custodiebamur, cōclufi in eam fidem, quæ erat reuelanda. Itaque lex pædagogus noster fuit ad Christū, ut ex fide iustificaremur. At postq̄ uenit fides, nō amplius sub pædagogogofumus. Omnes em̄ filij dei estis, eo qd' credidistis Christo Iesu. Nam quicunq; baptizati estis, Christū induistis. Non est Iudæus, neq; Græcus. Non est seruus neque liber. Non est masculus ac fœmina. Omnes enim uos unus estis in Christo Iesu. Q, si uos estis Christi, igitur Abrahæ semē estis, & iuxta pmissionem hæredes. Dico autē, q̄ diu hæres puer est, nihil differt à seruo, cum sit dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus

οικονόμους ἄχρι ἣν προδεσμίαν τῷ πατρὶ.
 οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἤμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ σοι
 χεῖρα τῷ κόσμῳ ἡμεῖν δεδωλωμένοι. οτε δὲ
 ἦλθε τὸ πλήρωμα τῷ χρόνου, ἐξαπέσταλεν
 ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναι-
 κός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τὴν ὑποθεσίαν ἀπο-
 λάβωμεν. οτι δὲ ἔσε υἱοί, ἐξαπέσταλεν ὁ
 θεὸς τὸ πνεῦμα τῷ υἱῷ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδί-
 ας ἡμῶν, κράζον ἄββᾶ, ὁ πατήρ. ὥσε οὐκ
 ἔτι εἶ δ' ἔστι, ἀλλ' υἱός. εἰ δὲ υἱός, καὶ κλη-
 ρονόμος θεοῦ διὰ χριστοῦ. Ἀλλὰ τότε μὲν
 οὐκ εἰδότες θεόν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύ-
 σα ὄντι θεοῖς. νῦν δὲ γινόντες θεόν, μάλλον
 δὲ γνωθέντες ὑπὸ θεοῦ, ὡς ἐπιστρέφετε
 πάλιν ἐπὶ τὰ ἀδελφὴ καὶ πτωχὰ σοιχεῖα,
 οἷς πάλιν ἀνωδερμ δουλεύειν θέλετε; ἡμέ-
 ρας παρατηρεῖτε, καὶ μῶνας, καὶ καιροὺς,
 καὶ ἐνιαυτούς. φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως ἐν-
 κή κεκοπίαικα εἰς ὑμᾶς. γίνεσθε ὡς ἐγώ,
 ὅτι καὶ γὰρ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν.
 οὐδ' ἐμ με ἠδικήσατε. οἶδά τε δὲ, ὅτι δι' ἀδέ-
 νησιν καὶ σαρκὸς ἐνεγγελισάμην ὑμῖν τὸ
 πρότερον. καὶ τὸν παράνομόν μου, πρὶν ἐν
 τῇ σαρκί μου, οὐκ ἐξουθενήσατε, οὐδὲ ἐξε-
 πῆσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθε
 με, ὡς χριστὸν Ἰησοῦν. τίς οὖν ἦν ὁ μακα-
 ρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ δὴ
 νατῆρ, τὴν ὀφθαλμοῦς ὑμῶν ἐξορῶντες
 εἰμ ἐδῶκατέ μοι. ὥσε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα,
 ἀληθεύων ὑμῖν; ζῆλοσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς,
 ἀλλὰ ἐκκλιθεῖσα ὑμᾶς θέλωσιν, ἵνα αὐτοὺς
 ζῆλοτε. καλὸν δὲ τὸ ζῆλοσθαι ἐν καλῷ πάν-
 τατε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρῆναι με πρὸς
 ὑμᾶς. τεκνία μου, οὗς πάλιν ὠδίνω, ἀχρεῖς
 οὐ μορφωθῆ χριστὸς ἐν ὑμῖν. ἠθέλω δὲ πα-
 ρῆναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι πλὴν φω-
 νῶ μου, ὅτι ἀπορῶμαι ἐν ὑμῖν. λέγετέ
 μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νό-
 μον οὐκ ἀκροῦτε; γέγραπται γὰρ, ὅτι ἀβρα-
 ἄμ δύο υἱοὺς ἔχε, ἕνα ἐκ ἣν παιδίσκης,

actorib⁹ est usq; ad tēpus, qd' pater præ-
 scripserit. Sic & nos, cū essem⁹ pueri, sub
 elemētis mūdi eramus, in seruitutē ada-
 cti. At ubi uenit plenitudo tēporis, emi-
 sit deus filiū suū, factū ex muliere, factū
 legi obnoxium: ut eos qui legi erant ob-
 noxij, redimeret: ut adoptione ius filiorū
 acciperemus. Qm̄ autem estis filij, emisit
 deus spiritum filij sui in corda nostra, cla-
 mantem abba, pater. Itaque iam non es
 seruus, sed filius. qd' si filius, & hæres dei
 per Christū. Sed tum quidē cū ignorare
 tis deū, seruibatis ijs, qui natura nō sunt
 dij. At nunc posteaq; cognouistis deū,
 quin poti⁹ cogniti estis à deo, quō cōuer-
 timini denuo ad infirma & egena elemē-
 ta, quib⁹ iterū ab integro seruire uultis?
 Dies obseruatis, & mēses, & tempora, &
 annos. Metuo de uobis, ne frustra labo-
 rauerim erga uos. Estote, ut ego sum:
 qñquidē & ego sum, ut uos: fratres, rogo
 uos. Nihil me læsistis. Nostis, q; per infir-
 mitatem carnis euangelizauerim uobis
 prius: & experimentū mei, qd' erat in car-
 ne, nō estis aspernati, neq; respuistis, sed
 me uelut angelum dei suscepistis, uelut
 Christū Iesum. Quæ est igit' beatitudo
 uestra? Testimoniū em̄ reddo uobis, qd'
 si fieri potuisset, oculos uestros effoscos
 dedissetis mihi. Igit' inimicus fact⁹ sum
 uobis, uera loquēdo uobis? Ambiūt uos
 non bene, imò excludere uos uolunt, ut
 ipsos æmulemini. Bonū aut' est æmulari
 in re bona semp, & nō solum cū præsens
 sum apud uos. Filioli mei, q̄s iterū partu-
 rio, donec formet' Christ⁹ in uobis. Vel-
 lem autē adesse apud uos nūc, & mutare
 uocē meā, qm̄ inopiam patior in uobis.
 Dicite mihi qui sub lege uultis esse, legē
 ipsam nō auditis? Scriptū ē em̄, q; Abra-
 ham duos filios habebat, unū ex ancilla,

ignοροσατε

Cien: cap: Viginti primo

ἡμεῖς & filij eius

υγιᾶ ἓνα ἐκ φιλί ἐλευθέρους, ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ φιλί
 παυλίσκης, ἡ δὲ σάρκα γεννήθηκα, ὁ δὲ ἐκ φιλί
 ἐλευθέρου, διὰ φιλί ἐπαγγελίας. ἅτινα ὄζειν
 ἀλληγοροῦμενα. αὐταὶ γὰρ εἰσὶ δύο δ' ἰαδῆ
 καὶ, μία μὲν ἀπὸ ὄρουσιν ἄ, εἰς δ' αὐλεία
 γυνεῶσα, ἡ τις ὄζειν ἄγαρ. τὸ γὰρ ἄγαρ, σινᾶ
 ὄρ. ὄζειν ἐν τῇ ἀραβίᾳ, συσοιχεῖ δὲ τῇ νῦν
 ἱερουσαλήμ, δ' αὐταὶ δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐ
 φιλί. ἡ δὲ ἄνω ἱερουσαλήμ, ἐλευθέρη ὄζειν,
 ἡ τις ὄζειν μήτηρ πάντων ἡμῶν. γέγραπται
 γὰρ, εὐφρανῆντι σῆρα ἡ δουτικτσα, ῥῆζορ
 υγιᾶ βόσκου ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ
 τέκνα φιλί ἐρήμω μαλλορ, ἡ φιλί ἐχόσθη τὸν
 ἄνδρα. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοί ἡ Ἰσαὰκ ἐπαγγ
 γελίας τέκνα ἐσμῶν. ἀλλ' ὡππερ τότε ὁ ἡ
 σάρκα γεννηθεῖς, ἐδίωκε τὸν ἡ πνεῦμα, οὐ
 τως υγιᾶ νῦν. ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἐκβα
 λείτω παυλίσκη υγιᾶ τὸν ἡ ἡ φιλί, οὐ γὰρ
 μὴ κληρονομήσῃ ὁ ἡ φιλί παυλίσκης μετὰ
 τῆ φιλί φιλί ἐλευθέρου. ἄρα ἀδελφοί οὐκ ἐσμῶν
 παυλίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆ φιλί ἐλευθέρου. τῆ ἐ
 λευθέρῃ αὐτῆ ἡ χριστός ἡμεῖς ἡλευθέρωσθε, σῆ
 κετε, υγιᾶ μὴ πάλιν ζυγῶ δ' αὐλείας ἐνέχε
 ρει. ἰδὲ ἐγὼ παῦλ. λέγω ἡμεῖς, ὅτι ἐὰν
 περιτέμνησθε, χριστός ἡμεῖς οὐδὲν ὠφελήσῃ.
 μαρτυροῦμαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ πε
 ριτεμνομένῳ, ὅτι ὀφθαλμῶ ὄζειν, ὅλορ τὸν
 νόμον ποιῆσαι. κατηργήθητε ἀπὸ τῶ χρι
 στοῦ, οἱ τινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, φιλί χάριτος
 ἔχουσθε. ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως
 ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. ἐν γὰρ
 χριστῷ ἰησοῦ, οὐτε περιτομή τι ἰχῦα, οὐτε
 ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργου
 μένη. ἐτρέχετε καλῶς, τίς ἡμεῖς ἀνέκοψε,
 τῆ ἀληθεία μὴ πείθεισθε; ἡ πασημονή οὐκ ἐκ
 τῶ καλῶν ἡμεῖς. μικρὰ ζύμη ὅλορ τὸ
 φύραμα ζυμοῖ. ἐγὼ πέποιδα εἰς ἡμεῖς ἐν κυ
 ρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. ὁ δὲ ταράσσ
 σω ἡμεῖς, βασάσει τὸ κῆρμα, ὅσις ἂν ἡ. ἐγὼ
 δὲ ἀδελφοί, εἰ περιτομῶν ἐτι κηρύσω, τί ἐ
 λτώκομαι; ἄρα κατηργηται τὸ σκάνδαλορ
 τῶ

& unū ex libera. Verū is q ex ancilla nā
 tus ē. scđm carnē nat⁹ est: q nō ex libera,
 p repromissionē, q̄ per allegoriā dicunt.
 Nā hæc sunt duo testamēta, unū quidē
 à mōte Sina, in seruitutē generās, qui est
 Agar. nā Agar, Sina mōs est in Arabia,
 cōfinis est aut ei, q̄ nūc uocat Hierusalē:
 seruit aut cū filijs suis. At q̄ sursum ē Hie
 rusalē, libera est, q̄ est mater oīm nostrū.
 Scriptū est em̄: Latere sterilis, q̄ non pa
 ris, erumpe & clama q̄ non parturis: qm̄
 multi liberi defertæ, magis q̄ ei⁹ q̄ habet
 uirū. Nos autē fratres scđm Isaac pro
 missionis filij sum⁹: sed quēadmodū tūc
 is q scđm carnē natus erat, persequēbat̄
 eū, qui natus erat scđm sp̄m, ita & nunc.
 At qd dicit scriptura: Eijce ancillā & filiū
 illi⁹: nō em̄ hæres erit fili⁹ ancillæ cū filio
 liberæ. Ita q̄ fratres, nō sum⁹ ancillæ filij,
 sed liberæ. In libertate igitur qua Chri
 stus nos liberauit, state, & ne rursus iugo
 seruitutis implicemini. Ecce ego Paulus
 dico uobis: q̄ si circūcidamini, Christus
 nihil uobis proderit. Cōtestor autē oēm
 hominē q̄ circūcidit, q̄ debitor est toti⁹
 legis seruādæ. Christus uobis factus est
 ociosus. quicūq; per legē iustificamini, à
 gratia excidistis. Nos em̄ spiritu ex fide,
 spem iusticiæ expectam⁹. nā in Christo
 Iesu, neq; circumcisio quicūq; ualet, neq;
 præputium, sed fides per dilectionē opē
 rans. Currebatis bene, quis uos impedi
 uit, ut non crederetis ueritati? Nempē
 persuasio non ex eo profecta, qui uocat
 uos. paulū fermēti totā massam ferment
 tat. Ego cōfido de uobis in dño, q̄ nihil
 aliud lensuri sitis. Caterum qui cōturbat
 uos, portabit iudiciū, quisquis fuerit.
 Ego autem fratres, si circumcisionem ad
 huc prædico, quid adhuc persecutionem
 patior? Abolitū est igitur offendiculum
 M crucis.

Sp̄m

Sp̄m

De circumcisio

fides

*fermentū Lebel de
 di sur ist fermentar
 heblen ser mado. L
 Massa teig, str am
 meli q conspasio*

των σαυροῦ. ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀνά
 σατῶντες ὑμᾶς. ὑμεῖς γὰρ ἐπὶ ἐλευθερίᾳ ἐκλή
 θητε ἀδελφοί, μόνον μὴ πλὴν ἐλευθερίᾳ εἰς
 ἀφορμὴν τῆ σαρκί, ἀλλὰ διὰ φιλίαν ἀγάπης δὲ
 λυέετε ἀλλήλους. ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἐνὶ λό
 γῳ πληροῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλη
 σίον σου ὡς σεαυτὸν. εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνυτε
 καὶ καταδίετε, βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων
 ἀναλωθῆτε. λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖ
τε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἢ
 γὰρ σὰρξ ἐπιθυμῆται τῷ πνεύματι, τὸ
 δὲ πνεῦμα κατὰ φιλίαν σαρκὸς. ταῦτα δὲ ἀντί
 κειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἀλλήλους δέλητε, ταῦτα
 ποιῆτε. εἰ δὲ πνεύματι ἄγεοτε, οὐκ ἐσεῖ ὑπὸ
 νόμου. φανερὰ δὲ ὅτι τὰ ἔργα φιλίαν σαρκὸς,
 ἄτινά ὅτι, μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία,
 ἀσέλγηα, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἐ
 χθισαί, ἔρις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθία, διχο
 σασίαι, αἰρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέλαι, κῶ
 μοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν,
 καθὼς ἢ προῆπον, ὅτι οἱ ταῦτα ποιοῦντες
 σοντες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.
 Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματος ὅστις, ἀγάπη,
 χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγα
 θοσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. κατὰ
 τῷ τοῦτο ὄντι οὐκ ἐστὶ νόμος. οἱ δὲ τῷ χριστῷ,
 πλὴν σὰρκα ἐσαύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι,
 καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν. εἰ ζῶμεν πνεύματι,
 πνεύματι καὶ σοιχωμένοι, μὴ γινώμεθα κενό
 δοχοι, ἀλλήλους προκαλέμενοι, ἀλλήλους
 φθονοῦντες. ἀδελφοί, εἴ μὴ καὶ προληθῆ
 ἄνθρωπος ἐν τινὶ παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ
 πνευματικοί, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν
 πνεύματι πραότητι, σκοπῶν σεαυτὸν,
 μὴ καὶ σὺ παρασθῆς. ἀλλήλων τὰ βάρη βα
 σάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νό
 μον τοῦ χριστοῦ. εἰ γὰρ δοκῆ τις εἶναι τί, μὴ
 δὲ ὡν, εἰ αὐτὸν φρεναπατᾷ. τὸ δὲ ἔργον εἰ
 αὐτὸ δοκιμαζέτω ἑκάστος, ἢ τότε εἰς εἰς αὐτὸν
 μόνον τὸ κἀνχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτε
 ρον. ἑκάστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βασά
 σι. κοινωνεῖτω

*Qui ambulat spm
 no est sub lege*

*Α
 Χριστος, qui spm
 ambulat*

crucis. Utinā & abscindant qui uos labe
 factant. Vos em̄ in libertatē uocati fui
 stis fratres, tantū ne libertatē in occasionē
 detis carni, sed per charitatē seruite uobis
 inuicē. Nam tota lex in uno ὄβο cōplet̄,
 nempe hoc: Diliges proximū tuū ut te
 ipsum. Q. si ali⁹ aliū uicissim mordetis,
 & deuoratis, uidete ne uicissim alius ab
 alio cōsumamini. Dico autē, spū ambu
 late, & cōcupiscentiā carnis nō perficietis.
 Nam caro cōcupiscit aduersus spm̄, spūs
 autē aduersus carnem. Hęc autē inter se
 mutuo aduersant̄, ut nō quæcūq; uolue
 ritis, eadē faciatis. Q. si spū ducimini, nō
 estis sub lege. Porro manifesta sunt ope
 ra carnis, quæ sunt hęc, adulteriū, scorta
 tio, immundicia, lasciuia, simulacrorū cul
 tus, ueneficiū, inimicitia, lis, æmulatiōes,
 ira, cōcertationes, seditiones, sectæ, inui
 dia, cædes, ebrietates, comestationes, &
 his similia, de quib⁹ prædico uobis, quæ
 admodū & prædixi: qd̄ qui talia agunt,
 regni dei hæredes nō erunt. Contra, fru
 ctus spūs est, charitas, gaudiū, pax, leni
 tas, benignitas, bonitas, fides, mansuetu
 do, tēperantia. Aduersus huiusmodi nō
 est lex. Qui uero sunt Christi, carnē cru
 cifixerūt cū affectibus & cōcupiscētis. Si
 uiuim⁹ spū, spū & incedam⁹. Ne efficiamur
 inanis gloriæ cupidī, inuicē nos pro
 uocantes, inuicē inuidētes. Fratres, etiā
 si occupatus fuerit homo in aliq̄ delicto,
 uos qui spūales estis, instaurate huius
 modi spū mansuetudinis, cōsiderans te
 metipsum, ne & tu tenteris. Inuicem ali⁹
 aliorū onera portate, & sic cōplete legem
 Christi. Nā si quis sibi uidet̄ aliquid esse,
 cum nihil sit, suū ipse fallit animū. Opus
 aut̄ suū p̄bet unusquisq; & tūc in semet
 ipso tm̄ gloriatiōnē habebit, & non in
 alio. unusquisq; em̄ ppriā sarcinā baiula
 bit. Cōmu

VI

σα. Κοινωνείτω δὲ ὁ κατήχῳ μύθος τὸν λόγον, ὅτι κατήχῳντι ἐν πᾶσι μ' ἀγαθοῖς. μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὁ γὰρ ἐὰν πείρῃ ἄνθρωπον, τὸ τοῦ κατὰ θεὸν ἔργου ἐστὶν ἰσχυρὸν. ὅτι ὁ πείρων ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθορὰν. ὁ δὲ πείρων ἐκ τοῦ πνεύματος, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. τὸ δὲ καλὸν ποιεῖντες μὴ ἐκκακώμεθα. καιρῶ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. ἄρα οὕτως καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζόμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάστιγα δὲ πρὸς τοὺς ἀδικεῖντες. ἴδετε πικρὰ ἔργα ὑμῶν ἡμεῖς ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρὶ. ὅσοι θέλωσι ἐμπροσθέντων ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ ὅτι σαυρῶ τοῦ χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέλωσι ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχῶνται. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν ὅτι σαυρῶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσαύρωται, καὶ γὰρ ὅτι κόσμος. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. καὶ ὅσοι ὅτι κανόνι τούτῳ σοιχῆσουσιν, εἰρήνην ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ. τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω. ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν ὅτι σώματί μου βασάζω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀδελφοί. ἀμήν.

πρὸς γαλάτας ἐγράφη
ἀπὸ ῥώμης.

Ad Galatas missa
fuit à Rhoma.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ ῥώμης, ὅπως μὲν αὐτοὺς ἐωρακῶς, ἀκούσας δὲ πρὶ αὐτῶν· ἢ δὲ πρόσφατος ἐπισηλῆς αὐτῆ. ἐφέστιοι πωτεύσαντες εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστόν, γνησίαν ἔχοντες αὐτὸν πλὴν πίστεως, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους πλὴν ἀγάπης, καὶ ἠβύλοντο πρὸς τὸ πάλου βεβαωθῶναι. μαθὼν ποίνων δ' ἀπόστολος, ἡγάφα πρὸς αὐτοὺς ταύτῃ πλὴν ἐπιστολῶν, ὡσπερ κατηχητικῶν. καὶ πρῶτον μὲν δείκνυσι, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἄρχει καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ταύτῃ ἐνδοκίαν τοῦ θεοῦ, ὡς τὸν χριστόν ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν, καὶ ἡμᾶς σωθῆναι. ἕπειτα πρὶ κλήσεως ἐθνῶν διάλεγε, ἵνα δείξῃ ἀξίως αὐτοὺς πεπισθυκέναι. καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἢ κλήσις αὐτῶν γένηται, οὐ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστι υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα καὶ ἐκ τούτου μάθωσιν, ὅτι οὐκ ἀνθρώπου λάτρεα γηγόνασιν, πωτεύσαντες τῷ χριστῷ, ἀλλ' ἀληθινοὶ θεοσεβᾶς. σκμαίνει δὲ καὶ αὐτὸν διὰ τὸ τοῦ ἀπεσάθαι κηρύσασθαι τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὅτι περὶ αὐτῶν ἐφρόντισεν. ἔπειτα παραινέτικους λόγους ἀνδράσι καὶ γυναῖξι, πατράσι καὶ τέκνοις, κυρίοις καὶ δούλοις, τίθησιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ. Ἐκαθὼς πάντας πρὸς ἀσκονάζει πρὸς τὸ διαβόλου, καὶ πρὸς δαμόνων αὐτοῦ, λέγων πρὸς ἐκείνους, ἡμῖν εἶναι πλὴν πάλου. καὶ ὡσπερ ἀγαθὸς ἀλείπτῃς ἀλείψας τῆς λόγους πάντας πρὸς τὸ διαβολικῆς ἐνδοκίας, οὕτως τελοῖ πλὴν ἐπιστολῶν.

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS, ARGUMENTVM
PER ERASMV M ROTERODAMVM.

Ephesus metropolis quondam erat Asiae minoris, ciuitas superstitiose dedita cultui dæmonum, & præcipue Dianæ, unde & in Actis, Dianæ νεωκόρος dicitur, nō illius uenatricis, cui Poëtæ sagittas & arma tribuunt, sed multimammix, quam Græci πολύμασον appellant, quā uolebant omniū animantiū esse nutricē, ut indicauit Hieronym⁹. Nam de templo Ephesiae Dianæ, toto orbe celebratissimo, passim etiā ethnici meminere scriptores. Hos curiosarum artium tenebat studium. Vnde legimus, ad prædicationem apostolorum magicos libros ab eis cōportatos, igni traditos fuisse, & supputato pretio, compertū fuisse quinquagies mille nummūm argenti, sicuti refertur in Actis capite decimonono. Ut igitur à tantis erroribus illos abduceret, triennium apud illos egit, nihil interim non faciens, quod ad illorū salutem faciebat, magno studio reclamantibus & obstrepentibus multis, sicut ipse testatur alicubi, ubi & bestijs obiectus est, quēadmodū ipse testatur in secunda ad Corinthios epistola. Ac discedens, Timotheum apud eos remanere iussit. Abundabat autē ea ciuitas, ut curiosis & magiæ deditis, ita doctissimis uiris, unde Paulus: ut ad omnium mores & ingenia sese attemperat: de dæmonibus ac spiritibus crebro meminit, bonorū ac malorū differentiam indicans. Ad hæc retrusa quædam aperit. Nec enim est ulla epistola, quæ tam abditos

abditos habeat sensus, ut ob hanc potissimū Petrus scripsisse uideat: sicut & charissimus frater noster Paulus scd'm datam sibi sapiētiā scripsit uobis, sicut in om̄ibus epistolis loquēs in eis de his, in quib⁹ sunt quædā difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas, ad suā ipsorū perditionē. Hos igitur, qm̄ in fide perstiterāt, hortat ut pergant, & ad perfectionē proficiant, cōmonefaciens cuiusmodi fuerint, cū uitijs addicti seruiret impijs spiritibus, & quales nunc facti sint, insiti Christo, docēs interim euangelij gratiam cōsilio diuino, licet Iudæis promissam: in gētes quoq; recte ppagatā, & huius muneris se ministrū à deo constitutū. Qm̄ autē scripsit è carcere, hortat ne deſciant animo, ob ipsius afflictioēs, uerū eas potius sibi gloriæ ducant. Hæc agit capite primo, & secundo. In cæteris tribus uitæ formā illis præscribit, demōstrans quid sequendū, quid fugiendū, quæ officia maritorū in uxores, uxorū in maritos, quæ parentū in liberos, liberorū in parentes: quæ dñorū in seruos, seruorū in dominos. Scripta est epistola ab urbe Roma per Tychicū diaconū, cuius meminit in calce, fidelē ministrū eum uocans. Ambrosius addit scriptā è carcere, cū Hierosolymis Rhomā deductus sub fidei uisore degeret extra castra in suo conducto. FINIS.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

AD EPHESIOS EPISTOLA:

ΑΓΓΛΟΣ ἀπόστολος ἰη
 οῦ χριστοῦ διὰ θελή-
 ματος θεοῦ, τοῖς ἀ-
 γίοις τοῖς ὄντιν ἐν
 φέσω, καὶ τοῖς ἐν
 χριστῷ ἰησοῦ. χάρις
 ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ
 θεοῦ πατρὸς ἡμῶν,
 καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐλογητὸς ὁ θεός,
 καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ
 εὐλογησάς ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευμα-
 τικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις χριστῷ. καθὼς ὄξε-
 λείξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κό-
 σμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατ'
 ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ, προορίσας ἡμᾶς
 εἰς υἰοθεσίαν διὰ ἰησοῦ χριστοῦ εἰς αὐτὸν,
 καὶ

Aulus apostolus Iesu
 Christi per uoluntatē
 dei, sanctis qui agunt
 Ephesi, & fidelibus in
 Christo Iesu. Gratia
 uobis & pax à deo pa-
 tre nostro, & domino Iesu Christo. Be-
 nediectus deus & pater domini nostri
 Iesu Christi, qui benedixit nos omni
 benedictione spiritali in cœlestibus
 Christo. Quemadmodum elegit nos in
 ipso, antequam iacerentur fundamen-
 ta mundi, ut essemus sancti, & irrepre-
 hensibiles coram illo per charitatem,
 qui prædestinauit nos, ut adoptaret in
 filios per Iesum Christum in sese, iuxta
 M 3 be

ἡμεῖς πάλιν ἐνδοκίᾳ τῶν θελήματων αὐτοῦ εἰς
 ἔπαυον διότις ἐν χάριτι αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχα
 ρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἡγαπημένῳ. ἐν ᾧ ἔ
 χομίσθη πάλιν ἀπολύτρωσις διὰ τῶν αἱματων
 αὐτοῦ, πάλιν ἀφεσις ἧν παρὰ πῶματων
 ἡμεῖς τὸν πληθύνον ἐν χάριτι αὐτοῦ, ἧς ἔπε
 ρισθυσεν εἰς ἡμᾶς, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρο
 νήσει, γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τῶν θελή
 ματων αὐτοῦ, ἡμεῖς πάλιν ἐνδοκίᾳ αὐτοῦ, προέ
 νειπεν ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τῶν κληρώ
 ματων ἧν κερῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι
 τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰτε ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
 καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ ἐ
 κληρώθημεν, προοριθέντες κατὰ πρόνοιαν,
 τῶν τε πάντων ἐνεργουμένων, ἡμεῖς πάλιν βου
 λῶν τῶν θελήματων αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς
 εἰς ἔπαυον ἐν διότις αὐτοῦ, τοῦς προηλπι
 κότες ἐν τῷ Χριστῷ, ἐν ᾧ καὶ ἡμεῖς ἀκού
 σαντες τὸν λόγον ἐν ἀληθείᾳ, τὸ εὐαγγέ
 λιον ἐν σωτηρίᾳ ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύ
 σαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι ἐν
 παραγγελίᾳ τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐστιν ἀρροβῶν ἐν
 κληρονομίᾳ ὑμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν ἐν πε
 ριποιήσεως, εἰς ἔπαυον ἐν διότις αὐτοῦ. διὰ
 τὸ καὶ γὰρ ἀκούσας πάλιν καὶ ἡμᾶς πῶσις
 ἐν τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ, καὶ πάλιν ἀγάπῃ πάλιν
 εἰς πάντας τοῦς ἁγίους, ὃν πάνομα εὐχα
 ριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μινείαν ὑμῶν ποιῶμεν
 ἐπὶ ἧν προσβυχῶν μου, ἵνα ὁ θεὸς τῶν κυ
 ρίων ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ ἐν διότις
 δῶν ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψε
 ως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους
 τοῦς ὀφθαλμοὺς ἐν διανοίᾳ ὑμῶν, εἰς τὸ
 εἰδέναι ὑμᾶς, τίς ἐστὶν ἡ ἐλπὶς ἐν κλήσει
 αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πληθύνον ἐν διότις ἐν κλη
 ρονομίᾳ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑ
 περβάλλον μέγεθος ἐν δυνάμει αὐτοῦ
 εἰς ἡμᾶς, τοῦς πιστεύοντες κατὰ πάλιν ἐνε
 ργίαν τῶν κρᾶτους ἐν ἰσχύι αὐτοῦ, ἡμ ἐνήρ
 γησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νε
 κρῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιῇ αὐτοῦ ἐν τοῖς
 ἐπουρανίοις

beneplacitum uoluntatis suæ, ut laude
 tur gloria gratiæ suæ, qua charos reddi
 dit nos per dilectum. per quem habe
 mus redemptionē per sanguinem ipsius,
 remissionem peccatorum, iuxta diuitias
 gratiæ suæ, de qua ubertim nobis impar
 tiuit, in omni sapientia & prudentia, pa
 tefacto nobis arcano uoluntatis suæ, iu
 xta beneplacitum suum, quod proposue
 rat in seipso, usq; ad dispensationem ple
 nitudinis temporum, ut summam in
 stauraret omnia per Christum, & quæ in
 coelis sunt & quæ in terra p eundē, p quē
 & in sortem asciti sumus, prædestinati
 secundum propositum ipsius, cuius ui
 fiunt uniuersa, iuxta decretum uolunta
 tis ipsius, ut simus nos in laudem gloriæ
 illius, qui priores sperauimus in Christo,
 in q speramus & nos, audito uerbo ue
 ritatis, euangelio salutis uestræ, in quo
 etiam posteaquam credidistis, obsignati
 estis spiritu promissionis sancto, qui est
 arrabo hæreditatis nostræ, in redem
 ptionem acquisitæ possessionis, in lau
 dem gloriæ ipsius. Quapropter & ego,
 cum audissem eam quæ in uobis est fi
 dem in domino Iesu, & charitatem in
 omnes sanctos, non desino gratias age
 re pro uobis, mentionem uestri faciens
 in precibus meis, ut deus domini nostri
 Iesu Christi, pater gloriæ det uobis spi
 ritum sapientiæ & reuelationis, per a
 gnitionem sui, illuminatos oculos men
 tis uestræ, ut sciatis, quæ sit spes ad quam
 ille uocauit, & quā opulenta gloria hæ
 reditatis illius in sanctis, & quæ sit excel
 lens magnitudo potentiæ illius in nos,
 qui credimus secundum efficaciam ro
 boris fortitudinis eius, quam exercuit in
 Christo, cum suscitaret eum ex mortuis,
 & sedere fecit ad dextram suam in cele
 stibus,

ἐπουρανίους ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ
 θρυσηίας καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος,
 καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ
 μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ
 μέλλοντι. καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοῦς
 πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑ-
 πὲρ πάντα τῆ ἐκκλησίας, ἣτις ὄσι τὸ σῶμα
 αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πλη-
 ρωμένου. καὶ ἡμᾶς ὄντας νεκροὺς τῆς
 παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις, ἐμ-
 ᾶς ποτὲ περιπατήσαμεν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ
 κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τοῦ θύ-
 σίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος, τοῦ νῦν ἐνε-
 γχοντος ἐμ τοῖς ἡμέτεροις ἀπαθείαις, ἐμ οἷς
 καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεσφάφημι ποτε, ἐμ
 ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ σαρκὸς ἡμῶν, ποισυ-
 ντες τὰ δειλήματα τοῦ σαρκὸς, καὶ ἧν δῖα
 νοιῶν, καὶ ἡμῶν τέκνα φύσα ὄργης, ὡς καὶ
 οἱ λοιποί. ὁ δὲ θεὸς πλόστος ὡς ἐμ ἐλέει,
 δῖα πλὴν πολλῶν ἀγάπῳ αὐτοῦ, ἢ ἡγάπη-
 σεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τῆς πα-
 ραπτώμασι, σωθεῖσθαι ἡμᾶς ἐν χριστῷ, χά-
 ριτι ἐσὲ σεσωσμένοι, καὶ σωθήσεσθαι, καὶ συ-
 νεκάθισεν ἐμ τοῖς ἐπουρανίοις ἐμ χριστῷ Ἰη-
 σοῦ, ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τῆς ἐπε-
 χομῶσις τὸν ὑπεράβλλοντα πλόστον τοῦ
 χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ ἡμᾶς ἐν
 χριστῷ Ἰησοῦ, τῆ γὰρ χάριτι ἐσὲ σεσωσμέ-
 νοι δῖα τοῦ πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐστὶ ἡμῶν.
 θεοῦ δὲ δῶρον, οὐκ ἐστὶ ἐργῶν, ἵνα μή τις
 καυχῆσθαι. αὐτοῦ γὰρ ἐσμῶν ποίημα, κτι-
 θέντες ἐν χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγα-
 θοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεός, ἵνα ἐν αὐ-
 τοῖς περιπατήσωμεν. διὸ μνημονεύετε, ὅτι
 ἡμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρκί, οἱ λεγομένοι
 ἁκροβυστία, ὑπὸ τοῦ λεγομένου περιτο-
 μῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ
 κατὰ ἐκείνῳ, χωρὶς χριστοῦ, ἀπηλλοτριώ-
 μενοι τοῦ πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξέ-
 νοι ἧν δῖα δὴκῶν τοῦ ἐπαγγελίας, ἐλπί-
 δια μὴ ἔχοντες, καὶ ἔδειο ἐμ τῷ κόσμῳ.

νωί

stibus, supra omnem principatum ac po-
 testatem, & uirtutem, & dominium, &
 omne nomen quod nominatur, non so-
 lum in sæculo hoc, uerumetiam in futu-
 ro. & omnia subiecit sub pedes illius, &
 eum dedit caput super omnia ipsi eccle-
 siæ, quæ est corpus illius, completum
 eius, qui omnia in omnibus adimplet.

Et uos cum essetis mortui delictis ac
 peccatis, in quibus aliquando ambula-
 stis iuxta sæculum mundi huius, iuxta
 principem, cui potestas est aëris, qui est
 spiritus, nunc agens in filijs immorige-
 ris, inter quos & nos omnes conuersaba-
 mur aliquando in concupiscentijs carnis
 nostræ, facientes quæ carni ac menti libe-
 rant, & eramus natura filij iræ, quem-
 admodum & cæteri. Sed deus qui diues
 est in misericordia, propter multam cha-
 ritem suam, qua dilexit nos, etiam cum
 essemus mortui per delicta, conuiuifica-
 uit nos unâ cū Christo (p gratiâ estis ser-
 uati) simul: qz cum eo resuscitauit, & simul
 cū eo sedere fecit inter cœlestes, in Chri-
 sto Iesu, ut ostenderet in seculis superue-
 nientibus eminentē opulentiam gratiæ
 suæ, benignitate erga nos per Christum
 Iesum. Gratia em̄ estis seruati per fidem,
 idqz non ex uobis. Dei donum est, non
 ex operibus, ne quis gloriatur: nam ipsi-
 us sumus figmētum, conditi in Christo
 Iesu ad opera bona, quæ præparauit de-
 us, ut in eis ambularemus. Qua propter
 memētote, quod uos quondam gentes
 in carne, uocabamini præputium, ab ea
 quæ uocatur circumcisio in carne, quæ cir-
 cumcisio manibus fit, quod inquam era-
 tis in tēpore illo, sine Christo, abalienati
 à republica Israël, & extranei à testa-
 menti promissionis, spem non ha-
 bentes, deoque carentes in mundo.

M 4 Nunc

νωί δε ἐν χριστῷ ἰησοῦ ὑμᾶς, οἱ ποτε ὄντες μακρὰν, ἐγγύς ἐγενήθητε ἐν θεῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ. αὐτὸς γὰρ ὄβριμ ἠεὶ ἐν ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρω ἐμ, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, πλὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκί αὐτοῦ, τὸν νόμον ἦν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τὴν δύο κτίσιν ἐν αὐτῷ εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν ἐν ἡμῶν, καὶ ἀποκαταλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρω εἰς ἓν ἐν σώματι θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας πλὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ, καὶ ἐλθὼν ἐκγγελίσατο ἐν ἡμῶν, τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς. ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν πλὴν προσαγωγῶν οἱ ἀμφοτέροι ἐν ἐνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. Ἄρα οὐκ ἐστὶν ἐξ ἑνοῦ καὶ πατρικοῦ, ἀλλὰ συμπολίται ἦν ἁγίω καὶ οἰκῆοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ θεμελίῳ ἦν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, οὐτὶς ἀκρογωνῆαίου αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ παῖσα οἰκοδομὴ σώαρμολογουμένη, ἀνῆλθε εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς σωοικοδομηθεῖτε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι

τούτου χάρις ἐγὼ παῦλος ὁ δῆσμιος ἐστὶν τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν ἦν ἔθνων. εἶγε ἠκούσατε πλὴν οἰκονομίαν ἐν χάριτι τοῦ θεοῦ, ἡ δὲ οὐδὲν ἴσχυομαι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δῶκατε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι πλὴν συνέσιμ μου ἐν θεῷ μυστήριον τοῦ χριστοῦ, ἐτέρας γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς ἵστοῖς ἦν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, καὶ σύσσωμα, καὶ συμμετοχα ἐν ἐπαγγελίᾳ αὐτοῦ ἐν θεῷ χριστῷ, διὰ τοῦ ἐκγγελίου, ὃ ἐγενόμην διάκουστος κατὰ πλὴν δωρεὰν ἐν χάριτι τοῦ θεοῦ, πλὴν οὐδὲν ἴσχυομαι κατὰ πλὴν ἐνέργειαν ἐν δυνάμει αὐτοῦ. ἐμοὶ θεῷ ἐλαχισοτέρω πάντων ἁγίων

Nunc autem per Christum Iesum uos, qui quondam eratis longinqui, propinqui facti estis per sanguinē Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit ex utrisque unum, & interstitium māceriæ diruit, similitatem per carnem suam, legem mandatorum in decretis sitam abrogans, ut duos conderet in semetipso in unum nouum hominem, faciens pacem: & ut recōciliaret ambos in uno corpore deo per crucē, perempta inimicitia per eam, & ueniens euangelizauit pacem uobis, qui procul aberatis, & ihs qui prope. Quoniam autem per illum habemus aditum utriq; in uno spiritu ad patrem, iam igitur non estis hospites & incolæ, sed conciuēs sanctorū ac domestici dei, superstructi super fundamentum apostolorum ac prophetarum, summo angulari lapide ipso Iesu Christo, in quo quæcunque structura coagmentatur, ea crescit in templum sanctum in domino, in quo & uos coædificamini in habitaculum dei per spiritum. Huius rei gratia ego Paulus uinctus sum Christi Iesu pro uobis gentibus. siquidem audistis dispensationem gratiæ dei, quæ data est mihi in uos, quod secundū reuelationē notum mihi fecit mysterium, quemadmodum ante scripsi paucis, ex quib; potestis legentes intelligere cognitionem meam in mysterio Christi, quod in alijs ætatibus non innotuit filijs hominum, quemadmodum nunc reuelatum est sanctis apostolis eius & prophetis per spiritum, ut sint gentes cohæredes, & eiusdē corporis, cōfortesq; promissionis eius in Christo, per euangeliū, cuius factus sum minister secundum donum gratiæ dei, quod datum est mihi secundum efficaciam potētiae illius. Mihi minimo omniū sanctorum

ἀγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὐτῆ, ἐν τῷ ἔθνεσι μὴ
 ἐναγγελίσασθαι τὸ ἀνεξιχνίαστον πλοῦ-
 τὸν τοῦ Χριστοῦ. καὶ φωτίσαι πάντας, τίς
 ἡ κοινωνία τοῦ μυστηρίου, τὸ ἀποκεκρυμμένον
 ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν θεῷ, τῷ τὰ πάντα
 κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῆ
 ὑμῶν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ἰσχύσις ἐν τοῖς ἐπι-
 στασίοις διὰ τοῦ ἐκκλησίας, ἡ πολυποικί-
 λου σοφίας τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰ-
 ώνων, ἢ ἐποίησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡ-
 μῶν, ἐν ᾧ ἔχομεν πλὴν παρρησίας καὶ πλὴν
 προσαγωγῶν ἐν πεποιθήσει, τῇ διὰ τοῦ πί-
 στες αὐτοῦ. διὸ αἰτῶμαι, μὴ ἐκκακῆσθε ἐν
 ταῖς θλίψεσι μὴ ὑπὲρ ἡμῶν, ἥτις ὄσι δόξα
 ἡμῶν. τὸ τὸ χάρισμα κάμπτω τὰ γόνατά μου
 πρὸς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, ἵνα ὅσα πατρῷα ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐ-
 πί γῆς ὀνομάζονται, ἵνα δώῃ ὑμῖν κατὰ τὸν
 πλοῦτον τοῦ δόξης αὐτοῦ, διωάμεν κραταῶ-
 θῶν διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἕσω
 ἀνδρωπομ, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ
 πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγά-
 πῃ ἐξριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα
 ἰσχυρῶσθε καταλάβεσθαι σὺν πάσι τοῖς
 ἁγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μήκος καὶ βά-
 θος καὶ ὕψος, γινώσκαι τε πλὴν ὑπερβά-
 λουσαμ τοῦ γνώσεως ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ,
 ἵνα πληρωθῆτε εἰς πάντα τὸ πλῆρωμα τοῦ
 θεοῦ. τῷ δὲ διωάμεν ὑπὲρ πάντα ποιῆ-
 σαι ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ, ὡς αὐτοῦ μέγα ἢ νοῦ-
 μεν κατὰ πλὴν δύναμιν πλὴν ἐνεργουμένων
 ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἢ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν
 Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰ-
 ώ-
 νος τῶν αἰώνων. ἀμήν.

παρκαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμι-
 ος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατήσατε τοῦ κλη-
 σεως, ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινο-
 φροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακρο-
 θυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγά-
 πῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν πλὴν ἐνότητά τοῦ
 πνεύματος ἐν τῷ σωδέσμῳ τοῦ εἰρῆνης.
 ἕμ

sanctorum data est gratia hæc, ut inter
 gentes euangelizem imperuestigabiles
 diuitias Christi, & in lucem proferam
 omnibus, quæ sit communio mysterij,
 quod erat absconditum à sæculis in deo,
 qui uniuersa condidit per Iesum Chri-
 stum, ut notū fiat nunc principatibus ac
 potestatib⁹ in cœlestibus per ecclesiam,
 uehementer uaria sapientia dei, secundū
 præfinitionem sæculorum, quam fecit in
 Christo Iesu domino nostro, per quem
 habemus audaciam & aditum cum fidu-
 cia, quæ est per fidem illius. Quapropter
 postulo, ne deficiatis ob afflictiones me-
 as quas pro uobis tolero, quæ est gloria
 uestra. Huius rei gratia flecto genua
 mea ad patrem domini nostri Iesu Chri-
 sti, ex quo omnis parentela in cœlis & in
 terra nominatur, ut det uobis iuxta diui-
 tias gloriæ suæ, ut fortitudine corrobore-
 mini per spiritum suum, in internum ho-
 minem, ut inhabitet Christus per fidem
 in cordibus uestris, fixis in charitate ra-
 dicibus, & fundamento iacto, ut ualeatis
 assequi cum omnibus sanctis, quæ sit la-
 titudo, & longitudo, & profunditas, &
 sublimitas, cognoscere & præ eminentem
 cognitioni dilectionē Christi, ut implea-
 mini in omnem plenitudinē dei. Eī uero
 qui potest cumulate facere ultra omnia,
 quæ petimus, aut cogitamus, iuxta uim
 agentē in nobis, sit gloria in ecclesia per
 Christum Iesum, in omnes ætates sæcu-
 li sæculorum. Amen.

Hortor itaque uos ego uin-
 ctus in domino, ut ambuletis: ita ut di-
 gnum est uocatione, qua uocati estis,
 cum omni submissione, ac mansuetudi-
 ne, cum animi lenitate, tolerantés uos in-
 uicem per charitatem, studentes seruare
 unitatem spiritus, per uinculum pacis.
 Vnum

IIII

ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεύμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μίᾳ ἐλπίδι ἐν τῇ κλήσει τοῦ ἡμῶν. Ἐἰς κύριον, μίαν πίστιν, ἐν βάπτισμα. Ἐἰς θεὸν καὶ πατέρα πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πάντων ἡμῶν. ἐν δὲ ἐκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον ἐν ᾧ δωρεῶν τοῦ Χριστοῦ. διὸ λέγει. ἀναβάς εἰς ἕψον ἠχμαλώτισεν ἀχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα πῶς ἀνθρώποις. τὸ δὲ ἀνέβη, τί ὄζει, εἰμὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη ἐν γῆς, ὁ καταβάς αὐτὸς ὄζει, καὶ ὁ ἀναβάς ὑπερένω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. καὶ αὐτὸς ἔδωκε, τὸν μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμνίας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον δι' ἀκοιτίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέχρι καταστήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα ἐν τῇ πίστει, καὶ ἐν τῇ ἐπιγνωσει τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἀνδρατέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὡμεν ἡπίοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν ἐν τῇ πλάνῃ. ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, ἀνησώμενοι εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὡς ὄζει ἡ κεφαλὴ, ὁ Χριστός, ἐξ ὃν ὅσα ὁ σῶμα συναρμολογοῦμενοι, καὶ συμβιβασόμενοι διὰ τὰς ἀσκήσεις ἐν τῇ ἐπιχορηγίᾳ, κατ' ἐέργασιν ἐν μέτρῳ ἐν ὅς ἐκάστου μέρου, τὴν ἀφῆσιν τοῦ σώματος ποιῶμεν, εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτῶν ἐν ἀγάπῃ. τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ἡμᾶς περιπατῆν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔδην περιπατῆν ἐν ματαότητι τοῦ ποδοῦ αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπληροῦσι μὲν οἱ ἐν ζωῇ τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἀγνοίαν τὴν ὄσασιν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν ἐν καρδίᾳ αὐτῶν, οἱ τινες ἀπληροῦσι, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας

Vnū corp⁹ & unus spūs, quēadmodū & uocati estis in una spe uocationis uestræ. Vnus dñs, una fides, unū baptisma. un⁹ deus & pater omniū, qui est super omīa & per omīa, & in omībus uobis. Verum unicuiq; nostrū data est gratia iuxta modum doni Christi. Quapropter dicit: Cū ascēdisset in altū, captiuā duxit captiuitatē, & dedit dona hominib⁹. Cæterū illud ascendit, quid est, nisi q; etiā descenderat prius in infimas partes terræ? Qui descēdit, idē ille est, qui etiā ascēdit supra omnes cælos, ut impleret omīa. Et idem dedit, alios quidē apostolos, alios uero prophetas, alios autē euangelistas, alios autē pastores ac doctores, ad instaurationem sanctorū in opus administrationis, in ædificationē corporis Christi, donec perueniamus omnes in unitatē fidei & agnitionis filiē dei, in uirum perfectū, in mensurā ætatis plene adultæ Christi, ut nō amplius simus pueri, qui fluctuamus & circumferamur quouis uento doctrinæ, per uersutiā hominū, per astutiā, qua nos adoriunt, ut imponant nobis. sed ueritatē sectantes in charitate, adulescamus in illum per omīa, qui est caput, nempe Christus: in quo totum corpus, si coagmentet, & cōpingat per omnē commensurā subministrationis, iuxta actum in mēsurā uniuscuiusq; partis, incrementum corporis facit, in ædificationem sui ipsius per charitatē. Hoc itaq; dico, & testor per dominū, ne posthac ambuletis, quēadmodum & reliquæ gentes ambulat in uanitate mentis sui, dum mentē habent obtenebratam, abalienati à uita dei, propter ignorantiam quæ est in illis, & excæcationē cordis eorū, qui posteaq; peruenērūt eò ut dolere desierint, semetipsos dederunt lasciuiæ, ad patrandum immūditiam

ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ. ὑμεῖς δὲ
 θυχ' οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν, ἔι γε αὐτὸν
 ἠκόνσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθὼς ὄζειν
 ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ, ἀποθέσθαι ὑμᾶς καὶ
 πλὴν προτέραν ἀναστροφῶν τὸν παλαιὸν ἄν-
 θρωπον, τὸν φθαρθὸν καὶ κατὰ ἐπιθυμίας
 φθιτὸν ἀπάτης, ἀνανεῶσθαι δὲ τῷ πνεύματι ἔ-
 νοῶς ὑμῶν, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρω-
 πον, τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιο-
 σίᾳ, καὶ ὁσιότητι φθιτῶν ἀληθείας. διὸ ἀπο-
 θέμενοι τὸ ψεύδος, λαλέετε ἀλήθειαν ἕκα-
 σθε μετὰ τῆς ψαλῆς αὐτῆς, ὅτι ἐσμὸν ἀλ-
 λήλων μέλη. ὀργίσεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνε-
 τε, ὅ ἢ λίαν μὴ ἐπιδύεσθε ἐπὶ τῷ παρορ-
 γισμῷ ὑμῶν, μήτε δίδετε τόπον τῷ δια-
 βόλῳ. ὁ κλέπτων μὴ κλέπῃτω, μᾶλ-
 λον δὲ κοπιᾶτω ἐργάζομενος τὸ ἀγαθὸν
 ταῖς χερσίν, ἵνα ἔχη μεταδιδόναι τῷ πλη-
 ρίῳ. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στό-
 ματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴτε ἐ-
 γαστρὸς πρὸς οἰκοδομὴν φθιτῶν χρείας, ἵνα δώ-
 χασιν τοῖς ἀκόνουσιν, καὶ μὴ λυπέσθαι τὸ πνεῦ-
 μα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς
 ἡμέραν ἀπολυτρόσεως. πᾶσα πικρία, ἔν-
 δις, καὶ ὀργή, καὶ κραυγή, καὶ βλασφημία
 ἀρδύτω ἀφ' ὑμῶν σαῶν πάσῃ κακίᾳ. γίνεσθε
 δὲ εἰς ἀλλήλους ἡμεῖς, ἔυσπλαγχοι, χαρι-
 ζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν Χριστῷ
 ἐχαρισάτο ὑμῖν.

γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα
 ἀγαπῆς, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, κα-
 θὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ πα-
 ρένωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ
 θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὄσμὴν ἑωδύτης. πορνεία
 δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία μηδὲ
 ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις,
 καὶ ἀχρότης, καὶ μωρολογία, ἢ εὐτραπε-
 λία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαρι-
 σία. τὸ γὰρ ἔσε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρ-
 νος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὃς ὄζειν ἐι-
 δωλόλατρός, ὃν καὶ κληρονομίαν ἐν τῇ
 βασιλείᾳ

immūditiam omnē cum auiditate. Vos
 autē non sic didicistis Christum: siquidē
 illum audistis, & in eo docti fuistis, quē-
 admodum est ueritas in Iesu, deponere
 iuxta priorem conuersationem ueterem
 hominē, qui corrumpit iuxta cōcupiscen-
 tias erroris: renouari uero spiritu mentis
 uestræ, & induere nouum hominem, qui
 iuxta deum conditus est per iusticiam, &
 sanctitatē ueritatis. Quapropter deposi-
 to mendacio, loquamini ueritatē quisq;
 proximo suo, quoniam sumus inuicem
 membra. Irascimini, & nō peccetis: sol ne
 occidat super iram uestram, neq; detis lo-
 cum calumniatori. Qui furabat, nō am-
 plius furetur: magis autē labore operan-
 do manibus quod bonū est, ut possit im-
 partiri ei qui opus habuerit. Omnis ser-
 mo spurcus ex ore uestro ne pcedat: sed
 si quis est bonus ad ædificationē, quoties
 opus est, ut det gratiā audientibus. & ne
 cōtristetis spiritū sanctū dei, per quē ob-
 signati estis in diem redēptionis. Omnis
 amarulentia, & tumor, & ira, & uocifera-
 tio, & maledicentia tollatur à uobis cum
 omni malicia. Sitis autē inuicem alius in
 alium comes, misericordes, largientes uo-
 bis inuicē, quē admodū & deus per Chri-
 stum largitus est uobis. Sitis igit' imi-
 tatores dei, tanq; filij dilecti, & ambule-
 tis in dilectiōe, quē admodū & Christus
 dilexit nos, & tradidit semetipsum p no-
 bis oblationē ac uictimam deo in odorē
 bonæ fragrantia. Cæterum scortatio, &
 omnis immūdicia, aut auaricia ne nomi-
 netur qdē inter uos, sicut decet sanctos:
 aut obscenitas, aut stultiloquiū, aut ur-
 banitas, quæ nō cōueniūt, sed magis gra-
 tiarū actio. Nā hoc scitis q; omnis scorta-
 tor, aut immūdus, aut auarus, qui est si-
 mulacroꝝ cultor, nō habet hæreditatē in
 regno

Quod bonū est, quæ
 res bona est, ut opus
 res, res bonā, hoc est
 nō e tempore opificio que
 Ne qdē per... rat in
 sed hanc

βασιλεία τῶν Χριστῶν καὶ θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς
 ἀπατάτω κενότῃς λόγοις. διὰ ταῦτα γὰρ
 ἔρχεται ἡ ὀργὴ τῶν θεῶν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ὧν
 παθεῖται. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐ-
 τῶν. ἤτε γὰρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν
 κυρίῳ. ὡς τέκνα φωτός περιπατεῖτε, ὃ ἔστι
 καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν ἀγάπῃ ἀγαθῶσιν
 καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ, ὅτι κινεῖσθε,
 τί ὅστις εὐάρεστον θεῷ κυρίῳ. καὶ μὴ συγκοι-
 νῶνθε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάριστοις τῶν σκό-
 τος, ἀλλὰ ὃν δὲ καὶ ἐλέγχετε. τὰ γὰρ κρυ-
 φῆ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, ἀχρῶν ὅτι καὶ λέ-
 γουσι. τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φω-
 τὸς φανεροῦνται. πᾶν γὰρ τὸ φανερόν ἐμνο-
 φῶς ὅτι. δι' ὃ λέγει, ἔγραψα ὁ καθ' ἑνὸς ἡμῶν, καὶ
 ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφανήσῃ σοὶ ὁ Χρι-
 στός. βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖ-
 τε, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλὰ ὡς σοφοί, θλαγορα-
 ζόμενοι τὸν καρπὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραῶν εἰ-
 σὶ. διὰ ταῦτα μὴ γίνεσθε ἀφρονεῖς, ἀλλὰ συν-
 νήεντες, τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. καὶ μὴ με-
 δύσκεσθε ὄϊνον, ἐν ᾧ ὅστις ἄσῳτῳ, ἀλλὰ κλη-
 ροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλ-
 μοῖς καὶ ὑμνοῖς, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς,
 ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν
 θεῷ κυρίῳ. εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ
 πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ θεοῦ δεῦ καὶ πατρός. ὑποτασόμενοι
 ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ. Αἰγῶντες τοῖς ἰ-
 σθίοις ἀνδράσιμ ὑποτάσσεσθε, ὡς θεῷ κυ-
 ρίῳ, ὅτι ἀνὴρ ὅτι κεφαλὴ ὧν γυναικὸς, ὡς
 καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ ὧν ἐκκλησίας, καὶ αὐ-
 τὸς ὅτι σωτὴς τοῦ σώματος. ἀλλ' ὡς ἡ
 ἐκκλησία ὑποτάσσεται θεῷ Χριστῷ, οὕτως
 καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰσθίοις ἀνδράσιμ ἐν παντί.
 οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν,
 καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν τὴν ἐκκλησί-
 αμ, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα
 αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας θεῷ λόγῳ τοῦ ὕ-
 δατος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυ-
 τῷ ἑνδοξοῦ, τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν
 ὧν τὸν

regno Christi & dei. Ne quisquē uos deci-
 piat inanibus sermonibus. Propter hæc
 enim uenire solet ira dei in filios inobe-
 dientes. Ne sitis igitur cōsortes illorum.
 Eratis enim quondā tenebræ, nunc autē
 lux in dño. ut filij lucis ambulate (nam
 fructus spiritus situs est in omni bonita-
 te & iusticia & ueritate) probantes, quid
 sit acceptū dño: & ne cōmerciū habueri-
 tis cum operibus infrugiferis tenebrarū,
 quin ea potius etiam arguite. Nam quæ
 secreta fiunt ab istis, turpe est uel dicere.
 Sed omnia dum produnt à luce manife-
 sta fiunt. Nam quicquid manifestū red-
 ditur, lumē est. Quapropter dicit: Experi-
 giscere qui dormis, & surge à mortuis,
 & illucescet tibi Christus. Videte igitur,
 quomodo circumspecte ambuletis: non
 ut insipientes, sed ut sapientes, redimen-
 tes occasionē, quæ dies mali sint. Propterea
 ne sitis imprudentes, sed intelligentes,
 quæ sit uoluntas domini. Et ne inebrie-
 mini uino, in quo luxus est, sed implea-
 mini spiritu, loquētes uobismetipsis per
 psalmos, & hymnos, & cantiones spiri-
 tuales, canētes ac psallentes in corde ue-
 stro domino, gratias agentes semper de
 omnibus, in nomine domini nostri Iesu
 Christi, deo & patri. Subditi uicissim
 alius alij cū timore dei. Uxores proprijs
 uiris subditæ sitis, ueluti dño: quoniā uir
 est caput uxoris, quē admodum & Chri-
 stus est caput ecclesiæ: & idem est, qui sa-
 lutem dat corpori. Itaq; quē admodum
 ecclesia subdita est Christo, sic & uxores
 suis uiris subditæ sint in om̄ibus. Viri, di-
 ligite uxores uestras, sicut & Christus di-
 liget ecclesiam, & semetipsum exposuit p
 ea, ut illam sanctificaret, mundatā laua-
 cro aquæ per uerbum, ut adhiberet eam
 sibi ipsi gloriosam, ecclesiam, nō habentē
 maculam,

σπίλον, ἢ ῥυτίδα, ἢ τι ἧν ποιῶν, ἀλλ
 ἵνα ἢ ἁγία, καὶ ἄμωμοσ. οὕτως ὁ φείλασιν
 οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας,
 ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὃ ἀγαπῶν πλὴν ἑαυ-
 τῶν γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. οὐδεὶς γὰρ πο-
 τε πλὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέ-
 φει καὶ θάλπει αὐτὴν, καθὼς καὶ ὁ κύριος
 πλὴν ἐκκλησίας. οἱ μέλη ἐσμὸν τοῦ σώμα-
 τος αὐτοῦ, ἐκ ᾧ σαρκοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐκ ᾧ
 ὁσέων αὐτοῦ. ἀπὸ τούτου καταλείψει ἄνθρω-
 πος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ
 προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα ἑαυ-
 τῶν, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ
 μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς
 χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. ἧλθον καὶ
 ἑμεῖς οἱ καθ' ἑνα, ἕκαστος πλὴν ἑαυτοῦ
 γυναῖκα ὡς ἑαυτόν. ἢ δὲ γυνή,
 ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ἡμῶν
 ἐν κυρίῳ, τὸ το γὰρ ὄχι δίκαιον. τίμα τὸν
 πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἧτις ὄχι ἐντο-
 λὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται,
 καὶ ἔση μακροχρόνιος ἐπὶ τῇ γῆ. οἱ πα-
 τέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ἡμῶν, ἀλλ'
 ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν κυρίῳ καὶ νομοθεσίᾳ κυ-
 ρίου. οἱ δούλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ
 σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐν ἀπλότητι
 τοῦ κυρίου καὶ τῆς ἡμῶν, ὡς τῷ κυρίῳ, μὴ κατ'
 ὀφθαλμοδοσίαν ὡς ἄνθρωποι ἀπειθοῦντες, ἀλλ'
 ὡς δούλοι τοῦ κυρίου, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ
 κυρίου ἐκ ψυχῆς, μετ' ἐννοίας, ὡς ἡκούοντες τοῦ
 κυρίου; καὶ οὐκ ἄνθρωποις. εἰδότες, ὅτι ὁ
 ἕνα τὸ ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κο-
 μιᾶται πρὸς τὸν κύριον, εἴτε δούλος, εἴτε ἐ-
 λεύθερος. καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς
 αὐτοὺς ἀνιέντες πλὴν ἀπειλῶν, εἰδότες, ὅτι ἡ
 ἡμῶν αὐτῶν ὁ κύριος ὄχι ἐν οὐρανοῖς, καὶ
 προσωποληψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτοῦ. οἱ λοιποὶ
 ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν
 τῷ κράτει τοῦ ἰσχύος αὐτοῦ. ἐνδύσαθε πλὴν
 πανοπλίᾳ τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς
 σὴν α

maculam, aut rugam, aut quicquid eiusmodi, sed ut esset sancta, & irreprehensibilis. Sic debet uiri diligere suas uxores, ut sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxorem, seipsum diligit. Nullus enim unquam suam ipsius carnem odio habuit, imò enutrit, ac fouet eam, sicut & dominus ecclesiam. Quoniam membra sumus corporis eiusdem, ex carne eius, & ex ossibus eius. Huius rei gratia, relinquet homo patrem ac matrem, & adiungetur uxori suae, atque à duobus fiet una caro. Mystrium hoc magnum est, uerum ego loquor de Christo, & de ecclesia. Quamquam & uos singulatim hoc praestate, ut suam quisque uxorem diligat, tanquam seipsum: uxor autem ut reueatur uirum. Filij, obedite parentibus uestris in domino, nam id est iustum. Honora patrem tuum, & matrem, quod est praecipuum primum in promissione, ut bene tibi sit, & sis longaeuus in terra. Patres, ne prouocetis ad iram liberos uestros, sed educetis eos per eruditionem, & correptionem domini. Serui obedite ijs, qui domini sunt iuxta carnem, cum timore, ac tremore, cum simplicitate cordis uestri, tanquam Christo, non ad oculum seruientes, uelut hominibus placere studentes, sed tanquam serui Christi, facientes quae uult deus, ex animo, cum beneuolentia, seruientes domino, & non hominibus: illud scientes, quod unusquisque quod fecerit boni, hoc reportabit à deo, siue seruus fuerit, siue liber. Et uos domini eadem facite erga illos, remittentes minas, scientes, quod & uester ipsorum dominus est in caelis, nec personae respectus est apud illum. Quod superest fratres mei, sitis fortes per dominum, perque potentiam roboris illius. Induite totam armaturam dei, ut possitis stare

VI

N stare

εἰῶναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. ὅτι
 οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα,
 ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς δυνάμεις,
 πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τῆ σκοτίας τοῦ αἰῶ
 νος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ φῶι πο
 νηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. διὰ τοῦτο ἀναλάβ
 ετε πλὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνωθῆτε
 ἀντιεἰῶναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, ἵνα πάντα
 καταεργασάμενοι εἰῶναι. εἴτε οὖν, περιζω
 σάμενοι πλὴν ὀσφῶν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ
 ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα φῶι δικαιοσύνης,
 καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἐτοιμα
 σίᾳ τοῦ εὐαγγελίου φῶι εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσαν
 ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν φῶι πίστεως, ἐν ᾧ δύ
 νησεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πε
 πυρωμένα σβέσαι. καὶ πλὴν περικεφαλῶναι
 τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ πλὴν μάχαιραν τοῦ
 πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ, διὰ τῆς ᾧσας
 προσυχῆς καὶ δειξέως προσυχοῦμενοι ἐν
 παντὶ καιρῷ, ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ το
 πο ἀγρυπνοῦντες ἐν ᾧσῃ προσκαρτερήσαί,
 καὶ δέξασθε περὶ πάντων ἧν ἄγιον, καὶ ὑ
 πὲρ ἑμῶν, ἵνα μοι δοθῆναι λόγον ἐν ἀνοίξῃ τῆ
 σόματος μου ἐν παρρησίᾳ, γνωρίσαι τὸ μυσ
 τήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ προσβέβωω ἐν
 ἀλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παρρησιάζωμαι, ὡς δεῖ
 με λαλῆσαι. ἵνα δεῖδειθῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ'
 ἐμὲ, τί πράσσω, πάντα ἡμῖν γνωρίσῃ τυχι
 κὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκον
 οῦ ἐν κυρίῳ, ὃν ἐπέμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐ
 τὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ πα
 ρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰρήνη τοῖς
 ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως, ἀπὸ
 θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. ἡ
 χάρις μετὰ πάντων ἧν ἀγαπῶντων τὸν
 κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν ἐν ἀφθαρ
 σίᾳ ἀμῶν,

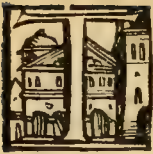
Εἰς ἀφῆ ἀπὸ ῥώμης πρὸς ἐφεσίους
 διὰ τυχικοῦ.

ἵπόθεσις

stare aduersus assaultus diaboli. Quo
 niam non est nobis lucta aduersus san
 guinem & carnem, sed aduersus princi
 patus, aduersus potestates, aduersus
 mundi dominos rectores tenebrarum
 sæculi huius, aduersus spirituales astu
 tias in cœlestibus. Quapropter assumite
 uniuersam armaturam dei, ut possitis re
 sistere in die malo, & omnibus peractis
 stare. State igitur, lumbis circumcinctis
 baltheo per ueritatem, & induiti thora
 cem iusticiæ, & calciati pedibus, ut parati
 sitis ad euangelium pacis, super omnia
 assumpto scuto fidei, quo possitis omnia
 iacula mali illius ignita extinguere. Ga
 leamque salutaris accipite, & gladiū spiri
 tus, qui est uerbum dei, in omni depreca
 tione & obsecratione orantes in omni
 tempore, in spiritu, & ad hoc ipsum uigi
 lantes cum omni sedulitate, & depreca
 tione pro omnibus sanctis, & pro me, ut
 mihi detur sermo in apertione oris mei
 cum libertate, ut notum faciam myste
 rium euangelij mei, super quo legatione
 fungor in catena, ut in eo libere loquar,
 sicut oportet me loqui. Ut autem scia
 tis & uos quæ ad me pertinent, quid
 agam, de omnibus uos certiores reddet
 Tychicus dilectus frater & fidus mini
 ster in domino, quem misi ad uos in hoc
 ipsum, ut cognosceretis de rebus no
 stris, & consolaretur corda uestra. Pax
 fratribus & charitas cum fide, à deo pa
 tre, & domino Iesu Christo. Gratia sit
 cum omnibus diligentibus dominum
 nostrum Iesum Christum cum sinceri
 tate. Amen.

Missa fuit è Rhoma ad Ephesios
 per Tychicum.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΙΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἔωρακῶς αὐτοὺς ἅμα καὶ διδάξας. ἡ δὲ προφασίς ἐστὶ ἐπισολῆς αὐτῆς. πεμφάντων φιλιππησίων δῖακονίαν τοῦ παύλου, καὶ τινῶν περὶ τῆς χομλύων, καὶ δῖαφθερότων τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκροάων προφάσει τῆς σκιάς τοῦ νόμου καὶ τῆς περικομῆς, καὶ λεγόντων, χωρὶς ταύτης μὴ δάσασθαι δικαιοθλίωαι. μαθὼν ὁ ἀπόστολος γράφει φιλιππησίοις, καὶ πρώτον ἢ ἀποδέχεσθαι αὐτῶν τῶν κρίσεων, ἃ σημαίνει μνημονεύειν αὐτῶν. ἔπειτα δῖκνεται ὡς ἀπελογήσατο ἐν ῥώμῃ, καὶ ὅτι τινὲς αὐτῶν βαρεῖς γεγονόασιν, ἐν τῆς δεισμοῖς φθόνου αὐτῶν κινῶντες. ἔπειτα αὐτοὺς προτρέπειτῃ ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ὅτι ἡ γὰρ ἀγάπη ἡ σωτήριος φιλανθρωπία, ὅτι θεὸς ὢν, ἀνθρωπος γέγονε δι᾽ ἡμᾶς. εἶτα περὶ τῆς περικομῆς, καὶ τῆς παλαιᾶς νόμου διαλαβῶν, ἀποδεικνύει λοιπὸν ἀργῶν γεγενῆσθαι τὴν περικομῶν, λαμβάνων ἐφ᾽ ἑαυτῷ τὸ παρὰ δειγμα, καὶ λέγων, ὅτι ταῦτα πάντα ἡ γὰρ διὰ τὸν κρισὸν ζημίαν. διὸ καὶ τὴν μὴν διδάσκοντες ἐπὶ περικομῶν, καὶ θέλοντες αὐτοὺς ἀπατῆσαι μεμψόμενοι, καὶ ἐπιπὼν ἐχθροὺς αὐτοὺς εἶναι τοῦ κρισῶ, ἀποδέχεται φιλιππησίουσ διὰ τὴν πρός αὐτὸν τὴν κοινωνίαν δόσιν. καὶ προτρέψαμενος πάλιν εἰς τὰ ἔθνη αὐτοὺς, τελεσθὶ τὴν ἐπισολῶν.

IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES ARGUMENTVM
PER ERASMV M ROTERODAMVM.

Philippenses in prima Macedonia parte sunt, ut narrat in Actis, cap. decimosexto, colonia oriunda ab urbe, Philippi dicta à Philippo conditore. Horū metropolis est Thessalonice. Quī qm̄ in fide semel accepta perstiterant, nō admīssis pseudapostolis, quibus auscultarant Corinthi & Galatæ, merito ab apostolo collaudant. Ad hos Paulus admonitu spiritus pfectus, cōplures dies apud illos egit nō sine negotio. Nam hic flagris cæsus est Paulus, & cū Sila cōiectus est in carcerē. Quo tēpore carceris custos cū tota familia baptizatus est. Hic erat & Lydia purpuraria, quæ prima cōuersa, Paulū excepit hospitio. hic & milites, cognito q̄ Rhoman⁹ esset ciuis, ultro rogarūt, ut quod uellet, abiret. & Christi nomē satis felicibus auspicijs indaruit. Quinetiā cū Paulus Rhomæ ageret in uinculis, miserūt illi quæ ad uitæ necessitatē pertinebāt, per Epaphroditū, qd' & ante fecerāt, cū ageret Thessalonicæ, sicut in hac ipse testat epistola. Collaudatos igit eos adhortat, ut perseuerēt ac pficiant, ostendēs gloriandū etiā in afflictionib⁹, quæ ad illustrandū Christi euāgeliū facerēt: se uero uel mortē adeo nō horrere, ut optet etiā, si Christo uolente cōtingat. Deinde cū primis hortat ad mutuā cōcordiā, quæ inter elatos esse nō pōt, & q̄ æquiore sint animo, pollicet, Timotheū atq; etiā ipsum breui ad illos rediturū: interim misso Epaphrodito, qui ex periculosisiima ægrotatione cōualuerat. Hæc agit duob⁹ primis cap. Nā in tertio confirmat animos illorū aduersus pseudapostolos, ad Iudaismū ubiq; sollicitantes, q̄s canes appellat, operarios iniquitatis, inimicos crucis Christi, & qui uentrē dei loco colerēt, nusq; aperti⁹ in eos stomachatus. Quartū cōmédationib⁹ & salutationib⁹ occupat, nisi q̄ monita quædā obiter admiscet, & Philippēsis p sua in se munificentia gratias agit. Scripsit ex urbe Rhoma per Epaphroditū, cū iterū esset in carcere. Nam post primā defensionē, rursus in carcerē ductus est, cui⁹ rei meminit ipse in epistola ad Timotheum.

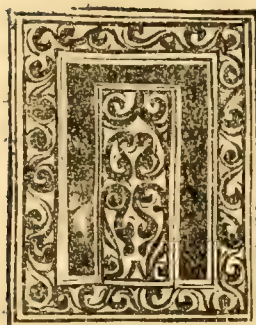
FINIS.

N 2

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙ-
ΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

AD PHILIPPENSES
EPISTOLA:

ΑΥΛΟΣ καὶ τιμό-
θεος δούλοι Ἰησοῦ
Χριστοῦ, πᾶσι τοῖς
ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰη-
σοῦ, τοῖς ὄσοις ἐν
φιλίπποις, σὺν ἐ-
πισκόποις καὶ δῖα-
κόνοις. χάρις ὑμῖν

καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυ-
ρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ευχαριστῶ θεῷ πατρί μου ἐ-
πὶ πάντῃ τῇ μνησίᾳ ὑμῶν, πάντοτε ἐν πάσῃ
Δείξει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χα-
ρίδος πλὴν δέξιμ' ποιέμεν, ἐπὶ τῇ κοινω-
νίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγελίον, ἀπὸ πρώτης
ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν. πεποιθὼς αὐτὸ τοιο-
ύτον, ὅτι ὁ εὐαγγελιστὴς ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθόν,
ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ, κα-
θὼς ὅστις δίκαιος ἐμοί, τοιοῦτον φρονεῖ ὑπὲρ πάν-
των ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑ-
μᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ τῇ ἀπολο-
γίᾳ, καὶ βεβεῶσαι τὸ εὐαγγέλιον, συκοινω-
νίδες με εὐφροσύνη χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας.
Μάρτυρες γὰρ με ὅστις ὁ θεός, ὡς ἐπιποθῶ
πάντας ὑμᾶς ἐν ἀλλάγχοις Ἰησοῦ Χριστοῦ.
καὶ τοιοῦτον προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν
ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώ-
σει καὶ πάσῃ αἰδοσίᾳ, εἰς τὸ δοκιμάσαι ὑ-
μᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε ἐλικρινεῖς, καὶ
ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, πεπληρωμέ-
νοι καρπῶν δικαιοσύνης, τὸν διὰ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ. γινώσκω δὲ
ὑμᾶς βόλομαι ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ
μᾶλλον

Aulus ac Timotheus
serui Iesu Christi, omni-
bus sanctis in Christo
Iesu, qui sunt Philip-
pis, unā cum episcopis
ac diaconis: Gratia uo-

bis & pax à deo patre nostro & domino
Iesu Christo. Gratias ago deo meo in
omni memoria uestri, semper in omni
precatione mea pro omnibus uobis,
cum gaudio precationem faciens, quod
ueneritis in communionem euangelij,
à primo die usque ad hoc tempus. per-
suasum habens hoc ipsum, quod is qui
cœpit in uobis opus bonum, perficiet
usque ad diem Iesu Christi: sicut iustum
est mihi, ut hoc sentiam de omnibus
uobis, propterea quod habeam uos in
corde, & in uinculis meis, & in defen-
sione, & confirmatione euangelij, cum
sitis omnes mihi confortes gratiæ. Te-
stis enim mihi est deus, quam desyde-
rem uos omnes in uisceribus Iesu Chri-
sti. Et illud oro, ut charitas uestra ad-
huc magis ac magis exuberet in agni-
tione omnię intelligentia, ut probe-
tis quæ sunt præstantia, ut sitis sinceri,
ac tales ut nemini sitis offendiculo in
diem Christi, impleti fructu iusticiæ,
qui contingit per Iesum Christum ad
gloriam & laudem dei. Scire autem uos
uolo fratres, quod quæ mihi acciderunt,
magis

μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθε, ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πρᾶτῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, καὶ τοὺς πλείονας ἢ τὸν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. τινὲς μὲν καὶ διὰ φόβου καὶ ἔριμ, τινὲς δὲ καὶ δι' ἐνδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν δὲ ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν ὄχι ἄγνως, οἰόμενοι θλίψιν ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου, οἱ δὲ δὲ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κῆμαί. τί γὰρ; πάλιν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσα, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. οἶδα γὰρ, ὅτι τὸτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν, διὰ τοῦ ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος ἱεροῦ Χριστοῦ, κατὰ πλὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ ἀσχωθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παρρησίᾳ, ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλωθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆναι Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδιον. εἰ δὲ τὸ ζῆναι ἐν σαρκί, τὸτό μοι κερπὸς ἔργου. καὶ τίταί μοι ἔρησομαι ὅν γινώσκω, σπένδομαι γὰρ ἕκαστῷ ἡμέραν, πλὴν ἐπιθυμίαν ἔχω εἰς τὸ ἀναλύσασθαι. καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῶ μᾶλλον κρείσσον. τὸ δὲ ἐπιμύθεον ἐν τῇ σαρκί ἀναγκασιότερον δι' ὑμᾶς. καὶ τὸτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μὲν καὶ συμπαραμυθῶ πᾶσιν ὑμῖν εἰς πλὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν ἐν πίστει, ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν Χριστῷ ἱεροῦ ἐν ἐμοί, διὰ τοῦ ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς, μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα, εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδῶν ὑμᾶς, εἴτε ἀπῶν, ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι σήκετε ἐν ἐνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ, συναδλοῦντες τῇ πίσει τοῦ εὐαγγελίου, καὶ μὴ πῆρεσθαι ἕν

μηδενί

magis ad profectū euāgelij euenerūt: ita ut uincula mea manifesta facta sint in Christo in toto p̄torio ac cæteris om̄ib⁹, utq̄ plures ex fratrib⁹ in dño, freti uinculis meis, uberius auderent, impauide sermonē loqui. Nonnulli quidē per inuidiā & cōtentionē, nōnulli uero & propter bonam uoluntatē Christum prædicant, alij quidem ex cōtentione Christum annunciant nō pure, existimantes sese afflictionem addere uinculis meis: alij rursus ex charitate, scientes quod in defensionem euāgelij constitutus sim. Quid enim? Attamē quouis modo siue per occasionem, siue per ueritatem, Christus tamen annunciat, & in hoc gaudeo, quin etiā gaudebo. Noui enim, quod hoc mihi cedit in salutem, per uestram deprecationem, & subministrationem spiritus Iesu Christi, secundum expectationē & spem meam, q̄ nulla in re pudeam, sed cum omni libertate, ut semper, ita nunc quoq̄ magnificabit Christus in corpore meo, siue per uitam, siue per mortem. Nam mihi uita Christus est, & mors lucrum. Quod si contingat uiuere in carne, ea res mihi fructus est operis, & quid eligam, ignoro. Coartor enim ex his duob⁹, desiderans dissolui. Et esse cum Christo, multo longēq̄ melius est. Cæterum manere in carne, magis necessarium propter uos: & hoc cert⁹ scio, q̄ mansurus sim, & cum om̄ibus uobis permansurus sim, in uestrū profectum, & gaudiū fidei, ut gloriatio uestra exuberet p̄ Christū Iesum, in me, per meum ad uos reditū, tm̄ ut dignum est euāgelio Christi, cōuersemini, ut siue cū uenero, & uidero uos, siue absens sim, audiā de rebus uestris, q̄ stetis in uno spiritu, una anima, adiuuantes decertantem fidem euāgelij, nec in ullo

N 3 . terreamini,

μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων, ἥτις αὐτοῖς
 μὴ ὄσιν ἐνδείξεις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτη-
 ρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ, ὅτι ὑμῖν ἐχαρί-
 σθη τὸ ὑπὲρ χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πισ-
 σεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχα, τὸν
 αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, ὅτι ἴδετε ἐν ἐμοί,
 καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

Ἔτις οὖν παράκλησις ἐν χριστῷ, ἔτις
 παραμύδιον ἀγάπης, ἔτις κοινωνία πνεύ-
 ματος, ἔτις ἀγάπη καὶ δικαιοσύνη,
 πληρώσατέ μου πλὴν χαρᾶς, ἵνα τὸ αὐτὸ
 φρονήτε, πλὴν αὐτῶν ἀγάπῃ ἔχοντες, σύμ-
 ψυχοι, τὸ ἐν φρονοῦντες, μηδὲν κατὰ ἐρι-
 θείαν ἢ κενδοζησίαν, ἀλλὰ τῆ ταπεινοφρο-
 σῶν ἀλλήλους ἠγουμένοι ὑπερέχοντας
 ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοπεῖτε,
 ἀλλὰ καὶ τὰ ἐτέρων ἕκαστος. τὸτο γὰρ
 φρονεῖσθε ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ,
 ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπα-
 γμόν ἢ γήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυ-
 τὸν ἐπένωσε, μορφῆν δούλου λαβὼν, ἐν
 ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ κή-
 ματι ἐνεδεδείξω ὡς ἀνθρώπος, ἐταπείνωσε
 ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανά-
 του, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐ-
 τὸν ὑπερέψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνο-
 μα, τὸ ὑπὲρ πάντων ὀνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι
 τι ἰκῶσθε πάντες γόνυ κάμψῃ ἐπὶ θρανίῳ, καὶ
 ἐπιγείωμ, καὶ καταχθονίῳ, καὶ πᾶσαν
 γλῶσσαν ὁμολογήσεται, ὅτι κύριός ἐστι Ἰη-
 σὺς χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρὸς. ὡσεὶ
 ἀγαπῆτοί μιν, καθὼς πάντοτε ὑπἠκούσατε,
 μὴ ὡς ἐν τῇ παρῆσά μιν μόνον, ἀλλὰ νῦν
 πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μιν, μετὰ
 φόβου καὶ τρόμου πλὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κα-
 τεργάζεσθε. ὁ θεὸς γὰρ ὄσιν ὃ ἐνεργῶν ἐν
 ὑμῖν, καὶ τὸ δέλεον, καὶ εἰ ἐνεργῆν ὑπὲρ
 ὅτι εὐδοκίας. πάντας ποιῆτε χωρὶς γογι-
 γυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν, ἵνα ἡσυχῶτε
 ἀμεμπτοὶ καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ ἀμώ-
 μητα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διε-
 σσημῆς

terreamini ab aduersarijs, quæ illis quidē
 est causa perditiōnis, uobis autē salutis:
 & hoc à deo, quia uobis donatū est pro
 Christo, non solum ut in eum credatis,
 uerum etiā ut p̄ illo patiamini, idem cer-
 tamen habentes, quale uidiſtis in me, &
 nunc auditis in me. Si qua igit̄ cōſola-
 tio in Christo, si qd̄ solatiū dilectionis, si
 qua communio spiritus, si qua uiscera ac
 miserationes, cōplete meum gaudiū, ut
 similiter affecti sitis, eandē charitatē ha-
 bentes, unanimes, idē sentientes, ne quid
 fiat per cōtentionē aut per inanē gloriā,
 sed per humilitatē animi, alium quisq; se
 præstantiorē existimet: ne sua quisq; spe-
 ctetis, sed unusquisq; quæ sunt aliorū. Is
 enim affectus sit in uobis, qui fuit & in
 Christo Iesu: qui cum esset in forma dei,
 nō rapinā arbitratus est, ut esset æqualis
 deo, sed semetipsum inaniuit, forma ser-
 uī sumpta, in similitudine hominū con-
 stitutus, & figura repertus ut homo, hu-
 miliauit semetipsum, factus obediens
 usq; ad mortē, mortē autē crucis. Qua-
 propter & deus illum in summā extulit
 sublimitatē, ac donauit illi nomē, qd̄ est
 supra omne nomen: ut in nomine Iesu
 omne genu se flectat cœlestiū, ac terre-
 strium, & infernorū, om̄isq; lingua con-
 fiteatur, qd̄ domin⁹ sit Iesus Christus ad
 gloriam dei patris. Proinde dilecti mei,
 quemadmodum semper obedistis, non
 tantq; in præsentia mea solum, sed nunc
 multo magis in absentia mea, cū timore
 ac tremore uestrā ipsorū salutē operemini.
 Nam deus est is qui agit in uobis, &
 ut uelit, & ut efficiatis pro bono animi
 p̄posito. Oīa facite sine murmuratiōib⁹
 ac disceptatiōib⁹, tales ut nemo de uobis
 quæri possit synceritq;, filij dei irreprehē-
 sibles in medio nationis prauæ actor
 tuos,

εραμυλῆς, ἔν ᾧ φάινεσθε ὡς φωστῆρες ἐν
 κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς κἀν-
 χημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς
 κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα.
 ἀλλ' εἰ καὶ ἀπέδομαι ἐπὶ τῆ δουσίᾳ, καὶ
 λειτουργίᾳ ᾗ πείσεσθε ὑμῶν, χαίρω καὶ
 συχαίρω πάντις ὑμῖν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑ-
 μῖς χαίρετε, καὶ συχαίρετέ μοι. Ἐλπί-
 ζω δὲ ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, τιμόδεον ταχέως
 πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ ἐψυχῶ, γνοὺς τὰ
 περὶ ὑμῶν. οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον,
 ὃς τις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσῃ. δι-
 πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ
 Χριστοῦ Ἰησοῦ. τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτῷ γινώ-
 σκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σαὺ ἐμοὶ ἐν
 δούλωσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. τῆστον μὲν
 οὐκ ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ
 ἐμὲ θύαυθι. πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ
 αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. ἀναγκαῖον δὲ
 ἡγησάμην, ἐπαφροδίτου τὸν ἀδελφόν,
 καὶ σωεργόν, καὶ συστατίωτίλῳ μου, ὑ-
 μῶν δὲ ἀπόστολον, ἃ λειτουργὸν ᾗ χρεί-
 ας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπειδὴ ἐπι-
 προδῶν ἡμῶν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδελφῶν,
 διότι ἠκούσατε, ὅτι ἠθένησε. καὶ γὰρ ἠ-
 θένησε παραπλησίον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ
 θεὸς αὐτὸν ἠλέησεν, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον,
 ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ λύπῳ ἐπὶ λύπῃ ᾤ-
 σωσθεσθε ὡς ἐπέμψα αὐτὸν, ἵνα ἰδόν-
 τες αὐτὸν, πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπό-
 τες ὦ. προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ,
 μετὰ πάσης χαρᾶς, ἃ τοὺς τοιοῦτους ἐντί-
 μου εἴχετε, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ
 μέχρι θανάτου ἠγρίσεν, παραβδυσάμενος
 τὴν ψυχὴν, ἵνα πληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα ᾗ
 πρὸς με λειτουργίας.

τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυ-
 ρίῳ. τὰ αὐτὰ γράφαρ ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ
 ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ τὸ ἀσφαλές. βλέπετε τὴν
 κῆρας, βλέπετε τὴν κακοὺς ἐργάτας, βλέ-
 πετε πῶς κατατομῶ. ἡμεῖς γὰρ ἐσμὲν ἢ
 περιτομή

tuosa, inter quos lucete tanquam luminaria in
 mundo, sermonem uitae sustinentes, ut gloria-
 ri possim in diem Christi, quod non in uanum
 cucurrerim, nec in uanum laborauerim.
 Quinetiam si immolor super hostia, sacrifici-
 oque fidei uestrae, gaudeo & congaudeo
 omnibus uobis. Ob id ipsum autem & uos
 gaudetis, & congaudetis mihi. Spero autem
 in domino Iesu, me Timotheum breui missu-
 rum uobis, ut & ego laeto sim animo, co-
 gnito statu uestro. Neminem enim habeo
 pari mecum animo praeditum, qui germane res
 uestras curaturus sit. Nam omnes qui sua ipso-
 rum sunt quaerunt, non quae Christi Iesu.
 Porro probationem eius nostis, quod ut filius
 mecum ueluti cum patre seruiert in euange-
 lium. Hunc igitur spero me missurum, mox
 ubi uidero mea negotia. Confido autem in
 domino, quod & ipse breui uenturus sim. Sed
 operae pretium arbitror sum, Epaphroditum
 fratrem, & collegam, & comilitonem meum, ue-
 strum autem apostolum, quicumque mihi submini-
 strat in necessitate mea, mittere ad uos.
 Quinque desiderabat omnes uos anxius
 animi, propterea quod audissetis eum infirma-
 tum fuisse. Et certe fuit infirmus, ita ut es-
 set uicinus morti, sed deus misertus est illi,
 at non illi tantum, sed & mihi, ne dolorem ha-
 berem super dolorem. Studiosius itaque misi
 illum, ut cum uideritis illum, denuo gaudeatis,
 & ego magis uacem dolore. Excipite igitur
 illum in domino, cum omni gaudio, & qui huius-
 modi sunt, eos in pretio habete: quoniam pro-
 pter opus Christi eum accessit, ut morti pro-
 ximus fuerit, non habita ratione uitae, ut
 suppleret id quod in uestro erga me offi-
 cio fuit diminutum. Quod superest fra-
 tres, gaudete in domino. eadem scribere uobis,

III

me quidem haud piget, uobis autem tutum
 est. Cauete canes, cauetes malos opera-
 rios, cauetes concisionem. Nos enim sumus

N 4 circūcisio,

περιτομή, οἱ πνεύματι θεῷ λατρεύοντες,
 καὶ κἀνθρώποι οἱ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν
 σαρκὶ πεποιθότες, καὶ περὶ ἐγὼ ἔχωμ πε-
 ποιθῆσιν καὶ ἐν σαρκί. ἔτιτε δοκῆ ἄλλο
 πεποιθέντα ἐν σαρκί, ἐγὼ μᾶλλον, περι-
 τομή ὀκταήμερο, ἐκ γένους ἰσραὴλ, φυ-
 λῆς βενιαμίν, ἑβραῖο, ἐξ ἑβραίων, κα-
 τὰ νόμον φαρισαῖο, κατὰ ζήλον διώκων
 τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν
 νόμῳ, γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἄτινά
 μοι ἦν κέρδη, ταῦτα ἤγημα διὰ τὸν χρι-
 στὸν ἠμίαν. ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡ γῆμα πάν-
 τα ἠμίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχομ ἐν γνώ-
 σεως χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου, δι' ὃν
 τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡ γῆμα σκύ-
 βαλα εἶναι, ἵνα χριστὸν κερδήσω, καὶ ἐν-
 ρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχωμ ἐμὴν δικαιοσύ-
 νην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως
 χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ
 πίστει, τοῦ γινώσκαι αὐτὸν, καὶ τὴν δυνάμι-
 ον ἐν ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν
 τῆς παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενο
 τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, ἵπως κατακτηθῶ εἰς
 τὴν θανάσεως τῆς νεκρῶν, οὐχ ὅτι ἠδὲ ἐ-
 λαβον, ἢ ἠδὲ τετελείωμα, διώκων δὲ, ἐν καὶ
 καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ καταλήθην ὑπὸ τοῦ χρι-
 στοῦ ἰησοῦ. Ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὕτω λο-
 γίζομαι κατεληφέναι. ἐν δέ, τὰ μὲν ὀπί-
 σω ἐπιλανθανόμενος, τῆς ἡ ἐμπροσθεν ἐ-
 πεκτανόμενος, καὶ σκοπὸν διώκων, ἐπὶ τῷ
 βραβεῖο ἐν ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ
 ἰησοῦ. ὅσοι οὖν τέλει τοῦ φρονῶμεν, καὶ ἔτι
 ἐτέρως φρονεῖτε, ἐπὶ τὸ θεὸς ὑμῶν ἀποκα-
 λύψαι. πολλοὶ εἰς τὸ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ σοι
 χεῖρ κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. Συμμιμηταί μου
 γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτως
 πρὸς πατῶντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς.
 πολλοὶ γὰρ πρὸς πατῶνται, οὗς πολλὰν εἰ-
 λεγὸν ὑμῶν, νῦν δὲ καὶ κλαίωμ λέγω, τὸν ἐν
 χθρὸν τοῦ σαυρῶ τοῦ χριστοῦ, ὡμ τὸ τέλει ἀ-
 πώλεα, ὡμ ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ
 αἰχμῇ

circūcisio, qui spū deū colimus, & gloria-
 mur in Christo Iesu, & nō cōfidimus in
 carne, quanct̄ ego cōfidam etiā in carne.
 Si quisct̄ alius uidet̄ fiduciam habere in
 carne, ego magis habeo, circūcisus octa-
 uo die, Israël ex genere, trib⁹ Benjamin,
 Hebræus ex Hebræis, iuxta legē phari-
 saeus, iuxta studiū psequēs ecclesiā, iuxta
 iusticiā quæ est in lege, factus irreprehēsi-
 bilis. Sed q̄ mihi erāt lucra, ea arbitratus
 sum ppter Christū dānū esse. Quinetiā
 arbitror oīa dānū esse ppter excellentiā
 cognitionis Christi Iesu dñi mei, ppter
 quæ oīa p dānis duxi, habeoct̄ p ruderibus,
 ut Christum lucrificiā, utct̄ reperiar
 in illo, nō habēs meā iusticiā ex lege, sed
 eā quæ p fidē est Christi, quæ est ex deo
 iusticiā sup fide, ut cognoscā illum, & po-
 tentiā resurrectionis illius, & cōmunionē
 afflictionū illi⁹, dum cōformis fio morti
 eius, si quo modo pertingam ad resurre-
 ctionē mortuorū, nō q̄ apprehēderim,
 aut iam perfectus sim, sed sector, si etiā
 apprehendam, quaten⁹ & apprehensus
 sum à Christo Iesu. Fratres, ego meip̄m
 nōdum arbitror affecutū esse. Vnū autē
 illud ago, ea quidē quæ à tergo sunt obli-
 uiscens, ad ea uero quæ à fronte sunt eni-
 tens, iuxta præfixum signū insequor ad
 palmā supernæ uocationis dei, per Chri-
 stum Iesum. Quotq̄t ita q̄ pfecti sum⁹,
 hoc sentiam⁹: & si quid aliter sentitis, hoc
 quoq; uobis deus reuelabit. Attamē ad
 id qd̄ affecuti sum⁹, eadē pcedam⁹ regu-
 la, ut sim⁹ cōcordes. Pariter estote imita-
 tores mei fratres, & cōsyderate eos qui sic
 ambulant, quēadmodū habetis nos pro
 exēplari. Nā cōplures ambulant, de qui-
 bus sæpe dixi uobis, nūc autē & flens dí-
 co, inimici crucis Christi, quorū finis per-
 ditio est, quorū deus uenter, & gloria in
 dedocore

ἀρχῶν αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες·
 ἡμῶν γὰρ τὸ πολιτεύμα ἐν οὐρανοῖς ὑ-
 πάσχει, διὸ οὐ καὶ σωτῆρα ἀπεκδέχομεθα,
 κύριόν ἰησοῦν χριστόν, ὃς μετασχηματί-
 σει τὸ σῶμα, φθι ταπεινώσας ἡμῶν, εἰς
 τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον θεῷ σώμα-
 τι φθι δόξης αὐτοῦ, κατὰ πλὴν ἐνέργειαν,
 τῷ δάσκαλοι αὐτόν καὶ ὑποτάξαι ἑαυ-
 τῷ τὰ πάντα·

Ὡσεὶ ἀδελφοί μετ' ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπό-
 θητοι, χαρὰ ἐστὶ φανερὰ μετ', ὅπως εἰδέτε
 ἐν κυρίῳ ἀγαπητοί. εὐοδίῳ καὶ ἀκαλῶ, καὶ
 σωτήριῳ καὶ ἀκαλῶ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυ-
 ρίῳ. ναὶ ἐρωτῶ καὶ σε σύζυγε γνήσιε, συλλαμ-
 βάνε αὐτάς, αἱ τινες ἐν θεῷ εὐαγγελίῳ σύ-
 νήδησάν μοι, μετὰ καὶ κλήμου καὶ
 ἡλοῖ πῶν σωεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα
 ἐν βίβλῳ ζῶει. χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε,
 καὶ πάλιμ ἐγὼ χαίρετε. τὸ ἐπισηκῆς ὑμῶν
 γνωσθήτω πᾶσι ἀνθρώποις, ὁ κύριος ἐγ-
 γής. μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντί τῆ προ-
 σῆχῃ καὶ τῆ δειῆσαι μετὰ εὐχαριστίας τὰ
 αὐτήματα, ὑμῶν γνωρίζεσθαι πρὸς τὸν θε-
 όν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πᾶνί-
 τα νοῦν, φρεσὶς τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ
 τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τὸ λοι-
 πόν ἀδελφοί, ὅσα ὄσιμ' ἀληθῆ, ὅσα σεμνά,
 ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα
 εὐφημα, εἴτις ἀρετῆ, ἐπιτις ἐπαινοῦ, ταῦ-
 τα λογίζεσθε, ἀ καὶ ἐμάθετε, καὶ ἐλάβει-
 τε, καὶ ἠκούσατε, καὶ εἰδέτε ἐν ἐμοί. ταῦτα
 πράσατε, καὶ ὁ θεός φθι εἰρήνης ἔσα μετ' ὑ-
 μῶν. εὐχάρτω δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι
 ἠδὴ ποτὲ ἀνεδάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμῶ φρονεῖν, ἐφ-
 ῶ καὶ ἐφρονεῖτε, ἡ καὶ εἰδέτε δὲ. οὐχ ὅτι κατ' ἔ-
 ὑσέρησιν λέγω. ἐγὼ γὰρ ἐμαδορ, ἐν ὅτις ἐι-
 μί, αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινῶσθαι,
 οἶδα καὶ περισεύειν, ἐν παντί καὶ ἐν πᾶ-
 σι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι, καὶ πλεῖν,
 καὶ πεισεύειν, ἢ ὑσερεῖν. πάντα ἰχύω ἐν
 θεῷ ἐνδυναμοῦντί με χριστῷ. πλὴν καλῶς
 ἐποίησατε

dedecore ipsorum, qui terrestria curant.
 Nam nostra conuersatio in cœlis est, ex
 q̄ & seruatore expectamus, dñm Iesum
 Christum, qui transfigurabit corpus no-
 strum humile, ut cōforme reddat corpo-
 ri suo glorioso, secundū efficaciam, qua
 potest etiam subire sibi omnia.

Proinde fratres mei dilecti ac desyre-
 rati, gaudium & corona mea, sic state in
 dño dilecti. Euodiam obsecro, & Synty-
 chen obsecro, ut sint concordēs in dño.
 Sanè rogo & te cōpar germana, adiuua
 eas, quæ in euangelio decetarūt mecum
 unā cum Clemente quoq; & reliquis co-
 operarijs meis, quorū nomina sunt in li-
 bro uitæ. Gaudete in dño semp, & iterū
 dico gaudete. Modestia uestra nota sit
 omnibus hominibus. Dominus prope
 est. De nulla re solliciti sitis, sed in omni,
 precatione & obsecratione cum gratiarū
 actione petitiones uestræ innotescant
 apud deū. Et pax dei quæ superat omnē
 intellectū, custodiet corda uestra, & sen-
 sus uestros p̄ Christū Iesum. Quod reli-
 quū est fratres, quæcūq; sunt uera, quæ-
 cunq; honesta, quæcunq; iusta, quæcūq;
 pura, quæcūq; accōmoda, quæcūq; boni
 nominis, si qua uirtus, si qua laus: hæc co-
 gitate, quæ & didicistis, & accepistis, &
 audistis, & uidistis in me: hæc facite, &
 deus pacis erit uobiscum. Gaudisus sum
 autē in dño magnopere, qd' iam tandē
 reuiguit uestra pro me sollicitudo in eo,
 in quo & solliciti eratis, uerum deerat op-
 portunitas. Nō q; iuxta penuriā loquar.
 Nam ego didici, in quibus sum, his con-
 tentus esse. Noui & humiliari, noui & ex-
 cellere (ubique & in omnibus institutus
 sum) & saturari, & esurire, & abundare, &
 penuriā pati. Omnia possum per Chri-
 stum, qui me corroborat. Attamē recte
 fecistis

IIII

ἐποιήσατε, συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. οἶδατε δὲ καὶ ὑμεῖς φιλιππησίοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξ Ἑλλάδος ἀπὸ μακεδονίας, οὐδὲ μίᾳ μοι ἐκκλησία ἐκωνώησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. ὅτι καὶ ἐν θεσσαλονίκη, ἀπαξ καὶ δις εἰς πλὴν χρεία μοι ἐπέμψατε, οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισεύω. πεπλήρωμαι, δι' ἐξέμνησιν παρὰ ἐπαφροδίτου, τὰ παρῆμῶν, ὁσμῶν ἐνωδίας, θυσίαν δεκτικῶν εὐάρεστον θεῷ δεῶ. ὁ δὲ θεὸς μου πληρῶσει πάντῃ χρεία ὑμῶν, κατὰ τὸν πληθύνοντα ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. θεὸς δὲ δεῶ καὶ πατρὶς ἡμῶν. ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ἀπόσταθε πάντα ἄγιον ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες ἄγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ οἴου καίσαρος οἰκίας. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης δι'
ἐπαφροδίτου.

fecistis, quod simul cōmunicastis meae tribulationi. Nostis autē & uos Philippenfes, qd' in principio euangelij, cum proficiscerer à Macedonia, nulla mihi ecclesia cōmunicauerit in rationē dandi & accipiendi, nisi uos soli. Nam & in Thessalonica cum essem, semel & iterū, qd' opus erat, mihi misistis, nō q' requirā munus, sed requiro fructum exuberantē in rationem uestrā. Recepti tamē omnia & abundo. expletus sum, posteaquam accepi ab Epaphrodito, quæ à uobis missa fuerāt, odorē bonæ fragratiæ, hostiam acceptā gratāq; deo. Deus autē meus supplebit quicquid opus fuerit uobis, scd'm diuitias suas cum gloria, per Christū Iesum. Deo autē & patri nostro gloria in sæcula sæculorū. Amen. Salutate omnem sanctum in Christo Iesu. Salutant uos qui mecū sunt fratres. Salutāt uos omnes sancti, maxime uero qui sunt ex Cæsaris familia. Gratia dñi nostri Iesu Christi cum omnibus uobis. Amen.

Scripta est è Rhoma per
Epaphroditum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΙΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ ῥώμης, οὐχ ἑώρακώς μὲν αὐτοῦς, ἀκόντας δὲ πρὶ αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις, ὅτι ἐπισολῆς αὐτῆ. τὸς κολοσσαῖς ἠβόλοντό τινες ἀπατήσαι σοφίσμασι μὲν ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τῶν εἰς ἰκόντων πείσεως, καὶ πρὶ τῶν ἐν νόμῳ βρωμάτων, ἢ περιτομῆς. ταῦτα τοίνυν μαθῶν ὁ ἀπόστολος, γράφει τὴν ἐπιστολὴν ὡς περὶ κατηχητικῶν αὐτοῖς ταύτων. καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τῷ θεῷ, σημαίνει ἀπὸ τῆ σκοτεινότητος αὐτοῦς μεταβεβηκέναι εἰς τὸ φῶς, καὶ ἀληθείας, καὶ ὅτι ὁ χριστὸς εἰς ὃν ἐπίστανται, εἰκόμ ὅτι τῆ θεῶ καὶ λόγος, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε, καὶ ὅτι ἐπρεπερὶ αὐτῶν διημιτέρησθαι ὄντα, γενέσθαι αὐτῶν πρωτότοκον καὶ κτίσεως καὶ πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα τὰ ἀμφοτέρω σωθῆναι, καὶ ζωοποιήσῃ τὰ πάντα. προτρέπει δὲ αὐτοῦς ἐμμελίαν ἐν τῇ πίστει, σημαίνων, ὅτι αὐτοῖς παύλας δι' ἀκονόεσσι τὸ εὐαγγέλιον, ἐμ ᾧ κατηχήθησαν. εἶτα καὶ πρὶ τῶ νόμῳ, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ βρωμάτων, καὶ πρὶ ἡμερῶν, καὶ ἐνὶ αὐτῶν ἑξήγηται, καὶ ἀποδείκνυσθαι ἠεργηκέναι λοιπὸν τὰ παλαιὰ, καὶ τὴν περιτομὴν, συμβουλεύει τὸ αὐτοῖς μὴ παλαιᾶσθαι ἀπὸ τῶν σοφιστικῶν, καὶ παλαιᾶν αὐτοῦς δελόντων. καὶ λοιπὸν παραίνεσας, καὶ ὡς γινεῖσθαι καὶ τέκνοις, ἀνδράσι καὶ γυναιξί, δούλοις καὶ κυρίοις, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὰ ἴδια συμβουλεύσας, πληροῖ τὴν ἐπιστολὴν.

IN EPISTOLAM AD COLOSSENSES, ARGUMENTUM PER ERASMV M ROTERODAMVM.

Oloffenfes in Asia minore sunt, finitimi Laodicensibus. Hos non uiderat apostolus. Nam Archippi, siue, quod addit Ambrosius, Ephraë. quibus hoc delegatum erat, prædicatione conuersi sunt ad Christum. His uehementer imminebant pseudapostoli, conantes in dogma multo peruersissimum inducere, docentes, non per filium dei, sed per angelos uiam patere ad patrem. neque enim uenisse filium dei in hunc mundum, neque uenturum, cum in ueteri testamento per angelos administrata sint omnia. Deinde Iudaismum & philosophiæ superstitionem cum Christi doctrina miscebant, obseruantes quædam legis instituta, & superstitiose obseruantes solem, lunam, ac stellas. & elementa huius mundi, quibus docebant nos esse obnoxios. Hos igitur suæ professionis commonefacit, ostendens illos quicquid hæctenus affecuti sunt, non angelis debere, sed Christo angelorum conditori. hunc unum esse caput ecclesiæ, nec ab alio quoquam petendam salutem. Atque interim auctoritatem suam asserit. Diligenter autem monet, ne pseudapostolorum magniloquentia, confictisque uisionibus angelorum sibi imponi paterentur, & uel in Iudaismum, uel in philosophicam superstitionem prolaberentur. Atque hæc agit duobus primis capitibus. In reliquis hortatur ad officia pietatis, nominatim præscribens, qualis uxor erga maritum, qualis debeat esse maritus in uxorem, qualis parens erga liberos, liberi erga parentes, serui erga dominos, domini erga seruos. Extrema pars salutationibus occupatur, nisi quod Archippum commonet officii sui. Scripsit autem ex carcere ab Epheso per Tychicum, quod ipse palam testatur in hac epistola. Nostra argumenta addunt Tychico collegam Onesimum, nec satis uideo quid secuta. Græcorum inscriptiones ex urbe Rhoma missam, testantur, Hinc certe remisit Onesimum, quem illic in uinculis genuerat Christo. FINIS.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΒΙΣ ΕΠΙ-
ΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

AD COLOSSENSIS EPI-
STOLA PAULI.

ΑΥΛΟΣ ἀπόστολος
 Ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θε-
 λήματ^{ος} θεοῦ, καὶ
 τιμότη^{τος} οὗ τοῦ ἀδελ-
 φός, τοῖς ἐν κολασ-
 σαῖς ἁγίοις, καὶ πρὸς
 τοῖς ἀδελφοῖς ἐν χρι-
 στῷ. χάρις ὑμῖν καὶ
 εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν,
 καὶ κυρίου Ἰη-
 σοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ μὲν
 θεῷ καὶ πατρὶ
 τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ
 χριστῷ πάντοτε περι-
 ὑμῶν προσευχόμενοι,
 ἵνα ἵνα πάντες ἵνα
 ὑμῶν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ,
 καὶ τὴν ἀγάπην τὴν
 εἰς πάντας τοὺς ἁγίους,
 διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν
 ἀποκατεστημένην ὑμῖν
 ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προ-
 κέσασθε ἐν τῷ λόγῳ
 τοῦ ἀληθείας τῆς εὐα-
 γελίας τῆς παρεούσης
 εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ
 ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ,
 καὶ ἐστὶ καρποφορῶ-
 μενοι, καθὼς καὶ ἐν
 ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἡ-
 κέσασθε, καὶ ἐγνω-
 τε τὴν χάριν τῆς
 δωρεᾶς ἐν ἀ-
 ληθείᾳ. καθὼς καὶ
 ἐμάθετε πρὸς ἐπαφρο-
 δίτην ἀγαπῆσαν σω-
 τὴν ἡμῶν, ὃς ὄντως
 ἡμῶν διάκονος τῷ
 χριστῷ, ὃ καὶ δὴ
 κλώσας ἡμῖν τὴν
 ἀγάπην ἐν πνεύματι.
 διὰ τὸ καὶ ἡμεῖς
 ἀφ' ἧς ἡμέρας ἡ-
 κέσαμεν, οὐ
 πανόμειδα ὑπὲρ
 ὑμῶν προσευχόμε-
 νον ἢ ἀ-
 τῶμενοι, ἵνα πλη-
 ρωθῆτε τὴν ἐπί-
 γνωσιν τῆς
 θελήματ^{ος} αὐτοῦ
 ἐν πάσῃ σοφίᾳ
 καὶ σωῆ-
 σεσθε πνευματικῶς,
 περιπατήσαντες
 ὑμᾶς ἀξίως
 τῷ κυρίῳ, εἰς
 πάντας ἀρεσκείαν,
 ἐν παντὶ
 ἔργῳ ἀγαθῷ
 καρποφοροῦντες,
 καὶ ἀυξανόμε-
 νοι εἰς τὴν ἐπί-
 γνωσιν τοῦ θεοῦ,
 ἐν πάσῃ
 δυναμείᾳ
 καὶ δυνάμει,
 ἢ ἢ ἢ κρᾶτ^{ος}
 τοῦ ὄντος
 αὐτοῦ

Aulus apostolus Iesu
 Christi per uoluntate
 dei, & Timotheus fra-
 ter, ihs qui sunt Colof-
 sis sanctis ac fidelibus
 fratribus in Christo.

Gratia uobis & pax à deo patre nostro,
 & domino Iesu Christo. Gratias agi-
 mus deo & patri domini nostri Iesu
 Christi, semper de uobis, cum oramus:
 quoniam audiuius fidem uestram in
 Christo Iesu, & charitatem erga omnes
 sanctos, propter spem repositam uo-
 bis in cœlis, de qua prius audieratis per
 sermonem ueracem euangelij, quod
 peruenit ad uos, quemadmodum & in
 toto mundo etiam fructificat, sicut &
 in uobis, ex eo die quo audistis & co-
 gnouistis gratiam dei per ueritatem.
 Quemadmodum & didicistis ex Epa-
 phra dilecto conseruo nostro, qui est fi-
 dus pro uobis minister Christi, qui &
 exposuit nobis uestram dilectionem in
 spiritu. Propterea & nos, ex quo die au-
 diuimus, non desiuimus pro uobis ora-
 re, & poscere, ut impleamini agnitione
 uoluntatis eius, in omni sapientia & pru-
 dentia spirituali, ut ambuletis digne do-
 mino, ut per omnia placeatis, in omni
 opere bono fructificantes, & crescen-
 tes in agnitionem dei, omni robore cor-
 roborati, iuxta potentiam gloriæ il-
 lius,

αὐτῷ, εἰς πᾶσα ὑπομονὴν Ἐ μακροθυμί-
 αμ μετὰ χαρᾶς, εὐχαρισθῆντες ᾧ πατρὶ, ᾧ
 ἠκανῶσαντι ἡμᾶς εἰς πλὴν μερίδα τοῦ κλήρου
 τοῦ ἁγίου ἐν ᾧ φωτὶ, ὃς ἐξῆύσατο ἡμᾶς ἐκ
 ἐνὶ ἄσπίδος τοῦ σκοτοῦ, καὶ μετέσκησεν εἰς τὸ
 βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχο-
 μου πλὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ ἁίματος αὐτοῦ,
 τὸ ἄφραστον καὶ ἀμαρτιῶν, ὃς ὄζειν εἰκὼν τοῦ θεοῦ
 τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, ὅτι
 ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
 καὶ τὰ ἐπὶ τῆ γῆς, τὰ ὄρατα καὶ τὰ ἀόρατα,
 εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαί, εἴτε
 ἐξουσίαι. τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἐ-
 κτίσθη, Ἐ αὐτός ὄζειν πρὸ πάντων, Ἐ τὰ πάν-
 τα ἐν αὐτῷ συνέστη, καὶ αὐτός ὄζειν ἡ κεφα-
 λὴ τοῦ σώματος τοῦ ἐκκλησίας, ὃς ὄζειν ἀρχὴ
 πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα ἡγήσῃ ἐν πά-
 σιν αὐτὸς πρωτεύων, ὃς ἐν αὐτῷ ἐσδόκησε
 πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, Ἐ δι' αὐτοῦ ἀ-
 ποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν, εἰρηνο-
 ποιήσας διὰ τοῦ ἁίματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ δι' αὐ-
 τῷ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆ γῆς, εἴτε τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρα-
 νοῖς, καὶ ἡμᾶς ποτε ὄντας ἀπὸ κληρονομίας,
 καὶ ἐχθροὺς τῆ διανοίας ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πο-
 νηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν ᾧ σώμα-
 τι τοῦ σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, πρὸς ἡμᾶς
 ἡμᾶς ἀγάπης, καὶ ἡμᾶς, Ἐ ἀνεγκλήτους
 κατ' ἐνώπιον αὐτοῦ. εἴγε ἐπιμύετε τῇ κρίσει
 περὶ μετέωροι καὶ ἐδραῖοι, καὶ μὴ μετὰ κινύ-
 μοι ἀπὸ τῆ ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου, ὃς ἠκούσα-
 τε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει, τῇ ὑπὲρ
 τοῦ οὐρανοῦ, ὃς ἐγενόμην ἐγὼ πᾶσι δὲ ἀ-
 κήνορος. νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθημασί μου ὑ-
 πὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα
 τοῦ διείφωμι τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ
 τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὃ ὄζειν ἡ ἐκκλησία, ἧς ἐγε-
 νόμην ἐγὼ διάκονος ἢ πλὴν διοικητικῆς
 δεξῆς, πλὴν διοικήσασα μοι εἰς ὑμᾶς πληρῶσα
 τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμ-
 μένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, Ἐ ἀπὸ τῶν γενεῶν
 νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, ὃς ἠθέ-

λκσεμ

lius, ad omnē tolerantiam ac patientiam cum
 gaudio, gratias agentes patri, qui idoneos
 nos fecit ad participationem sortis sancto-
 rum in lumine, qui eripuit nos a potesta-
 te tenebrarum, ac transtulit in regnum filij
 sibi dilecti, per quem habemus redemptionem
 per sanguinem ipsius, remissionem peccato-
 rum, qui est imago dei inconspicui, pri-
 mogenitus uniuersae creaturae, quod per
 illum creata sint omnia, quae in caelis sunt,
 & quae in terra, uisibilia & inuisibilia, siue
 throni, siue dominationes, siue principa-
 tus, siue potestates. Omnia per illum, &
 in illum creata sunt, & ipse est ante omnia,
 & omnia per illum consistunt, & ipse est ca-
 put corporis ecclesiae, qui est principium
 primogenitus ex mortuis, ut sit in omni-
 bus ipse primas tenens: quoniam in illo con-
 placitum est patri uniuersam plenitudinem
 inhabitare, & per eum reconciliare cuncta
 erga se, pacificatis per sanguinem crucis eius
 per eundem, siue quae in terra sunt, siue
 quae in caelis. Et uos qui quondam eratis
 abalienati, & inimici mente in operibus
 malis: nunc tamen reconciliauit in corpore
 carnis suae per mortem, ut exhiberet uos
 sanctos, & irreprehensibiles, & inculpato-
 s in conspectu suo. Siquidem permanetis in
 fide fundati ac stabiles, nec dimoueamini
 a spe euangelij, quod audistis, quod praedi-
 catum est apud uniuersam creaturam, quae
 sub caelo est, cui factus sum ego Paulus
 minister. Nunc gaudeo super afflictioni-
 bus meis pro uobis, & suppleo quod deerat
 afflictionibus Christi in carne mea pro cor-
 pore ipsius, quod est ecclesia, cuius ecclesiae
 factus sum ego minister iuxta dispensa-
 tionem dei, quae data est mihi in uos im-
 plendi sermonem dei, mysterium quod reconditum
 fuit a seculis, & a generationibus, nunc autem
 patefactum est sanctis illius, quibus uo-

luit

λησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ πλῆθος φιλί-
 δόξῃς τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς
 ὅτι χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπίς φιλίδοξῃς, ἧμῶν
 ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάν-
 τας ἀνθρώπων, καὶ διδάσκοντες πάντα ἀν-
 θρώπων ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παρρησώμεθα
 πάντα ἀνθρώπων τέλει ἐν χριστῷ ἰησοῦ,
 εἰς ὃ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος καὶ πλὴν ἐνεργ-
 γασμῶν αὐτοῦ, πλὴν ἐνεργουμένων ἐν ἐμοὶ ἐν δύ-
 νάμει. θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι, ἡλικίαν
 ἀγῶνας ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ ἵνα ἐν λαοδι-
 κείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑώρακασιν τὸ πρόσωπόν
 μου ἐν σαρκί, ἵνα παρρησιάζωμαι καρδίᾳ
 αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς
 πάντα πλῆθος φιλίπληροφροσύνης φιλίσω-
 σεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ, ὃ
 πατρὸς καὶ τοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ
 θεσαυροὶ φιλίσοφίας καὶ φιλίγνώσεως ἀπό-
 κρυφοί. τούτο δὲ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς πα-
 ραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. εἰ γὰρ καὶ
 τῆ σαρκὶ ἀπαίμι, ἀλλὰ τοῦ πνεύματι σὺν ὑ-
 μῖν εἰμι, χαίρω καὶ βλέπω ὑμῶν πλὴν τὰ
 ξίμ, καὶ τὸ σεβέωμαι φιλίεἰς χριστὸν πίσσεως ὑ-
 μῶν. ὡς οὖν παρελάβετε τὸν χριστὸν ἰησοῦν
 τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, ἑξοριζο-
 μένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ, καὶ
 βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίσσει, καθὼς εἰδιδάχθη-
 τε, περιαινούμενοι ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. βλέ-
 πετε, μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ φιλί
 φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, καὶ πλὴν πα-
 ράδοσις ἢ ἀνθρώπων, καὶ τὰ σοιχεῖα τοῦ
 κόσμου, καὶ οὐ κατὰ χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ
 κατοικῶ πάντες τὸ πλῆθος φιλί δεότητος
 σωματικῶς, καὶ ἔσε ἐν αὐτῷ πεπληρω-
 μένοι, ὅς ὅστις ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ
 θζουσίας, ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτο-
 μῇ ἀχειροποιήτῃ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώ-
 ματος ἢ ἁμαρτιῶν φιλί σαρκός, ἐν τῇ
 περιτομῇ τοῦ χριστοῦ, σωταφέντες αὐτῷ
 ἐν τοῦ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε
 διὰ φιλίπίσεως φιλίἐνεργείας τοῦ θεοῦ, τοῦ
 ἐγείραντος

luit deus notum facere, quæ sint diuitiæ
 gloriæ mysterij huius inter gētes, qui est
 Christus in uobis, spes gloriæ, quem nos
 annunciamus, admonētes omnē homi-
 nem, & docentes omnē hominē in omni
 sapientia, ut exhibeamus omnē hominē
 perfectū in Christo Iesu, ad quod etiam
 enitor, decertans scd̄m efficaciam eius;
 agentē in me per uirtutē. Nam uolo II
 uos scire, quantam sollicitudinē habeam
 de uobis, & his qui sunt Laodiciæ, &
 quotquot nō uiderunt faciem meam in
 carne, ut cōsolationē accipiant corda illo-
 rum, cum fuerint cōpacti in charitate, &
 in omnē opulentiam certe persuasionis
 intelligētix, in agnitionē mysterij dei, &
 patris & Christi, in quo sunt omnes the-
 sauri sapientiæ ac scientiæ reconditi. Hoc
 autē dico, ne quis uobis imponat proba-
 bilitate sermonis. Etem̄ q̄uis carne sim
 absens, tamē spiritu uobiscum sum, gau-
 dens ac uicens uestrū ordinē, & solidita-
 tem uestræ in Christum fidei. Quemad-
 modum igitur accepistis Christū Iesum
 dñm: ita in eo ambulate, sic ut radices ha-
 beat in illo fixas, & in illo superstruamini
 cōfirmemini: per fidem, sicut edocti
 estis, exuberantes in ea cum gratiarum
 actione. Videte, ne quis sit, qui uos de-
 predetur per philosophiam & inanem
 deceptionē, iuxta cōstitutionē hominū,
 iuxta elementa mundi, & nō iuxta Chri-
 stum. Quoniam in illo inhabitat omnis
 plenitudo deitatis corporaliter, & estis in
 illo cōpleti, qui est caput omnis principa-
 tus ac potestatis, per quē & circūcisi estis
 circumcissione, quæ fit sine manibus, dum
 exuistis corpus peccatorū carnis per cir-
 cumcissionē Christi, cōsepulti simul cum
 illo p̄ baptismū, in quo simul etiā cū illo
 resurrexistis per fidē operationis dei, qui
 excitauit

ἐγείραντο αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν. καὶ ὑμεῖς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυσσίᾳ ἐν σαρκὸς ὑμῶν, σωζωοποιήσατε σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ἰσαλείψας τὸ κατ' ἡμῶν χαρῶν γραφοῦν, τοῖς δόγμασι δὲ ἡμῶν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἤρεκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσκλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ, ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδαγματίσειν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορῆς, ἢ νεκρωσίᾳ, ἢ σαββάτῳ, ἢ ὅτι σκῆτ' ἢ μέλλοντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβύετω θέλωμ ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἀλλ' ἐώρακεν ἐμβατεύων, ἐκ τῆς φυσικοῦ μύθου ὑπὸ τοῦ νοῦς ἐν σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ κρατῶν πλὴν κεφαλῶν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ σωδίσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβασόμενον, ἄψις πλὴν ἀψις τοῦ θεοῦ. εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν τῷ Χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τίως ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζετε; μὴ ἄψις, μηδὲ γενέση, μηδὲ θίγη, ἢ ὅτι πάντα εἰς φθορὰν τῆ ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλματα, καὶ διδασκαλίαν τῶν ἀνθρώπων, ἢ τινὰ ὅτι λόγον μὴ ἔχοντα σοφίας ἐν ἐβελθησκείᾳ ταπεινοφροσύνῃ, ἢ ἀφαιδίᾳ σώματι, οὐκ ἐν τιμῇ τινι, πρὸς πλεονεξίαν ἐν σαρκὸς.

εἰ οὖν σὺν ἡγήθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος. τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ ἐν γῆ. ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκευται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ. ὅταν ὁ Χριστός φανερωθῆ, ἡ ζωὴ ὑμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ ἐν γῆ, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακῶν, καὶ πλὴν πλεονεξίαν, ἢ τις ὅτι ἐδωλολατρεία, δι' ἣ ἐρχέται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς

excitavit illum ex mortuis. Et vos cum essetis mortui per delicta & per præputium carnis uestræ, simul cum illo uiuificauit, condonans nobis omnia delicta, deleto, quod aduersus nos erat, chirographo, quod erat cōtrarium nobis per decreta, & illud sustulit è medio, affixum cruci, expoliatosq; principatus ac potestates ostentauit palam, triumphans illos per semetipsum. Ne quis igitur uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbatorum, quæ sunt umbra rerum futurarū, corpus autē Christi. Ne quis uobis palmam interuertat data opera per humilitatē & superstitionem angelorum, in ijs quæ non uidit fastuosus incedens, frustra inflatus à mente carnis suæ, nec obtinens caput, ex quo totum corpus per commissuras & compagine subministratum, & compactum, augetur augmēto dei. Itaq; si mortui estis cū Christo ab elementis mundi, quid quasi uiuentes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne gustaris, neq; cōrectaris, quæ omnia ipso pereūt abusu, iuxta præcepta, & doctrinas hominum, quæ uerbotenius quidē habent speciē sapientiæ per superstitionē, ac humilitatē animi, & læsionē corporis, nō per honorē aliquē ad expletionē carnis. Itaq; si re-

III

○ 2 intractabi.

φηι ἀπεδείξας, ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατή-
 σατέ ποτε, ὅτε ἐζήτε ἐν αὐτοῖς, κνωί δε ἀπό-
 θεοθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν, θυμὸν,
 κακίαν, βλασφημίαν, ἀχρολογίαν ἐκ τῆ
 σόματῶ ὑμῶν. μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους,
 ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἀνδρωπορ σὺν
 ταῖς πράξεσι αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν
 νέον, τὸν ἀνακαταμένον εἰς ἐπίγνωσι κατ'
 εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτὸν, ὅπως οὐκ ἐνι ἑλ-
 λῶν καὶ ἰσραῖλ, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία,
 βάρβαρος, σκύθης, δ' ἕλθῃ, ἐλεύθερος, ἀλ-
 λά πάντα καὶ ἐν πᾶσι χριστός. ἐνδύσαθε
 οὖν ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἁγιοὶ καὶ ἡγαπη-
 μῶνοι, ἀλάγχνα δικαιοσύνης, ἡσυχίας, τα-
 πανοφροσύνης, πραότητος, μακροθυμίας,
 ἀνεχώρητοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑα-
 τῆς, ἕαμ τις πρὸς τινὰ ἔχη μομφήν, καθὼς
 καὶ ὁ χριστὸς ἔχαρίσατο ἑαυτῷ, ὅπως καὶ ὑ-
 μεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, πλὴν ἀγάπης, ἥτις
 ὁμοίωσιν φηι πληρότης, ἢ ἡ ἐξελίξη
 τοῦ θεοῦ βραβδέντω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν,
 εἰς ἣν καὶ ἐκκληθήτε ἐν ἐνὶ σώματι, καὶ ἐν-
 χάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ χριστοῦ ἐνοικεί-
 τω ἐν ὑμῖν πλοσσίως ἐν πᾶσι σοφία. διδῶ-
 σκοντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς
 καὶ ὑμνοῖς καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χά-
 ριτι ἄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν ᾠδῇ κυρίου.
 καὶ πᾶν ὅ ἅμ ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ,
 πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου ἰησοῦ, εὐχαρισσοῦ-
 τεσθε ᾠδῇ καὶ ψαλμῷ δ' ἑαυτοῦ. αἰ γυναικες
 ὑποτάσσεσθε τῆς ἰδίῳ ἀνδράσι, ὡς ἀνῆ-
 ρεμ ἐν κυρίῳ, οἱ ἄνδρες ἀγαπάτε τὰς γυναι-
 κας, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. τὰ τέ-
 κνα, ὑπακούετε τῆς γονεῦσι καὶ πάντα. το-
 το γὰρ ὅστις ἐν ἀρεσῶν ᾠδῇ κυρίου. οἱ πατέρες
 μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμώ-
 σι. οἱ δ' οὐλοὶ ὑπακούετε καὶ πάντα τῆς κα-
 τὰ σάρκα κυρίου, μὴ ἐν ὀφθαλμοδυσλίαις
 ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἀπλότητι καρ-
 δίας, φοβόμενοι τὸν δεῶν. καὶ πᾶν ὅ, τε
 ἕαμ ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς ᾠδῇ
 κυρίου

intractabiles, inter quos ambulabatis
 quondam, cū uiveretis in his. Nunc autē
 deponite & uos om̄ia, iram, indignatio-
 nem, maliciā, maledictiā, turpiloquētiā
 ab ore uestro. Ne mentiāmini alius ad-
 uersus alium, posteaq̄ exiistis ueterem
 hominē cū factis suis, & induistis nouū,
 qui renouat̄ ad agnitionē & imaginem
 eius, qui cōdidit illū, ubi nō est Græcus &
 Iudæus, circūcisio & præputiū, barbarus,
 Scytha, seruus, liber, sed om̄ia in om̄ibus
 Christus. Sitis igitur induti tanq̄ electi
 dei, sancti ac dilecti, uiscera miserationū,
 comitatē, modestiā, mansuetudinē, leni-
 tatem, sufferētes uos inuicē, & cōdonan-
 tes uobis mutuo, si quis aduersus aliquē
 habuerit querelam, quē admodū & Chri-
 stus condonauit uobis, ita & uos. Super
 om̄ia autē hæc, charitatē, quæ est uincu-
 lum perfectionis, & pax dei palmā ferat
 in cordibus uestris, in quā & uocati estis
 in uno corpore, & grati sitis. Sermo Chri-
 sti inhabitet in uobis opulente cū omni
 sapientia. Docetē & commonete uos
 inuicē, cantionib⁹ & laudib⁹ & cantilenis
 spiritualibus cū gratia canentes in corde
 uestro dño. Et quicquid egeritis sermo-
 ne aut facto, om̄ia in nomine dñi Iesu
 facite, gratias agentes deo & patri per il-
 lum. Uxores, subditæ estote pprijs uiris,
 sicuti conuenit, in dño. Viri, diligite uxo-
 res, & ne sitis amarulenti aduersus illas.
 Filij, obedite parētibus in omnibus. hoc
 enim bene placet dño. Patres, ne prouo-
 cetis liberos uestros, ne despōdeant ani-
 mum. Serui, obedite per om̄ia ijs qui
 domini sunt secundum carnem, non ob-
 sequijs ad oculum exhibitis, tanquam
 hominibus placere studentes, sed cum
 simplicitate cordis, timētes deum. & quic-
 quid feceritis, ex animo facite, tanquam
 dño

κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ἀπὸ
κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν ἐν κλη-
ρονομίᾳ, ἧς γὰρ κύριῳ χριστῷ δούλευτε.
ὁ δὲ ἀδικῶν κομιᾶται ὃ ἠδίκησε, καὶ οὐκ
ἔστι προσωποληψία.

Οἱ κύριοι τῆς δίκαιου καὶ πλὴν ἰσότητος τῆς δό-
ξης παρῆχθε, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχε-
τε κύριον ἐν οὐρανοῖς, τῆ προσοχῆ προσκαρ-
τερεῖτε, χρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαρι-
σίᾳ, προσδοχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν,
ἵνα ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λα-
λήσωμεν τὸ μυστήριον τοῦ χριστοῦ, διὸ καὶ δέ-
δεμαι, ἵνα φανερώσω αὐτὸ, ὡς δεῖ με λαλή-
σαι, ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἕξω,
τὴν καρδίαν ὁμιλοῦντες ἑαυτοῦ. ὁ λόγος ὑ-
μῶν πάντοτε ἐν χάριτι ἁλατὶ ἡρυμνῶσθε,
εἰδένα πῶς δεῖ ὑμᾶς ἐν ἑκάσῳ ἀποκρίνε-
σθαι. τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσα ὑμῖν τυ-
χικός ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός, καὶ πιστὸς δῖα-
κόν καὶ σώδουλός ἐστι κύριος, ὃν ἐπεμ-
ψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ ποτε, ἵνα γνῶ τὰ πε-
ρὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑ-
μῶν, σὺν ὀκσίμῳ ἧς πιστῶ καὶ ἀγαπη-
τῶ ἀδελφῶ, ὃς ὄξιν ἔξ ὑμῶν, πάντα ὑμῖν
γνωρίσσει τὰ ὧδε. ἀσάξεται ὑμᾶς ἀρισταρ-
χός ὁ σωαχμάλωτός μου, καὶ μάρκος ὁ
ἀνεψιὸς βαρνάβας, πρὶ ὧν ἐλάβετε ἐντολάς.
ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δεξασθε αὐτόν, καὶ ἰη-
σῆς ὁ λεγόμενος Ἰσσοῦς, οἱ ὄντες ἐκ περιτο-
μῆς, οὗτοι μόνοι σωεργοὶ εἰς τὴν βασιλεί-
αν τοῦ θεοῦ, οἱ τινες ἐγενήθησάν μοι παραγο-
ρίαι. ἀσάξεται ὑμᾶς επαφράς ὁ εἰς ὑμῶν
δούλος χριστοῦ, πάντοτε ἀγωνιζόμενος
ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσδοχῆς, ἵνα σῆτε τέ-
λειοι καὶ πεπληρωμένοι ἐν παντί θελήματι
τοῦ θεοῦ. μαρτυρῶ γὰρ αὐτῶ, ὅτι ἔχει ζή-
λον πολλὸν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἦν ἐν λαοδι-
κείᾳ, καὶ ἦν ἐν ἱεραπόλει. ἀσάξεται ὑμᾶς
λακῆς ὁ ἰατρός ὁ ἀγαπητός, καὶ δημάς.
ἀσάσασθε τὴν ἐν λαοδικείᾳ ἀδελφούς, ἐν
νυμφῶν, ἐν τῷ κατ' ὄικον αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ,
καὶ

domino, & non hominibus, scientes, quod à
domino recipietis mercedem hæredita-
tis, nam domino Christo servitis. Cæte-
rum qui peccarit, reportabit peccatū suū,
& non est personarū respectus. Vos
domini, æquitate & æquabilitatē servis
exhibete, scientes, quod & uos habeatis do-
minum in cœlis. Obsecrationi instate, ui-
gilantes in ea cū gratiarū actione, oran-
tes simul & p nobis, ut deus aperiat no-
bis ostium sermonis, ut loquamur my-
steriū Christi, ppter quod & uinctus sum,
ut manifestem illud, sicut oportet me lo-
qui. Sapiēter ambulate erga extraneos,
opportunitatē redimētes. Sermo uester
semper cum gratia, sit sale cōditus, ut scia-
tis, quomodo oporteat uos unicuique re-
spondere. De om̄ibus rebus meis certio-
res uos faciet Tychicus dilectus frater, &
fidus minister, & cōseruus in dño, quem
misi ad uos in hoc ipsum, ut cognoscat
quid agatis, & cōsolet' corda uestra, unā
cum Onesimo fido & dilecto fratre, qui
est ex uobis. de om̄ibus, uobis exponēt,
quæ hic agant'. Salutatur uos Aristarchus
cōcaptiuus meus, & Marcus cōsobrinus
Barnabæ, de quo accepistis mandata. Si
uenerit ad uos, excipite eum, & Iesus qui
uocatur Iustus, qui sunt ex circūcisione.
Hi soli cooperarij sunt ad regnum dei,
qui fuere mihi solatio. Salutatur uos Epa-
phras, qui ex uobis est seruus Christi,
semper enixe laborans p uobis in preca-
tionibus, ut stetis perfecti & completi in
omni uoluntate dei. Testimoniū em̄ illi
perhibeo, quod habeat multū studium
p uobis, & his qui sunt Laodiceæ, & his
qui Hierapoli. Salutatur uos Lucas medi-
cus dilectus, & Demas. Salutate fratres,
qui sunt Laodiceæ, & Nympham, &
quæ in domo illius est congregationem,
O ; &

III

καὶ ὅταν ἀναγνώσῃ τὰ ῥήματα τῆς ἐπιστολῆς, ποιήσατε, ἵνα καὶ ἐν τῇ λαοδικεῖᾳ ἐκκλησίᾳ ἀναγνώσῃ, καὶ πᾶσι ἐκ λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνώτε. Ἐίπατε ἀρχίππω, βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς, ὁ ἁπασμὸς τῆ ἐμῆ χάριτος καὶ χάριτος. μνημονεύετε μου ὡς τῶν δεσμῶν. Ἡ χάρις μετ' ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ τυχικοῦ
καὶ ὀνησίμου.

& cum recitata fuerit à uobis epistola, facite, ut & in Laodicensium ecclesia recitetur, & eam quæ scripta est ex Laodicea, ut uos quoq; legatis. & dicite Archippo: uide ministerium quod accepisti in domino, ut illud impleas. Salutatio mea manu Pauli. Memores sitis uinculorum meorum. Gratia uobiscum. Amen.

Missa è Rhoma per Tychicum & Onesimum.

ἸΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ
ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Αὐτὴν ἐπισέλλει ἀπὸ ἀθηνῶν, ἑωρακῶς πρότερον αὐτοὺς, καὶ διὰ τριῶν παρ' αὐτοῖς. ἡ δὲ πρόφασις ἐστὶ ἐπιστολῆς αὐτῆς. ὁ ἀπόστολος πολλὰς θλίψεις παθὼν ἐν βεροῖᾳ, καὶ ἐν φιλίπποις ἐν μακεδονίᾳ καὶ ἐν κερύνθῳ, γινώσκων τε ὅσα πεπονθεμ καὶ ἐν θεσσαλονικίᾳ, φοβόμενος μὴ ἀκόσαντες θεσσαλονικεῖς ἀπεπονθεμ ἐν ταῖς προσηκούμεναις πόλεσι, παρεαδῶσιμ ὑπὸ τοῦ παρὰ ζόντου, καὶ σκανδαλιθῶσι, μαθὼν δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τοῖς ἀποδηήσασσι κατ' ὁδῶσι ἐχθύντο, ἀποσέλλει τιμόθειον πρὸς αὐτοὺς μετὰ ἐπιστολῆς ταύτης. καὶ πρώτων μὲν ἐπισκρίζει αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει, ὥστε μὴ σαλεύεσθαι διὰ τὰς θλίψεις, καὶ μηδὲν ξένον αὐτοὺς πεπονθέσθαι ὑπὸ τῶν ἰσθιάων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτενάντων. χριστιανῶν γὰρ ἰδίῳ τὸ θλίβεσθαι ἐν τῷ βίῳ τότῳ, ἔλεγεν. πολλὰ δὲ παραινέσας αὐτοῖς οὕτως, ὡς παρ' ἐλαβον παρ' αὐτοῦ, ἀναστέφασθαι, γράφει περὶ τῶν τελευτόντων, παραμυθούμενος αὐτοὺς, καὶ διδάσκων. μὴ βαρέως φέρεσθαι, οὐ γὰρ εἶναι τὸν θάνατον ἀπώλειαν, ἀλλ' ὁδὸν ἀνάσσεως. ἔπαυται, καὶ περὶ τῶν χθόνων αὐτοὺς διδάσκει, ἵνα ἀδύλοισι πᾶσι ἡμέραν γινώσκοντες, αἰεὶ ἔτοιμοι γίνωνται, καὶ μηδενὶ προσέχωσιμ ἀπαγγελλομένῳ περὶ αὐτοῦ. ἔσεσθαι γὰρ φησι πᾶσι παρουσίαν οὕτως, ὥστε τοὺς περιλειπομένους καὶ ἐνδοκίμους ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, μὴ φθάνειν τοὺς ἐκ νεκρῶν ἐγερομένους. ἅμα γὰρ γίνεσθαι πᾶσι πάντων ἀλλαγῶν, διδάσκει. πρὸς τοῦτοισι, προτρέπων αὐτοὺς βελτίονεσθαι ἐν τοῖς ἔργοις, προτρέπει αὐτοὺς καὶ αἰεὶ χαίρειν τῇ ἐλπίδι, καὶ προσεύχεσθαι, καὶ εὐχαρισεῖν αὐτοὺς αἰεὶ τῷ κυρίῳ, ἐνορκίζων αὐτοὺς ἀναγινῶναι πᾶσι ἐπιστολῶν ταύτων πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς.

In epistolam

ARGVMENTVM PER ERASMV M ROTERODAMVM.

Thessalonica Macedoniae metropolis est, unde & regionis incolae Thessalonicensis appellati. Hi in fide semel accepta, tanta constantia perstiterunt, ut & Pauli exēplo, civiū suorū psecutiones, infracto & alacri pertulerint animo, nec ullo pseudapostolorū suasu quiuerint ab euāgelica institutione deflecti. Qd' uerit⁹ Paulus, quē nō latebat pseudapostolorū improbitas, cū ipsi non liceret illos inuisere, misit Timotheū, ex q̄ reuerso cū didicisset illorū cōstantiā, collaudat eos, gratias agēs deo. Atq; id quidē agit cap. primo & secūdo. In ceteris duob⁹ instituit eos in uarijs pietatis officijs, subindicās esse inter eos, qui nōdū omīno puri essent ab omī libidine, nec deesse, qui ocio dediti grauarēt alios: itē qui inquieti ipsi, turbarēt ecclesiae tranquillitatē, q̄s corripī iubet: Præterea qui de resurrectione nōdū satis cōfirmata essent opinione (cū defunctos ita lugerēt, quasi perissent, ac nō potius ad meliora demigrassent) hos instituit atq; cōfirmat. rursus alios disputasse de die aduētus dñi, q̄ si is p̄sciri p̄diciq; possit, cū incert⁹ sit omīb⁹. Verū cū ait subitū, & p̄ter oīm expectatiōē adfuturū, q̄ magis sim⁹ ad omē momentū paratī. Scripsit ab Athenis p̄ Tychicū ministrū, iuxta Græcorū inscriptiōnem: cui collegam addunt Onesimū nostra argumēta, quæ incerto autore legunt^r in uulgatis exemplaribus.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙ
ΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΩΤΗ.

AD THESSALONICENSĒS EPİ
STOLA PAVLI PRIMA.

ΑΥΛΟΣ & ΣΙΛΒΑΝΟΣ
καὶ Τιμόθεος, τῆ ἐκ-
κλησίας θεσσαλονικέ-
ων, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ
κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ·
χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη
ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν
καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ἐυχαιρισθῶμεν ὑμῖν πάντοτε ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μνησθῆναι ὑμῶν ποιεῖσθαι ἐπὶ τῆ προσδο-
χῶν ἡμῶν ἀδιάλειπτως μνημονεύοντες ὑ-
μῶν τῆ ἐργασίας ἐν πίστει καὶ ἀγά-
πῃ, καὶ τῆ ὑπομονῆς ἐν ἐλπίδι τοῦ κυρίου ἡ-
μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἕμπροσθε τῆ θεῶ καὶ πα-
τρὸς ἡμῶν, εἰδότες ἀδελφοί ἀγαπητοί

Aulus & Siluanus & Timothe⁹ ecclīæ Thessalonicensium, in deo patre & domino Iesu Christo. Gratia uobis & pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratias agimus deo semper de omnibus uobis, mentionem uestri facientes in precibus nostris indefinenter recolentes uestri propter opus fidei ac laborem charitatis, & quod permanistis in spe domini nostri Iesu Christi, coram deo & patre nostro, scientes fratres dilecti

Q 4 à deo.

ὑπὸ θεῶ τῶ ἐκλογῶν ὑμῶν, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν πληροφροῦν πολλῶν, καθὼς οἴδατε, οἱ ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς, καὶ ὑμᾶς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, ἐν τῷ κυρίου, διεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου. ὡς γενέσθαι ὑμᾶς τύπους τοῖς τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ. ἀφ' ἡμῶν γὰρ ἤρξατο ὁ λόγος ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ, ἢ πῶς ὑμῶν ἢ πρὸς τὸν δεῶν ἤρξαμεν, ὡς μὴ χρεῖα ἡμᾶς ἔχον λαλεῖν τί. αὐτοὶ γὰρ περιῦκον ἀπαγγέλλουσιν, ὁποῖα ἐσοδοὺς ἔχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπιστρέψατε πρὸς τὸν δεῶν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, διαλείψοντες τὸν δεῶν, καὶ ἀληθινῶν, καὶ ἀναμύητον τὸν ἦτον ἀπὸ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγαγον ἐκ νεκρῶν, ἵνα ἴδωμεν τὸν εὐόμνον ἡμᾶς ἀπὸ φθιτοῦ γῆς φθιτοῦ εὐόμνον.

Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ἀδελφοὶ τῶ ἐσοδοὺς ἡμῶν τῶ πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν, ἀλλὰ καὶ προπαδόντες καὶ ὑβριζόντες, καθὼς οἴδατε ἐν φιλίπποις ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ δεῶν ἡμῶν, λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τῷ θεῷ ἐν πολλῶν ἁγῶν. ἢ γὰρ ἡγάγησθε ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, οὐδὲ δι' ἀκαθαρσίας, οὐτε ἐν δόλῳ, ἀλλὰ καθὼς ἐδοκιμάσαμεθα ὑπὸ τῷ δεῶν πιστεύοντα τὸ εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, ὅχι ὡς ἀνδρώποιοι ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ δεῶν, τῷ δεῶν δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὐτε γὰρ ποτε ἐν λόγῳ κολακίαν ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὐτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς, οὐτε ζητοῦντες δι' ἀνδρώπων δόξαν, οὐτε ἀφ' ὑμῶν, οὐτε ἀπ' ἄλλων, δυνάμει ἐν βία ἐῖναι, ὡς χριστοῦ ἀπόστολοι, ἀλλ' ἐγενήθημεν ἥπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἄνθρωποι τὰ ἀλάπη τὰ ἑαυτοῦ τέκνα, οὕτως ἡμεῖς οὐκ ἔμελλομεν ὑμῶν, ἐνδοκίμου μεταδύναμι ὑμῖν

à deo, electionē uestrā : quoniā euāgeliū nostrū fuit erga uos, nō per sermonē solum, uerum etiā per uirtutē, & per spiritū sanctū, perq̄ certitudinē multā, quē admodū nostis, quales fuerimus inter uos, uestra causa. Et uos imitatores nostri facti fuistis, & dñi, recipiētes sermonē cum afflictione multa, cū gaudio spiritus sancti, adeo ut fueritis exēplo omnibus credentib⁹ in Macedonia, & Achaia. A uobis enim pertenuit sermo domini : non solum in Macedonia & Achaia, uerum etiam in omni loco fides uestra quæ est in deum, dimanauit, ut non sit nobis necesse loqui quicq̄. Siquidē ipsi de uobis annunciant, qualem ingressum habuerimus ad uos, & quomō cōuersi fueritis ad deum à simulacris, ut seruiretis deo uerenti & ueraci, & expectaretis filiū eius de cœlis, quē excitauit à mortuis, Iesum, qui liberat nos ab ira uētura. Nam ipsi nostis fratres, introitū nostrū ad uos, quod nō fuerit inanis, sed quod ante malis afflicti & contumelijs affecti, quē admodū scitis Philippis, audacter egerimus in dño nostro ad loquēdū apud uos euāgeliū dei, in multo certamine. Siquidē exhortatio nostra nō fuit ex impostura, neq; ex immundicia, neq; cū dolo, sed quē admodū probati fueram⁹ à deo, ut nobis cōmitteretur euāgeliū : ita loquimur, nō ut hominibus placētes, sed deo, qui probat corda nostra. Neq; em̄ unq̄ per sermonē adulationis uersati sumus, quē admodū nostis, nec per occasionē auaritiæ, deus est testis, neq; querētes ex hominibus gloriā, nec à uobis nec ab alijs, cū possem⁹ in auctoritate esse, tanq̄ apostoli Christi, sed fuim⁹ placidi in medio uestri, perinde ac si nutrix foueat suos filios, sic affectu propēsi in uos, animo cupiebam⁹ impertire uobis,

ὑμῶν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῶν γενήσασθε. μνημονεύετε γὰρ ἀδελφοί τοῦ κόπου ἡμῶν, καὶ τοῦ μόχθου. νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσθαι τινὰ ὑμῶν, ἐκηρεύαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ θεὸς, ὡς ὁσίως, καὶ δικαίως, ὅτι ἀμέμπτως ὑμῶν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν. καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατρὸς τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ μαρτυρόμενοι εἰς τὸ περιπατήσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ, τοῦ καλοῦτος ὑμᾶς εἰς τὸν αὐτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν. διὰ τῆτο καὶ ἡμεῖς ἐυχαιρισθῶμεν ὑμῶν ἡμεῖς ἐνχαρισθῶμεν ὑμῶν ὑπὸ ἡμεῖς ἀδελφίως, ὅτι ἡμεῖς ἀλαβούτες λόγον ἀκοῆς παρὰ ὑμῶν τοῦ θεοῦ, ἐδέξαμεν οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καθὼς ἔστιν ἀληθῶς λόγον θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῶν τοῖς πιστεύουσιν. ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε ἀδελφοί ἡμῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ, ἡμῶν οὐσῶν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι ταυτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ ἡμῶν ἰδίῳ συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ ἡμῶν ἰουδαίων, ἡμῶν καὶ τῶν κύριον ἀποκτενάντων ἰησοῦ, καὶ τῶν ἰδίους προσφίτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδίωκάντων, καὶ δεῶν μὴ ἀρσεκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίον, κωλύοντων ἡμᾶς τοῖς ἐδνεσι λαλῆσαι, ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἀμαρτίας πάντοτε. ἐφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοί ἀπορροφῶντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καρδὸν ὡρᾶς προσώπου, οὐ καρδίᾳ, περιωστέρως ἐσπασάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδίῳ ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. διὸ ἠδελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν παῦλῳ, καὶ ἄπαξ ἡ δ' ἰε, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ σέφαι καυχῆσαι, ἢ ὄψις καὶ ὑμεῖς, ἐμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν τῇ αὐτῇ παρουσίᾳ; ἡμεῖς γὰρ ἐσε
 ἡ δόξα

uobis, nō solum euāgelium dei, uerū etiā nostras ipsorū animas, propterea quod chari nobis facti estis. Meministis enim fratres laboris nostri, ac sudoris. Nocte enim ac die opus facientes ob id, ne cui uestrū essemus oneri, prædicauim⁹ apud uos euāgelium dei. Vos autē testes estis & deus, q̄b̄ sancte & iuste & inculpate uobiscum qui credebatis, uersati fuerimus: quē admodū nostis, ut erga unumquēq; uestrū, tanq̄b̄ pater erga filios suos, fuerimus affecti, obsecrantes uos & consolantes & obtestantes, ut ambularetis digne deo, qui uocasset uos in suum regnum ac gloriā. Quapropter & nos gratias agimus deo indefinenter: quod cum acciperetis sermonē à nobis, quo deum disceratis, accepistis nō sermonem hominū, sed sicut erat uere sermonē dei, qui & agit in uobis credentibus. Vos enim imitatores facti estis fratres, ecclesiarū dei, quæ sunt in Iudæa, in Christo Iesu, quod eadem passi sitis & uos à proprijs contribulibus, quē admodum & ipsi nos à Iudæis, qui ut & dominum occiderunt Iesum, & proprios prophetas, ita & nos persecuti sunt, & deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur, qui obsistunt nobis, ne loquamur gētib⁹, quo salui fiant, ut expleant sua peccata semper. peruenit autē in illos ira in finem. Cæterum nos fratres, orbatu uobis ad spacium temporis aspectu, non corde, uehementius studuimus uidere faciem uestram, cum multo desyderio. Quapropter uoluimus uenire ad uos, ego quidem Paulus, & semel & iterum, & obstitit nobis satanas. Nam quæ est nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriationis, an non & uos, in conspectu domini nostri Iesu Christi, in eius aduentu? Vos enim estis gloria

ἢ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χαρά.

Διὸ μηκέτι ἐέγοντες ἐνδοκίσαμεν κατεληφέναι ἐν ἀδελώαις μόνοι, καὶ ἐπέμψαμεν τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ, καὶ σωεργὸν ἡμῶν ἐν θεῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ σκεῖσαι ὑμᾶς, ἵνα καταλέσαι ὑμᾶς πρὸς φιλίαν πείσεως ἡμῶν, καὶ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς διλίφσει ταύταις. αὐτοὶ γὰρ οἶδαν, ὅτι εἰς τοιοῦτον κείμεθα, καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελεγόμεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν διλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγγύετο καὶ οἶδατε. Διὰ τοιοῦτον κάρῳ μηκέτι ἐέγωμ, ἐπέμψα εἰς τὸ γνῶναι πλὴν πάντων ὑμῶν, μήπως ἐπειράσῃ ὑμᾶς ὁ πειράζων, καὶ εἰς κενὸν γήνηται ὁ κόπος ἡμῶν. Ἄρτι δὲ ἐλθόντες τιμοθέου πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ ὑμῶν, καὶ εὐαγγελισαμένους ἡμῖν πλὴν πάντων, καὶ πλὴν ἀγάπης ὑμῶν. ὅτι ἔχετε μνησίαν ἡμῶν ἀγαθῶν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς. διὰ τοιοῦτον παρεκλήθημεν ἀδελφοὶ ἐν ὑμῖν, ἐπὶ πάσῃ τῇ διλίφῃ, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν, διὰ τὴν φιλίαν ὑμῶν πείσεως. ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς σήκετε ἐν κυρίῳ. τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα θεῷ διὰ ἅπαντα ποιεῖν περὶ ὑμῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ, ἢ χάριστον διὰ ὑμᾶς ἐμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι, εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ προσώπον, καὶ καθάρτισαι τὰ ὑστερήματα φιλίαν πείσεως ὑμῶν, αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατήρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς καθυδινῶν πλὴν ὅσων ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, εἰς τὸ σκεῖσαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἀγνώσει ἐμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρρησίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

τὸ λοιπὸν οὖν ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς

☩

gloria nostra & gaudiū. Proinde cum non amplius ferremus, uisum est nobis ut Athenis resideremus soli, ac misimus Timotheum fratrem nostrū, & ministrū dei, & adiutorē operis nostri in euāgelio Christi, ut confirmaret uos, & consolaret uos de fide nostra, ne quisq; turbaret in afflictionib; his. Nam ipsi nostis, nos in hunc usum positos esse. Etenim cū apud uos essemus, prædicebam; uobis fore, ut afflictionē pateremur, quæ admodum & euenit, & nostis. Quapropter & ego nō amplius ferens, nisi ad hoc, ut cognoscerem fidē uestrā, ne q̄ pacto tentasset uos ille qui tentat, & inanis factus esset labor noster. Nuper autē cum uenisset Timotheus ad nos à uobis, & annunciaffet nobis fidem ac dilectionē uestram, & quod habeatis memoriam nostri bonam semper, desiderantes nos uidere, quemadmodum nos quoq; uos. Idcirco consolationem accepimus fratres per uos super omni afflictione & necessitate nostra, per uestrā fidem. Quoniam nunc uiuimus, si uos statis in dño. Quā enim gratiarū actionē possumus deo rependere de uobis super omni gaudio, quod gaudem; propter uos in conspectu dei nostri, nocte ac die supra modum orantes, ut uideamus uestram faciem, & suppleam; quæ defunt fidei uestræ. Ipse uero deus & pater noster & dñs noster Iesus Christus dirigat uiam nostrā ad uos: uos autē dominus abundantes & exuberātes faciat mutua inter uos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in uos, ut confirmet uestra corda, irreprehensibilia in sanctimonia coram deo & patre nostro, in aduētū domini nostri Iesu Christi, cum omnibus sanctis eius.

Quod superest igitur fratres, rogamus uos

☩

ἢ παρακαλέσμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, καθὼς πα-
 ρελάβετε παρ' ἡμῶν, τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περι-
 πατεῖν, ἵνα ἀρεσκῆτε τῷ θεῷ, ἵνα περισσεύετε μᾶλ-
 λον, οἵσθε γὰρ, τίνας παραγγελίας ἐδώ-
 καμεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. τὸ το γὰρ
 δεῖ θέλημα τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμός ὑμῶν, ἀ-
 ππέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ ὅλης πορνείας, εἰδέναι
 ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτὸ σκεῦθαι κτῆσθαι ἐν
 ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμί-
 ας, καθάπερ καὶ τὰ ἔδνη, τὰ μὴ εἰδόμενα τῶν
 θεῶν, τὸ μὴ ὑπερβάνειν καὶ κλεονεκτεῖν ἐν
 τῷ πράγματι τὸν ἀδελφόν ἑαυτοῦ, διότι
 ἐκδικῆσθαι κύριος περὶ πάντων τούτων, κα-
 θὼς καὶ προείπαμεν ὑμῖν, καὶ δεμαρτυρά-
 μεθα. οὐ γὰρ ἐκάλεισε ἡμεῖς ὁ θεὸς ἐπὶ ἅκα-
 ρασία, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. ποιγαρεῶν ὁ ἁ-
 θεῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεόν,
 τὸν διδόντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῖς εἰς
 ὑμᾶς. περὶ δεῖ ὅλη φιλαδελφία, οὐ χρεία
 ἔχετε χάριτος ὑμῖν, αὐτοὶ γὰρ ὑμᾶς θεο-
 δίδακτοὶ εἶσε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. καὶ
 γὰρ ποιῆτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελ-
 φούς, τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. παρα-
 κάλεσμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλ-
 λον καὶ φιλοτιμεῖσθαι, ἡσυχάζειν καὶ πράσ-
 σαι τὰ ἴδια, ἵνα ἔργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερ-
 σὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παραγγείλαμεν, ἵνα
 περιπατῆτε εὐχημόνως πρὸς τὸν ἕξω, καὶ
 μηδένας χεῖρα ἔχητε. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀ-
 γνοεῖν ἀδελφοί περὶ τῶν κοιμηθέντων,
 ἵνα μὴ λυπηθῆτε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ
 μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύσωμεν, ὅτι
 Ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ
 θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἄξει
 σαῦν αὐτοὺς. τὸ το γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν
 λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλει-
 πόμενοι εἰς πλὴν παρασσίαν τοῦ κυρίου, οὐ
 μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐ-
 τὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἁρ-
 χαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ κατα-
 βήσεται ἀπὸ οὐρανῶν, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ
 ἀναστήσονται.

& adhortamur per dñm Iesum, quē ad-
 modum accepistis à nobis, quomō oportet
 uos uersari, & placere deo, ut abun-
 detis magis. Nostis enim, quæ præcepta
 dederim⁹ uobis per dñm nostrū Iesum.
 Hac enim est uoluntas dei, sanctificatio
 uestra, ut abstineatis à scortatiōe, & sciat
 unusquisq; uestrū suum uas possidere,
 cum sanctificatione & honore, non cum
 affectu cōcupiscētiæ, quēadmodū & gen-
 tes, quæ nō nouerunt deum, ne quis op-
 primat ac fraudet in negotio fratrem suū,
 propterea quod ultor est dñs de omni-
 bus his, quēadmodum & ante diximus
 uobis, ac testati sumus. Non enim uo-
 cauit nos deus immunditiæ causa, sed ad
 sanctificatiōē. Proinde qui reijcit, non
 reijcit hominē, sed deum, qui dedit spiri-
 tum suum sanctum in uos. Cæterum de
 fraterna charitate non necesse habetis, ut
 scribam uobis. Ipsi namq; diuinitus do-
 cti estis, ut diligatis uos inuicem. Nam &
 facitis hoc erga cunctos fratres, qui sunt
 in tota Macedonia. Obsecramus autem
 uos fratres, ut abundetis magis, & in hoc
 incumbatis, ut quieti sitis, & agatis res
 pprias, & operemini proprijs manibus
 uestris, sicuti uobis præcepim⁹, ut uos ge-
 ratis honeste erga extrarios, & nulla re
 uobis sit opus. Cæterū nolo uos ignora-
 re fratres de ijs qui obdormierūt, ne do-
 leatis, quēadmodū & cæteri nō habētes
 spem. Nam si credim⁹, q; Iesus mortuus
 est & resurrexit, sic & deus eos qui obdor-
 mierūt per Iesum, adducet cum illo. Hoc
 enim uobis dicimus in uerbo dñi, q; nos
 qui uiuimus & reliqui erimus in aduen-
 tum domini, nequaquā præueniemus eos
 qui dormiunt. Quoniam ipse dñs cum
 hortatu, & uoce archangeli, ac tuba dei
 descendet de cælo, & mortui in Christo
 resurgent

ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλαπόμβιοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἣν νεφέλας εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἕρα, καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἕσόμεθα. Ὡς παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἣν τοῖς λόγοις τούτοις.

περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν ἀδελφοί, οὐ χρειαζόμεθα ὑμῖν γράφασθαι. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε, ὅτι ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἣν νυκτί, οὕτως ἔρχεται. ὅταν γὰρ λέγῃσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε ἀφηνειώσονται ἐπίσταντες ὁλεθροῦ, ὡς ὅτε ἡ ἡμέρα ἡμῶν ὡς κλέπτης καταλάβῃ. πάντες ὑμεῖς ἦοι φωτός ἐσε, καὶ ἦοι ἡμέρας, οὐκ ἔσμεν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. ἕρα οὐκ ἔσμεν καθεύδοντες, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγοροῦμεν καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσι, καὶ οἱ μεθυσκοῦμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν. ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περιεμφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμῶν ὁ θεὸς εἰς ὄργην, ἀλλ' εἰς πίστιν καὶ σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀποδιανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγοροῦμεν, εἴτε καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ ὁικοδομεῖτε εἰς τὸ ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. Ερωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, εἰδέναι τὸς κοπιῶντας ἣν ὑμῖν, καὶ προϊσάμενους ὑμῶν ἣν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἠγαθὰ αὐτοῖς ὑπὲρ ἐκπερισσῶν ἣν ἀγάπη διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν, ἐργαζέσθε ἣν αὐτοῖς. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, νουθετεῖτε τὸς ἀτάκτους, παραμυθιεῖτε τὸς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀδυνάτων, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας, ὀρατε, μή τις κακὸν ἀντὶ κακῶν τινὶ ἀποδώ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. πάντοτε χαίρετε

resurgent primum, deinde nos qui uiuimus, qui reliqui erimus, simul cum illis rapiemur in nubibus in occursum domini in aëra, & sic semper cum domino erimus. Proinde cōsolemini uos mutuo sermonibus his. Porro de temporibus, & articulis temporū fratres, nō est opus, ut uobis scribam. Ipsi enim planè scitis, quod dies ille domini, ut fur in nocte, ita uenturus sit. Cum enim dixerint, pax & tuta omnia, tunc repētinus eis imminet interitus, sicuti dolor partus mulieri pręgnanti, nec effugient. At uos fratres, non estis in tenebris, ut dies ille uos tanquā fur opprimat. Omnes uos filij lucis estis, ac filij diei, non sumus noctis, neque tenebrarum. Proinde ne dormiamus, sicut & ceteri, sed uigilemus & sobrii simus. Nam qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui inebriantur, noctu sunt ebrii. At nos qui sumus diei, sobrii simus, induiti thoracē fidei & charitatis, & pro galea spem salutis. Quoniam non cōstituit nos deus, ut iram nobis cōcitemus, sed ut salutē consequamur per dñm nostrum Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis, ut siue uigilemus, siue dormiamus, simul cū illo uiuamus. Quapropter adhortemini uos mutuo, & edificetis singuli singulos, sicut & facitis. Rogamus autē uos fratres, ut agnoscatis eos, qui laborant inter uos, & qui præsunt uobis in domino, & admonent uos, ut habeatis illos in summo pretio per charitatē propter opus illorū. pacē habete cum illis. Obsecramus autē uos fratres, monete inordinatos, cōsolamini pusillanimes, subleuate infirmos, patientes estote erga omnes. Videte, ne quis malum pro malo cuiquam reddat, sed semper quod bonū est, sectemini, tum erga uos inuicē, tum erga omnes. Semper gaudete,

χαίρετε, ἀδ' ἀλαίπῳ προσεύχεσθε, ἐν παντί ευχαριστεῖτε. τοιο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. ὃ πνεῦμα μὴ σβέννυτε. προφητίαις μὴ ἐξουθενεῖτε. πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε. ἀπὸ πάντων ἐξιδουε ποικροῦ ἀπέχεσθε. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς φησὶ εἰς ὑμᾶς ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεθε, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρυσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ τηρηθῆναι. πῶς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει. ἀδελφοί, προσεύχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν. ἀσπασαθε ἑνὲς ἀδελφούε πάντας ἐν φιλήματι ἀγάπῃ. ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, ἀναγνωθῆναι πλὴν ἐπιστολῶν πασι τοῖς ἀγίοις ἀδελφοῖς. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετ' ὑμῶν. Ἀμήν.

gaudete, indefinenter orate, in omnibus gratias agite. Hæc em̄ est uoluntas dei per Christū Iesum erga uos. Spiritū ne extinguatis: prophetias ne aspernemini. Omnia probate, qd' bonū fuerit, tenete. Ab omni specie mala abstinete. Ipse autē deus pacis sanctificet uos totos. & integer uester spiritus, & anima & corpus, ita ut in nullo possitis culpari, in aduētū domini nostri Iesu Christi seruetur. Fidelis est qui uocauit uos, qui idem efficiet. Fratres, orate pro nobis. Salutate fratres omnēs cum osculo sancto. Adiuro uos per dñm, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum. Amen.

πρὸς Θεσσαλονικῆς πρώτη ἐγγραφή
 φη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

Ad Thessalonicenses prima
 Scripta fuit ex Athenis.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ
 ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Αὐτὴν ἐπισέλλει ἀπὸ ξώμης, ἢ δὲ πρόσφασις φησὶ ἐπιστολῆς αὐτῆ. τινεὲς ἀπὸ θεσσαλονίκης ἀργοὶ καὶ ἄτακτοι πρὸς ἐσχόρμυλοι, τοὺς ἀδελφούε ἀφῆρπαζον, ὡς ἦδη τὸ πρὸς ἡμᾶς τοῦ κυρίου ἐνστάσκει, ἢ πάτωμ δὲ τοὺς ἀκούοντες, ὡς τοῦ ἀποστόλου τοιοτο δ' κλοῦτος, καὶ ὑπὸ πνεύματι ἀκρόσάντες. ταῦτα πόνιου μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει πλὴν ἐπιστολῶν. Ὁ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται πλὴν πασιμ ἀντῶν ἀνέσταν, καὶ ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐκαυχᾶτο, τὰς θλίψεις γενναίως ὑποφέρεισσι δι' ἃ τὸν χριστόν. καὶ πρὸς ἀμυθεῖται δὲ αὐτοὺς ὡς ἐσομύνης ἐκδικίας πρὸς τοὺς δεισφῶντες αὐτοὺς ἐκδικούτωμ. ἔπειτα πρὸς φησὶ πρὸς ἡμᾶς τοῦ σωτῆρος διδάσκει, μηδενὶ αὐτοὺς πείθεισ, μὴ ἢ διεδοῦναι αὐτοὺς, μὴ τε δι' ἃ πνεύματι, μὴ τε ὡς αὐτοὺς γράφάντες, μὴ δ' ὅπως νομίζου ἦδη πρὸς εἶναι αὐτοὺς. μὴ γὰρ πρότερον ἐσεδοῦναι αὐτοὺς, ἐὰν μὴ ἢ ἀποστασία πρῶτον ἔλθῃ, καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἴσος φησὶ ἀπολείας, ὅτι πλὴν πρὸς ἡμᾶς ἐν σημείοις καὶ τέρασι φεύδουε κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐσεδοῦναι, σημαίνει. ἔπειτα πρὸς ἀνέσταν αὐτοῖς σήκειμ γενναίως, καὶ κρατῆμ τὰς πρὸς ἀδόσας, ἅε ἐν διδάχθῃσασμ παρ' αὐτοῦ, πρὸς ἀγγέλλῃ μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχαμ μετὰ τῶν ἀτάκτωμ, ἀλλὰ ἀποβάλλειμ αὐτοὺς. εἶναι γὰρ καὶ πρὸς ἔργουε καὶ πλάνουε ἐδ' ἠλώσε ἑνὲς τοιούτου. καὶ καθόλου δὲ πρὸς ἡμᾶς γαλε τὸν μὴ ὑπακούοντα ἑνὲς λόγοις αὐτοῦ, τοιοτον ἀποσωάγωγον γίνεσθῃ. καὶ λοιποὺ ἐπιθυμέουε αὐτοῖς εἰς ἡμᾶς, τελαοῖ πλὴν ἐπιστολῶν, τὸν ἀσασμόν τῆ ἰδίᾳ χίρι γράφας, ὅτι σημείον εἶναι πᾶσκει ἐπιστολῆς δι' ἐδ' ἠλώκεμ.

P In secundā

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES SECUNDAM,
ARGUMENTVM PER ERASMV M ROTERODAMVM.

Quoniam non contigit Paulo facultas reuifendi Thessalonicenses, per epistolam cōfirmat illorū animos, ut fortiter ferant illatas ob Christū afflictiones, nec ipsis defuturū prēmium, nec aduersarijs uindictam. Rursum de die aduentus domini, de quo nō nihil attigerat in epistola superiori, monet, ne quid cōmouerent quorundam dictis, qui asseuerabant illum iam instare, tecte, sicuti putant, significans, prius abolendū Rhomanū imperiū, ac deinde uenturū Antichristū. Attentius etiā inculcat, coërcendos esse, qui ocio & curiositate sua turbarēt quietē & ordinē publicū, & ad opus adigēdos: cū ipse Paulus apud eos manib⁹ suis laborarit. Scripsit Athenis per eosdem, ut nostra docent argumenta.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

AD THESSALONICENSES
EPISTOLA SECUNDA.

ΑΥΛΟΣ καὶ σιλῶα
υὸς καὶ τιμόθεος, τῆ
ἐκκλησίᾳ θεσσαλο-
νικέων ἐν θεῷ πατρὶ
ἡμῶν Ἐ κυρίῳ ἰησοῦ
χριστῷ. χάρις ὑμῖν
καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ
πατρὸς ἡμῶν καὶ κυ-
ρίῳ ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν
θεῷ πάντοτε ὑπὲρ ὑμῶν ἀδελφοί, καθὼς ἄξι-
όν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ
πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἐνὸς ἐκάστου πάντων ὑμῶν
εἰς ἀλλήλους, ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυ-
χᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆ
ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως, ἐν παντί τοῖς
δίωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσι, αἵτινες ἀνέ-
χεσθε, ἐν δόξῃ καὶ δικαίᾳ κρίσει τοῦ θεοῦ,
εἰς τὸ καταξιώσασθαι ὑμᾶς ἐν βασιλείᾳ τοῦ
θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάρετε. εἰπερ δίκαιον ἐστὶ
θεῷ, ἀνταποδοῦναι τοῖς ἀγαθοῖς ὑμῶν,
θλίψιμ

Aulus & Siluanus ac
Timotheus, ecclesiae
Thessalonicensium in
deo patre nostro &
domino Iesu Christo.
Gratia sit uobis & pax
à deo patre nostro & domino Iesu Chri-
sto. Gratias agere debemus deo sem-
per de uobis fratres, ut par est, quod ue-
hementer augetur fides uestra, & exube-
rat mutua uestra omnium charitas, cu-
iusque in alterum, adeo ut nos ipsi de uo-
bis gloriemur in ecclesijs dei, de toleran-
tia uestra & fide, super omnibus persecu-
tionibus uestris, & afflictionibus, quas
sustinetis, documentū iusti iudicij dei, in
hoc ut digni habeamini regno dei, pro
quo & patimini. Siquidem iustum est
apud deum, reddere ijs qui affligūt uos,
afflictionē.

θλίψιμ, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἀνεσιμ μετ' ἡμῶν, ἐν τῇ ἀποκαλύψαι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἀπὸ οὐρανοῦ, μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλογός, διδόντων ἐκδικησιν τοῖς μὴ ἐδόσαν θεῶν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούσαν τοῦ εὐαγγελίου τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἱ τινες δὲ κλέπτουσιν, ὀλεθροῦ αἰῶνος, ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπὸ φιλίας οὐκ ἐστὶν ἰσχυρῶς αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξαδιώμα ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ, καὶ θανάτου ἰαὶ ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, εἰς ὃ καὶ προσβύχομεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ φιλίας κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ ἡμᾶς ἐνδοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, ὅπως ἐνδοξασθῆ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμᾶς ἐν αὐτῷ κατὰ πλὴν χάριμ τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί ὑπερβαρῶς σίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτόν, εἰς ὃ μὴ ταχέως σαλευθῆτε ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοῦ, μήτε θροεῖσθε, μήτε διὰ πνεύματων, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέσηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ, μή τις ὑμᾶς διαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποσασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῆ ὁ ἀνδρῶπων φιλίας ἁμαρτίας, ὁ ἦδος φιλίας ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπερβαρῶς ἐπὶ πάντα λεγόμενος θεῶν, ἡ σέβασμα, ὡς αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύοντα αὐτὸν ὅτι ἐστὶ θεός. οὐ μνημονεύετε, ὅτι ἐτι ὡν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχομεν οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆτε αὐτόν ἐν αὐτῷ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστήριον ἡδὲ ἐνεργεῖται φιλίας ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχομεν ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γήθηται, καὶ τότε ἀποκαλυφθῆσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀναλώσει

afflictionem, & uobis qui affligimini relaxationem nobiscum, cum reuelabitur dominus Iesus de caelo, cum angelis potentiae suae, cum incendio flammæ, qui infligit ultionem ihs, qui non nouerunt deum, & qui non obediunt euangelio domini nostri Iesu Christi, qui pœnam luent, interitum æternū, à facie domini, & à gloria fortitudinis illius, cum uenerit, ut glorificetur in sanctis suis, & admirandus fiat in omnibus credentibus, quod fides habita sit testimonio nostro erga uos in die illo, ad quod etiam oramus semper pro uobis, ut uos dignos habeat ista uocatione deus noster, & compleat omne bonum propositum bonitatis, & opus fidei cum potentia, ut illustretur nomen domini nostri Iesu Christi per uos, & uos per illum, iuxta gratiā dei nostri & domini Iesu Christi.

Rogamus autem uos fratres, per aduentum domini nostri Iesu Christi, & nostri aggregationem in illum, ne cito dimoueamini à mente, neque turbemini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam, tanquam à nobis profectam, quasi instet dies Christi, ne quis uos decipiat ullo modo, quoniam non adueniet dominus, nisi uenerit defectio prius, & reuelatus fuerit homo ille scelerosus, filius perditus, qui est aduersarius, & effertur aduersus omnem, qui dicitur deus aut numen, adeo ut in templo dei sedeat, ostentans seipsum esse deum. An non meministis: quod cum adhuc essem apud uos, hæc dixerim uobis? Et nunc quid detineat scitis, nempe, ut ille reueletur in suo tempore. Nam mysterium nunc agit iniquitatis, tantum qui tenet, in præsentia teneat, donec è medio tollatur, & tunc patefiet iniquus ille, quem dominus P 2 conficiet

II

ἀναλώσει ἡ ψυχή πνεύματι τοῦ σομάτου αὐ-
 τῶν, καὶ καταργήσεται τῆ ἐπιφανείᾳ τοῦ πα-
 ρασείας αὐτῶν, ὅτι ὄζει ἡ παρὰ τὴν κατὰ ἐνέρ-
 γασμα τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ διωάματι σημεί-
 οισ, καὶ τέρασι ψεύδεσ, καὶ ἐν πάσῃ ἀπά-
 τη τοῦ ἀδικίᾳς ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀντι-
 ὄντων πλὴν ἀγάπῃ τοῦ ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο,
 εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. καὶ διὰ τὸ τοῦ πᾶσι
 αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργασμα πλάνης, εἰς τὸ πᾶ-
 σεῖσ αὐτούς ἡ ψυχή ψεύσει, ἵνα κρινῶσι πάν-
 τες οἱ μὴ πισεύσαντες τῆ ἀληθείᾳ, ἀλλ' ἐν-
 δοκῆσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ὀφείλο-
 μὲν εὐχαριστῆσαι ἡ ψυχή τοῦ θεοῦ πάντοτε πρὸς ὑμῶν
 ἀδελφοί ἡγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἵλετο
 ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἀγία
 σμῶ πνεύματι, καὶ πᾶσι ἀληθείας, εἰς ὃ
 ἐκάλεισ ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν,
 εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
 χριστοῦ. ἄρα οὖν ἀδελφοί, σῆκετε καὶ κρα-
 τῆτε τὰς παραδόσεις ἅς ἐδιδάχθητε, εἴτε
 διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν, αὐτοὺς δὲ
 ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς καὶ ὁ θεὸς καὶ
 πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δού-
 σ παρακλήσιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθῶν
 ἐν χάριτι, παρακαλέσας ὑμῶν τὰς καρ-
 δίας, καὶ σκεῖξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ
 ἔργῳ ἀγαθῷ.

Τὸ λοιπὸν, προσεύχεσθε ἀδελφοί περὶ
 ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχη καὶ δο-
 ξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα ῥυ-
 θωμῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνι-
 θρώπων. ὅτι γὰρ πάντων ἡ πίστις, πιστὸς δὲ
 ὄζει ὁ κύριος, ὃς σκεῖξαι ὑμᾶς, καὶ φυλάξαι
 ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. πεποιθίμενοι δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ'
 ὑμᾶς, ὅτι ἀπὸ πρὸς ἀγαθῶν ἡμῶν, καὶ ποι-
 ῆτε καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ κύριος καθυθύνει
 ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς πλὴν ἀγάπῃ τοῦ θεοῦ,
 καὶ εἰς πλὴν ὑπομονῆν τοῦ χριστοῦ. παραγγέ-
 λομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυ-
 ρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, σέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ
 παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατῆντος,
 καὶ

conficiet spiritu oris sui, & abolebit clari-
 tate aduentus sui, cuius est aduentus se-
 cundum operationem satanæ, cum omni
 potentia, & signis, ac prodigijs mendaci-
 bus, & cum omni deceptione iniusticiæ,
 in ijs qui pereunt, pro eo quod dilectio-
 nem ueritatis non receperunt in hoc, ut
 salui fieret. Et propterea mittet illis deus
 efficaciam illusionis, ut credant menda-
 cio, ut iudicentur omnes, qui nō credide-
 runt ueritati, sed approbauerunt iniusti-
 ciam. Nos autem debemus gratias age-
 re deo semper de uobis fratres dilecti à
 domino, qd' elegerit uos deus ab initio
 in salutem, per sanctificationē spiritus, ac
 fidem ueritatis, ad quod uocauit uos per
 euangelium nostrum, in acquisitionem
 gloriæ domini nostri Iesu Christi. Itaq;
 fratres stete, & tenete institutiones quas
 didicistis, siue per sermonem, siue per epi-
 stolam nostram: ipse uero dominus no-
 ster Iesus Christus, & deus ac pater no-
 ster, qui dilexit nos, & dedit cōsolationē
 æternā, & spem bonam per gratiam, con-
 soletur uestra corda, & stabiliat uos in
 omni sermone & opere bono.

Quod superest, orate fratres pro
 nobis, ut sermo domini currat & glo-
 rificetur, sicut & apud uos, & ut eripia-
 mur ab absurdis ac peruersis homini-
 bus. Non enim omnium est fides, sed
 fidelis est dominus, qui stabiliet uos,
 & custodiet à malo. Confidimus au-
 tem per dominum de uobis, quod quæ
 præcipimus uobis, & faciatis, & facturi
 sitis. Porro dominus dirigat uestra cor-
 da in dilectionem dei, & in expectatio-
 nem Christi. Præcipimus autem uo-
 bis fratres, per nomen domini nostri
 Iesu Christi, ut subducatis uos ab omni
 fratre, qui inordinate se gerit, & non
 iuxta

καὶ μὴ ἵπτι πλὴν παρὰ δῶσιμ ἢμ παρῆλαβερ
 παρῆμῶμ . ἀυτοὶ γὰρ οἶδατε , πῶς δ' ἔμμι
 μεῖοθα ἡμᾶς , ὅτι οὐκ ἠτακῆσαμην ἐν ὑμῖν ,
 οὐδὲ δωρεᾶμ ἄριστμ ἐλάβομεν παρὰ τινῶ ,
 ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέ-
 ραμ ἐργαζόμενοι , πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τι-
 να ὑμῶμ . οὐχὶ , ὅτι οὐκ ἔχομεν δ' εὐνοσίαμ , ἀλλ'
 λῖνα ἐαυτῶν τύπομ δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μι-
 μεῖοθα ἡμᾶς . καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς ,
 πῶτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν , ὅτι εἴτις οὐ θέ-
 λει ἐργάζεοθα , μὴδὲ ἐδιδέτω . ἀκόμοι γὰρ
 τινες περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως ,
 μὴδὲρ ἐργαζομένους , ἀλλὰ περιεργαζομέ-
 νος . τοῖς δὲ τοῖς τοῖς παρηγγέλλομεν καὶ
 παρὰ καλῶν δ' ἰὰ τῶ κυρίου ἡμῶμ ἰησοῦ
 χριστοῦ , ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι , τὸμ
 ἐαυτῶμ ἄριστμ ἐδιδῶσιμ . ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί ,
 μὴ ἐκκᾶκῆσητε καλοποιοῦντες . εἰδὲ τις
 οὐχ' ὑπακῆσθε ὡρὶ λόγῳ ὑμῶμ , δ' ἰὰ φη ἐπι-
 σολῆς πῶτομ σημεῖοτε , καὶ μὴ σωανα-
 μίγνυοτε αὐτοῖ , ἵνα ἐντραπή , καὶ μὴ ὡς
 ἐχθροῖμ ἠγαῖοτε , ἀλλὰ νοθεῖτε ὡς ἀδελ-
 φόμ . ἀυτὸς δὲ ὁ κύριῶ φη εἰρῆως δῶη ὑ-
 μῖν πλὴν εἰρῆως δ' ἰὰ πάντοδς ἐν παντὶ τρό-
 πῳ . ὁ κύριῶ μετὰ πάντων ὑμῶμ . ὁ ἁ-
 πασμοδς τῆ ἐμῆ χαρὶ πάνλου , ὅ ὅσι σημεῖ-
 ομ ἐμ πάσῃ ἐπισολῆ . οὕτως γράφω . Ἡ χά-
 ρις τῶ κυρίου ἡμῶμ ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάν-
 των ὑμῶμ . Ἀμῶ .

iuxta institutionē quam accepit à nobis.
 Nam ipsi scitis, quomō oporteat imitari
 nos: quoniā nō inordinate gessimus nos
 inter uos, neq; gratis panē accepimus à
 quocūq; , sed cum labore & sudore nocte
 dieq; faciētes opus, ad hoc, ne cui uestrū
 essemus oneri. Nō, q; id nobis nō liceat,
 sed ut nosmetipsos formā exhiberemus
 uobis ad imitandū nos. Eteḿ cū essem⁹
 apud uos, hoc præcipiebam⁹ uobis, ut si
 quis nollet operari, is nec ederet. Audi-
 mus eḿ quosdā uersantes inter uos inor-
 dinate, nihil operis facientes, sed curiose
 agentes. Iis autem qui sunt istiusmodi,
 præcipim⁹ & obsecram⁹ per dñm nostrū
 Iesum Christū, ut cū quiete operantes,
 suū ipsorū panē edant. Vos autē fratres,
 ne defatigemini in benefaciendo. Q; si
 quis nō obedit sermōni nostro, hunc per
 epistolam indicate: & ne cōmercium ha-
 beat cum illo, ut pudore suffundatur:
 neq; uelut inimicū habeatis, sed admo-
 nete ut fratrem. Ipse autem dominus pacis
 det uobis pacem semper omnibus mo-
 dis. Dominus sit cum omnibus uobis.
 Salutatio, mea manu Pauli, quod est si-
 gnum in omni epistola. Ita scribo: Gra-
 tia domini nostri Iesu Christi sit cum
 omnibus uobis, Amen.

ΕΓΡΑΦΗ ΑΠΟ ΑΘΗΝΩΝ.

Missa fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ
ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ μακεδονίας. ἡ δὲ πρόφασις ἐστὶ ἐπιστολῆς αὐτῆ. ἔν τῇ ἐφέ-
σῳ τινὲς ἰσθαίροντες ἐπεχείρησιν ἕτεροδιδασκαλεῖν, καὶ ἀπατᾶν τοὺς ἀκεραίους προ-
φάσει τ' νόμου. τοιοῦτο δὲ μαθῶν ὁ ἀπόστολος, προτρέπει τὸν τιμόθεον ἐκεῖ προσμῆ-
να πρὸς διορθωσιν αὐτῶν. γράφει δὲ τὴν ἐπιστολήν, ἧ πρώτην μὲν ὑπομιμνήσκει
τιμόθεον, εἰδὸτα τὴν ἔν χριστῷ πίσιν, διδασκῶν αὐτὸν περὶ τοῦ νόμου κωλύειν τοὺς ἄλλοις
διδασκαλίαν λαλοῦντας, ἐπιτιμᾶν π' αὐτούς. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὑμῶν καὶ ἀλέξανδρον ναυ-
αγῆσαντας περὶ τὴν πίσιν, ἠξέδωκε τῷ σατανᾷ, ἵνα παρορθῶσι μὴ βλασφημεῖν. ταῦτα ὑπο-
μνήσας, λοιπὸν διατάσσει αὐτῷ κανόνας ἐκκλησιαστικούς περὶ προσονχίας, πῶς καὶ πῶς, καὶ περὶ
τινῶν δ' ἐπροσεύχεσθαι, περὶ τοῦ σιγαῖν ἐν ἐκκλησίᾳ τὰς γυναικας, καὶ μάλλον μανθάνειν, ἢ
διδάσκειν αὐτάς. περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων, πῶς καὶ ὁποῖος εἶναι δεῖ τῶν
καθισαμῶν. περὶ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χερῶν, ἀπὸ πόσων ἐτῶν καὶ ταύτας κατελέγεω, καὶ ὁποῖ-
ος αὐτάς εἶναι δεῖ, καὶ πῶς αὐταῖς δεῖ προσέχειν περὶ τοῦ σωφρονεῖν τῶν νεωτέρων, καὶ γὰρ μᾶλλον
καὶ μὴ ἀχρῶς ζῆν. περὶ τοῦ πᾶσα γέλασιν τῶν πλοσίου, μὴ ὑμλοφρονεῖν, μηδὲ ἐλπίζειν ἐπι-
πλάττειν. περὶ τῶν διατάξεων μὲν προτρέπεται αὐτὸν ταῦτα διδάσκειν, καὶ μηκέτι ὑδροπο-
τεῖν, προσέχειν δὲ ἑαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, εἰδὸτα ἔσεσθαι καιροὺς ἐν οἷς ἀποστήσονται τινες
ἐν πίστει. διδάσκει δὲ καθαρά εἶναι καὶ τὰ βρώματα, καὶ πασα γείλαντα αὐτῷ ἐκτρέπε-
σθαι τὰς ἐκ φιλονείκους ζητήσεις ὡς βεβήλας, ἐφ' αἷς τινες καυχώμενοι ἠξέβησαν τὴν πίσιν, οὕτως
πελοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM PRIOREM, ARGV-
MENTVM PER ERASMV M ROTERODAMVM.

Timotheum matre Iudæa sed Christiana, patre Græco, Paulus in mi-
nisterium adoptarat, probæ indolis iuuenē, & sacris literis eruditū, quē
tamen ob Iudæos coactus est circūcidere. Quoniā autē huic ecclesiā
curam delegarat, sicut & Tito, quas ipse nō poterat adire, instituit eum
in functione episcopali & in disciplina ecclesiæ, nō sic admonens ut discipulū, sed ut
filiū, & collegam. Id quo cū maiore faciāt autoritate, subinde apostolicā autoritatē
sibi vindicat. Admonet autē, ut reiectis, qui Iudaicas fabulas inueherēt, ea doceret,
quæ essent fidei & charitatis: Deinde principū licet ethnicorū, autoritatē (quoniam
hinc pendebat ordo ciuitatis, & tranquillitas rei publicæ) adeo nō spernendam Chri-
stianis, ut p his orari iubeat. Quid uiros deceat in cœtu ecclesiastico, quid mulieres,
præscribit. Episcopū depingit cum sua familia. Atq; hæc fermè tribus primis capitū-
bus. Deinde admonet, ne recipiat Iudaicas fabulas, de ciborū delectu, de uitando
cōiugio. Mox docet, qualem se præstare debeat erga grandes natu uiros, erga iuue-
nes, erga anus, erga puellas, erga uiduas diuites ac pauperes & ecclesiæ stipe alen-
das, erga adolescentiores & suspectæ etiam nū ætatis. Ad hæc præscribit, quid præ-
cipere debeat dominis, quid seruis, quid diuitibus. admonēs modis omnibus rei-
ciendas contentiosas quæstiones sophistarum, inani doctrinæ specie sese uenditan-
tium. Scribit è Laodicea per Tychicum diaconum. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙ/
ΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

AD TIMOTHEVM EPI/
STOLA PRIMA:

ΑΥΛΟΣ ἀπόστολος
 Ἰησοῦ Χριστοῦ κατ' ἐ-
 πιταγὴν θεοῦ σω-
 τῆς ἡμῶν, καὶ κυ-
 ρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 ᾧ ἐλπὶς ἡμῶν,
 τιμωθῆω γρησίου τέ-
 κνου ᾧ πίσει. χάρις,
 εἰρήνη, εὐλογία ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν
 καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.
 καθὼς παρεκάλεισά σε προσμῆναί ᾧ ἐφέ-
 σῃ, πορευθῆναι εἰς μακεδονίαν, ἵνα
 παραγγείλῃς τοῖς μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν,
 μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις
 ἀπεράντοις, αἵ τινες ζητήσεις παρέχουσι
 μάλλον ἢ οἰκοδομίαν θεοῦ πλὴν ᾧ πί-
 σεαι. τὸ δὲ τέλος ᾧ παραγγείλιας ὅτι,
 ἀγάπῃ καὶ καθαῆς καρδίας, καὶ σωθεύ-
 σεως ἀγαθῆς, καὶ πίσεως ἀνυποκρίτου.
 ὧν τινες ἀσοχίσαντες, ὄρξετράπησαν εἰς
 ματαλογίαμ, θέλοντες εἶναι νομοδι-
 δασκαλοὶ, μὴ νοοῦντες ἢ λέγουσι, μή-
 τε περὶ τίνων διαβεβαλοῦνται. οἶδα-
 μὲν δὲ, ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἔάν τις ἀν-
 ὴν νόμιμως χρῆται, εἰδὼς τὸτο, ὅτι δι-
 καίω νόμος ὃν κῆται, ἀνόμοιοι δὲ καὶ ἀνυ-
 ποτάκτοι, ἀσέβητοι καὶ ἀμαρτωλοὶ, ἀ-
 νομίμοι καὶ βεβήλοιοι, πατρολώοιοι καὶ μη-
 τρολώοιοι, ἀνδροφόνιοι, πόρνοι, ἀρσενο-
 κοίτοι, ἀνδραποδισαῖοι, ψεύσαιοι, ἐπι-
 ὄρξιοι, καὶ ἑτεροὶ τῆς ὑγιανούσης διδασ-
 καλίας ἀντίκεινται κατὰ τὸ εὐαγγέλιον
 ᾧ δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπισεύδω
 ἔγω

Aulus apostolus Iesu
 Christi iuxta delega-
 tionem dei seruatoris
 nostri, & domini Iesu
 Christi, qui est spes no-
 stra, Timotheo ger-
 mano filio in fide. Gratia, misericordia,
 pax à deo patre nostro & domino Iesu
 Christo domino nostro. Quemadmo-
 dum rogavi te, ut remaneres Ephesi, cū
 proficiscerer in Macedoniam: ita facito,
 ut denunciēs quibusdā, ne diuersam se-
 quantur doctrinam, nec attendant fabu-
 lis & genealogiis nunq̄ finiendis, quæ
 quæstiones præbent magis quam ædi-
 ficationem dei, quæ est per fidem. Porro
 finis præcepti, est charitas ex puro corde,
 & conscientia bona, & fide non simula-
 ta: à quibus quod aberrarunt quidam,
 deflexerunt ad uaniloquium, uolentes
 esse legis doctores, non intelligentes
 quæ loquuntur, neque de quibus asse-
 uerant. Scimus autem, quod bona sit
 lex, si quis ea legitime utatur, sciens illud,
 quod iusto lex non sit posita, sed iniu-
 stis & inobsequentibus, impijs & pec-
 catoribus, irreuerentibus & prophanis,
 patricidis & matricidis, homicidis, scor-
 tatoribus, masculorum concubitori-
 bus, plagiarijs, mendacibus, periuris,
 & si quid aliud est, quod sanæ doctri-
 næ aduerfetur secundum euangelium
 gloriæ beati dei, quod concreditum est
 P 4 mihi,

ἔγώ. καὶ χάρις ἔχω ἧς ἐνδυναμώσαντί
 με Χριστῷ Ἰησοῦ ἧς κυρίου ἡμῶν, ὅτι πισθὸς
 με ἠγάπησάτο, θέλησθε εἰς διάκονίαν, τὴν πρό-
 τερον ὄντα βλάσφημο, καὶ δ' ἰώκτω, καὶ
 ὑβριστῷ, ἀλλὰ καὶ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐ-
 ποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερεπλήονασε δὲ ἡ χά-
 ρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγα-
 πης, ὅτι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. πισθὸς ὁ λόγος,
 καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἀξίος, ὅτι Χριστὸς
 Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς
 σῶσαι, ὧν πρῶτος εἰμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ
 τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρῶτον ἐνδείξη-
 ται Ἰησοῦς Χριστὸς πῶς πᾶσαν μακροθυμί-
 αμ πρὸς ὑποτύπωσιν ἢ ἢ μελλόντων πι-
 σεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. ἧς δὲ
 βασιλεὺς ἦν αἰῶνων ἀφ' ἀρχῆς, ἀοράτω, μό-
 να σοφῶς διεῖ τιμῆ, δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας
 ἢ ἢ αἰῶνων, ἀμήν. ταύτην πῶς παραγ-
 γελίαν παρατίθεμαι σοι τέκνον τιμό-
 νισε, κατὰ τὰς παραγούσας ἐπὶ σε προφη-
 τείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς πῶς καλῶς
 στρατείαν, ἔχωρ πίσιν καὶ ἀγαθῶν σωεί-
 δησίμ, ἢ ἢ τινες ἀπώσαντες περὶ πῶς πί-
 σιν ἐναυάγησαν, ὧν ἐσιμ ὑμῶν αὐτῶ καὶ ἰ-
 λέξανδρος, ὅς παρ' ἐδωκα ἧς σατανᾶ,
 ἵνα παρ' ἐδωθῶσι μὴ βλάσφημῶν.

mihī. Et gratiam habeo, qui me potentē
 reddidit Christo Iesu dño nostro, quia si
 delem me iudicavit, ponēdo in ministe-
 rium, qui prius eram blasphem⁹, & perse-
 cutor, & uolent⁹, sed & misericordiā ade-
 ptus sum, q̄ ignorās fecerim per incredu-
 litatē. Exuberavit autē supra modū gra-
 tia dñi nostri cū fide & dilectiōe, quæ est
 per Christū Iesum. Certus sermo & di-
 gnus, quē modis om̄ib⁹ amplectamur, q̄
 Christus Iesus uenit in mundū, ut pecca-
 tores saluos faceret, q̄rū prim⁹ sum ego,
 Verū ideo misericordiā sum adeptus, ut
 in me primo ostenderet Iesus Christus
 omnē clemētiā ad exprimēdum exēplar
 ἡς, qui credituri essent in ipso, in uitam
 aternā. Regi autē sæculorū immortalī,
 inuisibili, soli sapienti deo honor, gloria,
 in sæcula sæculorū, amen. Hoc præceptū
 cōmēdo tibi fili Timothee, iuxta pphe-
 tias quæ de te præcesserunt, ut milites in
 eis bonā militiam, habēs fidem & bonā
 cōsciētiā, qua repulsa nōnulli circa fidem
 naufragiū fecerūt, quorū de numero est
 Hymenæus & Alexander, quos tradidī
 satanæ, ut discant nō maledicere. Ad-
 hortor igitur, ut ante omnia fiant depre-
 cationes, obsecrationes, interpellationes,
 gratiarū actiones, p̄ om̄ibus hominib⁹,
 p̄ regib⁹, & om̄ib⁹ in eminētia cōstitutis,
 ut placidā ac quietā uitam degamus cū
 omni pietate & honestate. Nam hoc bo-
 num est & acceptū corā seruatore nostro
 deo, qui cunctos hoies uult saluos fieri,
 & ad agnitionē ueritatis uenire. Vn⁹ em̄
 deus, unus etiā cōciliator dei & hoim, hō
 Christus Iesus, q̄ dedit semetipsum pre-
 tium redēptionis p̄ om̄ib⁹, ut esset testi-
 moniū tēporib⁹ suis, in qd̄ positus sum
 ego præco & apostolus, ueritatē dico in
 Christo: non mentior, doctor gentium
 cum

II

*Quos tradidi satanæ,
 ut discant, nō maledicere
 & dicere*

*Unus enim deus, unus
 et cōciliator dei
 et hoim. etc.*

παρακαλῶ οὖν, πρῶτον πάντων ποιῆ-
 θαι δεήσεις, προσεύχας, ἐντεύξεις, ευχα-
 ριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βα-
 σιλέων, καὶ πάντων ἢ ἢ ἐν ὑπεροχῇ ὄντων,
 ἵνα ἡρεμοῦ καὶ ἡσύχιου βίον διάγωμεν ἐν
 πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. τοῦτο γὰρ κα-
 λὸν καὶ ἀπόδεικτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος
 ἡμῶν θεοῦ, ὅς πάντας ἀνθρώπους θέλει σω-
 θῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν.
 εἰς γὰρ θεός, εἰς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀν-
 θρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δού-
 εαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, ὁ μαρ-
 τύριον καρσοῖς ἰδίοις, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ
 κήρυξ καὶ ἀπόστολος, ἀλήθειαν λέγω
 ἐν Χριστῷ, ὃν φιλέω, διδάσκαλος ἐθνῶν
 ἐν

ἐν πίσει καὶ ἀληθείᾳ. βόλομαι οὖν προσεὶ-
 χεῖσθαι τῆς ἀνδραγωγῆς ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαί-
 ροντας ὁσίως χάριτι χωρὶς ὀργῆς καὶ δία-
 λογισμῶ. ὡσαύτως καὶ τὰς γυναικὰς ἐν
 κατάσολῃ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σω-
 φροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς, μὴ ἐν πλεγμα-
 σιμῇ, ἢ χρυσοῦ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματι-
 σμῶ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὃ πρέπει γυναιξίν,
 ἐπαγγελλομένης δεοσέβειαν δι' ἔργων ἀ-
 γαθῶν. γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μαρτυρῆτω ἐν πᾶ-
 σιν ὑποταγῇ. ἡ γυναικὶ δὲ διδάσκαρον οὐκ ἐ-
 πιτρέπω, οὐδὲ ἀυθεντῆν ἀνδρῶς, ἀλλ' ἐι-
 ναί ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλά-
 σθη, ἔπειτα ἔυα, καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἢ
 δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγο-
 νε, σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν
 μείνωσιν ἐν πίσει Ἐλεγάπη καὶ ἀγιασμῶ
 μετὰ σωφροσύνης.

Πισὸς ὁ λόγος. ἔτι τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται,
 καλῶς ἔργου ἐπιθυμεῖ. δὲ οὖν τὸν ἐπίσκο-
 πον ἀνεπίληπτον εἶναι, μίαν γυναικὸς ἀν-
 δρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλοξεί-
 νον, διδασκτικόν, μὴ πᾶρονον, μὴ πλε-
 κτικόν, μὴ ἀχροκορθεῖν, ἀλλ' ἐπίσημόν, ἀμαχον,
 ἀφιλάργυρον, τῷ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊ-
 σάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ με-
 τὰ πάσης σεμνότητος. εἰδέ τις τῷ ἰδίου
 οἴκου προσώμα οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας
 θεοῦ ἐπιμελήσεται, μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυ-
 φώσῃ εἰς κήρυγμα ἐμπέσῃ τῷ διάβολου. δὲ
 δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλῶς ἔχον ἀπο-
 πῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ
 καὶ παγίδα τῷ διάβολου. δίακόνους ὡσαύ-
 τως σεμνοὺς, μὴ διλόγους, μὴ ὄνειφω πολ-
 λῶ προσέχοντας, μὴ ἀχροκορθεῖν, ἔχον-
 τας τὸ μυστήριον τοῦ πνεύματος ἐν καθαρᾷ συ-
 νείδησει, καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶ-
 τον, ἔπειτα διακονείτωσαν, ἀνεγκλητοὶ ὄν-
 τες, γυναικὰς ὡσαύτως σεμνὰς, μὴ δία-
 βόλας, νηφάλιας, πιστὰς ἐν πᾶσι. δίακονοι
 ἔσωσαν μίαν γυναικὸς ἀνδρα, τέκνων κα-
 λῶ

cū fide & ueritate. Volo igit' orare uiros
 in omni loco, sustollentes puras manus
 absq; ira & disceptatione: Cōsimiliter &
 mulieres in amictu modesto, cū uerecun-
 dia & castitate ornare semetipsas, nō tor-
 tis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut
 uestitu sumptuoso, sed qd' decet mulie-
 res, profitentes pietatē per opera bona.
 Mulier in silentio discat cum omni subie-
 ctione. Cæterū mulieri docere nō permit-
 to, neq; autoritatē usurpare in uiros, sed
 esse in silentio. Adam em̄ prior format⁹
 est, deinde Eua: & Adam non fuit dece-
 ptus, sed mulier seducta per præuarica-
 tionem fuit. salua tamen fiet per genera-
 tionē liberorū, si manserint in fide ac di-
 lectione & sanctificatione cum castitate.

Indubitatus sermo. Si quis episcopi
 munus appetit, honestum opus desyde-
 rat. Oportet igitur episcopū irreprehen-
 sibilem esse, unius uxoris maritū, uigilan-
 tem, sobriū, modestū, hospitalē, aptū ad
 docendum, nō uinolentū, nō percussorē,
 nō turpiter lucri cupidū, sed æquū, alienū
 à pugnis, alienū ab auaricia, qui suæ do-
 mui bñ præsit, qui liberos habeat in sub-
 iectione cum omni reuerētia. Q; si quis
 propriæ domui præesse nō nouit, quō ec-
 clesiam dei curabit? Nō nouiciū, ne infla-
 tus in cōdemnationē incidat calumniato-
 ris. Oportet autē illū & bonū habere te-
 stimoniū ab extraneis, ne in probrū inci-
 dat, & laqueū calumniatoris: Ministros
 itidem compositos, non bilingues, non
 multo uino deditos, nō turpiter lucri au-
 dos, tenentes mysteriū fidei cū pura con-
 sciētia: atq; hi probent' prius, deinde mi-
 nistrēt sic, ut nemo possit illos criminari:
 Vxores similiter modestas, nō calumnio-
 sas, sobrias, fidas in omnibus. Diaconi
 sint unius uxoris mariti, qui liberis re-
 cte

III.

*Επιτομή της
 uxoris mariti*

non nouit' quomodo

λῶς προΐσάμενοι, καὶ ἢ ἰδίῳ οἴκῳ. οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βασιμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιούτω, καὶ πολλὰ παρρησίᾳ ἐν κρίσει τῆ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζω ἐλθεῖν πρός σε τάχιον. εἰ μὲν βραδύω, ἵνα εἰδῆς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, σὺλτος καὶ ἰδρυάωμα ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ὁμολογουμένως μέγα ὄσιον ἐν ἐνσεβείᾳ μυστήριον. δεῖ εἰς φανερώσθην ἐν σαρκί, ἐδικαιώσθην ἐν πνεύματι, ὡφθῆ ἀγγέλοις, ἐκκρύχθην ἔθνεσιν, ἐπισεῦθῆ ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθην ἐν δόξῃ.

τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ἡμέροις καιροῖς ἀποσῆσονται τινες ἐν κρίσει, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαμονίων, ἐν ὑποκρίσει φουδολόγων, κεκαυτηρίσμων πλὴν ἰδίας σωείδου, κωλύοντων γὰρ, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἀδὲ δεῖς ἐκτίσθαι, εἰς μετάνοιαν μετὰ εὐχαριστίας πῶς πῶς καὶ ἐπεγνωκόσι πλὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτισμα, θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἀγίαζεσθε γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντελέξεως. ταῦτα ὑποτιδέμεθα πῶς ἀδελφοί, καλὸς ἔσθι δῖάκοντος ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν τρεφόμενος πῶς λόγοις ἐν κρίσει, καὶ ἐν καλῆς διδασκαλίας, ἢ παρρηκλούθικας. τὸ δὲ βεβήλους καὶ γράσθης μύθους παρρητω, γυμναζε δε σεαυτὸν πρός εὐσέβειαν. ἢ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρός ὀλίγον ἐστὶν ὡφέλιμος, ἢ δε εὐσέβεια πρός πάντα ὡφέλιμος ὄσθι, ἐπαγγελίας ἔχουσα ζωῆς ἐν νῦν, καὶ ἐν μελλούσθης. πῶς ὁ λόγος, καὶ πᾶσθης ἀποδοχῆς ἀξίος. εἰς πῶς γὰρ ἢ κοπιώμεθα καὶ ὄναδίζόμεθα, ὅτι ἢ λπίκαμεθα ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστὶ σωτῆς πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πῶς. παρρηγγελλε ταῦτα καὶ διδασκε. μηδεὶς σου ἐν νεότητι καίταφρονεῖτω, ἀλλὰ τῆ πῶς γίνεσθι πῶς ἐν

*B. post haec verba
ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ
ζῶντος. ponendum est
unitū. etenim quod
ad sequentia perti-
neant, inde patet, qd
non est veritissime
ut novus paragraphus
a conjunctione καὶ
incipiat.
dic. senq. planus a con-
junctiva cum pon-
sificiis soluta est.*

ete praesint, & proprijs familijs. Na qui bene ministraverint, gradum sibi bonū acquirunt: & multam libertatē in fide, quae est in Christo Iesu. Haec tibi scribo, sperans fore, ut ueniam ad te cito. qd si tardius uenero, ut noris quō oporteat in domo dei uersari, quae est ecclesia dei uiuentis, columna & basis ueritatis. Et citra cōtrouersiam magnū est pietatis mysteriū. Deus manifestat⁹ est in carne, iustificat⁹ est in spiritu, uisus est angelis, praedicat⁹ est gentibus, fides illi habita est in mundo, receptus est in gloria.

Spiritus autē certo loquitur, quod in posterioribus temporibus desciscēt quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis daemioniorum, per simulationē falsiloquorū, cauterio notatam habentiū cōscientiā, prohibētū contrahere matrimoniū, iubētū abstinere à cibis, quos deus creauit ad sumēdum cū gratiarū actione fidelibus, & ijs qui cognouerūt ueritatē, qd quicquid creauit deus, bonū sit: & nihil reiiciendū, si cum gratiarū actione sumat. Sanctificat⁹ em̄ per sermonē dei, ac precationē. De his, si cōmonefeceris fratres, bon⁹ eris minister Iesu Christi, enutrit⁹ in sermonib⁹ fidei, bonæq; doctrinae, quam usq; secutus es. Ceterū pphanas & aniles fabulas reiice, quin potius exerce temetipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio, paululum habet utilitatis: at pietas ad omnia utilis est, ut quae pmissiones habeat uitae praesentis ac futurae. Indubitat⁹ sermo dignusq; qui omib⁹ modis approbet. Na in hoc & laboram⁹ & probris afficimur, qd spem fixā habemus in deo uiuēte, qui est seruator omniū hoīm, maxime fidelium. Praecepta haec & doce. Nemo tuā iuentutē despiciat, sed esto forma fidelium

III

in

ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. μὴ ἀμέλει τῷ ἐν σοὶ χαρίσματι, ὃ ἐδόθη σοὶ διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως ἧν χαρῶν τῷ πρεσβυτερίῳ. ταῦτα μελέτα, ἐν τοῦτοις ἴδι, ἵνα σὺ ἢ προκοπὴ φανερᾷ ἢ ἐν πᾶσι. ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ. ἐπίμνε αὐτοῖς. τὸ το γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τοὺς ἀκούοντας σου.

Πρεσβυτέρω μὴ ἐπιπλήρης, ἀλλὰ παρὰ κάλει ὡς πατέρα, νεωτέρω ὡς ἀδελφόν, πρεσβυτέρα ὡς μητέρα, νεώτερα ὡς ἀδελφὰς ἐν πίστει ἀγνείᾳ. Χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας. εἰδέ τις χήρα τέκνα ἢ ἐκγοναῖχα, μωθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον ἐσεβῆν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδοῦναι τῆς προγόνοισ. τὸ το γὰρ ὅτι καλὸν καὶ ἀποδεκτὸν ἐνώπιον τῷ θεοῦ. ἢ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη, ἢ λπικὴ ἐπὶ τὸν θεόν, καὶ προσμύνη ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσυχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἢ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκεν. καὶ ταῦτα παρὰ γέλλει, ἵνα ἀνεπίληπτοι ᾖσιν. εἰδέ τις ἧν ἰδίῳ κημάτῳ ἧν οἰκίῳ ὅν προνοῖ, πλὴν πῶσι μὴ ἤρηται, καὶ ἔσιν ἀπίστους χείρων. χήρα καταλεγέσθω, μὴ ἔλαττον ἔτῳ ἐξήκοντα, γεγονῆα ἐνὸς ἀνδρός γυνή, ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρομένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἔχεν οδοχόησεν, εἰ ἀγίῳ πόδας ἐνίψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρησεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπικκολούησεν. νεωτέρω δὲ χήρας παύρατῶ. ὅταν γὰρ κατασπλιῶσασιν τῷ χριστῷ, γαμῶν δέλουσιν, ἔχουσαι κῆμα, ὅτι πλὴν πρῶτον πῶσι μὴ δέτησαν. ἅμα δὲ καὶ ἀργαί μωδάνουσιν περιερχόμεναι τὰς οἰκίας. οὐ μόνον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περιεργοί, λαλῶσαι τὰ μὴ δεόντα. βόλομα οὖν νεωτέρω γαμῶν, τεκνογονῶν, δικοδοποτῶν, μηδὲ μίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἐντικεμῶν, λοιδορίας χάριν.

ἦδ κ

in sermone, in conuersatione, in dilectione, in spiritu, in fide, in puritate. Donec uenero attēde lectioni, exhortationi, doctrinæ. Ne neglexeris qd' in te est donū, qd' datū est tibi per pphetiā cū impositione manuū, autoritate sacerdotij. Hæc exerce, in his esto, ut tuus pfectus manifestus sit in omib⁹. Attēde tibi ipsi & doctrinæ. persiste in his. Nam id si feceris, te ipsum seruabis, & eos qui te audierint.

Seniorē ne sæuius obiurges, sed adhortare ut patrē, iuniores ut fratres, mulieres natu grandiores ut matres, iuniores ut sorores cū omni castitate. Viduas honora, quæ uere uiduæ sunt. Q. si qua uidua liberos aut nepotes habet, discant primū ppriam domū pie tractare, & uicem rependere maiorib⁹. Hoc em̄ est honestū & acceptū corā deo. Porro quæ uere uidua est ac desolata, sperat in deo, & perseuerat in obsecrationibus ac precationibus noctu dieq;. Porro quæ in delitijs uersat, ea uiuēs mortua est. Et hæc præcipe, ut irreprehensibiles sint. Q. si qua suis & maxime familiarib⁹ nō puidet, fidem abnegauit, & est infideli deterior. Vidua allegat non minor annis sexaginta, quæ fuerit uni⁹ uiri uxor, in operib⁹ bonis hominū testimonio cōprobata, si filios educavit, si fuit hospitalis, si sctōrū pedes lauit, si afflictis subministravit, si in oī opere bono fuit assidua. Porro iuniores uiduas reijce. cū em̄ lasciuire cœperint aduersus Christū, nubere uolūt, habētes cōdemnationē, q. primā fidē reiecerint. simul aut & ociosæ discūt circūire domos. Imò nō solū ociosæ, uerū etiā garrulæ & curiosæ, loquētes q̄ nō oportet. Volo igitur iuniores nubere, liberos gignere, domum administrare, nullā occasionē dare aduersario, ut habeat maledicēdi causā.

v

Iam

ἢ δὴ γὰρ τινες ἔζητράπκασαν, ὁπίσω τῶ σα-
τανᾶ. ἔτις πωιδός, ἢ πωισὴ ἔχα χήρας, ἐπας
κείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρεῖδω ἢ ἐκκλησίᾳ,
ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπὶ κέσῃ. οἱ καλῶς
προεσῶπε πρεσβύτεροι, διπλῆς τιμῆς ἀξί-
οσασαν, μάλισα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ
διδασκαλίᾳ. λέγει γὰρ ἡ γραφή, βοῶν ἄλο-
ῶντα ὄν φιλώσας, καὶ ἀξίον ὁ ἐργάτης τῶ μι-
σοῦ αὐτοῦ. καὶ πρεσβυτέρους κατηγορίαν μὴ
ἐπὶ ἀδέχῃ, ἐκ τῶς εἰμὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μας
τύρων. τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐνώπιον πάν-
των ἐλεγε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχω-
σι. Δι' αμαρτύρομαι ἐνώπιον τῶ θεοῦ καὶ κυ-
ρίου Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ πᾶν ἐκλεκτῶν ἀγγέ-
λων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίμα-
τος, μηδὲν ποιῶν καὶ πρόσκλισιμ. κέρως
ταχέως μηδὲν ἐπιτίθει, μηδὲ κοινῶνα ἀμαρ-
τίας ἀλλοτρίως, σεαυτὸν ἀγνὸν τήρη. μηκέ-
τι ὑδροπότι, ἀλλ' ὄινω ὀλίγῳ καὶ διὰ τὸν
σομαχόμ σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀδενείας.
τινῶν ἀνδρῶπων αἱ ἀμαρτίαι πρόσκλοι εἰ-
σι, προάγασα εἰς κρίσιμ, τισὶ δὲ καὶ ἐπα-
κολοθούσιμ. ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα
πρόσκλα ὄσι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα, κρυβῆ-
να ὄν δῶντα.

Ὅσοι εἰσιμ ὑπὸ ζυγὸν δούλοι, τὺς ἰδίους
δεσπότης πάσας τιμῆς ἀξίους ἠγείδωσαμ,
ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τῶ θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία
βλασφημῆται. οἱ δὲ πωισοὺς ἔχοντες δεσπό-
τας, μὴ καταφρονεῖτωσαμ, ὅτι ἀδελφοὶ εἰ-
σιμ, ἀλλὰ μάλλον δουλεύτωσαμ, ὅτι πωισοὶ
εἰσι καὶ ἀγαπητοὶ, οἱ ἐν εὐεργεσίας ἀντι-
λαμβάνομενοι. ταῦτα διδάσκει ὁ πᾶς ἀ-
λα. ἔτις ἑτεροδιδασκαλῆ, καὶ μὴ προσέρχει-
ται ὑγιάνουσι λόγοις καὶ τῶ κυρίῳ ἡμῶν
Ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' ἐυσέβειαν διδασκα-
λίᾳ, τετύφωται, μηδὲν ἐπισάμου, ἀλλὰ
νοσῶν πρὸς ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν
γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι
πονηραί. πᾶς ἀδ' ἰατριβαὶ δι' ἐφ' ἀρεμῶν ἀν-
θρώπων καὶ νοῦν, καὶ ἀπειρημῶν καὶ ἀλη-
θείας

Iam em̄ nonnullæ deflexerūt, secutæ sata-
nam. Quæ si quis fidelis, aut si qua fidelis
habet uiduas, suppeditet illis, & nō one-
retur ecclesia: ut ihs quæ uere uiduæ sunt,
suppetat. Qui bñ præfunt presbyteri, du-
plici honore digni habeant̄, maxime ihs,
qui laborant in sermone & doctrina. Di-
cit em̄ scriptura: Boui trituranti non obli-
gabis os. &, Dign⁹ est operari⁹ mercede
sua. Aduersus presbyterū accusationē ne
admiseris, nisi sub duob⁹ aut trib⁹ testi-
bus. Eos qui peccant, corā om̄ib⁹ argue:
ut & ceteri timorē habeant. Obtestor in
cōspectu dei & dñi Iesu Christi & electo-
rum angelorū, ut hæc serues sine præcipi-
tatione iudicij, nihil faciēs iuxta p̄pensio-
nem animi. Manus cito ne cui imponas,
neq; cōmunices peccatis alienis. Temeti-
psum purum serua. Ne posthac bibas
aquā, sed uino paululo utere p̄pter sto-
machū tuū, & crebras tuas infirmitates.
Quorūdā hoīm peccata ante manifesta
sunt, præcedētia ad iudiciū, q̄sdā uero &
subsequunt̄. Consimiliter & bona opera
prius manifesta sunt, & ea quæ secus ha-
bent, occultari nō possunt. Quicūq; sub
iugo sunt serui, suos dños omni honore
dignos ducant, ne nomē dei & doctrina
male audiat. Qui v̄o fideles habēt dños,
ne cōtemnant, qd̄ fratres sint, sed magis
inseruiant, qd̄ fideles sint ac dilecti, qui
beneficētiæ participes sunt. Hæc doce &
exhortare. Si quis diuersam sequit̄ do-
ctrinā, & nō accedit sanis sermonib⁹ dñi
nostri Iesu Christi, & ei quæ scd̄m pieta-
tem est doctrinæ, is inflat⁹ est, nihil sciēs,
sed infaniens circa quæstiones ac disputa-
tionū pugnas, ex quibus nascit̄ inuidia,
cōtentio, maledicētia, suspiciones malæ,
superuacaneæ cōflictationes hominum
mēte corruptorū, & quib⁹ adēpta est ue-
ritas,

Ne posthac bibas
aquā

δείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι πλὴν ἐν/ σέβειαι. ἀφίσασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. Ἐσι/ δὲ πορισμὸς μέγας ἢ ἐσέβειαι μετὰ αὐτὰς/ κείας. οὐδὲ γὰρ εἰσώεγκα μου εἰς τὸν/ κόσμον, δὴ ἄλλο ὅτι οὐδὲ δὴ γενεγκῆμι τί δυν/ νάμεθα, ἔχοντες δὲ δὴ ἀτροφαὶς καὶ σκε/ πάσματα, τούτοις ἀρκεθσόμεθα. οἱ δὲ/ βουλόμενοι πλῆτῆρ, ἐμπίπῃουσιν εἰς πα/ ρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολ/ λάς ἀνοήτους καὶ βλαβεράς, αἱ τινες βυ/ δίζουσι τοὺς ἀνδρώπους εἰς ὄλεθρον, καὶ ἄ/ πώλειαν. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ὄσιμ/ ἢ φιλαργυρία, ἣς τινες ὄρεγόμενοι, ἀπεπλα/ νήθησαν ἀπὸ φθί τῆς πίστεως, καὶ ἐαυτοὺς πε/ ρίεπεσαν ὀδύνας πολλὰς. σὺ δὲ ὡς ἄνθρωπος/ πε τῷ θεοῦ, ταῦτα φεύγε. δίδωκε δὲ δι/ κασοῦμαι, εὐσέβειαν, πίσιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα, ἀγωνίζου τὸν κα/ λὸν ἀγῶνα φθί τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ φθί αἰω/ νίου ζωῆς, εἰς ἡμῶν καὶ ἐκλήθης, καὶ ὡμο/ λόγησας πλὴν καλῶν ὁμολογίαν ἐνώπιον/ πολλῶν μαρτύρων. παραγγέλλω σοι ἐνώ/ πιον τῷ θεοῦ τῷ ζωοποιῶντι τὰ πάν/ τα, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ, τῷ μαρτυρησάντι ἐπὶ/ ἐπὶ ποντίου πιλᾶτου πλὴν καλῶν ὁμολο/ γίαν, τηρήσαι σε πλὴν ἐντολῶν ἀπειλομ, ἀνεπίληπτον, μέχρι φθί ἐπιφανείας τῷ κυ/ ρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἢ καροῖς ἰδίους/ δείξαι ὁ μακάριος καὶ μόνος δωᾶσης, ὁ/ βασιλεὺς τῶν βασιλευσάντων, καὶ κύριος τῶν/ τῶν κυριουσάντων, μόνος ἔχωρ ἀθανασίαν, φῶς οὐκ ὄντων ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀν/ δρώπων, οὐδὲ ἰδῆμι δάματα, ὧς τιμὴ καὶ/ κράτος αἰώνιον, ἀμύνη. τοῖς πλῆσίοις ἐν/ τῷ νῦν αἰῶνι παραγγέλλω, μὴ ὑψηλοφρο/ νῆμι, μὴ δὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλῆτῆτος ἀδόλο/ κτη, ἀλλ' ἐν τῷ θεῷ ζῶντι τῷ παρῆ/ χοντι ἡμῶν πλῆσίοις πάντα εἰς ἀπόλαυ/ σιν, ἀγαθοργῆμι, πλῆτῆρ ἐν ἔργοις κα/ λοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικῶς, ἀποι/ θησανρίζοντας ἑαυτοῖς δεμῆλτον καλὸν εἰς/ τὸ μέλλον

ritas, qui existimant quæstum esse pieta/ tem. Seiungere ab his qui eiusmodi sunt. Est autem quæstus magnus, pietas cum/ animo sua sorte cõtento. Nihil em̄ intu/ limus in mundum, uidelicet nec efferre/ quicquid possumus: sed habentes alimēta, & quibus tegamur, his contenti erimus. Cæterum qui uolunt ditescere, incidunt/ in tentationē, & laqueum, & cupiditates/ multas, stultas, ac noxias, quæ demer/ gunt homines in exitium & interitum. Siquidem radix omnium malorum est/ studium pecuniæ, quam quidam dum/ appetunt, aberrauerunt à fide, & seipso/ implicuerunt doloribus multis. Tu uero/ homo dei, ista fuge. sectare autem iusti/ ciam, pietatem, fidem, charitatem, patien/ tiam, mansuetudinem. certa bonum cer/ tamen fidei. apprehende uitam æternā, ad quā & uocatus es, & professus es bo/ nam professionē coram multis testibus. Præcipio tibi in conspectu dei, qui uiuifi/ cat omnia, & Iesu Christi, qui testatam/ fecit sub Pontio Pilato bonā professio/ nem, ut serues præceptum, immaculatus, irreprehensibilis, usque ad apparitionem/ domini nostri Iesu Christi, quā tempori/ bus suis ostensurus est ille beatus & so/ lus princeps, rex regnantium, & dñs domi/ nantium, qui solus habet immortalitē, lucem habitans inaccessam, quem uidit/ nemo hominum, neque uidere potest, cui/ honor & imperium sempiternū, amen. His qui diuites sunt in præsentī sæculo/ præcipe, ne elato sint animo, neque spem/ ponant in diuitijs incertis, sed in deo ui/ uente: qui præbet nobis omnia affatim/ ad fruendum, ut bene faciant, ut diuites/ sint operibus bonis, ut faciles sint ad im/ partiendū, libenter cõmunicantes, recon/ dentes sibiipsis fundamētum bonum in/ Q posterum,

His qui diuites sunt in presenti saeculo

ὁ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται εὐδαιμονίᾳ ζωῆς.
Ὡς τιμόθειος τῷ πατριάρχῳ φύλαξον, ἐκτρέ-
πόμου τὰς βεβήλους κενωφονίας, ἐάν
τιθέσῃς εὐδαιμονίᾳ γνώσεως, ἢ μὴ τις
ἐπαγγελλόμενοι, πρὸς τὴν πίστιν ἠσώχισμα.
Ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν.

posterum, ut apprehendant æternam
uitam. O Timothee depositum serua,
deuitans prophanas uocum inanitates,
& oppositiones falso nominatæ scientiæ,
quã nōnulli profitētes, circa fidem aber-
rauerunt. Gratia sit tecum, Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, ἥτις ὄσι μνηστέοι
λιε φρυγίας εὐδαιμονίαν.

Missa fuit ex Laodicea, quæ est Me-
tropolis Phrygiæ Pacatianæ.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΔΕΥ-
ΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Αὐτὴν ἐπισέλλει πάλιν ἀπὸ ῥώμης, ἢ δὲ πρόσφασις εὐδαιμονίᾳ ἐπιστολῆς αὐτῆς. ἢ ἴσως
ποδημούντων τῷ πάλιν κατελεφάντων αὐτὸν, βυλόμηνος αὐτὸς ὁ ἀπόστολος ἐλ-
θεῖν τιμόθειον πρὸς αὐτὸν, γράφει τὴν ἐπιστολὴν. ἢ πρῶτον μὲν σημαίνει αὐτὸν μνη-
μονεύειν αὐτὸν εὐλαβείας, ἐπὶ τῷ πρόγονῳ αὐτοῦ πίστεως. ἔπειτα δὲ κλῶν, ὅτι
ὁ ἀπόστολος, ὡς ὄσι φρύγελος καὶ ἐρμολόγος, ἀπεγράφησαν αὐτὸν, ὁρῶντες αὐτὸν τὰς ἀλύσεις. μό-
νον δὲ ὀνησιφόρον μαρτυρεῖ πάλιν, ἢ τῶν ἀπεδείξατο, ἐλθόντα εἰς τὴν ῥώμην, καὶ προσμείναντα
αὐτῷ. Πατριάρχῳ δὲ αὐτὸν πατριάρχῳ τὰς μωρὰς ζητήσεις, διὰ τὸ δὲ αὐτῶν γενεᾶν μάχας. Ἐ-
γὼ ὑμῶν καὶ φιλητὸς οὕτως ἐκτραπέντες, πρὸς τὴν ἀλήθειαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἢ ἢ
γεγονόσθαι, καὶ τινες ἀναξέπτοι. μάλλον οὖν παρὰ αὐτῷ προσέχημι αὐτῷ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ,
καὶ εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἔνι ἐχάτοις κερτοῖς ἔσονται οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, καὶ φιλήθοι μάλλον ἢ
φιλόδοιοι. προβλέποντα δὲ ταῦτα, ἀσφαλίζεσθαι τὴν λαοὺς, μή τις δὲ αὐτῶν ἀπατηθῇ, καὶ εἰς τὴν
ἡσυχίαν, καὶ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν ἀκρίβειαν πολλὰ προτρέψω αὐτὸν, καὶ σημαίνας τὸν και-
ρὸν εὐδαιμονίᾳ αὐτοῦ ἐνδύσθαι, καὶ μέλλειν σπένδειν καὶ μαρτυρεῖν, ὡς εἰλατο αὐτῷ ἐλθεῖν
πρὸς αὐτὸν ταχέως, κομίζοντα τὸν φαλόνην ἐπὶ τὰ βιβλία. παρήνεσε δὲ αὐτῷ ἀλέξανδρον τὸν χαλ-
κέα φυλάττειν, ὡς πολλὰ κακὰ ἐνδείξασθαι αὐτῷ, καὶ οὕτως τελεσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM SECVNDAM, ARGV-
MENTVM PER ERASMV. ROTERODAMVM.

Voniam in superiori epistola spem sui redit⁹ fecerat Timotheo, apud
Ephesios agenti, nec fuit eius præstandi facultas, quod Rhomæ in uin-
culis haberetur, literis eum confirmat, ne persecutionū procellis deijcia-
tur, sed suo exemplo animum ad martirium præparet. Instare enim
tempora periculosa ob quosdam, pietatis prætextu ueram pietatem subuertentes:
itaq; sese iactantes, quasi in uerbis sit Christiana religio, ac non potius in animi pu-
ritate. Deinde testatus, imminere diem obitus sui, scēq; iam à plerisq; destitutum:
iubet, ut Timotheus unā cum Marco propere ad se Rhomā ueniat. Scripsit Rho-
mæ, cum iterum ad Neronis tribunal sisteretur. FINIS.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΡΟΣ
ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟ-
ΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

PAULI APOSTOLI AD TI-
MOTHEVM EPISTO-
LA SECVNDA.

ΑΓΙΛΟΣ ἀπόστο-
λος Ἰησοῦ Χριστοῦ,
διὰ θελήματος θεοῦ,
κατ' ἐπαγγελίαν ζω-
ῆς ἣς ἐστὶν ἐν Χριστῷ Ἰη-
σοῦ, τιμοθέω ἀγα-
πκτῷ τέκνῳ. χά-
ρις, εἰρήνη,

Aulus apostolus Iesu
Christi, per uolunta-
tem dei, secundum pro-
missionem uitæ, quæ
est in Christo Iesu, Ti-
motheo dilecto filio.

Gratia, misericordia, pax à deo patre, & Christo Iesu domino nostro. Gratiam habeo deo, cui seruiò à maioribus cum pura conscientia, quod citra ullam intermissionem faciam de te mentionem in precationibus meis noctu dieq; desiderans te uidere, memor tuarum lachrymarum, ut gaudio replear, ubi comonefactus fuero eius, quæ est in te non simulata fidei, quæ habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunice. certum autè scio, qd' in te quoq;. Quam ob causam comonefacio te, ut sciscites donum dei, qd' est in te per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis deus spiritum timiditatis, sed potentiam ac dilectionis & sobrietatis. Ne igit' te pudeat testimonij dñi nostri, neq; te pudeat mei, qui sum uinctus illius, sed esto particeps afflictionum euangelij iuxta potètiã dei, qui saluos fecit nos, & uocauit uocatione sancta, non scdm opera nostra, sed scdm suum propositum & gratiam, quæ data quidè est nobis per Christum Iesum ante tempora æterna, sed palam facta est nunc per apparitionem saluatoris nostri Iesu Christi,

ἀπό θεοῦ πατρὸς, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. Χάρις ἔχω ἰσθ' θεοῦ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαροῦ σωμαθίῃσιν, ὡς ἀδιάλαπτον ἔχω πλὴν περὶ σοῦ μνησίαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐπιποθῶν σε ἰδέσθαι, μεμνημένῳ σου πάντων δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ, ὑπόμνησιν λαμβάνων ἐν σοὶ ἀνυποκρίτως πίστει, ἥτις ἐνώκησε πρότερον ἐν τῇ μάμμη σου λωίδι, καὶ τῇ μητέρι σου εὐνίκῃ. πεπεισμαι δὲ, ὅτι καὶ ἐν σοὶ. δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε, ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὃ ὄξην ἐν σοὶ διὰ ἐν ἐπιθέσει σου πάντων χαρῶν μου. οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίαις, ἀλλὰ δυνάμει, καὶ ἀγάπῃ, καὶ σωφρονισμῷ. μή οὖν ἐπαχαιώθῃς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ, τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκατακοπάθησον ἰσθ' εὐαγγελίῳ κατὰ δυνάμιν θεοῦ τοῦ σώσαντός ἡμᾶς, καὶ καλέσαντός κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόδοσιν καὶ χάρις, πλὴν δοθῆσαι ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰώνων, φανερωθῆσαι δὲ νῦν διὰ ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
καταργή

Q 2 qui

κατὰργήσαντ' ἔμ' ἐν θάνατον, φωτί-
σαντ' ἔμ' ἐν ζωῇ, ἢ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγ-
γελίου, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστο-
λος, καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν, δι' ἧν αἰτίαν
καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαυχάνομαι.
διὰ γὰρ, ὅτι πεπίθηνκα, καὶ πέπασμαι, ὅτι
διωατόε' ὅτι πλὴν παρακαταθήκην μου φυλά-
ξαι εἰς ἐκείνῳ πλὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν
ἔχει ὑγιανόντων λόγων, ὧν παρεμῶς ἤκου-
σας ἐν πίστι καὶ ἀγάπῃ, τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ.
πλὴν καλῶν παρακαταθήκην φύλαξον διὰ
πνεύματ' ἁγίου, τοῦ συνοικοῦντος ἐν ἡ-
μῖν. διδασκώ, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάν-
τες δι' ἐν τῇ ἀσΐα, ὧν ὅτι φύγετε καὶ ἐρ-
μογῆκε. δὴ ἔλειπε ὁ κύριος τοῦ ὀνησιφό-
ρου ὀικου, ὅτι πολλὰ κίε με ἀνέψυξε, καὶ πλὴν
ἄλλοί μ' οὐκ ἐπηχάθη, ἀλλὰ γενόμε-
ν' ἐν ῥώμῃ, πρὸς αὐτότερον ἐλήθησέ με,
καὶ εὔρε. δὴ ἔβουλοτο ὁ κύριος εὔρεσθαι ἔλεος
πρὸς αὐτὸν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν ἐφέ-
σῳ δι' ἡκονήσε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

Σὺ οὖν τέκνον μου, ἐνδιωαμῶς ἐν τῇ χά-
ριτι, τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἢ ἡκουσας παρεμῶς
διὰ πολλῶν μαρτύρων. ταῦτα παρὰ τοῦ πω-
σοῦ ἀνδρώποιοι, οἱ τινεὶ ἱκανοὶ ἔσονται, καὶ
ἑτέρους διδάξαι. σὺ οὖν κακοπάθησον, ὡς
καλὸς στρατιώτης ἰησοῦ χριστοῦ. οὐδεὶς στρα-
τιώτῳ ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίβου πρᾶ-
γματείαις, ἵνα τοῦ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ.
Ἐὰν δὲ καὶ ἀδελφὴ τις, οὐ σεφανῶται, ἔὰν μὴ
νομίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωργὸν
θεὸς πρῶτον ἑῷ καρπῶν μεταλαμβάνει.
νόε' ἀλέγω. δὴ γὰρ σοὶ ὁ κύριος σώσει
ἐν πᾶσι. μνημόθυε, ἰησοῦ χριστοῦ ἐγκρη-
μιῶν ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματ' ἀβιδ', κα-
τὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ
μέχρι δεσμῶν, ὡς κακῶν. ἀλλ' ὁ λό-
γος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. διὰ ταῦτα πάν-
τα ὑπομύω διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, ἵνα καὶ αὐ-
τοὶ σωτηρίας τυχωσιν, ὅτι ἐν χριστῷ ἰησοῦ,
μετὰ δόξης αἰωνίης. πισὸς ὁ λόγος. εἰ γὰρ
σωαπεθά-

qui mortē quidē aboleuit, uitam autē in
lucē produxit, ac immortalitatē per euan-
gelium, in qd' positus sum ego præco &
apostolus, ac doctor gentiū, quā ob cau-
sam & hæc patior, attamē non erubesco.
Noui em̄ certusq; sum, q' is cui credidi,
potens sit depositū meū custodire in illū
diem. Formā habeto sanorū sermonū,
q's à me audisti cū fide & charitate, quæ
est in Christo Iesu. Egregium depositū
seruato per spiritū sanctū, qui inhabitat
in nobis. Nosti hoc, qd' auersati fuerint
me omnes, qui sunt in Asia, quorum est
Phygelus & Hermogenes. Det miseri-
cordiam dñs Onesiphori familiæ, qm̄
sæpe me refocillauit, & catenā meam nō
erubuit: sed cū esset Rhomæ, studiosius
quæsiuit me, & inuenit. Det ei dñs, ut in-
ueniat misericordiā apud dñm in die il-
lo. Et in c' multis Ephesi ministrauerit,
meli' tu nosti. Tu igit' fili mi, fortis esto
in gratia, quæ est per Christū Iesum, &
in his, quæ audisti à me p̄ multos testes.
Hæc cōmenda fidelibus hominibus, qui
erunt idonei, ut alios quoq; doceant. Tu
igitur feras afflictionem, ut bonus miles
Iesu Christi. Nemo qui militat, implicat̄
uitæ negocijs, ut ei qui se in militia de-
git, placeat. Q' si certet etiam aliquis, nō
coronatur, nisi legitime certauerit. Labo-
rantem agricolam oportet primū de fru-
ctibus percipere. Cogita quæ dico. Det
enim tibi dñs in omnibus intellectum.
Memento, Iesum Christum resurrexisse
à mortuis, ex semine Dauid, secundum
euangeliū meum, in quo malis affligor,
quasi facinorosus usq; ad uincula. At ser-
mo dei nō fuit uinctus. Propterea om̄ia
suffero propter electos, ut & ipsi salutem
cōsequant̄, quæ est in Christo Iesu, cum
gloria æterna. Certus sermo. Nam si
cōmortui

σωαπεθάνομεν, καὶ συζηήσομεν. εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν. εἰ ἀρνέμεθα, καὶ κενῶς ἀρνήσεται ἡμᾶς. εἰ ἀπιστοῦμεν, καὶ κενῶς πιστὸς μὲν, ἀρνήσασθαι ἐαυτὸν οὐ δύνάται. ταῦτα ὑπομίμνησκε, δῖα μαρτυροῦμεν ἐνώπιον τοῦ κυρίου, μὴ λογομαχεῖν, εἰς οὐδὲν χρησίμου, ἐπὶ καταστροφῇ ἢ ἄκρόντων. πᾶσα δὲ σοφία καὶ γνώσις ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ἐκείνου, ὁ ὁμοιωθεὶς τῷ σώματι, ὡς γὰρ γένηται νομῶν ἕξαστον ὅστις ὑμῶν καὶ φιλητὸς, οἱ τινες περὶ τῶν ἀληθειῶν ἠσόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἢ δὴ γεγονέναι, καὶ ἀνατρεῖσθαι τὴν τιμωρίαν. ὁ μὲν οὖν πᾶσι σερεῖς διημιλίαν τοῦ θεοῦ ἔσκηκεν, ἔχωμεν τὴν σφραγίδα ταύτην, ἔγνω κύριος τὸν ὄντα αὐτῶν, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα χριστοῦ. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεῦη χρυσῆ καὶ ἀργυρῆ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα, καὶ ὄστρακίνα, καὶ ἄλλα μὲν εἰς τιμὴν, ἄλλα εἰς ἀτιμίαν. καὶ ἄρτις ἐκαστὸς ἐαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσκηκενος εἰς τιμὴν ἢ γὰρ σμύρνον, ἔχρησεν ἑαυτὸν δειπνῶν, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον. τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε. δίδωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, ἐριάν, μετὰ ἧν ἐπικαλεσμένον τὸν κύριον ἐκ καρδίας καρδίας. τὰς δὲ μαρὰς καὶ ἀπαδείκτους ζητήσεις πᾶσι, εἰδὼς, ὅτι γεννώσι μάχας. δόξα δὲ κυρίου οὐδέ μὴ χεῖρα, ἀλλ' ἡπίον εἶναι πρὸς πάντας, διδασκαλικὸν, ἀνεξίκακον ἐν πραότητι, παθεύοντα τὸν ἀντιδιατιθεμένους, μὴ ποτε δῶ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψισιν ἐκ τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωησμένοι ὑπ' αὐτῶν εἰς τὸ ἐκείνους δέλημα.

Τούτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνεστήσονται καιροὶ χαλεποὶ. ἔσονται γὰρ

cōmortui sumus, & cōiuiemus. si sufferimus, & conregnabimus. si negamus, & ille negabit nos. si increduli sumus, ille fidelis manet, negare seipsum non potest. Hæc admone, contestans coram dño, ne uerborū pugnas sequant, ad nullam utilitatem, ad subuersionē audiētīū. Stude teipsum probatū exhibere deo, operariū nō erubescēdum, recte secantē sermonē ueritatis. Cæterū pphanas uocū inanitates prætermittito, ad maiorē em proficiēt impietate: & sermo illorū, ut cancer morbus, pastionē habebit. quorū de numero est Hymenæus, & Philetus, q circa ueritatē aberrarūt, dicētes, resurrectionē iam esse factam, & subuertūt quorundā fidem. Solidum tamen fundamentū dei stat, habēs signaculum hoc: Nouit dñs, qui sint sui, & discedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomē Christi. Cæterū in magna domo non tantum sunt uasa aurea & argētea, uerum etiā lignea, ac testacea, & alia quidē in honorē, alia uero in cōtumeliam. Si quis igitur expurgarit seipsum ab his, erit uas in honorē sanctificatum, accōmodum usibus domini, ad omne opus bonū præparatū. Iuueniles autem cōcupiscentias fuge, sectare uero iusticiam, fidem, charitatē, pacem, cū his qui inuocant dñm ex puro corde. Stultas autē & ineruditas quæstiones respue, sciens, eas parere pugnas. Porro seruum domini non oportet pugnare, sed placidum esse erga omnes, propēsū ad docendum, tolerantē malos cum mansuetudine, erudientē eos qui obstant, si quando det illis deus pœnitentiā ad agnoscedum ueritatē, & resipiscant è diaboli laqueo, capti ab eo ad ipsius uoluntatē.

Illud autē scito, quod in extremis diebus instabunt tēpora periculosa. Erunt

Q ; enim

Iuueniles autem concupiscentias fuge:

Porro seruum domini non oportet pugnare, sed placidum esse erga omnes.

III

γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι,
 ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γο-
 νεῦσιμ ἀπαθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόστοι, ἄσορ-
 γοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνή-
 μοφοι, ἀφιλάγαδοι, προσόδοι, προπετεῖς,
 τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλό-
 δοιοι, ἔχοντες μόρφωσιμ ἐνσεβείας, πλὴν δὲ
 δῶναμιμ ἀνομιμ ἡρημύμοι, καὶ τούτῃς ἀπο-
 τρέπου. ἐκ τούτων γὰρ εἰσιμ οἱ ἐνδῶνοντες
 εἰς τὰς οἰκίας, καὶ ἀχμαλωτεύοντες τὰ γυ-
 ναϊκάρια σεσωρημύμια ἀμαρτίαις, ἀγόμεν-
 να ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθά-
 νοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιμ ἀλη-
 θείας ἐλθεῖν δυνάμενα. Ὁμ τρόπου δὲ ἰαν-
 νῆς καὶ ἰαμβρηῆς ἀντέστησαν μοῦσῃ, οὕτως
 καὶ οὗτοι ἀντίστησαν τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρω-
 ποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι πε-
 ρὶ πλὴν κρίσιμ, ἀλλ' οὐ προκόφουσιμ ἐπὶ σω-
 τῆρι. Ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἐκδηλοῦται ἐν αἰ-
 σιμ, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγγύετο. Σὺ δὲ παρη-
 κολῶσθηκᾶς μετ' τῆς διδασκαλίας, τῆς ἀγωγῆς,
 τῆς προδέσεως, τῆς κρίσεως, τῆς μακροθυμίας, τῆς
 ἀγάπης, τῆς ὑπομονῆς, τοῖς δῶγμασι, τοῖς
 παθήμασι, διὰ τοῦ ἐγγύετο ἐν ἀντιοχείᾳ,
 ἐν ἰκονίῳ, ἐν λύστρις, οἷους δῶγμονες ὑπὲρ
 νεγκᾶ. καὶ ἐκ πάντων με ἐξέσαστο ὁ κύ-
 ριστος, καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες ἐνσεβῶς ζῆν
 ἐν χριστῷ ἰησοῦ, δῶχθήσονται. πονηροὶ δὲ
 ἄνθρωποι, καὶ γόητες προκόφουσιμ ἐπὶ τῷ
 χεῖροσ, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. Σὺ
 δὲ μὲν ἐν οἷς ἐμαθεῖς, καὶ ἐπισώδης, εἰδὼς
 παρὰ τίνος ἐμαθεῖς, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους
 τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενα σε
 σοφίσει εἰς σωτηρίαν διὰ κρίσεως, ἧς ἐν
 χριστῷ ἰησοῦ. πᾶσα γραφή θεόπνευτος, καὶ ὠφέ-
 λιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον,
 πρὸς ἐπανόρθωσιμ, πρὸς παιδείαν τῆς ἐν δι-
 καιοσύνης, ἵνα ἄριστος ᾖ ὁ θεὸς ἄνθρωπος, πρὸς
 πάντων ἔργων ἀγαθῶν ἡμετισμύμοι.

Διὰ μαρτυρομα οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ,
 καὶ τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, τῷ μέλλοντι
 κρίνεσ

em homines sui amantes, auari, fastuosi,
 superbi, maledici, parētibz immorigeri,
 ingrati, impij, carentes affectu, nescij fœ-
 deris, calumniatores, intemperantes, im-
 mites, negligentes bonorum, prodito-
 res præcipites, inflati, uoluptatū aman-
 tes, potius quàm amantes dei, habentes for-
 mam pietatis, sed qui uim eius abnega-
 rint. Et istos auerfare. ex his enim sunt
 qui subeunt in familias, & captiuas du-
 cunt mulierculas oneratas peccatis, quæ
 ducuntur concupiscentijs uarijs, semper
 discentes, nec unquàm ad cognitionem uerit-
 atis uenire ualentes. Quæadmodū autē
 Iannes & Iambres resistebant Moyfi, ita
 & hi resistunt ueritati, homines mente
 corrupti, reprobj circa fidem, sed nō pro-
 ficient amplius. Siquidē amentia istorū
 euidentis erit omnibus, quæadmodum &
 illorū fuit. Tu uero affectatus es doctrinā
 meam, institutionē, ppositū, fidem, leni-
 tatem, charitatē, patientiā, persecutiones,
 afflictiones, quæ mihi acciderunt An-
 tiochiæ, Iconij, Lystris, quas persecutio-
 nes sustinuerim. Et ex omnibus eripuit
 me dñs, sed & omnes, qui uolunt pie ui-
 uere in Christo Iesu, persecutionē patien-
 tur. Porro mali homines, & impostores
 proficient in peius, dum & in errorē ad-
 ducunt & errant ipsi. At tu persistito in
 his quæ didicisti, & quæ tibi concredita
 sunt, sciens à quo didiceris, & quod à puero
 sacras literas noueris, quæ te possunt eru-
 ditum reddere ad salutē per fidem, quæ
 est in Christo Iesu. Omnis scriptura di-
 uinitus inspirata, & utilis ad doctrinam,
 ad redargutionē, ad correctionē, ad in-
 stitutionem, quæ est in iusticia, ut inte-
 ger sit dei homo, ad omne opus bonum
 apparatus. Obtestor igitur ego coram
 deo, & domino Iesu Christo, qui iudica-
 turus

κρίναρ ζώντασ καὶ νεκρούσ κτλ πλὴ ἐπιφάνειαρ αὐτῶ, καὶ πλὴ βασιλείαρ αὐτῶ. κήρυξομ τὸν λόγον. ἐπίσηδι ἑυκαίρωσ, ἀκαίρωσ. ἔλεγχομ, ἐπιτίμησομ, παρηκάλομ ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδασχῇ. ἔσαι γὰρ καιρὸσ, ὅτε φθὶ ὑγιανούσασ διδασκαλίασ οὐκ ἀνέξοντασ, ἀλλὰ κτλ τὰσ ἐπιθυμίασ τὰσ ἰδίασ ἑαυτοῖσ ἐπισωρεύουσι διδασκάλουσ, κηκόμοι πλὴ ἀκοῶ, ἢ ἀπὸ μὲν τῆσ αἰσθησίασ πλὴ ἀκοῶν ἀποσρέφουσιν, ἐπὶ δὲ τοῖσ μύθοσ ἐκτραπήσονται. Σὺ δὲ νῦφε ἐν πάσῃ, κακοπάθεισ, ἔργομ ποιήσομ ἑυαγγελισοῦ, πλὴ διακονίαρ σου πληροφόρησομ. ἐγὼ γὰρ ἦδη ἀπένομομ, καὶ ὁ καιρὸσ φθὶ ἐμῆσ ἀναλύσεισ ἐφῆσκει. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἢ γῶνισμα, τὸν δρόμομ τετέλεκα, πλὴ πῶσιμ τετήρηκα. λοιπόμ ἀπὸ κατὰ μοι ὁ φθὶ δικαιούσασ ἐφαίνεσ, ὃμ ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτῆσ, ὃμ μόνομ δὲ ἐμοί, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖσ ἡγαπηκόσι πλὴ ἐπιφάνειαρ αὐτῶ. σπουδάσομ ἑλθεῖν πρὸσ με ταχέωσ. διμᾶσ γὰρ με ἐγκατέλιπεμ, ἀγαπήσασ τὸν ναῦ αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰσ θεσσαλονίκω. κησῆσκει εἰσ γαλατίαρ, τίτῳ εἰσ δαματίαρ. λουκάσ ὅσι μόνῳ μετ᾽ ἐμοῦ. μάρομ ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτῶ, ἔσι γὰρ μοι ἑυχεσῆσ εἰσ διακονίαρ. τυχηκόμ δὲ ἀπέσταλᾳ εἰσ ἔφεσομ. τὸν φαλόνω, ὃμ ἀπέλιπομ ἐν τρωάδι παρὰ κάρπω, ἐρχόμομ φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλισα τὰσ μεμβράνασ. Ἀλέξανδροσ ὁ χαλκεύσ πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο, ἀποδῶμ αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶ, ὃμ καὶ σὺ φυλάσσ, λίαρ γὰρ ἀνθέσκει τοῖσ ἡμετέροισ λόγοισ. ἐν τῇ πρώτῃ μοι ἀπολογία ὁυδεῖσ μοι συμπαραγλύετο, ἀλλὰ πάντεσ με ἐγκατέλιπομ. μὴ αὐτοῖσ λογιθεῖν, ὁ δὲ κύριός μοι παρέσῃ, καὶ σὺ ἐδυνάμωσέ με, ἵνα δι᾽ ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐξῆύδω

turus est uiuos & mortuos in apparitione sua, & in regno suo. prædica sermone, in ista tempeftiue, in tempeftiue. argue, increpa. exhortare cum omni lenitate & doctrina. Nam erit tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed iuxta concupiscentias suas coaceruabunt sibi doctores, ij quibus pruriunt aures, & à ueritate quidem aures auertent, ad fabulas uero conuertentur. At tu uigila in omnibus, obdura in afflictionibus, opus perage euangelistæ, ministerium tuum ad plenum probatum reddito. Nam ipse iam immolor, & tempus meæ resolutionis instat. Certamē bonum decertauī, cursum consummaui, fidem seruaui. Quod superest, reposita est mihi iusticiæ corona, quam reddet mihi dominus in illo die, qui est iustus iudex, non solum autem mihi, sed & omnibus qui diligunt aduentum ipsius. Da operam, ut uenias ad me cito. Nam Demas me reliquit, amplexus præsens sæculum, & profectus est Thessalonicam, Crescēs in Galatiam, Titus in Dalmatiam. Lucas mecum est solus. Marcum assumptum adducito unā tecum, est enim mihi perutilis ad ministerium. Porrò Tychicum misi Ephesum. Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, cum uenies apporta, & libros, maxime autem membranas. Alexander faber ærarius multis malis me affectit, reddat illi dominus iuxta facta sua, quem & tu caue. Vehementer enim restitit sermone nostris. In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt. Ne illis imputetur, sed dominus mihi adfuit, & confortauit me, ut per me præconium expleretur, & audirent omnes gentes, &

ὅσα δόγματα
πὸ οὐροσ ἀπερριβίθησιν

ἐξῆύδω ἐκ στόματός λέοντος, καὶ ῥύσεται με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπιφανίον, ἢ ὅσα εἰς τοὺς αἰῶνας τῆν αἰῶνων, ἀμήν. Ἀσασα πρίσκου καὶ ἀκύλας, καὶ τὸν ὀνησιφόρου ὀϊκοῦ. ἔρασε ἔμενε ἐν κορίνθῳ, τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν μιλήτῳ ἀδενόαυτα. σούδασον πρὸ χαμῶντος ἐλθεῖν. ἀσάζεταί σε εὐβουλος, καὶ πύδης, καὶ λίνος, καὶ κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ὁ κύριος Ἰησοῦς χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματος σου. ἡ χάρις μετὰ ὑμῶν. ἀμήν.

ereptus fui ex ore leonis, & eripiet me dominus ab omni facto malo, servabitque in regnum suum caeleste, cui gloria in saecula saeculorum, Amen. Saluta Priscam & Aquilam, & Onesiphori familiam. Erastus mansit Corinthi, Trophimum autem reliqui in Mileto languentem. Da operam, ut venias ante huiusmodi. Salutatur te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes. Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Gratia vobiscum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης ἢ πρὸς τιμόθεον δεύτερον, ὅτε παρεῖεν παῦλος τῷ καίσαρι νέρωνι ἐκ δευτέρου πάλιν.

Scripta è Rhoma ad Timotheum secundam, cum Paulus iterum sisteret Caesari Neroni.

ΤΗΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

ΑΙΤΗΝ ἐπισέλλα ἀπὸ νικοπόλεως, ἐκῆ γὰρ παρεχόμεσθα, ἢ δὲ προφάσις ἐστὶ ἐπιστολῆς αὐτῆς. εἰς μου τὴν κητήριον ἀπέλιπε τὸν τρίτον, ἵνα καταστήσῃ καὶ πόλις κληρικούς. πολλῶν δὲ ὄντων ἐκῆ τῆν ἐπιχερούτων προφάσις τοῦ νόμου ἀπαταῖ τοὺς λαοὺς, μετὰ ὁ μαδὼν ὁ παῦλος γράφει. καὶ πρῶτον μου εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ τὴν αὐτὴν εὐλάβειαν, σημαίνει τὴν ἐν χριστῷ πίστιν μὴ νεωτέρην εἶναι, ἀλλ' ὅτι αἰῶντος ἡτοιμάσθαι καὶ ἐπικυβεῖναι παρὰ τοῦ θεοῦ ταύτῳ. ἔπειτα περὶ ἐστὶ καταστάσεως τῆν κληρικῶν καὶ τούτων διδάσκει, πῶς, καὶ ὁποῖος αὐτοὺς εἶναι δεῖ. καὶ ἐπιτιμῶν δὲ ἐντέλλεται αὐτῷ τοῖς ἀντιλέγουσι τῆν ὑγιανόνσῃ πίστι, μάλις δὲ τὴν ἐκ περιτομῆς. εἰδέναι τὴν τοὺς κητήρας, ὅτι ἀργοὶ εἰσι, καὶ χρηζοσὶ ἐπιτιμίας. διδάσκει δὲ πάντα τὰ βρώματα καθαρὰ εἶναι τοῖς καθαρῶν, καὶ ὁποῖος εἶναι δεῖ τὰς πρεσβυτέρους τὰς ὀφειλούσας σωφρονίζαν τὰς νέας. παρανεῖ πῶς δεῖ καὶ τοὺς δούλους τοῖς ἰδίῳις δεσπότης ὑπερεῖναι. καὶ τέλος ὑπομνήσας, ὅτι ἡ τῶ σωτήρος χάρις οὐκ ὅτι ἔργων ἡμῶν ἐδικαίωσεν, ἀλλὰ τῆ ἰδίᾳ φιλανθρωπίᾳ, καὶ παραγγείλας τὰς νομικὰς μάχας ἐκτρέπεσθαι ὡς ἀνεχωντῶσας, δὲ κλοῖ αὐτῷ, μετὰ τὸ πέμψαι πρὸς αὐτὸν ἀρετέμ, ἵνα ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. ἐνετείλατό τε αὐτῷ ὡς διδάσκειν, καὶ τὴν αὐτὴν καλῶν ἔργων προϊσασθαι. καὶ οὕτως τελεσθὶ τὴν ἐπιστολῶν.

In epistolam

IN EPISTOLAM AD TITVM, ARGVMENTVM
PER ERASMV ROTERODAMVM.

Itum discipulum suū ac filiū loco habitū, ob eximias dotes insulæ nobilissimæ Cretæ præfecerat apostolus, & illinc abiens, archiepiscopum consecratur. Huic scribit ex urbe Nicopoli, quæ est in Actiaco littore, rebus, ut apparet, adhuc tranquillioribus. siquidem afflictionum aut persecutionum nulla mentio. Monet autem, ut quod ipse apud Cretenses cœperat, consummet absoluatq̄, & per singulas ciuitates, quas centum habuisse memoratur ea insula, episcopos instituat, quos & presbyteros uocat, idonei episcopi formam præscribens. Et quoniam huc quoq̄ penetrarant pseudapostoli, qui Iudaismū suum omnibus ingerebant, animat eum, ut eos fortiter reiiciat ac refutet. Deinde personarum & ætatum præscribit officia, quemadmodum Timotheo præscribit illud addens, ne quisquam Christianæ religionis prætextu principibus aut magistratibus resisteret, suo fungentibus officio, quamuis essent à Christi fide alieni, quin magis eos leniter ferendos, siquando forte, uolente deo, & illi resipiscant. Postremo iubet, Titum ad se uenire Nicopolim, sed non priusq̄ Paulus Artemiam aut Tychicū illuc misisset, ne Cretenses destituti uiderent episcopi solatio. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΠΑΥΛΟΥ.

EPISTOLA PAULI
AD TITVM.

ΑΥΛΟΣ δ' ἔστω δεῖ
οὔ, ἀπόστολος δὲ
Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ
τῶν ὁσίων ἐκλεκτῶν
θεοῦ, καὶ ἐπίγνω-
σιν ἀληθείας, ἣν
κατ' εὐσέβειαν ἐπέ-
πιθίει ζωῆς αἰωνίου,
ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἁφθούης θεοῦ πατὴρ
ἡμῶν αἰωνίων. ἐφανερώσει δὲ καιροῖς ἰδί-
οις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ
ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆ-
ρος ἡμῶν θεοῦ, τίτω γνησίῳ τέκνῳ κα-
τὰ κοινὴν πίσιν. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη
ἀπὸ

Aulus seruus dei, apo-
stolus autē Iesu Chri-
sti iuxta fidem electo-
rum dei, & agnitionē
ueritatis, quæ est se-
cundum pietatem in
spe uitæ æternæ, quam promisit is, qui
mentiri nescit deus ante tempora æter-
na. Patefecit autem temporibus suis ser-
monem suum per prædicationem, quæ
cōmissa est mihi scdm delegationē serua-
toris nostri dei, Tito germano filio iuxta
cōmunē fidem. Gratia, misericordia, pax
à deo

ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ
 τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. τούτου χάριμ κατέλι-
 πόμ σε ἐν κρήτη, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδίορ-
 θώσῃ, καὶ καταστήσῃ κατὰ πόλιν πρεσβυτέ-
 ρους, ὡς ἐγὼ σοι διέταξά μιν. εἴ τις ὄσιμ
 ἀνέγκλητῶν, μίαν γυναικὸς ἄνῃς, τέκνα
 ἔχωμ πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ
 ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγ-
 κλητὸν εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμου, μὴ ἀυ-
 θάδῃ, μὴ ὀργίλου, μὴ πάροινου, μὴ πλῆ-
 κτῖω, μὴ ἀχρεοκρῆθῆ, ἀλλὰ φιλόξενον,
 φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὀσίον,
 ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ πλὴν δι-
 δαχλῶ πεισοῦ λόγου, ἵνα διακτῆ ἢ καὶ πα-
 ρακαλῆμ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνου-
 σῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχῃ. εἰσι
 γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, καὶ ματαολό-
 γοι, καὶ φρεναπάτα, μάλιστα οἱ ἐκ περι-
 τομῆς, οὗς δεῖ ἐπισομίζεμ, οἱ τινες ὅλους
 οἶκους ἀνατρέψουσι, διδάσκοντες ἀ μὴ δεῖ
 ἀχρεοῦ κέρδους χάριμ. εἰπέ τις ἐξ αὐτῶν,
 ἴδὲ αὐτῶν προφήτης. κηπέτῃ αἰεὶ φεῦσαι,
 κακὰ δεῖξία, γαστέρες ἀργαί. ἢ μαρτυρίαν
 αὐτῆ ὄσιμ ἀληθίης. δι' ἣν αὐτίαν ἐλεγχῆ αὐ-
 τοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιμ ἐν τῇ πί-
 σῃ, μὴ προσέχοντες ἰουδαϊκοῖς μύθοις, ἃ
 ἐντολαῖς ἀνθρώπων, ἀποσφερομύλων πλὴν
 ἀλήθειαν. πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθα-
 ροῖς. τῆς δὲ μεμτασμύλοις, καὶ ἀπίστοις οὐ-
 δὲμ καθαρῶν, ἀλλὰ μεμτάνται αὐτῶν καὶ
 ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. θεὸν ὁμολογεῖσιν
 εἰδένα, τῆς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυ-
 κτοὶ ὄντες καὶ ἀπαθεῖς, καὶ πρὸς πᾶμ ἔρ-
 γον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

Σὺ δὲ λάλα, ἀ πρέπει τῇ ὑγιαίνουσῃ διδα-
 σκαλίᾳ. πρεσβύτα, νηφαλίς εἶναι, σεμνός,
 σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῆ πίσι, τῆ ἀγάπῃ,
 τῆ ὑπομονῇ. πρεσβυτίδας ὡσαύτως, ἐν
 κατασῆματι ἴσοπροπεῖς, μὴ διαβόλους,
 μὴ οἶνω πολλῷ δεδουλωμύνας, κα-
 λωδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς
 νέας

à deo patre, & dño Iesu Christo seruato-
 re nostro. Huius rei gratia reliqui te in
 Creta, ut quæ defunt, pergas corrigere, &
 constituas oppidatim presbyteros, sicut
 ego tibi ordinaram. Si quis est inculpa-
 tus unius uxoris uir, liberos habens fide-
 les, non obnoxios crimini luxus, aut qui
 nō sint intractabiles. Oportet em̄ episco-
 pum inculpatū esse, tanct̄ dei dispensa-
 torem, nō præfractū, nō iracundum, nō
 uinosum, nō percussorē, nō turpiter lucro
 deditū, sed hospitablem, bonarū rerū stu-
 diosum, sobriū, iustum, piū, tēperantē,
 tenacē eius qui scd̄m doctrinā est, fidelis
 sermonis, ut potens sit etiā exhortari per
 doctrinā sanam, & cōtradictēs conuin-
 cere. Sunt em̄ multi intractabiles, & ua-
 niloqui, & mentiū seductores: maxime ij
 qui sunt ex circumcissione, quib⁹ oportet
 obturare os, qui totas domos subuertūt,
 docētes, quæ nō oportet, turpis lucrī gra-
 tia. Dixit quidā ex istis, proprius ipsorū
 propheta: Cretenses semper mendaces,
 malæ bestię, uentres pigri. testimonium
 hoc est uerum. Quam ob causam redar-
 guito illos seueriter, ut sani sint in fide,
 nō attēdentes Iudaicis fabulis, & præce-
 ptis hominum, auersantium ueritatem.
 Omnia quidem pura puris. Porro pol-
 lutis & infidelibus nihil est purum, sed
 polluta est illorum & mens & cōscientia.
 Deum profitentur se scire, cæterū factis
 negant, cum sint abominabiles, & immo-
 rigeri, & ad omne opus bonum reprobī.

Tu uero loquere, quæ decent sanam
 doctrinam. Senes, ut sobrii sint, graues,
 modesti, sani fide, charitate, patientia.
 Anus itidem, ut in habitu sint, qui reli-
 gionem deceat, non calumniatrices, non
 uino multo seruiantes, ut honesta do-
 ceant, quo possint modestas reddere
 adolescentulas,

Ο ποικτ em̄ Epi-
 scopum inculpatū
 tant esse, tanct̄ dei
 dispensatorem

νείας, φιλόανδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώφρονες, ἀγνάς, δίκους, ἀγαθὰς, ὑποτάσσουσας τῶν ἰδίοις ἀνδράσι, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημηθῶ. τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παραικάλει σωφρονεῖν, περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενον τύπον καλῶν ἔργων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀδίαφοβίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ζῆλον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀληθείᾳ, μηδὲν ἔχωσιν περὶ ἡμῶν λέγειν φαῦλον, δούλους ἰδίοις δεωσόμενος ὑποτάσσειν, ἐν ᾧ ἑαυτὸν ἐναρξίζουσαν εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσηρομύθους, ἀλλὰ πάντας ἑαυτὸν δεικνυμένους ἀγαθῶν, ἵνα πᾶσι διδασκαλίᾳ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμήσιν ἐν ᾧ ἑαυτὸν. ἐπιφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σωτηρία ᾧ ἑαυτὸν ἀνθρώποις, παρεδύσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι πᾶσι ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρονῶσιν καὶ δικαίως καὶ ἐν σέβει ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσεχόμενοι πᾶσι μακαρίᾳ ἐλπίδι, καὶ ἐπιφάνειαν τοῦ θεοῦ τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτηρίας ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ἐδώκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσεται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρῶσιν ἑαυτοὺς λαὸν περιζήτητον, ζηλωτῶν καλῶν ἔργων. ταῦτα λέγει, καὶ παραικάλει, καὶ ἐλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. μηδεὶς σου περιφρονεῖτω.

Ἰπομίμνησκε αὐτοὺς, ἀρχαῖς καὶ ζήσασίαις ὑποτάσσειν, παραικάλει, πρὸς ᾧ ἔργον ἀγαθὸν ἐπιμύσει εἶναι, μηδὲν βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπίσημοις, ᾧ ἑαυτὸν δεικνυμένους πρῶτον πρὸς πάντας ἀνθρώπους. ἡμεῖς γὰρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόμοιοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δολεῖοντες ἐπιθυμίας, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, συγκοίτοι, μισοῦντες ἀλλήλους. οὐκ εἴη χριστότης, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπιφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃν ἔργων ἦν ἐν δικαιοσύνῃ, ᾧ ἐποίησάμεν ἡμεῖς

adolescentulas, ut maritos suos diligant, ut liberos ament, ut sobriæ sint, puræ, domus custodes, bonæ, subditæ suis uiris, ne sermo dei male audiat. Adolescentes cōsimiliter adhortare, ut sobrii sint, super omnia temetipsum præbēs formam bonorum operū in doctrina, integritatem, grauitatē, sermonē sanum, irreprehensibilem: ut is qui repugnat rubore suffundatur, nihil habens, quod de uobis dicat mali. Seruos hortare, ut suis dominis pareant, in omnibus illis placeant, non responsatores, non suffurantes, sed fidem omnē ostendentes bonam, ut doctrinā seruatoris nostri dei ornent in omnibus. Apparuit em̄ gratia dei, salutifera omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegata impietate & mundanis cōcupiscentijs, sobrie & iuste & pie uiuam⁹ in præsentī sæculo, expectantes beatā illam spem, & apparitionē gloriæ magni dei, & seruatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum p nobis, ut redimeret nos ab omī iniquitate, & purificaret sibi ipsi populū peculiarem, sectatorē bonorū operum. Hæc loquere, & hortare, & argue cum omni præcipiendi studio. Nemo te despiciat. Admoneto illos, ut principatibus ac potestatibus subditi sint, ut magistratibus pareant, ut ad om̄e opus bonum sint parati, ne de quoquam maledicant, ne sint pugnaces sed humani, omnem exhibentes mansuetudinē erga omnes homines. Nam eramus quondā & nos stulti, inobedientes, errantes, seruientes desyderijs ac uoluptatibus uarijs, in malitia & inuidia degentes, odiosi, inuicem odio prosequentes. At postquam bonitas, & erga homines amor apparuit seruatoris nostri dei, non ex operibus quæ sunt in iusticia, quæ faciebamus nos,

Nemo te despiciat
 III

ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τὸν αὐτὸν ἔλεος ἐσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ ὡς ἀποκαθάρσεως, καὶ ἅγια καὶ ἀκατακτάτου πνεύματος ἁγίου, ὃν ἐπέχευεν ἐφ' ἡμᾶς ὡς ὡς, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιοδέντες τῆ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γινώμεθα, κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίας. πιστὸς ὁ λόγος. περὶ τούτων βέλομαι σε διαβεβαιῶσαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προϊστασθε οἱ πεπισθυκότες τοῦ θεοῦ. ταῦτά ὄντι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα πάντες ἀνθρώποις. μωραὲς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔρας, καὶ μάχας νομικὰς περιίσατο. ἐσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιαι. αἰρετικὸν ἀνδρωπορ μετὰ μίαν καὶ δυνάμεν νομισίαν παρατηρῶν, εἰδὼς, ὅτι ἐξέστραψεν ὁ τοιοῦτος, καὶ ἀμαρτάνει ὡς αυτοκατάκριτος. ὅταν πέμψω ἄρτεμαρ πρὸς σε ἢ τυχικὸν, ποῦδασον ἐλθεῖν πρὸς με εἰς νικόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέραια παραχεμάσαι. ζῶντων τὸν νομικὸν καὶ ἀπολλῶν ὡς ἀπὸ αἰῶνος πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, καλῶν ἔργων προϊστασθε εἰς τὰς ἀναγκαίους χρείας, ἵνα μὴ ὄσιν ἀκαρποὶ. ἀσπάζονται σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. ἀσπασαί τὸν φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστι. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἐν νικοπόλει ἐν
μακεδονίᾳ.

Scripta ex Nicopoli
Macedoniæ.

ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Αὐτὴν ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἢ δὲ πρόφασιν ἐπὶ ἐπιστολῆς αὐτῆς. ὀνήσιμος ὁ οἰκὸς φιλήμονος ἐφυγε, καὶ ἀπελθὼν πρὸς τὸν ἀπόστολον, κατηχῆσθαι παρ' αὐτῷ, καὶ γέγονεν αὐτῷ χριστιανός. περὶ τούτου τοιοῦτος γράφη φιλήμονι, πρὸς τι δέμω αὐτῷ τὸν ὀνήσιμον, ἵνα προσέχη αὐτῷ γνησίως, καὶ μηκέτι ἔχη αὐτὸν ὡς δούλον, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν. προετρέψατο δὲ αὐτὸν καὶ ξενίαν αὐτῷ ἐτοιμάσαι, ἵνα εἰς ἐλθεῖν, εὐσεβῶς μείνη. καὶ οὕτως τελεσθὶ τὴν ἐπιστολὴν.

In epistolam

IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM, ARGVMENTVM
PER ERASMV M ROTERODAMVM.

Ræci tradunt, hunc Philemonē genere Phrygem fuisse: quam nationem intractabilem ac feruilem esse, uel Græco prouerbio iactatū est: Phryx plagis emendatur. Quem tamē Paulus ob pietatē & officia in sanctos, inter præcipuos habuit amicos. Huius seruus Onesim⁹ Rhomam profugerat nō sine furto, quod ferè serui solent. Illic audito Paulo, qui tum in uinculis erat, euangelicam doctrinā amplexus est, ac Paulo seruiuit in carcere. Verum ne quid herus ob serui fugam animo cruciaret, remittit eum: sed miro studio miracèq; ciuilitate seruum & fugitiuum & compilatorem domino reconcilians, se interim sponsorem offerens, depensurus, si quid ille suppilasset in fuga. Scribit enim è uinculis per dictum Onesimum, quem & filium uocat.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΠΑΥΛΟΥ.

AD PHILEMONEM EPISTOLA
PAVLI.

ΑΥΤΟΣ δέσμιος Χριστού Ιησοῦ καὶ τιμὸς θεοῦ ὁ ἀδελφός φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, καὶ ἀφίᾳ τῆ ἀγαπητῆς, καὶ ἀρχιπύργου τῷ συσρατῶν ἡμῶν, καὶ τῆ κατ' οἰκόν σου ἐκκλησίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μετὰ πάντοτε μνήσασθε ἐπὶ ᾧ προσβύχῃ μετὰ ἀκρόασι καὶ πλὴν ἀγάπης καὶ πλὴν πίστεως, ἣν ἔχετε πρὸς τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, ὅπως ἡ κοινωία τῆ πίστεώς σου ἐνεργῆς χάριτος ἐν ἐπιγνώσει πάντων ἀγαθῶν, τῶν ἐν ὑμῖν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν. χάρις γὰρ ἔχομεν πολλὴν καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῆ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ ἀλλάγματα τῶν ἁγίων ἀναπέπαιναν διὰ τῶν ἀδελφῶν. διὸ πολλὴν

Aulus uinctus Christi Iesu & Timotheus frater, Philemoni dilecto & collegæ nostro, & Apphiæ dilectæ, & Archippo comilitoni nostro, & quæ domi tuæ est, congregationi. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Gratias ago deo meo, semper mentionem tuī faciens in precibus meis, cum audiam tuam charitatē ac fidem, quam habes erga dominum Iesum, & erga omnes sanctos, ut communicatio fidei tuæ efficax fiat in agnitione omnis boni, quod est in uobis erga Christum Iesum. Gaudium enim habemus multum, & consolationem in dilectione tua, quod uiscera sanctorum refocillata sunt per te frater. Quapropter quamuis multum

Sigma Somptoz

R tam

πολλὴν ἐν Χριστῷ παρρησίαν ἔχωμ' ἐπιτάσσουσα σοι τὸ ἀνῆκομ, διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρὰ καλῶ, τοῖς τοῖς ὡμ, ὡς παῦλος προσεβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιοις ἰησοῦ Χριστοῦ. Πρὸς ἀκαλῶ σε πρὸς τὸ ἐμὸν τέκνον, ὃν ἐγγύθησα ἐν ποτε δεσμοῖς μου, ὁ νόσισμον, τὸν ποτὲ σοι ἔλαβον, νυνὶ δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ ἔλαβον, ὃν ἀνέπεμψα, σὺ ἢ αὐτὸν, τρεῖς, τὰ ἐμὰ σπλάγχνα πρόσλαβῶ, ὃν ἐγὼ ἐβυλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχευον, ἵνα ὑπὲρ σοῦ διακονῆ μοι ἐν ποτε δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου, χωρὶς δὲ ἑορτῆς γνώμης οὐδὲρ ἠδ' ἔλκωσά ποιεῖσαι, ἵνα μὴ ὡς ἦν ἀνάγκη τὸ ἀγαθὸν σοῦ ἢ, ἀλλὰ ἦν ἐκδόσιον. τάχα γὰρ διὰ τὸ τοῦ ἐχωρίσθην πρὸς ὄραμ, ἵνα ἀώνιον αὐτὸν ἀπέχευε, οὐκέτι ὡς δούλον, ἀλλ' ὑπὲρ δούλον, ἀδελφὸν ἀγαπητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσω δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκί, καὶ ἐν κυρίῳ; εἰ οὖν ἐμὲ ἔχεις κοινωνόν, πρόσλαβῶ αὐτὸν ὡς ἐμέ. εἰδὲ τι ἠδ' ἰκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τὸ τοῦ ἐμοὶ ἐλλόγη. ἐγὼ παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χαρὶ. ἐγὼ ἀποτίσω, ἵνα μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτὸν μοι προσοφείλει. ναὶ ἀδελφέ. ἐγὼ σου ὀναίμην ἐν κυρίῳ. ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν κυρίῳ. πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι. εἰδὼς, ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω, ποιήσεις. ἅμα δὲ καὶ ἐτοιμαζέ μοι ξενίαν. ἐλπίζω γὰρ, ὅτι καὶ διὰ τῆν προσδουχῶν ὑμῶν χαριόδοισομαι ὑμῖν. ἀσπάζονται σε ἐπαφροῦν ὁ σωμαχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ ἰησοῦ, μάρκος, ἀρίσταρχος, δημάς, λυκάς, οἱ σωεργοί μου. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τὸ πνεύματος ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης δι' ὀνοσίμου δικέτου.

Ἰπόθεσις

tam in Christo fiduciam habeam iniungendi tibi, id quod officij tui erat, tamen propter charitatē potius rogo, cum talis sim, nempe Paulus senex, nunc autē etiā uinctus Iesu Christi. Rogo autē p filio meo, quē genui in uinculis meis, Onesimo, quondā tibi inutili, nunc uero tibi & mihi perutili, quē remisi. Tu autē eum, hoc est, uiscera mea suscipe, quem ego accipiebam apud me retinere, ut p te ministraret mihi in uinculis euāgelij, sed absq̄ tua sentētia nihil uolui facere, ne uelut ex necessitate bonū tuum esset, sed spontaneum. Nam p̄pterea forsitan secessit ad tempus, ut aeternū eum reciperes, nō iam ut seruū, sed supra seruū, nempe fratrem dilectū, maxime mihi, quanto autē magis tibi, & in carne, & in dño? Si igit̄ me habes cōsortē, suscipe illū tanq̄ me. Quod si quid læsit te, aut debet, hoc mihi impunito. Ego Paulus scripsi mea manu. Ego depēdam. ut ne dicam, qd̄ etiā te ipsum mihi insuper debes. Etiam frater. Ego te fruar in dño. Refocilla mea uiscera in domino. Confusus de obedientia tua scripsi tibi. sciens, qd̄ etiā ultra q̄ dico, facturus sis. Simul autē etiā pr̄para mihi hospitium. Spero em̄, qd̄ auxilio precum uestrarū donabor uobis. Salutant te Ephras cōcaptiuus meus in Christo Iesu, Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adiutores mei. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cū spiritu uestro. Amen.

Missā fuit è Rhoma per Onesimum seruum.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΙΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ ἰταλίας, ἡ δὲ πρόφασις ἐστὶ ἐπιστολῆς αὐτῆς, ἐπειδὴ οἱ ἰσραὴλῆται ἐνίσταντο τῷ νόμῳ καὶ ταῖς σκῆλαις, διὰ τοιοῦτον ὁ ἀπόστολος παῦλος διδασκᾷ λαὸν ἐδινῶν γενόμενος, καὶ εἰς τὰ ἔθνη ἀποσταλείς, κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον. καὶ φασὶ περὶ τοῦ ἐδνεσιμ, καὶ φασὶ λοιπὸν καὶ τοῖς ἐκ περιτομῆς πεισυσασίμ ἐβραίοις ἀποδεικνύει ταύτην ἐπιστολὴν, περὶ ἐστὶ τῆς χρυσοῦ παρρησίας, καὶ τῆς πεπαύσασίμ πλὴν σκῆλαι τῶν νόμων. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδείκνυσσι τὴν προφήτῃς ἀπεισάλαδα, ἵνα πρὸς τῶν σωτηριῶν ἀπαγγείλωσι, καὶ μετὰ τοὺς αὐτοὺς ἔλθῃ, δούλους τε εἶναι τὴν προφήτῃς, καὶ μιλυντᾶς ἐστὶ αὐτῶν παρρησίας, αὐτὸν δὲ τὸν χρυσοῦ ἕοικὸς εἶναι θεοῦ, διὸ οὐ τὰ πάντα γέγονεν. καὶ ὅτι τὸν ἕοικὸς τῶν θεῶν ἔδει ἀνθρώπων γενέσθαι, ἵνα διὰ ἐστὶ τῶν σώματος αὐτοῦ θυσίας καταργήσῃ τὸν θάνατον, οὐ καὶ διὰ αἱμάτων μόχθου, ἢ τράγους, ἀλλὰ διὰ αἱμάτων χρυσοῦ ἕοικὸς πλὴν σωτηριῶν τῶν ἀνθρώπων. ἀποδείκνυσσι δὲ, ὅτι ὁ νόμος οὐδένα ἐτελείωσεν, ἀλλὰ σκῆλαι εἶχε τὴν μελλόντων ἀγαθῶν. καὶ οὐ κατέπαυσεν ὁ λαός, ἀλλὰ κοινὴ πᾶσι μὴ μὴ ὑπολείπεται ἡ ἡμέρα ἐστὶ καταπαύσεως. πάλιν δὲ ἀποδείκνυσσι, ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ λειτουργία μετετέθη ἀπὸ Ααρῶν εἰς τὸν χρυσοῦ, οὐ τύπος ἢ ὁ μελχισεδὲκ. οὐκοῦν ἐκ τῶν λαθῶν ὡς ἐδικαιώσασίμ τὴν πατέρα σημαίνα, καὶ οὐκ ἔστι ἐργων νόμος. εἶτα πάλιν εἰς τὰ ἦθη προτρέψασίμ αὐτοὺς, καὶ ἀποδείξασίμ αὐτῶν πλὴν διὰ χρυσοῦ ὑπομονὴν, καὶ πείσασίμ τιμᾶν τὴν πρεσβυτέρους, τελειοῦ πλὴν ἐπιστολῶν.

IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS, ARGUMENTVM
PER ERASMV M ROTERODAMVM.

Nulla gens obstinatoribus animis repugnabat euangelio Christi quæ Iudæorū, qui Paulo etiam peculiariter erant infensi, quod se gentium apostolum profiteretur, quas Iudæi ut prophanas & impias abominabantur, quodque legem Mosaicam, quam illi sacrosanctam habebant, & euangelij uice per uniuersum orbem spargi cupiebant, antiquare uideretur. Adeo ut essent inter hos quoque qui Christi doctrinam receperant, qui putarent legis obseruationem cum euangelio miscendam. Hierosolymis igitur qui crediderant, uarijs calamitatibus afficiebantur ab ijs, qui resistebant euangelio (nam penes hos erat publica autoritas) coniciebantur in uincula, cædebantur, diripiebantur illorum bona. Hos itaque consolatur Paulus partim exemplo ueterum sanctorum, quorum plerique similibus, aut grauioribus calamitatibus exerciti sunt, quo uirtus illorum esset exploratior expectatiorque, ac præcipue exemplo Christi, partim spe præmiij cælestis. Deinde declarat, coruscante iam euangelio Christi, cessasse umbras legis Mosaicæ, multa repetens ex ueteri testamento, & ad Christum accommodans. Docet non ex obseruatione legis, ad tempus datæ & imperfectæ, sperandam esse salutem, sed ex fide, qua ueteres etiam illi probatæ sanctimonij uiri, quorum memoria Iudæis erat sacrosancta, deo potissimum placuissent. In fine tradit præcepta quædam ad mores Christianos facientia.

FINIS.

R 2

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ
ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ.

BEATI PAULI APOSTOLI
EPISTOLA AD
HEBRAEOS.

ΟΛΥΜΕΡΩΣ ΚΑΙ
πολυτρόπως πάλαι
ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς
πατράσιν ἐν τοῖς προ-
φήταις, ἐπ' ἐσχά-
των ἡμερῶν τῶν
ἐσχατῶν ἐλάλησεν ἡ-
μῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε

κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας
ἐποίησεν. ὃς ὡν ἀπαύγασμα φωτὸς δόξης, ἡ
χαρακτὴρ φωτὸς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε
τὰ πάντα ἐν ῥήματι φωτὸς δυνάμεως αὐ-
τοῦ, δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιήσας ἡμᾶς
ἐκ πάντων ἡμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ
φωτὸς μεγαλοσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσούτων κρείτ-
των γενόμενος ἡμῶν ἀγγέλων, ὅσοι διαφο-
ρώτερον παρ' αὐτοὺς κληρονόμοι κληρονομα-
τίην γὰρ εἶπερ ποτε τῶν ἀγγέλων. ἦ ὅς μου
εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; καὶ πάλι
τοὺς ἔσχατοις μοι εἶς υἱόν. ὅταν δὲ πάλιν εἰσα-
γάγῃ τὸν πρωτότοκόν μου εἰς τὴν δικαιοσύνην,
λέγει. καὶ προσκυνήσασα μου αὐτὸν πάν-
τες ἄγγελοι θεοῦ. καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέ-
λους λέγει. ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐ-
τῷ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐ-
τοῦ πυρὸς φλόγα. πρὸς δὲ τὸν υἱόν, ὁ δρό-
μος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ἡ
ἐξουσία σου ἐκείνη, ἡ ἐξουσία σου ἐν βασιλείᾳ σου.
ἡγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνο-
μίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεός, ὁ θεός σου
ἐλαβὼν ἀγαλλιάσεως πρὸς τοὺς μετόχους
σου. καὶ σὺ κατ' ἀρχὰς κτίσας τὴν γῆν ἐθεμε-
λίωσας

EVUS OLIM
multiphariā,
multisq; mo-
dis locut⁹ pa-
tribus p pro-
phetas, extre-
mis dieb⁹ hi-
sce locut⁹ est
nobis per fi-

lium, quem cōstituit hæredem omnium,
per quem etiam sæcula cōdidit. qui cum
sit splendor gloriæ, & expressa imago
substantiæ illius, agatq; omnia uerbo
potentiæ suæ, per semetipsum purga-
tione facta peccatorum nostrorum, con-
sedit in dextra maiestatis in excelsis, tan-
to præstantior factus angelis, quanto
excellentiùs præ illis sortitus est nomen.
Nam cui dixit unquam angelorum: Fi-
lius meus es tu, ego hodie genui te? Ac
rursum: Ego ero ei pater, & ille erit mihi
filius. Rursum autem cum inducit pri-
mogenitum in orbem terrarum, dicit:
Et adorent eum omnes angeli dei. Et
ad angelos quidem dicit: Qui creat an-
gelos suos spiritus, & ministros suos
ignis flammam. Ad filium autē: Thro-
nus tuus deus in sæculum sæculi, uirga
rectitudinis, uirga regni tui. Dilexisti
iusticiam & odisti iniquitatem, propter
ea unxit te deus, deus tuus, oleo exul-
tationis ultra consortes tuos. Et tu in
initio domine terræ fundamenta iecisti,

*Παυλὸς ποιεῖ
κατὰ τὸν εὐαγγέλιον.*

λίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐ-
ρανοί, αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις,
καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσον-
ται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξας αὐτούς,
καὶ ἀλλαγῆσονται. σὺ δὲ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ
ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι. πρὸς τίναν δὲ τῶν
ἀγγέλων ἔρηκέρ ποτε; καθὺ ἐκ δεξιῶν
μου, ἕως ἀρθῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδι-
ον τῶν ποδῶν σου. οὐχὶ πάντες εἰσὶ λατρυ-
γικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστέλλο-
μυνα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομή-
σωτηρίαν;

Διὰ τὸτο δὲ περιωστέρως ἡμᾶς προσέ-
χασ τοῖς ἀκουστέσιμ, μή ποτε παραξενώ-
μην. εἰ γὰρ ὁ δὲ ἀγγέλων λαληθεῖς λό-
γος ἐχλύετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παρά-
φασις καὶ παρακοή ἔλαβεν ἐνδικὸν μισθα-
ποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφθιζόμεθα, τη-
λικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἦτις ἀρ-
χὴν λαβοῦσα λαλεῖται διὰ τὸ κυρίου, ὑπὸ
τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, σωει-
πιμαρτυροῦν τὸ θεοῦ σημεῖοις τε καὶ
τέρασιν, καὶ ποικίλαις δυνάμεσιν, καὶ πνεύ-
ματός ἀγίου μερισμοῖς, κατὰ πλὴν αὐτοῦ
θέλησιν. οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε πλὴν οἱ-
καμένιν πλὴν μέλλουσαν πρὸς ἡε λαλοῦμεν.
διεμαρτύρητο δὲ πού τις, λέγων, τί ὄριμ
ἀνδρῶν ὅτι μιμήσκει αὐτῷ; ἢ ἦ ὁ ἀν-
δρῶν, ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν; ἢ ἀπώσας
αὐτόν βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους, δόξῃ καὶ
τιμῇ ἐσεφάνωσας αὐτόν, καὶ κατέσας
αὐτόν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. πάν-
τα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐ-
τοῦ. ἐν γὰρ θεῷ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάν-
τα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον.
καὶ δὲ ὕψω ὄρωμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑ-
ποτεταγμένα, τὸν δὲ βραχὺ τι παρ' ἀγ-
γέλους ἢ ἀπώμωρον βλέπομεν ἰησοῦν διὰ
τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τι-
μῇ ἐσεφανομένον, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ
παντὸς γεύσεται θανάτου. ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ,
δι' ὅμ

& opera manuum tuarum sunt caeli, ipsi
peribunt, tu autem permanes, & omnes
ut uestimentū ueterascent, ac uelut ami-
ctum circumuolues eos, & mutabuntur.
tu autem idem es, & anni tui non defi-
cient. Ad quem autem angelorum dixit
unquam? Sede à dextris meis, donec po-
fuero inimicos tuos, scabellum pedum
tuorum. Nonne omnes sunt admini-
stratorij spiritus, qui in ministeriū emit-
tuntur propter eos, qui haeredes erunt
salutis? Propterea oportet nos ue-

II

hementius attendere, his quae dicta sunt
nobis, ne quando perfluamus. Etenim
si is, qui per angelos dictus fuerat sermo,
fuit firmus, & omnis transgressio & in-
obedientia iustam praemij repensatio-
nem accepit, quomodo nos effugiemus,
si tantam neglexerimus salutē, quae cum
primum enarrari coeperit per ipsum do-
minum, ab his qui audierant, in nos con-
firmata fuit, attestante deo, & signis, &
prodigijs simul, uarijsque uirtutibus, &
spiritus sancti distributionibus, iuxta
ipsius uoluntatē. Non em̄ angelis subie-
cit orbem terrae futurum, de q̄ loquimur.
Testatus est autē alicubi quidam, dicēs:
Quid est homo, qd' memor es eius, aut
filius hominis, qd' inuisis illum? Fecisti
eum paululo inferiorē angelis, gloria &
honore coronasti eum, & cōstituisi eum
super opera manuū tuarū. Om̄ia subie-
cisti sub pedibus eius. In hoc em̄, qd' ei
subiecit omnia, nihil omisit illi nō subie-
ctum. At nondum uidemus illi om-
nia esse subiecta. Eum uero qui pusil-
lum quiddam diminutus fuerat infra
angelos, cernimus Iesum, propter cru-
ciatum mortis, gloria & honore coro-
natum, ut per gratiam dei pro omni
gustaret mortem. Decebat enim eum,

R 3 propter

δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' ὃν τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαθόντα, τὸν ἀρχηγὸν φιλίωσας αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελευτῶσα. ὅτε γὰρ ἁγιάζωμ καὶ οἱ ἅγιοι ζόμμοι εἰς ἑνὸς πάντες. δι' ἧν αὐτίαν οὐκ ἐπαιχάμεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγωμ. ἀπαγγεῖλω τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν. ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ. καὶ πάλιν. ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοιτώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματός, καὶ αὐτὸς παρὰ πλοσίως μετέχευεν τῷ αὐτῶν, ἵνα διὰ τῆς θανάτου καταργήσῃ τὸν τὴν κρᾶτὸν ἔχοντα τῆς θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβον θανάτου διαπαντὸς τὸ ζῶν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. οὐ γὰρ θήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ πᾶν ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὡφθαλμοὶ κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῶσα, ἵνα ἐλεήμων γίνῃται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεόν, εἰς τὸ ἰλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ γὰρ πείποντες αὐτὸς παραοιεῖς, δάματα τῶν παρὰ ζομνοῖς βοηθῶσα.

Ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα. φιλίωσας ὁμολογίας ἡμῶν χριστὸν ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ μαῦσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. πλείονος γὰρ δόξης ὄντος παρὰ μαῦσῶν ἡξίωται, καὶ ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τῆς οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπὸ τινος. ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας, θεός. καὶ μαῦσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς δευάπων, εἰς μαρτύριον τῷ λαῷ ληθιστομνῶν. χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὅς οἶκος ἐσμὲν ἡμεῖς, ἐάν τις πρὸς παρὰ μῆσιν, καὶ τὸ καύχημα φιλίωσας πρὸς

propter quem sunt omnia, & per quem sunt omnia, ut multis filiis in gloria adductis, principem salutis illorum per afflictiones perfectum redderet. quandoquidem & qui sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno sunt omnes. Quā ob causam non erubescit fratres illos uocare, dicens: Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiae laudabo te. Et rursus: Ego ero fidens in illo. Et iterum: Ecce ego & pueri, quos mihi dedit deus. Postea quibus igitur pueri commercium habent cum carne & sanguine, & ipse similiter particeps factus est eorundem, ut per mortem aboleret eum qui mortis habebat imperium, hoc est, diabolum, & liberos redderet eos, quicumque metu mortis per omnem uitam obnoxii erant seruituti. Non enim uidelicet angelos assumit, sed semen Abraham assumit. Unde debuit pro omnia fratribus similis reddi, ut misericors esset & fidelis pontifex, in his quae apud deum forent agenda, ad expiandum peccata populi. Nam ex hoc quod ipsi contigit tentatum esse, potest & his qui tentant succurrere.

Unde fratres sancti, uocationis caelestis participes, considerate apostolum & pontificem confessionis nostrae Christum Iesum, quod fidelis sit ei qui ipsum constituit, quemadmodum & Moyses in tota domo ipsius. Tanto namque maiore gloria, quam Moyses, hic dignus est habitus, quanto maiorem habet honorem is qui construxit domum, quam ipsa domus. Omnis enim domus construitur ab aliquo. Porro qui condidit omnia, deus est. Et Moyses quidem fidelis fuit in tota domo illius, ueluti minister, in testimonium eorum, quae post dicenda erant. At Christus tanquam filius administravit domum ipsius, cuius domus sumus nos, si fiduciam, & gloriationem spei,

πίδ' ὅ, μέχρι τέλους βεβαίαν καταχῶ-
 μβν. διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγι-
 ον, σήμερον ἐὰν φθῆ φωνῆς αὐτοῦ ἀκούση-
 τε, μὴ σκληρώητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς
 ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ πλὴν ἡμέραν
 τοῦ παρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅν ἐπειρασάμ
 με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάμ με, καὶ
 εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ
 προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπον,
 δεῖ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ ὄνκ ἐγνω-
 σάμ τὰς ὁδοὺς μου, ὡς ὡμοσα ἐν τῇ ὄρ-
 γῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς πλὴν κατάπαν-
 σίμ μου. βλέπετε ἀδελφοί, μὴ ποτε ἔσῃ
 ἐν τινὶ ὑμῶν καρδίᾳ πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν
 τῷ ἀποσιῶν ἀπὸ θεοῦ ζῶντος, ἀλλὰ πα-
 ρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀλλή-
 ῳ ὡς σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρω-
 θῆ τις ἐξ ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας. με-
 τοχοὶ γὰρ γεγόναμεν τοῦ χριστοῦ, ἐὰν περ
 πλὴν ἀρχῶν φθῆ ὑποστάσεως, μέχρι τέλους βε-
 βαίαν καταχῶμον, ἐν τῷ λέγεσθαι, σή-
 μερον ἐὰν φθῆ φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ
 σκληρώητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ
 παραπικρασμῷ. τινὲς γὰρ ἀκούσαντες πα-
 ρεπίκραναν, ἀλλ' ὄν πάντες οἱ ἐλθόντες ἐξ
 αἰγύπτου διὰ μωσέως. τίσι δὲ προσώχθι-
 σε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἀμαρτή-
 σασιν; ὡν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ;
 τίσι δὲ ὡμοσε, μὴ εἰσελεύσεσθε εἰς πλὴν κα-
 τάπανσιν αὐτοῦ, εἰμὴ τοῖς ἀπαθήσασιν; καὶ
 βλέπομεν, ὅτι ὄνκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν
 εἰς ἀπίσταν.

φοβηθῶμεν οὖν, μήποτε καταλαπομέ-
 νης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς πλὴν κατά-
 πανσιν αὐτοῦ, ὅκῃ τις ἐξ ὑμῶν ὑσερκέ-
 να. καὶ γὰρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθ' ἑ-
 καστὸν ἀλλήλοις. ἀλλ' ὄνκ ὠφέλησεν ὁ λόγος
 φθῆ ἀκοῆς ἐκείνου, μὴ συγκραμεθῶ
 τῇ πίσει τοῖς ἀκούσασιν. εἰσερχόμεθα γὰρ
 εἰς πλὴν κατάπανσιν οἱ πισεύσαντες, καὶ
 διὸς ἔρηκεν, ὡς ὡμοσα ἐν τῇ ὄργῃ μου,
 εἰ εἰσελεύ-

spei, ad finem usq; firmam tenuerimus;
 Quapropter sicut dicit spiritus ille san-
 ctus: Hodie si uocem eius audieritis, ne
 obduretis corda uestra, sicut in exacerba-
 tione, in die tentationis in deserto, ubi
 tentauerunt me patres uestri, probaue-
 runt me, & uiderunt opera mea. quadra-
 ginta annis. Quapropter infensus eram
 generationi illi, & dicebam: Semper ex-
 rant corde. ipsi uero non cognouerunt
 uias meas, sicut iurauī in ira mea, si in-
 gressuri sunt in requiem meam: Videte
 fratres, ne quando sit in ullo uestrum cor
 prauum, obnoxium incredulitati, ut de-
 sciscat à deo uiuete, sed exhortemini uos
 inuicem quotidie, quoad appellatur dies
 hodiernus, ne quis ex uobis induret se-
 ductione peccati. Christi participes facti
 sumus, si sanè initiū substantiæ, usq; ad
 finem firmum tenuerimus: In hoc quod
 dicitur: hodie si uocem eius audieritis, ne
 obduretis corda uestra, sicut in exacerba-
 tione. Nam quidam cum audissent, exa-
 cerbauerunt: At non omnes qui pro-
 fecti fuerant ex Aegypto per Mosem.
 Quibus autē infensus fuit quadraginta
 annis: Nonne ijs qui peccauerant: quo-
 rum membra cōciderūt in deserto: Qui-
 bus autem iurauit, nō ingressuros in re-
 quiem suam: nisi ijs, qui nō obedierant.
 Et uidemus, quod nō potuerint ingredi
 propter incredulitatem. Metuamus
 igitur, nequando derelicta promissione
 introeundi in requiem eius, uideatur ali-
 quis ex uobis fuisse frustratus. Etenim
 nobis annunciatum est, quemadmo-
 dum & illis. At non profuit illis audisse
 sermonē, quod is non esset cum fide con-
 iunctus, ijs qui audierant. Introimus em̄
 in requiem, nos qui credidimus, quem-
 admodum dixit: Sicut iurauī in ira mea,
 R 4 si ingressuri

εἰ εἰσελεύσονται εἰς πλὴν κατὰ παυσίμ μου,
 καὶ τοὶ ᾄψ' ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου
 γενηθέντων. ἔθηκε γὰρ πρὶ φθιβδό-
 μης οὕτως. καὶ κατέπαυσε ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡ-
 μέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ ἀπὸ πάντων ἔργων αὐτοῦ.
 καὶ ἐν τούτῳ πάλιν. εἰ εἰσελεύσονται εἰς πλὴν
 κατὰ παυσίμ μου. ἐπεὶ οὐκ ἀπολείπεται
 τίνας εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότε-
 ροὶ εὐαγγελισθέντες, οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπί-
 στασιν, πάλιν τίνα ὀρίζα ἡμέραν σήμερον
 ἐν διαβίῃ λέγων, μετὰ ποσὸν χρόνον κα-
 θὼς ἔρχεται. σήμερον ἔὰν φθι φωνῆς αὐτοῦ
 ἀκούσῃτε, μὴ σκληρώσῃτε τὰς καρδίας ὑ-
 μῶν. εἰ γὰρ αὐτοὺς ἰησοῦς κατέπαυσε,
 οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέ-
 ρας. ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τοῦ
 λαῶ τῷ θεῷ. ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς πλὴν κα-
 τὰ παυσίμ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσε ἀπὸ
 ᾄψ' ἔργων αὐτοῦ. ὡς ἀπὸ ᾄψ' ἰδύω ὁ θε-
 ὸς. πρὸ δ' ἀσωμῶν οὐκ εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνῳ
 πλὴν κατὰ παυσίμ, ἵνα μὴ ἐν τοῖς αὐτοῖς τίς ὑ-
 ποδείγματι πείσῃ φθι ἀπειθείας. ζῶν γὰρ ὁ
 λόγος τῷ θεῷ, καὶ ἐνεργῆς καὶ τὸ μῶπρος
 ὑπὲρ πάντων μάχαιρα δίσκομορ, καὶ δίκτυον
 καὶ ἄρσι μερισμῶ ψυχῆς τε καὶ πνεύμα-
 τῶ, ἄρμῶν τε καὶ μύελῶν καὶ κριτικὸς ἐν
 θυμῷ καὶ ἐννοίῳ καρδίᾳ, καὶ οὐκ ἐσι-
 κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυ-
 μνά καὶ τετρακλισμῶ τῶν ὀφθαλμοῖς
 αὐτοῦ πρὸς ὅμ ἡμῖν ὁ λόγος. ἔχοντες οὖν
 ἀρχιερέα μέγα δὲ ἐκκλησιολόγα τὸν ὄντα
 ἰησοῦν τὸν υἱὸν τῷ θεῷ, κρατῶμεν φθι
 ὁμολογίας. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ
 διωάμην συμπαθεῖσαι τὰς ἀδενείας ἡ-
 μῶν, πεπεραμῶν δὲ κατὰ πάντα, καὶ
 ὁμοιότῃα χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώ-
 μεθα οὖν μετὰ παρρησίας τοῦ θρόνου φθι χά-
 ριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον καὶ χάριμ ἐν-
 ρωμεν εἰς ἔνκαρον βοήθειαν.

πάντες ἄρχιερεῖς ὅς ἀνθρώπων λαμ-
 βανόμενοι ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ
 πρὸς

si ingressuri sint in requiem meam, licet
 operibus à iactis fundamentis mundi per-
 fectis. Dixit em̄ quodam in loco de septi-
 mo die sic: Et requieuit deus die septimo
 ab omnibus operibus suis. Et in hoc rur-
 sum: Si introibunt in requiē meam. Po-
 steaq̄ igitur illud reliquū est, aliquos in-
 troire in eam, & quibus prius annuncia-
 tum fuit, nō introierunt propter incredu-
 litatem, rursum quendam præfinit diem,
 hodie, in David dicens, post tantū tem-
 poris, quēadmodū dictum est: Hodie si
 uocem eius audieritis, ne obduretis cor-
 da uestra. Nam si eis Iesus requiē præsti-
 tisset, nequaquē de alio posthac die locu-
 tus fuisset. Itaq̄ relinquitur sabbatismus
 populo dei. Nam qui ingressus est in re-
 quiem illius, & ipse requieuit ab operibus
 suis, quēadmodū à suis deus. Studeam⁹
 igit' ingredi in illam requiē, ne quis eodē
 concidat incredulitatis exēplo. Viuus est
 em̄ sermo dei, & efficax, & penetrantior
 quouis gladio utrinq; incidente, ac per-
 tingens usq; ad diuisionē animæ simul
 ac spiritus, cōpagumq; & medullarū, &
 discretor cogitationū & intentionū cor-
 dis, nec est ulla creatura, quæ nō manife-
 sta sit in cōspectu illius. Sed om̄ia nuda,
 & resupinata oculis eius, ad quem nobis
 est sermo. Habentes igitur pontificē ma-
 gnum qui penetrauit cœlos, Iesum filiū
 dei, teneamus professionem. Non enim
 habemus pontificē, qui non possit affici
 sensu infirmitatum nostrarum, sed ten-
 tatum per omnia, iuxta similitudinem
 absq; peccato. Accedamus igitur cum fi-
 ducia ad thronum gratiæ, ut consequamur
 misericordiam, & gratiam inueniamus
 ad opportunum auxilium.

Nam omnis pōtifex qui ex hominibus
 assumit, p̄ hoibus constituit, in his quæ
 apud

πρὸς θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυ-
σίαις ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, μετρίοπαθεῖν δυνά-
μηνος τις ἀγνοῶσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ
καὶ αὐτὸς πρόκειται ἀσθένεια. καὶ διὰ ταύ-
την ὀφείλει, καθὼς καὶ τῷ λαῷ, ὅπως καὶ
πρὸς αὐτὸν προσφέρῃ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. καὶ
ὄχι ἑαυτοῦ τις λαμβάνει πλὴν τιμῆν, ἀλλ-
ὰ καὶ καλούμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθά-
περ καὶ ὁ ἀαρῶν. οὕτως καὶ ὁ χριστὸς ὄχι
ἑαυτὸν ἐδόξασε γεννηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ-
ὁ λαλήσας πρὸς αὐτὸν. υἱὸς μου εἶ σύ, ἐγὼ
σήμερον γεννήθηκά σε. καθὼς καὶ ἔτι-
ερ λέγει. σὺ ἰσραὴλ εἶς τὸν αἰῶνα κατὰ πλὴν
τάξιμ μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις φιλ-
σαρκὸς αὐτοῦ, δειξάσας τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς
τὸν δυνάμενον σώζαι αὐτὸν ἐκ θανάτου
μετὰ κραυγῆς ἰχυρῆς καὶ δακρύων προσει-
νέγκας, καὶ ἑισακτοδεὶς ἀπὸ φιλῆλαιβεί-
αις, καὶ περὶ ὧν υἱὸς, ἔμαθεν ἀπὸ ἑαυτοῦ
πλὴν ὑπακούων, καὶ τελευτῆς ἐλήλυτο πῶς
ὑπακούσῃ αὐτοῦ πᾶσι, αἰτίῃ σωτη-
ρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ
ἀρχιερεὺς κατὰ πλὴν τάξιμ μελχισεδέκ.
πρὸς οὗ πολλὰς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερ-
μῶντος λέγειν, ἐπεὶ νεώτεροι γεγονάτε
ταῖς ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλουτε εἶναι δι-
δάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χεῖρα
ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τὰ στοιχεῖα
φιλῆλαιβείαις ἢ λογίωμ τοῦ θεοῦ, καὶ γεγό-
νατε χεῖρα ἔχοντες γάλακτος καὶ οὐ σε-
ρεῖας τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλα-
κτος, ἀπερος λόγου δικαιοσύνης, κήπι-
ος γὰρ ὄσι. τελείωμ δὲ ὄσιμ ἢ σερεῖα τροφή,
ἢ διὰ πλὴν ἔστιν τὰ ἀσθητικῆς γεγυμνα-
σμένων, ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε
καὶ κακοῦ. διὸ ἀφέντες τὸν φιλῆλαιβείαις τοῦ
χριστοῦ λόγον, ἐπὶ πλὴν τελειότητα φέ-
ρωμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλο-
μενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ
πίστεως ἐπὶ θεῷ, βαπτισμῶν, διδασκῆς, ἐπι-
θείσεως περὶ χειρῶν, ἀναστάσεως περὶ νεκρῶν, καὶ
κρίματος

apud deum agunt, ut offerat donaria &
uictimas pro peccatis, qui placabilis esse
possit ignorantibus & errantibus, quoniam quidem
& ipse circumdatus est infirmitate. Et pro-
pter hanc debet, quemadmodum pro popu-
lo, ita & pro seipso immolare pro peccatis.
Nemo sibiipsum usurpat honorem, sed qui
uocatur etiam a deo, quemadmodum &
Aaron. Ita & Christus non semetipsum
glorificauit, ut fieret pontifex, sed is qui
dixerat illi: Filius meus es tu, ego hodie
genui te. Sicut & alibi dicit: Tu es sacer-
dos in aeternum secundum ordinem Melchis-
sedec. Qui in diebus carnis suae, cum & pre-
cationes & supplicationes apud illum, qui
poterat ipsum a morte seruare, cum da-
more ualido & lachrymis obtulisset, &
exauditus esset pro reuerentia, tamen si filius
erat, tamen didicit ex his quae passus est,
obedientiam, ac perfectus redditus, omnibus
qui sibi obedierunt, fuit causa salutis aeter-
nae, cognominatus a deo pontifex secundum
ordinationem Melchisedec: de quo nobis
multa forent dicenda, eaque difficilia ex-
plicatu, quandoquidem segnes facti estis
auribus. Etenim cum debeatis pro tempo-
ris ratione doctores esse, rursus opus
habetis, ut doceamus uos quae sint elemen-
ta ininitiorum deorum: facti estis enim, qui
bus lacte sit opus, & non solido cibo. Nam
quisquis lactis est particeps, is rudis est
sermonis iusticiae, infans enim est. Porro
perfectorum est solidus cibus, nempe horum,
qui propter assuetudinem, sensus habent exer-
citos ad discretionem boni pariter ac ma-
li. Quapropter omisso, quod in Christo ru-
des inchoat, sermone, ad perfectionem fera-
mur, non rursus fundamentum iacientes peni-
tentiae ab operibus mortuis, & fidei in
deum, baptismatum, doctrinae, ac manuim
positionis, & resurrectionis mortuorum, &
iudicij

κρίματ' αἰωνίου, καὶ τοιο ποιήσομεν,
 ἐάμπερ ἐπιτρέπει ὁ θεός. ἀδύατομ γὰρ
 τοὺς ἄπαξ φωτισθέντας, γόνισμύσας τε
 φηὶ δ'ωρεῶς φηὶ ἐπ'ερανίου, καὶ μετόχους
 γεννηθέντας πνεύματ' ἁγίου, καὶ κα-
 λὸν γόνισμύσους θεοῦ ῥήμα, δυνάμεις τε
 μέλλοντ' αἰῶν', καὶ παρ'απεσόντας,
 πάλιν ἀνακαινίσημ εἰς μετάνοιαν, ἀνασαυ-
 ρούστας ἑαυτοῖς τὸν ἵδμ τῷ θεοῦ, καὶ πα-
 ρ'αδ'εργατίζοντας. γ'ἢ γὰρ, ἢ ποισσα τ'μ
 ἐπ' αὐφῆ πολλάκις ἐρχόμενον ἕτερόν, καὶ
 τίκτουςα βοτάνην ἕνδετομ ἐκείνοισ, δ' ὄυε
 καὶ γεωργᾶται, μεταλαμβάνει εὐλογί-
 ας ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάν-
 θας, καὶ τριβόλους, ἀδόκιμ', καὶ κα-
 τάρ'ας ἐγγύς, ἢε τὸ τέλ' εἰς καῦσιν. πε-
 πείσμεθα δὲ περὶ ἡμῶν ἀγαπητοί, τὰ κρείτ-
 τονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως
 λαλοῦμεν. ὁ γὰρ ἄδικος ὁ θεός ἐπιλα-
 νέσθαι τῷ ἐργου ἡμῶν, καὶ τῷ κόπου
 φηὶ ἀγάπης, ἢε εἰς εἰδείσασθε εἰς τὸ ὄνομα
 αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ
 διακονοῦντες. ἐπιθυμῶμεν δὲ ἕκασομ ἡ-
 μῶν πλὴν αὐτῶν εἰς εἰκνουσθαι σπουδῶν πρὸς
 πλὴν πληροφῆσιν φηὶ ἐλπίδος ἀχρι τέ-
 λους, ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ
 τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρο-
 νομοῦστων τὰς ἐπαγγελίας. τῷ γὰρ ἄβρα-
 ἄμ ἐπαγγελάμενος ὁ θεός, ἐπεὶ κατ' οὐ-
 δεινός εἶχε μείζονος ὁμόσασ, ὡμοσε κατ'
 ἑαυτοῦ, λέγων, ἢ μὴ εὐλογῶν εὐλογῆσω σε,
 καὶ πληθύνων πληθύνω σε. καὶ οὕτως
 μακροθυμίας, ἐπέτυχεν φηὶ ἐπαγγελί-
 ας. ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τὸ μείζον'
 ὁμνύσασ, καὶ πᾶσας αὐτοῖς ἀντιλογίας πέ-
 ρας, εἰς βεβαίωσιν ὅρκ'. εἰ δὲ περὶ σό-
 πηρομ βουλῆσ' ὁ θεός ἐπιδείξασ τοῖς
 κληρονόμοις φηὶ ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάδει-
 τομ φηὶ βουλῆσ αὐτοῦ, ἐμεσίτθυσεν ὅρκω,
 ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταδέτωμ, εἰ-
 δεις ἀδύατομ ψεύσασθαι θεόμ, ἴσχυρᾶμ
 ἀκλήσιμ

iudicij æterni. Atq; id faciemus, si quidē
 permiserit deus. Nam fieri nō potest, ut
 qui semel fuerint illuminati, gustave-
 rintq; donum cœlestē, & participes facti
 fuerint spiritus sancti, gustauerintq; bo-
 num dei uerbū, ac uirtutes futuri sæculi,
 si prolabant, denuo renouent per pœni-
 tentiam, ab integro crucifigētes sibi meti-
 psis filium dei, & ludibrio exponētes. Si-
 quidem terra, quæ hymbrem sæpius in
 se uenientem combiberit, & progenuerit
 herbam accōmodam eis, opera quorū &
 colitur, recipit bñdictionē à deo. At quæ
 produxerit spinas & tribolos, reproba-
 est, & maledictioni confinis, cuius exitus
 huc tendit, ut exuratur. Cæterū persuasi-
 mus nobis de uobis dilecti, quæ his sint
 meliora, & cū salute cōiuncta, tametsi sic
 loquamur. Non em̄ iniustus est deus, ut
 obliuiscat operis uestri, & laboris ex cha-
 ritate suscepti, quam exhibuistis erga no-
 men illius, qui ministrastis sanctis, & mi-
 nistratis. Cupim⁹ autem, ut unusquisq;
 uestrū idem præstet studiū ad plenā spei
 certitudinē, usq; ad pfectionē, ne sitis im-
 becilles, sed imitatores eorū, qui per fidē
 ac patiētiam hæreditatē accipiūt promif-
 sionis. Deus em̄ pollicit⁹ Abrahæ, cū nō
 posset per quenq; maiorē iurare, iurauit
 per seipsum, dicens: nisi benedicens be-
 nedixero tibi, & multiplicans multiplica-
 uero te: atq; ita cum patienter expecta-
 set, consecutus est promissum. Nam ho-
 mines quidem per eum iurant, qui sit
 maior, atq; ἡσδὲμ omnis controuersia
 finis est, si accedat iurisiurandi confirma-
 tio. Qua in re deus cū eximie uellet hæ-
 re dibus promissionis ostendere firmitatē
 consilij sui, interposuit iusiurandum, uti
 per duas res immutabiles, in quibus fieri
 non posset, ut mentiretur deus, ualidam
 cōsolationem

παράκλησιμ ἔχωμεν, οἱ καταφυγόντες ἡμεῖς
 τῆσδε φθι προκειμένης ἐλπίδος, ἢ ὡς ἀγί-
 κησιν ἔχομεν φθι ψυχῆς, ἀσφαλῆτε, καὶ
 βεβαῖαμ, καὶ εἰσέρχομεν εἰς τὸ εἰσώτε-
 ρον τῷ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρο-
 μὸς ὑπὲρ ἡμῶν εἰσήλθεν ἰησοῦς κατὰ πλὴν
 τάξιμ μελχισεδέκ, ἀρχιερεὺς γενόμενος
 εἰς τὸν αἰῶνα.

οὗτο γὰρ ὁ μελχισεδέκ βασιλεὺς
 σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συ-
 ναντήσας ἀβραάμ, ὑποσφύροντι ἀπὸ φθι
 κοπῆς τῆσ βασιλείωμ, καὶ εὐλογήσας αὐ-
 τὸν, ὃ καὶ δεκάτῳ ἀπὸ πάντων ἐμέξι-
 σιμ ἀβραάμ, πρῶτον μὲν ἐξυμνωσάμεν
 βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπατα δὲ καὶ βα-
 σιλεὺς σαλήμ, ὁ ὅστι, βασιλεὺς εἰρῶνης, ἀ-
 πιάτως, ἀμῆτως, ἀγενεαλόγητο, μή τε
 ἀρχῶν ἡμερῶν, μή τε ζωῆς τέλοσ ἔχωμ,
 ἀφωμοιωμῶν δὲ τῷ ἰσθμῷ τοῦ θεοῦ, μέ-
 να ἱερεὺς εἰς τὸ δῖλωκέσ. θεωρεῖτε δὲ, πη-
 λικτο οὗτο, ὃ καὶ δεκάτῳ ἀβραάμ
 ἔδωκερ ἐκ τῆσ ἀκροδινίωμ ὁ πατριάρ-
 χῆς, καὶ εἰ μὲν ἐκ τῆσ ἡμῶν λαθι τῶν ἱσρα-
 ηλείωμ λαμβάνοντες, ἐντολῶν ἔχουσιμ ἀπο-
 δεκατοῦ τὸν λαόν κατὰ τὸν νόμον, τρε-
 τίσι, τὸς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἕξε-
 ληλυθῶτασ ἐκ φθι ὀσφύτοσ ἀβραάμ. ὁ δὲ
 μὴ γενεαλογούμενος ἕξ αὐτῶν, δεδεκά-
 τωκε τὸν ἀβραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐ-
 παγγελίασ εὐλόγηκεμ. χωρὶς δὲ πάσῃσ ἀν-
 τιλογίασ, τὸ ἔλαστομ ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐ-
 λογεῖται. Ὁ ὅστι μὲν δεκάτας ἀποδνήσκον-
 τισ ἀνδρωποὶ λαμβάνουσιμ. ἐκεῖ δὲ μαρτυ-
 ρούμενος, ὅτι ζῆ, καὶ ὡς ἔπος εἰπέμ, διὰ
 ἀβραάμ καὶ λαθι, ὁ δεκάτας λαμβάνωμ δε-
 δεκάτωται. ἔτι γὰρ ἐν τῆσ ὀσφύτι τοῦ πα-
 τρὸσ ἡμ, ὅτε σωλώτησεμ αὐτοῦ ὁ μελχισε-
 δέκ. εἰ μὲν οὖν τελείωσισ διὰ φθι λυθιτικῆσ
 ἱερωσάωκε ἡμ, ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῆσ νενομοθέτη-
 το, τίσ ἔτι χρεία, καὶ πλὴν τάξιμ μελχισε-
 δέκ ἔτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ
 πλὴν

consolationē haberemus, qui huc confu-
 gimus, ut potiamur propofita spe, quam
 uelut ancoram tenemus animæ, tum tu-
 tam, tum firmam, & introeuntem usque
 ad ea, quæ sunt intra uelum, ubi præcur-
 sor pro nobis ingressus est iuxta ordinē
 Melchisedec, pontifex factus in æternū.

Nam hic erat Melchisedec, rex Sa-
 lem, pontifex dei altissimi, qui occurrit
 Abrahamæ, reuertenti à cæde regum, & be-
 nedixit illi, cui & decimas ex omnibus im-
 pertitus est Abraham, qui primum quid-
 em ex interpretatione dicitur rex iusti-
 ciæ, deinde uero etiam rex Salem, quod
 est rex pacis, ignoti patris, ignotæ ma-
 tris, ignoti generis, nec initium dierum,
 neq; uitæ finem habens, sed assimilatus
 filio dei, manet sacerdos in perpetuum.
 Considerate uero, quantus hic fuerit, cui
 etiam decimas dedit Abraham pa-
 triarcha de spolijs. Atq; ij quidem, qui
 quod sint de numero filiorum Leui, sa-
 cerdotij functionē sumunt, præceptum
 habent, ut decimas accipiant à populo
 iuxta legem, hoc est, à fratribus suis, licet
 egressis ex lumbis Abrahamæ. At is cuius
 genus non recensetur ex illis, decimas ac-
 cepit ab Abraham, & habeti promissiones
 bñdixit. Porro nemo negat, quin id qd'
 minus est, ab eo qd' maius est, bñdictio-
 nem accipiat. Atq; hic quidem homines,
 qui moriunt, decimas accipiunt. Illic autē
 is de quo testatū est, q' uiuat, & ut ita lo-
 quar, in Abrahamā decimatus est etiā ipse
 Leui, qui decimas solet accipere. Nam is
 adhuc in lumbis patris erat, cū occurreret
 Abrahamā Melchisedec. Proinde si cōsum-
 matio p̄ Leuiticū sacerdotiū erat (siquē
 per hoc populus legē acceperat) qd' præ-
 terea fuit opus, aliū exoriri sacerdotē, qui
 scd'm ordinem Melchisedec, & nō scd'm
 ordinem

VII

πλὴν τὰξίμ ἀαρὼν λέγεσθαι, μετὰ τιθεμένης
 γὰρ ἐν τῷ ἱερωσάων, ἢ ἀνάγκης καὶ νόμου
 μετὰδεῖσις γίνεται. ἐφ' ὃν γὰρ λέγεσθαι ταῦ
 τα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς
 προσέσκηκε τῷ Δυσίασκρίω. πρὸ δὲ κλομ γὰρ,
 ὅτι ἢ ἰουδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν,
 εἰς ἢ φυλὴν οὐδὲν πρὸ ἱερωσάων μοῦσῆος ἐ-
 λάλησε. καὶ περιωσόπερον ἔτι κατάδηλόν
 ἔστι, ἐν ἧ τὴν πλὴν ὁμοιότητα μελχισεδέκ ἀνί-
 σαται ἱερεῖς ἕτεροι, ὅς οὐ κατὰ νόμον ἐν τοι-
 λῆς σαρκικῆς γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δάμμιμ
 ζωῆς ἀκαταλύτου. μαρτυρεῖ γὰρ, ὅτι σὺ ἱε-
 ρεῖς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ πλὴν τὰξίμ μελχι-
 σεδέκ. ἀδύτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγού-
 σης ἐν τοιλῆς διὰ τὸ ἀσθενῆς καὶ ἀνώφε-
 λές, οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπι-
 σαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίσθαι, δι' ἧς ἐγγί-
 ζομένη τῷ δεῖν, καὶ κατ' ὅσον οὐ χωρὶς ὀρκω-
 μοσίαι. οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὀρκωμοσίαις ἐ-
 σὶν ἱερεῖς γεγονότες, ὁ δὲ μετὰ ὀρκωμο-
 σίας διὰ τὸ λέγονται πρὸς αὐτόν. ὁμοι-
 σε κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. σὺ
 ἱερεῖς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ πλὴν τὰξίμ μελ-
 χισεδέκ. κατὰ ποσοῦτον κρείττονος διὰ
 δῆκας γέγονεν ἐγγύθαι ἰκσοῦς, καὶ οἱ μὲν
 πλείονες εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, διὰ τὸ δι-
 νάτω κωλύεσθαι παρὰ μύσην. ὁ δὲ διὰ τὸ
 μύσην αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον
 ἔχει πλὴν ἱερωσάων, ὅθεν καὶ σώζων εἰς τὸ
 παντελὲς δάματα, τοὺς προσερχομένους
 δι' αὐτὸν τῷ δεῖν, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐν-
 τυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. τοιοῦτος γὰρ ἡ-
 μῖν ἐπεπεμ ἀρχιερεῖς, ὅσι, ἀκακῶν,
 ἀμίαντων, κεχωρισμένων ἀπὸ τῶν ἀμαρ-
 τωλῶν, καὶ ὑψηλότεροι τῶν οὐρανῶν γε-
 νομένων, ὅς οὐκ ἔχει κατ' ἡμέραν ἀνάγκη,
 ὡσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ
 τῶν ἰδίῳ ἀμαρτιῶν Δυσίας ἀναφέρειν, ἐπι-
 τα τῶν τοῦ λαοῦ. τοιοῦτος γὰρ ἐποίησεν ἐφά-
 παξ, αὐτὸν ἀνεύγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀν-
 δρώπουε καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἔχοντες
 ἰσθῆναμ

ordinē Aaron diceret? Quidē transla-
 to sacerdotio, necesse est, ut legis quoque
 translatio fiat. Nam is de quo dicuntur hæc,
 ad aliam tribum pertinet, de qua nullus
 altari astitit. Palam est enim, quod ex tribu Iu-
 da exortus sit dominus noster. At nihil locu-
 tus est de sacerdotio Moyses, quod ad hanc
 tribum pertineat. Idcirco magis etiā liquet,
 si quidem ad similitudinē Melchisedec
 exorit sacerdos alius, qui non iuxta legem
 mandati carnalis factus sit, sed iuxta po-
 tētiam uitæ indissolubilis. Testificat enim
 ad hunc modum: Tu sacerdos in æternū
 secundum ordinē Melchisedec. Abrogat enim
 quod præcessit præceptum propter imbecillita-
 tem, & inutilitatem. Nam nihil ad perfe-
 ctionē adduxit lex. uerum erat introdu-
 ctio ad spem potiorem, per quam appropin-
 quamus deo, atque hoc potiorem, quod non
 absque iureiurando res acta sit. Nam illi
 quidem citra iusiurandum sacerdotes facti
 sunt: hic uero cum iureiurando, per eum
 qui dixit ad illum: Iurauit dominus & non pœ-
 nitabit eum, tu sacerdos in æternū secundum
 ordinationē Melchisedec. Tanto potio-
 ris testamēti sponsor factus est Iesus, &
 illi quidem plures facti fuerunt sacerdotes,
 propterea quod per mortem non sinerent
 permanere. at hic quod idem maneat in
 æternū, perpetuum habet sacerdotium,
 unde & saluos facere ad plenum potest,
 qui per ipsum adeunt deum, semper uiuens,
 ad hoc ut interpellet pro illis. Talis enim de-
 cebat ut esset nobis pontifex pius, innocēs,
 impollutus, segregatus a peccatoribus, & su-
 blimior cælis factus, cui non sit quodidie ne-
 cesse, quæadmodum illis pontificibus, prius
 pro proprijs peccatis uictimas offerre,
 deinde pro peccatis populi. Nam id fecit
 semel, cum semetipsum obtulit. Siquidem
 lex homines constituit pontifices, habentes
 infirmitatem.

ἀθένηαμ. ὁ λόγος δὲ φησὶ ὀρκωμοσίαι φησὶ
 μετὰ τὸν νόμον, ἥ ὅμ ἐν τῷ αἰῶνα τετελεσθῶ
 μύθον. κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τῆς λεγομένης, τοιοῦτον
 ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν
 δεξιᾷ τοῦ θρόνου φησὶ μεγαλωσώκει ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς, ἥν ἁγίωμ λατρυγός, καὶ φησὶ
 σκλῶς φησὶ ἀληθινῆς, ἢ ἐπὶ κέρι, ὁ κύριος,
 καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς
 τὸ προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας καθίσταται,
 ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τῶτον, ὃ προ-
 σενέγκη. εἰ μὲν γὰρ ἢ ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἢ
 ἱερεὺς, ὄντων ἢ ἱερέων ἢ προσφροσύνων
 κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα. οἱ τινες ὑποδεί-
 γματα ἢ σκίᾳ λατρεύουσι ἢ ἐπουρανίωμ,
 καθὼς κεχημάτισα μωϋσῆς, μέλλων ἐπι-
 τελεῖν τὴν σκλῶν. ὅρα γὰρ φησὶ, ποιή-
 σης πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δεχθέντα
 σοὶ ἐν τῷ ὄρει. νυνὶ δὲ διαφορωτέρως τέθνη-
 χε λατρυγίας, ὅσω καὶ κρείττονός ἐστι δὴ
 δῆκῃς μεσίτης, ἢ τις ἐπὶ κρείττονισι ἐπαγγελ-
 λίας νενομοδέκτηται. εἰ γὰρ ἢ πρῶτη ἐκεί-
 νη ἢ ἀμεμπῆ, οὐκ ἂν δυνάτεως ἐζητεῖ-
 το τόπος. μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει.
 ἰδοὺ ἡμέρας ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ
 σωτελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν
 οἶκον ἰούδα, δὴ ἀδῆκῃ κακῶν, οὐ κατὰ τὴν
 δὴ ἀδῆκῃ ἢ ἐποίησα τοῖς πατράσιμ ἀν-
 τῶν ἐν ἡμέρας ἐπιλαβομῶν μὲ φησὶ χει-
 ρός αὐτῶν, ἐδύαγα γὰρ αὐτοὺς ἐκ γῆς αἰγύ-
 πῃς, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμεναμ ἐν τῇ δὴ ἀδῆ-
 κῃ μὲ, καὶ γὰρ ἡμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος.
 ὅτι αὐτῇ ἢ δὴ ἀδῆκῃ, ἢ δὴ ἀδῆκῃσιν τῶν οἰ-
 κῶν ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει
 κύριος, δὴ δούε νομους μὲ εἰς τὴν δὴ ἀνοί-
 αμ αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίαις αὐτῶν ἐπιγρά-
 ψω αὐτοῖς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς θεόν, καὶ
 αὐτοὶ ἔσονται μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ δὴ ἀ-
 ξισίμ ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκα-
 στος τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ, λέγωμ, γινώδι τὸν
 κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσασί με ἀπὸ μικροῦ
 αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἴλωε ἔσομαι
 ταῖς

infirmatē. Porro sermo iurisiurādi, qui
 supra legē fuit, filium cōstituit in æternū
 cōsummatū. Cæterū eorū quæ dicim⁹
 illud est caput, q̄ talem habem⁹ p̄otificē,
 qui confedit ad dextrā throni maiestatis
 in cœlis, sanctorū administrator, ac uerī
 tabernaculi, qd' fixit deus, & non homo.
 Om̄is em̄ p̄otifex ad offerēdū donaria
 & uictimas cōstituit, unde necesse est, ut
 hic etiā habeat aliquid, qd' offerat. Nam
 si esset in terra, ne sacerdos quidem esset,
 ubi sunt sacerdotes q̄ offerunt iuxta legē
 donaria (quæ quidē exēplari & umbræ
 deseruiūt cœlestiū: quēadmodū oraculo
 resp̄osum est Mosi, cū esset absoluturus
 tabernaculum, nam uide, inquit, ut facias
 om̄ia sc̄d̄m exēplar, qd' ostēsum est tibi
 in monte) nunc uero hoc excellētius forti-
 tus est sacerdotiū, q̄ præstantioris est te-
 stamēti intercessor, qd' in præstantiorib⁹
 p̄missis sancitū est. Eteḿ si prius illud ta-
 le fuisset, ut nihil in eo posset reprehēdi,
 haudquaq̄ fuisset secūdo quæsit⁹ locus.
 Nam incusans eos loquit⁹ illis: Ecce dies
 uenient, dicit dñs, & consummabo super
 domū Israhēl, & super domū Iuda, testa-
 mentū nouum, nō iuxta testamentū qd'
 feci patrib⁹ illorū in die cū apprehēderē
 manū illorū, ut educerē eos ex Aegypto,
 qm̄ ipsi nō perstiterūt in testamēto meo,
 & ego neglectui eos habui, dicit dñs. Nā
 hoc est testamentū, qd' disponā domui
 Israhēl post dies illos, dicit dñs, dans leges
 meas in mentem illorū, & in corde illorū
 inscripsi illas, & ero illis deus, & ipsi erunt
 mihi populus. Et non docebunt quisq̄
 proximum suum, & unusquisq̄ fratrem
 suum, dicētes: Cognosce dominum, qd'
 omnes cognituri sint me, ab eo qui pusil-
 lus fuerit inter eos, usq̄ ad eum qui ma-
 gnus est inter illos, quoniā placatus ero
 S super

VIII

ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐ-
τῶν, καὶ τῶν ἁνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ
ἔτι. ὃν ὅθεν λέγεται καινῶν, πεπαλαίωσε τὴν
πρώτην. τὸ δὲ παλαίωμα καὶ γράσκει,
ἐργῶς ἀφανισμοῦ.

ἔιχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιοσύνη
λατρίας, τό τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνή
γὰρ κατεσκηνώθη ἡ πρώτη, ὃν ἢ ἢτε λυ-
χνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόσθετος τῶν
ἄρτων, ἢ τις λέγεται ἅγια. μετὰ δὲ τὸ
δεύτερον καταπέτασμα σκηνή, ἢ λεγομένη
ἡ ἅγια ἁγίων, χρυσοῦ ἔχουσα θυμιατή-
ριον, καὶ πλὴν κιβωτὸν φερί διαθήκης, πε-
ρικεκαλυμμένῳ πάντοθεν χρυσίῳ, ὃν ἢ σά-
μνῳ χρυσοῦ ἔχουσα τὸ μάνα, καὶ ἡ ῥάβδος
ἁαρῶν ἢ βλασήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς δια-
θήκης. ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβὶμ δύο, κα-
τασκήζοντα τὸ ἱλαστήριον, περὶ ὧν οὐκ ἔστι
νόμος λέγειν κατὰ μέτρον. τούτων δὲ οὕτως
κατεσκευασμένων, εἰς μὲν πλὴν πρώτης σκηνῆς
διὰ παντὸς εἰσίστημι οἱ ἱερεῖς, τὰς λα-
τρίας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ πλὴν δευτέρας
ἅπασι τοῖς ἅγιαι μόνῳ ὁ ἀρχιερεὺς, οὐ χω-
ρὶς ἁίματι, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ
τῶν λαῶν ἁγνοημάτων. τοῦτο δὲ κλοῦντος
τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερ-
θῶσαι πλὴν τῶν ἁγίων ὁδόν, ἔτι φερί πρώ-
της σκηνῆς ἐχούσης σάσιν, ἢ τις παραβο-
λή εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεκκότεν, καὶ ὃν
διῶρά τε καὶ δυσία προσφέροντα, μὴ δυ-
νάμω κατὰ σωματικὴν τελειῶσαι τὸν λα-
τρῶντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμα-
σι, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιο-
μασι σαρκῶς, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπι-
κείμενα. Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρ-
χιερεὺς τῶν μελλόντων ἁγαθῶν, διὰ φερί
μείζοντος καὶ τελειότερας σκηνῆς, οὐ χειρο-
ποίητος, τουτέστιν, οὐ ταύτης φερί κτίσεως,
οὐ δὲ δι' ἁίματι τράγων καὶ μόσχων, διὰ
δὲ τοῦ ἰδίου ἁίματος εἰσῆλθον ἐφάπαξ
εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν ἐνερόμενος.

εἰ γὰρ

super iniusticijs illorū, & peccatis eorū, &
iniquitatū illorū nō recordabor ampli⁹.
Per hoc qd' dicit nouū, antiquauit prius.
Porro quod antiquat ac senescit, in pro-
pinq̄uo est, ut euanescat. Igitur habe- IX
bat quidē etiā prius illud, iustificationes,
cultus, ac sanctimoniam mūdanam. Si-
quidē tabernaculum factum fuit primū,
in quo erant lucernæ, & mensa, & propo-
sitio panum, quam uocant, sancta. Post
secundum autem uelum erat tabernacu-
lum, quod uocatur sanctum sanctorum,
aureum habens thuribulum, & arcam
testamēti, undiq; circumtectam auro, in
qua urna aurea habens manna, & uirga
Aaron, quæ germinauerat, & tabulæ te-
stamenti. Supra hanc autem cherubim
gloriæ, obumbrantia propiciatorium, de
quibus nō est nunc dicendū singulatim.
His autē ad hunc ordinatis modum, in
prius quidem tabernaculum semper in-
grediuntur sacerdotes, qui factorū ritus
peragant: in secundum autē semel quo-
tannis solus pontifex, nō sine sanguine,
quem offert p̄ seipso, & pro populi igno-
rantij: illud significante spiritu sancto,
nondum manifestatam esse sanctorum
uiam, adhuc priore tabernaculo cōsisten-
te, quæ erat similitudo p̄ tēpore tum præ-
sente, in quo dona sacrificiaq; offerunt,
quæ nō possint iuxta cōscientiā perfectū
reddere cultorē, in cibus dūtaxat & potio-
nibus, & diuersis ablutionib⁹ ac iustifica-
tionibus carnis, usq; ad tēpus correctio-
nis imposita. At Christus accedens pon-
tifex futurorū bonorū, per maius & per-
fectius tabernaculum, nō manu factum,
hoc est, nō huius structuræ, neq; per san-
guinem hircorum ac uitulorum, sed per
proprium sanguinē ingressus est semel
in sancta, æterna redemptione reperta.

Nam si

εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων, καὶ
 σποδὸς δαμάλεως, ξαντίζουσα τοὺς κειοί-
 τωμέτους, ἀγιάζει πρὸς τὴν εὐσχευὴν καὶ
 καθαρότητα, πόσω μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ χρι-
 στοῦ, ὃς διὰ πνεύματος ἁγίου ἐαυτὸν
 προσώτερον ἄμωμον ἔδειξε, καθαρίσας
 τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων,
 εἰς τὸ λατρεύειν δεῖξαι ζῶντι. καὶ διὰ τοῦτο
 διαθήκης καινῆς μεσίτης ὤντις, ὅπως δια-
 τάτου γενουμένου, εἰς ἀπολύτρωσιν ἡμῶν ἐπὶ
 τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγ-
 γελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι, εὐα-
 γελίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη, θά-
 νατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου. διὰ
 θεὸς γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μή-
 ποτε ἰσχύει, ὅτε ζῆ ὁ διαθέμενος. ὅθεν οὐδὲ
 ἡ πρώτη, χωρὶς αἱμάτων ἔγκεαίνισται.
 λαλθεῖσθε γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ νό-
 μον ὑπὸ μωυσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν
 τὸ αἷμα ἡνιόχων καὶ τράγων, μετὰ ὑδά-
 τος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσώπου, αὐτὸ
 κτὶ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐξέαν-
 τισε, λέγων. τοῦτο τὸ αἷμα εὐαγγελίου,
 ἡς ἐντεῖλατο πρὸς ἡμᾶς ὁ δεὸς. καὶ τὴν
 σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη εὐαγγελίου
 γίγασθε ἅματι ὁμοίως ἐξέαντιζε. καὶ
 χερσὶν ἡμῶν πάντα καθαρίζεται κα-
 τὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματηχυσί-
 ας οὐ γίνεται ἄφεσις. ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν
 ὑποδείγματα ἡμῶν εὐαγγελίου τοῖς
 τοῖς καθαρίζεσθαι. αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια,
 κρείττοσι δυνάμει παρὰ ταύτας. οὐ γὰρ εἰς
 χερσὶν οὐκ ἀγία εἰσῆλθε ὁ χριστός, ἐν-
 τίτυπα ἡμῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν
 οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι ἕως
 τοῦ δεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, οὐδ' ἵνα πολλακίς
 προσφέρῃ ἐαυτὸν, ὡσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρ-
 χεται εἰς τὰ ἁγία κατ' ἐν αὐτὸν εὐαγγελίου
 ἀλλοτρίῳ, ἐπεὶ εἶδεν αὐτὸν πολλακίς πα-
 θεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. νῦν δὲ ἅπασι
 ἐπὶ σωτηρίᾳ ἡμῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν
 ἁμαρτίας

Nam si sanguis taurorum & hircorū, &
 cinis iuuentæ, aspergens inquinatos, san-
 ctificat ad carnis purificationem, quanto
 magis sanguis Christi, qui per spiritum
 æternum seipsum obtulit immaculatum
 deo, purgabit conscientiam uestram à
 mortuarijs operibus, ad seruiendum deo
 uiuenti. Et ob id noui testamēti concilia-
 tor est, ut morte intercedente, ad redem-
 ptionem earū præuaricationū, quæ fue-
 rant sub priori testamento, ἡ qui uocati
 sunt, promissionē accipiant æternæ hæ-
 ditatis. Siquidē ubi testamētū est, mors
 intercedat necesse est testatoris. Nam te-
 stamētū in mortuis ratum est. quāquidē
 nōdū ualet, cū uiuit testator. Vnde
 ne prius quidē illud, absq; sanguine de-
 dicatū fuit. Cum em̄ Moyses om̄e præ-
 ceptū iuxta legē exposuisset oī populo,
 sumpto sanguine uitulorū & hircorū, cū
 aqua & lana coccina & hyfopo, simul &
 ipsum librū & totū populū asperfit, di-
 cens: Hic est sanguis testamēti, qd' man-
 dauit uobis deus. Insuper autē & taber-
 naculū, & omnia uasa ministerij, sangui-
 ne cōsimiliter aspergebat. Et omnia ferē
 secundum legem sanguine purificant, &
 absq; sanguinis effusione, non fit remis-
 sio. Itaq; necesse est, ut exēplaria quidē
 eorū q̄ sunt in cœlis, hisce reb⁹ purificen-
 tur. Cæterū ipsa cœlestia potiorib⁹ q̄ hæ-
 sint, uictimis mudent. Nō em̄ in manu
 facta sancta ingressus est Christus, exē-
 plaria uerorū, sed in ipsum cœlū, ut appa-
 reat nunc in cōspectu dei p nobis, nō ut
 sapius offerat semetipsum, quēadmodū
 pontifex ingredit' in sancta singulis an-
 nis per sanguinē alienū. Alioqui oportu-
 iisset illum sapius passum fuisse à con-
 dito mundo. Nunc autē semel, sub con-
 summationē sæculorū, ad profligationē
 S 2 peccati,

ἀμαρτίας, διὰ ᾧ θυσίας αὐτῷ πεφωέ-
ρωται. καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀν-
θρώποις ἀπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τῷτο
κρίσει, οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς ἀπαξ προσενεχθεὶς
εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἀμαρτίας, ἐκ δυν-
τέρας χωρὶς ἀμαρτίας ὀφθήσεται τῆς αὐτῆς
ἐπεκδεχομένους εἰς σωτηρίαν.

Σκίαρ γὰρ ἔχωμ ὁ νόμος ἢ μὴ μελλόν-
των ἀγαθῶν, οὐκ ἀντὶ πλὴν εἰκόνα ἢ
πραγμάτων, κατ' ἐνάυτὸν ταῖς αὐταῖς
θυσίας ἅς προσφέρουσιν εἰς τὸ δίλωκεῖς
οὐδέ ποτε δάναται τοὺς προσερχομένους
τελεῶσαι, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἐπαύσαντο προσφε-
ρόμενοι, διὰ τὸ μὴ δὲ μίαν ἔχειν ἔτι συ-
νείδησιν ἀμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἀ-
παξ κεκαθάραμένους. ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνά-
μνησιν ἀμαρτιῶν κατ' ἐνάυτὸν. ἀδύνα-
τον γὰρ αἶμα ταύρων καὶ τράγων ἀφα-
ρεῖν ἀμαρτίας. διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν
κόσμον, λέγει. Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ
ἠθέλησας. σῶμα δὲ κατητίσω μοι, ὅλο-
καυτώματα καὶ περὶ ἀμαρτίας οὐκ ἐνδύ-
κησας, τότε εἶπον, ἰδοὺ ἦκω, ἐν κεφαλῇ
δι' βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ, τῷ ποι-
ῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου. ἀνώτερον λέ-
γωμ, ὅτι θυσίαν καὶ προσφορὰν, καὶ ὅλοι
καυτώματα, καὶ περὶ ἀμαρτίας οὐκ ἠθέ-
λησας, οὐ δὲ ἐνδύκησας, αἱ τινες κατὰ τὴν
νόμον προσφέρονται, τότε εἶρηκεν, ἰδοὺ
ἦκω τῷ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου, ἀνα-
ρεῖ δ' πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον εἴσῃ, ἐν ᾧ θε-
λήματι ἡ γίαισμένοι ἐσμὲν, οἱ διὰ ᾧ προ-
σφορὰς τῷ σώματι τῷ ἰησοῦ χριστοῦ ἐφά-
παξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἔσκηε καθ' ἡμέ-
ραν λατοργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλὰ-
κις προσφέρων θυσίας, αἱ τινες οὐδέ πο-
τε δάναται περὶ ελεῖν ἀμαρτίας. αὐτὸς
δὲ μίαν ὑπὲρ ἀμαρτιῶν προσενέγκας θυ-
σίαν, εἰς τὸ δίλωκεῖς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ
θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶ-
σιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον ἢ ποδῶν
αὐτοῦ

peccati, per immolationem sui ipsius ap-
paruit. Et quatenus illud manet omnes
homines, ut semel moriantur, post hoc
autem iudicium, ita & Christus semel
oblatus, ut multorum peccata tolleret,
rursus absq; peccato conspicietur, ijs qui
illum expectant in salutem.

Nam lex umbram obtinens futuro- x
rum bonorum, non ipsam imaginem re-
rum, his hostijs quas singulis annis eas-
dem continenter offerunt, nunquam po-
test accedentes perfectos reddere. Alio-
qui nonne desissent offerri? propterea,
quod nullam iam habuissent conscien-
tiam peccatorum, qui sacrificassent, ac se-
mel purgati essent. Atqui in istis com-
memoratio fit peccatorum quotannis:
Non enim potest sanguis taurorum &
hircorum auferre peccata. Quapropter
cum ingressurus est mundum, dicit: Sa-
crificium & oblationem noluisti. Cor-
pus autem aptasti mihi, holocaustoma-
ta & pro peccato nō comprobasti. Tunc
dixi: Ecce adsum (in capite libri scriptum
est de me) ut faciam deus uoluntatem
tuam. Superius cum dicit, sacrificium, &
oblationem, & holocaustomata, & pro
peccato noluisti, neq; comprobasti, quæ
iuxta legem offeruntur, tunc dixit: Ecce
adsum, ut faciam deus uoluntatē tuam:
tollit prius, ut posterius statuatur: per quā
uoluntatem sanctificati sumus per obla-
tionē corporis Iesu Christi semel per-
actam. Et omnis quidem sacerdos as-
sistit quotidie, sacra peragens, & eas-
dem sæpius offerens hostias, quæ nun-
quam possint auferre peccata. Hic ue-
ro, una pro peccatis oblata uictima, per-
petuo sedet ad dexteram dei, id quod
superest expectans, donec reddan-
tur inimici ipsius, scabellum pedum eius.
Vnica

αὐτῶν· μίᾳ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς
 τὸ δῖλωκεῖς τοὺς ἁγιαζομένους· μαρτυρεῖ
 δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· μετὰ γὰρ
 τὸ προσηκέναι, αὐτὴ ἡ διαθήκη, ἢ διαθή-
 κη πρὸς αὐτοὺς, μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκεί-
 νας λέγει κύριος, διδούς νόμους μου ἐπὶ
 καρδίᾳς αὐτῶν, καὶ ἐπὶ ᾧ δῖανοῖν ἂν-
 τῶν ἐπιγράψω αὐτοὺς, καὶ ᾧ ἁμαρτιῶν,
 καὶ ᾧ ἁνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.
 ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκ ἔτι προσφο-
 ρὰ περὶ ἁμαρτίας· ἔχοντες οὖν ἀδελφοί
 παρρησίαν εἰς πλὴν εἰσοδοῦ ᾧ ἁγίῳ ἐν
 ᾧ αἵματι Ἰησοῦ, ἢ ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁ δὲ
 πρόσφατον καὶ ῥῶσιν διὰ τῶν καταπε-
 τάσματος, τούτους, καὶ σαρκὸς αὐτοῦ· καὶ
 ἱερέα, μέγαρ ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ· προ-
 σερχόμεθα μετὰ ἀλκθινῆς καρδίᾳς ἐν πλη-
 ροφορίᾳ πίστεως, ἐξῆραντισμένοι τὰς καρ-
 δίας ἀπὸ σωματικῆς πονηρίας, καὶ λελευ-
 μένοι τὸ σῶμα, ὕδατι καθαρῶ, κατέχω-
 μεν πλὴν ὁμολογίᾳς καὶ ἐλπίδος, ἀκλι-
 νῆ· πιστὸς γὰρ ἐπαγαλάμην, καὶ κα-
 τανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παρεξουσίαν ἀγά-
 πης, καὶ καλῶν ἔργων, μὴ ἐγκαταλι-
 πόντες πλὴν ἐπισυναγωγῶν ἑαυτῶν, κα-
 θὼς ἐστὶ τισί, ἀλλὰ παρακαλῶντες, καὶ
 τοσοῦτῶ μᾶλλον, ὅσω βλέπετε ἐγγίζου-
 σάν πλὴν ἡμέραν· ἐκουσίως γὰρ ἁμαρτα-
 νότων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβῆναι πλὴν ἐπίγνω-
 σιν καὶ ἀληθείας, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν
 ἀπολείπεται δυσία, φοβερὰ δὲ τις ἐκδο-
 χὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ἕλθου ἐδίειν μέλ-
 λοντῶν τοὺς ὑπενωτίους· ἀδειήσας τίς
 νόμον μωυσέως, χωρὶς δικτιμῶν ἐπὶ δυ-
 σίῃ ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποδινήσκα· πόσω δὲ
 κῆπε χείρον ἄξιωθήσεται τιμωρίας, ὃ
 τὸν ἵδμεν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα
 καὶ διαθήκης κοινὸν ἠγκάμεν, ἐν ᾧ ἡ γιά-
 σος, καὶ τὸ πνεῦμα καὶ χάρις ἐνυβρί-
 σσας· οἶδαμεν γὰρ τὸν ἐπόντα, ἐμοὶ ἐκδί-
 κησας, ἐγὼ ἂν ταποδῶσω, λέγει κύριος· καὶ
 πάλιν

Vnica enim oblatione perfectos efficit
 in perpetuum, eos qui sanctificantur. Te-
 stificatur autē nobis & ipse spiritus san-
 ctus, nimirū cum prædixerit, hoc est te-
 stamentū, quod condam erga illos, post
 dies illos, dicit dominus, dans leges meas
 in corde illorū, & in mētibus illorū inscri-
 bam eas, & peccatorū atq; iniquitatum
 illorum non recordabor amplius. Porro
 ubi horum est remissio, non est amplius
 oblatio pro peccato. Cum igitur fratres,
 habeamus libertatem ad eundem in sancta
 per sanguinē Iesu, ea uia quā dedicauit
 nobis recentē ac uiuentē, per uelamentū,
 hoc est, per carnem suam, cumq; habea-
 mus sacerdotē magnū præfectū domui
 dei, accedamus cum uero corde, in certi-
 tudine fidei, aspersi cordibus, ac depulsa
 conscientia mala, & abluti corpore, aqua
 pura, teneamus confessionem spei, non
 uacillantem (fidelis enim qui promisit)
 & consideremus nos inuicem, in hoc, ut
 prouocemus ad charitatē & bona ope-
 ra, nō deserentes aggregationem nostri
 mutuam, sicuti mos est nonnullis, sed ad-
 hortantes inuicē. idē hoc magis, quod
 uidetis appropinquantē diem. Nam si
 uolentes peccauerimus post acceptā co-
 gnitionē ueritatis, non ultra pro peccatis
 reliqua est hostia, sed formidabilis quæ-
 dam expectatio iudicij, & ignis uehe-
 mentia, qui deuoraturus est aduersarios.
 Qui aspernatus fuerit Moyse legē, absq;
 misericordia, sub duobus aut tribus te-
 stibus moritur. Quanto putatis peiori-
 bus afficiet supplicijs, qui filium dei con-
 culcarit, & sanguinem testamēti, ceu rem
 prophanā habuerit, per quē fuerat san-
 ctificatus, & spiritum gratiæ contumelia
 affecerit. Nouimus enim eum qui dixit:
 Meū est ulcisci. ego repēdā, dicit dñs. Et
 S 3 rursus:

πάλιμ, κύριε κρινε τὸν λαὸν αὐτῶν. φοβερὸν τὸ ἐμπροσθε εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος. Αναμιμνήσκεθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ὅν ἄνε φωτιζέμενοι, πολλὴν ἀδελφίμ ὑπεμείνατε παθημάτων. τῷ τῷ μου, ὄνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι διατριζόμενοι, τῷ τῷ δὲ κοινωνοὶ ἦν ὕτως ἀναστροφῶν γεννηθέντες. καὶ γὰρ τοῖς δεισμοῖς μου σωπεθήσατε, καὶ πῶς ἀπαγγέλλω ἦν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χάριος προσεδέξαθε, γινώσκοντες ἔχαμε ὅν ἑαυτοῖς κρείττονα ὑπαρχέμεν ὅν οὐρανοῖς καὶ κλύεσσαν. μὴ ἀποβάλλετε οὖν πῶς παρρησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχαμε μιθαρπίδοσίαν μεγάλην. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χεῖρα, ἵνα τὸ δέλημα τῷ θεοῦ ποιήσαντες, κομίσθητε πῶς ἐπαγγελίαν. ἔτι γὰρ μικροῦ ὄσον ὄσον, ὁ ἐρχόμενος ἦξει, καὶ οὐ χροῖται. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, καὶ ἔαμ ὑποσείληται, οὐκ ἐνδοκῆ ἢ ψυχῆ μετ' αὐτῶν. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὸν ὑποσολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς ὑποπόκισιν ψυχῆς.

Εἰ δὲ πίστις, ἐπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων, ὅν ταῦτα γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. Πίστις νοσῶν κατηγέσθαι τὸν ἀδῶνα ἔξματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκφανομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι. πίστις πλείονα δύσταν ἀβελ παρὰ καίμ προσώεγκε τῷ θεῷ, δὲ ἦε ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυρηθέντος ἐπὶ τοῖς λόφοις αὐτῶν τῷ θεοῦ, καὶ δὲ αὐτῶν ἀποθανῶν ἔτι λαλεῖ. πίστις ἐνώχ μετέπειθε τῷ μὴ ἰδέμεν θάνατον, καὶ οὐκ ἐνρίσκειτο, δὲ ἴοτι μετέπειθε αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ φημι μεταδέσεως αὐτῶν μεμαρτυρηται ἐνρησῆκέναι τῷ θεῷ. χωρὶς δὲ πίστεως ἀδῶνατον ἐναρεθῆσαι. πίστευσαι γὰρ δὲ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ, ὅτι ὄσι, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μιθαρπίδοθης γίνεται. πίστις χρηματιδεῖς νῶς περὶ ἦν μηδέπω βλεπομένων, ἐυλαβηθεῖς, κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τῷ οἴκου αὐτῶν

rursum: Dñs iudicabit populū suū. Hor redū est incidere in man⁹ dei uiuētis. Redēat aut uobis i memoriā supiores dies, in qb⁹ illuminati, ingēs certamē sustinuitis afflictionū, partim qdē, dū & pbris & p̄ssuris affecti. Spectaculo fuistis oib⁹, partim dū cōsortes ita cōuersantiū facti estis. Siq dē & afflictionū, q̄ ex uinculis meis cōtigerūt p̄ticipes fuistis, & direptionē facultatū uestraꝝ cū gaudio accepistis, sciētes uos habere in uobis, potiorē substantiā in cœlis ac manētē. Ne abieceritis igit fiduciā uestra, q̄ magnā habet p̄mi⁹ retributionē. Nā patiētia uobis ē op⁹, ut ubi uoluntatē dei peregeritis, reportetis p̄missionē. Adhuc em̄ perpusillū t̄pis, & q̄ uētur⁹ ē ueniet, & nō tardabit. Iust⁹ aut ex fide uictur⁹ est. & si se subduxerit, nō p̄babit aīo meo. At nos nō sum⁹ q̄ subducam⁹ nos i perditionē, sed ad fidē pertinem⁹ in acq̄sitionē aīa. Est aut fides, earū rerū q̄ sperant, substantia, argumētū eorū, q̄ nō uident. per hanc em̄ testimonium meruerūt seniores. Per fidē intelligimus p̄fecta fuisse sœcula v̄bo dei, ut ex his q̄ nō apparebant, ea q̄ uident, fierēt. Per fidē uberiorē hostiam Abel obtulit deo, q̄ Cain. per quam testimonium meruit, q̄ esset iustus, testimonium perhibēte de donarijs illi⁹ deo, & p̄ hanc mortuus adhuc loquit. Per fidē Enoch fuit translatus, ne uideret mortē, nec fuit inuētus, propterea quod transtulerat illum deus. priusq̄ enim transferret, testimonium meruerat, qd' placuisset deo. Atqui sine fide, fieri non potest, ut quis illi placeat. Nam qui accedit ad deum, hunc credere oportet, esse deum, & esse remuneratōrē quærētibus se. Per fidē admonitus oraculo Noē, ea quæ nōdum uidebant, ueritus, apparauit arcam ad salutē domus suæ,

αὐτῷ, δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ
 φησὶ κατὰ πίσιν δικαιοσύνης ἐγγύετο κληρο-
 νόμου· πίσει καλούμενος ἀβραάμ ὑπὴ-
 κούσεν θζελθῆμ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἡμελ-
 λε λάμβάνει εἰς κληρονομίαν, καὶ θζήλι-
 δε, μὴ ἐπισάμνωσθε ποῦ ἐρχεται. Πίσει
 παρῶκῆσεν εἰς γῆν φησὶ ἐπαγγελίας, ὡς
 ἀλλοτρίαν, ἐν σκηνῶσι κατοικήσας μετὰ
 ἰσαὰκ καὶ ἰακώβ ἅν' συγκληρονομῶν φησὶ
 ἐπαγγελίας φησὶ αὐτοῖ. θζεδέχετο γοῦρ πῶ-
 τούς δεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνί-
 τῆς καὶ δημίονος ὁ θεός. Πίσει καὶ αὐ-
 τῇ σάξρα δάναμι εἰς καταβολῶν σπέρ-
 ματ' ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας
 ἔτεκεν, ἐπεὶ πισὸν ἠγύσατο τὸν ἐπαγ-
 γαλάμῳ. δι' ὃ καὶ ἀφ' ἐνόσ ἐγεννήθησαν,
 καὶ ταῦτα νεκερωμένου, καδῶς τὰ ἄσσα
 πῶ οὐρανοῦ τῶν πλῆθῃ, καὶ ὡσεὶ ἄμμος
 ἢ παρὰ τὸ χεῖλ' φησὶ θαλάσσης ἢ ἀναρί-
 θμητος. κατὰ πίσιν ἀπέθανον οὗτοι πάν-
 τες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλ-
 λά πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ παθεύτες,
 καὶ ἀσασάμνοι καὶ ὁμολογήσαντες, ὅτι
 ξένοι καὶ παρεπίδημοὶ εἰσιν ἐπὶ φησὶ γῆς.
 οἱ γοῦρ ποιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσι,
 ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὴ ἐ-
 κείνης ἐμνημόνητον ἀφ' ἧς θζήλθον, εἰ-
 χὸν ἐμ καιρὸν ἀνακάμψα. νῶν δὲ κρείτ-
 τόν' ὀρέγονται, τουτέστι ἐπουρανεῖ. δι' ὃ
 οὐκ ἐπαυχῶνται αὐτοὺς ὁ θεός, θεός ἐπι-
 καλεῖσθαι αὐτῶν, ἠτοίμασε γοῦρ αὐτοῖς
 πόλιν. Πίσει προσενώσχη ἀβραάμ τὸν
 ἰσαὰκ παρὰζόμενον, καὶ τὸν μονογενῆ
 προσέφραμε, ὃ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδείξά-
 μου, πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι ἐν ἰσαὰκ
 κληθήσεται σοὶ σπέρμα, λογισάμενον, ὅτι
 καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείραμε δωατός ὁ θεός, ὅθεν
 αὐτὸν καὶ ἐν παρὰβολῇ ἐκομίσατο. πῆ-
 σα περὶ μελλόντων ἐυλόγησεν ἰσαὰκ τὸν
 ἰακώβ καὶ τὸν ἡσαῦ. Πίσει ἰακώβ ἀποθνή-
 σκων, ἕκασον ἅν' ἡδῶν ἰωσήφ ἐυλόγησε, καὶ
 προσεκάκησεν

suæ, per quam arcam cõdemnavit mun-
 dum, & eius quæ secundum fidem est, iu-
 sticiæ factus est hæres. Per fidem, appel-
 latus Abraham, obediit, ut exiret in locū
 quem accepturus erat in hæreditatem, &
 exiuit, nesciēs quò esset uenturus. Per fi-
 dem cõmigravit in terram promissionis,
 ueluti peregrinā, cum in tabernaculis ha-
 bitasset cum Isaac & Jacob, cohæredibus
 eiusdem promissionis. Expectauerat em̄
 habentē fundamenta ciuitatē, cuius opi-
 fex & cõditor est deus. Per fidem & ipsa
 Sarra uim ad cõcipiendū ac retinendum
 semē accepit, ac præter ætatis rationē pe-
 perit, q̄ fidelē iudicaret eum qui promi-
 serat. Quapropter & ex uno prognati
 sunt posteri, eoq̄ iam annis effæto, tan-
 to numero, quāto sunt stellæ cœli, & ue-
 lut arena, quæ est iuxta marginē maris
 innumerabilis. Iuxta fidē mortui sunt hi
 om̄es, cum nō accepissent promissiones,
 sed procul eas uidissent, & credidissent, sa-
 lutassentq̄, & cõfessi fuissent, se hospites
 atq̄ aduenas esse in terra. Nam hæc qui
 dicunt, declarant se patriam inquirere. Et
 si illius quidem memores fuissent, unde
 fuerant profecti, habebant opportuni-
 tatem reuertendi. Nunc autem melio-
 rem expetunt, hoc est, cœlestem. Qua-
 propter non erubescit ipse deus uocari
 deus illorū. parauerat enim illis ciuita-
 tem. Per fidem obtulit Abraham Isaac,
 cum tentaretur, & unigenitum obtulit, in
 quo promissiones acceperat, ad quē di-
 ctum fuerat: In Isaac uocabit̄ tibi semen,
 cum illud secum perpendisset, deum uel
 à mortuis excitare posse semen, unde il-
 lum etiam resurrectionis typo reduxit.
 Per fidem de futuris benedixit Isaac fi-
 lio Jacob, & Esau. Per fidem, Jacob mo-
 riens, singulis filijs Ioseph benedixit, &
 S 4 adorauit:

προσεκώκησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον φθὶ ῥάβδου ἀν-
 τω . πίσα, ἰωσήφ τελούτων, περὶ φθὶ ῥέζο-
 δου ἧν ἕωμ ἰσραήλ ἐμνημόνυσε, καὶ περὶ
 ἧν ὁσέωμ αὐτῷ ἐνετείλατο . πίσα, μωϋσῆς
 γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ ἧν πα-
 τέρωμ αὐτῷ . Διό τι εἶδον ἄσῆον τὸ πα-
 δῖον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαμ τὸ διάταγμα
 τοῦ βασιλέως . πίσα, μωϋσῆς μέγας γενό-
 μωμ, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς
 φαραώ, μάλλον ἐλόμωμ συγκακουχῆ-
 θαι τοῦ λαῶ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν
 ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, μείζονα πλοῦτον
 ἢ γασάμουμ ἧν ἐν ἀγύπτῳ θησαυρῶμ,
 τὸν ὀνειδισμόμ τοῦ χριστοῦ . ἀπέβλεπε
 γὰρ εἰς πλὴν μιᾶσποδοσίαν . πίσα κατέ-
 λιπέρ ἀγύπτουμ, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν
 τοῦ βασιλέως . τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὄρωμ
 ἐκαρτέρησε . πίσα πεποίηκε τὸ πάχα καὶ
 πλὴν πρόσχυσιμ τοῦ ἁίματ, ἵνα μὴ ὁ ὄλο
 θρεῖωμ τὰ πρωτότοκα, δίγη αὐτῶμ . πίσα
 δὲ διέβησαμ πλὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς
 διὰ ξηρᾶς, ἧς πῆραμ λαβόντες δι ἀγύπτι-
 οἱ, κατεπόθησαμ . πῶσφ τὰ τεῖχη ἱερικῶ κα-
 τέπεσε, κυκλωθέντα ἐπὶ ἐπὶ ἡμέρας . πῶσα
 ῥαβ ἢ πόρνη οὐ σώσασαί ποτε ἀπαθή-
 σασι, διεξαμλύνει τὴν κατασκόπην μετ' ἐρη-
 νικῆς . καὶ τί ἐτι λέγω; ἐπιλίψαι γὰρ με δίκη
 γούμωμ ὁ χροῦμ περὶ γεδιῶμ, βαράκ τε,
 καὶ σαμφορ, καὶ ἰεφθάε, δαβίδ τε καὶ σα-
 μηήλ, καὶ ἧν προφητῶμ, οἱ διὰ πῶσως καὶ
 τιγωνίσαντο βασιλείας, ἐργάσαντο δι-
 καιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελῶμ, ἔφρα-
 ξαν σόματα λιόντων, ἔσβησαμ δάμαμρ πυ-
 ρός, ἔφυγον σόματα μαχαίρας, ἐνεδυνα-
 μώθησαμ ἀπὸ ἀδινείας, ἐγενήθησαμ ἰχθυοὶ
 ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκκλιναμ ἀλ-
 λοτρίωμ . ἔλαβον γωαῖκας ἢ ἀνασάσε-
 ως τοὺς νεκροὺς αὐτῶμ . ἄλλοι δὲ ἐτυμπα-
 νίθησαμ, οὐ προσδιεξάμωμ πλὴν ἀπολύ-
 τρωσιμ, ἵνα κρείττον ἂν ἀνασάσεως τύχωσιμ.
 ἔπερο δὲ ἐμπαυγῶμ καὶ μασίγωμ πῆραμ
 ἔλαβον

adorauit fastigiū uirgæ illi⁹. Per fidē, Io-
 seph moriens, de egressione filiorū Israhel
 meminit, deq; ossib⁹ suis mandauit. Per
 fidem, cū natus esset Moyses, occultatus
 est mēses treis, à parētibus suis : ppter ea
 quod uiderent elegantem puellum, nec
 ueriti sunt edictum regis. Per fidem, Mo-
 ses iam grandis, renuit uocari filius filiaē
 Pharaonis, potius eligens simul malis
 affici cum populo dei, q̄ tēporarijs pec-
 cati commodis frui, maiores arbitratus
 diuitias, probrū Christi, q̄ Aegyptiorū
 thesauros. Respectum enim habebat re-
 muneracionis. Per fidem reliquit Aegy-
 ptum, haud ueritus ferociam regis. Per-
 inde enim quasi uidisset eum qui est in-
 uisibilis, ita obdurauit. Per fidem fecit
 pascha, & effusionē sanguinis : ne is qui
 perimebat primogenita, tangeret ipsos.
 Per fidē trāsierūt rubrū mare, ueluti per
 siccam terrā, qd' cū tentassent Aegyptiā,
 absorpti sunt. Per fidem mœnia Hier-
 cho conciderunt, circūdata ad dies septē.
 Per fidem Raab meretrix nō perijt unā
 cum ijs qui nō obedierant, cū excepisset
 hospitio exploratores pacifice. Et quid
 præterea loquor? Deficiet enim me tem-
 pus, cōmemorantē de Gedeone, de Ba-
 rac, & Sampsonē, & Hiephthæ, necnon
 Dauid & Samuele, ac prophetis, qui per
 fidem expugnauerūt regna, operati sunt
 iusticiam, affecuti sunt promissiones, oc-
 cluserunt ora leonum, extinxerunt uim
 ignis, effugerunt acies gladij, ualidi facti
 sunt ex imbecillitate, effecti sunt robusti
 in bello, incurfiones auerterunt extero-
 rum. Mulieres acceperūt ex resurrectione
 mortuos suos. Alij uero distenti sunt,
 aspernati redemptionem, ut potiozem
 fortirentur resurrectionem. Alij rur-
 sus ludibrijs & flagris explorati sunt,
 insuper

ἐλαβόν, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς, ἐλιθάθησαν, ἐπειθήθησαν, ἐπαράθησαν, ἐν φόβῳ μάχαιρας ἀπέθανον, ὡς ἔθλητον ἐν κλωταῖς, ἐν ἀγείοις δέρμασιν, ὑπερούμβυοι, θλιβόμενοι, κακοχούμενοι, ὡς οὐκ ἦν ἄξιός οὗ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὄποις ἐν γῆσι. καὶ οὗτοι πάντες μαρτυροῦντες διὰ τοῦ πνεύματος, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τῷ θεῷ περὶ ἡμῶν κηρῆσθαι τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελευτήσωμεν.

τοιοῦτων καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποδέμνυοι πάντα, καὶ τὴν ἐπιείκειαν ἀμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχοντες τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν ἐν πνεύματι κρίσιον ἀρχηγόν, καὶ πελαγὸν ἰησοῦ, ὃς ἀντὶ τοῦ προκειμένου ἀνθρώπου χάρις, ὑπέμεινε θάνατον, ἀχάτως καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ἐκάθισεν. ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν ποιῶντα ὑπομεμνηκότα ὑπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν εἰς αὐτῶν ἀντιλογία, ἵνα μὴ κάμνῃτε, ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλούμενοι. ὄψω μέχρις αἱματός ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἀνταγωνισόμενοι, καὶ ἐκλέκηθε ἐν πίστει, ἵνα οὐκ ἔσται ὑμῖν ὡς ἦτοίς διὰ λέγεται. ἡμέμου μὴ ὀλιγόρου πατρὸς κυρίου, μὴ δὲ ἐκλύσῃ ὑπὸ αὐτῷ ἐλεγχόμενοι. ὅτι γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, πατρίαν. μασιογοῖ δὲ πάντα ἵδον, ὅτι πᾶσαδέχεται. εἰ πατρίαν ὑπομῶντες, ὡς ἦτοίς ὑμῖν προσφέρεται ὁ δεῖός. τίς γὰρ ὄζει ἡδὲ, ὅτι οὐ πατρίαν πατρός; εἰ δὲ χωρὶς ἐσὲ πατρίαν, ἢ μετόχοι γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐσὲ καὶ οὐκ υἱοί. εἴτα τίς μὲν ἐν σαρκὶ ἡμῶν πατέρας εἰχομένους πατρίαν ἢ ἑτεροπόμους, οὐ πολλῶν μᾶλλον ὑποταγασόμεθα τῷ πατρί. ἢ πνεύματος, ὅτι ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, καὶ ὁ θεὸς δοκῶν αὐτοῖς, ἐπαίδευσεν.

ὁ δὲ

insuper & uinculis & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladij occubuerunt, oberrarunt in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, quibus indignus erat mundus, in desertis errantes, & montibus, ac speluncis, & cauernis terræ. Atque omnes hi testimonium promeriti per fidem, non acceperant promissionem, quod deus de nobis melius quiddam prouiderat, ne sine nobis consummarentur.

Proinde nos quoque, cum tanta septimusimam nube testium, deposito onere omni, & tenaciter inhaerente peccato, per tolerantiam curramus in proposito nobis certamine, respicientes ad fidei ducem, & consummatorem Iesum, qui pro proposito sibi gaudio, pertulit crucem ignominia contempta, & ad dexteram throni dei confedit. Reputate enim quod is talem sustinuerit à peccatoribus aduersus se contradictionem, ne defatigemini, animis defecti. Nondum usque ad sanguinem restitistis, aduersus peccatum repugnantes. & oblitus estis exhortationis, quæ uobis tanquam filijs loquitur: Fili mi, ne neglexeris correptionem domini, neque deficias cum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Si castigationem sustinetis, ueluti filijs uobis offert se deus. Quis enim est filius, quem non castigat pater? Quod si alieni estis à castigatione, cuius participes sunt omnes: igitur spurij estis, non filij. Itaque cum carnis nostræ patres habuerimus castigatos, & reueriti simus illos, an non multo magis subijciemur patri spirituum, & uiuemus? Atque illi quidem ad paucos dies, pro arbitratu suo nos erudiebant:

xii

hic autem

ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβῆναι
ἀγίοτητα αὐτοῦ. πᾶσα δὲ παθεῖα πρὸς
μὴ τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύ-
πης. ὕσθρον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δὲ αὐ-
τῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύ-
νης. διὸ τὰς παρεμύνας χεῖρας, καὶ τὰ πα-
ραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τρυ-
χίας ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα
μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῆ, ἰαδὴ δὲ μᾶλλον.
εἰρηνικῶς διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν
ἀγίασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄφεται τὸν κύ-
ριον, ἐπισκοποῦντες, μὴ τις ὑσθρῶν ἀπόφθι-
χάριτος τοῦ θεοῦ, μὴ τις ῥίζα πικρίας, ἄνω-
φύεσσα ἐνοχλή, καὶ διὰ ταύτης μίανθῶσι
πολλοί, μὴ τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς ἡσαῦ,
ὃς ἀντὶ βρώσεως μίανθ' ἀπέθροτο τὰ πρωτο-
τόκια αὐτοῦ. ἴτε γὰρ, ὅτι καὶ μετέπειτα διέ-
λων κληρονομήσασα πλὴν εὐλογίαν, ἀπεδο-
κιμάθη. μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ' εἴυρε,
καὶ πρὸ μετὰ διακρύψων ἐκζητήσας αὐτήν.
οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένους ὄρεα,
καὶ κενουμένους πυρὶ καὶ γιόφῳ, καὶ σκό-
τῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγι ἤχῳ,
καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες, πα-
ρητήσαντο μὴ προσεδιῶσαι αὐτοῖς λόγον.
οὐκ ἔφρονον γὰρ τὸ διασελλόμενον, καὶ
θηρίον δίγῃ τοῦ ὄρου, λιθοβοληθήσεται,
ἢ βολίδι κατάτοξυθνήσεται, καὶ οὕτως
φοβερόν ἢ τὸ φανταζόμενον. μωσῆς εἶ-
πεν, ἐκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος, ἀλλὰ
προσεληλύθατε εἰδὼς ὄρεα, καὶ πόλει θεοῦ
ζώντι, ἱερουσαλήμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυ-
ριάσιμ' ἀγγέλων πανηγύρεα, καὶ ἐκκλησίαν
πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμέ-
νων, καὶ κριτῆν δεῶν πάντων, καὶ πνεύμα-
σι δικαίων τεπλωμένων, καὶ δι' ἀθήκης νέ-
ας μεσίτην ἰησοῦ, καὶ ἁματι ξαντισμοῦ,
κρείττονα λαλοῦντι πρὸς τὸ ἄβελ. βλέπετε
μὴ παρατήσθε τὸν λαλοῦντα. εἰ γὰρ ἐκῆ-
νοι οὐκ ἔφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς πρῶτον ἀγγέλου
ῥηματίζοντα, πολλῶν μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ δὲ μ
ἀπ' οὐρανῶν

hic autē ad cōmodū nostrū in hoc ut im-
partiat nobis sanctimoniā suam. Omnis
autē castigatio in præsens quidē, nō uide-
tur esse gaudiū, sed molestia. At postea
fructū tranquillū iusticiæ reddit, ijs qui p̄
illā fuerint exercitati. Quapropter man⁹
remissas, & genua soluta surrigite, & faci-
te, ut recti sint gressus pedibus uestris, ne
claudicatio aberret à uia, imò sanet po-
tius. Pacē sectemini cū om̄ib⁹, & sancti-
moniā, sine qua nemo uidebit dñm, curā
agentes, ne quis sit q̄ deficiat à gratia dei,
ne qua radix amarulentia, suppullulans
obturbet, & p̄ hanc inquinent⁹ multi: ne
quis scortator aut p̄phanus, uelut Esau,
qui unico edulio permutauit ius primo-
geniti. Scitis em̄, qd' & postea, cum uellet
hæreditario iure bñdictionē assequi, re-
probatus sit. Non em̄ reperit pœnitentiæ
locū, tamen cum lachrymis quæsiuisset
eā. Nō em̄ accessistis ad cōtactū montē,
& incēsum ignē ac turbinē, & caliginē, &
procellā, tubæq̄ sonitū, & uocē uerborū,
quā qui audierant, deprecati sunt, ne his
adiungeret⁹ oratio. Nō em̄ ferebant, qd'
edicebat⁹: Si bestia tetigerit mōtē, lapida-
bitur, aut iaculo cōfiget⁹. & adeo terribile
erat uisum qd' apparebat. Moses dixit:
Expauēfactus sum, ac tremebundus, sed
accessistis ad montē Sion, & ad ciuitatē
dei uiuētis, Hierusalē cœlestē, & ad innu-
merabiliū angelorū cœtū, & ad cōcionē
primogenitorū, qui cōscripti sunt in cœ-
lis, & ad iudicē uniuersorū deū, & ad spi-
ritus iustorū perfectorū, & ad noui testa-
menti conciliatorē Iesum, & ad sanguinē
asperfionis, meliora loquentē, q̄ loque-
batur sanguis Abel. Videte ne asperne-
mini eum qui loquit⁹: nam si illi nō effu-
gerūt, qui auerfabant⁹ eum qui loqueba-
tur in terra, multo magis nos, si eum qui
de cœlis

ἀπ' οὐρανῶν ἀποσφερόμενοι, οὐ ἢ φωνὴ πλὴν γλῶσσοῦ ἐσάλουσε τότε, νῦν δὲ ἐπὶ ἠγγέλται, λέγωμ. ἐτι ἅπαξ ἐγὼ σείω, οὐ μόνον πλὴν γλῶσσοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. ἢ δὲ ἐτι ἅπαξ, θηλοῖ ἢ σαλθομεν πλὴν μεταδεδεισιν, ὡς πεποικημεν, ἵνα μείνη τὰ μὴ σαλθόμενα. διὸ βασιλείαν ἀσάλουτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριμ, δι' ἧς λατρεύωμεν ἑυαρέτως τῷ θεῷ μετὰ ἀδουῆς καὶ ἑυλαβείας.

καὶ ἢ ὁ θεὸς ἡμῶν πῶς καταναλίσκομ. ἢ φιλαδελφίαν μωέτω. φηι φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεθε. διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. μιν ἠσκέθε ἢ δεσμῶν, ὡς σωδεδεμμένοι, ἢ κακοχρεμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. τίμιον ὁ γὰρ ἐν πᾶσι, καὶ ἢ κοίτη ἀμίαντον. πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρον ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι πῶς παροῦσιν. αὐτὸς γὰρ εἰρηκερ, οὐ μὴ σε ἀνώ, οὐδ' οὐ μὴ σε ἐγκαταλείπω, ὡς ἐπαρξοῦντας ἡμᾶς λέγαμ, κρηῖτον ἐμοὶ βοκθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσῃ μοι ἄνθρωπος. μνημονεύετε ἢ ἡγουμένων ἡμῶν, οἱ τινες ἐλάλησαν ἡμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὡς ἀναδεδωκότες πλὴν ἐκ βασιμ φηι ἀναστροφῆς, μιμῆθε πλὴν πίσειμ. ἰησοῦς χριστός χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. διδασκαλίας ποιήσας καὶ ξένους μὴ περιφέρειθε. καλὸν γὰρ, χάριτι βεβαιῆσθαι πλὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφεληθήσασιν οἱ περιπατήσαντες. εχόμεν δυσίασθητον, ἢ οὐ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιμ ἰησοῦσιν, οἱ τῆ σκηνῆς λατρεύοντες. ὡμ γὰρ ἐσφέρειται ζώων τ' αἷμα περὶ ἁμαρτίας, εἰς τὰ ἅγια διὰ τὸ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω φηι παρεμβολῆς. διὸ καὶ ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τὸ ἰδίον αἷμα τὸν λαόν, ἔξω φηι πύλης ἔπαθε. τοίνυν ἰησοῦς χριστός πρὸς ἀντὶμ ἔξω φηι παρεμβολῆς, τὸν

de caelis est, auersetur: cuius uox tum cōcussit terrā, at nunc denunciauit, dicēs: Adhuc semel ego cōcutio, nō modo terram, uerū etiā caelum. Porro illud qd' dicit, adhuc semel, significat eorū quæ cōcutiuntur translationem, utpote quæ facta sint: ut maneant ea quæ nō cōcutiuntur. Quapropter regnū assumētes qd' cōcuti nō possit, habeam⁹ gratiā, per quā ita colamus deū, ut illi placeamus cū reuerētia & religione. Etenim deus noster ignis cōsumens est. Fraternalis charitas maneat. Hospitalitatis ne sitis immemores. Per hanc em̄ quidā inficiēs exceperūt angelos hospitio. Memores estote uinctorū, tanq̄ unā cum illis uincti, eorū qui affliguntur, uelut ipsi quoq; uersantes in corpore. Honorabile est inter omnes conuuiuium, & cubile impollutum. Scortatores autem & adulteros iudicabit deus. Sint mores alieni ab auaritia, cōtenti ἴς quæ adfunt. Siquidē ipse dixit: Non te deserō, neq; derelinquo. ut fidentes dicamus: dñs mihi auxiliator, nec timebo, quid faciat mihi homo. Memores estote eorum qui praesunt uobis, qui locuti sunt uobis sermonem dei, quorū imitemini fidem, cōsiderantes quī fuerit exitus cōuersationis illorum. Iesus Christus heri & hodie, idem est etiā in saecula. Doctrinis uarijs ac peregrinis ne circūferamini. Bonū est enim, gratia cōstabiliri cor, nō escis, quæ non profuerūt ἴς qui uersati sunt in illis. Habemus altare, de quo nō est fas edere, ἴς qui tabernaculo deseruiunt. Animalium enim quorū sanguis infertur p peccato, in sancta per pontificē, horum corpora cremant⁹ extra castra. Quapropter & Iesus, ut sanctificaret per propriū sanguinē populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, opprobrium

XIII

τὸν ὀνειδισμόν αὐτῷ φέροντες . ὅν γὰρ ἔχοι
 μὲν ὧδε μιλύουσαρ πόλιμ, ἀλλὰ τὴν μέλλου-
 σαμ ἐπιζητῶμεν, δι' αὐτῶ οὐκ ἀναφέρομεν
 δυσίαμ ἀνέσεως δι' ἅπαντοσ ἑσθ' ἡμῶ, τσ-
 τέσι καρπὸν χαλέωμ, ὁμολογοῦντων ἑσθ'
 ὀνόματι αὐτῷ. φη δὲ εὐποΐας ἡσθ' κοινω-
 νίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. τοιαύτασ γὰρ δυ-
 τὰ σίαισ ἐναρεσῶν ὁ θεός. πείθεσθε δὲ τῷ ἡγε-
 μύνοισ ἡμῶν, ἡσθ' ὑπέικετε, αὐτοὶ γὰρ ἡγε-
 πνῶσθι ὑπὲρ ἡμῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὡσ λόγῳ
 ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρῶσ τῷ ποιοῦ-
 σι, ἡσθ' μὴ σενάζοντες. ἀλυσιτελεῖ γὰρ ἡμῶν
 τῷτο. προσεύχεσθε πρὸς ἡμῶν, πεποιθῶμεν
 γὰρ, ὅτι καλῶσ σωείδησιμ ἔχομεν ἐν πο-
 σι καλῶσ θέλοντες ἀναρεσῶσθι. πρῶτοτέρωσ
 δὲ παρακαλῶ τῷτο ποιοῦσα, ἵνα τάχιον
 ἀποκασαθῶ ἡμῶν. ὁ δὲ θεός ἡμῶν, ὁ ἀνα-
 γαγῶν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιοῦντα ἡμῶν προβά-
 τῶν τὸν μέγαμ ἐν ἡματι διαθήκησ αἰ-
 νίου, τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν, καταρτίσαι
 ἡμῶσ ἐν παντί ἔργῳ ἀγαθῶ, εἰσ τὸ ποιοῦσα
 τὸ θέλημα αὐτῷ, ποιοῦμ ἡμῶν τὸ ἐνάρεσον ἐνώ-
 πιον αὐτῷ, δι' ἡμῶν χριστοῦ, ὃ ἡ δόξα εἰσ
 τοῦσ αἰῶνασ ἡμῶν αἰῶνων, ἀμῶ. παρακαλῶ
 δὲ ἡμῶσ ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τῷ λόγῳ φη
 πρὸς ἀκλήσεωσ. ἡσθ' γὰρ δι' ἡμῶν βραχέωμ ἐπέ-
 σελα ἡμῶν. γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν τιμόθει-
 ον ἀπολελυμένον, μετ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχη-
 ται, ὄψομαι ἡμῶσ. ἀπάσαδε πάντασ τῶσ
 ἡγεμύνοσ ἡμῶν, καὶ πάντασ τῶσ ἀγίουσ.
 ἀπάσονται ἡμῶσ δι' ἀπὸ φη ἰταλίας. ἡ χά-
 ρισ μετὰ πάντων ἡμῶν. ἀμῶ.

opprobriū eius portantes. Non em̄ ha-
 bemus hic manentē ciuitatē, sed futuram
 inquirimus. Per ipsum igitur offerimus
 hostiam laudis semper deo, hoc est, fru-
 ctum labiorū, cōfitentium nomini eius.
 Ceterū beneficentiæ, & cōmunicationis
 ne obliuiscamini. Talibus enim uictimis
 placetur deo. Parete ijs qui præsunt uo-
 bis, & cōcedite, siquidem illi uigilant pro
 animabus uestris, tanq̄ rationem reddi-
 turi, ut cum gaudio hoc faciant, & nō ge-
 mentes. nam id est inutile uobis. Orate
 pro nobis, confidimus enim, quod bo-
 nam habemus cōscientiam inter omnes
 cupientes honeste conuerfari. Magis au-
 tem obsecro uos, ut id faciatis, quo cele-
 rius restituar uobis. Deus autē pacis, qui
 reduxit à mortuis pastorē ouium illum
 magnū per sanguinē testamenti æterni,
 dominū nostrum Iesum, absolutos uos
 reddat in omni opere bono, ad facien-
 dum uoluntatē ipsius, efficiens, ut quod
 agitis, acceptum sit in conspectu suo per
 Iesum Christum, cui gloria in sæcula sæ-
 culorum, Amen. Obsecro uos fratres,
 sufferte sermonē exhortationis. Etenim
 paucis scripsi uobis. Scitis fratrem no-
 strum Timotheum solutum esse. cum
 quo (si celerius uenerit) uisam uos. Salu-
 tate omnes qui præsunt uobis, & omnes
 sanctos. Salutant uos Itali. Gratia cum
 omnibus uobis. Amen.

Εγξάφη ἀπὸ ἰταλίας δι' ἡμῶν
 τιμοθέου.

Missā ab Italia per
 Timotheum.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΤΟΥ
ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ.

ΑΙΤΗΝ ἐπισέλλα τοῖς ἀπὸ τῶν δώδεκα φυλῶν διασπαρῆσι, καὶ κτισθεῖσασι εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. γράφα δὲ διδασκαλικῶν πλὴν ἐπιστολῶν, διδάσκων περὶ διαφορᾶς παρασμῶν, ποῖον μὴ ὄξιν ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ποῖος δὲ ἀπὸ φηλῆς ἰδίᾳς καρδίᾳς τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ. καὶ ὅτι οὐλόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ δεικνύει πλὴν κρίσιν, καὶ οὐχ ὅτι ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλ' ὅτι ποιηταὶ δικαιοσύνης. περὶ τε κλουσίῳν παραγγέλλει, ἵνα μὴ προκρίνωνται τῶν πτωχῶν ὅτι κλουσίῳι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ μάλλον καὶ ἐπιπλήττωνται ὡς ὑποθήφανοι. καὶ τέλει παραμυθισάμενοι τοὺς ἀδικουμένους, καὶ προτρέψαμενοι αὐτοὺς μακροθυμῆν, ἕως φηλ παρουσίας τοῦ κριτοῦ. καὶ διδάξας περὶ ὑπομονῆς ἐκ τοῦ Ἰακώβ τοῦ χρηστοῦ φηλ ὑπομονῆς, παραγγέλλει προσκαλεῖσθαι τοὺς πρεσβυτέρους ἐπὶ τοὺς ἀδιανοῦντας, καὶ σουδάξην ἐπιστρέφην τοὺς κλαυκιδέντας ἐπὶ πλὴν ἀλήθειαν, εἶναι γὰρ τοῦτου μισθὸν παρὰ τοῦ κυρίου, ἕφεσιν ἀμαρτιῶν. καὶ οὕτως τελεσθε πλὴν ἐπιστολῶν.

IN EPISTOLAM IACOBI, ARGUMENTVM
PER ERASMV M ROTERODAMVM.

Iacobus quoniam erat Hierosolymitarum episcopus, scribit & ceteris Iudæis, qui per omnes nationes sparsi habitabant, uarijs præceptis uitam illorum formans atque instituens.

ARGUMENTI FINIS.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΙΑΚΩΒΟΥ.

EPISTOLA BEA-
TI IACOBI.

ΑΚΩΒΟΥ
θεῶ καὶ κυ-
ρίῳ Ἰησοῦ
Χριστῷ δι-
ὰ τῆς δω-
δεκάφυ-
λλοῦς, ταῖς
ἐν τῇ δι-
ακωσῶ,

χαίρειν. Πᾶσαν χαρὰν ἠγάσασθε ἀδελφοί
μοι, ὅταν περισσοῦτε περιπέσητε τοικί-
λοις. γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν
φθίσει κατεργάζεται ὑπομονὴν. ἡ δὲ
ὑπομονὴ ἔργον τέλει ἔχει, ἵνα ᾖτε τέ-
λειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ ληπόμνοι.
εἰδέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω
πρὸς τὸν δίδόντ' θεοῦ πατρὶ ἀπλῶς, καὶ
μὴ ὀνειδίζοντ', καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰ-
τείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διστακνόμεν'.
ὁ γὰρ διστακνόμεν' εἶοικε κλυδωνι θα-
λάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. μὴ
γὰρ οἰέσθω ἄνθρωπος ἐκένος, ὅτι λήφε-
ταί τι πρὸς τὸν κύριον. ἀνὴρ δίψυχ', ἀκα-
τάστατ' ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.
καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφός ὁ ταπεινός, ἐν τῷ
ὑψεῖ αὐτοῦ. ὁ δὲ πλούσιος, ἐν τῇ ταπεινώσει
αὐτοῦ. ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου πρὸςλευσεται.
ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ
ὄξυρανεν τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ὄξε-
πεν, καὶ ἡ ἐνπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ
ἀπόλωτο

IACOBUS
dei ac dñi
Iesu Christi
seruus, duo-
decim tribu-
bus, q̄ sunt
in dispersio-
ne, salutem.
Pro summo

gaudio ducite fratres mei, quoties in ten-
tationes incideritis uarias, illud scientes,
quod exploratio fidei uestrae parit pa-
tientiam. Cæterum patientia opus per-
fectum habeat, ut sitis perfecti, & inte-
gri, nullaq; in parte diminuti. Quod si
cui uestrum deest sapientia, postulet ab
eo qui dat, nempe deo, qui dat inquam
omnibus simpliciter, nec impropere, ac
dabit ei. Sed postulet cum fiducia, nihil
hæsitans. Nam qui hæsitat, is similis est
fluctui maris, qui uentis agitur & impe-
tu rapitur. Neq; enim existimet homo
ille, se quicq; accepturum à domino. Vir
animo duplici, incōstans est in omnibus
uis suis. Glorietur autem frater qui est
humilis, in sublimitate sua. contra qui
diues est, in humiliatione sui: quoniam
ueluti flos herbae præteribit. Exortus est
enim sol cum æstu, & exaruit herba, &
flos illius decidit, & decor aspectus illius
perijt.

ἀπώλετο. οὕτως ἢ ὁ πλῆθος ἐν ταῖς πό-
 ρείαις αὐτῷ μαρτυρήσεται. μακάριος ἄνθρωπος ὁ
 ὑπομένη πειρασμόν, ὅτι δοκιμὸς γενόμε-
 νος λάβεται τὸν ἐφάνορον φιλίῳ, ὃν ἐπὶ κ-
 γείλατο ὁ κύριος. τῆς ἀγαπῶσιν αὐτόν. μη-
 δεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ θεοῦ πει-
 ράζομαι. ὁ γὰρ θεὸς ἀπειραστός ἐστὶ κακῶν,
 πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζε-
 ται, ὑπὸ φιλίῳ ἰδίᾳς ἐπιθυμίας ἰζελκόμηνος
 καὶ διελεζόμενος. ἔπειτα ἢ ἐπιθυμία συλλα-
 βῆσα τίθηται ἁμαρτίαν, ἢ δὲ ἁμαρτία ἀπο-
 τελεῖθῆσα ἀποκύνει θάνατον. μὴ πλανᾶσθε
 ἀδελφοί μου ἀγαπῆται. πᾶσα δόσις ἀγαθῆ,
 καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον, ἀνωθέρι ἐστὶ κατα-
 βῆσαν ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἡμῶν φῶτων. πᾶς ὅ-
 σος ἐν ἡμῶν ἀλλοίωσι, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα.
 βδελκείας ἀπεκύνθη ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας,
 εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχῶν τινὰ ἡμῶν αὐτῷ
 κτισμάτων. ὡς πε ἀδελφοί μου ἀγαπῆται,
 ἔσω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκῶσαι,
 βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργῶν. ὁρ-
 γῆ ἢ ἄνδρὸς, δικαιοσύνην δεῖ οὐ κατεργά-
 ζεται. διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ἔνπαρτίαν ἢ
 περιουσίαν κακίας, ἐν πρᾶντικῇ δέξασθε τὸν
 ἔμφυτον λόγον, τὸν δωρόμηνον σῶσαι τὰς
 ψυχὰς ἡμῶν. γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ
 μὴ μόνον ἀκροαταὶ παραλογιζόμενοι ἑαυ-
 τῶν. ὅτι εἰ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ καὶ οὐ ποιη-
 τῆς, οὕτως ἔοικεν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρῶ-
 σπον φιλίῳ γενέσεως αὐτῷ ἐν ἐσὸπτηρῳ. κα-
 τενοῦσθε ἢ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως
 ἐπελάθετο ὁ ποῖος ἦν. ὁ δὲ παρακύψας εἰς
 νόμον τέλειον τὸν φιλίῳ διδασκείας, καὶ παρα-
 μείνας, οὕτως ὅσοι ἀκροατῆς ἐπιλησμονῆς
 γενόμενος, ἀλλὰ ποιητῆς ἔργου, οὕτως μα-
 κάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτῷ ἔσται. εἰ τις δὲ
 κἄν διδασκῆται εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγω-
 γῶν γλώσσῃ αὐτῷ, ἀλλὰ ἀπαπῶν καρδί-
 ας αὐτῷ, τῶν ματῶν ἢ διησκείας. ὁρ-
 σκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος ἢ ἀπὸ τοῦ θεοῦ καὶ
 πατρὸς, αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέψασθε ὁρφανοῦς
 καὶ

perijt. Sic & diues in abundātia sua mar-
 cescet. Beatus uir qui suffert tentationē:
 quoniā cum probatus erit, accipiet coro-
 nam uitæ: quā promisit dñs ihs, à quibus
 fuerit dilectus. Ne quis cum tentatur, di-
 cat se à deo tentari. Nam deus ut malis
 tentari nō potest, ita nec ipse quenq̃ ten-
 tat. Imò unusquisq̃ tentat̃, dum à pro-
 pria cōcupiscentia abstrahitur & inescā-
 tur. Deinde cōcupiscentia posteaq̃ con-
 cepit, parit peccatum: peccatū uero perfe-
 ctum progignit mortem. Ne erretis fra-
 tres mei dilecti. Omnis donatio bonā,
 & omne donū perfectum, è supernis est
 descēdens à patre luminū, apud quē non
 est transmutatio aut cōuersionis obum-
 bratio. Is destinata uoluntate progenuit
 nos sermone ueritatis, ut essemus primi-
 tiæ quædā suarū creaturæ. Ita q̃ fratres
 mei dilecti, sit omnis homo uelox ad au-
 diendū, tardus ad loquendū, tardus ad
 iram. Nam ira uiri iusticiā dei nō efficit.
 Quapropter deposita omni immūdicia
 & superfluitate maliciæ, cū mansuetudi-
 ne recipite insitum sermonē, qui potest
 saluas reddere animas uestras. Sitis aut̃
 effectores sermonis, & nō auditores tan-
 tum, fallētes uosmetipsos. Qm̃ si quis au-
 diat sermonē, nec eum factis exprimat,
 hic similis est uiro cōsideranti faciē nati-
 uitatis suæ in speculo. Consyderauit em̃
 seipsum, & abiit, & continuo oblitus est
 qualis esset. At qui prospexerit in legem
 perfectā, quæ est libertatis & permanse-
 rit, hic cum sit nō auditor obliuiosus, sed
 effector operis, beatus factus erit. Si
 quis uidetur religiosus esse inter uos, qui
 non frenat linguam suam, sed aberrare
 sinit cor suum, huius uana est religio.
 Religio pura & immaculata apud deum
 & patrem hæc est, inuisere orphanos &
 T 2 uiduas

καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυ-
τὸν τῆρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

Ἀδελφοί μου μὴ ἐν προσωποληψίᾳ ἔχε-
τε πλὴν πίσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ
ὅτι δόξης. Εἰ μὲν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς πλὴν σωμαγω-
γλῶ ἡμῶν ἀνὴρ χυσοδακτύλιος ἐν ἐδοῆτι
λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ
ἐδοῆτι, καὶ ἐπιβλέψῃτε ἐπὶ τὸν φοροῦντα
πλὴν ἐδοῆτα πλὴν λαμπρᾶν, καὶ εἴπητε ἀν-
τιφῶς, σὺ κἀδοῦ ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτωχῷ
εἴπητε, σὺ σῆδι ἐκεῖ, ἢ κἀδοῦ ὧδε ὑπὸ τῷ
ὑποπόδιό μου. καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυ-
τοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διάλογισμῶν πο-
ικρῶν. ἀκούσατε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί.
θυχὲν ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κό-
σμου τούτου, πλοῦσιους ἐν πίσει, καὶ κλη-
ρονόμους ὅτι βασιλείας, ἧς ἐπηγγέλατο
τοῖς ἀγαπῶσι αὐτόν· ἡμεῖς δὲ ἠτιμάσαμεν
τὸν πτωχόν. θυχὲν οἱ πλοῦστοι καταδυνα-
στεύουσιν ἡμῶν, καὶ αὐτοὶ ἔλκουσιν ἡμᾶς εἰς
κριτήρια· οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ κα-
λὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ἡμᾶς· εἰ μέντοι
νόμον τελεῖτε βασιλικόν κατὰ πλὴν γρα-
φῶν, ἀγαπήσατε τὸν πλησίον σου ὡς σεαυ-
τὸν, καλῶς ποιῆτε. εἰ δὲ προσωποληψίᾳ
πᾶσι, ἀμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ
τῷ νόμῳ, ὡς ἤραβάται. ὅς τις γινώσκῃ τὸν
νόμον τῆρεῖν, πᾶσι δὲ ἐν ἐνὶ, γέγονε πάν-
των ἔνοχος. ὃ δὲ ἐπιπῶν, μὴ μοιχέυσῃς, εἴπε
Θεὸς, μὴ φονεύσῃς. εἰ δὲ οὐ μοιχέυσῃς, φονεύσῃς
δὲ, γέγονας παραβάτης νόμου. οὕτως λα-
λεῖτε, καὶ οὕτως ποιῆτε, ὡς διὰ νόμον ἐλευ-
θερίας μέλλοντες κρίνασθαι. ἢ γὰρ κρίσις ἀνί-
λεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος. καὶ κατα-
καυχᾶται ἔλεος κρίσεως. τί ὄφελος ἀδελ-
φοί μου, εἰ μὲν πίσιμ λέγῃ τις ἔχαμ, ἔργα
δὲ μὴ ἔχη; μὴ δάματα ἢ πίσις σῶσαι αὐ-
τόν; εἰ μὲν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑ-
πάρχωσι, καὶ λαπόμβροι ᾧσι ὅτι ἐφκμέ-
ρου προφῆς, εἴπη δέ τις αὐτοῖς ἕξ ἡμῶν,
ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτά-
ζετε

& uiduas in afflictione sua, immaculatū
seipsum seruare à mūdo. Fratres mei
ne cū respectu personarū habeatis fidē
domini nostri Iesu Christi ex opinione.
Nā si ingrediatur in cœtū uestrū uir au-
reum gestans anulū, ueste indutus splen-
dida, ingrediatur autē & pauper in sordi-
da ueste, & respexeritis ad illū qui uestē
gestat splendidam, & dixeritis illi, tu sede
hic bene, & pauperi dicatis, tu sta illic,
aut sede hic subter scabellū meū, & nō di-
iudicati estis in uobisipsis, & facti estis iu-
dices cogitationum malarū? Audite fra-
tres mei dilecti, nōne deus elegit paupe-
res mundi huius, diuites in fide, & hære-
des regni, quod promisit ἡς, à quibus di-
lectus fuerit? Vos autē cōtemptui habui-
stis pauperē. Nōne diuites tyrānidē exer-
cent in uos, & ἡδὲ trahunt uos ad tri-
bunalia? Et ἡδὲ male loquūt de bono
nomine quod inuocatū est super uos? Si
legē quidem regiā perficitis iuxta scriptu-
rā, diliges proximū tuū sicut teipsum, be-
ne facitis: sin uero personā respicitis, pec-
catū cōmittitis, & redarguimini à lege ue-
luti trāsgressores. Quisquis enim totam
legem seruauerit, offenderit autē in uno,
factus est omnīū reus. Nā qui dixit, ne
mœcheris, dixit etiā, ne occidas. Quod si
nō fueris mœchatus, occideris tamen, fa-
ctus es trāsgressor legis. Ita loquamini,
& ita faciatis ueluti per legē libertatis iu-
dicandi. Siquidē iudiciū absq; misericor-
dia erit ei, qui nō præstiterit misericordiā.
Et gloriatur misericordia aduersus iudi-
ciū. Quæ utilitas fratres mei, si fidē dicat
aliquis habere se, facta uero nō habeat?
Num potest fides saluū facere illū? Quæ
si frater aut soror nudī fuerint, & egentes
quotidiano uictu, dicat autē aliquis ue-
strū illis, abite cū pace, calescite & satura-
mini

ἴεθε, μή δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτηδία τ' σῶμα
ματῶ, τί τ' ὄφελῶ; οὕτως καὶ ἡ πίστις,
εἰ μὴ ἔργα ἔχη, νεκρά ὄζει καθ' ἑαυτήν. ἀλλ'
ἔρε τίς, σὺ πίστιμ ἔχεις, καὶ γὰρ ἔργα ἔχω. δεῖ
ξέ μοι πῶς πίστιμ σοὶ ἐκ τῶν ἔργων σοῦ, καὶ
γὰρ δεῖξο μοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιμ μου.
σὺ πιστεύεις, ὅτι ὁ θεὸς εἷς ὄζει; καλῶς ποιεῖς.
καὶ τὰ δαμόνια πιστεύουσιν, καὶ φρίσσουσιν.
δέλας δὲ γινώσκαι δὲ ἀνθρώπου πενιέ, ὅτι ἡ πίστις
χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ὄζει; ἀβραάμ ὁ πα-
τήρ ἡμῶν οὐκ ἔζη ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνεγκασ-
τὸν ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιάζειν; βλέ-
πας, ὅτι ἡ πίστις σωθήσεται τοῖς ἔργοις αὐτοῦ,
καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη; καὶ
ἐπληρώθη ἡ χάρις, ἡ λέγουσα. ἐπίσθυσε δὲ
ἀβραάμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιο-
σύνην. καὶ φίλῶ θεοῦ ἐκλήθη. ὁρᾶτε
ποιῶν ὅτι ἔζη ἔργων δικαιοῦται ἀνθρώπου
καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνου; ὁμοίως δὲ καὶ
ῥαὰβ ἡ πόρνη, οὐκ ἔζη ἔργων ἐδικαιώθη, ὑπο-
διεξαμένη τὸν ἀγγέλου, καὶ ἐτέρη ὁδῶ
ἐκβαλῶσα; ὡσαύτως καὶ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύ-
ματῶ νεκρόν ὄζει, οὕτως καὶ ἡ πίστις χω-
ρὶς τῶν ἔργων νεκρά ὄζει.

μη πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε ἀδελφοί
μου, εἰδότες, ὅτι μέζον κριμα ληψόμεθα.
πολλὰ γὰρ πηρόμεν ἅπαντες. εἰ τις ἐν λό-
γῳ δουπία, οὐτῶ τέλειος ἀνὴρ, διωατὸς
χαλιναγωγῆσαι καὶ ὄλον τὸ σῶμα. ἰδοὺ
τῶν ἵππων τὸν χαλινὸν εἰς τὰ σώματα
βάλλομεν, πρὸς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν,
καὶ ὄλον τὸ σῶμα μετάγομεν. ἰδοὺ καὶ τὰ
πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶν
ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλα-
χίσου πηδάλιου, ὅπως ἂν ἡ ὄρμη τῶ ἐνδύ-
νοντῶ βέληται. οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μι-
κρὸν μέλῶ ὄζει, καὶ μεγαλαυχεῖ. ἰδοὺ ὀλί-
γῳ πῦρ ἡλίκλω ὕλην ἀνάπτει. καὶ ἡ γλῶσ-
σα τὸ πῦρ, ὁ κόσμῶ ἐστὶ ἀδικίας, οὕτως ἡ
γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιμ ἡμῶν,
ἡ πηλῶσα ὄλον τὸ σῶμα, ὅ φλογίτσα τὸν
πρὸς ὄρ

mini: non tamen dederitis illis, quæ sunt
necessaria corpori, quæ erit utilitas? Sic
& fides si facta non habuerit, mortuâ est
per se. Sed dicet aliquis, tu fidem habes,
& ego facta habeo. Ostende mihi fidem
tuam ex factis tuis, & ego ostendam tibi
ex factis meis fidem meam. Tu credis quod
deus unus est? Recte facis. Et dæmonia
credunt, ac cōtremiscunt. Vis uero scire
homo inanis, quod fides absque factis mor-
tua sit? Abraham pater noster nonne ex
factis iustificatus est, cū obtulisset Isaac
filium suum super altare? Vides, quod
fides adiumento fuerit factis illius, & ex
factis fides perfecta fuerit? Et impleta
est scriptura quæ dicit: Credidit Abra-
ham deo, & imputatū est illi ad iusticiā,
& amicus dei uocatus est. Videtis igitur
quod ex factis iustificetur homo, & non ex
fide tantum? Similiter autem & Rhaab
meretrix, an non ex factis iustificata est
cum excepisset nuncios, & alia uia emi-
sisset? Nam quemadmodū corpus absque
spiritu mortuum est, ita & fides absque fa-
ctis mortua est. Nolite plures magi-
stri fieri fratres mei, scientes quod maius
iudicium sumpturi simus. In multis em̄
labimur omnes. Si quis in sermone non
labitur, hic perfectus est uir, qui possit
freno moderari totum etiā corpus. Ecce
equis frena in ora immittimus, ut obe-
diant nobis, & totum corpus circumagi-
mus. Ecce naues quoque cum tantæ sint, &
à uentis sæuis agant, circumagunt à mi-
nimo gubernaculo, quocūque impetus di-
rigentis uoluerit. Ita & lingua pusillum
membrum est, & magna iactat. Ecce exi-
guus ignis quantā materiam incēdit. Et
lingua ignis est, mundus iniquitatis, sic
lingua constituitur in membris nostris,
quæ maculat totū corpus, & inflammat
T ; rotam

III

τροχόν φη γενέσεως, καὶ φλογίζομένη ὑπὲρ
 φη γενέσεως, πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ
 πετεινῶν, ἐρπετῶν τε καὶ ἐναλίωμ δαμά-
 ζεται καὶ δεδάμασαι τῆ φύσει τῆ ἀνδρωπί-
 νη. τὴν δὲ γλώσσαν οὐδεὶς δάσασαι ἀνδρω-
 πωμ δαμάσασαι, ἀκατάχιστον κακόν, μετῆ
 τοῦ θανάτοφός. ἐν αὐτῇ εὐλογῶμεν τὸν
 πατέρα καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα
 τοὺς ἀνδρωπύες, τοὺς κατ' ὁμοίωσιν δεῖ γει-
 γονότα. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ σώματός θ' ἐξέρχεται
 εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ γὰρ ἀδελφοί μου
 ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. μήτι ἢ παρὰ τὴν ἐκ φη
 αὐτοῦ ὁπῆ βρύσθαι γλυκὺ καὶ τ' πικρόν; μή
 δάσασαι ἀδελφοί μου σικκὴ ἐλάσας ποιῆσαι;
 ἢ ἀμπελος σίκα; οὕτως οὐδὲ μήτι παρὰ τὴν ἄλι-
 κόμ καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. τίς σοφός θ'
 ἐπισήμων ἐν ὑμῖν; δεξάτω ἐκ φη καλῆς
 ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐν προύτητι σο-
 φίας. εἰ δὲ ζῆλον πικρόν ἔχετε, καὶ ἐρίθει-
 αμ ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε,
 καὶ φεῦδέσθε κατὰ φη ἀληθείας. οὐκ ἔστι
 αὐτῆ ἢ σοφία ἀνωθεμ καταρχομένη, ἀλλ' ἐν
 πίναθ, ψυχικῆ, δαμονιώδης. ὅπως γὰρ
 ζῆλος καὶ ἐρίθεια, ἐκτὸ ἀκατασασία, καὶ
 πᾶν φαῦλον προᾶγμα. ἢ δὲ ἀνωθεμ σοφία,
 πρώτομ μὲν ἀγνή ὄσμ, ἔπειτα ἐριθικῆ,
 ἐπιθικῆ, ἐυπειθῆς, μετῆ ἐλέους καὶ καρ-
 πῶν ἀγαθῶν, ἀδ' ἰάκριτός καὶ ἀνυπόκρι-
 τός, καρπός δὲ φη δικαιοσύνης ἐν ἐριθίᾳ
 ἀπειρεται τοῖς ποιῆσιν ἐριθίᾳ.

πόθεν πόλεμοι καὶ μάχα ἐν ὑμῖν; οὐκ
 ἐντεῦθεμ, ἐκ τῆν ἡδονῶν ὑμῶν, τῆν στραθνο-
 μίᾳ ἐν τοῖς μέλεσιμ ὑμῶν; ἐπιθυμᾶτε,
 καὶ οὐκ ἔχετε. φθονᾶτε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ
 δάσασαι ἐπιτυχῆμ. μάχεσθε καὶ πολε-
 μᾶτε. οὐκ ἔχετε, διὰ τ' μὴ ἀτῆσθαι ὑ-
 μᾶς. ἀτῆτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κα-
 κῶς ἀτῆσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δα-
 πανήσθητε. μοιχοί καὶ μοιχαλίδες, οὐκ
 οἴσασαι, ὅτι ἢ φιλία τῶ κόσμου, ἔχθρα τῶ
 θεοῦ ἔστιμ; ὅς ἐμ βουλῆθ φιλῶ ἔιναι τῶ
 κόσμῳ

rotam natiuitatis, & inflammatur à ge-
 henna. Omnis enim natura & ferarum
 & uolucrū, serpentiūq; & marinorū do-
 matur, & domita est à natura humana.
 Linguā autē nullus hoim domare pōt,
 incoercibile malū, plena ueneno mortife-
 ro. Per ipsam benedicim⁹ deū & patrē, &
 p ipsā maledicim⁹ hoibus, q ad similitu-
 dinē dei cōditi sunt. Ex eodē ore pcedit
 bñdictio & maledictio. Nō oportet fra-
 tres mei hæc ita fieri. Nunqd fons ex eo-
 dē foramine emanat dulcem & amarā a-
 quā? Nūqd potest fratres mei, fic⁹ oleas
 gignere; aut uitis fic⁹? Sic nullus fons sal-
 sam ac dulcē pōt ædere aquā. Quis sapi-
 ens & sciētia præditus inter uos? O sten-
 dat ex bona cōuersatione opera sua cum
 mansuetudine sapientiæ. Quod si æmu-
 lationem amaram habetis, & conten-
 tionem in corde uestro, nolite gloriari &
 mendaces esse aduersus ueritatem. Non
 est enim ista sapientia è supernis descen-
 dens, sed terrena, animalis, dæmoniaca.
 Vbi em æmulatio & cōtētio, ibi incōstā-
 tia & omne op⁹ prauū. Quæ aut è sup-
 nis est sapiētia: primū quidē casta est, de
 inde pacifica, modesta, tractabilis, plena
 misericordia & fructibus bonis, absq; di-
 iudicatiōe, sine simulatiōe. Fruct⁹ aut iu-
 sticiæ in pace seminat, facientibus pacē.

Vnde bella & lites in uobis? Nonne
 hinc? nimirum ex uoluptatibus uestris,
 quæ militant in membris uestris? Con-
 cupiscitis & nō habetis. inuidetis & æmu-
 lamini, & non potestis adipisci. pugnatis
 & bellatis. nō habetis, ppter ea quod nō
 postulatis. Petitis & non accipitis, eo qd
 male petatis, ut in uoluptatibus uestris
 infumatis. Adulteri & adulteræ nescitis,
 quod amicitia mundi, inimicitia est cum
 deo? Quicūq; ergo uoluerit amicus esse
 mundi

III

Emulatio invidia

κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ
δοκέετε, ὅτι κενῶς ἢ γραφὴ λέγει. πρὸς
φθόρον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα, ὃ κατὰ
κκοστὴν ἐν ἡμῖν. μείζονα δὲ δίδωσι χά-
ριμ. Ἰποτάγητε οὖν θεῷ πατρί, ἀντίστητε
θεῷ πατρί, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. ἐγ-
γίσατε θεῷ πατρί, καὶ ἐγγίθε ἡμῖν. κα-
θαρίσατε χεῖρας ἀμαρτωλοὶ καὶ ἀγνίσα-
τε καρδίαν διψυχοί. ταλαπωρήσατε, καὶ
πενθήσατε, καὶ κλαύσατε. ὃ γέλωε ὑ-
μῶν εἰς πένθος μεταστραφήτω, καὶ ἡ
χαρὰ εἰς κατήφειαν. ταπεινώθητε ἐνώ-
πιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσα ὑμᾶς. μὴ κα-
ταλαθεῖτε ἀλλήλων ἀδελφοί. ὃ κατα-
λαθῶν ἀδελφοῦ, καὶ κρίνω τὸν ἀδελ-
φόν αὐτοῦ, καταλαθεῖ νόμου, καὶ κρίνει νό-
μου. εἰ δὲ νόμου κρίνας, οὐκ εἶ ποιητὴς νό-
μου, ἀλλὰ κριτὴς. εἰς ὅτι ὁ νομοθέτης,
ὃ δυνάμενος σώσαι καὶ ἀπολέσαι. σὺ τίς
εἶ, ὃς κρίνας τὸν ἕτερον; ἀγενῶν οἱ λέγον-
τες, σήμερον καὶ αὔριον πορεύσόμεθα εἰς
τινὴν πόλιν, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ ἐνί-
αυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορεύσόμεθα. καὶ κερ-
δήσωμεν. οἱ τινες οὐκ ἐπίσταντο τὸ φθί-
εῖν. ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμίς γὰρ
ἔσται ἢ πρὸς ὀλίγον φανομένη, ἔπειτα δὲ
ἀφανισμένη, ἀντὶ τοῦ λέγει ὑμᾶς. ἔα
ὃ κύριος δεικνῆναι, καὶ ζήσωμεν, καὶ ποι-
ήσωμεν τιποτὴν ἢ ἐκείνο. νῦν δὲ καυχᾶσθε
ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. πάντα καύ-
χησις τοιαύτη πονηρὰ ὄψιμ. εἰδοῦσι οὖν
καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἀμαρτία
ἐν τῷ ὄψιμ.

ἀγενῶν οἱ πλεῖστοι, κλαύσατε ὀλολύ-
ζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαπωραῖς ὑμῶν ταῖς
ἐπιπορευταῖς. ὃ πλεῖστον ὑμῶν σέσηπε,
τὰ ἡμάτια ὑμῶν σκοτόβρωτα γέγονεν. ὃ χρυ-
σὸς ὑμῶν, καὶ ὃ ἀργυρὸν κατίωτα, καὶ ὃ ἰός
ἐν τῷ εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγετο
τὰς σάρκας ὑμῶν, ὡς πῦρ. εὐθυσταρίσατε
ἐν ἡμέραις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς ὅτι ἔργα
τῶν

mundi, inimicus dei constituit. An puta-
tis quod inaniter scriptura dicat: ad inui-
diam concupiscit spiritus qui habitauit in
nobis. Maiorem autem dat gratiam. Subdi-
ti ergo estote deo, resistite autem diabolo,
& fugiet a uobis. Appropinquate deo, &
appropinquabit uobis. Emundate ma-
nus o peccatores, & purificate corda du-
plices animo. Affligimini & lugeite & plo-
rate. risus uester in luctum conuertatur, &
gaudium in mœrorem. Humiliamini in
conspectu domini, & eriget uos. Nolite
detrudere uobis inuicem fratres. Qui
detrahit fratri, quique iudicat fratrem
suum, detrahit legi & iudicat legem.
Quod si iudicas legem, non es ob-
seruator legis, sed iudex. Vnus est le-
gislator, qui potest seruare & perdere.
Tu quis es, qui iudicas alium? Age nunc
qui dicitis: hodie & cras eamus in hanc
ciuitatem, & faciamus ibi annum unum, &
mercemur, & lucrum faciamus: qui igno-
ratis, quid futurum sit postero die. Quæ
est enim uita uestra? Vapor enim erit,
qui ad exiguum tempus apparet, & de-
inde euanescit: pro eo quod dicere de-
bueritis, si dominus uoluerit, & si uixeri-
mus, faciamus hoc aut illud. Nunc au-
tem exultatis in superbis uestris. Om-
nis exultatio talis mala est. Igitur qui
nouerit recte facere, nec facit, hic peccato
tenetur.

Agite nunc diuites, plorate, ululantes
super miseris uestris, quæ aduenient uo-
bis. Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, ue-
stimēta uestra tineis obnoxia facta sunt.
Aurum & argentum uestrum erugine
uiciatum est, & erugo eorum in testimo-
nium uobis erit, & exedit carnes uestras
sicut ignis. Thesaurum congeffistis in
extremis diebus. Ecce merces opera-
v

T 4 riorum

τῶν ἡ ἀμικσάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὃ ἄπε
 εὐρημίως ἀφ' ὑμῶν κρέζει. καὶ αἱ βοαὶ ἦν
 θερσιάντων ἐν τὰ ὄτα κυρίου σαβαώθ εἰσε-
 ληλύθασιν. ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῇ γῆ, καὶ ἔσω
 ταλήσατε. ἐθρέψατε τὰς καρδίαις ὑμῶν, ὡς
 ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. κατωδικάσατε, ἐφονεύ-
 σατε τὸν δίκαιον, ὃ καὶ ἀντιτάσσεται ὑμῖν·
 μακροθυμήσατε ὡς ἀδελφοὶ ἕως ἡμετέρας
 τῆς κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχε-
 ται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυ-
 μῶν ἐπ' αὐτῷ, ἕως λάβῃ ἕτερον πρῶτον
 καὶ ὄψιμον. μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς,
 σκεῖσθε τὰς καρδίαις ὑμῶν, ὅτι ἡ παρο-
 σία τοῦ κυρίου ἡ γαίη. μὴ σεῖσθε κατ' ἀλ-
 λήλων ἀδελφοί, ἵνα μὴ κατακριθῆτε ἰδοὺ ὁ
 κριτὴς πρὸ ἡμῶν ἐσκεμ. ὑπόσταμα
 λάβετε ἡ κακοπαθείας ἀδελφοί μου, καὶ
 ἡ μακροθυμίας τοῦ προφήτου, οἱ ἐλά-
 λησαν ἑνὸ ὀνόματι κυρίου. ἰδοὺ μαχαρί-
 ζομῶν τοὺς ὑπομνύοντας. τίς ὑπομονῶν
 ἰὼβ ἠκούσατε. καὶ τὸ τέλος κυρίου εἶδε-
 τε, ὅτι πολὺ ἀπαλαγχνός ὄζει ὁ κύριος καὶ
 δικτίμων. πρὸ πάντων δὲ ἀδελφοί μου,
 μὴ ὀμνύετε, μὴ τε τὸν οὐρανόν, μὴ τε τὴν
 γῆν, μὴ τε ἄλλον τινὰ ὄρκον. ἦτω δὲ ὑμῶν
 τὸ ναί, ναί, καὶ τὸ οὐ, οὐ, ἵνα μὴ ἐν ὑπό-
 κρισίῳ πέσητε. κακοπαθεῖ τίς ἐν ὑμῖν;
 προσευχέσθω. εὐθυμῆ τίς; ψαλλέτω. ἀ-
 θιενεῖ τίς ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς
 πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσθύξά-
 σθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ
 ἐν ἑνὸ ὀνόματι τοῦ κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ ἡ ἐπὶ
 σεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερθεῖ αὐτὸν
 ὁ κύριος, καὶ ἡ ἀμαρτία ἢ πεποικηώς, ἀφε-
 θήσεται αὐτῷ. ἐξομολογήσθε ἀλλήλοις τὰ
 παραπτώματα, καὶ εὐχεσθε ὑπὲρ ἀλλή-
 λων, ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέσους δι-
 καίου ἐνεργουμένη. ἡλίος ἄνθρωπος ἦν
 ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῆ προσή-
 ζατο τὸ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξε ἐπὶ τῇ
 γῆ, ἐνταυτὸς τρεῖς ἔτη μῆνας ἕξ. καὶ πάλιν
 προσήζατο

riorum qui messuerūt regiones uestras,
 quæ fraude non reddita est à uobis, da-
 mati; & clamores eorum qui messuerant,
 in aures domini sabaoth introierunt. In
 delitijs uixistis super terrā, & lasciuistis.
 enutristis corda uestra, ut in die occisio-
 nis. Cōdemnastis, & occidistis iustum, &
 non resistit uobis. Patientes igitur estote
 fratres usq; ad aduentum domini. Ecce
 agricola expectat pretiosum fructū ter-
 ræ, patienter expectans illum, donec ac-
 cipiat pluuiam tempestiuam & ferotinā.
 Patiētes igitur estote & uos, & cōfirmate
 corda uestra, quoniā aduentus domini
 appropinquat. Nolite ingemiscere alius
 aduersus alium fratres, ut ne condemne-
 mini. Ecce iudex ante ianuam assistit.
 Exemplum accipite fratres mei, afflictio-
 nis ac patiētiæ prophetas, qui locuti sunt
 in nomine dñi. Ecce beatos ducimus eos
 qui sustinet. Sufferētiam Iob audistis, &
 finē dñi nouistis, qd' ualde misericors sit
 dñs ac cōmiserans. Ante omnia autē fra-
 tres mei, nolite iurare, neque per cœlum,
 neq; per terram, neq; aliud quodcunq;
 iusiurandū. Sit autē uestrū est, est: non,
 non, ut ne in simulationē incidatis. Affli-
 gitur autē aliquis inter uos; oret. Aequo
 animo est aliquis; psallat. Infirmatur
 quis inter uos; accersat presbyteros ec-
 clesiæ, & orent super eum, ungentes eum
 oleo in nomine domini. Et obsecratio
 fidei saluum reddet laborantē, & eriget
 eum dñs: & si in peccatis fuerit, remitten-
 tur ei. Confitemini inuicem alius aliq; de-
 licta, & orate pro uobis inuicem, ut salui
 sitis. Multū enim ualet deprecatio iusti
 efficax. Helias homo erat similiter ob-
 noxius affectionibus ut nos, & precatio-
 ne precatus est ne plueret; & nō pluit sup
 terrā annos tres & menses sex. Et rursum
 orauit,

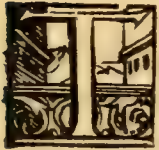
προσκήσατο, κη ο ουρανός νετόμ εδωκε, Ο η γη
 εβλάσκησε τ' καρπύ αυτ'. αδελφοί, εάμ τις εν
 υμῖν πλανηθῆ ἀπὸ τ' ἀληθείας, Ο επιστρέψη
 αυτόμ, γινωσκέτω, οὐδ' ο επιστρέψας ἀμαρτω-
 λὸν εκ πλάνης οδ' ἔ αυτω, σώσθη ψυχῶν εκ θα-
 νάτω, κη καλύψη πλῆθος ἀμαρτιῶν.

τῆς τ' ἀγίας ἰακώβου επιστολῆς τέλος.

orauit, & coelū dedit pluuiā, & terra pdu-
 xit fructū suū. Fratres, si quis inter uos er-
 rauerit à ueritate, & conuerterit quis eū,
 sciat, qd' qui cōuerti fecerit peccatorē ab
 errore uiaē suae, saluā faciet animā à mor-
 te, & operiet multitudinē peccatorū.

Beati Iacobi epistolae finis.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

Αὐτίω επισέλλει ο μακάριος πῆξος τῆς εν τῆ δ' ἰακώβου ὄνσιμ, ἰσδαίοις κη γινομῶσις
 χριστιανοῖς. γράφει ἡ τ' επιστολῶν διδασκαλικῶν, επισκρίζωμ αυτ'. διότι ἡ ἀπ' ἰου-
 δαίωμ επισθυσαρ, κη πρῶτομ ἡ δ' ἐκ τῆς Ο ἀπ' ἀεικνυσιμ, οὐδ' ἡ εἰς τ' χριστόμ πῆξις, ἀπὸ
 τ' προφητῶν κατ' ἐκλήθη, Ο δ' ἰαυτῶν ἐμνηύθη, ἡ δ' ἰα τ' ἰαματός αυτ' λύτρωσις. κη ὅτι
 αυτοῖς Ο τῆς ἔθνεσιμ ἐκγγελίση τὰ πάντα, εἰς ἃ ἐπιθυμῶσιμ ἄγγελοι πῆξ ακύψαι. ἔϊτα συμβεβλήσας
 ἀξίως τ' καλέσαντος ἀναστρέφει, πρῶξ ἐπει Ο βασιλέας τιμῶν. γυναιξί τε ἡ Ο ἀνδράσιμ ὁμοφροσύ-
 νῶν κατ' ἀγγέλλει. κη εἰς τὰ ἦθη πῆξανέσας ὀλίγα, σημαίει, οὐδ' κη εἰς τὸμ ἄδῶν γέγονε πῆξ τῶ
 δ' κήρυγμα τ' σωτηρίας κη ἀνασάσεως. ἵνα Ο οἱ προθανόντες ἀνασῶσι, κη κρηθῶσι μὲν τῶ σώματι,
 τῆ δ' χάριτι τ' ἀνασάσεως δ' ἀμείνωσι. κη οὐδ' ἐ τέλος πάντων λοιπὸμ ἡγγικε Ο ὀφείλτσι πάντες
 ἔτοιμοι γίνεσθ, ὡς λόγος ἀποδώσοντες τῶ κρητῆ. κη οὕτως πλεοσί τῶν επιστολῶν.

IN EPISTOLAM PETRI PRIOREM, ARGV-
 TVM PER ERASMV M ROTERODAMVM.

Etrus, quē admodū & Iacobus, Iudæis scribit, sparsim incolentib⁹ gen-
 tium regiones, epistolam profecto dignā apostolorū principe, plenā
 autoritatis ac maiestatis apostolicæ, uerbis parcam, sententijs differtā.
 Hortat autē ad tolerantia malorū, quæ ob euangelij inuidiam perpe-
 tiebant, spe præmiorū. Ad hæc admonet, iuxta pphetiarū oracula ad tantā digni-
 tatem uocati gratis, uitam præstent sua professione dignam: Christianismū em̄ nō
 in titulo aut baptismo tantū, sed in morū innocētia situm esse: alioqui qd' affligun-
 tur malis, nō cessurū ad gloriam Christi, si ob malefacta pœnas dare uideant. Ad
 hæc admonet, ne freti Christianismo, detractent parere magistratib⁹ licet ethnicis,
 ne prouocati nec cōuertant ad Christū, & acrius sæuiant: itē ne serui negent officii
 suū heris, licet ethnicis: Christianæ bonitatis esse om̄ia perpeti: itē ne mulieres Chri-
 stianæ uiros suos licet ethnicos cōtēnant, sed morib⁹ suis ad meliora studeant pro-
 uocare. Maritos admonet, ut uxorib⁹ suis deferant, ut à coitu nō nunct̄p tēperent, q̄
 magis uacet orare. Deinde exēplo Christi puocat ad tolerantia malorū, ne conent
 iniuria iniuria pēfare, sed māsfuetudine & bñfactis uincere studeant male meritos.
 Atq; hæc agit tribus primis capitib⁹. & initio quarti. Post hæc hortat ad nouitate
 uitæ, dehortans à uitijs gentiū. Inuitat ad sobrietatē, ad uigilantiam, ad preces assī-
 duas, in primis ad mutuā charitatē, ad hospitalitatē, ad officia mutua, rursus ad pa-
 tientia persecutionū ob Christi nomē illatarū. Mox episcopos instituit, & his sub-
 ditū populū. In calce testat sese & alterā epistolā ad eosdē scripsisse per Sylyanū, q̄
 intercidit. Hæc scriptā apparet ex Babylone: nā hui⁹ ecclesiæ x̄bis iubet eos saluere.

FINIS.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ
ΠΡΩΤΗ.

ΠΕΤΡΟΣ ἀπόστο-
λος Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ἐκλεκτοῖς πατρι-
στίμοις, διασποράς
πόντου, γαλατίας,
καππαδοκίας, ἀσί-
ας καὶ βιθυνίας, κα-
τὰ πρόγνωσιν θεοῦ
πατρὸς ἡμῶν ἀγαθῶν πνεύματων, εἰς ὑπα-
κολὴν καὶ ξαντισμὸν αἱμάτων Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πλεονάζουσα, εὐλο-
γητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτῷ ἔλε-
ησεν ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζωῆς δι-
ἄνασάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, εἰς κλη-
ρονομίαν ἀφθαρτοῦ καὶ ἀμίαντον, καὶ ἁ-
μάρτανον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς, εἰς
ἡμᾶς τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρομένους
διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν, ἐτοίμην ἀπο-
καλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐχάτων, ἐν ᾧ ἀγα-
λιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέορ ἔστι, λυ-
πιδέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ἵνα
τὰ δοκίμιον ὑμῶν φθιπίσειως, πολὺ τιμί-
ωπερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς
δὲ δοκιμαζόμενος, ἐυρεθῆ εἰς ἔπαινον καὶ
δόξαν καὶ τιμὴν, ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, ὃν οὐκ ἐσθότες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρ-
τι μὴ ὀρῶντες, πεισύνοντες δὲ, ἀγα-
λιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκκαλήτῳ καὶ δεδοξα-
σμένῳ, κομιζόμενοι τὸ τέλος φθιπί-
σειως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν, περὶ ἧς
σωτηρίας ἐζητήσαμεν, καὶ ἐζητήσασμεν
προφῆται

EPISTOLA BEATI PE-
TRI APOSTO-
LI PRIMA.

PETRVS apostolus Ie-
su Christi, aduenis spar-
sum incolentibus Pon-
tum, Galatiam, Cap-
padociam, Asiam, &
Bithyniam, delectis iu-
xta præfinitionem dei patris, per sancti-
ficationem spiritus, in obedientiam, &
asperfionē sanguinis Iesu Christi. Gra-
tia uobis & pax multiplicetur. Laudan-
dus est deus, & pater domini nostri Iesu
Christi, qui iuxta copiosam suam mise-
ricordiam regenuit nos in spem uiuam,
per hoc quod resurrexit Iesus Christus
ex mortuis, in hæreditatem immorta-
lem, & incontaminabilem, atq; immar-
cessibilem, cōseruatam in cœlis erga uos,
qui uirtute dei custodimini per fidem,
ad salutem, quæ in hoc parata est, ut pa-
tescat in tempore supremo, in quo exul-
tatis, nunc ad breue tempus afflicti in
uarijs experimentis, si opus sit, quo ex-
ploratio fidei uestræ, multo pretiosior
auro, quod perit, & tamen per ignem
probat: reperiat in laudem & glo-
riam & honorem, tum cum reuelabitur
Iesus Christus: quem cum non uideatis,
diligitis: in quem in præsentia, cum non
uideritis, credentes tamen: exultatis gau-
dio ineffabili, & glorificato, reportantes
finem fidei uestræ, salutē animarum, de
qua salute exquisierunt, & scrutati sunt
propheta,

προφῦται, οἱ περὶ ᾧ εἰς ὑμᾶς χάριτος
 προσηκείσαντες, ἐρθύνωντες εἰς τίνα, ἢ
 ποῖον κἀρόμ ἐδήλου, τὸ ἐν αὐτοῖς πνεύ-
 μα Χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χρι-
 στὸν παθήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα
 δόξας, οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ' ἐαν-
 τοῖς, ἡμῖν δὲ δίκονοι αὐτὰ, ἀ νῶν
 ἀκηγέλη ὑμῖν, διὰ τῶν εὐαγγελισα-
 μῶν ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀπο-
 σαλέντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦ-
 σιν ἄγγελοι παρακίψαι. διὸ ἀναζω-
 σάμενοι τὰς δόξας ᾧ διανοίας ὑμῶν,
 νήφοντες, τελείως ἐλπίζατε ἐπὶ τῷ φει-
 ρομῶν ὑμῖν χάρις ἐν ἀποκαλύψαι ἰκ-
 σου Χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συ-
 χηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀ-
 γνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ κατὰ τὸν
 καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅ-
 γιοι ἐν χάριτι ἀναστροφῆς γενήθητε, διὸ τὶ
 γέγραπται. ἅγιοι γῆθετε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός
 εἰμι. καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλέσθε τὸν ἀπρο-
 σωπολήπως κρίνοντα κατὰ τὸ ἐκάσου ἐρι-
 γον, ἐν φόβῳ τὸν ᾧ παροικίας ὑμῶν ἡσό-
 νομ ἀναστέφατε. εἰδότες, ὅτι οὐ φθαρε-
 τοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ ᾧ
 ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαράδο-
 τος, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώ-
 μου καὶ ἁσπίλου Χριστοῦ, προεγνωσμένου
 μὴ πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέν-
 τος δὲ ἐπ' ἐχάτων τῶν ἡσόνων δι' ὑμᾶς,
 τοῦς δι' αὐτοῦ πωριεύοντας εἰς θεόν, τὸν ἐγεί-
 ραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν αὐτοῦ
 δόντα, ὡς τε πῶν πῶν ὑμῶν, καὶ ἐλπίδα εἶ-
 να εἰς θεόν. τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες
 ἐν τῇ ὑπακοῇ ᾧ ἀληθείας διὰ πνεύμα-
 τος, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ
 καθαράς καρδίης ἀλλήλους ἀγαπήσατε
 ἐκτενῶς, ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ πο-
 ραῖς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφιδάρτου, διὰ λόγου
 ζῶντος θεοῦ, καὶ μόνοντος εἰς τὸν αἰῶνα.
 διὸ τὶ πᾶσα σὰξ, ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα
 δόξα

pphetæ, qui de uetura in uos gratia uati-
 cinati sunt, scrutâtes ad quē, aut cuiusmo-
 di tēporis articulū significaret, qui in illis
 erat spūs Christi, qui priusq̄ acciderent,
 testabat̄ uēturas in Christū afflictiones,
 & quæ essent cōsecuturæ glorias. quib⁹ &
 illud reuelatū est, qd' haud sibīp̄sis, imò
 nobis ministrarēt, hæc quæ nunc annun-
 ciata sunt uobis, p̄ eos qui uobis prædi-
 cauerūt euāgeliū, p̄ sp̄m sanctū emissum
 è cœlo, in quæ desyderant angeli prospī-
 cere. Quapropter succincti lumbis mētis
 uestræ, sobrii, p̄fecte sperate in eam quæ
 ad uos defert̄ gratiā, dum uobis patefit
 Iesus Christus, tāq̄ filiū obediētes, ut nō
 accōmodetis uos pristinis cōcupiscētis,
 quibus dum adhuc ignoraretis Christū,
 agebamini, sed quēadmodū is q̄ uos uo-
 cavit, sct̄us est: ita ipsi q̄q̄ sancti in omī
 cōuersatione reddamini, p̄pterea qd' scri-
 ptū est: Scti estote, nā ego sct̄us sum. Et
 si patrē inuocatis citra p̄sonarū respectū
 iudicantē iuxta cuiusq̄ opus, uidete ut in-
 timore cōuersantes, incolat⁹ uestri tēpus
 trāsigatis. Cū sciatis uos, nō caducis reb⁹
 uelut argēto & auro fuisse redēptos à ua-
 na uestra cōuersatiōe, quā ex patrū acce-
 peratis traditione, sed pretioso sanguine
 uelut agni immaculati, & incontaminati
 Christi, q̄ præordinat⁹ qdē fuerat, anteq̄
 cōditus esset mūdus, sed manifestat⁹ fuit
 extremis tēporib⁹ p̄pter uos, q̄ p̄ illū cre-
 ditis in deū, q̄ illū excitauit è mortuis, &
 gloriā ei dedit, ut uos fidē ac sp̄e habere-
 tis erga deū, qui aīas uestras purificastis
 obediēdo ueritati, p̄ sp̄m cū charitate fra-
 terna, ab omī simulatiōe aliena, ex puro
 corde uos inuicem diligite impēse, renati
 non ex semine mortali, sed ex imortali p̄
 sermonē uiuētis dei, & manētis i æternū.
 Propterea q̄ omīs caro gramē sit, & oīs
 gloria

Sancti estote.

δοξία ἀνδρώπου ὡς ἀνδρῶ χόρτου. ἢ ἡ
 ράνθη ἢ χόρτῳ, ἢ τὸ ἀνδρὸς ἄξέπεσε. τὸ δὲ
 ῥῆμα κυρίου μέγα εἰς τὸν αἰῶνα. τῷ το
 δὲ ὅτι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελιοῦ ἐμ εἰς ὑμᾶς.

Ἀποδέμῃμοι οὐκ ἄσασμ κακίαν, καὶ
 πάντα δόλομ, καὶ ὑποκρίσας, καὶ φησὶ
 νους, καὶ πάσας καταλαλίαν, ὡς ἀρτιγέν
 νητα βρέφη, τὸ λογικὸν ἄδολομ γάλα ἐπι
 ποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ ἀυξηθῆτε. εἰπὼς
 ἐγεύσασθε, ὅτι χρησὸς ὁ κύριος, πρὸς ὃν
 προσερχόμενοι λίθομ ζῶντα, ὑπὸ ἀνδρώ
 πωμ μὴ ἀποδεδοκίμασμένωμ, παρὰ δὲ
 θεῷ ἐκλεκτὸν, ἐντιμὸν, καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι
 ζῶντες οἰκοδομησῶμε, οἱ κτῶ πνευματικὸς,
 ἱεράτῳμα ἄγιον, ἀνεγκαι πνευματι
 κάς θυσίας, εὐπροσδέκτους θεῷ θεῷ διὰ Ἰη
 σοῦ χριστοῦ. διὸ καὶ περιέχεσθε ἐν τῇ γραφῇ.
 ἰδοὺ τίθημι ἐν σίῳμ λίθομ ἀκρογωνίωμ,
 ἐκλεκτὸν, ἐντιμὸν. καὶ ὁ πεινῶν ἐπὶ αὐ
 τῷ, οὐ μὴ καταχωνθῇ. ὑμῖν οὐκ ἔστι τιμὴ
 τῶς πεινῶσιν. ἀπαθῆσθε δὲ λίθομ ὃν ἀπε
 δοκίμασασθε οἱ οἰκοδομησῶμε, οὗτῳ ἐγε
 νῆθη εἰς κεφαλῶν γωνίας. καὶ λίθῳ προ
 σκόμματῳ, καὶ πέτρα σκανδάλου, οἱ
 προσκόπησθε θεῷ λόγῳ, ἀπαθῶμε εἰς ὃ
 καὶ ἐτέθησασθε. ὑμεῖς δὲ γένεθε ἐκλεκτὸν,
 βασιλεῖον ἱεράτῳμα, ἔθνος ἄγιον, λαὸς
 εἰς ᾧ ποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἄγα
 γείλητε τῷ ἐκ σκοτῶς ὑμᾶς καλέσαντῳ
 εἰς τὸ θαυμάσιον αὐτῷ φῶς. οἱ ποτὲ οὐ λα
 ος, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ. οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν
 δὲ ἐλεθῆντες. ἀγαπῆτοί, παρκαλῶ ὡς
 παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε
 ἵν' σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἱ τινες ἑσρατεύ
 ονται κατὰ φῶν ψυχῆς, πλὴν ἀνασροφῶν
 ὑμῶν ἔχοντες καλῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα
 ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν,
 ἐκ ἵν' καλῶν ἔργων ἐποπῆνοντες, δοξά
 σωσθε τὸν θεὸν ἐν ἡμέρας ἐπισκοπῆς. ὑπο
 τάγκτε οὐκ ἄσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν
 κύριον, ἕτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, ἕτε
 ἡγεμόσιν

gloria hoīs quasi flos graminis. Exaruit
 gramē, & flos decidit. at uerbū dñi ma
 net in æternū. Hoc aut̄ est uerbū, qđ per
 euangeliū delatū est ad uos. Proinde
 deposita omī malicia, & omī dolo, & si
 mulatiōib⁹, & inuidētis, & omīb⁹ obtre
 ctationib⁹, ut modo nati infantes, lac il
 lud nō corpis sed animi, qđ dolū nescit,
 appetite, ut p̄ illud subolescatis. Siquidē
 gustastis, qđ benign⁹ sit dñs. ad quē acce
 dentes, qđ lapis est uiuus, ab hoīb⁹ quidē
 reprobāt⁹, apud deū ḡ electus ac pre
 tiosus: ipsi qđq; ueluti uiui lapides ædifice
 mini, dom⁹ spūalis, sacerdotiū sanctū ad
 offerēdū spūuales hostias, acceptabiles
 deo p̄ Iesum Christū. quapropter & con
 tinet scriptura: Ecce pono in Sion lapidē,
 in summo ponendū angulo, electū, pre
 tiosum. Et qui crediderit in illo, nō pude
 fiet. Vobis igif pretiosus est, qui creditis.
 Cæterū ijs qui nō credūt, lapis quē repro
 bauerāt ædificantes, hic cœpit esse caput
 anguli: & lapis in quē impingit, & petra
 ad quē offendant, nepe ijs qui impingūt
 in sermonē, neq; credūt in id ad qđ & in
 stituti fuerāt. Vos aut̄ gen⁹ electū, regale
 sacerdotiū, gens sancta, populus qui in
 lucrū accessit, ut uires prædicetis illi⁹, qui
 ē tenebris uos uocauit in admirabilē suā
 lucē. Qui qñdā eratis nō populus, nunc
 populus dei, qui qñdā nō cōsecuti miseri
 cordiam, nunc estis misericordiā cōsecuti.
 Dilecti, obsecro tanq̄ aduenas ac pere
 grinos, abstinete à carnalib⁹ cōcupiscen
 tijs, quæ militant aduersus animā, & con
 uersationē uestrā habete honestā inter
 gētes, ut in hoc qđ obtrectant uobis qđ si
 maleficis, ex bonis operibus æstimantes
 uos, glorificēt deū in die uisitatiōis. Pro
 inde subditi estote cuius hūanæ creatu
 ræ, p̄pter dñm, siue regi tāq̄ p̄cellēti, siue
 præsidibus,

ἡγεμόσῃ, ὡς δὲ αὐτῷ πεμπομύσις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν, ἑπαινοῦ δὲ ἀγαθοποιῶν, ὅτι οὕτως ὅσι τὸ δέλημα τῷ θεοῦ, ἀγαθοποιούστας φημοῦν τὴν ἴπ' ἀφρόνων ἀνδρώπων ἀγνωσίαν, ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες ἐνὶ κακίαις τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὡς δούλοι θεοῦ. πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητά ἀγαπάτε, τὸν θεὸν φοβᾶσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε. οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντί φόβῳ τοῖς δεσπόταις, ὅν μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπίθεσις, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιῶσι. τῷ το γὰρ χάρις, εἰ δὲ ἰσχυροὶ ἐσίν ὑποφρατίς λύπαις πάσων ἀδίκων. ποῖον γὰρ κλέει ἡμαρτάνοντες καὶ κολαφίζόμενοι ὑπομῆτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιῶντες καὶ πάσων ὑπομῆτε. τὸτο γὰρ χάρις παρὰ θεοῦ. εἰς τῷτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ χριστὸς ἑπαθεῖ ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν, ἵνα ἐπακολυθῆσθε τοῖς ἔχουσιν αὐτῷ, ὡς ἡμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ ἐνείδην δόλῳ ἐν τῷ σώματι αὐτῷ, ὡς λοιδορῆσθαι οὐκ ἔμελλεν εἶναι, ὡς ἡμεῖς. παρὰ θεοῦ δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως. ὡς τὰς ἡμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνέωκεν ἐν τῷ σώματι αὐτῷ ἐπὶ τῷ ξύλῳ, ἵνα τὰς ἡμαρτίας ἀπογυνομενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν, ὅν τῷ μάλωπι αὐτῷ ἰάσθητε. ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα, πλανώμενα, ἀλλ' ἐπεσφάφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα, καὶ ἐπίσκοπον ἴπ' ἡμῶν ὑμῶν.

Ομοίως ἀγνοῦσθε ὑποτασσόμενοι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι, ἵνα καὶ οἱ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, δὲ ἰσχυροὶ ἴπ' ἡμῶν ἀναστροφῆς ἀνθ' λόγου κορδακιδήσονται, ἐποπιέυσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἀγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν, ὡς ἔσω οὐχ ὁ ἕξωθεν ἐκ πλοκῆς τριχῶν, καὶ περιδέσεως χρυσίου, ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμου, ἀλλ' ὁ κρυπτός ἐν καρδίαις ἀνδρώπων ἐν τῷ ἀφθάρτῳ, τῷ πρᾶξοντι καὶ

præsidibus, ut qui per eum mittantur ad uindictam quidem nocentium, laudem uero recte agentium: quoniam sic est uoluntas dei, ut benefaciendo obturetis os hominibus ignorantibus, tanquæ liberi, & nō ueluti prætextū habētes maliciæ liberalē, sed tanquæ serui dei. Omnes honore, fraternitatē diligite, deum timete, regē honorate. Famuli subditi sint cum timore dominis, non solum bonis ac humanis, uerum etiā prauis. Nam hæc est gratia, si quis propter conscientiam dei suffert molestias, præter meritū affectus malis. Quæ enim est laus, si cum peccantes a lapis cædimini sufferetis? At si cum benefacitis, & tamē malis afficiimini, sufferitis. Hæc enim est gratia apud deum. Siquidem in hoc uocati estis, quoniam & Christus afflictus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut insequeremini uestigia ipsius, qui peccatum nō fecerat, nec inuentus est dolus in ore illius: qui cū maledictis incesseret, nō remaledixit: cū malis afficeret, nō minabatur. Sed tradidit uindictā ei qui iudicat iuste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, quo peccatis mortui iusticiæ uiueremus. Cuius eiusdem uibice sanati fuistis. Nam eratis uelut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem, & curatorem animarū uestrarū.

Similiter uxores subditæ sitis uestris uiris, ut etiam qui non obtemperant sermone, per uxorū conuersationē absque sermone lucrifiant: dum cōsiderant cum reuerentia coniunctam castam conuersationem uestram, quarū ornatus sit, non externus: qui situs est in plicatura capillorum, & additione auri, aut in palliorum amictu. uerum occultus, qui est in corde homo, si is careat omni corruptelæ

III

V ita

καὶ ἡσυχίᾳ πνεύματι, ὃ ὄζειν ἐνώπιον τοῦ
 θεοῦ πολυτελεῖς. οὕτως γὰρ ποτε ἔαι ἁγία
 γυναικίαι, αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ τὸν θεόν, ἐκό-
 σμου ἐαυτάς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις
 ἀνδράσι, ὡς σάρξ ὑπέκουσε θεῷ Ἀβραάμ,
 κύριον αὐτὸν καλεῖσα, ἧς ἐγενήθητε τέκνα,
 ἐγαδοποιήσαί, καὶ μὴ φοβέσθαι, μηδὲ
 μίαν πῆνησιν. οἱ ἄνδρες, ὁμοίως σιωποῦ-
 τε ὡς ἡ γυνῶσι, ὡς ἀδινεσέρω σκεύε θεῷ γυ-
 ναικίᾳ ἀπονέμοντες τιμῶν, ὡς καὶ συγ-
 κληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐκκό-
 πηθεῖν τὰς προσευχὰς ὑμῶν. τὸ δὲ τέλος,
 πάντες ὁμόφρονες, συμπαιθεῖς, φιλάδελ-
 φοι, εὐπλάγχοι, φιλόφρονες, μὴ ἀποδι-
 δόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀν-
 τί λοιδορίας, τουναντίον δὲ εὐλογεῖτε, εἰ-
 δότες ὅτι εἰς τὸ τοῦ ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογί-
 ας κληρονομήσητε. ὁ γὰρ δέλωρ ζωὴν ἀγα-
 πῆν, καὶ ἰδίᾳ ἡμέρας ἀγαθὰς, παυσάτω
 πλὴν γλώσσῃ αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ, καὶ χεῖλη αὐ-
 τοῦ μὴ λαλήσῃ δόλον, ἐκκλινάτω ἀπὸ
 κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν, ζητησάτω
 εὐκρίαν, καὶ δὴ ξάτω αὐτὴν. οἱ οἱ ὀφθαλ-
 μοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὄψα αὐτοῦ εἰς
 δέξιμα αὐτῶν, πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποι-
 οῦντας κακά. καὶ τις ὁ κακώσωρ ὑμῶν,
 εἰ μὴ τὸ ἀγαθὸν μιμηταὶ γένηθε; ἀλλ' εἰ καὶ
 πάσχετε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν
 δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταρα-
 χθῆτε, κύριον δὲ τὸν θεόν ἁγιάσετε ἐν
 ταῖς καρδίαις ὑμῶν. εἰτοιμοὶ δὲ αἰεὶ πρὸς
 ἀπολογίαμ πάντι θεῷ ἀποκρίσῃ ὑμᾶς λό-
 γον περὶ ὧν ἐν ὑμῖν ἐλπίδα μετὰ πρᾶ-
 κτη καὶ φόβου, σωείδησιν ἔχοντες ἀ-
 γαθῶν; ἵνα ἐν ᾧ καταλαλώσιν ὑμῶν, ὡς
 κακοποιῶν, καταχλωδῶσιν οἱ ἐπικρα-
 ζοντες ὑμῶν πλὴν ἀγαθῶν ἐν χριστῷ ἀνα-
 στροφῶν. κρεῖττον γὰρ ἀγαδοποιούστας, εἰ
 δεῖται τὸ δέλημα τοῦ θεοῦ, πάχαμ, ἢ κα-
 κοποιούστας. ὅτι καὶ χριστὸς ἅπαξ ὑπὲρ
 ἁμαρτιῶν ἔπαθεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων,

ita ut spūs placidus sit ac quiet⁹, qui spūs
 in oculis dei magnifica ac sumptuosa res
 est. Nam ad eum modū olim & sanctæ
 illæ mulieres sperantes in deo, comebant
 sese, & subditæ erant suis uiris, quæ admo-
 dum Sarra obediuit Abrahæ, dñm illū
 appellans. cui⁹ factæ estis filiæ, dū bene-
 facitis, & nō terremini ullo pauore. Viri
 similiter cohabitēt scđm sciētīā, uelut in-
 firmiori uasi muliebri impartietes hono-
 rem, tanq̄ etiam cohæredes gratiæ uitæ,
 ne interrūpant preces uestræ. In summa,
 om̄es sitis unanimes, similiter affecti, fra-
 terna præditi charitate, misericordes, affa-
 biles, nō retaliantes malū malo, aut cōui-
 cium cōuicio, sed cōtra, bñdicētes, sciētes
 uos in hoc uocatos esse, ut benedictionē
 hæreditate possideatis. Nā qui uult uitā
 diligere, & uidere dies bonos: coerceat lin-
 guam suā à malo, & labia sua ne loquan-
 tur dolū. Declinet à malo, & faciat bonū:
 quærat pacē, & persequat eam: qm̄ oculi
 dñi super iustos, & aures eius ad depreca-
 tionē illorū. Rursus aspectus dñi super
 eos qui faciunt mala. Et quis est, qui sit
 afflicturus uos, si bonitatis æmulatores
 fueritis? Imò si quid etiā acciderit incom-
 modi ppter iusticiā, beati tñ estis. Cate-
 rum terrore illorū ne terreamini, neq; tur-
 beminis: sed dñm deū sanctificate in cor-
 dibus uestris. Sitis aut̄ parati semper ad
 respōdendū cuilibet petēti, ut loquamini
 de ea quæ in uobis est spe, cū mansuetu-
 dine & reuerētia, cōsciētīā habētes bonā,
 ut in hoc qd' uobis detrahunt, tanq̄ sce-
 lerosis, pudefiant hi qui incessunt uestrā
 bonā in Christo conuersationē. Præstat
 em̄, ut bene agentes, si ita uelit dei uolun-
 tas, malis afficiamini, q̄ male facientes.
 Quandoquidem & Christus semel pro
 peccatis passus fuit, iustus pro iniustis.

ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεῖς
 μοῦ σαρκί, ζωοποιηθεῖς δὲ τῷ πνεύματι,
 ἔν ᾧ καὶ τοῖς ἔν φυλακῇ πνεύμασι πο-
 ρυθεῖς, ἐκήρυξεν, ἀπαθείσασί ποτε. ὅτε ἄ-
 παξ ἔχεν εἶχετο ἡ τῷ θεοῦ μακροθυμία, ἔν
 ἡμέραις νῶε κατασκευάζουμένης κιβωτοῦ,
 εἰς ἣν ὀλίγα, τουτέστι, ὀκτώ ψυχαὶ δῖε-
 σθήσασαν δὲ ὑδάτῳ, ὁ ἀντίτυπον νῶν καὶ
 ἡμῶς σῶζε βάπτισμα, ὅ σαρκὸς ἀπό-
 θεσις ῥύπου, ἀλλὰ σωσθήσεως ἀγαθῆς ἐ-
 πιδρώτημα εἰς θεόν, δὲ ἀναστάσεως ἰησοῦ
 χριστοῦ, ὃς ὄσιν ἔν διεξῆται τῷ θεοῦ, πορυθεῖς
 εἰς θυρανόν, ὑποταγῆτων ἀντὶ ἀγγέλων
 καὶ ἔχουσι τῷ δυνάμεων.

χριστοῦ οὐκ ἀποθνήσκοντες ὑπὲρ ἡμῶν σαρ-
 κί, καὶ ἡμεῖς πλὴν ἀντὶ ἐννοίαν ὀπίσασ-
 ατε, ὅτι ὁ παθῶν ἔν σαρκί, πέπαυται ἀ-
 μαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυ-
 μίας, ἀλλὰ θελήματι θεοῦ, τὸν ἐπίλοι-
 πον ἔν σαρκί βιώσασα χρόνον. ἀρκετὸς γὰρ
 ἡμῖν ὁ παρεκλυθῶς χρόνος τῷ βίου, τὸ
 πῆμα ἢ ἐθῶν καταργάσασθαι, πο-
 ρυθουμένους ἔν ἀσελγείας, ἐπιθυμίας, δι-
 νοφλυγίας, κώμοις, πότοις, καὶ ἀνε-
 μίτοις ἐιδωλολατρίας. ἔν ᾧ ἐξινίζονται,
 μὴ σωτηρχόντων ἡμῶν εἰς πλὴν ἀντὶ ἐν
 ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημῶντες, δι ἀπο-
 θῶσουσι λόγον τῷ εἰσίμως ἔχοντι κρι-
 να ζῶντας καὶ νεκρούς. εἰς τῷτο γὰρ καὶ
 νεκροῖς ἐνγγελίον, ἵνα κριθῶσι καὶ κα-
 τὰ ἀνθρώπους σαρκί, ζῶσι δὲ κατὰ θεόν
 πνεύματι. πάντων δὲ τὸ τέλος ἡ γυγίε-
 σωφρονήσατε οὐκ καὶ νήψατε εἰς τὰς προ-
 σονχίας. πρὸ πάντων δὲ πλὴν εἰς ἑαυτοῦς
 ἀγάπῳ ἐκτενῆ ἔχοντες. ὅτι ἀγάπη κα-
 λύψα πλῆθος ἀμαρτιῶν. φιλόξενοι εἰς ἀλ-
 λήλους ἀνθὺ γογγυσμῶν. ἕκαστος καθῶς
 ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοῦς αὐτὸ δῖακο-
 νοῦντες, ὡς καλοὶ δικονόμοι ποικίλης χά-
 ριτῷ θεοῦ. εἴτις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ.
 εἴτις δῖακονεῖ, ὡς ἔχουσι, ἢς χορηγεῖ
 ὁ θεός

ut nos adduceret deo, mortificat⁹ quidē
 carne, sed uiuificat⁹ spū, in q̄ etiā abijt, &
 spiritib⁹ qui erāt in carcere prædicauit, q̄
 inobediētes fuerāt q̄ndā. Cū semel expe-
 ctabat⁹ dei lenitas in dieb⁹ Noë, cū appa-
 rabatur arca, in qua pauca, hoc est, octo
 animæ seruatae fuerūt p̄ aquā: cui⁹ figu-
 ra nunc respōdens baptism⁹, nos quoq̄
 saluos reddit, q̄ nō carnis sordes abijciū-
 tur, sed q̄ fit, ut bona cōsciētia bñ respon-
 deat apud deum, per resurrectionē Iesu
 Christi, qui est ad dextrā dei, p̄fectus in
 cœlū, subiectis sibi angelis, & ptātibus, ac
 uirtutib⁹. Cū igit⁹ Christus passus sit p̄
 nobis carne, uos q̄q̄ iuxta eandē cogita-
 tionē armemini, qd̄ qui patiebat⁹ in car-
 ne, destitit à p̄ctō, in hoc, ut iam nō cōcu-
 piscētis hoīm, sed uolūtati dei, qd̄ super-
 est in carne tēpus uiuat. Sat em̄ est nobis
 qd̄ antea cō uita tēpore uolūtate gētīū
 patrauerimus, cū uersaremur in lasciuīs,
 cōcupiscētis, uinolentis, comessatiōib⁹,
 comptationib⁹, & nefarijs simulacrorū
 cultibus. Atq̄ id absurdū illis uideat⁹, qd̄
 nō accurratis unā cū ipsis in eandē luxus
 refusionē, q̄ de uobis male loquūt⁹. Qui
 reddituri sunt rationē ei, qui paratus est
 ad iudicandū uiuos & mortuos. Nam in
 hoc mortuis q̄q̄ p̄dicatū est euāgeliū, ut
 iudicarent⁹ quidē scd̄m homines carne:
 uiuant autē iuxta deum spū. Porro rerū
 omniū finis imminet. Sitis igit⁹ sobrii, &
 uigilantes ad orandū. Ante oīa x̄o cha-
 ritatē inter uos uehemētē habētes. Nam
 charitas operiet multitudinē p̄ctōrū. Ho-
 spitales estote erga uos inuicē, sine mur-
 murationib⁹: ut quisq̄ accepit donū, ita
 alius in aliū illud ministrātes, ut boni di-
 spēsatores uariæ gratiæ dei. Si qs loquit⁹,
 loquat⁹ ut eloquia dei: si qs ministrat, mi-
 nistret tanq̄ ex uirtute, quā suppeditat
 V 2 deus,

IIII

ὁ θεός, ἵνα ἐν πᾶσι δόξῃται ὁ θεός διὰ
 Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ὄσιμ ἢ δόξα, καὶ τὸ κράτος
 εἰς τοὺς αἰῶνας ᾧ αἰῶνων, ἀμὲν. Ἀγαπη-
 τοί, μὴ ξενίζετε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, πρὸς
 παρασμὸν ὑμῶν γινομένη, ὡς ζένου ὑμῶν
 συμβαίνοντες, ἀλλὰ καθὼ κοινωνεῖτε τοῖς
 χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀ-
 ποκαλύψει φη δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώ-
 μωσι. εἰ ἐνεδίξετε ἐν ὀνόματι χριστοῦ, μα-
 κάριοι, ὅτι τὸ φη δόξης καὶ τὸ τῶν θεῶν πνεῦ-
 μα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. κατὰ μὲν αὐτοὺς
 βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δόξάζεται. μὴ
 γὰρ τις ὑμῶν παχέτω ὡς φονεὺς, ἢ κλέ-
 πτης, ἢ κακοποιός, ἢ ὡς ἀλλοτριόεπισκο-
 πος. εἰ δὲ ὡς χριστιανός, μὴ ἀχυνέτω,
 δόξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ.
 ὅτι καὶ ὁ κερὸς τῶν ἀρεσθῶν τὸ κρῖμα ἀπὸ
 τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί
 τὸ τέλος ἢ ἀπειθαυῶτων τῶν τῶν θεῶν ἕνα γ-
 γελίῳ; καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ
 ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; ὡς
 περὶ οἱ πᾶσι οὐκ ἐθέλημα τοῦ θεοῦ,
 ὡς πᾶσι κτίσις πρὸς ἀτιθέδωσαν τὰς ψυχὰς
 αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιίᾳ.

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν πάρακαλῶ,
 ὁ συμπρεσβύτερος, καὶ μάρτυς ᾧ τῶν χρι-
 στοῦ παθημάτων, ὁ καὶ φη μελλούσης ἀποι-
 καλύψεσθαι δόξης κοινωνός, ποιοῦντες τὸ
 ἐν ὑμῖν, ποιοῦντες τῶν χριστοῦ, ἐπισκοποῦ-
 ντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἐκστῶς, μὴ ἀ-
 χροκερδῶς, ἀλλὰ προδύμως, μηδὲ ὡς και-
 τακέρειοντες ᾧ κλήρω, ἀλλὰ τύποι γι-
 νόμωσι τῶν ποιμνίων. καὶ φανερωθέντες
 τῶν ἀρχιποιῶν, κομῖθε τὸν ἁμαρᾶντι-
 νον φη δόξης σέφανον. ὁμοίως νεώτεροι
 ὑποτάγτε πρεσβυτέροις, πάντες ἀλλή-
 λοις ὑποτασσόμενοι. πλὴν ταπεινοφροσύνῃ
 ἐγκομβώσατε, ὅτι ὁ θεός ὑπερηφάνους ἀν-
 τιτάσεται, ταπεινοὺς δὲ δίδωσι χάριμα. τα-
 πανώδηκε οὐκ ὑπὸ πλὴν κραταῶν χεῖρα τοῦ
 θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ, πᾶσαν πλὴν
 μέριμνα

deus, ut in omnib⁹ glorificet⁹ de⁹ p̄ Iesum
 Christū, cui est gloria & imperiū in sæcu-
 la sæculorū, Amē. Charissimi, ne miremi-
 ni, dum p̄ ignē exploramini, q̄ res ad ex-
 perimentū uestri fit, perinde quasi nouū
 aliquid uobis obtingat, imò in hoc, qd'
 cōfortes estis afflictionū Christi, gaude-
 te, ut in reuelatiōe q̄q̄ gloriæ eiusdē gau-
 deatis exultantes. Si p̄bris afficimini in
 noie Christi, beati estis: qm̄ gloria & spi-
 ritus dei sup̄ uos requiescit. Iuxta ipsos
 quidē maledictis afficit⁹: iuxta uos autē
 glorificat⁹. Ne quis em̄ uestrū affligat⁹, ut
 homicida, aut fur, aut facinorosus, aut cu-
 riosus alienarū rerū. Porro si ut Christia-
 nus affligit⁹ aliquis, ne pudefiat, imò glo-
 rificet deū in parte hac. Qñ quidē & tēp⁹
 est, ut incipiat iudiciū à domo dei. qd' si
 primū incipit à nobis, quis erit finis eorū
 qui nō credunt dei euāgelio? Et si iustus
 uix saluus efficit⁹, impius & peccator ubi
 cōparebit? Proinde qui affligunt⁹ iuxta
 uolūtate dei, tanq̄ apud fidelē cōditorē
 deponant animas suas bene faciendo.

Presbyteros qui inter uos sunt obsecro,
 qui sum & ipse presbyter, ac testis affli-
 ctionū Christi, atq; idem cōforts gloriæ,
 quæ reuelabit⁹, pascite quātū in uobis est
 gregē Christi, curā illi⁹ agētes nō coacte,
 sed uolētes: nō turpiter affectātes lucrū,
 sed propenso animo, neq; ceu dominiū
 exercentes aduersus clerōs, sed sic ut fitis
 exēplaria gregis. Et cū apparuerit ille pa-
 storū princeps, reportabitis immarcessi-
 bilem gloriæ coronā. Similiter iuniores
 subditi estote seniorib⁹, sic ut oēs ali⁹ ali⁹
 uicissim subīciamini. Humilitatē animi
 uobis infixam habete: p̄pterea qd' deus
 superbis resistit, humilib⁹ autē dat gratiā.
 Humiliemini igit⁹ sub potētī manu dei,
 ut uos extollat cū erit opportunū, omni
 cura

Handwritten note:
 Πασκίτε quātū in
 uobis est gregē
 christi, curā illi⁹
 agētes nō coacte,
 sed uolētes.

μέριμναν ὑμῶν ἐπιβρίψαντες ἐπ' αὐτὸν, ὅτι αὐτῷ μέλα περὶ ὑμῶν. νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὄρνυμι περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίη, ᾧ ἀντίστητε σερεοὶ τῆ ψίσει, εἰδότες, τὰ αὐτὰ ἢ παθημάτων τῆ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. ὃ ἡ δεὸς πάσκε χάριτος, ὃ καλέσας ἡμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτῶν δόξαν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὀλίγων παθόντων, αὐτὸς καταρτίσαι ὑμᾶς, σκρίξαι, διενῶσαι, δεμελιῶσαι, ἀντρεῖ ἢ δόξα, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας ἢ ἁλῶν, ἀμῶν. Διὰ σιλσανῶ ὑμῶν πωσοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογιζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραφα. παρακαλῶν ἡ ἐπιμαρτυρῶν ταύτῃ εἶναι ἀληθῆ χάριμ τοῦ θεοῦ, εἰς ἡμῶν ἐσῆκατε. ἀσάρεται ὑμᾶς ἢ ἐν βαβυλωνί σσηκελεκτή, ἡ μάρκος ἡ ἡός μου. ἀσάσαθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. εἰρήνη ὑμῶν πᾶσι τοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀμῶν.

cura uestra cōiecta in illum. Nam illi cura est de uobis. Sobrii estote, uigilate, quoniā aduersarius uester diabolus tanquā leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui resistite, solidi fide, scientes easdem afflictiones fraternitati uestræ, quæ in mundo est consummari. Sed deus omnis gratiæ, qui uocauit nos ad æternā suam gloriam per Christum Iesum, parumper afflictos, idem instaurer uos, fulciat, roboret, stabiliat. Ipsi gloria, imperium in sæcula sæculorū. Amen. Per Sylanū uobis fidelem fratrem, ut arbitror, paucis scripsi, adhortans ac testificans hanc esse ueram gratiam dei, in qua statis. Salutatur uos ea, quæ est in Babylone, uestræ consors electionis ecclesia, & Marcus filius meus. Salutate uos mutuo charitatis osculo. Pax uobis omnibus, qui estis in Christo Iesu. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

Αὐτῷ πάλιν ὁ αὐτὸς πῆτρος ἐπισέλλει τοῖς ἡδὴ πωσειύσασιν. ἔσι δὲ ἢ ἐπιστολῆ, ὑπόμνησις ἢ πρῶτον. εἰδὼς γὰρ ταχῆσιν αὐτῷ ἔσεσθαι τὴν ἀνάλησιν τοῦ σώματος, ἔσπονδῆσας πάντας ὑπομνήσας περὶ ᾧ κατηχήθησιν, τὴν διδασκαλίαν, ἡ ἐπὶ πρῶτον δεικνυσίμ ἀπὸ ἢ προφητῶν αὐτῶν εὐαγγελισθῆσιν. καὶ ὅτι αἱ προφητεῖαι αἱ περὶ τοῦ σωτῆρος, οὐκ εἰσιν ἀνθρώπιναι, ἀλλὰ περὶ θεοῦ ἐλαλήθησιν, ἔπατα παραγγέλλει μὴ προσέχειν τοῖς ἀπατῶσι, λέγων ἔσεσθαι αὐτῶν ἀπώλειαν, ὡσπερ καὶ ἢ παραβάντων ἀγγέλων γέγονε. προμῶναι δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἡμέρας ἔσεσθαι ἐν αἷς ἐμπᾶκται περιπατήσσι, ἡ ἐπὶ θελήσσιμ ἀπατᾶν τινὰς, λέγοντες, μάτῃ λέγεσθαι παρῆμῶν τὴν παρῆσιν τοῦ σωτῆρος, διὰ τὸ αἰεὶ λέγεσθαι, ἡ ἐπὶ μῆπω παραγενέσθαι. ἀπὸ τῶτων οὐ ἡ ἐπὶ μάλισα ἀπέχεσθαι παραγγέλλει, διὰ τὸ σκῶν μὴ ὀλιγοῦσιν ἐν τοῖς χρόνοις, πάντα γὰρ τὸν χρόνον, μηδὲν εἶναι ἐνώπιον κυρίου, διὰ τὸ καὶ τὴν μίαν ἡμέραν ὡς χίλια ἔτη εἶναι, ἡ ἐπὶ τὰ χίλια ἔτη, ὡς ἡμέραν μίαν ἔσεσθαι δὲ ταχέως τὴν ἡμέραν κυρίως διὰ βεβαῖσθαι ἡ ἐπὶ ἀποδείκνυσι, ἡ ἐπὶ ἐντέλλεται ἐτοίμους εἶναι πάντας εἰς αὐτῶν, ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, ἡ ἐπὶ ἀγαπᾶν τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου παύλου γραφέντα, ἡ ἐπὶ μὴ προσέχειν τοῖς διαβάλλουσιν αὐτά. διὰ τὸ ἡ ἐπὶ πᾶσας τὰς θείας γραφὰς, διαβάλλουσιν αὐτούς. ὑπομνήσας οὐ ἡ ἐπὶ διδάξας πάντας προσδέσθαι τὰ πράγματα, παραρῆ μὴ ἐκπίψιν τοῦ σκοτῆς φησὶ πῆσειωσ, ἡ ἐπὶ ὄντως τελοῖ τὴν ἐπιστολῶν.

IN EPISTOLAM PETRI SECUNDAM, ARGVMENTVM PER ERASMVV ROTERODAMVVM.

Ante, ut apparet, scripsit admodum senex, & iam morti uicinus, quando quidem de obitu suo meminit. Scribit autem promiscue Christianis omnibus, adhortans ad uitæ puritatem, & ueterum exemplis ac terrore iudicij extremi deterrens à turpibus, uehemēter insectans eos, qui simplicium animos peruersa doctrina corrumpent, negantes aduenturum Christum.

FINIS.

ΠΕΤΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙ-
ΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

PETRI APOSTOLI EPI-
STOLA SECUNDA.

ἙΜΕΩΝ ΠΕΤΡΟΥ
δοῦλῳ καὶ ἀπο-
στολῳ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, πῶς ἰσότιμοι
ἡμῖν λαχούσι πί-
στιν ἐν δικαιοσύνῃ
Ἰησοῦ ἡμῶν, ἢ σω-
τήρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Χάρις ὑμῖν ἢ εἰρήνη παρὰ
θεοῦ καὶ ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ Ἰησοῦ τοῦ κυ-
ρίου ἡμῶν, ὡς πάντα ἡμῖν ἐφίλει δεῖξαι δυνά-
μειος αὐτοῦ, τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δε-
δωρημένῃς, διὰ τοῦ ἐπιγνώσεως τοῦ καλέ-
σαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς, δι' ἧν τὰ
τίμητα ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δε-
δωρηται, ἵνα διὰ τούτων γήνομεν δεῖξαι κοι-
νωτοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες ἐφίλει ἐν κόσμῳ
ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς, καὶ αὐτὸ τοῦ τοῦ πα-
τρὸς πάντων παρρησιόγησαντες, ἐπιχορηγή-
σατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν πλὴν ἀρετῆς, ἐν δὲ τῇ
ἀρετῇ πλὴν γνώσεως, ἐν δὲ τῇ γνώσει τῆς ἐγκρά-
τειας, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατεῖᾳ πλὴν ὑπομονῆς,
ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ πλὴν εὐσέβειας, ἐν δὲ τῇ εὐ-
σεβείᾳ πλὴν φιλαδελφείας, ἐν δὲ τῇ φιλα-
δελφείᾳ

Y meon Petrus, seruus
& apostolus Iesu Chri-
sti, ihs qui æque pre-
tiosam nobiscum for-
titi sunt fidem, per iu-
sticiam dei nostri, & ser-
uatoris Iesu Christi. Gratia uobis & pax
multiplicetur per agnitionem dei, & Iesu
domini nostri, sic ut eius diuina uirtus
omnia nobis largita est, quæ ad uitam
ac pietatem pertinent, per agnitionem
eius qui uocauit nos per gloriam & uir-
tutem, per quæ pretiosa nobis ac maxi-
ma promissa donata sunt, ut per hæc
efficeremini diuinæ consortes naturæ,
si refugeritis à corruptione quæ est in
mundo per concupiscentiam, sed & in
hoc ipsum omni adhibito studio, sub-
ministrare in fide uestra uirtutem, in uir-
tute uero scientiam, in scientia uero tem-
perantiam, in temperantia uero patien-
tiam, rursus in patientia pietatem, in pie-
tate autem fraternam charitatem, in fra-
terna

Φιλίᾳ, πλὴν ἀγάπῃ. ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργούε
 οὐδὲ ἀπρακτοὺς καθίστησιν εἰς πλὴν τοῦ κυρίου
 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπίγνωσιν, ᾧ γὰρ μὴ πάν
 ρεσι ταῦτα, τυφλὸς ὄψι, μυοπάζωμ, λή
 θῶ λαβῶν τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ πάλαι ἀν
 τοῦ ἀμαρτιῶν. διὸ μᾶλλον ἀδελφοί σπου
 δάσατε βεβαίαν ὑμῶν πίστιν καὶ ἐκλο
 γὴν ποιῆθαι. ταῦτα γὰρ ποιῶντες οὐ μὴ
 πῆλκτέ ποτε, οὕτως γὰρ πλῆσθίως ἐπι
 χορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἰσοδος εἰς πλὴν αἰ
 ῶνιου βασιλείου τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆ
 ρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ οὐκ ἀμελήσω, ὑμᾶς
 αἰεὶ ὑπομνήσκων περὶ τούτων, καὶ περ
 εἰδότες, καὶ ἐσηργιλλῶντες ἐν τῇ παρουσίᾳ
 ἀληθείας. δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι ἐφ' ὅσον εἰ
 μὴ ἐν τούτῳ ᾧ σκλωμάτι, διεγείρωμ ὑ
 μᾶς ἐν ὑπομνήσει. εἰδὼς, ὅτι ταχινή ὄψι
 ἡ ἀπόδειξις τοῦ σκλωμάτός μου, καθὼς
 καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλω
 σέ μοι. σπουδάσω δὲ καὶ ἐκάστοτε ἔχειμ
 ὑμᾶς μετὰ πλὴν ἐμὴν ἐξοδὸν πλὴν τούτων
 μνήμων ποιῆθαι. οὐ γὰρ σεσοφισμῶσις
 μύθοις διακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑ
 μῖν πλὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύ
 ναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόησα γε
 νηθέντες ἐν ἐκείνου μεγαλοτήτι. λα
 βῶν γὰρ παρὰ πατρὸς τιμὴν καὶ
 δόξαν, φωνῆς ἐνεχθεῖσθε ἀυτῷ τοιαῦδε
 ὑπὸ ἐνὶ μεγαλοπρεποῦς δόξης, οὕτως ὄψι
 ὁ ὄψι μου ὁ ἀγαπητὸς, εἰς ὃν ἐγὼ ἐυδό
 κησα. καὶ πάντῃ πλὴν φωνῶν ἡμᾶς ἠκού
 σαμεν, ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσθε, σὺν αὐτῷ
 ὄντες ἐν τῷ ὄψι ἀγίῳ. καὶ ἐχομεν βε
 βαιώτερον τὸν προφητικὸν λόγον. ᾧ κα
 λῶς ποιῆτε, προσέχοντες, ὡς λύχνον φαί
 νουτι ἐν ἀσχετοῦ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα δι
 αυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς
 καρδίαις ὑμῶν. τοῦτο πρῶτον γινώσκου
 τες, ὅτι πάντα προφητεία γραφῆς, ἰδί
 ας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται, οὐ γὰρ θελήματι
 ἀνθρώπου

terna uero charitate dilectionē. Hæc em̄
 cum uobis adsint, & exuberēt haud ocio
 sos, nec in irritū laborantes efficiunt, ad
 dñi nostri Iesu Christi cognitionē. Nam
 cui non adsunt hæc, is cæcus est, & manu
 uiam tentans, oblitus sese à ueterib⁹ pec
 catis suis fuisse purgatum. Quapropter
 fratres potius operam date, ut uocationē
 & electionem uestram firmam efficiatis.
 Hæc enim si feceritis, nō labemini unq̄.
 Siquidē ad hunc modum, abunde sub
 ministrabitur uobis introitus in æternū
 regnum domini nostri & seruatoris Iesu
 Christi. Quapropter haud negligam,
 uos semper commonere de his, tametsi
 sciatis, & cōfirmati sitis præsentī ueritate.
 Attamen iustum arbitror, q̄ diu sum in
 hoc tabernaculo, excitare uos per cōmo
 nitionem, cum sciam breuī futurū, ut de
 ponam hoc tabernaculum meū, quem
 admodum & dñs noster Iesus Christus
 significauit mihi. Quin & dabo semper
 operā, ut uos post exitum meum, horū
 mentionē facere possitis. Non enim arte
 compositas fabulas secuti, notam uobis
 fecimus dñi nostri Iesu Christi uirtutē,
 & aduentū: sed qui oculis nostris aspexi
 mus illius maiestatē. Acceperat enim à
 deo patre honorem, & gloriam, uoce ad
 illum delata huiusmodi à magnifica glo
 ria: Hic est ille fili⁹ meus dilectus, in quo
 mihi complacitū est. Et hanc uocem nos
 audiuius è cælo delatam, cum essemus
 unā cum illo in monte sancto. Et habe
 mus firmiorem sermonē propheticum,
 cui dum attenditis, ceu lucernæ apparēti
 in obscuro loco, recte facitis, donec dies
 illucescat, & lucifer exoriatur in cordibus
 uestris. Si illud prius noueritis, qd' om
 nis prophetica scriptura non sit priuatæ
 interpretationis. Non enim uoluntate
 V 4 hominis

ἀνδρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ἢ
πὸ πνεύματος ἁγίου φροῦνοιοι, ἐλάλησαν
οἱ ἅγιοι θεοῦ ἄνθρωποι.

Ἐγίνοντο δὲ καὶ ψευδοπροφήται ἐν τῷ
λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδά-
σκαλοι, οἱ τινες παρεσάξουσιν αἰρέσεις ἀπω-
λείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπό-
τῳ ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἐαυτοῖς ταχι-
νῶ ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ ὁμιλοῦντες
ἐν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις, δι' οὓς ἢ ὁ δὸς
φθὶ ἀληθείας βλασφημῆθήσεται, καὶ ἐν
πλεονεξίᾳ πλᾶστοις λόγοις ὑμᾶς ἐμπο-
ρεύσονται, δις δ' κριμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ,
καὶ ἢ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυξάξει. εἰ γὰρ ὁ
θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσα-
το, ἀλλὰ σαρδαῖς ζόφου τερταρώσας, παρε-
δωκεν εἰς κρίσιν πετηνημύους, καὶ ἀρ-
χαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὄργου
ὡς δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξε, κατὰ
κλυσμὸν κόσμου ἀσεβῶν ἐπάξας, καὶ πό-
λεις σοδόμων καὶ γομόρρας τεφρώσας κα-
ταστροφῇ κατέκρινεν, ὑπόθεγμα μελλόν-
των ἀσεβῶν τεδικῶς. καὶ δίκαιον λῶτ
καταπονούμενον ὑπὸ φθὶ ἡν ἀδίσμων
ἐν ἀσελείᾳ ἀναστροφῆς, ἐξῆύσατο. βλέμ-
ματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοι-
κῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ὅτι ἡμέρας ψυ-
χῶν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν.
οἶδε κριτὴς ἐν σαρδαῖς ἐκ παρασμοῦ εὔε-
σθια, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολα-
ζομύους τρεῖς, μάλιστ' αὖ τὸν ἐπίσω
σαρκῶς ἐν ἐπιθυμίᾳ μῖσμοῦ πορνομέ-
νους, καὶ κυριότητὴ καταφρονοῦντας, πολ-
μηταί, ἀνιδάδεις, δόξας οὐ τρέμεισι βλασ-
φημοῦντες. ἔπου ἄγγελοι ἰχθυὶ καὶ θυ-
νάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κατ' αὐ-
τῶν παρὰ κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν. οὐ-
τοι δὲ ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγεννημέ-
να εἰς ἄλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοί-
οῦσι βλασφημοῦντες ἐν τῇ φθορᾷ αὐ-
τῶν καταφθάρθοντα, κομιτῶμενοι μισθὸν
ἀδικίας

hominis allata est olim prophetia, sed à
spiritu sancto impulsì, locuti sunt sancti
dei homines. Fuerunt autè & pseudo-
prophetæ in populo, quemadmodum
& inter uos erunt falsi doctores, qui clam
inducent sectas perniciosas, etiam domi-
num qui illos mercatus est, abnegantes,
accerentes sibi ipsi calerem interitum, &
pleriq; sequentur illorū exitia, per quos
uia ueritatis maledictis afficietur, & per
auariciam facticis sermonibus de uobis
negociabuntur, quibus iudiciū iam olim
non tardat, & perditio illorum non dor-
mitat. Nam si deus angelis qui peccau-
rant, non pepercit, sed catenis noctis in
Tartarū præcipitatos, tradidit seruatos
in iudiciū, & prisco mundo nõ peper-
cit, sed octauum iusticiæ preconem Noë
seruauit, diluuiò in mundum impiorum
inducto, & ciuitates Sodomorū ac Go-
morra in cinerem redactas, subuersione
condemnauit, eosq; fecit exemplum ijs
qui impie forent acturi: & iustum Lot,
qui opprimebat à nefarijs per libidino-
sam conuersationē, eripuit. Is enim ocu-
lis & auribus iustus, cum habitaret inter
illos, cottidie animā iustam iniquis illo-
rum factis excruciat. Nouit dominus
pios è tentatione eripere, iniustos autè in
diem iudicij puniendos seruare, maxime
uero illos, qui carnē sequētes in concupi-
scentia pollutionis ambulant, ac domi-
nationē cõtemnunt, audaces, præfracti,
qui gloria præcellētes nõ uerent cõuicij
inceffere. Cum ipsi angeli, qui sunt robo-
re ac uirtute maiores, nõ ferunt aduersus
sefe apud dominū, maledicū iudiciū. At
isti ueluti bruta animantia, natura geni-
ta in capturā & in perniciem, in his quæ
non intelligunt maledicētes in perditio-
ne sua peribunt, reportantes mercedem
iniusticiæ

ἀδικίας, ἠδονῶν ἠγούμενοι πλὴν ἐν ἡμέ-
 ρα τρυφῶν, ἀπίλοι καὶ μῶμοι, ἐν τρυφῶν-
 τες, ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν σωδουχοῦ-
 μνοι, ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεσονῆ-
 μοιχαλίδων, καὶ ἀκαταπαύτους ἀμαρ-
 τίας, διελάζοντες ψυχὰς ἀσκήκτους, καρ-
 δίαμ γεγυμνασμένω πλεονεξίας ἔχον-
 τες, κατάρσας τέκνα, καταλιπόντες πλὴν
 εὐδοῖαμ ὁδοῦ, ἐπλανήθησαμ, δευρακολουδή-
 σαντες τῆ ὁδοῦ τῷ βαλαάμ τῷ βοσόρ, ὃς
 μιδοῖμ ἀδικίας ἠγάπησαμ, ἔλεξιμ δὲ ἔ-
 χειμ ἰδίας παραιομίας. ὑποζύγιον ἄφω-
 νομ, ἐν ἀνδρώπου φωνῆ φειγξάμην, ἐ-
 κώλυσε πλὴν τοῦ προφήτου παραιομίας
 αμ. οὗτοί ἐσι πηγαί ἄνυδροι, νεφέλα ὑ-
 πό λαίλαπτον ἐλανόμενα, οἷς ὁ ζόφον
 τῷ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. ὑπέ-
 ρογκα γὰρ ματαότκτον φειγξάμην, δι-
 ελεάζουσιμ ἐν ἐπιθυμίας σαρκὸς ἀσελ-
 γείας, πύες ὄντως ἀποφυγόντας, πύες
 ἐν πλάνῃ ἀνασρεφομένους, ἐλυθηρίαμ ἄ-
 ποτῆς ἐπαγγελόμενοι, αὐτοί δοῦλοι ὑπάρ-
 χοντες φη φειγξας. ὅ γάρ τις ἠτήνηται,
 τούτῳ καὶ δεδούλωται. εἰ γὰρ ἀποφυγόν-
 τες τὰ μιάσματα τῷ κόσμῳ, ἐν ἐπιγνώ-
 σε τῷ κυρίου, καὶ σωτήριον Ἰησοῦ χριστοῦ.
 τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἠτῶνται,
 γέγονεμ αὐτοῖς τὰ ἔχματα χείρονα ἢ
 πρώτῳ. κρεῖττον γὰρ ἢ αὐτοῖς, μὴ ἐπε-
 γνωκέναι πλὴν ὁδοῦ φη δικαιοσύνης, ἢ ἐπι-
 γνωῖσιμ, ἐπιστρέψαι ἐκ φη παραιομίας
 αὐτοῖς ἀγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐ-
 τοῖς τὸ φη ἀληθοῦς παραιομίας, κύνων ἐπι-
 στρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον δευραμα, καὶ ὅς λαουσα-
 μένη εἰς κύνισμα βορβόρος.

ταύτῳ ἢ δὲ ἀγαπητοὶ δευτέρῳ ὑμῖν
 γράφω ἐπισολῶν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν
 ἐν ὑπομνήσῃ πλὴν ἐλιχρινῆ δῖάνοισαμ, μνη-
 οδῶμαι ἢ πρῶτον ἐν ἐντολῶν. ὑπὸ
 τῶν ἀγίων προφητῶν, καὶ φη τῶν ἀ-
 ποστόλων ἡμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου καὶ
 σωτήριον

iniusticiæ, pro uoluptate ducentes, si in
 diem delicijs fruuntur, labes ac maculae,
 qui conuiuantes in erroribus suis, insultant uobis, oculos habentes plenos adul-
 teræ, & qui à peccando cessare nesciant,
 inescantes animas instabiles, cor haben-
 tes exercitatum rapinis, execrabiles filij,
 qui relicta recta uia, aberrauerunt, secuti
 uiam Balaam filij Bosor, qui mercedem
 iniquitatis dilexit, sed redargutus fuit de
 sua iniquitate. Animal subiugale mu-
 tum, humana uoce loquens, prohibuit
 prophetæ dementiam. Isti sunt fontes
 aqua carentes, nebulae quæ à procella
 feruntur, quibus caligo tenebrarum in
 æternum seruata est. Siquidem ubi ue-
 hementer fastuosa uanitatis uerba so-
 nuerint, inescant homines per concupi-
 scencias carnis uoluptatib9, eos qui uere
 aufugerant, eos qui in errore conuersan-
 tur, dum illis libertatem pollicentur, cum
 ipsi serui sint corruptionis. Siquidem à
 quo quis superatus est, huic etiam in ser-
 uitudinem est addictus. Nam si postea
 refugerunt ab inquinamētis mundi, per
 agnitionem domini, & seruatoris Iesu
 Christi: tamen his rursus inuoluti super-
 rantur, facta sunt illis postrema peiora
 primis. Satius enim fuisset illis, non co-
 gnouisse uiam iusticiæ, quæ ubi cognoue-
 runt, conuerti ab eo, quod illis traditum
 fuit, sancto præcepto. Verum accidit illis
 id, quod uero prouerbio dici solet: Canis
 reuersus ad suum ipsius uomitū: & sus
 lota, reuersa ad uolutabrum cœni.

Hasce iam alteras uobis charissimè, III
 scribo literas, in quibus extimulo uestrā
 per cōmonitionem, synceram mentem,
 ut memores sitis uerborum, quæ prædi-
 cta sunt à sanctis prophetis, & manda-
 ti nostri, qui sumus apostoli domini &
 seruatoris.

σωτήριον, τωτο πρώτον γινώσκοντες, ὅτι
 ελεύσονται ἐπ' ἐχάτῃ τῶν ἡμερῶν, ἐμπό-
 κτη καὶ τὰς ἰδίαις αὐτῶν ἐπιθυμίαις πορευθό-
 μωοι, καὶ λέγοντες. ὅθεν ἐπαγγελία φη-
 παρσείας αὐτοῦ, ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοι-
 μήνησαν, πάντα οὕτως διαμύσει ἀπ' ἀρ-
 χῆς κτίσεως. Λαμβάνει γὰρ αὐτοὺς τωτο διέ-
 λοντες, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἐκπαλαι καὶ γῆ,
 ἔξ ὑδάτος καὶ δι' ὑδάτος σωσέωσα ἡ
 τω θεοῦ λόγῳ, δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὑδα-
 τι κατακλυθεῖς ἀπόλετο. οἱ δὲ νῦν οὐρα-
 νοὶ καὶ ἡ γῆ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι ἐ-
 σί, πυρὶ τηρεῖσθαι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ
 ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. Ἐμ δὲ τω-
 το μὴ λανθάνειτε ἑαυτοὺς ἀγαπῆσαι, ὅτι μία
 ἡμέρα παρὰ κυρίου ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια
 ἔτη ὡς ἡμέρα μία. ὃν βραδύει ὁ κύριος φη-
 ἐπαγγελίας, ὡς τινες βραδύτητα ἡγοῦ-
 νται. ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλό-
 μωοις τινὰς ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς
 μετάνοιαν χωρῆσαι. ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου,
 ὡς κλέπητις ἐν νυκτί, ἐν ἧ ὁ οὐρανοὶ ξοικη-
 θοῦν παρελεύσονται, σοιχεῖα δὲ καυσούμε-
 να λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα
 κατακαήσεται. τούτων οὖν πάντων λυο-
 μωοι, ποταποὺς δὲ ὑπάρχειν ἡμᾶς ἐν
 ἀγάπῃ ἀναστροφῆς καὶ εὐσεβείας, προσδο-
 κῆντες καὶ περιμένοντες πλὴν παρσείας φη-
 τω θεοῦ ἡμέρας, δι' ἧν οὐρανοὶ πυρούμενοι
 λυθήσονται, καὶ σοιχεῖα καυσούμενα τή-
 κεται. καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν
 κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν,
 ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικῆ. διὸ ἀγαπῆ-
 ποὶ ταῦτα προσδοκῶντες, ἀσπιλοὶ, καὶ ἀμώμητοι ἀντι-
 εὐρεθῆσθαι ἐν
 εἰρήνῃ. καὶ πλὴν τω κυρίου ἡμῶν μακροθυ-
 μίαν, σωτηρίαν ἡγῆσθε, καθὼς καὶ ὁ ἀ-
 γαπτός ἡμῶν ἀδελφός παῦλος κατὰ
 πλὴν ἀντι-δοξασα σοφίαν ἔγραψεν ὑ-
 μῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς
 λαλῶν ἐν αὐταῖς, περὶ τούτων, ἐν οἷς ἔστι
 δυσνόητα

seruatoris, illud primū scientes, uenturos
 in extremis diebus illusores, qui iuxta pro-
 prias concupiscentias ambulent, & dicant:
 Vbi est pollicitatio aduentus eius? Siqui-
 dem ex q̄ die patres dormierūt, sic om̄ia
 permanēt ab initio conditionis. Nam il-
 lud uolentes nesciunt, qd̄ cœli iam olim
 fuerint ac terra, ex aqua & per aquā confi-
 stentes dei sermone, per quā is qui tum
 erat mundus, aqua inundatus perijt. At
 qui nunc sunt cœli ac terra, eiusdē sermo-
 ne repositi sunt, & seruant̄ igni, in diem
 iudicij & perditionis impiorū hominū.
 Vnum autem hoc ne lateat uos dilecti,
 quod unus dies apud dñm perinde est,
 ut mille anni, & mille anni ut dies unus.
 Haud tardat dñs qui promisit, quemad-
 modum nonnulli tarditatem existimant.
 Verum patiens est erga nos, dum non
 uult ullos perdere, sed omnes ad pœni-
 tentiam recipere. Veniet autem dies do-
 mini sicut fur in nocte, quo cœli, procel-
 læ in morem transibunt: elementa uero
 æstuantia soluentur, terrarū & quæ in ea
 sunt opera, exurentur. Cum igitur hæc
 omnia soluantur, quales oportet esse
 uos in sanctis conuersationibus ac pie-
 tatibus, expectantes & accelerantes ad-
 uentum diei dei, per quem cœli incensi
 soluentur, & elementa æstuantia lique-
 scent. Sed cœlos nouos ac terram no-
 uam iuxta promissum illius expecta-
 mus, in quibus iusticia inhabitat. Qua-
 propter dilecti, hæc expectantes, date
 operam, ut immaculati & incontamina-
 ti, ab illo reperiāmini in pace: dominiq̄
 nostri patientiam, salutem arbitremini:
 quemadmodum & dilectus frater no-
 ster Paulus, iuxta sibi datam sapien-
 tiam scripsit uobis, etiam in om̄ibus ferè
 epistolis loquens de his, inter quæ sunt
 nonnulla

δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαρῆες καὶ ἀσέβη-
κτοι σφειβλοῦσι, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γρα-
φὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπόλασιν.
Ἰμᾶς, οὐκ ἀγαπῆτοὶ προγινώσκοντες, φυ-
λάσσεσθε, ἵνα μὴ τῆ ἁγίας ἀδέσμων πλάνης
σωσπαχθέντες, ἐκπέσητε τῷ ἰδίου σκ-
ριγμοῦ, ἀνξάνετε δὲ ἐν χάριτι, καὶ γνώσει
τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ χρι-
στοῦ. Αὐτῶν ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν
αἰῶνι. Ἀμήν.

nōnulla difficultia intellectu, quæ indocti
parumq̄ firmi detorquent, sicut & cæte-
ras scripturas, ad suam ipsorum perni-
ciam. Vos igitur dilecti, posteaq̄ præ-
moniti estis, caute, ne simul cum alijs
nefariorū errore abducti, excidatis à pro-
pria stabilitate, sed crescite in gratia, & co-
gnitione domini nostri & servatoris Je-
su Christi. Ipsi gloria & nunc & in diem
æternitatis. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ
ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝ-
ΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Αὐτῶν αὐτὸς ὁ ἰωάννης, ὁ τὸ εὐαγγέλιον γράψας, ἐπισέλλει, ὑπομιμνήσκων τοὺς ἡδὴ
πιστεύσαντας εἰς τὸν κύριον. καὶ πρῶτον μὲν ὡσπερ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, οὕτω καὶ ἐν
ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ θεολογῆ περὶ τοῦ λόγου, ἀποδεικνύς αὐτὸν εἶναι αἰεὶ ἐν τῷ θεῷ,
καὶ διδάσκων τὸν πατέρα φῶς εἶναι, ἵνα καὶ οὕτως γινώσκῃ τὸν λόγον, ὡς ἀπαύ-
γασμα δὲ αὐτοῦ εἶναι. Θεολογῶν δὲ, δεκχεται μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ὅτι
ἀρχῆς μὲν καὶ αἰεὶ τυγχάνει αὐτό, νῦν δὲ πεφανερῶσθαι ἐν τῷ κυρίῳ, ὅστις ὄσι ζωὴ αἰῶνι, καὶ θεὸς
ἀληθινός. καὶ τὸ αἴτιον δὲ ἐφ' ἡ τῆς πρῆσβιας, καὶ ἐπιφανείας αὐτοῦ τίθησι, λέγων εἶναι τοιο-
τὸ λῦσαι τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ ἡμᾶς ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ γινώσκων ἡμᾶς τὸν
πατέρα, καὶ αὐτὸν τὸν υἱόν, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστόν. γράφει οὖν πρὸς πᾶσαν ἡλικίαν, πρὸς
παῖδας, πρὸς νεανίσκους, πρὸς γέροντας, ὅτι ὁ μὲν θεὸς ἐγνωσθῆ, ἢ δὲ διαβολικῆς ἐνέργειας λοιπὸν
νεκίκα καταργηθέντ' τῷ θανάτου. εἶτα λοιπὸν δι' ὅλης ἐφ' ἡ ἐπιστολῆς περὶ ἀγάπης διδάσκει,
θέλων ἡμᾶς ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, δεκχεται οὖν πρὶ διαφορᾶς φό-
βου καὶ ἀγάπης, καὶ τέκνων θεοῦ καὶ τέκνων διαβόλου, καὶ πρὶ ἀμαρτίας θανατικῆς καὶ μὴ θανα-
τικῆς, ὅτι πρὶ διαφορᾶς πονημάτων. καὶ λοιπὸν δι' αὐτῆς, ποιοῦν μὲν πνεῦμα ἐκ τοῦ θεοῦ ὄσι, ποῖ-
ον δὲ ἐφ' ἡ πλάνης, καὶ πότε μὲν γινωσκόμεθα τέκνα θεοῦ, πότε δὲ διαβόλου, καὶ περὶ ποίας
ἀμαρτίας ὀφείλομεν εὐχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἀμαρτανόντων, καὶ πρὶ ποίας οὐ δεῖ εὐχεσθαι, καὶ ὅτι ὁ
μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, οὐκ ἐστὶν ἄξι' ἐφ' ἡ κλήσεως, οὐ δὲ δύνάται λέγεσθαι τῷ χριστῷ. καὶ τῷ
ἐνόητα δὲ τῷ υἱῷ πρὸς τὸν πατέρα δείκνυσι, καὶ ὅτι ὁ ἀνθρώπος τὸν υἱόν, οὐ δὲ τὸν πατέρα ἔχει.
διακρίνει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, λέγων, καὶ ὁ ἰδίον τῷ ἀντιχριστῷ, εἶναι δὲ τοιοτὸν λέγειν, μὴ εἶ-
ναι τὸν υἱόν αὐτοῦ τὸν χριστόν, ἵνα δὴ ἅλων ὡς μὴ ὄντως ἐκείνου, ἐαυτὸν εἶπῃ εἶναι ὁ ψεύτης. παραι-
νεῖ δὲ δι' ὅλης ἐπιστολῆς, μὴ ἀδυμῆν τοὺς πιστεύοντας τῷ κυρίῳ, εἰ μισοῦνται ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ
μᾶλλον χαίρειν, ὅτι δὲ μῖσθ' τῷ κόσμῳ, δείκνυσι τοὺς πιστεύοντας μεταβεβηκέναι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ
κόσμου, καὶ εἶναι λοιπὸν ἐφ' ἡ δουλείας πολιτείας. καὶ ἐν τῷ τέλος δὲ ἐφ' ἡ ἐπιστολῆς πάλιν ὑπομι-
μνήσκει λέγων, ὅτι ὁ τῷ θεῷ ὄσι, ζωὴ αἰῶνι ὄσι, καὶ φῶς ἀληθινόν, καὶ ἵνα τοῦτ' εὐαγγέλιον, καὶ
φυλάτῃ μὲν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν ἐιδώλων.

In epistolam

IN EPISTOLAM IOANNIS PRIMAM, ARGVMENTVM PER ERASMV M ROTERODAMVM.

Hanc epistolam esse Ioannis apostoli qui scripsit euangelium, uel ipse sermonis character arguit: multus est in mentione lucis ac tenebrarū, uitæ ac mortis, odij & charitatis, in iterandis uerbis, uelut exceptis ex sermone proximo. Quod genus est illud (ut exemplo quod dicimus, fiat dilucidius) Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo: quoniam omne quod in mundo est &c. Ac mox: Non est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit. Quantum hic est mundorum? Postremo, est in toto huius sermone quiddam, ut ita dicam, loquacius, quàm in sermone reliquorum apostolorum. Est autem dilucidior epistola, quàm ut egeat argumento: quemadmodum & duæ sequentes, quæ Ioanni cuidam presbytero non apostolo tribuuntur.

FINIS.

ΙΟΑΝΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙ-
ΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

IOANNIS APOSTOLI EPI-
STOLA PRIMA.

ΗΝ ἀπ' ἀρι-
χῆς, ὁ ἀκὴ
κόσμου, ὁ
ἐωράκαμεν
τοῖς ὀφθαλ-
μοῖς ἡμῶν,
ὁ ἑδεασά-
μεθα ἐν ἰ-
σχυροῖς ἡμῶν

ἐφελάφισαμ πρὶ τοῦ λόγου τοῦ ζῶντος, καὶ ἡ
ζῶν ἐφανερῶδη, καὶ ἐωράκαμεν, καὶ μαρ-
τυροῦμεν, καὶ καταγγέλλομεν ὑμῖν πλὴν
ζῶν πλὴν αἰώνιον, ἡτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα,
καὶ ἐφανερῶδη ἡμῖν. ὁ ἐωράκαμεν καὶ
ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ
ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μετ' ἡμῶν. καὶ ἡ κοι-
νωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ
μετὰ τοῦ υἱοῦ ἀντοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ ταῦτα
γράφομεν

Uod erat ab
initio, quod
audiuimus,
quod uidi-
mus oculis
nostris, qd
perspexim⁹,
& manus no-
stræ contre-

ctauerunt de sermone uitæ, & uita ma-
nifestata est: & uidimus, etiam testa-
mur: & annunciamus uobis uitam æter-
nam, quæ erat apud patrem, & mani-
festata est nobis. Quod uidimus &
audiuimus, annunciamus uobis, ut &
uos societatem habeatis nobiscum, &
societas nostra sit cum patre & filio eius
Iesu Christo. Et hæc scribimus uobis.

HC

γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ἢ πεπλη-
 ρωμένη. καὶ ἔσιμ ἄντη ἡ ἐπαγγελία, ἢ ἄκκ
 κόα μὲν ἀπὸ αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν,
 ὅτι ὁ θεὸς φῶς ὄζει, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ
 ἔσιμ οὐδὲ μία. ἐὰν εἰπωμεν, ὅτι κοινωνίαν
 ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκοτεινῷ περιπα-
 τῶμεν, ψεύδομεθα, καὶ οὐ ποιῶμεν τὴν ἀλή-
 θειαν. ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν,
 ὡς αὐτὸς ὄζει ἐν τῷ φωτὶ, κοινωνίαν ἔχο-
 μεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα ἰησοῦ χρι-
 στοῦ τοῦ ἰού αὐτοῦ καθαρῶς ἡμᾶς ἀπὸ πάσης
 ἁμαρτίας. ἐὰν εἰπωμεν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχο-
 μεν, εἰ αὐτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἀλήθειαν οὐκ ἔσιμ
 ἐν ἡμῖν. ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας
 ἡμῶν, πιστὸς ὄζει καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφ' ἡμῖν
 τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρῶς ἡμᾶς ἀπὸ πά-
 σης ἀδικίας. ἐὰν εἰπωμεν, ὅτι οὐχ ἡμαρτή-
 καμεν, ψεύσω ποιῶμεν αὐτὸν, καὶ ὁ λό-
 γος αὐτοῦ οὐκ ἔσιμ ἐν ἡμῖν. τεκνία μὲν ταῦ-
 τα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμαρτήτε, καὶ ἐάν-
 τις ἁμαρτήσῃ, παράκλητόν ἔχομεν πρὸς τὸν
 πατέρα, ἰησοῦν χριστόν δίκαιον. καὶ αὐτοὺς
 ἰλασμοὺς ὄζει περὶ πάντων ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ
 περὶ πάντων ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ
 ὅλου τοῦ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκο-
 μεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτὸν, ἐὰν τὰς ἐντο-
 λὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων, ἐγνώκα αὐτὸν,
 καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶ, ψεύσκει ὄζει,
 καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔσιμ. ὁ δὲ ἔμ τη-
 ρῆ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγά-
 πη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώσκο-
 μεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμὴν. ὁ λέγων ἐν αὐτῷ
 μὴ εἶμαι, ὀφείλει καθὼς ἐκείνῳ περιεπάτησε,
 καὶ αὐτοὺς οὕτως περιπατῆναι. ἀδελφοὶ οὐκ
 ἐντολῶν καινῶν γράφω ὑμῖν, ἀλλὰ ἐντολῶν
 παλαιῶν, ἢ εἶχετε ἀπὸ ἀρχῆς. ἢ ἐντολή ἢ
 παλαιὰ ὄζει ὁ λόγος, ὃν ἠκούσατε ἀπὸ ἀρ-
 χῆς. πάλιν ἐντολῶν καινῶν γράφω ὑμῖν,
 ὅ ὄζει ἀληθῶς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ
 σκοτία παρέρχεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθι-
 νόμ ἡδὴ φαίνεται. ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι,
 καὶ

ut gaudium uestrum sit plenum . Et hæc
 est annunciatio, quā audiuimus ex ipso,
 & annunciamus uobis, quod deus lux
 est, & tenebræ in eo non sunt ullæ . Si
 dixerimus, quod societatem habemus
 cum eo, & in tenebris ambulamus, men-
 timur, & ueritatem non facimus . Quod
 si in luce ambulamus, sicut ipse est in
 luce, societatem habemus inter nos mu-
 tuam, & sanguis Iesu Christi filij eius
 emundat nos ab omni peccato. Si dix-
 erimus: peccatum nõ habemus, nos ipsos
 fallimus, & ueritas in nobis non est . Si
 confiteamur peccata nostra, fidelis est &
 iustus, ut remittat nobis peccata nostra,
 & emundet nos ab omni iniquitate . Si
 dixerimus: non peccauimus, mendacem
 facimus eum, & sermo eius non est in no-
 bis. Filioli mei, hæc scribo uobis, ne
 peccetis: & si quis peccauerit, aduocatum
 habemus apud patrē, Iesum Christum
 iustum . Et ipse est propiciatio pro pec-
 catis nostris: non pro nostris autem tan-
 tum, sed etiam pro totius mundi. Et per
 hoc scimus, quod cognouimus eum, si
 iussa illius obseruamus . Qui dicit: noui
 eum, & præcepta eius non seruat, men-
 dax est, & in eo ueritas non est. Qui au-
 tem seruat sermonem eius, uere in hoc
 charitas dei perfecta est. Per hoc scimus,
 quod in ipso sumus . Qui dicit se in eo
 manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse
 ambulare . Charissimi, non præceptum
 nouum scribo uobis, sed præceptum
 uetus, quod habuistis ab initio . Præ-
 ceptum uetus est sermo, quem audistis
 ab initio . Rursum præceptum nouum
 scribo uobis, quod uerum est in ipso,
 idem uerum est & in uobis: quia tene-
 bræ prætereunt, & uerum lumen iam
 lucet . Qui dicit se in luce esse, & fratrem
 suum

II

X suum

καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκο-
 τίᾳ ὄζει ἕως ἄρτι. ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν
 αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν
 αὐτῷ οὐκ ἔστι. ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν ἀνι-
 πται, ἐν τῇ σκοτίᾳ ὄζει, καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περι-
 πατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκο-
 τίᾳ ἐτύφλωσε τὸν ὀφθαλμὸν αὐτοῦ. γρά-
 φω ὑμῖν τεκνία, ὅτι ἀφέντη ὑμῖν αἱ ἁμαρ-
 τία διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν πα-
 τέρεις, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀρχαῖον. γράφω
 ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρὸν.
 γράφω ὑμῖν πατέρας, ὅτι ἐγνώκατε τὸν πα-
 τέρα. ἔγραψα ὑμῖν πατέρεις, ὅτι ἐγνώκα-
 τε τὸν ἀρχαῖον. ἔγραψα ὑμῖν νεανίσκοι,
 ὅτι ἰσχυροὶ ἐστέ, καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑ-
 μῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρὸν. μὴ
 ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κό-
 σμῳ. ἕαμ τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστι
 ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ. ὅτι πᾶς τὸ
 ἐν τῷ κόσμῳ, ἢ ἐπιθυμία ἐστὶ σαρκὸς, καὶ
 ἐπιθυμία πλὴν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία
 τοῦ βίου, οὐκ ἔστι ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ
 κόσμου ἐστὶ. καὶ ὁ κόσμος πᾶς ἀγαπᾷ,
 ἢ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιεῖ τὸ θέλημα τοῦ
 πατρὸς, μένει ἐν τῷ αἰῶνα. πατέρας ἐχάτη
 ὥρα ὄζει, καὶ καθὼς ἠκούσατε, ὅτι ὁ ἀντί-
 χριστός ἐρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοί
 γιγνόμενοι. ὁδε γινώσκουσι, ὅτι ἐχά-
 τη ὥρα ἐστὶν. ὅς ἐστιν ὁ ἡμῶν ὁ ἡλθὼν, ἀλλ' οὐκ
 ἦσαν ὅς ἐστιν ἡμῶν. εἰ γὰρ ἦσαν ὅς ἐστιν ἡμῶν, μεμε-
 νήκασαν ἅμ' ἐμῶν. ἀλλ' ἵνα φανερωθῶ-
 σιν, ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ὅς ἐστιν ἡμῶν. καὶ ὑμεῖς
 κρίσιμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε
 πάντα. οὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε
 πλὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε αὐτῶν. καὶ
 ὅτι πᾶς ψεύδεται ἐκ τοῦ ἀληθείας οὐκ ἔστι.
 τίς ὄζει ὁ ψεύτης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος, ὅτι ἰη-
 σοῦς οὐκ ἔστιν ὁ χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντί-
 χριστός, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα καὶ τὸν
 υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱόν, οὐδὲ τὸν
 πατέρα ἔχει. ὑμεῖς οὖν ὁ ἠκούσατε ἀρχαῖος,
 ἐν

suum odit, in tenebris est usque adhuc.
 Qui diligit fratrem suum, in lumine ma-
 net, & offendiculum in eo non est. Qui
 autem odit fratrem suum, in tenebris est,
 & in tenebris ambulat: & nescit quò eat,
 quia tenebræ obcæcaverunt oculos eius.
 Scribo uobis filioli, qd' remittunt' uobis
 peccata ppter nomen eius. Scribo uobis
 patres, quoniã cognouistis eum qui ab
 initio est. Scribo uobis adolescētes, quo-
 niam uicistis illum malum. Scribo uobis
 filioli, quoniam cognouistis patrem.
 Scripsi uobis patres, quoniam cognoui-
 stis eum, qui ab initio est. Scripsi uobis
 adolescētes, quoniam fortes estis: & uer-
 bum dei manet in uobis, & uicistis illum
 malum. Ne diligatis mundum, neq; ea
 quæ in mundo sunt. Si quis diligit mun-
 dum, non est charitas patris in eo. Quo-
 niam omne qd' est in mundo, ueluti con-
 cupiscentia carnis, & concupiscentia ocu-
 lorum, fastus uitæ, nō est ex patre, sed ex
 mundo est. Et mundus transit & concu-
 piscentia eius. Qui autē facit uoluntatē
 dei, manet in æternū. Filioli, nouissimū
 tempus est, & sicut audistis, qd' Antichri-
 stus uenturus sit, etiam nunc Antichristi
 multi cœperūt esse. Vnde scimus nouissi-
 mum tempus esse. E nobis pfecti sunt,
 sed nō erant ex nobis. Nam si fuissent ex
 nobis, permāsisent utiq; nobiscū. Sed ut
 manifesti fierent, qd' nō sint omēs ex no-
 bis. Sed uos unctionē habetis à sancto,
 & nostis omnia. Non scripsi uobis, quasi
 ignorantibus ueritatē, sed tanq; scienti-
 bus eam. Et quoniã omne mendaciū ex
 ueritate non est. Quis est mendax, nisi is
 qui negat Iesum esse Christum? Hic est
 Antichristus, qui negat patrē & filium.
 Quisquis negat filium, is ne patrē quidē
 habet. Vos igit' quod audistis ab initio,
 in uobis

Scribo uobis. 44.

ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνη ὁ ἀπαρχὴς ἢ κούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ ἴσῳ, καὶ ἐν τῷ πατρὶ μνησθε. καὶ αὕτη ὄσιμ ἢ ἐπαγγελία, ἢ ἀυτὸς ἐπικηρύλατο ἡμῖν, πλὴν ζωὴν αἰώνιον. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπὸ αὐτοῦ, ἐν ὑμῖν μένει. καὶ οὐ χρεῖα ἔχετε, ἵνα τις διδάσκη ὑμᾶς. ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθεῖς ὄσι, καὶ οὐκ ἐστὶ ψεύδιον. καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μνησθε ἐν αὐτῷ. καὶ νῦν τεκνία μνησθε ἐν αὐτῷ, ἵνα ὅταν φανερωθῇ, ἔχωμεν παρρησίαν, καὶ μὴ ἀχωιωθῶμεν ἀπὸ αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ὄσι, γινώσκετε, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν πλὴν δικαιοσύνης, ὅς ἐστι αὐτοῦ γεγεννηται.

in uobis permaneat. Si in uobis permanerit quod audistis ab initio, & uos in filio & patre manebitis. Et hæc est re-promissio, quam ipse pollicitus est nobis, uitam æternam. Hæc scripsi uobis de his qui seducunt uos, & unctio quam uos accepistis ab eo, manet in uobis. Et non necesse habetis, ut quisquam doceat uos, sed sicut ipsa unctio docet uos de omnibus, & uerax est, & non est mendacium. Et sicut docuit uos, manete in ea. Et nunc filioli manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non pudefiamus ab eo in aduentu eius. Si scitis quod iustus est, scitote, quod omnis qui facit iusticiam, ex ipso natus est.

Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij dei nominemur. Propter hoc mundus non nouit uos, quia non nouit eum. Charissimi, nunc filij dei sumus, & nondum apparuit quod futuri sumus. Scimus autem, quoniam si apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, purificat se, sicut & ille purus est. Omnis qui committit peccatum, idem & iniquitatem committit: & peccatum est iniquitas. Et scitis quod ille apparuit, ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet, non peccat: omnis qui peccat, non uidit eum, nec cognouit eum. Filioli, nemo uos seducat. Qui exercet iusticiam, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui committit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius dei, ut dissoluat opera diaboli. Omnis qui natus est ex deo, peccatum non committit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quod

III

ιδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατήρ, ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν. διὰ τὸ τοῦ κόσμου οὐ γινώσκει ὑμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν. ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμὲν, καὶ οὐπω ἐφανερῶσθη, ὅτι ἐσώμεθα. οἱ δὲ αὐτοῦ δέ, ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὁμοιοῦν αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὁ φόβος αὐτοῦ καθὼς ὄσι. καὶ πᾶς ὁ ἔχων πλὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτόν, ἀγνίζει αὐτόν, καθὼς ἐκένθη ἀγνοῖ ὄσι. πᾶς ὁ ποιῶν πλὴν ἀμαρτίας, καὶ πλὴν ἀνομίας ποιῶν, καὶ ἢ ἀμαρτία ὄσι ἢ ἀνομία. καὶ ὅσῳ, ὅτι ἐκένθη ἐφανερῶσθη, ἵνα τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀίρη, καὶ ἀμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἐστὶ. πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μὴ ὄσιν ἀμαρτάνει, πᾶς ὁ ἀμαρτάνων οὐχ' ἑώρακεν αὐτόν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. τεκνία μνησθε πλανᾶτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν πλὴν δικαιοσύνης, δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκένθη δίκαιός ὄσι. ὁ ποιῶν πλὴν ἀμαρτίας ἐκ τῆς διαβολῆς ἐστίν, ὅτι ἀπὸ ἀρχῆς ὁ διάβολος ἀμαρτάνει. εἰς τὸ τοῦ ἐφανερῶσθη ὁ ἴσος τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀμαρτία οὐ ποιῶν, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ οὐ δύνάται ἀμαρτάνειν.

X 2 ex

τάνημ, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. Ἐν τού-
 τῳ φανερά ὄξει τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τέ-
 κνα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιο-
 σῶν, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγα-
 πῶν τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ὄξει ἡ
 ἀγγελία, ἢ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγα-
 πῶμεν ἀλλήλους. ὅν καθὼς καί μιν ἐκ τοῦ πο-
 νεροῦ ἦν, καὶ ἔσφαξε τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ. Ἐ-
 χάρημ τίνεσσι ἔσφαξε τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ. Ἐ-
 χάρημ τίνεσσι ἔσφαξε τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ; ὅτι τὰ ἔργα
 αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ δί-
 καια. μὴ θανατάζετε ἀδελφοί μου, εἰ μισῶ
 ὑμᾶς ὁ κόσμος. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μετα-
 βεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, ὅτι
 ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς. ὁ μὴ ἀγαπῶν
 τὸν ἀδελφόν, μὴ εἶναι θεοῦ θανάτω. πᾶς ὁ
 μισῶν τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ, ἀνδρωποκτόνος
 ἐστίν. καὶ οἴδατε, ὅτι πᾶς ἀνδρωποκτόνος
 οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μὴ ἔσσει. Ἐν
 τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκ-
 ἔστη ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε, καὶ
 ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυ-
 χὰς τιθέναι. ὅς δ' ἂν ἔχη τὸν βίον τοῦ κό-
 σμου, καὶ θεωρῆ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ χεῖρα
 ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀ-
 π' αὐτοῦ, πᾶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐ-
 τῷ; τεκνία μου μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μὴ
 δὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. καὶ ἐν
 τούτῳ γινώσκουμεν, ὅτι ἐκ φθι ἀληθείας
 ἐσμὲν, καὶ ἔμπροθερ αὐτοῦ πεῖσομεν τὰς
 καρδίας ἡμῶν, ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν
 ἡ καρδία, ὅτι μείζων ὄξει ὁ θεὸς φθι καρ-
 δίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα. Ἀγαπη-
 τοὶ ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡ-
 μῶν, παρρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν,
 καὶ ὁ ἐὰν αὐτῶν, λαμβάνομεν παρ' αὐ-
 τοῦ, ὅτι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ
 τὰ ἄρεσά ἐνώπιόν αὐτοῦ ποιῶμεν. καὶ αὐ-
 τὴν ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν θεῷ
 ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ ἀγα-
 πῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολήν.
 καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ
 μένει

ex deo natus est. In hoc manifesti sunt
 filij dei, & filij diaboli. Omnis qui non
 facit iusticiam, non est ex deo, & qui
 non diligit fratrem suum. Quoniam
 hæc est annunciatio, quam audistis ab
 initio, ut diligatis uos inuicem. Non
 sicut Cain ex illo malo erat, & occidit
 fratrem suum. Et propter quid occi-
 dit eum? Quia opera eius mala erant,
 fratris autem eius iusta. Ne miremini
 fratres mei, si odit uos mundus. Nos
 scimus, quod translati sumus de mor-
 te ad uitam, quia diligimus fratres.
 Qui non diligit fratrem, manet in mor-
 te. Omnis qui odit fratrem suum, ho-
 micida est. Et scitis, quod omnis ho-
 micida non habet uitam æternam in
 se manentem. Per hoc cognouimus
 charitatem, quoniam ille animam su-
 am pro nobis posuit: & nos debemus
 pro fratribus animas ponere. Qui ue-
 ro habuerit substantiam mundi, & ui-
 derit fratrem suum egentem, & clau-
 serit uiscera sua ab eo, quomodo cha-
 ritas dei manet in eo? Filioli mei, ne
 diligamus uerbo, neque lingua, sed ope-
 re & ueritate. Per hoc cognoscimus,
 quod ex ueritate sumus, & in conspe-
 ctu eius suadebimus cordibus nostris.
 Quoniam si condemnet nos cor no-
 strum, maior est deus corde nostro, &
 nouit omnia. Charissimi, si cor nostrum
 non condemnet nos, fiduciam habe-
 mus erga deum: & quicquid petieri-
 mus, accipimus ab eo: quoniam præ-
 cepta eius custodimus, & ea quæ sunt
 placita coram eo, facimus. Et hoc est
 præceptum eius, ut credamus nomini
 filij eius Iesu Christi, & diligamus nos
 mutuo, sicut dedit præceptum. Et qui
 seruat præcepta eius, in illo manet, &
 ipse

μύησι, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι μένει ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ πνεύματος, ὃν ἡμῖν ἐδώκεν.

Ἀγαπῆτοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ὄντι, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφήται ἐξελκλύσασιν εἰς τὸν κόσμον. ἐν τούτῳ γινώσκειτε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. πᾶν πνεῦμα ὁ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ὄντι. καὶ πᾶν πνεῦμα ὁ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ὄντι ἔστι. καὶ τὸ τοῦ ὄντι τὸ ἀντιχριστοῦ, ὁ ἀκηκόατε, ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἡδὴ. ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστὲν τεκνία, καὶ νενικῆκατε αὐτοῦς, ὅτι μείζων ὄντι ὁ ἐν ἡμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσι, διὰ τὸ τοῦ ἐκ τοῦ κόσμου λαλῆσαι, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμὲν. ὁ γινώσκων τὸν θεόν, ἀκούει ἡμῶν. ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τῶν θεῶν, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκωμεν τὸ πνεῦμα ἐν ἀληθείας, καὶ τὸ πνεῦμα ἐν ψάλκε. ἀγαπῆτοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τῶν θεῶν ὄντι. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ γενένηται. Ἐ γινώσκει τὸν θεόν. ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν θεόν, ὃς ὁ θεὸς ἀγάπην ἐστίν. ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ὃς τὸν υἱόν αὐτοῦ μοι γενεῖν ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν διὰ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ὄντι ἡ ἀγάπη, ὅτι ἡμεῖς ἠγάπησαμεν τὸν θεόν, ἀλλὰ ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἀπέσταλε τὸν υἱόν αὐτοῦ ἰλασμοῦ περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. ἀγαπῆτοί εἰ οὕτως ἠγάπησεν ἡμᾶς ὁ θεός, καὶ ἡμεῖς ὀφείλωμεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. Θεὸν οὐδεὶς ᾤψετο τεθέαται. εἴ μὴ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. καὶ ἡμεῖς τελεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ὁ πατήρ ἀπέσταλκε

ipse in eo. Et per hoc scimus, quod manet in nobis e spiritu, quem nobis dedit.

Charissimi, ne cuius spiritui creditis, sed probate spiritus an ex deo sint, quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum. Per hoc cognoscite spiritum dei. Omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo est. Et omnis spiritus, qui non confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo non est. Et hic est ille spiritus Antichristi, de quo audistis, quod uenturus sit, & nunc iam in mundo est. Vos ex deo estis filii, & uicitis eos: quoniam maior est qui in uobis est, quam qui in mundo. Ipsi e mundo sunt, ideo e mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex deo sumus. Qui nouit deum, audit nos: qui non est ex deo, non audit nos. Per hoc cognoscimus spiritum ueritatis, & spiritum erroris. Charissimi, diligamus nos inuicem, quia caritas ex deo est. Et omnis qui diligit, ex deo natus est, & cognoscit deum. Qui non diligit, non nouit deum: quoniam deus caritas est. In hoc apparuit caritas dei, quod filium suum unigenitum misit deus in mundum, ut uiuamus per eum. In hoc est caritas, non quod nos dilexerimus deum, sed quod ipse dilexerit nos: & misit filium suum propiciatione pro peccatis nostris. Charissimi, si sic deus dilexit nos, & nos debemus nos mutuo diligere. Deum nemo uidit unquam. Si diligamus nos inuicem, deus in nobis manet, & caritas eius est perfecta in nobis. Ex hoc cognoscimus, quod in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de spiritu suo dedit nobis. Et nos uidimus, & testamur, quod pater X 3 misit

IIII

ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου. ὃς ἐμὸς ὁμολογήσῃ, ὅτι ἰησοῦς ὄζειν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μόνος, καὶ αὐτὸς ἐν θεῷ μετῷ. καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν πλὴν ἀγάπην, ἢ ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ θεὸς ἀγάπην ἐστίν. καὶ ὁ μόνος ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν θεῷ μετῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ. ἐμ τὸ τῷ τελελείωται ἡ ἀγάπη μετῷ ἡμῶν, ἵνα παρ᾽ ἐκείνου ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκείνός ἐστι, καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν ἐν θεῷ κόσμῳ τούτῳ. φόβος οὐκ ἐστὶν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ᾽ ἡ τελεία ἀγάπη ἐξωβάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει. ὁ δὲ φόβος οὐκ ἐστὶν ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτὸν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἡγάπησεν ἡμᾶς. εἰ μὴ τις εἶπῃ, ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεόν, καὶ τὸ ἀδελφόν αὐτοῦ μισῶ, ψεύσκει ἐσὶν. ὁ δὲ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφόν αὐτῷ ὃν ἑώρακε, τὸν θεόν ὃν ὁὐκ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν. καὶ ταύτῃ πλὴν ἐν πολλῷ ἔχομεν ἀπ᾽ αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεόν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ.

Πᾶς ὁ πιστεύων, ὅτι ἰησοῦς ὄζειν ὁ χριστός, ἐκ τοῦ θεοῦ γεννήθη. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεννηθέντα ὃς ἐστὶν αὐτός. ἐν τούτῳ γινώσκουμεν, ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, ὅταν τὸν θεόν ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηρῶμεν. αὕτη γὰρ ὄζειν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηρῶμεν, καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἴσιν. ὅτι πᾶς ὁ γεννηθέντος ἐκ τοῦ θεοῦ, νικᾷ τὸν κόσμον, καὶ αὕτη ὄζειν ἡ νίκη, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἢ πῶς ἡμῶν. τίς ἐστὶν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων, ὅτι ἰησοῦς ὄζειν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι᾽ ὕδατος καὶ αἵματος ἰησοῦς χριστός, οὐκ ἐν θεῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ᾽ ἐν θεῷ ὕδατι καὶ θεῷ αἵματι. καὶ ὁ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι δὲ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, τὸ πνεῦμα, καὶ δὲ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα

misit filium servatorem mundi. Quisquis confessus fuerit, quod Iesus est filius dei, deus in eo manet, & ipse in deo. Et nos cognouimus, & credidimus charitatem, quam habet deus in nobis. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. In hoc perfecta est charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicij, quod sicut ille est, & nos sumus in mundo hoc. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras eicit timorem, quoniam timor cruciatum habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate. Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dilexit nos. Si quis dixerit: diligo deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem vidit: deum quem non vidit, quomodo potest diligere. Et hoc præceptum habemus ab eo: ut qui diligit deum, diligit & fratrem suum.

Omnis qui credit Iesum esse Christum, ex deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit: diligit & eum qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus, quod diligamus filios dei: cum deum diligimus, & præcepta eius servamus. Hæc est enim charitas dei, ut præcepta eius servemus, & præcepta eius gravia non sunt. Quoniam omne quod natum est ex deo, vincit mundum: & hæc est victoria quæ vincit mundum, fides uestra. Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quod Iesus est filius dei? Hic est qui venit per aquam & sanguinem Iesus Christus: non per aquam solum, sed per aquam & sanguinem. Et spiritus est qui testificatur, quoniam spiritus est veritas. Quoniam tres sunt qui testimoniū dant, spiritus, & aqua, & sanguis,

Ἐάντις, καὶ οἱ τρεῖς εἰς ὃ ἓν εἰσιν. εἰ πλὴν
 μαρτυρίαν ἢ ἄνδρῶπων λαμβάνομεν, ἢ
 μαρτυρία τοῦ θεοῦ μείζων εἰσίν, ὅτι αὕτη ὄζει
 ἢ μαρτυρία τοῦ θεοῦ, ἢ μεμαρτύρηκε περὶ
 τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ὁ πισεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ,
 ἔχει πλὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ. ὁ μὴ πισεύ-
 ῶν τῷ θεῷ, ψεύστην πεποιήκεν αὐτόν, ὃ ἂν οὐ
 πεπίσθηνκε εἰς πλὴν μαρτυρίαν, ἢ μεμαρ-
 τύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. καὶ αὕτη
 ὄζει ἢ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν
 ἡμῖν ὁ θεός, καὶ αὕτη ἢ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐ-
 τοῦ ὄζει. ὁ ἔχωρ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, πλὴν ζωὴν οὐκ ἔχει.
 ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πισεύουσιν εἰς τὸ
 ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε, ὅτι ζωὴν
 αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πισεύητε εἰς τὸ ὄνο-
 μα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. καὶ αὕτη ὄζει ἢ παρρη-
 σία, ἢ ἔχομεν πρὸς αὐτόν, ὅτι ἐὰν τι αἰτῶ-
 μεθα ἡμῖν τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν, καὶ
 ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἂν αἰτῶμεν
 αὐτῷ, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ
 ἠτήκαμεν παρ' αὐτοῦ. εἰ τις ἴδῃ τὸν ἀδελ-
 φόν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς
 θάνατον, αἰτήσῃ καὶ δώσειν αὐτῷ ζωὴν τοῖς
 ἁμαρτάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. εἰσιν ἁμαρ-
 τία πρὸς θάνατον, ὅν περὶ ἐκείνης λέ-
 γω ἵνα ἐρωτήσῃ. πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία
 εἰσίν, καὶ εἰσιν ἁμαρτία ὅν πρὸς θάνα-
 τον. οἴδαμεν, ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ
 τοῦ θεοῦ οὐχ' ἁμαρτάνει, ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ
 τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτόν, καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ' ἄ-
 πησεται αὐτοῦ. οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμὲν,
 καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κέεται.
 οἴδαμεν δὲ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἦκε, καὶ δέ-
 δωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν
 τὸν ἀληθινόν. καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ,
 ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστῷ. οὗτος ὄζει
 ὁ ἀληθινὸς θεός, καὶ ἢ ζωὴ αἰώνιος. τε-
 κνία φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ πάντων εἰδώλων.
 ἀμήν.

sanguis, & hi tres unum sunt. Si te-
 stimonium hominum accipimus, te-
 stimonium dei maius est: quoniam
 hoc est testimonium dei, quo testifica-
 tus est de filio suo. Qui credit in filium
 dei, habet testimonium in seipso. Qui
 non credit deo, mendacem fecit eum:
 quia non credidit in testimonium, quod
 testificatus est deus de filio suo. Et hoc
 est testimonium, quod uitam æternam
 dedit nobis deus, & hæc uita in filio eius
 est. Qui habet filium, habet uitam: qui
 non habet filium dei, uitam non habet.
 Hæc scripsi uobis, qui creditis in nomi-
 ne filij dei, ut sciatis quod uitam habe-
 tis æternam, & ut credatis in nomine
 filij dei. Et hæc est fiducia quam habe-
 mus apud eum: quod si quid petierimus
 secundum uoluntatem eius, audit nos.
 Et si scimus, quod audit nos, quicquid
 petierimus, scimus quod habemus pe-
 titiones quas postulauimus ab eo. Si
 quis uiderit fratrem suum peccare pecca-
 tum non ad mortem, petet, & dabit ei
 uitam. peccantibus non ad mortem. Est
 peccatum ad mortem, non pro illo dico
 ut roges. Omnis iniquitas peccatum est.
 Et est peccatum non ad mortem. Sci-
 mus, quod omnis qui natus est ex deo,
 non peccat: sed qui genitus est ex deo,
 seruat seipsum, & malus ille non tangit
 eum. Scimus quod ex deo sumus, &
 mundus totus in malo constitutus est.
 Scimus autem quod filius dei uenit, &
 dedit nobis mentem, ut cognoscamus
 illum qui uerus est: & sumus in uero, in
 filio eius Iesu Christo. Hic est uerus de-
 us, & uita æterna. Filioli, cauete uobis à
 simulacris. Amen.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

ΑΥΤΗΝ ὁ πρεσβύτερος γράφει κυρία καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ. ἡ δὲ πρόφασις ἐστὶ ἐπιστολῆς, αὐτῆς. ὁρῶν τὰ τέκνα αὐτῆς καλῶς ἀναστροφόμενα ἐν τῇ πίστει, καὶ πολλοὺς πλάνους περιέρχομεν, καὶ λέγοντας, μὴ εἶναι πλὴν παρρησίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν σαρκί, γράφει πλὴν ἐπιστολῶν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτοῖς τὰ τέκνα. εἰτά δὲ δάσκαλον, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, παρὰ πάντας ἐν ἀγάπῃ, καὶ ἵνα μείνωσιν ἐν τῇ διδασκῇ τῇ πατρὸς διδασκῇ αὐτοῖς. καὶ λοιπὸν διδάσκει αὐτοῖς Χριστοῦ εἶναι, ὅτι λέγοντα, μὴ ἐν σαρκί ἐληλυθέναι τὸν Χριστόν. ἧς γὰρ γέγραπται δὲ, ὥστε τοὺς τοιοῦτους μὴ δέχεσθαι τινὰ εἰς οἰκίαν, μὴ δὲ λέγειν τοῖς τοιοῦτοις, χαίρειν. καὶ οὕτως τελεσθὶ πλὴν ἐπιστολῶν.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΠΙ/
ΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

BEATI IOANNIS PRESBY/
TERI EPISTOLA
SECUNDA.

ΠΡΕΣΒΥ/
ΤΕΡΟΣ ΕΚΛΕ/
ΚΤῆ ΚΥΡΙΑ
ΚΑΙ ΤΙΣ ΤΕ/
ΚΝΟΙΣ ΑΥ/
ΤΗΣ, ΟΥΣ Ε/
ΓΩ ΑΓΑ/
ΠΩ ΕΝ ΑΛΗ/
ΘΕΙΑ, ΚΑΙ
ὅτι ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες πλὴν ἀληθείας, διὰ πλὴν ἀληθείας πλὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μετ' ἡμῶν ἔσαι εἰς τὸν αἰῶνα. ἔσαι καθ' ἡμῶν χάρις, εἰλεῖ, εἰρήνη, παρὰ θεοῦ πατρὸς, καὶ παρὰ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ. ΕΧΑΙΡΩ ΛΙΑΝ, ὅτι ἐνενηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, κατὰ τὸ ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία. ὅχι ὡς ἐντολὴν γράφω σοι καιρῶν, ἀλλὰ ἡμῶν ἐχομεν

ENIOR ele/
cta domi/
nae & filijs
eius, quos
ego diligo in
ueritate: &
non ego so/
lus, sed & o/
mnes qui co/
gnouerunt ueritatem, propter ueri/
tatem, quæ permanet in nobis, & no/
biscum erit in æternum. Erit nobiscum
gratia, misericordia, pax, à deo patre, & à
domino Iesu Christo filio patris in ue/
ritate & charitate. Gaudis sum ualde,
quod inueni de filijs tuis ambulantes in
ueritate, sicut præceptū accepimus à pa/
tre. Et nunc rogo te domina. non tanquam
mandatum nouum scribo tibi, sed quod
habuimus

ἔιχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. καὶ αὕτη ὄσις ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. αὕτη ὄσις ἡ ἐντολή, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατήτε, ὅτι πολλοὶ πλάνοιοι εἰσῆλθοσιν εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογῶντες Ἰησοῦν χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. βλέπετε ἑαυτοὺς, μὴ ἀπολέσωμεν ἃ ἐργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. πᾶς ὁ παραβαίνων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδασκίᾳ τοῦ χριστοῦ, θεὸς οὐκ ἔχει. ὁ μένων ἐν τῇ διδασκίᾳ τοῦ χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει. εἰ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην διδασκίαν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαιρετῶν αὐτὸν μὴ λέγετε. ὁ γὰρ λέγων χαιρετῶν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς. πολλὰ ἔχωμ ὑμῖν γράψαι, οὐκ ἔβουλήδιον διὰ χάριτος καὶ μέλουσιν. ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ σῶμα πρὸς σῶμα λαλήσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη. ἀσπάζεται σε τὰ τέκνα σου ἀδελφῆς σου σου ἐκλεκτῆς καὶ ἀμύ.

habuimus ab initio, ut diligamus nos mutuo. Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum præceptum eius. Hoc est præceptū, quemadmodum audistis ab initio, ut in eo ambuletis: quoniam multi seductores ingressi sunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum uenturum in carne. Hic est seductor & antichristus. Intuemini uosipsos, ne perdamus quæ operati sumus, sed ut mercedem plenam recipiamus. Omnis qui transgreditur & non manet in doctrina Christi, deum non habet. Qui manet in doctrina Christi, hic & patrem & filium habet. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert: ne recipiatis eum in domum, nec aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malis. Cum multa haberem uobis scribenda, nolui per chartam & atramentum. Sed spero me uenturum ad uos, & præsentem præsentibus locuturum, ut gaudium nostrum sit completum. Salutant te filij sororis tuæ electæ. Amen.

Sigismundus

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Ἡ ἐπιστολὴ περὶ φιλοξενίας, καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὸν γάϊον, μαρτυροῦντος πᾶσι πάντων, ἐπὶ φιλοξενία. καὶ προτρέπει τὴν αὐτὴν προδίεση ἐμμένειν, καὶ προπέμψαι καὶ δεξιούσθαι τοὺς ἀδελφοὺς, πάλιν τε αὐτῶν μὲν πλὴν προσφορὰν ἀποδέχεται. ἀτῆται δὲ δι' ἰοτρεφῆ, ὡς μὴ τε αὐτὸν παρέχοντα τοῖς πτωχοῖς, ἀλλὰ καὶ κωλύοντα τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ φλυαροῦντα. τοὺς δὲ τοιούτους λέγει ἄλλοτρίους εἶναι ἐν ἀληθείας, καὶ μηδὲ εἰδέναι τὸν θεόν. δημήτριον δὲ σωίσκισι μαρτυρῶν αὐτῶν τὰ κάλλισα.

τὸ ἀγίον

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ
ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΗ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΤΡΙΤΗ.

BEATI IOANNIS THE-
OLOGICI CATHOLI-
CA EPISTOLA
TERTIA.

Πρεσβύτε-
ρ ὦ γαίω
ῶ ἀγα-
πικτῶ, ὅμ
ἐγὼ ἀγα-
πῶ ἐν ἀλη-
θείᾳ. ἀγα-
πικτὲ, πρὶ
πάντων ἔυ

χομαί σε εὐδοχεῖσθαι, καὶ ὑγιάνειν, καθὼς
εὐδοχοῦται ἡ ψυχὴ. ἐχάρην γὰρ λίαν ἐν
χορδαῖς ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρούντων σου
τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπα-
τεῖς. μαζοτέρων δὲ τῶν ὅντων ἔχω χαρὰν, ἵνα
ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦν-
τα. ἀγαπικτὲ ποιῶν, ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς
τοὺς ἀδελφούς, καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἱ ἐμαρ-
τύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλη-
σίας, ὅτε καλῶς ποιήσῃς, προπέμψας
ἀξίως τῷ θεῷ. ὑπὲρ γὰρ τῷ ὀνόματι
θεοῦ ἡλδομ, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐ-
δνῶν. ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν
τοὺς ποιήτους, ἵνα σωθῶμεν γινώμεθα τῇ
ἀληθείᾳ. ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ φι-
λοπρωτεύων αὐτῶν διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέ-
χεται ἡμᾶς. διὰ τὸ ἐὰν ἔλθω, ὑπομνή-
σω αὐτῷ τὰ ἔργα ἃ ποιῶ, λόγοις πονηροῖς
φλοαρῶν ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀρκούμεν ἐπὶ
τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελ-
φούς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ
ἐκ τοῦ ἐκκλησίας ἐκβάλλει. ἀγαπικτὲ
μὴ μιμοῦ τὸ κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν.
ὁ ἀγαθοῦ

Enior Gaiō
dilecto, quē
ego diligo in
ueritate. Di-
lecte, de om-
nibus opto,
ut prospere
agant, & re-
cte ualeant.

sicut prospere agit anima tua. Gai-
sus sum enim ualde uenientibus fratri-
bus, & testimonium addentibus ueritati
tuæ, sicut tu in ueritate ambulas. Maius
hīs non habeo gaudium, quàm ut au-
diam filios meos in ueritate ambulare.
Charissime, fideliter facis quicquid ope-
raris in fratres, & in hospites, qui te-
stimonium reddiderunt charitati tuæ
in conspectu ecclesiæ, quos, benefacias,
si deduxeris digne deo. Pro nomine
enim eius profecti sunt, nihil accipien-
tes à gentibus. Nos ergo debemus re-
cipere huiusmodi, ut cooperatores simus
ueritati. Scripsi ecclesiæ, sed is qui amat
primatum gerere in eis, Diotrophes nō
recipit nos. Propter hoc si uenero, in-
dicabo facta illius quæ facit, uerbis ma-
liciosis garriens in nos, & nec his con-
tentus, non solum non recipit fratres,
uerumetiam uolentes recipere, prohi-
bet, & à congregatione eijcit. Dilecte, ne
imiteris quod malum est, sed quod bonum est.
Qui bene-

ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν. ὁ δὲ κακοποι-
 ῶν οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν. Δημητρίῳ μεμαρ-
 τύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ' αὐτοῦ φησὶ ἀλη-
 θείας, καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ ὁ ἰδαπε,
 ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθὴς ὄσιν. Πολλὰ εἶ-
 χον γράψαι, ἀλλ' οὐ θέλω δ' ἰα μέλανος καὶ
 καλάμου σοι γράψαι. ἐλπίζω ἃ εὐθέως ἰδέσθαι
 σε, καὶ εὐχόμενος εὐχόμενος λαλήσομεν. εἰρήνη
 σοι. ἀσπάζονται σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς
 φίλους κατ' ὄνομα.

Qui benefacit, ex deo est: qui autē male-
 facit, nō uidet deum. Demetrio testimo-
 nium reddidit ab omnibus, & ab ipsa ueri-
 tate, sed & nos testimoniū perhibemus,
 & nostis, qd' testimoniū nostrū uerum
 est. Multa habebam quæ scriberem, sed
 nolo per atramentū & calamū scribere ti-
 bi. Spero autē protinus me uisurū te, &
 præsentes corā loquemur. Pax tibi. Salu-
 tant te amici. Saluta amicos nominatim.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

Αὐτῶν ἐπιστολῶν γράφα τῶν ἡδὲ κατεῖχον. ἢ δὲ πρόφασιν αὐτῆς παρασελθόντων
 τινῶν, καὶ διδασκόντων ἀδ' ἰαφοροῦ εἶναι τὴν πίσιν, καὶ ἀρεσκύνων τὸν κύριον, ἀ-
 νάγκην ἔχει γράψαι, καὶ ἀσφαλίσασθαι τοὺς ἀδελφούς. καὶ πρῶτον μὲν παρακα-
 λᾷ αὐτοὺς ἀγωνίσασθαι, καὶ ἐμμένειν τῇ πρὸς ἀδ' ἰαθῆσιν αὐτῶν πίσει. ἔπειτα ἀποκη-
 ρύττει τὴν τοιοῦτον, ὡς πλάνους. καὶ παραγγέλλει, μὴ δὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τοιοῦτους,
 εἰδότες, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ κληθῆναι μόνον, εἴη μὴ καὶ ἀξίως περιπατήσωμεν φησὶ κλήσεως. καὶ γὰρ
 καὶ τὸν πρῶτον λαὸν ἔξαγαγὼν ἐξ αἰγύπτου ὁ θεός, καὶ μὴ ἐμμένοντα τῇ πίσει, ἀπώλεσε.
 καὶ ἀγγέλω δὲ μὴ κηρύσσων τὴν ἰδίαν τάξιν, οὐκ ἐφείσατο, δ' εἶ οὐκ ἀπὸ τῶν τοιοῦτων ἀναχω-
 ρᾷ. καὶ γὰρ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, οὐχ ὑπῆνεγκε βλασφημίαν τὴν δ' ἰαβόλου, εἰσεῖσαι γοῶν τῶν
 ἀπώλεται αὐτῶν ὡς σοδόμων διδάσκα. ἔπειτα πρὸς αὐτοὺς εἰς τὰ ἡθικὰ, καὶ ἐπιθυμῶμεν αὐτοὺς βεβαίω-
 τικὰ φησὶ πίσει τῆς πρὸς τὸν κύριον, τελευτῶν τὴν ἐπιστολῶν.

IN EPISTOLAM IVDÆ, ARGVMENTVM
 PER ERASMV ROTERODAMVM.

Vltis uerbis destomachatur in eos, qui cupiditatibus suis excaecati, ad-
 uersabantur euangelio. Quod tamen nouum uideri non debeat, cum
 iam olim in hoc destinati sint, & ab apostolis prædictum sit, id genus
 homines irrepturos in gregem Christianorum. Aduersus hos sic ar-
 mat eos, ut studeant & illos uel increpatione coercere, uel admonēdo seruare. Qd'
 si non queant, certe ipsi sese parent in aduentum Christi.

FINIS ARGVMENTI.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΔΑ ΑΠΟ-
ΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΚΑΘΟΛΙΚΗ.

BEATI IVDÆ APOSTO-
LI EPISTOLA CA-
THOLICA.

ΙΟΥΔΑΣ ΙΗΣΟΥ
ΧΡΙΣΤΟΥ ΔΟΥΛΟΣ, &
ΔΕΛΦΟΣ ΔΕ
ΙΑΚΩΒΟΥ,
ΤΩΙΣ ΕΝ ΘΕΩ
ΠΑΤΡΙ ΗΓΙ-
ΑΣΜΕΝΟΙΣ,
ΚΑΙ ΙΗΣΟΥ

ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΕΤΡΗΜΕΛΩΙΣ, ΚΛΗΤΟΙΣ. ΕΛΕΘ' ὑ-
μῶν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πολλῶν δεινῶν.
Ἀγαπητοί, ὡς ἅσπερ αὐτοῦ λέγω ποιούμεθα
χράφαρ ὑμῶν περὶ ἐν κοινῆς σωτηρίας,
ἀνάγκη ἐσχωρ χράφα ὑμῶν, παρὰ κα-
λῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῆ ἀπαξ παραδοθεί-
σῃ τοῖς ἁγίοις πῖσι. Παρασέδυσαν γὰρ
τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμ-
μένοι εἰς τὸ το κῆμα, ἀσεβεῖς, πλὴν τοῦ
θεοῦ ἡμῶν χάριμ μετατιθέντες εἰς ἀσέλ-
γισμ, καὶ τὸν μόνον δεσπότην θεόν, καὶ
κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν ἀρνούμενοι.
ὑπομνήσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότες ὑ-
μᾶς ἀπαξ τὸτο, ὅτι ὁ κύριος λαὸν ἐκ
ἐν ἁγύπθου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς
μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν. ἁγγέλους τε
τοὺς μὴ τηρήσαντας πλὴν ἑαυτῶν ἀρχῶν,
ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήρι-
ον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας, δεσμοῖς
αἰδίοις ὑπὸ ζόφου τετήρηκεν. ὡς σόδο-
μα καὶ γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πό-
λεις

VDAS Iesu
Christi ser-
uus, frater Ia-
cobi, ijs qui
in deo patre
sanctificati
sunt, quibus
Iesu Christo
seruati sunt,

uocatis. Misericordia uobis, & pax, & chari-
tas multiplicet. Dilecti, tantum mihi stu-
dium fuit scribendi ad uos, de communi
salute, ut non potuerim non scribere uo-
bis, obsecrans, ut uestris laboribus ad-
iumento sitis fidei, quae semel data est
sanctis. Obiter enim subierunt quidam
homines impij, qui prius descripti fue-
rant in hoc iudicium, qui dei nostri gra-
tiam transferunt ad lasciuiam, ac deum,
qui solus est herus, ac dominum no-
strum Iesum Christum negant. Volo
autem uos commonefacere, cum sciatis
semel illud, quod dominus, posteaquam
populum ex Aegypto saluum eduxerat,
rursus eos qui non credebant, perdidit:
quodque angelos qui non seruauerant suam
originem, sed reliquerant suum domici-
lium, ad iudicium magni illius diei, uinculis
aeternis sub caligine seruauit. Sicut So-
doma & Gomorra, & his finitimae ciui-
tates,

λας τὸν ὁμοίον τούτοις τρόπον ἐκπορευέ-
 σασαι, καὶ ἀπελδοῦσαι ὁπίσω σαρκὸς ἐτέ-
 ρας, πρόσθενται δ' ἄγμα, πνεύρος αἰωνίου δι-
 κλω ὑπέχουσαι. ὁμοίως μύθοι καὶ οὗτοι
 ἐνυπνίαζόμενοι, σάρκα μὲν μιᾶνουνσι, κυ-
 ριότῃ δὲ ἀδετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημῆ-
 σαι. ὁ δὲ μιχαήλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε ἔβλε-
 θεῖα βόλῃ διακρινόμενος διελέγετο περὶ
 τοῦ μωυσέως σώματος, ὅτι ἐτόλμησε κρι-
 θῆναι ἐπενεγκῆν βλασφημίας, ἀλλ' ἔπεμ-
 ῖ ἐπιτιμῆσαι σοὶ κύριε. οὗτοι δὲ ὅσα μὲν
 ὅτι οἰδασί, βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσί-
 κῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίσανται, ἐν τού-
 τοις φεείρονται. οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῆ ὁδῷ
 τοῦ καὶ ἐπορεύθησαν, καὶ τῆ πλάνῃ τοῦ
 βαλαάμ μισθοῦ ἔζηχύνθησαν, καὶ τῆ ἀν-
 τιλογίᾳ τοῦ κορέ ἀπώλοντο. οὗτοι εἰσιν
 ἐν ταῖς ἀγάπαις ἡμῶν, σπιλάδες, συ-
 νδυχοῦμενοι ἀφόβως, ἑαυτοὺς ποι-
 μαίνοντες, νεφέλαι ἄνδρες, ὑπὸ ἀνέ-
 μων ποριφερόμενοι, δένδρα φθινοπορι-
 νὰ, ἀκαρπα, δις ἀποθανόντα, ἢ ἐκφριζο-
 μέντα, κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπα-
 φρίζοντα τὰς ἑαυτῶν ἀχάνας, ἀσέρες
 πλανήται, οἷς ὁ ῥόφος τοῦ σκοτῆρος, εἰς
 αἰῶνα τετήρηται, προσφῆτῶσε δὲ καὶ τού-
 τοις ἐβδόμη ἀπὸ ἀδάμ ἐνώχ, λέγων.
 ἰδοὺ ἦλθε κύριε ἐν ἀγίαις μυριάσιν αὐ-
 τοῖς, ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ
 ἐξελέξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν
 περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐ-
 τῶν, ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν
 σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ ἀμαρ-
 τωλοὶ ἀσεβεῖς. οὗτοί εἰσι γογγυσαί, μεμ-
 φιμοῖροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πο-
 ρυόμενοι, καὶ τὸ σῶμα αὐτῶν λαλῆ ὑ-
 πέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα, ὡφε-
 λείας χάρις. ἡμεῖς δὲ ἀγαπητοί, μνή-
 σθητε τῶν ῥημάτων τῶν προσηκνύων ὑ-
 πὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
 χριστοῦ, ὅτι ἔλεγον ἡμῖν, ὅτι ἐν ἐχάτω

χρόνῳ

tates, quæ ad consimilem modum cum
 illis stupris inquinatæ fuerant, ac secutæ
 fuerant carnem alienam, propositæ sunt
 exemplo, ignis æterni pœnam sustinen-
 tes. Similiter sanè & hi delusi insomnijs,
 carnem quidē polluunt, dominos uero
 spernunt, in potestate præditos maledi-
 cta congerunt. At Michaël archangelus,
 cum aduersus diabolum certans disce-
 ptaret de corpore Moyfi, non ausus est
 illi impingere notam maledicti, sed dixit:
 Increpet te dominus. At isti quæ non no-
 uerunt, ea maledictis infectantur, quæ
 uero natura ceu animantia rationis ex-
 pertia sciunt, in his corrumpunt. Væ illis,
 quoniã uiam Cain ingressi sunt, & dece-
 ptione mercedis, qua deceptus fuit Ba-
 laam, effusi sunt, & contradictione Core
 perierūt. Hi sunt inter charitates uestras,
 maculæ inter se conuiuantes, absq; ullius
 timore, suopte ductu arbitrioq; uiuen-
 tes, nubes aquã nō habētes, quæ à uentis
 circumagunt, arbores autumnō marce-
 scentes, infrugiferæ, bis emortuæ, & eradi-
 catæ, u ndæ efferæ maris, despumantes
 sua ipsoꝝ dedecora. stellæ erraticæ, qui-
 bus caligo tenebrarū in æternū seruata
 est. Prius aut̄ his uaticinatus est septim⁹
 ab Adam Enoch, dicēs: Ecce uenit dñs in
 sanctis milibus suis, ut faciat iudiciū ad-
 uersus omnes, & redarguat om̄es ex eis
 qui sunt impij, de factis om̄ibus quæ im-
 pie patrarūt, deq; om̄ibus duris quæ lo-
 cuti sunt aduersus eum, peccatores impij.
 Hi sunt murmuratores queruli, iuxta cō-
 cupiscētias suas ambulantes, & os illorū
 loquitur tumida, admirantes personas,
 utilitatis gratia. Vos autem dilecti, me-
 mores estis uerborū, quæ antehac dicta
 fuerunt ab apostolis domini nostri Iesu
 Christi, quod dixerūt uobis in extremo

Y tempore

χρόνῳ ἔχονταί ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἐαυ-
τῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι ἢ ἄσθε-
νῶν. οὗτοί ἐίσιμ ὁι ἀποδιόριζοντες ψυχι-
κοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες. ὑμεῖς δὲ ἀ-
γαπῆτοί, τῆ ἀγιωτάτῃ ὑμῶν πῖσις ἐ-
ποικοδομοῦτε ἐαυτοὺς, ἐν πνεύματι
ἀγάπῃ προσδύχομενοι, ἐαυτοὺς ἐν ἀγά-
πῃ θεοῦ τηρεῖσθε, προσδέχομενοι τὸ ἔ-
λεος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς
ζῆλον αἰώνιον. καὶ οὗτος μὲν ἔλεός ἐστι
κρινόμενοι, οὗς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ
πυρός ἀρπάζοντες, μισοῦτε καὶ τὸν
ἀπὸ φθι σαρκὸς ἐπιλωμλῶσιν χιτῶνα.
τῷ δὲ διωαμλῶ φυλάξατε αὐτοὺς ἀπαι-
σους, καὶ εἶσα κατενώπιον φθι δόξης αὐ-
τοῦ ἀμώμου ἐν ἀγαλλιάσει, μόνῳ σοφῷ
θεῷ σωτῆρι ἡμῶν, δόξα καὶ μεγαλωσύ-
νη, κράτος καὶ δόξασία, νῦν καὶ εἰς πάν-
τας τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΙΟΥΔΑ
ΤΕΛΟΣ.

tempore futuros illusores, qui iuxta suas
impias cupiditates ambularent. Hi sunt
qui segregant animales, spiritum nō ha-
bentes. Vos autem dilecti, sanctissimæ
uestræ fidei superstruentes uosipsos, per
spiritum sanctum orantes, uos inuicem
in charitate dei seruate, expectantes mi-
sericordiam domini nostri Iesu Christi
in uitam æternam. Et hos quidem com-
miseremini dum dijudicamini: illos au-
tem per timorem saluos facite, ex incen-
dio rapientes, odio prosequentes, & eam
quæ ex carne est maculatam tunicam. Ei
uero qui potest illos seruare à peccato im-
munes, & statuere in conspectu gloriæ
suæ, incōtaminatos cum exultatione, soli
sapienti deo seruatori nostro, gloria &
magnificentia, & imperium, & potestas,
nunc & in omnia sæcula. Amen.

EPISTOLAE IV
DAE FINIS.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ
ΛΟΓΟΥ.

APOCALYPSIS BEATI
IOANNIS THE
OLOGII.

ΠΟΚΑΛΥΨΙΣ
ΙΗΣΟΥ
ΧΡΙΣΤΟΥ, ΗΜΕΙΣ
ΕΔΩΚΕΝ ΑΥΤΩ
ΤΩ ΔΕΘΕΩ,
ΔΕΙΞΑΙ ΤΙΣ
ΔΕΛΟΙΣ ΑΥΤΩ
Α ΔΕ
ΓΕΝΕΘΗΣ ΕΝ

τάχῃ, καὶ ἐσήμανεν ἀποσεύλας διὰ τὸ ἀγγέλλειν αὐτῷ, ὅτι δὲ λῶ αὐτῷ ἰωάννη, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅσατε εἶδε, μακάριος ὁ ἀναγινώσκων, ὁ οἰ ἀκούωντες τοὺς λόγους τοῦ προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα, ὁ γὰρ κερδοῦς ἐγγύς. ἰωάννης λέγει ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς αἰτίας ἐν τῇ ἀσίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων πνευμάτων, ἃ ἔστιν ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὁ ἀπὸ ἰησοῦ χριστοῦ ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἀρχὸς τῶν βασιλείων τῆς γῆς, ὅς ἀγαπήσαν ἡμᾶς, καὶ λύσαντι ἡμᾶς ἐκ πάντων ἁμαρτιῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας πάντων αἰώνων, ἀμήν. ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἱ τινες αὐτὸν ἴξοντες κέντισαν, καὶ κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς

EVELATIO
Iesu Christi,
quam dedit
illi deus, ut
palam face-
ret seruis suis
quæ oporteat
fieri cito. & si-
gnificauit, cū

misisset mandatū suum seruo suo Ioanni, qui testatus est sermonem dei, & testimonium Iesu Christi, & quæcūq; uidit. Beatus qui legit & audit uerba prophetiæ & seruat ea, quæ in eo scripta sunt. Tempus enim propè est. Ioannes septem ecclesijs quæ sunt in Asia. Gratia uobis & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui uenturus est, & à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt, & à Iesu Christo, qui est testis fidelis primogenitus mortuorum & princeps regum terræ. ei qui dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris per sanguinem ipsius, & fecit nos reges & sacerdotes deo & patri suo: ipsi gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen. Ecce uenit cum nubibus, & uidebit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt. Et plangent se omnes tribus terræ,

Y 2 etiam

Bristo
no. 17

γῆς, καὶ ἀμύλω. Εγὼ εἰμι τὸ ἄ. ἢ δ. ὦ. ἀρχὴ
 τῆ τέλους, λέγει ὁ κύριος, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ
 ἐρχόμενος ὁ παντοκράτωρ. Εγὼ Ἰωάννης ὁ
 καὶ ἀδελφός ὑμῶν καὶ συγκοινωνός ἐν τῇ
 θλίψει καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ πάτμῳ
 διὰ τὸν λόγον τοῦ κυρίου τῆ πύμαρτυρίᾳ Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ. Εγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυ-
 ριᾷ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν
 μεγάλην ὡς σάλπιγγος, λεγούσης. Βγώ-
 εἰμι τὸ ἄ. καὶ τὸ ὦ. ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔχα-
 τος. καὶ ὁ βλέπων γραφοὺς ἐπὶ βιβλίῳ, καὶ
 πᾶσι ταῖς ἐκκλησίαις, ταῖς ἐν Ἀσίᾳ, εἰς
 ἔφεσον, καὶ εἰς σμύρναν, καὶ εἰς πέργα-
 μον, καὶ εἰς θυατείρας, καὶ εἰς σάρδεις, καὶ
 εἰς φιλαδέλφειαν, καὶ εἰς λαοδικείαν. καὶ
 ἐπέσειβεν βλέπων πύμα φωνὴν, ἥ τις ἐλάλη-
 σε μετ' ἐμοῦ, καὶ ἐπισείβεν εἶδον ἐπὶ ἀ-
 λυχνίαις χρυσαῖς, καὶ ἐν μέσῳ ἦν λυχνίῳ ὁμοίῳ
 ὑμῶν ἀνθρώπου, ἐν δὲ θυμῷ ποδῶν, καὶ πε-
 ριέζωσμίον πρὸς τοὺς μασοίτας ζώνην χρυ-
 σαῖν. ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ τρίχες λευ-
 καὶ, ὡσεὶ ἔριον λευκόν, ὡς χιὼν. καὶ οἱ ὀφθαλ-
 μοὶ αὐτοῦ ὡς φλόξ πυρός. Ὅσοι πόδες αὐτοῦ
 ὁμοιοὶ χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπε-
 ρωμένοι. καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδά-
 τῶν πολλῶν. καὶ ἔχω ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ
 χερὶ ἄστρας ἐπὶ ἄ, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐ-
 τοῦ ῥομφαία δίσκομος ὀξία ἐκπορευομένη.
 καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ, ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν δυνά-
 μεϊ αὐτοῦ. καὶ ὅτε εἶδον αὐτόν, ἔπεσα πρὸς
 τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός. καὶ ἐπέθηκεν
 πύμα δεξιᾷ αὐτοῦ χεῖρα ἐπ' ἐμὲ, λέγων μοι.
 Μὴ φοβοῦ, ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔχα-
 τος, καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρός, καὶ
 εἶδον ζῶν ἐμὲ εἰς τοὺς αἰῶνας ἦν αἰῶνων,
 καὶ ἔχω τὰς κλεῖδας τοῦ ἄδου, καὶ τοῦ θανά-
 του. γραφοὺς ἄ εἶδες, καὶ ἄ εἰσιμ, καὶ ἄ ἐλ-
 λει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα, τὸ μυστήριον ἦν
 ἐπὶ ἄ ἀστέρων, ὅντι εἶδες ἐπὶ φθι δεξιᾷ μου,
 καὶ τὰς ἐπὶ ἄ λυχνίας τὰς χρυσαῖς. οἱ ἐπὶ ἄ
 ἀστέρες

etiam, Amen. Ego sum alpha & ω, prin-
 cipium & finis, dicit dominus, qui est,
 & qui erat, & qui uenturus est omni-
 potens. Ego Ioannes frater uester & par-
 ticeps in afflictione, & regno, & patien-
 tia in Christo Iesu, fui in insula, quæ ap-
 pellatur Patmos, propter sermonē dei &
 testimonium Iesu Christi. Fui in spiritu
 in dominico die, & audiui post me uo-
 cem magnam tanquàm tubæ, dicentis:
 Ego sum alpha & ω, primus & nouissi-
 mus. Quod uides, scribe in libro: & mit-
 te septē ecclesijs, quæ sunt in Asia, Ephe-
 so, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ
 & Sardis, & Philadelphia, & Laodicia.
 Et cōuersus sum, ut uiderem uocem quæ
 loquebatur mecum. Et conuersus, uidi
 septem candelabra aurea, & in medio
 candelabrorum aureorum similem fi-
 lio hominis, uestitum ueste ad pedes
 usque demissa, & præinctum ad mam-
 millas zona aurea. Caput autem eius &
 capilli erant candidi, uelut lana alba, &
 tanquàm nix. Et oculi eius tanquàm flam-
 ma ignis. & pedes eius similes chalcoliba-
 no, uelut in camino ardentes. Et uox il-
 lius tanquàm uox aquarum multarum,
 & habebat in dextera sua stellas septem.
 Et de ore eius gladius utraq; parte acu-
 tus exibat, & facies eius sicut sol lucet in
 uirtute sua. Et cum uidissem eū, cecidi ad
 pedes eius tanquàm mortuus. Et posuit
 dexterā suam super me, dicēs mihi: No-
 li timere, ego sum primus & nouissimus,
 & uiuus, & fui mortuus: & ecce sum ui-
 uens in sæcula sæculorum, & habeo cla-
 ues inferorum & mortis. Scribe ergo
 quæ uidisti, & quæ sunt, & quæ oportet
 fieri post hæc: Sacramentum septem
 stellarum, quas uidisti in dextera mea,
 & septem candelabra aurea. Septem
 stellæ

ἀσέβεις, ἄγγελοι ᾧ ἔπ' ἀ' ἐκκλησιῶν ἐίσι· καὶ ἐπ' ἀ' λυχνίαι ἀεὶ εἶδες, ἐπ' ἀ' ἐκκλησιῶν ἐίσι.

Τῷ ἄγγέλῳ φησὶ ἐφεσίνης ἐκκλησίας γράψωμ. τὰδε λέγει ὁ κρατῶν τῶν ἐπ' ἀ' ἀσέβειαν ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐπὶ μέσῳ ᾧ ἔπ' ἀ' λυχνίῶν ᾧ ἔπ' ἀ' ἁγίων. οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ τὸν κόπον σου, καὶ τὴν ὑπομονὴν σου. καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βασιλεῖσαι κακῶν, καὶ ἐπερᾶσαι τὸν φάσκοντα εἶναι ἀποστόλους καὶ οὐκ εἶσι. καὶ ἔβριση αὐτοὺς ψευδῶν, καὶ ἐβάπτισας. καὶ ὑπομονὴν ἔχας, καὶ διὰ τὸ ὄνομά μου κενόπικας καὶ οὐ κέκμηκας. ἀλλ' εἶχον κτλ σου, ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας. μνημόθυε οὖν πῶς ἐκπέπικας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποιήσον. εἰ δὲ μή, ἔρχομαι σοὶ τάχα, καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτοῦ, καὶ μὴ μετανόησῃς. ἀλλὰ τοποῦ ἔχας, οὐ μισῶς τὰ ἔργα ᾧ νικολαϊτῶν, ἀ καὶ γὰρ μισῶ. ὁ ἔχωμ οὖν ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. ἴθι νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγῆν ἐκ τοῦ ξύλου τοῦ ζωῆς, ὃ ἔστι ἐν μέσῳ τοῦ παρθερίου τοῦ θεοῦ. καὶ ἴθι ἄγγέλῳ φησὶ ἐκκλησίας σμυρναίων γράψωμ. τὰδε λέγει ὁ πρῶτος, καὶ ὁ ἔχων τὸ θάνατον, ὃς ἐγγύς τοῦ νεκροῦ, καὶ ἔζησεν. οἶδα σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλίψιν καὶ τὴν πτωχείαν, πολλοὺς δὲ εἶ, καὶ τὴν βλασφημίαν ᾧ λεγόντων ἰουδαίους εἶναι αὐτοὺς, καὶ οὐκ εἶσιμ, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ. μηδὲν φοβοῦ ἀ μέλλας πάσχειν. ἰδοὺ μέλλας βαλεῖν ἐν ὑμῶν ὁ δὲ διάβολος εἰς φυλακὴν, ἵνα παρῆσθε, καὶ ἔξετε θλίψιν ἡμερῶν δέκα. γίνου πιστὸς ἄριστος θανάτου, καὶ δώσω σοὶ τὸν στέφανον τοῦ ζωῆς. ὁ ἔχωμ οὖν ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῆν ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου. καὶ ἴθι ἄγγέλῳ φησὶ ἐν περγάμῳ ἐκκλησίας γράψωμ. τὰδε λέγει ὁ ἔχωμ τὴν ρομφαίαν τὴν δίσομον τὴν ὀξείαν. οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ

τοῦ

stellæ angeli sunt septē ecclesiarū, & candelabra septē quæ uidisti, septē ecclesiæ sunt. Angelo Ephesinæ ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quod non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt apostolos esse, & non sunt: & inuenisti eos mendaces, & baptizasti. Et patientiam habes, & sustinisti propter nomen meum, & non defecisti. Sed habeo aduersum te, quod charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaque unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin minus, ueniam tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi resipueris. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. Qui habet aurem, audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Vincenti dabo edere de ligno uitæ, quod est in medio paradisi dei. Et angelo Smyrnæorum ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus & uiuit. Scio opera tua & afflictionem & paupertatem, sed diues es: & blasphemiarum qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga Satanæ. Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex uobis in carcerem ut tentemini, & habebitis afflictionem dierum decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Qui uicerit, non lædetur à morte secunda. Et angelo Pergamensis ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui habet rhomphæam utraque parte acutam. Scio opera tua, &

Y 3 ubi

ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ. ἢ
 κρατῆς τὸ ὄνομά μου, ἢ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν
 μου. ἢ ἦν ταῖς ἡμέραις ἐμοῖς, Αντίπας ὁ μάρ
 τυς μου ὁ πιστὸς ὃς ἀπεκτάθη παρ' ὑμῶν, ὅτι
 πον κατοικεῖ ὁ σατανᾶς, ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ
 ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκῆ κρατῆντας πλὴν διδασ
 χλῶν βαλαὰμ, ὃς ἐδίδασκεν ἐν τῷ βαλαὰμ
 βαλαῆρ σκάνδαλον ἐνώπιον τοῦ Ἰσρα
 ἴλ, φαγαῖν εἰδωλόθυτα, ἢ πορνεῦσαι. ὅτι
 τως ἔχεις ἐν σοὶ, κρατοῦντας πλὴν διδασχλῶν
 τοῦ νικολαῖτων, ὃ μισῶ. μετανόησον, εἰδέ
 μη, ἔρχομαι σοὶ ταχύ, καὶ πολεμήσω μετ'
 αὐτῶν ἐν τῇ ξομφαίᾳ τοῦ σώματος μου. ὅτι
 ἔχω μὴ ὄντας, ἀκυσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς
 ἐκκλησίαις. τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φα
 γᾶν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, ἢ δώ
 σω αὐτῷ ψῆφον λευκὴν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον
 ὄνομα κωνόμ γεγραμμένον, ὃ ὅτι εἴς ἐγνω
 σίαι ἢ ὁ λαμβάνων, καὶ τῷ ἀγγέλω φησὶ ἐν θυα
 τείραις ἐκκλησίαις γράψω. τὰ δὲ λέγει ὁ ἴσους
 τοῦ θεοῦ, ὃ ἔχω μὴ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ὡς
 φλόγα πυρός, ἢ ὅτι πόδες αὐτῶν ὅμοιοι χαλ
 κολιβάνω. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ πλὴν ἀγά
 πης, καὶ πλὴν δικαιοσύνης, καὶ πλὴν πίστεως, ἢ
 πλὴν ὑπομονῆς σου, καὶ τὰ ἔργα σου, καὶ τὰ
 ἔχματα πλείονα τοῦ πρώτου. ἀλλ' ἔχω καὶ
 σοῦ ὀλίγα, ὅτι εἶς πλὴν γνώσῃς ἐξ ἀβὴλ τὴν
 λέγουσαν ἐαυτὴν προφήτιν, διδάσκαρον, καὶ
 πλανᾶσαι ἐμοὺς διούλας πορνεῦσαι, καὶ
 εἰδωλόθυτα φαγαῖν, καὶ εἰδωκα αὐτῆ ἡσό
 νου, ἵνα μετανόησῃ ἐκ φησὶ πορνείας αὐφθι.
 καὶ ὅτι μετανόησῃ, ἰδοὺ ἐγὼ βάλλω αὐ
 τὴν εἰς κλίβανον, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ'
 αὐφθι, εἰς θλίψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετα
 νοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τὰ τέ
 κνα αὐφθι ἀποκτείνω ἐν θανάτῳ. καὶ γνώ
 σονται πάντες αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ
 ἐξ ἑνῶν νεφρῶν καὶ καρδίαις, καὶ δώσω ὑ
 μῶν ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. ὑμῶν δὲ
 λέγω καὶ λοιποῖς τοῖς ἐν θυατείραις, ὅσοι
 οὐκ ἔχουσιν πλὴν διδασχλῶν ταύτων, καὶ οἱ

τινές

ubi habitas, ubi sedes est satanae: & te
 nes nomen meum, & non negasti fidem
 meam. Et in diebus meis Antipas te
 stis meus fidelis, qui occisus est apud
 uos, ubi satanas habitat. Sed habeo ad
 uersus te pauca: quia habes illic tenentes
 doctrinā Balaam, qui docebat in Balac
 mittere scandalum corā filijs Israël, edere
 ex ijs quæ simulacris immolantur & forni
 cari: ita habes & tu tenētes doctrinā Ni
 colaitarū. quod odi. Resipisce, alioqui ue
 niam tibi cito, & pugnabo cū illis gladio
 oris mei. Qui habet aurem audiat, quid
 spiritus dicat ecclesijs: Vincenti dabo
 edere ex manna abscondito, & dabo
 illi calculum candidum, & in calculo no
 men nouum scriptum: quod nemo scit,
 nisi qui accipit. Et angelo Thyatiren
 sis ecclesiæ scribe: Hæc dicit filius dei,
 qui habet oculos tanquam flammam
 ignis, & pedes eius similes chalcobano.
 Noui opera tua, & charitatem, & mini
 sterium, & fidem, & patientiam tuam,
 & opera tua, & nouissima plura prio
 ribus. Sed habeo aduersus te pauca:
 quia permittis mulierem Hiezabel, quæ
 se dicit prophetam, docere, & seducere
 seruos meos, scortari & edere ex ijs quæ
 simulacris immolantur. Et dedi illi tem
 pus, ut resipisceret à scortatione sua,
 nec resipuit. Ecce ego mitto eam in le
 ctum, & qui adulterio miscentur cum
 ea, in afflictionem maximam, nisi pœ
 nitentiam egerint ab operibus suis, &
 filios eius interficiam morte, & scient
 omnes ecclesiæ, quod ego sum ille scru
 tans renes & corda, & dabo unicuique
 uestrum secundum opera sua. Vobis
 autem dico, & cæteris qui Thyatiræ
 estis: quicumque non habent doctri
 nam hanc, & qui non cognouerunt

profun

τινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βασιῆϊ σατανᾶ, ὡς λέ-
γασιν, οὐ βαλῶ ἐφ' ἑμαῖς ἄλλο βάρος, πλὴν
ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ ἂν ἴξω. Ἐὖ νι-
κῶν Ἐὖ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώ-
σω αὐτῷ θηροσίαν ἐπὶ τῶν ἔθνων, Ἐὖ ποιμα-
νῆ αὐτοῦ ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεῦη τὰ
κροαμικὰ σωτρίεσθαι. ὡς καὶ γὰρ εἶληφα ἄρα
τῷ πατρὶ μου, καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἄστέρα τὸν
πρωϊνόν. Ὁ ἔχωρ οὖν ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦ-
μα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

καὶ ἔω ἀγγέλω φηὶ ἐν σάρδεσιν ἐκκλησί-
ας ἡράπορ. τὰδε λέγει ὁ ἔχωρ τὰ πνεύμα-
τα τῷ θεοῦ, Ἐὖ πύρις ἐπὶ ἄστέρας. οἶδα σου
τὰ ἔργα, ὅτι τὸ ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῆς, καὶ νε-
κρὸς εἶ. γίνου ἡκηγοῦν, καὶ σήριξομ τὰ λοι-
πά, ἃ μέλλει ἀποθανεῖν. οὐ γὰρ ἔνδικά σου
ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τῷ θεοῦ. μνη-
μόθυε οὖν ὡς εἶληφας καὶ ἤκουσας, Ἐὖ τή-
ρα, Ἐὖ μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ ἡκηγοήσῃς,
ἴξω ἐπὶ σε ὡς κλέπτης. καὶ οὐ μὴ γνῶς ποί-
ων ὡραμ ἴξω ὑπὸ σε. εἶχεσ ὀλίγα ὀνόματα
καὶ ἐν σάρδεσιν, οἱ οὐκ ἐμόλωσαν τὰ ἱμά-
τια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσιν μετ' ἐμοῦ ἐν
λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. Ὁ νικῶν, οὗτος πε-
ριβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς. καὶ οὐ μὴ
θλαλίψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ βίβλου φηὶ ζω-
ῆς, καὶ θρομολογήσομαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ
ἐνώπιον τῷ πατρὶ μου, καὶ ἐνώπιον
τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Ὁ ἔχωρ οὖν, ἀκουσά-
τω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησί-
αις. καὶ ἔω ἀγγέλω φηὶ ἐν φιλαδέλ-
φία ἐκκλησίας ἡράπορ. τὰδε λέγει ὁ ἄγι-
ος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχωρ πλὴν κλεῖδα τοῦ
δαβίδ, ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείει, Ἐὖ
κλείει, Ἐὖ οὐδεὶς ἀνοίγει. οἶδα σου τὰ ἔργα.
ἰδοὺ δίδωκα ἐνώπιόν σου, θύραμ ἀνεω-
γμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐ-
τήν, ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, Ἐὖ ἐτήρη-
σάς μου τὸν λόγον. καὶ οὐκ ἠρησῶ τὸ ὄνο-
μά μου. ἰδοὺ δίδωμι ἐν φηὶ συναγωγῆς
τῷ σατανᾷ τῶν λεγόντων αὐτοῦς ἰουδαίους
εἶναι

profunditates satanæ, quemadmodum
dicunt: non mittam super uos aliud pon-
dus: tamen id quod habetis, tenete do-
nec ueniam. Et qui uicerit & custodierit
usque in finem opera mea, dabo illi po-
testatem super gentes, & reget eas uir-
ga ferrea, & tanquàm uasa figuli con-
fringentur, sicut & ego accepi à patre
meo, & dabo illi stellam matutinam.
Qui habet aurem audiat, quid spiritus
dicat ecclesijs.

Et angelo ecclesiæ, quæ est Sardis, III
scribe: Hæc dicit qui habet septem spi-
ritus dei, & septem stellas. Scio opera
tua: quia nomen habes, quod uiuas &
mortuus es. Esto uigilans, & confir-
ma cætera quæ moritura erant. Non
enim inueni opera tua plena coram
deo. In mente ergo habe, qualiter ac-
ceperis & audieris, & serua, & resipisce.
Si ergo non uigilaueris, ueniam ad te
tanquàm fur, & nescies qua hora ue-
niam ad te. Habes pauca nomina &
Sardis; qui non inquinauerunt uesti-
menta sua, & ambulabunt mecum in
albis, quia digni sunt. Qui uicerit, sic
uestietur uestimentis albis: & non de-
lebo nomen eius de libro uitæ, & con-
fitebor nomen eius coram patre meo,
& coram angelis eius. Qui habet aurem
audiat, quid spiritus dicat ecclesijs. Et an-
gelo Philadelphienfis ecclesiæ scribe:
Hæc dicit sanctus & uerax, qui habet
clauem Dauid: qui aperit, & nemo clau-
dit: claudit, & nemo aperit. Scio ope-
ra tua. Ecce dedi coram te ostium
apertum, & nemo potest claudere il-
lud, quia modicam habes uirtutem.
Et seruasti sermonem meum, & non
negasti nomen meum. Ecce do de sy-
nagoga Satanæ, qui dicunt se Iudæos
Y 4 esse,

ἔιναι, κὴ οὐκ εἰσίμ, ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδοὺ ποίη-
 ἦσω αὐτοὺς, ἵνα ἤξωσιν καὶ προσκυνήσωσιν
 ἐνώπιον τῆς ποδῶν σου, Ἐ γινώσιν ὅτι ἐγὼ
 ἠγάπησά σε, ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τὸ ὑπο-
 μουῆς μου, καὶ γὰρ σε τηρήσω ἐκ τῶ ὥρας τῆ πα-
 ρασμου φη μελλούσης ἐρχεσθ ἐπὶ φη οἰκου-
 μωῆς ὕλης, περὶ αὐτῶν τούτων κατοικούντων ἐπὶ
 τῆ γῆς. ἰδοὺ ἐρχομαι ταχύ. κρατά ὃ ἔχεις,
 ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. Ὁ νικῶν,
 ποιήσω αὐτὸν σύλον ἐν τῷ ναῷ τῆ δεῖξ μου.
 κὴ ἐξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἐτι. καὶ γράψω ἐπ' αὐ-
 τὸν τὸ ὄνομα τῆ δεοῦ μου, Ἐ τὸ ὄνομα φη πό-
 λεως τῆ δεῖξ μου τῆ καινῆς ἱερουσαλήμ, ἢ κα-
 ταβαίνουσα ἐκ τῆ οὐρανοῦ ἀπ' τῆ δεοῦ μου, κὴ
 τὸ ὄνομά μου τῆ καινόν. ὃ ἔχωρ ὄνε ἀκουσά-
 τω, τί δὲ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ
 τῷ ἀγγέλῳ φη ἐκκλησίαις λαοδικέωρ γρά-
 ψομ. τάδε λέγει ἀμὼν ὁ μάρτυρ ὁ πιστὸς κὴ
 ἀληθινός, ἠάρεχῆ φη κτίσεως τῆ δεοῦ. οἱ δὲ
 σου τὰ ἔργα, ὅτι οὐπε ψυχρὸς εἶ οὐτε ζεσὸς,
 ὄφελον ψυχρὸς εἶη ἢ ζεσὸς, οὕτως ὅτι χλιῶ-
 ρὸς εἶ, Ἐ οὐπε ψυχρὸς οὐτε ζεσὸς, μέλλω σε ἐί-
 μέσαι ἐκ τῆ σόματος μου, ὅτι λέγεις, ὅτι πλὴ-
 σίος εἰμι, Ἐ πεπλῶτηκα, Ἐ οὐδενός χείραμ
 ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι συ εἶ ὁ ταλαπῶρος
 Ἐ ἔλεονός Ἐ πῆχρός Ἐ τυφλός Ἐ γυμνός.
 συμβαλένω σοι ἀπαρῶσαι παρῆμῶ χυσίον πε-
 πυρωμῶν ἐκ πυρός, ἵνα πλουτήσῃς, κὴ ἱμά-
 τῆα λευκά ἵνα περιβάλῃς, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ
 αἰσχία τῆ γυμνότητός σου, Ἐ κολλήσῃον ἔγ-
 χισομ τὸς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς. ἐγὼ
 ὕσους ἐὰμ φιλῶ, ἐλέγχω, Ἐ παιδεύω. ζήλω-
 σομ οὖν Ἐ μετανόησομ. ἰδοὺ ἔσκηκα ἐπὶ πύ-
 λῳ σου, καὶ κρῶ. ἐὰμ τις ἀκούσῃ φη φωνῆς
 μου, Ἐ ἀνοίξῃ πύλῳ σου, εἰσελεύσομαι πρὸς
 αὐτὸν, καὶ διαπνήσω μετ' αὐτοῦ, κὴ αὐτὸς μετ'
 ἐμοῦ. Ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐ-
 μοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς καὶ γὰρ ἐνίκησα, κὴ
 ἐκάθισα μετὰ τῶ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ
 αὐτοῦ. Ὁ ἔχωρ ὄνε ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα
 λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

μετὰ

esse, & non sunt, sed mentiuntur. Ecce
 adigam illos, ut ueniant, & adorent ante
 pedes tuos: & sciant quod ego dilexi te,
 quoniam seruasti sermonem patientiæ
 meæ: & ego seruabo te ab hora tenta-
 tionis, quæ uentura est in orbem uniuersum,
 ut tentet habitantes in terra. Ecce
 uenio cito: tene quod habes, ut nemo
 accipiat coronam tuam. Qui uicerit, fa-
 ciam illum columnam in templo dei mei,
 & foras non egredietur amplius. Et scri-
 bam super eum nomen dei mei, & no-
 men ciuitatis dei mei nouæ Hierusalem,
 quæ descendit de cælo à deo meo, & no-
 men meum nouum. Qui habet aurem
 audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Et an-
 gelo Laodicensium ecclesiæ scribe: Hæc
 dicit: Amen testis fidelis & uerus, prin-
 cipium creaturæ dei: Scio opera tua, quia
 neque frigidus es, neq; feruidus, utinam
 frigidus esses aut feruidus: itaque quo-
 niam tepidus es & nec frigidus nec ferui-
 dus, incipiam te euomere ex ore meo:
 quia dicis, diues sum, & ditatus sum,
 & nullius egeo, & nescis quod tu es mi-
 ser & miserabilis, & pauper, & cæcus,
 ac nudus. Suadeo tibi emere à me au-
 rum ignitum ex igni, ut locuples fias,
 & uestimentis albis induaris, ut non
 appareat dedecus nuditatis tuæ, & col-
 lyrio inunge oculos tuos ut uideas. Ego
 quoscūq; amo, arguo & castigo. Aemu-
 lare ergo ac resipisce. ecce sto ad ostium
 & pulso. Si quis audierit uocem meam,
 & aperuerit ianuam, intrabo ad illum,
 & cenabo cum illo, & ipse mecum. Qui
 uicerit, dabo ei sedere mecum in thro-
 no meo, sicut & ego uici, & confedi
 cum patre meo in throno eius. Qui
 habet aurem audiat, quid spiritus di-
 cat ecclesijs.

Post

μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἠνεῳ-
 γμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη,
 ἢ ἡκούσα ὡς σάλπιγγος λαλῶσης μετ' ἐμοῦ,
 λεγούσα, ἀνάβα ὧδε, καὶ εἶξω σοὶ ἅ ἃ εἶ γε-
 νέσθαι μετὰ ταῦτα. Ἐὐθὺς ἐγενόμην ἐν
 πνεύματι, καὶ ἰδοὺ θρόνον ἐκειτὸ ἐν τῷ ου-
 ρανῷ, καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενος, καὶ ὁ
 καθήμενος ἢ ὁμοιοῦς δράσει λίθου ἰασπίδι,
 καὶ σαρδίῳ, καὶ ἴρις κυκλόθερ τοῦ θρόνου,
 ὁμοιοῦς δράσει σμαραγδίνῳ. καὶ κυκλόθερ τῆ
 θρόνου θρόνοι, καὶ ἐπὶ τούτοις θρόνους, καὶ
 πρεσβυτέρους καθήμενούς, περιβεβλημένους
 ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ ἔχον ἐπὶ τὰς κεφά-
 λαὸς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς, καὶ ἐκ τοῦ θρόνου
 ἐκπορεύοντο ἄστραπαὶ, καὶ βρονταί, καὶ φω-
 ναί, καὶ ἐπ' ἅ λαμπάδες πυρρὸς καὶ ὀμνύμα-
 τὰ τῆ θεῶ. καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου θάλασσα ὑα-
 λίνη ὁμοία κρυστάλλῳ. καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου,
 καὶ κύκλω τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα, γέμοντα
 ὀφθαλμῶν ἕμπροσθε, καὶ ὀπίσθε, καὶ τὸ
 ζῶον τὸ πρῶτον ὁμοιοῦν λέοντι, καὶ τὸ δεύτε-
 ρον ζῶον ὁμοιοῦν μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον
 ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἀνθρώπου, καὶ τὸ τέταρ-
 τόν ζῶον ὁμοιοῦν ἀετῷ πελωρῶν. καὶ τέσ-
 σαρα ζῶα, ἐν καθ' ἑαυτὸ ἔχον ἀναπνεύσασ-
 ἐξ κυκλόθερ, καὶ ἔσωθεν γέμοντα ὀφθαλμῶν.
 καὶ ἀνάπασιν ὅν ἐχουσιν ἡμέρας ἐν νυκτοῖς,
 λέγοντες. ἅ γίτοε, ἅ γίτοε, ἅ γίτοε κύριε ὁ θεὸς
 ὁ πάντοκράτωρ ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἐρχό-
 μενος. καὶ ὅταν δώσῃς τὰ ζῶα δόξαμ, ἐ-
 τιμῶν, καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθήμενῳ ἐπὶ τῷ
 θρόνῳ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπὸ αἰῶνων,
 πεισοῦνται οἱ. καὶ πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ
 καθήμενου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσκυνῶ-
 σι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπὸ αἰῶνων. καὶ
 βάλουσιν τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον
 τοῦ θρόνου, λέγοντες. ἄξιόν ἐστιν ἡμεῖς λαβεῖν
 τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμῶν, καὶ τὴν δόξα-
 μιν, ὅτι συ ἐκτίσασ τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θε-
 λυμά σου εἰσί, καὶ ἐκτίσθασ.

καὶ

Post hæc uidi, & ecce ostium apertum IIII
 in cælo: & uox prima quam audiui tan-
 quam tubæ loquentis mecum, dicens:
 Ascende huc & ostendam tibi quæ oportet
 fieri post hæc. Et statim fui in spiritu:
 Et ecce sedes posita erat in cælo, & supra
 sedem sedens. Et qui sedebat, similis erat
 aspectu, lapidi iaspidi & sardio, & iris
 erat in circumitu sedis, similis aspectu
 smaragdino. Et in circumitu sedis sedi-
 lia uigintiquatuor, & super thronos ui-
 gintiquatuor seniores sedentes, circum-
 amicti stolis albis, & habebant in capi-
 tibus suis coronas aureas. Et de thro-
 no procedebant fulgura, & tonitrua:
 & uoces & septem lampades ignis arden-
 tes ante thronum, quæ sunt septem spi-
 ritus dei. Et in conspectu sedis tan-
 quam mare uitreum simile crystallo, &
 in medio sedis & in circumitu sedis qua-
 tuor animalia, plena oculis ante & re-
 tro. Et animal primum simile leoni, &
 secundum animal simile uitulo, & ter-
 tium animal habens faciem uelut ho-
 mo, & quartū animal simile aquilæ uo-
 lanti. Et quatuor animalia singula eorū
 habebant alas senas in circumitu, & in-
 tus plena erant oculis. Et requiem non
 habent die ac nocte, dicentia: Sanctus,
 sanctus, sanctus dominus deus omni-
 tens, qui erat, & qui est, & qui uenturus
 est. Et cum darent illa animalia gloriam
 & honorem & benedictionē sedenti su-
 per thronum, uiuenti in sæcula sæculorū,
 procidunt uigintiquatuor seniores ante
 sedentem in throno, & adorant uiuentē
 in sæcula sæculorū, & abijciunt coronas
 suas ante thronum, dicentes: Dignus es
 domine accipere gloriam & honorem &
 uirtutē: quia tu creasti omnia, & propter
 uoluntatē tuam sunt, & creata sunt.

Et

καὶ εἶδον ἐπὶ πλὴν δεξιᾶν τοῦ καθήμενου
ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον γεγραμμένον ἔσω-
δεμ καὶ ὅτι οὐδεὶς, κατεσφραγισμένον σφραγι-
σὶμ ἐπ' αὐτῷ. καὶ εἶδον ἄγγελον ἰχθυοῦ κηρύσσον-
τα φωνῇ μεγάλῃ. τίς ὄζει ἄξιός ἐστι ἀνοίξαι
τὸ βιβλίον, καὶ λύσαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ;
καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εὖ τοῦ θύρανον, οὐδὲ ἐπὶ
γῆς, καὶ ὑποκάτω γῆς ἀνοίξαι τὸ βι-
βλίον, οὐδὲ βλέπεσθαι αὐτό. καὶ ἔκλαυον πολ-
λά, ὅτι οὐδεὶς ἄξιός ἐστι εὐρέσθαι ἀνοίξαι, καὶ ἀνα-
γνῶναι τὸ βιβλίον, ὅτε βλέπεσθαι αὐτό. καὶ
εἶς τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε. ἰδοὺ
ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ὢν ἐκ τῆ φυλῆς Ἰούδα, ἡ εἰ-
ζα δαβὶδ ἀνοίξαι τὸ βιβλίον. καὶ λύσαι τὰς
ἐπ' αὐτῷ σφραγίδας αὐτοῦ, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐν
μέσῳ τῶν θρόνων, ἓ τῶν πεντάγων ζώων, καὶ ἐν μέ-
σῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἄρνιον ἑστῆκός ὡς ἐσφα-
γμένον, ἔχον κέρατα ἐπ' αὐτῷ ὅσθαλμοὺς ἐν
πᾶσι, οἱ εἰσι τὰ τῶν θείων πνεύματα τὰ ἀπεσαλ-
μένα εἰς τὴν γῆν. καὶ ἦλθε ἢ ἔλαβε τὸ
βιβλίον ἐκ τῆ δεξιᾶς τῶν καθήμενων ἐπὶ τῶν θρό-
νων. καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα,
ἓ οἱ καθ' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν ἔπιπτον τῶν ἀρ-
νίων, ἔχοντες ἑκάστος κινθάραι, καὶ φιάλαι
χρυσᾶς γεμισσασ θυμαμάτωμ, αἱ εἰσιμ αἱ
προσόνται τῶν ἁγίων, καὶ ἁδύσιν ὡδίνων καινῶν,
λέγοντες, ἄξιός ἐστι λαβεῖν τὸ βιβλίον, ἢ ἀνοί-
ξαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγη, καὶ ἡ γό-
ρσας ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἁγίου φιλῆς
ἢ γλώσσης, ἢ λαοῦ, ἢ ἔθνους, καὶ ἐποίησας
ἡμᾶς τοῦ θύρανον βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ
βασιλεύσομεν ἐπὶ γῆς. καὶ εἶδον, καὶ ἦκου-
σα φωνῶν ἁγγέλων πολλῶν κυκλόθεν τοῦ
θρόνου καὶ τῶν ζώων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ
χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγά-
λῃ, ἄξιός ἐστι ἄρνιον τὸ ἀσφαγμένον λα-
βεῖν πλὴν δάμαμιμ, καὶ πλῆτομ καὶ σοφί-
αμ καὶ ἰσχύμ, καὶ τιμιάν, καὶ δόξαν, καὶ ἐυ-
λογίαν. καὶ πᾶν κτίσμα ὁ ὄζει ἐν τοῦ θύρα-
νον, ἢ ἐν τῇ γῆ, ἢ ὑποκάτω γῆς, καὶ ἐπὶ
γῆς θαλάσσης ἅ ὄζει, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα,
ἠκούσα

Et uidi in dextera sedentis super thro-
num librū scriptū intus & in tergo, signa-
tum sigillis septem. Et uidi angelum for-
tem, prædicantem uoce magna: Quis est
dignus aperire librum & soluere signa-
cula eius? Et nemo poterat neque in cœ-
lo, neque in terra, neque subter terram
aperire librum, neque aspicere illum. Et
ego flebam multū, quod nemo dignus
inuentus esset aperire & legere librū, nec
uidere eum. Et unus de senioribus dicit
mihi: Ne fleueris. Ecce uicit leo de tribu
Iuda, radix Dauid, ut aperiat librum, &
soluat septem signacula eius. Et uidi, &
ecce in medio throni & quatuor anima-
lium, & in medio seniorum agnus stans
tanquàm occisus, habens cornua septem
& oculos septē, qui sunt septem spiritus
dei, missi in omnem terram. Et uenit, &
accepit de dextera sedentis in throno li-
brum. Et cum accepisset librū, quatuor
animalia, & uigintiquatuor seniores ce-
ciderunt coram agno, habentes singuli
citharas & phialas aureas plenas odora-
mentorum, quæ sunt preces sancto-
rum, & canunt canticum nouum, dicen-
tes: Dignus es accipere librum & aperire
signacula eius, quoniam occisus es, & re-
demisti nos per sanguinē tuum, ex omni
tribu & lingua & populo, & natione, &
fecisti nos deo nostro rēges & sacerdo-
tes, & regnabimus super terrā. Et uidi &
audiui uocem angelorū multorū in cir-
cumitu throni & animalium & seniorū, &
milia milium, dicētia uoce magna: Dignus
est agnus qui occisus est, accipere uirtu-
tem, & diuitias, & sapientiam, & forti-
tudinem, & honorem, & gloriam, & be-
nedictionē. Et omnē creaturam quæ in
cœlo est, & quæ super terram, & sub ter-
ra & in mari, & quæ in eis sunt omnia,
audiui

ἤκουσα λέγοντας, ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ὁ ἄρτιος ἡ εὐλογία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα, καὶ ὁ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον, ἀμήν. καὶ οἱ εἰκοσὶ τέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν, καὶ προσεκύνησαν τῷ ζῶντι εἰς τὴν αἰῶνα τῶν αἰώνων. καὶ εἶδον, ὅτι ἤνοιξε τὸ ἄρτιον ἐκ τῶν σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγοντος, ὡς φωνῆς βροντῆς, ἔρχεσθαι καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ ἔχων τόξον. καὶ εἶδον αὐτῷ σέφανος, καὶ ἔζηλδε νικῶν, καὶ ἴνα νικῆσῃ. καὶ ὅτε ἤνοιξε πλὴν σφραγίδα πλὴν δευτέρας, ἤκουσα τὴν δευτέραν ζῶαν, λέγοντῶν, ἔρχεσθαι καὶ βλέπε. καὶ ἔζηλδε ἄλλος ἵππος πυρρός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ εἶδον αὐτῷ λαβῆναι πλὴν τριτῆς σφραγίδος, καὶ ἴνα ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ εἶδον αὐτῷ μάχαρρα μεγάλην. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τρίτην σφραγίδα, ἤκουσα τὴν τρίτου ζώου, λέγοντῶν, ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ, ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγουσαν, χοίνιξ σίτου δλωαρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δλωαρίου, καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικῆσῃς. καὶ ὅτε ἤνοιξε πλὴν σφραγίδα πλὴν τετάρτης, ἤκουσα φωνὴν τῆς τετάρτου ζώου, λέγουσαν. ἔρχου καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ, ὄνομα αὐτοῦ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ἄδης ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ. καὶ εἶδον αὐτοὺς ἔξισία ἀποκτεῖναι ἐπὶ τὸ τέταρτον ἐν γῆ ἐν ξομφαίᾳ, καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ, ὑπὲρ τῶν θηρίων τῆς γῆς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγίδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θανάτου, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἧμῶν ἔρχου, καὶ ἔκραζον φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, εἰς ποτε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος, καὶ ὁ ἀληθινὸς ὁν κρίνης καὶ ἐκδικῆς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν κατοικούντων

audiui dicētes: sedenti in throno & agno benedictio, & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorū. Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et uiginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas, & adorauerunt uiuentē in sæcula sæculorū.

Et uidi, cum aperuisset agnus unum de sigillis, & audiui unum de quatuor animalibus, dicens, tanquā uocem tonitruui: Veni & uide. & uidi. Et ecce equus albus: & qui sedebat super eum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit uincens & ut uinceret. Et cum aperuisset sigillum secundum, audiui secundū animal, dicens: Veni & uide. Et exiuit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei, ut tolleret pacem de terra, & ut inuicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus. Et cum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni & uide. Et uidi, & ecce equus niger: & qui sedebat super illum, habebat statherā in manu sua. Et audiui uocem in medio quatuor animalium, dicentem: Bilibris tritici denario uno, & tres bilibres hordei denario uno, & uinum & oleum ne læseris. Et cum aperuisset sigillum quartum, audiui uocem quarti animalis, dicentem: Veni & uide. Et uidi, & ecce equus uiridis: & qui sedebat super eum, nomen illi mors, & infernus sequitur eum. Et data est illis potestas interficiendi super quartam partem terræ, gladio, & fame, & morte, à bestiis terræ. Et cum aperuisset sigillum quintum, uidi subter altare animas interfectorum propter uerbum dei, & propter testimoniū quod habebant. Et clamabant uoce magna, dicentes: Usquequo domine, qui es sanctus, & uerax, non iudicas ac uindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant

V1

κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐδόθησαν
 ἑκάστωε σολαὶ λευκαὶ, καὶ ἔρξθη αὐτοῖς, ἵνα
 ἀναπαύσωντο ἐπὶ ἄρον μικρόν, ἕως οὗ πλη-
 ρώσονται καὶ οἱ σάουδοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀ-
 δελφοὶ αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι
 ὡς καὶ αὐτοὶ, καὶ εἶδον, ὅτι ἤνοιξε πλὴν σφρα-
 γίδα πλὴν ἑκτῶν, καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας
 ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκ-
 κος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἶ-
 μα, καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς πλὴν
 γῆν, ὡς συκὴ βάλλα πύε δ' ὀλώθη αὐτῆ, ὑπὲρ
 μέγας ἀνέμος σεισμῶν. καὶ οὐρανὸς ἀπε-
 χωρίθη ὡς βιβλίον ἐλισσόμενον, καὶ πᾶν
 ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῆν τόπων αὐτῶν ἐκινήθη
 σάν, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστάνες,
 καὶ οἱ πλάστοι, καὶ οἱ χιλιάρχοι, καὶ οἱ δυν-
 νατοὶ, καὶ πᾶς δούλος, καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἐκρυ-
 ψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς πέ-
 τρας τῆν ὄρεων, καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι, καὶ ταῖς
 πέτραις, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς
 ἀπὸ προσώπου τοῦ καθήμενῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου,
 καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου, ὅτι ἤλθε ἡ ἡ-
 μέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύ-
 ναται σταθῆναι;

καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους
 ἐστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς,
 κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς,
 ἵνα μὴ πυνέη ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μή τε ἐπὶ τῆς
 θαλάσσης, μή τε ἐπὶ πᾶν δένδρον. καὶ εἶδον
 ἄλλον ἀγγελὸν ἀναβάτην ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου,
 ἔχοντα σφραγίδα θεοῦ ζῶντος, καὶ ἐκραξέε φωνῆ
 ἡ μεγάλης τοῖς τέσσαρσι ἀγγέλοις, οἱς εἶδόν
 θη αὐτοῖς ἀδικῶσα πλὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν,
 λέγων, μὴ ἀδικήσῃτε πλὴν γῆν, μή τε πλὴν θα-
 λάσσαν, μή τε τὰ δένδρα, ἄρα σφραγίσω μὲν
 τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐ-
 τῶν, καὶ ἡκῶσα τῶν ἀριθμῶν τῶν ἐσφραγισμέ-
 νων. ρμδ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ πά-
 σης φυλῆς Ἰσραὴλ, ἐκ φυλῆς ἰούδα. ἰβ.
 χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ φυλῆς ῥουβίμ.
 ἰγ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ φυλῆς γαδ.
 ἰδ. χιλιά-

habitant in terra : Et datae sunt illis sin-
 gulae stolae albae, & dictum est illis, ut re-
 quiescerent adhuc tempus modicum,
 donec complerentur conferui eorum, &
 fratres eorum, qui interficiendi essent si-
 cut & illi. Et uidi, cum aperuisset sigillum
 sextum, & ecce terrae motus magnus fa-
 ctus est. Et sol factus est niger tanquam
 faccus cilicinus, & luna tota facta est si-
 cut sanguis, & stellae de caelo ceciderunt
 super terram, sicut ficus abijcit grossos
 suos, cum a uento magno mouetur. Et
 caelum recessit sicut liber, qui circumuol-
 uitur, & omnis mons & insulae de locis
 suis motae sunt, & reges terrae & prin-
 cipes, & diuites, & tribuni, & fortes, &
 omnis seruus & liber absconderunt se in
 speluncis, & in petris montium. Et di-
 cunt montibus & petris: Cadite super
 nos, & abscondite nos a facie sedentis su-
 per thronum, & ab ira agni: quoniam
 uenit dies magnus irae illius. Et quis po-
 terit stare?

Post haec uidi quatuor angelos stan-
 tes super quatuor angulos terrae, te-
 nentes quatuor uentos terrae, ne flaret
 uentus super terram, neque super ma-
 re, neque in ullam arborem. Et uidi al-
 terum angelum ascendentem ab ortu
 solis, habentem sigillum dei uiui, & cla-
 mauit uoce magna quatuor angelis,
 quibus datum est nocere terrae & ma-
 ri, dicens: Nolite nocere terrae, neque
 mari, neque arboribus, quoadusque
 signemus seruos dei nostri in fronti-
 bus suis. Et audiui numerum signato-
 rum, centum quadragintaquatuor mi-
 lia signati ex omni tribu filiorum Israel.
 Ex tribu Iuda, duodecim milia signati.
 Ex tribu Ruben, duodecim milia signa-
 ti. Ex tribu Gad, duodecim milia signa-
 ti. Ex

VII

ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἀσῆρ.
 ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς νεφθα
 λίμ δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ
 φυλῆς μανασσῆ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγι
 σμένοι. ἐκ φυλῆς συμεών· ιβ. χιλιάδες ἐσφρα
 γισμένοι. ἐκ φυλῆς λβνί, δώδεκα χιλιάδες
 ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἰσαχάρ, δώδεκα
 χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ζαβου
 λώμ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ
 φυλῆς ἰωσήφ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγι
 σμένοι. ἐκ φυλῆς βενιαμὴν, δώδεκα χιλιά
 δες ἐσφραγισμένοι. μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ
 ἰδοὺ ὄχλος πολλὸς, ὃν ἀριθμῆσαι οὐκ ἔστι
 ἠδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους· ἐκ λαῶν, καὶ γλωσ
 σῶν, ἐσῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τοῦ
 ἀρνίου, περιβεβλημένοι σολὰς λευκάς, καὶ φοί
 νικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ κραζόντες φω
 νῆ μεγάλῃ, λέγοντες, ἡ σωτηρία τοῦ καθήμενου
 ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ δεξιῆ μου, ἐκ τοῦ ἀρνίου· καὶ
 πάντες οἱ ἄγγελοι ἐσέκασαν κύκλῳ τοῦ θρόνου,
 ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων,
 καὶ ἐπεσάν ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ προσώ
 πον αὐτῶν, ἐκ προσεκύνησαν τοῦ θεοῦ, λέγον
 τες, ἀμὴν. ἡ εὐλογία τοῦ ἡ δόξα τοῦ ἡ σοφία, ἐκ
 ἡ ἐυχριστία, καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ
 ἰσχὺς τοῦ θεοῦ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τοῦ αἰῶνος,
 ἀμὴν. ἐκ ἀποκρίθη εἰς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέ
 γων μοι· οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς σολὰς
 τὰς λευκάς, τίνας; ἐκ πῶθεν ἦλθον; καὶ ἔρηκα
 αὐτοῖς· κύριε σὺ οἶδας. ἐκ εἶπέ μοι, οὗτοι εἰ
 σιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τοῦ θλίψεως ἐν μεγάλης,
 ἐκ ἐπλάττωσαν τὰς σολὰς αὐτῶν, καὶ ἐλεύκα
 ναν σόλας αὐτῶν ἐν τοῦ αἵματος τοῦ ἀρνίου, διὰ
 τὸ εἶσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ δεξιῆ, καὶ λα
 βεύσιν αὐτοῖς ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τοῦ νεῶ
 αὐτῶν. ἐκ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώ
 σαι ἐπ' αὐτούς. οὐκ πεινάσονται, οὐδὲ διψή
 σονται, οὐδὲ μὴ πῶσα ἐπ' αὐτούς ὁ ἥλιος, οὐδὲ
 πῶμα καῦμα. ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀναμέσομ τοῦ θρό
 νου ποιμανεῖ αὐτούς, ἐκ ὁδηγήσει αὐτούς ἐπὶ
 ζώσας πηγὰς ὑδάτων, καὶ ὁ ὄψαλει· ἡ δὲ θεὸς
 πᾶν

ti. Ex tribu Aser, duodecim milia signa
 ti. Ex tribu Neptalim, duodecim milia
 signati. Ex tribu Manasse, duodecim
 milia signati. Ex tribu Symeon, duo
 decim milia signati. Ex tribu Leui, duo
 decim milia signati. Ex tribu Isachar,
 duodecim milia signati. Ex tribu Za
 bulon, duodecim milia signati. Ex tri
 bu Ioseph, duodecim milia signati. Ex
 tribu Beniamin, duodecim milia si
 gnati. Post hæc uidi, & ecce turba mul
 ta, quam dinumerare nemo poterat,
 ex omnibus gentibus, & populis, &
 linguis, stantes ante thronum, & in
 conspectu agni, amicti stolis albis, &
 palmæ in manibus eorum, & clama
 bant uoce magna, dicentes: Salus ei
 qui sedet super thronum dei nostri &
 agno. Et omnes angeli stabant in cir
 cumitu throni & seniorum, & quatuor
 animalium, & procubuerunt in con
 spectu throni in facies suas, & adora
 uerunt deum, dicentes: Amen. Bene
 dictio, & claritas, & sapientia, & gratia
 rumactio, honor & uirtus, & fortitudo
 deo nostro in sæcula sæculorum, Amen.
 Et respondit unus de senioribus, & dixit
 mihi: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui
 sunt, & unde uenerunt? Et dixi illi: Do
 mine, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt qui
 uenerunt ex afflictione magna, & dila
 tauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas
 per sanguinem agni. Ideo sunt ante thro
 num dei, & seruiunt ei die ac nocte in
 templo eius, & qui sedet in throno, ha
 bitabit super illos. Non esurient neque
 sitient amplius, nec cadet super illos sol,
 neque ullus æstus: quoniam agnus qui
 in medio throni est, reget illos, & de
 ducet eos ad uiuos fontes aquarum, &
 absterfusus est deus omnem lachry
 Z mam

καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγίδα τὴν ἑβδόμην
 ἐγγύετο σιγή ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμίωρον, Ἐ-
 ἶδον ἄγγελους, οἱ ἐνώπιον τοῦ θείου ἐσήκα-
 σι, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἐπὶ ἅσπλιγγες. Ἐ-
 ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυ-
 σίασθριον, ἔχων λιβανωτὸν χρυσεόν, Ἐδύ-
 νη αὐτῷ θυμιάματα πολλὰ, ἵνα δώσῃ ταῖς
 προσουχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυ-
 σίασθριον τῷ χρυσεῷ ἐνώπιον τοῦ θρόνου.
 καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιμάτων ταῖς
 προσουχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέ-
 λου ἐνώπιον τοῦ θείου. καὶ ἔιληφεν ὁ ἄγγε-
 λος τὸ λιβανωτὸν, καὶ ἐγένισεν αὐτὸ ἐκ
 τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, Ἐβαλεμ εἰς τὴν
 γῆν, καὶ ἐγγύοντο φωναί, καὶ βρονταί, καὶ ἄστρα-
 παί, καὶ σεισμός, καὶ ἐπὶ ἅσπλιγγες ἔχον-
 τες τὰς ἐπὶ ἅσπλιγγας, ἠτοίμασαν ἑαυ-
 τοὺς, ἵνα σαλπίσωσι. καὶ ὁ πρῶτος ἄγγε-
 λος ἐσάλπισε. Ἐγγύετο χάλαρα καὶ πῦρ
 μεμιγμένον αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν.
 καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάν, Ἐπᾶς
 χόρτος χλωρὸς κατεκάν. καὶ ὁ δεῦτερος ἄγγε-
 λος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ
 καὶ ὄμβρῳ, ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ
 ἐγγύετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἵμα, καὶ ἀπέ-
 θανε τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων, τὰ ἔχοντα
 ψυχὰς. Ἐτὸ τρίτον τῶν ποταμῶν διεφθάρη-
 σεν. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ
 ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἄστὴρ μέγας καὶ ὡς
 λαμπάρι, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον
 τῶν ποταμῶν, Ἐπὶ τὰς πηγὰς ὑδάτων,
 καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἀστῆρος λέγεται ἄψιδος. Ἐγί-
 νετη τὸ τρίτον εἰς ἄψινθον. καὶ πολλοὶ ἀνθρώ-
 πων ἀπέθανον ἐκ τῆς ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνη-
 σάν. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ
 ἐπλήγη τὸ τρίτον τῆς ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆ
 σελήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτίθῃ
 τὸ τρίτον αὐτῶν. Ἐτὴν ἡμέραν μὴ φαίνῃ τὸ τρί-
 τον αὐτοῦ, καὶ ἡ νύξ ὁμοίως. καὶ εἶδον, καὶ
 ἤκουσα ἑνὸς ἀγγέλου πετωμένον ἐν μεσση-
 νίσματι

mam ab oculis eorum.

Et cum aperuisset sigillum se-
 ptimum, factum est silentium in cœ-
 lo mediâ fermè hora. Et uidi ange-
 los stantes in conspectu dei, & data
 sunt illis septem tubæ. Et alius angelus
 uenit & stetit ante altare, habens thuri-
 bulum aureum, & data sunt illi incensa
 multa, ut daret deprecationibus sancto-
 rum omnium super altare aureum, quod
 est ante thronum. Et ascendit fumus in-
 censorum de precibus sanctorum à manu
 angeli coram deo. Et accepit angelus thuri-
 bulum, & impleuit illud de igne altaris,
 & misit in terram: & facta sunt tonitrua
 & uoces & fulgura, & terræmotus & se-
 ptem angeli qui habebant septem tubas,
 præparauerunt se, ut tuba canerent. Et
 primus angelus tuba cecinit, & facta est
 grando, & ignis mixta sanguine, & missa
 sunt in terram. & tertia pars arborum concre-
 mata est, & omne fœnum uiride cõbustum
 est. Et secundus angelus tuba cecinit, &
 tanquam mons magnus igne ardens proie-
 ctus est in mare. Et facta est tertia pars
 maris sanguis, & mortua est tertia pars
 creaturarum quæ habebant animas, & ter-
 tia pars nauium interijt. Et tertius angelus
 tuba cecinit, & cecidit à cœlo stella ma-
 gna ardens tanquam facula, & cecidit
 in tertiam partem fluminum, & in fon-
 tes aquarum, & nomē stellæ dicitur ab-
 sinthium. Et uersa est tertia pars in ab-
 sinthium, & multi homines mortui sunt
 ex aquis, quia amaræ factæ sunt. Et quar-
 tus angelus tuba cecinit: & percussa est
 tertia pars solis, & tertia pars lunæ, &
 tertia pars stellarum: ita ut obscuraretur
 tertia pars eorum, & diei non luceret pars
 tertia, & noctis similiter. Et uidi, & audi-
 ui unum angelum uolantem per medium
 cœli,

νίσματι, λέγοντες φωνῆ μεγάλης, οὐαί, οὐαί τοῖς κατοικοῦσι ἐπὶ τῆ γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆ σάλπιγγος τῶν τρεῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν.

καὶ ὁ πέμπτος ἀγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶδον ἄστέρα ἐκ τοῦ θυρανοῦ τοῦ πηκότου εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεῖς τοῦ φρέατος τῆ ἀβύσσου, καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τοῦ ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς καμίνος μεγάλης, ὡς ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἔβηθη θορυβὸς ὡς τῆ γῆς, καὶ ἐδόθη αὐταῖς θύρασμα, ὡς ἔχουσι θύρασμα οἱ σκορπίοι τῆ γῆς, καὶ ἐβρέθη αὐταῖς, ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆ γῆς, οὐδὲ τὸν χλωρόν, οὐδὲ τὸν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ τινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγίδα ἐπὶ τῶν μετώπων, καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἵνα μὴ ἀποκτείνωσι ἀνθρώπους, ἀλλ' ἵνα βασανισθῶσιν μῶνας πέντε, καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν, ὡς βασανισμὸς σκορπίου ὅταν πᾶσι ἀνθρώπων. καὶ εἶ ταῦτε ἡμέρας ἐκείνας ζητήσουσι οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐκ εὕρισθουσι αὐτόν, καὶ ἐπιθυμήσουσι ἀποθανεῖν, ὡς φεῖται ὁ θάνατος ἀπὸ αὐτῶν. καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων, ὅμοια ἵπποις ἠτοιμασμένοις εἰς πόλεμον, ὡς ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς σέφανοι ὅμοιοι χρυσῷ. καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων. καὶ ἔειχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν, ὡς λεόντων ἦσαν. ὡς ἔειχον θώρακας, ὡς θώρακας σιδηροῦς. καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν, ὡς φωνὴ ἄεράτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. καὶ ἔχουσι θυράς ὁμοίας σκορπίου. καὶ κέντρα ἥν εἶ ταῦτε θυράς αὐτῶν. ὡς ἔβηθη αὐτῶν ἀδικήσαι τοὺς ἀνθρώπους μῶνας πέντε, καὶ ἔχουσι ἐπ' αὐτῶν βασιλείαν τὸν ἄγγελον τῆ ἀβύσσου, ὄνομα αὐτοῦ ἑβραϊστὶ ἄβδωμ, καὶ εἰς τῆ ἑλληνικῆ ὄνομα ἔχει, ἀπολλύωμ, ἢ οὐαί ἢ μία ἀπῆλθωμ, ἰδοὺ ἔρχονται δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα. καὶ ὁ ἕκτος ἀγγελοῦ ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν

coeli, dicentem uoce magna: Væ, uæ habitantibus in terra, è cæteris uocibus tubæ trium angelorum, qui erant tuba can-

IX

turi. Et quintus angelus tuba cecinit, & uidi stellam de caelo cecidisse in terram, & data est ei clauis putei abyssi. Et aperuit puteum abyssi, & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aër à fumo putei. Et de fumo exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ. Et præceptum est illis ne læderent fœnum terræ, neque omne uiride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, qui non habent signum in frontibus suis. Et datum est illis, ne occiderent eos, sed ut cruciarentur mensibus quinque. Et cruciatus eorum, ut cruciatus scorpij, cum percussisset hominem. Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam, & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium, & super capita earum tanquam coronæ, similes auro, & facies earum tanquam facies hominum. Et habebant capillos sicut capillos mulierum, & dentes earum quasi leonum erant. Et habebant loricas sicut loricas ferreas, & uox alarum earum sicut uox curruum equis multis currëtibus ad bellum. Et habent caudas similes scorpionum & aculei erant in caudis earum, & potestas earum nocere hominibus mensibus quinque. Et habent super se regem angelum abyssi, cui nomē Hebraice abaddon, Græce autem ἀπολλύωμ, id est, perdens. Væ unum abijt, & ecce ueniunt adhuc duo uæ post hæc. Et sextus angelus tuba cecinit, & audiui uocē unam ex

Z 2 quatuor

ἦν πέντε ἄγων κερμάτων τῶν δυοῖν ἀσκήσιον τῷ χρυ
 σῷ ἐνώπιον τῷ θεοῦ, λέγουσαν τῷ ἕκτῳ ἀγ
 γέλῳ ὃς εἶχε τὴν σάλπιγγα. λῦσον τὴν τέσ
 σαρὰς ἀγγέλους τὴν δεδεμμένους ἐπὶ τῷ πο
 ταμῷ τῷ μεγάλῳ εὐφράτη, καὶ ἐλύθη
 σαρὰ οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι
 εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα ἃ ἐνταυ
 τῶν, ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώ
 πων. ἃ ὁ ἀριθμὸς ἑξατημιάτων τῶν ἵππων
 δύο μυριάδες μυριάδων. καὶ ἤκουσα τὴν ἀ
 ριθμὸν αὐτῶν. καὶ οὕτως εἶδον τὴν ἵππου
 ἐν τῇ ὄρασει, καὶ τὴν καθημῆρους ἐπ' αὐτῶν
 ἔχοντας θώρακας πυρινοὺς καὶ ὑακινθίνους
 καὶ θασάκας, ἃ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κε
 φαλαὶ λέοντων, ἃ ἐκ τῶν σωματίων αὐτῶν ἐκ
 πορεύετο πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον. ὑπὲρ τῶν τρι
 ῶν τῶν ἀπεκτάνθησε τὸ τρίτον τῶν ἀν
 θρώπων ἐκ τοῦ πυρός καὶ ἐκ τῶν καπνῶν, καὶ ἐκ
 τῶν θείων ἐκ ποροῦ μύλου ἐκ τῶν σωματίων αὐ
 τῶν. αἱ γὰρ ὄρασι αὐτῶν ἐν τῷ σωματι
 αὐτῶν εἰσὶν. αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιοι ὄ
 φιδι, ἔχουσαι κεφαλὰς καὶ ἐν αὐταῖς ἀδι
 κῆσι. ἃ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ οὐκ ἀ
 πεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὐ
 τε μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐ
 τῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια καὶ
 τὰ εἰδωλα τὰ χρυσαῖα καὶ τὰ ἀργυρεῖα, καὶ τὰ
 χαλκᾶ καὶ τὰ λιθινὰ, καὶ τὰ ξυλινὰ, ἃ οὐτε
 βλέπω δυνάτη, οὐτε ἀκέραι, οὐτε περιπα
 τῆται, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν οὐτε
 ἐκ τῶν φαρμακῶν αὐτῶν, οὐτε ἐκ τῶν πορ
 νείας αὐτῶν, οὐτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰχυρόν καταβαί
 νοντα ἐκ τῶν οὐρανῶν περιβεβλημένον νεφέλῳ.
 καὶ ἵρις ἐπὶ τῷ κεφαλῇ, ἃ ἕ πρόσωπον αὐτοῦ
 ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς σῦλοι πυ
 ρός. καὶ εἶχε ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον
 ἠνεργημένον, καὶ ἔδωκε τὴν πόδα αὐτοῦ τὸν δε
 ξιὸν ἐπὶ τὴν θάλασσαν, τὴν δὲ ἐνώπιον ἐπὶ
 τὴν γῆν, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ὡσπερ
 λέων μνηστῆρας. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν
 ἑπτὰ

quatuor cornibus altaris aurei, quod est
 ante oculos dei, dicentem sexto angelo,
 qui habebat tubam: Solue quatuor an
 gelos, qui alligati sunt in flumine ma
 gno Euphrate. Et soluti sunt quatuor an
 geli qui parati erant in horam & diem,
 & mensem & annum, ut occiderent ter
 tiam partem hominum. Et numerus
 equestris exercitus, uicies millies decem
 milia. Et audiui numerum eorum. Et ita
 uidi equos in uisione: & qui sedebant su
 per eos, habebant thoraces igneas &
 hyacinthinas & sulphureas. Et capita
 equorum erant tanquam capita leonū,
 & de ore ipsorum procedebat ignis & su
 lphur. Ab his tribus (plagis) oc
 cisa est tertia pars hominum, de igne &
 de fumo & sulphure, quæ procedebant
 ex ore ipsorum. Potestas enim eorum
 in ore eorum est, (& in caudis eorum.)
 Nam caudæ eorum similes serpentibus,
 habentes capita, & per hæc nocent. Et
 cæteri homines qui non sunt occisi his
 plagis, neque resipuerunt ab operibus
 manuum suarum, ut non adorarent dæ
 monia & simulacra aurea & argentea,
 & ærea & lapidea & lignea, quæ neque
 uidere possunt, neque audire, neque
 ambulare, & non egerunt pœnitentiam
 ab homicidijs suis, neque à ueneficijs
 suis, neque à fornicatione sua, neque à
 furtis suis.

Et uidi alium angelum fortem descen
 dentem de cælo, amictum nube & iris in
 capite eius. Et facies eius erat ut sol, & pe
 des eius tanquam columnæ ignis. Et habe
 bat in manu sua libellum apertum, &
 posuit pedem suum dextrum super ma
 re, sinistrum autem super terram, & cla
 mauit uoce magna, quemadmodum cum
 leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt
 septem

ἔπῃ ἅ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. καὶ ὅτε ἰ-
λάλησα μὲν ἔπῃ ἅ βρονταὶ τὰς φωνάς ἑαυτῶν,
ἔμελλον γράφειν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐ-
ρανοῦ, λέγουσάν μοι, σφράγισον τὸ ἔλαλησάν
μοι ἔπῃ ἅ βρονταὶ, καὶ μὴ ταῦτα γράφῃς, ἵνα
ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης,
καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ
εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ὡμοσε μὲν τῷ ζῶντι
εἰς τοὺς αἰῶνας ἢ ὡς αἰῶν, ὅτι ἐκτίσθη τὸν
οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν θάλασσαν
καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι ἁπόλοιπον οὐκ ἔσται ἐτι, ἀλλὰ
ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τῆς ἐβδόμου ἀγγέ-
λου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, καὶ τελεσθῇ τὸ μυσ-
τήριον τοῦ θεοῦ, ὡς ἐνεγγέλισε τοῖς ἑαυτοῦ
δούλοις τοῖς προφήταις. καὶ ἡ φωνὴ ἡ ἡκου-
σα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλήσασα μετ' ἐμοῦ,
καὶ λέγουσα. ὕπαγε, λαβὲ τὸ βιβλαρίδιον
τὸ ἠνεργωμένον ἐν τῇ χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ἐστῶ-
τος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.
καὶ ἀπήλθον πρὸς τὸν ἀγγέλον λέγων αὐ-
τῷ, δός μοι τὸ βιβλαρίδιον. καὶ λέγει μοι,
λάβε, καὶ κατάφαγε αὐτὸ, καὶ περικρανεῖ σε
τὴν κοιλίαν σου, ἀλλ' ἐν σόματί σου ἔσται γλυ-
κὺ ὡς μέλι. καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ
τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐ-
τὸ, καὶ ἡμὲν τῷ σόματί μου, ὡς μέλι γλυκύν.
καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ ἐπεκράνην ἡ κοιλία μου.
καὶ λέγει μοι, δὲ σε πάλιν προφητεῖ-
σαι ἐπὶ λαοῖς καὶ ἔθνεσι καὶ γλώτταις καὶ βα-
σιλευσὶ πολλοῖς.

καὶ ἐδόθη μοι κάλαμ ὅμοιος ῥάβ-
δῳ, λέγων, ἔγγραψαι καὶ μέτρησον τὸν ναὸν
τοῦ θεοῦ, καὶ τὸν θυσιαστήριον καὶ τοὺς προ-
σκυνοῦντας ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν ἀκλῆν τὴν
ἑστῶσαν ἐναντίον τῆς ἐκβάλε ἔξωθεν, καὶ μὴ ἀν-
τὴν μετρήσῃς. καὶ ἐδόθη μοι τὸ ἐθνεσι, καὶ
τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μίλλια
πεσάρηκοντα δύο, καὶ δώσω τοῖς θυσι μάρ-
τυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χι-
λίας διακοσίας ἑξήκοντα περιβεβλημένοι
σάκκους, ὄντοί ἐσιν αἱ δύο ἑλάματα καὶ δύο
λυχνία

septem tonitrua uoces suas. Et cum locu-
ta fuissent septē tonitrua uoces suas, ego
scripturus eram. Et audiui uocem de cœ-
lo dicentem mihi : Obsigna quæ locuta
sunt septem tonitrua, & ne ea scribas . Et
angelus quem uidi stantem super mare
& super terram , leuauit manum suam
ad cœlum, & iurauit per uiuentē in sæcu-
la sæculorū: qui creauit cœlum, & ea quæ
in illo sunt (& terrā, & ea quæ in ea sunt)
& mare, & ea quæ in eo sunt : quia tem-
pus nō erit amplius , sed in diebus uocis
septimi angeli, cum cœperit tuba canere,
cōsummabitur mysteriū dei, sicut euan-
gelizauit per seruos suos prophetas . Et
audiui uocem de cœlo iterum loquen-
tem mecum , & dicentem: Vade & acci-
pe libellum apertū in manu angeli , stan-
tis super mare & super terram. Et abiit ad
angelum, dicens ei, ut daret mihi libellū.
Et dixit mihi: Accipe (libellum) & deuo-
ra illum, & faciet amaricari uentrem tu-
um , sed in ore tuo erit dulcis tanquām
mel. Et accepi libellum de manu angeli
& deuorauī illum, & erat in ore meo tan-
quam mel dulcis . Et cum deuorassē
eum , amaricatus est uenter meus . Et
dicit mihi : Oportet te iterum prophe-
tare in gentibus, & linguis & (populis) &
regibus multis.

Et datus est mihi cala-
mus similis uirgæ , & dictum est mihi:
Surge & metire templum dei & alta-
re , & adorantes in eo . Et atrium quod
intra templum est, eijce foras : & ne me-
tiaris illud , quoniam datum est genti-
bus, & ciuitatē sanctam calcabunt men-
sibus quadraginta duobus , & dabo
duobus testibus meis , & propheta-
bunt diebus mille ducentis sexaginta
amicti sacco . Hi sunt duæ oliuæ & duo
Z 3 candelabra

XI

λυχνία ἃι ἐνώπιον τῆς θύρας τοῦ θρόνου
 καὶ ἔτις αὐτοὺς θέλη ἀδικῆσαι, ὡς ἐκπορεύει
 τὰ ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, ἡ καταδίαιτος
 ἐχθρῶν αὐτῶν. ἡ ἔτις θέλη ἀδικῆσαι, οὐ
 τως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. οὗτοι ἔχουσιν
 δύνασιν κλειῖσαι τὸν οὐρανόν, ἵνα μὴ βρέξῃ
 ἡ πόλις ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἡ προφητεία
 αὐτῶν καὶ ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὕδατων ἐξέρ-
 φειν εἰς αἷμα, καὶ καταῖσαι τὴν γῆν ἐν πά-
 σῃ πληγῇ, ὅσακις ἐὰν διελήσωσιν. καὶ ὅτε
 πλῆσσει τὸ μαρτυρίον αὐτῶν, τὸ βιβλίον ἡ
 βιβλίον ἐκ τοῦ βύθου τοῦ ὄλεθρου με-
 τὰ αὐτῶν, ἡ νικήσει αὐτοὺς, ἡ ἀποκτανεῖ αὐ-
 τοὺς, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῇ πλατείᾳ
 τοῦ ὄλεθρου τῆς μεγάλης ἥτις καλεῖται πνευματι-
 κῶς σόδομα καὶ αἰγύπτιος, ὅπου ὁ κύριος ἡμῶν
 ἐσαυρώθη. ἡ βλέψουσιν ἐκ τῶν λαῶν ἡ φυ-
 λῶν καὶ γλωσσῶν τὰ πτώματα αὐτῶν, καὶ
 οἱ ἐκ τῶν ἐθνῶν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἡμισυ, καὶ τὰ
 πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφίξονται πτωχῶν εἰς μνη-
 ματα. ἡ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς
 ἔξουσιν ἐπ' αὐτοῖς ἡ ευφρανῆναι, καὶ ἡ ὄρα πέ-
 ψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφήται
 ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς.
 ἡ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἡ ἡμισυ πνεύμα ζωῆς
 ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθον αὐτοῖς. καὶ ἔησαν ἐπὶ
 τοὺς πόδας αὐτῶν, ἡ φόβος μέγας ἔπει-
 σεν ἐπὶ τοὺς νεκρούς αὐτούς. καὶ ἡκου-
 σάντων φωνῶν μεγάλων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουν
 αὐτοῖς, ἀνάβητε ὧδε, καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν
 οὐρανόν ἐν τῇ νεφέλῃ. καὶ ἐδιώκοντο αὐτοὺς
 οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο
 σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τοῦ πό-
 λεως ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ
 σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων ἑξήκοντα, ἡ
 οἱ λοιποὶ ἐμφοβοὶ ἐγένοντο, ἡ ἔδωκαν δό-
 ξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλ-
 θε, ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ. καὶ ὁ
 ἑβδόμος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο
 φωναὶ μεγάλας ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουν, ἐ-
 γένοντο ἡ βασιλείαι τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου
 ἡμῶν

candelabra in conspectu dei terræ
 stantia. Et si quis uoluerit eis nocere,
 ignis exit de ore eorum, & deuorat ini-
 micos eorum. Et si quis uoluerit eos læ-
 dere, sic oportet eum occidi. Hi habent
 potestatem claudendi cœlum, ne pluat
 diebus prophetiæ ipsorum, & potesta-
 tem habent super aquas conuertendi
 eas in sanguinem, & percutiendi terram
 omni plaga quotiescunq; uoluerint. Et
 cum finierint testimonium suum, bestia
 quæ ascendit de abyfso faciet aduer-
 sus eos bellum, & uincet illos, & occidet
 eos. Et corpora eorum iacebunt in pla-
 teis ciuitatis magnæ quæ uocatur spi-
 ritualiter Sodoma & Aegyptus, ubi &
 dominus noster crucifixus est. Et uide-
 bunt de tribubus, & populis, & linguis,
 & gentibus corpora eorum per tres dies
 & dimidium, & corpora eorum non si-
 nent poni in monumentis. Et inhabi-
 tantes terram, gaudebunt super illis &
 lætabuntur, & munera mittent inuicem:
 quoniam hi duo prophetæ cruciaue-
 runt eos qui habitant super terram. Et
 post dies tres & dimidium spiritus uitæ
 à deo intrauit in eos. Et steterunt super
 pedes suos, & timor magnus cecidit su-
 per eos qui uiderunt eos. Et audierunt
 uocem magnam de cœlo, dicentē ipsis:
 Ascendite huc. Et ascenderunt in cœlum
 in nube, & uiderunt illos inimici eorum.
 Et in illa hora factus est terræmotus ma-
 gnus, & decima pars ciuitatis cecidit. Et
 occisa sunt in terræmotu nomina homi-
 num septem milia, & reliqui territi sunt,
 & dederunt gloriam deo cœli. Væ secun-
 dum abiit, & ecce uæ tertium ueniet cito.
 Et septim⁹ angelus tuba cecinit, & factæ
 sunt uoces magnæ in cœlo, dicentes: Fa-
 cta sunt regna huius mundi domini
 nostri

ἡμῶν Ὡ τῷ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς
 τὸν αἰῶνα τῶν αἰώνων. Ὡ δὲ κ.δ. πρὸς βύ-
 πρῳοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τὸν θρό-
 νου αὐτῶν, ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν,
 Ὡ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, εὐχαρι-
 στέμῳ σοι κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ὢν
 καὶ ἦν καὶ ἔρχόμενος, ὅτι εἰληφάς δ' αὐαμίμ
 σε πλὴν μεγάλῳ, καὶ ἐβασίλευσας. Ὡ τὰ ἔθνη
 ὠργίσθησαν, Ὡ ἦλθεν ἡ ὀργὴ σου Ὡ ὁ κούρος
 τῶν νεκρῶν κηθύνω καὶ δοῦναι τὴν μισθὸν τοῖς
 δούλοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ
 τοῖς φοβημένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς
 Ὡ τοῖς μεγάλοις, Ὡ διαφθερῶν τὸν φθερόν-
 τας τῆ γῆς, καὶ ἡνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐ-
 ρανῶ, καὶ ὠφθη ἡ κιβωτὸς τοῦ διαθήκης αὐτοῦ ἐν
 τῷ ναῶ αὐτοῦ, καὶ ἐγγύοντο ἄστρα παῖ καὶ φωναί
 καὶ βρονταί, καὶ σεισμός, Ὡ χάλαζα μεγάλη.
 καὶ σήμερον μέγα ὠφθη ἐν τῷ οὐρανῶ,
 γυνὴ περιβεβλημένη τὴν ἡλιον, καὶ σελαῶν ὑποί
 κάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τὴ κεφαλῆς αὐ-
 τῆς στέφανος ἄστέρων δώδεκα. καὶ ἐν γαστρὶ
 ἔχουσα κράζα, ὠδίνουσα Ὡ βασανίζομένη τε/
 κέμ. καὶ ὠφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῶ.
 καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρὸς, ἔχων κε-
 φαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς
 κεφαλὰς αὐτοῦ διαδήματα. καὶ ἡ θυρὰ σύρα
 τὸ τρίτον τῶν ἄστέρων, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς
 πλὴν γῆς, καὶ ὁ δράκων ἔσκηκεν ἐνώπιον τοῦ
 γωακὸς τὴν μελλούσῃς τεκέμ, ἵνα ὅταν τέκη
 τὸ τέκνον αὐτῆς, φάγη. καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρξενον
 εἰς μέλλει ποιμέναν πάντα τὰ ἔθνη ῥάβδῳ
 σιδερέῃ. καὶ ἤρπαδεν τὸ τέκνον αὐτοῦ πρὸς τὸν
 θρόνον καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυ-
 γεν εἰς πλὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει τόπον ἡτοι-
 μασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν
 αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα.
 καὶ ἐγγύετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῶ. Ὁ μι-
 χαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐπολέμησαν κα-
 τὰ τὸν δράκοντα. καὶ ὁ δράκων ἐπολέμη-
 σε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἴχυσαν, οὐ-
 κε τόπον εὐρέθη αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῶ,
 καὶ

nostri & Christi eius, & regnabit in sæcu-
 la sæculorum (Amen) Et uigintiquatuor
 seniores qui in conspectu dei sedent in
 fedibus suis, ceciderunt in facies suas, &
 adorauerunt deum, dicentes: Gratias
 agimus tibi domine deus omnipotens,
 qui es, & qui eras, & qui uenturus es,
 quia accepisti uirtutē tuam magnam, &
 regnasti. Et iratæ sunt gentes, & aduenit
 ira tua & tempus mortuorū ut iudicen-
 tur: & reddas mercedem seruis tuis pro-
 phetis & sanctis, & timentibus nomen
 tuum pusillis & magnis, & perdas eos
 qui perdunt terram. Et apertum est tem-
 plum dei in cælo, & uisa est arca testa-
 menti eius in templo eius, & facta sunt
 fulgura & uoces & tonitrua & terræmo-
 tus, & grando magna. Et signum
 magnum apparuit in cælo: Mulier ami-
 cta sole, & luna sub pedibus eius, & in
 capite eius corona stellarum duodecim.
 Et in utero habens, damat parturiens, &
 cruciatur ut pariat. Et uisum est aliud si-
 gnum in cælo, & ecce draco magnus ru-
 fus, habens capita septem & cornua de-
 cem, & in capitibus suis diademata, &
 cauda eius trahit tertiam partem stel-
 larum (cæli) & misit eas in terrā: & dra-
 co stetit ante mulierem quæ erat pari-
 tura: ut cum peperisset filium eius, deuo-
 raret. Et peperit filium masculum, qui re-
 cturus erat omnes gentes in uirga ferrea,
 & raptus est filius eius ad deum & ad
 thronum eius: & mulier fugit in solitudi-
 nem ubi habebat locum paratum à deo,
 ut ibi pascant eam diebus mille ducentis
 sexaginta. Et factum est prælium ma-
 gnum in cælo. Michael & angeli eius
 præliabantur cum dracone, & draco pu-
 gnabat & angeli ei, & nō ualuerūt, neq;
 locus inuentus est eorū amplius in cælo.
 Z 4 Et

XII

καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας ὄφις ὁ ἄρχαῖος ὁ καλέμενος διάβολος, καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν πῦρ οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς πῦρ γλῶ, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐβλήθησαν, καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην, λέγουσαν, ἐν τῷ οὐρανῷ ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δυνάμις τοῦ βασιλείου τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ ἡ θυσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι κατεβλήθη ὁ κατηγορῶν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμέρας καὶ νυκτός. Ἐαυτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου καὶ διὰ τὸ μλόγρον τοῦ μαρτυρίας αὐτῶν. Ἐὐκ ἠγάπησαν πῦρ ψυχῶν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. διὰ τὸ τοῦτο ἐνφραίνεσθε οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνώσασθε. οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσι πῦρ γλῶ, Ἐπῦρ θάλασσαν, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς, ὁ ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει. Ἐὐπεῖς εἶδον ὁ δράκων, ὅτι ἐβλήθη εἰς πῦρ γλῶ, εἰδὼς τὸ γωακί, ἥτις ἔπεκε τὸν ἄρξενον, καὶ εἰδὸς θησαυρὸν τῆς γωακί δύο πῆξυγες τοῦ αἵματος τοῦ μεγάλου, ἵνα πέταται εἰς πῦρ ἐρημον εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, ὅπου τρέφεται ἐκὼ καιρὸν καὶ καιροὺς ἕμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφρα. καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ὀπίσω τοῦ γωακί κὸς ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ ὕδωρ ὡς ποταμὸν, ἵνα ποταμοφόρητον ποιήσῃ. Ἐβροήθησεν ἡ γῆ τῆς γωακί, Ἐἠνοιξεν ἡ γῆ τὸν σώμα αὐτοῦ καὶ κατέπιε τὸν ποταμὸν, ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ. καὶ ὤργισθη ὁ δράκων ἐπὶ τῆς γωακί Ἐἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν ἀεμάτων αὐτοῦ, ἧν κτηνῶν τὰς ἐνιτολάς τοῦ θεοῦ, καὶ ἐχόντων πῦρ μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ ἐσάθην ἐπὶ πῦρ ἄμιμον τοῦ θαλάσσης.

καὶ εἶδον ἐκ τοῦ θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα. καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὄνομα βλασφημίας Ἐτὸ θηρίον ὁ εἶδον, ὁμοίον παρδάλει καὶ οἱ πόδες

Et proiectus est draco ille magnus serpens antiquus qui uocatur diabolus & satanas, qui seducit totum terrarum orbem, & proiectus est in terram, & angeli eius (cum illo) proiecti sunt. Et audiui uocem magnam dicentem: In caelo nunc facta est salus & uirtus, & regnum dei nostri, & potestas Christi eius: quia proiectus est accusator (fratrum nostrorum) qui accusabat illos ante conspectum dei (nostri) die ac nocte, & ipsi uicerunt eum propter sanguinem agni, & propter sermonem testimonij sui, & non dilexerunt animam suam usque ad mortem. Propterea letamini caeli & qui habitatis in eis. Vae habitatoribus terrae & maris: quia descendit diabolus ad uos habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet. Et postquam uidit draco, quod proiectus esset in terram, persecutus est mulierem quae peperit masculum. Et datae sunt mulieri alae duae aquilae magnae, ut uolaret in desertum in locum suum ubi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis a facie serpentis. Et eiecit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, ut eam faceret rapi a flumine. Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen quod eiecerat draco ex ore suo. Et iratus est draco aduersus mulierem, & abiit ut faceret praelium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata dei, & habent testimonium Iesu Christi. Et stetit super arenam maris.

Et uidi de mari bestiam ascendentem, habentē capita septē & cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & super capita eius nomen blasphemiae. Et bestia quam uidi, similis erat pardo, & pedes

ὡς δ' εἶς αὐτῶν ὡς ἄρκτος, καὶ τὸ σῶμα αὐτῶν
 ὡς σῶμα λέοντος. καὶ εἶδον αὐτῶν ὁ δ' ἔδωκε
 αὐτῶν πλὴν δ' αὐτῶν αὐτῶν καὶ τὸν θρόνον αὐ-
 τῶν καὶ τὴν ἐξουσίαν μεγάλην. καὶ εἶδον μίαν
 τῶν κεφαλῶν αὐτῶν ὡς ἐσφαγμένον εἰς θά-
 νατον, καὶ ἡ πληγὴ τῶν θανάτων αὐτῶν ἐθε-
 ραπεύθη. καὶ εἶδον ἀνάστην ἐν ὄλῃ τῆ γῆ ὁπί-
 στω τῶν θηρίων. καὶ προσεκύνησαν τὸν θρό-
 νον ὅτι εἶδον αὐτῶν ἐξουσίαν ὡς θηρίων, καὶ
 προσεκύνησαν τὸ θηρίον, λέγοντες, τίς ὁμοί-
 ος ὡς θηρίων, τίς δ' αὐτῶν πολεμήσας μετ'
 αὐτῶν; καὶ εἶδον αὐτῶν σῶμα λέοντος μεγάλη
 ἐβλάσφημίαις. ἐπὶ δ' ὅθι αὐτῶν ἐξουσία ποιῆ-
 σαι μῶν τεσσαράκοντα δύο, ἐπὶ ἡμέρας τὸ σῶ-
 μα αὐτῶν εἰς βλάσφημίαν πρὸς τὸν θεὸν βλα-
 σφημίαις τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐπὶ πλὴν σκηνῶν αὐτῶν,
 καὶ τοὺς ἐν ὡς θηρίων σκηνώματα, καὶ εἶδον
 αὐτῶν πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ
 νικῆσαι αὐτοὺς, καὶ εἶδον αὐτῶν ἐξουσίαν ἐπι-
 πᾶσαι φυλῶν ἐγγύθεν ἐθνῶν, καὶ προ-
 σκυθήσασιν αὐτῶν πάντες οἱ κατοικοῦντες
 ἐπὶ τῆ γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν
 τῇ βίβλῳ τῆ ζωῆς τῆς ἀρνίου ἐσφαγισμένου ἀπὸ
 καταβολῆς κόσμου. εἴ τις ἔχει ὄρα, ἀκουσάτω.
 εἴ τις ἀρχμαλωσίαν σιώσας, εἰς ἀρχμαλω-
 σίαν ὑπάσας. εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενῆ,
 εἴ αὐτῶν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι, ὧς εἶπεν
 ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων. ἐπὶ εἰ-
 δον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆ γῆς ἐ-
 ἔειχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίου, ἐπὶ ἐλάλη-
 ῶς θράκων. καὶ πλὴν ἐξουσίαν τῶν πρώτων θη-
 ρίων πᾶσαν ποιῆσαι ἐνώπιον αὐτῶν καὶ ποιῆσαι
 τῆ γῆς ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ, ἵνα προ-
 σκυθήσασιν τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, ὃν ἑθεραπέυθη
 ἡ πληγὴ τῆ θανάτου αὐτῶν, καὶ ποιῆσαι σημεῖα με-
 γάλα, ἵνα καὶ τοὺς ποιῆσαι καταβάινειν ἐκ τῆ οὐρα-
 νῶν εἰς τῆ γῆς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. ἐπὶ πλο-
 νῶν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆ γῆς διὰ τὰ ση-
 μεῖα, ἀπὸ δ' ὅθι αὐτῶν ποιῆσαι ἐνώπιον τῶν θηρίων,
 λέγων τις κατοικῆσαι ἐπὶ τῆ γῆς, ποιῆσαι εἰ-
 κόνα τῶν θηρίων, ὃ ἔχει τῆ πληγῶν τῆ μαχαίρας,
 καὶ

pedes eius sicut pedes ursi, & os eius sicut
 os leonis. Et dedit illi draco uirtutē suam
 & sedem suam & potestatem magnam.
 Et uidi unum de capitibus eius quasi oc-
 cifum in mortem, & plaga mortis eius
 curata est. Et admiratio fuit in uniuersa
 terra post bestiam. Et adorauerunt dra-
 conem, qui dedit potestatem bestiae, &
 adorauerunt bestiam, dicentes: Quis si-
 milis bestiae, & quis poterit pugnare cum
 ea? Et datum est ei os loquens magna
 & blasphemias, & data est ei potestas
 faciendi menses quadragintaduos. Et
 aperuit os suum in conuicia ad deum, ut
 conuicijs afficeret nomen eius & taber-
 naculum eius, & eos qui in caelo habi-
 tant. Et est datum illi bellum facere cum
 sanctis, & uincere eos. Et data est illi po-
 testas in omnem tribum, (& populum) &
 linguam, gentem, & adorabunt eam
 omnes qui inhabitant terram: quorum
 non sunt scripta nomina in libro uitae
 agni, qui occisus est ab origine mundi.
 Si quis habet aurem, audiat. Qui in ca-
 ptiuitatem ducit, in captiuitatem uadit:
 qui gladio occiderit, oportet eum gladio
 occidi. Hic est patientia & fides sancto-
 rum. Et uidi aliam bestiam ascenden-
 tem de terra, & habebat cornua duo
 similia agni, & loquebatur sicut draco.
 Et potestatem prioris bestiae omnem fa-
 cit in conspectu eius, & facit terram, &
 inhabitantes in ea, adorare bestiam pri-
 mam, cuius curata est plaga mortis. Et
 facit signa magna, ut etiam ignem fa-
 ceret de caelo descēdere in terram in con-
 spectu hominum. Et seducit habitan-
 tes in terra propter signa quae data sunt
 illi ut faceret in conspectu bestiae, dicens
 habitantibus in terra, ut faciant imagi-
 nem bestiae, quae habet plagam gladij,
 &

Ὁ ἔξισσε, καὶ ἐδόθη αὐτῷ δ' ἕνα πνεῦμα τῆ ἐι-
 κόνι τ' θηρίου, ἵνα Ἐλαλήσῃ ἢ ἐικῶν τ' θηρίου,
 καὶ ποιήσῃ ὅσοι ἔμ μὴ προσκυλήσωσι πλὴν ἐι-
 κόνια τ' θηρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι. καὶ ποιῆ-
 πάντας τοὺς μικροὺς, καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ
 τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς πτωχοὺς, Ἐ τοὺς ἐλθὺ
 θέρας, καὶ τοὺς δ' ἄλλους, ἵνα δώσῃ αὐτοῖς χάρα-
 γμα ἐπὶ τ' χερσὶν αὐτῶν τ' δεξιῶν ἢ ἐπὶ τ' μετώ-
 πω αὐτῶν, καὶ ἵνα μή τις δύναιτο ἀγορεύσαι ἢ
 πωλῆσαι ἐμὴ ὃ ἔχωμ τὸ χάραγμα ἢ τ' ὄνομα
 τ' θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τ' ὀνόματος αὐτοῦ.
 ὧδε ἢ σοφία ἐστίν. ὃ ἔχωμ τὸν νοῦν ἠμφιστάτω
 ἀριθμὸν τῶ θηρίου, ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου
 ὄσι, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ. χξϛ.

καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀντίομ ἐσῶς ἐπὶ τὸ ὄρος
 σιών, καὶ μετ' αὐτῶ ἕκατ' τεσσαράκοντα τέσσαρες
 χιλιάδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα τ' πατρὸς αὐτοῦ
 καὶ ὀνομα ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκου-
 σα φωνῶν ἐκ τῶ οὐρανοῦ ὡς φωνῶν ὑδάτων
 πολλῶν, καὶ ὡς φωνῶν βροντῆς μεγάλης.
 καὶ φωνῶν ἠκούσα κιθαρῶδῶν κιθαριζόντων
 ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν, καὶ ἄδουσι ὡς
 ᾠδῶν καινῶν ἑνώπιον τ' θρόνου, καὶ ἑνώπι-
 ομ τῶν τεσσαρῶν ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων.
 καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο μαθεῖν πλὴν ᾠδῶν, ἐμὴ
 αὶ ἕκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες,
 οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τοῦ γῆς, ἔντοι ἐισὶν οἱ
 μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύθησαν, παρθέ-
 νοι γὰρ ἐισὶν, ἔντοι οἱ ἀκολοῦθοῦντες τοῖς ἄρ-
 νίω ὅπου ἔμ ὑπάγη, ἔντοι ἠγοράθησαν ἀπὸ
 τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχῆ τοῦ δέου καὶ τοῦ ἄρ-
 νίω, καὶ ἐν τοῖς σώματι αὐτῶν οὐκ ἐνεβη δό-
 λος, ἄμωμοι γὰρ ἐισὶν ἑνώπιον τ' θρόνου τῶ
 θεῶ. καὶ εἶδον ἄγγελον πετῶμενον ἐν μεσε-
 ρανίσματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγ-
 γελίσα τοὺς καθήμενοὺς τοὺς κατοικοῦν-
 τας ἐπὶ τοῦ γῆς, καὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλῶν,
 καὶ γλώσσων, Ἐ λαὸν, λέγοντα ἐν φωνῇ με-
 γάλῃ. φοβήθητε τὸν θεόν, καὶ δότε αὐτῷ
 δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τοῦ κρίσιως αὐτοῦ, καὶ
 προσκυλήσατε τοῖς ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν
 καὶ

& uixit. Et datum est illi ut daret spiri-
 tum imagini bestiae, & ut loquat' ima-
 go bestiae, & faciet ut quicumq; non ado-
 rauerint imaginem bestiae, occidant'. Et
 facit omnes pusillos, & magnos, & diui-
 tes, & pauperes, & liberos, & seruos acci-
 pere characterem in manu sua dextera,
 aut in frontibus suis. Et ne quis posset
 emere aut uendere, nisi qui habeat cha-
 racterem, aut nomen bestiae, aut nume-
 rum nominis eius. Hic sapientia est. Qui
 habet intellectum, computet numerum
 bestiae. Numerus enim hominis est, &
 numerus eius sexcenti sexagintasex.

Et uidi, & ecce agnus stans super
 montem Sion, & cum eo centum qua-
 dragintaquatuor milia habentia no-
 men patris eius scriptum in frontibus
 suis. Et audiui uocem de caelo tanquam
 uocem aquarum multarum, & tanquam
 uocem tonitruui magni, & uocem au-
 diui citharcedorum citharizantium ci-
 tharis suis. Et cantant quasi canticum
 nouum ante sedem & ante quatuor
 animalia, & seniores, & nemo poterat
 discere canticum, nisi illa centum quadra-
 gintaquatuor milia, qui empti sunt de
 terra. Hi sunt qui cum mulieribus non
 sunt coinquinati, uirgines enim sunt. Hi
 sequunt' agnum quocumq; ierit. Hi em-
 pti sunt ex hominibus primitiae deo &
 agno, & in ore eorum non est inuentus
 dolos. Sine macula enim sunt ante
 thronum dei. Et uidi alterum angelum
 uolantem per medium caeli, habentem
 euangelium aeternum, ut euangelizaret
 habitantibus super terram, & omni gen-
 ti & tribui, & linguae & populo, dicen-
 tem magna uoce: Time te deum, & da-
 te illi honorem, quia uenit hora iudi-
 cij eius: & adorate eum, qui fecit caelum
 &

XIII

Cassimonia designat

καὶ πλὴν γλῶσσαι θάλασσαν, καὶ πηγὰς ὑδάτων. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἠκολούθησε, λέγων, ἔπειθερ ἔπεισε βαβυλῶν ἢ πόλις ἢ μεγάλη, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου φθι πορνείας αὐφθι πεπότικερ πάντα ἔθνη. καὶ τρίτος ἄγγελος ἠκολούθησερ αὐφθι, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ, εἴ τις ᾄδῃ δουρίω προσκωῖ, ἢ πλὴν ἐκόντα αὐτῶ, ἢ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τῶ μετώπῳ αὐτῶ, ἢ ἐπὶ πλὴν χεῖρα αὐτῶ, καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ, τῶ κεκορασμένου ἀκράτῳ ἐν τῷ ποτηρίῳ φθι ὄργης αὐτῶ. καὶ βασανιθῆσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ, ἐν ὧ πῖσρ ἀγγέλῳρ ἢ ἄγιῳρ, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. ἢ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶρ ἀναβαίνει εἰς αἰῶνα αἰῶνων, καὶ οὐκ ἔχουσιρ ἀναπαυσίμ ἡμέρας καὶ νυκτὸς δι προσκωοῦπερ τῷ δουρίῳ, καὶ πλὴν ἐκόντα αὐτῶ, καὶ εἴ τις λαμβάνει χάραγμα τῶ ὀνόματι αὐτῶ. ὧδε ἡπομονὴ ἢ ἄγιῳρ ὄσιρ, ὧδε δι τῆρ σωῦτες τὰς ἐντολάς καὶ πλὴν πῖσιρ ἰησοῦ. καὶ ἠκούσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης μοι. γράφορ, μα κάρτοι δι νεκροί, δι ἐν κρηίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι. καὶ, λέγει τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀναπαύσονται ἐκ τῶ κόπων αὐτῶρ, τὰ θεῖρα ἀκολουθῆ μετ' αὐτῶρ. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοῦ νεφέλη λευκή, καὶ ἐπὶ πλὴν νεφέλλω καθήμεν ὁμοιος ἕῳ ἀνδρώπον, ἔχων ἐπὶ φθι κεφαλῆς αὐτῶ σέφανορ χρυσοῦν, καὶ ἐν τῇ χερὶ αὐτῶ δρέπανορ ὄξυ. καὶ ἄλλο ἄγγελο ἔξῃλδερ ἐκ τοῦ ναοῦ, κρηίῳ ἐν μεγάλῃ τῇ φωνῇ τῷ καθήμενω ἐπὶ φθι νεφέλλης. πέμφορ τὸ δρέπανόν σου, καὶ θέρισον, ὅτι ἤλθε σοι ἡ ὥρα θερίσασα, ὅτι θεκράνθη ὁ θερισμὸς φθι γῆς. καὶ ἔβαλερ ὁ καθήμεν ἐπὶ πλὴν νεφέλλω τὸ δρέπανορ αὐτῶ ἐπὶ πλὴν γλῶσσαι, ἢ εἰδοθῆ ἢ γῆ. ἢ ἄλλο ἄγγελο ἔξῃλδερ ἐκ τοῦ ναοῦ τῶ ἐν τῷ οὐρανοῦ ἄγγελο, ἔχων ἢ αὐτὸς δρέπανορ ὄξυ. καὶ ἄλλο ἄγγελο ἔξῃλδερ ἐκ τοῦ θυσιῶσθίου, ἔχων θερσίαν ἐπὶ τῶ πυρὸς, ἢ ἐφώνησε κρηίῳ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανορ

& terram, mare & fontes aquarum. Et alius angelus secutus est, dicens: Cecidit cecidit Babylon ciuitas illa magna: quia à uino iræ fornicationis suæ potauit omnes gentes. Et tertius angelus secutus est illos, dicens uoce magna: Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua, & hic bibet de uino iræ dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius. Et cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum, & ante conspectum agni. Et fumus tormenti eorum ascendit in sæcula sæculorum. Nec habent requiem die ac nocte, qui adorant bestiam & imaginem eius, & si quis acceperit characterem nominis eius. Hic patientia sanctorum est. Hic qui custodiunt mandata & fidem Iesu. Et audiui uocem de cælo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in domino moriuntur amodo, etiam dicit spiritus: ut requiescant à laboribus suis, sed opera illorum sequuntur illos. Et uidi, & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. Et alius angelus exiuit de templo, clamans uoce magna ad sedentem super nubem. Mitte falcem tuam & metete: quia uenit tibi hora ut metas, quoniam aruit messis terræ. Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra. Et alius angelus exiuit de templo, quod est in cælo, habens & ipse falcem acutam. Et alius angelus exiuit de altari, qui habebat potestatem supra ignem, & clamauit uoce magna ad eum qui habebat falcem

δρέπανομ τὸ ὄξύ, λέγων, πέμψομ σου τὸ δρέπανομ τὸ ὄξύ, καὶ τρυγήσομ τοὺς βότρυας φθι γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σαφυλαὶ αὐτοῦ. καὶ ἔβαλεμ ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανομ αὐτῷ εἰς πλὴν γῆς. καὶ ἐτρυγήσε τὸ ἄμπελομ φθι γῆς, καὶ ἔβαλεμ εἰς πλὴν λίωδὸρ τῷ θυμῷ τῷ θεῷ πλὴν μεγάλῳ, καὶ ἐπατήθη ἡ λίωδὸς ἕξω φθι πόλεως, καὶ ἔζηλλθη αἷμα ἐκ τῆ λίωοῦ ἄχρι τῆν χαλινοῦ τῆν ἵππων ἀπὸ σαδ' ἰωμ χιλίωμ ἕξακοσίωμ.

καὶ εἶδομ ἄλλο σημεῖομ ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστόμ, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχον τὰς πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἑχάτας, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐτελέθη ὁ θυμὸς τῷ θεῷ. καὶ εἶδομ ὡς διάλασασμ ὑαλίνῳ μεμιγμένῳ πυρὶ, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τῷ θηρίου καὶ ἐκ φθι εἰκόνοσιν αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῷ χαράγματι αὐτοῦ, ἐκ τῷ ἄριθμοῦ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ἐσώτας ἐπὶ πλὴν διάλασασμ πλὴν ὑαλίνῳ, ἔχοντας κη δάρους τῷ θεῷ. καὶ ἄδυσίμ πλὴν ὧδ' ἡμωσέως δ' ἔλου τῷ θεῷ καὶ πλὴν ὧδ' ἡμωσέως, λέγοντες, μεγάλα καὶ θαυμαστά τὰ ἔργα σου κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, δίκαια καὶ ἀληθινὰ αἱ ὁδοὶ σου ὁ βασιλεὺς τῆν ἀγαθίωμ. τίς οὐ μὴ φοβηθῆ κύνειε, καὶ δ' οὐδέσῃ τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος ὁ σίος, ὅτι πάντα τὰ ἔδνη ἤξουσι καὶ προσκυνήσουσι ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δίκαιώματά σου ἐφανερώθησαν. καὶ μετὰ ταῦτα εἶδομ. Ἐἶδ' οὐ ἠνοίγη ὁ ναὸς φθι σκηνῆς τῷ μαρτυρίῳ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἔζηλλθη οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς, ἐκ τῷ ναοῦ, ἐν δ' ἐδυμένοι λίνομ καθαρόμ λαμπρόμ, καὶ περιζωσμένοι τὰ στήθη ζώνας χρυσαῖς, καὶ ἐν τῆν τεισσάσωμ ζώωμ ἔδωκε τῆς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσαῖς γεμούσας τῷ θυμοῦ τῷ θεῷ τῷ ζῶντι εἰς τὸν αἰῶνα τῆν αἰώνωμ. καὶ ἐγεμίθη ὁ ναὸς καπνῶ ἐκ φθι δ' ὄξους τῷ θεῷ καὶ ἐκ φθι δ' υδάμεως αὐτοῦ. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν ἐν τῷ ναῷ, ἀλλ' ἔτι πελειώσιμ ἐν ἑπτὰ πληγαὶ τῆν ἑπτὰ ἀγγέλωμ.

καὶ

falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & uindemia botros terræ, quoniam maturæ sunt uuæ eius. Et misit angelus falcem suam acutam in terram, & uindemiauit uineam terræ: & misit in lacum iræ dei magnum, & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu, usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

Et uidi aliud signum in cælo magnum & mirabile, angelos septem, habentes plagas septem nouissimas, quoniam in illis consummata est ira dei. Et uidi tanquàm mare uitreum mixtum igni, & eos qui uictoriam reportarant de bestia & de imagine eius, & de numero nominis eius, stantes super mare uitreum, habentes citharas dei, & cantant canticum Mosi serui dei, & canticum agni, dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua domine deus omnipotens, iustæ, & ueræ sunt uix tuæ rex sanctorum. Quis non timebit domine, & magnificabit nomen tuum? Quia solus pius es, quoniam omnes gentes uenient & adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifestata sunt. Et post hæc uidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonij in cælo, & exierunt septem angeli habentes septem plagas, de templo, uestiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. Et unum ex quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ dei uiuentis in sæcula sæculorum. Et impletum est templum fumo à maiestate dei, & de uirtute eius, & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem angelorum.

xv

Et

καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τῆς ναοῦ, λέγουσας τῆς ἐπὶ τὰ ἀγγέλοις, ὑπάγετε, ἐκχέετε τὰς φιάλας τῆς θυμῶν εἰς τὴν γῆν. καὶ ἀπῆλθον πρῶτος, καὶ ἔρξε εἰς τὴν φιάλῃ αὐτῆς ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τῆς θηρίου. καὶ τοὺς πῦν εἰκόνα προσκυνούσας αὐτοῦ. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἔρξε εἰς τὴν φιάλῃ αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ ζῶσα ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσῃ. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἔρξε εἰς τὴν φιάλῃ αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμούς καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῆν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. καὶ ἤκουσα τὴν ἀγγελου, λέγοντος, δίκαιος κέρει εἶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ὄσιος, ὅτι ταῦτα ἐκρίνας, ὅτι αἷμα ἀγίων καὶ προφητῶν ἔρξεο. καὶ αἷμα αὐτῶν ἐδώκε πῖον. ἄξιοι γὰρ εἶσι. καὶ ἤκουσα ἄλλο ἐκ τῶν συνισαθῆναι, λέγοντος. καὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθινὰ καὶ δίκαια αἰ κρίσεις σου. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἔρξε εἰς τὴν φιάλῃ αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρὶ. Ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα. καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, τὸ ἔχοντος ἔξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας. καὶ ὁν μετενόησαν θύνασθαι αὐτοῦ θόξασθαι. καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἔρξε εἰς τὴν φιάλῃ αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη καὶ ἐμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τῶν πόνων, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεόν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῆν πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῆν ἐλκῶν αὐτῶν, καὶ ὁ μετενόησαν ἐκ τῆν ἔργων αὐτῶν. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἔρξε εἰς τὴν φιάλῃ αὐτῆς ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγα τὸν εὐφράτην. καὶ ἔρξε ἐκ τῆν ὕδατος, ἵνα ἐτοιμαθῆ ἡ ὁδὸς τῆν βασιλείων τῆν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου. καὶ εἶδον ἐκ τῶν σόματων τῆς δράκοντος, καὶ ἐκ τῶν σόματων τῆς θηρίου, καὶ ἐκ τῆς σόματος

τῆ

Et audiui uocem magnam de templo, dicentem septem angelis: Ite, effundite (septem) phialas iræ (dei) in terrā. Et abiit primus (angelus) & effudit phialam suam in terrā, & factum est uulnus malum ac noxium in homines, qui habebant characterem bestię, & in eos qui adorabant imaginem eius. Et secundus angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tanquam mortui, & omnis anima uiuens, mortua est in mari. Et tertius angelus effudit phialam suam in flumina, & in fontes aquarum, & factæ sunt sanguis. Et audiui angelum dicentem: Iustus es domine, qui es, & qui eras, & sanctus, quia hæc iudicasti, quia sanguinem sanctorum & prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere: Digni enim sunt. Et audiui alterum dicentem: Etiam domine deus omnipotens, uera & iusta iudicia tua. Et quartus angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu affligere homines per ignem. Et æstuauerunt homines æstu magno, & blasphemauerunt nomen dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt penitentiam ut darent illi gloriam. Et quintus angelus effudit phialam suam super sedem bestię, & factum est regnum eius tenebrosum, & commanducauerunt linguas suas præ dolore, & conuicijs affecerunt deum cœli præ doloribus suis & ulceribus suis, nec resipuerunt ab operibus suis. Et sextus angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten, & siccata est aqua ut præpararetur uia regum ab ortu solis. Et uidi ex ore draconis, & ex ore bestię, & ex ore pseudoprophetæ

τῶ ἁβυθοπροφήτῃ πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὅμοια βατράχοις . εἰσι γὰρ πνεύματα δαμόνων ποιοῦντα σημεῖα ἐκπορεύεσθαι ἐπὶ τοῦ βασιλεῦς τῆς γῆς καὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης συναγαγῆν αὐτούς εἰς πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τῆ δεοῦ τῆ παντοκράτορος ἰδοὺ ἔρχομα ὡς κλέπτῃς . μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῆ, ἢ βλέψωσι πλὴν ἀχημοσάλω αὐτοῦ, καὶ σωθήγα γερ αὐτοῦ εἰς τὸν τόπον τὸν καλὸν μύρον ἕβραϊσὶ ἄρμαγεδῶν . καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἔξενχε πλὴν φιάλῃ αὐτοῦ εἰς τὸν αἶρα . Ἐξῆλθε φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου, λέγουσα, γέγονε . καὶ ἐγγύοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἄστραπαι, Ἐσασμός ἐγγύετο μέγας, ὁ οὐκ ἐγγύετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο, Ἐπὶ τῆς γῆς, τῆλικούτ' σασμός οὕτως μέγας . καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον . καὶ βαβυλῶν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ δοῦσα αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ . πάντα νῆσ' ἔφυγε καὶ ὄρη οὐκ ἐνεβόσσαν . καὶ χάλυζα μεγάλη ὡς ταλαντῶνα καταβάνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλάσφημῆσαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ὄβρις ἡ πληγὴ αὐτῆς σφοδρῆς .

καὶ ἦλθε εἰς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων, τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησέν μετ' ἐμοῦ, λέγων μοι . δεῦρο, δεῖξω σοι τὸ κρῖμα τῆς πόρνῆς, τῆς μεγάλης, τῆς καθήμενης ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν, μετ' ἧς ἐπόρυσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσαν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς οἱ κατοικοῦντες πλὴν γῆς . καὶ ἀπώεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι . καὶ εἶδον γυναικὰ καθήμενὴν ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κέρατα δέκα . καὶ ἡ γυνὴ ἡ περιβεβλημένη πορφύρα

καὶ

pheta (exire) spiritus tres immundos in modum ranarum . Sunt enim spiritus dæmoniorum facientes signa , ut procedant ad reges totius terræ ad congregandum illos in prælium diei illius magni dei omnipotentis . Ecce uenio sicut fur . Beatus qui uigilat & custodit uestimenta sua , ne nudus ambulet , & uideant turpitudinem eius . Et congregauit illos in locum qui uocatur Hebraice Armageddon . Et septimus angelus effudit phialam suam in aërem , & exiuit uox (magna) de cælo à throno, dicens: Factum est . Et facta sunt fulgura & uoces, & tonitrua , & terræmotus factus est magnus , qualis nunquam fuit , ex quo homines fuerunt super terram , talis terræmotus adeo magnus . Et facta est ciuitas magna in tres partes , & ciuitates gentium ceciderunt . Et Babylon magna uenit in memoriam ante deum , ut daret illi calicem uini indignationis iræ suæ . Omnis insula fugit , & montes non sunt inuenti . Et grando magna sicut talentum descendit de cælo in homines , & blasphemauerunt deum homines propter plagam grandinis , quoniam magna facta est plaga eius uehementer .

Et uenit unus de septem angelis, qui habebant septem phialas, & locutus est mecum, dicens mihi: Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnæ , quæ sedet super aquas multas, cum qua fornicati sunt reges terræ , & inebriati sunt qui inhabitant terram de uino prostitutionis eius . Et abstulit me spiritu in desertum . Et uidi mulierem sedentem super bestiam coccinam plenam nominibus maledicentiæ , habentem (capita septem , &) cornua decem . Et mulier erat circumdata purpura &

XVII

καὶ κόκκινω καὶ κεχρυσωμένῃ χρυσῷ, καὶ
 λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα χρυ-
 σῶν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, γέμορ
 βδελυγμαίων καὶ ἀκαθάρτητος πορνείας
 αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τῷ μέτωπῳ αὐτοῦ ὄνομα γε-
 γραμμένον μυστήριον, βαβυλῶν ἡ μεγάλη
 ἡ μητὴρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμαίων
 τοῦ γῆος. καὶ εἶδον πλὴν γυναικὰ μεθύουσαν
 ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵμα-
 τὸς τῶν μαρτύρων τοῦ θανάτου. καὶ εἰδούσα
 ἰδὼν αὐτὴν θαύμα μέγα. καὶ εἶπέ μοι ὁ
 ἄγγελος. τί θαύμασας; ἐγὼ σοὶ ἐρῶ
 τὸ μυστήριον τοῦ γυναικὸς, καὶ τοῦ θυρίου
 τοῦ βασιλεύοντος αὐτῆς, καὶ τοῦ ἔχοντος τὰς
 ἐπὶ αὐτῆς κεφαλὰς, καὶ τὰ δέκα κέρατα. θη-
 ρίον ὃ εἶδες, ἢν καὶ οὐκ ἔστι, καὶ μέλ-
 λου ἀναβαίνειν ἐκ τοῦ ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώ-
 λησιν ὑπάγει, καὶ θαυμάσουσιν οἱ κατοί-
 κοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ
 ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ
 καταβολῆς κόσμου, βλέποντες τὸ θηρί-
 ον, ὅτι ἢν καὶ οὐκ ἔστι (καὶ πορῆσιμ) ὧδε
 ὁ νοῦς, ὃ ἔχω σοφίαν. δι' ἐπὶ αὐτῆς κεφα-
 λαί, ὅσων εἰσὶν ἐπὶ αὐτῆς, ὅπου ἡ γυνὴ κάθεται
 ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἐπὶ αὐτῆς εἰσὶν. οἱ
 πέντε ἔπεσαν, καὶ ὁ εἷς ἔστι, ὃ ἄλλος οὐ-
 πω ἦλθε, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν
 δεῖ μένειν. καὶ τὸ θηρίον ὃ ἢν, καὶ οὐκ
 ἔστι, καὶ αὐτὸς ὄψομαι ἔστι, καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ αὐ-
 τῆς ἔστι, καὶ εἰς ἀπώλησιν ὑπάγει. καὶ τὰ δέ-
 κα κέρατα, ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς εἰσὶν.
 οἱ τινες βασιλείαν οὐκ ἔλαβον, ἀλλ' ἔζη-
 σίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνου-
 σι μετὰ τὸ θηρίον. οὗτοι μίαν γνώμην
 ἔχουσι, καὶ πλὴν δυνάμειν, καὶ πλὴν ἐξου-
 σίαν αὐτῶν ἔδωκεν τοῦ θηρίου διαδιδάσκειν.
 οὗτοι μετὰ τὸ ἀρνίου πολεμήσουσι, καὶ τὸ
 ἀρνίον νικήσῃ αὐτοὺς, ὅτι κύριος κύριον
 ἔστι, καὶ βασιλεὺς βασιλέων, καὶ οἱ μετ'
 αὐτοῦ κλητοὶ, καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί. καὶ
 λέγει μοι, τὰ ἴδουσα ἃ εἶδες, οὐ ἢ πόρνη

κάθεται

& coccino, & inaurata auro, & lapide
 pretioso, & margaritis, habens pocu-
 lum aureum in manu sua, plenum abo-
 minationibus & immundicia libidi-
 nis suæ. Et in fronte eius nomen scri-
 ptum, mysterium Babylon magna ma-
 ter fornicationum, & abominationum
 terræ. Et uidi mulierem ebriam de san-
 guine sanctorum, & de sanguine mar-
 tyrum Iesu. Et miratus sum, cum ui-
 derem illam, admiratione magna. Et
 dixit mihi angelus: Quare miraris?
 Ego dicam tibi sacramentum mulie-
 ris, & bestię quæ portat eam, quæ ha-
 bet capita septem, & cornua decem.
 Bestia quam uidisti, fuit, & non est,
 & ascensura est de abyssu, & in interi-
 tum ibit, & mirabuntur inhabitantes
 terram: quorum nomina scripta non
 sunt in libro uitæ, à condito mundo,
 uidentes bestiam, quæ erat & non est.
 Et hic est mens, quæ habet sapien-
 tiam. Septem capita, septem montes
 sunt, super quos mulier sedet, & reges
 septem sunt. Quinque ceciderunt, unus
 est, & alius nondum uenit. Et cum ue-
 nerit, oportet illum breue tempus ma-
 nere. Et bestia quæ erat, & non est,
 & ipse octauus est, & de septem est,
 & in interitum uadit. Et decem cor-
 nua quæ uidisti, decem reges sunt: qui
 regnum nondum acceperunt, sed po-
 testatem tanquam reges una hora ac-
 cipient cum bestia. Hi unum consi-
 lium habent, & uirtutem & potesta-
 tem suam bestię tradent. Hi cum agno
 pugnabunt, & agnus uincet illos: quon-
 iam dominus dominorum est, & rex
 regum: & qui cum illo sunt uocati, &
 electi & fideles. Et dicit mihi: Aquæ
 quas uidisti, ubi meretrix sedet, populi

& 2 sunt

κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι ἐσὶ, καὶ ἔθνη,
καὶ γλώσσαι, καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶ-
δες ἐπὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσιν πλὴν πό-
νῳ, καὶ ἐρημωθήσονται πόλεις αὐτῶν,
καὶ γυμνῶν, καὶ τὰς σάρκας αὐτῶν φάγον-
ται, καὶ αὐτῶν καύσουσιν ἐν πυρὶ, ὃ γὰρ
θεὸς ἔδωκεν ἐς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆ-
σαι πλὴν γνώμῳ αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι μίαν
γνώμῳ, καὶ δοῦναι πλὴν βασιλείαν αὐ-
τῶν ἑθὴ θηρίῳ ἄχρι τελεθῆναι τὰ ῥήματα τοῦ
θεοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἐστὶν ἡ πόλις ἡ
μεγάλη ἣ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βα-
σιλέων ἐν τῇ γῆ.

καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον
καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ῥαβ-
δίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ ἐνὸς
ζῆτος αὐτοῦ. καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχύϊ φωνῆς μεγά-
λης, λέγων, ἔπεσε ἐπίσω βαβυλῶν ἡ μεγά-
λη, καὶ ἐχρήετο κατοικητήριον δαμόνων,
καὶ φυλακὴ πάντων πνεύματων ἀκαθάρ-
του, καὶ φυλακὴ πάντων ὀρνέου ἀκαθάρτου
καὶ μεμνημένου, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυ-
μοῦ ἐν πόρνείᾳ αὐτοῦ πέπωκε πάντα τὰ
ἔθνη. καὶ οἱ βασιλεῖς ἐν τῇ γῆ μετ' αὐτοῦ ἐ-
πόρευον, καὶ οἱ ἔμποροι αὐτοῦ, ἐκ ἐνὸς θυ-
νάμεως τοῦ ἐξώου αὐτοῦ ἐπλούτησαν. καὶ
ἤκουσα ἄλλω φωνῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγου-
σαν, ῥαβδίετε ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγχοινω-
νήσκητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ, ἵνα μὴ λάβη-
τε ἐκ τῆς πληγῆς αὐτοῦ, ὅτι ἠκολούθησαν
αὐτοῦ αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐ-
μνημόνουν ἐν τῷ θεῷ τὰ ἀδικήματα αὐτοῦ.
ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ἐν-
μῆν. καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ
ἔργα αὐτοῦ, ἐν ἧς ποτηρίῳ ὡς ἐκέρρασε, κέ-
ρασατε αὐτῇ διπλοῦν. ὅσα ἐδόξασεν ἐαν-
τῶν, καὶ ἐσημνίασε, κέρασατε αὐτῇ βασανι-
σμὸν καὶ πένθος, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
λέγουσα, κάθηνμαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἶ-
μι, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. διὰ τοῦτο ἐν μίᾳ
ἡμέρᾳ ἔξουσιμ αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος,

καὶ

sunt & turbæ, & gentes, & linguæ. Et
decem cornua quæ uidisti in bestia,
hi odio prosequuntur meretricem, &
desolatam facient illam & nudam, &
carnes eius comedent, & ipsam igne
concremabunt: Deus enim dedit in
corda eorum, ut faciant quod placi-
tum est illi, ut unam faciant uolun-
tatem, ut dent regnum suum bestię,
donec consummentur uerba dei. Et
mulier quam uidisti, est ciuitas ma-
gna, quæ habet regnum super reges
terræ.

Et post hæc uidi alium an-
gelum descendentem de cælo, habentem
potestatem magnam, & terra il-
luminata est à gloria eius. Et exclama-
uit per fortitudinem uoce magna, di-
cens: Cecidit cecidit Babylon magna,
& facta est habitatio dæmoniorum,
& custodia omnis spiritus immundi,
& custodia omnis uolucris immundæ,
& inuisæ: quia de uino iræ fornicatio-
nis eius biberunt omnes gentes. Et re-
ges terræ cum illa scortati sunt, & mer-
catores terræ de uirtute deliciarum eius
diuites facti sunt. Et audiui aliam uo-
cem de cælo dicentem: Exite de illa po-
pulus meus, ne participes sitis delictor-
um eius, & de plagis eius ne accipia-
tis. Quoniam peruenerunt peccata eius
usque ad cælum, & recordatus est de-
us iniquitatum eius. Reddite illi sicut
& ipsa reddidit uobis, & duplicate ei
duplicitia secundum opera eius. In poculo
quo miscuit (uobis) miscete illi duplum.
Quantum glorificauit se & in delictis fu-
it, tantum miscete illi tormentum & luctum,
quia in corde suo dicit: Sedeo regina &
uidua non sum, & luctum non uidebo.
Ideo in una die uenient plagæ eius, mors

xviii

82

καὶ ἐνδοξοῦ καὶ λιμῶν, καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται, ὅτι ἰσχυρὸς κύριός ἐστι θεὸς ὁ κριτὴς αὐτῶν. καὶ κλαύσονται αὐτῶν, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτῆς οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορευθέντες, καὶ ἐξελθόντες, ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν ἐν πυρὶ ὡς αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν ἐσκόπεις διὰ φόβου τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη βαβυλῶν, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρὰ, ὅτι ἐν μίᾳ ὥρᾳ ἠλθεν ἡ κρίσις σου. καὶ οἱ ἔμποροι ἐν γῆς κλαύουσι, καὶ πένθοῦσι ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράσει οὐκ ἔτι, γόμοι χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ, ἐλίδου τιμίου, οὔτε μαργαρίτου καὶ βύσσου, καὶ πορφυροῦ, καὶ κοκκίνου, καὶ πᾶν ξύλον θυϊνον, καὶ πᾶν σκεῦός ἐλεφάντινον, ἐκ ξύλου τιμωτάτου, καὶ χάλκου, καὶ σιδήρου, ἐκινάμων, καὶ θυμιάμα, καὶ μύρον, ἐλίβανον, ἐδύνον, καὶ ἔλαιον, καὶ σέμιδαλι, ἐσίτον, καὶ κτήνη, καὶ πρόβατα, καὶ ἵππων, καὶ ῥεδῶν, καὶ σωματίων, καὶ ψυχῶν ἀνθρώπων. καὶ ἡ ὁπώρα ἐν ἐπιθυμίᾳ ἐν ψυχῆς σου ἀπῆλθον ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ, καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, οὐκ ἔτι οὐ μὴ εὐρήσεις αὐτά. οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ μακρόθεν εἰσόντες, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, κλαίοντες καὶ πένθοῦντες, καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον καὶ πορφύρῳ, καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ὅτι μίᾳ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ πόσις τῆς πόλεως. καὶ πᾶς κυβερνήτης, καὶ πᾶς ἐπὶ ἤντι πλοίου ὁ ὄμιλος καὶ ναῦται πᾶς θάλασσαν ἐργάζοντες ἀπὸ μακρόθεν ἐκείθεν, καὶ ἔκρνον ὄρωντες τὸν καπνὸν ἐν πυρὶ ὡς αὐτῆς, λέγοντες, τίς ὅμοια τῆς πόλεως τῆς μεγάλης; καὶ ἔβαλον χυθὸν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκρνον κλαίοντες ἐπὶ πένθοντες

& luctus & fames, & igne comburetur: quia fortis est dñs deus qui iudicabit illam. Et flebunt illam & plangēt se super illa reges terræ, qui cum illa scortati sunt, & in delicijs uixerunt, cum uiderint fumum incendijs eius, longe stantes propter timorem tormenti eius, dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam in una hora uenit iudicium tuum. Et negociatores terræ flent & lugent super illa: quoniam merces eorum nemo emit amplius, merces auri & argenti & lapidis pretiosi, neque margaritæ, & byssi, & purpuræ, & cocci, & omne lignum thyinum, & omne uas eburneum, & omne uas de ligno pretiosissimo & ære, & ferro (& marmore) & cinamomum, & odoramentum, & unguentum, & thus, & uinum, & oleum, & similam, & triticum, & iumenta, & oues, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animas hominum. Et poma desiderij animæ tuæ discefferunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenies. Mercatores horum qui diuites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormenti eius, flentes ac lugentes, & dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna, quæ amicta erat bysso, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro & lapide pretioso & margaritis: quoniam una hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ, & omnis gubernator, & omnis in nauibus uersantium turba & nautæ, & qui in mari operantur, longe steterunt: & clamauerunt, uidentes fumum incendijs eius, dicentes: Quæ similis ciuitati huic magnæ? Et miserunt puluerem super capita sua, & clamauerunt flentes & lugentes,

ἄνθρωποι, λέγοντες. ὁμοὶ ὁμοὶ ἢ πόλις ἢ με-
γάλη ἐν ἧ ἐπλούδησαμ πάντες οἱ ἔχοντες
πλοῖα ἐν τῇ θαλάσῃ ἐκ φθι τιμιότητι
αὐτῆς, ὅτι μίᾳ ὥρᾳ ἠρημώθη εὐφραίνου ἐ-
πὶ αὐτῶν οὐρανέ, καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ
οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρῖμα
ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. καὶ ἦρξεν εἰς ἀγγελος ἰχυ-
ρος λίθου ὡς μύλον μέγας, καὶ ἔβαλεν εἰς
τὴν θάλασσαν, λέγων, οὕτως ὀσμῆματι
βληθήσεται βαβυλὼν ἢ μεγάλη πόλις,
καὶ οὐ μὴ εὐρεθῆ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῶδῶν
καὶ μουσικῶν, καὶ αὐλητῶν καὶ σαλπι-
στῶν, οὐ μὴ ἀκουθῆ ἔμ σοι ἔτι. καὶ πᾶς τε-
χνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὐρεθῆ ἔμ σοι
ἔτι. Ἐ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουθῆ ἔμ σοι ἔτι.
καὶ φωνὴ νυμφίου Ἐ νύμφης οὐ μὴ ἀκου-
θῆ ἔμ σοι ἔτι. ὅτι οἱ ἔμποροὶ σῶ ἦσαν οἱ με-
γιστὰν τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου
ἐπλανήθησαμ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐν αὐτῇ
αἷμα προφητῶν Ἐ ἁγίων εὐρεθῆ, καὶ πάν-
των τῶν ἔσφαγμῶν ἐπὶ τῆς γῆς.

καὶ μετὰ ταῦτα ἠκούσα φωνὴν ὄχλου πολ-
λοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγοντος τὸ ἀλληλῦτα, ἢ σω-
τηρία καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα-
μις κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ὅτι ἔλαληθαί καὶ
δικαίαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινεν πῶν
πόρνην πῶν μεγάλην, ἣτις ἐφθασεν πῶν γῶν
ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα
τῶν δούλων αὐτοῦ, ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῆς, Ἐ
δύττερον ἔρηκαμ, ἀλληλῦτα. καὶ ὁ κα-
πνὸς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.
καὶ ἔπεσαμ οἱ πρεσβύτεροι οἱ. κδ. καὶ τὰ τέσ-
σαρα ζῶα, καὶ προσεκύνησαμ τῷ θεῷ θεῷ κα-
θήμενῷ ἐπὶ τῷ θρόνου λέγοντες ἀμὲν ἀλλη-
λῦτα. καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ θρόνου ἔζηθην, ἀνεί-
πε τὸν θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δούλοι αὐτοῦ, Ἐ
οἱ φοβούμενοι αὐτόν, καὶ οἱ μικροὶ καὶ οἱ
μεγάλοι. καὶ ἠκούσα φωνὴν ὄχλου πολ-
λοῦ, καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων ποταμῶν, Ἐ ὡς
φωνὴν βροντῶν ἰχυρῶν, λέγοντας ἀλλη-
λῦτα, ὅτι ἐβασίλευσεν ὁ θεὸς ὁ παντοκρά-
τωρ.

gentes, dicētes: Væ uæ ciuitas illa magna
in qua diuites facti sunt omnes qui habe-
bant naues in mari de precijs eius, quo-
niam una hora desolata est. Exulta su-
per eam cœlum & sancti apostoli & pro-
pheta, quoniam iudicauit deus iudiciū
uestrum de illa. Et sustulit unus angelus
fortis lapidem quasi molarem magnū &
misit in mare, dicēs: Hoc impetu mittef
Babylon ciuitas illa magna, & ultra iam
nō inuenief, Et uox citharædorū & mu-
sicorum, & tibia canentium & tuba, non
audietur in te amplius, & omnis artifex,
cuiuscunq; artis non inuenietur in te am-
plius. Et uox molæ nō audietur in te am-
plius. (& lux lucernæ nō lucebit in te am-
plius) & uox sponsi & sponsæ nō audief
posthac in te: quia mercatores tui erant
principes terræ: quia in ueneficijs tuis er-
rauerunt omnes gentes, & in ea sanguis
prophetarū & sanctorū inuentus est, &
omnium qui interfecti sunt in terra.

Post hæc audiui (quasi) uocē (magnā) XIX
turbæ multæ in cœlo dicētis, alleluia. Sa-
lus & honor, & gloria, & uirtus domino
deo nostro est: quia uera & iusta iudicia
eius, quia iudicauit de meretrice magna,
quæ corrupit terram prostitutione sui, &
uindicauit sanguinem seruorū suorū de
eius manu. Et iterum dixerunt, alleluia.
Et fumus ascendit in sæcula sæculorum.
Et ceciderunt uigintiquatuor seniores, &
quatuor animalia, & adorauerunt deum
sedentē super thronum, dicentes: Amen
alleluia. Et uox de throno exiuit (dicens)
Laudem dicite deo nostro omnes sancti
eius, & qui timetis eum pusilli & ma-
gni. Et audiui uocem turbæ multæ, & si-
cut uocem aquarū multarū, & sicut uocē
tonitruorū magnorū, dicentiū, alleluia:
qm̄ regnauit (dñs) deus (noster) om̄ipo-
tens,

τῶν. χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιῶμεθα, καὶ δῶμι
 πλὴν δόξαμ' αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τῶν
 νύμφων. καὶ ἡ γυνὴ ἠτοιμάσθη ἑαυτῇ. καὶ εἶδ' ὁ
 θεὸς αὐτὴν ἵνα περιβάληται βύσσινον καθαρὸν
 καὶ λαμπρὸν. τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιώ-
 ματά ἐσιν τῶν ἁγίων. καὶ λέγει μοι. μακά-
 ριοὶ οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι.
 καὶ λέγει μοι, οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ εἰσι
 τοῦ θεοῦ. καὶ ἔπεσα ἔμπροσθεν τῶν πο-
 δῶν αὐτοῦ, προσκυνῆσα αὐτῷ. καὶ λέγει μοι,
 ὄρα μὴ, σῶδ' οὐλός σου εἰμὶ, καὶ τῶν ἀδελ-
 φῶν σου, καὶ τῶν ἐχόντων πλὴν μαρτυρίαν
 τοῦ ἰησοῦ. θεὸς δεῶν προσκύνησον. ἡ γὰρ μαρ-
 τυρία ἰησοῦ ὅτι τὸ πνεῦμα φησὶ προφητείας.
 καὶ εἶδ' ὁμ τὸν θύραν ἄνεπνοον. Ἐἶδ' οὖν
 ἑπτὰ θύρας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῶν
 πρὸς καὶ ἀληθινός, καὶ ὁ δίκαιος ὡς κρῖ-
 να καὶ πολέμει. οἱ ἡ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλόξ
 πυρός, καὶ ἐπὶ πλὴν κεφαλῶν αὐτοῦ διαδή-
 ματα πολλὰ, ἔχωρ ὄνομα γεγραμμένον,
 ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός. καὶ περιβεβλη-
 μένος ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι. καὶ κα-
 λέσθαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. Ἐτὰ
 δεξιὰ αὐτοῦ ἑπτὰ θύραι ἠκολούθη αὐτῷ
 ἐφ' ἵπποις λευκοῖς, ἡ δὲ δυνάμεις βύσσινον
 λευκὸν καὶ καθαρὸν. καὶ ἐκ τοῦ στόματός
 αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν-
 αὐτῇ πατάσῃ τὰ ἔθνη. καὶ αὐτὸς ποιεῖ
 αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδήρεᾷ. καὶ αὐτὸς πατεῖ
 πλὴν ληνῶν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ, καὶ φησὶ ὁ
 θεὸς παντοκράτορ. καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμά-
 τιον, καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ, τὸ ὄνομα
 γεγραμμένον, βασιλεὺς βασιλέων, καὶ κύ-
 ριος κυρίων. καὶ εἶδ' ὁμ ἓνα ἄγγελον ἐσῶ-
 τα ἐν ἡλίῳ. Ἐκραξέ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων
 πᾶσι τοῖς ἄνθρωποις τῆς πετωμένοις ἐν με-
 σσηρανίσματι, δεῦτε Ἐστώγετε εἰς τὸ δεῖ-
 πνον τοῦ μεγάλου θεοῦ, ἵνα φάγητε σάρκας
 βασιλέων, Ἐχιλιάρχων, Ἐσάρκας ἰχυ-
 ρῶν, καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθήμενων ἐπ'
 αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων ἐλωθρίων, καὶ δού-
 λων

tens. Gaudeamus & exultemus & de-
 mus gloriam ei: quia uenerunt nuptiae
 agni, & uxor eius praeprauit se. Et da-
 tum est illi ut cooperiat se byssino pu-
 ro & splendido. Byssinum enim iusti-
 ficationes sunt sanctorum. Et dicit mihi:
 (Scribe) Beati qui ad coenam (nuptia-
 rum) agni uocati sunt. Et dicit mihi:
 Haec uerba dei uera sunt. Et cecidi ante
 pedes eius, ut adorarem eum. Et dicit
 mihi: Vide ne feceris. Conseruus tuus
 sum, & fratrum tuorum habentium te-
 stimonium Iesu. Deum adora. Testi-
 monium enim Iesu, est spiritus pro-
 phetiae. Et uidi caelum apertum, & ecce
 equus albus: & qui sedebat super eum,
 (uocabatur) fidelis & uerax, & per iusti-
 ciam iudicat & pugnat. Oculi autem
 eius sicut flamma ignis, & in capite eius
 diademata multa, habens nomen scri-
 ptum, quod nemo nouit nisi ipse. Et
 uestitus erat ueste tincta sanguine, &
 uocatur nomen eius, sermo dei. & exer-
 citus qui sunt in caelo, sequebantur eum
 in equis albis, uestiti byssino albo &
 mundo: & ex ore eius procedit gla-
 dius ex utraque parte acutus, ut eo
 percutiat gentes. Et ipse reget eas uir-
 ga ferrea, & ipse calcet torcular uini fu-
 roris & irae dei omnipotentis. Et ha-
 bet in uestimento & in femore suo no-
 men scriptum: Rex regum & dominus
 dominantium. Et uidi unum ange-
 lum stantem in sole, & clamauit uoce ma-
 gna, dicens omnibus auibz quae uola-
 bant per medium caeli. Venite & con-
 gregamini ad coenam magni dei, ut
 edatis carnes regum, & carnes tribu-
 norum, & carnes fortium, & carnes
 equorum, & sedentium in ipsis, & car-
 nes omnium liberorum ac seruorum;
 & 4 & pu-

λωρ, & μικρῶν ἢ μεγάλων. καὶ εἶδον τὸ θηρίον, & τὸς βασιλεῖς τῆ γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συναγμένα ποιεῖσαι πόλεμον μετὰ τῷ καθήμενῷ ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ τῷ στρατεύματι αὐτοῦ. & ἐπιάθη τὸ θηρίον, καὶ μετὰ τούτου ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιόν αὐτοῦ, ἔτι εἰς ἐπλάλησε τὸς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τὸς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. ζῶντες βληθήσονται δι' ἄνο εἰς πλὴν λίμνῃν τῶν πυρῶν καὶ κακομένων ἐν τῷ θανάτῳ. καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ καθήμενου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ στόματός αὐτοῦ, & πάντα ὄρνεα ἐχορτάθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα πλὴν κλεῖδα φθιτοῦ ἀβύσσου, & ἄλυσιν μεγάλην ἐπὶ πλὴν χεῖρα αὐτοῦ. καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν τὸν ἄρχαῖον, ὃς ὄξει διὰ βολῆς καὶ σατανᾶς, καὶ ἔδρασε αὐτὸν χίλια ἔτη, καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς πλὴν ἀβύσσου, καὶ ἔδρασε αὐτὸν, & ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανήσῃ τὰ ἔθνη ἔτι, ἄχρι πελεθῆ χίλια ἔτη. καὶ μετὰ ταῦτα εἶδ' αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον. & εἶδον θρόνους καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπλεκισμένων διὰ πλὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ τινες οὐ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ, οὔτε πλὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, & ἐπὶ πλὴν χεῖρα αὐτῶν, & ἔζησαν, & ἐβασίλευσαν μετὰ χριστοῦ χίλια ἔτη. οἱ δὲ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέζησαν ἕως τελεθῆ τὰ χίλια ἔτη ἄχρι, αὐτῆς ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. μακάριος & ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ, ἐπὶ τούτῳ ὁ θάνατος ὁ δεύτερος οὐκ ἔχει θλῆσιν, ἀλλ' ἐσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, & τῶν χριστοῦ, & βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη. καὶ ὅτε ἐτελεθῆσαν τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται

& pusillorum ac magnorum. Et uidi bestiam & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo & cum exercitu eius. Et apprehensa est bestia, & cum illa pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, in quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestię, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui coniecti sunt hi duo in stagnum ignis ardens sulphure: & cæteri occisi sunt gladio sedentis super equum, qui procedit ex ore ipsius, & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

Et uidi angelum descendentem de caelo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit eum, & signauit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Et post hoc oportet illum solui modico tempore. Et uidi sedes, & sederunt super eas, & iudicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimonium Iesu, & propter sermonem dei, & qui non adorauerunt bestiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus suis, aut in manibus suis: & uixerunt, & regnauerunt cum Christo mille annis. Cæteri uero mortuorum non reuixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima. In his secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis. Et cum consummati fuerint mille anni, soluetur

λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ φθι φυλακῆς αὐ-
 τῶν, καὶ θηλειύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ
 ἐν τέσσαρσι γωνίαις φθι γῆς τὸν γῶν καὶ
 μαγῶν συναγαγῆν αὐτοὺς εἰς πόλεμον,
 ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμμος φθι θαλάσσης.
 καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος φθι γῆς, καὶ
 ἐκύκλωσαν πλὴν παρεμβολῶν ἧν ἀγίωμ καὶ
 πλὴν πόλιμ πλὴν ἡγαπημῶν. καὶ κατέβη
 πῦρ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέ-
 φηγεμ αὐτοὺς, καὶ δίαβολος ὁ πλανῶν αὐ-
 τῶν ἐβλήθη εἰς πλὴν λίμνῶν τοῦ πυρός, καὶ
 δεῖξ, ὅπου ὁ θηρίον, καὶ ὁ ψευδοπροφήτης,
 καὶ βασανιθῆσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς
 τῶν αἰῶνας ἧν αἰῶνων. καὶ εἶδον θρόνον λα-
 κὸν μέγαμ καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτῶν, ὃν
 ἀπὸ προσώπου ἐφυγεμ ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανός,
 καὶ τὸ πᾶν ὅσα ἐν ἐσθῆτι αὐτῶν. καὶ εἶδον τῶν
 νεκρῶν μικροὺς καὶ μεγάλους ἐσῶτας ἐνώ-
 πτιον τοῦ θεοῦ, καὶ βιβλία ἠνοιχθησαν. καὶ βι-
 βλίον ἄλλο ἠνοιχθη, ὃ ὄχι φθι ζῶντες, ἢ ἐκρίθη-
 σαν οἱ νεκροὶ ἐκ ἧν γεγραμμῶν ἐν τῶν βι-
 βλίοις, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ἔδωκεμ ἡ θά-
 λασσα τῶν ἐν αὐτῇ νεκρῶν, καὶ ὁ θάνατος,
 καὶ ὁ ἄδης ἔδωκεμ τῶν ἐν αὐτῶν νεκρῶν, καὶ
 ἐκρίθησαν ἕκαστος καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ὁ θά-
 νατος ἢ ὁ ἄδης ἐβλήθη εἰς πλὴν λίμνῶν τῶ
 πυρός. οὗτος ὁ δεῖξ ὁ δεύτερος θάνατος. ἢ εἰ-
 τις ὅσα ἐν τῇ βίβλῳ φθι ζῶντες γεγραμ-
 μένος, ἐβλήθη εἰς πλὴν λίμνῶν τοῦ πυρός.

καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν και-
 νήν, ὃ γὰρ πρῶτος οὐρανός καὶ ἡ πρώτη γῆ
 παρῆλθεν, καὶ ἡ θάλασσα ὅσα ἐσιν ἔτι. καὶ
 ἐγὼ ἰωάννης εἶδον πλὴν πόλιμ πλὴν ἀγίαμ ἱε-
 ρουσαλὴμ καινὴν καὶ καθαίνουσαν, ἀπὸ τοῦ θεοῦ,
 ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἠτοιμασμένην, ὡς νύμφην κε-
 κοσμημένην ὡς ἡ ἀνδρὶ αὐτῶν. καὶ ἠκουσα
 φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης.
 ἴδου ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ ἧν ἀνθρώπων καὶ
 σκηνώσῃ μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτῶ
 ἔσονται, ἢ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔσῃ μετ' αὐτῶν θε-
 ῶς αὐτῶν, ἢ θλαλίψῃ ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον
 ἀπὸ

soluetur satanas de carcere suo, & exhibit
 ut seducat gentes quæ sunt super qua-
 tuor angulos terræ Gog & Magog, ut
 congreget eos in prælium, quorum nu-
 merus est sicut arena maris: & ascende-
 runt super latitudinem terræ, & circumie-
 runt castra sanctorum & civitatem di-
 lectam. Et descendit ignis à deo de cælo
 & deuoravit eos: & diabolus qui sedu-
 cebat eos, missus est in stagnum ignis
 & sulphuris, ubi & bestia & pseudopro-
 phetæ cruciabuntur die ac nocte in se-
 cula seculorum. Et uidi thronum ma-
 gnum candidum & sedentē super eum,
 à cuius conspectu fugit terra & cælum,
 & locus nō est inuentus eis. Et uidi mor-
 tuos magnos, & pusillos stantes in con-
 spectu dei, & libri aperti sunt: & alius
 liber apertus est qui est uitæ, & iudica-
 ti sunt mortui ex his quæ scripta erant
 in libris secundum opera ipsorum, &
 dedit mare mortuos, qui in eo erant,
 & mors & infernus dederunt eos, qui
 in ipsis erant, & iudicatum est de sin-
 gulis secundum opera ipsorum. Et in-
 fernus & mors coniecti sunt in stagnum
 ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non
 inuentus est in libro uitæ scriptus, con-
 iectus est in stagnum ignis.

Et uidi cælum nouum, & terram
 nouam. Primum enim cælum, & pri-
 ma terra abiit, & mare iam non est. Et
 ego Ioannes uidi sanctam ciuitatē Hie-
 rusalem nouam descendentem de cælo,
 à deo paratam, sicut sponsam ornatam
 uiro suo. Et audiui uocem magnam
 de throno, dicentem: Ecce tabernacu-
 lum dei cum hominibus, & habitabit
 cum eis. Et ipsi populi eius erunt, &
 ipse deus cum eis erit eorum deus. Et
 absterturus est deus omnē lachrymam
 & s ab

XXI

ἀπό τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ ὁ θάνατος
 οὐκ ἔσται, οὔτε πένθος, οὔτε κλαυθρὸς,
 οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀ-
 πῆλθοσαν· καὶ εἶπερ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ
 θρόνου· ἰδοὺ καὶ πάντα ποιῶ· καὶ λέγα
 μοι· γράψου, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ καὶ
 πιστοὶ εἰσι· καὶ εἶπέ μοι· γέγονε, ἐγὼ εἰμι
 τὸ ἄ· καὶ τὸ ὦ· ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος· ἐγὼ
 ἔωθ' ἐφῆντι δῶσω ἐκ τῆς πηγῆς τῆς ὕδατος
 τῆς ζῶης δωρεάν· ὁ σικκὸς κληρονομήσει πάν-
 τα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεός, καὶ αὐτὸς ἔσται
 μοι ὁ υἱός· δειλοῖς δὲ, καὶ ἀπιστοῖς καὶ ἐβδέ-
 λυγμαῖσι καὶ φονεῦσι, καὶ πόρνοις, καὶ φαρ-
 μακεῦσι καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψεύ-
 δεσι τοῦ μέγθ' αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καλο-
 μνῆναι περὶ καὶ θείῳ, ὁ ὅστις δεύτερος θάνα-
 τος· καὶ ἦλθε πρὸς με εἷς τῶν ἐπὶ ἀγγέλων
 τῶν ἔχόντων τὰς ἐπὶ ἀφιάλας τὰς γεμού-
 σαυς τῶν ἐπὶ ἀπληγῶν τῶν ἔχόντων· καὶ ἔλα-
 λησέν με ἐμοῦ, λέγων· δέξου δέξω σοὶ πλῆ-
 νυμφῶν τῶν ἁγίων τῆς γυναικῆς· καὶ ἀπώεγκέ
 με ἐν πνεύματι ἐπὶ ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν,
 καὶ ἔδειξέν μοι πλῆν πόλιν πλῆν μεγάλην, τῆν
 ἁγίαν ἱερουσαλήμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐ-
 ρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἔχουσαν πλῆν δόξαν τοῦ
 θεοῦ· καὶ ὁ φωνῆς αὐτῆς ὁμοῦ λίθου τι-
 μιωτάτου ἰασπίδι κρυσταλλίζοντι, ἔχουσαν τε-
 τάρχθ' μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔχουσαν πυλῶ-
 νας· ἑβ· καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσι ἀγγέλους δώ-
 δεκα, καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἃ ὅστις
 τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν ἰσραήλ· Ἀπάνια
 τολλῆς πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες
 τρεῖς, ἀπὸ μεσημβρίας πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ
 δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς, καὶ τῆχθ' φηὶ πό-
 λεως ἔχομαι δεμελίους δώδεκα, καὶ ἐν αὐτοῖς
 ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἁγίου.
 καὶ ὁ λαῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε κάλαμον χρυ-
 σοῦν ἵνα μετρήσῃ πλῆν πόλιν, καὶ τῶν πυλῶ-
 ναυ ἀνορῆ, καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς· καὶ ἡ πόλις
 τετράγωνος καὶ ἴση, καὶ ὁ μήκος αὐτῆς ὡς ὁ
 ἔσι μὲν ὡς ὁ πλάτος, καὶ ἐμέτρησε πλῆν
 πόλιν

ab oculis eorum. Et mors ultra non erit,
 neque luctus, neque clamor, neque dolor erit
 ultra, quia prima abierunt. Et dixit, qui
 sedebat in throno. Ecce noua facio omnia.
 Et dixit mihi: Scribe, quia hæc uerba fi-
 delia sunt & uera. Et dixit mihi: Factum
 est. Ego sum alpha & ω, initium & finis.
 Ego sitiēti dabo de fonte aquæ uiuæ gra-
 tis. Qui uicerit, possidebit omnia, & ero
 illi deus, & ipse erit mihi filius. Timidis
 autem & incredulis, & execratis, & ho-
 micidis, & scortatoribus, & ueneficis, &
 idololâtris, & omnibus mēdacibus pars
 illorum erit in stagno ardenti igne & sul-
 phure, quod est mors secunda. Et uenit
 ad me unus de septem angelis habenti-
 bus septē phialas plenas septem plagis
 nouissimis, & locutus est mecū, dicens:
 Veni & ostendam tibi sponsam uxo-
 rem agni. Et sustulit me spiritu in mon-
 tem magnum & altum, & ostendit mihi
 ciuitatem magnam, sanctam Hierusa-
 lem descendentem de cœlo à deo, ha-
 bentem claritatem dei. Et lumen eius si-
 mile lapidi pretiosissimo (tanquam la-
 pidi) iaspidi crystallizanti. & habebat
 murum magnum & altum, haben-
 tem portas duodecim, & in portis an-
 gelos duodecim, & nomina inscripta,
 quæ sunt (nomina) duodecim tribuum
 filiorum Israel. Ab oriente portæ tres, ab
 aquilone portæ tres, ab austro portæ
 tres, ab occasu portæ tres, & murus ciui-
 tatis habens fundamenta duodecim, &
 in ipsis (duodecim) nomina duodecim
 apostolorum agni. Et qui loquebatur
 mecum, habebat mēsuram arundineam
 auream, ut metiretur ciuitatem & por-
 tas eius, & murum eius. Et ciuitas in
 quadro posita est, & longitudo eius tan-
 ta est, quanta & latitudo, & mensus est
 ciuitatem

πτόλιμ ἣν ᾤκασα ἐπὶ ὕδασι δώδεκα
 χιλιάδων, τὸ μήκωστος, καὶ τὸ πλάτος,
 καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἔσιν. καὶ ἔμετρον τὸ
 πᾶν αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσα-
 ρωμ πενήκωμ, μέτρον ἀνδρῶν οὗ ὄζει ἄγγελος.
 καὶ ἦν ἡ ἰσομέτρησις τῶν τείχων αὐτῆς
 ἰσάπει, καὶ ἡ πόλις χρυσοῖομ καθαρόμ ὁμοία
 ἡάλωμ καθαροῦ. καὶ οἱ θεμέλιοι τῶν τείχων
 ἑστῆσαν ἐκ λίθων τιμίων κεκοσμημένοι.
 ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἰσάπει, ὁ δεύτε-
 ρος σάπφειρος, ὁ τρίτος κλαυδίωμ, ὁ τέ-
 ταρτος σμάραγδος, ὁ πέμπτος σαρδόνυξ,
 ὁ ἕκτος σάρδιος, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος,
 ὁ ὄγδοος βηρίλλιος, ὁ ἕννατος τοπάζιος,
 ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἑνδέκατος ὑά-
 κινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος. καὶ οἱ
 δώδεκα πυλώνες, δώδεκα μαργαρίται,
 ἕνα ἕνα ἑκατοσ τῶν πυλώνων ἦν ἕνα ἕνα
 μαργαρίτου, καὶ ἡ πλατεία ἑστῆσαν ἐκ
 χρυσοῖομ καθαρόμ, ὡς ὑάλωστος δῖαφανής. καὶ καθὼμ
 οὐκ εἶδον ἣν αὐτῆς. ὁ γὰρ κῦριος ὁ θεός ὁ
 παντοκράτωρ ναός αὐτῆς ὄζει, καὶ τὸ ἄρνιον. καὶ
 ἡ πόλις οὐ χρείασται ἡλίου, οὐδὲ ἑστῆσαν
 σελήνης ἵνα φαίνωσι αὐτῆς. ἡ γὰρ δόξα τῶν θεῶν
 ἐφώτισεν αὐτῆς. καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἄρ-
 νιον. καὶ τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων τῶν ἑστῆσαν
 φωτῆσιν αὐτῆς περιπατήσουσι. καὶ οἱ βασιλεῖς
 τῆς γῆς φέρουσι τὸν δόξαν αὐτῶν εἰς αὐτήν,
 καὶ οἱ πυλώνες αὐτῆς οὐ μὴ κλειθῶσι ἡμέρας, νύξ
 γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ. καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐ-
 τὴν πᾶμ κοινὸμ καὶ ποιοῦμ βδέλυγμα καὶ
 φεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἣν ᾤκασα
 βλίωσιν αὐτῆς τῶν ἄρνιων.

καὶ εἶπεν μοι καθαρόμ ποταμὸμ ὕδα-
 τος ζωῆς λαμπερόμ ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευό-
 μενον ἐκ τῶν θρόνων τῶν θεῶν, καὶ τῶν ἄρνιων.
 ἣν μέσσωσιν αὐτῆς, καὶ τῶν ποτα-
 μῶν ἑστῆσαν καὶ ἑστῆσαν ἐξ ὕλων ζωῆς, ποιοῦ-
 σιν καρποὺς δώδεκα, ἕνα ἕνα ἑκατοσ ἀ-
 ποδιδόντα καρπὸμ αὐτῶν. καὶ τὰ φύλλα
 τῶν ξύλων εἰς θοράπειαν τῶν ἐθνῶν, καὶ πᾶμ
 κατανάθεμα

civitatem de arundine (aurea) per stadia
 duodecim milia, & longitudo & altitu-
 do & latitudo eius æqualia sunt. Et men-
 sus est murum eius centum quadragin-
 taquatuor cubitorum, mensura homi-
 nis quæ est angeli. Et erat structura mu-
 ri eius ex iaspide. Ipsa uero ciuitas au-
 rum mundum, similis uitro mundo, &
 fundamenta muri ciuitatis omni lapide
 pretioso ornata. Fundamentum pri-
 mum, iaspis: secundum, saphirus: ter-
 tium, calcedonius: quartum, smaragdus:
 quintum, sardonius: sextum, sardius: se-
 ptimum, chrysolitus: octauum, berillus:
 nonum, topazius: decimum, chrysopra-
 sus: undecimum, hyacinthus: duode-
 cim, amethystus. Et duodecim portæ
 duodecim margaritæ sunt, per singulas,
 & singulæ portæ singulis margaritis, &
 platea ciuitatis aurum mundum, tan-
 quàm uitrum perlucidum. Et templum
 non uidi in ea. Dominus enim deus
 omnipotēs templum illius est & agnus.
 Et ciuitas non eget sole neque luna, ut lu-
 ceant in ea. Nam claritas dei illuminauit
 eam, & lucerna eius est agnus. Etambu-
 labunt gentes, quæ seruatae fuerunt in
 lumine eius, & reges terræ afferent glo-
 riam suam in illam. Et portæ eius non
 claudentur per diem. Nox enim nō erit
 illic. Non intrabit in eam aliquid quod
 inquinat, aut abominationem facit, &
 mendacium, nisi qui scripti sunt in libro
 uitæ agni. Et ostendit mihi purum

XXII

fluuium, aquæ uitæ, splendidum tanquæ
 crystallum, procedentem de sede dei &
 agni. In medio plateæ eius, & ex utra-
 que parte fluminis lignum uitæ affe-
 rens fructus duodecim, per menses sin-
 gulos reddens fructum suum, & folia
 ligni ad sanitatem gentium. Et omne
 maledictum

ἀκούωμ ἐπιπᾶτω, ἐλθέτω καὶ ὁ δειψῶμ ἐλθέτω. καὶ ὁ διψῶμ, λαμβανέτω τὸ ὕδωρ ζωῆς δωρεάν. συμμαρτυροῦμαι γὰρ παντὶ ἀκούοντι τούτους λόγους προφητείας βιβλίου τούτου. ἔτις ἐπιτιθῆ προς ταῦτα, ἐπιθήσει ὁ θεός ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ. καὶ ἔτις ἀφαιρῆ ἀπὸ τοῦ λόγου βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελῆ ὁ θεός τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βιβλίου ζωῆς, καὶ πόλεως ἁγίας, καὶ τῶν γεγραμμένων ἐν βιβλίῳ τούτῳ. λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα. ναὶ ἔρχομαι ταχύ. ἀμήν, ναὶ, ἔρχου κύριε Ἰησοῦ. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

audit dicat, ueni. Et qui sitit, ueniat: & qui uult, accipiat aquam uitæ gratis. Contestor enim omni audienti uerba prophetiæ libri huius. Si quis apponuerit ad hæc, apponet deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de uerbis libri prophetiæ huius, auferet deus partem eius de libro uitæ, & à ciuitate sancta, & ex his quæ scripta sunt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam uenio cito. Amen, etiam: ueni domine Iesu. Gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus uobis. Amen.

FINIS NOVI TESTAMENTI TOTIVS, AD GRÆCAM VERITATEM, VETVSTISSIMORVMQVE CODICVM LATINORVM FIDEM, ET AD PROBATISSIMORVM AVTHORVM CITATIONEM ET INTERPRETATIONEM RVRSVS ACCVRATE RECOGNITI, OPERA STUDIOQVE DES. ERASMI ROTEMODAMI THEOLOGIAE PROFESSORIS. ANNO M. D. XVIII.

Τ Ω Θ Ε Ω Δ Ο Ξ Α.

IO. FROBENIVS

LECTORI S.

Des. Erasmus

Solut labor
rauit.Labor omni
molestissim⁹,
odiosissi-
musque.Corpore labo-
rauit Hercu-
les, nō animo.Bruno Amor-
bacchius.
Basilius.
Iacobus
Nepos.Opus non in-
strumenti.

VEMADMODVM hanc posteriorem additionem accuratius multo recognouit & copiosius locupletauit Camillus ille rei literariæ tam sacræ quæ pphanæ, DES. ERASMVVS ROTERODAMVS compater noster, ita de bonis atque adeo Christianis omnibus & omni posteritate meritis, ut ille quondam de Rhomanis & suo sæculo tantum: sic & nos operam dedimus, ut castigatior & nitidior in lucem prodiret, ac quantum ad nos etiam attinet, priorem longe uinceret. Sed enim fuit illi soli quicquid laboris erat, exhauriendum: inspiciendi ueterum interpretum codices, exemplaria Græca conferenda, annotanda multa, mutanda quædam, adijcienda plurima, uidendum quid hic secutus, ecurr ab alijs ille dissentiret: ad singulas denique syllabas ferè subsistendum, & in minutjs hæsitandum. Qui labor tantum habet molestiæ, tantum tædij, ut nullum sit ingenium quamlibet adamantinum quod non infringat: nullum tam uegetum, cui non lassitudinem asserat, nullum denique tam acre quod non obtundat. Felicis sanè est ingenij imò diuini, cum in tam multa distraharis, adhuc tamen tibi constare: & sic in omnibus satisfacere, quasi in singulis tantum labores. Et adhuc Herculem miramur, qui lacertis & corporis robore cum monstris depugnando, cælum meruerit, & non potius ob cælestis animi cælestis labores summis Erasmus laudibus prosequimur: Melius nobiscum actum est, quibus licuit laborem nostrum cum alijs communicare. Siquidem utrique Amor bacchij Bruno & Basilius uiri doctissimi & nostri amantissimi, bona fide nos adiuuerunt. id quod illis nouum non est. Præterea Iacobus Nepos utriusque literaturæ nō uulgariter peritus, memorabilem in hoc opere castigando diligentiam ostendit. Quibus meis adiutoribus gloriam adeo non inuideo, ut hijs omnē deberi ingenue fatear. neque enim placet quorundam uanitas, qui quod alienis partum est laboribus, suæ laudi falso uendicant. Curauimus & nos quod nostrum erat. Tu lector & auctori & nobis gratus esto. Bene uale, & memineris ex alijs quidem libris uel argutiam uel eloquentiam, uel rerum quarumlibet cognitionem, ex hoc solo felicitatem comparari posse. Basileæ. Nonis Febr.

ANNO M. D. XIX.

ANNOTATIO EORVM QVAE OPERARVM
INCVRIA SVNT COMMISSA.

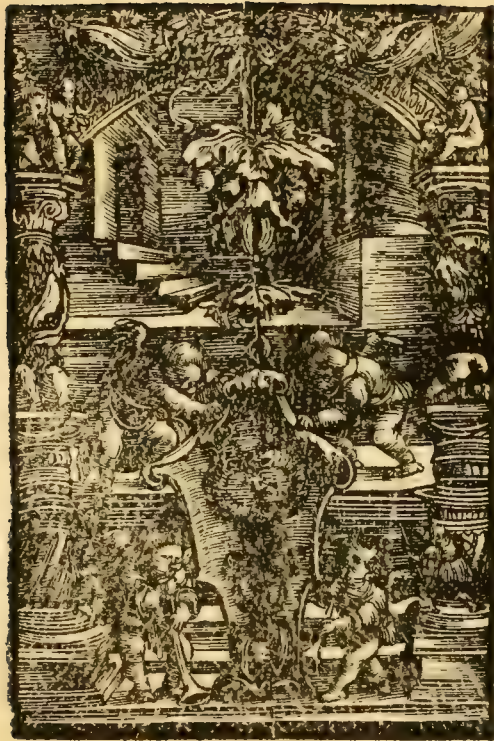
Pag. 6. uers. 20. in Paraclesi, pro transformet, lege transformet. pag. 9. uers. 6. à fine. in Para-
clesi lege, si uere expectamus ab eo &c. pag. 14. uersu. 1. in Compendio lege, quatuor libris.
pag. 36. uers. 29. in Compendio lege, His fermè praesidijs Christus (& post hunc apostoli)
Iudaicae gentis expugnauit &c. Pag. 17. uers. 11. διοκορ lege διοκομ. eadē. uers. 22. id, superua-
cuum est. pag. 45. omissus est titulus graecus, κη περι της παραβάσεως της εν τολης του θεου. Item
pag. 45. hic. μη περι των ηων Ζεβεδαιου. Item pag. 49. hic. μη περι των καλουμλων εις τον γα-
μομ. Itē pag. 103. μη περι σωπελειας. Itē pag. 135. ιδ περι του υου της χηρας. Item pag. 156. μη
περι των γαλιλαιων ηελ των εν τω σιλωαμ. Item pag. 224. ις περι του νιπηρος. pag. 157. lege in
titulo, μη περι του επερωτησαντος ει &c. pag. 66. uers. 10. lege uenerūt. pag. 74. uers. 14. lege,
Et ueniunt. pag. 67. lege κατα ματθαιου, secundum Matthaeum. pag. 81. in titulo graeco le-
ge ιγ περι ηδαιμορροσικς. pag. 96. uers. 18. eadem. uers. 22. Item pag. 98. uers. 18. eadem. uers.
30. Item pag. 111. uers. 34. lege Hierosolymā. pag. 103. uers. 9. lege colummāda. pag. 104.
uers. 15. lege ædent. 105. uers. penultimo lege, ut edas pascha. pag. 112. uers. 31. lege, Cum sur-
rexisset autem Iesus, mane primo die sabbati apparuit &c. pag. 114. uers. 1. lege βιος του λοκα
κατα σωφρονιον. pag. 119. lege, secundum Lucam. pag. 139. 143. 145. 149. & 159. lege in titulo,
κατα λουκαμ, secundum Lucam. pag. 144. uersu 24. lege, Lanauit. pag. 192. uersu 22. lege,
Dicit eis &c. pag. 216. uers. 3. lege, ita & ego. pag. 220. uers. 31. ita distingue. inter se, in tem-
plo. pag. 413. lege in titulo, In epistolam ad Ephesios argumentū Erasmi. pag. 429. uers. 6.
lege γενωσα. pag. 443. & 445. in titulo lege, ad Thessalonicenses prima. pag. 455. lege in
titulo, Ad Timotheum prima. pag. 531. uers. 21. ο ημ. aliud exemplar habet ος ημ. pag. 532.
uers. 10. lege, εγω ειμι. pag. 543. uers. 1. Item pag. 550. uers. à fine. 7. Item 559. uers. 37. lege,
μεσουρανισματι. pag. 543. uers. 22. lege, ευρησουσιμ. eadem. uers. 23. lege, φευεται. 546. uers. 20.
lege, αφισουσι. pag. 547. uers. 26. lege διαδηματα επτα. pag. 548. uers. 27. lege ινα ταυτημ πο/
ταμοφορητομ. pag. 549. uers. 23. lege εσφαγμλου. pag. 552. uers. 18. lege εσωτα. pag. 556. uers.
21. lege οσνιου. eadem. uers. 28. lege εξελθετε ης αυτης ο. eadem. uers. 37. κερασατε. alias τοσου του
δουτε. pag. 557. uers. 15. ποσφουου. alias ποσφουρας. eadem. uers. 18. lege χαλκου. pag. 562. uers.
à fine. 2. lege αυτης. eadem. uers. à fine. 10. lege βορρα. pag. 563. uers. 14. lege τοπασιου.

INDEX TERNIONVM.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk. a b c d e f g h
i k l m n o p q r s t u x y z A B C D E F G
H I K L M N O P Q R S T V x Y Z &.

Omnes sunt terniones, praeter &, qui est quaternio.

BASILEAE IN AEDIBVS IOANNIS FROBENII,
ANNO SALVTIS HVMANAE M̄. D̄. XIX.
MENSE MARTIO.

Handwritten text in a medieval script, possibly Latin or Gothic, located in the top left corner. The text is partially obscured by a large, irregular brown stain. Legible fragments include "C...", "m... q...", "du...", and "b... n...".

Handwritten mark or characters in the top right corner, possibly a page number or a specific symbol.

Handwritten mark or characters at the bottom right corner, possibly a signature or a date.

